

პირველ ეტაპზე სამაგისტრო პროგრამაზე ჩაბარების მსურველები წერენ ესსეს. ესსეს სტუდენტი ირჩევს სამი მოცემული ვარიანტიდან:

2026 წლის მისაღები გამოცდებისთვის ესსეს ვარიანტები:

1. სოციალური მუშაობა გულისხმობს ინდივიდუალურ და არა სოციალური სისტემების ტრანსფორმაციაზე მუშაობას
2. სოციალური მუშაობის მომსახურების მიწოდება მომხდარი ფაქტის საპასუხოდ უფრო მნიშვნელოვანია ვიდრე პრევენციულად
3. ბავშვთა საუკეთესო ინტერესებს მათთვის მომსახურების სააღმზრდელო დაწესებულებაში მიწოდებით უკეთ უზრუნველყოფთ ვიდრე ზრუნვის ალტერნატიულ ფორმებში

ესსეს მოცულობა უნდა იყოს არაუმეტეს 3 გვერდი.

წარმოდგენილი ესსეს მიხედვით ფასდება სწავლის მსურველთა ცოდნის დონე სოციალური მუშაკის პროფესიულ როლზე მიმდინარე სოციალურ მოვლენებში. ესსე შეადგენს საბოლოო შეფასების 40 პროცენტს.

ესსე ფასდება შემდეგ სამ კრიტერიუმზე დაყრდნობით:

1. პროფესიული როლის გააზრება - 20 ქულა
 - არ პასუხობს საკვალიფიკაციო მოთხოვნებს - 0 ქულა
 - დაშვებულია მნიშვნელოვანი შეცდომები - 1-5 ქულა
 - დაშვებულია მცირე შეცდომები - 6-10 ქულა
 - დაშვებულია არაარსებითი შეცდომები - 11-15 ქულა
 - შესრულებულია სრულყოფილად - 16-20 ქულა
2. არგუმენტაციის უნარი - 10 ქულა
 - არგუმენტები არადამაჯერებელია - 0 ქულა
 - არგუმენტები ნაკლებდამაჯერებელია - 1-2 ქულა
 - არგუმენტები დამაჯერებელია, მაგრამ სუსტად დასაბუთებულია - 3-5 ქულა
 - არგუმენტები დამაჯერებელია და საკმაოდ კარგადაა დასაბუთებული - 6-8 ქულა
 - არგუმენტები ძლიერია და დამაჯერებელადაა დასაბუთებული - 9-10 ქულა
3. კრიტიკული ანალიზის უნარი - 10 ქულა
 - ანალიზი არ არის წარმოდგენილი - 0 ქულა
 - ანალიზი ძალიან სუსტია - 1-2 ქულა
 - ანალიზი სუსტია - 3-5 ქულა
 - ანალიზი ზედაპირულია - 6-8 ქულა
 - ანალიზი ღრმა - 9-10 ქულა

საკითხავი ლიტერატურა:

1. სოციალური მუშაკის პროფესია - ზოგადი მიმოხილვა ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს., მგელიაშვილი, მ. (2010). სოციალური მუშაობის პრაქტიკის საფუძვლები, გვ.11 – 25.
2. სოციალური მუშაობის თეორიული საფუძვლები ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს., მგელიაშვილი, მ. (2010). სოციალური მუშაობის პრაქტიკის საფუძვლები., გვ.57–65.
3. სოციალური სამუშაო და ბავშვთა კეთილდღეობა ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს., მგელიაშვილი, მ., (2010). სოციალური სამუშაოს პრაქტიკის საფუძვლები: სახელმძღვანელო ბავშვებთან და ოჯახებთან მომუშავე სოციალური მუშაკებისათვის, გვ.25–38.
4. სოციალურ სამუშაოს თეორიული საფუძვლები ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს., მგელიაშვილი, მ., (2010). სოციალური სამუშაოს პრაქტიკის საფუძვლები: სახელმძღვანელო ბავშვებთან და ოჯახებთან მომუშავე სოციალური მუშაკებისათვის, გვ.57-64.
5. ბავშვის განვითარების ეტაპები და თავისებურებები ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს., მგელიაშვილი, მ., (2010). სოციალური სამუშაოს პრაქტიკის საფუძვლები: სახელმძღვანელო ბავშვებთან და ოჯახებთან მომუშავე სოციალური მუშაკებისათვის, გვ.77-100.
6. რა ავალდებულებს სოციალურ მუშაკს სოციალურ ადვოკატობას ლიტერატურა: შატერაშვილი, ნ., (2018). სოციალური ადვოკატობა სოციალურ მუშაკებისათვის. თავი 1:, გვ. 7- 13.
7. კრიზისული ინტერვენცია ლიტერატურა: სამაგლიშვილი, შ. (2011), სოციალური მუშაობის მეთოდები დაუცველ ჯგუფებთან, გვ. 34-42.
8. ფსიქიკური ჯანმრთელობა და სოციალური მუშაობა ლიტერატურა: შეყრილაძე, ი. (2011), სოციალური მუშაობის მეთოდები დაუცველ ჯგუფებთან, გვ. 43-78.
9. სოციალური მუშაობა თემებთან ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს., მგელიაშვილი, მ. (2011), სოციალური მუშაობის მეთოდები დაუცველ ჯგუფებთან, გვ. 172-178.
10. სოციალური სამუშაოს ეთიკა და ღირებულებები ლიტერატურა: შატერაშვილი, ნ. (2011), საერთაშორისო სოციალური სამუშაო, ინტელექტი, გვ. 35-44.
11. სოციალური მუშაობის თეორიები ლიტერატურა: შტაუბ-ბერნასკონი, ს. (2011), საერთაშორისო სოციალური სამუშაო, ინტელექტი, გვ. 111-126.
12. სოციალური მუშაკის როლი სოციალური პოლიტიკის ასპარეზზე ლიტერატურა: შატერაშვილი, ნ. (2011), სოციალური კეთილდღეობის პოლიტიკა: სოციალური მუშაობის პერსპექტივა, ინტელექტი, გვ. 162-179.
13. ოჯახების გაძლიერების პრევენციული როლი ბავშვთა კეთილდღეობის პოლიტიკაში ლიტერატურა: ნამიჭეიშვილი, ს. (2015). ოჯახების გაძლიერების პრევენციული როლი ბავშვთა კეთილდღეობის პოლიტიკაში

14. ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემა ლიტერატურა: ფარცხალაძე, ნ. (2020).
ცხოვრების ხარისხი, როგორც ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის
რეფორმის შეფასების მეთოდი

მასალა განთავსებულია ფაქულტეტის ვებ-გვერდზე

საკონტაქტო ინფორმაცია:

ნინო შატბერაშვილი, ასოცირებული პროფესორი

სამაგისტრო პროგრამის ხელმძღვანელი ივანე ჯავახიშვილის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

599 46 52 31 (22 აგვისტოს შემდეგ, გთხოვთ დამიკავშირეთ whatsapp-ზე ან viber-ზე
ან ელ.ფოსტით: nino.shatberashvili@tsu.ge)

socialuri muSaobis meTodebi daucvel jgufebTan

praqtikuli saxelmZRvan

2011

samecniero redaqtori: Sorena saZaglisvili, PhD, MSW **dizaini:** giorgi xarebava

socialuri muSaobis meTodebi daucvel jgufebTan: praqtikuli saxelmZRvanelo

avtorebi: Sorena saZaglisvili, ia SeyrilaZe, nino Satberashvili, maia
mgeliashvili, salome namiTchishvili

qarTul enaze

winamdebare wigni dabeWdilia amerikis ganviTarebis saagentosa da gaeros bavSvTa fondis mxardaWeriT. am wignSi warmodgenili mosazrebebi ekuTvnis wignis avtorebs da srulad ar aris aucilebeli asaxavdes amerikis ganviTarebis saagentosa da gaeros bavSvTa fondis oficialur Tvalsazriss.

Scientific Editor: Shorena Sadzaglishvili, PhD, MSW

Design: Giorgi Kharebava

Social Work Methods with Vulnerable Populations: A Practitioner's Guide

Authors: Shorena Sadzaglishvili, Ia Shekriladze, Nino Shatberashvili,
Maya Mgeliashvili, Salome Namitcheishvili

In Georgian language

This publication was made possible through support provided by USAID and UNICEF. The opinions expressed in this publication are those of the authors and do not necessarily reflect the views of USAID or UNICEF. ISBN 978-9941-0-4008-5

winasityvaoba

saxelmZRvanelo momzadda proeqtis `bavSvze zrunvis sistemebisa da momsaxurebis gaZlierebis farglebSi, romelsac amerikis ganviTarebis saagentosa da gaeros bavSvTa fondis mxardaWeriT axorcielebs saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis saminstros xva adgilobrivi da saerTaSoriso organizaciasTan erTad. proeqtis ZiriTadi mizania saqarTvelos mTavrobis daxmareba bavSvze zrunvis reformis ganxorcielebis procesSi. proeqtis farglebSi socialuri momsaxurebis saagentosTvis saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis mier momzadda ormocdaaTi axali socialuri muSaki. saxelmZRvanelo miznad isaxavs ufro Rmad da safuZvlianad gaacnos dainteresebul mkiTxvels socialuri muSaobis meTodebi da modelebi. garda amisa, masSi mimoxilulia sxvadasxva daucveli jgufebi da maTTan socialuri muSaobis specifika. am mxriv aRniSnuli saxelmZRvanelo unikaluria, radgan dResdReobiT arsebobs qarTulenovani saxelmZRvanelo, romelic detalurad ganxilavs sxvadasxva daucvel jgufებს, maT saWiroebebsა და daxmarebis formebs socialuri muSaobis kuTxiT.

imedi gvaqvs, rom winamdebare praqtikuli saxelmZRvanelo realur daxmarebas gauwevs rogorc axalbeda, ise sistemaSi momuSave, gamocdil socialur muSakebs, TavianTi praqtikis ukeT ganxorcielebaSi, rac Tavis mxriv wvlils Seitans beneficiarebisTvis ufro efeqturi da gaazrebuli daxmarebis aRmoCenaSi.

salome namiWeiSvili

saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis
Tavjdomare

avtorebi

Sorena saZagliSvili: avtors miRebuli aqvs socialuri muSaobis magistris xarisxi q. niu iorkis kolumbiis universitetidan 2003 wels (a.S.S.). mas miniWebuli aqvs filosofiur mecnierebaTa doqtoris xarisxi (PhD) fsiqologiis mimarTulebiT saqarTvelos mecnierebaTa akademiis dimitri uznaZis saxelobis fsiqologiis samecniero-kvleviT institutidan 2005 wels. Sorena saZagliSvilis kvlevis interess Seadgens ojaxebi da bavSvebi, ganaTlebis sakiTxebi, fsiqikuri janmrTeloba.

Sorena saZagliSvili aris ilias saxelmwifo universitetis asociirebuli profesori da socialuri muSaobis samagistro programis damfuZnebeli da xelmZRvaneli. mas momzadebuli aqvs saxelmZRvaneloebi da satreningo masalebi socialuri muSaobis mimarTulebiT da aris mTeli rigi samecniero statiebis avtori. Sorena saZagliSvili aris saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis erT-erTi damfuZnebeli da gameobis wevri. aqtiurad monawileobs bavSvTa keTildReobis saxelmwifo reformaSi. aqvs regionul da saerTaSoriso doneze socialuri muSaobis konsultantis gamocdileba.

ia SeyrilaZe: avtors miRebuli aqvs socialuri muSaobis magistris xarisxi q. niu iorkis kolumbiis universitetidan 2002 wels (a.S.S.). igi aris a.S.S.-s kaliforniis Statis licenzirebuli klinikuri socialuri muSaki. avtors aqvs xangrZlivi muSaobis gamocdileba bavSvTa keTildReobisa da fsiqikuri janmrTelobis sferoSi saqarTvelosa da amerikis SeerTebul StatebSi rogorc servisTa uSualo mimwodebel praktikoss, aseve programaTa menejers. misi gamocdileba aseve moicavs sauniversiteto kursebis ganviTareba-swavlebas socialur muSaobaSi, profesiuli gadamzadebis trening-programebis ganviTarebas socialur muSaobaSi, kvleviT gamocdilebas fsiqikuri janmrTelobis sferoSi, bavSvTa keTildReobis programebis ganviTarebas da administrirebas adgilobrivi da saerTaSoriso doneze. avtori aris federacia „gadavarCinoT bavSvebis“ bavSvTa keTildReobis sistemaTa gaZlierebis programis menejeri. igi socialur muSakTa asociaciis aqtiuri wevria, monawileobs socialuri momsaxurebis saagentos trening-programebisa da masalebis momzadebaSi.

salome namiWeiSvili: avtors miRebuli aqvs socialuri muSaobis magistris xarisxi q. niu iorkis kolumbiis universitetidan 2003 wels (a.S.S.). igi aris iv. javaxiSvilis universitetis doqtoranti socialuri muSaobis mimarTulebiT. avtori kiTxulobs saleqcio kursebs iv. javaxiSvilisa da ilias saxelmwifo universitetebSi. igi xelmZRvanelobs studentTa swavlebis praqtikis komponents. mas momzadebuli aqvs saxelmZRvaneloebi socialuri muSaobis mimarTulebiT. avtori aris saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis erT-erTi damfuZnebeli da amJamad Tavjdomare. 1999 wlidan moRvaweobs bavSvTa keTildReobis sferoSi. igi CarTulia socialuri momsaxurebis saagentos treningprogramebsa da masalebis momzadebaSi. salome namiWeiSvili bavSvTa keTildReobis saxelmwifo reformaSi aqtiurad aris CarTuli, rogorc socialuri muSaobis da

bavSvTa sakiTxebis eqsperti. aqvs regionul da saerTaSoriso doneze socialuri muSaobis konsultantis gamocdileba.

nino SatberaSvili: avtors miRebuli aqvs socialuri muSaobis magistris xarisxi q. niu iorkis kolumbiis universitetidan 2004 wels (a.S.S.). igi aris socialuri muSaobisa da socialuri politikis saerTaSoriso sadoqtoro programis doqtoranti. mis kvlevis interest warmoadgens socialuri momsaxurebebis roli siRaribis daZlevaSi. nino SatberaSvili aris iv. javaxiSvilis saxelmwifo universitetis asistent profesori da kiTxulobs saleqcio kursebs iv. javaxiSvilisa da ilias saxelmwifo universitetebSi. igi xelmZRvanelobs studentTa swavlebis praqtikis komponents. momzadebuli aqvs saxelmZRvaneloebi socialuri muSaobis mimarTulebiT. avtori aris saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis erT-erTi damfuZnebeli da gameobis wevri. aqtiurad monawileobs bavSvTa keTildReobis saxelmwifo reformaSi. aqvs regionul da saerTaSoriso doneze socialuri muSaobis konsultantis gamocdileba.

maia mgeliaSvili: avtors miRebuli aqvs socialuri muSaobis magistris xarisxi q. sent-luisis vaSingtonis saxelobis universitetidan 2005 wels. igi aris iv. javaxiSvilis universitetis doqtoranti socialuri mu Sa obis mimarTulebiT. avtori kiTxulobs saleqcio kursebs iv. javaxiSvilis saxelmwifo universitetSi rogorc, saserTifikato, aseve sabakalavro da samagistro doneebze. momzadebuli aqvs saxelmZRvaneloebi socialuri muSaobis mimarTulebiT. maia mgeliaSvili aris krizisuli intervenciis centris direqtori. igi socialur muSakTa asociaciis aqtiuri wevria, monawileobs socialuri momsaxurebis saagentos trening-programebsa da masalebis momzadebaSi. aqvs regionul da saerTaSoriso doneze socialuri muSaobis konsultantis gamocdileba.

Sesavali	13
Tavi 1	15 interviu
socialur muSaobaSi	15
Sorena saZagliSvili	
interviu – socialuri muSaobis ZiriTadi meTodi	15 intervius
Catarebis teqnikebi da zogadi unar-Cvevebi, romlebic xels uwyobs intervius	
warmatebiT Catarebas	15
kiTxvebis dasmis teqnika intervius dros	18 Secdomebi
intervus dros da maTi Tavidan acileba	19 socialuri muSaobis
daxmarebis procesis fazebi	21
gamoyenebuli literatura	33
Tavi 2	34 krizisuli
intervencia	34
Sorena saZagliSvili	
krizisi - zogadi aRWera	34 krizisuli
intervencia	36
krizisuli intervenciis dros konsultirebis ZiriTadi	
principebi	37
krizisuli intervenciis modelebi	38 intervenciis
zogadi midgoma (Robert’s Model)	38
krizisze pasuxis ei bi si modeli	
(The ABC Model of a Crisis Response)	40
saWiro unar-Cvevebi krizisuli intervenciis intervius dros	41
gamoyenebuli literatura	42
Tavi 3	43

konsultireba socialur muSaobaSi	43	fsiqikuri
janmrTeloba da socialuri muSaoba	43	
ia SeyrilaZe		
fsiqikuri janmrTelobis mdgomareobis Sefaseba	43	fsiqikuri
janmrTelobis mdgomareoba bavSvebSi:		
gavrcelebuli aSlilobebi	46	
depresia zrdasrulebTan, bavSvebTan da mozardebTan		
depresiuli aSliloba	64	depresia da
TviTmkvlelobis riski	66	
Sizofrenia	72	
bipolaruli aSliloba	77	gamoyenebuli
literatura	78	glova da trauma bavSvebsa
da mozardebSi	79	
ia SeyrilaZe		
glovis oTxi safexuri/amocana	79	rogor glovoben
mozardebi	83	travmatuli stresis
damaxasiaTebeli niSnebi	86	individualuri muSaoba bavSvTan
.....	89	gamoyenebuli literatura
.....	91	
problemuri qcevebi da rTuli qcevis bavSvebTan muSaoba	92	
Sorena saZaglisvili		
ra aris problemuli qceva	92	rTuli qcevis
ganmarteba	93	rTuli qcevis Sefaseba
.....	94	rTuli qcevis gamomwvevi mizezebi
.....	95	rTuli qcevis miznebi
.....	96	rTuli qcevis marTva
.....	97	rTuli qcevis Secvlis meTodebi
.....	99	rTuli qcevis marTvis sxva teqnikebi

.....	101	rTuli qcevis prevencia
.....	107	qcevis pozitiuri marTvis strategiebi
.....	108	
svxvadasxva rTuli qcevis mqone bavSvebTan muSaobis meTodebi ..	114	
gamoyenebuli literatura	117	agresia da
ojaxuri Zaladoba	118	
Sorena saZaglisvili		
agresia da masTan dakavSirebuli cnebebi	118	
ojaxuri Zaladoba	120	
gamoyenebuli literatura	134	
Zaladoba bavSvebze da bavSvTa mimarT ugulebelyofa	135	ia SeyrilaZe
bavSvebze Zaladobis definicia	135	bavSvze
Zaladobis risk faqtorebi	136	
faqtorebi, romlebic ganapirobeben Zaladobisadmi		
mdgradobas	137	
bavSvTa mimarT Zaladobisa da ugulebelyofis Sefaseba da		
intervencia	138	
interviu bavSvTan	142	
gamoyenebuli literatura	144	qalis mimarT
Cagvra da Zaladoba	145	
ia SeyrilaZe		
Cagvra	145	
ratom Cagraven mamakacebi qalebs?	146	ratom
rCebian qalebi moZalade mamakacebTan?	147	
dabrcolebebi, romlebic xels uSlis ZalmomreobiTi		
urTierTobebis dasrulebas	148	ram SeiZleba
migvaniSnos ojaxur Zaladobaze.....	149	daCagruli qalis sindromi
.....	153	

Zaladobis msxverpl qalebTan individualuri muSaobis principebi	154
gamoyenebuli literatura	155 nivTierebaze
damokidebuleba	156
ia SeyrilaZe	
ras niSnavs nivTierebaze damokidebuleba?	156 nivTierebaze
damokidebulebis Sefaseba	158
nivTierebaze damokidebulebis gavrclebuli intervenciebi	162
fsiqoaqtiuri nivTierebebis klasifikacia.....	163 rekomendaciebi
intervenciisTvis	165 gamoyenebuli literatura
.....	167
zrdasruloba da xandazmuloba da maTi Taviseburebebi	168
ia SeyrilaZe	
alchaimeris daavadeba da misi stadiebi	168 alchaimeris
tipis demenciis stadiebi	169 gamoyenebuli literatura
.....	171
Tavi 4	172
socialuri muSaoba TemebTan	172
salome namiWeiSvili, maia mgeliaSvili	
ra aris Temi?	172
socialuri muSakis ZiriTadi rolebi TemTan muSaobis procesSi	173
Temis ganviTareba	173 Temis
gaZliereba	174
saTemo mobilizaciis procesi da principebi	175 saTemo mobilizaciis
ZiriTadi miznebi	175 saTemo mobilizaciis etapebi
.....	176 gamoyenebuli literatura

.....	178 Tavi 5
.....	179
socialuri muSaki, rogorc socialuri advokati	179
nino SatberaSvili riTia ganpirobebebuli socialuri muSakis survili	
gaxdes ufleba damcveli	181
socialuri advokatobis ganxorcielebis doneebi	183 berketebi, romelic
socialur muSaks aqvs advokatobis	
ganxorcielebaSi	188
warmatebis ganmapirobebeli faqtorebi	189
socialuri advokatis rolis SesrulebisaTvis	
xelis SemSleli faqtorebi	192 socialur
advokatis profesiuli Tvisebebi	194 Sefaseba socialur advokatobaSi
.....	200 profesiul sirTuleebTan gamklavebis gzebi
.....	202 socialuri advokatobis saaspazezo sirvce
.....	204 gamoyenebuli literatura
.....	205
Tavi 6	207
profesiuli zedamxedveloba socialuri muSaobis praqtikaSi...	207
maia mgeliaSvili zedamxedvelobis funqciebi socialuri muSaobis praqtikaSi ...	207
zedamxedvelobis procesi	209 eTikuri dilema
da zedamxedveloba	212 gamoyenebuli literatura
.....	213

Sesavali

socialuri muSaoba Cveni saukunis profesiaa, Tumca misi fesvebi im Zveli droidan modis, rodesac adamianebsma daiwyes zrunva gaWirvebulebze gulmowylebis, filantropuli Tu religiuri motivebiT. socialuri muSaobis profesiis mizania socialuri momsaxurebebis ganviTareba, socialuri da ekonomiuri samarTlianobisa da pirovnebis Rirsebis pativiscemis xelSewyoba. Tuki adre socialuri muSakebi mxolod Raribebsa da glaxakebs emsaxurebodnen, dRes maTi moRva weobis areali sagrZnoblad gaizarda, kerZod, socialuri muSakebi muSaoben iseT gansxvavebul sferoebSi, rogoricaa skolebi, janmrTelobis dacvis dawesebulebebi, ojaxebTan da bavSvebTan momuSave organizaciebi, bavSvis keTildReobaze mzrunveli sistemebi, fsiqiatრიული dawesebulebebi, biznesი და ინდუსტრია და kerZo praqtikis sferoc ki. socialuri muSkebi emsaxurebian yvela asakis adamianebs: Cvili bavSvebidan dawyebuli moxucebiT damTavrebuli. Tavisi miznebis misaRwevad socialuri muSaobis profesia iyenebs sxvadasxva meTodebs. es meTodebia: SemTxvevis marTva, socialuri jgufuri muSaoba, Temis organizacia, socialuri aqtivoba-advokatoba, socialuri keTil dReobis kvleva da administrireba, krizisuli intervencia.

SemTxvevis marTva aris meTodi, romelic klients exmareba konsultirebiT da miznad isaxavs klients socialuri urTierTobebis da socialuri Seguebis gaumjobesebas, rasac mivyavarT klientsTvis damakmayofilebeli cxovrebis pirobebis Seqmnamde. gordon hamiltonis sityvebi rom gamoviyenoT, "socialuri SemTxvevis marTvis amocanaa administrireba gauwios praqtikul servisebs da SesTavazos klients konsultireba im gziT, rom gaaqtiuros misi fsiqologiuri, Sinagani energia da resursebi, raTa igi amoqmeddes da CaerTos socialuri momsaxurebebis gamoyenebaSi sakuTari dilemis gadaWris mizniT". SemTxvevis marTvis dros socialuri muSakebi iyeneben klientTan uSualo praqtikis unar-Cvevebs, maT Soris erT-erTi mniSvelovania interviuirebis unarCveva. krizisuli intervencia aseve aris socialuri muSaobis erT-erTi mo deli, romelic eyrdnoba krizisis intervenciis Teorias.

socialuri jgufuri muSaoba aris aqtivoba, romelic rTavs klients jgufur aqtivobebSi, raTa miaRwios intelektualur, emociur da fizikur zrdas da jgufis saerTo miznebis miRwevas. jgufuri muSaoba aris meTodi, riTac muSaki exmareba sxvadasxva tipis jgufეbs ifunqcion im saxiT, rom jgufurma urTierTqmedebam da programis aqtivobebma xeli Seuwyos individis zrdas da sasurveli socialuri miznebis miRwevas.

Temis organizacia aris socialuri momsaxurebebis dagegmvis da ganviTarebis procesi, raTa Temis an ufro msxvili sazogadoebrivi erTeulis janmrTelobisa da keTildReobis moTxovnebi dakmayofildes. mildred baris sityvebiT rom vTqvaT, "socialur muSaobaSi Temis organizacia aris Temis arsebul resursebsa da misi keTildReobisaTvis saWiro moTxovnebs Soris efeqturi Seguebis Seqmnis da SenarCunebis procesi".

socialuri aqtivoba aris organizebuli jgufuri procesi, romelic miznad isaxavs socialuri problemebis gadaWras, socialuri keTildReobis xelSewyobas sakanonmdeblo, socialuri, janmrTelobis da ekonomikuri progresiT. termini socialuri aqtivoba exeba organizebul da legalurad daSvebul aqtivobebs, romelic mimarTulia socialurad sasurveli miznebis misaRwevad, sazogadoebrivi azris, kanonmdeblobis da sajaro administrirebis Secvlaze.

socialuri keTildReobis kvleva aris socialuri keTildReobis sferoSi arsebuli sakiTxebis kritikuli sistematuri gamokvleva, romlis mizania gamoavlinos pasuxebi socialuri muSaobis an ufro farTo mniSvnelobiT socialuri muSaobis konceptualur problemebze. socialuri muSaoba eyrdnoba igive meTodebs, rac gamoyenebulia sociologiaSi, socialur fsiqologiaSi, istoriaSi da anTropologiaSi.

socialuri keTildReobis administraciis procesi exeba socialuri saagentos organizebas da marTvas. socialuri muSaobis administraciuli aspektebi moicavs sajaro da kerZo socialuri saagentoebis organizacias da marTvas, maT Soris organizaciis sxvadasxva erTeulebs Soris administraciuli urTierTobis sakiTxebis, momuSave personalis problemebs, finansirebis sakiTxebis, profesiuli zedamxedvelobis sakiTxebis da a.S. da bolos, terminTa Sesaxeb erTi patara SeniSvna gvsurs gavakeToT. kerZod, Cven vxmarobT termins `beneficiari~, im adamianis aRsaniSnavad, romelic iRebs socialuri muSakis daxmarebas. Tumca saxelmZRvaneloSi, aseve, gamoyenebulia termini `klientic~. terminis `klienti~ gamoyeneba ufro koreqtulad migvaCnia saxelmZRvanelos zogierT konteqstSi, radgan igi ufro metad koncentrirdeba servisebis aqtiur mom xma rebelze. beneficiaris aqtiuroba ki mniSvnelovania efeqturi intervenciis gansaxorcieleblad.

amrigad, winamdebare wignSi Tqven gaecnobiT socialuri muSaobis ZiriTad meTodebs da modelebs. wigni daxmareba praqtikos socialur muSakebs efeqturad warmarTon TavianTi saqmianoba da ufro nayofieri daxmareba gauwion beneficiarebs.

Tavi 1

interview socialur muSaobaSi

Sorena saZaglisvili interview – socialuri muSaobis ZiriTadi meTodi:

praqtikosi socialuri muSakisaTvis interview warmoadgens klientTan muSaobis umTavres meTods. sxva sityvebiT, interviewireba ganixileba, rogorc “socialuri muSakis yvelaze fundamenturi aqtivoba”. socia luri muSaobis interviewi koncentrirebulia socialuri muSaobis Sinaarsze da miznad isaxavs socialuri muSaobis miznebis miRwevas da mimdinareobs socialuri muSaobis konteqstSi. kerZod, interview mizania klientsa da praqtikoss Soris informaciis gacvla, romelic migviyvans strategiebis dagegmvasa da problemis gadaWramde.

amrigad, interview aris garkveuli informaciis mopovebis mizniT socialuri muSakis dialogi klientTan. interview SeiZleba iyos struqturirebuli an arastruqturirebuli. struqturirebulia

interview, romelic efuZneba winaswar momzadebul SekiTxebs, xolo arastruqturirebuli interview dros socialur muSaks SekiTxebi winaswar ar aqvs momzadebuli da mas svams saubris procesSi situaciidan gamomdinare.

interviews Catarebis teqnikebi da zogadi unar-Cvevebi, romlebic xels uwyobs interview warmatebiT Catarebas:

minimaluri waxalisebebi: aris mciredi winadadebiT gamyarebuli, “xorxismieri bgerebis gamocema”, rac respodents waaxalisebs da ubiZgebs imisken, rom saubari ganagrZos – “hm”, “aha”, “ganagrZeT”, “Semdeg”, “ase, rom”, “gasagebia”, “raRa Tqma unda”, “asea”, “da”, am jgufSi erTiandeba araverbaluri Tanxmobac. yovelive es qmnis fsiqologiur garemos: klienti Tavs komfortulad da saWirod Tvlis. waxaliseba konteqstis gareSe uniadagoa da xSirad klientis gaRizianebas iwvevs. “hm” da “aha” aris neitralurad orazrovani waxalisebebi. rac Seexeba, “kargia”, “sainteresoa”, “mSvenieria”, ar miuTiTebis klientis imaze, rom es aris informacia, romelsac intervieweri eZebs. am dros, es ukanaskneli ar aris darwmunebuli imaSi, rom rasac is ambobs, sainteresoa. am saxis pasuxebi sawyis etapze interviewers exmareba problemis TandaTan gamokveTaSi da imaSi, rom masTan dakavSirebiT moifiqros kiTxvebi.

aqtiuri mosmena: aqtiuri mosmenis dros msmeneli amaxvilebs yuradRebas mosaubresa da mis naTqvamze. karg msmenels unda SeeZlos mosmenilis Sinaarsis sakuTari sityvebiT gadmocema. es niSnavs imas, rom man kargad gaigo sxvisi naTqvami. amisaTvis aqtiurma msmenelma unda daamyaros ukukavSiri mosaubresTan kiTxvebis saSualebiT, raTa daazustos, erTi mxriv, gadmocemulis Sinaarsi da, meore mxriv, mosaubris emociuri mdgomareoba, misi damokidebuleba sakiTxisadmi. aqtiuri mosmenis dros msmenelma aseve unda gaakontrolos mosmenis Sida - sakuTar TavTan dakavSirebuli faqtorebi. kerZod, man yuradReba unda gaamaxvilos mosaubreze, Sewyvitos yvela Seusabamo qceva mosmenis dawyebamde, winaswar moamzados Sesatyvisi masala (mag. Casaweri rveuli, kalmistari), gaakontrolos Tavisi emociuri mdgomareoba da a. S.;

empaTia da empaTiuri mosmena: empaTia aris unari sworad gaigo klientis grZnobebs da misTvis Sesatyvisi eniT klientis gaagebinoT, rom Tven misi gesmiT; empaTia es aris unari Tavi igrZnoT klientis tyavSi, misi emociebis gaziarebis gareSe. empaTiis gamoxatva SesaZlebelia verbaluri da araverbaluri komunikaciIT (minimaluri waxalisebebi, Tavis dakvra, Tvalis kontaqti da a.S.); perefrazi: perefrazi gulisxmobs klientis monaTxrobis sxva sityvebiT mokled gadmocemas. socialuri muSakis pasuxebi, romelic axdens perefrazirebas, Cveulebriv ufro fokusirebulia Sinaarsze, vidre klientis afeqtur mdgomareobaze. **magaliTi:**

klienti: saavadmyofodan gamosvlis dRidan medikamentebze var, Tumca ki dRemde ver SevZeli gamojanmrTeleba. amis gamo ver vaxerxeb bavSvebis movlasac ki.

intervieweri: is, rom bavSvebs Tqveni zrunva akliat, wamlebis gavlenis Sedegia.

- klientis mier gadmocemuli Sinaarsebis da grZnobebis asaxva; martivad rom vTqvaT, Sinaarsebis asaxva aris respodentis teqstis seleqciuri (SerCeviTi) gameoreba. es procesi intervius Catarebisas, klientis waaxalisebs da Tavs mniSvnelovnad agrZnobebs. grZnobis gamoxatva intervius process ufro metad aRrmavebs. siRrmis xarisxi ganisazRvrebis respodentis am procesiisadmi damokidebulebiT. perefrasis gakeTeba aris klientis verbalur azrze pasuxi, xolo asaxva ki grZnobebis araverbalur mxareze xazis gasmaa. **Sinaarsis asaxvis magaliTi: klienti:** “mSoblebi Zalian gabrazdnen, roca skola mivatove” **interviueri:** “mSoblebi Zalian gabrazdnen.” grZnobebis asaxvis magaliTi: 11-12 wlis bavSvi esaubreba socialur muSaks TavSesafarze.

klienti: “aqve axlos saxli mqonda da wamosvla gadavwyvite. axla Zalian miWirs imis gansazRvra, sad wavide, ra gavakeTo, riTi vikvebo.” **interviueri:** [perefrasi]: “Sen saxlidan wamoxvedi, Tumca, es advili ar aRmoCnda.”

interviueri: [emociebis asaxvisas]: “mesmis, rom Zalian dabneuli da SeSinebuli xar.” klientis monaTxrobs Sejameba (ZiriTadad sesiis bolos)

Sejameba aris intervius procesSi naTqvami Sinaarsebis Tavis moyra. SejamebiT interviueri intervius mimarTulebas gansazRvra, Tavs uyris manamde naTqvams da wina planze wamoswevs imas, rac mniSvnelovania. magaliTi:

interviueri: Cemi azriT, Cven amomwuravad visaubreT skolis situaciaze. neba momeci, reziუმireba gavukeTo imas, rac manamde iTqva. Tu daeTanxmebi naTqvams, SegviZlia sxva rameze visaubroT.

TviT-refleqsia/ TviTSemecneba aris rTuli saazrovno unar-Cveva. igi aris sakuTari gamocdilebis kritikuli gadamuSavebis procesi, romelic gulixmobs sakuTari qcevis da azrovnebis analizs, gacnobierebas, Sefasebas, dagegmvasa da kontrols. TviTSemecnebas, anu refleqsias socialuri muSaki iyenebs maSin, rodesac fiqrobs sakuTar moqmedebebze: mag. xom ar aris raime, rac mas xels uSlis klientTan efeqturi Carevis/intervenciis ganxorცილბაSi, ra Secdomebi dauSva, ramac gamoiwvia klientis SeSineba da a.S.

kritikuli azrovneba aris rTuli saazrovno unar-Cveva, romelic moicavs erTdroulad or an met gansxvavebul mosazrebaze fiqrs, sxvadasaxva mosazrebis gagebas, raime Sexedulebis dasabuTebas, sxvadasxva midgomebis safuZvelze da imis gacnobierebas, rom sxvasac SeiZleba sakuTari gansxvavebuli mosazreba hqondes. kritikul azrovnebas adamiani mimarTavs arsebuli an warmodgenili mosazrebis `WeSmariti~ Rirebulebis dasadgenad. kritikuli azrovnebis dros arsebiTia argumentebis da kontrargumentebis moZieba, mTliani situaciis gaanalizeba da, Sesabamisad, arsebuli mtkicebulebebis safuZvelze mosazrebis Secvla an axali mosazrebis miReba. kritikul azrovnebas aseve uwodeben `logikur~ an `analitikur~ azrovnebas. kritikuli azrovneba xSirad moicavs Semdeg etapebs: (1)

sakiTxTan dakavSirebuli informaciis sawyisi mimoxilva; (2) argumentebis da kontrargumentebis moZieba gadawyvetilebis miRebis safuZvlis Sesaqmneld, (3) pirveladi daskvnebis gamotana; (4) sxva SesaZlo mosazrebebis ganxilva sakiTxis Semdgomi dazustebis mizniT; (5) Sejameba - saboloo daskvnis gakeTebs.

kiTxvebis dasmsis teqnika intervius dros:

socialuri muSaki unda flobdes kiTxvebis dasmsis teqnikas, raTa Seiswavlos moswavleebis problemebi da ukeT SeZlos maTi qcevebis analizi da marTva. kerZod, socialur muSaks unda SeeZlos klientebis Sesaxeb informaciis mopoveba intervius saSualebiT (klientTan da klientis sxva sistemebTan, mSobelTan, bavSvTan da a.S. interviu-saubari); kiTxvebis ZiriTadi klasificirebis formis mixedviT gamoyofen **Ria**

da **daxurul** kiTxvebs. Ria kiTxvis dros mopasuxes eZleva sruli Tavisufleba imaSi, Tu ras upasuxebis.

Ria kiTxvis magaliTi:

ratom fiqrobT ase? aq mopasuxem Tavisi sakuTari sityvebiT unda ganmartos mizezi, gamoTqvas mosazreba, an daasaxelos faqti.

daxuruli kiTxvis dros, kiTxvis teqstSi winaswar aris mocemuli pasuxebis arCevani da man mxolod erTi swori pasuxi unda SearCios.

daxuruli kiTxvis magaliTi:

yvelaze metad ram ganapiroba Tqveni qmarTan daSoreba?

- a) emociurma problemebma
- b) ekonomikurma problemebma
- g) naTesavebis Carevam

daxuruli kiTxvis tipia agreTve `ki an ara~ (e. w. WeSmariti / mcdari) kiTxvebi;

`ki an ara~ kiTxvis magaliTi: gsurT Tu ara

miiRoT Cveni servisi?

interviუს dros gamoiyeneba Ria kiTxvebi maSin, roca saWiroa raime sruliad axali informaciis mopoveba. daxurul kiTxvebs ki iyeneben maSin, rodesac informacia ukve mopovebulia, magram zogierTi detali mainc gaurkvevelia da amitom saWiroa specifikuri informaciis mopoveba.

interviუს dros aseve ganasxvaveben pirdapir da arapirdapir kiTxvebs. pirdapiri kiTxva uSualod exeba klientis da mis damokidebulebas raimes mimarT (mag. ra damokidebuleba gaqvt skolis mimarT?); arapirdapiri kiTxvebi ki klientisgan moiTxovs iseT situaciaze pasuxs,

romelTanac igi pirdapir kavSirSi ar imyofeba (magaliTad, Tqven klaselebs ramdenad moswonT skolaSi siaruli?); damazustebeli kiTxvebi exmareba intervuiers naTlad da detalurad gaerkves arsebul situaciSi.

magaliTad:

kiTxva: ramdenad xSirad dadixarT skolaSi Svilis ambis gasagebad? **respondenti pasuxobs:**

Zalian xSirad.

damazustebeli kiTxva: ras niSnavs Zalian xSirad TqvenTvis? kviraSi erTxel, or kviraSi erTxel, TveSi orjer, TveSi erTxel da a. S.

Secdomebi intervius dros da maTi Tavidan acileba:

socialuri muSaki ar aris dazRveuli Secdomebisgan. SesaZloa man arasworad dasvas kiTxvebi da, Sesabamisad, moipovos araSesatyvisi informacia. ZiriTadi Secdomebi modis `damakvalianeбели~ kiTxvebis, `ki an ara~ (WeSmariti / mcdari) kiTxvebis, `ormagi~ kiTxvebis da `ratom~ kiTxvebis dasmis dros.

damakvalianeбели SekiTxvebis dasmis dros socialurma muSakma SesaZloa winaswar ubiZgos klients garkveuli pasuxisaken. zogierTi SekiTxva aseve socialuri muSakis garkveul kritikul damokidebulebasac moicavs. magaliTad, `ukeTesi ar iqneboda, rom...?~ `ar fiqrobt, ase rom gagekeTebinaT . . .?~

amitom socialurma muSakma Tavi unda aaridos amgvარი kiTxvebis dasmas. Tumca SesaZlebelia, rom man klients gamiznulad dausvas aseTi kiTxva da ara uneblied.

**`ki an ara~ (WeSmariti / mcdari) kiTxvebi:** es aris igive daxuruli kiTxva, romlzec SesaZlebelia dadebiTi (ki) an uaryofiTi (ara) pasuxis gacema. `ki an ara~ kiTxvebi sasargebloa zogierT situaciSi, magram sizustis mosapoveblad, sasurvelia, rom socialurma muSakma daxuruli kiTxvebi Riad gadaaqcios.

magaliTi:

odesme rames akeTebT Tqvens bavSvebTan erTad? (daxuruli) ras akeTebT

Tqvens bavSvebTan erTad? (Ria)

`ormagi~ kiTxvebi: rodesac erTdroulad xdeba ori an meti kiTxvis dasma, klients eqmneba problemebi. man ar icis, Tu romel kiTxvas upasuxos. SesaZloa man upasuxos mxolod im kiTxvas, romelic yvelaze nakleb muqaras Seicavs an pasuxobs im kiTxvas, romelic misTvis mosaxerxebelia da ignorirebas ukeTebis sxva nawils.

“ratom kiTxvebi”: pirad sakiTxebze saubrisas `ratom kiTxvis~ dasma garkveul sirTuleebis iwvevs. igi moiTxovs klientisagan sakuTari qcevis analizs. xSirad adamianebs uWirT imis

axsna, Tu ratom iqcevan ise, rogorc iqcevan. gansakuTrebiT maSin, Tu klientis qceva sakuTari TavisaTvis damRupveli an wamgebiania, `ratom kiTxva~ aRrmavebs mis uimedobas da zrdis araadekvaturobas.

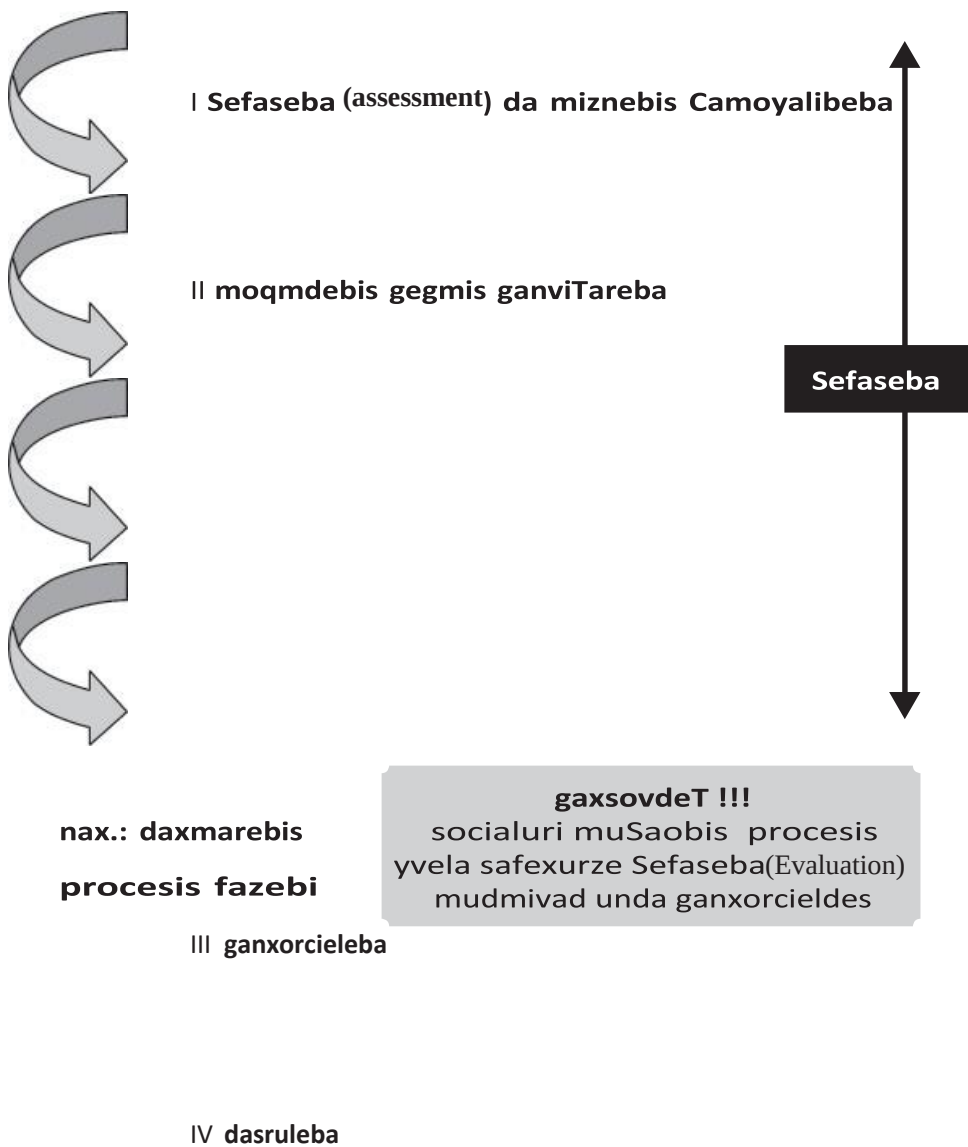
aseT SemTxvevebSi ufro efeqturi da misaRebi iqneba, nacvlad kiTxvisa `ratom~, davsvaT kiTxva `ra?~; kiTxvaze `ra~ klientebi ufro advilad pasuxoben, vidre kiTxvaze `ratom~, romelic TviTanalizs gulisxmobს. **magaliTi:**

- ra saxis usiamovnebebi gaqvT Tqvens Sviltan? - am kiTxvaze klientisaTvis pasuxis gacema ufro iolia, vidre `ratom gaqvT usiamovnebebi Tqvens Sviltan?~.

socialuri muSaobis daxmarebis procesis fazebi:

- I. SemTxvevis Sefaseba:** problemis Seswavla: mokvleva, Sefaseba da miznebis Camoyalibeba
- II. moqmedebis gegmis ganviTareba**
- III. moqmedebis ganxorcieleba**
- IV. dasruleba:** Sedegebis SenarCunebis strategiis dagegmva, Sefaseba.

problemis identifikacia

I faza: Sefaseba, problemis Seswavla: mokvleva, Sefaseba da miznebis Camoyalibeba

gansaxorcielebeli aqtivobebi:	saWiro unar-Cvevebi

~sawyisi kontaqtis~ momzadeba pirveli kontaqti da problemis gansazRvra miznebis identifikacia pirvelad kontraqtze molaparakeba gamokvleva da monacemebis Segroveba Sefaseba	unari gamoiyeno sakuTari Tavi klientis sistemis interesebisTvis. amisaTvis saWiroa TviT-cnobiereba (TviT-refleqsiis unari) da klientis resursebis gageba; aqtiuri mosmena (verbaluri da araverbaluri informacia) empaTiis, ndobis, pativiscemis, da daxmarebis komunikacia; perefrazirebis, garkvevis, fokusirebis, kiTxvis dasmis, refleqsiis, informirebis, Sejamebis, konfrontaciis, interpretaciis, darwmunebis, da gadarwmunebis teqnikebis gamoyeneba; monacemTa Segrovebis meTodebi: interviuirebis unar-CvevebTan erTad, Canawerebis gamoyeneba, sxva werilobiTi masalebis gamoyeneba da sxva sistemebis (ojaxi, megobari, TanamSromeli,sxv.) gamoyeneba; Teoriuli codnis gamoyeneba, raTa integracia gaukeTos miRebul informacias da daxmarebis procesi warmarTos swori mimarTulebiT.

am fazis dros xdeba klientis socializacia saagentosTan (imis gansazRvra, Tu ramdenad SeuZlia mocemul saagentos klientis moTxovnebis dakmayofileba) da misi daintereseba. Tu klientis problema xvdeba saagentos problemaTa specifikaSi, maSin iwyeba klientis problemaze muSaoba: problemis gansazRvra, miznebis identifikacia da pirveladi kontraqtis dadeba.

~sawyisi kontaqtis~ momzadeba:

gulisxmobs klientis Sesaxeb arsebuli masalebis/informaciis moZiebas (kontaqtis klientis ojaxTan, klientis gamomgzavn wyarosTan) da imis gansazRvras, Tu raSi SeiZleba saagento daexmaros klientis. pirveli kontaqtis mniSveloba mdgomareobs efeqturi komunikaciis damyarebaSi klientTan. agreTve, aq Sedis yvela im aucilebeli teqnikiuri mxareebis mogvareba, rac xels Seuwyobs moxerxebulad da xelisSemSleli faqtorebis gamoricxviT intervius Catarebas.

klientTan Sexvedramde monacemebis Segrovebis ZiriTadi principebia:

- (1) klienti an klientTa sistema unda iyos informaciis pirveladi wyaro;
- (2) Segrovebuli informacia unda iyos problemis Sesabamisi;
- (3) ar unda Seagrovos is informacia, romelsac ar gauziarebs klients.

Tu socialuri muSaki flobs informacias problemis kerZo aspeqtis Sesaxeb, man es informacia unda gauziaros klients manamde, sanam SeekiTxeba klients, Tu ras grZnobs an fiqrobs igi am kerZo aspeqtis Sesaxeb. es aris saukeTeso saSualeba imisaTvis, rom ar gamovimwyvdioT klienti xafangSi da ar mivceT saSualeba daiWiros raime pozicia imis safuZvelze, rom hgonia rom Cven ar vflobT zust informacias mis Sesaxeb.

mxolod klientTan pirveli kontakqtis damyarebis Semdeg da erTad muSaobaze SeTanxmebis Semdeg, socialuri muSaki iwyebis klientis Sesaxeb ZiriTadi informaciis Segrovebas, rac SiZleba moicavdes klientis sistemis garda sxva wyaroebSac. pirvel kontakqtamde klientis Sesaxeb zedmeti informacia xels SeuSlis socialur muSaks marTlac gaigos, Tu raSi mdgomareobs klientis problema aq da amJamad.

problemis gansazRvra:

pirvel rigSi socialurma muSakma unda gaarkvios, Tu rogor xedavs klienti problemas. Secdoma SeiZleba gamoiwvios iman, rom socialuri muSaki SesaZloa klientisagan Zalzed gansxvavebulia an fiqrobs, rom maT TiTqmis msgavsi gamocdileba aqvT (da Sesabamisad axdens sakuTari problemis proeqcirebas). amdenad, saWiroa Semdegis garkveva:

rogoria klientis mier problemis sawyisi gageba (rogor xedavs klienti probelemas);

ra unda klients am kontakqtisgan, rogori molodinebi aqvs, ra unda, rom Seicvalos.

socialuri muSaki da klienti unda SeTanxmdnen samuSao problemebis rigze. problemebis saerTo gansazRvra moiTxovs klientsa da socialur muSaks Soris molaparakebebisa da diskusiebis mTel serias. problemebis danawevreba aris procesi, romlis drosac xdeba klientis mier danaxuli problemebidan da socialuri muSakis mier identificirebuli problemebidan, specifiuri problemebis gamoyofa, romelzec unda warimarTos uSualo muSaoba e.w samuSao problemis gamoyofa.

miznebis Camoyalibeba mWidrod ukavSirdeba samuSao problemebis gansazRvras. swored miznis Zieba aZlevs problemis gadaWris situacias arss. klientis miznebis gaTvaliswineba (da ara ignoreba) aris problemis gadawyvetis modelis yvela fazis mniSvnelovani momenti. sawyis etapze saWiroa problemis gamocalkeveba miznebidan da maTi calcalke ganxilva. arsebobs saboloo da Sualeduri miznebi. es ukanaskneli SeiZleba ganvixiloT, rogorc saboloo miznis miRwevis saSualebebi an safexurebi. xSirad es Sualeduri miznebi gvaZlevs informacias imis Seasxeb, Tu ramdenad realuria saboloo miznis miRweva. Tavad Sualedur miznebs aqvT TavianTi doneebi. pirveli miznis miRweva iZleva ufro rTuli

Sualeduri miznebis miRwevis SesaZleblobas. swored Sualeduri miznebis miRweva SeiZleba ganisazRvros, rogorc samuSao problemebze muSaoba.

miznebis da amocanebis formulireba:

mizani aris mosalodneli Sedegi, romelic saWiroebs garkveul dros, rom iqnas miRweuli. mizani unda iyos Camoyalibebuli ufro zogadi winadadebiT. miznis miRweva SesaZlebelia uSualo da konkretuli amocanebiT.

miznebis formulireba Zalian mniSvnelovania Carevis (intervenciis) an mkurnalobis kargi dagegmarebisaTvis. miznebi unda iyos realisturi an miRwevadi. miznebi SeiZleba iyos identificirebuli klientis funqcionirebis nebismier sferoSi. Tumca ki gamoyofen 4 mTavar sferos:

1. fsiqikuri janmrTeloba: mizani iqneba, rom Seamciros an gaakontrolos fsiqiatრიული simptomebi an pirovnuli dezorganizacia gamowveuli mentaluri avadmyofobiT.
2. fizikuri janmrTeloba: unda iyos identificirebuli yvela fizikuri problema.
3. funqcionaluri roluri unarebi: piradi higiena, ganaTleba, kvebis Cvevebi, Tavisufali dro, profesia, socializacia.
4. sazogadoebrivi daxmareba – klientis gaweris dagegmva: saxli, finansuri daxmareba, ojaxi da socialuri daxmarebis sistema, transportireba da a.S.

magaliTi:

mdgomareoba: klienti fizikur Seuracxyofas ayenebs sxvebs **mizani:** klienti moiqceva adekvaturad da gamoiyenebs alternatiul qcevebs, raTa marTos Tavisu sibraxis grZnobebi.

amocanebi:

1. klienti ilaparakebs im grZnobebze, ramac gamoiwvia misi mdgomareoba anu is, rom sxvisTvis mieyenebina Seuracxyofa;
2. klienti gaacnobierebs im qcevebs, romeliTac warsulSi reagirebda msgavsi grZnobebis gaCenisas;
3. klienti ivarjiSebs imaze, rom gamoxatos alternatiuli pasuxebi am grZnobebisadmi sxvisi daxmarebiT;
4. klienti damoukideblad gaacnobierebs da gamoxatavs adekvatur alternatiul pasuxebis sakuTari sibraxis Sesamcireblad;

II faza: moqmedebis gegmis ganviTareba

gansaxorcielebeli aqtivobebi:	saWiro unar-Cvevebi

Sefaseba moqmedebis gegmis SemuSaveba prognozi	yvela unar-Cvevebi CamoTvili I fazaSi adamanuri sistemebis ganviTarebis, funqcionirebis, urTierTqmedebis basisuri Teoriis codna, raTa analizi gaukeTo Segrovebul monacemebs; problemebis, miznebis da arsebuli resursebis codna, raTa moxdes monacemTa organizeba da prioritizireba swori da sasargeblo moqmedebis SesarCevad; unari moaxdino alternatiuli gegmebis generalizireba, imis mixedviT Tu ra SesaZlo warmateba da Rirebuleba aqvs TiToeul maTgans; unari gamoiyeno sakuTari gansjis unari, rom gaakeTo arCevani alternativebs Soris; unari, rom zemoT dasaxelebuli Camoyalibdes winadadebebiT, romlebic gamoxatavs realur aqtivobebs, aseve, informacia, Tu rodis da ra droiT, ra SualedSi unda ganxorcieldes es aqtivobebi da klientis ra sistemebTan erTad.

kontrakტი, rogorc moqmedebis gegmis ganxorcielebis saukeTeso saSualeba, gamoyenebulia bevri Terapiuli mimdinareobebis, maT Soris fsiqodinamiuri da biheviolistuli mimdinareobebis mier.

socialuri muSaobis praqtikaSi kontraqტი ganisazRvreba, rogorc SeTanxmeba klientsa da socialur muSaks Soris, romelic isaxavs garkveul mizans da dasabams aZlevs garkveul procesebs, romlis saSualebiT SesaZlebeli xdeba am miznis miRweva. samuSao kontraqტი moicavs Semdeg elementebis:

1. miznebi (ra?) romlis mimarTac TiToeulma mxarem unda imuSaos. es miznebi unda iyos specifiuri, danawevrebuli da Sesrulebadi.
2. unda ganisazRvros orive mxaris pasuxismgebloba uflebebisa da movaleobebis terminebSi.
3. unda iqnas dazustebuli saSualebebi (rogor?), raTa miznis miRweva SesaZlebeli gaxdes. (saSualebebi: individuri da jgufuri konsultacia, ojaxuri konsultacia, wyvilTa konsultacia. es SesaZloa Seicavdes aseve eqsperimentul swavlebas, rolur TamaSebs, desensitizacias, rCevas da a.S).
4. unda daigegmos da ganxorcieldes administraciuli procedurebi: Sexvedris adgili, dro, xangrZlivoba.

kontraqtis maxasiaTeblesi:

socialuri muSaobis kontraqti SeiZleba xasiaTdebodes ZiriTadad oTxi saxiT: naTeli, erToblivi, dinamiuri, da realisturi.

a) kontraqti aris naTeli da aSkara: es niSnavs, rom socialurma mu-Sakma da klientma, orivem, naTlad Camoayalibos da gaigos kontraqtis Sinaarsi, romelic gamoxatulia konkretuli, specifiuri da qceviTi terminebiT.

b) kontraqti unda iyos erToblivad SeTanxmebuli klientis da so-
cia luri muSakis mier. aseve, kontraqtis terminologiac ki orives mier unda iyos SeTanxmebuli. kontraqti unda eTanxmebodes socaluri muSaobis Rirebulebebs da klientis TviT-gansazRvris moTxovnas.

g) socialuri muSaobis kontraqti aris dinamiuri. kontraqti SeiZle-
ba Seicvalos, Tu igi araefeqturia.

d) socialuri muSaobis kontraqti aris realisturi da samarTliani. es niSnavs, rom kontraqtis pirobebi unda Seesabamebodes im pasuxismgeblobas da miznebs, romlis Sesrulebis unaric Seswevs rogorc klients, ise socialur muSaks, anu kontraqti ar unda moicavdes iseTi aqtivobebis da amocanebis Sesrulebas, rac ar Seesatyviseba klients. aseve, socialurma muSakma ar unda misces iseTi dapirebebi, romlebic ar Seesabameba mis gamocdilebas, eqspertizas, codnasa da saagentos resursebs.

kontraqtis safexurebi:

socialuri muSaobis kontraqti wamoadgens ganviTarebad fenomens, romelic molaparaquebuli unda iqnas socialuri daxmarebis procesSi. umravles SemTxvevaSi kontraqti xdeba ufro specifiuri da TandaTan ufro ukeT gagebuli da miRebuli.

I faza - gamokvleva, molaparaquebis dawyeba;

II faza - winaswari anu sawyisi kontraqti (cdis da Secdomis etapi);

III faza anu samuSao kontraqti (centraluri) - miznebis da proce-durebis erToblivi gageba. kontraqtis pirobebi da droiTi SezRudvebi xorcieldeba;

IV faza - meoradi kontraqtis ganviTareba an qceviTi kontraqtebis ganviTareba;

V faza anu saboloo faza - dasruleba moicavs orive mxaris mier Sede-gebis Sejamebas da Sefasebas.

III faza: moqmedebis gegmis ganxorcieleba

gansaxorcielebeli aqtivobebi:	saWiro unar-Cvevebi

gegms ganxorcieleba	yvela unar-Cveva, romelic dasaxeblebia I da II fazaze; unar-Cveva imisa, rom gamoiyeno socialuri muSaobis intervenciis sxvadasxva meTodi dasaxuli gegms gansaxorcieblad.

moqmedebis gegms ganxorcielebis anu intervenciis (Carevis) procesi iwyeba, mas Semdeg rac klientsa da socialur muSaks Soris kontraqti dadebulia, miRweulia SeTanxmeba da klienti da socialuri muSaki erToblivad iwyeben aqtivobas miznebis misaRwevad.

ganxilaven im rolebs, romelsac socialuri muSaki asrulebs intervenciis procesSi. es rolebia: Terapevti, brokeri, SemTxvevis mmarTveli (menejeri), maswavlebeli, mediatori, advokati da a.S.

Terapevti: exmareba klientis da klientTa sistemas (ojaxi), aRadginos fsiqo-socialuri mdgomareoba, uwevs reabilitacias sxvadasxva fsiqologiuri da Terapiuli meTodebis gamoyenebiT (fsiqo-dinamikuri, kognitur-bihevioristuli, ojaxis Terapia, art Terapia da sxva).

brokeri: brokeri exmareba klientis saWiro resursebis moZebnasa da gamoyenebaSi, raTa kontraqti iyos miRweuli. brokeroba moiTxovs sazogadoebrivi resursebis da saagentos operatiuli procedurebis Rma codnas, raTa efeqturi kavSirebi iqnas damyarebuli.

SemTxvevis mmarTveli: am rols asrulebs socialuri muSaki, raTa daexmaros klientebis resursebis mopovebaSi, da Sesabamisad qcevebis SecvlaSi dasaxuli miznebis misaRwevad. es SeiZleba moicavdes ara mxolod klientis Secvlas, aseve garemos Secvlasac. SemTxvevis menejeri uzrunvelyofs Semdegs: mxardaWeras, grZnobebis ventilacias, urTierTobis paternebis kvlevas, darwmunebas da racionaluri gadawyvetilebis miRebas.

maswavlebeli: socialuri muSaki uzrunvelyofs klientis axali informaciiT, rac aucilebelia problemis gadasaWrelad da klientis mier axali unar-Cvevebis dasaufleblad. informaciis miwodeba gansxvavdeba rCebis micemisagan. informaciis miwodeba gulisxmobs klientis codniT momaragebas im pirobebSi, rodesac klientis Tavisuflad SeuZlia am informaciis gamoyeneba. xolo rCebis micemis dros socialuri muSaki xazs usvams, rom es aris klientisaTvis saukeTeso gamosavali.

mediatori: mediacia gulisxmobs socialuri muSakis mier im sirTu-leebs mogvarebas, romelic arsebobs klientsa da sxva pirovnebebs an organizaciebs Soris. am SemTxvevaSi Zalzed aqtualuria konfliqtis gadaWra (daexmaro orive mxares aRiaros meore mxaris interesebis legitimuroba, daexmaros mxareebis, rom gaacnobieron saerTo interesebi, aicilon mogeba/wagebis situacia, daiyos konfliqti specifiur sakiTxebad da a.S.). SesaZloa socialuri muSaki iyos mediatorი ojaxur sistemaSi, aseve mediatorი klientsa da gare sistemebs Soris.

advokati: socialuri muSaki, rogorc advokati, laparakobs klientis interesebis dasacavad (igi aris klientis warmomadgeneli), raTa miaRwios kontraqtis miznebs. advokati awramoebs molaparaakebebs, axdens garemos manipulacias, raTa miRweuli iyos miznebi. advokatoba, gansxvavebiT mediatorobisa, gulisxmobs mxolod da mxolod mcdelobas, rom klientma gaimarjvos procesSi (SeinarCunos garkveuli benefitebi).

problemis gadawyvetis unar-Cvevebi / teqnikebi:

garkveva exmareba klientis, rom restruqturireba gaukeTdes mis xedvas, rom man moaxdinოს obieqturi da subieqturi realობის gancალkeveba.

magaliTi 1: klienti: Cems qmars ar movwonvar. socialuri muSaki: ras akeTebს is? iyaviT specifiuri
magaliTi 2: klienti: me ganvicdi depresias. socialuri muSaki: ra iwvevs met depresias Tqveni samsaxuri, qorwineba, Tu bavSvebi?

garkveva xdeba maSin, roca (1) Cven ar gvesmis Tu ras ambobs klienti; (2) klientis grZnoba ar aris naTeli.

interpretacia gulisxmobs klientis mier mowodebuli informaciis gagebas (informacias damatebuli socialuri muSaobis Teoriebi, romelic efuZneba praqtikas).

Tqven imas meubnebiT, rom . . . ?

rogorc me mivxvdi. . . ? Tqven

igulisxmeT, rom. . . ?

interpretacia exmareba klientis, rom ukeTesad gaigos man Tavisi problema.

socialuri muSaki sTavazobs klientis interpretacias hipoTezis saxiT da ara daskvnis saxiT. mag. Sesazloa... albaT. .

socialurma muSakma klienti TviTon unda miiyvanos interpretaciამდე. mag. Tqven rogor gesmiT es? rogor fiqrobT?

klienti unda iyos fsiqologiurad mzad, rom miiRos interpretacia. unda gaviTvaliswinoT kleintის rezistentობა (dacviTi reacციები).

interpretaciis teqnikebi intervius dros:

moaxdine interpretacia, mxolod mas Semdeg rac daamyareb pozitiur urTierTobas klientTan;
moaxdine interpretacia, roca gaqvs sakmarisi informacia;
SesTavaze interpretacia hipoTezis saxiT da ara winadadebis saxiT, romelic klientma aucileblad unda miiRos;
Seafase klientis pasuxi, ramdenad pasuxobs igi am interpretacias; miiRe klientis uaryofa yovelgvvari bodiSis moxdis gareSe.

konfrontacia xdeba maSin, roca arsebobs Seusabamoba klientis mier mowodebul informaciaSi. igi erT SemTxvevaSi erTs ambobs, xolo meore SemTxvevaSi sxvas; an arsebobs Seusabamoba klientis mier mowodebul sityvier (verbalur) da araverbalur (saxis gamometryveleba) informacias Soris; klientis fantazias, Tu rogor xedavs is gansxvavebas sakuTar Tavsa da realobas (Tu ra zegavlenas axdens klientis qceva sxvebze) Soris.

konfrontacia angrevs klientis azrovnebis stils/mimdinareobas da iwvevs misi fiqris Secvalas, xels uwyobs pirovnebis TviT-cnobierebis gazrdas. disbalansi aucilebelia, raTa adamanma Secvalos Tavisi fiqri. konfrontacia gulisxmobs simarTlis siyvaruliT Tqmas (speak the truth in love). eyrdnoba klientis Zlier mxareebis da ara sisusteebs.

konfrontaciis teqnikebi intervius dros:

moaxdine konfrontacia, rom miaRwio intervius miznebs; moaxdine konfrontacia, roca amisTvis gaqvs sakmarisi mizezi; gansazRvre, Tu ramden xans SeiZleba gagrZeldes konfrontacia; aRwere qcevebi, rasac Seni konfrontacia efuZneba;
konfrontacia warmarTe mxolod im surviliT, rom daexmaro klientis;
ar iyo agresiuli. iyavi mosiyvarule;
gaxsovdes! jer unda daamyaro pozitiuri urTierToba klientTan da mxolod amis Semdeg moaxdino konfrontacia.

IV faza: dasruleba

gansaxorcielebeli aqtivobebi:

saWiro unar-Cvevebi

terminacia/ dasruleba Sefaseba	yvela unar-Cvevebi, romelic dasaxelebulia I da II fazaze; Sefasebis unar-Cvevebi; daxmarebis procesis dasrulebis unar-Cvevebi.

klienti - socialuri muSakis urTierToba SesaZlebelia dasruldes sami saxiT:

(a) sxva saagentoSi gadagzavna-referali

(b) socialuri muSakis gamocvla (g) daxmarebis procesis dasruleba

gadamisamarTeba: es aris procesi, rodesac mocemuli saagentos farglebSi ar xerxdeba klientis problemis mogvareba da saWiroa misi sxva saagentoSi gadagzavna.

socialuri muSakis gamocvla: es aris procesi, rodesac klientis ucvlian socialur muSaks. umravles SemTxvevaSi es xdeba igive saagentos farglebSi. am process adgili aqvs, maSin roca socialuri muSaki Tavs ver arTmevs klientTan muSaobas, magram umravles SemTxvevaSi, roca socialuri muSaki midis saagentodan.

am procesSi sami piri monawileobs: SemTxvevaze momuSave socialuri muSaki, klienti da momavali socialuri muSaki. socialuri muSakis Secvlisadmi klientis reaqcia gansxvavebulia da ganisazRvrebis klientis pirovnebiT, misi arsebuli problemiT da socialuri muSakis da klientis Camoyalibebuli urTerTobiT, romelic ganviTarda maTi urTierTobis procesSi.

gansakuTrebuli SemTxvevaa, roca klientis aqvs travmatuli ganSorebis gancdebi. igi socialuri muSakis wasvlas ganicdis, rogorc morig travmatul aqts. socialurma muSakma unda gaacnobieros Tavisi grZnobebi am procesTan dakavSirebiT. aseve, man unda aRiaros klientis grZnobebi. SemTxvevaze momuSave socialurma muSakma unda waradginos axali socialuri muSaki klientis winase, da Semdeg, esaubros klientis imis Sesaxeb, Tu ras fiqrobs igi axali socialuri muSakis Sesaxeb. **daxmarebis procesis dasruleba:** socialuri muSaobis intervencia aucileblad droze orientirebulia, anu unda ganxorcieldes garkveul droiT SualedSi. miznebi, romlebic specifiuria SesaZlebelia Sefasdes, imis mixedviT, Tu ramdenad moxda maTi ganxorcieleba.

Sefaseba mudmivad unda xorcieldebodes, raTa vicodeT Tu ra progresiT mimdinareobs klientisa da socialuri muSakis mier dasaxuli miznebis miRweva. procesis dasruleba, imis miuxedavad Tu vis mier (socialuri muSaki Tu klienti) aris igi inicirebuli, unda iyos ganxi luli winaswar, sanam moxdebodes realuri dasruleba anu bolo Sexvedra. es izleva SesaZleblobas, rom moxdes dasrulebaze reaqciebis urTierTgacvla da nayofierad dasruldes erToblivi muSaobis procesi.

zogადad, dasrulebis amocanebia:

- (1) imuSao konfliktze, romelic arsebobs klientsa da socialur muSaks Soris, raTa klientis mier aRiarebul iqnas misi warmateba da miznis miRweva.
- (2) imuSao mniSvnelovani urTierTobis dakargvis SiSze.
- (3) gamocdilebis Sefaseba-gamokvleva da miRweuli progresis aRiareba.
- (4) imis gansazRvra, Tu rogor SeiZleba miRebuli gamocdilebis gamoyeneba sxva problemebis gadawyvetisas.
- (5) imis gamokvleva, Tu ra unda gakeTdes, rom miRebuli Sedegi iyos SenarCunebuli.
- (6) socialuri muSakis poziciis garkveva.

dasruleba gulisxmobS Rrma grZnobebis Cadebas (investicias) erTi adamianidan meoreSi, da Seasabamisad, dakavSirebulia danakargis grZnobasTan. danakargis tipiuri reaqciebia:

(1) dasrulebis uaryofa; (2) Zveli, paTologiuri qcevebiskენ dabruneba; (3) emociuri qceva, rodesac klienti adanaSaulebs socialur muSaks imaSi, rom man arasworad gansazRvra es procesi, kerZod, is, rom klienti araa mzad marto gaumklavdes arsebul problemas; (4) klienti imuqreba, rom igi ufro adre datovebs urTierTobas, vidre mas socialuri muSaki miatovebs.

socialurma muSakma unda naTlad miuTiTos, rom karebi aris Ria, da isini kvlav daexmarebian klientS Tu maT es dasWirdebaT, an mouZebnian sxva Sesatyvis servisebs. isini arwmuneben klientebS, rom maT yovelTvis daainteresebT klientis bedi. bolo kontakტis dros kargi iqneba klientisaTvis raime simboluri saCuqris gadacema. zog SemTxvevaSi kargia saagentosagan oficialuri werilis gadacema, sadac aRiarebulia klientis miRwevebi.

gamoyenebuli literatura:

1. Colby I. & Dziegielewski, S. F. (2001). Social Work: The People's Profession. Lyceum, Books, INC.
2. Compton, B.R. & Galaway, B. (1989) Social work processes. Fourth edition. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.
3. Kadushin, A. & Kadushin G. (1997). The social work interview. New York: Columbia University Press.
4. saZagliSvili Sorena, socialuri samuSaos praqtika, ilias saxelmwifo universiteti: 2008

Tavi 2

krizisuli intervencia

Sorena saZaglisvili krizisi - zogadi

aRwera

krizisi aris iseTi problema romlis gadaWrac Cveulebrivi gzebiT SeuZleblad migvaCnia. kerZod, krizisis dros: SeuZlebelia misi gadaWra Cveulebrivi meTodebiT moicavs mniSvnelovan danakargs da dakargvis safrTxes warmoqmni progresirebul, zrdad distress aferxebs adamianis funcionirebas krizisi aris droSi SezRuduli

krizisi aris mwvave mdgomareoba, romelic grZeldeba ara umetes

erTi Tvisa (maqsimum 6 kvira)

giqmni safrTxes, magram amavdrulad pirovnuli zrdis SesaZleblobas izleva - Ria xar axali ideebis, informaciis, resursebis da SesaZleblobebis mimarT.

krizisi myofi adamiani moiTxovs saswrafo daxmarebas, radgan mas ar SeuZlia moqmedeba da sWirdeba sxva adamiani, romelic mis magivrad imoqmedebს. krizisze reaქcia mimdinareobs Semdeg doneebze:

kognituri: sakuTari Tavis/an sxvisi dadanaSauleba. xSirad adamiani dezorientirebulia, hipersensitiuri da dabneulia. aqvs cudi yuradRebis koncentracia da axasiaTebს problemis gadaWris uunaroba.

fizikuri: aCqarebuli guliscema, xelebis kankali, Tavbrusxveva, sisuste, Tavis tkivili, gulisreva, Soki, oflianoba.

emocia: apaTia, depresia, gaRizianebuloba, enzaiti/SfoTva, uimedoba, umweoba, sibraze, SiSi, panika, danaSauli da uaryofa, daZinebis da Wamis sirTuleebi.

socialuri: konfliქტი sxvebTan, socialuri situaciebidan izolacia, socialuri aqtivobebis mimarT uinteresoba. arsebobs krizisis sami ZiriTadi tipi:

ganviTarebis/kanonzomieri krizisi - es aris krizisis saxe, romelic yvela adamianis cxovrebaSi xdeba da romelic gulisxmobs cxovrebis ciklis erTi safexuridan meoreze gadasvlisas warmoSobil kriziss. mag. dabadeba, pubertatuli asaki, daqorwineba/gaTxoveba, dabereba da a.S.

situaciuri krizisi (SemTxveviTi krizisi)- ZiriTadad ganpirobebulia garemo faqtorebis cvlilebiT an moulodneli Sinagani cvlilebiT. aseT kriziss miekuTvneba magaliTad samsaxuris dakargva, Semosavlis/saxlis dakargva, gaqurdva, dayaCaReba, meuRlesTan gayra da a.S.

kompleqsuri krizisi - aris yvelaze rTuli krizisi- krizisis es saxe ar SeiZleba CaiTvalos adamianis yoveldRiuri cxovrebis nawilad. aseTia mwvave trauma, mZime fizikuri an sityvieri Seuracxyofa, bunebrivi an xelovnuri katastrofebi da a.S.. kompleqsur kriziss miekuTvneba aseve mwvave mentalur daavadebasTan asocirebuli krizisi.

sxva klasifikaciis mixedviT, arsebobs krizisis individualuri da masobrivi doneebi.

1. individualuri done individualur doneze: pirovnul tramvas individi ganicdis iseT situaciaSi, rodesac am rTuli situaciis gamklaveba mis Zalebs da SesaZleblobebis aRemateba, mas ar aqvs saTanado socialuri mxardaWera, TviT-Sefaseba da uflebamosileba.

magaliTebi: suicidis situaciebi, daSinebis situaciebi, mkvlelobis an suicidis mowmeoba, an pirovnuli danakargi.

individualur doneze konsultirebisas mniSvnelovania pirovnuli usafrTxoebis gansazRvra da uzrunvelyofa. agreTve, ramdenadac SesaZlebelia, socialuri daxmarebis an qselis Sesaxeb informaciis mopoveba.

2. masobrivi, sociumis done sociumis doneze: xdeba jgufis/sazogadoebis/Temis dazianeba/an daSineba. magaliTebi: teroristuli aqti, bunebrivi katastrofebi da sxva.

Temis doneze krizisis intervenciis ZiriTadi mizania krizisis prevencia an krizisis garTulebebis prevencia. amisaTvis saWiroa pirvel rigSi dadgindes krizisis warmomSobi mosalodneli mizezebi da moxdes maTi droulad aRmofxvris gzebis SerCeva da dagegmva.

Temis doneze krizisis intervenciisTvis rekomendirebulia gaviTvaliswinoT, rom gareSe Careva mudmivi ver iqneba, amis gamo aucilebelia Sida resursebis Seqmna da gaZliereba. krizisis definicia – Sejameba:

krizisi da stresi xSirad gamoiyeneba urTierTSemcvlelad, Tumca yovel stresul situacias ar mivyavarT krizisamde. krizisi aris adamianis bio-fsiqo-socialuri wonasworobis darRveva, rodesac adamiani aRiqvams an ganicdis mocemul situacias/movlenas ise, rom mas ar Seswevs masTan gamklavebis unari da resursebi.

krizisuli intervencia

krizisuli intervencia aris saswrafo fsiqologiuri daxmareba, rom-
lis mizania individis daxmareba krizisul situaciaSi, raTa moaxdinos misi bio-fsiqo-socialuri
wonasworobis aRdgena da Seamciros individualuri tramvis potenciuri SesaZlebloba.

krizisuli intervenciis ZiriTadi mizania stabilurobis gaZliereba. krizisze
reagireba/intervencia unda daiwyos 24 saaTis ganmavlobaSi. amrigad, krizisuli intervencia
aris uSualo problemebze morgebuli, xanmokle da `aq-da-amJamad` aspeqtebze
fokusirebuli.

gamoyofen krizis Semdeg safexurebs:

gavlenis faza –Zlieri gare an Sida stresoris zemoqmedeba adamianze. btresoris aRqma,
rogorc stresoris.

problemis gadawyveta – am fazaSi adamiani irCevs aRqmuli stresoris mocilebis gzas,
romelic SeiZleba ganxorcieldes orgvarad: 1. stresoris fizikurad mocileba. 2. stresorTan
Segueba.

reabilitaciis faza – am dros adamiani ubrundeba krizisamdel mdgomareobas.

sxva avtorebi gamoyofen krizis oTx safexurs (Parad & Parad,1990). es safexurebia:

gvaqvs stesis gamomwvevi movlena, an movlena, romelic stresulad aRiqmeba;

xdeba individis mier am movlnis gaazreba da aRqma, iwyeba saSiSroebis
molodini;

individi xdeba dezorganizebuli da momxdari faqtis gamo kargavs wonasworobas;

iwyeba Segueba, xdeba gaanalizeba da am yvelafris paralelurad mimdinareobs
intervencia.

TiToeul safexurze socialuri muSakis reagireba unda iyos Semdegnairi:

1-2 faza:

iyavi yuradRebiani, mimRebi da damxmare;

daakmayofile pirveladi saWiroebebi (usafrTxoeba, fizikuri saWiroebebi da
sxv.). me-3-4 faza:

mousmine, isev mousmine;

moaxdine grZnobebis da aRqmebis validacia; daaimede;

moaxdine problemebis da resursebis identifikacia;

gaamxneve, SesTavaze pozitiuri gadawyvetis strategiebi, resursebi; daexmare gaigos is,

Tu ra moxda da masTan erTad dagegme momavali; dadebiTad ganamtkice misi

miRwevebi da warmatebebi;

daexmare gaanalizos naswavli da ecados mis momavalSi gamoyenebas.

krizisuli intervenciis dros konsultirebis ZiriTadi principebi:

saWiroa intervenciis droze ganxorcieleba, radgan msxverpli aris krizisSi. saWiroa resursebis mobilizacia, raTa moxdes maTi metnaklebad normalur situaciaSi dabruneba da damoukidebeli funqcionirebis SesaZlebloba.

xeli Seuwyos situaciis gagebas mocemuli stresuli situaciis an tramvis procesirebiT. es keTdeba imisaTvis, rom msxverpls davexmaroT ukeT gaigos, Tu ra moxda da mivceT emociebis gamoxatvis saSualeba.

saWiroa msxverpls davexmaroT problemis gadaWraSi, misi situaciis da grZnobebis kontekstSi. es aucilebelia TviT-efeqturobis da sakuTari rwmenis gansaviTareblad.

daexmaro msxverpls daubrunდეს damoukidebel funqcionirebas, imiT, rom xeli Seuwyo problemis gadaWras, misi Sesabamisi strategiebis ganviTarebas da aqtiur gamoyenebas.

krizisuli intervenciis miznebi:

krizisis warmatebuli fsiqologiuri gadaWra; funqcionirebis normaluri donis aRdgena;

samoqmedo gegmis ganviTareba, romelic minimumამდე დაიყვანოს კრიზისი
negatiur efeqtebs.

krizisuli intervenciis modelebi krizisuli intervenciis sami modeli:

wonasworobis modeli: kaplanis modelis mixedviT (1965), adamianebi danaxulნი არიან, როგორც ფსიკოლოგიურ wonasworoba დარღვევები და saWiroa maTi dabruneba balansirebul mdgomareobaSi, raTa maT SeZlon Taviant cxovrebiseul sirTuleebTan efeqturi gamklaveba.

kognituri modeli: robertsis modelSi adamianebi ganxilulნი არიან ისე, რომ maT აკვT კognitური პრობლემები: არასწორი სექსუალური მოვლენებზე და კრიზისთან დაკავშირებული საკითხებზე.

ფსიკო-სოცალური ტრანზიციის modelis mixedviT (1965), adamianebi xvდებიან კრიზისებს maT cxovrebiseul stadiებზე (განვიტარების მიდგომა). კრიზისი უკავშირდება ფსიკოლოგიურ და სოცალურ ცვლილებებს, რომელიც ამ დროს მიმდინარეობს ადამიანის განვითარების ეტაპზე.

intervenciis zogadi midgoma (Robert's Model)

es meTodi ganviTarda 2001 wlis 11 seqtembris teraqtis Semdeg, es meTodi ganixileba krizisuli intervenciis zogad modelad.

es Teoria SesaZloa iqnas gamoyenebuli sxvadasxva krizisul situaciebSi, Tumca ar unda moxdes misi rigiduli gamoyeneba.

krizisis Sefasebis dagegmva da warmarTva
(letalurobis Sefaseba)

raportis damyareba

mTavari problemebis identificireba

grZnobebTan da emociებTan gamklaveba

alternativebis Zieba

moqmedebis gegmis ganviTareba da formulireba

muSaobis Semdgom gegmaze SeTanxmeba

nax. robertsis 7 safexuriani modeli

robertsis mixedviT, krizisis intervenciis mizania, gadaWras klientis mier warmodgenili problema, stresi fsiqologiuri travma da emociuri konfliqti. es unda ganxorcieldes ramdenime kontakტიT, droSi SezRudulia da mizanze mimarTulia.

pirveli safexuri aris Sefaseba. Sefaseba xorcieldeba msxverplis sxvadasxva saWiroebebis ganzazRvriT da Sesabamisi gadamisamarTebiT. mimdinareobs sami saxis Sefaseba:

(1) e.w. Triage - usafrTxoebis donis Sefaseba (safrTxeebis Sefaseba), romlis safuZvelzec xdeba saswrafo Carevis ganxorcileba - referireba: hospitalizacia, ambulatoriuli daxmareba an uaris Tqma.

(2) krizisis Sefaseba, romlis drosac mimdinareobs individis krizisuli mdgomareobis Sesaxeb informaciis Segroveba, individis garemos da interpersonaluri urTierTobebis Sefaseba, raTa moxdes mimdinare krizისze muSaoba da mkurnalobis Sesabamisi gegmis SemuSaveba.

(3) bio-socialuri da kulturuli Sefaseba. es unda moxdes sistematuri Sefasebis meTodebis gamoyenebiT, raTa ganisazRvros klientis stრის mocemuli done, situacia, warmodgenili problema da mwwave krizის periodi.

meore safexuri mdgomareobs raportis damyarebaSi.

mesame safexuri ki exeba mTavari problemebis identificirebas - maT Soris im winapirobebis gansazRvras, ramac gamoiwvia krizisi. am safexurze mniSvnelovania klientis Tavisi ambis sakuTari sityvebiT gadmocemis Sesazlebloba mivceT. am dros Terapevti unda daakvirdes klienti stresTan gamklavebis ra modalobas, stils iyenebs. man unda gaanalizos misi stili.

meoTxe safexurze mosalodnelia klientma gamoamJRavnos Tavisi grZnobebi da mniSvnelovania am grZnobesba da emociebz muSaoba. es moiTxovs aqtiuri mosmenis unar-Cvevebs da grZnobebis validacias. Terapevtma unda gamoiyenos teqnikebi, raTa gamowveva gaukeTos klientis cudad adaptirebul rwmenebs, fiqrebs da klienti alternativebze daafiqros.

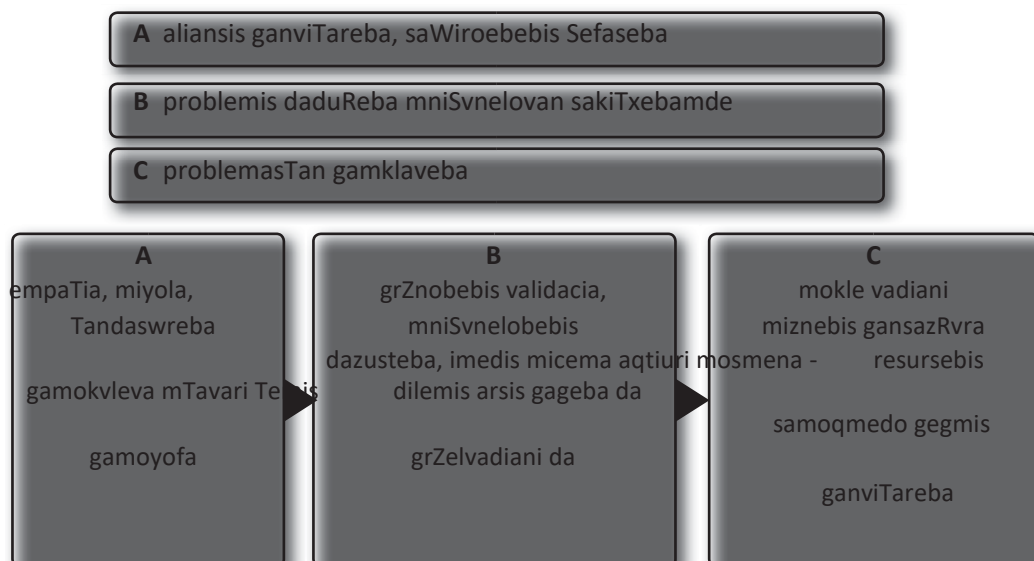
mexuTe safexuri: Terapevti da msxverpli iwyeben alternativebis erToblivad moZiebas, raTa mouaron arsebul problemas. aq rasakvirvelia, unda iqnas moZiebuli is strategiebi, romelmac warsulSi ar imuSava, anu am etapze xdeba Sesazlo efeqturi alternatiuli gamklavebis meTodebis siis Camoyalibeba.

meeqvse safexuri aris moqmedebis gegmis Camoyalibeba, romelic klientis siZliereebze akeTebis aqcents. am safexuris mizania, rom es gegma iyos maqsimalurad konkretuli, diskretuli da klienti mas iziarebdes. es xels Seuwyobs TvIT-efeqturi qcevis Camoyalibebas.

meSvide safexuri: Semdgomi kontakqtis dagegmva, raTa moxdes misi post krizisuli mdgomareobis Sefaseba. misi mizania ganisazRvos progresi da potenciuri problemebi.

krizisze pasuxis ei bi si modeli (The ABC Model of a Crisis Response)

kristi kanelma SeimuSava voren jonsis A-B-C modelis adaptirebuli versia (Kristi Kanel's adaptation of Warren Jones's (1968) A-B-C crisis management model).

moklevadiani miznebis daxmarebis
erTmaneTisgan gadasinjva da komunikacia
gamocalkeveba dazusteba

~~nax. kanelis ei bi si modeli~~

saWiro unar-Cvevebi krizisuli intervenciis intervius dros

mousmine empaTiurad;

pirovnebas mieci emociების ventilaciis saSualeba; daakmayofile klientis

uSualo moTxovnilebebi; moaxdine klientis grZnobebis validacia;

moaxdine mimReblobis, daxmarebis da imedis komunikacia; Tavi aaride kritikas
da gansjas;

gamoacalkeve grZelvadiani da moklevadiani saWiroebebi erTmaneTisgan;

moaxdine problemebis da resursebis identifikacia; daexmare

pozitiurad gadaWras problema; daexmare gaigos zustad ra moxda;

ganaviTare mokle vadiani miznebi;

ganaviTare samoqmedo gegma da zustad gansazRvre pasuxismgeblobebi; ganamtkice
progresi da miRwevebi; gadaxede da daazuste samoqmedo gegma; ganamtkice pozitiuri
qcevebi; gaiTvaliswine miRebuli gamocdileba momavalSi. ra unda uTxra pirovnebas
krizisis dros:

ar moaxdino uaryofiTi grZnobebis kritika da minimalizacia; mag. “ar unda grZnobdeT
ase Tavs”.

piriqiT, TqviT: “Tqven marTlac did tkivils unda ganicdideT”.

“miTxariT yvela grZnoba, rasac ganicdiT”. ar Tqva: “vici”,
“mesmis”.

Tqvi: “minda zustad gavigo Tu ras ganicdiT”. ar Tqva: “Zalian
vwuxvar”.

Tqvi: “aq me TqvenTvis var, rom dagexmaroT”.

ar kiTxo: “raSi SemiZlia dagexmaroT/ SeekiTxe: amJamad ra gWir-
debaT?”

ar SeecadoT spiritualuri axsnebis gakeTebas;

ar moaxdinoT imis dazusteba, Tu krizisis gadalaxvas ramdeni xani
dasWirdeba. uTxariT, rom yvelas sxvadasxva dro sWirdeba;

ar moaxdinoT situaciis racionalizacia;

დაეტანხმეთ, რომ მისი სიტუაცია საფრთხის შემცველი, სასიში და არასა-
სურველია;

არ შეეცადო კლიენტის ყველა მოთხოვნის დაკმაყოფილებას; იყავით ნამდვილი,

ტბილი და მომთმენი; არ დაეტანხმოთ, რომ სიტუაცია უიმედოა; უთხარიტ, რომ

ზოგჯერ ასეთ რამეს გრწნობს ადამიანი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Kristi Kanel (2008), A Guide to Crisis Intervention. 3rd Ed. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing.
2. ნამიშვილი, ს. და მგელიშვილი, მ. სოციალური სამუშაოს პრაქტიკის საფუძვლები, 2010 წელი
3. Parad, H.G. & Parad, L.G. (1990). Crisis intervention, Book 2: A practitioner's sourcebook for brief therapy. Milwaukee: Family Service of America.
4. Roberts (2007), Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment, and Research
5. თათანაშვილი, ზ. "კრიზისული ინტერვენცია". საკრებულოს სოციალური მუ-
შაკის ასოციაცია, 2009 წელი

თავი 3

კონსულტირება სოციალური მუშაკისა

ფსიქიკური ჯანმრთელობა და სოციალური მუშაკის როლი

ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობის შეფასება

წინასწარ მოემუშაოთ ის ზირითადი ასპექტები, რომლებზეც სოციალურმა მუშაკმა უნდა გაამახვილოს ყურადღება კლიენტთან მუშაობის დროს და ინტერვიუს შემდეგ გაიზიაროს თავისი შედეგები, რათა კლიენტის ფსიქიკური ჯანმრთელობის მდგომარეობის სრული სურათი გამოვლინდეს. **გარეგნობა**

1. ჯანმრთელად გამოიყურება თუ არა კლიენტი?
2. ასაკის შესაფერისად გამოიყურება თუ არა? თუ არა, უფრო დიდს ჰგავს თუ უფრო პატარას?
3. აქვს თუ არა აშკარა ფიზიკური დეფორმაცია? როგორი?
4. სათანადოდ არის თუ არა ჩაცმული?

5. tanisamosi sufTaa Tu ara?
6. dadis Tu ara uCveulod?
7. zis Tu ara komfortul pozaSi?
8. aqvs Tu ara raime xiluli iara?
9. misi wona da simaRle normis farglebSi jdeba?
10. aqvs Tu ara raime xiluli tiki an akviatebuli uCveulo sxელის, saxis an Tvalebis moZraoba?
11. TvalebSi giყurebT Tu ara? Tu ki, wyvetilad Tu sistematurad?
12. rogoria klientis saxis gamometyveleba? icvleba igi intervius ganmavlobaSi?

metyveleba

1. saubrobs Tu ara klienti?
2. uCveulod swrafad an nela xom ar saubrobs?
3. aqvs Tu ara metyvelebiTi Seferxeba?
4. uCveulod xmamaRla an xmadabla xom ar saubrobs?**emociebi**
1. rogoria klientis saerTo ganwyobileba (rogor grZnobs Tavs klienti)? aRwereT is qcevebi/komentarebi, romelzec afuZnebT Tqvens dakvirvebas.
2. rogoria misi saerTo afeqti (is, Tu rogor amJRavnebs igi Tavis emociebs)? aRwereT is qcevebi/komentarebi, romelzec afuZnebT Tqvens dakvirvebas.
3. gadaWarbebuli xom ar aris misi afeqti? aRwereT.
4. amJRavnebs Tu ara cvalebad afeqts?
5. aris Tu ara misi afeqti intervius Sinaarsis Sesabamisi?**azrovnebis procesi da Sinaarsi**
1. aris Tu ara klientis azrovnebis procesi zedmetad dawvrilebiTi da detalebze gamaxvilebuli?
2. aris Tu ara igi perseveraciuli (akviatebuli sityvis/frazis gameoreba)?
3. aris Tu ara azrovneba qaosuri, Temidan gadaxvevebiT?
4. amJRavnebs Tu ara Tavisufal asociaciebs da azridan azrze xtunvas?
5. amJRavnebs Tu ara somatur, gandidebis, devnis an kontrolis bodvas? raze amyarebT am dakvirvebas?
6. amJRavnebs Tu ara fiqris gamWwrvaleobas (is, rasac fiqროbs yvelas esმის), an urTierTobis bodvas (magaliTad, viRac cnobil adamians uyvars igi)?
7. ganicdis Tu ara akviatebul fiqრებს/azრებს (obsesiebs) an akviatebul moqmedebes/qcevas (kompulsiebs)?

8. awuxebS Tu ara fobiebi? Tu ki, romeli?
9. aRiniSneba Tu ara homociduri (mkvlelobis) an suiciduri (TviTmkvlelobis) fiqrebi? Tu ki, raze afuZneBT Tqvens dakvirvebas?
10. arsebobs Tu ara raime konkretuli sagani/sakiTxi, romelzec Tqveni klienti amoCemebulad fiqrobs? Tu ki, aRwereT.

SegrZnebebi

1. xom ar aqvs klientis smenis problemebi?
2. xom ar aqvs klientis mxedvelobis problemebi?
3. xom ar itanjeba iluziebisა Tu halucinaciebisagan? Tu ki, rogoria isini – smeniTi, mxedvelobiTi, ynosviTi, SexebiTi Tu gemovnebis? raze afuZneBT Tqvens dakvirvebas?

gonebrivi unarebi

1. aris Tu ara klienti droSi, sivrceSi da sakuTar TavSi (icis Tu ara Tavisi saxeli) orientirebuli?
2. Cans Tu ara igi saSualo an saSualoze maRali inteleqtis mqoned?
3. yuradRebis gamaxvilebas normalurad axerxebS?
4. xanmokle da xangrZlivi mexsiereba normaSi Cans? Tu ara, raze afuZneBT Tqvens dakvirvebas?
5. misi msjeloba damaxinjebuli xom ar Cans? Tu ki, raze afuZneBT Tqvens dakvirvebas?
6. aqvs Tu ara adeჟვტური TviTsefaseba? raze afuZneBT Tqvens dakvirvebas?
7. acnobierebs Tu ara sakuTari qcevis Sedegebs?
8. SeuZlia Tu ara mizez-Sedegobrivi kavSiris wvdoma?
9. aqvs Tu ara stereotipuli (ukiduresi ganzogadმგბეbi) an maqsimalisturi (yvelaferos Sav-TeTr ferebSi xedva)azrovneba?
10. uWirs sakuTari azrebisa da fiqrebis sxvisi azrebis/fiqrebisgan gansxvaveba?

damokidebuleba muSakis mimarT

1. rogoria klientis Tqvendami damokidebuleba?
2. icvleba Tu ara misi es damokidebuleba intervius procesSi?
3. pasuxobs Tu ara empaTias?
4. TviTon SeuZlia Tu ara iyos empaTiuri?

fsiqikuri janmrTelobis mdgomareoba bavSvebSi: gavrcelebuli aSlilobebi

miuxedavad imisa, rom bavSvobis asakis aSlilobani da maTi gavrceleba, iseve rogorc ama Tu im qcevis anomaliurad miCneva gansxvavebulia ganviTarebul da ganviTarebad

qveynebsi, qvemoT mocemuli mdgomareobani zogadad SeiZleba CaiTvalos bavSvebTan momuSave specialistebis yuradRebis sagnad. qvemoT Cven ganvixilavT iseT aSlilobebs, rogoricaa enurezi, yuradRebis deficiti/hiperaqtiuloba, antisocialuri qceva – yofaqcevis aSliloba, TviTdazianebs qceva, autizmi da mijaWvulobis reaqtuli aSliloba.

enurezi

zogadad SeiZleba iTqvas, rom enurezi ufro xSiria biWebSi, vidre gogonebsi da igi gamwvavebulia iseTi fsiqologiuri stresorebiT, rogoricaa dedmamiSvilis dabadeba, mSoblebis ganqorwineba, hospitalizacia, skolaSi wasvla, ojaxis wevris gardacvaleba, saxovreblis Secvla da sxv. saintereso, rom enurezisadmi arsebobs garkveuli genetikuri midrekilebac.

diagnostikuri kriteriumebi:

fsiqikur aSlilobaTa diagnosturi da statistikuri saxelmZRvanelos (DSM – IV - TR) mixedviT, enurezis diagnostikuri kriteriumebia:

ganmeorebiTi Sardva sacvalSi an sawolSi (nebiT an uneblid), ro-
melic grZeldeba sul mcire 3 Tve an mniSvnelovan Seferxebas iwvevs socialur an akademiur funqcionirebaSi

asaki aris 5 an meti wlis

ar aris gamowveuli zogadi samedicino mdgomareobiT an nivTierebis moxmarebiT

enurezis qve-tipebi:

dRis

Ramis

Sereuli

pirveladi bavSvs ar hqonia simSralis periodi

meoradi iwyeba simSralis periodis Semdeg

enurezis mkurnalobis gavrcelebuli meTodebi:

bihevioraluri Terapia (zaris meTodi); fsiqoTerapia (emociur
stresorebze fokusirebuli); farmakoTerapia (imipramini).

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis aSliloba

fsiqikur aSlilobaTa diagnosturi da statistikuri saxelmZRvanelos (DSM–IV-TR) mixedviT, yuradRebis deficitis/hiperaqtiuloba erTerTi yvelaze gavrcelebuli bavSvobis asakis fsiqikuri aSlilobaa da warmoadgens uyuradRebobisa da/an hiperaqtiulobis mdgrad paterns. aSlilobis zogierTi simptomi SesaZloa warmoiSvas 7 wlamde asakSi, Tumca bavSvebis umravlesobas ufro mogvianebiT usvamen diagnozs. Seferxebas adgili unda hqondes sul mcire or garemoSi (mag. saSinao da saskolo) da unda aferxebdes ganviTarebis donisTvis Sesaferis funqcionirebas socialur, akademiur da samsaxureobriv aspeqtebSi.

aSliloba ufro xSirad gvxdoba biWebTan, vidre gogonebTan (sami/xuTi erTze). aSliloba yvelaze xSiria pirvel bavSv-biWebSi. imisaTvis rom daisvas diagnozi, aucilebelia, rom aSliloba saxeze iyos sul mcire 6 Tvis ganmavlobaSi, gamoiwvios Seferxeba akademiur da socialur aspeqtebSi da simptomTa dasawyisi aRiniSnebodes 7 wlamde asakSi.

aSlilobis gamomwvevi mizezebi ucnobia. arsebobs mosazrebebi, romelTa Tanaxmadac prenatalur toqsikur nivTierebebTan Sexeba, dRenakluloba, nayofis nervuli sistemis prenataluri trauma SesaZloa, CaiTvalos aSlilobis xelSemwyob faqtorebad. aseve, CrdiloeT amerikis statistika aCveneb, rom aSlilobis mqone bavSvTa didi nawili dabadebulia seqtemberSi, rac gvafiqrebinebs imas, rom SesaZloa zamTris sezonis dros fexmZimobis pirvel trimestrSi gadatanili infeqciebi xels uwyobdes aSlilobis ganviTarebas. aSliloba SesaZloa warmodgenili iyos sami qve-tipis saxiT: (1) metwilad uyuradRebo tipi, (2) metwilad hiperaqtiul-impulsuri tipi da (3) Sereuli tipi.

diagnosturi kriteriumebi:

A. saxezea an (1) an (2):

(1) eqvsi an meti qvemoTmocemuli **uyuradRebobis** simptomi ukanaksneli 6 Tvis ganmavlobaSi regularuli saxiT, romelic ar Seesabameba ganviTarebis dones da zians ayenebs bavSvis adapturobas.

xSirad uWirs detalebisadmi yuradRebis miqceva da uSvebs daude-var Secdomebs saSinao davalebis, samsaxurebrivi saqmianobis an sxva tipis aqtivobis dros;

xSirad uWirs koncentracia TamaSis dros an ramis keTebisas; xSirad ar usmens, rodesac elaparaquebian;

xSirad uWirs mihyves instruqciebs da ver axerxebes saSinao davalebis gakeTebas an sxva valdebulebebis Sesrulebas;

xSirad uWirs davalebebis da RonisZiebebis organizeba; xSirad Tavidan icilebs iseT davalebebs, romlebic moiTxoven Zalisxmevas (rogoricaa saskolo an saSinao davaleba);

xSirad kargavs sagnebs, rac aucilebelia amocanaTa Sesasruleb-
lad an RonisZiebaTaTvis (mag. saTamaSoebi, wignebi, rveulebi);

xSirad advilad efanteba yuradReba; xSirad aris
gulmaviwyi yoveldRiurobaSi.

(2) saxezea eqvsi an meti **hiperaqtiulobis da impulsurobis** simptomi ukanaksneli 6 Tvis
ganmavlobaSi regularuli saxiT, romelic ar Seesabameba ganviTarebis dones da zians
ayenebs bavSvis adapturobas.

hiperaqtiuloba

xSirad cqmutavs jdomisas, ver Cerdeba erT adgilas; xSirad tovebs skams da dgeba
gakveTilis dros an sxva situaciaSi, sadac moeTxoveba jdoma;

xSirad darbis aqeT-iqiT da zedmetad Zvreba raRaceebze iseT
situaciebSi, romlebSi moeTxoveba wynarad yofna;

xSirad uWirs mSvidad TamaSi an garToba; xSirad iqceva ise TiTqos
“moqoqilia da ver Cerdeba”; xSirad bevrs laparakobs.

impulsuroba

xSirad pasuxobs iqamde, sanam kiTxvis dasmas daamTavrebdnen; xSirad
uWirs daelodos mis jers; xSirad awyvetinebs sxvebs laparaks.

B. aRniSnul simptomTa nawili saxeze iyo 7 wlis asakamde.

C. Seferxeba aRiniSneba minimum or garemoSi (mag. saxlSi, skolaSi, samsaxurSi).

D. saxeza aSkara klinikurad mniSvnelovani Seferxeba socialur, akademiur an samsaxurebriv
funqcionirebaSi.

E. simptomebi ar aixsneba autisturi speqtris aSlilobiT, SizofreniiT an sxva fsiqoturi aSlilobiT
an nebismieri sxva fsiqikuri aSlilobiT (mag. ganwyobilebis aSliloba, SfoTviTi aSliloba, a.S.).

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis qve-tipebi:

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis aSliloba, Sereuli

tipi: Tuki gasuli 6 Tvis ganmavlobaSi dakmayofilebulia 1 da 2 kriteriumebi.

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis aSliloba, metwilad

uyuradRebo tipi: Tuki gasuli 6 Tvis ganmavlobaSi dakmayofilebulia 1 kriteriumi, magram araa dakmayofilebuli 2 kriteriumi.

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis aSliloba, metwilad

hiperaqtiul-impulsuri tipi: Tuki gasuli 6 Tvis ganmavlobaSi dakmayofilebulia 2 kriteriumi, magram araa dakmayofilebuli 1 kriteriumi.

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis mkurnalobis gavrcelebuli meTodebi

yuradRebis deficitis/hiperaqtiulobis marTvisas xSir SemTxvevaSi gamoiyeneba fsiqoTerapia – qceviTi modifikacia da mSobelTa treningi; aseve individualuri Terapia gansakuTrebiT medikamenturi mkurnalobis fonze, raTa bavSvs davexmaroT imis gagebaSi, Tu rogor da raSi exmareba mas wamali da Tavidan avaciloT stigmatური damokidebulebis ganviTareba sakuTari Tavis mimarT.

Zalian mniSvelovania mSoblebis treningi imisTvis, rom maT gaiazron, Tu raoden aucilebelia bavSvisTvis iyos CarTuli saSinao saqmeebSi da hqondes movaleobebi, romelTac igi stabilurad asrulebs. Terapiis fokusia sasurveli qcevis waxaliseba da dajildoveba, struqturis Seqmna da arasasurveli qcevis minimizacia.

farmakoTerapia: gamoiyeneba centraluri nervuli sistemis stimulatorebi, antifsiqotური medikamentebi da antidepressantebi. gansakuTrebiT efeqturad iTvleba meTiლfenidati, Tumca wamlis erT-erTi ukuCvenebs zrdis Senelebaa.

individualuri Terapia SesaZloa moicavdes komunikaciis unarebis ganviTarebas da risxvis marTvas, vinaidan, rogorc wesi, hiperaqtiul bavSvebs aqvT problemebi TanatolebTan urTierTobaSi; waxalisebaze mimarTul biheviორalur Terapias; da emociეbis gamoxatvasa da TviTsefasebis amaRlebaze mimarTul Terapias.

warmatebul midgomad iTvleba multimodalური mkurnaloba, romelic Tavis TavSi moicavs farmakoTerapias, akademiური unarebis trenings, socialური unarebis trenings, individualურ fsiqoTerapias, mSobelTa trenings.

antisocialური qceva – yofaqcevis aSliloba

antisocialური qcevis - yofaqcevis aSlilobis zogadi maxasiaTeblebia: swavlis problemebi, depresiuli guneba-ganwyobileba, hiperaqtiuloba, adiqtiური qceva (raime aqtivoba, mavne nivTiereba an obieqti xdeba pirovnebis mTavari fokusi), dramatizmi da impulsuroba.

diagnostური kriteriumebi:

yofaqcevis aSliloba es aris qcevis paternი, romelic gulisxmobs sxva adamianebis bazisური uღlebebis da/an ZiriTadi sazogadoეbrivi normebis darRvevas, rac gamoixateba qvemoT

CamoTvlilidan sul mcire sami kriteriumis dakmayofilebaSi ukanaskneli 1 wlis ganmavlobaSi, aqedan minimum erTi kriteriumis dakmayofilebaSi gasuli 6 Tvis ganmavlobaSi:

agresia adamianebs da/an cxovelebis mimarT:

1. xSirad Cagravs sxva adamianebs an cxovelebs;
2. xSirad iwyebs fizikur Cxubs;
3. gamouyenebia saSiSi iaraRi sxvis winaaRmdeg (mag. aguri, boTli, dana);
4. gamoumJRavnebia fizikuri sisastike sxva adamianis mimarT;
5. gamoumJRavnebia fizikuri sisastike cxovelis mimarT;
6. gauqurdavs, Tavs dasxmia, dauyaCaRebia vinme;
7. yofila seqsualuri Zaladobis iniciatori. sakuTrebis ganadgureba;
8. ganzrax gaunadgurebia sxvisi sakuTreba;
9. ganzrax mouwyvia xanZari seriozuli zianis miyenebis mizniT.

TvalTmaqoba an qurdoba:

10. gautexavs vinmes saxli, manqana, an Senoba;
11. xSirad ityueba sargeblis miRebis an pasuxismgeblobis Tavidan acilebis mizniT;
12. mouparavs wvrilmani nivTebi.

wesebis seriozuli darRveva:

13. xSirad ar brundeba droulad Sin RamiT, miuxedavad mSoblebis moTxovnis (13 wlamde asakSi);
14. saxlidan gaqceula da Rame ar dabrunebula sul mcire orjer;
15. xSirad acdens gakveTilebs (13 wlamde asakSi);
 - a. zemoaRniSnuli iwvevs mniSvnelovan Seferxebas socialur, akademiur da pirovnebaTSoris aspeqtebs;
 - b. Tu individi 18 wlisaa an metis, antisocialuri pirovnuli aSlilobis kriteriumi araa dakmayofilebuli.

yofaqcevis aSlilobis qve-tipebi:

bavSvobis asakis tipi: sul mcire erTi kriteriumi saxezea 10 wlamde asakSi.

ymobis asakis tipi: 10 wlamde asakSi araa saxeze arcerTi kriteriumi.

yofaqcevis aSlilobebis adreuli dasawyisi asocirdeba gauaresebul prognozTan. xSiria ramodenime aSlilobis Tanaarseboba, magaliTad yofaqcevis aSlilobis mqone bavSvebs xSirad aReniSnebaT hiperaqtiuloba, swavlis aSlilobebi, da kognituri deficit. aseve xSiria nivTierebaTa avadmoxmareba da fsiqikuri aSlilobebi zrdasrul asakSi im individebSi, romlebic bavSvobaSi yofaqcevis aSlilobiT xasiaTdebodnen.

yofaqcevis aSlilobebi ufro gavrcelebulia im bavSvebSi, romlebic gaizardnen kriminaluri qcevis da alkoholizmis problemis mqone ojaxebSi. aSlilobis mkurnalobis warmatebulobis erT-erTi principia struqturis Seqmna nebismier doneze, romelic mimarTulia imisken, rom ganamtkicos Tanmimdevruloba. qvemoT ixileT meTodebi, romlebsac iyeneben am tipis aSlilobebis mqone bavSvebTan:

antisocialuri qcevis – yofaqcevis aSlilobis mkurnalobis gavrcelebuli meTodebi:

problemis gadaWris kognituri unarebis treningi – aqcents akeTebis kognituri procesebis gaumjobesebaze da araswori kognituri sqemebis Secvlaze, romlebic Tavis mxriv, individs agresuli qcevisken ubiZgeben. es midgoma Tavis TavSi moicavs interpersonaluri problemis gadaWris kognituri unarebis ganviTarebas da prosocialuri qcevis xelSewyobas.

mSobelTa marTvis treningi – cdilobs aswavlos mSoblebs, rogor Secvalon bavSvis qceva saxlSi waxalisebis, msubuqi dasjis, molaparakebis da kontraqtis gamoyenebis saSualebiT.

mSobelTa unarebis treningi – cdilobs daexmaros mSoblebs saTanado aRmzrdelobiTi unarebis ganviTarebaSi; iyenebs videoCaweras, rogorc meTods da masalas bavSvisa da mSoblis urTierTobis asaxvisa da prosocialuri qcevis xelSewyobisaTvis. midgoma cdilobs daexmaros mSoblebs ganaviTaron unari imisa, Tu rogor aswavlon Svils, Seaqon da daajildovon, daaweson da daicvan wesebi da gaumklavdnen uwesobas.

bavSvTa socialuri unarebis treningi – moicavs empaTiis trenings, problemaTa-gadaWris trenings, risxvis marTvas, megobruli unarebis da urTierTobis unarebis ganviTarebas, saskolo unarebis ganviTarebas; efuZneba video masalis gamoyenebas.

aseve gavrcelebulia medikamenturi Careva mwvave agresuli qcevis dros. iseTi antifsiqoturi medikamenti, rogoricaa haloperidoli SesaZloa gamoiyenebodes agresuli qcevis Sesamcireblad.

TviTdazianebs qceva

TviTdazianeba es aris sakuTari sxeulisadmi ganzrax fizikuri zianis miyeneba da SeiZleba moicavdes Semdegs: sakuTari sxeulis cema, fxaWnakawvra, sxeulis gaWra, kanis wvaleba/dazianeba, ar aclis Wrilobebis moSuSebas, Tavis cema/rtyma, ganzrax damwvroba, Zvlebis mtvrevi.

gavrcelebuli maxasiaTeblebi:

ufro xSiria gogonebSi, vidre biWebSi; maRali
mgrZnobiaroba uaryofis mimarT; SfoTviani da
gaRizianebuli ganwyobileba; seqsualuri Zaladobis
msxverpli 13 wlamde; fizikuri da emociuri Zaladobis
msxverpli; ugulvebelyofis msxverpli; sarisko da saSiS
qcevebSi CarTuloba; anoreqsia da bulimia.

qcevis motivacia:

qvemoT CamoTvlilia zogierTi mizezi, ris gamoc adამიანმა SesaZloa
mimarTos TviTdazianebiT qcevas:

ukeT igrZno Tavi (gadarTva emociuri tkivilidan fizikurze); Tavi aarido mtkivneul
sakiTxze saubars; gamoxato emociuri tkivili;
igrZno raime, travmiT gamowveuli emociuri simunjis fonze; moaxdino
grZnobebis komunikacia; igrZno kontroli sakuTari sxეulis mimarT;
Seamciro fizikuri daZabuloba;
Tavi igrZno realobasTan kavSirSi; Seqmna eiforiisa da
siamovnebis grZnoba;
moaxdino Sinagani tkivilis da daxmarebis saWiroebis komunikacia; gavlena moaxdino
sxvebze (yuradReba miipyro, gaakontrolo); Tavidan aicilo raRac uaresi;
risxvis mimarTva sakuTari Tavisadmi nacvlad sxvebisa; sakuTari Tavis dasja.

maprovocirebeli faqtorebi:

danaSaulis grZnoba da TviT-kritika;
warumatebloba; uaryofa da mitoveba;
interpersonaluri konfliqti; mniSvnelovani
cvlileba cxovrebaSi; travmatuli gamocdileba.

**TviTdazianebis qcevis marTvis gavrcelebuli meTodebi ra SeiZleba
dagvexmaros:**

SeamcireT xmauri da vizualuri qaosi bavSvis garemoSi; SeecadeT bavSvma ar iurTierTos uxeS da agresivul pirebTan; nu ayurebinebT agresivisa da Zaladobis Sinaarsis mqone gadacemebs/ filmebs;

SeinarCuneT simSvide, rac ar unda giTxraT bavSvma. nu SegetyobaT

Soki an panika; bavSvTan urTierTobaSi meti yuradReba dauTmeT imas, Tu ras geubnebaT igi;

dasviT martivi kiTxvebi da SeecadeT gaigoT ra aumjobesebs da aua-
resebs bavSvis emociur mdgomareobas;

hkiTxeT, Tu konkretulad ramem xom ar gamoiwvia misi qceva; hkiTxeT, rogor
arTmevs Tavs usamarTlo mopyrobas; hkiTxeT, sakuTar Tavze kargs ras fiqrobs;

hkiTxeT, sxva risi gakeTeba SeuZlia TviTdazianebs nacvlad; madloba gadauxadeT
imisTvis, rom gagiziarat Tavisi azrebi da

grZnobebi;

esaubreT Temebze, rac ainteresebs;

sTxoveT, dagexmarot martiv magram sasargeblo saqmeSi; daexmareT
emociebis gamoxatvaSi; yuradRebiT iyaviT suicidis riskis mimarT.

ras unda moveridoT:

ar uTxraT bavSvs iseTi ram, rac masSi sircxvilis, uRirsobis da da-
naSaulis grZnobas gamoiwvevs;

nu SesTavazeT maTi qcevis axsnis potencieur mizezs;

nu SeecdebiT gaaxsenoT mtkivneuli situacia an travmatuli movlena; ar sTxovoT,
SegpirdeT, imas, rom aRar moiqceva ase; ar uTxraT bavSvs, rom rac Caidina, saSinelebaa;
ar ukarnaxoT, rogor unda ifiqros da igrZnos Tavi;

ar sdioT kudSi im mizniT, rom ziani ar miayenos Tavs gansakuTrebuli SemTxvevebis garda.

TviTdazianebs qceva xSiria adamianebsi pirovnebs aSlilobebiT an fsiqiatრიuli
mdgomareobebiT da, Sesabamisad, amgvარი qceva SesaZloa migvaniSnebdes depresiasa Tu
raime sxva fsiqologiuri problemis
Sesaxeb.

autisturi speqtris aSlilobani

fsiqikur aSlilobaTa diagnosturi da statistikuri saxelmZRvanelos (DSM – IV - TR) mixedviT, autizmis speqtris aSlilobebi warmoadgenen mwvave da Zireul Seferxebas ganviTarebaSi, kerZod, socialur urTierTobebSa da komunikaciaSi, an stereotipul qcevasa, interesebsa da aqtivobaSi.

aRniSnuli aSlilobebi aferxeben socialuri unarebis da metyvelebis ganviTarebas da amcireben individis qceviT repertuars. Cveulebriv, aSlilobani xasiaTdebian ganviTarebis SenelebiT mraval aspeqtSi, vlindebian adreul asakSi, da iwveven Zireul Seferxebas.

diagnosturi kriteriumebi:

A. eqvsi an meti simptomi (1), (2) da (3)-dan, aqedan sul mcier erTi (1)-dan da TiTo-TiTo (2) da (3)-dan.

(1) mniSvnelovani Seferxeba socialur urTierTobebSi, rac gamoixateba qvemoT CamoTvliidan sul mcire or kriteriumSi:

1. mniSvnelovani Seferxeba mxedvelobiTi kontaqtis, Jestikulaciis da saxis gamometyvelebis gamoyenebaSi socialuri urTierTobis dros;
2. TanatolebTan asakis Sesabamisi urTierTobis damyarebis uunaroba;
3. miRwevis, sixarulis da interesebis sxvebTan gaziarebis spontanuri survilis nakleboba;
4. socialuri da emociuri ukukavSiris nakleboba;

(2) mniSvnelovani Seferxeba komunikaciaSi, rac gamoixateba qvemoT CamoTvliidan sul mcire erT kriteriumSi:

1. Seferxebuli an sruliad ganuviTarebeli metyveleba;
2. normaluri metyvelebis mqone individebSi, mniSvnelovani Seferxeba saubris wamowyebis da SenarCunebis unarSi;
3. stereotipuloba metyvelebaSi an idiosinkratuli metyveleba (originaluri, bavSvis mier SemuSavebuli);
4. spontanurobis/improvizaciis unaris nakleboba.

(3) SezRuduli stereotipuli da ganmeorebiTi qcevis, interesebisada aqtivobis paterni, rac gamoixateba qvemoT CamoTvliITagan sul mcire erT kriteriumSi:

zedmetad daintereseba/akviateba erTi an meti stereotipuli da viwro sakiTxiT;
gamoxatulad rigiduli dacva calkeuli ufunqcio wesebisa da ritualebisa;

stereotipuli da ganmeorebadi motoruli manerizmi (taSiS cema, TiTebis wvaleba, xelebis moZraoba, bolTis cema); gadaWarbebuli interesi sxeulis nawilebis mimarT.

B. Seferxeba saxezea 3 wlamde asakSi da gamoixateba sul mcire samidan erT sferoSi: (1) socialuri urTierToba, (2) enis, rogorc komunikaciis saSualebis gamoyeneba da (3) simboluri an warmosaxuli TamaSi. C. Seferxeba ar aixsneba bavSvobis asakis sxva aSlilobiT.

atipiuri autizmi:

aSliloba gamoixateba 3 wlis asakis mere, an warmodgenilia atipiuri simptomatikiT, an orive.

autisturi aSliloba ufro xSirad gvxxvdeba biWebTan, vidre gonebTan – 3-5-jer xSiria biWebSi, Tumca gogonebSi autizmi zogadad ufro mwvave formiT viTardeba.

autizmi da autisturi simptomatika asocirdeba iseT mdgomareobebTan, rogoricaa Tandayolili wiTura, fenilketonuria, gulyra.

arsebobs mosazreba, romlis mixedviTac imunuri SeuTavsebloba deda da nayofs Soris kavSirSia autizmTan. aseve arsebobs monacemebi, romlis mixedviTac autizmiT daavadebul bavSvTa dedebis didi nawili fexmZimobaSi gadioda farmakoTerapias.

autistur aSlilobaTa tipis darRvevebs miekuTvneba retisa da aspergeris aSliloba.

retis aSliloba diagnosturi kriteriumebi:

A. dakmayofilebuli unda iyos yvela qvemoT CamoTvlili kriteriumi:

- a. normaluri prenataluri da perinataluri ganviTareba;
- b. normaluri fsiqomotoruli ganviTareba dabadebidan pirveli xuTi Tvis manZilze;
- g. normaluri Tavis qalis garSemoweriloba dabadebisas. B. normaluri

ganviTarebis periods mohyva:

- a. Tavis zrdis Seferxeba 5 Tvidan 4 wlamde asakSi;
- b. warsulSi SeZenili xelis motoruli unarebis dakargva 5 Tvidan 30 Tvemde asakSi, rasac mohyva stereotipuli xelis moqmedebebis ganviTareba;
- g. socialuri unarebis dakargva;

- d. torsis susti koordinacia;
- e. Rma Seferxeba metyvelebis ganviTarebaSi, romelsac Tan axlavs Rma fsiqomotoruli CamorCena.

aspergeris aSliloba diagnosturi kriteriumebi:

- A. mniSvnelovani Seferxeba socialur urTierTobebSi, rac gamoixateba qvemoT CamoTvliidan sul mcire or kriteriumSi:
 - a. mniSvnelovani Seferxeba mxedvelobiTi kontakts, Jestikula-ciis da saxis gamometyvelebis gamoyenebaSi socialuri urTier-Tobis dros;
 - b. TanatolebTan asakis Sesabamisi urTierTobebis damyarebis uunaroba;
 - g. miRwevis sixarulis da interesebis sxvebTan gaziarebis spontanuri survilis nakleboba;
 - d. socialuri da emociuri ukukavSiris nakleboba.
- B. SezRuduli stereotipuli da ganmeorebiTi qcevis, interesebis da aqtivobis paterni, rac gamoixateba qvemoT CamoTvliITagan sul mcire erT kriteriumSi:
 - a. zedmetad daintereseba/akviateba erTi an meti stereotipuli da viwro sakiTxiT;
 - b. gamoxatulad rigiduli dacva calkeuli ufunqcio wesebisa da ritualebisa;
 - g. stereotipuli da ganmeorebadi motoruli manerizmi (taSis cema, TiTebis wvaleba, xelebis moZraoba, bolTis cema);
 - d. gadaWarbebuli interesi sxელis nawilebis mimarT.
- C. aSliloba iwvevs klinikurad mniSvnelovan Seferxebas socialur, samsaxurebriv an funqcionirebis sxva sferoSi.
- D. saxeze araa klinikurad mniSvnelovani Seferxeba metyvelebaSi.
- E. saxeze araa klinkurad mniSvnelovani Seferxeba kognitur ganviTarebaSi, TviT-movlis unarebis ganviTarebaSi, adaptur ganviTarebaSi (socialურis garda) da garemosadmi cnobismoyvareobis ganviTareba-Si.
- F. aSliloba ar aixsneba autizmis speqtris sxva aSlilobiT an SizofreniIT.

autistur aSlilobaTa mkurnaloba:

autistur aSlilobaTa mkurnalobis mizania prosocialuri da so cialurad misaRebi qcevis xelSewyoba da ucnauri qcevebisa da simptomebis Semcireba.

farmakoTerapia gamoiyeneba agresiuli qcevis, isteriuli reaqciebis, obsesiur-kompulsiuri mdgomareobebis da TviTdazianebris qcevis Sesamcireblad. antifisiqotuli medikamenti haloperidoli an respirdali xSirad gamoiyeneba am mizniT. aseve, gamoiyeneba:

metyvelebis da komunikaciis unarebis ganviTarebaze mimarTuli

Tera piebi; motivaciis gazrdiT sasurveli qcevis gaxSireba;

mSobelTa treningi;

midgomebi, romlebic xazs usvamen naTeli instruqciebis mniSvnelobas;

TviT-movlis Cvevebis ganviTareba, individis xelSewyoba gaaqtiuros

CarTuloba mis yoveldRiur cxovrebaSi; mcdelobis waxalisebaze mimarTuli

biheviortaluri midgomebi; socialuri adaptaciis xelSewyoba; ojaxis moraluri da

materialuri Tanadgoma.

bolos gavimeorebT, rom autisturi speqtris aSlilobani warmoad-genen mdgomareobaTa jgufs, romlebic gulisxmoben bazisuri unarebis, gansakuTrebiT ki socialuri unarebisa da warmosaxvis unaris, Seferxebas. mSoblebis umravlesoba autisturi speqtris aSlilobaTa gamovlinebas bavSvebSi amCnevs daaxloebiT 3 wlis asakSi miuxdavad imisa, rom aRniSnul mdgomareobaTa simptomatika ufro adre iCens Tavs.

mijaWvulobis reaqtuili aSliloba

fsiqologiurad jansaR pirovnebad CamoyalibebisaTvis bavSvs urTierToba unda hqondes zrdsrulTan, romelic zrunavs, icavs mas da masSi ndobisa da usafrTxoebis grZnobas aRvivebs. mijaWvulobis grZnoba niSnavs or individs Soris Zlier emociur urTierTobas da warmoadgens grZelvadiani urTierTobis an sxva pirovnebebTan kavSiris baziss. mijaWvuloba aqtiuri procesia – is SeiZleba iyos jansaRi an arajansaRi. mzrunvelisadmi emociuri siaxlove emociuri usafrTxoebisa da socialuri sindisis ganviTarebis winapirobaa.

bavSvis optimalur ganviTarebas maSin aqvs adgili, rodesac misi moTxovnilebaTa speqtri TanmimdevrobiT aris dakmayofilebuli xangrZlivi drois ganmavlobaSi. warmatebuli mSobloba dafuZnebulia jansaR, pativiscemiT aRsavse da xangrZliv urTierTobaze bavSvTan. bavSvs uviTardeba mijaWvulobis grZnoba da mSoblad aRiarebs pirovnebas, romelic “yoveldRiurad yuradRebas uTmobs, zrunavs masze da cdilobs daakmayofilos misi kvebis, komfortis, fizikuri movlis, siyvarulis da ganviTarebis moTxovnilebebi”. mijaWvulobis Teoriis gavleniani warmomadgenlis **jon boulbis** Tanaxmad, Cvilebi swored im mozdilebTan amyareben mijaWvulobis grZnobas, romlebic maT moTxovnilebebs sistematurad da adeqvaturad pasuxoben.

uyuradRebod mitovebuli an Zaladobis msxverpli bavSvebi zogadad imis didi safrTxis winaSe dganan, rom veravisTan Camoayalibon jansaRi siaxlovis grZnoba. bavSvma rom daZlios gancdili Zaladobis an ugulvebelyofis stresi da travma, aucilebelia mas hyavdes sul mcire erTi zrdsruli pirovneba, romelic misi erTgulia, upirobod uyvars igi da stabilurad uzrunvelyofs mas saTanado zrunviT.

fsiqikur aSlilobaTa diagnostikuri da statistikuri saxelmZR-
vanelos (DSM – IV TR) mixedviT, mijaWvulobis reaqtiuli aSliloba aris mdgomareoba, romlis drosac aRiniSneba sagrZnoblad dazianebuli da ganviTarebis donisTvis Seusabamo socialuri mikuTvnebulobis gancda TiTqmis yvela konteqstSi.

diagnostikuri kriteriumebi:

DSM – IV TR is mixedviT, mijaWvulobis reaqtiuli aSliloba iwyebeba xuT wlamde asakSi da xasiaTdeba an (1) an (2):

A kriteriumi:

- (1) warumatebloba ganviTarebis/asakis Sesabamisi socialuri urTierTobis damyarebaSi, rac gamoixateba zedmetad SeferxebulobaSi, zedmetad fxizlobaSi, Zlier ambivalentur da urTierTgamomricxav reaqciebSi (mag. bavSvis damokidebuleba aRmzrdelis mimarT warmoadgens urTierTobis survilis, Tavidan acilebis da nugeSis miRebisadmi winaaRmdogobis narevs, an bavSvi avlens “gayinul fxizlobas”)
- (2) aramdgradi mijaWvuloba, rac gamoixateba ganurCevel socialurobaSi da mijaWvulobis erTi an ramodenime adamianis mimarT ganviTarebis uunarobaSi (anu, zedmeti familiaroba ucnobi adamianebis mimarT an mijaWvulobis obieqtis/ebis ararseboba)

B. A kriteriumis aSliloba ar aixsneba mxolod ganviTarebis SeferxebebiT da ar akmayofilebs autisturi speqtris aSlilobaTa (pervasive developmental disorders) kriteriums.

C. adgili aqvs paTogenuri aRzdis istorias, rac gamoixateba Semdgomi CamonaTvalidan sul mcire erTi faqtoris arsebobaSi:

- (1) sistematuri ugulvebelyofa bavSvis bazisuri emociuri moTxovnilebisa miiRos yuradReba, alersi da nugeSi
- (2) sistematuri ugulvebelyofa bavSvis bazisuri fizikuri moTxovnilebebis
- (3) ganmeorebiTi cvlileba ZiriTadi aRmzrdelis, rac xels uSlis stabiluri mijaWvulobis ganviTarebas

D. savaraudoa, rom C kriteriumis aRzrdam gamoiwvia A kriteriumis qceva (mag. A kriteriumis aSliloba mohyva C kriteriumis paTogenur aRzrdas)

reaktiuli aSlilobis qve-tipebi:

specifiuri tipi:

Seferxebuli tipi: Tuki klinikur suraTSi metad gamoxatulia A1 kriteriumi
araSeferxebuli tipi : Tuki klinikur suraTSi metad gamoxatulia A2 kriteriumi

mijaWvulobis darRvevis Sedegebi mijaWvulobis darRvevas Zalian Rma da grZelvadiani gavlena aqvs bavSvis ganviTarebis yvela aspektze. Cveulebriv, igi iwvevs Semdegs: siTbos/alersis miRebis da gacemis uunaroba, stimulaciis uqonloba, CamorCena gonebriv ganviTarebaSi, CamorCena fizikur ganviTarebaSi, CamorCena emociur da socialur ganviTarebaSi, antisocialuri qceva, ganmartoeba, qronikuli SfoTva, susti mxedvelobiTi kontaqti, ganusxvavebeli siaxlove, zedapirulad momxibvleloba, erTi SexedviT zedmetad kompetenturi bavSvi, TviTkontrolis nakleboba, sxulebrivi SegrZnebebis gacnobierebis nakleboba, sindisis ganviTarebis Seferxeba, xSiri sicrue da/an qurdoba, dabali TviTsefaseba, cudad ganviTarebuli komunikaciuri unarebi, cexcliT, sisxliT da ganavliT zedmeti daintereseba, sxvisi an sakuTari Tavis mimarT, aseve sagnebis mimarT, destruqciuloba

mijaWvulobis reaktiuli aSlilobis mkurnaloba:

mijaWvulobis aRdgena-gaZlierebis meTodebi mijaWvulobis darRvevebis mqone bavSvebTan muSaobisas socialurma muSakma/ aRmzrdelma Semdeg midgomebze unda gaakeTos aqcenti: davexmaroT bavSvs emociეbis gamoxatvaSi davexmaroT bavSvs brazis da wyenis gadamuSavebaSi mivceT bavSvs dadebiTi Sefaseba da gavamxnevoT SevaqoT fizikurad SevexoT da moveferoT davexmaroT bavSvs mxedvelobiTi kontaqtis damyarebasa da ganviTa-rebaSi vizrunoT bavSvis gonebriv ganviTarebaze veTamaSoT da wavukiTxoT zRaprebi da wignebi, SevrudoT televizorTan drois gatareba, vinaidan bavSvi saWiroebs adamianebTan kontaqtს

waviyvanoT sxvadasxva RonisZiebebze: zooparkSi, cirkSi, maRaziaSi...

vecadoT, misi asakis Sesabamisad CarTuli iyos sazogadoebriv RonisZiebebSi

Tu skolis moswavlea, davexmaroT bavSvs saSinao davalebis gakeTebaSi

vuTxraT dadebiTi, Tbili da alersiani sityvebi xeli SevuwyoT bavSvs, rom hqondes nivTebi, romlebic mxolod mas ekuTvnis (saTamaSoebi, tanisamosi, suraTebi da a.S.) da xazi gavsusvaT, rom es nivTebi misia

Tu SesaZlebelia, mivaRebinoT bavSvs monawileoba ojaxur an jgufur RonisZiebebSi

Tu SesaZlebelia, vaqcioT sadilis (Wamis) dro mxiarul ojaxur

RonisZiebad mivceT bavSvs arCevanis da Tv iTgansazRvris saSualeba misi tanisamosi an saTamaSos yidvis dros pativi vceT

bavSvis pirovnebas

mijaWvulobis darRvevis mqone bavSvis daxmarebis yvelaze mniSvnelovani gzaa bavSvis emociurad xelmisawvdomi da stabiluri mijaWvulobis obieqtiT uzrunvelyofa. daxmarebis procesSi umniSvnelovanesia mzhurnalTan pozitiuri urTierTobis ganviTarebis xelSewyoba. Tumca isic unda arinisnos, rom mijaWvulobis reaqtiuli asilobis mqone bavSvs xSirad jansari da stabiluri mijaWvulobis obieqtTan erTad damatebiTi mkurnaloba esaWiroeba.

depresia zrdasrulebTan, bavSvebTan da mozardebTan:

depresiuli asiloba

depresiuli asiloba es aris fsiqikuri asiloba, romelic xasiaTdeba yovlismomcveli daweuili guneba-ganwyobilebiT, dabali Tv iT-SefasebiT da siamovnebis miRebis unaris dakargviT. DSM-IV-is mixedviT, depresiuli asilobis diagnozis dasasmelad aucilebelia, rom dakmayofilebuli iyos Semdgomi kriteriumebi:

A. saxezea minimum 5 simptomi qvemoT mocemuli 9 simptomidan sul mcire 2 kviris ganmavlobaSi:

depresiuli ganwyobileba dRis umetes nawilSi iTiqmis yovel dRe;

iTiqmis yvelaferSi mniSvnelovnad Semcirebuli interesi an siamovnebis gancdis unari (anhedonia);

wonis mniSvnelovani dakargva an momateba dietis gareSe an madis mniSvnelovani dakargva an momateba;

insomania (uziloba) an hipersomania (gadaWarbebuli Zili) iTiqmis yovel dRe;

fsiqomotoruli aJitireba an Seferxeba;

daRlilobis an energiis dakargvis gancda iTiqmis yovel dRe; uRirsobis grZnoba, an zedmeti an araadekvaturi danaSaulis gancda;

fiqrisa da koncentrirebis unaris daqveiTeba, an gadawyvetilebis gamotanis uunaroba (abulia);

ganmeorebadi fiqrebi sikvdilze, ganmeorebadi fiqrebi TviTmkvlelobaze misi konkretuli gegmiT, an TviTmklelobis mcdeloba. B. simptomebi ar akmayofileben Sereuli epizodis kriteriumebs.

C. simptomebi iwveven klinikurad mniSvnelovan Seferxebas socialur, samsaxureobriv an sxva mniSvnelovan cxovrebiSeul aspeqtSi.

D. simptomebi araa gamowveuli nivTierebis (narkotiki, medikamenti) gavleniT an zogadi samedicino mdgomareobiT (hipoTiroidi).

E. simptomebi ar aixsneba gloviT, anu axlobeli adamianis gardacvalebiT (am ukanasknel SemTxvevaSi or Tveze metia gasuli gardacvalebidan).

depresiuli adamianebisTvis damaxasiaTebelia sakuTari Tavis dadanaSauleba nebismieri warumateblobis gamo, maSin roca, rogorc wesi, isini cxovrebiSeul warmatebebs sakuTar Tavs ar miaweren. am tendencias depresiuli atribuciis an pesimisturi axsnis stils uwodeben.

faqtebi bavSvebsa da mozardebSi depresiaze

saintereso faqtia, rom depresia adreul bavSvobaSi uaRresad iSviaTia. amasTan skolis asakis bavSvebSi depresia ufro xSiria biWebSi, vidre gogonebSi maSin, roca zrdasrulobaSi suraTi sawinaaRmdedgoa; xSirad depresia gvxdება anoreksiul gogonebSi.

depresia mozardebTan korelaciaSi bavSvobaSi Zaladobis da/an uyuradRebobis gamocdilebasTan; aqve unda aRvniSnoT, rom depresiis dasawyisi adreul asakSi xasiaTdeba gauaresebuli prognoziT; xSirad depresias Tan axlavs iseTi Tanmxlebi mdgomareobebi, rogoricaa yofaqcevis aSliloba, hiperaqtiuloba, nivTierebaTa avadmoxmareba da problemebi TanatolebTan; rogorc wesi, depresiaSi myofi bavSvis akademiuri moswrebac gauaresebulia.

imisaTvis, rom davadginoT, ganicdis Tu ara bavSvi depresias, saWiroa davakvirdeT garkveul simptomur gamovlinebebs, amasTan unda vicodeT, rom es simptomebi an maniSneblebi gansxvavebulia bavSvebTan da mozardebTan. kerZod,

bavSvebSi:	mozardebSi:

skolis SiSi; metismeti mijaWvuloba mSobelze/aRmzrdelze; advilad Riziandeba; wonaSi aRar imatebs; somaturi Civilebi; uZiloba; koncentraciis problemebi; daRliloba.	Zlieri anhedonia - siamovnebis miRebis unaris dakargva; fsiqomotoruli Seferxeba; sasowarkveTis grZnoba; skolaSi akademiuri moswrebis gauareseba; gakveTilebis gacdena; mousvenroba; madis dakargva da uZiloba; alkoholis/narkotikis gamoyeneba; antisocialuri qceva; saxlidan gaqceva; TviTmkvlelobaze fiqri.

intervenciis mimarTulebebi bavSvebSi da mozardebSi

depresiul mdgomareobaSi myofi bavSvis daxmareba gulisxmobs mis simptomatikaze fokusirebul intervencias, anu midgomas, romelic Seamcirebs arasasurvel simptomebs, rogoricaa anhedonia, pesimizmi, gancalkevebis midrekileba da a.S. da waaxalisebs sasurvel aqtivobas. es intervenciebi mimarTulia socialuri unarebis gaZlierebaze, sasiamovno aqtivobebSi CarTulobis gaxSirebaze, SfoTvis Semcirebaze (e.w relaqsaciis teqnika), depresogenuri da disfunqciuri azrebis Semcireba/modificirebaze, sakuTari Tavis negatiuri xatis Secvlaze, konfliqtebis gadaWris unarebis ganviTarebaze, momavlis dagegmvasa da momavalze orientaciis gazrdaze, ojaxis wevrebis fsiqologiur ganaTlebaze da mSoblebTan/aRmzrdelebTan/maswavleblebTan muSaobaze.

qvemoT moyvanilia is ZiriTadi teqnikebi, romlebic gamoiyeneba depresiuli guneba-ganwobilebis daZlevisas:

daexmareT mozards daakavSiros erTmaneTTan misi gaRizianebuli da agresiuuli qceva da mwuxarebisa da wyenis grZnobebs. daexmareT mozards gamoxatos brazi, wyena da imedgacruoba.

SeuqmeniT verbaluri gamoxatulebis alternativebi – xatva, ferwera, kolaJi, Zerwva. daexmareT pozitiuri xedvis CamoyalibebaSi.

xeli Seuwyet mozardis TviT-Sefasebis da sakuTar TavSi darwmunebulobis zrdas. daexmareT akademiuri moswrebis gaumjobesebaSi. yuradReba miaqcieT mis Zilsa da kvebas.

guneba-ganwyobilebis aSlilobebis marTvas kompleqsuri xasiaTisi

aqvs da maTi daZlevis erT-erT yvelaze efeqtur gzad iTvleba fsiqoTerapiisa da farmakoTerapiis (antidepresantebi) kombinireba. kognitur-bihevioraluri, interpersonaluri, racionalur-emociuri bihevioraluri da egzistencialuri Terapiis meTodebi efeqturad gamoiyeneba depresiis dasaZlevad.

depresia da TviTmkvlelobis riski

amerikis SeerTebuli Statebis (aSS) statistikuri monacemebi migvaniSnebs imis Taobaze, Tu raoden maRalia TviTmkvlelobis riski depresiuli aSlilobis dros. TumcaRa unda gvaxsovdes, rom TviTmkvlelobis mcdeloba avtomaturad ar niSnavs, rom adamiani fsiqiurad arajanmrTelia.

TviTmkvlelTa 80% xasiaTdeba depresiuli aSlilobiT.

depresiit daavadebulTa 15% sicocxles TviTmkvlelobiT asrulebs.

depresiis SemTxvevaSi ufro xSiria TviTmkvlelobis mcdeloba aSlilobis sawyis stadielze.

maRali riskis periodia saavadmyofodan gamoweris Semdgomi pirveli Tveebi.

sasowarkveTis/uimedobis grZnoba, depresiis erT-erTi gavrcelebuli simptomi, miCneulia TviTmkvlelobis yvelaze seriozul riskfaqtord.

TviTmkvlelobis riski bavSvebsa da mozardebSi zogierTi faqti suicidze:

saqarTvelos mosaxleobis 2.2% TviTmkvlelobiT asrulebs cxovrebas (WHO, 2001); zogadad, bevrad ufro maRalia TviTmkvlelobis mcdeloba, vidre uSualod TviTmkvleloba;

suicidur qcevas axasiaTebis cikluroba;

10-14 wlamde bavSvebSi 3-er ufro maRalia suicidi, vidre sxva asakis bavSvebSi; iSviaTia 12 wlamde asakSi;

suicidi yvelaze maRalia 65 wels gadacilebul mamakacebSi; qalebSi 2-er ufro maRalia TviTmkvlelobis mcdeloba, vidre mamakacebSi;

mamakacebSi maRalia "warmatebuli" TviTmkvlelobis sixSire (saqarTveloSi mamakacebSi 3-er ufro maRalia, vidre qalebSi);

suicidi 5-er maRalia mozardebis asakSi biWebSi, vidre gogonebSi;

TviTmkvlelobis sixSire ar aris dakavSirebuli ganaTlebase, socialur statusze an ekonomiur SesaZleblobebze.

suicidis Sesaxeb mcdari Sexedulebebi e.w. miTebi suicidis drouli preveneciis xelisSemSlelia. es gavrcelebuli miTebia:

mozardebTan suicidze saubarma da mis Sesaxeb kiTxvebis dasmam SesaZloa maT ubiZgos TviTmkvlelobisken.

mozardebi TviTmkvlelobaze mxolod imitom saubroben, rom yuradRebis mipyroba surT.

Tu adამიანმა gadawyvita Tavis mokvla, mas veRaraferi SeaCerebs.

TviTmkvlelobis riskis Sefaseba rodesac adamiani mwvave depresiul simptomebs amJRavnebs, mniS-

vnelovania suicidis riskis Sefaseba. Semdegi faqtorebi asocirdeba TviTmkvlelobis maRal riskTan zrdasrulebSi: sasowarkveTisa da uimedobis gancda; warsulSi arsebuli TviTmkvlelobis mcdeloba;

TviTmkvlelobis Cadenis konkretuli gegma (sad, rodის, rogor); TviTmkvlelobaze fiqri; mxardamWeri sistemis nakleboba; uRirsobis gancda; rwmena imisa, rom sxvebi ukeT iqnebian, Tu me movkvdebi; fiqri sayvarel gardacvlil adამიანებTan gaerTianebase.

bavSvebSi da mozardebSi: (Tuki 10 dReze mets grZeldeba) depresiuli ganwyobileba; anhedonia (siamovnebis miRebis unaris dakargva); daRliloba; sakuTari Tavis uaryofiTi xati; reaqtuli ganwyobileba; koncentraciis unaris gauareseba; TviTmkvlelobaze fiqri; uZiloba.

amasTanave, mniSvnelovania yuradReba mieqces iseT sxva faqtorebs, rogorebicaa:

piradi Cvevebis gauareseba;

skolaSi akademiuri mdgomareobis gauareseba;

mniSvnelovanad gaZlierebuli mowyeniloba, ganwyobilebis advilad Secvla, ucabedi tirili; madis dakargva;

alkoholis/narkotikis gamoyeneba; sikvdilze saubari (xumrobiTac ki);

uecari gansvla (izolireba) megobrebisa da ojaxis wevrebisgan; Civili sakuTar uvargisobaze;

sityvieri miniSnebebi “male aRar viqnebi SenTvis problema”, “yvelaferi uazrobaa”...

sayvareli nivTebis gaCuqeba, mniSvnelovani nivTebis gadayra; ganwyobilebis ucabedi gaumjobeseba depresiuli periodis Semdeg; fsiqozis simptomebi (halucinaciebi da bodviTi ideebi).

suicidis risk faqtorebad miiCneven Semdeg: (1) TviTmkvlelobis istoria ojaxSi; (2) TviTmkvlelobis mcdeloba warsulSi; (3) martooba/ ojaxis arqona; (4) socialuri mxardaWeris (naTesavebi, megobrebi) arqona; (5) socialuri da ekonomiuri statusis uecari gauareseba; (6) fsiqikuri aSliloba; (7) qronikuli an sasikvdilo daavadeba; (8) nivTierebaTa avadmoxmareba; (9) gardamavali asaki (mozardoba, klimaqsas asaki); da (10) mamrobiTi sqesi.

suicidis prevencia

suicidis dros gansakuTrebuli mniSvneloba aqvs proaqtiulobas. amitom, mniSvnelovania socialurma muSakma/aRmzrdelma droulad SeamCnios suicidis simptomebi da gamoarkvios Semdegi informacia:

xom ar fiqrobs/ufiqria TviTmkvlelobaze an sakuTari Tavisadmi zianis miyenebaze;

aqvs Tu ara konkretuli gegma? SerCeuli meTodi? TviTmkvlelobis iaraRi? rod is aqvs dagegmili? mousmineT didi yuradRebiT.

arasodes waaqezoT adamiani, aman SesaZloa TviTmkvlelobis provocireba moaxdinos.

suicidTan dakavSirebuli krizisuli Carevis safexurebi:

adamiani, romelic iRebs suicidis gadawyvetilebas, imyofeba Rma krizisul mdgomareobaSi da mas esaWiroeba saswrafo Careva/daxmareba. suicidis gadawyvetileba TavisTavad iracionaluria da naklebad mosalodnelia, rom im momentSi, rodesac adamians aqvs suicidis mcdeloba, SexvideT masTan moralur diskusiaSi da amiT SeecadoT mis SeCerebas. suicidis riskis mqone admianebs sWirdebaT profesionali muSakis daxmareba, romelic mTel rig safexurebs moicavs. kerZod, es safexurebia:

1. suicidis riskis/situaciis Sefaseba risk faqtorebis dadgena da riskis

Sefaseba

suiciduri qcevis sixSiris, intensivobis da seriozulobis xa risx-

Ta gansazRvra klientis Sinagani tkivilis validacia

problemuri situaciis Sefaseba:

stresorebis da maprovocirebeli faqtorebis dadgena problemuri situaciis formulireba da Sejameba klientTan erTad

2. problemis gadaWraze fokusireba gadawyvetilebis Secvlaze mimarTuli empaTiuri muSaoba; klientTan werilobiTi kontraqti; dapireba, rom telefonze darekos, 24 saaTiani kontaqtis uzrunvelyofa

rCevs micema da aqtiuri Careva suicidis uaryofiTi

Sedegebis xazgasma

problemis gadaWris variantebis SeTavazeba klientis Zlieri mxa-reebidan gamomdinare

klientis mxridan adapturi reaqciebis gaZliereba im faqtorebis dadgena, romlebic xels uSlian sasurvel qcevas

3. garemo risk-faqtorebze zemoqmedeba sacxovreblis ganiaraReba, garemoSi saSiSroebaTa Semcireba Tanadgomis qselis mobilizeba klientTan urTierTobis gaxSireba

24 saaTiani cxeli xazis uzrunvelyofa

sxva specialistebTan TanamSromlobis gaaqtiureba stresis gamomwvevi movlenebis Semcireba

4. qceviT risk-faqtorebze zemoqmedeba sasowarkveTis Semcireba optimizmis xelSewyoba uZilobis an umadobis Semcireba xanmokle farmakoTerapia

produqtul RonisZiebebSi CarTulobis gaZliereba

5. progresis gaZliereba monitoringis gaZliereba produqtuli qcevis waxaliseba suiciduri qcevis Semcireba barierebis dadgena da maTze zemoqmedeba

multidisciplinaruli da multimodaluri midgomis SenarCuneba

6. samoqmedo gegmis SemuSaveba konkretuli samoqmedo gegmis SemuSaveba suicidis grZelvadiani riskis Sefaseba gegmis SemuSaveba recidivis SemTxvevisTvis Zlieri urTierTobis SenarCuneba suicidis riskis perioduli Sefaseba

7. gegmis SemuSaveba recidivis SemTxvevisTvis mniSvnelovania klientTan suicidis riskis ganxilva da praqtiko-

sis mxridan mosalodneli recidivis SemTxvevisaTvis Carevis gegmis SemuSaveba.

8. suicidis riskis xelaxali Sefaseba vinaidan suicidis mcdeloba warsulSi warmoadgens momavalSi suicidis risk-faqtors, aucilebelia suiciduri tendenciis mqone klientTan muSaobisas aRniSnuli riskis perioduli Sefaseba.

Sizofrenia

DSM-IV (fsiqikuri daavadebebis diagnosturi da statistikuri saxelmZRvanelo)-is mixedviT Sizofrenia aRwerilia, rogorc “aSliloba, romelic sul cota 6 Tves grZeldeba da moicavs minimum erTTvian aqtiuri simptomebis fazas, anu sul mcire ors qvemoT CamoTvlili simptomebidan: bodva, halucinaciebi, areuli metyveleba, mwvaved dezorganizebuli an katatoniuri qceva, negatiuri simptomebi”.

Sizofrenia aris daavadeba, romelic msofliu mosaxloebis daxloebiT 1 procentis emarTeba miuxedavad rasisa Tu sqesisa. Sizofreniul simptomTa erToblioba cvlis adamianis realobis grZnobas da amcirebs misi normaluri funqcionirebis unars iseT mniSvnelovan da sasicocxlo aspeqtSi, rogoricaa samsaxureobrivi moRvaweoba da interpersonaluri urTierTobebi. yvelaze uares SemTxvevebSi Sizofrenia adamians akargvinebs sakuTari Tavis movlisa da elementaruli yoveldRiuri qmedebebis Sesrulebis unars. Sizofrenia, rogorc qronikuli da mraval aspeqtovani aSliloba gavlenas axdens adamianis funqcionirebis yvela sferoze, amaxinjebis ra individis TviTidentobis grZnobas, cvlis mis mier garemos aRqmisa da garemos Semecnebis gzebs.

amerikis fsiqiatრილი asociaciis standartebis mixedviT Sizofreniis amocnoba da diagnostireba, Cveulebriv, xdeba simptomTa erTobliobis safuZvelze, romelTac pozitiur da negatiur simptomebs uwodeben. pozitiuri anu fsiqoturi simptomebi moicaven halucinaciebs, bodvas, ucnaur qcevas, areul metyvelebas, areul qcevasa da ganmartoebulobas. negatiuri simptomebi, romelsac aseve deficitur simptomebs uwodeben, gulisxmobs emociur gaxevebas, metyvelebis unaris dakargvas, nebisyoფისა და ინტერესის დაკარგვას (იხ. ცხრილი). zemoaRniSnul simptomebs mohyvebaT funqcionirebis mniSvnelovani Seferxeba, gansakuTrebiT samsaxureobrив sferoSi, urTierTobebსა და TviTmovლაSi.

Sizofreniis axсна da gansazRvra krepelinma Sizofreniis aRwerisas aqcenti gaakeTa mis mimdinareobasa

da daavadebis gamovlinebis dasawyisze da igi daakavSira *dementia praecox*– Tan, raTa xazi gaesva daavadebis iseTi mniSvnelovani maxasiaTeblebisaTvis, rogoricaa funqcionirebisa da gonebrivi mTlianobis dakargva, romlebsac Tan axlavs progresirebadi gauareseba, da nebisyoფისა, ინტერესის, ემოციების, მექსიერებისა და ყურადღების ანომალიები.

bliulerma daavadeba ara mimdinareobis, aramed simptomebis terminebSi axsna. man daavadebasTan mimarTebaSi gamoyo fundamenturi simptomebi da damxmare simptomebi. fundamentur simptomebSi Sedis anomaliebi emociებSi, yuradRebaSi, nebisyoფაSi da egos mTlianobaSi. damxmare simptomebSi moiazeba bodva, halucinacia, (amjerad rac pozitiur simptomebad aris miCneuli), orientaciisa da mexsierebis dakargva.

kurt Snaiderma bliuleris msgavsad CaTvala, rom simptomebze dakvirveba ufro mniSvnelovani iyo daavadebis gagebis TvalsazrisiT. TumcaRa man aqcenti gaakeTa nomer pirvel simptomebze, rogorebicaa bodva, halucinacia, ucnauri qceva da azrovnebis darRvevebi.

meieri, salivani, kreCmeri, langfeldti da iaspersi TavianT Teoriebs ayalibeben SizofreniasTan mimarTebaSi. meieri, rogorc fsiqobiologiis damaarsebeli, Sizofrenias da sxva fsiqikur daavadebebs ganxilavda rogorc reaqcias cxovrebiSeul stresze da am sindroms uwodebda Sizof reniul reaqcias. salivani, rogorc interpersonaluri fsiqoanalitikuri skolis fuZemdebeli, Sizofreniis gamomwvev mizezad da simptomad asaxelebda socialur izolacias. kreCmerma aqcenti gaakeTa individis konstituciur Taviseburebebs, xazi gausva ra im faqts, rom Sizofrenia ufro xSirad emarTebaT asTenikebs. iaspersi, fsiqiatრი da filosofosi, romelmac mTavari roli iTamaSa egzistencialuri fsiqoanalizis ganviTarebaSi, fsiqopaTologias aranair fiqsirebul konceptTan an principTan ar akavSirebda.

adreuli Teoretikosebi, romlebic bliulersa da krepelins efuZne-bodnen, Sizofreniis axsnisas fsiqoanalitikur skolas eyrdnobodnen da miaCndaT, rom Sizofrenia damaxinjebuli ojaxuri dinamikis (kerZod, deda-Svilis urTierTobis) Sedegi iyo. am droisaTvis arsebobda termini Sizofrenogenuri deda.

Sizofreniis gagebisa da axsnis mcdeloba dReniadag icvleba da asaxavs sazogadoebis socialuri da ekonomikuri ganviTarebis pirobebs. fsiqotropuli da antifsiqoturi medikamentebis aRmoCenasTan erTad kidev ufro gaizarda Sizofreniit daavadebulTa sazogadoebaSi dabrunebis koeficienti.

meoce saukunis ukanaskneli aTwleulebis ganmavlobaSi Catarebuli kvlevebi cxadyofen, rom Sizofrenia Tavis tvinis daavadebaa, romelic provocerdeba garemo faqtorebit.

Sizofreniis tipebi DSM - IV–is mixedvit:

paranoiduli;

dezorganizebuli; katatoniuri;

aradiferencirebuli; rezidualuri.

demografiuli paternebi

Sizofreniis etiologia ar aris bolomde naTeli. kvlevebis Tanaxmad, rogorc Cans, am daavadebas biologiuri safuZvlebi aqvs da, Sesabamisad, genetikuri faqtori figurirebs, romelTa provocirebac garemo stresorebiT aris SesaZlebeli.

Sizofreniis gamovlineba Cveulebriv axalgazrdobaSi iwyeba, mamakacebSi daaxloebiT 15-25 wlis asakSi, qalebSi 25-35 wlis asakSi. daavadebis gavrceleba qalebsa da mamakacebSi Tanabaria, Tumca mimdinareoba gansxvavebuli. sainteresoa, rom Sizofreniit daavadebulni ufro xSirad dabadebulni arian zamTarSi an adreul gazafxulze (ianvridan aprilamde), da naklebad – gvian gazafxulze da zafxulSi.

daavadebis dasawyisi sxvadasxva SemTxvevaSi sxvadasxvanairia. zog individTan igi TandaTanobiT Zlierdeba, zogTan ki ucabedad iwyeba. TviT daavadebis mimdinareobac Zalian mravalgvarია, rac, Tavis mxriv, arTulebs diagnozis dasmas da mkurnalobas. kvlevebis Tanaxmad, Sizofreniis diagnozis mqone individebis daaxloebiT erTi mesamedi ubrundeba funqcionirebis sawyis dones, erTi mesamedi ganicidis msubuq an gamoxatul Seferxebas cxovrebiSeul funqcionirebaSi da erTi mesamedi ki funqcionirebis mniSvnelovani SeferxebebiT xasiaTdeba.

Sizofrenia yvela kulturaSi gvxdება. misi gavrcelebac daaxloebiT Tanabaria gansxvavebul socialur klasa da eTnikur jgufSi. gasaTvaliswinebelia is, rom Sizofreniit daavadebulTa daaxloebiT 50%-s aqvs TviTmkvllelobis mcdeloba erTxel mainc cxovrebis ganmavlobaSi da maTi 10-15 % Tavs ikლavs.

Sizofreniit daavadebulni aseve alkoholisa Tu narkotikebis moxmarebis maRali riskiT xasiaTdebან. amasTan, maT uWirT seriozuli urTierTobebis damyareba da SenarCuneba da maTi mxolod 10% axerxebს samsaxuris SenarCunebas.

risk faqtorebi:

garemo stresorebi; mxardaWeris nakleboba;
dabali socio-ekonomikuri statusი; resursebis
nakleboba.

damcveli faqtorebi:

socialuri mxardaWera; drouli profesიული
daxmareba; resursebis
xelmisawvdomoba; medikamenturi
Careva;
Sizofreniis istoriis armqone Zlieri ojaxი; pacientisa da misi ojaxis
ganaTleba.

programebi da servisebi:

Temze dafuZnebuli mkurnaloba (Assertive Community Treatment) – pacientebis mravaldargobrivi ambulatoriuli daxmareba;

dRis centrebi SizofreniiT daavadebulTaTvis; ojaxis fsiqologiuri

ganaTleba; socialuri unarebis treningi.

sazogadoebrivi stigma SizofreniiT daavadebulTa mimarT, samwu-xarod, Zalian Zlieria bevr kulturasa da qveyanaSi, maT Soris CvenTan, da seriozulad aferxebis am aSlilobiT daavadebul adamianTa gamojanmrTelebis Sansebs. qvemoT mocemulia cxrili, sadac aRwerilia Sizofreniis simptomebi.

cxrili: Sizofreniis simptomebi

negatiuri simptomebi emociuri gaxeveba

saxis gamometyvelebis gaxeveba

Semcirebuli moZraoba Raribi

mxedvelobiTi kontaqti araadekvaturi emociuri

gamoxatva alogia metyvelebis siRaribe

blokireba

Sinaarsis gaRaribeba apaTia

higienis da movlis gauareseba

energiis dakargva

samsaxurebrivi apaTia anhedonia-

asocialuroba interesis dakargva

seqsualuri interesis dakargva

urTierTobebis Semcireba siaxlovis

Sesusteba yuradReba socialuri

uyuradReboba zogadi uyuradReboba

pozitiuri simptomebi halucinaciebi

smeniTi

somatur-taqtiluri

mxedvelobiTi

ynosviTi

bodva

gandidebis devnis

eWvianobis

danaSaulis

gandidebis religiuri

somaturi urTierTobis

kontrolis

gonebis wakiTxvis fiqris

gamWirvaloba fiqris TavSi

Cadebis fiqris Tavidan

amoRebis

ucnauri qceva Cacma,
garegnoba

socialuri/seqsualuri
qceva

agresiuli/aJitirebuli
qceva

ganmeorebiTi, stereotipuli
qceva azrovnebis darRveva
qaoturoba
detalebze yuradReba
araTanmimdevruloba
alogikuroba

bipolaruli aSliloba

bipolaruli afeqturi aSliloba

bipolaruli afeqturi aSliloba, warsulSi maniakalur-depresiul fsiqozad wodebuli, warmoadgens guneba-ganwyobilebis aSlilobis kategorias, romlis drosac saxezea erTi an ori epizodi aranormaluri energiis mozRvavebiT, kogniciiTa da ganwyobilebiT, romelsac SesaZloa Tan axlavdes depresiuli epizodic. energiis seriozuli mozRvavebis periods manias uwodeben, xolo SedarebiT msubuqi mozRvavebis periods – hipomanias. Cveulebriv, maniakaluri epizodis gamocdileba korelaciaSia depresiuli epizodis gamocdilebasTan.

isev da isev, am darRvevis mTavari maxasiaTebelia amaRlebuli ganwyobilebis (maniis) arseboba depresiuli periodebis CarTviT an mis gareSe. amaRlebuli ganwyobilebis ganmavlobaSi saxeze unda iyos minimum sami simptomi qvemoT mocemuli Svidi simptomidan:

gazviadebuli TviT-Sefaseba anu grandiozulobis gancda; Zilis moTxovnilebis Semcireba;

mets laparakobs vidre Cveulebriv an laparakis dros veRar Cerdeba; azridan azrze gadaxtoma; yuradRebis advili gabnevadoba;

gaZlierebuli mizanmimarTuli moqmedeba (socialuri, samsaxureobrivi an seqsualuri) an fsiqomotoruli aJitireba;

gadaWarbebiTi CarTuloba siamovnebis momgvrel, magram Zalian sarisko moqmedebebSi (mag: gadametebuli uTavbolo qeifi, sarisko seqsualuri kontakts damyareba viRaceebTan, suleluri biznes investiciis gakeTeBa an didi valis aReba).

amasTan, simptomebi unda iyos sakmarisad mwvave imisaTvis, rom Tan ax-
lde seriozuli Seferxeba individis funqcionirebaSi - samsaxurebriv moRvaweobaSi,
socialur urTierTobebSi an yoveldRiuri cxovrebiseuli amocanebis SesrulebaSi.

bipolaruli aSlilobis marTvis mTeli rigi farmakologiuri da
fsiqoterapiuli teqnikebi arsebobs. maniakaluri epizodis dasaregulireblad xSir SemTxvevaSi
saWiroa individis hospitalizacia.

gamoyenebuli literatura:

1. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – IV – TR. American Psychiatric Association, 2000;
2. Ellen Lukens, “Schizophrenia”. Handbook of Social Work Practice with Vulnerable and Resilient Population, Second Edition, Alex Gitterman, Editor Columbia University Press, 2001
3. Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. Psychology and Life, 16th edition, Ellyn and Bacon, 2002
4. Hepworth, D. H. & Larsen, J. A. Direct Social Work Practice: Theory and Skills, Forth Edition. Brooks/Cole Publishing Company, 1993;
5. How To Help Children and Teenagers; AACAP Talking Points, 1999;
6. http://dmh.lacounty.gov/ToolsForClinicians/clinical_forms.html
7. Jongsma, A. E., Peterson, M.L. & McInnis, W. P. The Adolescent Psychotherapy Treatment Planner, 3rd Edition, 2003;
8. Kaplan, H. I. & Sadock, B. J. Synopsis of Psychiatry, Eighth edition. Lippincott Williams & Wilkins, 1998;
9. Linehan, M. M. Treatment of The Suicidal Patient, 1998;
10. Lofgreen, E. Suicide Awareness Brochure, 2002;
11. Lucas, S. Where to start and what to ask: An Assessment handbook, W. W. Norton & Company. 1993;
12. Miller, N.D. Youth Suicidal Behavior: an Introduction and Overview, 2008;
13. Psychosocial Treatments for Children and Adolescent Disorders, Empirically Based Strategies for Clinical Practice; Edited by Euthymia D. Hibbs & Peter S. Jensen, 2001

14. SeyrilaZe, i., farcxalaZe, n. saxelmZRvanelo "socialuri samuSao bavSvebTan da ojaxeTan" NSP Alumni Development Grant, Tbilisi 2003;
15. Shulman, L. The Skills of Helping Individuals, Families, Groups and Communities, Forth Edition. Peacock Publishers, Inc. 1999;
16. Teen Suicide, American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, http://www.aacap.org/galleries/FactsForFamilies/10_teen_suicide.pdf
17. Understanding And Dealing With Self-Injuring Behavior, retrieved from <http://www.incrisis.org/Library/SelfInjuring.htm>

glova da travma bavSvebSi da mozardebSi ia SeyrilaZe

boulbis mijaWvulobis Teoria kargad aRwers adamianis tendencies mWidro emociuri kavSiri daamyaros meore adamianTan da, Sesabamisad, gamoxatos Zlieri emociuri reaqla, rodesac adgili aqvs amgvare kavSiris darRvevas da dangrevas.

aris Tu ara glova normaluri?

fsiqiatრი jorj engeli (George Engel) Tvlis, rom Zvirfasi adamianis sikvdili iseve traumatulia fsiqologiarad, rogorc sxelis mwwave dazianeba an damwvropa - fiziologiarad. misi azrit, glova aris janmrTelobisa da keTildReobis mdgomareobidan gasvla da rogorc fiziologiar aspectSi aucilebelia mkurnaloba, aseve aucilebelia igi fsiqologiar aspectSi. Tumca dro aris saWiro imisaTvis, rom mgloviare adamiani daubrunde normalur mdgomareobas – aRidginos wonasworoba. Sesabamisad, engeli glovis process mkurnalobis process adarebs.

aris Tu ara glova saWiro?

“diax”! axloblis gardacvalebis Semdeg adamianma unda gaiaros glovis calkeuli safexurebi imisaTvis, rom aRidginos wonasworoba da daasrulos glovis procesi.

msgavsad sxva ganvitarebis Teoriebisa, romlebic gulisxmoben imas, rom Tu garkveuli etapis amocana Tavis droze warmatebulad ar iqneba gadawyvetili, igi xels SeuSlis Semdgomi etapis amocanebis gadawyvetas, glovac, anu danakarjTan Seguebac, SeiZleba ganvixilot rogorc qgemoT mocemuli 4 amocanis warmatebuli miRwevis procesi.

glovis oTxi safexuri/amocana:

amocana 1: gardacvalebis realobis miReba

es etapi gulisxmobs imis aRiarebas, rom adamians veRarasodes vna xavT. es Zalian rTulia sawyis etapze. xSirad adamianebs emarTebaT is, rasac jofri goreri uwodebda

“mumifikacias” anu gardacvlilis nivTebis ucvlel, mumificirebul mdgomareobaSi Senaxvas. zogjer daRupuli Svilis oTaxis mSoblebi ucvlelad toveben anu amiT gardacvalebis faqtis Sinagan uaryofas axdenen.

uaryofis kidev erTi gzaa, gardacvalebis mniSvnelobis minimizacia. magaliTad, adamiani gardacvlil mamaze ambobs, “is ar iyo kargi mama” an “Cven ar viyaviT axlos” an “me igi ar menatreba”. “mumifikaciis” meore ukiduresobaa gardacvlilTan dakavSirebuli yvela sagnis Tavidan mocileba. es ukanasknelic danaklisis minimizaciis mcdelobaa.

gardacvalebis realobis aRiarebas dro sWirdeba, vinaidan masSi ara mxolod inteleqtualuri procesebi monawileoben, aramed emociuric. xSirad adamianma gonebiT kargad icis, rom axlobeli adamiani gardaicvala, magram emociis doneze amis gacnobierebas ver axdens. tradiciuli ritualebi (dasaflavebis, glovis) xalxs exmareba am realobis miRebaSi. uecari da moulodneli gardacvaleba kidev ufro arTulebs realobis miRebas.

amocana 2: glovis tkivilis gadamuSaveba

parkesis azriT, aucilebelia mgloviare adamianma gaiaros glovis tkivili imisaTvis, rom moerios mas. xSirad adamianebi am tkivilis Tavidan aridebas cdiloben. jon boulbim Tqva: _ “maT, vinc cdilobs cnobieri glovis Tavidan acilebas, andre Tu gvian sulieri ngreva eliT – Cveulebriv depresiis saxiT.” Sesabamisad, aseTi adamianebis daxmarebis erT-erTi gzaa, davexmaroT maT, mTeli cxovreba ar ataron TavianTi tkivili.

amocana 3: Segueba iseT garemosTan, romelSic aRar aris gardacvlili adamiani es amocana SeiZleba gulisxmobdes gardacvlilis funqciebis sakuTar Tavze aRebas, damoukideblad arsebobis gagrZelebas, cxovrebis sazrisis aRdgenas. isini, vinc ver wyveten am amocanas warmatebiT, aZliereben sakuTar ususurobas, izolirdebian garemosagan da ar aviTareben im unarebs, romelic maT sWirdebaT momavali cxovrebisaTvis.

amocana 4: gardacvlilis emociuri gadaadgileba da cxovrebis gagrZeleba bevrivTvis yvelaze rTuli amocanaa.

froidma Tqva: “glovas aqvs Sesasrulebeli mkveTrad gansazRvruli fsiqikuri amocana: misi funqciaa individis imedebisa da fiqrebis gardacvlilisgan mowyveta.” volkanis Tanaxmad, glova sruldeba, rodesac mgloviares aRar aqvs moTxovnileba yoveldRiurobaSi zedmetad xSirad da intensiurad gaaqtiuros gardacvlilis xati.

daxmarebis procesSi praqtikosis rolia, daexmaros mgloviare adami-ans ara gardacvlilTan urTierTobis SewyvetaSi, aramed imaSi, rom miuCinos gardacvlils saTanado adgili mis emociებSi.

rodis aris glova dasrulebuli?

boulbisa da parkesis mixedviT glova sruldeba maSin, roca individi aRwevs glovis saboloo fazas. Tumca, SeuZlebelia am kiTxvaze zusti da calsa pasuxis gacema. kidev erTi niSani dasrulebuli glovisa SeiZleba iyos is, rom adamians tkivilis gareSe SeuZlia gardacvlilis gaxseneba. miuxedavad imisa, rom mudam darCeba sevda axloblis gardacvalebis gamo, es gansxvavebuli sevdaa – iseTi momakvdinebeli ar aris, rogorc adre iyo. glova dasrulebulad SeiZleba CaiTvalos maSin, rodesac adamians SeuZlia emociების isev ukan cxovrebaSi investireba da cxovrebis interesisa da xalisis aRdgena. TumcaRa, arian adamianebi, romlebic verasdros aRweven glovis dasrulebas.

aucilebelia gvaxsovdēs, rom glova xangrZlivi procesia da misi dasrulebis Semdegac gveqneba cudi dReebi. glova sworxazovnad ar viTardeba. igi SeiZleba gagvicoxldes raime movlenis gamo.

arsebobs mosazreba, romlis mixedviTac glovas aqvs dasaruli, Tumca arsebobs meore mosazrebac, romlis mixedviTac glova arasdros mTavrdeba. qvemoT mocemulia citata zigmund froidis werilidan misi megobris bisvangeris mimarT:

“Cven vpoulobT adgils imisTvis, rac davkargeT. miuxedavad imisa, rom Cven viciT, rom amgvari danakargis Semdeg glovis mwvave mdgomareoba nel-nela iklebs, Cven isic viciT, rom veraferi gvanugeSebs da verasdros vipoviT namdvil Canacvlebas. mTlianadac rom Seivsos sicariele, iq mainc darCeba raRac.”

glovis intensivobis ganmsazRvreli faqtorebi:

1. vin iyo gardacvlili adamiani Tqveni klientisaTvis?
2. rogori iyo maT Soris siaxlove? Zlieri siaxlove glovis intensivobis pirdapirproportciulia. ramdenad uqmnida Tqvens klients gardacvlilTan siaxlove usafrTxoebas? urTierToba ambivalenturi, anu winaaRmdogobrivi, xom ar iyo? konfliqtebi xom ar hqonda am adamianTan? ambivalenturi urTierToba gardacvlilTan, rogorc wesi, arTulebs glovas.
3. rogori iyo gardacvalebis forma: bunebrivi, SemTxveviTi, Zalismieri, TviTmkvleloba?

bavSvTa/mozardTa glovis Sesaxeb araswori Sexedulebebi/ miTebi aris gavrclebuli, kerZod is, rom (1) bavSvebs ar esmiT, ra aris sikvdili da amitom ar glovoben; (2) bavSvebi saWiroeben sinamdvilisgan “dacvas”. aseTma midgomam xSirad savalalo Sedegebi SeiZleba gamoiwvios. saWiroa imis codna, Tu rogor vlindeba normaluri glova: grZnobebis, fizikuri SegrZnebebis, kogniciis da qcevis aspeqtēbSi:

grZnobebi: mwuxareba; brazi;

danaSaulis gancda; SfoTva;

simartove; daqanculobis gancda;
uimedoba da sasowarkveTa;
Sokirebuloba; Sveba;
emociuri gaxeveba.

fizikuri SegrZnebebi: mkerdSi simZimis an tkivilis
SegrZneba; yelSi burTis SegrZneba; xmauris
mimarT zedmeti mgrZnobeloba; depersonalizaciis
gancda; sunTqvis problemebi;
kunTebis moSvebuloba;
energiis nakleboba; piris
gaSroba.

kognicia: rwmenis
dangreva; dabneuloba;
zedmeti fiqri gardacvlilze; gardacvlilis arsebobis gancda;
halucinacia.

qceva:
Zilis problemebi; madis
problemebi; dabneuli qceva;
socialuri izolacia; sizmrebi
gardacvlilze;
gardacvlilis momagonebeli adgilebis/movlenebis morideba; Zieba da Zaxili;
oxvra; mousvenroba; tirili;
gardacvlilis nivTebis tareba; gardacvlilis nivTebis sasoebiT movla
da Senaxva.

rogor glovoben mozardebi

saWiroa vicodeT, rom mozardebis da mozdilebis glovis gamoxatulebas Soris aris gansxvavebebi. ixileT qvemoT mocemuli cxrili. **cxrili: gansxvavebani mozdilebis da mozardebis glovas Soris**

glovis maxasiaTeblebi	mozdilebi	mozardebi	mozardTa glovis araswori aRqma
glovis mwvave faza	glovis sawyisi mwvave simptomebi mcirdeba 6 Tvis Semdeg	simptomebi qreba gardacvalebis faqtidan cota xanSi, rogorc ki mozardi dabrundeba skolaSi an daubrundeba Tavis Cveul saqmianobas. erTi wlis ganmavlobaSi mcire procentiT grZeldeba mwva ve emocia da fsiqopa-Tologiuri simptomebi. mozardebma SeiZleba ufro intensiuri glova gaiaron vidre mozdilebma, magram ufro xanmokle periodSi.	adreuli dabruneba skolas da megobrebTan SeiZleba aRqmuli ignas rogorc "glovis ararseboba". akademiuri moswrebis gauareseba da agresioloba SeiZleba ar gaigon, rogorc glovis gamoxatuleba.
glovis xangrZlivoba	glova ufro intensiuri da xangrZlivia.	ganviTarebis procesSi glova naklebad intensiuria, meti xanmokle gabneuli glovis epizodebiT xasiaTdeba.	glovis perio- duli gamovlineba SeiZleba aRqmuli ignas rogorc paTologiuri an "ara-mgloviare".
glovis gamo xatva	glova SeiZleba gamoixatos sityvierad emociebisa da fizikuri simptomebis TanaxlebiT.	pirdapiri sityvieri gamoxatva mozardebSi xSirad ar warmoadgens Zlieri emociebis gamo xatvis gzas. damxmare gamoxatva SeiZleba moicavdes iseT saqmianobas, rogoricaa SemoqmedebiToba, dRiuris wera, poezia, musika, xatva, akademiuri da intelektualuri Semoqmedeba.	brazi aris xSir SemTxvevaSi wamyvani emocia mozardTa glovisas. emociuri regulacia garTulebulia da aucilebelia arsebobdes verbaluri gamoxatulebis alternativa.

emociuri fokusi	Zlieri aqcenti ganSorebasa da obieqtTa Canacvlebaze	Zlieri aqcenti pozitiuri imijis Seqmnasa da gardacvlili mSoblis pozitiuri mogonebebis SenarCunebaze.	mozardSi dadebiTi mogonebebis SenarCunebis mniSv-nelobas xSirad sakmarisad ver afaseben. amgvvari mogonebebis gaZli erebisaTvis saWi ro saubrebis wamowyeba Sei Zleba bavSvebs gauWirdeT imis gamo, rom See SindaT mSoblis ganerviulebis.
glovis maxasiaTeblebi	mozrdilebi	mozardebi	mozardTa glovis araswori aRqma
Tanatolebis mxardaWera	Tanatolebis mxardaWera advilad xelmisawvdomia	Tanatolebis mxridan miReba aris uaRresad mniSvnelovani mozardebisaTvis. Tanatolebis mxridan mxardaWeris miReba rTulia mozardebisaTvis, vinaidan mSoblis gardacvaleba sakmaod atipiuri SemTxvevaa, ris gamoc SeiZleba Tanatolebi moeridnon mgloviare mozards.	mozrdilebma SesaZloa saTanadod ar Seafason is, Tu ramdenad rTulia Tanatolebisagan mxardaWerisa da gagebis miReba.
garTulebuli glova	garTulebuli glovis diagnozi ismeba gardacvalebidan 6 Tvis Semdeg.	garTulebuli glova bevrad ufro rTuli gansasazRvria, Tumca arsebobs risk faqtorebi da damcavi faqtorebi da Sefaseba aqcents funqcionalur unar ze akeTebis.	aRwerilia mozardo baSi fsiqo paTo logiis SemTxve vebis zrda. fsiqopaTologia SeiZleba SeniRbuli iyos gloviT. aseve, norma luri glova SeiZleba arasworad miiCnion fsiqopaTologiad.

qvemOT cxrilSi mocemulia is risk faqtorebi da damcveli faqtorebi, romelic exmareba an xels uSlis adamians gadalaxos glovis simZime. **cxrili: risk da damcveli faqtorebi**

risk faqtorebi	damcveli faqtorebi

Tanamdevari stresis gamomwvevi cxovrebiSeuli movlena darCenil mSobelTan uaryofiT urTierToba an mxardaWeris nakleboba susti urTierToba gardacvilil mSobelTan mozardis dabali TviTsefaseba mozardis an darCenili mSoblis ukve arsebuli fsiqikuri janmrTelobis problema Zalismiერი an travmatuli sikvdili mSoblis sikvdilis momentSi bavSvi an 6 welze umcrosia an 12- 14 wlis asakSia	darCenil mSobelTan Ria komunikacia, Tbili damokidebuleba da dadebiTi gamocdileba darCenil mSobels SeuZlia Seinarcunos mSoblis funqciebi Tanatolebisa da sxva mozdilebis (maswavleblebi, mSoblebi) mxridan miReba maRali socioekonomikuri statusi pirovnuli faqtorebi, rogoricaa Sinagani kontrolis lokusi, inteleqtualuri ganviTarebuloba, socialuri ganvi- Tarebuloba religiuroba gardacvilili mSoblis Sesaxeb azrebisa da grZnobebis gamoxatvis da maTi sxvebis mxridan aRiarebis SesaZlebloba

amrigad, am faqtorebis codna socialur muSaks daexmareba efeqturi
daxmareba aRmouCinos mozards, romelic ganicdis mZime danakargs/danakliss.

travmatuli stresis damaxasiaTebeli niSnebi

travmatuli gamocdilebis mqone adamianebs xSirad awuxebT trav-
matul movlenasTan dakavSirebuli fsiqologiuri stresi. umravles SemTxvevaSi es aris
normaluri reaqcia aranormalur situaciaze. Tumca, Tuki adamianebi grZnoben, rom maT ar
SeuZliaT xelaxla moipovon sakuTari cxovrebis kontrolirebisa da warmarTvis unari, sasurvelia
maT daxmarebisaTvis mimarTon fsiqikuri janmrTelobis specialists. Travmatuli stresis
damaxasiaTebeli simptomebia:

ganmeorebiTi fiqri an koSmarebi travmatuli movlenis Sesaxeb; garTulebuli daZineba da
cvlilebebi madaSi;

SfoTvisa da SiSis gancdebi, gansakuTrebiT iseT situaciaSi moxvedrisas, romelic gvagonebs
travmatul movlenas;

iseTi moqmedeba an gancda imisa, TiTqos travmatuli movlena kvlav
xdeba (gulisxmobs gancdis xelaxla gancdas, iluziebs, halucinaciebs, movlenis uecar
amotivtivebas);

advilad SekrToma an zedmeti sifxizle; depresiis, mwuxarebisa da energiis naklebobis
gancda; mexsierebis problemebi, maT Soris travmatuli movlenis calkeuli

aspeqtebis gaxsenebis sirTuleebi;

dabneuloba da yoveldRiur amocanebze fokusirebis uunaroba; gadawyvetilebis
miRebis sirTuleebi; advilad gaRizianeba, aRgzneba, gabrazeba an wyena;

emociuri “simunje”, ganmartoeba, sxvebisgan izolacia da gaucxoeba; ucabedad tirili, sasowarkveTisa da ususurobis grZnobis daufleba; sayvareli adamianebs mimarT uaResad mSfoTvare damokidebuleba da zedmeti nerviuloba maTi usafrTxoebis Taobaze; travmis calkeuli aspeqtებისადმი Tvalis gasworebis uunaroba da iseTi moqmedebebis, adgilebis an adamianebs morideba, romlebmაც Seizleba mogvagonon travmatuli movlena.

travmis specifika bavSvebTan

travmatuli gamocdileba bavSvebSi da mozardebSi rig SemTxvevebSi SesaZloa gansxvavdebodes zrdasrulisTvis damaxasiaTebeli gamovlinebis tipiuri formeბისაგან. bavSvebSi da mozardebSi travmam Seizleba warmoSvas Semdegi simptomebi:

daucvelobisa da ususurobis gancda;

SfoTva momavlis gamo, “cudis” molodini, cvlilebebis SiSi; sircxvili, dabali TviTsefaseba, danaSaulis gancda; risxva, agresiuloba; gaucxoeba fsiqologiuri garemodan; dausrulebeli glova; travmatuli TamaSebi da qceviTi ganmeorebani (stereotipuli qceva); samyaros xatis ngreva/deformacia; xanmokle mexsierebis problemebi, swavlis unaris daqveiTeბა; sxadasxva saxis SiSebi; Zilis darRvevebi da koSmarebi; fsiqosomaturi darRvevebi;

araswori msjelobebi (mag. “miwisZvra imitom moxda, rom RmerTi gamib-razda” “deda imitom dameRupa, rom cudi niSani miviRe”); danaSaulis grZnoba gadarCenasTan dakavSirebiT; ganmeorebiTi kiTxvebis dasma travmatuli movlenis Sesaxeb; mdgomareobis gauareseba kviris/Tvis/wlis Tavze; travmasTan dakavSirebuli SiSebi (“cudi rameebi xdeba orSabaTobiT”);

adreul asakSi travmam Seizleba Seaferxos motoruli da metyvelebis ganviTareba.

travmis gamoxatuleba 5 wlamde asakSi:

mSoblisgan gancalkevebis SiSi; tirili,

qviTini; caxcaxi;

regresiuli qceva (TiTis wova, sibnelis SiSi, enurezi); koSmarebi da Zilis problemebi;

yabzoba; cxovelebis SiSi;

metyvelebis Seferxebebi (ena ebmeba); madis

dakargva/momateba.

travmis gamoxatuleba 6 – 11 wlis asakSi:

ukiduresi gancalkeveba; Semawuxebeli qceva;
yuradRebis gamaxvilebis uunaroba (akademiuri gauareseba); regresiuli
qceva; koSmarebis da Zilis problemebi; iracionaluri SiSebi;
gaRizianebadoba; skolaSi ar unda wasvla; brazis/risxvis amofrqveva; muclis
tkivili.

travmis gamoxatuleba 12 – 17 wlis asakSi:

“fleSbeqebi” (travmatuli gamocdilebis uneblie xelaxali gancda); koSmarebi; emociuri
gaxeveba; madis problemebi;
Tavidan arideba imisa, rac travmasTan asocirdeba; depresiuli ganwyobileba;
nivTierebaTa avadmoxmareba da antisocialuri qceva; problemebi
TanatolebTan; akademiuri gauareseba; fizikuri Civilebi; fiqrebi
TviTmkvlelobaze; dabneulobis gancda.

individualuri muSaoba bavSvTan

bavSvebTan individualuri muSaobisas warmatebis misaRwevad mniSvnelovania xeli
SevuwyoT Semdgomi sami elementis uzrunvelyofas: emociur siTbos, prognozirebadi
garemosa da struqturis Seqmnas.

qvemoT mocemulia rekomendaciebi bavSvsa da mozardTan muSaobisas: daexmareT
bavSvs emociebis gamoxatvaSi;

Tu bavSvi axsenebs travmatul movlenas, daexmareT masze saubarSi
(nu daaZalebT, Tu mas ar surs saubari); Tu saubari ar surs, SesTavazeT daxatos;
uzrunvelyaviT bavSvi nugeSiT da mxardaWeriT; uTxariT, rom yvelas, maT Soris Tqvenc,
eufleba SiSi; xSirad SeuZlebelia travmatuli movlenis axsna; uTxariT bavSvs,
rom Tqvenc giWirT amis gageba;

mousmineT mSvidad da ar gamoxatoT Soki; esaubreT asakis
Sesabamis enaze;

mouwodeT garSemomyofT iyvnen ufro tolerantulni bavSvis mimarT;
daakvirdiT, mis TamaSSi/qcevaSi Tu SeiniSneba travmis xelaxali
gancda;

daicaviT bavSvi axali travmatuli gamRizianeblisgan; xazi gausviT imas,
rom rac moxda, ar iyo misi brali; ar gaakritikoT regresiuli qcevisTvis;

SeuqmeniT saSualeba itiros an iyos sevdiani da nu mosTxovT simamaces da siZlieres;
 uTxariT, rom aseT dros normaluria iyo sevdiani da gabrazebuli; mianiWeT bavSvs
 garkveuli arCevanis saSualeba (ra Wamos, ra Caicvas, a.S.) da kontrolis gancda;
 Tu bavSvs Ramis SiSebi aqvs, meti yuradReba dauTmeT Zilis wina periods.

bavSvTa da mozardTa fsiqosocialuri daxmarebis formebi: bavSvTa da mozardTa
 daxmarebis formebi:

1. individualuri muSaoba TamaSis meTodi art Terapia
 xatva, Zerwva, qargva qviSaSi TamaSis Terapia
 cekva, simRera, riTmika
 metaforebi
 travmaze fokusirebuli kognitur-bihevioristuli
 Terapia naratiuli (TxrobiTi) Terapia
2. jgufuri muSaoba debriefingi jgufuri mxardaWeris
 uzrunvelyofa verbaluri TviTgamoxatvis xelSewyoba
 normalizacia

muSaobis meTodebi:

- dausrulebeli winadadebebis teqnika ambis
 - Txrobis teqnika roluri TamaSis teqkina
 - “grZnobebis” TamaSi problemis gadaWris
 - TamaSebi
3. muSaoba ojaxTan/mSobelTan bavSvis ojaxuri
 mdgomareobis dinamikis Sefaseba mSoblis
 daxmareba Svilis problemis gagebaSi aRmzrdelobiTi
 stilis koreqcia ojaxis wevrTa Soris komunikaciis
 gaumjobeseba konsultireba ojaxis wevris
 gardacvalebis SemTxvevaSi mSoblis daxmareba
 emociur ganmuxtvaSi mSoblis daxmareba sakuTar
 travmebTan gamklavebaSi
 4. muSaoba maswavleblebTan pedagogTa
 mgrZnobelobis amaRleba efeqturi komunikaciis

unar-CvevaTa ganviTareba iarliyebis miwebebis
aRmofxvra

5. muSaoba TemTan travmis debriefingi TemSi stiqiuri
ubedurebebis, SeiaraRebuli

konfliqtebisა da teroristuli aqtebis Semdeg

bavSvebTan momuSave specialistebis mgrZnobelobis amaRleba saWiro servisebis

TemSi mobilizeba da partniorobis waxaliseba servisebis uzrunvelyofa binaze.

amrigad, unda gvaxsovdes, rom bavSvTa da mozardTa daxmarebis formebi
mravalmxrivia da efeqturi Sedegebis misaRwevad aucilebelia Careva ganvaxorcieloT mikro,
makro da mezo doneebze, kerZod, daxmareba moicavs ara mxolod bavSvTan individualur
da jgufur muSaobas, aramed ojaxTan, maswavlebelTan da TemTan muSaobasac.

gamoyenebuli literatura:

1. Christ, G. Lecture Notes “Grief, Loss and Bereavement” Columbia University, 2002.
Cunningham, L. What Is Sandplay? Journal of Sandplay Therapy, Volume 6, Number
1, 1977;
2. How To Help Children and Teenagers; AACAP Talking Points, 1999;
3. Husain, S. A. & Holcomb, W. R. Manual for the Treatment of Children with Post
Traumatic Stress Disorder; 1998;
4. Kaplan, H. I. & Sadock, B. J. Synopsis of Psychiatry, Eighth edition; Lippincott
Williams & Wilkins, 1998;
5. Perry, B. D. Helping Traumatized Children; The Child Trauma Academy;
6. Psychosocial Treatments for Children and Adolescent Disorders, Empirically Based
Strategies for Clinical Practice; Edited by Euthymia D. Hibbs & Peter S. Jensen, 2001
7. sarjvelaZe, n., beberaSvili, z., javaxiSvili, j., maxaSvili, n., sarjvelaZe, n. “travma da
fsiqologiuri daxmareba”;
8. SeyrilaZe, i., farcxalaZe, n. saxelmZRvanelo “socialuri samuSao bavSvebTan da
ojaxebTan” NSP Alumni Development Grant, Tbilisi 2003;

problemuri qcevebi da rTuli qcevis bavSvebTan muSaoba

Sorena saZagliSvili

ra aris problemuli qceva

problemuria iseTi qceva, romelic miuRebelia sazogadoebis mier. im SemTxvevaSi, Tu sazogadoebis mier miuRebeli qceva bavSvis mxridan amave dros kanonsawinaaRmdegoa, maSin mas ewodeba arasrulwlovanTa kriminaluri saqcieli. im SemTxvevaSi, Tu (arasrulwlovani) bavSvis qceva Segnebuladaa mimarTuli imisken, rom vinmes ziani miayenos an rame gaafuWos, gamoiyeneba termini vandalizmi. amgvარი qcevis tipiuri magaliTebia: Cxubi, tyuilebis Tqma, qurdoBa, gakveTilebis gacdena, midrekileba gatexos da gaafuWos, gamomwvevi saqcieli da sxva. problemuria Tu ara qceva damokidebulia garkveul faqtorebze. gadamwyveti faqtorebi SeiZleba iyos: vin gamoTqvams SeSfoTebas aseTi qcevis gamo? SemTxveviTia Tu ara aseTi qceva da ra konteqstSi gvxxdeba is? umetes SemTxvevaSi problemuri qceva SeiZleba damokidebuli iyos sazogadoebis reaqciaze, vinaidan sazogadoebriv azrs gavlena aqvs individis qcevaze.

Seqmnilia bevri Teoriuli modeli, romliTac cdiloben problemuri qcevebis da kanonsawinaaRmdego qmedebebis axsnas. Tanamedrove sociologiuri da fsiqologiuri Teoriuli modelebis mixedviT, yvela problema mankieri socialuri ganaTlebis, araadekvaturi sayofacxovrebo SesaZleblobebisa da socialuri usamarTlobis Sedegia; aseve socialuri unar-Cvevebis naklebobis, Tanatolebis gavlenis da ojaxis wevrebs Soris araswori urTierTobis Sedegia.

uestma da faringtonma (1973) erTmaneTs Seadares ojaxebi, sadac adgili hqonda kanonis darRvevis SemTxvevebs da ojaxebi, sadac msgavs SemTxvevebs adgili ar hqonda. maTi azriT, kanonsawinaaRmdego qmedebebi ufro SesaZlebelia moxdes Semdegi tipis ojaxebSi:

mcire Semosavlian ojaxSi; mravalSvillian ojaxebSi;

ojaxSi, sadac mSoblebs aqvT dabali inteleqti; kriminaluri warsulis mqone

mSoblebis ojaxSi; ojaxSi, sadac mSoblebs ar gaaCniaT aRzrdis gamocdileba.

es sakiTxi ufro dawvrilebiT ganixiles petersonma da misma kolegebma aSS-Si (Peterson, 1982); isini Seecadnen, SeeswavlAT im ojaxebis stili da modeli, sadac kanonis darRvevas xSirad hqonda adgili. aseTi ojaxebisTvis damaxasiaTebelia:

fizikuri dasjis xSiri gamoyeneba;

Seusabamoba mSoblebis da Svilebis urTierTdamokidebulebaSi; saojaxo

sadResaswaulo RonisZiebebis iSviaToba; bavSvebisadmi siaxlovis grZnobis

naklebobა; saTanado qcevis aRiarebis da/an ganmtkicebis uunaroba; susti

kontroli bavSvis saqcielze; qcevis wesebis formulirebis naklebobა;' swori da

araswori saqcielის diferencirebis uunaroba.

rTuli qcevis ganmarteba

rTuli qcevis uamravi gansxvavebulი განმარტება არსებობს და ზალიან რტულია იმზე
Sejereba, Tu realurad ras moicavs es cneba. imisaTvis, rom ganvsazRvroT, aris Tu ara bavSvis
qceva rTuli, saWiroa pasuxi gavceT Semdeg kiTxvebs:

1. ramdenad saziანოა qceva Tavad bavSvisTvis an sxvebisTvis?
2. ramdenad SeuSlis xels qceva swavlas?
3. ramdenad aferxebს qceva bavSvis mier aqtivobebSi monawileobas?
4. ramdenad uSlis xels qceva bavSvis socialur urTierTobebს da mis mimarT socialur
mimReblobas?

rTuli qcevebi gansxvavdeba simwvavis mixedviT. emersonis gan-
martebiT, “mZime formis rTuli qceva aris iseTi intensivobis, sixSirisa da xangrZlivobis qceva,
rom Tavad subieqtis an sxvebis fizikuri usafrTxoeba riskis qveS dgeba, an qceva, romelsac
aqvs tendencia sruliad an nawilobrivi SezRudos arsebulი SesaZleblobebi (mag. ganaTleba)
misawvdomoba an maTi gamoyeneba”.

aRniSnuli gansazRvreba moicavs ori saxis qceva:

1. qcevas, romelic seriozul fizikur zians ayenebs Tavad pirs an sxva gareSe myof pirebs
(kbena, dakawvra, Tavis, xelis, fexis dartyma a.S.).
2. qcevas, romelic aferxebს pirovnebis srul CarTvas sazogadoebaSi (kivili, furTxeba,
bilwcityvaoba a.S.).

termini **rTuli qceva** gamoiyeneba, rogorc ”qudi” sxvadasxva saxis
qcevebisa, romlebic garkveul sirTuleebს uqmnis pirovnebas an sazogadoebas. aseTebia:

TviTdamazianebelი qcevebi (kbena, dakawvra, sxva); **agresiuli qcevebi**
(dartyma, Cartyma);

nivTebis damazianebelი qcevebi (tansacmlis daxeva, sagnebis gatexva srola);

tantrumebi (isterikis gamoxatva fexebis bakuniT, yviriliT, iatakze
dacema);

gaqceva sacxovreblidan (mizanmimarTulad an umiznod); **pika** - saWmelad uvargisi
nivTebis Wama (miwa, Rilebi, sakuTari ekskre-
mentebi).

rTuli qcevis Sefaseba

rodesac bavSvi rTul qcevas avlens, yuradReba unda mivaqcioT

ramodenime faqtors. mniSvnelovania rTuli qcevis Sefasebisas gaiTvaliswonoT Semdegi:

1. **sruli suraTi:** bavSvis mier gamovlenili qcevis Sefaseba unda ganixilebodes mTlian konteqstSi, rac gulisxmobs qcevis gamovlenamde arsebul situacias, garemo faqtorebs, dRis monakveTs da sxv.
2. **bavSvis fizikuri da emociuri mdgomareoba:** rTuli qcevis SesaZlo gamovlenis mizezi zogjer aris bavSvis aradamakmayofilebeli fizikuri mdgomareoba (mag. sveli pampersi, SimSili), an emociuri mdgomareoba (mag. uxasiaToba moulodnelad gamoRviZebis SemTxveva-Si).
3. **qcevis maxasaTeblebi:** qcevis Sefasebisas aucileblad gasaTvaliswinelia misi sixSire, (qcevis sixSiris dasadgenad viTvliT, Tu ramdenjer vlindeba CvenTvis saintereso qceva), intensivoba (qcevis intensivobis dasadgenad Cven viTvliT, Tu ramdenad Zlierad vlindeba CvenTvis saintereso qceva) da xangrZlivoba (qcevis xangrZlivobis dasadgenad Cven vakvirdebiT, Tu ramden xans vlindeba CvenTvis saintereso qceva).

kidev erTi ram, rasac aucileblad unda mivaqcioT yuradReba, aris qcevis winapiroba da Sedegi, aseve konteqsti, romelSic es qceva xorcieldeba. qcevis winapirobisa da Sedegebis gaTvaliswineba Zalian mniSvnelovania imisaTvis, raTa gavigoT, Tu ratom xdeba qceva da risi miReba surs amiT bavSvs. Tu viciT qcevis winapiroba da Sedegi, aseve is kon teqsti, romelSic qceva aRmocendeba, Cven SegveZleba maTi gakontroldeba da qcevis Secvla.

rTuli qcevis gamomwvevi mizezebi:

rTuli qcevis gamomwvevi mizezi SesaZloa gamowveuli iyos sxvadasxva faqtoriT:

biologiuri (fiziologiuri) faqtorebi SimSili; wyurvili; tkivili (kbilis, Tavis da sxva); sensoruli “SimSili”, sensoruli stimulaciis moTxovna.

garemo faqtorebi

fizikuri aspeqtebi, rogoricaa xmauri da mkveTri sinaTle; Zalian didi an patara sivrcე; sxvadasxva sagnebis an oTaxebis xelmisawwdomoba; temperaturuli cvlilebebi; tansacmlis faqtura da SesaZleblobebi (mag. jinsebi zRudavs sxvadasxva saxis moZraobebis: xtunvas, xoxvas, sxva. Sali iwvevs qavils, sinTeTikuri nawarmi iwvevs kanis gadaxurebas.).

fsiqo-socialuri faqtorebi

komunikaciis nakleboba (Tu adamians rigi garemoebebis gamo aqvs mwi-ri kontaqtobi an komunikaciis sirTuleebi: gaZnelebuli metyveleba, smenis sirTuleebi da sxva.);

socialuri normebis codnis nakleboba;

mowyeniloba (erTferovani garemo da cxovrebi ritmi); uyuradReboba “gulgriloba” (sxva adamianebis, momsaxure personalis

mSoblis mxridan);

martoobis, uaryofis gancda;

warsuli gamocdileba (warsulSi gancdili uaryofiTi emociebi, fsiqologiuri travma);

patara bavSvebis, romlebic jer ver metyveleben da gansakuTrebuli saWiroebis mqone adamianebis SemTxevaSi rTuli qceva komunikaciis erTgvari saSualeba SeiZleba iyos. am kuTxiT, rTul qcevas SegviZlia SevxedoT, rogorc dadebiT movlenas - is aRmzrdels miuTiTebis bavSvis saWiroebaze da ubiZgebs mas gaarkvios, Tu raSi mdgomareobs es saWiroeba, raTa man SeZlos am saWiroebebis dakmayofileba.

rodesac xdeba bavSvis problemuri qcevis mizezebis gansazRvra, aucileblad unda iqnas gaTvaliswinebuli bavSvis iseTi maxasiaTeblebi, rogorეbicaa asaki, sqesi da kulturuli warmomavloba.

asaki: mravali problemuri qceva SeiZleba wamoiWras mxolod imitom, rom bavSvs jer kidev ar aqvs SemuSavebuli Sesafერიsი xerxebi/gzebi raimes gasakeTeblad. zogjer problema isaa, rom bavSvebma ubralod ar ician, Tu ras moelian maTgan. sxva SemTxevaSi ki maT SeiZleba esmodeT, Tu ras moelian maTgan, magram jer ar hqondeT Sesabamisi qcevis ganxორციელებიs unari. bavSvma ubralod ar icis, Tu rogor daelodos sakuTar jers, moiTxovos raime Tavazianad, iyos wynarad Tu Sewyvitos saubari. ufrosi bavSvebis rTuli qcevebi SesaZloa ufro metad ukavSirdebodes maT mowyenilobas, socialur problemebs TanatolebTan.

sqesi: ufrosebi ufro xSirad moelian agresულ qcevas biWebisagan, xolo mSvid da gawonasworebul qcevas gogonebisagan. sinamdvileSi, Tu amgvარი gansxvavebebi marTlac arsebobs gogonebsa da biWebs Soris, es xSirad Cveni molodinebis Sedegi ufroa, vidre or sqess Soris biologiuri gansxvavebis. აყედან gamomდინარე, mozrdilebi ar unda avlენდნენ gansxvavebul molodinebs biWisa da gogonas qcevebis mimarT da ar unda iyenebდნენ mნიSვნელოვნად gansxvavebul qcevis marTvis strategiebs.

kultura: sxvadasxva kulturebi erTmaneTისგან gansxvavდებიან Tavi-anTi weseბიT, normeბიT, tradicieბიT, RirebuleბებიTa da a.S.

rTuli qcevis miznebi

garda mizezisa, rTul qcevas aseve aqvs mizani, daniSnuleba. lite- raturaSi gvxxdeba bavSvis mxridan rTuli qcevis oTxi ZiriTadi mizani: **yuradReba** - zogjer bavSvi "cudi qcevis" saSualebiT cdilobs miipyros sxva adamianebis yuradReba;

revanSi/samagieros gadaxda - bavSvis rTuli qcevis mizans SesaZloa vinmesTvis samagieros gadaxda warmoadgendes. bavSvisTvis mtkivneulia imis gancda, rom is ar aris mniSvnelovani da miiCnevs, rom amis sapisuxod mas aqvs ufleba sxva adamianebs miayenos tkivili;

Zalaufleba - aris SemTxvevebi, rodesac bavSvebi "iwveven" mSoblebs da amiT TiTqos Zalauflebis wyurvils ikmayofileben. saqme imaSia, rom Zalaufleba exmareba bavSvs mniSvnelovnebis gancdis CamoyalibebaSi, amitom is cdilobs TviTon iyos "bosi" da gaakeTos is, rac surs; **umweoba** - im bavSvebs, romlebisganac sxvebi ar moelian saqmis kargad Sesrulebas, Taviant Tavze eqmnebaT warmodgena, rom isini warumatebelni da arafrismaqnisni arian. mSoblebi, romlebic zedmetad icaven sakuTar Svilebs da Tavidan arideben maT pasuxismgeblobas, uneburad ubiZgeben maT gaxdnen umweoni da uiniatiivoni. umweobis SemTxvevaSi bavSvi fiqrobs, rom is verasodes gaxdeba mniSvnelovani, amitom TiTqos nebdeba da imedi aqvs, rom sxva adamianebs daanebeben TavS.

rTuli qcevis marTva

yvelaze didi warmateba dakavSirebulia rTuli qcevis marTvis im modelebis gamoyenebasTan, romlebic iTvaliswineben problemisadmi sxvadasxva kuTxiT midgomas. am modelebis Tanaxmad aucilebelia, rom mSobelma/mSoblebma an aRmzrdelma/aRmzrdelebma miiRon monawileoba situaciis Secvlis procesSi. es ki, Tavis mxriv, mimdinare situaciis guldasmiT gaanalizebas moiTxovs. qvemoT aRwerili meTodebis gamoyeneba SesaZlebelia rogorc ojaxSi, aseve saxelmwifo dawesebulebaSi. am ukanasknelis SemTxvevaSi personali Seasrulebs mSoblebis movaleobebs.

Cveulebriv, rTuli qcevis bavSvebi mSoblebis Civilis gamo mohyavT socialur muSakTan. Tu bavSvi saxelmwifo dawesebulebaSi imyofeba, maSin Civili, Cveulebriv, modis momsaxure personalisagan an sxva bavSvebisagan. TviTon axalgazrdebi Zalian iSviaTad Tu warsdgebian sakuTari iniciativiT socialuri samsaxuris TanamSromlis winaSe. es gansxvavdeba im SemTxvevisagan, rodesac bavSvi ganicdis, Relavs, daxmarebas iTxovs da Sesabamisad, TanamSromlobs maTTan, vinc mas SeiZleba daexmaros. Tavdapirvelad socialuri muSakisaTvis problemas SeiZleba warmoadgendes is, rom axalgazrdam Tavisi qceva problemurad aRiqvas. is Tvlis, rom misi qceva savsebiT misaRebia da ar gaaCnia misi Secvlis survili. kanonis darRvevis zogierT SemTxvevaSi individis brazis da risxva gadaulaxav dabrkolebas qmnis.

Cveulebriv, Civilebi zogadi xasiaTisaa: "me mas verafers vuxerxeb", "arc erT Cems sityvas ar aqcevs yuradRebas: veluri izrdeba da yvelafers Tavis nebaze akeTebS". Tu mSoblebi imdenad SeSfoTebulni arian, rom daxmarebisaTvis socialur muSaks ukavSirdebian, es imis maCveneblia, rom problema arsebobda didi xnis ganmavlobaSi da mSobeli Zalian Sewuxebulia amiT. Tumca, amave dros, unda gaviTvaliswinoT isic, rom mSobels SeiZleba Svis mimarT ararealuri molodini gaaCndes da namdvil problemas warmoadgendes misi Sexeduleba qcevis normebze. aucilebeblia, movusminoT mSobels da mivceT ganmuxtvis saSualeba. amis Semdeg unda gavarkvioT, rogor aRiqvams mSobeli problemas. Civili Cveulebriv gaurkveveli da daukonkretebelia. mSobeli ambobs, rom "gamovida kontrolidan", an "izrdeba velurad", rac mwir informacias gvaZlevs konkretuli SemTxvevis Sesaswavlad. mniSvnelovania, gaverkveT qvemoT CamoTvli sakitxebSi: rod is aris adamianis saqcieli marTvadi? ra garemoebis gavleniT kargavs adamiani kontrols sakuTar Tavze?

kontrolis dakargva dakavSirebulia movlenaTa ganviTarebasTan, drois faqtorTan an zogierTi adamianis gavlenasTan? ra xdeba kontrolis dakargvis dros?

ra moxdeba, Tu vinme an raime daxmareba kvlav sakuTar Tavze kontrolis mopovebaSi?

ganrisxebuli an mwuxarebisgan gaognebuli mSobeli globalur, bundovan suraTs aRgiwerT. mas dro dasWirdeba imisaTvis, rom dawvrilebiT aRweros da zustad gansazRvros problema. problemis ufro naTlad danaxvis procesma SesaZloa Secvalos mSoblis xedva da aRadginos problemis gadaWris rwmena. garda ganzogadebuli suraTisa, mSobeli SeiZleba ver xvdebodes, kerZod romeli bavSvi qmnis problemebis umetesobas. zogierT SemTxvevaSi, "ucodveli" bavSvi brals sxva bavSvebs sdebs. amis gasagebad, pirvel rigSi, saWiroa, mSobelma wynarad Camoweros problemebi da zustad gansazRvros sirTuleebi.

problemis garkvevis Semdeg sasargebloa bavSvebTan uSualo muSaoba. mSoblebi da aRmrzdelebi efeqturi Carevis mTavar agentebs warmoadgenen Semdegi mizezebis gamo:

mSobelTa (aRmrzdelebis) moqmedebam SeiZleba bavSvebis rTuli qceva gamoiwvros;

mSoblebi warmoadgenen im adamianebs, romlebmac unda akontrolon

TavianTi Svilebis qceva; vinaidan yvelaze xSirad mSoblebs aqvT urTierToba TavianT SvilebTan, isini arian adamianebi, romlebmac unda imoqmedon bavSvis qcevis

Secvlaze; problema SeiZleba iyos gamowveuli da-Zmas Soris rTuli urTierTobiT. am SemTxvevaSi mSoblebma unda Seafason mdgomareoba da miiRon zomebi problemis gadasaWrelad.

kargi mSoblis unar-Cvevebi Semdegia: Tanmimdevroba, yvela Svis mimarT Tanabari damokidebuleba, axlo da Tbili damokidebuleba Svilebisadmi, aRzdis da ganaTlebis SesaZleblobis micema. bevr SemTxvevaSi bavSvebis problemebi SeiZleba mSoblebis mier movaleobis araadekvaturi SesrulebiT iyos gamowveuli. xolo im droisaTvis, rodesac socialuri muSaki iwyebS konkretul SemTxvevaze muSaobas, situaciis gamosworeba

mxolod mSoblebis kargi unar-Cvevebis danergviT, rogorc wesi, dagvianebulia. zogierT ojaxSi stabilurobisa da harmoniis Sesaqmnelad aucilebelia profesiuli Careva (makoli da makoli, 1977, 1980, 1982).

rTuli qcevis Secvlis meTodebi

pirvel rigSi unda kargad gvaxsovdes, rom rTuli qcevis aRsazrdelTan mimarTebaSi **dauSvebelia** Semdegi zomebis gamoyeneba: fizikuri dasja; fizikuri dasjის muqara; fsiqologiuri sasjeli an Zaladoba; emociuri an fsiqologiuri Zaladobის muqara;

piradi uflebebis CamorTmeva (mag.: saxlSi, skolaSi an sportze wasvlis, musikis mosmenis an TamaSის ufleba);

izolireba, Tu es ar aris nebadarTuli fsiqiatris mier an ar aris ganpirobepuli gadaudebeli SemTxveviT.

arsebobs mTeli rigი konstrუციული meTodebisa, romelic SemuSavebulia mecnierეbis mier da gamoiyeneba rTuli qcevis mqone bavSvebis reabilitaciisaTvis.

erT-erTi mniSvnelovani meTodi, romelsac mimarTaven sasurveli qcevis gamovlenis sixSiris gasazrdelad, cnobilia **ganmtkicebis** saxeliT. ganmtkiceba gulisxmobს sasurveli qcevis gamovlenis sixSiris gazrdის mizniT bavSvisaTvis jildos, waxalisebis micemas. xolo ganmamtkicebelი anu jildo aris yvelaferი is, rasac vaZlevT bavSvs sasurveli qcevis gamovlenis Semdeg. magaliTad, bavSvi krefs sakuTar tansacmels, Cven vaqebT mas. Sedegad bavSvi ufro xSirad krefs sakuTar tansacmels. am SemTxvevaSi Cveni Seqeba bavSvisaTis aris ganmamtkicebelი, radgan man gazarda bavSvis mier sakuTari tansacmlis akrefvis sixSire.

arsebobs ganmamtkiceblis 5 saxe: kvebiTi, materialuri, aqtivobiTi, gadacvladi da socialuri.

kvebiTi ganmamtkicebelი: magaliTad, tkbileuli, qiSmiSi, gargaris Ciri. rodesac viyenebT kvebiT ganmamtkicebels igi bavSvs Zalian mcire raodenobiT unda mivawodoT, raTa Tavidan aviciloT mobezreba. tkbileulis gamoyeneba safrTxiloa im bavSvebTan, romlebsac aqvT kbilebis an diabetis problema.

materialuri ganmamtkicebelი: SeiZleba iyos yvelaferი, dawyebuli patara saTamaSodan, damTavrebulი ZvirfaseulobiT. imisaTvis, rom Tavi avaridoT moyirWebas, saWiroa ganmamtkiceblad mravalferovani (sxvadasxva) sagnebi gamoviyenoT.

aqtivobiTi ganmamtkicebelი: SeiZleba iyos yvelaferი, risი keTebac bavSvs moswons. magaliTad, TamaSi, televizoris yureba, suraTebis daTvaliereba, xatva, siaruli, wignis kiTxva, qargva.

gadacvladi ganmamtkicebelი: SeiZleba iyos yvelaferი, rac gadaicvleba rameSi, dawyebuli stikerebiT, damTavrebulი qaRaldze misawebeblebiT.

socialuri ganmamtkicebeli: aris yvelaferi, rac sasiamovnoa, rom miviRoT da movisminoT meore adamanisagan, dawyebuli Rimilidan, damTavrebuli SeqebiT, Seqeba SegiZliaT sityvebiT an qceviT gamoxatoT.

waxalisebis/Seqebis saxeobebi:

verbaluri Seqeba – aris maSin, rodesac Cven ubralod veubnebiT, rom kmayofilebi varT. araverbaluri Seqeba –Rimili, Tvalis Cakvra, Tavis daqneva.

fizikuri Seqeba – gulSi Caxuteba, kocna, mxarze xelis dadeba an xelSi ayvana.

dadebiTi grZnobebis gaziareba – bavSvs veubnebiT, rom kargad vgrZnobT Tavs, rom Zalian gviyvars igi da misi imedi gvaqvs.

Seqeba da dajildoeba dadebiTi-sasurveli qcevis gazrdis efeqturi xerxebia, magram Seqebis gadaWarbebam SeiZleba arasasurvel Sedegamde migviyvanos. bavSvi SeiZleba kargad iqceodes mxolod maSin, rodesac ecodineba, rom is amisaTvis dajildovdeba. problema, romelic dakavSirebulia SeqebasTan da jildosTan aris is, rom aRniSnuli xerxebi damyarebulia motivirebis da qcevis zegavlenis mxolod garegnul xerxebze.

waxaliseba Seqebis da jildos nacvlad an masTan erTad SeiZleba gamoviyenoT. es morigi xerxia dadebiTi qcevis mxardaWeraSi. Seqeba jildos saxeobaa. Seqeba dafuZnebulia SejiBrze, romelsac iRebs mogebuli an saukeTeso. waxaliseba ki SeiZleba mxolod im dros ganxorcieldes, roca bavSvi cdilobs raRacis gakeTebas, umniSvelo nabijebisaTvisac ki. es xerxi SeiZleba gamoviyenoT im drosac, rodesac bavSvi warumatebelia.

arian bavSvebi, romlebic cudad reagireben Seqebaze da dajildoe-baze. radgan fiqroben, rom maTi qceva metad kontrolirebadi gaxdeba. SeiZleba jildos miRebisTanave cudad moqceva ganagrZon, raTa aCvenon mSoblebs, rom maT veravin ver ajobebs. am situaciebSi aRmrzdelebma metwilad unda gamoiyenon waxaliseba, raTa gaaZlieron bavSvis dadebiTi qceva.

privilegia – aris jildo, romelic aZlevs bavSvs met Tavisuflebas an SesaZleblobas. privilegia SeiZleba iyos dasaZineblad gvian wasvla, TamaSisaTvis damatebiTi dro da sxva. ukeTesia, rodesac privilegia iqneba dakavSirebulი qcevasTan, romelic jildos imsaxurebs. magaliTad, bavSvi didi xnis ganmavlobaSi zrunavs wesrigze Tavis karadaSi. SegviZlia vuTxraT bavSvs, rom “Sen ukve SegiZlia mouaro Sens tansacmels, maSasadame, sakmarisad xar momwifebuli imisaTvis, rom TviTon gadawyvito ras Caicvam, romel tansacmels airCev”.

pasuxismgeblobis gazrda privilegiebis msgavsia imisaTvis, rom dava jildovoT bavSvi, romelic wesrigs ufrTxildeba oTaxSi, SeiZleba vandoT pasuxismgebloba oTaxis mowyobaze. imis garda, rom es bavSvisaTvis garkveul samuSaos warmoadgens, niSnavs, rom “Sen ukve SegiZlia gaakeTo es. aRar gWirdeba, me vitrialo Sens oTaxSi”.

rTuli qcevis marTvis sxva teqnikebi

makoli Tavis naSromebSi ganxilavs sami tipis Carevas: taimauti, diferencirebuli yuradReba da qulebis sistema. pirveli ori meTodi yvelaze ufro metad sasargebloa 7 wlamde asakis bavSvebTan muSaobis dros. mesame meTodi ki gansakuTrebiT efeqturia 7-dan 12 wlamde asakis bavSvebis SemTxvevaSi.

taimauti

taimauti arasasurveli qcevis sapauxo moqmedebas warmoadgens. disciplinirebis SedarebiT mkacri forma „taimauti“ gulisxmobს bavSvis im adgilidan droebiT mocilebas, romelsic bavSvi rTul qcevas axorcielebs da mis iseT garemoSi moTavsebas, sadac igi ar miiRebs aranair dajildoebas. „taimauti“ SeiZleba gulisxmobdes Semdegს:

bavSvis kuTxeSi dayeneba an kuTxeSi skamze dasma; sxva oTaxSi

gayvana da iq marto datoveba.

am meTodis mizania, bavSvis qceva socialurad ar iyos waxalisebuli. amave dros, sruliad ar aris saWiro bavSvis davatovebinoT oTaxi da mis sakuTar oTaxSi gavuSvaT. es SeiZleba araefecturi iyos, gansakuTrebiT im SemTxvevaSi, Tu sabavSvo oTaxi savsea saTamaSoebiTa da wignebiT. aseT SemTxvevaSi TamaSis Sesazlebloba bavSvma SeiZleba aRiqvas, rogorc arasasurveli qcevis waqezeba da, Sesabamisad, aseTi qceva ganmeordes momavaSi.

makoli (1977) gvTavazobs sami stadiis Tanmimdevrul gamoyenebas. erTi stadiidan meoreze gadasvla ganisazRvreba bavSvis daumorCileblobiT.

1. mSoblis mkafio, calsa brZaneba;
2. mSoblis ganmeorebiTi brZaneba „taimautis“ muqariT;
3. taimautis gamoyeneba.

hobsma da fohendma (1977) ganixiles ra am meTodikis efecturoba, SemogvTavazes Semdegi 8 amocanis Sesruleba:

1. kargad ganumarteT bavSvis ratom iyenebT dasjis ama Tu im zomas;
2. CaiwereT rodის ra meTods iyenebT;
3. miiReT gadawyvetileba imis Taobaze Rirs Tu ara bavSvis oTaxidan gaZeveba an socialuri stimulus wyaros (mag, deda, an da/Zma) CamoSoreba;
4. gaafRTxileT bavSvi manam, sanam dasjideT mas;
5. darwmundiT imaSi, rom dasjis adgili ar aris saintereso da gasarTobi bavSvisTvis, Tumca es ar niSnavs rom bavSvi sardafSi unda CaketoT;
6. gamoiyeneT es meTodi dasawyisSi yvela saWiro SemTxvevaSi;

7. dasjis xangrZlivoba unda Seadgendes ara umetes 5 wT-isa, zogjer ufro cotac ki, Tu bavSvis saqcieli gaumjobesda;
8. TandaTanobiT moxseniT es procedura. nu SeamcirebT taimautis xangrZlivobas, magram drodadro gamoiyeneT.

„taimauti“-s gamoyenebisas unda gaviTvaliswinoT Semdegi:

- 1) „taimauti“ unda gamoiyenoT maSinve, rogorc ki rTuli qceva gamovlindeba, Tu mas gamoviyenebT rTuli qcevis gamovlenidan garkveuli drois Semdeg, misi efeqti Semcirdeba. „taimauti“ efeqturia mxolod im SemTxvevaSi, Tu bavSvisaTvis sakuTari qcevis Sedegi maSinve xdeba TvalnaTeli.
- 2) bavSvi unda gaiyvanoT „taimaut“-ze swrafad da martivad. ar datuqsoT bavSvi, ar eCxuboT da ar daemuqroT.
- 3) unda gvaxsovdes, rom „taimauti“-s dros bavSvs vaSorebT Cveul garemosmanam, sanam ar dawynardeba. bavSvi Cveul garemoSi unda davabrunoT mxolod maSin, rodesac igi dawynardeba. dawynarebis Sedegad misTvis sasiamovno stimulis dabruneba xels Seuwyobs mSvidad, wynarad yofnis ganmtkicebas.
- 4) Tu bavSvi awyobs tantrums, moacileT magari sagnebi, raTa bavSvma Tavi ar daizianos.
- 5) „taimauti“-s maqsimaluri dro 10-15 wuTia, Tumca unda gvaxsovdes, rom bavSvs sasiamovno stimulს vaSorebT manam, sanam igi ar dawynardeba. rodesac bavSvi damSviddeba, martivad da yovelgvari axsnis gareSe uTxariT: „axla SegiZlia gamoxvide“.
- 6) „taimauti“ ar unda gaxdes sibrazis Setevis zemoqmedebiT gamoxatuli sapasuxo reaqcia. piriqiT, igi winaswar dagegmili strategiaa erTi konkretuli problemuri qcevis gadasawyvetad.

diferencirebuli yuradReba

es meTodi gulisxmobs arasasurveli moqmedebebis ignorirebas da yuradRebis gamaxvilebas sasurvel saqcielze. socialuri muSakebi xSirad gaucnobiereblad iyeneben am meTods Taviant yoveldRiur praqtikaSi. yuradReba eTmoba saubris zogierT aspektebs, rodesac bavSvebi Tanxmobs Rebuloben Tavis daqneviT, RimiliT, xolo saubris sxva elementebi, romlebic naklebad realisturi an sasargebloa bavSvisaTvis, TavSekavebul reaqcias iRebs. aucilebelia mSoblis darwmuneba pozitiuri ukukavSiris, rogoricaa bavSvis Seqeba an sityvieri waxaliseba, gamoiyenebaSi.

dagegmili ignorirebis meTodის gamoyenebis Sedegad mcirdeba arასasurveli qcevis gamovlena an saerTod qreba. ignorireba gansakuTrebiT efeqturia maSin, rodesac bavSvi rTul qcevas axorciebs yuradRebis miqcevis mizniT.

ignorirebisas unda gaviTvaliswinoT, rom SesaZloa Tavdapirvelad arasasurveli qcevis sixSirem imatos mag: wina magaliTis SemTxvevaSi bavSvma SeiZleba yvirils umatos, radgan mas egonos, rom misi ar esmiT da Seecados ufro xmamaRali kiviLiT yuradRebis miqcevas. im SemTxvevaSi, Tu ganvagrZobT dagegmil ignorirebas, maSin bavSvi mixvdeba rom kivils ara aqvs mniSvneloba da rac ar unda xmamaRala iyviro, mas mainc ar miaqceven yuradRebas.

Zalian mniSvnelovania, rom rodesac bavSvi arasasurvel qcevas avlens, Cven unda vimuSaoT ara mxolod arasasurveli qcevis Semicrebaze, aramed imazec, rom bavSvma arasasurveli qceva sasurveli qceviT Caanacvlos. amitom arasasurveli qcevis ignorirebis garda saWiroa wa va xalisoT bavSvis mier sasurveli qcevis yoveli gamovlena. am ori meTodis gamoyeneba iZleva met efeqts vidre mxolod arasasurvel qcevaze ignorireba. magaliTad, bavSvs aqvs aseTi rTuli qceva: icis TanatolebisTvis saTamaSoebis warTmeva. „saTamaSoebis warTmeva” aris arasasurveli qceva, xolo „warTmevis” sawinaaRmdogo qceva iqneba „TanatolebisTvis saTamaSos Tavazianad Txovna”. am SemTxvevaSi Cven ignorireba unda gavukeToT bavSvis mier TanatolebisaTvis saTamaSoebis warTmevas da wavaxlisoT mis mier TanatolebisaTvis saTamaSoebis Tavazianad Txovna.

ra unda gvaxsovdes am teqniki gamoyenebis dros:

dauSvebelia, rom bavSvi imyofebodes mudmivi ignorirebis qveS. unda moxdes konkretuli qcevis da ara bavSvis ignorireba;

aRmzrdeli unda acnobierebdes im pasuxismgeblobas, romelsac is iRebs Tavis Tavze am teqniki ganxorcielebis procesSi da unda uzrunvelyos bavSvis usafrTxoeba.

ra situaciebSi ar iqneboda gamarTlebuli ignorireba? qceva, romelmac SeiZleba bavSvs an sxva pirs ziani miayenos; qceva, romelic sagnebs emuqreba dazianebiT;

qceva, romelic Cveni yuradRebis miqcevas ar isaxavs miznad (magaliTad, ignorirebis gamoyenebiT ver gadavaCvevT patara bavSvs TiTis wuwnas. bavSvi TiTs imitom wuwnis, rom mas es siamovnebas aniWebs, an ase metad usafrTxod grZnobs Tavs.).

Sefasebis sistema daumorCilebloba Tavs xSirad iCens mozardebSi. Tu aRsazrdeli

patara bavSvia, maSin sakmarisia mxolod waxaliseba. magaliTad, varskvlavTa Sefasebis sistemis gamoyeneba enurezis sawinaaRmdegod. ufrosi asakis bavSvebis aRzrdisas es ar aris sakmarisi da mSoblebi Tvlian, rom amgvარი waxaliseba SeiZleba mxolod fuliT moxdes. im SemTxvevaSi ki Tu bavSvebi didebi arian, fuladi waxaliseba yovelTvis ar unda gamoiyenoT. gacilebiT ufro efeqturi SeiZleba aRmoCndes Serwymuli Sefasebis sistema, rogoricaa seirnoba, fexburTze an kinoSi wasvla.

sqemis Sedgenis dros aucileblad gasaTvaliswinebelia Semdegi 6 pun-

qti:

1. wauyeneT bavSvs garkveuli moTxovnebi. bavSvma zustad unda icodes, ra moeTxoveba qulis dasamsaxureblad;
2. sasargebloa, Tu mosTxovoT bavSvs instruqtajis gameorebas, raTa darwmundeT, rom mas esmis moTxovnebi;
3. qulaTa da jildoTa sistema mudmivi unda iyos, anu Tu bavSvma ukve daiwyo programis Sesruleba, aranair cvlilebebze laparaki aRar unda iyos;
4. zustad gansazRvreT, Tu rodis Seicvleba qulebi jildoebiT;
5. erideT Zalian did saCuqrebs, radgan maT miRwevaze didi dro midis;
6. gaxsovdeT, rom bavSvi qulas an jildos imsaxurebs Tavisi yofaqceviT da ara SexedulebiT an raime sxviT. mizania _ damorCileba.

bavSvis zrdasTan erTad es meTodebi naklebad gamoiyeneba da mozardi ufro metad rwmundeba, rom misi Sexedulebebi mxedvelobaSi unda miiRon da gaiTvaliswinon. mocemul situaciaSi socialuri muSaki aris mSobelsa da Svils Soris damakavSirebeli rgoli.

Suamavlis roli aseve gulisxmobs, orive mxares aswavlo da ganuviTaro molaparakebis unar-Cvevebi (kaiferi da sxvani, 1974); imisaTvis, rom waaxaliso bavSvis mSobeli misive poziciebis Seswavlasa da mofiqrebaSi, kompromisebisa da urTierTgagebis miRwevaSi, aucilebelia mSoblis Semdeg CvevaTa ganviTareba:

1. situaciis Sefaseba meore adaminis poziciidan;
2. problemis zustad gansazRvra;
3. alternatiul gadawyvetilebaTa mofiqrebis da gaTvaliswinebis survili;
4. gadawyvetilebaTa gansazRvra mosalodneli Sedegebis gaTvaliswinebiT;
5. yvela mxarisaTvis sasargeblo gzebis gamonaxva;
6. miRebuli gadawyvetilebis Sesrulebis unari.

saWiro unar-Cvevebis ganviTarebisaTvis socialur muSaks SeuZlia mTeli rigi meTodebis gamoyeneba:

1. xeli Seuwyos grZnobaTa da azrTa urTierTgaziarebas;
2. mimarTos konfliqtis mqone or urTierTsawinaaRmdego mxares TxovniT Caiweron rogorc problemebi, aseve maTi gadawyvetis gzebi;
3. gamoiyenos rolebis gadanawilebis da garkveuli situaciebis gaTamaSebis praqtika, romelSic individebs daevalebaT problemis gadawyveta;

4. sakuTari Tavi gamoiyenos, rogorc roluri modeli;
5. azrTa gaziareba da axali SemoqmedebiTi gadawyvetilebebi;
6. TviT-dakvirveba da TviT-refleqsia;
7. savarjiSoebi rolebis gacvlaze, raTa monawiles mieces meore adamianis poziciis danaxvis saSualeba.

unda gvaxsovdes, rom saWiroa rTuli qcevis mqone bavSvebTan drouli Careva. problemis droulad gadauwyvetobam SeiZleba migviyvanos iqamde, rom bavSvma Tavis mozdil cxovrebaSi gadaitanos warsulis gancdebi. bavSvis daumorCilebloba da ukiduresad cudi yofaqceva SeiZleba gaxdes zrdsrul asakSi seriozuli fsiqikuri daavadebebis, antisocialuri saqcielis, kanonTan uTanxmoebis da qorwinebis arastabilurobis mizezi. (robini 1966, rutteri 1980). bavSvis ganaTlebisა da sulieri ganviTarebisaTvis Zalzed mniSvnelovan faqtorebs warmoadgenen stabiluri ojaxi an aRmzrdeli, TviT bavSvis pirovneba da masTan megobruli damokidebuleba.

rTuli qcevis prevencia

antisocialuri qcevis prevencia erTob saintereso ideaa, Tumca sak-maod rTuli. filip gremi (1977) Tvliდა, rom saWiroa ganxilul iqnes 3 ZiriTadi aspeqti: ojaxuri, instituciuri da socialuri garemocva. es kategoriebi socialuri sferos muSakTa samoqmedo areals warmoadgenen.

ojaxi:

1. mSoblis unar-Cvevebis treningi/swavleba. SeiZleba ganxorcieldes skolebSi;
2. ojaxuri centrebis ganviTareba;
3. rCevebi ojaxis dagegmvis Taobaze, konsultaciebi abortebis problemaze;
4. adreuli qorwinebebis Tavidan acilebis mcdeloba;
5. im bavSvebis adreul asakSi gaSvileba, romelTa biologur mSoblebs ar aqvT bavSvze zrunvis saTanado unari;
6. bavSvze mzrunvelobis samsaxuris gaumjobeseba; Svilobilobis sistemis ganviTareba;
7. konsultaciebi saojaxo sakiTxebze;
8. martoxela mSoblebis ojaxebis finansuri mxardaWeris gaumjobeseba.

instituciebi/saxelmwifo dawesebulebebi:

1. skolamdeli ganaTlebis gaumjobeseba;

2. skolebSi pirobebis gaumjobeseba:

bavSvebis naklebi raodenoba klasebSi;

im bavSvebis daxmareba, vinc Znelad iTvisebs masalas; saskolo konsultaciebis daniSvna;

specialuri meTodebis gamoyeneba im moswavleTaTvis, romelTac uWirT kiTxva;

3. inkluziuri ganaTlebis danergva.

socialuri garemo

1. sayofacxovrebo pirobebis gaumjobeseba;

2. qalaqis gareubanSi saTamaSo da gasarTobi pirobebis Seqmna;

3. umuSevarTa ricxvis Semcireba da skoladamTavrebulTa dasaqmebis gaumjobeseba;

4. axalgazrduli klubebis Seqmna da sportuli centrebis mowyoba.

qcevis pozitiuri marTvis strategiebi

midgomis umTavresi strategiaa, aRmzrdelma SeZlos agresiul da mi-
uRebel qcevaze mSvidi da Tanmimdevruli winaaRmdogobis gaweვა. es aris asertiuli
qmedeba (sakuTari poziciis mSvidi, magram Tanmimdevruli dacvis unari). asertiuloba
niSnavs iyo marTali sakuTar TavTan da sxveb Tan, pativi sce sakuTar TavS da sxvebs, iyo
sakuTar TavSi darwmunebuli. asertiuloba aZlevs adamians sxvebTan Ria komunikaciis
saSualebas maSinac ki, roca sxvebs gansxavebuli azrebi aqvT. asertiul adamians aqvs
sakuTari azrebis gamoxatvis da sxvebTan efeqturi komunikaciis unari. arsebobs asertiuli
qcevis sami ZiriTadi kategoria:

1. uaris Tqma: rogor Tqva "ara" Sesatyvis situaciaSi da Sesatyvis dros.

sakuTari piziciis gamoxatva: "ara, ar SemiZlia" mizezebis axsna: "me dRes
dakavebuli var"

gagebis gamoxatva: "imedi maqvs, rom sxva rames moZebniT"

2. grZnobebis gamoxatva: uTxra adaminebs, Tu ras grZnob.

dadebiTi grZnobebis gamoxatva: "Sen Zalian kargi saqme (samuSao) gaakeTe"

uaryofiTi grZnobebis gamoxatva: "me mewyina is, rac Sen gaakeTe."

3. moTxovna: informaciis miReba, ganmartebis moTxovna; imis moTxovna, rac sxvam
ginda rom gaakeTos.

problemis gansazRvra: "me Tqven ori urTierTsawinaaRmdego davaleba momeciT."

moTxovnis gakeTeba: "SeiZleba erTi davaleba davasrulo, sanam

meores momcemdeT?" ganmartebis miReba: "SegiZliaT amixsnaT, Tu ra unda gavakeTo..."

asertiuli teqnika xels uwyobs:

pozitiuri damokidebulebis Camoyalibebas bavSvsa da ufross Soris; exmareba bavSvs, Secvalos qcevis miuRebeli strategiebi da stili; CarTos bavSvi sakuTari qcevis cvlilebis pro cesSi.

rodesac bavSvi avlens problemur qcevas, aRmzrdelma rekomendebulia gamoiyenos Semdegi saxis midgomebi:

miuTiTos ara mxolod qcevis Sewyvetis saWiroebaze, aramed imazec, Tu ra qceviT SeiZleba Caanacvlos. magaliTad, nacvlad imisa, rom vuTxraT: "nu xev wigns", uTxariT: "nu xev wigns da Seinaxe ujraSi".

gaxsovdeT, miTiTebis micemisas aucileblad SexedeT bavSvs TvalebSi, gamoiyeneT Jestebi da mimarTeT bavSvs saxeliT, raTa darwmunebuli iyoT, rom bavSvma Tqveni miTiTeba moismina da gaigo.

problemuri qcevis ganxorcielebisas aqcenti unda gadaitanos pozitiur qcevaze - waxalisebis gamoyenebiT. nacvlad imisa, rom mivuTiToT negatiur qcevaze, unda wavaxalisoT misaRebi qceva.

aucileblad unda dafiqsirdes da waxalisdes bavSvis mier sasurveli qcevis ganxorcielebis mcire mcdelobac ki. waaxaliseT bavSvis mier sasurveli da TqvenTvis misaRebi qcevis ganxorcielebis yoveli mcdeloba. mniS vneloba mianiWeT bavSvis Zalixmevas da ara qcevis sizustes, Tundac qceva jer isev Sors iyos sasurveli Sedegisagan.

rodesac sasurveli qceva pirvelad aRmocendeba, Se Zlebisdagvarad swrafad daajildoveT bavSvi. mas Sem deg, rac bavSvs gamoumuSavdeba sasurveli qcevis ganxorcielebis Cveva, TandaTanobiT SeamcireT (an Secva leT) dajildoeba.

gafuWebuli firfitis" teqnika: am teqnikis Tanaxmad, ufrosma manamde unda imeoros Tavisi moTxovna, sanam bavSvi ar Seasrulebs mas.

"iribi gameorebis" teqnika: am dros bavSvis arasasurveli qcevidan yuradRebis gadatana xdeba sxva bavSvebis mier ganxorcielebul sasurvel qcevaze. iribi waxalisebis me Todi SeniSvnis micemisa da wesebis Sexsenebis SeniRbuli saSualebaa.

"sendviCis" teqnika: sendviCis teqnika gulixmobs konstruqciul kri tikasa da SeTavazebas pozitiur replikebTan erTad. Tu ufrosi bavSvs kritikasa da SeniSvnas pozitiur replikebs Soris miawodebs, bavSvi mas nakleb mtkivneulad aRiqvams.

informaciis raodenoba: rodesac gvinda SevaCeroT rTuli qceva, aucilebelia mivaniSnoT mxolod am qcevaze da Tavi avaridoT leqciuri xasiaTis monologebs, konkretuli problemis miRma arsebul mizezebs.

problemis aRniSvna: xSirad ufrosis mxridan problemaze miniSneba (problemis arsebobis aRniSvna) ufro ukeTesi da gamar Tlebuli strategiaa, vidre detaluri instruqciebis micema. am SemTxvevaSi bavSvs ar gaaCnia winaswari miTiTeba da man TviTon unda gadaWras problema. dadanaSaulebi sa da gakicxvis gareSe aRvniSnavT problemas, saWiroebis SemTxvevaSi viZleviT miniSnebasac. unda gvaxsovdes, rom am dros bavSvi swavlobs sakuTari gamocdilebiT.

rTuli qcevis marTvis, komentarebisa da replikebis dros **ar aris gamarTlebuli gamoviyenoT:**

SekiTxva “ratom”?

SekiTxva “ratom” savsebiT dasaSvebia, Tu is marTlac informaciis misaRebad aris dasmulu da Tanac Tavazianad. magram rodesac kiTxva “ratom”-s ar moaqvs informacia, maSin umjobesia Tu sxva strategias gamoviyenebT sakuTari ukmayofilebis gamosaxatavad da qcevaze zegavlenis mosaxdenad.

sityva, mimarTva “Sen”:

problemuri qcevis marTvisas minimumamde daiyvaneT am sityvis gamoyeneba. is zedmetad mkacri da uxeSia. mi marTvis am formis Canacvleba mosaxerxebelia “me” -Set yobinebis gamoyenebiT. “me” - SetyobinebiT gamoixateba Tqveni damokidebuleba, ras ganicdiT da ra gWirdebaT.

“me” Setyobineba:

“me” Setyobinebis gamoyeneba amcirebs konfrontacias da koncentrirebas axdens bavSvis daxmarebaze qcevis Sedegebis gaazrebaSi. Cven gvsurs bavSvma icodes, rogor vgrZnobT Tavs, rogori zegavlena aqvs mis qcevas Cvens cxovrebase. pasuxismgeblobas qcevis Secvlaze bavSvs davutovebT.

“me” Setyobineba SegviZlia gamoviyenoT nebismieri asakis bavSvTan, magram gansakuTrebulad mniSvnelovania gardatexis asakis bavSvebTan mimarTebaSi. ukeTesia, rodesac Cven bavSvs vuxsniT, Tu rogor zegavlenas axdens misi qceva Cvenze.

“me Setyobineba” ar Seicavs braldebebs da aRwers: qcevas, gancdebs da Tqvens cxovrebase konkretul zegavlenas.

sityva da uaryofa “ara”:

mSobeli ver miaRwevs warmatebas mxolod imis aRniS vniT, Tu ra ar

unda gaakeTos bavSvma. aucilebelia, mivuTi ToT imazec, Tu ra saxis qceva unda Sesruldes sanacvlod. qcevis akrZalvisas bavSvisTvis ar aris naTeli, ra qcevas mo elian misgan. bavSvebi amkrZalav replikaSi afiqsireben moq medebis aRmniSvnel sityvas da piriqiT cdiloben mis gakeTebas.

brZanebis gacema, direqtiva:

aseTi mimarTva iwvevs wyenis, gaborotebisa da winaaRmddegobis gancdas. bavSvs SesaZloa gauCndes gancda, rom mSoblebs ar sjeraT misi SesaZleblobebis, unarebis, ar endobian mis gemovnebas. brZanebis gacema ar iTvaliswinebs bavSvis interesebs da survilebs, ubralod bavSvi iZulebulia daemorCilos ufross da moiqces misi survilebis Sesabamisad. bavSvs uCndeba zedmetobis gancda. mSoblis mier igi ar aris miRebuli iseTi, rogoric is aris sinamd vileSi.

gafrTxileba, muqara:

es meTodi Zalian Seuracxmyofelia baSvisTvis. bavSvi ismens muqaras, rom mis dasjas masze ufrosi da Zlieri adamiani apirebs.

aseTma mimarTvam bavSvSi SesaZloa gamoiwvios, erTis mxriv SiSi da morCileba, meores mxriv winaaRmddegobis gawevis survili da sibraze. garda amisa, SesaZloa bavSvs gauCndes survili, gaarkvios ramdenad seriozulia mSoblis muqara, gaakeTos is, rasac mSobeli ukrZalavs, raTa naxos dapirebul sasjels miiRebs Tu ara.

morali, Wkuis darigeba:

morali da Wkuis darigeba bavSvSi iwvevs winaaRmddegobis gawevis survils. sityvebi “unda”, “movale xar”, “saWiroa” da a. S. agrZnobienebs bavSvs, rom misi mSoblebisTvis sxvebis azri ufro misaRebia, vidre sakuTari Svilis. bavSvs uCndeba danaSaulis gancda da uqveiTdeba TviTsefaseba.

rCevebi problemebis gadasaWrelad an mza receptebis micema:

problemis gadasaWrelad mza receptebis micema bavSvs sxvis rCevebze damokidebuls xdis da iwvevs damoukideblobis ganviTarebis SezRudvasa da arasrulfasovnebis gancdis Camoyalibebas. amave dros, bavSvs SeiZleba gauCndes gancda, rom mSobels misi saerTod ar esmis, ar sjera misi unaris da TviTon moZebnos problemuri situaciidan gamosavali. am SemTxvevaSi SesaZlebelia bavSvma Sewyvitos problemis gadawyvetasTan dakavSirebiT sakuTari ideebis ganviTareba.

notaciebis kiTxva, logikuri argumentebis moyvana:

es midgoma iwvevs bavSvis gaRizianebas da mas Tavis dacvis survils aRuZravs. ufro metic, xSirad bavSvebi ufrosebis logikur argumentebis sakuTars upirispireben.

iseve rogorc ufrosebs, arc bavSvebs ar moswonT, roca maT umtkice-

ben, rom ar arian marTlebi. isini cdiloben bolomde daicvan sakuTari pozicia: “Sen me ver gadamarwmuneb”.

kritika, gamtyuneba:

mSoblis mier destruqciuli kritikis gamoyeneba iwvevs bavSvis aras-rulfasovnebis gancdis ganviTarebas. bavSvs uCndeba azri, rom is ar uyvars mSobels, swored imis gamo, rom cudad iqceva.

kritika da Sefaseba bavSvs iZulebuls xdis damalos Tavisi WeSmariti gancdebi, radgan imis SiSi uCndeba, rom mas mainc ver gaugeben.

gadaWarbebuli Seqeba:

Seqebas yovelTvis dadebiTi Sedegi ar moaqvs. dadebiTi Sefaseba, romelsac TviTon bavSvi ar eTanxmeba, gaRizianebas iwvevs. garda amisa, bavSvi Tu SeCveulia mudmiv Seqebas, roca ar aqeben fiqrobs, rom raRac ar moewonaT ufrosebs mis qcevaSi. xSirad bavSvebi uxerxuladac ki grZnoben Tavs, roca maT yvelas winaSe aqeben.

dacinva, lanZRva:

aseTi mimarTva angrevs bavSvis TviTsefasebas. dacinviT da lanZR-viT bavSvi ar icvlis qcevis stils, fiqrobs, rom mSoblis komentarebi safuZvels moklebulia.

interpretacia, analizi, diagnozi:

aseTi midgoma bavSvi iwvevs gancdas, rom is gamoaaSkaraves da mSo-belma icis misi qcevis motivebi. mSoblis aseTi zedmeti CaRrmaveba da fsiqoanalitikuri analizi bavSvSi imedgacruebas iwvevs.

Tu es interpretaciebi sworia, bavSvs sircxvilis gancda uCndeba, xolo Tu arasworია - Riziandeba, radgan cils swameben.

Setyobineba: “vici ratomac” da “verafers gamomapareb”, bavSvs ukargavs problemebis dros mSobelTan urTierTobis survils.

damSvideba, dawynareba, mxardaWera problemis mizeziT daintere-sebis gareSe:

“nu nerviulob, eg araferi. gaizrdebi da dagaviwydeba”. - aseTi TanagrZnoba komunikaciis blokirebas iwvevs, radgan bavSvi fiqrobs, rom misi ar esmiT da misi tkivili gaauferules.

gamokiTxva, kiTxvebis qarcecxli – e.w. araefeqturi kiTxvebi:

kiTxvebis qarcecxliSi gatareba (“ra moxda? ratom xar cud xasiaTze? Tavi xom ar gtkiva? cudi niSani miiRe? iqneb gagabrazes?") SeiZleba niSnavdes imas, rom mSobeli bavSvs ar

endoba da raRac eWvebi uCndeba bavSvis qcevasTan dakavSirebiT. xSirad isini kiTxvebis miRma muqaras amCneven.

zogjer ki bavSvi fiqrobs, rom mSobeli Tavisi kiTxvebiT cdilobs informacia Seagrovos Svislis problemis Sesaxeb, raTa mis magivrad moagvaros da bavSvs ar misces saSualeba TviTon ipovos gamosavali.

zogadad SeiZleba iTaqvas, zedmeti da ara koreqtuli kiTxvebi xSi-rad bavSvs zRudavs Tavisuflad isaubros Tavis problemaze. es ki Tavis mxriv, zRudavs komunikacias.

uyuradReboba, sarkazmi, problemis xumrobaSi gatareba:

am SemTxvevaSi bavSvi fiqrobs, rom dedas is ar ainteresebs da pativs ar scems mis grZnobebis. bavSvebi Zalian seriozulebi xdebian, roca problemaze saubari surT. problemis xumrobaSi gatareba da sarkazmi maTSi wyenas iwvevs. mZime gancdebidan yuradRebis gadataniT SeiZleba droebiTi efeqti miviRoT, magram grZnobebi ar qreba da problemac mougwarebeli rCeba. patarebs, iseve, rogorc ufrosebs, undaT, rom pativiscemiT mousminon.

Sedareba:

sxvebTan mudmivi Sedareba bavSvs ukargavs sakuTar grZnobebze mSobelTan saubris survils, radgan icis, rom is ar moswonT iseTi, rogoric aris da yovelTvis gamoCndeba vinme, vinc masze metad moewoneba mis mSobels.

es midgoma iwvevs bavSvis TviTsefasebis daqveiTebas, agresias mSoblis mimarT da agreTve im bavSvebis mimarT, visac xSirad adareben.

sxvadasxva rTuli qcevis mqone bavSvebTan muSaobis meTodebi

yuradRebis deficitis mqone bavSvebi TviT-instruqciis teqnika

Barkley-is (As Cited in Shapiro, 1994) kognituri TviT-instruqciis teqnika exmareba bavSvebs mocemul amocanaze koncentraciaSi. mag. Terapevti dgas bavSvis zurgs ukan da yovel 5 wuTSi iZleva gamamxnevebel SeniSvnas. damoukideblad amocanis Sesrulebis swavla Sesazlebelia, Tu moxdeba mocemuli amocanis Serulebis yvela safexuris dagegmva.

iyavi Sens samuSao magidasTan zustad 5 saaTze;

gadaalage sxva nivTebi, ise rom magidaze mxolod mocemuli davaleba gqondes; darwmundi, rom araferi giSliT xels; daayene 30 wuTi

maRviZaraze; imuSave manam es dro ar gava; isev daayene 5 wuTi da daisvene; mere isev 20 wuTi daayene da imuSave, sanam ar darekavs zari;

Semdeg daayene 5 wuTi da gadaamowme Sesrulebuli samuSao.

agresiuli bavSvebi

agresiis marTvis dros gamoiyeneben e.w. “kus teqnika”:

“kus teqnika”: bavSvs vusxniT, Tu ras akeTebS ku, raTa Tavi daicvas sxvebis Tavdasxmisan. rogorc wesi, ku Sedis Tavis qerqSi da rCeba iq, sanam Tavs ar igZnobs dawynarebulad.

Terapevti arkvevs, Tu ra iwvevs

bavSvSi gabrazebas;

Semdeg iyenebs rolur TamaSs, rom aswavlos `kus~ teqnika;

SesaZloa gamoiyenos e.w. “saReWi rezinis” teqnika, anu warmoidginos, rom ReWavs saReW rezins, sanam ar damSviddeba.

emociuri problemebis mqone bavSvebi

sicocxlis intervius teqnika

reaqtiuli: Terapevti exmareba klients moaxdinis Tavisi grZnobebis verbalizacia, panikuri SiSis, an danaSaulis grZnobis marTva uSualo problemis alternatiuli gadaWris gzebis mofiqrebiT.

proaqtiuli: rodesac moxdeba emociuri problema - Terapevtma unda ganxilos is sakiTxebi, romelmac gamoiwvia es SemTxveva. iracionaluri azrebis ganxilva. risi miRweva unda amiT bavSvs. yuradRebis miqceva? saWiropa sxva gzebis monaxava am miznis misaRwevad. stresul movlenebze alternatiuli reacqiebis swavla.

art-Terapia: fsiqodinamikuri midgoma

gaaferade Seni cxovreba, teqnika - exmareba bavSvebs gaigon TavianTi afeqturi mdgomareoba. afeqtur movlenebze msjeloba, verbalizaciis xelSewyoba.

Tavdapirvelad bavSvma unda Seawyvilos raime emociuri mdgomareoba romelime ferTan.

roca es Sewyvileba damTavrebulia, bavSvs eZleva carieli furceli da evaleba daxatos is ferebi, romelic Seefereba mis grZnobebS.

gaferadebis dros mimdinareobs masTan saubari Tu ras grZnobs moce-mul cxovrebiseul movlenebTan dakavSirebiT.

proeqciuli xatvis teqnika

yvelaze xSirad gamoyenebadi teqnika aris “daxate adamiani” testi, genetikuri ojaxis suraTi (daxate ojaxi raRacis keTebis procesSi), testi “adamiani, saxli, xe”.

am teqnikebis susti mxare is aris, rom bavSvebs ezarebaT xatva, ar aqvT xatvis unari. am problemis mosagvareblad saWiroa xatva gadaiqces iseT TamaSad, sadac SesaZlebelia prizebis mogeba.

daumorCilebeli bavSvi

Terapevti atarebs trenings mSoblebisaTvis, romlis drosac keTdeba Semdegi aqcentebi:

1. uSualo Sedegebis dafiqsireba - pozitiuri qcevis Seqeba, xolonegatiuri qcevis kritika.
2. specifikuroba - reaqcia unda iyos specifikuri da mimarTuli iyos bavSvis qcevaze da ara generalizirebuli mis pirovnebaze.
3. Sedegebis mudmivoba-saWiroa bavSvis qcevis kontrolTan dakavSirebiT mSoblebs Soris arsebobdes Tanxmoba (mag. mSoblebma bavSvs erTi da igive akrZalvebi unda dauweson).
4. jildos programis daweseba alternatiuli qcevebisTvis.
5. dasja - araSesatyvisi qcevisaTvis.
6. cudi qcevis winaswarmetyveleba. im situaciebis analizi, sadac bavSvi xvdeba problemebs. muSaoba bavSvTan imaze, rom marTos rTuli qceva.
7. ojaxuri interaqciis ormxrivoba (arc bavSvi da arc mSobeli ar unda davadanaSauloT).

urTierTobis TamaSis Terapia Moustakas, C. (1997) am Terapiis

ZiriTadi aqcentebi keTdeba Semdegze:

aradireqtiuli urTierToba, romelic moicavs aqtiur urTierTgaziarebas Terapevts da bavSvs Soris;

Terapevti Sedis bavSvis samyarosi da axdens fokuss bavSvis grZnobebze da survilebze. es aZlierebs bavSvis unars, gamoikvlios saku-Tari Tavi da sxvebi; bavSvis upirobo miReba;

Tbili da mzrunveli garemo; bavSvis realobis

gagebis mcdeloba;

ara problemebze an simptomebze muSaoba, aramed bavSvis grZnobebze; araadekvaturobis da destruqciulobis daZleva;

Terapevti - adamiani, romelic cdilobs bavSvis realobis gagebas da aRqmas;

sazRvrebis daweseba;

limitebi gansazRvavs urTierTobis sazRvrebs. es uzrunvelyofs usafTxo garemos da bavSvs aZlevs Tavisufali TamaSis SesaZleblobas. amis wyalobiT saTamaSo garemo gadaiqceva namdvil realobad;

aq da amJamad principi.

TerapiisaTvis saWiroa:

Terapiis sivrce da saTamaSoebi, romelic advilad misawvdomia;

Tavisuflebis atmosfero, bavSvis waxaliseba gaakeTos arCevani, gadawyvitos sakuTari interesis, survilis da mowonebis safuZvelze;

mSvidi, usafrTxo da privatuli garemos Seqmna; mzrunvelobis komunikacia - sxeulis enis da sityvebis saSualebiT.

gamoyenebuli literatura:

1. Barkley, R. A. (1987). Assessment methods in parent training. In R. A. Barkley (Ed.), *Defiant children: a clinician's manual for parent training* (pp. 23-40). New York: The Guilford Press.
2. Barkley, R. A. (1987). Overview of the training program. In R. A. Barkley (Ed.), *Defiant children: a clinician's manual for parent training* (pp.49-57). New York: The Guilford Press.
3. Bodiford-McNeil, C. Hembree-Kigin, T.L. & Eyberg, S.M. (1996). Structuring the play therapy session. In C. Bodiford-McNeil, T. L. Hembree-Kigin & S.M. Eyberg (Eds.), *Short-term play therapy for disruptive children* (pp. 9-17). Pensilvania: King of Prussia, The center for applied psychology, Inc.
4. Bodiford-McNeil, C. Hembree-Kigin, T.L. & Eyberg, S.M. (1996). Strategies for managing disruptive behavior. In C. Bodiford-McNeil, T. L. Hembree-Kigin & S.M. Eyberg (Eds.), *Short-term play therapy for disruptive children* (pp. 29-38). Pensilvania: King of Prussia, The center for applied psychology, Inc.
5. DSM IV (2004) Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders. Forth edition.
6. Hibbs & Jensen (1996). *Psychosocial treatments for child and adolescent disorders*. Washington.
7. individualuri zrunvis meTodebi, gzamkvlevi bavSvTa saaRmzrde-lo dawesebulebis TanamSromlebisaTvis: "pirveli nabiji", "saqarTvelos socialur muSakTa asociacia", "gadavarCinoT bavSvebi", "Cveni saxli", "evriCaildi", "World Vision Georgia": 2010 Tbilisi, saqarTvelo;
8. Moustakas, C. (1997). Relationship Play Therapy. In C. Moustakas, (Ed.), *Relationship play therapy* (pp 1-19). Northvale, New Jersey: Jason Aronson Inc.
9. Schulman (1999). *The skills of helping individuals, families, groups and communities*. (4th edition). Itaska, IL: Peacock Press.
10. Shapiro, L. E. (1994). Play techniques. In L. E. Shapiro (Ed.), *Tricks of the trade: 101 psychological techniques to help children grow and change* (pp. 151-177). Pennsylvania: King of Prussia, The Center for Applied psychology, Inc.

11. saZagliSvili, S., saleqcio masalebi, ojaxebTan da bavSvebTan socialuri muSaobis praqtika, ilias saxelmwifo universiteti: 2008. **agresia da ojaxuri Zaladoba Sorena saZagliSvili**

agresia da masTan dakavSirebuli cnebebi

agresiis Teoriebis ganxilvamde kargi iqneba Tu movaxdenT sami termini: agresiis, mtrobis da sibrazis erTmaneTisagan gansxvavebas, radganac isini ar warmoadgenen identur cnebebs. Tumca, xSirad imdenad arian gadajaWvulni erTmaneTSi, rom Znelia maTi diferencireba (Buss, 1961).

biheviortuli midgomis mixedviT, es sami termini exeba qcevis sam gansxvavebul aspeqts, kerZod, agresia aris instrumentaluri reaqtia, romelsac ganzraxuli aqvs sxva organizmistvis tkivilis an zianis miyeneba sibaze aris emociuri reaqtia, romelic moicavs avtonomiur reaqtiebs da sxეulebriv–saxiT Jestikulacias. mtroba aris negatiuri socialuri ganwyoba, myari dispoziciuri pasuxi, romelic warmoadgens adamianis mier movlenebis negatiur Sefasebas da damaxasiaTebelia mxolod adamianisaTvis, radganac mis ganviTarebaSi monawileobs identifikasiisa da kategorizaciis procesebi, rac aucileblad gulisxmobs simboloebiT azrovnebas (Buss, 1961). sibaze da mtroba SeiZleba gaxdnen agresiis gamomwvevi komponentebi, Tumca maTi arseboba ar warmoadgens agresuli qcevis aucilebel pirobas. amdenad, agresia, mtroba da sibaze SesaZloa ganxorcieldnen erTmaneTisagan damoukideblad. sibaze SeiZleba gaxdes agresiuli pasuxis nawili, roca misi avtonomiuri reaqtiebis da sxეulebriv-saxis Jestikulaciuri elementebis gazrdis Sedegad xorcieldeba SeteviTi agresiuli qceva aseve, mtroba SeiZleba gaxdes agresiis gamomwvevi komponenti, roca adgili eqneba agresiis msxverplis mimarT Zlier guliswyromas da mis negatiur Sefasebas (Buss, 1961).

gavrcelebuli ganmartebis mixedviT, “agresia aris qcevis nebismeri forma (da ara negatiuri emocia an socialuri ganwyoba-atitudi), romelic miznad isaxavs tkivilis an zianis miyenebas sxva cocxali arsebisaTvis, romelic Tavis mxriv motivirebulia Tavi daaRwios amgvar მოყრობას” (Бэрон & Ричардсон, 1997, გვ. 26). Tumca agresiis gansazRvrebasi zianis miyenebis kriteriumis Semotana qmnis seriozul sirTuleebს, radganac ganzraxva aris pirovnuli da faruli, amgvarad, pirdapiri dakvirvებისაTvis miuwvdomeli (Buss, 1961, Bandura, 1973). am gansazRvების mixedviT, sado-mazoxistური urTierToba ar iTvleba agresiad, radganac saxeze arაა msxverplis motivacia gaeqces tanjvas. aseve, TviTmkvlelobac arაა ganxiluli agresiad, radganac agresori sakuTari Tavis msxverplia (Бэрон & Ричардсон, 1997).

mTeli rigi avtorebi miuTiTeben, rom agresiis gamoxatvis mraval-ferovnebis gamo Zalzed sasargebloa agresia qcevis konceptualური sazRvებიT Semofargvla, kerZod, misi diqotomiebis saxiT warmodgena: mtruli_instrumentuli, fizikური_verbalური, pirdapiri_ირიბი, ატიური_pasiuri (Buss, 1961; Feshbach, 1964, 1970), konstrუqtული_destrუqtული (Фромм, 1998). mokled ganvixilod es diqotomiebi:

mtrul da instrumentul agresiას ganxilaven, rogorc agresiis or

qveklass (Buss, 1961). baronis mixedviT, termini mtruli agresia aRniSnavs iseT SemTxvevebs, rodesac agresoris mTavar mizans warmoadgens msxverplisTvis tanjvis miyeneba, xolo instrumentuli agresiiis dros ki sxvisTvis tanjvis miyeneba araa TviTmizani, aramed aris instrumenti anu saSualeba sxvadasxva survilebis ganxorcielebisaTvis (Baron, 1977; nadiraSvili, 2001). instrumentuli agresiiis mizani SeiZleba iyos iZuleba an TviTganmtkiceba (Tedesch, 1983).

sxvisTvis zianis an tkivilis miyenebis klasifikacia SeiZleba orgvarad: kerZod, organuli sistemebis bazaze (verbaluri-fizikuri) da pirovnebaTSorisi urTierTobebis bazaze (aqtiuri-pasiuri, pirdapiri-iribi) [Buss, 1961].

Buss (1961) mixedviT, fizikuri agresia gulisxmobs organizmze Tavdasxmas sxეulis nawilebiT an iaraRiT, rasac Sedegad mosdevs tkivili da dazianebs. fizikuri agresiiis intensivoba izomeba dazianebs seriozulobiT. SemTxveviTi dazianebs klasificirdeba araagresiulad, gansxvavebiT SemTxveviT dauzianeblobisa, romelic ganixileba agresiuლ aqtad. am gansazRvrebasi miTiTebulia, rom agresiuლi qcevis msxverpli aris organizmi anu cocxali arseba. aracocxali obieqtis dazianebs ar ganixileba agresiuლ qcevad, maSin roca sagani araa agresiuლi qcevis msxverplis kerZo sakuTreba (Buss, 1961), Tumca arsebobs ufro mravlistmomcveli gansazRvrebebi, sadac agresiad ganixileba iseTi moqmedebebi, romlebic zians ayenebs ara mxolod adamians da cxovels, aramed nebismier aracocxal obieqts (Фромм, 1998).

verbaluri agresia aris sityvierad gamoxatuli pasuxi, romelic tanjvas ayenebs sxvas am ukanasknelis uaryofis an masze damuqrebis saSualebiT. amasTan, uaryofa SeiZleba iyos araverbaluric (mag. JestebiT zizRis gamoxatva). ufro xSirad ki igi verbaluria (sxvisi pirdapiri gagdeba, mtruli SeniSvna, kritika, damcireba, lanZRva) [Buss, 1961].

agresori Cveulebriv upiratesobas aniWebs iseT formebs, romlebic iZleva kontrSetevis Tavidan acilebis SesaZleblobas, kerZod irib agresias, sadac Znelia agresoris identifikacia (Buss, 1961). iribi agresia SeiZleba iyos verbaluri (mag. Worebi) an fizikuri (vinmes kerZo sakuTrebis ganadgureba anu msxverplze Seteva im obieqtების saSualebiT, romelic mWidrodas masTan dakavSirebuli). iribi agresia SeiZleba gadavides araagresiuლ destruqciaSi Tu dazianebuli sagani aravis ar ekuTvnis da destruqciuli aqti araa ganmtkicebuli sxvisi danakargiT an diskomfortiT (Buss, 1961). aqve unda aRvniSnoT, rom Buss (1961) ansxvavebs agresiiisa da destruqciis cnebebs. misi azriT, agresia aris Seteva organizმის winaaRmdeg, xolo destruqcia ki – sagnebis winaaRmdeg.

agresiuლი pasuxebis umravlesoba aris aqtiuri anu agresori axorcielebs instrumentul pasuxს, romelic zians ayenebs sxvas, Tumca SesaZ loa agresiiis gamoxatva pasiuri gziT, kerZod, agresiuლი qcevis msxverplisaTvis miznis miRwevis blokirebiT.

pasiuri agresiiis umravlesoba aris pirdapiri – agresori axdens msxverplis mimdinare qcevis blokirebas. pasiuri iribi agresia ki iSviaTia, magram SesaZlebelia (mag. SimSiloba). am ukanasknel SemTxvevasi agresori sxvas ayenebs zians ubralod sakuTari arsebobiT an

sakuTari Tavis uaryofiT. am saxis agresia didad gansxvavdeba aqtiuri pirdapiri agresiiisgan da SesaZloa warmoadgendes agresiolobasa da araagresiolobas Soris zRvrul mdgomareobas (Buss, 1961). roca Seteva aris pasiuri, agresiuLi qcevis msxverpls uWirs pasiuri agresoris dadanaSauleba an imis gansazRvra, ganxorcielda Tu ara saerTod agresia, gansxvavebiT aqtiuri Setevisa, romelic iwvevs SurisZiebas. aqedan gamomdinare, pasiuri agresia aris daqvemdebarebulis saukeTeso iaraRi Tavisi zemdgomis winaaRmdgeg.

da bolos, e. fromi ansxvavebs biologiuRad aucilebel anu Tavdacvis mizniT ganxorcielebul agresias _ konstruqtul agresias da specifikur adamianur vnebas, absoluturad gabatondes samyaroze – destruqtul agresias (Фромм, 1998).

ojaxuri Zaladoba

ojaxSi agresiiS gamomwvevi mizezebi

normalurad funqcionirebadi ojaxi pasuxismgeblobiT asrulebs Tavis funqciebs, ris Sedegadac kmayofildeba ojaxis, rogorc mTelis, iseve misi TiToeuli wevris zrdisa da ganviTarebis moTxovnileba (Эйдемиллер & Юстицкис, 1999). Jackson (1965)-is Tanaxmad, kargi ojaxi xasiaTdeba Semdegi TvisebebiT: mimtevebloba, urTierTpativiscema, patiosneba, erTad yofnis survili, interesebis da Rirebebulebebis msgavseba. ojaxis stabilurobas ganapirobebs ojaxis wevrebis mier erToblivi cxovrebis sxvadasxva aspeqtbez molaparakemis warmobis anu konfliqtis konstruqtulad mogvarebis unari.

disfunqcionalur ojaxebs ar SeswevT imis Zala, rom daakmayofilon ojaxis wevrebis pirovnuli da sulieri zrdis moTxovnilebebi. ojaxSi, sadac sufevs muqaris, simkacris da konfliqtis atmosfero xSiria pirovnebis damaxinjeba. daswavlis Teoretikosebis azriT, swored ojaxs eniWeba udidesi mniSvneloba bavSvis agresiolobis CamoyalibebaSi. xangrZliv vadiani kvlevebi amtkicebs, rom bavSvobaSi Camoyalibebuli agresiuLi qceva aris droSi stabiluri da naklebadaa damokidebuli situaciaze (Deluty, 1985; Huesmann et al, 1984; Olwens, 1979).

Huesmann da misi kolegebi 22 wlani eqsperimentuli monacemebis Sejamebis Semdeg askvnian: `mas Semdeg rac individi gamoimuSavebs agresiuLi reaqciebis damaxasiaTebel stils, rogorc Cans igi inarCunebs mas drois xangrZlivi periodis manZilze~ (Huesmann et al, 1984, gv. 80). ase rom, imis codniT Tu rogor iqceoda adamiani bavSvobaSi, garkveuli albaTobiT SeiZleba viwinaswarmetyveloT misi qceva simwifis asakSi.

amrigad, ojaxs SeuZlia moaxdinos agresiuLi qcevis modelis demonstrireba da amave dros, uzrunvelyos misi ganmtkiceba. bavSvis agresiuLi qcevis ganmtkicebis mTavari meqanizmebia: sxvebis agresiuL qcevaze dakvirveba da Zaladobis msxverplad yofna.

1) sxvebis agresiuL qcevaze dakvirveba

mSoblebi TavianTi piradi magaliTiT, xSirad amgvარი ganzraxvis gareSe, zemoqmedebas axdenen sakuTar Svilebze. Zaladobis TviTmxilvel bavSvs Tvalwin eSleba qcevis axali sazRvები, igi swavlobს axal agresიul qcevebs, romelic adre ar iyo mis qceviT repertuarSi. garda amisa, bavSvi akeTebს daskvnas, rom misTvisac nebadarTulia amgvარი saqcieli anu adgili aqvs akrZalvis moxsnis efeqts. ufro metic, Zaladobis scenebis mudmivi dakvirveba xels uwyobs sxvisi tkivilis mimarT emociuri mgrZnobelobis dakargvas (Thomas, Horton, Lippincott & Drabman, 1977). bolos, agresიis mudmivi dakvirveba SesaZloa cvlis realobis individualur xats, rac niSnavs imas, rom indivიდი midrekilia gare samyaro aRiqvas, rogorc mis mimarT mtrulad ganwyobili da aqedan gamomdinare uZlierdeba ra safrTxis SegrZneba, savaraudoa, rom igi garemoze ufro agresიul reagirebas moaxdens (Thomas & Drabman, 1978; Williams, Zabrack & Joy, 1982). ase rom, dakvirvebis gziT daswavla aris kargad Seswavlili fenომენი da mas mTavari roli eniWeba adamianze Zaladobis qcevebis magaliTebis zemoqmedebis axსnaSi (Bandura, 1973; Geen, 1990; Avakame, 1998).

2) Zaladobis msxverplad yofna

bavSvis mier agresიული qcevis daswavლის meore mniSvnelovani gzaa _ Zaladobis msxverplad yofna anu pirdapiri ganmtkiceba dasja-waxalisebis gziT. agresიული qcevis Camoyalibebaze moqmedebს msoblebs Soris, msoblebsa da Svilebs Soris, da-Zmebs Soris urTierTobebi, ojaxSi gamefebuli marTvis (xelmZRvanelobis) stili, Zalauflebis ganawilebisa da gadawyvetilebis miRebis manera, ojaxuri stesis gamomwvevi mizezebi. aqve unda aRvniSnoT, rom bavSvebi agresიulobas swavloben ara mxolod ojaxSi, aramed aseve TanatolebTan urTierTobis dros da zogjer mas-mediidan. erT-erTi avtoris mixedviT, kulturuli normebi, romlebic ojaxur Zaladobas misaRebad miiCnevs, xels uwyobs bavSvis agresიulobის Camoyalibebas (Straus, 1980). amrigad, am faqtorebma SeiZleba gansazRvონ bavSvis agresიული qceva ojaxSi da mis gareT aseve, zegavlენa moaxdinon mTeli cxovrebის manZilze garSemomyofebTan bavSvis urTierTobebze.

Cven SevCerdebiT agresიის ojaxur determinantebze: **msoblebs Soris**

urTierToba:

“ojaxuri Zaladobის ციკლის“ kvlevebi adastureben, rom adamianebi, romlebic “bavSvobaSi iyvnen msoblebs Soris fizikuri Zaladobის mowმენი, arian ufro midrekilni, ojaxuri problemეbis gadawyvetისas TavianTi meuRleeბის mimarTac agresიულად moiqcnენ, vidre ისინი, romlebic arasodes yofilan msobleბის Cxubის mowმენი (Gelles, 1987; Rogers & Holmbeck, 1997; Anglin & Munroe, 1997; Rudo, Powell, Dunlap, 1998). aseve, damtkicda, rom msoblebs Soris Zaladobის mowმე bavSvebi midrekilni arian garSemomyofების mimarTac moiqcnენ agresიულად (Cummings, Iamotti, Zahn-Waxler, 1985; Steinmetz, 1987; Hamby and Gray-Little, 1997; Avakame, 1998).

mSobeli-Svilis urTierToba:

gamokvlebebi adastureben, rom mSobeli-Svilis negatiuri urTierToba ganapirobebs bavSvis agresivul reakciebs. kerZod, roca bavSvebs negatiuri urTierToba aqvT erT-erT an orive mSobelTan, grZnoben, rom isini mSoblebs ar sWirdebaT da ara aqvT mSoblis mxardaWera, ufro metadaa savaraudo, rom CaerTvebian danaSaulebriv saqmianobaSi. sxva bavSvebis mimarT amxedrdebian, daupirispirdebian sakuTar mSoblebs, xolo Tanatolebi da sxvebi maT Seafaseben, rogorc agresivlebs. (Lefkowitz, 1971).

dadasturda, rom dangreul ojaxebsi gazrdili bavSvebi, sadac aris anarqia, uwesrigoba, gulgriloba sxva adamianis grZnobebisadmi, arasakmarisi mxardaWera da fizikuri sisastike xSirad Cadian politikur mkvlelobებს (Steinmetz, 1987).

gamokvlebebsma aCvenes, rom qalebi, romlebsac sakuTari dedebi ar aqcevdnen yuradRebas da mSoblebisgan ar iRebden sakmao mxardaWeras, arian midrekilni TavianiT Svilebis mimarT gamoiyeno damsjelobiTi aRzrdis meTodebi (Crockenberg, 1987; cit. Бэрн & Ричардсон; Gordis, Margolin & John, 1997; Avakame, 1998).

mijaWvulobis Teoriis Tanaxmad, ZiriTadi momvlelis (ufro xSirad deda) mimarT adreul bavSvobaSi Camoyalebuli urTierTobis manera, romelic SeiZleba iyos usafrTxo, SfoTiani an amridebeli, mniSvnelovanwilad gansazRvavs adamianis qcevas mozdilobaSi da gansakuTrebiT misi pirovnebaTSorisi urTierTobebis Taviseburebebs (Bowlby, 1980; Amsworth, 1989; cit. Myers et al, 2000 –is mixedviT). usafrTxod mijaWvul bavSvebs, romelTac dedasTan hqondaT stabiluri da gulisxmieri urTierToba _ momavalSi eqnebaT kargad ganviTarebuli socialuri Cvevebi, endobian sxva adamianebs da ainteresebT xangrZlivi sasiyvarulo urTierTobebi. bavSvobaSi SfoTiani urTierTobis mqone pirovnebebi SesaZloa eWvis TvaliT uyurebden gare samyaros, gaxden egoistebs, emociurad feTqebadni, impulsurni da agresivni. maT axasiaTebT urTierTobis mravaljeradi gawyveta erTi da imave partniorTan. bavSvobaSi ukontaqto anu Tavis amridebeli mijaWvulobis pirovnebebi naklebad emorCilebian kontrols, gaurbian zedmet siaxloes da amdenad, naklebad arian dainteresebulni axlo urTierTobebis damyarebiT da SeuZliaT advilad gawyviton axlo urTierTobebi. isini midrekilni arian “erTi Ramis seqsisadmi”, romelic ar gulisxmobs siyvaruls (Feeney & Noller, 1990; Simpson et al, 1992; Cohn, 1990; cit. Myers, 2000-is mixedviT).

da-Zmebs Soris urTierToba

bavSvis da-ZmasTan urTierToba qmnis agresivul qcevis daswavlis safuZvls. arsebobs mosazreba, rom individis socializaciaze (romlis Sedegadac bavSvi iTvisebs qcevis Zalismier modelebs) da-Zmebs Soris Zaladobis arseboba ufro met zegavlenas axdens, vidre sxva ojaxuri urTierTobebi (Gully et al, 1981; cit. Бэрн & Ричардсон, 1997). aseve dadginda, rom agresivuli bavSvebis da-Zmebi midrekilebi arian upasuxon Tavdasxmas kontrSeteviT, gansxvavebiT araagresivuli bavSvebis da-Zmebisgan (Patterson, Chamberlain, Reid, 1982).

ojaxSi gamefebuli marTvis stili

ojaxuri urTierTqmedebis erT-erTi saintereso aspeqtia _ ojaxuri marTvis (xelmZRvanelobis) stili anu mSoblebis qmedeba, romelic miznad isaxavs bavSvebis swor gzaze dayenebas.

ojaxuri xelmZRvanelobis praqtikasa da agresivul qcevas Soris damokidebulebis Seswavlis Sedegad gamoiyo ori ZiriTadi faqtori: dasjis xasiaTi da simkacre da meore, mSoblis kontroli (anu mzrunvelobis xarixi, sakuTari bavSvebis codna) da Tanmimdevruloba (wayenebuli moTxovnebis da disciplinaruli meTodebis mudmivi xasiaTi). dadginda, rom mkacri dasja dakavSirebulia bavSvis agresivlobis maRal donesTan (Huesmann & Eron, 1984; Olweus, 1979), arasakmarisi kontroli da zedamxedveloba korelaciaSia asocialurobis maRal donesTan, romelic nawilobriv agresivul qcevasTan erTad iCens Tavs (Loeber & Dishion, 1984).

erT-erTi klasifikaciis mixedviT, romelic axdens mSoblis qcevis oTx tipad (avtoritetuli, avtoritaruli, liberaluri, indiferentuli) dayofas maTi Svilebisadmi gamovlenili kontrolis da maTdami gamoxatuli siTbos mixedviT, indiferentuli mSoblebi yvelaze uaresebi arian (Baumrind, 1975; Maccoby & Martin, 1983).

indiferentuli mSobeli gamoirCeva Svilisadmi kontrolis dabali doniT da maTdami siTbos naklebobiT da ugulisurobiT. aseTi mSoblebi TavianTi SvilebisTvis ar adgenen TiTqmis aranair SezRudvebs, risi mizezic SesaZloa aris maTi yoveldRiuri problemebi da Svilebisadmi arasakmarisi interesi, rac ar aZlevT maT Svilebis aRzrdisaTvis saWiro Zalisxmevasa da dros. rogorc aRniSnaven, mSoblis marTvis stili zegavlenas axdens bavSvis pirovnul ganviTarebaze. indiferentuli mSoblebis Svilebs am mxriv yvelaze uaresi mdgomareoba aqvT. mSoblis mxridan kontrolis ar arsebobis pirobebSi bavSvis damangrevel impulsebs eZlevaT farTe gasaqani. Tu indiferentuli mSoblebi Tanac mtrulebi arian, bavSvebi xdebian midrekilni danaSaulisadmi. marTlac, mcirewlovani damnaSaveebis Seswavla aCvenebs, rom isini izrdebodnen iseT ojaxebsi, sadac mSoblis indiferentulobas Tan erTvoda mtroubac (Bandura & Walters, 1959; McCord, McCord & Zola, 1959 cit. Bandura, 1973- is mixedviT). aRmoCnda, rom avtoritetuli mSoblebis Svilebi arian yvelaze ukeTesad adaptirebulni. avtoritetuli mSoblebi axorceleben Svilebe maRali donis kontrols da amave dros, maTTan aqvT Tbili urTierTobebi. avtoritetuli mSoblebi adgenen TavianTi SvilebisaTvis SezRudvebs da mkacrad icaven maT mier SemuSavebul wesebs, Tumca isini uxsnian Taviant Svilebs im SezRudvis mizezebs, ris gamoc mSoblis qceva Svils ar eCvenebs Zalismierad da usamarTlod. maT Svilebis mzardi avtonomiisadmi aqvT dadebiTi damokidebuleba da mzad arian mousminon maT da dauTmon kidec, roca es gonivrulia. yovelive amis gamo ki avtoritetuli mSoblebis Svilebs aqvT maRali TviTdarwmunebis done, mTlianad akontrolleben sakuTar Tavs, arian socialurad kompetenturebi. TandaTanobiT maT uviTardebaT maRali TviTsefaseba. skolaSi isini uke-

Tesad swavloben (Buri, Louiselle, Misukanis & Mueller, 1988; Dornbusch, Ritter, Leiderman, Roberts & Fraleigh, 1987 citirebulia Craig, 1996- is mixedviT).

liberaluri mSoblebis Svilebs aqvT, imis saSiSroeba, rom gaxdnen daujereblebi, agresieblebi, impulsurebi, arasocialurebi, Tumca xdebian aqtiurebi, SemoqmedebiTi pirovnebebi da aqvT maRali pasuxismgebloba. liberaluri mSoblebi axorcieleben ra Svilis mimarT mcire donis kontrols (SezRudvebs) da aqvT ra Svilisadmi sakmaod Tbili urTierTobebi, TiTqmis saerTod ar axdenen Svilis qcevis reglamentirebas da avlenen maTdami e.w. “upirobo siyvaruls” maSinac ki, roca liberaluri mSoblebi gabrazebulni arian TavianTi Svilis qceviT, cdiloben TavSekavebas. Baumrind-is (1975) azriT, liberaluri mSoblebi imdenad xdebian gatacebulebi “upirobo siyvarulis” gamoxatviT, rom xSirad aviwydebaT mSoblis ZiriTadi funqcia, rac aris bavSvisaTvis aucilebeli akrZalvebis da SezRudvebis dadgena, da Svilebs Rebuloben iseTeb, rogorebic isini arian. maT axasiaTebT SvilebTan Ria komunikacia, Tumca dominantoba am komunikaciaSi Svilebidan momdinareobs, rac SesaZloa gaxdes swored Svilis impulsurobis xelSemwyobi.

liberaluri mSoblis srul sawinaaRmdego tips warmoadgens avtoritaruli mSobeli, romlis Svilebic xdebian Caketilebi, gul-daxurulebi, pirquSebi, SfoTianebi, gaRizianebebi, rigidulebi, upretenzioebi da ar miiswrafian damoukideblobisaken. ukve mozrdilobis asakSi biWebi mZafrad reagireben yovelgvar akrZalvebze da zogjer xdebian agresieblebi da umarTavni, gogonebi ki rCebian pasiurebi da mSoblebze damoukidebebi (Kagan & Moss, 1962). avtoritaruli mSoblebi Svilebze axorcieleben maRali donis kontrols (adgenen mkacr moTxovnebs da mkacrad moiTxoven maT mier dadgenili wesebis Sesrulebas), romelsac Tan erTvis SvilebTan maTi mcire TviTgaxsna da ufro civi urTierTobebi. avtoritaruli mSoblebi gascemen brZanebebs da moelian, rom es brZanebebi zustad da usityvod iqneba Sesrulebuli maTi Svilebis mier. isini arian TavSekavebebi, magram aris gamonaklisc: avtoritarulma mSobelma Tavisi Svilebis mimarT SesaZloa fizikuri dasjac gamoiyenos. iseni arian statikurebi da ar SeuZliaT maT mier dadgenili wesebis Secvla, ris gamoc bavSvis yoveli mcdeloba ufro meti damoukideblobisaken mTavrdeba bavSvis frustrirebiT (Baumrind, 1975).

dadginda, rom individebi, romlebic bavSvobaSi fizikurad xSirad isjebodnen mSoblebis mier, xdebodnen ufro agresieblebi da sakuTari Svilebis mimarTac iyenebdnen dasjis ufro mkacr meTodebs, vidre isini, romlebsac ar hqondaT miRebuli amgvari gamocdileba (Gelles, Straus, Steinmetz, 1980; Huesmann & Eron, 1984). aseve aRmoCnda, rom bavSvebs, romlebsac mSoblebi eCxubebian, ufro agresieblebi arian rogorc TavianTi Tanatolebis, ise aRmzrdelebis mimarTac (George & Main, 1979; cit. Бэрон & Ричардсон, 1997 –is mixedviT).

rogorc xedavT, Zaladoba warmoSobs Zaladobas da fizikuri dasja ufro zrdis, vidre amcirebs bavSvebis agresiebi qcevas, radganac agresiebs kontrolis mizniT mkacri dasjis gamoyeneba faqtiurad warmoadgens amgvari qcevis ganmtkicebas (Buss, 1961; Olweus, 1979; Steinmetz, 1987; Gelles, 1987). kerZod, mSoblebi, romlebic sjian bavSvebs, arian maTTvis agresiebulis magaliTis mimcemni anu bavSvebi swavloben, rom fizikuri agresia aris adamianze zemoqmedebis da kontrolis saSualeba (Bandura, 1986). bavSvebi, romlebsac xSirad sjian TavianTi mSoblebi, cdiloben maTgan Tavis daRwevas da winaaRmdegobis gawevas da aRmoCndebian iseT wreSi, sadac misaRebad iTvleba Zalze riskiani saqcieli

(Bandura, 1986). Tuki dasja Zalian aRagznebs da anerviulebs bavSvs, maT SeiZleba daiviwyon is mizezi, risTvisac isjebian (Perry & Bussey, 1984; cit. Бэрон & Ричардсон, 1997-is mixedviT). da bolos, bavSvebi, romlebic cvlian Taviant qcevas am Zlieri gare zemoqmedebis Sedegad, savaraudod ar gadaaqceven mas Taviant Sinagan Rirebulebad anu isini daeqvebdebarebian ufross manamde, sanam is Tvals adevnebs maT saqciels (Trickett & Kuczynski, 1986; cit. Бэрон & Ричардсон, 1997-is mixedviT). Tumca arsebobs monacemebi, romlebic amtkicebs, rom dasjam SeiZleba gamoiwvios qcevaSi myari cvlilebebi, Tuki igi gamoiyeneba gansazRvruli principiT (Agnew, 1983; Blanchard & Blanchard, 1973; Peed, Roberts & Forehard, 1977; cit. Бэрон & Ричардсон, 1997-is mixedviT).

pirdapir waxalisebasa da dasjasTan erTad mSoblebis uSualo reaqram Svilebs Soris agresivul urTierTdamokidebulebeze SesaZloa xeli Seuwyos maTi agresivulobis ganvitarebas, radganac umcrosi Svilebi, rogorc sustebi SeiZleba elodebodnen, rom mSoblebi maT mxars dauWeren, amitom isini daufigreblad erTvebian konfliktSi ufro Zlier mowinaaRmdegeebTan da xSirad pirvelic ki gamodian saCxubrad. xolo mSoblebis Carevis gareSe Svilebs Soris agresivuli urTierTdamokidebuleba ufro iSviaTia, radganac Svilebi naklebad upirispirdebian erTmaneTs asakiT ganpirobebuli Zalebis uTanasworobis gamo (Patterson, Chamberlain, Reid, 1982).

ojaxSi Zalauflebis ganawileba

ojaxSi Zalauflebis ganawilebam SeiZleba xeli Seuwyos bavSvis qcevis agresivuli modelebis ganvitarebas da misi avtoritaruli xasiaTis Camoyalibebas. “Zalaufleba aris damaxasiaTebeli sistemisaTvis da mdgo mareobs individebis potencur Tu aqtualur unarSi Secvalos socialuri sistemis sxva monawileTa qceva” (Cromwell & Olson, 1975, gv. 5). Zalaufleba ojaxSi ar ganixleba rogorc raime fiqsirebuli an statikuri, radganac ojaxuri qseli mudmivad izrdeba, iyofa da kristalizirdeba. wyvils Soris sawyisi Zalauflebrivi urTierToba gailvis uzarmazar cvlilebebs, romelzec ojaxuri ganvitarebis faqtorebis garda, zemoqmedebas axdens uamravi gare cvladi, dawyebuli ekonomiuri inflaciidan kulturuli normebs cvlilebiT damTavrebuli. amasTan, ojaxis TiToeul wevrs aqvs sxva wevrebze zegavlenis moxdenis Zalaufleba im odenobiT, ris nebasac mas sxvebi aniWeben (Galvin & Brommel, 1982).

ojaxuri Zalauflebis safuZveli devs im resursebSi, romelsac flobs TiToeuli wevri, raTa miaRwios mizans da gaaZlieros Tavisi kontroli specifiku situaciaze, magram Tu sxvebi ar pasuxoben pirovnebs Zalauflebriv poziciebs, maSin Zalaufleba ar ganxorcieldeba. arsebobs socialuri Zalauflebis Semdegi ZiriTadi wyaroebi: dasja da izulebiTi Zalaufleba, poziciuri ganmtkiceba da jildo, kompetenturoba an codna, poziciis kanoniereba, identifikacia da moraluri Zalaufleba, damarwmunebeli da informaciuli Zalaufleba (French & Raven, 1962; Raven, Centers, Rodrigues, 1975). rogorc wesi, ojaxur urTierTobebSi Zalauflebis es wyaroebi ar aris Tanabrad gamoyenebuli. ojaxuri Zalaufleba warmoiSveba socialuri urTierTgacvlis resursebis balansis darRveviT (McCall & Simmons, 1966). ojaxis wevrebs aqvT Zalaufleba

sxvebze im xarixsiT, ra xarixsiTac SeuZliaT sxvebis jildoebis da Rirebulebebis kontrolireba. isini cnobierad Tu aracnobierad aRweven garkveul miznebs im qcevebiT, romelsac iyeneben ZalauflebisaTvis brZolaSi. roca ojaxis erTad yofnis uaryofiTi Sedegebi gadaswonis urTierTobidan miRebul sargebels, maSin SesaZloa adgili hqondes daSorebas, mitovebas, TviTmkvlelobas, mkvlelobas, Zaladobas da a.S.

kargad funqcionirebad ojaxebSi wevrebi cdiloben urTierTda-jildovebas, raTa miRweul iqnas harmonia (Galvin & Brommel, 1982). imis miuxedavad, rom wyvili urTierTobaSi Sedis araTanabari ZalauflebiT, urTierToba droTa ganmavlobaSi balansirdeba. “urTierTgacvliTi damokidebulebis damyarebis Semdeg col-qmari iZens imis unars, rom aRiqvas TiToeulisaTvis urTierTobis SefardebiTi damajildovebloba da gansajos aris Tu ara igi Tanaswori” (Osmond, 1978, gv. 51). sazogadoebrivi procesebi zegavlenas axdens ojaxSi Zalauflebis ganviTarebaze. arsebobs mosazreba, rom dasavleTis kulturaSi Zalauflebis Sedegebs marTavs mamakaci. qalTa umravlesobas aqvs mcire Sansi miaRwios avtonomias, im SemTxvevebis garda, roca amis nebas TviT qmrebi aZleven (Gillespie, 1971).

saqarTveloSi Catarebuli socialogiuri gamokvlevebis Sedegebis analizma aCvena, rom mimdinare politikuri da ekonomiuri cxovrebis siaxleebis miuxedavad, qarTuli ojaxi zogad konturebSi kvlav tradiciul da patriarqalur struqturas inarCunebs (durgliSvili, 1997). sqesTa rolebis ganawileba qarTul ojaxSi ZiriTadad tradiciuli warmodgenebiT ganisazRvreba, romlis mixedviT ojaxSi mamakaci unda dominirebdes igi unda iyos ojaxis xelmZRvaneli, strategiul gadawyvetilebaTa mimRebi da ojaxis ekonomiur mdgomareobaze ZiriTadi pasuxismgebeli. qalis funqciebi ZiriTadad Svilebis aRzrdiT da yoveldRiuri saojaxo saqmiT Semoifargleba. imis miuxedavad, rom gaizarda ojaxSi qalis, rogorc ekonomiuri Semomtanis roli, Svilebsa da mSoblebs Soris urTierTobisas qarTul ojaxSi ufrosebIs erTgvari avtoritarizmi da gadaWarbebuli mzrunveloba SeiniSneba, rac aisaxeba gadawyvetilebis miRebisas umcrosi Taobis pasiur roSi. amasTan, sociologiuri gamokvlevebi aCvenebs, rom ojaxSi mamakacis dominanturi roli ojaxis yvela wevris mier kanonmzomier movlenad aRiqmeba da konfliqtis nakleb safuZvels qmnis (durgliSvili, 1997).

Zalauflebis struqtura anu is, Tu rogor aris gadanawilebuli Zalaufleba ojaxis wevrebs Soris zegavlenas axdens konfliqtis ganviTarebaze. am sakiTxis ganxilvamde saWiroa ganvasxvavoT ori cneba: dominantoba, romelic axasiaTebS diadur urTierTobas da dominirebuli qceva, romelic aris individualuri qcevis aspeqti. dominantobis dros pirovneba marTavs ojaxuri Zalauflebis yvela sferos (resursebis gamoyenebas, Zalauflebis process da Zalauflebis Sedegs) da amasTan, misi moTxovnebi da mis mier ganxorciebuli kontroli miRebulia sxvebis mxridan. kontroli warmoadgens zegavlenas an efeqturi mcdelobebis raodenobas, romelic pirovnebam ganaxorciela partnioris qcevebis Secvlis mizniT (Cromwell & Olson, 1975). rac ufro met Zalauflebis sferos marTavs pirovneba, miT ufro dominanturia. dominirebuli qcevis SemTxvevaSi ki pirovnebas aqvs sxvebze dominirebis survili. SesaZloa aseTi pirovneba yvelaze bevrs da yvelaze xmamaRla laparakobdes, magram ver flobdes Zalauflebas, radganac sxvebi mas ar eTanxmebian (Rogers, Millar & Millar, 1979). Allen da Straus-ma (1979) aRmoaCines, rom qmris dominantobiTi an colis dominantobiTi

Zalauflebis ukiduresi struq tura xasiaTdeba didi ZaladobiT. aRmoCda, rom gaTanabrebuli Zalauflebrivi struqturis dros (koordinirebuli da avtonomiuri Zalauflebrivi struqtura) adgili aqvs ojaxur kmayofilebas.

arsebobs mosazreba, rom Zalaufleba ganisazRvreba ara mxolod colisa da qmrის mier gamoyenebuli resursebis odenobiT, aramed maTi pirovnuli TvisebebiT, rogoricaa dominanturoba, fizikuri momxibvleloba, iუმორის grZnoba, socialuroba; agreTve, saWiroa imis gageba,

“Tu ra xარისxiT uyvarT da sWirdebaT partნიorebs erTmaneTi” (Berger, 1980, gv. 210).

bavSvebis gaCenis Semdeg ojaxSi warmoiqmneba axali Zalauflebrivi sqema. tradiciulad mSoblebi moelian, rom gaakontroleben da pasuxismgebeli iqnebian TavianTi Svilebis qcevaze. wyvils surs, rom gazardos kargi bavSvebi, romelTac eqnebaT kargi manerebi da ecodinebaT sazogadoebaSi TavianTi adgili. kanoni mxars uWers mSoblebis bavSvebze Zalauflebis ideas. Hoffman-i (1960) miuTiTebს, rom “Cvens sazogadoebaSi, SesaZloa pirovnebas ar qondes sxvaze iseTi srulyofili Zalaufleba, rogorc amas axorcieleben mSoblebi TavianT patara Svilebze” (Hoffman, 1960, gv. 27). bavSvis zrdasTan erTad ojaxSi iqmneba koaliciebi da aliansebi, rac cvlis Zalauflebis sawyis balansს. bevr ojaxSi erT-erTi meuRle cnobierad Tu aracnobierad axdens Svilis sakuTar mokavSired gadaqcevas sakuTari poziciis ganmtkicebis mizniT. xSirad aseTi aliansebi iqmneba sqesobrivi msgavsebis bazaze (mag., biWebi erTiandebian mamასTan, gogonebi – dedასTan) an SeiZleba iyos mSoblebis erTmaneTTan da Svilebis erTmaneTTan aliansebi (Turk & Bell, 1972; Mishler & Waxler, 1968).

bavSvebi asakis momatebasTan erTad mSoblebze sruli daqvemdebarebis mdgomarebidan TandaTanobiT gadadian SedarebiTi damoukideblobis mdgomareobaSi da moipoveben met Zalauflebas ojaxis struqturaSi. im ojaxebSi, sadac ar xdeba Zalauflebis urTierTgaziareba, gansakuTrebiT rTulad mimdinareobs mozrdilobis xana, radganac dominanturi mSoblebi TavianTi Svilebis axlad SeZenil unar-Cvevebsა da codnas aRiqvaven sakuTari Zalauflebis mimarT safrTxed (Galvin & Brommel, 1982).

bavSvisTvis ojaxi warmoadgens Zalauflebis sawyis bazas, romelSic igi swavlobს funcიონირეbas da cxovrebis Semdgom etapebze axdens iq gamoyenebuli strategiebis ganmeorebas. mag., vaJiSvils, romelic gaizarda ojaxSi, sadac adgili hqonda misdami fizikuri kontrolis gamoyenebas dominanturi მამის mxridan da sxva alternativის ar arseboba igi egueboda amgvar mopyrobas, Zalzed gauWirdeba sakuTari Tavis warmodgena meuRlesTan Tanასwor urTierTobaSi da ecdeba, rom iyos ufro dominanturi (Galvin & Brommel, 1982).

dominanturi struqturis ojaxSi bavSvebi swavloben sxvadasxva komunikaciur strategiebs, romlebic xels uSlis konfliqtის konstrუციul gadaWras. aseTi strategiebia: ugulvebelyofa (qceva, romelic ar aRiarebs sxva pirovnebis arsebobas), pirdapiri uaryofa (pirovnebis ojaxis sxva wevrebis mimarT damsjeli gancxadebebis gakeTeba), TviTgaxსniT miRebuli informaciuli

Zalaufleba (col-qmrIs CxubIs dros erTerTi mxarIs mier meorIs saidumlo informaciIs gamoyeneba), negatiuri konfliqturi qcevebi, rogoricaa gadanacvleba (pirovnebas ar SeuZlia gabrazebIs pirdapiri gamoxatva da mas mimarTavs sxva Semcvlel obieqtze), uaryofa (pirovneba uaryofs Tavis gabrazebas Tu ukmayofilebas sxva pirovnebis mimarT, Tumca sityvierad gamoTqmul amgvar gancxadebebs Tan axlavs maTi sawinaaRmdego araverbaluri informacia), diskvalifikacia (pirovneba namdvili emociIs ganzrax dafarvis mizniT Tavis gabrazebas miawers sxva umniSvnelo mizezs), gaucxoeba (ojaxis wevrebi TavianT mtrobas erTmaneTisadmi gamoxataven urTierTobisgan Tavis aridebiT. konfliqtis mogvarebis nacvlad zedapirulad udgebian arsebuli problemebis gadaWras, ris gamoc gabrazeba TandaTan grovdeba da Zabavs urTierTobas), fsevdo ormxrivoba (ojaxis wevrebi erTi SexedviT Zalian kmayofilebi arian TavianTi urTierTobebiT, amgvar ojaxSi ikrZaleba raime uTanxmoebis gamoxatva, raTa ar Seilaxos maTi ojaxIs srulyofilebis xati) da sxva. zogierTi maTgani, magaliTad ugulvebelyofa gadadis Taobidan Taobamde ucvlelad, radganac amgvარი kontroli naswavlia cxovrebiS adreul wlebSi da misi marTebuloba xSirad ar dgeba eWvis qveS (Galvin & Brommel, 1982).

ojaxSi gadawyvetilebis miRebis stili

ojaxSi gadawyvetilebis miRebis stili aris bavSvis agresulobis ganmsazRvrelI kidev erTi faqtori, romelic moicavs sasicoxlo komunikaciur Cvevebs da pirdapir ukavSirdeba Zalauflebas. swored gadawyvetilebebi warmoadgens Zalauflebis Sedegebs. gadawyvetilebis miReba aris Zalzed mniSvnelovani, radganac SesaZlebelS xdis ojaxIs wevrTa moTxovnilebebis dakmayofilebas da ojaxuri miznebis realizebas. gadawyvetilebis miRebiT xorcieldeba ojaxuri xatebis, Temebis, bio-socialuri rwmenebis SemuSaveba da gare samyarosTan sazRvrebis damyareba.

yvela ojaxs aqvs sadavo sakiTxebze gadawyvetilebis miRebis Tavisi sakuTari gza. Turner (1970) Seiswavlida ra ojaxuri gadawyvetilebis miRebis peternebs, ganasxvavebda gadawyvetilebis miRebis tipebs imis mixedviT, Tu ra xarixiT Rebuloben am procesSi monawileobas ojaxIs wevrebi. esenia: konsensusi, Segueba da “de-faqto”.

konsensusis dros diskusia grZeldeba Tanxmobis miiRwevamde. igi SeiZ-leba moicavdes kompromiss da fleqsiurobas, magram sasurveli mizania yvelasTvis misaRebi gadawyvetilebis gakeTeba. TiToeul wevrs Seaqvs Tavisi wvlili da inawilebs pasuxismgeblobas miRebul gadawyvetilebaze.

Seguebis dros ojaxIs wevrebi eTanxmebian erT-erTis erTpirovnul gadawyvetilebas, radganac diskusiaSi Semdgomi monawileoba araproduqtiulad miaCniaT. amgvარი gadawyvetileba imedgacruelS tovebs ojaxIs im wevrebS, romlebic ver ikmayofileben TavianT survilebs. xSirad SeguebiTi gadawyvetilebis dros adgili aqvs fraqciebad dayofas da gadawyvetilebebi miiReba umravlesobis mixedviT. amgvარი gadawyvetilebis miRebaze zegavlenas axdenen dominanturi wevrebi, xolo nakleb agresiuLebi iZulebulni arian damorCildnen. xdeba dominanturi da daqvemdebarebuli poziciebis Camoyalibeba.

SeguebiTi tipis gadawyvetileba damaxasiaTebelia im ojaxevisaTvis, romlebic axdenen maRal SeWidulobaze zewolas Temebis da sazRvrebis saSualebiT. Tumca, Segueba xels uwyobs ojaxuri SeWidulobis da adapturobis ganviTarebas, magram amgvari Sedegebi droebiTia, radganac SeguebiTi gadawyvetilebiTi komunikacia warmoadgens kompromiss SiSsa da araTanabar Zalauflebas Soris. yovelive es droTa ganmavlobaSi iwvevs ojaxis wevrebs Soris izolacias da amcirebs ojaxis SeWidulobis dones.

“de-faqto” –s dros ojaxi ver iRebs gadawyvetilebas da diskusia Sedis CixSi. Tumca ojaxis zogierTi wevri iqceva TviTneburad da ojaxuri Tanxmobis gareSe mainc moqmedebis Tavisi survilebis Sesabamisad. xSirad amgvari gadawyvetilebebi damaxasiaTebelia qaoturi ojaxevisaTvis. ojaxebsi, sadac amgvar gadawyvetilebebs ufro xSirad Rebuloben maRalia frustraciis done, mcirea SeWiduloba da erTmaneTis mimarT adaptacia Zalzed gaZnebulia.

amrigad, Cvens mier ganxiluli gadawyvetilebis miRebis tipebi Se saZloa fleqsiurma ojaxebsa gamoiyenen imis mixedviT, Tu ra sakiTxebs Wrian. mag., kritikuli problemebi SesaZloa moiTxovdes konsensus, nakleb mniSvnelovani sakiTxebi SesaZloa gadawydes xmis umravlesobiT an defaqto tipis gadawyvetilebiT. amisgan gansxvavebiT, rigiduli ojaxebsi fiqsirdebian gadawyvetilebis miRebis erT romelime tipze. aqve unda arvniSnoT, is, rom wyvili gadawyvetilebis miRebis romel tips aniWebs upiratesobas, damokidebulia imaze, Tu rogori gamocdileba aqvT maT miRebuli bavSvobaSi am sakiTxebTan dakavSirebiT Taviant ojaxebsi.

Steinmetz (1977) amtkicebs, rom Zaladoba, rogorc problemis gadaWris meTodi naswavlia ojaxur garemocvaSi. misi azriT, meTodi, romelsac mSoblebi iyeneben Tavianti problemebis gadasawrelad xSirad gamoiyeneba rogorc mSobeli-Svilis, aseve Svilebs Soris arsebuli problemebis mosagvareblad. ase rom, mSoblebis midgoma gadawyvetilebis miRebisadmi xdeba modeli sxva ojaxuri urTierTqmedebების mosagvareb lad. rodesac mSoblebis gadawyvetilebis miRebis meToda gamoyenebulia verbaluri agresia da fizikuri Zaladoba, igive qcevebs aqvT adgili, rogorc mSobeli-Svilis, ise Svilebs Soris urTierTobaSi maT Soris sadavo sakiTxebis mogvarebis dros (Steinmetz, 1977; Raschke & Raschke, 1979; Straus, 1980).

sxva faqtorebi

stresulma faqtorebma, rogoricaa ojaxis sidide, ekonomiuri da seqsualuri problemebi, axlo megobris an naTesavis dakargva, arasasurveლი fexmZimoba, sirTuleebi samarTaldamcav organoebTan da sxva. SeiZleba imdenad daZabon ojaxuri atmosfero, rom ojaxi gaxdes Zaladobis qcevis wyaro (Baron & Byrne, 1987; Straus, 1980).

arsebobs eqsperimenturi monacemebi, romlebic adastureben, rom ojaxebsi, sadac awuxebT simWidrovis problema, xdeba SedarebiT meti ojaxuri konflikti (Welch & Booth, 1975). aqve unda gaviTvaliswinoT, is faqti, rom zedaxis SegrZneba anu sivrcis simciris SegrZneba garkveul subieqtur xasiaTs atarebs da araa dakavSirebuli im farTobis sidideze, romelic modis ojaxis TiToeul wevrze (Stockdale cit. Altman, 1975-is mixedviT). Freedman et

al (1972) intensifikaciis hipoTezis mixedviT, simWidroveSi Zlierdeba individis tipiuri reaqciebi; Tu tipiuria pozitiuri reaqciebi, simWidrove mas gardaqmnis ufro keTilsasurvelad, xolo Tu tipiuria negatiuri reaqciebi, simWidrove gaaZlierebs mis negatiur bunebas. simWidroves ukavSirdeba agreTve pirovnuli sivrcis cneba anu uxilavi sazRvari, romelic Tan axlavs pirovnebas da romelSic sxvisi SeWra iwvevs Tavdasxmis SegrZnebas, rasac mosdevs pirovnebis mier ukmayofilebis gamoxatva da zogjer situaciis mitoveba (Hoffmann, 1971; Sommer, 1969; Altman, 1975). dasturdeba, rom pirovnul sivrcesi SeWram SeiZleba agreTve gamoiwvios agresiuuli pasuxi, gansakuTrebiT Tu pirovneba dispoziciurad maRali agresulobiT xasiaTdeba (Worchel & Teddbie, 1976; Geen, 1990). arsebobs mosazreba, rom maRal agresiuuli pirovnebebi saWiroeben did pirovnul sivrces, radganac isini ar endobian sxva adamianebs da cdiloben ar Sevidnen maTTan kontaktsi potenciuri safrTxis da muqaris Tavidan acilebis mizniT (Kinzel, 1970; O'Neil et al, 1980; Geen, 1990).

amrigad, pirovnuli sivrcე warmoadgens meqanizms, romelic gamoiyeneba pirovnebaTaSoris urTierTobis regulaciisaTvis da privatobis sasurveli donis misaRwevad (Altman, 1975). socialuri urTierTobebis regulaciisaTvis gamoyeneba agreTve teritorialuri qceva, romelic moicavs adgilis an sagnis aRniSvnas da imis komunikacias, rom igi “ekuTvnis” pirovnebas an jgufs. teritorialuri sazRvrebis SebRalv isas SeiZleba adgili hqondes dacviT pasuxebis. Jourard-ma (1971) miuTiTa im did mniSvnelobaze, romelic aqvs yoveli ojaxis wevrisTvis calke oTaxis qonas. pirveladi teritoriis (anu teritoria, romelic gamoiyeneba eqskluziurad individebis an jgufigis mier, sxvebis mier aSkarad identificirebulia, rogorc maTi, kontrolirdeba Seda rebiT per mamentul safuZvelze da centraluria maTi damkaveblis yoveldRiur cxovrebaSi) qona xels uwyobs pirovnebis TviT-identurobis Camoyalibebas.

sxva kvlevebis mixedviT, arsebobs kavSiri meuRlis dabal socialur statussa da mis mier colis an partnioris mimarT ganxorcielebul Zaladobas Soris (Stark & Fliteraft, 1988). dabal socialur statussa da colebis mimarT Zaladobis urTierTkavSirze miuTitebs agreTve ganviTarebad qveynebsi (bangkoki, tailandi), Catarebuli kvlevebis Sedegebic (Hoffman, Oemo & Edwards, 1994). aseve, kvlevebi gviCvenebs, rom umuSavari kacebi orjer ufro met fizikur sisastikes iCenen TavianiTi colebis mimarT, vidre is qmrebi, romlebic muSaoben (Gelles & Cornell, 1990). dasturdeba, rom siRaribis gamo stresul mdgomareobaSi Cavardnili mSoblebi iCenen nakleb moTminebas da yuradRebas TavianiTi Svilebis mimarT. kerZod, monacemebi miuTiteben, rom mcire anazRaurebian ojaxebSi mSoblebi 9-er ufro metad iCenen uyuradRebobas TavianiTi Svilebis mimarT da ar arian dainteresebulni maTi ganaTlebis miRebiT, 4-6 er ufro metad iyeneben bavSvis mimarT fizikur da seqsualur Zaladobas, vidre maRal-anazRaurebiani mSoblebi (Besharor & Laumann, 1994; cit. Chevlín, 1999-is mixedviT).

amrigad, Cven ganvixileT is faqtorebi, romlebic zemoqmedebas axdenen ojaxis SeWidulobisa da adapturobis procesebze, rac Tavis mxriv qmnis garkveul fsiqologურ klimats, romelic xels uwyobs an xels uSliis ojaxis normalur funqcionirebas. ojaxi aris ZiriTadi wyaro, sazogadoebis pirveladi ujredi, sadac bavSvi gadis pirvelad socializacias. daswavlis

Teoretikosebis azriT, swored ojaxis urTierTobebis magaliTze bavSvi swavlobs sxva adamianebTan urTierTobis formebsa da qcevebs, romelic mas unarCundeba mozdilobis asakSiC da romlis gadatanasac axdens mis mier axlad formirebul ojaxur sistemaSi.

amrigad, disfuncionalur ojaxebSi, sadac sufevs muqaris, simkacris da konfliqtis atmosfero, xdeba mSoblebis mier agresiuLi qcevis modelebis demonstrireba, rac Sedegad iwvevs bavSvebSi amgvარი agresiuLi qceviTi modelebis ganmtkicebas dakvirvebisa da Zaladobis msxverplad yofnis meqanizmebiT. SeiZleba iTqvas, rom ojaxuri atmosfero, romelic xasiaTdeba ojaxis wevrebs So ris didi distanciiT, indiferentuli damokidebulebiT, naklebi mxardaWe riT, arasakmarisi siTboTi da siyvaruliT, maT Soris daZabuli, Zalismieri urTierTobebiT, maRali SfoTviT, sadac mSoblebi nakleb interesdebian bavSvis sulieri ganviTarebiT da disciplinirebuli zemoqmedebisaTvis zrunvisa da moTminebiTi axsnis nacvlad, iyeneben Zalismier meTodebs, erTpirovnulad iReben gadawyvetilebebs da axdenen ojaxis individualur wevrebze did zewolas, aseve, sadac uWirT axal ideebTan da cvlilebebTan Segueba dabali adapturobis gamo, sadac gabatonebulia rigiduli Zalauflebrivi struqtura da ara aqvT konfliqtis konstruqciulad gadaWris unar-Cvevebi, sadac dabalia ojaxuri bednierebisa da kmayofilebis done, xels uwyobs bavSvis agresiuლობის ganviTarebas. aseve, gare stresorebma, rogoricაა ekonomikuri siduxWire, dabali socialuri statusი და umuSevroba SesaZloa ubiZgon ojaxSi konfliqtis ganviTarebas. rodesac ojaxi arasakmarisi adapturobisa da SeWidulobis gamo ver egueba amgvar kriziss, adgili aqvs frustraciis dagrovebasa da ojaxis wevrebs Soris Zalismieri, agresiuLi urTierTobebis ganviTarebas. yovelive es ki iwvevs bavSvis agresiuლობის zrdas.

gamoyenebuli literatura:

1. **saZaglisvili S.** (2005). disertacia “mSoblebis agresiuლობის რილი ojaxuri urTierTobebis CamoyalibebaSi” Tbilisi: Tbilisis universitetis gamomcemloba.

Zaladoba bavSvebze da bavSvTa mimarT ugulebelyofa ia SeyrilaZe

bavSvebze Zaladobis definicia:

bavSisadmi cudad mopyroba gulisxmobs bavSvis iseT araadekvatur movlas, romelsac realuri an potenciuri ziani moaqvs bavSvisTvis. aRniSnuli definicia moicavs sam ZiriTad komponents: (1) unda hqondes adgili mozdilis garkveul qcevas (an qcevis arqonas) bavSvis mimarT; (2) am qcevam (an qcevis arqonam) fizikuri an fsiqologiuri ziani unda miayenos bavSvs; da (3) mozdilis qcevasa da bavSvisadmi miyenebul zians Soris unda iyos naTeli mizez-Sedegobrivi kavSiri.

aSS-Si, Cveulebriv, bavSisadmi cudad mopyrobis eqvs tips gamoyofen:

1. fizikuri Zaladoba

2. emociuri Zaladoba
3. fizikuri ugulebelyofa
4. emociuri ugulebelyofa
5. saganmanaTleblo ugulebelyofa
6. seqsualuri Zaladoba**fizikuri Zaladoba** gulisxmobs saqciels, romelic fizikur zians ayenebs bavSvs. amis magaliTia fizikuri Seuracxyofa, romelsac mohyveba sxelis iseTi dazianebebi, rogoricaa damwvroba, daJeJiloba, Calurjeba, motexiloba, seriozuli Wrilobebi da sxva.

emociuri Zaladoba moicavs qronikul sityvier Seuracxyofas da bavSvis Cagvras (mis gantevebis vacad gamoyenebas). sityvieri Seuracxyofa, Tavis mxriv, gulisxmobs bavSvisTvis imis Tqmas, rom igi uvargisi da uRirsi, sazizRari da eSmakiseulia. emociur ZaladobaSi aseve Sedis bavSvis mumdivi daSineba da muqara.

seqsualuri Zaladoba fizikuri Zaladobis specifiuri formaa, romlis drosac bavSvisadmi miyenebuli fizikuri (da aseve fsiqologiuri) ziani gamowveulia mozdilTan sqesobrivi kontakტი. seqsualuri Zaladoba moicavs rogorc sqesobrivi aqts, aseve Sexebas da moferebas. aseve seqsualur Zaladobad iTvleba bavSvis seqsualur obieqtad gamoyeneba, mag. bavSvTa pornografia, an bavSvis iZuleba uyuros mozdilTa sqesobrivi kontakts.

fizikuri ugulebelyofa aris mSoblis mier sakuTari movaleobebis Seusruleblobis Sedegi – faqti imisa, rom mSobels ar SeuZlia daakmayofilos bavSvis bazisuri moTxovnilebebi. fizikuri ugulebelyofis yvelaze gavrcelbuli formaa bavSvis upatronod datoveba. sxva formebia mSoblis uunaro ba gamokvebos Svili, saTanadod Caacvas, umkurnalos, Seuqmnas saTanado sayofacxovrebo pirobebi.

saganmanaTleblo ugulebelyofa gulisxmobs mSoblis uunaro-bas izrunos da daakmayofilos bavSvis swavlebis moTxovnilebebi. igi moicavs bavSvis skolaSi droulad ar miyvanas, imis daSvebas, rom bavSvma mudmivad acdinos skola, bavSvis swavlis gansakuTrebuli moTxovnilebebis ignorirebas.

emociuri ugulebelyofa gulisxmobs araadekvatur zrunvasa da alerss, saxlSi arsebuli Zaladobisgan bavSvis daucvelobas, bavSvis mier alkoholisa Tu narkotikis gamoyenebas.

bavSvze Zaladobis risk faqtorebi

mSoblebSi:

bavSvobaSi iyo Zaladobis msxverpli; nivTierebaTa
avadmoxmareba;

sibrazis gamoxatvisa da emociuri kontrolis problemebi; midrekileba SfoTvisa da depresiisadmi, zogadi mtruli ganwyoba; cxovrebisadmi apaTiuri damokidebuleba; SezRuduli ojaxuri urTierTobebi (ufro xSiria uyuradRebobis SemTxvevebSi); uaryofiTi ojaxuri urTierTobebi (ufro xSiria Zaladobis SemTxvevebSi); agresiuli da antisocialuri qceva; gamoucdeloba da ucodinroba bavSvis ganviTarebis Sesaxeb; bavSvis qcevaze reagirebis nakleboba; mkacri aRzdis stili –Zlier makontrolirebeli; xSiri col-qmruli problemebi; Zalian axalgazrda mSoblebi;

bavSvebSi:

dRenakluloba an normaze mcire wona; naklebad ganviTarebuli socialuri unarebi; Seuxedaoba; bavSvis mZime xasiaTi; pasiuroba.

sazogadoebaSi:

siRaribe; mravali wevrisagan Semdgari ojaxebi; teritoriebi/ubnebi, sadac urTierTobebi Semcirebulia; teritoriebi/ubnebi, sadac naklebia TavSeyris adgilebi, mag. ekle-siebi.

faqtorebi, romlebic ganapirobeben

Zaladobisadmi mdgradobas

gana yvela adamiani, romelic bavSvobaSi Zaladobis msxverpli iyo, igives ukeTebis Tavis Svils. sinamdvileSi, mxoldo 30% aseTi adamianevisa imeorebs qcevis igive models didobaSi. Sesabamisad, SeiZleba iTqvas, rom Zaladoba gancdil adamianTa umravlesobas Seswevs unari, ganTavisufldes qcevis disfunqciuri modelisagan. amis xelSemwyob faqtorebs ki warmoadgenen:

kognituri ganviTarebuloba; niWi, talanti, kargi Sesaxedaoba; socialuri unarebi; gamgebi da dadebiTi partniori; emociuri gamocdilebis gadamuSavebis unari; socialuri mxardaWeris arseboba.

bavSvTa mimarT Zaladobisa da ugulebelyofis Sefaseba da intervencia

ris Sefasebas vaxdenT: ojaxSida

urTierTobebi;

ramdenad usafrTxa saSinao/sayofacxovrebo garemo; col-qmruli

urTierTobebi; mSoblebis stresis wyaroebi; mSoblebis emociuri

kontrolis unari; bavSvis fizikuri mdgomareoba; bavSvis janmrTelobis

mdgomareoba;

bavSvis kognituri da socialuri ganviTarebis done; ojaxis urTierTobebi

garemosTan.

Sefasebis Semdgomi nabijia konkretuli, realuri miznebis dasaxva da maTi SeTanxmeba ojaxTan. miznebis garkveuloba da struqturizacia uaRresad mniSvnelovania im ojaxebTan muSaobisas, sadac adgili aqvs bavSvze Zaladobas an ugulebelyofas. aseTi mSoblebis ganaTleba SesaZloa dagvexmaros garkveuli miznebis miRwevaSi. aseve mniSvnelovania, ojaxs davexmaroT socialuri mxardWeris qselis SeqmnaSi. zogadad, amgvar ojaxebSi Zalian bevri problemaa da maT kompleqsuri midgoma esaWiroebaT, rac xSirad erTi praqtikosis an erTi organizaciis SesaZleblobes aRemateba. aseT ojaxebSi xSiria nivTierebaTa avadmoxmareba (alkoholi, narkotikuli nivTierebis gamoyeneba), amitom sasurvelia am problemebis mqone ojaxis wevrebis CarTva Sesabamis servisebSi. paralelurad, bavSvebs SesaZloa esaWiroebodeT ganviTarebis xelSemwyobi momsaxureba. aqedan gamomdinare, praqtikosma aucilebelia warmatebiT gaarTvas Tavi **SemTxvevis menejments** imisaTvis, rom uzrunvelyos TiToeuli wevris specifiuri saWiroebis dakmayofileba.

qvemoT mocemulia Sefasebis meTodika, romliTac vaxdenT bavSvTa mimarT Zaladobisa da ugulebelyofis Sefasebas. saWiroa davakvirdeT Semdegs:

ugulebelyofis fizikuri niSnebi ugulebelyofis fizikuri niSnebi dakvirvebadia. bavSvi SeiZleba gamoiyurebodes:

WuWyiani an araadekvaturad Cacmuli. gamouZinebeli an daRlili.

gafuWebuli kbilebiT, saTvalis gareSe (Tuki sWirdeba) an janmrTelobaze saTanado zrunvas moklebuli.

TiTqos CamorCeba ganviTarebaSi, maT Soris metyvelebaSi.

ugulebelyofis qceviTi niSnebi

bavSvma SesaZloa Tqvas, rom: Sia;

iparavs sakvebs TavisTvis an sxva bavSvebisaTvis; arasdros
yofila an ar dadis skolaSi; aravin uvlis saxlSi; ar SeuZlia fxizlad
yofna.

uyuradRebo mzunvelis yvelaze gavrcelebuli maxasiaTeblebi

saxlSi areuloba da uwesrigobaa; mzunveli mavne

nivTierebazea damokidebuli;

mzunveli socialurad izolirebulia da naklebad yavs megobrebi da ojaxis wevrebi, romlebic
mxardaWeras uweven;

mzunvels naklebad aRelvebs bavSvis higienuri mdgomareoba,
usafrTxoeba da emociuri moTxovnilebani;

mzunvels naklebad aRelvebs bavSvis janmrTeloba;

mzunveli bavSvis mimarT amJRavnebs kritikul an damamcirebel
damokidebulebas;

mzunveli midrekilia imisken, rom SeaSinos an daamciros bavSvi; mzunveli midrekilia
imisken, rom mowyvitos bavSvi socialur da
emociur sazrdos.

fizikuri Zaladobis niSnebi fizikuri Zaladobis niSnebi yovelTvis rodi SeimCneva. amgvare
niS-

nebi SesaZloa bavSvs sxeulis im nawilze hqondes, rac advilad ar Cans. gansakuTrebuli
yuradReba miaqcieT iseT dazianebebs, romlebic ar Seesabameba bavSvis mier monaTxrob
istorias maTi SeZenis Taobaze. damwvrobis niSnebi, gansakuTrebiT orive xelze an terfze,
ramac SeiZleba gvafiqrebinos, rom bavSvs SesaZloa cxel siTxeSi Caayofines kidurebi;
sigaretis namwvi; damwvrobis niSnebi, romelTac sagnis forma aqvT, mag. rogoricaa uTo.

silurjeebi da iarebi, gansakuTrebiT sxeulisa Tu saxis orive mxares, vinaidan sxeulis
SemTxveviTi dazianeba iSviaTad tovebs simetriul niSnebs; Calurjeebi, romlebic
gvafiqrebinebs, rom bavSvi SesaZloa Cavlebuli yofiliyo orive xeliT; garkveuli formis
mqone silurjeebi, romlebic raime sagnis formas gvagoneben, rogoricaa qamris balTa,
savarcxeli da sxva.

nakbenebi; motexilobebi;

Tavis qalisa Tu Tvalebis dazianebebi.

fizikuri Zaladobis qceviTi simptomebi bavSvi socialurad ganmartoebuli da Caketilia; bavSvi xSirad Cxubobs sxva bavSvebTan; bavSvi uCveulod pasiuri da mowuwunea; bavSvi SfoTavs maSin, roca sxva bavSvebi raRacas itkenen; bavSvi SeSfoTebuli da TavSekavebulia misi mSoblebis TandaswrebiT; bavSvi SiSs gamoxatavs saxlSi wasvlasTan dakavSirebiT; bavSvi dazianebul nawilebs tanisamosiT an makiaJiT faravs; bavSvs xifaTi ganmeorebiT emarTeba; bavSvi amJRavnebs TviT-damazianebeli da TviT-destruqciul qcevas; bavSvi saxlidan garbis; bavSvs TviTmkvlelobis mcdeloba aqvs; maswavleblebi Civian bavSvis xSiri tirilisa da swavlis problemebis gamo maSin, roca ganviTarebis CamorCeniloba gamoricxulia.

seksualuri Zaladobis fizikuri niSnebi: siarulis da jdomis problemebi; sasqeso organos midamoebSi tkivili da qavili; daxeuli, daWmuWnuli an dalaqavebuli sacvali;

Calurjebebi da sisxldena sasqeso organos midamoebSi; Calurjebebi sasaze; sqesobrivad gadamdebi daavadebebi, gansakuTrebiT mozardebSi; mtkivneuli Sardva an gamonadeni sasqeso organoebidan; sagnebis naSTebi sasqeso organos midamoebSi.

seksualuri Zaladobis qceviTi da emociuri simptomebi:

kvebis aSlilobebi; marto Zilis SiSi; koSmarebi; gancalkevebis SfoTva; TiTis (an raime sagnis) wova; enurezi; enkoprezi; metyvelebis regresia; saubari seksualur Temaze; zedmeti masturbacia; seksualuri demonstraciuloba; ucabedi qviTinis periodebi; hiperaqtivoba; cvlilebebi saskolo qcevaSi (skolis SiSi, klasSi CarCena, koncentraciis sirTule);

regularuli emociuri afeTqeba; metismeti SiSi (maT Soris
mamakacis an qalis); mowyeniloba da depresia;
TviTmkvlelobaze fiqri; ukiduresi nervuli daZabuloba;
hipoqondria.

moZalade mzunvelis yvelaze gavrclebuli maxasiaTeblebia: mzunvelni Tvlis, rom
bavSvia pasuxismgebeli mis keTildReobaze; mzunvels araadekvaturi molodini aqvs
bavSvis unar-SesaZleblobebis Sesaxeb;

mzunveli disciplinis iseT zomebs mimarTavs, romlebic ar Seesabameba bavSvis asaks an
bavSvis qcevas;

bavSvi mudmivad xasiaTdeba rogorc “cudi”, “upasuxismgeblo” an sxve-
bis gan “gansxvavebuli”;

mzunveli mavne nivTierebazea damokidebuli; mzunveli bavSvobaSi
Zaladobis msxverpli iyo;

mzunveli socialurad izolirebulia megobrebis, naTesavebisa da
axloblebisagan; mzunvels miaCnia, rom ar SeuZlia “kontrolis SenarCuneba”; mzunveli
krizisul mdgomareobaSia axlobeli adamianis gardacva-

lebis, mosalodneli patimrobis, samuSaos dakargvis an sxva ramis gamo; mzunveli
fsiqikurad daavadebulia.

interview bavSvTan

Zaladoba gancdil bavSvTan interview gansakuTrebiT sifrTxiliT unda Catardes. interview
dros unda gvaxsovdes, rom TamaSi aris bavSvTan salaparako ena. pirveli interview
Catarebamde unda gaviTvaliswinoT Semdegi:

bavSvis moTxovnebis Sesabamisad moawyveT oTaxi da iqonieT qaRaldi da fanqrebi;
ikiTxeT, vin unda daeswros interview da rodos movlen es adamianebi; gaarkvieT, ra unda
uTxraT bavSvsa da mis mSoblebs konfidencialobis Sesaxeb;

bavSvTan pirveli interview dros:

gaxsovdeT, Tqveni daniSnuleba ar aris bavSvis garToba; mieciT bavSvs ufleba,
SeinarCunos Tqvendami distancia; daakvirdiT ramdenad asakis Sesabamisad
gamoiyureba/iqceva bavSvi; TxoveT mas, daxatos adamiani da saxli, xe an misi
ojaxi; hkiTxeT mas: sami survilis ufleba rom gqondes, ras isurvebdi? yuri

miugdeT mis pasuxebS; hkiTxeT mas: raketiT mTvareze rom midiode da
mxolod ori adgi-

li rom iyos xomaldSi, erTi SenTvis da erTic vinme sxvisTvis, vis waiyvandi? yuri
daugdeT mis pasuxS;

hkiTxeT mas: cxoveli rom yofiliyavi, romel cxovelobas isurvebdi? yuri daugdeT mis
pasuxS.

ra vuTxraT bavSvs, rodesac gancdil Zaladobaze gviyveba

1. `me mjera Seni~

bavSvebi iSviaTad ityuebian gancdili Zaladobis Sesaxeb. Tu isini Tvlian rom ar daujerebT,
arafers ityvian. im SemTxvevaSi, roca isini maSinve ar amboben simarTles, unda
SeZloT maTi ndobis mopoveba.

2. `rac dagemarTa, ar iyo swori~

bavSvebma, romelTac ufrosebi arasodes eqceodnen kargad, xSirad ar ician mozdilis
qmedebaSi maT mimarT ra aris da ra ar aris normaluri, ra aris swori da ra ar aris swori.
seqsualurma moZaladem SeiZleba uTxras bavSvs “Cven ubralod ase vTamaSobT” da
amiT daarwmunos bavSvi, rom aravis araferi ar uTxras.

3. `Seni brali ar aris is, rac dagemarTa~ bavSvebs gadatanili Zaladobis Semdeg xSirad uCndebAT danaSaulis grZnoba. maT ar unda igrZnon Tavi damnaSaved sxvis mier Cadenili Zaladobis gamo.

4. `kargia rom miTxari, Sen ar daisjebi amis gamo~zog bavSvs gancdili ambavis vinmesTan gaziarebis Semdeg uCneba danaSaulis grZnoba, eSinia moZaladis an eSinia, rom mas dasjian momxdaris gamJRavnebis gamo.

5. `dagexmarebi da yvelafers gavakeTeb, rom Tavi usafrTxod igrZno~yvelaferi gaakeTeT, rom micemuli piroba SeasruloT.

gaxsovdET, rom moZalade aSinebs bavSvs imiT, Tu ra saSinlad moeqceva mis
sayvarel adamianebs, im SemTxvevaSi Tu bavSvi vinmes rames etyvis.

6. `ver dagpirdebi, rom aravis vetyvi amis Sesaxeb. Seni dacva rom SevZloT, kidev viRaceebma unda icodnen, magram Cven SeiZleba SevTanxmdeT imaze, Tu vis vuTxraT.~

zogi bavSvi getyviT, rom Tqven erTaderTi pirovneba xarT visac is endo, visac uambo,
rac mas Tavs gadaxda da gTxovaT, rom misi saidumlo aravis gaandoT. magram am
SemTxvevaSi SeuZlebeli iqneba bavSvis dacva da moZaladis dasja. imisaTvis, rom
gaamarTloT bavSvis ndoba, mxolod masTan SeTanxmebiT unda gadawyvitoT, Tu vis
uambobT momxdaris Sesaxeb.

gamoyenebuli literatura:

EveryChild–is treningis masalebi

Handbook of Social Work Practice with Vulnerable and Resilient Population, Second Edition, Alex Gitterman, Editor Columbia University Press, 2001

Lucas, S. Where to start and what to ask: An Assessment handbook, 2002;

4. SeyrilaZe i. farcxalaZe n. saxelmZRvanelo “socialuri samuSao bavSvebTan da ojaxeTan” NSP Alumni Development Grant, Tbilisi 2003;

qalis mimarT Cagvra da Zaladoba ia SeyrilaZe

Cagvra

Cagvra qcevis is saxea, romlis drosac xdeba Zaladobis an muqaris gamoyeneba pirovnebaze Zalauflebisa da kontrolis damyarebisaTvis. Cagvras maSin aqvs adgili, rodesac erT pirovnebas swams, rom ufleba aqvs gaakontrolos sxva adamiani. Seuracxyofa, Cagvra da ojaxSida Zaladoba danaSaulebis saxeebs warmoadgenen.

gansazRvreba: ojaxis wevrebze Cadenilma Zaladobam gansxvavebuli formebi SeiZleba iqonios. CagvraSi SeiZleba Sediodes emociuri Seuracxyofa, ekonomikuri ziani, seqsualuri Zaladoba, bavSvebis gamoyeneba, muqara, mamakacis privilegiis gamoyeneba, daSineba, izolireba da qcevaTa sxva saxeobani, romlebic gamoiyeneba SiSis grZnobis SenarCunebis, daSinebisa da Zalauflebis mosapoveblad. umetes SemTxvevaSi ojaxSi danaSaulis Camdenebi yvela kulturaSi mamakacebi arian. qalebi yvelaze ufro xSirad arian Zaladobis msxverplni. agreTve xSirad gvxdება bavSvze ganxorcielebuli Zaladoba. ojaxuri Zaladoba Cveulebriv qvemoT moyvanil erT an ufro met kategorias SeiZleba ganekuTvnebodes:

- **fizikuri Cagvra** – moZaladis fizikuri Tavdasxma an agresiuuli saqcieli farTo masStabs moicavs: daJelilobidan mkvlelobამდე. is xSirad iwyeba bodiSis moxdiT trivialur darty maze, romelic ufro xSir da seriozul TavdasxmaSi gadaizrdeba.
- **seqsualuri Zaladoba** – moZaladis fizikur Tavdasxmas xSirad axlavs, an Tan sdevs seqsualuri Zaladoba. am SemTxvevaSi qals aiZuleben moZaladesTan seqsualur kavSirSi Sevides an Tavisi survilis sawinaaRmd egod monawileoba miiRos seqsualur aqtSi.
- **fsiqologiuri Cagvra** – moZaladis fsiqologuri an emociuri Zaladoba SeiZleba moicavdes gamudmebiT sityvier Seuracxyofas, damcirebas, zedmet mesakuTreobas, qalis izolirebas megobrebisa da ojaxis wevrebisagan, fizikuri da ekonomikuri resursebisgan mowyvetas da pirovnebis sakuTrebis ganadgurebas.

Cagvra droTa ganmavlobaSi Rrmavdeba. is xSirad iseTi saqcieliT iwyeba rogoricaa muqara, lanZRva-gineba, Zalis gamoxatuleba qalis TandaswrebiT (mag. muStis dartyma kedelze), da/an sagnebisTvis an cxovelebisTvis zianis miyeneba. Cagvra SeiZleba gaRrmavdes da gadavides akrZalvaSi, xelis kvraSi, silis gawvnaSi, CqmetaSi. CagvraSi Seileba Sediodes muStis/wixlis dartyma, kbenა, seqsualuri Seuracxyofa, nivTebis srola da sxva. da bolos, Cagvra SeiZleba gadaizardos sicocxlisaTvis safrTxis Semqmnел qcevaSi, rogoricaa gagudva, Zvlebis damtvreva, an iaraRis gamoyeneba.

lenor vokeris mixedviT, Zaladobis cikli Sedgeba sami fazisgan - (1) daZabulobis eskalacia, romlis drosac moZalade ufro da ufro advilad Riziandeba da kargavs wonasworobas, xolo msxverpli cdilobs SeinarCunos simSvide da Tavidan aicilos konflikti, (2) Zaladobis incidenti da (3) Taflobis xana, romlis drosac SesaZloa moZaladem bodiSi mouxados msxverpls Zaladobis incidentis gamo, Seecados sakuTari Zaladobis garemo pirobebiT axsnas da dados piroba, rom es aRar ganmeordeba.

ratom Cagraven mamakacebi qalebs?

bevri Teoria cdilobs axsnas, Tu ratom sCadis zogi mamakaci Zaladobas Tavisi partnioris mimarT. es Teoriebi eyrdnoba sxvadasxva faqtorebs, rogoricaa: ojaxis arasworad funqcionireba, komunikaciis unar-Cvevebis nakleboba, qalebis mier provokacia, stresi, damokidebuleba mavne nivTierebebze, sulierebis nakleboba da ekonomikuri problemebi. zemoT moyvanili sakiTxebi SeiZleba asocirebuli iyos qalebis CagvrasTan, magram isini ar warmoadgenen gamomwvev mizezebs. am faqtorebis Camocileba ar mouRebs bolos mamakacis qalze Zaladobas. mCagvreli iwyebs da agrZeLebs Tavis saqciels imitom, rom Zaladoba sxva pirovnebaze kontrolis mopovebis da SenarCunebis efeqturi meTodia da Cveulebriv, is ar ganicdis sakuTari qcevis uaryofiT Sedegebs.

istoriulad qalebis winaaRmdeg Cadenil Zaladobas ar aRiqvamdnენ rogorc “danaSauls”. es dadasturebulia imiT, rom mamakacebis mier partnioris CagvraSi damnaSaved cnobas iSviaTad Tu mohyveboda seriozuli Sedegebi, rogoricaa dakaveba/dapatimreba an fuladi jarima. sazogadoeba Zalian iSviaTad hkicxavs mCagvarelebs, im SemTxvevaSic ki rodesac cnobilia, rom isini fizikurad daesxnen Tavs TaviantT partniors. mCagvreli sazogadoebis yvela fenaSi arsebobs da mas gansxvavebuli gamocdileba da piradi Tvisebebi gaaCnia. magram, zogierTi Tviseba ufro gavrclebul da zogad xasiaTs atarebs:

mCagvreli qals sagnad aRiqvams. is ar aRiqvams qals, rogorc adamians. is ar scems qalebs pativs rogorc jguფs. zogadad, is qals uyurebs rogorc sakuTrebas an seqsualur obieqts.

mCagvrels dabali TviT-Sefaseba aqvs da cxovrebaSi Tavs usususrad da arafris maqnisad grZnobs. SeiZleba mogeCvenoT, rom warmatebuli tipia, magram Sinaganad Seusabamobis gancda aqvs.

mCagvreli Riad laparakobs Tavisi saqcielis gamomwvev mizezebze. Tavis ZaladobaSi brals sdebs garemo pirobebs, mag. stress, misi partnioris qcevas, “cud dRes”, alkohols an sxva faqtorebs.

mCagvreli SeiZleba sasiamovno da momxiblavi iyos Zaladobis periodebs Soris, da gareSe pirni mas xSirad aRiqvamen rogorc “sasiamovno tips”.

potenciuri mCagvrelis gamafrTxilebeli niSnebi SeiZleba moicavdes metismet eWvianobas, mesakuTreobas, cud xasiaTs, araprognozirebadobas, sisastikes cxovelebis mimarT da midrekilebas sityvieri Seuracxyofis miyenebisen.

ratom rCebian qalebi moZalade mamakacebTan?

Zalian xSirad SekiTxvaze “ratom rCebian qalebi maTTan?” sapasuxod moaqvT msxverplis damadanaSaulebeli damokidebuleba. Zaladobis msxverpl qalebs xSirad sayveduroben, rom maT albaT moswonT an sWirdebaT aseTi mopyroba, winaaRmdeg SemTxvevaSi isini ar darCebodnen aseT adamianTan. aseve amboben, rom isini miekuTvnebian im mravalricxovan “qalTa ricxvs, romlebsac metismetad uyvarT” an romlebsac “dabali TviTsefaseba aqvT”. sinamdvileSi ki, aravis moswons rodesac scemen, ganurCevlad emociuri mdgomareobisa Tu TviTsefasebisa.

qalis darCenis mizezebi gacilebiT rTulia. yvelaze xSir SemTxvevaSi, qalisaTvis saSiSia moZaladis datoveba. Tu moZalades gaaCnia ekonomikuri da socialuri statusi, misi mitoveba qalisaTvis damatebiT problemebs wamoWris. mitoveba SeiZleba niSnavdes cxovrebas SiSSi da bavSvze meurveobis da zrunvis uflebis dakargvas, finansuri daxmarebis dakargvas da samsaxurSi Seviwroebas/damcirebas.

miuxedavad imisa, rom ar arsebobs gansazRvruli pirovnuli profili qalisa, romelsac daCagraven, arsebobs kargad aRwerili sindromi imisa, Tu ra mohyveba Cagvris dawyebas. daCagruli qali ganicdis sircxvilisa da uxerxulobis grZnobas da izolirebulia. qali SeiZleba ar gaeqces Cagvras maSinve imitom, rom:

realuri SiSi aqvs imisa, rom mCagvreli ufro gamZvinvardeba da misi mitovebis mcdelobam SeiZleba fataluri Sedegic ki gamoiwvios;

megobrebma da ojaxis wevrebma SeiZleba ar dauWiron mxari mis gadawyvetilebas wasvlis Sesaxeb;

icis, ra finansuri da sxva sirTuleebis winaSe SeiZleba aRmoCndes martoxela mSobeli;

manipulirebasTan, daSinebasa da damcirebasTan erTad arsebobs siyvarulSi da imedSi gatarebuli droc;

SeiZleba ar icis, vis mimarTos an aravin sTavazobs usafrTxoebas da Tanadgomas.

dabrcolebebi, romlebic xels uSlis ZalmomreobiTi

urTierTobebis dasrulebas

qalis darCenis mizezebi zogadad SeiZleba sam ZiriTad kategoriad
davyoT: resursebis nakleboba:

qalebis umetesobas erTi bavSvi mainc hyavs, romelic maTzea damokide-
buli;

bevri qali ar aris dasaqmebuli;

bevr qals ar aqvs sakuTreba, romelic mxolod misia; zog qals ar gaaCnia
finansuri saxsrebi;

qalebs, romlebic toveben moZalade partniorebs, eSiniaT rom gaamtyuvneben/brals
dadeben Ralatsa da bavSvis mitovebaSi, da dakargaven Svilebsa da qonebas;

cxovrebis standartebi/pirobebi SeiZleba gauaresdes qalisTvis da misi bavSvebisTvis.

instituciuri reaqcia:

mRvdlebi da sxva religiuri pirebi xSirad emsaxurebian qorwinebis yvela fasad “dacvas”;

policielebi xSirad ar exmarebian qalebs. isini Zaladobas aRiqvamen, rogorc ojaxSi
momxdar “uTanxmoebas”, imis nacvlad rom Sexedon mas rogorc danaSauls, romlis
drosac erTi pirovneba fizikurad esxmis

Tavs meores; policielma SeiZleba gadaaTqmevinos qals sarCelis Setana; prokurorebs
xSirad ar surT, ganixilon sasamarTloSi zemoT xsenebuli SemTxvevebi, xolo mosamarTleebi
iSviaTad Tu miusjian moZalades sakadris sasjels. sasjelis gacilebiT ufro xSir saxes
warmoadgens sacdeli periodi an jarima;

miuxedavad SemzRudavi brZanebulebisa mcirea Sansi, rom ganTavisuflebuli moZalade ar
gaimeorebs Tavdasxmas. ar arsebobs sakmarisi usafrTxo TavSesafrebi qalebisaTvis an
sxva servisebi, romlebic uzrunvelyofen msxverplis usafrTxoebas.

tradiciuli ideologia:

bevr qals ar swams, rom ganqorwineba swori alternativaa; bevri qali Tvlis, rom
miuRebelia bavSvi izrdebodes mxolod erT mSobelTan da rom moZalade mama ukeTesia,
vidre umamoba;

sazogadoebis gavlenis gamo bevr qals swams, rom is aris pasuxismgebeli imaze, rom misi
qorwineba “Sedges”. qorwinebis SenarCunebis mcdelobis marcxი misi, rogorc qalis,
marcxia;

bevri qali izolirebulia megobrebisagan da ojaxis wevrebisagan an eWviani da mesakuTre
moZaladis mier, an imis gamo, rom Zaladobis niSnebis damalvis mizniT aRar kontaqtobs

gare samyaroTan. am izolaciam SeiZleba gaaRvivos grZnoba, rom ar arsebobs gasaqcevi adgili.

bevri qali cdilobs racionalurad axsnas moZaladis qceva, daabralos is stress, alkohols, samsaxuris problemebs, umuSevrobas an sxva faqtorebs.

bevr qals aswavlian, rom maTi TviTSefaseba da Rirebuleba damokidebulia mamakacis `Sovnasa~ da SenarCunebaze.

moZalade iSviaTad scems qals ganuwyvetliv. Sualedesi is SeiZleba saocnebo raindad moevlinos partnors. qals swams, rom misi partniori gulis siRrmeSi “kargi adamiania” da Tu mas swams, rom unda darCes “karg adamianTan”, misi es rwmena gaaZlierebs gadawvytilebas darCenis Sesaxeb. man agreTve SeiZleba racionalurad daaskvnas, rom moZalade ZiriTadad kargia manam, sanam cudi ram ar daemarTeba da rom man zogjer “boRmac unda gadmoanTxios”.

ram SeiZleba migvaniSnos ojaxur Zaladobaze

qvemoT moyvanil niSan-Tvisebebs xSirad aqvs adgili Zaladobis Cadenamde da maTi saSualebiT SeiZleba amovicnoT potenciuri moZalade:

1. gaizarda Tu ara igi ZaladobiT aRsavse ojaxSi? pirovnebebma, romlebic gaizardnen ojaxebSi, sadac maT Zaladoba ganicades bavSvobaSi, an sadac erTi mSobeli meores scemda, iswavles, rom Zaladoba normaluri saqcielia.
2. iyenebs Tu ara igi Zalas an iCens Tu ara igi Zaladobisaken midrekilebas, rodesac cdilobs problemis “gadaWras”? axalgazrda mamakaci, romelsac danaSauli aqvs Cadenili, romelic CxubSi Rebulobs monawileobas, romelsac moswons Tavi gamoaCinos “magar biWad” Sesazloa igivenairad moeqces cols da Svilebs. swrafad ecvleba ganwyobileba? metismetad xom ar reagirebs patara problemebis Tu gaRizianebris dros? sastikad eqceva cxovelebs? rodesac gabrazebulia urtyams muSts kedels an isvris nivTebis? nebismieri zemoT xsenebuli qcevit SeiZleba davaxasiaToT pirovneba, romelsac gaaCnia midrekileba Zaladobisaken.
3. avad xom ar moixmars alkohols an narkotikebs? Zalian Zlieri kavSiria Zaladobasa da narkomania/alkoholizms Soris. fxizlad iyavit misi Sesazlo smis/narkomaniis problemis mimarT, gansakuTrebit im SemTxvevaSi, Tu uaryofs Tavis smis/narkomaniis problemas an uaryofs daxmarebis saWiroebas. nu ifiqrebt, rom Tqven mis Secvlas SeZlebt.
4. aqvs Tu ara Zlieri tradiciuli Sexeduleba imis Sesaxeb, Tu ra unda akeTos mamakacma da ra unda akeTos qalma? fiqrobs Tu ara, rom qali saxlSi unda ijdes da qmars unda uvlides da emorCilebodes?
5. eWviania Tu ara im xalxis mimarT, romelTanac Tqven gaqvT urTierToba – ara mxolod mamakacebis, aramed Tqveni megobari qalebis an naTesavebis mimarT? cdilobs Tu ara,

rom izolirebuli gamyofot? yovelTvis ainteresebs, sad xarT? yovelTvis unda Tu ara, rom masTan iyoT?

6. xeli miuwwdeba Tu ara iaraRTan, danebTan an sxva sasikvdilo instrumentTan? saubrobs Tu ara maT gamoyenebaze sxva adamianeTan, an imuqreba Tu ara maTi gamoyenebiT angariSis gasasworeblad?
7. moelis Tu ara Tqvengan misi brZanebebisa da rCevebis Sesrulebas? brazdeba Tu ara, rodesac Tqven mis survilebs ar asrulebT an ver xvdebiT, Tu ras moelis igi Tqvengan?
8. axasiaTebS Tu ara xasiaTis ukiduresi cvlilebebi, TiTqos ori gansxvavebuli adamianiao? zogjer ukiduresad keTilia da zogjer ki ukiduresad sastiki?
9. rodesac brazdeba, geSiniaT misi? xom ar fiqrobT, rom misi argabrazeba Tqveni cxovrebis mTavar amocnad iqca? akeTebT Tu ara imas, rac mas unda imis nacvlad, rom Tqveni survilisamebr imoqmedoT?
10. uxeSad xom ar gepyrobaT? gaiZulebT Tu ara imis gakeTebas, rac Tqven ar gindaT?

kiTxvari

gadaxedeT qvemoT mocemul kiTxvebs. ifiqreT imaze, Tu rogor gepyrobaT Tqveni partniori da rogor epyrobiT Tqven mas. ar dagaviwydeT, rom Tuki erTi adamiani sistematurad aSinebs, tkivils ayenebs an amcirebs meore adamians, amas Zaladoba hqvia.

akeTebS Tu ara amas Tqveni partniori...

- ___ ojaxis wevrebisa da megobrebis winaSe gamcirebT an dagciniT?
- ___ saTanadod ar afasebs/arafrad Tvlis Tqvens miRwevebsa da miznebs?
- ___ gagrZnobinebT, rom Tqven gadawyvetilebis gamotana ar SegiZliaT?
- ___ muqaras an zewolas iyenebs Tqveni Tanxmobis mosapoveblad?
- ___ geubnebaT, rom umisod araraoba iqnebiT?
- ___ uxeSad gepyrobaT – xels an mujlugins gkravT, gpwkenT an girtyamT?
- ___ dReSi ramdenjerme girekavT an gakiTxavT imisaTvis, rom darwmundes, rom iq xarT, sadac uTxariT, rom iqnebiT?
- ___ alkohols/narkotikebs abrales imas, rom Tqven cudad gepyrobaT?
- ___ sakuTar qmedebas/gancdebs Tqven gabralebT?
- ___ gaZalebT iseT seqsualur aqtivobas, romlisTvisac Tqven mzad ar xarT?
- ___ iseT gancdas giqmniT, TiTqos am urTierTobidan Tavis daRweva SeuZlebelia?
- ___ giSliT dro ise gaataroT, rogorc Tqven gindaT, magaliTad, giSliT megobrebTan an Tqvens ojaxTan yofnas?

___ cdilobs Cxubis mere arsad waxvideT, raTa “gakveTili gaswavloT”?

Tqven...

___ zogjer gaSinebT is, Tu rogor iqceva Tqveni partniori?

___ mudmivad bodiSebs uxdiT sxvebs Tqveni partnioris qcevis gamo?

___ gjeraT, rom SeZlebdIT Tqveni partnioris Secvlas, Tuki sakuTar TavSi raimes SecvlidIT?

___ cdilobT ar gaakeToT iseTi ram, rac Tqvens partnors gaaRizianebs an konfliqts gamoiwvevs?

___ grZnobT, rom rac ar unda gaakeToT, Tqveni partniori arasdros aris kmayofili TqveniT?

___ yovelTvis imas akeTebT, rac Tqven partnors surs, rom gaakeToT imis nacvlad, rom Tqveni survilisamebr iqceodeT?

___ xarT Tqvens partniorTan imis gamo, rom geSiniaT imisa, Tu ra SeiZleba man moimoqmedos, Tuki Tqven mas datovebT?

Tu ramodenime zemoaRniSnulidan damaxasiaTebelia Tqveni urTier-TobebisTvis, esaubreT vinmes. daxmarebis gareSe Zaladobas ar moevleba.

ra kategoriis qalebi xasiaTdebian Zaladobis gancdis meti albaTobiT:

asakiT ufro axalgazrda (16-24);

Raribi da naklebad ganaTlebuli.

faqtebi ojaxuri/partnioruli Zaladobis Sesaxeb:

1970-ian wlebSi a.S.S.-Si moklul qalTa mTliani raodenobis 30% iyo mokluli partnioris mier;

1996 wels a.S.S.-Si partnioris mier partnioris mkvlelobis daaxloebiT 2000 SemTxvevidan msxverplis TiTqmis 3/4 iyo qali.

ra SeiZleba mohyves Zaladobas:

mkvleloba;

daWra da fizikuri janmrTelobis problemebi (Calurjebebi, motexilobebi, iarebi da sxva); TviTmkvleloba;

fsiqologiuri Sedegebi:

sircxvili, danaSaulis grZnoba, sakuTari Tavis dadanaSauleba, damcirebulobis gancda;

depresia da suiciduri qceva; SiSebi da SfoTva;

nivTierebaTa avadmoxmareba (alkoholizmi da narkomania); seqsualuri disfunqciebi;

post traumatuli stresuli simptomebi: koSmarebi, Zaladobis Se mawuxebeli mogonebebi, koncentraciis da Zilis sirTuleebi, gaqcevis survili.

qalis mimarT Zaladobis SemTxvevaSi saWiro servisebi: qalebisaTvis:

TavSesafari; iuridiuli daxmareba; samedicino daxmareba;

finansuri da informaciuli daxmareba; fsiqologiuri

daxmareba; jgufuri Terapia. mamakacebisTvis:

risxvis marTva;

individualuri daxmareba, romelic mimarTulia qcevis modificirebaze;

nivTierebaTa avadmoxmarebis marTva.

bavSvebisTvis: sareabilitacio programa.

wyvilTa konsultacia zogadad araa rekomendirebuli sawyis etapze an agresiis mwvave fazaSi da manam, sanam agresiis incidentis albaToba minimumamde ar aris dayvanili.

daCagruli qalis sindromi

daCagruli qalis sindromi aris fsiqologiuri mdgomareoba qroni-
kuli Zaladobis msxverplisa, romelic didwilad waagavs posttraumul stresul mdgomareobas.
lenor vokeris Tanaxmad, daCagruli qalis sindromisaTvis damaxasiaTebelia Semdegi oTxi
piroba:

1. qals miaCnia, rom Zaladobis incidenti misi brali iyo;
2. qals ar SeuZlia Zaladobaze pasuxismgebloba sxvaze an sxva faqtorebze gadaitanos;
3. qals eSinia sakuTari da misi Svilebis fizikuri usafrTxoebis dakargvis;
4. qals aReniSneba iracionaluri rwmena imis Sesaxeb, rom moZalade yovlisSemZlea da yvelaferi icis da yvelgan miuwvdeba xeli. traumatuli gamocdilebis mqone adamianebs xSirad awuxebT trav-

matul movlenasTan dakavSirebuli fsiqologiuri stres. umravles SemTxvevaSi es aris normaluri reaqcia aranormalur situaciaze. Tumca, Tuki adamianebi grZnoben, rom maT ar SeuZliaT xelaxla moipovon sakuTari cxovrebis kontrolirebisa da warmarTvis unari, an Tu maT didi xnis ganmavlobaSi aReniSnebaT Semdegi simptomebi, romlebic maT xels uSlis yoveldRiur funqcionirebaSi, maT daxmarebisaTvis unda mimarTon specialists. **es simptomebia:**

ganmeorebiTi fiqri an koSmarebi traumatuli movlenis Sesaxeb; garTulebuli daZineba da cvlilebebi madaSi;

SfoTvisa da SiSis gancdebi, gansakuTrebiT iseT situaciaSi moxvedrisas, romelic gvagonebs traumatul movlenas;

iseTi moqmedeba an gancda imisa, TiTqos travmatuli movlena kvlav xdeba (gulisxmobs gancdilis xelaxla gancdas, iluziebs, halucinaciebs, movlenis uecar amotivtivebas);

advilad SekrToma an zedmetad fxizloba; depresiis, mwuxarebis, da energiis naklebobis gancda;

mexsierebis problemebi, maT Soris travmatuli movlenis calkeuli aspeqtebis gaxsenebis sirTuleebi;

dabneuloba da yoveldRiur amocanebze fokusirebis uunaroba; gadawyvetilebis

miRebis sirTuleebi (abulia); advilad gaRizianeba, aRgzneba, gabrazeba an wyena;

emociuri “simunje”, ganmartoeba, sxvebisgan izolacia da gaucxoeba; ucabedad tirili,

sasowarkveTisa da ususurobis grZnobis daufleba; sayvareli adamianebs mimarT uaRresad mSfoTvare damokidebuleba

da zedmeti nerviuloba maTi usafrTxoebis Taobaze;

aleqsiTimia (emociebis verbalizaciis uunaroba)

Zaladobis msxverpl qalebTan individualuri muSaobis

principebi

Zaladobis msxverpl qalebTan individualuri muSaoba sakmaod efeqtur Sedegebs iZleva. qvemoT CamoTviliia is ZiriTadi principebi, romelTa gaTvaliswineba aucilebelia muSaobis procesSi:

davexmaroT emociebis gamoxatvSi; viyoT

empaTiuri da movusminoT;

movaxdinoT misi mdgomareobis garkveuli normalizacia; SevaqoT imisTvis, rom

gagiziaraT mtkivneuli informacia; xazi gavusvaT mis Zlier mxareebis da SevaqoT;

movaxdinoT ambivalentobis (moZaladis mimarT urTierTsawinaaRm-dego grZnobebis Tanaarsebobis) normalizacia;

xazi gavusvaT imas, rom misi brali araa, rac daemarTa;

davexmaroT qals, gaiazros Zaladobis ciklis specifika da is, Tu ra gavlenas axdens Zaladoba ojaxis yvela wevrze;

ar SevTavazoT sakuTari azri problemis gadaWris Sesaxeb (mag. moZaladis datovebis Sesaxeb) da xeli SevuwyoT mis TviT-gansazRvras;

riskebis Sefaseba - SevasasT qalis usafrTxoebis mdgomareoba; Tu ojaxSi aris bavSvi, aucileblad SevasasT bavSvis usafrTxoebis mdgomareoba da bavSvze Zaladobis xarisxi/riski; SevasasT qalis depresiis xarisxi da suicidis riski;

davexmaroT qals usafrTxoebis gegmis ganviTarebaSi;

mivawodoT informacia arsebuli resursebis (TavSesafari, ufaso iuridiuli da samedicino konsultacia da sxva saWiro servisebi)

Sesa xeb; davexmaroT qals gaqcevis gegmis ganviTarebaSi, Tuki misi arCevania gaqceva;

SevasasT qalis Tanadgomis qseli da davexmaroT mas resursebis gamoyenebaSi.

gamoyenebuli literatura:

1. Handbook of Social Work Practice with Vulnerable and Resilient Population, Second Edition. Alex Gitterman, Editor, Columbia University Press, 2001;
2. SeyrilaZe ia, saleqcio kursi “socialuri samuSao sxvadasxva populaciebTan”Tbilisis saxelmwifo universiteti, 2003
3. Walker, L., The Battered Woman, 1979.

nivTierebaze damokidebuleba

ia SeyrilaZe

nivTierebebTan dakavSirebuli daavadebebi iyofa or did jgufad: nivTierebebze damokidebulebis daavadebebi (nivTierebaze damokidebuleba da nivTierebaTa avadmoxmareba) da nivTierebebiT gamowveuli daavadebebi (intoksikacia, nivTierebiT gamowveuli bodva, nivTierebiT gamowveuli fsiqoturi aSliloba da sxva.).

ras niSnavs nivTierebaze damokidebuleba?

nivTierebaze damokidebuleba aris alkoholisa Tu sxva nviTierebis fsiqologiuri da/an fizikuri moTxovnileba, romelic ar qreba im SemTxvevebSi ki, rodesac mis gamoyenebas negatiuri Sedegebi mohyveba. es aris pirveladi, qronikuli daavadeba gamowveuli/gamwvavebuli genetikuri, fsiqo-socialuri da garemo faqtorebis mier. xSir SemTxvevaSi daavadeba progresirebs da fatalur Sedegs iwvevs.

damokidebulebis ori aspeqti arsebobs: (1) wamlis efeqtisadmi gaz-rdili tolerantoba da (2) wamlis miRebis Sewyvetsi sindromi.

rodesac wamlis efeqtisadmi tolerantoba izrdeba, adamians sWirdeba ufro da ufro meti doza imisTavis, rom igive efeqti miiRos, rac dasawyisSi ganicada. vinaidan centraluri nervuli

sistemis ujredebi gaxangrZlivebulad iReben nivTierebas, organizmi ecdeba normaluri funqcionireba SeinarCunos imgvarad, rom ujredebi naklebad mgrZnobiare gaxdnen nivTierebis mimarT. Sesabamisad, individma SesaZloa gazardos doza sawyisi efeqtis misaRwevad.

rodesac nivTierebis avadmoxmareba didxans grZeldeba da am dros adamiani wyvets wamlis miRebas, amas mohyveba Sewyvetis sindromi. es sindromi gamowveulia im nivTierebebis ararsebobiT, romelTac centraluri nervuli sistema ukve Seegua. rodesac wamlis miwodeba aRar xdeba, centraluri nervuli sistema gaivlis xelaxali adaptaciis anu readaptaciis periods, vinaidan man unda iswavlos mocemuli nivTierebis gareSe normalurad funqcionireba. swored am periodSi gamoamJRavnebs adamiani Sewyvetis sindromis fizikur simptomebs.

nivTierebaze damokidebuleba xasiaTdeba Semdgomis simptomebis gaxan grZlivebuli an perioduli gamovleniT: kontrolis dakargva

smaze/gamoyenebaze; gazrdili tolerantoba alkoholis/nivTierebis mimarT (zogjer tole rantobis dakargvas aqvs adgili daavadebis gviandel etapebze);

uaresdeba Tu ar moxda individis mier mavne nivTierebis miRebis Sewyveta; maTi gamoyeneba uaryifiTi Sedegebis miuxedavad; mcdari azrovneba (magaliTad, uaryofa).

nivTierebaze damokidebuleba, rogorc pirveladi, qronikuli da progresuli daavadeba
samedicino modelis Tanaxmad, damokidebuleba aris pirveladi daavadeba. igi ar warmoadgens sxva daavadebis symptoms.

nivTierebaze damokidebuleba aris qronikuli, anu individi mTeli cxovrebis manZilze damokidebulia nivTierebaze. am daavadebis gankurneba SeuZlebelia, Tumca SesaZlebelia misi mkurnaloba da kontroli.

nivTierebaze damokidebuleba aris progresuli. masTan dakavSirebuli fizikuri, emociuri da socialuri problemebi uarsedeba Tu alkoholis an nivTierebis miReba ar wydeba. am problemis uyuradRebod mitovebam SeiZleba gamoiwvrios individis naadrevi sikvdili Tanamdevari janmr Telobis problemebis, ubeduri SemTxvevisa Tu travmis gamo.

nivTierebaze damokidebuleba rogorc pirveladi, qronikuli da progresuli daavadeba

arsebobs uamravi Teoria, romelic cdilobs axsnas is Tu, ris gamo xdebian adamianebi nivTierebaze damokidebulni. am Teoriebs Sorisaa: moraluri Teoria (alkoholisa da narkotikuli

nivTierebis gamoyeneba moraluri naklia), fsiqologiuri Teoria (fsiqikuri janmrTelobis problemaa), samedicino Teoria (pirveladi, qronikuli da prog resuli daavadebaa. mavne nivTierebaze damokidebuleba ar gani kurneba); qceviTi Teoria (gadamdebi qcevaa, alkoholisa da narkotikuli nivTierebis gamoyenebas swavloben); nevrologiuri/qimiuri disbalansis Teoria (warmoiqneba qimiuri disbalansis gamo); genetikuri Teoria (Tandayolilia da memkvidreobiT gadaecema); garemos Teoria (mowamluli garemo); ganviTarebis Teoria (Seferxeba emociur ganviTarebaSi); ojaxuri sistemis Teoria (ojaxi qmnis narkomans) da a.S.

dResdReobiT nivTierebaze damokidebuleba gaigeba, rogorc mravalfaqtoriani, anu mravali komponentisa da SesaZlo xelSemwyobi faqtoris momcveli fenomeni.

nivTierebaze damokidebulebis Sefaseba

DSM-IV-is Tanaxmad nivTierebaze damokidebuloba warmoadgens nivTierebis moxmarebis iseT arajansar patterns, romelic iwvevs klinikurad mniSvnelovan Seferxebas an distress da xasiaTdeba qvemoT mocemuli simptomebidan minimum sami simptomis arsebobiT 1 wlis ganmavlobaSi:

- (1) tolerantoba, romelic gulisxmobs, romelime qvemoT CamoTvliil symptoms:
 - (a) mniSvnelovnad gazrdili dozis moTxovniloba sasurveli efeqtisa Tu intoqsikaciis misaRwevad;
 - (b) igive dozis gamoyenebisas mniSvnelovnad Semicirebuli efeqti.
- (2) Sewyvetis sindromi, rac gamoixateba romelime qvemoT mocemul simptomSi:
 - (a) nivTierebisTvis damaxasiaTebeli Sewyvetis sindromi;
 - (b) igive an monaTesave wamlis miReba xdeba Sewyvetis sindromis Tavidan asacileblad.
- (3) xSirad nivTierebis miReba xdeba ufro didi raodenobiT an ufro xangrZlivi periodis ganmavlobaSi, vidre es ganzraxuli iyo;
- (4) saxezea Zlieri survili an warumatebeli mcdeloba nivTierebis avadmoxmarebis Sewyvetisa;
- (5) drois umetes nawils adamiani atarebs nivTierebis mopovebasTan dakavSirebul moqmedebesSi;
- (6) nivTierebis moxmarebis gamo mniSvnelovanad aris Semicirebuli/ Secvlili socialuri da profesiuli moRvaweobebi da garToba;
- (7) nivTierebis moxmareba grZeldeba miuxedavad seriozuli fsiqologiuri da fizikuri problemebisa.

zogadad, nivTierebaTa moxmarebis Sefasebisas aucilebelia Sefasebis mravalkomponentiani midgoma, romelic gulisxmobs SeZlebisdagvarad amomwuravi informaciis miRebas yvela qvemoT CamoTvliil faqtorze:

moxmarebis istoria (dasawyisi da xangrZlivoba); moxmarebis
 sixSire; moxmarebis intensivoba (doza);
 Sewyvetis mcdelobis istoria/mkurnalobis istoria;
 tolerantobis Sefaseba;
 moxmarebis gverdiTi movlenebi (madis problema, samedicino prob-
 lemebi);
 moxmarebis socialuroba;
 moxmarebasTan dakavSirebuli cxovrebiseuli problemebi (kanon-
 Tan, ojaxSi, samsaxurSi, a.S.); moxmarebis efeqti (Tavs ukeT grZnobs, siTamames
 matebs da a.S.).

nivTierebaTa avadmoxmharebis Sefasebis mravali meTodi, testi Tu
 formati arsebobs. erT-erTi gavrclebuli skringing testia CAGE, romelic ZiriTadad alkoholizmis
 dasadgenad gamoiyeneba, Tumca misi adaptacia Sesazlebelia nikotinis, kofeinis Tu sxva
 nivTierebis mimarT. testi sul oTxi kiTxvisgan Sedgeba da ori an meti dadebiTi pasuxis Sem-
 TxvevaSi Semdgomi gamokvlevis aucileblobaze migviTitebs (Evingi, 1984).

CAGE: alkoholizmis skringing testi:

1. odesme gifiqriaT, rom unda SeamciroT alkoholis moxmhareba?
2. garSemomyofebi Sewuxebulebi arian Tqvens mier alkoholis marali moxmharebis gamo?
3. Tavi damnasaved gigrZvniaT alkoholis moxmharebis gamo?
4. odesme dagWirvebiaT nabaxusevze dilis dawyeba alkoholis miRebiT, nervebis
dasawynareblad da Tvalebis gasaxelad (azrze mosasvlelad)?

qvemoT moyvanilia is kiTxvebi, romelTa dasma Sesazloa informaci-
 uli iyos nivTierebaTa avadmoxmharebis gamosavlenad da Sesaswavlad.

1. Tu eweviT?/mogiweviaT sigareti? ramdeni xania, rac eweviT? ramden sigarets eweviT
dReSi?
2. Tu svamT?
3. ras svamT? (luds, Rvinos, liqiors da a.S.)?
4. regularulad RebulobT gamoweril wamals? rogor moqmedebs is Tqvenze/Tavs rogor
grZnobT?
5. xom ar iyenebT romelime wamals gamoweris gareSe? rogor moqmedebs is
Tqvenze/Tavs rogor grZnobT?
6. Tu xmarobdiT romelime arakanonier narkotiks?

7. bolos rodīs dalieT/miiReT nivTiereba?
8. ramdens svamdiT/ramden nivTierebas RebulobdiT?
9. bolos es rodīs gaakeTeT?
10. ramdeni dalieT/ramdeni nivTiereba miiReT?
11. yovelTvis erTsa da imave raodenobas/dozas svamT/iRebT? uaryofi-
Ti pasuxis SemTxvevaSi, miRebuli nivTierebis raodenoba matulobs Tu klebulobs?
12. Tu miRebuli nivTierebis raodenoba izrdeba, gawuxebT/gaRelvebT es?
13. mniSvelovnad xom ar moimateT an xom ar daikeliT wonaSi sasmelis/nivTierebis
miRebis dros?
14. Zilis problemebi xom ar gqondaT, rodesac svamdiT/nivTierebas xmarobdiT?
15. dRis ra monakveTSi svamT/iRebT nivTierebas?
16. kviris ra monakveTSi svamT/iRebT nivTierebas?
17. kviraSi ramdeni dRe svamT/iRebT nivTierebas?
18. Cveulebriv vin aris TqvenTan erTad, rodesac svamT/iRebT nivTierebas?
19. Tqveni megobrebi Tu svamen/iReben nivTierebas?
20. Tqveni mSoblebi Tu svamen (svamdnen) /iReben (iRebdnen) nivTierebas?
21. ojaxSi romelime wevri alkoholiki/narkomani xom ar aris?
22. odesme xom ar SeuwxebixarT azrs, rom smasTan/narkotikebTan dakavSirebiT
Seizleba problema gagCenodaT?
23. vinmes xom ar uTqvams TqvenTvis, rom smasTan/narkotikTan dakavSirebiT problema
gaqvT/gqondaT?
24. rogor gexmarebaT daleva/nivTierebis miReba?
25. rodesac svamT/nivTierebas RebulobT, rogor grZnobT Tavs?
26. xom ar mouyoliaT TqvenTvis Tqveni iseTi qcevis Sesaxeb, romelic sasmelis an narkotikis
gavlenis qveS ganaxorciet da ar gaxsovT amis Sesaxeb?
27. xom ar uTqvamT TqvenTvis, rom rodesac svamT/nivTierebas RebulobT, ufro
uyuradRebo xdebiT, an brazobT, an kontrols kargavT?
28. SegiZliaT “gaumklavdeT” alkoholis an narkotikebis ufro met raodenobas, vidre
RebulobdiT?
29. adrindelTan SedarebiT giWirT “gaumklavdeT” alkoholis an narkotikis gavlenas?
30. rodesac svamT/nivTierebas RebulobT, Tavs ufro komunikabelurad grZnobT?

31. xom ar dagimyarebiaT sqesobrivi kontakti iseT adamianTan, romelTanac ar waxvidodiT amaze, rom ar yofiliyaviT sasmelis/nivTierebis gavlenis qveS?
32. xom ar nanobT Tqvens romelime saqciels, romelic sasmelis/nivTierebis gavlenis qveS yofnis dros CaidineT?
33. imitom xom ar svamT/RebulobT nivTierebas, rom “Tqvens problemebs/usiamovnebas gaeqceT”?
34. romel problemebs cdilobT gaeqceT?
35. samsaxurSi vinmes xom ar gamouTqvams SeSfoTeba Tqvens smasTan/nivTierebis miRebasTan dakavSirebiT?
36. xom ar TvliT, rom smasTan/nivTierebis miRebasTan dakavSirebuli problema xels giSlit samsaxurebrivi movaleobebis ganxorcielebaSi?
37. smis/nivTierebis miRebis gamo Tu gagicdeniaT romelime samuSao dRe?
38. smis/nivTierebis miRebis gamo xom ar dagikargavT samsaxuri?
39. meuRlesTan an partniorTan xom am mogsvliaT konflikti, an xom ar gamZafrebula urTierToba Tqvens Soris Tqveni mavne Cvevis (smis an nivTierebis avadmoxmarebis) gamo?
40. xom ar dagemuqraT mauRle an partniori, rom migatovebdaT Tqveni mavne Cvevis gamo?
41. xom ar miutovebixarT meuRles/partniors Tqveni mavne Cvevis gamo?
42. sasmels an nivTierebis moxmarebas xeli xom ar SeuSlia TqvenTvis seqsualur urTierTobebSi?
43. xom ar daupatimrebixarT narkotikebis gamoyenebis dros, nivTierebebiT vaWrobis dros, an Tqveni saqcielis gamo rodesac nivTierebis gavlenis qveS iyaviT?
44. ojaxis wevrebs nakleb yuradRebas imitom xom ar uTmobT, rom svamT/nivTierebas iRebT?
45. ojaxs an megobrebs xom ar gaurbixarT, rodesac svamT/nivTierebas iRebT?
46. xom ar dagirtyamT meuRlisaTvis an SvilebisaTvis, rodesac miRebuli sasmelis/nivTierebis gavlenis qveS iyaviT?
47. finansuri problema xom ar gaqvT?
48. es finansuri problema Tqveni smis/nivTierebis miRebasTan xom ar aris dakavSirebuli?
49. Tu ecadeT smisaTvis/nivTierebis miRebisaTvis Tavi dagenebebinat? rogor?
50. xom ar mogesmaT xmebi an rame xom ar mogelandaT, rodesac sasmelis/nivTierebis gavlenis qveS iyaviT?

51. xom ar gagivliaT Terapiis kursi smis/nivTierebis moxmarebis Sewyvetis mizniT?
52. xom ar yofilxarT “Tormeti nabijis” an sxva damxmare jgufis wevri smis/nivTierebis moxmarebis Sewyvetis mizniT?
53. eqimTan xom ar misulxarT smis/nivTierebis moxmarebis Sewyvetis mizniT?
54. saavadmyofoSi xom ar iyaviT moTavsebuli nivTierebis moxmarebisaTvis? sad? ramdeni xniT?

nivTierebaze damokidebulebis gavrcelebuli intervenciebi

nivTierebaze damokidebuleba mravalkomponentiani problemuri mdgomareobaa da Sesabamisad igi kompleqsur midgomas saWiroebs. warmatebuli mkurnaloba gulisxmobs, pirvel rigSi, individis gadaudebeli saWiro ebebis dadgenas da Carevis prioritetebis sworad gansazRvras. detoqsikacia, rogorc wesi, Carevis pirveli safexuria, romelsac unda mohyves mkurnalobis saTanado gegma, romlis mizania recidivis prevencia, individis motivaciis gazrda, SeinarCunos sifxizle da Tanamdevi mdgomareobebis mkurnaloba.

kompleqsuri midgoma ar Semoifargleba mkurnalobis erTi formiT, aramed gulisxmobs intervenciis mravalwaxnagovan models individualuri da jgufuri fsiqoTerapiis, samedicino mkurnalobis da konsultaciis, TviTdaxmarebis jgufebis da sxvaTa saxiT. qvemoT mocemulia nivTierebaze damokidebulebis mkurnalobis gavrcelebuli efeqturi intervenciebi: detoqsikacia;

mkurnalobis daxuruli klinikebi/stacionaruli mkurnaloba; mkurnalobis dRis centrebi;

Tormeti nabiji da AA/NA (anonimuri alkoholikebi/anonimuri narkomanebi)

Tanamdevari mdgomareobebis mkurnaloba (fsiqikuri aSliloba, aiv inficireba, samedicino daavadebebi);

farmakoTerapia; fsiqoTerapia; motivaciuri

intervuiureba; kognitur-bihevioristuli Terapia;

ojaxuri Terapia.

fsiqoaqtiuri nivTierebebis klasifikacia

fsiqoaqtiuri nivTierebebi moqmedeben da cvlian individis qcevas, ganwyobilebas da aRqmas.

stimulatorebi (kokaini, nikotini, kofeini, amfetamini) - aZliereben centraluri nervuli sistemis moqmedebas da iwveven eiforias. maT SeuZliaT intoqsikaciis, taqikardiis, wnevis momatebis, gulis revis gamowveva. aseve maT SeiZleba gamoiwvion agresiuli da ZalmomreobiTi qceva, aJitireba, azrovnebis Secvla, maT Soris bodviTi fsiqozic.

kokaini da **amfetaminebi** iwveven kankals, Tavis tkivils, ukidures daZabulobas, gulis revas da Tavbru xvevas, wonaSi daklebas, krunCxvas da depresias.

opioidebi (morfini, heroini, kodeini, opiumi, metadoni) - Trgunaven organizmis fizikur reagirebas da iwveven eiforias endorfinis didi raodenobiT gamoyofiT (endorfini aris nivTiereba, romelic siamovnebis SegrZnebas warmoSobs). **heroini** Tavdapirvelad Tavbru xvevas, sunTqvis Senelebas, kanis simSrales, qavils da metyvelebis Senelebas iwvevs. didi xnis miRebis Semdeg seriozulia imis riski, rom ganviTardes fizikuri da fsiqologiuri damokidebuleba, romelmac SeiZleba gamoiwvrios zedmeti dozis miRebiT gamowveuli an respiratoruli depresiiT gamowveuli sikvdili.

depresantebi (alkoholi, barbituratebi - wamlebi, romlebic SfoTvas da uZilobas xsnian) – centraluri nervuli sistemis depresantebi aneleben fsiqikur procesebs. isini iwveven xelovnur moSvebas da xsnian fsiqikur stressa da SfoTvas, Tumca iwveven fsiqologiur damokidebulebas da amasTan, Tavis danebebis dros Zlieri Sewyvetis sindromiT xasiaTdebian.

halucinogenebi (marixuana, haSiSi, lsd, kaktusis fsilocibini [soko], eqstazi) – qimiurad mravalferovani nivTierebebi, romlebic seriozul fsiqikur cvlilebebs iwveven da yvelaze mZime Sedegis mqoneni arian. maT SeiZleba gamoiwvion euforia, SfoTva, SegrZnebis darRveva, halucinaciebi, bodva, paranoia da depresia. icvleba guliscema, wneva da grZelvadiani efeqti SeiZleba iyos nevrologiuri daavadeba, depresia, SfoTva, mxedvelobiTi halucinaciebi. **kanafi** da **eqstazi** TiTqos naklebad saziანo nivTierebebad iTvleba, vinaidan xSirad maTi grZelvadiani efeqti saTanadod ar aris gaTvaliswinebuli. mozardebSi maTi moxmareba mniSvnelovnad aferxebes kognitur ganviTarebas da amcirebs mexsierebis moculobas.

inhalantebi (webo, saRebavi, gazi, aerozolebi) – SeuZliaT gamoiwvion cvlilebebi Tavis tvinSi, romlis Sedegadac adamianma SesaZloa Tavi igrZnos kargad, ganicados halucinaciebi; toqsikuri efeqti aqvT RviZle, Tirkmelebze, gulze da aseve SeiZleba gamoiwvion Tavis tvinis degeneracia da sikvdili gamowveuli asfiqsiiT, komiT, gulyriT da gadacdeniT.

inhalantTa moxmareba

vinaidan inhalantTa moxmareba seriozul samedicino riskebtanaa dakavSirebuli, mkurnalobis pirvel safexurs swored samedicino gamokvleva warmoadgens. es ukanaksneli gulisxmobis Semdegs: (1) centraluri nervuli sistemis zianis Sefaseba; (2) Tirkmelisa da RviZlis paTologiebis Sefaseba; (3) mowamlvis donis gansazRvra; (4) kardioariTmiis da filtvis paTologiis Sefaseba da (5) kvebiTi deficitebis dadgena.

inhalantze damokidebulebis intervenciis fokusi

nevrologiuri zianis gansazRvra;

swavlis CamorCenebis da destruqciuli qcevis identificireba; ojaxuri mdgomareobis Sefaseba; stabilurobis riskis Sefaseba; alkoholის da sxva nivTierebaTa moxmarebis istoriis Sefaseba; Zaladobis riskis Sefaseba (maRalia procenti seqsualuri Zaladobis msxverpIta); TanatolebTan urTierTobebis Sefaseba. patara bavSvebSi moxmareba xSirad jgufur xasiaTs atarebs, amitom mniSvelovania Tanatolebis pozitiuri jgufis Camoyalibeba.

inhalantze damokidebulebis

rekomendaciebi intervenciisTvis

mkurnalobis dagegmvas win unda uZRodes detoqsikacia, samedicino Semowmeba da nevrologiuri testireba; detoqsikacias da mkurnalobas sWirdeba meti dro, vidre sxva niv-

Tierebebis SemTxvevaSi (90-120 dRe); fsiqoTerapia saubris saxiT SesaZloa ar iyos mizanSewonili, Tuki saxezea nevrologiuri an/da kognituri disfunqcia; yuradRebis koncentraciis da impulsTa kontrolis problemebi

SesaZloa ar iyos mizanSewonili jgufuri muSaobisTvis; kognitur-nevrologiur Sefasebas unda mohyves kognitur-nevrolo-

giuri rehabilitaciis gegma; saWiroa akademiuri CamorCenis rehabilitacia; gunduri mdgoma: samedicino, nevrologiuri, fsiqologiuri, profe-

siuli, fizikuri/motoruli, saganmanaTleblo; sadac saWiroa, okupaciuri Terapia da fizioTerapia; inhalantebTan xelmisawvdomoba unda moispos; monitoringi.

recidivis dinamika

alkohilizmis an sxva wamaldamokidebulebis gamwvaveba ar iwyeba pirveli dalevisTanave. is ukavSirdeba adreul saqcielTan dabrunebas, kerZod ki problemis uaryofas, izolirebas, gazrdil stress da darRveul gansjas. qcevis aseTi tipi 1973 wels daadgina terens gorskim. mis kvlevaSi monawileobda 118 pacienti, romlebmac gaiares 21 an 28 dRiani mkurnalobis programa. am pacientebs gacnobierebuli hqondaT da surdaT sifxizlis SenarCuneba, magram mainc daubrundnen smas. maTSi yvelaze xSirad SeimCneoda Semdegi simptomebi:

- 1. afasebs kargad yofnas** Tumca es dafaseba xanmoklea. gaurkvevlobis SiSi, Tavdajerebis naklebobა;

2. **problemis uaryofa** stresis qveS yofnis uaryofa;
3. **"me SemiZlia, rom aRar davlio"** ojaxis da mxardamWerTa jgufis daxmarebis uaryofa, umaduroba, mxolod sakuTari Tavis imedi;
4. **agresiuloba** sxvebze Seteva, Tavis gamarTleba, mkurnalobis gegmebze saubrisgan Tavis arideba;
5. **sxvaTa smis gakontrolleba** sakuTari saqcielis nacvlad sxvaTa qcevaze (smaze) fokusireba;
5. **kompulsiuri qceva** uxeSi, xSirad ganmeorebadi saqcieli;
6. **impulsuroba**
7. **martoobisaken swrafva** drois didi monakveTebiT ganmartoeba;
8. **arCeviTi xedva** cxovrebis mxolod dadebiTi an uaryofiTi mxareebis danaxva;
9. **depresia** simartovis grZnoba, Zilianoba;
10. **dagegmvis unaris dakargva** gegmebis ardasaxva an ararealuri gegmebiT, ocnebebiT cxovreba;
11. **fantazoroba** realobisgan Tavis dasaRwevad ocnebebiT cxovreba; fiqri, rom Tu ara "es" yvelaferi kargad iqneboda;
12. **uimedoba** "me yvelaferi gavakeTe, rac SemeZlo, magram uSedegod";
13. **gauazrebeli survilebi** survili iyo bednieri, imis garkvevis gareSe, Tu ra aris amisaTvis saWiro.

dasasrul, nivTierebaze damokidebuleba Zalzed rTuli fenomenia. misi mkurnalobis formebi da meTodebi gansxavebulia da didwilad damokidebulia iseT faqtorebze, rogoricaa nivTierebis tipi, damokidebulebis ragvaroba da xangrZlivoba, Tanamdevi janmrTelobis problemebi da individis fsiqo-socialuri Taviseburebebi da saWiroebebi. efeqturi mkurnalbis meTodis SerCeva unda efuZnebodes zemoaRniSnuli faqtorebis gaTvaliswinebas.

gamoyenebuli literatura:

1. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – IV – TR. American Psychiatric Association, 2000;
2. Hepworth & Larsen, Direct Social Work: Theories and Skills;
3. Inhalant Abuse, Research Report Series. National Institute on Drug Abuse, retrieved from: <http://www.nida.nih.gov/PDF/RRinhalants.pdf>
4. Jongsma, A. E., Peterson, M.L. & McInnis, W. P. The Adolescent Psychotherapy Treatment Planner, 3rd Edition, 2003;

5. Kaplan, H. I. & Sadock, B. J. Synopsis of Psychiatry, Eighth edition. Lippincott Williams & Wilkins, 1998;
6. Lucas, S. Where to start and what to ask: An Assessment handbook, 2002;
7. National Inhalant Prevention Coalition Guidelines retrieved from: <http://www.inhalants.org/guidelines.htm>;
8. Psychosocial Treatments for Children and Adolescent Disorders, Empirically Based Strategies for Clinical Practice; Edited by Euthymia D. Hibbs & Peter S. Jensen, 2001
9. SeyrilaZe, i., farcxalaZe, n. saxelmZRvanelo "socialuri samuSao bavSvebTan da ojaxeTan" NSP Alumni Development Grant, Tbilisi 2003;
10. Treatment Approaches for Drug Addiction, NIDA, retrieved from: http://www.drugabuse.gov/PDF/InfoFacts/IF_Treatment_Approaches_2009_to_NIDA_92209.pdf

zrdasruloba da xandazmuloba da maTi Taviseburebebi ia SeyrilaZe

e. eriksonis mixedviT, zrdasrulobis ori mTavari dilemaa intimuroba izolaciis winaaRmdeg da qmnadoba uZraobis winaaRmdeg. froidma zrdasrulobis moTxovnilebebi gansazRvra rogorc *Lieben und Arbeiten*, anu siyvaruli da samuSao. abraham masloum am periodis moTxovnilebebi ganixila, rogorc siyvarulisa da mikuTvnebulobis moTxovnileba, romelic dakmayofilebis SemTxvevaSi gadaizrdeba warmatebisa da prestijis moTxovnilebaSi. zrdasruloba es aris periodi, romlis drosac gansakuTrebul mniSvnelobas iZens rogorc socialuri urTierTobebi, ise piradi miRwevebi.

gviani zrdasrulobis periodSi cvlilebebi SeiniSneba socialur urTierTobebSi da Sesabamisad individTa prioritetebic icvleba. am cvlilebebis miuxedavad, asakovani adamianebi inarCuneben cxovrebis mniSvnelobis grZnobas. zrdasrulobis ukanaskneli krizisi eriksonma gansazRvra, rogorc konflikti pirovnul mTlianobasa da sasowarkveTas Soris. asakSi Sesvla xangrZlivi, uwyveti procesia da ar arsebobs momenti, rodesac adamiani ucabedad igrZnobs daberebas. miuxedavad amisa, aSkaraa, rom sazogadoebaSi xandazmulebis mimarT garkveuli damokidebulebebi da stereotipebi arsebobs. uaryofiTi stereotipis erT-erTi gamoxatulebaa gansakuTrebuli damokidebuleba asakovani adamianebisadmi anu, egreT wodebuli **eijizmi (ageism)**. eijizms mivyavarT xandazmulis individebis diskriminaciande da gulisxmobs maTi Sesazleblobebis SezRudvasa da izolirebas.

xandazmulobis asakSi mosaxleobis mxolod 5%-s aReniSneba kogni tu-ri funqcionirebis seriozuli gauareseba. aSS kvlevebi aCvenebs, rom imisa Tvis, rom xandazmulobis asakSi SevinarCunoT kognituri funqcionirebis saTanado done, aucilebelia vamuSaoT da vavarjiSoT goneba. alchaimeris tipis demencia aris is biologiyuri warmoSobis aSliloba, romelic gavrclebulia xandazmul individebSi.

alchaimeris daavadeba da misi stadiebi

alchaimeris daavadeba aris Tavis tvinis qronikuli, organuli sindromi, romelic xasiaTdeba mexsierebis da intelektualuri unarebis TandaTanobiTi daqveiTebiT da pirovnebis gapartaxebiT.

alchaimeris daavadebis dasawyisi msubuqi da TandaTanobiTia Sesabamisad SecdomaSi

Semyvani – adreul etapebze erTaderTi xiluli simptomi SeiZleba iyos mexsierebis daqveiTeba. daavadebis msxverplma SesaZloa aCvenos TandaTanobiTi pirovnuli cvlilebebi, rogoricaa apaTia, spontanurobis nakleboba da socialuri urTierTobebisgan izolacia. daavadebis ganviTarebul etapebze adamianebsma SeiZleba Sewyviton metyveleba, dakargon yuradRebis koncentraciis unari, daaviwydeT sakuTari meuRlisa Tu Svilebis saxelebi. cxadia, mexsierebis daqveiTebis es forma bevrad ufro Rma da dramatulia, vidre siberis tipiuri mexsierebis Seferxebebi da xasiaTdeba afaziiT, agnoziiT da apraqsiiT.

afazia es aris sityvebis gaxsenebis uunaroba da zogadad metyvelebis unaris dakargva. agnozia niSnavs obieqtTa cnobis uunarobas, xolo apraqsia ki gulisxmobs praqtikuli motoruli unar-Cvevebis daviwyebas. magaliTad, adamians aRar axsovs saWmlis gakeTeba, manqanis tareba, wera da ase Semdeg.

alchaimeris tipis demenciis stadiebi:

pirveli stadia: daqveiTebuli mexsiereba

simptomebi: mexsierebis gauareseba samuSaos Sesrulebisas; gaurkveveli Civilebi; advilad Riziandeba da brazdeba; iniciativis nakleboba; Senelebuli reaqsiebi; axali informaciis aTvisebis siZnele; aviwydeba Tavis mier axlaxans naTqvami/Cadenili saqcieli; daqveiTebuli energia da cxovrebis interesi; yoveldRiuri saqmianobis Sesasruleblad meti dro sWirdeba; finansebis gankargva garTulebulia.

movla:

SeecadeT gaigoT adamianis (da Tqveni) gaRizianeba;

SesTavazeT mas daxmareba;

SeecadeT organizeba gaukeToT da gaamartivoT misi yoveldRiuri saqmianoba da SeuqmnaT usafrTxo garemo.

meore stadia: cnobierebis Secvla

simptomebi: esaWiroeba mudmivi daxmareba; ar SeuZlia angariSi, koncentrireba, dagegmva da gadawyvetilebebis miReba; Senelebuli reaqsiebi an gadaWarbebuli reagireba; mexsierebis da yuradRebis Semdgomi daqveiTeba da cnobierebis darRveva.

movla:

moemzadeT mudmivi meTvalyureobisTvis;

mouareT, magram ar moepyroT rogorc bavSvs; mieciT martivi
instruqciebi;

SeuzRudeT arCevani;

SeaxseneT da gaumeoreT, magram SeecadeT ar gaaRizianoT. **mesame stadia:**

dezorienticia

simptomebi: aSkara unarSezRuduloba; leTargia; drosa da sivrcesi dezorientacia; cudi operatiuli mexsiereba; araadekvaturi qceva; ver cnobs ojaxis wevrebs, naTesavebs, megobrebs; ganmeorebadi saqcieli/ metyveleba; motoruli problemebi; logikurad fiqris SeuZlebloba; ver poulobs saWiro sityvebs da amis gamo cruobs; uWirs kiTxva, wera, angariSi; advilad Riziandeba, tiris, eWvianobs; uWirs an eSinia banaoba, Cacma; eCvenebs sagnebi da esmis xmebi; aReniSneba bodviTi ideebi; sWirdeba 24 sT-iani zedamxedveloba.

movla:

nela miuaxlovdiT;

daZaxebis mizniT msubuqad SeexeT; auxseniT, ris

gakeTebas upirebT; daawynareT;

SeecadeT, ar gewyinoT misi uxeSi saqcieli.

meoTxe stadia: sruli damokidebuleba

simptomebi: ver scnobs sakuTar Tavs sarkeSi da ojaxis wevrebs; ver asrulebs umartives davalebebs; ylapvis gaZneleba, umoZraoba, krunCxvebi, kanis dazianebs, infeqciebi, Sardis buStis da swori nawlavis kontrolis dakargva; sakuTari Tavis movlis unaris sruli dakargva; metyvelebis unaris dakargva; xeliT exeba da pirSi idebs yvelafers.

movla:

24 sT-iani movla;

gaxsovdeT, rom misi saqcieli unebliea; SeiswavleT meti
daavadebis Sesaxeb;

moiTxoveT axloblebis da profesionalebis daxmareba; moiZieT resursebi – Sin movlis specialistebi da a. S. dResdReobiT, ucnobia is, Tu zustad ra tipis prevenciul RonisZiebebs ZaluZT alchaimeris daavadebis Tavidan acileba. rigi epidemiologiuri kvlevebis Tanaxmad, calkeuli cvladebi, rogoricaa garkveuli tipis dieta, kardioviskularuli riski, farmakologiuri produqtebi da inteleqtualuri aqtivoba kavSirSi unda iyos am daavadebis riskis Semcirebasa Tu gazrdasTan. imeds

vitovebT, rom momavali kvlevebi ukeT gansazRvaven prevenciuli Rirebulebis matarebel RonisZiebebs.

gamoyenebuli literatura:

1. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – IV – TR. American Psychiatric Association, 2000;
2. Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. Psychology and Life, 16th edition, Ellyn and Bacon, 2002;
3. SeyrilaZe i., farcxalaZe n. saxelmZRvanelo “socialuri samuSao jandacvis sferoSi” NSP Alumni Development Grant, Tbilisi 2003

Tavi 4

socialuri muSaoba TemebTan

salome namiWeiSvili, maia mgeliaSvili

ra aris Temi?

Temi aris garkveuli niSnIT gaerTianebul adamianTa jgufi, romelnic erTmaneTTan urTierTqmedeben da ori saerTo principiT xasiaTdebian:

saerTo TvITSegneba;

TemTan mikuTvnebis grZnoba.

Temis meSveobiT xdeba socialuri kontrolis Camoyalibeba, radgan TiToeul Tems gansakuTrebuli RirebulebaTa sistema, normebi, rwmena da kultura gaaCnia. Tems xSirad axasiaTebis mTlianoba, radgan misi wevrebi mWidro socialuri urTierTqmedebiT gamoirCevian. jansaRi funqcionirebis Temebi gamoirCevian mWidro kavSirebiT, pozitiuri socialuri normebiTa da momavlisadmi rwmeniT.

ZiriTadad, ori tipis Tems gamoyofen:

teritoriuli Temebi, romlebic geografiuli niSnIT erTiandebian (samezoblo, ubani, raioni, a.S); kuTvnilebiTi Temebi, sadac umTavresia raime niSnIT adamianis mikuTvneba (socialuri muSakebis asociacia, religiuri organizacia, mweralTa organizacia). Temis Semdeg funqciebs gamoyofen:

socializacia – Temis Rirebulebebis, kulturis, rwmenis da normebs Temis axali wevrebisatvis gadacema; sxvadasxva momsaxurebis Seqmna, gavrcleba da moxmareba; socialuri kontrolis Camoyalibeba – adamianTa qcevaze sxvadasxva SezRudvebis SemoReba, rac gamomdinareobs Temis RirebulebaTa sistemidan; urTierTmxardaWera – adamianebs mier erTmaneTze zrunva formaluri da araformaluri saxiT.

socialuri muSakis ZiriTadi rolebi TemTan muSaobis procesSi

mediatori (Suamavali) wyvets davebs TemSi dapirispirebul sxvadasxva mxareebis Soris;

koordinatori Tavs uyris sxvadasxva organizaciebSi momuSave adamianebs da maT erTobliv muSaobas uwevs koordinacias;

zogadi menejeri Tavis Tavze iRebs garkveul administraciul pasuxismgeblobas sxvadasxva saTemo proeqtis ganxorcielebisas;

ganmanaTlebeli awvdis Temis wevrebs informacias ama Tu im sakiTxTan dakavSirebiT;

analitikosi/Semfasebeli Seafasebs ama Tu im proeqtis an programis efeqturobas;

brokeri akavSirebs TemSi arsebul sxvadasxva sistemebs (individi, jgufi, organizacia) garkveul resursebsa da servisebTan

fasilitatori xels uwyobs ama Tu im sakiTxze momuSave Temis wev rTa jgufSi efeqturi komunikaciis damyarebas;

advokati gamodis Temis wevrTa saxeliT, raTa maT moipovon saTanado resursebi da servisebi;

aqtivisti eswrafris sistemuri/instituciuri cvlilebis miRwevas, rac xSirad gulisxmobs Zalauflebisa da resursebis marginaluri jgufebisaTvis gadacemas;

mkvlevari Seiswavlis arsebul literaturas, afasebs Sedegebs, swav-
lobs Temis resursebsa da saWiroebes.

Temis ganviTareba

Temis ganviTareba aris Sesabamisi sferos specialistebisa da Temis wevrebis mcdeloba:

gaaZlieron socialuri kavSirebi Temis wevrebs Soris; gazardon moqalaqeTa Soris

TviTdaxmarebis motivacia; ganaviTaron adgilobrivi xelmZRvanelobis

pasuxismgebloba;

Seqmnan an gardaqmnan adgilobrivi dawesebulebebi Temis moTxovnilebebis Sesabamisad.

Temis ganviTarebis ZiriTadi miznebia: koleqtiuri Segnebis

amaRleba; monawileobis uzrunvelyofa;

urTierTTanamSromlobis xelSewyoba;

TviTdaxmareba ganviTareba.

Temis gaZliereba

Temis gaZliereba aris procesi, romelic miznad isaxavs Temis resursebis, kompetenciis, SesaZleblobebisa da arCevanis ganviTarebas. gaZliereba emsaxureba Temis mier sakuTar cxovrebase kontrolis mopovebas. gaZlierebaSi moiazreba pirovnuli, pirovnebaTSorisi an politikuri aspeqtetebis gaZliereba cxovrebis pirobebis gasaumjobeseblad. socialuri samuSaos praqtikaSi Temis gaZliereba Temis ganviTarebisaTvis mniSvnelovania da igi xorcieldeba saTemo mobilizaciis doneze, rodesac socialuri muSaki Temis wevrebs problemis amocnobasa da problemis irgvliv mobilizaciaSi exmareba.

Temis gaZlierebis process Temis gaZlierebis Teoria udevs safuZvlad. Temis gaZlierebis Teoria efuZneba mosazrebas, rom adamianis resursebi da misi saWiroebebi erTmaneTTan SesabamisobaSi unda imyofebodes. am TeoriiT, socialuri problemebi sistemaTa sxvadasxva doneze xdeba da ZalauflebisaTvis brZolisa da winaaRmdegobrivi interesebis fonze aRmocendeba da viTardeba. klientis gaZlierebaze orientirebul socialur muSaks, kargad unda esmodes Zalauflebis mniSvneloba socialur urTierTobebSi, magram ara misi uaryofiT mniSvnelobiT. klientis gaZlierebaze orientirebuli praqtikis Tanaxmad, socialuri urTierTobebi warmoSoben pirovnul da pirovnebaTSoris Zalauflebas, romlis mixedviTac SesaZlebelia sakuTar cxovrebase kontrolis aRdgena, TviTrwmenis amaRleba, sxvebTan erTad muSaoba sazogadoebrivi cxovrebis aspeqtების dasaxvewad da gadawyvetilebis mimReb meqanizmebze zemoqmedeba aucilebeli socialuri cvlilebis misaRwevad. am procesSi, mniSvnelovania gvaxsovdes, rom Zalauflebis arasworma gamoyenebam sazogadoeba SeiZleba miiyvanos sxvaTa Cagvramde, gadawyvetilebis miRebis procesidan sazogadoebis jgufebis gamoTiSvamde da gansazRvrul uflebaTa da TavisuflebaTa CamorTmevamde.

saTemo mobilizaciis procesi da principebi

saTemo mobilizacia aris procesi, romlis drosac socialuri muSaki exmareba adgilobrivi Tems, Seafasos sakuTari resursebi, dasaxos samoqmedo gegma da Zalisxmeva mimarTos TemisaTvis aucilebeli problemebis mogvarebisaken. socialur muSaks am procesSi bevrnairi rolis Sesruleba SeuZlia: sxvadasxva mxareebS Soris urTierTobis koordineba, moqalaqeTa am procesSi CarTvisa da monawileobisaTvis xelis Sewyoba, gamokvleva, dagegmva da Temis samoqmedo gegmis SemuSaveba Temis wevrebTan erTad.

Temis mobilizacia SeiZleba TemTan muSaobis yvela modelis SemTxvevaSi xorcieldebodes. adgilobrivi ganviTarebis modelis Tanaxmad, saTemo mobilizaciis upirvelesi mizania adgilobrivi resursebis (rogorc adamianuri, aseve materialuri) mobilizacia da maTi gamoyeneba Temis problemebis gadasaWrelad. aseTi mobilizaciis Sedegi unda iyos Temis mier gadawyvetilebis miRebis procesis kontroli da am kontrolis SenarCuneba. Temis mobilizaciis dros socialuri muSaki aris cvlilebis agent, romelic eyrdnoba Temis warmomadgenelTa codnasa da gamocdilebas da Temis wevrebs sasurveli cvlilebis miRwevis meqanizmebs sTavazobs. saTemo mobilizaciis procesSi xdeba sasurveli miznis misaRwevad xalxis gaerTianeba. Temis wevrTa survilebs, molodinebs, miznebsa da miswrafebebs saTemo mobilizaciis dros gadamwyveti mniSvneloba eniWebat, radgan swored isini arian cvlilebis mimRebni da mis SenarCunebaSic warmmarTveli roli unda Seasrulon. saTemo mobilizaciis dros xdeba Temis wevrebis gaZliereba, saerTo miznis Camoyalibeba da Temis Sesaxeb gadawyvetilebis miRebis procesSi maTi CarTulobis xarixis gazrda.

saTemo mobilizaciis ZiriTadi miznebi

rogorc ukve viciT, saTemo mobilizacia aris procesi, romlis dro-

sac TemSi arsebuli sxvadasxva dainteresebuli mxareebi (organizaciebi, jgufebi, individebi) erTiandebian socialuri, samedicino Tu garemo problemis mosagvareblad. saTemo mobilizaciis dros Tavs iyrian profesiuli jgufebi, religiuri organizaciebi, biznes seqtoris warmomadgenlebi, politikosebi da ubralo moqalaqeebi erTi (an ramdenime) konkretuli sakiTxis irgvliv. saTemo mobilizacia aZlierebs individebsa da jgufებს მომედება და ცვლები მიწვევს. რისთვის არის საშრო საTemo mobilizacia?

saTemo mobilizacia exmareba Temis wevრებს იმის აჩვენებას, რომ მათ აქვთ გარკვეული პრობლემა/გადამწყობი საკითხი;

aZlierebs ადგილობრივ გადამწყობებს მიწვევს მექანიზმებს TemSi; დაახლებს

TanamSromlobას ინდივიდებსა და ორგანიზაციებს შორის; მოაქვს ახალი ენერგია TemSi;

ზრდავს დაპირისპირებას და erTi და იმავი პრობლემაზე ბევრი დainteresebulი მხარის დახმარება;

aZlierebs საზოგადოებრივ ჯეშის ინსტიტუტს/სისტემს ცვლები მისაწვდომად;

უზრუნველყვას TanamSromlobას და რესურსების ეფექტური გამოყენება.

saTemo mobilizaciis etapebi:

პირველი etapi: saTemo mobilizaciis დაგეგმვა; **მეორე etapi:**

საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება; **მესამე etapi:** კოალიციის

შეგნა; **მეოთხე etapi:** მომედება; **მეხუთე etapi:** მონიტორინგი

და შეფასება.

saTemo mobilizaciis დაგეგმვის (პირველი etapis) დროს უნდა განისაზღვროს საშროებისა და რესურსების შეფასება- შეიძლება სხვადასხვა ფორმატით უარმართოს. erT-erTi ფორმატია მართი კითხვარის გამოყენება, მაგალითად:

ვინ უნდა იყოს მნიშვნელოვანი პრობლემა? (მაგალითად, Tu პრობლემის უარმადგენს ბავშვები უნდა ალტერნატიული სერვისების არარსებობა TemSi, ვინ შეიძლება უარმადგენს ამ პრობლემას იყოს მეტად?).

როგორ უნდა იყოს უარმადგენი უარმადგენი უარმადგენი? (მაგალითად, ბავშვები უნდა ალტერნატიული სერვისების არარსებობა უარმადგენი რა პრობლემის განაპირობებს TemSi?).

რა უარმადგენი პრობლემის გადამწყობი ბარიერები? (რატომ არ იყვნენ ალტერნატიული სერვისები: სახელმწიფო პოლიტიკის არაეფექტურობის გამო? დაფინანსების პრობლემის გამო? საზოგადოების ინფორმირების დონის დაბლობის გამო?).

რა რესურსები არსებობს TemSi ანონსული პრობლემის მომადგენად? (გვყავს Tu არა ბავშვები უნდა სფეროს მონაწილეობის სურვილი? არსებობს Tu არა ისე სერვისები,

romelTa bazazec SesaZlebelia alternatiuli momsaxurebis ganviTareba? kidev ra saxis resursebis saWiroeba ikveTeba?).

ra nabijebi gadaidga warsulSi aRniSnuli problemis mosagvareblad? (vin iyo CarTuli warsulSi problemis mogvarebaSi? ra Sedegebi gamoiRo am mcdelobebma? kidev xom ar mimdinareobs TemSi muSaoba am mimarTulebiT?).

dagegmarebis etapzeve unda ganisazRvros im adamianTa jgufi, romlebic saTaveSi Caudgebian saTemo mobilizaciis process. imisaTvis, rom samuSao jgufi momavaლი Seikras, aucilebelia maTi swori SerCeva pirveli etapidanve daiwyos. dagegmarebis etapze TemTan muSaobis meTodebs warmoadgens interviuebis Catareba da saTemo forumebis mowyoba, sadac gamoikveTebian is adamianebi da organizaciebi, romlebic problemis mogvarebiT arian dainteresebulნი.

sazogadoebrivi cnobierebis amaRleba, rogorc wesi, ukavSirdeba TemSi informaciuli broSurebis an bukletebis gavrcelebas problemis simwvavesTan dakavSirebiT. mas Semdeg, rac dasruldeba Temis Sefaseba, SesaZlebelia daibeWdos informacia imis Sesaxeb, Tu rogoria TemSi problemis aqtualuroba, simwvave da gavrcelebis statistika.

koaliciis Seqmna - koalicia unda iyos warmomadgenlobiT და აერთიანებდეს Temis sxvadasxva dainteresebul pirebsa da jgufებს. aucilebelia gvaxsovdes, რომ saTemo mobilizacia aris mxolod procesი და იგი გარკვეული Sedegის მიწვევას ისახავს მიზნად. ეს Sedგი კი mxolod მაშინ მიწვევა და Senარცუნდება, Tu Temis wevreბი იგრძნობენ procesზე pasuxismgeblobას.

პირველ რიგში საუბრობ, რომ koaliciaSi CarTulმა adamianeბმა Camoayalibon ერთიან ხედვას. ამ შემთხვევაში saTemo mobilizatorის როლი იმაში მდგომარეობს, რომ დაეხმაროს koaliciaSi CarTul პირებს განსაზრვონ, Tu რას ნიშნავს მათთვის problemის გადაწყვეტა (მაგალიტად, ერთი ულის Semdeg Cvens TemSi არარსებებს SromiT migrაციის problema). ხედვა შეიძლება იყოს საკმაოდ ფართო და მაქსიმალისტური. იგი უკავსრდება Temis wevrTa მერ warmateბის განსაზრვას (რას ნიშნავს TqvenTvis warmateბა?). mas Semdeg, rac Temis wevრი (koalicia) Camoayalibeბს საკუთარ ხედვას, aucilebelia განსაზრვოს მისია (რა unda გაკეთდეს და რატომ?) როგორც wesi, მისია ხედვისაგან იმით განსხვავდება, რომ არის მოკლე და კონკრეტული (saTemo organizacia “momavali” მიზნად ისახავს TemSi ბავსვზე გრუნვის alternatiული სერვისების განვითარებას, რაTa TemSi ყოველ ბავსვს Rირსეული არზრდის სასუალება მისცეს).

koaliciis Seqmna საერთო Sexvedრის დანიშნუილT unda დაიწყოს. Sexved-რზე koaliciis პოტენციურ weვრებს unda გავაცნოT Temis Sefaseბის Sedegeბი, broSureბი (ან საინფორმაციო გარეგნუბი) sazogadoebrivi cnobiereბის amaRleბასTan dakavSireბiT.

მოქმედების ეტაპი სტრატეგიული გეგმის SemuSaveბასა და მის განხორციელებას უკავსრდება. როგორც wesi, მოსაგრეებელია გეგმის Sedგენა Semდეგი ფორმატიT:

mizani	miznis misaRwevi aqtivobebi	pasuxismgebeli pirebi	vada	saWiro resursebi	partniorebi

moqmedebis etapis mniSvnelovani nawilia biujetis Sedgena. radgan saTemo mobilizaciis procesi yovelTvis SezRuduli biujetis pirobebSi mimdinareobs, unda moxdes finansuri resursebis swori gaTvla. Tu biujeti kompleqsur xasiaTs miiRebs, SeiZleba koaliciis wevrebs sTxovoT, Seasrulon buRaltris funqcia. koaliciis wevrebs SeuZliaT Seadginon sagranto ganacxadis forma da dafinansebis mosapoveblad sxva dasxva donor organizaciebs mimarTon.

monitoringisa da Sefasebis etapze unda ganisazRvros, Tu ra saSualebebiT moxdeba monacemTa Segroveba da maTi damuSaveba. saTemo mobilizaciis procesSi CarTulma pirebma ar unda ganaxorcielon Sefaseba. ufro optimaluria, rom gareSe pirma an organizaciam iTavos am funqciis Sesruleba.

gamoyenebuli literatura:

1. Kirst-Ashman K. & Hull G. (2001). Generalist Practice with Organization and Communities
2. Kretzmann, J., and McKnight, J (2001) Building the Communities from the Inside Out : A path towards mobilizing a Community's Assets
3. Tropman, J., Erlich, J., and Rothman, J. (2000) Tactics and Techniques of community intervention

Tavi 5

socialuri muSaki, rogorc socialuri advokati

nino SatberaSvili

advokatobis movaleoba socialurma muSakebma istoriulad ikisres da warmatebiTac axorcielebdnen mas, gansakuTrebiT ki wina saukunis dasawyisSi. socialuri muSakebi aqtiurad ibrZodnen qalTa saarCevno uflebebisaTvis, qalTa qonebis flobis uflebisTvis, Tanabari xelfasebisTvis. pacifistTa moZraobac, rasac Rvawlmosili socialuri muSakebi axorcielebdnen, garkveulwilad xom ufleba dacviTi xasiaTis matarebelia.

advokatobis misia Cvens droSic xazgasmulia socialuri muSaobis yvela saerTaSoriso SeTanxmebebSi. magaliTad, socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis mier socialur muSakTavis Camoyalibebul globalizaciis zegavlenis Sedegad warmoqmnil cvlilebebTan gamklavebis xuT elements Soris advokatoba umTavresia (SatberaSvili, 2011). warmogidgenT xuTives:

1. 16 wlamde asakis bavSvebisaTvis universaluri ganaTlebisadmi xelmisawvdomoba;
2. dasaqmebis xelSewyoba (gansakuTrebiT maTTvis, vinc “Ria” Sromis bazarze diskriminirebulia an diskriminaciis riskis winaSea);
3. socialuri dacvis lobireba da socialuri dacvis programebSi wvli lis Setana im adamianebis socialuri uflebebis dasacavad, romlebsac ar ZaluZT Tavad daicvan sakuTari uflebebi (mag., asakis an uunarobis gamo);
4. bavSvTa dacva gaeros bavSvis uflebebis dacvis konvenciis moTxovnebis Sesabamisad;
5. axali iniciativebis ganviTareba moqalaqeTa monawileobisa da maTi uflbamosilebis gazrdis safuZvelze.

dameTanxmebiT, rom TiToeuli aris advokatobis elementebis Semcveli, zogierTi ki eqskluziurad advokatobis ganxorcielebas gvavalebs. advokatobis funqcia ar aris lokaluri profesiuli valdebuleba, is saerTaSoriso profesiuli misiaa, romelic ar unda gaxundes drosa da sivrcesi. winaaRmdeg SemTxvevaSi Cven Cvens profesiul misias ki ar vaxorcielebt, aramed ubralod samsaxurebriv movaleobas.

socialur muSakTa eTikis kodeqsis mixedviT, advokatoba aris am profesiis warmomadgenelTa ZiriTadi profesiuli valdebuleba. saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis ganmartebiT ki:

socialuri muSaobis ZiriTad misias warmoadgens adamianTa keTildReobis amaRleba da mosaxleobis ZiriTadi moTxovnilebebis dakmayofileba, amasTan gansakuTrebiT mniSvnelovania socialurad daucveli fenebis keTildReobaze zrunva.

ramdenad vaxorcielebt Cven am misias? gvevaleba ki es Cven Cveni dasaqmebis adgilze? Tu miuxedavad imisa gvevaleba Tu ara is mainc Cveni profesiuli vadlebuleba? modiT, SevecadoT qarTuli sinamdvilis gaazrebas am mimarTulebiT.

Ria sazogadoeba saqarTvelos mier mxardaWerili proeqtis “samoqalaqo sazogadobebis dialogis gaumjobeseba socialuri muSaobis politikis gansaviTareblad” farglebSi socialuri muSaobis situaciurma analizma, romlis mizani iyo saqarTveloSi arsebuli socialuri muSaobis momsaxurebis Sesaxeb informaciis mopoveba, cxadyo, rom damqiravebelTa mxolod Zalian mcire procents aqvs wayenebuli daqiravebul socialur muSakTa samuSao aRwerilobaSi advokatobis moTxovna. ufro metic, zogierTi damqiravebeli, politikuri Tu instituciuri sargeblis mopovebis mizniT, erideba agresiuli politikis gatarebas beneficiaris interesebis

dasacavad. socialuri muSakic dgas organizaciuli moTxovnebis tyveobasa da profesiul eToss Soris arCevanis gakeTebis winase. es ki sakmaod rTuli arCevania. Tumca igi Cveni gasakeTebelia profesiis ganviTarebis am sawyiss etapze. gamodis, rom Cven gvakisria pasuxismgebloba ar gavaxunoT es funqcia da gamudmebiT vaswavloT dainteresebul pirebs ra aris namdvili socialuri muSaoba, ras gulisxmobs is da ramdenad didi adgili uWiravs profesiuli funqciis ganxorcielebaSi advokatobas.

Snaiderisa da lesteris (2001) mixedviT, advokatoba socialur muSaobaSi aris momsaxurebis mimRebis (mimRebebis) an mizezebis eqskluziuri da erToblivi wardgena forumze, usamarTlo da upasuxismgeblo sistemaSi gadawyvetilebis miRebis procesze sistematiuri zemoqmedebis moxdenis mizniT.

radgan socialuri muSaobis misias warmoadgens ara mxolod adamianze zrunva, aramed adamianze da mis socialur garemozec, liTzerfelneri da petri (1997) erTmniSvnelovnad acxadeben, rom „socialuri muSaobis profesia miiCnevs beneficiaris advokatobas eTikur pasuxismgeblobad da socialuri muSakis ZiriTad funqciad“. groseris azriT (1965), marTalia advokatoba samarTlis sferodanaa kooptirebuli, magram socialuri advokati unda iyos ara mxolod ufleba damcveli, Suamavali, eqsperti, konsultanti, megzuri an socialuri Terapevti, aramed „socialuri konfliqtis partizani“. braiarma (1968) ki advokatoba socialur muSaobaSi SemTxvevis marTvis meTodologiaSi ganaTavsa. ai ra didia advokatobis roli Cvens profesiaSi.

riTia ganpirobebebuli socialuri muSakis survili,

gaxdes ufleba damcveli

modiT, SevecadoT gaviazroT **ra amoZravebs socialur muSaks, rode-sac is ufleba damcavi xdeba?** amis sxvadasxva mizezi arsebobs, lesteri da Snaideri (2001) ki aseT klasifikacias gvTavazoben:

gaRizianeba, romelic axlavs arasasikeTo cvlilebebze orientirebuli samuSaos Sesrulebas;

sasikeTo cvlilebis inicirebis gamocdileba; Cagvrisa da damcirebis piradi gamocdileba; socialuri cvlilebebis Sesaxeb informaciis zegavlana;

TviT-rwmena, rom SegviZlia sasikeTo cvlilebebis keTebe adamianTa sakeTildReod.

daucveli adamianebebis interesTa dacva ki gansakuTrebul Zalixmevas moiTxovs TiToeuli Cvenganisagan. **daucvelobis faqtori orgvaria:**

garemoTi gamowveuli da pirovnuli
unarebiT gamowveuli.

zogierT SemTxvevaSi pirveli dominirebs, zogierTSi ki meore. iseTi situaciebic xSiria, rodesac orivea saxeze. xSiria aseve SemTxvevebi, rodesac adamians ar aqvs gaazrebuli

sakuTari uflebebi da saWiroebebi, rac am uflebebiT sargeblobas moiTxovs. socialuri muSakis valia igi mas daexmaros am uflebebiSi gaTviTcnobierebaSi da aswavlos sakuTari uflebebiT sargebloba sakuTari saWiroebebis dakmayofilebisaTvis.

saWiroebis kriteriumi, ris mixedviTac zogs eniWeba ufleba isargeb-
los socialuri momsaxurebiT, zogs ki ara eTikuri gansjis sakiTxia imis Sesaxeb, Tu ra socialuri pasuxismgebloba gvakisria socialuri problemebis gadaWrisa da mwiri resursebis efeqtianad da samarTlianad gadanawilebaSi. profesiuli pasuxismgeblobis gaazrebis Semdeg ki socialuri advokatobis anbanis codnaa saWiRo. rac ufro kargad vflobT advokatobis teqnikaS, miT ufro efeqtianad vasrulebT socialurad daucvelTa keTildReobaze zrunvis valdebulebas.

adamianis saWiroebebis Tema arsebiTia socialuri muSakebisaTvis, radgan maTi daukmayofilebloba niSnavs, rom adamianis sicocxlis xarixi mcirdeba, mas gadarCenis an ganviTarebis safrTxe emuqreba. sxvadasxva asakSi es Tema gansxvavebul mniSvnelobas iZens. magaliTad, bavSvebis saWiroebebze saubrisas igi kidev ufro aqTualuria, radgan bavSvoba cxovrebis is periodia, gansakuTrebiT ki adreuli bavSvoba, romlis ganmavlobaSiC daukmayofilebeli saWiroebebis kvali mTeli cxovrebis ganmsazRvrelia (SatberaSvili, 2010).

modiT jer CamovyalibdeT Tu **risTvis gvWirdeba Cven adamianTa saWiroebebis codna?** imisaTvis, rom vizrunoT sxva adamianze, davicvaT misi interesi da uflebebi aucilebelia jer maTi saWiroebis gansazRvra. amave dros ara mxolod saWiroebis daukmayofileblobaa CvenTvis saWiRo informaciis Semcveli, aramed deficitis xarixic. rasakvirvelia yvela saWiroebis gazomva Tanabrad advili ar aris, magaliTad, mentaluri an ganaTlebis saWiroebis gazomva ise zustad, rogorc sakvebi saWiroebisa rTulia. Tumca, normaluri gonebrivi SesaZleblobebis zRvari dadgenilia yvela asakisaTvis. ufro rTulia emociuri saWiroebebis dadgena, radgan es Zalian piradulia, Sesabamisad individualur midgomas saWiroebis da maTi dakmayofileba ar eqvemdebareba saerTo „mkurnalobas“ (arlti, 1933). Cven unda vinteresdebodeT ara mxolod im saSualebebiT, riTic adamianebi SeZleben sabaziso saWiroebebis dakmayofilebas, aramed im saSualebebiTac, romliTac isini ara–sabaziso saWiroebebis – socialuri saWiroebebis dakmayofilebas SeZleben.

imisaTvis, **rom davakmayofiloT adamianis saWiroebebi gvWirdeba materialuri resursebi, dro da codna** (arlti meisTan da pentisekTan, 2009). garda materialuri resursebis deficitis gamo gamowveuli daukmayofilebeli saWiroebebisa, bevria iseTic, romelic erTis mxriv adamianis saWiroebebis Sesaxeb ucodinrobis, an am saWiroebebis dakmayofilebis efeqtiani gzebis ar codniTaa gamowveuli. radgan SevTanxmdiT, rom saWiroebebis dakmayofilebas garda survilisa codna sWirdeba, modiT socialuri advokatobis anbanis Seswavlas SevudgeT.

socialuri advokatobis ganxorcielebis doneebi

socialuri advokatoba sam doneze xorcieldeba:

individa da ojaxis doneze; sistemisa da
politikis doneze da sakanonmdeblo
doneze.

advokatoba individa da ojaxis doneze

„beneficiaris dacvis” saWiroeba warmoiSoba maSin, rodesac individs an ojaxs ar ZaluZs sakuTari ZalebiT daicvas Tavisi interesebi da saWiroa Careva maT garemomcvel “sistemaSi”.

individa da ojaxis dacvis elementebi sam ZiriTad kategoriad xarixdeba: Sefaseba, dagegmva da qmedeba.

Sefaseba, rogorc dacvis pirveli safexuri moiTxovs beneficiaris mdgomareobaSi zedmiwevniT garkvevasa da problemis arsSi Cawvdomas. amisaTvis aucilebelia Sevagrovot informacia sxvadasxva wyaroebidan, movaxdinoT problemis konceptualizacia imgvarad, rom mis gadasaWrelad realuri samuSao gegma SevimuSaoT. Tu mraval-problemian situaciasTan gvaqvs saqme, avwon-davwonoT ra unda iyos pirveli nabiji (SatberaSvili, 2008).

Sefaseba gulisxmobs, imis gansazRvrasac Tu ra SeuZlia beneficiars gaakeTos sakuTari Tavistvis sakuTari ZalebiT. amisaTvis aucilebelia: gamoviynoT misi Zlieri mxareebi;

SevafasoT SeuZlia Tu ara mas damoukideblad imoqmedos Cveni rCevebisa da wardgenis gareSe;

aqvs Tu ara mas gamomuSavebuli iseTi aucilebeli unar-Cvevebi, rogoricaa tolerantoba sibrazisa da gaRizianebis mimarT;

gvaqvs Tu ara imis dro, rom vimuSaoT misi unar-Cvevebis ganviTarebaze;

aris Tu ara igi sakmarisad motivirebuli, rom CaerTos procesSi damoukideblad an CvenTan erTad.

Sefaseba aseve gulisxmobs im organizaciisa an/da individis identificirebas, romelsac Seswevs am problemis gadaWris unari. aucilebelia, ganvsazRvroT sistemis romeli segmentia pasuxismgebeli, romel individebs SeuZliaT daxmareba, an vis SeuZlia zegavlana moaxdinos maTze. unda davfiqrdeT ra gazrdis Zalauflebis mqoneTa motivacias, rom dagvexmaron.

sxvadasxva sistemebs sxvadasxva miznebi aqvT (mag., fsiqikuri janmrT-elobis, bavSvTa keTildReobis, ganaTlebis, sasjelaRsrulebis da a.S.), magram yvela es sistema konkretul miznobriv jgufts unda emsaxurebodes, rac saboloo miznamde – mosaxleobis socialur keTildReobamde migviyans.

dagegmvis procesi sami komponentisagan Sedgeba: mizani, strategia da taqtika.

gvaxsovdes, rom samoqmedo gegma, partniorebi da samoqmedo dro winaswar gansazRvruli unda gvqondes. beneficiari unda CavrToT dagegmvis procesSic, gansakuTrebiT iseT SemTxvevebSi Tu misi gamocdileba problemasTan mimarTeBiT metad individualuria, Cven ki amis gamocdileba saerTod ar gvaqvs. magaliTad, Tu eTnikuri umciresobebis warmomadgenelTa samsaxurSi varT da Tavad umravlesobas warmovadgenT, an mavne nivTierebebz damokidebul pirTa dacvas vaxorcielebT da Tavad arasodes vyofilvarT momxmarebeli. aucilebelia gavuziaroT gegma kolegebs, es gegmis daxvewaSi dagvexmareba. unda gvqondes alternatiuli gegmac.

qmedeba saWiro kontaktebis damyarebasა da samuSaos Sesrulebas gu-lisxmobს. mogexsenebaT, rom yvela cvlileba adamianebis saSualebiT xorcieldeba, amitom problemis gadaWra didwiladaa damokidebuli imaze Tu vis vicnobT. unda SevecadoT viyoT kolegiალური da megobrulნი da SevqmnaT resipokaluri garemo – damexmarebi dagexmarebi.

gvaxsovdes, sanam vinmes davadanaSaulebT warumateblobaSi, darw-munebuli unda viyoT, rom rac mogveTxoveboda warmatebis misaRwevad yvelaferi SevasruleT.

advokatoba sistemisa da politikis doneze

modiT, axla sistemisa da politikis doneze dacvis mimoxilva daviw-yoT.

sistema regulirebadi organizebuli saqmianobis sferoa, romelSic moiazreba amave sistemaSi myof adamianTa da organizaciaTa zogierTi saqmianobis makontrollebeli avtoritetisa da Zalauflebis mqone pirebi da kontrols daqvemdebarebuli organizaciebi da subieqtebi. politika ki zogadi an konkretuli gegmaa, romelsac organizacia an xelisufleba iyenebs samoqmedo mimarTulebad.

socialuri muSaobis profesiis aqcentი sazogadoebის winase mdgar yvelaze mwvave problemebze unda keTdebodes da ar unda Semoifarglebodes individualuri saWiroebების mogvarebiT. es ki xSirad sistemur doneze cvlilebების inicirebas moiTxovs. amiT vzogavT Cvens drosa da energias, radgan is rac problemuria erTisaTvis da amave dros problemuria oTxmocdaxrametisTvis asi socialuri muSakis damoukidebeli, Tundac gulanTebuli Zalixmevis Sedegadac ki ar izleva imis garantias, rom damatebiTi asisaTvis ar gaxdeba problemuri. aseT SemTxvevebSi ki Zalixmevis gaerTianeბა, ufro mobilizebuli da analitikuri samuSaos Catarebaa saWiro, Tundac ufro did dros da resursebis konsolidacias moiTxovdes.

rogor SevcvaloT sistema? Signidan gareT, garedan SigniT, Se-fasebis, dagegmvisa da qmedebis elementebis mocviT Tu Zalauflebis mqoneTa darwmunebiT cvlilebis aucileblobaSi.

cvlilebis moxdena Signidan gareT uamrav gaurkvevlobas ukavSir-
deba, maT Soris samsaxuris dakargvis risks, rac dRevandeli umuSevrobis fonze kidev ufro
realisturi da safrTxilo riskia. arsebobs aseve dawinaurebis Sansis dakargvis SiSi. socialuri
muSakebisTvis, romlebsac aqvT ambicia meti aRiareba moipovon, meti anazRaureba
miiRon, Sida advokatobis safasuri dramatulad izrdeba, radgan safrTxis qveS eqceva maTi
statusis, usafrTxoebisa da zemoT mobilobis sakiTx.

gvaxsovdes, rom Seupovari socialuri muSaki fasobs profesiul
wreebSic da maT TvalSic, visac is emsaxureba.

miuxedavad imisa, rom socialuri muSakebi xedaven organizaciuli cvlilebebis
aucileblobas da surT amisaTvis brZola, maT ukan xevis damqiraveblis mxridan damsjelobiTi
RinisZiebis gatarebis safrTxis SiSi, romlisganac maT Znelad Tu vinme daicavs. aq profesiuli
advokatobis meqanizmis gaZlierebaze unda CavfiqrdeT. im qveynebsi, sadac is Zlieria,
socialuri muSakis mourideblad samsaxuridan daTxovnasac ufro erideba damqiravebeli.

amave dros beneficiaris saxeliT saubari moiTxovs imis gaTvaliswinebasac Tu ra resursuri
arsebobs organizaciaSi am moTxovnis dasakmayofileblad. keTildReobisaTvis saxelmwifo
xarjebis Semcirebis politikis fonze sul ufro Zneli xdeba administraciuli winaRobebis
gadaxva.

advokatoba sakanonmdeblo doneze

axla modiT ganvixiloT ras gulisxmobs advokatoba sakanonmdeblo
doneze.

sakanonmdeblo doneze advokatoba gulisxmobs socialuri problemebis mogvarebisaTvis
samarTlebrivi meqanizmis Seqmnas. daxvewili kanonmdebloba efeqtiani aRsrulebis
meqanizmiT problemebis mogvarebis winapirobaa.

sakanonmdeblo doneze advokatobisaTvis aucilebelia: koaliciis Seqmna da
molaparaakebebis warmoeba da kompromisi SeTanxmebis misaRwevad sakanonmdeblo
ganacxadebsa da kanonproeqtebze.

arsebobs kanonproeqtis kanonad gadaqcevis sxvadasxva, rogorc xe-
lisSemSleli, aseve xelisSemwyobi faqtori (SatberaSvili, 2007).

xelis SemSleli faqtorebia:

didi fiskaluri cvlilebebi: kanonproeqts dasWirdeba mniSvnelovani fuladi resursebis
gamoyofa;

didi socialuri cvlilebebi: bevri xalxi, organizaciebi da programebi dazaraldebjan.
momsaxurebebis miwodebis sistema sagrZnoblad Seicvleba da beneficiarTa ricxvi ki
sagrZnoblad gaizrdeba.

arapopularuli Sinaarsi: kanonproeqti exeba im adamianTa jgufes, romlebic miiCnevian uvargis, korumpirebul an stigmatizirebul adamianebad.

xelis Semwyobi faqtorebia:

mcire fiskaluri cvlilebebi: ganxorcielebis Rirebuleba dabalia an saerTod ar arsebobs.

umniSvnelo an ararsebuli socialuri cvlilebebi: SemoTavazebuli cvlilebebi moiTxovs minimalur Sesworebebs arsebul regulaciebSi.

popularuli Sinaarsi: sazogadoeba simpaTiiTaa ganwyobili am kano nis beneficiarTa mimarT.

saWiroa gaviTvaliswinoT kanonmdebelTa piradi interesebi. warmod-genil kanonproeqts an iniciativas maTTvis an piradi sargebeli unda mohqondes an aqtualuri iyos sxvadasxva mosazrebiT: politikuri an socialuri motiviT, an maTTvis popularobis momtani unda iyos. meti fulis moTxovna, meti Zalauflebis an socialur muSakTa samuSao statusis ganmtkiceba ar aris kanonmdebelTaTvis saintereso motivacia. kanonmdebels unda amoZravebdes ara marto kanonproeqtis gatanis Jini, aramed am ganacxadis sxva kanonmdebelTaTvis “miyidvis” motivacia.

sakanonmdeblo advokatobaSi didi mniSvneloba eniWeba faqtebis miwodebas. faqtebi politikis Seqmnis procesis mamozravebeli Zalaa. sakanonmdeblo advokatobaSi ori tipis faqtia gamosadeqi: faqtebi, romlebic TviT problebas gansazRvraven, da faqtebi, romlebic iZlevian informacias, im xalxe, vinc am problemiT dazaralda an im xalxe, visac aqvs zegavlana maT gadaWraze.

imisaTvis, rom movipovoT faqtebi sakanonmdeblo advokatobisTvis, aucilebelia gvqondes informacia: problemaze da im xalxe, visac es

kanonmdebloba Seexeba; sakanonmdeblo procesze; kanonze; fiskalursa da politikur viTarebaze.

aucilebelia beneficiaris an beneficiarTa jgufis saWiroebebis rac SeiZleba zustad da zedmiwevniT aRwera. problema unda Sefasdes, dasabuTdes, gaanalizdes, gamoikvlios guldasmiT, aRiweros misi istoriuli ganviTareba da masStabebi, zegavlana klientebze, zegavlana sazogadoebaze da Temze. advokatebi unda icnobdnen arsebul kanonmdeblobas da aanalizebdnen maT naklsa da dadebiT mxareebis. socialur advokats unda SeeZlos dasabuTebulad warmoadginos ganacxadis upiratesoba arsebul, moqmed kanonebze.

kanonproeqts ufro metad damajerebels xdis da mis warmatebas did-wilad ganapirobebs piradi Tavdadeba. amitom, rac ufro meti dasacavi jgufis warmomadgeneli socialuri muSakia CarTuli samuSao jgufSi, miT ufro damajerebelia cvlilebis moTxovna. es ki garkveulwilad cvli lebas realisturadac aqcevs.

advokatma kanonmdebels detaluri fiskaluri prognozi unda warudginos. kanonmdeblebma zustad unda icodnen ra xarjebTanaa dakavSirebuli kanonproeqtis

154

ganxorcieleba, ramdenia sawyisi Rirebuleba, Rirebuleba erTi wlis Semdeg, mimdinare xarjebi, saWiro aRWur viloba. aseve daangariSebuli unda iyos ra iqneba Rirebuleba Tu kanonproeqti ver gava.

gvaxsoves, kanonmdeblebi upiratesobas iseT politikas aniWeben, romlis gatarebis mcdelobac iyo warsulSi. aseTi kanonproeqtebis miRebis saWiroeba ufro advili dasamtkicebelia, vidre sul axali iniciativisa.

berketebi, romlebic socialur muSaks aqvs

advokatobis ganxorcielebaSi

modiT ganvixiloT ra berketi aqvs socialur muSaks xelSi advokato-
bis ganxorcielebaSi warmatebisaTvis. upirveles yovlisa beneficiaris dacvis legitimurobas socialuri muSakisaTvis misi profesiuli mandati ganapirobebs, radgan es misi profesiuli eTikis sakiTxia. rasakvirvelia im qveynebSi, sadac profesiuli eTikis kodeqsi kanonieri dokumentia da mis darRvevas sanqciebic axlavs, profesiulad gamarTlebuli qmedebis dacvis meti berketi arsebobs da piriqiT darRvevisaTvis pasuxismgebloba ekisreba professionals. patis (1974) azriT, rodesac advokatobis misia damqiravebeli organizaciis politikasa da procedurebTan konfliqtSia, praqtikosi beneficiaris interesebs organizaciulze maRla unda ayenebdes. es misi profesionalizmis gamoxatulebaa avtomaturad.

administratorebis mxridan biurokratiuli politikisa da proce-
durebis SenarCunebis mcdeloba maTi profesiuli da/an Tanamdebobrivi rolis dacvas emsaxureba, rac Cvengan ar moiTxovs Cveni rolis umalve ugulebelyofas. administratorebi, romlebic ugulebelyofen „wina xaz ze“ mdgomi socialuri muSakebis mosazrebebs, emsaxurebian problemis gaRvivebas nacvlad imisa, rom emsaxurebodnen mis gadaWras. Cven ki Tu Tavad vugulebelyobT imas, risTvisac vibrZviT, SevuerTdebiT am problemebis gamRvivebelTa gunds.

ramdenime xerxi beneficiaris intersebis dacvisaTvis pati (1974) gvTavazobs ramdenime

xerxs, rac Cveni damqiraveblebis wi-

naSe beneficiaris interesebis dacvisas gamogvadgeba:

1. advokats unda SeeZlos problemis irgvliv sakuTari codnis gamomJRavneba. es mas saSualebas aZlevs mas mousmino da mis mier SeTavazebuli gamosavali yurad iRon;
2. advokats unda SeeZlos misi argumentebis damqiravebeli saagentos interesebTan SesabamisobaSi warmodgena. Tu organizaciis misiaa samizne jgufebis interesebis dacva, maSin socialur muSakzea damokidebuli ramdenad naTlad warmoadgens da daasabuTebis beneficiaris am konkretuli problemis mogvarebis organizaciul misiasTan Sesabamisobas;

3. socialuri muSaki unda daexmaros damqiravebels „erToblivi“ orientaciis CamoyalibebaSi. maT marTebT Seaxsenon damqiraveblebs, rom isini unda gegmavdnen da axorcielebdnen xalxTan erTad da ara xalxisTvis;
4. socialurma muSakma unda gaanaTlos am konkretuli sakiTxis irgvliv kolegebi, romlebic amave uwyebaSi muSaoben, raTa erToblivad Camoyalibdnen damqiraveblisaTvis problemis mogvarebis SeTavazebis gegmaze;
5. advokatobis xarjT–efeqtianoba kargi damarwmunebeli argumentiamoTxovnis dakmayofilebisaTvis;
6. advokatobis struqtura unda asaxavdes saagentos yvela uwyebis kontribuciis dones.

bevri saagento cvlilebis moTxovnisadmi loialuri xdeba mxolod maSin, rodesac iZulebulia an rodesac misi ignoreba aRar xerxdeba. zogadad xSiria SemTxvevebi, rodesac cvlilebis mcdeloba winaarmdegobas awydeba status kvos darRvevis SiSiT.

bevr saagentoSi socialuri muSaobis praqtika gansazRvrulia mmarTveli rgolis mier, romelSic iSviaTad Tu aris warmodgenili socialuri muSaki. jefi (1978) Tvlis, rom menejeruli rgolis praqtikaze zegavlana mdore praqtikis sindromis racionalizacias iwvevs.

alberti (1983) gvTavazobs organizaciaSi danergili wesebisa da regulaciebis Sesacvlelad faqtebis moZiebisa da dazustebisTvis kiTxvebs:

- arsebobs Tu ara raime sakanonmdeblo aqti, romelic mocemul sakiTxTan dakavSirebuli cvlilebebis gatarebisaTvis saagentos uflebamosilebas aniWebs?
- saagentos Sida regulaciebi SesabamisobaSia im sakanonmdeblo aqtTan, romliTac saagento operirebs?
- advokatTa mier interpretirebuli regulacia SesabamisobaSia im sakanonmdeblo aqtTan, romliTac saagento operirebs?

warmatebis ganmapirobebeli faqtorebi

socialuri advokati Zlieri lideruli unar-CvevebiT unda gamoirCeodes. mas unda SeeZlos ara marto mokvleva da kritikuli analizi, aramed samuSaos delegireba da didi amocanis patar-patara komponentebad dayofa, raTa procesi ufro advili samarTavi iyos. advokatoba aris qmedeba da ara mxolod saubari, Tumca advokaturis jgufSi unda iyvnen oratoruli niWis mqone adamianebic. am sakiTxs Cven mogvianebiT CavuRrmavdebiT.

jgufuri samuSao advokatobis warmatebas didwilad ganapirobebs jgufuri samuSao. advokatobis istoriis manZilze iSviaTad Tu SevxdებიT individualuri advokatobis warmatebul SemTxvevebs, rodesac individma SesZlo sazo gadoebis yuradRebis mipyroba da Zalauflebis

mqoneTa darwmuneba cvlilebis aucileblobaSi. advokatoba, gansakuTrebiT Tu es marginalur jgufებს exeba, jgufuri unda iyos Semdegi 4 mizezis gamo:

demokratiul saxelmwifoSi cvlileba mxolod im SemTxvevaSi xdeba Tu mas amomrCevelTa umravlesoba uWers mxars; advokatობას Tavdauzogავი Sroma sWirdeba; jgufuri muSaoba ideebis testirebis saSualebas izleva; sazogadoebისა da mediის yuradRebis mipyroba jgufებს metad xelewifebaT, vidre individeბს. advokaturi jgufების Semdegi tipebi arsebobs:

miznobrivi jgufები; savaWro

asociაციები; profesiული asociაციები;

kavSireბი;

sazogადოებრivi organizაციები; religiური და ეTნიკური organizაციები;

genderul sakiTxebze orientireბული organizაციები; koalიციები;

mrCevelTa sabWoebi.

axali jgufის Seqmnamde daniSneT sainformაციო Sexveda, romelic moemsaxureba saerTo intereseბის გამოკვეTasa და saerTo პოზიციების დაფიქსირებას, რასაც ურTierSeTanxmებული სტრუქტურის განვითარება და სამოქმედო გეგმის Seqmna მოჰყვება. ადვოკატისათვის აუცილებელია გააფართოოს თავის მხარდამხმარებელთა წრე. რაც უფრო მეტი ადამიანი uWers mxars ახალ ინიციატივას და რაც უფრო მეტია მათ შორის გაწეული ძალის პირი, მით უფრო იზრდება კანონპროექტის გასვლის Sansი. ამიტომ, კოალიციის Seqmna გამარჯვების ერთ-ერთი წინაპირობაა.

არსებობს საკანონმდებლო კოალიციის ორი სხვადასხვა სახეობა: დროებითი, ერთჯერადი კოალიცია და ფორმალური, მუდმივმოქმედი კოალიცია. რა სახის კოალიცია უნდა იყოს საკითხის თანხმებით გადაწყვეტის ამ საკითხის აქტუალობის, მიმდინარეობისა და მოცულობის მიხედვით განისაზღვრება. მნიშვნელოვანია იმის გააზრება, რომ რამდენად აერთიანებს ეს საკითხი კოალიციის წევრებს: ამჟამად Tu მუდამ. კონკრეტული პრობლემის მოგვარებისათვის ბრზოლა შესაძლოა კოალიციის ზოგიერთი წევრისათვის ამ ეტაპზე იყოს მომგებიანი და აქტუალური, სხვებისათვის კი ეს პროფესიული დასაწყისი და დროსი არ ხუნდება მისი თანხმებით გადაწყვეტის მიმართული ბრზოლის ჯინი.

გვარსდება, რომ მიუხედავად იმისა, რომ თანხმება Tu არა კოალიციის წევრთა დამოკიდებულება და თავდადების ხარისხი მოცემული საკითხის მოგვარებისადმი არ არის ყოველთვის მნიშვნელოვანი. რადგან ამ ეტაპზე ეს თავდადება არსებობს ე.ი. ამ ეტაპზე ეს ერთობა უფრო მეტი თანხმების მომტანია ვიდრე დამოუკიდებელი ბრზოლა.

sakiTxTa upiratesobis dadgenis wesi

დრედილობითი პრობლემაTa morevSi მრავალდაა სოციალური პრობლემები და შესაბამისად გვაქვს სხვადასხვა სფეროში იმისა, რომ მოვარდოთ რაც შეიძლება მეტი პრობლემური საკითხი Tu სიტუაცია. არადა ყოველი საკითხის მოგვარებისათვის სხვადასხვა დროსა და სივრცეში სხვადასხვა თანხმების Sansი არსებობს. ამიტომ აუცილებელია შევვარდოთ მოცემულ

droSi da mocemuli resursebiT udidesi Sansis mqone sakiTxis identifikacia. sakiTxTa upiratesobis dasadgenad ki Semdegi kriteriumebi unda gamoviyenoT: sakiTxis relevanturoba yvelasTvis, vis intresebsac vicavT; sakiTxis warmatebulad wardgenis Sesazlebloba; sakiTxis gadaWra arsebuli resursebis gaTvaliswinebiT; sakiTxis didmniSvnelovneba sazogadoebisTvis.

gvaxsovdes, nebismieri politikuri iniciativa saWiroebs Sefasebas. amis gareSe SeuZlebelia daSvebuli Secdomebis mizezebis da warmatebebis xelisSemwyobi faqtorebis gaanalizeba. amis gareSe ki SeuZlebelia dagegmvis, problemis formulirebis, misi ganxorcielebisa da moqmedebis efeqtianobis gazrda. Sefasebis dawyeba ki aucilebelia sawyisi etapidanve, radgan Semdgom etapze wina etapis monacemebis mopoveba SeuZlebelia. Sefasebis etaps detalurad qveviT ganvixilavT.

socialuri advokatis rolis SesrulebisTvis xelis

SemSleli faqtorebi

modiT ganvixiloT ra xelis SemSleli faqtorebi dominireben advokatis rolis Sesrulebisas socialur muSaobaSi? Snaiderisa da lesteris azriT (2001), esenia:

momsaxurebis roliT preokupacia – bolo xanebsi socialur muSaobaSi gamoikveTa uSualo praqtikis miwodebis upiratesoba. gare politikaze zemoqmedebis nacvlad, socialuri muSaobis saagentoebi da maTSi dasaqmebuli socialuri muSakebi Taviant energias uSualo praqtikis ganxorcielebas axmaren.

menejeruli mosazrebebi – biujetTan dakavSirebuli problemebis, yoveldRiuri samuSao procedurebis, organizaciuli normebs, politikis da dausrulebeli Semcirebebis fonze, socialuri muSaoba nakarnaxevia de faqto menejerebis da ara profesionalebis SexedulebebiT. qmediToba efeqtianobaze marla dgas.

profesiuli normebisa da standartebis nakleboba – advokatobis sfero ar aris mkafiod gansazRvruli da misi ganmartebebic mravalnairi da damabnevelia. mcire xilvadi da legitimuri profesiuli normebs da standartebi arTulebs socialuri muSakis qmedebis advokatobad ranjirebas.

dasaqmebis pirobebi – socialur muSakTa dasaqmebis pirobebi aferxebs maT mier advokatobis rolis realizebas. maT Cveulebriv maspinZlobs garemo, sadac wesebsi samedicino personalis an samarTal damcavebis miera SemuSavebuli (magaliTad jandacvis obieqtebs an sasjel arsrulebis an probaciis sistemaSi). es wesebsi ki vrceldeba socialur samsaxurzec da xSirad socialuri muSaobis Rirebulebebis gverdis avlas moiTxovs. aseT garemoSi socialuri muSakebis unari awarmoon advokatoba SezRudulia. aseT garemoSi socialur muSaks uwevs kompromisebs wasvla beneficiarisa da damsaqmebeli saagentos prioritetebis Soris.

advokatobis, rogorc konfrontaciis gaazreba – advokatoba xSi-

radaa gaazrebuli, rogorc konfrontacia da amitomac sxva profesiis warmomadgenlebTan Tu saagentoebTan urTierTobebis gafuWebisa da/an samsaxuris dakargvis riskis winaSe ayenebs socialur muSaks. arsebobs socialuri qmedebisa da advokatobis davebis strategiasTan, normis strategiasTan da normis darRvevis strategiasTan gaTanabrebis tendencia. strategiis arCeviT iqmniT profesiul portrets. **beneficiaris saWiroebSi daurwmunebloba** – beneficiaris situaciaSi gaurkvevloba socialur muSaks xSirad ukargavs advokatobis survils. beneficiaris damabneveli, zogjer provokaciuli saqcieli bundovans xdis mis saWiroebes da socialur muSaks efeqtiani advokatobis praqtikis ganxorcielebis saSualebas ar aZlevs.

profesionalizmTan dakavSirebuli problemebi – istoriulad socialuri muSakebi aRiarebisa da dafasebis maZieblebi arian. am survils xSirad profesiuli gambadaoba ewireba msxverplad, radgan is socialur muSakebs boWavs „respeqtabeluri“ profesiis normebis miRma raime qmedebis ganxorcielebaSi.

statusis dakargvis SiSi – radgan socialuri muSakebis beneficiarebi xSirad arian dabali socialuri fenis warmomadgenlebi an am sazogadoebisaTvis miuRebeli an sazogadoebis mxridan daufasebeli an upativcemulo mopyrobis „Rirsni“, Sesabamisad maTi statusi kiTxvis niSnis qveSaa. zogierTi socialuri muSaki erideba maT advokatobas maTi statusis beneficiarebis statusTan gaTanabrebis SiSiT.

sxva SiSebi – zogierTi socialuri muSaki erideba politikur qmedebSi CarTvas, an masmediis yuradRebis centrSi da saxalxo ganxilvebis subieqtad yofnas. zogic erideba legalur sasamarTlo procesebSi monawileobas, rac xSirac advokatobis Tanmxlebia. zogierTni ki kolegebTan dapirispirebas arideben Tavs. bevrsac samuSaodan daTxovnis riski aferxebs.

treningisa da ganaTlebis naklebobas – socialuri muSaobis ganaTlebis sistemaSi sul ufro Semcirda advokatobis teqniki swavleba. advokatobis praqtika TiTqmis aRar figurirebs socialuri muSaobis kurikulumSi. socialuri muSaobis profesiuli ganaTleba da praqtika dapirispirebis orientacias erideba da konsensusis orientaciis legi timaciisaken ixreba. mcirdeba aseve politikuri Sinaarsis mqone masalis Semcveloba socialuri muSaobis kursebSi, uSualo praqtikis intervenciis meTodisaken aSkara gadaxris fonze.

intervenciis strategiis arapopularoba – erT-erTi barieria aseve socialur sferoSi saxelmwifo intervenciis arapopularoba. bevri moqalaqisa Tu sferos eqspertis azriT, saxelmwifo keTildReobis politika ar aris efeqtiani, ar aris samarTlianobis principebze dafuZnebuli da ar emsaxureba Semosavlebis samarTlian gadanawilebas.

advokatobis arsis gauazrebloba – xSirad advokatobis arsi gauazrebelia. advokatoba aris saqmianoba, romelic moiTxovs moTminebas, Seudrekelobas, grZel vadian Tavdadebas, energias, mxardaWeras, kvlevas, politikur unar-Cvevebs, codnas saxelisuflo mowyobis Sesaxeb, analisis unars. zogjer kompromisze wasvlacaa saWiro. zomieri moTminebis

gamomuSavebac mniSvnelovania, radgan advokatobiT xSirad SeuZlebelia sakiTxis swrafi mogvareba. es unarebi ki ar aris socialur muSakTa umravlesobisaTvis xelmiuwvdomeli. Tanac, isini ganviTarebasac advilad eqvemdebarebian.

socialuri advokatis profesiuli Tvisebebi

modiT exla SevecadoT imis gaazrebas Tu **ra Tvisebebi aqvs advokatebs socialur muSaobaSi?** Snaiderisa da lesteris (2001) azriT, socialur muSaks advokatis rolis SesrulebisTvis Semdegi maxasiaTeblebi unda hqondes:

qmedebaze orientirebuli – advokatoba socialuri muSakisagan moiTxovs qmedebas, cvlilebis inicirebasa da ganxorcielebas. advokatoba ar aris ubralod damokidebuleba an rwmena. socialurma muSakma iniciativa unda gamoiCinos. socialuri muSakebi akeTeben kvlevas, qmnian koaliciebs, mobilizebas ukeTeben jgufes da Tems, monawileoben dagegmvaSi, strategiis SemuSavebaSi, gadawyvetilebebis mimRebebeze zemoqmedebaSi, axorcieleben savele samuSaoebs da gvTavazoben alternatiul politikas. advokati socialur muSaobaSi aris qmedebebisa da movlenebis „katalizatori“. jein adamsma erTxel brZana, rom qmedeba adamianebs WeSmaritebasTan aaxlovebs da maT simarTlis Tqmis saSualebas aZlevs (lauri, 1975).

usamarTlobis winaaRmdag mebrZoli – advokatoba socialur muSaobaSi adamianis saWiroebebis dakmayofilebisaTvis brZolas gulisxmobs samarTlianobis principis dacviT. am roSi socialur muSakebs uwevT kamaTic, sajaro gamosvlebic, roca beneficiaris uflebebi riskis wina Sea an uTanasworobaa damkvadrebuli sazogadoebaSi. rogorc fredolino (1990) aRniSnavs, advokatoba Zalauflebis, avtoritetisa da resursebis gadanawilebas gulisxmobs, risi nebiT daTmobac aravis surs.

araneitraluri – usamarTlobis, uTanasworobis, Cagvris, diskriminacii da siRaribis fonze, socialuri muSakebi ar rCebian neitralurni ganurCevlad imisa, ra problemis winaSea nebenefiari da vis unda mivmarToT mis dasacavad. profesiis Rirebulebebi socialur muSaks avaldebulebs mowvyldTa, riskis winaSe myofTa da warumatebelTa mxardaWeras. socialuri muSaobis mTavari misia xom adamianTa keTildReobis gaumjobeseba da sabaziso saWiroebebis dakmayofilebaa. freiris (1990:5) azriT, socialuri muSaki ar aris neitraluri agenti, arc praqtikaSi da arc qmedebaSi“. amitom, makkormikis (1970) azriT, advokatoba warumatebelTa mdgomareobis gaumjobesebisaTvis Tavdauzogavi Sromaa da socialuri muSaki ver iqneba neitraluri.

politikisa da praqtikis dakavSirebis unaris mqone – devisma (1993) brZana, rom advokatoba socialur muSaobaSi ormag orientacias moiTxovs: politika da praqtika. radgan beneficiarTa da Tavad profesionalTa cxovrebase mudmivad axdens zemoqmedebas saxelmwifo Tu organizaciuli politika, socialuri muSaobis intervencia unda moicavdes cvlilebas rogorc politikis, ise sistemisa da beneficiaris doneze. sazogadoebisa Tu Temis zemoqmedebas beneficiarze pirvel rigSi klinikuri socialuri muSakebi aRmoaCenen, radgan

swored isini dganan „wina xazze“. beneficiaris dauyoneblivi saWiroebis dakmayofileba ki ar aris sakmarisi, roca am saWiroebis gamomwvevi mizezebi aRmoufxvrelia.

momTmeni da imediani – freirma (1990) advokatoba socialur muSa obaSi aRwera, rogorc „mouTmeneli moTmineba“. arc moTmineba da arc mouTmenloba ar aris sakmarisi adamianis saWiroebis dakmayofilebisa Tvis. Tu Cven mxolod momTmenni viqnebiT, qmedebis dro arasodes dadgeba; Tu Cven mudam mouTmenlebi viqnebiT, Cven SesaZloa istoriuli realobebi ugulebelvyoT da SesaZleblobis realoba gagvisxltes. amitomac, socialurma muSakebma unda misdion „mouTmeneli moTminebis“ strategias, radganac mas aqvs warmatebis meti Sansi Cvens rTul samyaroSi. is aseve realistur imeds usaxavs rogorc beneficiars, aseve socialur muSaks. arsebuli problemebisadmi adekvaturi reagirebis survili socialur muSaks problemis gadaWrisaTvis brZolas avaldebulebs. socialuri muSakebi momsaxurebis mimRebebs imeds usaxaven rogorc mokle, aseve grZel vadaSi swored Seudrekelis aqtivizmiT.

adamianis gaZlierebaze orientirebuli – socialuri muSaoba scildeba beneficiaris saukeTeso interesisaken mimarTuli daxmarebis paternalistur formas. advokatoba socialur muSaoba gulisxmobs beneficiarisTvis problemis gadaWrisaken mimarTuli Zalisxmevis gaZlierebas da liderobis rac SeiZleba male gadacemas. socialuri muSakebi beneficiaris kompetenturobis gancdis gaZlierebis mizniT aswavlian, arwmuneben da amxneveben mas, rom Tavad SeZlos monawileoba miiRos mimdinare procesebSi. perlmani da edvardsi (1982) advokats socialur muSa obaSi axasiaTeben, rogorc pirs, romelic pativs scems, mxars uWers, iyenebs da icavs monawileTa iniciativas da jgufis avtonomias. **komunikaciis unari**

kidev erTi umniSvnelovanesi Tviseba, rac ara mxolod socialur muSaks, aramed yvela ufleba damcavs unda hqondes aris komunikaciisa da prezentaciis unari.

ra aris komunikacia? komunikacia garkveulwilad gamgzavnis mier mimRebze zegavlenis moxdenis procesia. komunikaciis procesi mravali komponentisagan Sedgeba. warmogidgenT, magaliTad „lasvelis formulas“, romlis mixedviTac komunikacia Semdegi komponentebisagan Sedgeba:

vin ambobs;
ras ambobs;
vis eubneba; ra
saSualebiT; ra
ganzraxviT; ra
efeqtiT.

komunikaciis ramdenime forma arsebobs: simetriuli an asimetriuli, uneblie an nebelobiTi, verbaluri an araverbaluri. modiT TiToeuli cal–calke ganvixiloT:

simetriulia komunikacia, romelic masSi CarTvis Tanabar SesaZleblobas aZlevs komunikaciis monawileebis, magaliTad, megobrebis, kolegebis an ojaxis wevrebis saubari.

asimetriulia komunikacia, rodesac komunikaciis procesSi monawile mxareebS araTanabari monawileobis saSualeba aqvT, magaliTad leqcia, satelevizio gadacema da a.S.

unebliea komunikacia, rodesac monawileebS ar aqvT gadawyvetili, magram mainc uwevT komunikacia, magaliTad avtobusSi, TviTmfrinavSi da a.S. **nebelobiTia komunikacia**, rodesac monawileebi sakuTari surviliT amyareben komunikacias.

verbaluri komunikacia metad struqturirebulia vidre araverbaluri. mas mkafiod gamoxatuli dasawyisi da dasasruli aqvs. araverbaluri komunikaciisas ar vsaubrobt, magram is garkveulwilad marTavs komunikaciis mimdinareobas. araverbaluri komunikacia iqamde grZeldeba, sanam monawileebi erTmaneTis mxedvelobis areSi arian. pirovnebis Sesaxeb garkveul informacias gvawvdis ara marto misi saubari, aramed misi garegnobac, Cacmulobac da sxeulis moZraobac.

socialuri advokatobisas sasurvelia nebelobiT verbalur komu ni kacias mivaRwiOT. Tumca es xSirad TiTqos SeuZlebelia. Tu es ar aris SesaZlebeli Cven yvela forma unda gamoviyenoT maTTan komunikaciisaTvis, visTan urTierTobac Cveni dacvis qveS myof pirTa an sakiTxTa ganxilvisaTvis gvWirdeba.

gvaxsovdes, rom komunikacia mxolod maSinaa warmatebuli Tu monawileebis azrTa gacvla–gamocvlis saSualeba da forma erTnairi an msgavsia. msmenelis mier situaciis gageba mudam konteqstis gaTvaliswinebiT unda mimdinareobdes, radgan igi gagebis procesze zegavlenas axdens. amitom mniSvnelovania ras da ra mizniT veubnebiT mosaubres, risi miRweva gvsurs.

advokatoba moiTxovs uamrav Sexvedrebs, sajaro diskusiebsa da gamosvlebs. amitom mniSvnelovania ara mxolod im sakiTxis zedmiwevniT codna, razec unda visaubroT, aramed imis codnac rogor unda warvadginoT is, rom ufro misaRebi da saintereso viyoT msmenelisaTvis. radgan dros vxarjavT Sexvedraze e.i. monawileTa momxreebad Camoyalibeba an sul mcire maTi informireba gvsurs sakiTxis Sesaxeb. amitomac, modiT prezentaciis teqnikebs gavecnoT.

prezentaciis unari nebismieri prezentaciis mizans auditoriis darwmuneba da motiva-
cia warmoadgens im sakiTxis sasargeblod, rasac vlobirebT. sakuTari Tavisa da saTqmelis jeroვნad wardgenis gareSe ki Cveni grZnobebis, damokidebulebebisa da Sexedulebebis gadacema msmenelisaTvis Znelia. prezentaciaze muSaoba Semdeg fazebs moicavs:

momzadeba; warmarTva;

Sedegebis damuSaveba.

prezentaciis Sinaarsi ki moicavs:

Sesavals; ZiriTad

nawils; dasasruls.

prezentacia misalmebiT unda daviwyoT. misalmebis Semdeg, Sesaval nawilSi msmenels unda gavacnoT prezentaciis mizezebi, Tematika da mizani. aseve, aucilebelia msmenels movaxsenoT prezentaciis mimdinareobis gegma. es maT ara marto informirebul da momzadebul msmenelebad aqcevs, aramed maT mier Cveni prezentaciisaTvis daxarjuli drois gamo maT mimarT Cvens angariSvaldebulebas gamoxatavs. maT unda icodnen rogor aris dagegmili is dro, rac maT Cven dagviTmes. albaT Tavdac gamogicdiaT, rom ragind saintereso Temac ar unda iyos didi xniT mxolod pasiuri msmenelis rolSi yofna Znelia da aRqmis xarixsac amcirebs. amitom kargi prezentatori prezentaciis dasawyisSive monawileebis motivirebas cdilobs Temis irgvliv. amis miRweva ki SesaZlebelia kiTxvebis dasmiT, interesis gaCeniT, piradi sargeblis aRniSvniT, provocirebiT.

amis Semdeg gadavdivarT prezentaciis ZiriTad nawilze. es yvelaze mniSvnelovani nawilia. am dros msmenelTaTvis Temis sistematurad gadacema xorcieldeba. am nawilis dasasruls aucilebelia ZiriTadi sakiTxebis dajameba.

dasasrulsac didi mniSvneloba aqvs, radgan is yvelaze ufro STambeWdavia. Tu dasawyisSi Tqven msmenelis yuradRebis mopovebis mizniT maT „ganawyenebas“ eridebodiT, dasasruls SegiZliaT „gaabrazoT“ kidec isini. am dapirispirebis Sedegad ki maT miandoT daskvnebis gakeTeba. Tu „momxreTa“ winase waradgenT Temas, maSin rac SeiZleba analitikuri prezentacia unda iyos, radgan msmenelis „momxreebad“ gardaqmnaze drois dakargva aRar aris saWiro. es dro SegiZliaT sakiTxSi CaRrmavebas dauTmoT.

prezentaciis warmarTvisas didi mniSvneloba aqvs Tqvens garegnobasac, Cacmulobasac, metyvelebasac da Jestikulaciasac. modiT TiToeuli cal–calke ganvixiloT.

Cveni Sinagani ganwyoba da garegnoba xSirac erTmaneTTan mWidro kavSirSia. gamodis, rom rogorc gamoiyurebiT, iseTive iqneba Tqveni prezentaciac. garegnul saxes gansazRvavs auditoria, romelsac vxdebiT. magaliTad, Tu seriozul sakiTxTan dakavSirebiT vvxdebiT msmenels formalur viTarebaSi, am garemosTan ar iqneba Tavsebadi mZime makiaJiT an mouwesrigebeli Tmis varcxnilobiT, gadatvirTuli samkaulebiT an nabaxusevi ieriT gamocxadeba. aseT Sexvedraze sasurvelia msubuqi makiaJiT, klasikuri varcxnilobiT da jansaRi profesiuli ieriT gamovcxaddeT.

albaT araerTxel yofilxarT mdomareobaSi, rodesac Zalian lamazad da modurad gacviaT, magram Tavs uxerxulad grZnobT. aris situaciebi, roca es uxerxuloba moTmenad Rirs, magram Cvens SemTxvevaSi es ase ar aris. Tqven saTqmelze orientirebuli unda iyoT da am dros Tu imaze fiqrobT xom ar giCanT garRveuli maisuri, an gamokveTili xom ar aris Tqveni sxeulis sxvadasxva nawilebi, an giWerT fexsacmeli, rac Semawuxebeli diskomportia da a.S. Tqvens saTqmelze fiqrisaken mimarTul Zalisxmevas am diskomfortTan gamklavebisTvis daxarjuli Zalisxmeva asustebs da SesaZloa iseTi STambeWdavi veRar aRmoCndeT. amave dros tansacmeli prezentaciis mizans unda Seeferebodes. Tu magaliTad, parlamentSi unda waradginoT proeqti da Tqven gaxexil jinsebsa da gamWvirvale maisurSi mievlinebiT

mshenels, Tavidanve gagiWirdebaT mshenelis yuradRebis mobilizeba. rogori sainteresoc ar unda iyos saTqmeli, auditoriaSi cota Tu aRmoCndeba iseTi, vizec stereotipuli warmodgenebi ar moqmedebs. amitom, Tavidanve dakargavT mshenelTa garkveul nawils.

prezentaciisas didi mniSvneloba aqvs mxedvelobiT kontaqtis. is Tqveni davdajerebulobis demonstrirebaa. es ki sando atmosferos Seqmnas uwyobs xels. saWiroa auditorias Tanabrad gavunawiloT Cveni mzera. amas ki uxerxulobac axlavs zogjer, radgan yvela erTnairi interesiT an simpaTiiT saxeze ar gvismens. xSirad Zalian ukmayofilo an undoblobiT ganmsWvalul saxeepsac vixilavT. ra gind TavSi darwmunebulebic ar unda viyoT, mainc moqmedebs aseTi uaryofiTi ganwyoba Cvenze da Sesabamisad Cvens saTqmelzec. amitom, gansakuTrebiT ki Tu damwyebi prezentatori xarT (radgan TandaTan am uxerxulobebis daZlevis teqnika Tavad gamoimuSavebT), SearCieT auditoriaSi „dadebiTi pirovneba“, romelic gagamxnevebT prezentaciisas. roca auditorias Tvals aridebT, maT SeiZleba iseTi warmodgena SeeqmnaT, rom an ar xarT darwmunebuli imaSi, rasac ambobT; an pativscemiT ar xarT ganmsWvaluli auditoriisadmi; an zedmetad koncentrirebuli xarT saTqmelze da swored axla fiqrobT ra unda TqvaT Semdgom.

prezentaciisas didi mniSvneloba aqvs Tqvens xmas da saubris tembrsac. albaT SegimCneviaT kidec, rom zogierT adamians ufro meti interesiT usmenT vidre sxvas, ganurCevlad imisa, ras laparakobs. moaxdineT xmis proeqtireba. cvaleT saubris siswrafe da toni, rac arsebiTi punqtebis gamokveTis saSualebas mogcemT da saubaric nakleb monotonuri da mosawyeni iqneba.

didi mniSvneloba aqvs prezentaciis enas. is didwilad ganapirobebs mshenelTa interese. isaubreT martivi eniT, rom yvelasaTvis gasagebi iyos saTqmeli. Tu raime termini dagaviwydaT, SeecadeT is axsnaT sxva sityvebiT, amis gamo nu SeayovnebT saTqmels. ar SeecadoT daviwyebuli sityvis JestiT Secvlas.

didi mniSvneloba aqvs Jestebis enasac. prezentaciisas xelesi Tqvensa da mshenels Soris damakavSirebeli saSualebaa. is aseve Tqveni Sinagani SfoTis SeniRbvis saSualebaa. SeecadeT Zalian ar gadatvirToT saubari JestebiT. uxerxulobis SesaniRbad nurc jibeSi CaiyofT xeles, radgan es upativcemulobad aRiqmeba adamianebis mier. aseve akontroldeT xelesiT raime sagnis an Tqvenive tansacmlis Rilebis an raime sxva aqsesuaris wvaleba.

didi mniSvneloba aqvs xeles adgilmdebareobas. magaliTad, Tu xelesi welis xazs qvemoTaa es uaryofiT gavlenas axdens, xolo Tu mkerdis xazs zemoT dadebiTs, xolo welis xazsa da mkerds Soris neitralu ri gavlenis mqonea. es TiTqos wvrilmanebia, magram es wvrilmanebi saboloo jamSi did zegavlenas axdens mshenelze. amitom maTi gaTvaliswineba Tqveni prezentaciis warmatebis sawindaria.

gvaxsovdes, adamiani wakiTxulis 10 procents imaxsovrebs, mosmenilis 20 procents, erTdroulad nanaxisa da mosmenelis 33 procents, xolo Tavad gakeTebulis 70 procents. amitom SeecadoT maqsimalurad interaqtiuli prezentacia gavmarToT.

Tu werilobiT advokatobas viyenebT, aucilebelia saTqmeli rac SeiZleba mokled CamovayaliboT. erT sakiTxTan dakavSirebuli werili 1 gverds ar unda aRematebodes. marTalia mokled Tqma met dros moiTxovs, vidre vrclad, magram zrdis albaTobas, rom waikiTxaven. es ki drois daxarjvad Rirs.

Sefaseba socialur advokatobaSi

rogor SevafasoT Cveni advokatobis Zalisxmeva? da raSi gvWirdeba Sefaseba? efeqtiani socialuri muSaoba gulisxmobs saadvokato Zalisxmevis sargeblanobisa da miRwevebis regularul Sefasebas. gvWirdeba vicodeT ramdenad mivaRwieT dagegmil mizans, ramdenad efeqtiani iyo gunduri muSaoba. Tu warumatebeli iyo, ra aris amis mizezi. kmayofilebi darCnen Tu ara dacvis subieqtobi. am kiTxvebze pasuxebi dagvexmareba gaviazroT Cveni Zlieri da susti mxareebi, gavzomoT Cveni miRwevebi warmatebis indikatorebTan mimarTebiT, gaviazroT ra aris Sesacvleli.

rogor daviwyoT Sefaseba? Sefaseba unda daviwyoT imis gansazRvriT Tu risi Sefaseba gvSurs. Cveulebriv, programis an iniciativis dasawyisSive CamovayalibebT miznis misaRwevad saWiro gazomvad amocanebze rasTan mimarTebiTac gavzomavT Cvens qmedebes proeqtis an iniciativis ganmavlobaSi da dasrulebisasac.

altmanis (1994) mixedviT, socialuri muSaobis advokatobis Sefaseba samgvarad SeiZleba:

proceSi gazomviT; Sedegis
gazomviT da zegavlenis gazomviT.

modiT, TiToeuli cal–calke ganvixiloT:

proceSi gazomva. procesze orientirebuli amocanebi zomaven ramdenad kargad ganxorcielda advokatobis procesi. ramdenad sworad warimarTa igi? sakmarisi iyo Tu ara dagegmili resursis gamoyeneba? efeqtiani iyo komunikacia? hqonda Tu ara mas sazogadoebis mxardaWera? adekvaturi iyo xelmZRvaneloba? sxva jgufebma Tu gagiwiaT mxardaWera? ra xdeboda kritikuli movlenebisas?

Sedegis gazomva. Sedegebze orientirebuli amocanebi zomaven ramdenad miaRwia advokatobis mcdelobam specifiku miznebs. es Cveulebriv konkretuli da raodenobrivi monacemebia:

miwodebuli momsaxurebebis tipi da sixSire. ramdeni Sexvedra Catarda? ramdeni axali momsaxurebaa axla xelmisawvdomi?

sazogadoebis an jgufis qmedebebi. ramdeni gaficva moewyo? ramdeni adamiani monawileobda forumSi? ramdeni miting gaimarTa liderebis mier?

cvlilebebi programaSi. ganxorcielda cvlilebebi politikaSi da/ an kanonmdeblobaSi? dainerga axali momsaxurebebi?

xelmisawvdomoba momsaxurebebze. ufro met beneficiars moemsaxureT? ra iyo barierebi?

miRweul SedegTa raodenoba. programis an iniciativis Sedegebis gadaxedva da progresis Canawerebis gakeTeba.

zegavlenis gazomva. zegavlenis gazomvaze orientirebuli amocanebi zomaven ramdenad ganxorcielda advokatobis Sedegad realuri cvlile bebi. am Sedegebis gazomva ki sabaziso monacemebze dayrdnobiTaa SesaZlebeli, rac programis an iniciativis dawyebamde unda Segrovdes.

Sefasebis procesisTvis mniSvnelovania sainformacio bazis Seqmna, rac gulisxmobs rogorc monacemebis, kvlevis, aqtualuri informaciis anketirebas, aseve Sexvedrebis oqmebis, cnobili da gavleniani adamianebis mosazrebebis dafiqsirebas. didi mniSvneloba aqvs momsaxurebebis mimRebTa kmayofilebis Tu saCivrebis Caweras.

damokidebuleba Secdomebisadmi

Sefasebisas realurad xdeba mTavari: Cven vaanalizebT Cvens Secdomebs. **imis mixedviT Tu ra damokidebuleba gvaqvs Secdomebisadmi SegviZlia is aviridoT an isev davuSvaT.**

rogoria Tqveni damokidebuleba Secdomebisadmi? albaT yvela vTanxmdebiT imaze, rom is aucileblad mogviva rodesme. es gansakuTrebiT marTalia Cveni profesiis warmomadgenelTaTvis, radgan saqme gvaqvs mudmiv cvalebad garemosTan, gansxvavebuli mocemulobis adamianebTan sxvadasxvavari problemebiT, maT gansxvavebul damokidebulebebTan am problemebisadmi da gansxvavebul SesaZleblobebTan maTi gadaWrisa Tvis. amitom mTavaria Cven vicodeT ara marto is, Tu rogor unda aviciloT Secdoma, aramed isic, Tu rogor unda moviqceT roca mas davuSvebT.

gvaxsovdes, rom Cvens SecdomebSi sxva ar unda davadanaSauloT. Secdomis gamo mizans ar unda davSordeT. rogorc zeviT vTqviT, swrafad cvlilebebis miRweva SeuZlebelia, da isic SeuZlebelia, rom warmatebas Seucdomlad mivaRwioT mudam. Secdoma axali gamosavlis Ziebis dasawyisia da is qmedebis dasasruls ki ar warmoadgens, aramed miznisaken mimavali axali gzebis gaazrebis dasabamia.

profesiul sirTuleebTan gamklavebis gzebi

dgeba dro CavfiqrdeT imaze, Tu rogor gadavWraT Cvens winaSe arsebuli profesiuli dilemebi. Zalian stresulia garemo, romelSic socialuri muSaki moRvaweobs. gansakuTrebiT saqarTveloSi, sadac igi dgas resursebis simwiris, sazogadoebis, maT Soris damqiraveblebis mxridan profesiis Sesaxeb dabali informirebulobis problemis winaSec. adamianebs ki surT sasikeTo cvlilebebi, maT sWirdebaT am cvlilebisaTvis darazmva, koordinireba. am dilemebis gadasaWrelad Sermani da venokuri (1983) Semdeg gamosavals gvTavazoben:

gadawwa da profesiis/samuSao adgilis mitoveba; imedgacruebuli socialuri muSakisaTvis es gamosavali situaciis garidebisa da axali SesaZleblobebis winaSe aRmoCenas niSnavs. cxovrebis am konkretul etapze es SesaZloa marTlac marTebuli gadawyvetilebaa, Tumca amas dro gviCvenebs. zogjer organizaciidan wasvla ukeTesi gamosavalia, radgan SesaZloa im konkretuli organizaciis mandatia profesiuli faseulobebis SemzRudveli da Semlaxavi. es ki ar niSnavs imas, rom profesiidan wasvlaa saWiro. aq rasakvirvelia adamianis bunebaa gadamwyveti: misi riskis gaRebis xarisxi, misi brZolis, dRevandeli situaciisa da sakuTari Zalebis realisturad Sefasebis, momavlis ganWvretis unari da a.S.

gadawwa, magram profesiaSi/samuSao adgilze darCena; zogierTi praqtikosi gadawvis miuxedavad araTu ar icvlis profesias, aramed samuSao adgilzec rCeba. isini Tavs sistemis msxverplad, masTan brZolaSi uunarod grZnoben. isini eguebian im faqts, rom ar aqvT situaciis kontrolis berketi. isini cdiloben gaakeTon maqsimaluri nebeneficiarisaTvis, magram ugulebelyofen ufro farTo problemebs, rac imas niSnavs, rom isini iReben organizaciul normebs da Tmoben advokatobis funqcias. aseT SemTxvevaSi profesia „mowodeba“ aRaraa, is „ubralod samuSaa“.

„tunelis“ xedvis ganviTareba; xSir SemTxvevaSi, iseT socialur muSaksac ki, romelic ar aris jer gadamwvari, uviTardeba problemisadmi Zalian viwro xedva. miuxedavad imisa, rom igi exmareba beneficiars individualur doneze, mas ar Seswevs unari ibrZolos ufro farTo planSi, ufro zogadi problemebis mogvarebisaTvis aSkarad da daufaravad. is organizaciaSi rCeba, magram is organizaciisa da Temis cxovrebis miRmaa. igi beneficiarze orientirebuli rCeba da ar ibrZvis cvlilebisaTvis mTeli sazogadoebis sakeTildReod. gansxvaveba wina gamosavalTan SedarebiT isaa, rom Tu wina SemTxvevaSi arsebobs organizaciasTan identobis grZnoba, am SemTxvevaSi is ar arsebobs.

energiis sadme sxvagan mimarTva; zogierTi socialuri muSaki aqtivisti xdeba da uerTdeba imden organizaciasa da jgufts, ramdenis saSualebasac dro da energia aZlevs. sistemuri cvlilebis miRwevas isini nebismieri SesaZlo gziT cdiloben. organizaciisagan ganyenebuli da damoukidebeli poziciis gamo, isini araTanamSromlobiT da mounmwifebel profesionalebadac ki miiCnevian xandaxan, Tumca es maT cvlilebisaTvis brZolaSi ar aferxebes.

cvlilebis inicireba; es cvlilebisaTvis ufro mobilizebuli brZolaa, wina gamosavlisagan gansxvavebiT. socialuri muSakebi erTiandebian kolegebTan, beneficiarbTan da sxva moqalaqeebTan erTad sistemuri cvlilebisaTvis sabrZolvelad. realurad ganxorcielebad cvlilebas sWirdeba seleqtiuroba, imis aRiareba, rom yvela problema erTdroulad mogvarebadi araa, da saWiroa gonivruli arCevnis gakeTebs. amave dros arCevani gasakeTebelia cvlilebis miRwevis strategiisa da taqtikis Sesaxeb. yvela cvlileba dros moiTxovs da erTbaSad mizans ver arwevs, amitom xSirad nabij–nabij svlaa saWiro. xolo am svlis Tanmimdevroba problemis Sesaxeb Rma codnasa da misi mogvarebisaTvis gonivrulad dagegmil brZolas iTxovs. xSirad es socialuri muSakebi kolegebisagan kritikas imsaxureben farTo problemebis mogvarebisaTvis individualuri problemebis msxverplad gaRebis gamo.

albat xvdebiT suliT mebrZoli da udreki praqtikosisaTvis romeli variantia Sesaferisi da ratom.

socialuri advokatobis saaspazezo sivrce

sad awarmoeben socialuri muSakebi advokatobas? teqnologijurma winsvlam advokatobasac gaufarTova asparezi. internetis ganviTarebam gaafarTova advokatobisaTvis asparezi. pirispir Sexvedrebi aucilebloba Caanacvla eleqtronul sivrceSi komunikaciis SesaZleblomam. razec adre ixarjeboda dro, exla SesaZlebelia is raodenobis zrdasa da xarixsis daxvewas movaxmaroT. interneti gasaocari saSualebaa sasikeTo cvlilebebis gansaxorcieleblad. misi saSualebiT ara marto informaciis gacvla–gamocvlaa SesaZlebeli, aramed koaliciebis Seqmnac. SesaZlebeli gaxda satelefono konferenciebis mowyobac. es informaciis da mxardaWeris mopovebis Sanss zrdis sxvadasxva saadvokato proeqtebisaTvis, kvlevis CatarebisaTvis, problemebis gadaWraSi sxvaTa monawileobis mopovebisaTvis. amitom praqtikosebs sWir debaT teqnologiuri progresis fexdafex siaruli. kastelsis TqmiT, axali teqnologiebis saSualebiT, sxvadasxva erebis da kulturebis gamaerTianebeli axali qselebis/kavSirebis Camoyalibeba qmnis meoTxe samyaros. es ki uciloblad gaaCens bevr „Sav xvrels“ (termini kas telsisaa), anu uflebawarTmeul adamianebs, romlebsac ar SeuZliaT am axal qselSi CarTva. amitom socialurma muSakebma unda izrunon am dayofis aRkveTaze. isini unda Seecadon sxvaobis Semcirebas im adamianebs Soris, visTvisac xelmisawvdomia teqnologiuri monapovrebi da visTvisac es jer kidev xelmiuwvdomelia.

bolos ki minda profesiuli egoizmis kuTxiTac SevxedoT advokatobis sakiTxs. is mniSvnelovania yvela CvenTaganisaTvis, radgan ara mxolod maTi interesebis dacvis saSualebaa, vizec guli SegvTkiva, aramed Cveni sakuTari interesebisac. samarTliani sistema asargeblebs ara marto Cveni momsaxurebis mimRebebs, aramed Cven. advokatobiT Cvens xmas adresatamde mivitanT da amas gavakeTebT ara marto imitom, rom es aris Cveni profesiuli eTikis sakiTxi, aramed imitomac, rom es aris swori gza sazogadoebis sasikeTod qmedebisaTvis, im sazogadoebisa, romelSic Cven yvela vcxovrobt.amitom, amiT vzurnavT ara marto sxvebze, aramed Cvens Tavsa da Cvens keTildReobazec.

gamoyenebuli literatura:

1. Albert, R. (1983). Social Work Advocacy in the Regulatory Process. *Social Casework*, 64, 473-479.
2. Altman, D.G. (1994). *Public Health Advocacy: Creating Community Change to Improve Health*.
3. Arlt, I. (1933). Charity Organization Quarterly: A Journal of Case-Work and Social Effort, II, 3- 23. Palo Alto, CA:Stanford Center for Research in Disease Prevention. 4.

- Bryer, D., & Magrath, J. (1999). New Dimensions of Global Advocacy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28 (4th Supp.), 168-177.
5. Davis, K.E. (1993, March/April) The Need for Social Workers to Advocate. *Virginia NASW Newsletter*, 4.
 6. Freddolino, P.P. (1990). Mental Health Rights Protection and Advocacy. *Research in Community and Mental Health*, 6, 379-407.
 7. Freire, P. (1990). A Critical Understanding of Social Work (M. Moch, Trans.). *Journal of Progressive Human Services*, 1, 3-9.
 8. Grosser, C.F. (1965). Community Development Programs Serving the Urban Poor. *Social Work*, 7, 15-21.
 9. IFSW (2004). Ethics in Social Work, statement of Principles. Available at: <http://www.ifsw.org/en/p38000324.htm>
 10. Jaffe, E.D. (1978). On Problems of Loyalty: Who Owns Social Work? *International Social Work*, 21, 38-42.
 11. Litzelfelner, P., & Petr, C.G. (1997). Case Advocacy and Child Welfare. *Social Work*, 42, 392-402.
 12. Lourie, N.V. (1975). The Many Faces of Advocacy. In I.N. Berlin (Ed.), *Advocacy for Child Mental Illness*. New York: Brunner/Mazel.
 13. Global Conditions and Local Practice. *Towards a New Equality: Social Division in a Global Context*, pp. 40 – 60. Palgrave Macmillan
 14. Maiss, M., & Panticek, P. (2009). Theory with Passion: Ilse Arlt and Current Questions in Social Work, 45-60.
 15. McCormick, M.J. (1970). Social Advocacy: A new Dimension in Social Work. *Social Casework*, 51(1), 3-11.
 16. mindaze i. (2009). fsiqolingvistika. arete.
 17. Patti, R.J. (1974). Limitations and Prospects of Internal Advocacy. *Social Casework*, 55, 537-545.
 18. Pearlman, M.H., & Edwards, M.G. (1982). Enabling in the Eighties: The Client Advocacy Group. *Social Casework*, 63(9), 532-539.
 19. socialuri samuSaos situaciuri analizi (2011). saqarTvelos sazogadoebis dialogis gaumjobeseba socialuri samuSaos politikis gansaviTareblad. Ria sazogadoeba saqarTvelo.

20. Satberašvili n. (2007). saleqcio kursi saerTaSoriso socialuri keTildReoba. socialuri muSakis roli socialur advokatobaSi.
21. Satberašvili n. (2008). saleqcio kursi saerTaSoriso socialuri keTildReoba.socialuri dacva sakanonmdeblo doneze.
22. Satberašvili n. (2010). saleqcio kursi socialuri keTildReobis politika. saWiroebis Teoria.
23. Satberašvili n. (2011). saleqcio kursi saerTaSoriso socialur samuSaoSi. saerTaSoriso perspeqtiva socialur muSakTa praqtikaSi
24. Sherman, W.R., & Wenocur, S. (1983). Empowering Public Welfare Workers Through Mutual Support. *Social Work*, 28 (5), 375-379.
25. Schneider, R.L., Lester, L., (2001). Social Work Advocacy. Webcom, limited.

Tavi 6

profesiuli zedamxedveloba socialuri muSaobis praqtikaSi

maia mgeliaSvili

zedamxedvelobis funqciebi socialuri muSaobis praqtikaSi

zedamxedvelobis sworad ganxorcielebas udidesi daniSnuleba gaaCnia socialuri muSaobis praqtikaSi. zedamxedveloba aris procesi, romlis drosac profesiuli zedamxedveli aZlevs ukukavSirs socialur muSaks Sesrulebuli muSaobis Sesaxeb. profesiuli zedamxedveloba socialuri samuSaos praqtikaSi miznad isaxavs klientebisaTvis xarisxiani momsaxurebis miwodebas, TviTon socialuri muSakis gaZlierebas da misi praqtikis daxvewas.

zogadad, zedamxedvelobis 3 funqcias gamoyofen:

zedamxedvelobis **administraciuli funqcia**- miznad isaxavs socialuri muSakis mier samuSaos maRali standartebis damkvidrebasa da SenarCunebas, praqtikis Sesabamisobas, Sesabamis kanonmdებlobasa da politikasTan erTad, efeqturi samuSao garemosaTvis xelis Sewyobas.

zedamxedvelobis **saganmanaTleblo funqcia**- gulisxmobs TiToeuli socialuri muSakis ganaTlebisa da profesiuli ganviTarebisaTvis xelis Sewyobas, raTa daexmaros socialur muSaks Tavisi potencialisa da SesaZleblobebis srulad gamovlenaSi.

zedamxedvelobis **mxardamWeri funqcia** mowodebulia daexmaros socialur muSaks daZlios samuSaosTan dakavSirebuli yoveldRiuri stresi, gazardos samuSaoTi kmayofilebis xarisxi da xeli Seuwyos samuSao adgilze harmoniuli urTierTobebis damkvidrebas.

mecnierma kaduSinma Camoayaliba zedamxedvelobis zemoaRniSnuli sami funqcia mTavari problemisa da mTavari miznis TvalsazrisiT. kaduSinis mixedviT, zedamxedvelobis administraciuli funqciis mTavari problema mdgomareobs organizaciis politikisa da procedurebis saTanado, swor da efeqtur damkvidrebaSi. Sesabamisad, administraciuli funqciis mTavar mizans warmoadgens zedamxedvelobis mimRebi socialuri muSakis mier organizaciis politikis praqtikaSi gatareba. saganmanaTleblo funqciasTan dakavSirebiT, kaduSini mTavar problemas xedavs TanamSromlis codnis, Rirebulebebisa da unar-Cvevebis daxvewa-gaumjobesebasTan mimarTebsi. amrigad, saganmanaTleblo funqciis mizani aris TanamSromlis praqtikis gamdidreba Sesabamisi siaxleebiT. am miznis miRwevis mTavari saSualeba aris refleqsia (dakvirveba da ukukavSiris micema) sakuTar praqtikaze zedamxedvelobis mimRebi pirs mier. amgvარი TviT-refleqsia zedamxedvelobis mimReb pirs SeiZleba daexmaros:

ukeT gaacnobieros sakuTari reaqcia da gadawyvetilebebi klien-
tebtan mimarTebaSi;

gaiazros misi da klientis urTierTobis dinamika;

Seafasos ganxorcielebuli intervencia da am intervenciis Sedegebi; gaiTvaliswinos
sakuTari praqtikis dadebiTi da uaryofiTi mxareebi sxva klientebtan muSaobis dros.

zedamxedvelobis mxardamWeri funqciis mTavar problemad kaduSini xedavs
TanamSromlis samuSaoTi kmayofilebis xarixsis gazrdas. misi azriT, zedamxedvelobis wina
ori funqcia emsaxureba instrumentalur saWiroebებს, maSin, roca mxardamWeri funqcia
eqspresiuli saWiroebებისათვის არის აუცილებელი. zedamxedvelobis ganmaxorcielebeli პირი
ირრვის მოაქდინოს stresuli situაციების prevencia, xolo stresis arsebobis SemTxvevaSi
daexmaros zedamxedvelobis mimReb pirs stresis daZlevaSi.

zogადა, zedamxedvelobis miznebi socialuri muSaobis praqtikaSi SeiZleba
emsaxurebodes Semdeგს:

misces zedamxedvelobis mimReb pirs სასუალება დააკვირდეს ganxorcielebuli samuSaos
processa da Sedegs;

gamoumuSaos zedamxedvelobis mimReb pirs samuSaos ganxorcielebისათვის აუცილებელი
უნარ-ცეხები;

misces სათანადო უკუკავშირის zedamxedvelobis mimReb pirs ganxorcielebul samuSaosთან
დაკავშირებით;

გაუვიოს socialურ მუშაოს მხარდაჭერა როგორც პროფესიულ, ასევე პიროვნულ ასპექტებშიც;

ხელი შეუწყოს zedamxedvelobis mimReb pirs უკეთესად დაგეგმოს და გამოიყენოს სakuTari
პიროვნული და პროფესიული რესურსები; უზრუნველყოს samuSaos მართალი ხარისხი.

უფრო ვიწრო გეგმაში, zedamxedveloba socialური მუშაობის praqtikaSi
უფრო პროფესიულ zedamxedvelobას გულისხმობს და ამ მხრივ ე.წ. “მენეჯერი”
zedamxedvelobისაგან განსხვავდება. “მენეჯერი” zedamxedvelobის მთავარი funqcia არის
სააგენტო/ორგანიზაციის ინტერესის განხორციელება, მაSin, როცა პროფესიული zedamxedvelobის
უპირველეს ამოცანას warmoadგენს zedamxedvelobის მიმდებარე პირის პროფესიული ზრდა-
განვითარება. თუმცა, პროფესიული zedamxedveloba სავსებით არ გამოიხატავს ადმინისტრაციულ
elementებს, ისევე, როგორც “მენეჯერი” zedamxedveloba არ გულისხმობს მხოლოდ
ადმინისტრაციული funqციის განხორციელებას და თავის თავში მოიცავს საგანმანათლებლო და
mxardamWer funqციასაც.

პროტორის (1986 წ.) აზრით, zedamxedvelobას ასევე სამი funqcia აქვს:

ნორმატიული funqcia გულისხმობს zedamxedvelobის განmaxorcielebelი პირის მიერ
პასუხისმგებლობის არებას zedamxedvelobის მიმდებარე პირის ეტიკურ ქცევაში და პროფესიულ
praqtikაში და zedamxedvelobის მიმდებარე პირის ქცევის შესაბამისობას ორგანიზაციის

politikasa da procedurebTan. normatiuli funqcia kaduSinis mier Camoyalibebuli administraciuli funqciis msgavsia.

“Camomayalibebeli” funqcia mowodebulia misces ukukavSiri zedamxedvelobis mimRebi piri Teoriul codnas, Rirebulebebsa da praqtikul unar_CvevebTan dakavSirebiT, raTa uzrunvelyos socialuri muSakis kompetenciis gazrda. es funqcia kaduSinis saganmanaTleblo funqciis Sesabamisia.

“aRdgeniT” funqcia uzrunvelyofs zedamxedvelobis mimRebi piri pirovnuli problemebis, SfoTvebisa da dilemebis ganxilvas profesiul zedamxedvelTan. “aRdgeniT” funqcia kaduSinis mxardamWeri funqciis msgavsia.

zedamxedvelobis procesi

rogorc wesi, zedamxedvelobis procesi gulisxmobs specifikuri SemTxvevis ganxilvas an raime sakiTxis warmodgenas, romelic zedamxedvelobis mimRebi piri eWvs iwvevs da zedamxedvelis profesiul azrs saWiroebs. zedamxedvelobas SeiZleba hqondes rogorc individualuri, aseve jgufuri formati. zedamxedvelobis sesiis saSualo xangrZlivoba kviraSi 60-90 wuTiT unda ganisazRvrebodes (jgufuri zedamxedvelobis SemTxvevaSi sesiis zangrZlivoba SeiZleba 2 saaTamde gaizardos) zedamxedvelobis procesSi zedamxedvelobis mimRebi piri warmoadgens im sakiTxs (sakiTxebis), romelzec esaWiroeba mimarTulebis micema. es sakiTxi SeiZleba moicavdes **eTikur dilemas** (konfliqts pirovnul Rirebulebebsa da profesiul valdebulebebs Soris), **konkretuli Carevis strategiis (intervenciis) SerCevas**, klientTan ganxorciebuli intervenciis ganxilvasa da Sefasebas, klientis raime sirTulisa Tu problemis gadawyvetis mizniT **profesiul msjelobas**, saagentos **politikisa da prioritetebis Sesabamisobis mimoxilvas** socialuri muSakis mier dagegmil da ganxorciebulul servisTan mimarTebaSi, **SemTxvevis Canawerebis** (Sefasebis formebis, intervenciis gegmis, monitoringis Canawerebis, procesis Canawerebis) **ganxilvas** maTi ukeTesad warmoebis mizniT, zedamxedvelobis mimRebi piri **TviTrefleqsiis dRiuris ganxilvas** da sxva.

amasTan erTad, zedamxedvelobis procesi SeiZleba uzrunvelyofdes zedamxedvelobis mimRebi pirebisaTvis axali codnisa Tu unar_Cvevebis gaziarebas. mag. sakanonmdeblo bazaSi cvlilebebis gacnobas konkretul miznobriv jgufTan mimarTebaSi, axali intervenciebis an sferoSi mimdinare siaxleebis Sesaxeb informaciis micemas, organizaciis axali prioritetebisa Tu programebis gacnobas da a.S.

jgufuri zedamxedvelobis SemTxvevaSi rCevs micema SeiZleba moxdes aramxolod zedamxedvelobis ganmaxorcielebeli pirisagan, aramed Tavad zedamxedvelobis mimRebi socialuri muSakebisganac. jgufuri zedamxedveloba aZlevs saSualebas socialur muSakebs gamoTqvan azri klientis romelime problemasTan dakavSirebiT da isargeblon ramdenime kolegis mier micemuli mimarTulebebiT. profesiul

literaturaSi miTiTebulia, rom kolegebis mier konkretuli problemis ganxilva da konstruqciuli kritika mizanSewonili ar aris damwyebi praqtikosebisa da studentebis SemTxvevaSi. es unda gakeTdes mxolod im dros, rodesac zedamxedvelobis mimRebi pirebi sferoSi gamocdili adamianebi arian.

zedamxedvelobis procesis efeqturobis erT-erTi ganmsazRvrelis Tavisebureba mis **regularul** xasiaTSi mdgomareobs. zedamxedvelobis ganmaxorcielebeli piri unda iRebdes pasuxismgeblobas zedamxedvelobis sesiebis kviraSi erTxel Catarebaze. damwyebi praqtikosebisa da studentebis SemTxvevaSi, zedamxedveloba SeiZleba kviraSi orjerac ganxorcieldes SemTxvevis sirTulidan da praqtikosis gamocdilebis naklebi donidan gamomdinare.

aSS-s socialur muSakTa erovnuli asociacia (NASW) damwyebi praqtikosebisaTvis rekomendirebulad Tvlis erTsaaTian zedamxedvelobas klientTan 15 saaTiani pirdapiri praqtikis Semdeg. 2-3 wlani muSaobis stalis arsebobisas erTsaaTiani zedamxedveloba unda ganxorcieldes pirdapiri praqtikis 30 saaTis Semdeg.

rogorc zedamxedvelobis mimRebi piri, aseve profesiuli zedamxedvelic safuZvlianad unda emzadebodes zedamxedvelobis sesiisaTvis. mosamzadebel etapze dasamuSavebeli masala moicavs Semdeg: SemTxvevis Canawerebisa da procesis Canawerebis ganxilva, problemuri sakiTxis gansaxilvelad roluri TamaSis momzadeba, audio/video Canawerebi, Tv iT-refleqsiis (TviT-gamoxatvis) dRiuri.

mizanSewonilia profesiuli zedamxedvelisa da zedamxedvelobis mimRebi piris mier praqtikosis swavlebis gegmis SemuSaveba, sadac aisaxeba rogorc is Teoriuli safuZvlebi, rac kompetenturi praqtikis ganxorcielebisaTvis aris aucilebeli, aseve praqtikosis moRvaweobis samarTlebrivi da administraciuli CarCoebi. amasTanave, zedamxedvelobis ganmaxorcielebelma pirma unda uzrunvelyos:

praqtikosis mier ganxorcielebuli erT-erTi SemTxvevis ganxilva da am SemTxvevis gamoyeneba praqtikosis profesiuli zrdis saWiroebaTa gamosakveTad;

zedamxedvelobis mimRebi piris CarTva kritikuli analizis procesSi ganxorcielebul samuSaosa da samomavlo gegmebTan dakavSirebiT;

konstruqciuli da miukerZoebeli kritikis warmodgena da Sesabamisi resursebiT uzrunvelyofa zedamxedvelobis mimRebi piris saqmianobis srulyofis mizniT;

zedamxedvelobis mimRebi piris praqtikuli muSaobis uwyveti Sefaseba praqtikosi socialuri muSakis Zlieri mxareebisa da dasaxvewi aspeqtების გამokვეTis საშუალებიT.

zedamxedvelobis procesSi Sesrulebulი samuSaosa და მიRebulი უკუკავსირი დასაფიკსირებლად გამოიენება zedamxedvelobis procesis Canawerebi, romlebic unda asaxavdes Semdeg:

zedamxedvelobis sesiis TariRi და xangrZlivoba;

zedamxedvelobis sesiis mokle Sejameba, romelSic warmodgenili iqneba ganxiluli sakiTxebi, progresi swavlebis gegmis miznebtan dakavSirebiT, micemuli ukukavSiri da rekomendaciebi da aseve warmodgenili resursebi;

Sesasrulebeli samuSaos gegma;

arSemdgari zedamxedvelobis sesiis detalebi (zedamxedvelobis sesiis dagegmili TariRi, mizezi, ris gamoc ver Catarda zedamxedvelobis sesia da momavali TariRi).

aSS-s socialur muSakTa erovnuli asociaciis (NASW) rekomendaciiT, profesiuli zedamxedvelisa da zedamxedvelobis mimRebi pirs urTierTobebis mosawesrigeblad gamoyenebul unda iqnas specialuri SeTanxmebis forma, romelic unda emyarebodes Semdegs:

zedamxedvelobis miznebisა da amocanebis ganmarteba;

TiToeuli monawile mxaris ufleba-movaleobani zedamxedvelobis procesSi;

profesiuli zedamxedvelis avtoritetis (Zalauflebis) CarCoebis gansazRvra;

konfidencialurobis valdebuleba da parametrebi; zedamxedvelobis procesis droiTi CarCoebi.

marTalia, profesiuli zedamxedveli uSualod ar aris CarTuli klientisaTvis momsaxurebis miwodebaSi, magram igi arapirdapir zegavlenas axdens klientebis servის xarisxe. swored amitom profesiuli zedamxedvelobis process udidesi mniSvneloba aqvs socialuri samuSaos praqtikaSi da misi araswori ganxorcieleba pasuxismgebels xdis zedamxedvelobis ganmaxorcielebel pirs klientisaTvis araswori momsaxurebis gaweვაSi an mis saWiroebaTa ugulebelyofaSi.

eTikuri dilema da zedamxedveloba

eTikuri dilema warmoadgens konfliqts socialuri muSakis pirovnul da profesiul Rirebulebebs Soris klientisaTvis momsaxurebis miwodebis procesSi. magaliTad, sayovelTaod cnobilia, rom socialuri muSaobis profesiis erT-erTi umTavresi Rirebuleba aris klientis momsaxureba ganurCevlad rasisa, sqesisa, religiuri aRmsareblobisa, politikuri mrwamsisa da sxva. socialuri muSakis pirovnuli Rirebulebebi SeiZleba konfliqtSi movides momsaxurebis RirebulebasTan im dros, rodesac socialur muSaks evaleba momsaxureba gauwios sxva religiuri aRmsareblobis an seqsualuri orientaciis adamians da ipovos masSi Zlieri mxareebi. rodesac socialuri muSaki aseTi eTikuri dilemis winaSe aRmoCndeba, profesiul zedamxedvelobas gardamtexi roli akisria. profesiuli zedamxedveli movalea socialur muSakTan erTad imuSaos misi pirovnuli da profesiuli Rirebulebebis Tanxvedraze TviTrefleqsiisa da roluri TamaSebis gamoyenebiT, daanaxos socialur muSaks klientis Rirebulebebis mimarT tolerantობის aucilebloba da socialuri muSakis daxmarebis

mniSvneloba. im SemTxvevaSi, Tu socialuri muSakisaTvis klienti yvelanairad miuRebeli rCeba, maSin zedamxedvelma Sesabamisi zomebi unda miiRos, raTa moxdes klientis sxva socialur muSakTan gadamisamarTeba.

gamoyenebuli literatura:

1. mgeliaSvili, maia (2009). saxelmZRvanelo socialuri muSaobis praqtikis maswavleblebisTvis.

ევროკავშირის გავშვთა კეთილდღეობის
რეფორმის ხელშეწყობის პროექტი
EU SUPPORT TO CHILD WELFARE REFORM
PROJECT, GEORGIA

სოციალური სამუშაოს პრაქტიკის საფუძვლები

სახელმძღვანელო გავშვებთან და ოჯახებთან
მომუშავე სოციალური მუშაკებისთვის

ავტორები: სალომე ნამიჭეიშვილი და მაია მგელიაშვილი
სტილისტ-რედაქტორი: თამთა ფარულავა

აპრილი, 2010

EveryChild.

აღნიშნული დოკუმენტი შეიქმნა ევროკავშირის „გავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ხელშეწყობის პროექტის“ ფარგლებში და მისი გავრცელების უფლებით სარგებლობს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია მხოლოდ სოციალური სამუშაოს ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის

Sesavali

warmogidgenT saxelmZRvanelos “socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi”, romelic momzadda evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis proeqtis mier SemuSavebuli satreningo programis farglebSi. saxelmZRvanelo gankuTvnilia bavSvTa keTildReobis sferos socialuri muSakebisaTvis da misi mizania, gaacnos socialur muSakebs socialuri samuSaos praqtikisaTvis aucilebeli codna, Rirebulebebi da unar-Cvevebi. imedia, saxelmZRvanelo daexmareba socialur muSakebs bavSvebsa da maT ojaxebTan muSaobis procesSi.

madlobas vuxdiT evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqts socialur muSakTa kadrebis momzadebis procesSi gaweuli daxmarebisa da TanadgomisaTvis.

**socialuri momsaxurebis saagento bavSvze
zrunvis samsaxuri**

avtorebis Sesaxeb:

salome namiWeiSvili: avtors miRebuli aqvs socialuri samuSaos magistris xarisxi kolumbiis universitetidan (a.S.S.). 1999 wlidan moRvaweobs bavSvTa keTildReobis sferoSi. 2006 wlidan muSaobs evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqtSi bavSvze zrunvis/treningebis eqspertad. aris saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis Tavmjdomare. avtori CarTulia socialuri momsaxurebis saagentos socialuri muSakebis treningebsa da kvalifikaciis amaRlebaSi, socialuri samuSaos trening-programebisa da masalebis momzadebaSi. igi aseve TanamSromlobs Tbilis is. javaxiSvilis saxelobis saxelmwifo universitetisa da i. WavWavaZis saxelobis saxelmwifo universitetTan da kiTxulobs rogorc sabakalavro, aseve samagistro kursebs socialur samuSaoSi. salome namiWeiSvili bavSvTa keTildReobis saxelmwifo reformaSi aqtiurad aris CarTuli, rogorc socialuri samuSaosa da bavSvTa sakiTxebis eqsperti. aqvs regionul da saerTaSoriso doneze socialuri samuSaos konsultantad muSaobis gamocdileba.

maia mgeliaSvili: avtors miRebuli aqvs socialuri samuSaos magistris xarisxi q. sent-luisis vaSingtonis saxelobis universitetidan (a.S.S.). maia mgeliaSvili 2006 wlidan muSaobs britanul saqvelmomqmedo organizaciaSi “EveryChild” socialuri samuSaos teqnukur mrCevlad. igi aseve aris Tbilis is. javaxiSvilis saxelobis saxelmwifo universitetis sociologiisa da socialuri samuSaos mimarTulebis mowveuli leqtori, sadac kiTxulobs rogorc sabakalavro, aseve samagistro kursebs socialur samuSaoSi. aris saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis wevri. avtori aqtiurad aris CarTuli socialuri momsaxurebis saagentos socialuri muSakebis treningebsa da kvalifikaciis amaRlebaSi, socialuri samuSaos trening-programebisa da masalebis momzadebaSi. aqvs regionul da saerTaSoriso doneze socialuri samuSaos konsultantad muSaobis gamocdileba.

sarCevi

saxelmZRvanelos Sesaxeb	8
Tavi I – socialuri muSakis profesia – zogadi mimoxilva	11
Tavi II – socialuri samuSao da bavSvTa keTildReoba	25
Tavi III – meurveobisa da mzrunvelobis funqcia socialuri samuSaos praqtikaSi	39
Tavi IV – socialuri samuSaos Teoriuli safuZvlebi	57
Tavi V – SemTxvevaze muSaobis specifika socialur samuSaoSi	65
Tavi VI – bavSvis ganviTarebis etapebi da Taviseburebebi	77
Tavi VII – bavSvis ganviTarebis Teoriebi	101
Tavi VIII – bavSvis Sefaseba	119
Tavi IX – ojaxis mniSvneloba socialur samuSaoSi	129
Tavi X – komunikacia, interviu da konsultireba	137
Tavi XI – bavSvze Zaladoba da misi ugulebelyofa	155
Tavi XII – SezRuduli SesaZleblobis mqone adamianebi da socialuri samuSao	177
Tavi XIII – krizisi, stres, krizisuli intervencia	189
Tavi XIV – socialuri samuSaos zedamxedveloba	199

Tavi I: socialuri muSakis profesia – zogadi mimoxilva es Tavi mimoixilavs socialuri muSakis profesias saerTaSoriso konteqstSi. kerZod, socialur muSakebs awvdis informacias am profesiis ganviTarebis istoriis Sesaxeb (saerTaSoriso da adgilobrivi konteqstSi); aseve, uqmnis ZiriTad warmodgenas socialuri samuSaos daniSnulebis, amocanebis, miznobrivi jgufebis, mimarTulebebis, socialur muSakTa rolebis Sesaxeb da yuradRebas amaxvilebs profesiisaTvis aucilebel codnas, Rirebulebebsa da unar-Cvevebze.

Tavi II: socialuri samuSao da bavSvTa keTildReoba es Tavi mimoixilavs bavSvTa keTildReobis reformas; aseve, socialur muSakebs awvdis informacias gaeros bavSis uflebaTa konvenciis Seqmnis istoriis, ZiriTadi principebis, muxlebisa da konvenciis monitoringis Sesaxeb. TavSi mocemuli programa `bavSvze zrunva 2010~ bavSvze zrunvis samsaxuris erT-erTi umniSvnelovanesi dokumentis, miznebis, amocanebisa da qveprogramebis mimoxilvaa. mocemul TavSi yuradRebaa gamaxvilebuli bavSvze zrunvis sferoSi moRvawe saxelmwifo socialur muSakTa funqciebsa da rolebze.

Tavi III: meurveobisa da mzrunvelobis funqcia socialuri samuSaos praqtikaSi es Tavi mimoixilavs meurveobisa da mzrunvelobis funqcias da socialuri muSakis valdebulebebs meurveoba-mzrunvelobis kuTxiT (Svilad ayvana, mindobiT aRzrda, meurveobisa da mzrunvelobis daweseba, reintegracia, ojaxuri davebi). ganxilul iqneba aseve Svildad ayvanisa da mindobiT aRzrdis kanonebis ZiriTadi principebi. Tavi aseve Seexeba bavSvis биологиuri ojaxis gareT ganTavsebis prevencias.

Tavi IV: socialuri samuSaos Teoriuli safuZvlebi es Tavi ganxilavs Teoriebs, romlebic safuZvlad udevs socialuri samuSaos praqtikas. kerZod, yuradReba gamaxvilebulia ekologiuri sistemebis Teoriaze, midgomaze `adamiani garemoSi~, bio-fsiqo-socialur perspeqtivasa da gaZlierebis Teoriaze.

Tavi V: SemTxvevaze muSaobis specifika socialur samuSaoSi es Tavi mimoixilavs socialuri samuSaos praqtikis erT-erT mTavar meTods, SemTxvevis marTvas, kerZod ki, zogadi intervenciis models, romelsac socialuri momsaxurebis saagentos socialur muSakTa praqtika efuZneba; Aaseve, socialuri samuSaos intervenciis doneebisa da tipebs, rac socialur muSakebs uqmnis zogad warmoadgenas socialuri samuSaos praqtikis masStabebis Sesaxeb.

Tavi VI: bavSvis ganviTarebis etapebi da Taviseburebebi es Tavi mimoixilavs bavSvis ganviTarebis Semdeg ZiriTad etapebs: adreuli bavSvoba, Sua bavSvoba, moZardoba da siymawvile. Aawvdis socialur muSakebs informacias bavSvis ganviTarebis etapebis maCveneblebis Sesaxeb, kerZod ki yuradRebas amaxvilebs

ganviTarebis TiToeuli etapis fizikur, SemecnebiT da emociur Taviseburebebze. aseve, ganxilavs, bavSvis
ganviTarebaze
moqmed damcav da risk faqtorebs.

Tavi VII: bavSvis ganviTarebis Teoriebi es Tavi mimoixilavs bavSvis ganviTarebis fsiqodinamikur, humanistur da Tanamedrove Teoriebs. fsiqodinamikuri Teoriebidan ganxilulia froidis fsiqoanalizis Teoria, eriqsonis fsiqosocialuri Teoria da adleris individualuri fsiqologiis Teoria. humanisturi Teoriebidan mocemulia abraham maslous motivaciis Teoria, xolo ganviTarebis Tanamedrove Teoriebidan, mijaWvulobisa da sicocxlisunarianobis Teoriebi. Tavi socialur muSakebs awvdis informacias, am Teoriebis ZiriTad postulatebze, rac maT daexmarebaT bavSvis ganviTarebis Sefasebis procesSi.

Tavi VIII: bavSvis Sefaseba es Tavi mimoixilavs bavSvis Sefasebis process, romelic efuZneba Sefasebis integrirebul models. Gganxilavs am procesis miznebsa da ZiriTad principebs. Aawvdis socialur muSakebs informacias Sefasebis integrirebuli modelis ZiriTadi aspeqtების Sesaxeb; Aaseve, moicavs im ZiriTad kiTxvebs, romlebic socialur muSakebs daexmarebaT bavSvis Sefasebis procesSi.

Tavi IX: ojaxis mniSvneloba socialur samuSaoSi es Tavi mimoixilavs ojaxTan muSaobis rols socialur samuSaoSi; ganxilavs ojaxs ekologiuri sistemebis Teoriis mixedviT da acnobs socialur muSakebs im ZiriTad cnebebs, faqtorebs, meTodebsa da instrumentebis, romlebic maT daexmarebaT ojaxis Sefasebis procesSi.

Tavi X: komunikacia, interviu da konsultireba

es Tavi mimoixilavs komunikaciis mniSvnelobas socialur samuSaoSi da awvdis socialur muSakebs informacias komunikaciis saxeebis, efeqturi komunikaciisa da komunikaciis xelSemSleli faqtorebis Sesaxeb. aRniSnul TavSi yuradReba gamaxvilebulia intervius specifikaze socialur samuSaoSi, kerZod ki, pirveli intervius mniSvnelobaze da ayalibebis warmatebuli intervius ganmapirobebel faqtorebs. Aaseve, es Tavi mimoixilavs konsultirebas rogorc socialuri samuSaos intervenciis erT-erT mniSvnelovan formas, kerZod ki konsultirebis rols, process, modelebs da misi Catarebis unar-Cvevebs.

Tavi XI: bavSvze Zaladoba da misi ugulebelyofa es Tavi mimoixilavs bavSvisadmi araRirseuli mopyrobis formebs, kerZod ki, Zaladobasa da ugulebelyofas. azustebs terminebis mniSvnelobas rogorc saerTaSoriso praqtikis, aseve, qarTul samarTlebriv konteqstSi. awvdis socialur muSakebs informacias moZaladis qcevis Taviseburebebis, Zaladobis msxverpli bavSvis fsiqologiuri portretis, misi fizikuri niSnebisა da qcevis specifikis Sesaxeb; aseve, im riskfaqtorebis Sesaxeb, romlebic ganapirobeben mSoblebis mxridan Zaladobas, xolo

bavSvebisa _ Zaladobis msxverplad gaxdomas. am TavSi detalurad aris ganxiluli Zaladobagancdil bavSvsa da mis ojaxTan [REDACTED] intervius Taviseburebebi, da bolos, Zaladobis Sedegebi.

Tavi XII: SezRuduli SesaZleblobis mqone adamianebi da socialuri samu-

Sao

es Tavi mimoixilavs SezRudul SesaZleblobasTan dakavSirebul sakiTxebis, kerZod, azustebis terminebis mniSvnelobas rogorc saerTaSoriso praqtikis, aseve, qarTul samarTlebriv konteqstSi da ganxilavs socialuri muSakis daniSnulebas SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebTan muSaobaSi. awvdis socialur muSakebs informacias SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvTan urTierTobis samedicino da socialuri modelis, SezRuduli SesaZleblobis gamomwvevi mizezebis, klasifikaciis, zrunvis principebis Sesaxeb. aseve, yuradRebas amaxvilebs iseT sakiTxebze, rogoricaa SezRuduli SesaZleblobebis mqone bavSvis zagavlana ojaxze da Zaladobis Tema SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebTan mimarTebaSi.

Tavi XIII: krizisi, stresi da krizisuli intervencia es Tavi mimoixilavs krizissa da stresTan dakavSirebul sakiTxebis, kerZod, azustebis maT mniSvnelobasa da ganmartebas. ganxilavs maT tipebs, gamomwvev mizezebsa da niSnebs. aseve, yuradReba gamaxvilebulia socialuri muSakis rolze strosis daZlevisa da krizisuli internveciis procesSi.

Tavi XIV: socialuri samuSaos zedamxedveloba es Tavi mimoixilavs socialuri muSakis profesiaSi zedamxedvelobis mniSvnelobas. socialur muSakebs awvdis informacias zedamxedvelobis administraciuli, saganmanaTleblo da mxardamWeri funqciebis Sesaxeb. yuradRebas amaxvilebs zedamxedvelobis procesze da ganxilavs socialuri momsaxurebis saagentos ufrosi socialuri muSakis rols zedamxedvelobis procesSi.

es Tavi mimoixilavs socialuri muSakis profesias saerTaSoriso konteqstSi. kerZod, socialur muSakebs awvdis informacias am profesiis ganviTarebis istoriis Sesaxeb (saerTaSoriso da adgilobrivi konteqstSi); aseve, uqmnis ZiriTad warmodgenas socialuri samuSaos daniSnulebis, amocanebis, miznobrivi jgufebis, mimarTulebebis, socialur muSakTa rolebis Sesaxeb da yuradRebas amaxvilebs profesiisaTvis aucilebel codnas, Rirebulebebsa da unar-Cvevebze.

1.1 socialuri muSakis profesiis ganviTarebis istoria – saerTaSoriso da adgilobrivi konteqsti

socialuri samuSao, rogorc aRiarebuli profesia, SedarebiT axali warmoSobisaa, Tumca misi fesvebi saqvelmoqmedo saqmianobaSi aris saZiebeli. **profesiis aRmoceneba ukavSirdeba socialuri uTanasworobis aRmofxvris sakiTxs da igi siRaribesa da masTan dakavSirebul socialur problemebTan brZolas iTvaliswinebs.** qvelmoqmedeba uZvelesi cnebaa. msoflios TiTqmis yvela ZiriTadi religia mouwodebs RaribTa daxmarebisaken. qvelmoqmedeba, ZiriTadad, materialuri daxmarebis gacemasTan aris gaigivebuli, rogoricaa fuladi daxmareba, sakvebiTa da tansacmliT daxmareba da sxva. RaribTaTvis socialuri dacvis sistemis Seqmna pirvelad me-17 saukunis inglisSi scades. am sistemas safuZvlad daedo dedofal **elisabedis `RaribTa kanoni~** (1601w.), romlis mixedviTac dawesda finansuri Semweoba im adamianevisaTvis, visac SezRuduli SesaZleblobebis gamo ar SeeZloT muSaoba. dasaxmarebelTa siaSi aRiricxebodnen aseTi adamianebi, romelTac gadaecemodaT saWmeli, tansacmeli da a.S. kanoni aseve iTvaliswinebda im Raribebis gamosasworebel (koreqciul) dawesebulebebSi muSaobas, romlebsac SeeZloT muSaoba, magram maTxovrobas amjobinebdnen. aseTi tipis dawesebulebebi Raribebis saWmelsa da sacxovrebel adgils sTavazobda da garkveul samuSaos asrulebinebda.

XIX saukunis industriulma revoluciam evropasi didi Zvrebi ganapiroba. mecniერulma da teqnologურma ganviTarebam saTave daudo urbanizacias da migracias soflebidan qalaqebSi samuSao adgilebis mosapoveblad. Tavis mxriv, yovelive aman bevri socialuri problema warmoSva. am periodSi SeimCneva protestantuli eklesiis misioneruli moRvaweoba, rac xalxSi religiur moZRvrebaTa qadagebiT, qvelmoqmedebiTa da TanadgomiT cdilobda siRaribis, prostituciisa da sxva problemebis aRmofxvras. imavdroulad, inglisSi saTave daedo e.w. **`gansaxlebis moZraobas~**, romelic iTvaliswinebda RaribTaTvis iseTi momsaxurebis miwodebas, rogoricaa TavSesafari, sakvebi, tansacmeli, dawyebiTi ganaTleba. paralelurad amerikis SeerTebul StatebSi, kerZod, Cikagosa da niu-iorkSi, aseve amoqmedda **gansaxlebis moZraoba**, romlis iniciatoric **jein adamsi** iyo. amerikis SeerTebul StatebSi **gansaxlebis moZraobis** pirveli saxli iyo **`halis saxli~**, romelic 1880 wels daarsda. **`halis saxlis~** misia mdgomareobda Raribi emigrantebisa da socialurad SeWirvebuli mosaxleobisaTvis socialuri da saganmanaTleblo saWiroebis dakmayofilebaSi.

socialuri samuSaos rogorc profesiis CamoyalibebaSi didi roli Seasrula **`qvelmoqmedebis organizebis sazogadoebam~**, romelic 1800-1900 wlebSi evropasa da aSS-Si gavrcelda. radgan sazogadoebaSi gavrcelda azri, rom zogierTi Raribi adamiani mTeli cxovrebis ganmavlobaSi rCeboda damokidebuli mxolod qvelmoqmedebaze da ar moiZiebda siRatakidan Tavis daRwevis saSualebas, **`qvelmoqmedebis organizebis sazogadoebam~** miznad daisaxa, Seeswavla RaribTa mdgomareoba da eswavlebina maTTvis siRaribesTan brZolis gzebi.

aSS-Si filadelfiis `qvelmoqmedebis organizebis sazogadoebas~ saTaveSi Caudga **meri riCmondi** (1861-1928 ww), romlis naSromebmac

gardamtexi roli iTamaSa socialuri samuSaos profesiad CamoyalibebaSi. meri riCmondის naSromSi **`socialuri diagnozi~** pirvelad ganisazRvra socialuri samuSaos adamianebTan uSualo praqtikis ZiriTadi principebi da meTodebi da socialuri samuSaos sxvadasxva tipebi. meri riCmondის naSromi socialuri samuSaos rogorc profesiis dafuZnebis fundamentur naSromad SeiZleba CaiTvalos. 1898 wels socialuri muSakis profesiaSi pirveli leqcia aSS-is kolumbiis universitetSi Catarda.

1920-iani wlebsi aSS-Si garkveuli cvlilebebi SeiniSneba. pirvel rigSi, es dakavSirebuli iyo feministuri moZraobis pirveli talRasTan, romelic qalTaTvis politikuri, kerZod, arCevnebSi monawileobis miRebis uflebis mopovebisaken iyo mimarTuli. 1930-40-iani wlebis aSS-is **ekonomikuri depresii**s (`didi depresia~) da **meore msoflio omis fonze** socialur muSakTa roli RaribTa da umweoTa daxmarebaSi kidev ufro gaZlierda. socialuri muSaki **frensis perkინი** iyo pirveli qalbatoni, romelic prezident franklin ruzveltis dros Sromis departamentis xelmZRvanelad dainiSna da romelmac didi wvlili Seitana axali kanonmdblobis SemuSavebaSi.

1970-ian wlebamde socialur samuSaoSi dominirebda e.w. **`samedicino modeli~**, romelic cdilobda individis qcevis koreqcias da yuradRebas amaxvilebda misi garemosTan Seguebis unaris gamomuSavebaze. am modeliT socialuri samuSaos roli, ZiriTadad, mikro doneze, daxmarebis saWiroebis mqone adamianebTan muSaobaSi moiazreboda da upiratesobas aniWebda socialuri samuSaos iseT meTodebs, rogorcaa SemTxvevis marTva da konsultireba¹. 70-iani wlebis Semdeg daisva sakiTxi socialur samuSaoSi e.w. **`socialuri cvlilebis modelisaTvis~** upiratesobis miniWebaze, romlis Tanaxmadac socialuri samuSaos mTavari arsi sasurveli socialuri cvlilebis miRwevaSi mdgomareobs. es ukavSirdeba makro doneze socialuri politikis SemuSavebas, daxmarebis saWiroebis mqone adamianta dacvas da Sesabamisi sakanonmdblo cvlilebebis mxardaWeras.

Mmeoce saukunis bolos socialuri samuSao kidev ufro ganviTarda da orientirebuli gaxda kvlevasa da faqtebze dafuZnebul praqtikaze. istoriulad es profesia ganviTarda rogorc RaribTa da glaxakTa damcveli da dRes ganviTarebul qveynebsi misi moRvaweobis areali mniSvnelovnad gafarTovda. dResdReobiT socialuri muSakebi moRvaweoben iseT sxvadasxva sferoSi, rogorcaa samTavrobo uwyebebi, ojaxebsa da bavSvebTan momuSave organizaciebi, skolebi, janmrTelobis dacvis dawesebulebebi, fsiqiatruli dawesebulebebi, biznesi, industria da kerZo praqtikis² sfero. socialuri muSakebi floben ra samecniero xarisxs, asruleben sxvadasva funqcias, individebTan uSualo praqtikiT dawyebuli socialuri politikis sakiTxebze muSaobiT damTavrebuli. ganviTarebuli qveynebis umravlesobaSi socialuri muSakebi samuSao lizencias floben, rac maTi muSaobisaTvis aucilebeli winapirobaa.

socialuri muSakis profesiis ganviTareba saqarTveloSi

saqarTveloSi socialuri samuSao axalbeda profesiaa. igi ganviTarda qvey-anaSi mimdinare cvlilebebis paralelurad. sabWoTa kavSiris daSlam Sedegad moitana qveynis socialur-ekonomikuri usafrTxoebis sistemis rRveva. rogorc zemoT aRvniSneT, saerTaSoriso konteqstSi socialuri samuSao siRaribisa da masTan dakavSirebuli problemebis fonze aRmocenda da am mxriv arc qarTuli realoba warmoadgens gamonakliss.

¹ SemTxvevis marTva – procesi, romlis meSveobiTac socialuri muSaki beneficiaris saWiroebebisa da interesebis Sesabamisad awodebs mas aucilebeli momsaxurebis pakets. konsultireba gulisxmobs fsiqologiuri Teoriebisa da profesiuli da pirovnuli unar-Cvevebis (komunikacia, intuicia da sxva) gamoyenebas individis piradi problemebis mosagvareblad.

² kerZo praqtika – socialuri momsaxurebis kerZo praqtikis dros, socialuri muSaki damoukideblad axorciebs momsaxurebis miwodebas Sesabamisi anazRaurebis fasad. momsaxureba ZiriTadad exeba socialuri samuSaos klinikur-Terapiul praqtikas.

danergva. am mxriv mniSvnelovani roli ekuTvnis britanul saqvelmoqmedo organizaciis `evriCaildi~ warmomadgenlobas saqarTveloSi, romelmac SeimuSava bavSvebsa da ojaxebTan momuSave socialuri muSakebis gadamzadebis pirveli modeli da danerga bavSvze zrunvis sferoSi socialuri muSakis praqtika. 2001 wels gaeros bavSvTa fondisa da `evriCaildis~ mxardaWeriT saqarTvelos mTavrobam safuZveli Cauyara bavSvTa keTildReobis sferoSi socialuri samuSaos praqtikas rogorc bavSvTa keTildReobis reformis ganxorcielebis erT-erT mniSvnelovan meqanizms. paralelurad socialuri samuSaos praqtika inergeboda adgilobrivi da saerTaSoriso arasamTavrobo organizaciebis mier iseT sferoebSi, rogoricaa gerontologia, Zaladoba, trefikingi, fsiqikuri janmrTeloba, arasrulwlovanTa samarTali, usaxlkaroba da sxva.

2001 wlidan moqmedeba daiwyo fond `Ria sazogadoeba saqarTvelos~ socialuri samuSaos ganviTarebis mxardaWeris programam, romelmac umniSvnelovanesi roli iTamaSa pirvel adgilobrivi kvalificiur socialur muSakTa momzadebaSi. programa izleoda socialuri samuSaos Seswavlis saSualebas amerikis SeerTebuli Statebis wamyvan universitetebSi, kerZod, kolumbiis universitetSi, niuiorkisa da vaSingtonis universitetSi, sent luisSi. 2004 wels aRniSnuli programis kursdamTavrebulebma saqarTveloSi daarses saqarTvelos socialur muSakTa asociacia, romelmac miznad daisaxa socialuri muSakis profesiis ganviTarebis xelSewyoba. asociacia dReisaTvis aerTianebs rogorc bavSvTa keTildReobis, aseve sxva sferoebSi moqmed socialur muSakTa umravlesobas da am profesiis ganviTarebiT dainteresebul pirebs.

2005-2006 wlamde saqarTveloSi socialuri muSakis profesia umaRles saswavleblebSi ar iswavleboda. Aam droisTvis ukve aSkara iyo socialuri samuSaos saganmanaTleblo bazis ganviTarebis aucilebloba. 2006 wlidan saqarTveloSi funqcionireba daiwyo sabakalavro (javaxiSvilis saxelobis saxelmwifo universiteti) da samagistro (javaxiSvilis saxelobis saxelmwifo universiteti da WavWavaZis saxelobis saxelmwifo universiteti) programebma.

1.2 socialuri samuSaos daniSnuleba, amocanebi, miznobrivi jgufebi da mimarTulebebi

socialuri samuSaos gansazRvreba

socialuri samuSao profesia da socialuri mecnierebaa, romelic emsaxureba socialur samarTlianobas, cxovrebis xarixxis gaumjobesebas, individTa da jgufTa potencialis srulyofil gamovlenas sazogadoebaSi.

saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis ganmartebiT, `socialuri samuSao aris profesia, romelic xels uwyobs individis, jgufis da Temis³ socialuri funqcionirebis amaRlebas da miznad isaxavs sazogadoebaSi iseTi pirobebis Seqmnas, romelic maT TavianTi potencialis sruli realizaciis saSualebas miscems~ (saqarTvelos socialur muSakTa asociacia, 2006).

socialuri funqcionireba gulisxmobs adamianis mier sakuTari potencialis srul realizebasa da individis, jgufis, an Temis mier sakuTari uflebebis da Tavisuflebebis codnasa da dacvas.

socialuri samuSaos miznobrivi jgufebi

³ Temi – adamianTa erToba, romelTac gaaCniaT raime saerTo niSani, rac maT aerTianeBT da ganaxvavebs sxvebisgan.

socialური სამუშაოს მონაწილეები არიან ადამიანები, რომელთაც ემსახურებიან სოციალური მუშაკები. სოციალური

მუშაკები

ემსახურებიან ყველა ასაკის ადამიანს – წვლილს ბავშვებიდან დაწყებული ხანდაზმულებამდე.

ყველა მოსახლეობისათვის არის მიზნობრივი ჯგუფები, რომლებთანაც სოციალური მუშაკები მუშაობენ:

- ოჯახური ჯგუფების მხედველობა და მოვლა
- სისხლის დაავადებულნი და მათი ოჯახები
- სირიის ზრდასრული მოსახლეობის ოჯახები და ინდივიდები
- უსახლკარო
- უმცირესობები
- კანონდამრღვემები ინდივიდები და მათი ოჯახები
- ჯანდაცვის სისტემის ფუნქციონირების გაუმჯობესება
- მართვის მსახურები
- ჯგუფების და უმცირესობების მხედველობა ბავშვები
- ობლები, ღარიბი ბავშვები, გასული ბავშვები, განვითარების პრობლემების მქონე ბავშვები
- სერდული სეზონების მქონე პირები და მათი ოჯახები
- არასრულწლოვანი დამნაშავეები და მათი ოჯახები
- ფსიქიკური დაავადების მქონე პირები და მათი ოჯახები
- ემიგრანტები, დევნილები
- უმცირესობათა უმცირესობები
- ხანდაზმულები
- ნარკომანია და ალკოჰოლიზმის პრობლემების მქონე ადამიანები
- გარკვეული სტრესის მქონე ან სეგრეირების პრობლემების მქონე ინდივიდები სოციალური სამუშაოს საერთაშორისო პრაქტიკისათვის ინდივიდები, ოჯახები და

ჯგუფები, რომელთაც სოციალური მუშაკები მუშაობენ კლიენტებს უფლებები. საერთაშორისო იგივე მნიშვნელობით გამოიყენება ისევე, როგორცაა მაგ. ბენეფიციარი, მოსახლეობის მომსახურების, მოსარგებლე, ინდივიდი ან დახმარების საშუალებების მქონე ადამიანი. საერთაშორისო, ზრდასრული, “კლიენტის” მნიშვნელობით **ბენეფიციარია (ან ინდივიდი)** გამოიყენება.

სოციალური სამუშაოს დანიშნულება

სოციალური სამუშაოს დანიშნულებაა ადამიანის სოციალური ფუნქციონირების გაუმჯობესება. სოციალური ფუნქციონირების გაუმჯობესება გულისხმობს ადამიანური მოთხოვნილებების ადეკვატურ დაკმაყოფილებას, რათა ინდივიდმა მიაღწიოს თავის პოტენციალს და გახდეს საზოგადოების სრულფასოვანი წევრი. ადამიანთა სოციალური ფუნქციონირების გაუმჯობესება სოციალური სამუშაოს სამი მიზანია: ხელშეწყობა, დაცვა, პრევენცია, რეაბილიტაცია და რემედიაცია. **პრევენცია** მოიცავს სხვადასხვა საშუალებების მქონე ადამიანებისათვის სოციალ-

uri momsaxurebis miwodebas, raTa Tavidan aviciloT Semdgomi garTulebebi. igi moicavs iseT

programebsa

da momsaxurebas,

rogoricaa ojaxis dagegmva, mSoblebis ganaTleba, konsultaciebi qorwinebamde an pensiaze gasvlamde a.S.

reabilitacia exmareba im adamianebs, romelTa funqcionireba fizikuri Tu fsiqikuri problemebis gamo ukve daqveiTebulia. aseT adamianebs miekuTvnebian mag. SezRuduli SesaZleblobis mqone an Zaladobis msxverpli pirebi.

remediacia arsebuli problemebis Semcirebas an aRmofxvras gulisxmobS.

magaliTad, narkomaniTan, rogorc zogadad problemasTan brZola da ara mis konkretul gamovlinebasTan.

socialuri samuSaos amocanebi

socialuri samuSaos amocanebia:

- adamianebis daxmareba sakuTar SesaZleblobaTa gaumjobesebaSi, maTi problemis gadaWris, garemosTan Seguebisa da ganviTarebis zogadi unaris gaumjobesebisaTvis xelis Sewyoba. am doneze muSaoba, ZiriTadad, individebTan mimdinareobs.
- adamianebis dakavSireba aucilebel resursebTan da momsaxurebasTan da maTi daxmareba am resursebis gamoyenebaSi. Aam doneze socialuri samuSao mimdinareobs sxvadasxva sistemis urTierTobis farglebSi.
- organizaciebis da maTi momsaxurebis gaumjobeseba adamianebis moTxovnilebaTa Sesabamisad. am doneze muSaoba mimdinareobs programul da organizaciul doneze.
- socialuri politikis Camoyalibebisa da ganviTarebisaTvis xelis Sewyoba. Aam doneze muSaoba mimdinareobs saxelmwifo dawesebulebebTan.

socialuri samuSaos mimarTulebebi

socialuri muSakebi muSaoben Semdegi mimarTulebiT:

- **individebsa da ojaxebTan (individualuri SemTxvevebi)**
- **jgufebTan (jgufuri muSaoba)**
- **TemebTan (saTemo mobilizacia da ganviTareba)**
- **organizaciebTan (administrireba) individualur SemTxvevebze** muSaobis dros socialuri muSaki exmareba individs piradi da socialuri problemebis mogvarebaSi. individualuri muSaoba SeiZleba, miznad isaxavdes, daexmaros mas garemosTan SeguebaSi an socialuri da ekonomikuri cvlilebisagan gamowveuli problemebis gadalaxvaSi (magaliTad, bavSvebis mindobiT aRzrdaze muSaoba, saWiro socialuri daxmarebis moZieba maTTvis, a.S). **jgufebTan muSaobis dros yuradReba eTmoba** konkretul sakiTxS an problemas. socialuri muSaki jgufTan muSaobis dros miznad isaxavs ama Tu im sakiTxTan/problemasTan dakavSirebiT mocemuli jgufis damokidebulebis gagebas da problemis mosagvareblad SesaZlebeli gzebis moZiebas (mag. bavSvTa deinstitutionalizaciis procesTan dakavSirebiT mSobelTa jgufTan, an mindobiT aRmzrdelebTan muSaoba).

saTemo mobilizacia aris procesi, romlis drosac socialuri muSaki ex-

mareba adgilobriv Tems, Seafasos sakuTari resursebi, dasaxos samoqmedo gegma da Zalisxmeva mimarTos TemisaTvis aucilebeli problemebis mogvarebisaken. socialur muSaks am procesSi bevri rolis Sesruleba SeuZlia: sxvadasxva mxares Soris urTierTobis koordinireba, moqalaqeTa am procesSi CarTvisa da

monawileobisaTvis xelis Sewyoba, saWiroebaTa Seswavla, dagegmva, da Temis samoqmedo gegmis SemuSaveba Temis wevrebTan erTad.

organizaciebTan muSaoba gulisxmobs, socialuri momsaxurebis Camoyalibebasa da ganviTarebaSi organizaciebTvis daxmarebis aRmoCenas. marTva/administrireba aris socialuri muSakis erT-erTi roli, romlis drosac socialuri muSaki raime socialur programას an socialur saagentos xelmZRvanelobs.

1.3 socialuri muSakis rolebi

socialuri muSakis umTavresi movaleobaa daxmarebis saWiroebis mqone pirebisTvis (individebi, ojaxebi, jgufebi) **socialuri momsaxurebis** gaweვა. socialuri muSaki unda iRvwodes beneficiaris uflebebis dasacavad da RaribTa, umweoTa da diskriminirebulTa sasargeblad socialuri cvlilebis misaRwevad.

aRniSnulis uzrunvelsayofad socialuri muSakebi Semdeg rolebSi gvev-linebian:

momsaxurebis uSualo mimwodeblis roli

- individualuri konsultacia (mag. mSoblebisaTvis an mZrunvelebisaTvis bavSvis aRzrdis unar-Cvevebis ganviTarebis sakiTxebze);
- ojaxuri konsultacia (mag. mindobiTi aRmzrdeli ojaxisaTvis aRsazrdelTan maTi urTierTobis sakiTxebze);
- jgufuri Sexvedrebis fasilacia (mag. mxardamWeri jgufebi, TviTdaxmarebis jgufebi, Terapiuli jgufebi, unarTa ganviTarebis jgufebi da sxva);
- ganmanaTleblis/informaciis gamavrceleblis funqciis Sesruleba (mag. treningi stesis daZlevis teqniki Sesaxeb);
- fsiqo-socialuri rehabilitacia (mag. Zaladobis msxverpli pirebisaTvis).

sistemaTa urTierTdamakavSireblis roli

- **Suamavlis** roSi, socialuri muSaki exmareba adamianebs resursebis gamoyenebaSi. imisaTvis rom socialurma muSakma kargad Seasrulos Suamavlis roli, man kargad unda icodes, ra resursebi arsebobs sazogadoebaSi da am codnis safuZvelze daakavSiros individi Sesabamis programebsa Tu organizaciebTan. Suamavlis roSi socialuri muSaki agvarebsproblemebs, rodesac raRac mizezebis gamo individi ar an ver iRebs im momsaxurebas, romelic mas ekuTvnis;
- **individualuri SemTxvevis menejeris** (mmarTvelis) roSi, socialuri muSakis pusixismgeblobaSi Sedis individi saWiroebaTa Sefaseba, arsebuli resursebis mobilizeba, samoqmedo gegmis SemuSaveba, Sesabamisi momsaxurebis ganxorcieleba da monitoringi;
- **advokatirebis socialuri muSaki** individisaTvis iseT resursebs moipovebs, romelzec mas damoukideblad xeli ar miuWvdeba.

sistemaTa SemnarCuneblisa da gamaZliereblis roli

- **organizaciuli diagnostika** gulisxmobს organizaciis struqturaSi, politikasa Tu procedurebSi iseTi faqtorebis moZiebas, romlebic uaryofiT gavlenas axdenen individebisaTvis momsaxurebis miwodebaze;
- **fasilitatoris** roSi socialuri muSaki gvevlineba, mas Semdeg rac uaryofiTi faqtorebi dadgenilia da igi muSaobs momsaxurebis gaumjobesebaze;
- **jgufis wevri** gulisxmobს individTan momuSave yvela sxva profesionalTan TanamSromlobas (mag., socialuri muSaki, fsiqologi da fsiqiatრი erTad muSaoben fsiqikuri janmrTelobis mqone bavSvis problemebis Sefasebasa da momsaxurebaze).

mkvlevaris roli socialuri muSakebi aqtiurad monawileoben socialur kvlevebSi, romlis mizania socialuri cxovrebis aspeqtების axsna da analizi. mtkicebulebebze dafuZnebuli praqtika socialur samuSaoSi dRiTი dRe ufro aqtualuri xdeba. praqtikosis valdebulebaa Seafasos socialuri momsaxurebis efeqturoba da gaiTvaliswinos Sesabamis kvlevasa da faqtebze dafuZnebuli praqtikis Sedegebi.

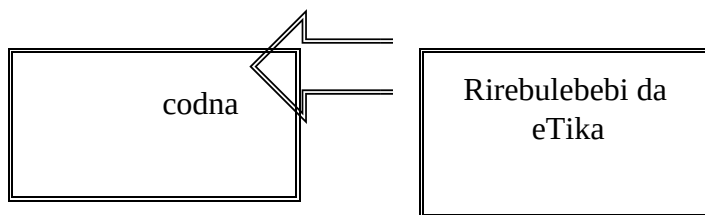
sistemaTa ganmaviTareblis roli

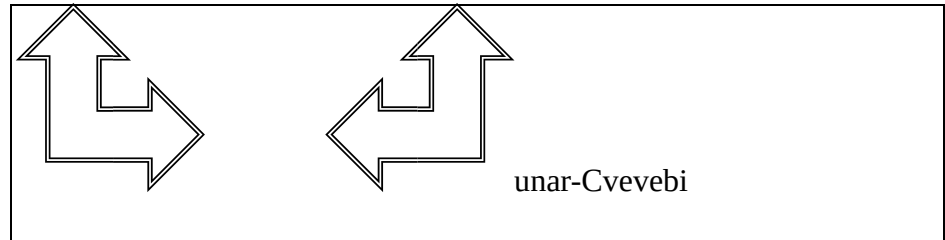
- programis SemmuSaveblisa da ganmaviTareblis roSi, socialuri muSakebi qmnian sxvadasxva socialur programას;
- politikis SemmuSaveblis roSi, socialuri muSakebi CarTulni arian socialuri politikis SemuSavebis procesSi;
- advokatirebisას socialuri muSakebi icaven socialur politikას mTavrobasTan an kanonmdeblobis doneze.

aucileblobas ar warmoadgens, rom socialuri muSaki mxolod erT konkre-
tul roლs asrulebdes. socialuri muSaki SesaZlebelia, sxvadasxvagvar roლs iTavsebdes. saerTaSoriso praqtikis gaTvaliswinebiT socialuri muSakebi mxolod daxmarebis saWiroebis mqone pirebTan individualuri muSaobiT ar Semoifarglebian da rogorc zemoT aris aRniSnuli, gacilebiT ufro met funqciას iTavseben, vidre indiviდიs pirad cxovrebase zedamxedvelobaa.

1.4 socialuri samuSaos profesიuli codna, Rirebulebebi da unar-Cvevebi

socialuri samuSaos profesია codnis, Rirebulebebis, eTikis da unar-Cvevebis dinamiur urTierTobას moicavs (იხ. Nsqema 1).

sqema 1: socialuri samuSaos codnis, Rirebulebebisa da unar-Cvevebis urTierkavSiri

codna socialur samuSaoSi

socialur samuSaoSi codna moicavs Semdeg sam sferos:

- codna, romelic socialur muSaks aZlevs informacias individis Sesaxeb: adamianis qceva socialur garemoSi, fsiqologia, sociologia, socialuri problemebi, mowyvladi mosaxleoba, socialuri samarTlianoba, socialuri politika da sxva.
- codna, romelic exmareba socialur muSaks, dagegmos Sesatyvisi intervenciebi (Carevebi): socialuri samuSaos praqtikis Teoria da intervenciis modelebi, socialuri samuSaos intervenciis meTodebi da procesebi.
- codna, romelic iZleva kanonebis, socialuri uzrunvelyofis politikis, ekonomikis, proceduruli da organizaciuli konteqstebis gagebis saSualebas.

socialuri samuSaos Rirebulebebi

socialuri muSakis profesia gansakuTrebul RirebulebaTa sistemas efuZneba. Rirebulebis cneba ukavSirdeba principebsa da damokidebulebas, rac profesiuli saqmianobis safuZvelia. Rirebulebebi im Sexedulebebs da normebs moiazrebs,

romliTac profesionali socialuri muSakebi xelmmZRvaneloben. maSasadame, Ri rebulebebi socialur samuSaoSi, qmnian im moralur safuZvels, rac profesiuili praqtikis ganmsazRvrelia.

socialuri samuSaos praqtikis amosavali Rirebulebebia:

- adamanis Rirseba, Rirebuleba da unikaluroba
- adaminebisadmi pativiscema
- adamanis ganviTarebis SesaZlebloba
- individis TviTgamorkvevis ufleba
- individis piradi cxovrebis konfidencialurobis dacvis ufleba
- adamanis ufleba gamoiyenos da ganaxorcielos Tavis potenciali
- adamanis Tavisuflebis ufleba sxvisi uflebebis Seulaxaobis farglebSi
- socialuri cvlileba
- socialuri samarTlianoba
- adamanis ufleba miiRos Tavis saWiroebepis Sesabamisi momsaxureba
- sazogadoebam unda Seqmnas individis TviTrealizaciis SesaZleblobebi, xolo individebma ki wvlili unda Seitanon sazogadoebis gaumjobesebis procesSi
- Tanasworoba/Tanasworuflebianoba
- diskriminaciis uaryofa
- gansxvavebul adamanTa Semwynarebloba
- aragansjiTi midgoma (nebismieri individis Tu jgufisaTvis daxmarebis gaweve ganurCevlad sqesisa, rasisa, socialuri warmomavlobisa, religiisa da a.S.)
- adamanis uflebebis dacva
- socialuri inkluzia (izolirebuli individebisa da jgufebis sazogadoebriv cxovrebaSi CarTva)
- advokatireba (adamanis uflebebisTvis brZola, misTvis aucilebeli resursebis mopoveba, Sesabamisi struqturTan Suamdgomloba)
- individis gaZliereba (individiSi damoukideblobis ganviTareba da misi cxovrebis gaumjobeseba, individis Zlieri mxareebis gamoyeneba)
- sakuTari Tavis codna (socialuri muSakis mier sakuTari Rirebulebebis codna, masSi arsebuli stereotipebis gaazreba da am stereotipebTan dapirispireba)
- Zalauflebis konstruqciuli gamoyeneba
- TanamSromloba (muSaobis procesSi individis interesebis gaTvaliswinebiT aucilebelia TanamSromloba sxva profesionalTan da dainteresebul pirebTan)

socialuri muSakisaTvis aucilebeli unar-Cvevebi

- SemecnebiTi unari (analitikuri unari, Sefasebisa da kvlevis gagebis unari, saTanado Teoriis praqtikaSi gamoyeneba)
- administraciuli unari (monacemebis Cawera da angariSebis Sedgena)

- urTierTobis unari: verbaluri da araverbaluri unari, TvITSemecneba, Zalauflebis gamoyeneba, sxvadasxva adamiTan muSaobis unari, partnioroba, pozitiuri samuSao urTierTobis Camoyalibebisa da SenarCunebis unari
- gadawyvetilebis miRebis unar-Cvevebi, (Zalauflebisa da pasuxismgeblobis unaris CaTvlIT)
- resursebis moZiebis, gamoyenebisa da marTvis unari.

1.5 socialuri samuSaos eTikis kodeqsi

profesiuli eTika aris socialuri samuSaos praqtikis safuZveli. **eTikuri normebi mkafiod formulirebuli profesiuli Rirebulebebis, principebisa da wesebis erTobliobaa**, romelTa meSveobiTac regulirdeba profesiuli saqmianoba. eTikuri normebs dacva am profesiis erT-erT umniSvnelovanes aspekts warmoadgens, radgan socialuri samuSao, pirvel yovlisa, adamiTanTan da sazogadoebasTan muSaobas gulisxmobs.

socialur samuSaoSi eTikuri normebi da qcevis wesebi Tavmoyrilia iseT dokumენტი, rogoricaa, eTikis kodeqsi. **eTikis kodeqsis mizania, Seqmnas safuZveli profesiuli saqmianobisas eTikuri gadawyvetilebebis misaRebad.** eTikis kodeqsi socialuri saqmianobis faseulobebis, principebisa da standartebis win wamoweviT gansazRvavs socialur muSakTa qcevas. eTikis kodeqsi socialur muSakebs exmareba eTikuri dilemis gadaWris procesSi. eTikuri dilema gulismobs im mdgomareobas, rodesac socialuri muSaki dgas ori Tanaswori moraluri principis arCevanis winaSe da rodesac TavisTavad cxadi ar aris romelime arCevanis siswore.

profesiuli eTikis darRvevisas GeTikis kodeqsi warmoadgens safuZvels socialur muSakTa saqmianobis gansjisaTvis.

saqarTvelos socialur muSakTa asociaciam 2005 wels SeimuSava eTikis kodeqsi, romelic efuZneba socialuri samuSaos saerTaSoriso masStabiT aRiarebul eTikur normebsa da Rirebulebebs.

eTikis kodeqsi emsaxureba Semdeg eqvs mizans:

- kodeqsi gansazRvavs im ZiriTad faseulobebis, romlebzadac aris damyarebuli socialuri samuSaos daniSnuleba;
 - kodeqsi ajamebs eTikur principebs, romlebic asaxavs profesiis ZiriTad faseulobebis da amkvidrebs eTikuri standartebis erTobliobas, romlebic gamoyenebuli unda iyos socialuri samuSaos saxelmZRvanelod;
 - kodeqsi Seqmnilia, raTa daexmaros socialur muSakebs swori gadawyvetile bis miRebaSi profesiul valdebulebaTa Soris dapirispirebis an eTikuri gaugebrobis warmoSobisas;
 - kodeqsi gansazRvavs socialuri muSakis profesiis eTikur standartebis, romelTa Sesrulebazec socialuri muSaki beneficiaris winaSe aris pasuxismgebeli;
 - kodeqsis daniSnulebaa, gaacnos axal socialur muSakebs socialuri samuSaos misia, faseulobebi, eTikuri principebi da eTikuri standartebi;
 - kodeqsi aerTianebs standartebis, romlis mixedviTac fasdeba socialuri muSakis qcevis eTikuroba.
- eTikis kodeqsi efuZneba Semdeg ZiriTad Rirebulebebs:

- **momsaxureba** – socialuri muSakis umTavresi movaleobaa, daexmaros adamianebs socialuri problemebis gadaWraSi;
- **socialuri samarTlianoba** – socialuri samarTlianobis principi avaldebulebs socialur muSakebs, SeewinaaRmdegon socialur uTanasworobas da ibrZolon socialuri cvlilebisaTvis, gansakuTrebiT, socialurad daucvelTa sasargeblad. socialuri muSakebis mier socialuri samarTlianobis dasamkvidreblad muSaoba, ZiriTadad, orientirebuli unda iyos siRaribis, umuSevrobis, diskriminaciis da sxva msgavsi problemebis dasaZlevad;
- **pirovnebis Rirsebis pativiscema** – socialuri muSaki TiToeul adamians Rirseulad da pativiscemiT unda epyrobodes. man individTan muSaobisas mxedvelobaSi unda miiRos pirovnuli gansxvavebebi da kulturuli Taviseburebani. socialurma muSakma xeli unda Seuwyos beneficiaris TviTrealizacias, misi Tu piradi SesaZleblobebis gaumjobesebas da sakuTari interesebis dacvis unaris gaRrmavebas;
- **adamianuri urTierTobebis mniSvneloba** – socialuri muSakebi aRiareben adamianTa Soris urTierTobebis upirates mniSvnelobas da am faqtoris rols socialuri dawinaurebisaTvis. socialuri muSakebi muSaobis procesSi adamianebs ganxilaven rogorc partniorebs. socialuri muSakebi xels uwyoben adamianTa Soris urTierTobis gaRrmavebas, raTa individebis, ojaxebs, jgufebis, organizaciebisa da Temebis keTildReobas miaRwion;
- **keTilsindisiereba** – socialuri muSakebi sakuTar praqtikas warmarTaven profesiis daniSnulebis, Rirebulebebisa da eTikuri principebis Sesabamisad. socialuri muSakebi iqcevan keTilsindisierad da pasuxismgeblobis grZnobiT ekidebian sakuTar movaleobas;
- **kompetenturoba** – socialuri muSakebi Taviant samuSao sferoSi kompetenturni arian da cdiloben sakuTari profesionaluri donis amaRlebas.

garda amisa, socialur samuSaoSi umniSvnelovanesia Semdegi ZiriTadi Rirebulebebi:

- **arajansjiTi midgoma** – beneficiars unda movemsaxuroTganurCevlad misi rasisa, sqesis, socialuri warmomavlobisa, seqsualuri orientaciisa, religiisa da sxva. socialur muSaks ar aqvs ufleba gansajos beneficiari misi moralis, kulturis, Cadenili danaSaulis gamo. socialuri muSaki nebismieri beneficiaris mimarT pozitiur damokidebulebas unda amJRavnebdes.
- **sakuTari Tavis codna** – socialuri muSaki kargad unda icnobdes sakuTar Tavs, stereotipebs da mudmivad iRvwodes Seicnos is mxareebi, romlebic daxvewas saWiroeben. rodesac socialuri muSakis pirovnuli Rirebulebebi mkveTrad ewinaaRmdegebamis profesiul valdebulebebs, umjobesia, socialurma muSakma Tavi Seikavos aseT klientTan muSaobisagan da dauTmos igi sxva specialists.
- **diskriminaciis uaryofis principi** – axlos dgas socialuri samarTlianobis principTan. socialuri muSaki unda miiswrafodes Tavis praqtikaSi, organizaciaSi da TemSi antidiskriminaciuli momsaxurebisa da midgomis danergvisaken.
- **kulturul TaviseburebaTa codna** gulisxmobs socialuri muSakis mier im beneficiaris kulturul TaviseburebaTa gaTvaliswinebas, romelTanac mas uxdeba TanamSromloba.

EeTikis kodeqsis mixedviT, socialur muSaks beneficiaris winaSe Semdegi eTikuri pasuxismgeblobebi akisria:

- **valdebuleba beneficiaris winaSe** – socialuri muSakis upirvelesi movaleobaa beneficiaris keTildReobisaTvis xelis Sewyoba;
- **TviTgamorkveva-TviTrealizacia** – socialuri muSaki beneficiars TviTgamorkvevasa da TviTrealizaciaSi exmareba da xels uwyobs mas, Camoayalibos da daazustos sakuTari miznebi;
- **informireba da Tanxmoba** – iTvaliswinebs beneficiarisaTvis saWiro momsaxurebis Sesaxeb detaluri informaciis miwodebas misTvis gasageb enaze da aseve yvela im riskisa Tu dabrkolebis axsnas, rac am momsaxurebasTan Seizleba iyos dakavSirebuli;
- **kulturul da socialur TaviseburebaTa codna da pativiscema** _ socialur muSaks unda esmodes kulturaTa sxvadasxvagvarobis mniSvneloba da kulturuli Taviseburebebis funqcia adamianis qcevasa da sazogadoebaSi. momsaxurebis miwodebias socialuri muSakebi unda icnobdnen da iTvaliswinebdnen konkretuli pirovnebis kulturul Taviseburebebs;
- **interesTa konflikti** socialurma muSakebma Tavidan unda aicilon interesTa konflikti da miiRon Sesabamisi zomebi, raTa interesTa konflikti gadawydes pirovnebis interesebis maqsimaluri gaTvaliswinebiT. socialuri muSaki ar unda iyenebdes beneficiars sakuTari interesebisaTvis, ar unda daiwyos TanamSromloba, Tu masTan piradi an saqmiani urTierTobiTaa dakavSirebuli. **beneficiarsa da socialur muSaks Soris unda arsebobdes mxolod mkacrad profesiuli urTierTdamokidebuleba;**
- **konfidencialuroba** gulisxmobs beneficiaris Sesaxeb informaciis konfi dencialurad Senaxvas. socialur muSaks ar aqvs ufleba, gaavrcelos informacia beneficiaris Sesaxeb sxva pirebTan, garda im SemTxvevebisa, rodesac arsebobs amis Sesaxeb beneficiaris werilobiTi Tanxmoba an rodesac socialuri muSaki kanonis mier valdebulia, informacia miawodos Sesabamis organoebs. **gamoyenebuli**

literatura:

1. mgeliaSvili, m. (2007). socialuri samuSaos zogadi praqtikis safuZvlebi: socialuri samuSaos sabakalavro kursis saleqcio masalebi. Tbilisi, saqarTvelo M
2. fondi "horizontis" socialuri politikis jguifi. (2003). socialuri saqmianobis safuZvlebi: saxelmZRvanelo samTavrobo da arasamTavrobo organizaciebSi dasaqmebuli socialur muSakTaTvis. Tbilisi, saqarTvelo
3. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. (2006). socialuri samuSaos eTikis kodeqsi. Tbilisi, saqarTvelo
4. saZaglisvili, S. (2004). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi. saqarTvelos socialuri muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
5. Adams, R., Dominelli, L. & Payne, M. (2002). *Social Work: Themes, Issues and Critical Debates*. Palgrave in Association with the Open University
6. Hapworth, D., Rooney, R. & Larsen, J. (1997). *Direct Social Work Practice: Theories and Skills*. Wadsworth Publishing
7. Kirst-Ashman, K. & Grafton H. Jr. (1999). *Generalist Practice with Organizations and Communities*. Nelson-Hall Publishers: Chicago

-
8. Loewenberg, F.M., Dolgoff, R. and Harrington, D. (2000). *Ethical Decisions for Social Work Practice*. (6th ed.). Itasca, IL.: F.E. Peacock Publishers, Inc.
 9. Namicheishvili, S. (2009). *Social Work Development History in Georgia (Brief)*. Georgian Association of Social Workers. Tbilisi, Georgia

Tavi II: socialuri samuSao da bavSvTa keTildReoba

Tavi II

es Tavi mimoixilavs bavSvTa keTildReobis reformas; aseve, socialur muSakebs awvdis informacias gaeros bavSis uflebTa konvenciis Seqmnis istoriis, ZiriTadi principebis, muxlebisa da konvenciis monitoringis Sesaxeb. TavSi mocemuli programa `bavSvze zrunva 2010~ bavSvze zrunvis samsaxuris erT-erTi umniSvnelovanesi dokumentis,miznebis, amocanebisa da qveprogramebis mimoxilvaa. mocemul TavSi yuradRebaa gamaxvilebuli bavSvze zrunvis sferoSi moRvawe saxelmwifo socialur muSakTa funciebsa da rolebze.

2.1 bavSvTa keTildReobis reformis mimoxilva

sabWoTa periodSi bavSvze zrunvis yvelaze efeqtur formad saaRmzrdelo dawesebulebebi iTvleboda da TiTqmis ar arsebobda alternatiuli _ ojaxis Camnacvlebeli an damxmare momsaxurebebi adgilobrivi Temis doneze. saaRmzrdelo dawesebulebebi jer kidev uzrunvelyofen ufaso kvebas, TavSesafars da bavSvze zrunvas, Tumca, maT ar SeuZliaT individualurad izrunon TiToeul aRsazrdelze da, rac mTavaria, im yuradRebisa da siTbos miwodeba bavSvebisaTvis, rac ase mniSvnelovania maTi srulfasovani emociuri, fizikuri da gonebrivi ganviTarebisaTvis. Sesabamisad, saaRmzrdelo dawesebulebebis aRsazrdelebs piradi, profesiuli da socialuri warmatebis minimaluri Sansi aqvT cxovrebaSi. BsaarMzrdelo dawesebulebebSi da skola-pansionebSi mcxovrebi bavSvebis 90 %-ze meti am dawesebulebebSi siRaribis da misgan warmoqmnili problemebis, SezRuduli SesaZleblobebisa da adgilobrivi doneze ojaxis mxardamWeri momsaxurebebis ararsebobis mizezebiT moxvda. Aam bavSvTa, mxolod 10 %-ze naklebi TuU aris orive mSobliT oboli. bevr qveyanaSi, sadac socialuri keTildReobis sistema efeqturia, bavSvi saxelmwifo zrunvis dawesebulebaSi mxolod mas Semdeg xvdeba, rodesac yvela saSualeba bavSvis sakuTar ojaxSi dasaxmareblad amowurulia. Ees aris gaeros bavSvTa uflebebis konvenciis erT-erTi mTavari principi. saqarTvelo ki konvenciis xelmomweri qveyanaa. saqarTvelo aRniSnul konvencias 1994 wels SeuerTa, riTac saTave daedo qveyanaSi bavSvze zrunvis sistemis reformirebas.

bavSvTa keTildReobis reformis fazebi

bavSvTa keTildReobis reforma sam ZiriTad fazad SeiZleba daiyos, rom-
lebic Semdeg mniSvnelovan movlenebs moicavs:

pirveli faza:

- saqarTvelom xeli moawera gaerTianebuli erebis bavSvis uflebaTa konvencias – 1994 weli;
- deinstitutionalizaciis (saaRmzrdelo dawesebulebebSi bavSvTa moxvedris prevenciis, maTi sakuTar ojaxSi reintegraciisa da mindobiTi aRzrdis mimarTulebiT) pirveli sacdeli proeqtebi daiwyo – 1999 weli;
- socialur muSakTa pirvelma nakadma daiwyo muSaoba – 1999 weli;
- fuladi daxmarebebi gaica ojaxebisaTvis – 1999 weli;
- deinstitutionalizaciis programebi saxelmwifo gaxda – 2001 weli.

meore faza:

- mTavrobam bavSvze zrunvis pasuxismgebloba gadaanawila adgilobrivi saganmanaTleblo resurscentrebze da daarsa meurveobisa da mZrunvelobis regionuli sabWoebi – 2004 weli;
- bavSvTa dacvisa da deinstitucionalizaciis samTavrobo komisia daarsda da 2005-2007 wlebis samTavrobo samoqmedo gegma damtkicda, romlis ZiriTadi mizani deinstitucionalizaciis procesi iyo – 2005 weli;
- saxelmwifo socialur muSakTa ricxvi mkveTrad gaizarda – 2004-2008 wlebi.

mesame faza:

- bavSvTa keTildReobis funqciebi ganaTlebisა da mecnierebis saministrodan Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis saministros gadaeca da bavSvTa keTildReoba socialuri keTildReobis sistemaSi gaerTianda – 2009 weli;
- bavSvTa keTildReobis 2008-2011 wlebis samTavrobo samoqmedo gegma damtkicda, romelic efuZneba 2005-2007 wlebis samoqmedo gegmas, Tumca aqcenti deinstitucionalizaciidan bavSvTa keTildReobis mdgrad sistemaze gadaaqvs da iTvaliswinebs iseTi problemebis mogvarebas, rogoricaa bavSvTa siRaribe da maTze Zaladoba – 2009 weli;
- bavSvze zrunvis saxelmwifo standartebi damtkicda, romelic saaRmzrdelo dawesebulebebSi zrunvis xarixxis gaumjobesebas isaxavs miznad – 2009 weli.

reformis saxelmZRvanelo principebi

bavSvTa keTildReobis reformis saxelmZRvanelo principebia:

- bavSvis Rirsebis, sayovelTaod aRiarebuli uflebebisa da Tavisuflebis dacva;
- diskriminaciisgan dacva;
- konfidencialurobis dacva;
- individualuri midgomis uzrunvelyofa;
- bavSvisa da ojaxis monawileoba zrunvis dagegmvasa da miwodebaSi;
- biologiuri ojaxis gaZliereba;
- ojaxs miaxloebuli zrunvis garemos uzrunvelyofa; • bavSvis bio-fsiqo-socialuri ganviTarebis xelSewyoba;
- Zaladobisgan dacva.

2.2. gaerTianebuli erebis bavSvis uflebaTa konvencia

`bavSvis uflebaTa konvenciis~ Seqmnis istoria

`bavSvis uflebaTa konvencia~ msofliო masStabis iuridiuli dokumentia. konvencia 10 wlis ganmavlobaSi (1979-1989) iqmngeboda. sxvadasxva sazogadoebis, religiis Tu kulturis warmomadgenels Tavisivi wvlili

Sehqonda mis SeqmnaSi. gaeros generalurma asambleam 1989 wlis 20 noembers dokumentis miRebas erTxmad dauWira mxari.

konvencia 54 muxlisagan Sedgeba. igi moicavs uflebaTa farTo speqtrs, ara marto samoqalaqo da politikur, aramed socialur da ekonomikur uflebebsac. am mxriv konvencias gamorCeuli adgili ukavia adamianTa uflebebis Temaze Seqmnil dokumentTa Soris.

msofli sazogadoebrioba bavSvTa mdgomareobiT pirvelad 1923 wels dainteresda, rodesac axlad daarsebulma arasamTavrobo organizaciam `saerTaSoriso kavSiri _ gadavarCinoT bavSvebi~ miiRo bavSvTa uflebebis xuTi muxlisagan Semdgari deklaracia. aRniSnuli dokumenti Jenevis deklaraciis saxeliTaa cnobili. bavSvis uflebaTa Jenevis deklaracia 1924 wels erTa ligis mexuTe asambleam daamtkica. 1948 wels gaerTianeuli erebis organizaciis generalurma asambleam miiRo deklaraciis gavrcobili versia da 1959 wels – axali deklaracia, romelic bavSvTa dacvisa da keTildReobis aT ZiriTad principals Seicavda. bavSvTa uflebebis amsaxveli konkretuli debulebani Sesulia adamianis uflebebisadmi miZRvnil Tu humanitaruli samarTlis sxvadasxva dokumentSi. miuxedavad amisa, rigma saxelmwifoebma saWirod miiCnies, Seqmniliyo srulyofili dokumenti bavSvTa uflebebis Sesaxeb, romelic saerTaSoriso kanonmdeblobiT iqneboda ganmtkicebuli.

amgvari mosazrebi siswores adasturebda uamravi masala, romelic bavSvTa mimarT Cadenil usamarTlobasa da Zaladobaze metyvelebda, agreTve bavSvTa sikvdilianobis maRali done, problemebi bavSvebis samedicino momsaxurebaSi, bavSvTa mier dawyebiTi ganaTlebis miRebis SezRuduli SesaZleblobebi. arsebobda SemaSfoTebeli monacemebi bavSvTa eqspluataciis iseT formebeze, rogoricaa prostitucia da muSaoba mZime SromiT pirobebSi, aseve sapatimroebSi myofi, Itolvili da saomari moqmedebebis Sedegad dazaralebuli bavSvebis Sesaxeb.

1979 wels, romelic bavSvTa saerTaSoriso wlad iyo aRiarebuli, gaeros komisiამ poloneTis mTavrobisagan miRebuli winadadebis safuZvelze adamianis uflebebis Taobaze daiwyo axali iuridiuli dokumentis proeqtze muSaoba. sxvadasxva qveynis mTavrobaTa warmomadgenlebma daakompleqtes ZiriTadi muSa jgufi. proeqtis ganxilvis procesSi aqtiurad monawileobdnen: gaerTianeuli erebis organizacia da misi specialuri saagentoebi, ItolviლTa saqmeebis umaRlesi komisariati, Sromis saerTaSoriso organizacia, gaeros bavSvTa fondisa da msoflios jandacvis organizaciebi, agreTve arasamTavrobo organizaciebi.. xangrZlivi debatebis Sedegad poloneTis mTavrobis mier warmodgenili Tavdapirveli proeqti safuZvlianad Sesworda da ganivrco.

gaeros generaluri asambleis mier `bavSvis uflebaTa konvenciis~ miRebam saTave daudo saxelmwifoTa mier konvenciis ratificirebasa da misi zedamxedvelobis mizniT sagangebo komitetis Seqmnas. 1990 wlis 2 seqtembrisaTvis konvencias ocma saxelmwifom moawera xeli, ris Sedegadac igi oficialurad Sevida ZalaSi. dReisaTvis konvencia ratificirebulia msoflios TiTqmis yvela qveyanaSi. `bavSvis uflebaTa konvencia~ adamianis uflebaTa xelSekrulebebs Soris yvelaze farTod aRiarebuli dokumentia.

ratifikaciis Semdgom TiToeuli qveyana xdeba konvenciis monawile saxelmwifo, romelic valdebulia, gadasinjos erovnuli kanonmdebloba, moargos igi konvencias da yovelmxriv Seuwyos xeli konvenciis ganxorcielebas qveyanaSi.

`bavSvis uflebaTa konvencia~, awesebs ra saerTo standartebis msoflios yvela qveynisaTvis, amasTanave iTvaliswinebs saxelmwifoTaTvis damaxasiaTebel kulturul, socialur, ekonomikur da politikur

realobebS, raTa TiToeul qveyanas SesaZlebloba hqondes optimalurad ganaxorcielos konvenciis debulebebi. **axali xedva**

`bavSvis uflebaTa konvencia~ efuZneba bavSvze mZrunvelobis axal xedvas. bavSvebi arc TavianTi mSoblebis sakuTreba da arc qvelmoqmedebis ususuri obieqtebi arian. isini adamianebi arian sakuTari uflebebiT. konvencia gvTavazobs, miviRoT bavSvi rogorc individi, ojaxisa da sazogadoebis wevri, romlis uflebebic da movaleobebic Seesabameba mis asaksa da ganviTarebis stadias. konvenciis Tanaxmad, bavSvs aqvs:

- **Tanaswori uflebebi zrdasruli adamianebis msgavsad;**
- **bavSvis uflebebi moicavs bavSvis zrdadi SesaZleblobebis aRiarebas da, Sesabamisad, damatebiT moicavs gansakuTrebul uflebebs.**

konvencia mimarTavs qveynebis mTavrobebs rogorc xaxis warmomadgenlebs, Tumca is gankuTvnilia sazogadoebis yvela wevrisaTvis. Kkonvencia SeiZleba mxolod maSin ganxorcieldes, Tu pasuxismgeblobas Tavis Tavze aiRebs da konvenciis principebis dacviT imoqmedebS sazogadoebis yvela wevri.

konvenciis struqtura

konvencia 54 muxlisgan Sedgeba. aRniSnuli muxlebi mocemulia Semdeg nawilebSi:

- **preambula**
- **nawili I – ZiriTadi uflebebi da valdebulebebi**
- **nawili II – konvenciis Sesrulebis monitoringis procedurebi**
- **nawili III – konvenciis xelmoweris, ratificirebis, mierTebisa da konvenciis garkveul muxlebze**

mierTebisagan Tavis Sekavebis aRmweri procedurebi **konvenciis ZiriTadi principebi da muxlebi**

konvencia bavSvis yvela uflebaze erTnairad amaxvilebs yuradRebas. ar arsebobs arc `mcire~ ufleba da arc uflebaTa ierarqia. konvenciaSi moyvanili yvela ufleba – samoqalaqo, politikuri, ekonomikuri, socialuri da kulturuli – ganuyofeli da urTierTdakavSirebulia. konkretuli SemTxvevis ganxilvisas gadawyvetileba erTi uflebis Sesaxeb SeiZleba miviRoT konvenciaSi naxsenebi yvela sxva uflebis gaTvaliswinebiT.

konvencia emyareba oTx ZiriTad princips, romelTa gaTvaliswinebac aucilebelia am konvenciis erovnul doneze realurad ganxorcielebisaTvis. kerZod:

- **diskriminaciis uaryofa**– konvenciaSi gamokveTili TiToeuli ufleba exeba yvela bavSvs yovelgvari diskriminaciuli gamonaklisis gareSe (muxli 2);
- **bavSvis realuri interesebi** – bavSvTan nebismieri urTierTobisas upirvelesi yuradReba eTmoba bavSvis interesebis ukeT dacvas (muxli 3);

- **sicocxlis SenarCuneba da ganviTareba** – bavSvebs aqvT sicocxlisa da jansaRi ganviTarebis ufleba (muxli 6);
- **bavSvis azris gaTvaliswineba** – gaTvaliswinebul unda iqnes bavSvis Sexedulebebi nebismier sakiTxze, romelic mas exeba (muxli 12).

konvenciaSi warmodgenili ZiriTadi uflebebi SesaZloa **oTx kategoriad**

gaerTiandes:

sicocxle – bavSvebs aqvT sicocxlisa da gadarCenis ufleba, sameicino momsaxurebiT sargeblobis, wyliTa da sanitaruli sistemiT usafrTxod sargeblobis ufleba; **ganviTareba** – bavSvebs aqvT ganaTlebis, individualuri ganviTarebis, gone-

briv Tu fizikur SesaZleblobaTa srulad gamovlenis ufleba; **dacva** – bavSvebs aqvT ufleba, daculni iyvnen nebismieri saxis diskrimi-

naciisa da eqspluataciisagan, omisa da gaWirvebisagan; **monawileoba** – bavSvebs aqvT ufleba gaaCndeT sakuTari azri, Tavisuflad

gamoxaton TavianTi Sexedulebani, miiRon sasurveli informacia.

`bavSvTa uflebebis konvencia~ yuradRebas amaxvilebs Semdeg sakiTxebze, kerZod ki:

- **aZlierebs adamianis Rirsebas** – konvenciam pirvelad gaamaxvila yuradReba TiToeuli bavSvis Risrebaze da maTi keTildReobisa da ganviTarebis mniSvnelobaze;
- **yuradRebas amaxvilebs da icavs ojaxis rols bavSvTa cxovrebaSi** – preambulaSi da me-5, me-10, me-18 muxlebSi bavSvis uflebaTa konvencia miuTitebs

ojaxis umniSvnelovanes rolze bavSvebis zrdasa da keTildReobaze zrunvis procesSi. konvenciis Tanaxmad, saxelmwifoebi aRiareben da pativs scemen mSoblebis upirveles movaleobas izrunon bavSvebze; saxelmwifo movalea, mxardaWera aRmouCinos mSoblebs materialuri daxmarebis da Tanadgomis programebis saSualebiT. saxelmwifoebma agreTve ar unda dauSvan bavSvis ojaxTan ganSoreba, Tu ganSoreba ar gamomdinareobs bavSvis realuri interesebidan;

- **mxars uWers bavSvis pativiscemis princips, magram ara sxva adamianTa uflebebis an pasuxismgeblobis xarjze** – `bavSvis uflebaTa konvencia~ asabuTebis, rom bavSvebs aqvT ufleba gamoxaton sakuTari azri. Aaseve, mniSvnelovania maTi Sexedulebebis miReba da gaTvaliswineba. Tumca bavSvis azrTan erTad gaTvaliswinebul unda iqnes bavSvis aRzrdaze pasuxismgebeli pirebis Sexedulebebic. konvenciaSi naTlad aris Camoyalibebuli, rom bavSvebs aqvT pasuxismgebloba, pativi miagon sxvebis uflebebs, gansakuTrebiT ki mSoblebis uflebebs. konvencia amaxvilebs yuradRebas imaze, rom saWiroa pativi miegos bavSvebis ganviTarebad unar-Cvevebs, magram ar aZlevs bavSvebs uflebas, TviTon miiRon gadawyvetileba mcire asakSi. sayovelTaod aRiarebuli WeSmaritebaa, rom bavSvis gza sruli damoukideblobisaken nabij-nabij viTardeba;
- **mxars uWers aradiskriminaciul midgomas** – adamianis ZiriTadi uflebebi efuZneba aradiskriminaciul princips. bavSvis uflebaTa konvenciis mixedviT saxelmwifoebma unda daadginon, Tu vin imyofebian yvelaze ufro daucvel da arasasurvel pirobebSi da gadadgan nabijebi maTi uflebebis dasacavad;
- **ayalibebs mkafiod gansazRvrul movaleobebs** – `bavSvis uflebaTa konvenciis~ ratificirebis Semdeg saxelmwifoebis moeTxovebaT TavianTi kanonmdeblobis SesabamisobaSi moiyyana konvenciasTan. gamonakliss is SemTxvevebi warmoadgenen, rodesac qveyanaSi erovnuli standartebi ufro maRalia, vidre konvenciis mier SemoTavazebuli standartebi. amgvarad, bavSvis uflebaTa standartebi ubralod miswrafeba ki ara, aramed saxelmwifoebis erovnuli valdebulebaa. ratificireba saxelmwifoebis avaldebulebs, Riad da sajarod gaavrcelon informacia, Tu ras akeTeben konvenciis Sesasruleblad.

arsebobs mosazreba, rom mdidar saxelmwifoSi, sadac saganmanaTleblo, samedicino, socialuri momsaxurebisa da sxva sistemebi wesrigSia, bavSvebis uflebebi arasodes irRveva da am bavSvebs ar sWirdebaT konvenciaz dafuZnebuli dacva da zrunva, Tumca es ar aris simarTle. yvela qveyanaSi arseboben bavSvebi, romelnic dganan, usaxlkarobis, Zaladobis, siRaribis da sxva im problemebis winaSe, rac mZimed moqmedebs maT cxovrebase.

bavSvis uflebaTa sayovelTao aRiarebas mxolod Teoriuli safuZveli ar gaaCnia. msolfios TiToeul qveyanaSi bavSvis uflebaTa prioritetuloba ganmtkicebulia konkretuli RonisZiebebiT sakanonmdeblo, administraciul Tu aRmasrulebel sferoSi.

`bavSvis uflebaTa konvencia~ adasturebs msolfios mier aRiarebul WeSmaritebas, rom bavSvTa uflebebis dacva ojaxis, sazogadoebis, qveynis ganviTarebisa da ukeTesi momavlis uzrunvelyofis umoklesi gzaa.

konvenciis Sesrulebis monitoringi

Mmonawile saxelmwifoebis mier konvenciis ganxorcielebis process Tvalyurs adevnebs gaeros bavSvis uflebaTa komiteti, romelic konvenciis ganxorcielebis monitoringis mizniT Seiqmna. komiteti Sedgeba 18 damoukidebeli eqspertisagan (wevrebi arCeulni arian monawile saxelmwifoTa mier faruli kenWisyriT. TiToeul saxelmwifos ufleba aqvs, daasaxelos mxolod erTi kandidati).

monawile saxelmwifoebi valdebulni arian, warudginon komitets angariSi qveyanaSi konvenciis ganxorcielebis Sesaxeb xelmoweridan 2 weliwadSi da yoveli momdevno 5 wlis ganmavlobaSi. saxelmwifo moxsenebebs waradgens aRmasrulebel xelisuflebasTan SeTanxmebiT da saxalxo damcvelis ofisa da samoqalaqo sazogadoebis monawileobiT. es angariSi, iseve rogorc Tavad konvencia, xelmisawvdomi unda iyos mosaxleobisaTvis.

komiteti ganxilavs monawile saxelmwifos mier wardgenil angariSebs konvenciis ganxorcielebaSi miRweuli progresis Taobaze. ganxilvis Sedegad komitetma SeiZleba sxvadasxva qmedeba ganaxorcielos: SesaZloa mosTxovos saxelmwifos wardgenili angariSis ganvrcoba, Sesabamisi rekomendaciebi warudginos rogorc konkretuli saxelmwifos mTavrobas, ise gaerTianebuli erebis organizaciis generalur asambleas, sxva monawile saxelmwifoebis warudginos Txovna teqniki Tu finansuri daxmarebis Taobaze.

komitetisaTvis alternatiuli angariSebis wardgena SeuZlia samoqalaqo sazogadoebasa da saerTaSoriso arasamTavrobo organizaciebs. komitets damatebiT angariSebs awvdis saxalxo damcvelis ofisi da gaeros specialuri saagentoebi: janmrTelobis dacvis msofliო organizacia (WHO), Sromis saerTaSoriso organizacia (ILO), gaeros bavSvTa fondi (UNICEF), gaeros ItolviლTa umaRlesi komisariati (UNHCR) da sxva. bavSvis uflebaTa komiteti informacias aseve moipovebs monawile saxelmwifoebSi ganxorcielebuli vizitebis meSveobiT.

amrigad, konvenciis Sesrulebis monitorings axorcielebs:

- gaeros saxelSekrulebo organo
- samoqalaqo sazogadoeba
- saxalxo damcvelis ofisi
- saxelmwifo: aRmasrulebeli xelisufleba da sakanonmdებlo organo.

2.3 programis `bavSvze zrunva 2010~ mimoxilva

programis miznebi da amocanebi

programa `bavSvze zrunva 2010~ saqarTveloSi bavSvze zrunvis samsaxuris muSaobis maregulirebel erT-erT umniSvnelovanes dokumentis warmoadgens. aRniSnuli programa damtkicebulia saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris N# 441/n brZanebiT (2009 wlis 30 dekemberi). programa miznad isaxavs, gansazRvros socialuri dacvis politika iseTi mowyvladi jgufebisaTvis, rogorebic arian mzrunvelobamoklebuli, Zaladobis msxverpli, socialurad daucveli, SezRuduli SesaZleblobis mqone, miusafari, gansakuTrebuli saganmanaTleblo saWiroebis mqone da rTuli qcevis bavSvebi. bavSvze zrunvis programa exmianebs bavSvTa keTildReobis 2008-2011 wlebis samTavrobo samoqmedo gegmas, romelic iTvaliswinebs bavSvze zrunvis alternatiuli momsaxurebis ganviTarebas da bavSvis samzrunvelo dawesebulebaSi ganTavsebis prevencias. zemoTqmulidan gamomdinare, programას ori ZiriTadi mizani aqvs:

1. mზრუნველობამოკლებული, ზალადობის მსხვერპლი, სოციალურად დაუცველი, სეზონური სესაზღვრების მომსახურების, მისაღებად განსაკუთრებული სიყვარულის საფუძვლის მომსახურების და რეალური ღირებულების სავსებით სრულყოფილი განვითარებისათვის ხელსაყრელი მოვლის გაცემის გეგმის დამუშავება;

2. mზრუნველობამოკლებული, ზალადობის მსხვერპლი, სოციალურად დაუცველი, სეზონური სესაზღვრების მომსახურების, მისაღებად განსაკუთრებული სიყვარულის საფუძვლის მომსახურების და რეალური ღირებულების სავსებით სრულყოფილი სოციალური დაცვა.

პროგრამა `ბავშვის ზრუნვა 2010~ შემდეგ ამოცანების ახსნის მიზნით:

- გეგმის სავსებით სრულყოფილი დამუშავების მიზნით სავსებით სრულყოფილი განვითარებისათვის ხელსაყრელი მოვლის გაცემის გეგმის დამუშავება;
- ეტაპობრივად შეამოწმოს ბავშვის სრულყოფილი დამუშავების მიზნით ბავშვის რეაგირება მათი მოვლის გაცემის მიზნით ან/და ალტერნატიული პროგრამების განხორციელების გზით.

მიზნებისა და ამოცანების მისაღებად პროგრამა `ბავშვის ზრუნვა 2010~ შემდეგ მონაცემების იტალიის მიხედვით:

- მზრუნველობამოკლებული ბავშვის მიწვევის პრევენცია და დეინსტიტუციონალიზაცია;
- დროის ცენტრებისა და მოვლის ტიპის ალტერნატიული მომსახურების განვითარების მიზნით;
- ბავშვის მიმართ ზალადობის პრევენცია;
- მასალური და ადამიანური რესურსების განვითარება;
- სრულყოფილი და სასაზღვრო დამუშავების მიზნით ადამიანური რესურსების განვითარების მიზნით, კვების, განათლების, დასვენების-გადასვენების, მკურნალობისა და რეაბილიტაციის უზრუნველყოფა.

programa `bavSvze zrunva 2010~ Semdegi 4 qveprogramisgan Sedgeba:

1. mZrunvelobamoklebul bavSvTa mitovebis prevenciisa da deinstitutionalizaciis qveprograma;
2. bavSvTa Zaladobis prevenciis xelSewyobis qveprograma;
3. `Cveni saxlis~ qveprograma 4. dRis centrebis qveprograma.

mZrunvelobamoklebul bavSvTa mitovebis prevenciisa da deinstitutionalizaciis qveprograma

bavSvze zrunvis sferoSi moRvawe saxelmwifo socialuri muSakebisaTvis

gansakuTrebiT aqtualuria programis `bavSvze zrunva 2010~ qveprograma **`mZrunvelobamoklebul bavSvTa mitovebis prevencia da deinstitutionalizacia, agreTve meurveobisa da mZrunvelobis organos mier kanonmdblobiT gansazRvruli funqciebis Sesasruleblad finansuri uzrunvelyofa~**. aRniSnuli qveprograma miznad isaxavs mZrunvelobamoklebul bavSvTa mitovebis prevenciisa da deinstitutionalizaciis xelSewyobas da meurveobisa da mZrunvelobis organos mier kanonmdblobiT gaTvaliswinebuli funqciebis Sesrulebas. es SeiZleba iyos bavSvis samZrunvelo dawesebulebebidan bavSvTa biologiur ojaxebSi reintegracia da arafuladi prevenciuli momsaxureba, aseve, mindobiT aRzrda, mcire saojaxo tipis saxlSi ganTavseba da sxva. aRsaniSnavia, rom qveprogramis aRniSnuli amocana pirdapir kavSirSia **bavSvTa keTildReobis sferoSi moRvawe socialuri muSakis umniSvnelovanes funqciasTan, e.w. `karibWis darajobasTan~**. es gulisxmobs socialuri muSakis momsaxurebiT da sxva socialuri servisebis SeTavazebiT samZrunvelo dawesebulebebSi bavSvTa Sessvla-gasvlis kontrols.

`mZrunvelobamoklebul bavSvTa mitovebis prevenciisa da deinstitutionalizaciis qveprograma~ Semdeg RonisZiebebs axorcielebs:

- **reintegracia** – saaRmzrdelo dawesebulebebSi mcxovrebi bavSvis biologiur ojaxSi dabruneba an saaRmzrdelo dawesebulebaSi moxvedris riskis Tavidan acileba;
- **mindobiT aRzrda** – saaRmzrdelo dawesebulebebSi mcxovrebi bavSvebis mimReb ojaxSi Sviliblad cxovreba;
- bavSvTa mitovebis riskis SemTxvevaSi **arafuladi daxmarebis gaweve prevenciis mizniT** (0 dan 3 wlamde asakis bavSvebisaTvis xelovnuri kvebis vauCerebis gacema TveSi 100 laris odenobiT da 0-dan 16 wlamde asakis bavSvTaTvis e.w. `loginis~ vauCeris gacema 300 laris odenobiT);
- meurveobisa da mZrunvelobis organos **kanoniT gaTvaliswinebuli funqciebis Sesruleba** (meurvis/mZrunvelis daniSvna, saojaxo davebis SemTxvevaSi daskvnis momzadeba, Svilad ayvanis procesis warmoeba da sxva);
- **meurveobisa da mZrunvelobis regionuli sabWoebis formireba.**

bavSvTa Zaladobis prevenciis xelSewyobis qveprograma

programis `bavSvze zrunva 2010~ **`bavSvTa Zaladobis prevenciis xelSewyobis~** qveprograma mowodebulia Seqmnas mimarTvis iseTi meqanizmi, romelic moqnili da efeqturi gzebiT SeZlebs Zaladobis msxverpl an riskis winaSe myof bavSvebze swraf reagirebas da maT uzrunvelyofas Sesabamisi prevenciuli RonisZiebebiT. qveprograma sacdeli xasiaTisaa da igi moqmedebs TbilisSi, quTaisSi, baTumSi, Telavsა da rusTavSi. bavSvze Zaladobis saSiSroebis an bavSvze Zaladobis faqtis

arsebobs SemTxvevaSi bavSvze zrunvis samsaxurSi dasaqmebuli socialuri muSakebi da iuristebi moiZieben saWiro informacias da TanamSromloben saTanado uwyebTan (saganmanaTleblo da jandacvis dawesebulebebi, adgilobrivi TviTmmarTvelobis organoebi, dRis centrebi, sapatrulo policia) Sesabamisi reagirebisaTvis.

qveprograma `Cveni saxli~

qveprograma `Cveni saxli~ miznad isaxavs, ojaxuri garemoTi uzrunvelyos mzunvelobamoklebuli bavSvebi, romelTaTvis zrunvis sxva alternatiuli gzis SeTavazeba(biologiur ojaxSi dabruneba/cxovreba, mindobiTi aRzrda, Svilad ayvana) mocemuli momentisaTvis ver xerxdeba. qveprogramis amocanaa, mzunvelobamoklebuli bavSvebi ganaTavsos mcire saojaxo tipis saxlSi da uzrunvelyos maTi sabaziso saWiroebaTa dakmayofileba, aseve cxovrebiseuli da profesiuli unar_Cvevebis ganviTareba, rac momavalSi xels Seuwyobs maT jansaR socialur funqcionirebas. TiToeuli mcire saojaxo tipis saxli gaTvlilia 8 beneficiarze da arsebobs me-9 adgili gadaudebeli SemTxvevebisaTvis. momsaxurebis pirobebi gulisxmobis yoveldRiur 24 saaTian zrunvas, dRis ganmavlobaSi minimum 3-jerad kvebas; beneficiarTa samedicino daxmarebas, maT uzrunvelyofas tansacmliT da piradi higienisaTvis aucilebeli nivTebiT. imavdroulad, moqmedebs individualuri ganviTarebis programa beneficiarTa socialuri, sasicocxlo profesiuli unar-Cvevebis Camoyalibebis mizniT.

dRis centrebis qveprograma

dRis centrebis qveprograma iTvaliswinebs bavSvebis institucionalizaciis prevencias da ojaxur garemoSi maTi aRzrdis xelSewyobas dRis ganmavlobaSi bavSvze zrunviT da ojaxis damxmare momsaxurebis SeTavazebiT. qveprogramis amocanaa im bavSvebis uzrunvelyofa dRis centrebis momsaxurebiT, romelTa ojaxebic dRis ganmavlobaSi (skolis Semdeg periodSi) ver axerxeben bavSvze zrunvas. qveprogramis RonisZiebs Seadgens momsaxureba dRis centrSi samuSao dReebSi, rac iTvaliswinebs orjerad kvebas, beneficiaris individualuri ganviTarebis programis SemuSavebas, aRsazrdelTa akademiur mxardaWeras, sasicocxlo unarCvevebis ganviTarebas, mSobelTa ufro aqtiur monawileobas bavSvis yoveldRiur cxovrebaSi.

2.4 bavSvebTan da ojaxebTan momuSave socialuri muSakis rolebi

saqarTveloSi socialuri samuSaos praqtikis ganviTareba, pirvelyovlisa, socialurad daucveli bavSvebis daxmarebis sakiTxs ukavSirdeba. siRaribisa da masTan dakavSirebuli problemebis (umuSevroba, ojaxebis rReva, alkoholizmi, ojaxuri Zaladoba, mavne nivTierebebeze damokidebuleba da sxva) Sedegad xSiria SemTxveva, roca ojaxis wevrebs aRar SeuZliaT, saTanadod izrunon bavSvze. es ganapirobebs socialuri muSakis Sesabamisi Carevisaucileblobas bavSvis realuri interesebis dacvis

mizniT. aseT SemTxvevebSi socialuri muSakis saqmianobis ZiriTad mimarTulebebs warmoadgens Semdegi:

a) problemis gamomwvevi mizezebis kvleva (ra ganapirobebs bavSvisa da ojaxis problemas);

b) problemis gadaWris gzebis moZieba (ra nabijebi unda gadaidgas imisaTvis, rom bavSvisa da misi ojaxis mdgomareoba gaumjobesdes);

g) bavSvTan da ojaxTan dakavSirebiT dasaxuli gegmis Sesabamisi Careva

d) Carevis Sedegebis monitoringi (ramdenad Sedegiani da nayofieria social-uri muSakis moqmedeba).

socialuri momsaxurebis saagentos socialuri muSakebisaTvis individualuri SemTxvevis marTva beneficiarTan muSaobis erT-erT mTavar meTods warmoadgens. SemTxvevis marTva procesia, romlis meSveobiTac socialuri muSaki individs misi saWiroebisa da interesebis Sesabamisi momsaxurebis pakets awodebs. SemTxvevis marTvis farglebSi socialuri muSaki afasebs SemTxvevas, individualuri gegmis saxiT ayalibebs miznebs, axorcielebs maT gansazRvruli drois ganmavlobaSi da afasebs miRweul Sedegebs.

saagentos samuSao aRwerilobis mixedviT socialuri momsaxurebis saagentos socialuri muSakis valdebulebebia:

1. Seafasos specialuri mzrunvelobis saWiroebis mqone pirebisa da maTi ojaxebs mdgomareoba zrunvis formisa da konkretuli socialuri momsaxurebis saWiroebis gansazRvrisaTvis, Seafasos ojaxis mdgomareoba mimRebi ojaxis statusis miniWebisaTvis;

2. Sefasebaze dayrdnobiTa da bavSvisa da misi ojaxis TanamonawileobiT SeimuSavos bavSvis individualuri momsaxurebis gegma da moamzados daskvna ojaxis damxmare an Camnacvlebeli momsaxurebis saWiroebis Sesaxeb;

3. miawodos beneficiars Semdegi saxis socialuri momsaxureba: Tavisi kompetenciis farglebSi daexmaros ojaxebs bavSvis aRzrdis problemuri sakiTxebisa da janmrTelobis problemebis mogvarebaSi;

4. marTos socialuri momsaxurebis SemTxveva momarTvidan momsaxurebis dasrulebamde, Sedegebis Sefasebis CaTvlit;

5. awarmoos Sesabamisi Canawerebi SemTxvevis marTvis procesSi (Sefasebis formebi, bio-fsiqo-socialuri daskvna, individualuri gegma, vizitis Canawerebi da sxva) socialuri momsaxurebis TiToeul SemTxvevaze;

6. Seitanos saWiro informacia Sesabamisi monacemTa reestrSi;

7. gadaudebeli mdgomareobis (bavSvis sicocxlisaTvis saSiSigaremoebebi, zrunvis gadaudebeli aucilebloba, sxva) SemTxvevaSi swrafad Seafasos mdgomareoba da warudginos rekomendacia samzrunvelo dawesebulebaSi an gadaudebeli formis mindobiT aRsazrdelad bavSvis cxovrebis Sesaxeb ufros socialur muSaks da raionuli ganyofilebis ufross;

8. Cautaros potencieur mimReb ojaxebs swavleba specialurad momzadebuli saswavlo programiT;

9. moamzados ojaxTan dasadebi Sesabamisi xelSekrulebebi da warudginos ufros socialur muSaks;

10. ufros socialur muSakTan erTad moamzados da ganaxorcielos sainformacio gasvliTi RonisZiebebi;

11. moamzados Sesabamisi daskvnebi (bio-fsiqo-socialuri daskvna, SeTavsebis angariSi da sxva) meurveobisa da mzrunvelobis regionuli sabWosaTvis warsadgenad da miiRos monawileoba sabWos sxdomebze SemTxvevis ganxilvaSi.

aRniSnuli valdebulebebidan gamomdinare, socialur muSaks gansxvavebuli rolebis Sesruleba uwevs bavSvTa keTildReobis sferoSi. pirvel rigSi, socialuri momsaxurebis saagentos socialuri muSakebi asruleben **momsaxurebis uSualo momwodeblis rols**. isini sakuTari kompetenciis farglebSi awvdian beneficiar bavSvebs da maT ojaxebs socialur momsaxurebas. socialuri muSakebi axorcieleben konsultirebas, profesiul rCevas aZleven bavSvebsa da maT ojaxebs problemebis mogvarebisaTvis. es problemebi SeiZleba iyos bavSvze zrunvis formis gansazRvra (reintegracia, mindobiT aRzrda, mcire saojaxo tipis saxlSi Caricxva, dRis centrSi Caricxva, samzrunvelo dawesebulebaSi cxovreba, meurveobisa da mzrunvelobis daweseba da a.S.), bavSvis aRzrdasTan dakavSirebul sakiTxebSi daxmareba (pozitiuri da araZaladobrivi meTodebiT bavSvis aRzrdis specifikis swavleba, mimRebi mSoblebisaTvis bavSvis ganviTarebis etapebisa da asakobrivi sirTuleebis Sesaxeb informaciis miwodeba, mSobelsa da saganmanaTleblo dawesebulebas Soris urTierTobis daregulireba da sxva). **socialuri momsaxurebis SemTxvevis marTvis** farglebSi socialuri muSakebi **sistemaTa damakavSirebelis rols** gvevlinebian, rac gulisxmobs bavSvisa da misi ojaxis saWiroebaTa Sefasebas da am saWiroebaTa dasakmayofileblad aucilebeli resursebis moZiebas (dakavSirebas jandacvis dawesebulebasTan janmrTelobis problemis arsebobis SemTxvevaSi, beneficiarisaTvis informaciis miwodebas samTavrobo da arasamTavrobo socialuri programebis Sesaxeb da maTTan dakavSirebas, socialuri Tanadgomis qselTan beneficiaris urTierTobaTa daregulirebas da sxva). **amrigad, socialuri muSaki gamodis rogorc Suamavali individsa da mis garemos Soris**. sxvadasxva sistemis erTmaneTTan dakavSirebis procesSi socialur muSaks xSirad uwevs beneficiaris interesebis **dacva (advokatireba)**, rac gulisxmobs aucilebeli resursebisa da servisis moZiebis procesSi beneficiaris interesebis maqsimalur dacvas. amasTanave, ojaxuri davebisa da konfliqtebis SemTxvevaSi bavSvis realuri interesebis dasacavad socialur muSaks xSirad uwevs **mediatoris** rols gamosvla, anu problemebis mogvareba da mxareTa

Soris bavSvisaTvis keTilsaimedo SeTanxmebis miRweva socialuri muSakis umniSvnelovanes rols aseve warmoadgens bavSvTan da

ojaxTan miRweuli Sedegebis **kvleva**. socialuri momsaxurebis SemTxvevis monitoringis pirobebSi socialuri muSaki im miRwevebs ikvlelvs da aanalizebs, rac misma Carevam gamoiwvia. mkvlevaris roli exmareba socialur muSaks ukeT gaiazros ganxorciebuli Carevis dadebiTi da uaryofiti mxareebi da, zogadad, Seafasos miwodebuli momsaxurebis warmateba.

yovelive zemoaRniSnulidan gamomdinare, naTeli xdeba, rom bavSvze zrunvis sferoSi moRvawe socialur muSaks mravali rols Sesruleba uwevs. aRsaniSnavia, rom socialurma muSakma SeiZleba ramdenime roli erTdroulad Seasrulos SemTxvevis specifikis, individis realuri interesebisa da saWiroebebidan gamomdinare. **gamoyenebuli literatura:**

1. britanuli saqvelmoqmedo organizacia “evriCaildi” (2004). socialuri muSakis mosamzadebeli satreningo programa. Tbilisi, saqarTvelo
2. gaeros bavSvTa fondi (2007). bavSvis uflebaTa konvencia. Tbilisi, saqarTvelo
3. golubiani, T. (2008). bavSvTa keTildReobis reformis mimoxilva. evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqtis sainformacio macne #1. Tbilisi, saqarTvelo
4. saqarTveloSi moqmedi erovnuli da saerTaSoriso arasamTavrobo organizaciebis samuSao jgufi “evriCaildis” koordinaciiT. (2007). bavSvis uflebaTa konvenciis ganxorcieleba saqarTveloSi: alternatiuli angariSi, saqarTvelo. Tbilisi, saqarTvelo
5. saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris brZaneba # 441/n, 2009 wlis 30 dekemberi. q. Tbilisi “bavSvze zrunva 2010” wlis programis damtkicebis Sesaxeb
6. socialuri momsaxurebis saagentos socialur muSakTa samuSao aRweriloba
7. SatberaSvili, n. (2008). bavSvis uflebaTa konvencia – arsi da Sesrulebi monitoring. evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqti. prezentacia. Tbilisi, saqarTvelo
8. O'Brien, C. & Chanturidze, T. (2009). *UNICEF: Assessment of the Child Welfare Reform Process in Georgia, Final Report*. Oxford Policy Management

Tavi III: meurveobisa da mzunvelobis funqcia socialuri samuSaos praqtikaSi

aRniSnuli Tavi mimoixilavs meurveobisa da mzunvelobis funqcias da socialuri muSakis valdebulebebs meurveoba-mzunvelobis kuTxiT (Svilad ayvana, mindobiT aRzrda, meurveobisa da mzunvelobis daweseba, reintegracia, ojaxuri davebi). ganxilul iqneba aseve Svilad ayvanisa da mindobiT aRzrdis kanonebis ZiriTadi principebi. Tavi aseve Seexeba bavSvis биологиuri ojaxis gareT ganTavsebis prevencias.

Tavi III

3.1 ras gulixmobs meurveobisa da mzunvelobis funqcia

meurveobisa da mzunvelobis funqcia ukavSirdeba saxelmwifos mier im pirebze (srulwlovan pirebi) meurveobasa da mzunvelobas, romlebic sakuTari janmrTelobis an fsiquri mdgomareobis gamo ver axerxeben saqarTvelos kanonmdeblobiT miniWebuli uflebebisa da movaleobebis realizacias. arasrulwlovan pirebze (0 dan 18 wlamde bavSvebi) mzunveloba da meurveoba ki niSnavs im bavSvebis uflebebis dacvas, romelTa mSoblebic ar an ver axorcieleben mSoblis movaleobas. arasrulwlovan pirebze meurveoba-mzunveloba saxelmwifos mier ramdenime mimarTulebiT xorcieldeba: bavSvis mindobiT aRzrda, Svilad ayvana, arasrulwlovan pirebze meurveobisa da mzunvelobis daweseba, ojaxur davebSi bavSvis realuri interesebis dacva, bavSvis samzunvelo dawesebulebidan биологиur ojaxSi reintegracia da bavSvis samzunvelo dawesebulebaSi ganTavsebis prevencia. saqarTveloSi meurveobisa da mzunvelobis funqciis ganxorcielebaze pasuxismgebelia s.s.i.p.⁴ socialuri momsaxurebis saagento.

3.2 Svilad ayvana

Svilad ayvanis cnebis mokle mimoxilva

Svilad ayvana warmoadgens process, romlis drosac uflebebi ezRudeba bavSvis биологиur mSoblebs da bavSvis mSoblis uflebebi gadaecema Svilis amyvan pirebs. Svilad ayvana bavSvze zrunvis mudmiv formas warmoadgens. is aris samarTlebrivi procesi, romliTac Svilad ayvanis Sesaxeb gadawyvetilebis gamotanis Semdeg bavSvis биологиur mSoblebs ezRudebaT yvelanairi ufleba bavSvze. miuxedavad imisa, rom Svilad ayvanas xSirad Tanamedrove movlenad miiCneven, es praqtika Zveli romis iustinianes kodeqsSic gvxdება. is, riTac gansxvavdeba erTmaneTisagan Svilad ayvanis praqtikis antikuri periodis da Tanamedrove modelebi, aris Svilis amyvani piri interesebis prioritetuloba. Svilad ayvanis ZiriTadi daniSnuleba Zvel romSi SeZlebul da gavlenian ojaxebs Soris mWidro kavSiris damyarebaSi mdgomareobda da provinciaTa samarTavad mamrobiTi sqesis memkvidris moZiebas isaxavda miznad. rogorc istoriidan aris cnobili, romis ramdenime imperatori dedobil-mamobilis ojaxSi cxovrobd.

antikur periodSi Cvil bavSvebs Svilad TiTqmis ar iyvandnen. mitovebul bavSvebs xSirad monebad zrdidnen. aseTi bavSvebi warmoadgendnen romis monaTa did nawils.

⁴ s.s.i.p. – sajaro samarTlis iuriduli piri

Sua saukuneebis evropasi arasasurvel bavSvebs, ZiriTadad, eklesia-monastrebis karebTan tovebdnen da maTze eklesia-monastrebSi zrunavdnen. aseTi tipis zrunva SeiZleba instituciuri zrunvis

Canasaxad iqnes
miCneuli, rasac

TandaTan mohyva eklesia-monastrebTan bavSvTa saxlebis Camoyalibeba.

AaSS-Si emigraciis mzardma donem da samoqalaqo omma XIX saukunis meore naxevarSi bavSvTa saxlebis gadavseba gamoiwvia. Carlz loring breisi, protestanti mRvdeli niu iorkSi moxetiale mawanwala bavSvebiT dainteresda. igi miiCnevda, rom mitovebuli bavSvebi (gansakuTrebiT kaTolikeebi) did safrTxes uqmnidnen qalaqis wesrigs. breisis iniciativiT, daiwo moZraoba `obolTa matareblebi~, romelmac 200 000-mde bavSvi didi qalaqebidan qveynis periferiebSi gadaiyvana. samwuxarod, bavSvebis umetesi nawili SromiT eqsploataciis msxverpli xdeboda da maT saojaxo meurneobebsa da saxlebSi amuSavebdnen. aseTi bavSvebis simravlem da maTi eqsploataciis donem safuZveli Cauyara axali samsaxurebisa da kanonebis aRmocenebas, romlebic cdilobdnen Tavidan aecilebinaT bavSvTa eqsploatacia Svilad ayvanis dros. erT-erTi pirveli aseTi kanonia minesotas 1917 wlis Svilad ayvanis kanoni. saqarTveloSi, ZiriTadad, gavrclebuli iyo naTesavTa Svilad ayvana. im SemTxvevaSi, Tu ojaxs ar hyavda Svili, igi mravalSviliani naTesavisagan (dis/Zmisagan) aiyvanda Svils da Tavis memkvirdred zrdida. saqarTveloSi aseve gavrclebuli iyo uSvilo wyvilis karis zRurbITan bavSvis datoveba, raTa igi maT epovaT da aRezardaT. sabWoTa periodSi Tavi iCina Svilad ayvanis araerTma mankierma praqtikam, romelic sxvadasxva garigebas gulisxmobda (samSobiarodan bavSvis gayidva, martoxela dedisaTvis Svilis datovebis sanacvlod Tanxis SeTavazeba da a.S.). Sedegad, Svilad ayvanis procesi Zalian garTulda da kanoniero gziT bavSvis ayvana TiTqmis SeuZlebeli gaxda.

Svilad ayvanis Tanamedrove praqtika SeiZleba or formad gaiyos: 1) Svilad ayvanis Ria forma da 2) Svilad ayvanis daxuruli forma. Svilad ayvanis Ria formis SemTxvevaSi SesaZlebelia damyardes komunikacia Svilad amyvan da biologiur mSoblebs Soris da zogierT SemTxvevaSi Svilad ayvanil pirsა da mis naTesavebs Sorisac. Svilad ayvanis Ria formis SemTxvevaSi, SeiZleba ar Seicvalos dabadebis mowmobis monacemebi da gaformdes SeTanxmeba biologiur mSoblebsა da Svilis amyvan mSoblebs Soris bavSvTan dakavSirebul sxvadasxva sakiTxze . mag., monaxulebis pirobebi, informaciis gacvla da sxva.

Tanamedrove periodSi yvelaze metad Svilad ayvanis daxuruli formaa gavrclebuli, romliTac dafarulia nebismieri saidentifikacio informacia, rac Svilis amyvan pirebs, biologiur mSoblebs an Svilad ayvanil pirs exeba. amis miuxedavad, Svilad ayvanis daxuruli formis dros momaval mSoblebs gadaecema informacia Svilad asayvani piris samedicino istoriis, eTnikuri warmomavlobis da aRmsareblobis Sesaxeb.

Svilad ayvana SeiZleba ganxorcieldes rogorc naTesavebs, aseve erTmaneTTan naTesauri kavSiris armqone pirebs Soris. xSiria aseve geris Svilad ayvana, rodesac bavSvis mSoblis meore meuRle oficialurad aiyvans Svilad bavSvs meuRlis wina qorwinebidan/urTierTobidan. ZiriTadad, Svilad ayvanis mTavar mizezs warmoadgens sakuTari biologiuri Svilis yolis uunaroba.

socialuri momsaxurebis saagentos socialur muSakTa roli da pasuxismgebloba Svilad ayvanis sakiTxebSi

socialuri muSakis saqmianobis erT-erTi umTavresi funqcia Svilad ayvanis sakiTxebze muSaobaa. Svilad ayvanis procesis marTva metad sapaSuxismgeblo amocanas warmoadgens da socialuri muSakis mier did yuradRebas moiTxovs. aRsaniSnavia, rom Svilad ayvanis

SemTxvevaze muSaobis dros socialuri muSaki gansakuTrebiT mWidrod TanamSromlobs iuristTan, radgan aseTi SemTxvevebi sasamarTlosTan urTierTobas iTvaliswinebs.

saqarTveloSi

Svilad ayvanas

aregulirebs 2009 wlis kanoni Svildad ayvanisa

da mindobiT aRzrdis Sesaxeb. kanonis mixedviT, **Svilad ayvanis proceduris ganmaxorcielebeli erTaderTi organo aris meurveobisa da mzrunvelobis organo, saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis saminstros ssip (sajaro samarTlis iuridiuli piri), socialuri momsaxurebis saagento da misi teritoriuli organoebi.**

rogorc Svildad ayvanis Sesaxeb kanoni ganmartavs, Svildad ayvana aris `mSvilebelsa da naSvilebs Soris iseTi urTierToba, rogoricaa mSobelsa da Svils Soris~. saqarTvelos kanoni Svildad ayvanis Sesaxeb efuZneba saqarTvelos konstitucias, gaeros bavSvis uflebaTa konvencias, haagis konvencias bavSvTa dacvisa da gaSvilebis saerTaSoriso praqtikis sferoSi TanamSromlobis Sesaxeb da sxva normatiul aqtebs.

socialuri muSakis uflebamosilebani Svildad ayvanis sferoSi ganisazRvrebna SemdegiT:

- Seafasos mSvilebeli misi biologiuri monacemebis, pirovnuli Tvisebebis, socialuri da janmrTelobis mdgomareobis mixedviT;
- daadginos mSvileblis mier bavSvis Svildad ayvanis motivebi da maTi Sesabamisoba Svildad ayvanis miznebTan;
- Seafasos gasaSvilebeli bavSvi misi biologiuri monacemebis, pirovnuli Tvisebebis, socialuri da janmrTelobis mdgomareobis mixedviT;
- gansazRvros, ramdenad eTavsebian erTmaneTs mSvilebeli da gasaSvilebeli bavSvi;
- konkretul SemTxvevaSi SeimuSaos samoqmedo gegma da ganaxorcielos igi;
- Svildas ayvanis sakiTxebze Caataros konsultaciebi sakuTari kompetenciis farglebSi.

Svildad ayvanis Sesaxeb kanonisa da saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris brZaneba #305/n-is mixedviT, socialuri muSakis roli Svildad ayvanis procesSi gulisxmobs CarTvas Semdeg ZiriTad sakiTxebSi:

- biologiuri mSoblisaTvis konsultaciis gaweva mSoblis ufleba-movaleobebisa da gaSvilebis Sedegebis Taobaze (saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris brZaneba #305/n). aseT konsultacias socialuri muSaki axorcielebs im SemTxvevaSi, Tu biologiuri mSobeli mimarTavs meurveobisa da mzrunvelobis organos mSoblis uflebebz uaris Tqmis Sesaxeb da im dros, rodesac mSoblis ufleba-movaleobebis Seusruleblobis gamo dgeba sakiTxi mSoblis uflebis CamorTmevaze;
- mSoblis uflebaze uaris Tqmis pirveli formis Sevsebis Semdeg mSobelTan TanamSromloba, raTa ganisazRvros, sad icxovrebs bavSvi, rogori iqneba Semdgomi nabijebi (mSoblis uflebaze uaris Tqmis ZiriTadi formis Sevseba, bavSvis gaSvilebis Taobaze gadawyvetilebis Secvla, zrunvis alternatiuli formis gansazRvra da sxva);
- mSoblis uflebaze uaris Tqmis pirveli formis Sevsebis Semdeg socialuri muSakis mier SemTxvevis Sefaseba. am dros xorcieldeba bavSvis pirveladi da sruli Sefaseba;
- Svildas ayvanis msurvebi pirs daregistrirabis dros misi daxmareba bavSvis sqesis, asakis, religiisa da sxva Taviseburebebis gansazRvraSi;
- mSvilebeli kandidatTa mosamzadebeli programis warmarTva (im dromde, sanam ar arsebobs mosamzadebeli programa, socialuri muSaki valdebulia Svildas ayvanis msurvebi pirs miawodos informacia mSoblis ufleba-movaleobebis Sesaxeb);
- mSvilebeli kandidatis ojaxSi viziti da misi (ojaxis) Sefaseba statusis misaniWeblad;

- gasaSvilebeli bavSvis Sefaseba misi biologiuri monacemebis, pirovnuli Tvisebebis, socialuri da janmrTelobis mdgomareobis mixedviT;

- mSvilebeli ojaxisa da Svilad asayvani bavSvis SeTavsebis gansazRvra da am sakiTxze angariSis momzadeba;
- Svilad ayvanis Sesaxeb daskvnis momzadebaSi monawileobis miReba, sadac aRiniSneba: mSvileblis biografiuli monacemebi, pirovnuli Tvisebebi, socialuri da janmrTelobis mdgomareoba, SviliS ayvanis motivi; gasaSvilebeli bavSvis biografiuli monacemebi, pirovnuli Tvisebebi, socialuri da janmrTelobis mdgomareoba; biologiuri mSoblis (mSoblebis) socialuri da janmrTelobis mdgomareoba, bavSvis gasvilebis motivi, Tu cnobilia bavSvis mSoblebis vinaoba.

saWirolebis SemTxvevaSi Svilad ayvanis Sesaxeb daskvna unda iTvaliswinebdes bavSvis aRzrdis SesaZleblobas eTnikuri, religiuri da kulturuli garemos gaTvaliswinebiT (saqarTvelos kanoni Svilad ayvanis Sesaxeb, muxli 18).

mSvilebel (Svilis amyvan) kandidatad daregistrireba

Svilad ayvanis Sesaxeb saqarTvelos kanonis Tanaxmad, mSvilebeli (Svilis amyvani) SeiZleba gaxdes nebismieri srulwlovani, qmedunariani piri, garda im pirisa, romelsac:

- CamoerTva mSoblis ufleba, an CamoerTva bavSvis meurvis/mzrunvelis an mimRebi mSoblis ufleba movaleobis arajerovnad Sesrulebis gamo;
- SezRuduli aqvs mSoblis ufleba;
- janmrTelobis mdgomareobis gamo ar SeuZlia mSoblis uflebebis Sesruleba;
- sasamarTlos mier msjavrdebulia mZime an gansakuTrebiT mZime danaSaulisaTvis.

gancxadebiT mimarTva

Svilis ayvanis msurveli moqalaqe gancxadebiT mimarTavs meurveobisa da mzrunvelobis teritoriul organos da waradgens aucilebel dokumentebS SviliS amyvan kandidatad dasaregistrireblad. socialuri muSakis funqcias warmoadgens, daexmaros SviliS ayvanis msurvel pirs, miuTiTos bavSvis sasurveli sqesi, asaki, religia da sxva.

Sesabamisi dokumentaciis wardgena

Svilis ayvanis msurveli piri valdebulia, meurveobisa da mzrunvelobis teritoriul organos Semdegi dokumentebi warudginos:

- gancxadeba
- piradobis damadasturebeli sabuTi (piradobis mowmoba an pasporti) da misi asli
- cnoba nasamarTleobis Sesaxeb
- cnoba janmrTelobis mdgomareobis Sesaxeb (forma 100/a)
- cnoba narkologiuri Semowmebis Sesaxeb (Tu janmrTelobis cnoba Seicavs informacias samedicino narkologiuri Semowmebis Sesaxeb, am cnobis calke wardgena saWirole ar aris)
- Tu pirovneba dasaqmebulia, saWirolea Sesabamisi cnobis wardgena samuSao adgilisa da xelfasis miTiTebiT;
- qorwinebis mowmoba da misi asli (dauSvebelia im ori piris erTad dayeneba aRricxvaze, romelnic registrirebul qorwinebaSi ar imyofebian);
- werilobiTi informacia qonebisa da Semosavlebis Sesaxeb;

- Tu Svlis ayvanis msurveli piri aris bavSvis naTesavi, man unda warmoadginos naTesaobis damadasturebeli dokumentacia (mag., Tu Svlis amyvani piri aris bavSvis deida, man unda

warmoadginos bavSvis dabadebis mowmoba, sakuTari dabadebis mowmoba da bavSvis dedis dabadebis mowmoba).

satreiningo (mosamzadebel) programaSi monawileoba

Svlis ayvanis msurveli piri valdebulia, gaiaros Sesabamisi mosamzadebeli programa, romelic damtkicebulia saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis saministros mier. aRsaniSnavia, rom socialuri muSaki yuradRebiT ekideba mosamzadebeli programis (informaciis miwodebis) dros Svlis ayvanis msurvelTa qcevas da dasabuTebuli mizezis arsebobis SemTxvevaSi (an programis gauvlelobis gamo) mimarTavs teritoriul organos gancxadebiT statusis miniWebaze uaris Tqmis Sesaxeb.

socialuri muSakis viziti ojaxSi da Svlis ayvanis msurvel pirTa Sefaseba

mosamzadebeli programis dasrulebis Semdeg socialuri muSaki valdebulia, ewvrios Svlis ayvanis msurvel pirebs da moiZios Semdegi informacia:

- Svlis amyvani pirebis asaki (asakobrivi gansxvaveba mSvilebel pirebsa da Svlad asayvani bavSvis asaks Soris sul mcire 16 wels unda Seadgendes);
- Svlis amyvani pirebis ojaxuri mdgomareoba;
- Svlis amyvani pirebis mSoblobis unar-Cvevebi;
- Svlis amyvani pirebis emociuri mdgradoba (mentaluri mdgomareoba) da stabiluroba;
- Svlis amyvani pirebis janmrTelobis mdgomareoba;
- Svlis amyvani pirebis stresTan gamklavebis unari;
- wyvils Soris jansaRi urTierToba;
- Svlis amyvani pirebis ekonomikuri mdgomareoba da finansuri marTvis unarCvevebi;
- Svlis amyvani pirebis kriminaluri warsuli;
- Svlis amyvani pirebis sacxovrebeli pirobebi;
- Svlis amyvani piri mosazreba bavSvis warmoSobis gamJRavnebis Sesaxeb. **daskvnis**

momzadeba

ojaxSi vazitidan ori samuSao dRis ganmavlobaSi socialuri muSaki valdebulia, moamzados daskvna Svlis ayvanis msurveli pirisTvis mSvilebelis statusis miniWebis Sesaxeb. Sefasebis Sedegad miRebuli informaciis safuZvelze socialurma muSakma daskvnaSi unda warmoadginos, Tu ratom Tvlis (an ar Tvlis) mizanSewonilad Svlis ayvanis msurveli pirisTvis mSvilebelis statusis miniWebas. **gadawyvetileba mSvilebeli piri statusis miniWebis Sesaxeb**

socialuri muSakis mier daskvnis momzadebidan 2 dRis ganmavlobaSi teri-
toriuli organo iRebs gadawyvetilebas mSvilebelis statusis miniWebis Sesaxeb. saWiroebis SemTxvevaSi mizanSewonilia gancxadeba erToblivad ganixilon teritoriuli organos xelmZRvanelma, iuristma da socialurma muSakma. regionuli sabWos uflebamosilebas ar warmoadgens mSvilebeli piri statusis Sesaxeb gadawyvetilebis gamotana.

gadawyvetileba mzaddeba or dedan pirad, romelic mowmdeba teritoriuli organos ufrosis xelmoweriT da beWdiT, erTi piri eZleva ganmcxadebls, xolo meore piri rCeba samsaxurSi da erTvis

ganmcxadeblis mier warmodgenil dokumentebs. dokumentebi inaxeba teritoriul organoSi dacul adgilas. daculi adgili gulisxmons: uzrunvelyofili unda iqnes dokumentis dacva ucxo pirebisagan, fizikuri ganadgurebisagan da ase Semdeg.

Svilis amyvani (mSvilebeli) piris adgilobrivi reestrSi Seyvana

Tavi III

gadawyvetilebis miRebis Semdeg teritoriuli organo amzadebs werils kandidatis aRricxvaze dayenebis Sesaxeb da danarTis saxiT waradgens gadawyvetilebis asls. amasTan erTad, teritoriuli organodan centralur organoSi igzavneba eleqtronuli reestris ganaxlebuli monacemebi centraluri eleqtronuli bazis ganaxlebis mizniT.

bavSvisaTvis gasaSvilebeli statusis miniWebi

bavSvis gasaSvilebeli statusi eniWebi Tu:

- mSobeli sasamarTlom aRiara ugzo-ukvlod dakargulad an gardacvlilad;
- bavSvi aris orive mSobliT oboli;
- bavSvi aRiarebulia mitovebulad;
- mSobelma ganaxxada Tanxmoba bavSvis gasvilebaze da bavSvi aRricxa erTian reestrSi;
- mSobels CamoerTva mSoblis ufleba **gasvilebeli statusis miniWebi mSobels**

Tanxmobis SemTxvevaSi

mSobeli, romelsac surs bavSvis gasvileba, mimarTavs meurveobisa da mZrunvelobis teritoriuli organos sakuTari saxovrebeli adgilis Sesabamisad. socialuri muSaki konsultacias uwevs mSobels da auxsnis mas, Tu ra SeiZleba gamoiwvios mSoblis uflebaze uaris Tqmam da bavSvis gasvilebam. mSoblis mier bavSvis gasvilebaze gadawyvetilebis Seucvlelobis SemTxvevaSi mSobeli avsebs bavSvis gasvilebaze Tanxmobis pirvel formas, romelic mowmdeba socialuri muSakis an iuristis xelmoweriT da teritoriuli organos ufrosis beWdiT. amasTanave, bavSvis saxelmwifo mZrunvelobaSi darCenis SemTxvevaSi mSobeli warmoadgens Semdeg dokumentebs:

- bavSvis dabadebis mowmobis dedani an samedicino dawesebulebis mier gacemuli dabadebis cnoba;
- sxva dokumenti, romelic adasturebs bavSvis qonebriv, socialur an janmrTelobis mdgomareobas; mSobels eZleva saSualeba, bavSvis gasvilebaze Tanxmobis ZiriTadi formis Sevsebamde Secvalos bavSvis gasvilebis gadawyvetileba. aseT SemTxvevaSi socialuri muSaki sTavazobs mSobels reintegraciis an mindobiTi aRzdis alternativas. aseT dros, mSobeli inarCunebs mSoblis uflebas Svilze. socialuri muSaki afasebs bavSvis biologiuri mSoblis/ojaxis, raTa gansazRvros, Tu ramdenad aris mizanSewonili reintegracia an mindobiTi aRzrda. aRsaniSnavia, rom socialurma muSakma bavSvis pirvel Sefasebaze muSaoba unda daiwyos mSoblis mier meurveobisa da mZrunvelobის teritoriuli organosaTvis momarTvisTanave (uaris pirveli formis Sevsebis Semdeg)

Tu mSobeli ar cvlis gadawyvetilebas bavSvis gasvilebis Sesaxeb, pirveli formის Sevsebidan 6-12 kviris ganmavlobaSi mSobeli valdebulia, gamoxaddes meurveobisa da mZrunvelobის teritoriul

organoSi bavSvis gaSvilebaze Tanxmobilis ZiriTadi formis Sesavsebad. im SemTxvevaSi, Tu bavSvis mSobeli am vadaSi ar gamocxaddeba meurveobisa da mzrunvelobis teritoriul organoSi, pirveli formis Sevsebidan 12

kviris Semdeg

meurveobisa da mzrunvelobis teritoriuli organo mimarTavs sasamarTlos mSoblis uflebis CamorTmevis Sesaxeb. sasamarTlos sarCels Tan erTvis mSoblis mier Sevsebuli uaris pirveli forma, socialuri muSakis mier Sefasebebisa da vizitebis Sedegad mopovebuli informacia (informacia bavSvis mSoblis Sesaxeb, informacia bavSvis mdgomareobis Sesaxeb da sxva informacia, romelic socialuri muSakisaTvis cnobili gaxda samsaxureobrivi movaleobis Sesrulebis dros).

gasaSvilebeli statusis miniWebi napovni bavSvis SemTxvevaSi

bavSvis dabadebis mowmobis qonis SemTxvevaSi, meurveobisa da mzrunvelobis organo gadadgams Semdeg nabijebis:

- meurveobisa da mzrunvelobis organo mimarTavs dabadebis mowmobis gamcem samoqalaqo reestris saagentos da sTxovs mas amonawers dabadebis mowmobis saaqto Canaweridan, raTa moZiebul iqnes informaciabavSvis mSoblebis Sesaxeb ;
- samoqalaqo reestridan miRebuli pasuxis Semdeg socialuri muSaki midis miTiTebul misamarTze bavSvis mSoblebis Sesaxeb informaciis mosazieblad;
- Tu socialuri muSakis mier ver moxerxda fiqsirebul misamarTze mSoblis moZieba da aseve mSobeli ver moZebna policiis mier, meurveobisa da mzrunvelobis organo mimarTavs saqarTvelos Sinagan saqmeTa saministros kriminaluri policiis departaments;
- im SemTxvevaSi, Tu amis Semdegac ver moxerxda mSoblis moZieba, maSin meurveobisa da mzrunvelobis organo mimarTavs sasamarTlos mSoblis ugzo-ukvlod dakargulad aRiarebis Sesaxeb.

im SemTxvevaSi Tu bavSvi policiam ipova da mas ara aqvs dabadebis mowmoba, maSin:

- meurveobisa da mzrunvelobis teritoriuli organo da adgilobrivi policia 6 kviris vadaSi erToblivad eZeben savaraudo mSoblebs. imavdroulad, unda gairkves, sad daibada bavSvi.
- Tu 6 kviris vadaSi ver moxerxda mSoblebis vinaobis dadgena, vadis gasvlidan 3 dRis Semdeg mivmarTavT sasamarTlos bavSvis mitovebulad aRiarebis moTxovniT.
- bavSvis mitovebulad aRiarebis Semdeg, mivmarTavT samoqalaqo reestris saagentos dabadebis mowmobis asaRebad, sadac mSoblebis grafaSi mieTiTeba `napovni~. napovni bavSvis SemTxvevaSi, aseve dasaSvebia, bavSvis mitovebulad aRiarebamdec mivmarToT samoqalaqo reestris saagentos dabadebis registraciis moTxovniT.

bavSvisaTvis gasaSvilebeli statusis miniWebis gadawyvetilebis gaformeba

Tu arsebobs Sesabamisi safuZveli, meurveobisa da mzrunvelobis terotiriuli organos xelmZRvaneli wers gadawyvetilebas da arasrulwlovan bavSvis aniWebis gasaSvilebeli statuss. gadawyvetileba gamodis erT dedan pirad da bavSvis yvela dokumentTan erTad igzavneba centralur organoSi 3 dRis vadaSi.

statusis miniWebis gadawyvetileba aRricxeba adgilobrivi da centralur reestrSi. teritoriuli organos mier Sesrulebuli samuSaos Sedegebi eleqtronuli aRricxvis formiT da yvela arsebul dokumentTan erTad igzavneba centralur reestrSi dauyovnebliv (3 dRis vadaSi).

bavSvis SeTavazeba mSvileblisaTvis

mas Semdeg, rac bavSvi dadgeba aRricxvaze centralur reestrSi, 5 dRis vadaSi bavSvis monacemebi SesaTavazeblad unda gadaecეს teritoriul organos (erTian reestrSi mSvilebeli kandidatebis rigiTobis, gasaSvilebeli bavSvis interesebisa da bavSvis Sesaxeb mSvileblis gancxadebaSi miTitebuli monacemebis Sesabamisad). saarmzrdelo dawesebulebaSi Tu mimReb ojaxSi myofi bavSvis monaxuleba SerCeuli mSvilebeli piri mier SeiZleba teritoriuli organos werilobiTi mimarTvis safuZvelze. es mimarTva savaldebuloa Sesasruleblad im piriTvisac, romlis ojaxSic cxovrobs bavSvi. mSvileblis ufleba aqvs bavSvis Cautaros samedicino gamokvleva kanonieri warmomadgenlis TanxlebiT. bavSvis SeTavazebidan 7 samuSao dRis vadaSi piri iRebs gadawyvetilebas bavSvis ayvanis Taobaze. aRniSnuli vadis gadacileba CaiTvleba bavSvis ayvanaze uaris Tqmad. bavSvis Svilad ayvanaze gadawyvetilebas mSvilebeli piri werilobiT acnobebs teritoriul organos. miuxedavad imisa, rom Svilad ayvanis Sesaxeb daskvnas amzadebs iuristi,

socialur muSaks didi roli aqvs daskvnisaTvis informaciis mogrovebis saqmeSi. daskvna Svilad ayvanis Sesaxeb emyareba socialuri muSakis Sefasebas da moicavs Semdeg informacias:

- mSvileblis biografiuli monacemebi, pirovnuli Tvisebebi, socialuri da janmrTelobis mdgomareoba, Svilaთs ayvanis motivi;
- gasaSvilebeli bavSvis biografiuli monacemebi, pirovnuli Tvisebebi, socialuri da janmrTelobis mdgomareoba;
- biologiuri mSoblis (mSoblebis) socialuri da janmrTelobis mdgomareoba, Tu cnobilia bavSvis mSoblebis vinaoba, bavSvis gasvilebis motivi;
- saWiroebis SemTxvevaSi Svilad ayvanis Sesaxeb daskvna unda iTvaliswinebdes bavSvis aRzrdის SesaZleblobas eTnikuri, religiური da kulturuli garemos gaTvaliswinebiT (saqarTvelos kanoni Svilad ayvanis Sesaxeb, muxli 18);
- Svilad ayvanis daskvnas xels awers teritoriuli organos xelmZRvaneli da igi mowmdება beWdiT. daskvnის erTi piri rCeba teritoriul organoSi, xolo meore piri momzadebidan erTi kviris vadaSi igzavneba sasamarTloSi da mas Tan erTvis socialuri muSakis Sefasebis dokumentebi.D

3.3 mindobiT aRzrda (Svilobiloba)

saqarTvelos kanoni `Svilad ayvanisa da mindobiT aRzrdის Sesaxeb~ (2009 wlis 18 dekemberi) mindobiT aRzrdas gansazRvრავს, როგორც სახელმწიფო სა და მიმრეობა ოქავს სორის დანებულის ხელსეკრულების საფუძველზე mindobiT aRszrdelad მიბარებული bavSvis მოვლას და aRzrdas. mindobiT aRzrda მნიშვნელოვან განსხვავება Svilad ayvanის სან სემდეგი ზირიტი ფაქტორების გაTvaliswinebiT: a) mindobiT aRzrda არის დროებიT მზრუნველობა bavSvis საფრTხოებიდან ან მისი რეალური ინტერესებიდან გამომდინარე; b) mindobiT aRzrdის დროს, bavSvi უმრავლეს სემTxვევებSi ინარჩუნებს

kontakts biologiur ojaxsa da naTesavebTan da g) mimRebi ojaxi bavSvis movlisa da aRzrdisaTvis iRebs saxelmwifos mier dawesebul Semweobas da mindobiT aRzrda miiCneva SromiT staJad.

`Svilad

ayvanisa da mindobiT aRzrdis Sesaxeb~ kanonis Tanaxmad, dedobili da mamobili SeiZleba iyos nebismieri piri, garda im pirebisa:

- romelnic sasamarTlom cno qmeduunarod an SezRudul qmedunarianad;
- romelTac SezRuduli, CamorTmeuli an SeCerebuli aqvT mSoblis uflebebi;
- romelTac janmrTelobis mdgomareobis gamo ar SeuZliaT bavSvis aRzrda;
- romelnic an romelTa ojaxis wevric msjavrdebulia sasamarTlos mier gansakuTrebiT mZime an mZime danaSaulisaTvis;
- romelTac akisriaT bavSvis rCenis valdebuleba (bavSvis mSobeli, meurve mzrunveli an Svilad amyvani piri);
- romelTac dakisrebuli movaleobis Seusruleblobis gamo CamoerTvaT mindobiT aRsazrdeli bavSvi. bavSvi SeiZleba gaxdes Svilibili:
- Tu bavSvis datoveba meurvesTan an mzrunvelTan misgan damoukidebeli mizezebiT sazanoa bavSvisTvis da meurve an mzrunveli amis Sesaxeb acnobebs meurveobisa da mzrunvelobis organos;
- Tu mSoblis ufleba SezRudulia da bavSvma Tavisi ojaxis gareT unda ganTavsdes;
- Tu mSoblebs CamoerTvaT an SeuCerdTaT mSoblis uflebebi da bavSvma ojaxis gareT unda ganTavsdes.

mindobiT aRzrdis wessa da procedurebs aregulirebs **saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris brZaneba`mindobiT aRzrdis procedurebisa da formebis damtkicebis Sesaxeb~**. iseve rogorc Svilad ayvanis dros, mindobiT aRzrdis SemTxvevaSic ssip socialuri momsaxurebis saagento aris erTaderTi organo, romelic uflebamosilia, bavSvi miabaros mindobiT aRsazrdelad . socialuri momsaxurebis saagentos teritoriul organoebs ekisrebaT valdebuleba, gamoavlinon mindobiT aRsazrdeli bavSvebi da agreTve is ojaxebi, romelTac surT bavSvi gaxdes maTi Svilibili. teritoriuli organoebi awarmoeben kandidati mimRebi mSoblebisa da mindobiT aRsazrdeli bavSvebis registracias, afaseben maT da meurveobisa da mzrunvelobis regionul sabWoebs warmoudgenen angariSs mimRebi ojaxisa da mindobiT aRsazrdeli bavSvis SeTavsebis Sesaxeb. am angariSis safuZvelze wyvils amtkiceben an uars eubnebian sabWos wevrebi.

Svilad ayvanisa da mindobiT aRzrdis Sesaxeb saqarTvelos kanonisa da ministris brZanebis Tanaxmad, minimaluri asakobrivi sxvaoba mindobiT aRsazrdel bavSvsa da mindobiTi aRzrdis msurvel dedobils/mamobils Soris 15 wels unda Seadgendes. gasaTvaliswinebelia, rom 10 wels miRweul bavSvs aqvs sruli ufleba, ganaxcados uari konkretul ojaxSi mindobiT aRzrdaSi ganTavsebase.

bavSvis mindobiT aRsazrdelad mibarebis Semdeg meurveobisa da mzrunvelobis óorganos socialuri muSakebi adgenen bavSvis individualuri ganviTarebis gegmas, sadac Camoyalibebulia konkretuli miznebi da amocanebi misi akademiuri da sasicocxlo unar-Cvevebis gasaumjobeseblad, mindobiT aRzrdasTan adaptaciisa da biologiur ojaxTan kavSiris SesanarCuneblad. mindobiT aRzrdis SemTxvevebis monitoringisaTvis socialuri muSaki yovelTviurad moinaxulebs bavSvs ojaxSi, skolaSi, raTa darwmundes, rom bavSvis mindobiT aRzrdaSi ganTavseba mis WeSmarit interesebs Seesabameba.

gegmiuri, grZelvadiani mindobiT aRzrdis SemTxvevebis garda, kanoni awesebs **mindobiTi aRzrdis gadaudebel SemTxvevebsac**, romlis drosac bavSvis interesebidan gamomdinare, miabareben mas mimReb ojaxSi SeTavsebis gansazRvrisa da SemTxvevis regionul sabWoze

damtkicebis gareSe. gadaudebeli mindobiTi aRzrda gulisxmobS bavSvis mimReb ojaxSi ganTavsebas
erTi dRidan 3 Tvemde vadiT, sanam socialuri muSaki detalurad ar Seiswavlis SemTxvevas da
[redacted] gansazRvრavs
grZel-

Tavi III

vadiani zrunvis gegmas. bavSvis mindobiT aRsazrdelad gadaudebel ganTavsebase gadawyvetileba socialuri muSakis daskvnis safuZvelze gamoaqvs Sesabamisi teritoriuli erTeulis regionuli sabWos Tavmjdomares.

3.4. socialuri muSakis funqciebi meurveobisa da mzrunvelobis sakiTxebSi

socialuri momsaxurebis saagento rogorc meurveobisa da mzrunvelobis organo pasuxismgebelia meurveobisa da mzrunvelobis dawesebaze rogorc arasrulwlovan pirTaTvis, aseve srulwlovani pirebisTvisac.

samoqalaqo kodeqsis 1275-e muxlis Tanaxmad, meurveobisa da mzrunvelobis daweseba SeiZleba mxolod im SemTxveebSi, rodesac:

a) sasamarTlo acnobebs meurveobisa da mzrunvelobis organos bavSvis ori-ve mSoblisaTvis mSoblis uflebebisa da movaleobebis SezRudvis an CamorTmevis Sesaxeb;

b) SeCerebulia mSoblis ufleba-movaleobebi;

g) gardacvlilia bavSvis orive mSobeli;

d) bavSvisaTvis daniSnuli meurve gardaicvala an CamoerTva Tavisi funqciebi;

e) sasamarTlom bavSvi aRiara mitovebulad;

v) mSobeli qmeduunarod an ugzo-ukvlod dakargulad aris aRiarebuli.

arasrulwlovani piris meurveoba-mzrunvelobis SemTxvevaSi (7 wlamde arasrulwlovnisaTvis wesdeba meurveoba, xolo 7 dan 18 wlamde asakis pirisaTvis ki mzrunveloba) socialuri muSakis funqciebs warmoadgens Semdegi:

- arasrulwlovanis meurveobiT an mzrunvelobiT dainteresebuli piris gancxadebis miRebis da saTanado dokumentaciis warmodgenis Semdeg socialuri muSaki afasebs rogorc bavSvs, aseve meurveobiT/mzrunvelobiT dainteresebul pirs da Sefasebis safuZvelze warmoadgens Sesabamis daskvnas, romelSic gaTvaliswinebuli unda iyos bavSvisa da ojaxis SeTavseba da sxva kriteriumebi;
- socialuri muSaki samsaxuris ufrosTan da iuristTan erTad monawileobs arasrulwlovani pirisaTvis meurvis/mzrunvelis daniSnvis Sesaxeb sakTxis ganxilvaSi. meurveobisa da mzrunvelobis organos gadawyvetileba formdeba dokumenturad (or pirad) blankze da mowmdeba xelmZRvanelis xelmoweriT da samsaxuris beWdiT. meurvis/mzrunvelis daniSnvis Sesaxeb dokumentacia ikinZeba erT saqmed da araeleqtronulTan erTad monacemTa eleqtronul bazaSic inaxeba. arasrulwlovan pirze meurveoba/mzrunvelobis daniSnvis SemTxvevebis ganxilva ar Sedis meurveobisa da mzrunvelobis regionuli sabWos kompetenciaSi. meurvis/mzrunvelis daniSnvis Sesaxeb socialuri muSakis daskvna unda iTvaliswinebdes Semdeg kriteriumebis:

- **asakobrivi SeTavsebis kriteriumi** _ arasrulwlovani piris meurveobamzrunvelobis moTxovnis SemTxvevaSi, meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris asaki unda Seesabamebodes bavSvis asakobrivi ganviTarebis moTxovnebs da bavSvze zrunvis saWiroebas;
- **meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris motivacia** _socialuri muSakis daskvnaSi warmodgenili da dokumentirebuli unda iyos meurveobis/ mzrunvelobis msurveli piris adekvaturi motivacia bavSvis aRzrdisaTvis. socialuri muSakis SefasebiT unda gamoikveTos, rom meurved/mzrunvelad gaxdomis survili mxolod bavSvis realuri interesebiT aris ganpirobebuli;
- **siaxlovis grZnobis/SeCvevis arseboba arasrulwlovansa da meurveobis/ mzrunvelobis msurvel pirs Soris** _ socialurma muSakma daskvnaSi unda asaxos arasrulwlovansa da meurveobis/mzrunvelobis msurvel pirs Soris arsebuli urTierToba (urTierTobis xangrZlivoba, sixSire, siaxlovis grZnobis/SeCvevis arseboba da urTierTobasTan dakavSirebuli sxva detalebi);
- **arasrulwlovnis mosazreba meurveobis/mzrunvelobis msurveli pirTan erTad cxovrebasTan dakavSirebiT** _ bavSvis asakisa da ganviTarebis donis Sesabamisad, socialurma muSakma unda daafiqsiros arasrulwlovnis survili meurveobis/mzrunvelobis msurvel pirTan erTad cxovrebasTan dakavSirebiT;
- **meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris janmrTelobis mdgomareoba** _ socialuri muSakis Sefasebisa da daskvnis safuZvelze unda gamoikveTos, Tu ramdenad aZlevs janmrTelobis mdgomareoba saSualebas meurveobis/mzrunvelobis msurvel pirs izrunos bavSvze da daakmayofilos bavSvis asakobrivi ganviTarebasTan dakavSirebuli saWiroebebi;
- **meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris socialur-ekonomikuri mdgomareoba** _ socialuri muSakis daskvna unda asaxavdes meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris socialur-ekonomikur mdgomareobas, sadac yuradReba unda gamaxvildes Semdegze: Semosavlis wyaro, bavSvis sabaziso saWiroebaTa dakmayofilebis unari da sxva;
- **informacia meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris Sesaxeb** _ socialurma muSakma meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris Sefasebis dros informacia unda moipovos misi socialuri Tanadgomis qselis warmomadgenlebisagan, romelSic warmodgenili iqneba meurveobis/mzrunvelobis msurveli piris mogle pirovnuli daxasiaTeba da bavSvis kargad aRzrdasTan dakavSirebuli unar-Cvevebi;
- **eTnikur-religiuri SeTavsebis sakiTxebi** _ socialuri muSakis Sefasebisa da daskvnis safuZvelze unda gamoikveTos arasrulwlovnisa da meurveobis/ mzrunvelobis msurveli piris eTnikur-religiuri SeTavsebis kriteriumebi bavSvis asakidan da ganviTarebis saWiroebidan gamomdinare;
- **SemTxvevis specifikidan gamomdinare sxva aucilebeli kriteriumebi:** mag.,
Tu bavSvis mSobels droebiT SezRuduli an CamorTmeuli aqvs mSoblis ufleba, irkveva mSoblis pozicia misTvis sasurveli meurvis vinaobis Sesaxeb. SefasebaSi socialurma muSakma unda warmoadginos, Tu ratom (an ratom ar) unda gaviTvaliswinoT mSoblis mier dafiqsirebuli pozicia meurvis/mzrunvelis vinaobasTan dakavSirebiT.

srulwlovan pirTa meurveoba da mzrunveloba

meurveobas saWiroebs is srulwlovani piri, romelic aris aRiarebuli qmed-

uunarod. gadawyvetileba piris qmeduunarobis Sesaxeb sasamarTlos mier unda iyos miRebuli. mxolod sasamarTlos gadawyvetilebis Semdeg wesdeba srulwlovan pirze meurveoba. qmeduunaroa piri, romelic gonebrivi CamorCenis an suliT avadmyofobis gamo, moklebulia SesaZleblobas Tavis neb iTa da moqmedebiT sruli moculobiT ganaxorcielos samoqalaqo uflebebi da movaleobebi.

srulwlovan pirebze meurveobis dawesebis procesSi socialuri muSakis funqciaa, iuristTan da teritoriuli organos ufrosTan erTad Seafasos srulwlovan pirze meurveobis msurvelis motivaciis adekvaturoba da zrunvis SesaZlebloba, meurveobis zneobrivad gamarTlebuli motivebis arseboba. srulwlovan pirze meurveobis moTxovnis SemTxvevaSi socialuri muSakis mier calke daskvnis warmodgena saWi ro ar aris (ar keTdeba arc SeTavsebis angariSi). ganxilvis Semdeg teritoriul organos gamoaqvs gadawyvetileba, daakmayofilos an ar daakmayofilos srulwlovan pirze meurveobis moTxovna. gadawyvetileba formdeba blankze da mowmdება teritoriuli organos xelmZRvanelis xelmoweriTa da beWdiT. **mzrunvelobis daweseba SezRuduli qmedunarianobis mqone pirze**

SezRuduli qmedunarianobis mqoned iTvleba piri, romelsac dawesebuli aqvs mzrunveloba (sasamarTlos an meurveobisa da mzrunvelobis organos mier). SezRuduli qmedunarianobis mqone piri Tavis qmedunarianobaSi arasrulwlovans UuTanabrdeba. qmedunarianobis aRdgena xdeba maSin, rodesac aRar arsebobs qmedunarianobis SezRudvis safuZveli. aseT dros uqmdeba mzrunvelobac.

narkotikul nivTierebebsa da alkoholze damokidebulebis SemTxvevaSi, rodesac srulwlovani piri mZime materialur mdgomareobaSi ayenebs ojaxs, SeiZleba srulwlovan pirze mzrunveloba dawesdes. aseTi piri mxolod mzrunvelis TanxmobiT aris uflebamosili, dados qonebis gankargvis garigeba, gankargos xelfasi, pensia an sxva saxis Semosavali.

socialuri muSakis CarTuloba pirze mzrunvelobis dawesebis sakiTxebSi ganisazRvrebა mzrunvelobis saWi roebis mqone piris SefasebaSi (janmrTelobis mdgomareoba, uflebebisა da movaleobebis damoukideblad ganxorcielebis unari) da mzrunvelobis msurveli piris motivaciis adekvaturobis gansazRvraSi. socialuri muSaki monawileobas iRebs mzrunvelobis dawesebis Sesaxeb sakiTxis ganxilvaSi iuristsა da teritoriuli organos xelmZRvanelTan erTad. socialuri muSakis mier calke daskvnis warmodgena srulwlovan pirze mzrunvelobis daniSnvis Sesaxeb saWi ro ar aris. ganxilvis Semdeg teritoriul organos gamoaqvs gadawyvetileba, daakmayofilos an ar daakmayofilos srulwlovan pirze mzrunvelobis moTxovna. gadawyvetileba formdeba blankze da mowmdება teritoriuli organos xelmZRvanelis xelmoweriTa da beWdiT.

sameurveo/samzrunvelo pirTa qonebis gankargva-gasxvisebis sakiTxebi

saqarTvelos samoqalaqo kodeqsis Tanaxmad, meurves/mzrunvels meurveobisa da mzrunvelobis organos winaswari Tanxmობის gareSe ar aqvs ufleba sameurveo პირის saxeliT dados garigeba, xolo mzrunvels ar aqvs ufleba samzrunvelო პირის saxeliT დაTanxmდეს გარიგების dadebaze, romelic Seexeba qonebis gasxvisebas, dagiravebas, aT welze meti vadiT gaqiravebas, Txovebas, savalo

valdebulebaTa gacemas, Tamasuqis, sameurveo/samzrunvelo piri kuTvnil uflebebze uaris Tqmas, samewarmeo sazogadoebaSi partniorad Sesvlas, sesxis aRebas, qonebis gayofas.

qonebis gasxvisebis an zemoT CamoTvili sxva sakiTxebis gansaxilvelad meurve/mzrunveli mimarTavs meurveobisa da mzrunvelobis teritoriul organos sacxovrebeli adgilis mixedvit. dokumentaciis ganxilvis Semdeg iniSneba zepiri mosmena. zepir mosmenas warmarTavs teritoriuli organos xelmZRvaneli kiTxvapasuxisa da sxvadasxva mosazrebis warmodgenis rejimSi. zepir mosmenaSi samsaxuris ufrossa da iuristTan erTad savaldebuloa socialuri muSakis monawileoba, romelic amzadebs daskvnas zepiri mosmenisaTvis. socialuri muSakis daskvna zepiri mosmenisaTvis unda moicavdes Semdeg:

Tavi III

- rogor ukavSirdeba qonebis gasxviseba, dagiraveba, gaqiraveba an ipoTekiT datvirTva sameurveo/samzrunvelo piri interesebs (aRsaniSnavia, rom aseTi tipis gadawyvetilebis miReba unda iyos ganpirobebuli ukiduresi aucileblobiT da mxolod sameurveo/samzrunvelo piri interesebidan gamomdinare: mag., mZime avadmyofobis SemTxvevaSi mkurnalobis Tanxis moZiebis sxva alternativis uqonloba, sxva qonebis SeZenis motivacia da msgavsi SemTxvevi);
- meurvis/mzrunvelis zneobrivi motivebis adekvaturoba moTxovnil sakiTxTan dakavSirebiT (meurvis/mzrunvelis mxridan piradi sargebelis miRebis gamoricxva, meurvis/mzrunvelis adekvaturi motivacia sameurveo/samzrunvelo piri sasicoxlo saWiroebaTa dakmayofilebasTan dakavSirebiT).

zepiri mosmenis Semdeg da qonebis gasxvisebasTan dakavSirebiT saboloo gadawyvetilebis gamotanamde aucilebelia meurveobisa da mzrunvelobis regionulma sabWom ganxilos warmodgenili SemTxveva da gamoitanos saqmo gadawyvetileba, romelsac Semdeg daefuZneba meurveobisa da mzrunvelobis teritoriuli organos mier gamotanili saboloo gadawyvetileba.

3.5. socialuri muSakis roli da pasuxismgebloba ojaxuri davebis dros

meurveobisa da mzrunvelobis organos socialuri muSaki iuristTan erTad aris bavSvis kanonieri warmomadgeneli sasamarTloze bavSvis aRzrdasTan dakavSirebiT mSoblebis SeuTanxmეblobis SemTxvevaSi. mSobelTa SeuTanxmეblobis dros mSoblis ufleba, iyos sasamarTloSi bavSvis kanonieri warmomadgeneli, SeCerebulia da es funqcia meurveobisa da mzrunvelobis organos warmomadgenels gadaecema.

ojaxuri dava SeiZleba warmoiSvas arasrulwlovani Svilis sacxovrebel adgilTan dakavSirebiT mSoblebis ganqorwinebisas. aseTi ojaxuri davis arsebobis Sesaxeb meurveobisa da mzrunvelobis organos mosdis Setyobineba sasamarTლოსgan, ris Semdegac socialuri muSaki da iuristi erTvebian ganxilvaSi morigebis misaRwevad. Tu modave mxareebis Soris morigeba ar Sedga, socialuri muSaki valdebulia Seiswavlos SemTxveva Semdegi faqtorebis gaTvaliswinebiT:

- konkretulad ra sakiTxebze mimdinareobs dava mxareTa Soris?
- rogoria bavSvis damokidebuleba modave mxareebTan mimarTebaSi?
- visTan cxovrobs bavSvi? vis mimarT aqvs ganviTarebuli mijaWvulobis/siaxlovis grZnoba?
- modave mxareebis pasuxismgeblobisa da keTilsaimedoobis gansazRvra bavSvis aRzrdasTan mimarTebaSi
- ojaxuri davis Sedegad warmoSobili uaryofiT fsiqo-emociuri Sedegebi bavSvze aRniSnuli Sefasebis Semdeg socialuri muSaki wers rekomendacias, romelic aisaxeba meurveobisa

da mZrunvelobis organos mier sasamarTlosaTvis warsadgen daskvnaSi. daskvna mZaddeba or dedan pirad da mowmdeba centris ufrosis xelmoweriT da beWdiT.

3.6. bavSvis biologiuR ojaxSi reintegracia

reintegracia warmoadgens bavSvze samZrunvelo dawesebulebidan bavSvis biologiuR ojaxSi (meurvesTan/mZrunvelTan) dabrunebis process. saqarTvelos kanoni socialuri daxmarebis Sesaxeb (2006 w.) gansazRvavs reintegraciis Semweobas, rogorc fulad socialur daxmarebas, romelic miecema bavSvis (piris) biologiuR ojaxs, meurves (mZrunvels), romelic am pirs gaiyvans specializebuli dawesebulebidan ojaxur garemoSi sacxovreblad (me-9 muxli, reintegraciis Semweoba). reintegraciis Semweobis dawesebis, SeCerebis, gagrZeლების an Sewyvetis Sesaxeb gadawyvetilebas iRebs regionuli sabWo (meurveobisa da mZrunvelobis organos regionuli sabWos tipiuri debuleba, 2009 wlis 13 aprili).

SamZrunvelo dawesebulebidan biologiuR ojaxSi bavSvis reintegraciisaTvis unda arsebobdes garkveuli kriteriumebi:

- bavSvisa da misi ojaxis motivacia ojaxSi dabrunebasTan dakavSirebiT;
- mSoblis/mSoblebis vizitebis sixSire saarmZrdelo dawesebulebaSi bavSvTan;
- siaxlovis grZnobis (mijaWvulobis) arseboba bavSvsa da biologiuR ojaxs Soris;
- bavSvis biologiuR ojaxSi arsebuli keTilsaimedo garemo;
- gaZlierebis resursi ojaxSi, romlis win wamowevac SesaZlebelia socialuri muSakis muSaobiT;
- socialuri Tanadgomis Zlieri qseli; socialur samsaxurs reintegraciisaTvis SeiZleba mimarTos bavSvis mSobelma, samZrunvelo dawesebulebis pirma. aseve, samZrunvelo dawesebulebaSi muSaobis dros socialurma muSakma SesaZlebelia Tavadv gamoavlinos SemTxveva, rodesac SesaZlebelia reintegracia.

reintegraciis SemTxvevis dros socialuri muSaki axorciebs bavSvisa da ojaxis Sefasebas. SemTxveva dasamtkiceblad waredgineba regionul sabWos. aRsaniSnavia, rom reintegraciis SemTxvevis damtkicebis Semdeg socialuri muSaki adgens individualuri ganviTarebis gegmas da zedamxedvelobas uwevs mis Sesrulebas. Cveulebriv, reintegraciis SemTxveva regionuli sabWos mier ^gansazRvruli vadiT. mtkicdeba. am vadis gasvlis Semdeg da ganxorcielebuli socialuri samuSaos Sedegad, Tu reintegrirebul bavSvs da mis ojaxs kvlav aqvs garkveuli saWiroeba, iyos CarTuli `mZrunvelobamoklebul bavSvTa mitovebis prevenciisa da deinstitutionalizaciis` qveprogramaSi, aRniSnul SemTxvevas xelaxla gadasinjavs regionuli sabWo.

regionuli sabWos mier damtkicebul reintegraciis SemTxvevebze gaicema Semweoba. reintegraciis Semweoba aris fuladi socialuri daxmareba, romelic miecema specialuri mZrunvelobis saWiroebis mqone pirs biologiuR ojaxs, meurves/ mZrunvels, romelic am pirs gaiyvans instituciuri dawesebulebidan ojaxur garemoSi sacxovreblad da mas saTanado Zrunvas gauwevs. (saqarTvelos kanoni `socialuri daxmarebis` Sesaxeb, muxli 9, punqti 2). rogorc cnobilia, reintegraciis Semweobis daniSvnasTan, gagrZeლებასა და SewyvetasTan dakavSirebiT gadawyvetilebas iRebs meurveobisa da

mzrunvelobis regionuli sabWo (meurveobisa da mzrunvelobis organos (sabWos) tipuri debuleba, 2008 wlis 13 aprili).

3.7. prevencia rogorc bavSvis samzrunvelo dawesebulebaSi ganTavsebis alternatiuli momsaxureba

prevenciuli SemTxveva warmoadgens arafuladi momsaxurebis gawevas, romlis mizanic aris sxvadasxva RonisZiebis saSualebiT xeli SeuSalos bavSvis samzrunvelo dawesebulebaSi an biologiuri ojaxis gareT mis ganTavsebas. dResdReobiT, prevencia ojaxis damxmare momsaxurebas warmoadgens da, ZiriTadad, bavSvis ojaxis gaZlierebisa da socialuri funqcionirebis aRdgenisaken aris mimarTuli.

saxelmwifo programis `bavSvze zrunva 2010` mixedviT, bavSvis mitovebis prevenciis mizniT Semdegi arafuladi RonisZiebia dawesebuli:

a) 0-dan 3 wlamde asakis bavSvebisaTvis xelovnuri kvebis vauCerebis gacema (Tviuri xarji 100 lari);

b) 0-dan 16 wlamde asakis bavSvebisaTvis loginis vauCeris gacema (sawoli, sabani, leibi, baliSi, TeTreulis kompleqti), romlis xarjic 300 lars Seadgens. garda amisa, prevenciuli momsaxureba SeiZleba iTvaliswinebdes social-uri muSakis mier saxelmwifo Tu arasaxelmwifo programebidan beneficiarisaTvis saWiro momsaxurebis moZiebas (mag., arasamTavrobo organizaciebisagan tansacmlis an sakvebi produqtebis moZiebas, mSoblis dasaqmebas an profesiuli gadamzadebis kursebSi CarTvas, adgilobrivi TviTmmarTvelobis organoebis daxmarebiT sabavSvo baRebSi bavSvis ganTavsebas anazRaurebis gareSe, fsiqologis konsultacias, sareabilitacio programaSi CarTvas da sxva).

gamoyenebuli literatura:

1. saqarTvelos kanoni Svilad ayvanisa da mindobiT aRzrdis Sesaxeb, 2009 wlis 18 dekemberi.
2. saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris brZaneba 441/n, 2009 wlis 30 dekemberi. q. Tbilisi "bavSvze zrunva 2010" wlis programis damtkicebis Sesaxeb
3. saqarTvelos Sromis, janmrTelobisa da socialuri dacvis ministris brZaneba #51/n, 2010 wlis 26 Tebervali. q. Tbilisi "mindobiT aRzrdis procedurebisa da formebis" damtkicebis Sesaxeb
4. s.s.i.p. socialuri momsaxurebis saagentos bavSvze zrunvis samsaxuri (2009). bavSvze zrunvisa da meurveoba-mzrunvelobis funqciis ganxorcielebis wesebi, samuSao dokumenti. Tbilisi, saqarTvelo
5. meurveobisa da mzrunvelobis regionuli sabWos tipuri debuleba

Tavi IV: socialuri samuSaos Teoriuli safuZvlebi

es Tavi ganxilavs Teoriebs, romlebic safuZvlad udevs socialuri samuSaos praqtikas. kerZod, yuradReba gamaxvilebulia ekologiuri sistemebis Teoriaze, midgomaze `adamiani garemoSi~, bio-fsiqo-socialur perspeqtivasa da gaZlierebis Teoriaze.

individebis, jgufebis da sazogadoebis socialuri problemebis gadaWrisas socialuri muSakebi eyrdnobia socialur mecnierbebs. socialuri samuSao eyrdnoba fsiqologiur da sociologiur Teoriebs mowyvladi individebis keTildReobis amaRlebisaTvis. bavSvTa keTildReobis sferoSi momuSave socialuri muSakebisaTvis mniSvnelovania aRniSnuli Teoriebis codna, romlebic saSualebas aZlevs maT, axsnan individebis xSirad rTuli da winaaRmdegobebiT aRsavse qceva socialur garemoSi.

Tavi IV

რა არის Teoria?

Teoria aris garkveul ideaTa sistema, romelic cdilobs raimes axsnas. Teoriebi garkveuli sagnebis an movlenebis axsnas gvTavazoben. Teoriebi saSualebas gvaZleven aRvweroT, avxsnaT da ganvsazRvroT faqtebi da movlenebi.

4.1 ekologiuri sistemebis Teoria

vidre ekologiuri sistemebis Teoriis arss CavwvdebodeT, pirvel rigSi, ga-varkvioras ras gulisxmobs sistema.

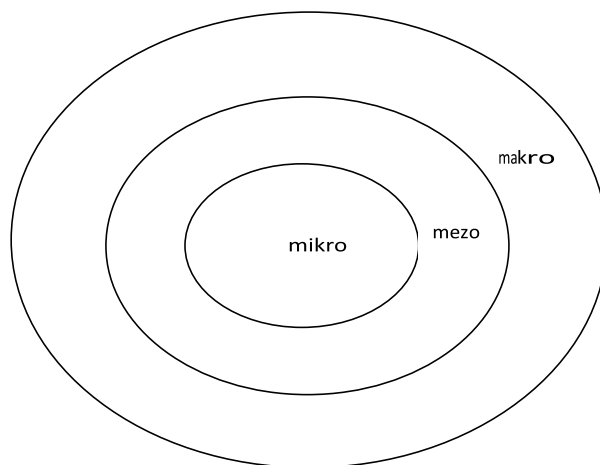
სისტემა არის gansazRvruli wesrigis mqone garkveuli sazRvrebis farglebSi moqceuli obieqtების erToblioba. sistemis yovel obieqts aqvs gansakuTrebuli funqcia da struqturuli urTierToba sistemis sxva obieqtebTan. sistemis elementebi erTmaneTTan dinamikuri procesebiT arian dakavSirebulნი (mag. mzis sistema, adamianis organizმი, saaTi). sazRvრეbi erT sistemas asruleben da sxva sistemis dasawyisze miuTiTeben. sistemas SeiZleba hqondes qvesistemebic. arseboben Ria (moqnili sazRvrebis mqone, romelic garemosTan mudmivad urTierTqmedebს) da daxuruli (TviTmyofadi, garemoze naklebad damokidebulი) sistemebi. sistemis erTi elementis cvlileba sistemis Semadgeneli sxva elementების cvlilebas ganapirobebs. wonasworobis mdgomareobas sistemaSi, rac misi yvela elementisaTvis met-naklebad misaRebia, **homeostazის (wonasworobის)** mdgomareoba ewodeba. sistemis erTerTi elementის cvlilebas Sedegad moaqvs homeostazის darRveva da wonasworobის aRsadgenad saWiroa Segueba (adaptacia) an isev Zveli homeostazის dabruneba. **სისტემური მიდგომის mixedviT** sazogadoeba socialuri institutebisagan Semdgari qselia, sadac TiToeuli instituti sazogadoების normalური funqcionirebisaTvis aucilebel როლს ასრულებს. socialური instituteბი urTierTdamokidebulნი arian da erTის cvlileბა mTel sazogadoებაზე აქდენს გავლენას.

socialური instituteბის მაგალიTeბია ojaxი, ganaTleბა, tradicia, religია, ekonomika, politika, samarTlebrivi ასპეყteბი და a.S.

socialური samuSaos praqtika eyrdnoba **ekologiური (ekogaremo) sistemebis Teorias**, romelsac aseve adaminis ekologiis Teoriasac uwodeben. **Eekosistemური perspeqtiva**, xsnis adaminis ganviTareბისა და qcevis Taviseburebebs socialur garemoSi. ekosistemური perspeqtiva არ არის axali Teoriული modelი, არამედ იგი aerTianebs sxva tradiciebs, rogoricაა biologiური (mag. froidის Teoria), SemecneბიTi (mag. piaJes kognitური ganviTareბის Teoria) და daswavlis Teorieბი (biheviორისტული Teorieბი, banduras socialური daswavlis Teoria და sxva). ამ მიდგომას safuZveli Caყყარა **ური ბრონფენბრენერმა**, რომელმაც 1979 w. გამოსცა მეტად საინტერესო

wigni `adamianis ganviTarebis ekologia~. am Teoriis mixedviT, adamianebi garemosTan urTierTqmedeben da mudmivad icvlebian am urTierTqmedebis Sedegad. aseT midgomas, **ekologiuri modeli** ewodeba, xolo **garemos im sistemebs, romlebic zemoqmedeben individze, cvlian mas da, imavdroulad, misi zegavleniT Tavadve icvlebian **ekologiuri sistemebi/ekosistemebi** ewodeba.**

ekosistemuri Teoriis mixedviT sistemuri doneebia: mikrosistema, mezosistema da makro sistema.

Tavi IV

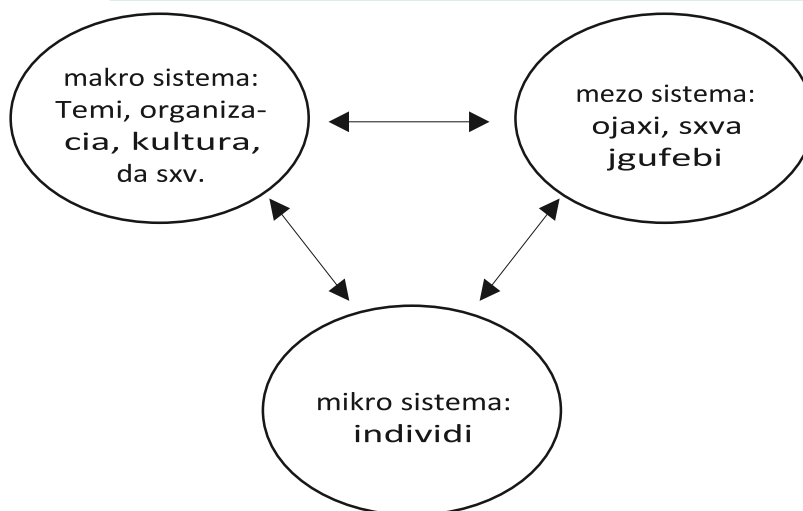
sqema. 2: ekosistemuri perspeqtiva bronfenbreneris mixedviT

mikrosistemis cneba, sistemuri analizis yvelaze mcire erTeulisa, uSu-alod pirovnebasTan aris dakavSirebuli. pirovneba warmoadgens iseT sistemas, romelic ukavSirdeba биологиur, fsiqologiur da socialur sistemebs, romlebic, Tavis mxriv, urTierTkavSirSia erTmaneTTan. mikroorientacia gulisxmobs aqcentis gadatanas pirovnebis fsiqosocialur konfliqtebsa da maTi mogvarebisaTvis saWiro unar-Cvevebis gaumjobesebaze.

mezosistemis cnebaSi igulisxmeba mcire jgufi, romelSiC individi aris CarTuli (magaliTad, bavSvisTvis ojaxi, mSoblebis megobarTa wre, maT TanamSromelTa wre). amgvari urTierTobebis raodenoba da xarisxi asasavs mezosistemis simdidres. magaliTad, rac ufro mravalmxrivia mezosistemuri urTierToba, miT ufro harmoniulad mimdinareobs bavSvis ganviTareba. zogjer, situaciis Sefasebisas, rTuldeba mikro (pirovneba) da mezo (mcire jgufi) sistemebTan dakavSirebul sakiTxTa mkafio gamijvna, rac ganpirobebulia pirovnebis mravalmxrivi mWidro kavSiriT masTan axlo myof sistemebTan.

makrosistema warmoadgens ufro farTo sistemas, romelic moicavs ideologiur, kulturul da institucionalur elementebs, istoriul movlenebs da a.S., romelic arapirdapiri gziT axdens zegavlenas adamianis funqcionirebaze da gadaecema Taobidan Taobas. makrosistemmaa, magaliTad, sazogadoeba, kultura, socialuri institutebi, Temebi. makrosistema gansazRvravs qveyanaSi arsebul Rirebulebebs, ekonomikur politikas, socialur politikas da sxva.

ekosistemuri Teoriis mixedviT mikro, mezo da makro sistema, socialuri garemos Semadgeneli sistemebia, romlebic mudmiv urTierTqmedebaSia erTmaneTTan. es aris holisturi midgoma, sadac adamiani da garemo TavianiTi urTierTqmedebiT qmnian erTmaneTs da, Sesabamisad, isini erTiani samyaros nawilebad ganixilebian. am modelSi garemo warmoadgens urTierTdakavSirebul fenebs an ierarqiebs, romelTagan zogierTs aqvs magaliTad bavSvTan pirdapiri kavSiri, zogi ki arapirdapir zemoqmedebs masze. ix. sqema 3.

სურათი 3. სისტემის თეორიის მოდელი

ეკოლოგიური სისტემების თეორია ემყარება სოციალურ გარემოს განხილვას ადამიანის გარემოს მიმართ და სოციალურ ასპექტებს, როგორც, რომელიც:

- ხსნის ადამიანის გარემოს სისტემების შესაბამისად;
- ამტკიცებს, რომ ადამიანები გარემოსთან ურთიერთობენ იმყოფილი, ცვლიან მას და მისი გავლენა თავად იცვლება;
- მიიჩნევენ, რომ ინდივიდები გარემოსთან ურთიერთობენ;
- მიზნად ისახავს ინდივიდების განვითარების გარემოსთან ადაპტაციის უნარს;
- ხაზს უსმევს ინდივიდის სოციალური განვითარების როლს მისი გარემოს პროცესში;

ekosistemebis Teoriis mixedviT, individSi cvlilebis miRweva ufro iolia,

rodesac

- mas Zlieri socialuri Tanadgomis qseli aqvs;
- rodesac individs xeli miuwvdeba misTvis aucilebel resursebze;
- rodesac individs aqtiuri urTierToba aqvs garemo sistemebTan.

mikro, mezo da makro praqtikis socialuri samuSao

mikro praqtikis socialuri samuSao gulisxmobs uSualo muSaobas individTan misi piradi Tu socialuri problemebis mosagvareblad. am doneze socialuri muSaki, ZiriTadad, muSaobs bavSvsa da mTavar mZrunvelTan.

mezo praqtikis socialuri samuSao gulisxmobs muSaobas sistemaTa urTierTqmedebis doneze, rodesac socialuri muSaki akavSirebs individs misTvis aucilebel resursebTan, aseve, Suamavlad gvevlineba individsa da socialuri Tanadgomis qselTan. Aam doneze, ZiriTadad, socialuri muSaki muSaobs bavSvis ojaxTan, skolasTan, megobrebTan, sxvadasxva sajaro da arasaxelmwifo dawesebulebasTan.

makro praqtikis socialuri samuSao mowodebulia SeimuSavos efeqturi socialuri politika mowyvladi individebisa da jgufebis sasargeblad da daexmaros socialuri momsaxurebis mimwodebel organizaciebs momsaxurebis Seqmnasa da gaumjobesebaSi.

saqarTveloSi dReisaTvis bavSvze zrunvis saxelmwifo sferoSi momuSave socialuri muSakebi, ZiriTadad, mikro da mezo doneze muSaoben, Tumca, makro doneze muSaobis magaliTebia bavSvTa keTildReobis 2008-2011 wlebis samTavrobo samoqmedo gegmis SemuSavebaSi maTi CarTuloba konsultaciebis formatSi, aseve, saaRmzrdelo dawesebulebaTa optimizacia/likvidaciis mizniT TemTan aqtiuri muSaoba Temis mobilizaciisaTvis.

midgoma `adamiani GgaremoSi`

rogorc zemoT aRvniSneT, SeuZlebelia adamianis qcevaze dakvirveba socialuri garemosagan mowyvetilad da ganyenebulad. adamianis qceva socialur garemoSi mravalganzomilebiani da kompleqsuri sagania, romelic individis qcevas garemoSi drois garkveuli periodis ganmavlobaSi swavlobs. socialur samuSaoSi aRiarebulia, rom adamianis qceva garemosTan mimarTebsaSi dinamikuria da mTeli sicoxlis manZilze icvleba. cxovrebis sxvadasxva etapze Tavs iCens garemotan momdinare sxvadasxva problema, romlebic individis Camoyalibebaze, ganviTarebaze da funqcionirebaze gardamtex zegavlenas axdens. Sesabamisad, socialuri samuSaosaTvis Zireulia adamianisa da misi garemos safuZvlani Seswavla, raTa klientTaTvis aucilebeli daxmareba Seesabamebodes mis pirovnebasa da garemo faqtorebs.

amrigad, `adamiani garemoSi` midgomis mixedviT, SesaZlebeli xdeba, gavarkviovT, Tu rogor yalibdeba adamianis qceva garemos zegavleniT. aRniSnuli midgoma gansakuTrebul yuradRebas amaxvilebs iseTi faqtorebis rolze adamianis Camoyalibebasa da ganviTarebaSi, rogoricaa diskriminacia, socialuri uTanasworoba da sxva. unda aRiniSnos, rom **midgoma “adamiani garemoSi” ganasxvavebs socialur samuSaos adamianze orientirebuli sxva profesiebisagan, radgan am midgomis mixedviT socialur samuSaos ainteresebs adamianis funqcionireba socialur garemoSi da ara misgan ganyenebulad.**

bio-fsiqo-socialuri perspeqtiva

adamianis Camoyalibebasa da mis Semdgom ganviTarebas mniSvnelovanwilad ganapirobebs biologiuri, fsiqologiuri da socialuri faqtorebi, romlebic erTmaneTTan mudmiv kavSirSi imyofebian (ix. sqema 4).

- **Zireuli biologiuri faqtorebi:** garegnoba, sqesi, kanis feri, genetikuri daavadebebi. genetikuri faqtorebis zegavlana adamianis ganviTarebaze Zalian didia, magram isic faqtia, rom garemo faqtorebi xels uwyobs an uSlis genetikuri faqtorebis ganviTarebas;
 - **Zireuli fsiqologiuri faqtorebi:** inteleqti, pirovneba, TviT-aRqma. pirovnebis fsiqologiuri wyoba dakavSirebulia rogorc mis genetikasTan (biologiuri faqtorebi), aseve mis gamocdilebasTan (socialuri faqtorebi). Tu qceva memkvidreobiTia, misi Secvla ufro rTulia, maSin, roca garemo faqtorebis sapaSuxod gamomuSavebuli qcevis Secvla SesaZlebelia;
 - **Zireuli socialuri faqtorebi:** ojaxi da ojaxuri urTierToba, Tanatolebi, socialuri garemo (Temi, sazogadoeba, samezoblo); ekonomikuri statusi, religia.
- bio-fsiqo-socialuri faqtorebis urTierTgavlenis magaliTia, 13 wlis gogona, romelsac saxeze aknes

Tavi IV

gamonayari aqvs, rac mis organizmSi mimdinare fiziologiuri cvlilebebis Sedegia da asakobrivi

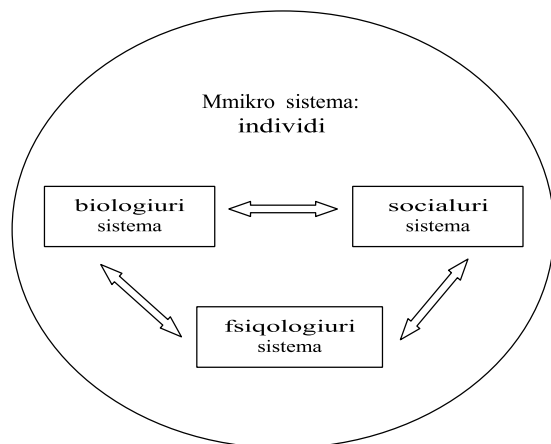
ganviTarebisTvis damaxasiaTebeli, Tumca gogona

firqrobs, rom uSnoa, aravis moewoneba da uars

ambobs TanatolebTanE erTad wveulebaze wasvlaze.

sqema. 4: urTierToba biologiur, fsiqologiur da socialur

sistemebs Soris

4.2 gaZlierebis Teoria

socialuri samuSao adamianis **gaZlierebas** isaxavs miznad. **socialuri samuSaos praqtikaSi gaZliereba aris procesi, romelic emsaxureba individis, ojaxis, jgufis, an Temis mier sakuTar cxovrebis marTvas.** gaZlierebaSi moiazreba pirovnuli, adamianuri urTierTobis gamyareba an politikuri gaZliereba cxovrebis

pirobabis gasaumjobeseblad, aseve, gaZlierebaSi moiazreba resursebis, codnis, SesaZleblobebisa da arCevanis zrda.

adamianis gaZlierebis Teoria efuZneba mosazrebas, rom adamianis resursebi da misi saWiroeba erTmaneTs unda Seesabamebodes. am TeoriiT, socialuri problemebi sistemaTa sxvadasxva doneze Cndeba da ZalauflebisaTvis brZolis, winaaRmddegobrivi interesebis fonze aRmocendeba da viTardeba. individis gaZlierebaze orientirebul praqtikoss kargad unda esmodes Zalauflebis mniSvneloba socialur urTierTobebSi, magram ara misi uaryofiTi mniSvnelobiT. **adamianis gaZlierebaze orientirebuli praqtikis Tanaxmad, socialuri muSaki unda daxmaros adamians sakuTari Tavis rwmenis aRdgenasa da sakuTari cxovrebis marTvaSi, sxvebTan erTad muSaobaSi sazogadoebrivi cxovrebis aspeqtების dasaxvewad da gadawyvetilebis mimReb organizaciebze zemoqmedebaSi aucilebeli socialuri cvlilebis misaRwevad.** Zalauflebis arasworma gamoyenebam ki SeiZleba moitanos sxvaTa Cagvra, gadawyvetilebis miRebis procesidan sazogadoebis erTi nawilis gamoTiSva da gansazRvruli jgufebisaTvis uflebaTa da TavisuflebaTa CamorTmeva.

Tavi IV

gaZliereba efuZneba Semdeg ZiriTad mosazrebebs:

- nebismier adamians aqvs unari da SesaZleblobebi;
- adamianebs aqvT ufleba, sxvebs esmodeT maTi, miiRon monawileoba, gaakeTon arCevani, gansazRvron problemebi da Sesabamisi moqmedeba dagegmon;
- individebs aqvT kompleqsuri problemebi da socialuri Cagvra am problemebis gamwvavebis xelisSemwyobi faqtorია;
- adamianebi, romlebic koleqtiურად moqmedeben, met Zalauflebas floben.

socialuri samuSaos praqtikaSi gaZliereba mimdinareobs sxvadasxva doneze da gulisxmobs Semdegs:

- TviTsefasebis doneze _ socialuri muSaki klients xels uwyobs sakuTari Tavisა da SesaZleblobebis rwmena aRidginos;
- problemebis gadaWris doneze _ socialuri muSaki xels uwyobs beneficiaris mier problemis gadaWris unaris gamomuSavebas;
- Temebis mobilizaciis doneze _ socialuri muSaki Temis wevrebs problemis amocnobasa da problemis irgvliv mobilizaciaSi exmareba;
- socialuri cvlilebis doneze _ arsebuli problemebidan gamomdinare, socialuri muSaki individebs, jguფs, Temebს an, zogადad, sazogადოებას socialuri cvlilebis danaxvasa da aucilebelი cvlilebis moTxovnaSi exmareba. **individiS gaZlierebaze orientirebuli praqtika**

gaZlierebaze orientirebuli praqtikis Tanaxmad, daxmarebis saWiroebis mqone individis da socialuri muSaki erToblivad afaseben problemis Sida (pirovnul) da gare aspeqtებს. Sefasebis dros yuradReba eTmoba rogorc mikrosistemebisა (pirovneba) da mezosistemebis (ojaxi, TanatolTa jguფი), aseve makrosistemebis (socialuri uzrunvelyofis sistema, politikuri organizaciebi, saxelmwifo struqturebi) analizs da maT zegavlenas individis problemaze. Sefasebis procesSi individis da socialuri muSaki agroveben informacias, aanalizeben am informacias da gegmaven Carevis strategias. gaZlierebaze orientirebuli praqtikis mizania individis monawileoba im movlenebSi da im movlenaTa kontroli, romelic misi an misi axlobebis cxovrebase axdens zegavlenas.

gaZlierebaze orientirebuli praqtikis meTodebia:

- individis mier problemis gansazRvra;
- individis Zlieri mxareebis gansazRvra da samoqmedo gegmis Sedgena maTze dafuZnebiT;
- miznebis Camoyalibeba individis mier gansazRvruli Sedegis Sesabamisad gansazRvruli Sedegis Sesabamis mizanTa gansazRvra individis mier;
- realuri miznebis Camoyalibeba, rac individis pirovnul zrdas uwyobs xels. **gamoyenebuli literatura:**

1. mgeliaSvili m. (2006). adamianis qceva socialur garemoSi. Tbilisi iv. javaxiSvilis saxelobis saxelmwifo universitetis socialur muSakTa saserTifikato kursis saleqcio masalebi. Tbilisi, saqarTvelo
2. namiWeiSvili, s. & mgeliaSvili, m. (2007). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi: saxelmZRvanelo socialuri samuSaos sabakalavro programis studentebis da praqtikis xelmZRvanelebisaTvis. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
3. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia (2006). socialuri samuSaos eTikis kodeqsi, Tbilisi, saqarTvelo
4. Ashford, J., LeCroy, C. and Lortie, K. (2001). *Human Behavior in the Social Environment*. Brooks/Cole Cengage Learning
5. Barker, R. *The Social Work Dictionary*. (5th ed.) Washington, DC: NASW Press
6. Colby I. & Dziegielewski, S. F. (2001). *Social Work: The People's Profession*. Lyceum, Books, Inc.
7. Colby. Ir. & Dziegielewski, S. (2004). *Introduction to Social Work: The People's Profession*. (2nd ed.). Chicago, Illinois. Lyceum Books, Inc.
8. Gambrill, E. (1997). *Social Work Practice: A Critical Thinker's Guide*. New York: Oxford University Press.
9. Hepworth, D., Rooney, R. & Larsen, J. (2000). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. (6th ed.). Pacific Grove, CA.: Brooks/Cole Publishing Co.
Social Work – A 21st Century Profession. Retrieved from http://www.sqa.org.uk/files_ccc/Social_Work_21st_Century_Profession.pdf
10. Roberts, A. & Yeager, K. (2006) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*. Oxford University Press
11. Saleebey, D. (1997). *The Strengths Perspective in Social Work Practice*. New York: Longman Publishers.

Tavi V: SemTxvevaze muSaobis specifika socialur samuSaoSi

es Tavi mimoixilavs socialuri samuSaos praqtikis erT-erT mTavar meTods, SemTxvevis marTvas, kerZod ki, zogadi intervenciis models, romelsac socialuri momsaxurebis saagentos socialur muSakTa praqtika efuZneba; Aaseve, socialuri samuSaos intervenciis doneebsa da tipebs, rac socialur muSakebs uqmnis zogad warmoadgenas socialuri samuSaos praqtikis masStabebis Sesaxeb.

5.1 SemTxvevis marTva

socialuri samuSaos uSualo praqtika gulisxmobis individualur SemTxvevebze, jgufTan an ojaxTan muSaobas. unda aRiniSnos, rom uSualo praqtika aseve gulisxmobis sxva specialistebTan, organizaciebTan da struqturTan TanamSromlobas; individis, jgufis an ojaxis interesebidan gamomdinare maTi uflebebisaTvis brZolas da sxvadasxva organizacias Soris Suamavlis funqciis Sesrulebas. uSualo praqtikis warmoebisas SemTxvevis marTva beneficiarTan muSaobis erT-erT mTavar meTods warmoadgens. **SemTxvevis marTva procesia, romlis meSveobiTac socialuri muSaki beneficiaris saWiroebebisa da interesebis Sesabamisad awodebs mas aucilebeli momsaxurebis pakets.** SemTxvevis marTvas zrუნvis marTvasac uwodeben⁵. **SemTxvevis marTvaSi moiazreba individze zrუნvis dagegmva.** SemTxvevis marTvis farglebSi TiToeuli individis saqmeze socialuri muSakiafasebs SemTxvevas, exmareba individis aucilebel momsaxurebaTa moZiebaSi, individualuri gegmis saxiT ayalibebis miznebs, axorciebbs maT gansazRvruli drois ganmavlobaSi, da afasebs miRweul Sedegebs. SemTxvevis marTvis ZiriTadi amocanebia:

- adamianebs individualuri saWiroebebis Seswavla;
- adamianebs daxmareba resursebis mosapoveblad;
- individisa da misi garemos urTierTobebis xelSewyoba;
- organizaciebisa da sazogadoebis mxridan individis saWiroebebze gamoxmaureba.

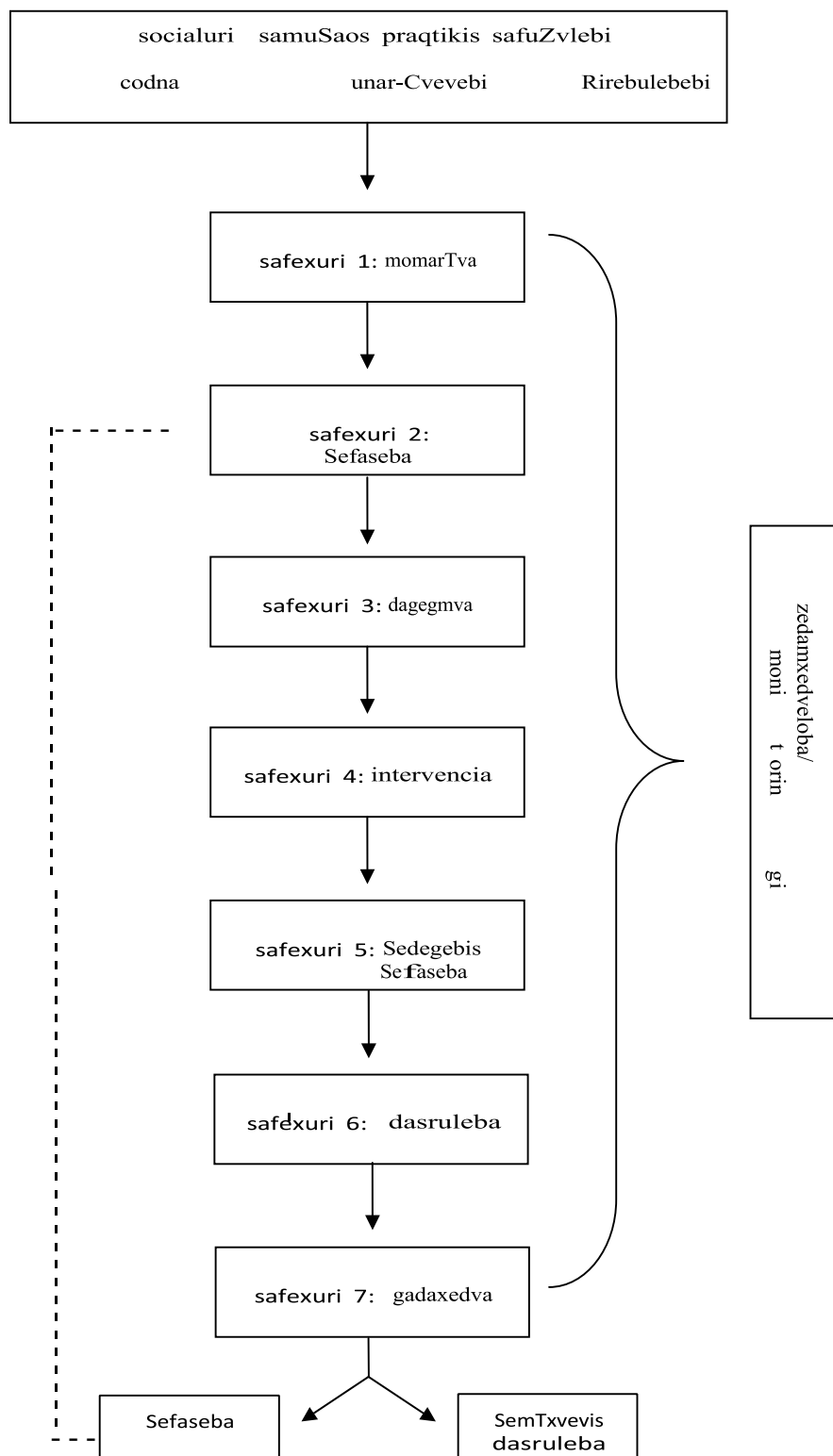
socialuri samuSaos zogadi intervenciis modeli

SemTxvevis marTvis praqtika efuZneba zogadi intervenciis models. sityva **intervencia socialur samuSaoSi Carevis mniSvnelobiT ixmareba, da gulisxmobis socialuri muSakis mier beneficiaris dasaxmareblad gaweul nebismier momsaxurebas.** aRniSnuli modeli aqcents akeTebis problemis gadaWrasa da socialur cvlilebaze. zogadi intervenciis modeli Sedgeba Svidi safexurisgan (ix. sqema 5).

zogadi intervenciis modeli

Tavi V

⁵ termini zrუნvis marTva gamoiyeneba did britaneTSi, xolo aSS-Si – SemTxvevis marTva.

safexuri I: momarTva da individis Tanamonawileoba

pirveli etapi gulixmobs individis, potenciuri beneficiaris, miRebas misi momarTvis safuZvelze. arsebobs momarTvis sxvadasxva saxe: TviTmomarTva, momarTva da socialuri muSakebis mier momaval beneficiarTa moZieba.

TviTmomarTvis dros socialur muSaks daxmarebis saTxovnelad SeuZlia mimarTos uSualod bavSvma an misma kanonierma warmomadgenelma.

bavSvis dasaxmareblad **momarTvis** dros socialur muSaks ukavSirdeba mesame mxare (moqalaqe, arasamTavrobo da samTavrobo organizaciebi da a.S.) bavSvis interesebis dasacavad bavSvisa da misi kanonieri warmomadgenlis survilis Sesabamisd an miuxedavad. **marTvebis moZieba** aris procesi, romlis drosac socialuri muSaki uSualod moiZiebs saWiroebis mqone pirebs da daxmarebis sistemaSi rTavs maT (mag. reintegraciis mizniT im bavSvTa mdgomareobis Sefaseba, romlebic imyofebian bavSvTa saaRmzrdelo dawesebulebebSi; potenciuri mindobiTi aRmzrdelebis moZieba socialuri muSakebis mier). momarTva SeiZleba iyos rogorc zepirsityvieri (viziti, telefoni), aseve werilobiTi.

Tavi V

momarTvis procesi gulixmobs socialuri muSakis mier pirveladi infor-maciis moZiebas individis problemis Sesaxeb. am etapze Sefasdeba, Tu ramdenad SeuZlia socialur muSaks an momsaxurebas individis daxmareba. im SemTxvevaSi, Tu socialur muSaks ar Seswevs individis daxmarebis Zala momsaxurebis specifikidan gamomdinare, xdeba misi mimarTvasxva specialistTan an momsaxurebasTan. sawyisi safexuri metad mniSvnelovania socialur samuSaoSi SemTxvevis war-matebiT marTvisaTvis. am etapze socialuri muSaki cdilobs, individi dagegmvis Tanamonawile gaxados, risTvisac xdeba raportis damyareba (ndobis mopoveba klientTan samuSao urTierTobis dasawyisSi). raportis damyarebis xelisemwyobi faqtorebia:

- aragansjiTi midgoma;
- individis miReba, iseTis rogoric aris igi;
- individisTvis TviTgamorkvevis saSualebis micema;
- adamianis Rirsebebis, individualobisa da problemis gadaWris xedvis pativiscema;
- empaTiis gamoxatva.

empaTia (“Tanagancda”) aris unari sworad gaigo adamianis grZnobebi da misTvis Sesatyvisi eniT mas gaagebino, rom Tqven misi gesmiT; empaTia es aris TanagrZnoba sibrallulis gamoxatvis gareSe.

safexuri II: monacemTa Segroveba da Sefaseba

monacemTa Segroveba da Sefaseba moicavs socialuri muSakis mier individis Sesaxeb informaciis moZiebas da analizs. SemTxvevis Sefasebis ZiriTadi amosavali aris bavSvi. Sefasebis mizania bavSvis, ojaxis da maTi uSualo garemos urTierTgavlenisa da urTierTmimarTebis Seswavla. Sefaseba aris is baza, romelsac unda daeyrdnos SemTxvevis/zrunvis gegma, rac mimarTuli iqneba adamiansa da mis garemoSi socialuri cvlilebis miRwevisaken. mTeli SemTxvevis Sedegianad warmarTvisaTvis Sefaseba umniSvnelovanesi procesia, radgan aRniSnuli procesi individTan samuSao urTierTobis Camoyalibebisa da raportisDdamyarebis saSualebaa. Sefasebis arasworad warmarTuli procesi uaryofiTad aisaxeba rogorc Sefasebis Sedegze, aseve mTlianad SemTxvevis warmatebazec. Sefasebis Sedegs warmoadgens sxvadasxva wyarodan (bavSvi, ojaxi, axloblebi, skola, samedicino dawesebuleba) mopovebuli maqsimalurad detaluri informacia bavSvisa da misi ojaxis bio-fsiqo-socialuri mdgomareobis Sesaxeb. Tavis mxriv ki, Sefasebis

saboloo mizania bavSvis saWiroebis Sesabamisi momsaxurebis gegmis Camoyalibeba. Sefaseba unda akmayofilebdes Semdeg moTxovnebs:

- **Sefaseba unda iyos bavSvze orientirebuli** – bavSvi aris Sefasebis procesis amosavali wertili. mTavari Sefasebis procesi aris imisi dadgena, Tu ra saWiroebebi aqvs bavSvs da rogor SeiZleba maTi dakmayofileba. Sefasebis procesi umniSvnelovanesia bavSvis monawileoba da aucilebelia 10 welze ufrosi asakis bavSvis azris gaTvaliwineba!
 - **Sefaseba unda asaxavdes adamianis ganviTarebis ZiriTadi etapebis Taviseburebbs** – adamiani sxvadasxva problemis winaSe dgas asakidan, sqesidan, kulturuli Tu eTnikuri kuTvnilbidan da sxva faqtorebidan gamomdinare. Sefasebis erT-erT mizans unda warmoadgendes am problemaTa axsna adamianis ganviTarebis ZiriTadi etapebidan gamomdinare da am etapebisatvis damaxasiaTebeli sirTuleebis codna;
 - **Sefasebisas saWiroa gamoviynoT ekologiuri midgoma**, raTa gaviazroT sxvadasxva garemo sistemebis zegavlena mocemuli adamianis cxovrebiseul gamocdilebaze. Ddadgenilia, rom garemo sistemebis umniSvnelovanesi zegavlenis moxdena SeuZliaT adamianis cxovrebaze da am parametridan gamomdinare adamianis cxovrebis Seswavla Sefasebis procesisatvis aucilebeli pirobaa;
 - **Sefasebis aucilebeli nawilia kulturul TaviseburebaTa pativiscema da gaTvaliswineba**, romelic socialur muSaks exmareba gaiazros adamianis problema misi socialur-kulturuli konteqstidan gamomdinare;
 - **Sefasebisas unda amovicnoT Zlieri mxareebi** da amave dros gamovaaSkaravoT is mxareebi, romlebic gaumjobesebas saWiroeben;
 - **Sefaseba unda iyos ganmeorebadi procesi da ara erTjeradi movlena**, radgan individis saWiroebebi da interesebi mudmivad icvleba da socialuri muSakisatvisac aucilebelia beneficiaris cxovrebaSi mimdinare movlenebis codna, raTa Seamowmos, Tu ramdenad Seesabameba socialuri muSakis mier Camoyalibebuli gegma mis amJamindel saWiroebებს.
- zogadi intervenciis pirvel or safexurs (safexuri I: momarTva da individis Tanamonawileoba da safexuri II: informaciis Segroveba da Sefaseba) **kontaqtis fazas** uwodeben.

Tavi V

safexuri III: samoqmedo gegmis Camoyalibeba (intervenciis dagegmva)

SemTxvevis Sefasebaze dayrdnobiT socialuri muSaki adgens samoqmedo gegmas, romelic moicavs socialuri muSakis mier individis dasaxmareblad ZiriTad saSualebebsa da miznis misaRwevad aucilebel samoqmedო RonisZiebebs.

pirvel rigSi, aucilebelia, ganisazRvros bavSvisa da ojaxis monawileobis done intervenciis dagegmvis procesSi. **gegmis CamoyalibebaSi socialuri muSaki xels uwyobs bavSvisa da ojaxis aqtiur monawileobas, da igi mzaddeba maTi Sexedulebebis gaTvaliswinebiT.** socialuri samuSaos yvela doneze maT monawileobas aqvs umTavresi da gadamwyveti mniSvneloba, radgan igi exmareba socialur muSaks procesi maTi interesebisa da saWiroebis mixedviT warmarTos da amasTanave gaaZlieros isini. garda amisa, saWiroa intervenciis dagegmvis procesi monawileobdnen is adamianebi, romelTac beneficiari Tavis cxovrebaSi mniSvnelovan pirovnebebad aRiqvams. Tu saqme gvaqvs iseT beneficiarTan,

romelic socialur muSakTan sakuTari neba-survilis sawinaaRmdegod muSaobs, socialuri muSaki unda Seecados gamonaxos dagegmvis procesSi misi monawileobis gzebi.

zogadi

intervenciis am etapze socialuri muSaki SeimuSavebs individualuri momsaxurebis gegmas, romelSic ayalibebs, Tu ra konkretuli momsaxureba gaeweva beneficiars, gegmis mizans, miznis misaRwevad konkretul amocanebsa da RonisZiebebs, misi ganxorcielebis vadebsa da masze pasuxismgebel pirebs. miznebis dasaxva gvexmareba saboloo Sedegebis miRwevaSi. isini aucileblad SeTanxmebuli unda iyos beneficiarsa da socialur muSaks Soris. rac Seexeba amocanebs, es gaxlavT is patara nabijebi, romlebic mcire drozea gaTvlili da miznis miRwevaSi gvexmareba. efeqturi amocanebis maxasiaTeblebi:

- amocana unda iyos konkretuli da naTeli;
- amocana unda iyos misaRebi beneficiarisa da socialuri muSakisaTvis; • amocana unda iyos mcire droze gaTvlili da advilad misaRwevi;
- amocanas unda hqondes droiTi CarCoebi. unda aRiniSnos, rom individualuri momsaxurebis gegma erTmaneTTan akavSi-

rebs Sefasebisa da intervenciis (Carevis) process.

zogadi intervenciis mesame safexurs (samoqmedo gegmis Camoyalibeba) **kon-**

traqtis fazas uwodeben.

safexuri IV: intervencia (Careva)

es safexuri iTvaliswinebs samoqmedo gegmis miznebis Sesabamisi moqmedebe-
bis praqtikaSi gatarebas. ZiriTadi amocana am procesSi ukavSirdeba resursebisa da SesaZleblobebis
ganviTarebas, raTa aRdges an gaumjobesdes beneficiaris socialuri funqcionireba da man
damoukideblad moqmedeba SeZlos. rogorc wesi, CarevaSi gansaxorcielebeli moqmedebebi winaswar
SeTanxmebulia socialur muSaksa da beneficiaris Soris gegmis saSualebiT.

intervenciis procesSi socialuri muSaki zedamxedvelobs bavSvze zrunvas
zrunvis nebismieri formis SemTxvevaSi (mag. saarmzrdelo dawesebuleba, mindobiTi aRzrda) .
monitoringis mizniT vizitebi xorcieldeba regularulad gegmaSi gawerili vadebis mixedviT.

safexuri V: miRwevebis Sefaseba da SemTxvevis gadasinjva

am etapze mTavari mizania beneficiaris mier miRweuli progresis Sefaseba. socialuri muSaki
Seiswavis cvlilebas beneficiaris SexedulebebSi da cxovrebis wesSi, sistemebTan kavSir-urTierTobis mis
unarSi. Sesabamisad, samoqmedo gegmis vadis gasvlamde socialuri muSaki gadasinjavs SemTxvevas,
rac gulixmobs samoqmedo gegmisa da Carevis Sedegebis Sefasebas dasaxul miznebtan
mimarTebisas. SemTxvevis gadasinjvis Sedegad socialur muSaks gamoqvs daskvna gegmiT
gaTvaliswinebuli momsaxurebis tipis gagrZeლების, Sewyvetis an Secvlis Taobaze. bavSvze zrunvis
sferoSi SemTxvevis dasrulebis ZiriTadi kriteriumebia Semdegi: a) bavSvs Seusrulda 18 weli, b) bavSva
da mis ojaxs SemdgomSi SeuZliaT daxmarebis gareSe damoukidebeli cxovreba, g) bavSvis ojaxi an
masze mzrunveli pirebi ar TanamSromloben warmatebiT socialur muSakebtan da ver uzrunvelyofen
bavSvis saWiroebesba da zrunvis minimalur xarixs.

safexuri VI: dasruleba

beneficiarTan muSaobis dasruleba zogadi intervenciis modelis erT-erTi rTuli safexuria. Tu
beneficiarsa da socialur muSaks Soris Camoyalibda Tbili urTierToba, dasruleba xSirad mtkivneuli
procesia. xSirad individi mijaWvulia socialur muSakze. rodesac urTierToba mTavrdeba, beneficiarma
SeiZleba ganicados danakargis grZnoba. amisaTvis socialurma muSakma mas unda ganumartos, rom
urTierToba sruldeba, radgan dasaxuli mizani miRweul iqna da mas aqvs unari damoukideblad
warmarTos sakuTari cxovreba.

safexuri VII: gadaxedva

SemTxvevaze muSaobis dasrulebidan garkveuli vadis gasvlis Semdeg sasurvelia socialurma
muSakma gadaxedos SemTxvevas. gadaxedvis mizania, socialuri muSaki darwmundes, rom individi
damoukideblad warmatebulad warmarTavs cxovrebas. SemTxvevis gadaxedvis Sedegad SesaZloa,

gamotanil iqnes daskvna momsaxurebis tipis gagrZeLebis an Secvlis Taobaze SemTxvevis interesebidan gamomdinare.

zogadi intervenciis meoTxe, mexuTe, meeqvse da meSvide safexurebs (safexuri IV: intervencia; safexuri V: miRwevebis Sefaseba da SemTxvevis gadasinjva, safexuri VI: dasruleba da safexuri VII: gadaxedva) **moqmedebis fazas** uwodeben.

5.2 intervencia socialur samuSaoSi

intervencia socialur samuSaoSi gulisxmobs socialuri muSakis qmedebes beneficiaris socialuri funqcionirebis aRdgenis mizniT. imisda mixedviT, Tu ra doneze muSaobs socialuri muSaki beneficiarTan, ga-moiyofa intervenciis/Carevis Semdegi ZiriTadi tipebi:

Tavi V

1. pirdapiri Careva gulisxmobs pirdapir intervenciasa da zemoqmedebas individis sistemebze, romlis mizaniaa misi gaZliereba Semdegi ZiriTadi saSualebebiT:

- daxmarebis aRmoCena;
- miznad dasaxuli cvlilebis miRwevasi mxardaWera; • Sesazleblobebis moZieba;
- beneficiaris ganaTleba.

2. informaciis micema da gadamisamarTeba xorcieldeba maSin, rodesac socialur muSaks an momsaxurebas ar gaaCnia individis dasaxmareblad aucilebeli resursebi da servisebi da awvdis mas informacias im organizaciebisa da socialuri muSakebis Sesaxeb, romlebic SeZleben mis daxmarebas. am dros socialuri muSaki axorciebs Semdeg moqmedebes:

- individis problemisa da saWiorebebis gansazRvra;
- individisTvis aucilebeli resursebis moZieba da amis Sesaxeb misi informireba;
- individis mier misTvis yvelaze saukeTeso resursebis arCeva ;
- individisTvis aucilebeli resursebis sakontaqto informaciis moZieba da maTTan dakavSireba; • pirveli Sexvedris xelSewyoba;
- zedamxedveloba.

3. gunduri Careva gulisxmobs gunduri muSaobis principiT Carevas. imisaT-vis, rom SemTxvevaze gundTan erTadvimuSaoT, saWiroa miviRoT Tanxmoba beneficiarisgan maszed, rom ganvixiloT kolegebTan erTad misi SemTxvevis detalebi. gunduri Carevisas socialur muSaks daexmareba sakuTari Tavis codna, raTa gansazRvros, Tu ra Zlieri mxareebi aqvs iseTi, romlebic mniSvnelovnad gazrdian gunduri muSaobis procesisa da Carevis efeqtianobas. gunduri Carevis erT-erTi magaliTia individualuri **SemTxvevis konferencia**, romlis mizania, bavSvis individualuri SemTxvevis ganxilva bavSvTan momuSave specialistebisa da misi bediT dainteresebuli pirebis, multidisciplinaruli gundis (socialuri muSaki, fsiqologi, maswavlebeli, eqimi, iuristi, mSobeli, aRmzrdeli da sxva) mier. individualuri SemTxvevis konferenciis Sedegad SemuSavdeba grZelvadiani samoqmedo gegma beneficiarTan dakavSirebiT. am konferenciaze TiToeul specialists evaleba warmoadginos daskvna-

angariSi beneficiarTan Catarebuli samuSaosa da moZiebuli informaciis Sesaxeb. daskvna-angariSi unda moicavdes rekomendaciebsac, romlebic gaTvaliswinebuli iqneba erTian samoqmedo gegmaSi. individualuri SemTxvevis konferenciis muSaobis principebia: obieqturoba, konfidencialuroba da dabalansebuli Semadgenloba.

4. arapirdapiri Careva moicavs zemoqmedebas beneficiaris sistemebze. socialuri muSaki ereva gare sistemebSi imisaTvis, rom gamoiwvrios cvlileba Sida sistemaSi. magaliTad, Temis gaZliereba beneficiaris socialuri funqcionirebis aRdgenisaTvis, organizaciis programebis efeqtianobis gazrda klientTaTvis ukeTesi servisebis misawodeblad da a.S.

intervencia SeiZleba ganxorcieldes Semdeg doneebze:

- intervencia individis sistemaSi
- intervencia ojaxis sistemaSi
- intervencia individis socialuri Tanadgomis qselSi
- intervencia Temis sistemaSi
- intervencia organizaciis sistemaSi
- intervencia saxelmwifo sistemaSi gamoyofen intervenciaTa mraval tips, romelic SeiZleba sxvadasxva miznobriv jgufTan gamoviyenoT. Uunda aRiniSnos, rom yvela intervencia Semdeg strategiebs efuZneba:
- ojaxis SigniT urTierTobis gaRrmaveba;
- Tanadgomis qselis ganviTareba;
- organizaciebsa da dawesebulebebs Soris urTierTobis gaRrmaveba;
- daxmarebis saWiroebis mqone individebis GgaZliereba;
- axali resursebis ganviTareba;
- advokatirebisa da socialuri moqmedebis gamoyeneba;
- dagegmva da organizeba.

ojaxs SigniT urTierTobebis gaRrmavebisaken mimarTuli intervenciebi

ojaxis wevrebi warmoadgenen individis saWiroebaTa dakmayofilebis erT-erT mTavar resurss. maT SeuZliaT siTbosa da zrunvis gamovlena, erTmaneTis dacva, janmrTelobisaTvis aucilebeli saWiroebis dakmayofileba, siyvarulisa da Tanadgomis gamoxatva. meore mxriv, ojaxis wevrebi SeiZleba erTmaneTis mimarT destruqciul qcevas amJRavnebdnen, riTac Zirs uTxrian ojaxis sxva wevrebs Soris emociuri kavSirs. ojaxTan muSaoba da misTvis konsultaciebis miwodeba am SemTxvevaSi aris is intervencia, romelic aRrmavebs urTierTobebis ojaxs SigniT. **individis Tanadgomis qselis ganviTarebisaken mimarTuli intervenciebi**

arsebobs Tanadgomis, rogorc oficialuri, aseve araoficialuri qseli.

individisaTvis **Tanadgomis araoficialur qsels** qmnian naTesavebi, mezo-

blebi, megobrebi, da axlobeli adamianebi. adgilobrivi TemebSi, sadac arsebobs mezoblobasa da naTesaobaze dafuZnebuli Zlieri kavSirebi, individebi erTmaneTTan ufro mWidro urTierTobiT gamoirCevian da erTmaneTs Tanadgomasa da mxardaWeras sTavazoben gaWirvebis Jams. Tumca adgilobrivi TemebSi ki arian iseTi individebi da ojaxebi, romlebic garemosTan naklebad urTierToben da ar hyavT Tanadgomis araoficialuri qseli. is mowmyvladi jgufebi, romlebic gariyul mdgomareobaSi imyofebian, xSirad mowmyvetilni arian Tanadgomis qsels. aseTi izolacia SeiZleba Sedegad mohyves Semdeg faqtorebs: meCxerad dasaxlebuli da geografiulad izolirebuli mdebareoba, stigma (mag. Sidsis virusiT inficirebulTa SemTxvevaSi), unarSezRuduloba da socialuri unar-Cvevebis naklebobა. **TviTdaxmarebis jgufebi** socialuri Tanadgomis qselis erT-erT formas warmoadgens da Sedgeba adamianebisagan, romlebsac aqvT saerTo gamocdileba an imyofebian erTnair mdgomareobaSi. isini cdiloben, erTmaneTis daexmaron Seguebis unaris gamomuSavebasa da sasikeTo cvlilebis miRwevaSi. aseTi jgufebis muSaoba efuZneba gamocdilebis gaziarebas da ara profesionalur-eqspertul daxmarebas. imis gacnobiereba, rom arseboben analogiuri gamocdilebisa da mdgomareobis adamianebi, romlebic mzad arian dasaxmareblad, individisaTvis did Tanadgomas warmoadgens, gansakuTrebiT aseT jgufSi CarTvis sawyis etapze.

Tavi V

Tanadgomis oficialuri qseli gulisxmobs saxelmwifo Tu arasamTavrobo organizaciaTa programebs, romlebic orientirebulი arian beneficiarTa sxvadasxva saWiroebis dakmayofilebaze (siRaribis zRvars qvemoT myofi mosaxleobis daxmareba, bavSvebis daxmareba, moxucTa sasadiloebi, TavSesafrebi da a.S.).

individisaTvis resursebis mopovebisaken mimarTuli intervenciebi

mowmyvladi jgufebis warmomadgenlebs xSirad sxvadasxva momsaxureba da resursი esaWiroebaT, maT Soris janmrTelobis, fsiqikuri janmrTelobis, reabilitaciis, dasaqmebisa da gansaxlebis, ganaTlebisა da bavSvTa dacvis sferoebis momsaxurebebi. am individebis saWiroebidan gamomdinare, mniSvnelovania socialuri muSakis mier SemTxvevis swori marTva, rac servის sistematur da droul miwodebas iTvaliswinebs. servის menejeris saqmianoba gulisxmobs resursebis mosapoveblad sxva saagantoebTan TanamSromlobas, ormagi momsaxurebis Tavidan acilebasa da multidisciplinaruli jgufis muSaobis erTiani strategiis ganviTarebas.

organizaciebsა da dawesebulebebs Soris urTierTobis gafarToebsaken mimarTuli intervenciebi

beneficiaris SemTxvevaze muSaoba xSirad mravali organizaciis erTobliv CarTvas moiTxovs. organizaciebs Soris efeqturi urTierToba aucilebelიa beneficiaris garemos gasaZlierebladac. magaliTad, praqtikosi socialuri muSaki asrulebs mediatoris rols bavSvis ojaxsa da skolas Soris, raTa xeli Seuwyos bavSvis akademiuri moswrebisa da socialuri funqcionirebis gaumjobesebas. **beneficiaris gaZlierebisaken mimarTuli intervenciebi**

socialuri samuSaos praqtikaSi beneficiaris gaZliereba gulisxmobs, ga-

movumuSavoT mas iseTi unari, rom garemosTan urTierTobisas gaizardos misi keTildReoba da kmayofilebis xarisxi. (sakuTari cxovrebis marTva, raRa Tqma unda, dakavSirebulia rogorc adamianis Sinagan TaviseburebebTan kompetenturoba (codna-gamocdileba), TviTsefaseba, socialuri urTierTobis unari), aseve garemo resursebTan (Tanadgomis qseli, samuSao, sacxovrebeli adgili da sxva). gutieresis (1994 w.) mixedviT, axali unaris ganviTarebasTan erTad, beneficiaris gaZliereba miznad unda isaxavdes gariyuli individebis an jgufebisaTvis sazogadoebaSi Zalauflebis gadanawilebisa da sxvadasxva socialuri sistemebis mier damkvidrebuli socialuri uTanasworobis faqtorebis analizis swavlebas. sazogadoebisagan gariyul adamianebs, romlebic socialuri uTanasworobis msxverplni xdebian, sakuTari uflebebis dacvisas xSirad uunarobisa da usargeblobis gancda euflebaT. gaZlierebis mizani swored aseTi adamianebs daxmarebaa Zalis aRdgenasa da sakuTari cxovrebis marTvaSi.

axali resursebis ganviTarebisaken mimarTuli intervenciebibeneficiarisTvis axali resursebis Seqmnis aucilebloba Cndeba maSin, rodesac arsebobs individebis mniSvnelovani nawili, romelTa saWiroebebs arsebuli resursebi ar Seesabameba. magaliTad, axalgazrdebisaTvis gamajansaRebeli programebis nakleboba, martoxela dedaTa SvilebisaTvis dRis centrebis ararseboba, damnaSaveTaTvis sareabilitacio programebis simcire axali problemebis safuZvels warmoadgens. praqtikosi socialuri muSakebi dganana araerTi problemis winase, rogoricaa mozardTa saganmanaTleblo programebis SemuSaveba, samezoblo da saTemo Tanadgomis qselis ganviTareba, bavSvTa da qalTa mimarT Zaladobis monitoringis sistemis Seqmna da sxva. socialurma muSakebma mWidrod unda iTanamSromlon socialuri momsaxurebis mimwodebel organizaciebTan, Temis liderebsa da adgilobrivi TviTmmarTvelobasTan, raTaganviTardes axali resursebi da programebi adgilobrivi Temebis saWiroebidan gamomdinare.

advokatirebisa da socialuri cvlilebisaken mimarTuli intervenciebi

socialur samuSaoSi advokatireba gulisxmobs beneficiarebTan erTad an maTi saxeliT muSaobas, romelic miznad isaxavs: (1) iseTi momsaxurebis mopovebas, romelTa miRebac sxvagvarad ar iqneboda SesaZlebeli; (2) arsebuli socialuri politikis, praqtikisa da procedurebis Secvlas adamianTa sakeTildReod da (3) brZolas im politikisa da kanonmdeblobis SemuSavebisaTvis, romelic maTTvis xelmisawvdoms gaxdis resursebs. . Ddaxmarebis saWiroebis mqone adamianebs interesebis dacva socialuri muSakis erT-erTi umTavresi valdebulebaa. advokatireba SeiZleba gamoyenebul iqnas Semdeg situaciebSi:

- rodesac individs uars eubnebian im momsaxurebis miwodebaze, romelic mas kanoniT ekuTvnis;
- rodesac momsaxureba damamcirebeli formiT miwodeba adamians;
- rodesac individi iCagreba misi sqesis, eTnikuri warmomavlobis, aRmsareblobis da sxva faqtorebis gamo;
- rodesac saxelmwifos an momsaxurebis politika individis interesebisaTvis saZianoa;
- rodesac adamianebs ar SeuZliaT sakuTari interesebis dacva;

- rodesac mraVal adamians aqvs erTi da igive saWiroeba da ar arsebobs saTanado resursi am saWiroebaTa dakmayofilebisaTvis;
- rodesac krizisis dros warmoiSoba gansakuTrebuli saWiroebani;
- rodesac adamians uars eubnebian adamianis ZiriTad uflebebsa da Tavisuflebebsa.

socialuri dagegmvisa da saTemo mobilizaciisaken mimarTuli intervenciebi

gulisxmobs makro donis midgomas socialur samuSaoSi, romlis drosac praqtikosi socialuri muSaki socialuri cvlilebebis gansaxorciebleblad muSaobs iseT sistemebTan rogorebicaa Temi, moqalaqeTa jgufebi, organizaciaTa warmomadgenlebi, organizaciis aRmasruleblebi, Temisa da saxelmwifos liderebi.

gamoyenebuli literatura:

1. namiWeiSvili, s. & mgeliaSvili, m. (2007). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi: saxelmZRvanelo socialuri samuSaos sabakalavro programis studentebis da praqtikis xelmZRvanelebisaTvis. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
2. saZagliSvili, S. (2004). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi. saqarTvelos socialuri muSakTa asociacia, Tbilisi, saqarTvelo
3. Hepworth, D., Rooney, R. & Larsen, J. (2000). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. (6th ed.). Pacific Grove, CA.: Brooks/Cole Publishing Co.
4. Kirst-Ashman, K. & Grafton H. Jr. (1999). *Generalist Practice with Organizations and Communities*. Nelson-Hall Publishers: Chicago

Tavi VI. bavSvis ganviTarebis etapebi da Taviseburebebi

es Tavi mimoixilavs bavSvis ganviTarebis Semdeg ZiriTad etapebs: adreuli bavSvoba, Sua bavSvoba, mozardoba da siymawvile. Aawvdis socialur muSakebs informacias bavSvis ganviTarebis etapebis maCveneblebis Sesaxeb, kerZod ki yuradRebas amaxvilebs ganviTarebis TiToeuli etapis fizikur, SemecnebiT da emociur Taviseburebebze. aseve, ganxilavs, bavSvis ganviTarebaze moqmed damcav da riks faqtorebs.

6.1 bavSvis ganviTarebis etapebi

bavSvis ganviTareba saocari procesia. ganviTarebis process zogadi kanonzomiereba aqvs, Tumca, TiToeuli bavSvi mainc unikaluria da ganviTarebis individualuri tempi axasiaTebs. zogierTi bavSvis ganviTareba saerTo kanonzomierebas ar emorCileba, rac xSirad bavSvsac da mis ojxsac problemebs uqmnis. socialuri muSakisTvis mniSvnelovania bavSvis ganviTarebis Taviseburebebis codna, Tu ras unda velodoT bavSvisagan ama Tu im asakSi; rogor SevuwyoT xeli mis ganviTarebas da SevuqmnaT amisaTvis xelsayreli garemo; rogor unda mivxvdeT, rom bavSvi ganviTarebiT CamorCeba, raTa droulad mivaqcioT yuradReba.

termini **“ganviTareba”** adamianis sxelisa da qcevis im cvlilebebs gulixsmobs, romlebic droTa ganmavlobaSi SeimCneva organizmis biologiuri monacemebis da garemosTan misi urTierTobis wyalobiT. erTi stadiidan meoreze gadasvla TandaTanobiTi, SeumCnevli, uwyveti procesia da meryeobiT xasiaTdeba. bavSvis ganviTareba Semdeg stadiabad SeiZleba daiyos:

prenataluri periodi _ Casaxvidan bavSvis dabadebamde; **Cviloba (axalSobiloba)** _ dabadebidan 18-24 Tvemde; **adreuli bavSvoba** _ 2-3 wlidan 5-6 wlamde; **Sua bavSvoba** _ 6-dan 11-12 wlamde; **mozardoba da siymawvile** _ daaxloebiT 11-12 wlidan 18-21 wlamde.

6.2 adreuli asakis bavSvis ganviTareba

adreuli asakis bavSvebis ganviTarebis calke gamoyofa ganapiroba am asakSi bavSvis fizikuri, SemecnebiTi da socialuri ganviTarebis Taviseburebebma. bavSvebi ara mxolod zomaSi imateben, aramed viTardebian, ixvewebian da swavloben, Tu rogor gaugon mSoblebs da sxva adamianebs, rogor iarsebon cvalebad da problemebiT savse garemoSi. adreuli asakis bavSvis normaluri da jansari ganviTarebisTvis ar aris sakmarisi misi mxolod sakvebiT, usafrTxoebiT da janmrTelobiT uzrunvelyofa, aucilebelia masTan urTierToba/interaqtia, stimulacia, siTbo da SemecnebiTi savarjiSoebi.

saerTaSoriso gagebiT, adreuli asakis bavSvoba iwyeba Casaxvidan da grZel-deba 8 wlis asakamde. aRsaniSnavia, rom sxvadasxva literaturaSi es asakobrivi zRvrebi SeiZleba sxvadasxva iyos. saqarTveloSi adreuli asakis bavSvad miiCneva bavSvi sami wlis asakamde. am asakobrivi jgufis bavSvebi, ZiriTadad, sagnebis meSveobiT aRiqvamen samyaros. isini mimarTaven eqsperimentebs, iReben arasasurvel Sedegebs da xvdebian, rom meoredac am qcevis imave saxiT gameoreba imave Sedegis momtani iqneba. am dros aucilebelia, rom mSoblebma da mZrunvelebma maT usafrTxo garemo Seuqmnan.

adreuli asakis bavSvis ganviTarebis etapebis CarCo

Tavi VI

asaki	ras akeTeben	ra sWirdebaT
3 Tvemde	am asakSi isini Tvals ayoleben sagnebs, iRimian, moswonT saxeebis da naTeli ferebis yureba. pirvelad xedaven zeda da qveda kidurebs, Tavs weven da abruneben xmauris mimarTulebiT, tirian, magram xSirad Cumdebian xelSi ayvanisas.	fizikuri safrTxeebisgan dacva. adekvaturi kveba, adekvaturi jandacva (imunizacia, rehidrataciuli Terapia/ gauwyloebisgan dacva, higienuri normebis dacva), motoruli da sensoruli stimulacia, saubari masTan, mSoblis mxridan pasuxismgeblobiT aRsavse da mgrZnobiare damokidebuleba.
4-6 Tvis	am asakisTvis bavSvebi xSirad iRimebian, mSoblebis da ufrosi da/Zmis danaxvaze gamoxataven dadebiT emociebs, imeoreben moqmedebes, romlebsac maTTvis saintereso Sedegi mohyveba, ismenen yuradRebiT, pasuxoben, rodesac elaparakebian mas, icinian da kiskiseben, baZaven xmebs, Seiswavlian qveda da zeda kidurebs, pirSi ideben sagnebs, daxmarebiT SeuZliaT dajdoma, brundebian muclidan zurgze da piriqiT, xtebian wamojdimisas, swrafad moZraoben, itaceben sagnebs cera TiTis gamoyenebis gareSe.	fizikuri safrTxeebisgan dacva. adekvaturi kveba, adekvaturi jandacva (imunizacia, rehidrataciuli Terapia/ gauwyloebisgan dacva, higienuri normebis dacva), motoruli da sensoruli stimulacia, saubari masTan, mSoblis mxridan pasuxismgeblobiT aRsavse da mgrZnobiare damokidebuleba.
7-12 Tvis	bavSvebi imaxsovreben martiv movlenebs, cnoben sakuTar Tavs da aRiqvamen sakuTari sxელის ნაწილებს, ნაწილებს, cnoben sakuTar saxels da sxva sityvebs, amboben pirveli mniSvelobis mqone sityvebs, Seiswavlian da aqneven xelSi aRebul sagnebs. jdebian da dgebian damoukideblad, SeuZliaT siaruli, morcxvoben ucxo adamianebis danaxvisas.	fizikuri safrTxeebisgan dacva. adekvaturi kveba, adekvaturi jandacva (imunizacia, rehidrataciuli Terapia/ gauwyloebisgan dacva, higienuri normebis dacva), motoruli da sensoruli stimulacia, saubari masTan, mSoblis mxridan pasuxismgeblobiT aRsavse da mgrZnobiare damokidebuleba.

1-2 wlis	am asakSi bavSvebi baZaven mis garSemo myofi adamianebis qmedebes, saubroben da esmiT sityvebi da am sityvebis azri. uxariaT, rodesac raimes uyvebian da moswonT sagnebiT TamaSi, fexze dganan myarad da dadian, adian kibeze, darbian, moswonT damoukideblad moZraoba, aseve moswonT nacb adamianebTan urTierToba. grZnoben sagnebis sakuTrebas, iZenen megobrebs, wyveten problemebs, gamoxataven siamayes Sedegebis miRwevisas.	wina asakobrivi kategoriis saWiroebTan erTad, bavSvebs sWirdebaT daxmareba moZraobebis asaTvisblad, raTa iswavlon metyvelebisa da fiqris marTva, TamaSi da sxva bavSvebTan urTierToba. janmrTelobis dacvis TvalsazrisiT mniSvelovania Wiebisgan da sxva parazitabisgan gaTavisufleba.
2-3,5 wlis	am asakisTvis bavSvebs uxariaT axali unar-Cvevebis SeZena, swrafad swavloben enas/ metyvelebas, yovelTvis mzadyofnaSi arian imoZraon, srulad akontrolben xelebs da TiTebis, advilad Riziandebian, moqmedeben ufro damoukideblad, magram mainc damokidebuli arian mozdilebze, imeoreben nacb qmedebes.	wina asakobrivi kategoriis saWiroebTan erTad, am asakis bavSvebs sWirdebaT Semdegi qmedebebisaTviseba: gaakeTon arCevani, iTamaSon Teatraluri rolebi, aTvalieron/waikiTxon ufro da ufro rTuli wignebi, imReron sayvareli simRerebi, amoxsnan martivi gamocana/ amocanebi.
3,5-5 wlis	am asakisTvis bavSvebs ufro didxans aqvT yuradRebis dayovnebis unari, iqceviau daufigreblad/gauazreblad, xSirad iqceviau sulelurad, arian aRgznebuli, amboben moulodnel rameebis, svamen uamrav kiTxvas, iTxoven zrdsruli adamianis sagnebs da cdiloben qcevaSi mibaZon mas, gabedulad cdian sakuTar fizikur monacemebis, amJRavneben grZnobebs, roca TamaSoben Teatralur rolebs, moswonT megobrebTan TamaSi, ar moswonT TamaSSi wageba, sxvas uziareben sagnebs da swavloben rigrigobiT TamaSS.	wina asakobrivi kategoriis saWiroebTan erTad, am asakis bavSvebs sWirdebaT: natifi motorikis ganviTareba, metyvelebis dasaxvewad kiTxva da simRera, TanamSromlobis unaris ganviTareba daxmarebisa Tu nivTebis Txovebis gziT, kiTxvisa da weris mcdeloba.

5-8 wlis	am asakSi bavSvebs uviTardebaT mzardi interesi adamianebis da sxvadasxva movlenis/sagnis mimarT, ainteresebT ricxvebi/ cifrebi, asoebi, wera da kiTxva. ufro metad rwmundebian sakuTar fizikur SesaZleblobebSi, laparakoben sakuTar grZnobebze, moswonT zrda sruli adamianebi iT moqceva, moswonT gareT TamaSi, TamaSoben sxva bavSvebTan erTad.	wina asakobrivi kategoriis saWiroebebTan erTad, am asakis bavSvebs sWirdebaT Semdegi qmedebebis SesaZleblobebi: ganaviTaron wera-kiTxvis unari, monawileoba miiRon problemebis gadaWraSi, CaerTon jgufur muSaobaSi, darwmundnen sakuTar SesaZleblobebSi, daakvirdnen sagnebs/movlenebs da gaaanalizon is, ganaviTaron sicocxlisTvis saWiro ZiriTadi unar-Cvevebi, daeswron saganmanaTleblo RonisZiebs.

Tavi VI

prenataluri ganviTareba

prenataluri ganviTareba dinamiuri procesia, romlis meSveobiTac adamianis erTujrediani zigota gardaiqmneba 100 triloni ujredisagan Semdgar zrdasrul organizmad. dReisaTvis mkvlevarebisaTvis cnobilia, rom zrdasruli organizmis mier Sesrulebuli mravali yoveldRiuri moqmedebis unari yalibdeba fexmZimobis periodSi, xSirad _ dabadebamde didi xniT adre.

Sobis wina momwifebis periodi sul ufro xSirad aRiqmeba, rogorc mosamzadebeli dro, romlis ganmavlobaSi adamianis ganviTarebadi organizmi iZens mraval struqturas da avarjiSebs mraval unar-Cvevas, romelic saWiroa Sobis Semdgomi sicocxlisaTvis.

adamianis fexmZimoba, Cveulebriv, 38 kviramde grZeldeba dawyebuli ganay-ofierebis, anu Casaxvis momentidan dabadebamde.

ganayofierebis Semdgomi pirveli 8 kviris ganmavlobaSi adamianis ganviTarebad organizms embrioni ewodeba, rac `SigniT mzards~ niSnavs. embrionul periodSi yalibdeba adamianis organizmis umTavresi sistemebi.

8 kviris Sesrulebidan fexmZimobis bolomde adamianis ganviTarebad organizms `Canasaxi~ ewodeba~. aRniSnuli drois ganmavlobaSi, romelsac Canasaxis periodi ewodeba, organizmi izrdeba da misi sistemebi funqcionirebas iwyeben. **adamianis ganviTareba muclad yofnis periodSi Tveebis mixedviT**

Tve	ganviTarebis maxasiaTeblebi
pirveli	kvercxujredis ganayofiereba, zigotis implantacia saSvilosnos kedelSi, ujredebi intensiurad mravldeba, embrionaluri stadia grZeldeba 2-dan 8 kviramde, nervuli sistema iwyebis ganviTarebas.
meore	guli da sisxlZarvebi viTardeba, swrafi tempiT viTardeba Tavis midamo, yalibdeba Tvalebis detalebi, viTardeba Sinagani organoebi, gansakuTrebiT, saWmlis momnelebeli organoebi, sasqeso organoebi viTardeba swrafad da yalibdeba bavSvis sqesi, zeda da qveda kidurebi viTardeba da izrdeba, iwyeba sustad gamoxatuli guliscema.
mesame	Tavi swrafad izrdeba, iwyeba Zvlebis formireba, saWmlis momnelebeli organoebi iwyeben funqcionirebas, zeda da qveda kidurebi, TiTebi iwyeben spontanur moZraobebs. sigrZe _ 75 mm, wona _ 28 g.
meoTxe	sxeulis qveda nawilebi swrafad izrdeba, rendgeniT ukve SeiZleba Zvlebis garCeva, refleqsuri moZraoba ufro SesamCnevi xdeba, guliscema ukve kargad SesamCnevia, sasqeso organoebi bolomde Camoyalibebulia. sigrZe _ 18 sm , wona _ 140 g.
mexuTe	deda iwyebis Svilis refleqsuri moZraobis SegrZnebas, viTardeba yurebis da cxviris xrtilebi, yalibdeba xelis da fexis frCxilebi, iwyebis cera TiTis wovas, slokins da fexebis dartymas. sigrZe _ 30 sm, wona _ 400 g.
meeqvse	Tvalebi srulad Camoyalibebulia, viTardeba kanqveSa cximovani qsovili. sigrZe _ 36 sm, wona _ 900 g.
meSvide	intensiurad viTardeba Tavis tvinis qerqi. sigrZe _ 43 sm, wona _ 1.4 kg.

merve	cximovani fena Camoyalibebulia, frCxilebi scdeba TiTis kideebs. sigrZe _ 43 sm, wona 2.2 kg.
mecxre	amodis Tmis safari, organoTa sistemebi aqtiurad muSaobs, bavSvi iRebs dabadebisTvis saWiro pozicias, TaviT qvemoT. axalSobili unda iyos sigrZiT 53 sm, woniT _ 3.1 kg.

am cxrilis gamoyenebisas unda gvaxsovdas, rom nervuli qsovilis Camoyal-
ibebis etapebi yvelaze mgrZnobiarea, Tumca ar unda vifiqroT, rom sxva etapebi
naklebmniSvnelovania. kargad unda gaviTavisot isic, rom dabadebamde dedis sxuli bavSvis garemos
warmoadgens. swored am gadasaxedidan yvelaferi, rac qalis sxulSi xdeba, aisaxeba bavSvis
janmrTelobaze, fsiqoemociur da socialur ganviTarebaze. ufro metic, arsebobs Teoriebi, romlebis
Tanaxmadac, erTi SexedviT umniSvnelo faqtorebsac ki SeuZliaT Zlieri zegavlana moaxdinon bavSvis
cxovrebase dabadebidan ramdenime aTeuli wlis Semdegac ki.

Tu am yvelafers gaviTvaliswinebT, gasagebi xdeba, rom aucilebelia deda uzrunvelyofili iyos
srulfasovani kvebiT, rac, rogorc wesi, niSnavs bavSvis srulfasovan kvebas; Tavidan unda iqnes
acilebuli yvelanairi daavadeba da yoveli wamlis miRebisas aucilebelia eqimTan konsultacia.
garda amisa, orsuls unda hqondes medikamentebis CamonaTvali, romlis miRebac dasaSvebia
misi mdgomareobis gaTvaliswinebiT. orsuloba TavisTavad did cvlilebebs iwvevs da yoveli damatebiTi
daavadeba kidev erTi stresia qalis organizmisTvis. orsuls unda Seeqmnas SeZlebisdagvarad jansaRi
fizikuri da fsiqosocialuri garemo, raTa Tavidan iqnes acilebuli iseTi problemebi, rogoricaa Tandayolili
daavadebebi, naadrevi mSobiarooba da iseTi paTologiebi, romlebmam SeiZleba Tavi iCinos wlebis
Semdeg.

erT-erT yvelaze gavrcelebul risk-factors warmoadgens orsulebis mier sigaretis moweva.
Tambaqos kvamli embrionze an nayofze damazianeblad moqmedebs da iwvevs sxvadasxva organosa
da sistemis, maT Soris, sasqeso organoebis ganviTarebis mankebs. **wlamde asakis bavSvis motoruli
ganviTareba da misi Sefaseba**

motoruli ganviTarebis Sefaseba bavSvis janrTelobis Sefasebis erT-erTi mniSvnelovani
momentia. **motoruli ganviTareba aris bavSvis unari sxvadasxva jgufis kunTebis gamoyenebiT
Sesarulos esa Tu is moZraoba.** igi moicavs uxeS da natif motorikas. **uxeSi motorika** aria bavSvis unari
akontrols msxvili kunTebi, romlis saSualebiTac igi axerxebes Tavis daWeras, jdomas, siaruls da sxv.
natifi motorika aris bavSvis unari akontrols wvrili kunTebi (xeli, Tvali), romlis saSualebiTac igi
axerxebes Tavli gaayolos sagnebs, moeWidos saTamaSos da sxv.

motoruli ganviTarebis Sefaseba bavSvze dakvirvebis Tanmimdevruli pro-
cesia, romlis drosac fasdeba bavSvis asakis Sesabamisi miRwevebi da unar-Cvevebi motorul sferoSi.
aseve, droulad ganisazRvrebis ganviTarebis CamorCenis safrTxe.

bavSvis fizikuri da motoruli ganviTarebis maCveneblebi

asaki	uxeSi motorika	natifi motorika

0-1 weli	• 1 Tvis _ mucelze wolisas cdilobs Tavis wamowevas. • 2 Tvis _ uWiravs Tavi sworad, mucelze wolisas gulmkerds wevs magididan. • 3 Tvis _ mucelze wolisas eyrdnoba idayvebs, Tavisuflad uWiravs Tavi. • 4 Tvis _ brundeba zurgidan mucelze. • 6 Tvis _ brundeba muclidan zurgze, jdeba daxmarebiT. • 7-8 Tvis _ jdeba damoukideblad. • 8 Tvis – cocavs. • 9 Tvis _ dgeba daxmarebiT. • 11-12 Tvis _ damoukideblad dgas sayrdenis gareSe. • 12 Tvis – dadis.	• 1 Tvis _ afiqsirebs mzeras sinaTleze. • 2 Tvis _ Tvals ayolebs moZrav sagans. • 4-4,5 Tvis – cdilobs ori xeliT miswvdes saTamaSos da miitanos pirTan. • 5 Tvis _ mSoblebis xelidan iRebs saTamaSos. • 6 Tvis _ erTi xeliT iRebs saTamaSos, gadaaqvs erTi xelidan meoreSi. • 7 Tvis _ aTvalierebs da erTimeores urtyams saTamaSoebs • 9 Tvis _ saTamaSos iWers 3 TiTiT. • 10-11 Tvis _ saTamaSos iWers 2 TiTiT. • 12 Tvis _ aRebs da xuravs yuTs, usvams fanqars qaRaldze.
1-3 weli	• 15 Tvis _ adis safexurze, SeuZlia moZraoba ukan svliT. • 18 Tvis _ darbis, SeuZlia joxze gadabijeba, winaRobaze gadasvla. • 24 Tvis _ darbis, adis da Camodis kibeze dauxmareblad (orive terfis erT safexurze moTavsebiT). • 2-2,5 wlis – sirbili, ukusvliT siaruli, winaaRmdgegobaze gadabijeba. • 3 wlis _ fexis monacvleobiT abijebis 30 sm-is simaRlis bariers.	• 1,5 wlis – agebs koSks 2-3 kubiT, Cxapnis, acmevs da xdis Tojinas, SeuZlia wignis gadafurcvla, Cacmis dros exmareba ufross xeლების და ფეხების win wamoweviT. • 2-2,5 wlis – agebs koSks 4-7 kubisagan, damoukideblad Wams, TviTon ixdis fexsacmels, windas, quds, SeuZlia wignis gadafurcvla. • 3 wlis – SeuZlia wyliani Wiqis gadatana, xatavs horizontalur da vertikalur xazebs, ixatavs wres.

saSiSroebis niSnebs ganekuTvneba, Semdegi faqtorebi:

uxeSi motorika

- 3 Tvis _ ver iWers Tavs.
- 4 Tvis _ xelis mokidebis da wamowevisas ar iwevs dasajdomad.
- 5 Tvis _ ar brundeba zurgidan mucelze.
- 8 Tvis _ ver jdeba damoukideblad.
- 11 Tvis _ daxmarebiTac ver dgeba fexze.
- 15 Tvis _ ar dadis calxelmokidebuli.
- 18 Tvis _ ar dadis damoukideblad.
- 24 Tvis – fexs ar urtyams burTs.
- 36 Tvis _ kibeze ver adis daxmarebis gareSe.

natifi motorika

- 2 Tvis _ ar afiqsirebs mzeras saganze.
- 5 Tvis _ ar SeuZlia saTamaSos daWera.
- 7 Tvis _ ar SeuZlia saTamaSos erT xelSi daWera da meoreSi gadatana.
- 9 Tvis _ ar SeuZlia saTamaSos xelidan xelSi gadatana.
- 10 Tvis _ ar SeuZlia saTamaSos daWera ori TiTiT.
- 15 Tvis _ ar SeuZlia sagnis aReba an dadeba.
- 24 Tvis _ ver atarebs borblan saTamaSos.
- 36 Tvis _ ar SeuZlia swori xazis gasma, ver ixatavs wres.

motoruli ganviTarebis Sefasebisas gaTvaliswinebuli unda iyos is faqti, rom zogjer bavSvi `tovebs~ zogierT etaps. mag.: SeiZleba ar daiwyos xoxva da pirdapir daiwyos siaruli. da es ar iTvleba paTologiad.

**motoruli ganviTarebis xelSewyobisTvis aucilebelia Semdegi faqto-
rebis gaTvaliswineba, kerZod, aucilebelia bavSvis moZraobebis waxaliseba: 1 wlamde**

- sawolTan saTamaSoebis Camokideba, raTa bavSvi Seecados, miswvdes maT.
- xelSi saTamaSos Cadeba, raTa bavSvma daiWiros is.
- xoxvis `teqniki~ dasauflebad gaSlili sivrcis uzrunvelyofa, saTamaSoebis ise moTavseba, rom bavSvs saTamaSos xelSi Casagdebad misken moZraoba dasWirdes.
- kovzis xelSi micema da `Wamis~ procesSi monawileoba.

1 wlisTvis

- skamze, taxtze, savarZelze acocebis xelSewyoba.
- burTis gagoreba da gadagdeba.
- burTze fexis dartyma.
- iseTi TamaSebi da saqmianobebi, romlebic xelis kunTebis ganviTarebaSi daexmareba: mag., msxvili sagnebis yuTSi Calageba da gadmoyra, koSkis awyoba, damoukideblad Wama, xatva da sxv.
- qaRaldis daxeva.

2-3 wlisTvis

- funjiT xatva, makratliT gamoWra, Zerwva.
- `wera~.
- wvrili saTamaSoebis yuTSi Cayra.
- xtunva, burTiT TamaSi, askinkila, TiTis wvrebze siaruli.
- comiT TamaSi.
- wignis `kiTxva~.

0-3 wlamde asakis bavSvis SemecebiTi ganviTareba da misi Sefaseba

SemecebiTi (kognituri) ganviTareba aris bavSvis unari aRiqvas, gaaanalizos, daimaxsovros, miiRos gadawyvetileba da SeZlos problemis gadaWra. kognituri sferos ganviTareba aris damokidebuli saskolo mzaoba. bavSvTa adreul asakSi kognituri sferos ganviTareba miuTiTebis metyvelebis ganviTareba. termini, **ganviTarebis niSnebi**, gamoiyeneba bavSvis asakis Sesabamisi miRwevebis aRsaniSnavad, magaliTad, damoukideblad gadatrialeba, damoukideblad wamojdoma, xoxva, siaruli. bavSvis ganviTareba SeiZleba CaiTvalos normis Sesabamisad, Tu igi saTanado asakSi aRwevs ganviTarebis yvela sferos niSans.

bavSvis ganviTarebis Sefaseba ar unda eyrdnobodes mxolod anamnezur monacemebs, dedis subieqtur mosazrebas; aucilebelia ganviTarebis Seferxebis saSiSroebis niSnebis da ganviTarebis calkeuli sferos asakis Sesabamisi niSnebis Seafaseba, dedisa da bavSvis urTierTobaze dakvirveba.

bavSvze dakvirvebisas gaiTvaliswineT, rom misi asakis Sesaferi moqmedebani 4-5 Tvis asakSi mniSvnelovan informacias iZleva misi zogadi ganviTarebis statusze.

Tu bavSvi ver asrulebs asakis Sesabamisi moqmedebebs, saSiSroebis niSnebis Sefasebisas unda gamoiricxos aRmzrdelobiTi xasiaTis mizezebi (bavSvi SeiZleba ver xoxavdes, Tu mas amis saSualebas ar aZleven, bavSvi SeiZleba cudad iWerdes an ikavebdes saTamaSos, Tu mas arasdro aZlevdnen saTamaSos).

bavSvis ganviTarebis Sefaseba niSnavs asakis Sesaferisi unar-Cvevebisa da saSiSroebis niSnebis gansazRvras. TiToeuli unari garkveul asakSi yalibdeba, yvela Semdgomi unaris Camoyalibeba damokidebulia ganvilil asakobriv periodSi Camoyalibebul unar-Cvevebze. mag.: bavSvi ver dadgeba, Tu ar dajda; ver gailvis, Tu ar dadga da sxv. romelime erT sferoSi CamorCena SesaZlebelia sxva sferos ganviTarebis Seferxebis mizezi gaxdes. mag.: Tu bavSvi ver dadis, is ver ikvlevs garemos, amas SeiZleba mohyves Semecebis ganviTarebis Seferxeba. Tumca, aseT SemTxvevaSi mSoblebis saTanado daxmarebiT bavSvis gonebrivi ganviTareba Seuferxeblad warimarTeba. ase, rom SesaZlebelia bavSvs aReniSnebodes mxolod erTi sferos CamorCena.

1 wlamde asakSi motoruli ganviTarebis Seferxeba ufro advili amosacnobia vidre SemecebiTi ganviTarebis Seferxeba. motoruli ganviTarebis Seferxeba SesaZloa warmoadgendes kognituri ganviTarebis Semdgomi Seferxebis sawyis niSans. aucilebelia garkveuli klinikuri niSnebis gansazRvra motoruli ganviTarebis Seferxebis gamosavlenad. es niSnebi Semdegia: kunTovani tonusis cvlilebebi,

motoruli unaris Camoyalibebis atipiuri mimdinareoba, atipiuri moZraobebi, paTologiuri refleqsebis arseboba. aRsaniSnavia, rom bavSvis fsiqomotoruli ganviTareba yovelTvis ar mimdin areobs sqemis mixedviT, calkeul SemTxvevebSi igi SeiZleba CamorCes an win gauswros asa kobrivi periodebs. es damokidebulia bavSvis janmrTelobis mdgomareobaze, socialur garemoze, aRzrdisa da movlis pirobebze da sxv. Sesabamisad, yovel calk eul SemTxvevaSi saWiroa dadgindes CamorCenis mizezi _ nervuli sistemis dazianeba, interkurentuli da ava deba Tu movlisa da aRzrdის defecti.

კოგნიტური განვითარების სეფაზა (1-12 წელი)

ასაკი/ წელი	სფერო/გრუნობათა ორგანოები	განვითარების ნიშნები
1	მხედველობა	ხანმოკლე აფიქსირება მზერას.
	სემეცნებულობა/სმენა	კრთება ზღერს ხმაურზე.
2	ნატიფი მორიკა/ მხედველობა	წვალს აყოლებს მოწვალს საგანს.
	სემეცნებულობა/სმენა	რეაგირებს ხმაზე.
	სემეცნებულობა/მეტყველება	იწყებს რუწვას, წვალს ტყვას ცალკეულ ბგერებს.
	სოცალური/ემოცია	იწვალს ლაპა რაკის ან გაწი მების სპასუ ხოდ.
3	მხედველობა	ხანგრძლივად აფიქსირება მზერას უწვალს საგანზე.
	მხედველობა	აბრუნებს წვალს საგნის მიმართულებით, აფიქსირება მას და აყოლებს წვალს სრულად, ყველა მიმართულებით.
	სემეცნებულობა/ნატიფი მორიკა	აწვალს რაკის ხელს, აკვირდება სახეებს.
	ემოცია/სემეცნებულობა/ სოცალური	რდესაც ღლარაკებთან, იწვალს და წვალს ტყვას ცალკეულ ბგერებს.
	ნატიფი მორიკა	სწვალს წვალს ხელს ცადებულ საგანს.
	ემოცია/სოცალური	ნაცნობი პირის ისა და საგნის დანახვას გამოხატავს სხარ ულს ფეხების მოწვალს და ბგერებით.
4	სემეცნებულობა /სმენა	აბრუნებს წვალს ხმაურის სპასუხოდ.
	სემეცნებულობა	იწყებს გარემოს დაწვალს რებას.
	ნატიფი მორიკა	იწვალს საგნისაკენ, იწვალს ხელთან მითანს საწვალს სოს და მიაყვს პირთან.
	ემოცია	ხმამარლა იცინ ის.
	ემოცია/სოცალური	ცნობს ახლებს, გამოხატავს დადებით ემოციებს.
6	ნატიფი მორიკა	ხელთან ხელს გადმოწვალს საწვალს სოს.
	სემეცნებულობა	ნაცნობ ადამიანებს უცხოებისგან ასწვალს, უცხოებს.
	კოგნიტური/მეტყველება	თითებს, გამოწვალს ცალკეულ მარცვლებს.

	socialuri	reagirebs sakuTar saxelze.
9	natifi motorika	saTamaSos sami TiTiT iRebs.
	SemecnebiTi	kiTxvaze `sad aris~ irCevs saTanado sagans saTamaSoebidan.
	socialuri	icis sakuTari saxeli, trialdeba daZaxebaze.
	SemecnebiTi/socialuri	Txovnaze ukravs taSs, uqnevs xels.
12	natifi motorika	sagnebs iRebs cerisa da saCveneбели TiTis gamoyenebiT.
	natifi motorika	aRebs da xuravs yuTs, usvams fanqars qaRaldze, cdilobs manqanis gagorebas.
	SemecnebiTi	asrulebs martiv davalebebs.
	SemecnebiTi	nacnob gmirebs da sagnebs wignSi TiTiT gviCvenebs.
	SemecnebiTi/metyveleba	mizanmimarTulad ambobs 2-4 sityvas.

O

kognituri ganviTarebis Sefaseba (15 Tve-3 weli)

asaki/ Tve	sfero/grZnobaTa organoebi	ganviTarebis niSnebi
15	SemecnebiTi/metyveleba	ambobs ramdenime sityvas, zogjer maT Zalian amaxinjebs.
	natifi motorika	xatavs uswormasworo figurebs.

	natifi motorika/ TviTmomsaxureba	kovzi da Wiqa damoukideblad uWiravs.
	SemecnebiTi	uTiTebis saganze, romelic unda.
18	SemecnebiTi/metyveleba	bevr sityvas ambobs gasagebad.
	SemecnebiTi	arCevs formebs: burTi, kubi da sxv.
	natifi motorika/ TviTmomsaxureba	SeuZlia tansacmlis gaxda.
	natifi motorika	3 kubiT agebs koSks.
	natifi motorika/ TviTmomsaxureba	SeuZlia Wamos damoukideblad.
24	natifi motorika	gadaSlis saTiTao furcels.
	natifi motorika	aSenebs 4-7-kubian koSks.
	SemecnebiTi/metyveleba	ambobs 2-3-sityvian winadadebebs.
	SemecnebiTi/metyveleba	saubrisas iyenebs nacvalsaxeles: me, Sen, Cemi.
36	SemecnebiTi/metyveleba	metyvelebaSi iyenebs rTul winadadebebs.
	SemecnebiTi/metyveleba	xSirad svams kiTxvebs : `ratom?~ `sad?~ `rodis?~
	kognituri	sworad da mizanmimarTulad iyenebs sagnebs TamaSSi.
	SemecnebiTi/metyveleba	sworad aCvenebs da asaxeles 4 ZiriTad fers.
	socialuri/ SemecnebiTi	Cndeba roluri TamaSebis elementebi (mag.: dedaSvili).
	natifi motorika	fanqriT xatavs wres, qmnis martiv, naZerw figurebs.

ganviTarebis Seferxebis saSiSroebis niSnebs ganekuTvneba Semdegi faqto-

rebi:

- 2 Tvis – ar iRimeba;
- 3 Tvis – ar reagirebs dedis gamoCenaze, ar iCens misadmi interest;
- 9 Tvis – ar iCens interest TamaSze `Wita~;
- 12 Tvis – ar eZebs damalul sagans;
- 15 Tvis – ar icis ZiriTadi saojaxo nivTebis daniSnuleba (cocxi, telefoni, Cangali, kovzi);
- 2 wlis – ver ajgufes sagnebs (mag.: cxoveles, transports);
- 3 wlis – ar esmis martivi wesebi, ver asaxeles saxels srulad;
- 4 wlis – saTanadod ver iyenebs sityvebs _ „me“ da Sen“;
- 5 wlis – iolad efanteba yuradReba da ver axdens koncentrirebas raime saqmianobaze 5 wuTze met xans, ar icis ferebi da Tundac erTi aso;
- 6 wlis – ar icis sakuTari misamarTi an dabadebis dRe.

0-3 wlamde asakis bavSvis emociuri da socialuri ganviTareba da misi Sefaseba

emociuri ganviTareba gulisxmobs bavSvis unars gamoxatos adekvaturi emociebi. socialuri ganviTareba ki _ bavSvis unars daamyaros mWidro kontaqt garSemomyofebTan da garemosTan.

centraluri nervuli sistemis ganviTarebis mniSvnelovani maxasiaTebelia bavSvis emociuri statusi da socialuri ganviTarebis parametrebi. rac ufro mcire asak i saa bavSvi, miT ufro naklebi emociebi aqvs da isic TiTqmis yo velTvis uaryofiT xasiaTis (yviri, tirili), aseve nakleb reagirebs garSemomyof pirebze. dadebiTi emo c ebi ufro mogvianebiT, 1-1,5 Tvis asakSi vlindeba RimiliTa da bger iTi intonaciebiT. erTi Tvidan bavSvi interest iCens dedis ZuZu sadmi da pirvelad iRimeba, me-9, me-12 kviras iwyebs sicils, xe le bisa da fexebis moZraobas, me-4, me-5 Tves ufrosis miaxl oebisas aRebs pirs da farTod axels Tvalebs (saorientacio moZraoba), ra sac sixaruli an, piriqit, SiSi, uaryofiT reaqla mosd

Tavi VI

evs. me-4, me-5 Tves bavSvi kargad cnobs dedasa da axloblebs. dadebiT emo ciebs da socialur urTierTobebis mniSvnelovani roli eniWeba pirovnebis, misi nebelobis da socialuri xasiaTis CamoyalibebaSi.

emociur da socialur ganviTarebaze moqmedebs Semdegi faqtorebi:

- adekvaturi kveba (vitaminebiTa da mikroelementebiT mdidari sakvebi).
- Tandayolili (genetikuri daavadebebi, samSobiaro travma) Tu SeZenili (cnsinfeqla, sisxlCaqla) daavadebebi.
- bavSvTan urTierToba da TamaSi (mofereba, saubari, simRera, asakis Sesabamisi TamaSebi, asakis matebasTan erTad sxva bavSvebTan TamaSi da sxv.);
- asakis Sesatyvisi waxaliseba

bavSvis emociuri da socialuri ganviTarebis maCveneblebi

asaki	emociuri ganviTareba	socialuri ganviTareba

0-1 weli	• 2-3 Tvis _ iRimeba laparakis an gaRimebis sapisuxod. • 3 Tvis – RuRunebs, usmens bgerebs. • 3-4 Tvis _ imeorebs ufrosebis saxis gamometyvelebas da emocias. • 4 Tvis _ xmamaRla icinis ufrosebis Rimlisa da TamaSis sapisuxod. • 5 Tvis _ xangrZlivad RuRunebs, cnobs dedis xmas, asxvavebs moferebiT da mkacr tonebs. • 7 Tvis _ gamoxatavs sixaruls, rodesac eTamaSebian. • 8 Tvis – ucxoobs. • 9 Tvis _ icis Tavisi saxeli, kiTxvaze _ `sad aris~ _ irCevs saTanado sagans saTamaSoebidan. • 11-12 Tvis _ asrulebs mozdilTa elementarul Txovnebs, baZ avs mozdilebs.	• 1-2 Tvis – kvebis dros akvirdeba dedis saxes. • 3 Tvis _ nacbobi pirebisa da sagnis danaxvaze gamoxatavs sixaruls fexebis moZraobiT da bgerebiT. • 4 Tvis _ iwyebs garemos daTvalierebas. • 5-6 Tvis _ ucxo pirebs asxvavebs nacbobebsgan. • 9 Tvis _ Txovnaze ukravs taSs, iqnevs xels. • 10-11 Tvis _ gulisuriT ikvlevs garemos, TamaSobs mSoblebTan. • 12 Tvis _ asrulebs mozdilTa elementarul Txovnebs.
1-6 weli	• 2 wlis – gamoxatavs damoukideblobas, ukmayofilobas, brazdeba mSoblebTan ganSorebisas. • 3 wlis – gamoxatavs sxvadasxva emocias (sixaruls, gabrazebas, SiSs da sxv); SedarebiT advilad Sordeba mSoblebs. • 4 wlis _ aRiqvams Tavis Tavs mTlianobaSi, xSirad ver asxvavebs fantazias da realobas, xSiria monstrebis, Ramis SiSebi. • 5 wlis _ axvavebs fantazias realobisagan.	• 15 Tvis – baZavs ufrosis saqmianobas. • 24 Tvis – iwyebs TamaSs sxva bavSvebTan. • 3 wlis – TamaSis dros icavs Tavis rigs, esmis Ggansxvaveba `Cemi~/`sxvisi~. • 4 wlis – ainteresebs axali saqmianobebi, interesiT TamaSobs bavSvebTan, `roluri~ TamaSebi. • 5 wlis – survili aqvs megobrebs asiamovnos, eTanxmeba wesebs, unda, rom moswondeT.

emociuri da socialuri sferos ganviTarebis saSiSroebis niSnebs ganekuTvneba Semdegi faqtorebi:

- 4 Tvis _ ar aris adekvaturi (socialuri) Rimili an sicili.
- 6 Tvis – ar icinis mSoblebTan TamaSis dros; ar aqvs kargi TvaliT kontaqt.
- 12 Tvis – Zneli dasawynarebelia, Sexebisas vlindeba spontanuri gaWimva-hipertonusi. ar aris mijaWvuli aRmzrdelze.
- 15 Tvis _ ar urTierTobs mSoblebTan.
- 18 Tvis – ar gamoxatavs interess sxva bavSvebis mimarT.
- 2 wlis – mizezis gareSe ikbineba, kivis, urtyams.
- 3 wlis – Zalian uWirs dedasTan ganSoreba, ar TamaSobs sxva bavSvebTan.
- 4 wlis _ isev tiris, roca mSoblebi toveben; ar erTveba TamaSSi; yuradRebas ar aqcevs sxva bavSvebs, ar ekontaqteba ojaxis wevrebis garda sxva adamianebs.
- 5 wlis _ avlens zedmet SiSs an Warb agresias; mSoblebs ver Sordeba protestis gareSe; ar TamaSobs sxva bavSvebTan, ar gamoxatavs emociებს, uWirs ufrosebTan da TanatolebTan urTierToba.

emociuri da socialuri sferos ganviTarebis xelSewyobisaTvis aucilebelia Semdegi faqtorebis gaTvaliswineba:

- bavSvi xelSi unda aviyvanoT, moveferoT. Sexeba, alersi tvinis ganviTarebis mZlavri stimulia.
- saWiroa bavSvTan xSiri saubari, leqsebis, zRaprebisa da moTxrobebis wakiTxva.
- saWiroa bavSvis nebismieri warmatebis sapauxod Seqeba da taSi (mag.: `maCvene Tojina~, `dauqnie xeli~ da sxv.) pataras Zalian uxaria, rodesac aqeben, saqciels uwoneben da cdilobs, gaimeoros Tavisi miRwevebi, raTa kvlav moisminos saqebari sityvebi.
- saWiroa 6 Tvidan sxva bavSvebTan, ojaxis wevrebis garda sxva ufrosebTan urTierTobis damyarebis SesaZlebloba mivceT. bavSvebi am asakSi erTad ver TamaSoben, mxolod aTvaliereben erTmaneTs da SeiZleba saTamaSosTvis Cxubic ki mouvideT, magram amiT isini urTierTobas swavloben. 2-3 wlis asakidan bavSvebs saSualeba unda mivceT, erTad iTamaSon, erTad TamaSis martivi wesebi unda vaswavloT.
- patara imeorebs ufroebis Jestებს, mimikas, ganwyobilebasac ki; mSoblebma bavSvs yovelTvis dadebiTi magaliTi unda miscen. patara qcevas ara SegonebiT, aramed imitaciIT swavlobs.
- bavSvs unda vaswavloT Tanatolebis mowoneba,, TanagrZnobis gamoxatva mag.: `nino pataraa, Sen ki masze ufrosi xar, daexmare, dauTme an aTxove~.
- zedmeti akrZlavebs Tavi unda avaridoT.

6.3 Sua bavSvobis periodi (6-dan 11-12 wlamde)

fizikuri da motoruli ganviTareba

Sua bavSvobis periodis **fizikuri da motoruli ganviTarebis Taviseburebebia:**

- daaxloebiT 6-8 wlis asakSi Tavis tvinis wina nawili perioduli `naxtomebiT` izrdeba;
- gogonebisa da biWebis motorul ganviTarebaSi praqtikas didi mniSvneloba aqvs;
- fizikuri motoruli unaris srulyofa Tavdajerebis fsoqologiuri gancdis gaCenas uwyobs xels;
- Cveulebriv, Sua bavSvoba Zalian janmrTeli periodia; avadmyofoba am periodSi bavSvs exmareba, stresTan gamklavebis unari gamoimuSavos;
- Sua bavSvobaSi xSirad saerTo problemaa Warbi wona; mizezebi SeiZleba memkvidreobasTan an garemos zegavlenasTan iyos dakavSirebuli; specialistebi mkacri dietis dacvas ar gvirCeven;
- mTel msofliosi, zogadad, gaizarda iseT saqmiaobaTa raodenoba, nakleb moZraobas rom moiTxovs, xolo jansaRi ier-saxis adamianTa ricxvi Semcirda;
- aucilebelia fizikuri momzadebis gaZliereba, radgan Sua bavSvobaSi SeZenili unar-Cvevebi moZrdilobaSi SeiZleba ganmtkides da SenarCundes;

SemecnebiTi ganviTareba

Tavi VI

SemecnebiTi ganviTarebis Taviseburebebia:

- Sua bavSvoba gonebis konkretul operaciebze gadasvliT xasiaTdeba (Tvalsacino-praqtikuli azrovneba);
- im bavSvebTan SedarebiT, romlebic azrovnebis sawyis stadiaze imyofebian, Tvalsacino-moqmedebiTi azrovnebis mqone bavSvi naklebi intuiiTa da egocentrulobiT, mizez-Sedegobrivi kavSirebis gagebis ukeTesi unariT gamoirCeva;
- bavSvebs konkretuli situaciebis gamosavlisa da Sedegebis ganWvreta SeuZliaT;
- bavSvobis periodSi mniSvnelovnad umjobesdeba mexsiereba, maT Soris gameoreba, organizacia, gadamuSaveba, aRdgena;
- gramatikulad sworad metyvelebisa da weris unari yalibdeba, rac Tavis arsiT sociokulturul kontekstTan aris dakavSirebuli.

daswavla da azrovneba skolaSi swavlisas

skolasTan bavSvis Segueba SesaZloa, sxvadasxva mizezis gamo garTuldes, romelic ZiriTadad axal moTxovnebTan da molodinTan aris dakavSirebuli. aucilebelia, swavlebisas konkretuli bavSvis Taviseburebebis da moTxovnilebebis gaTvaliswineba. skolaSi warmateba xSirad winsvlis motivaciasTanaa dakavSirebuli. aRsaniSnavia, rom skolaSi bavSvis warmatebaze mSoblis damokidebulebac axdens gavlenas, kerZod, realuri Sefasebebi saukeTeso Sedegebis imedTan erTad, disciplinis dacvis avtoritetuli xerxebis gamoyeneba, agreTve, bavSvTan saubrebi da masze dakvirveba, saSinao davalebebis Sesrulebis moTxovna da sxva.

SemecnebiTi ganviTarebis darRvevebi

gonebrivi CamorCenilobis mizezebi mniSvnelovani mravalferovnebiT gam-

oirCeva. diagnostikur da statistikur saxelmZRvaneloSi (DSM-IV) ⁶ CamoTvllilia gonebrivi CamorCenilobis 3 niSani: 1) IQ ⁷ -testebiT gamovlenili maCveneblebi saSualo maCveneblebs mniSvnelovnad CamorCeba; 2) TviTmomsaxurebis qceva, zogadi funqcionireba saxlSi da sazogadoebaSi xSirad darRveulia; 3) aRniSnuli niSnebi Tavsi iCens 18 wlamde asakSi. arsebobs gonebrivi CamorCenilobis 4 done: msubuqi (IQ daaxloebiT 55-70 qula), saSualo (IQ daaxloebiT 40-55 qula), seriozuli (IQ daaxloebiT 25-40 qula), Rma (IQ _ 25 qulaze naklebi). gonebrivi CamorCenilobis diagnozis dasasmelad aucilebelia, rom bavSvi samive niSans Seesabamebodes. naklebi simZimis gonebrivi CamorCenilobis pirebi SeiZleba sazogadoebis sasargeblo wevrebi gaxdnen; imaTac ki, visac seriozuli da Rma darRvevebi aqvT, SeuZliaT, iswavlon da specialuri momzadeba gaiaron. normaluri da zogjer saSualoze maRali intelektis bavSvebsac SeiZleba SezRuduli hqondeT swavlis unari; problemebi swavlis konkretul specifiur sferosTan aris dakavSirebuli. kiTxvis unaris darRveva (disleqzia), weris unaris darRveva (disgrafia) da maTematikuri unaris darRveva (diskalkulia) DSM-IV -is Tanaxmad, daswavlis unaris darRvevis mTavari maCveneblia. hiperaqtuorobis /yuradRebis deficitis sindromi kognitur-qceviTi darRvevaa; is xSirad medikamentozuri mkurnalobiT an qceviTi Terapiis meSveobiT gamoswordeba xolme. hiperaqtuorobis 3 ZiriTadi simptomia: 1) yuradRebis darRveva; 2) maRali aqtuoroba; 3) impulsuroba.

fsiqosocialuri ganviTareba

Sua bavSvobaSi bavSvis socialuri samyaro mniSvnelovnad farTovdeba. fsiqosocialuri ganviTarebis mniSvnelovani aspektebia:

pirovnebis ganviTareba

- bavSvis warmodgena sakuTar Tavze ufro realisturi, rTuli da organizebuli xdeba; am warmodgenis didi nawili sakuTari Tavisi sxvebTan Sedarebidan momdinareobs;
- bavSvebi sxvadasxva xerxiT SeimuSaveben da inarCuneben dadebiT TviTsefasebas; bevri maTganisTvis didi mniSvneloba aqvs skolaSi warmatebas;
- namdvili warmatebisas adekvaturi Seqeba bavSvis TviTsefasebas aumjobesebs.

ojaxis gavlena

- mSoblis meTvalyureoba kvlav mniSvnelovania;
- yvelaze ufro Sesafetisi qcevaa, roca mSobeli bavSvis exmareba, TviTregulaciuri qcevis gamomuSavebasa da swavlaSi. amas ki xels uwyobs mSoblis avtoriteti;
- arasrul ojaxis bavSvis aRzrda uamrav stresTanaa dakavSirebuli; bevri aseTi ojaxis siRaribeSi cxovrebs da samomavlod bavSvebs mdgomareobis gaumjobesebis cota SesaZlebloba aqvT;
- ganqorwinebisas xSirad iCagrebian bavSvebi; isini ver eguebian mSoblebis erTmaneTTan urTierTobis gawyvetis faqts da qcevis negatiur formebs mimarTaven;

⁶ DSM – diagnostikuri da statistikuri gonebrivi CamorCenilobis saxelmZRvanelo, romelic Seqmnilia amerikis fsiqiatrTa asociaciis mier. DSM-I gamoqveynda 1952 wels. amJamad xelmZRvaneloben DSM-IV-is versiiT da mimdinareobs muSaoba mexuTe versiaze, romelic savaraudod 2013 wels gamoicema. saxelmZRvanelo farTod gamoiyeneba msolfios mraval qveyanaSi fsiqiatrebis, eqimebis, mkvlevarebis, janmrTelobis dazRvevisa da farmacevtuli kompaniebis, aseve, politikis Semqmnelebis mier.

⁷ IQ – Intelligence Qoutient – azrovnebis koeficienti – meTodi, romelic gamoiyeneba Tanamedrove bavSvis azrovnebis Sesafaseblad. IQ aris qula, romelic dgindeba azrovnebis Sefasebis sxvadasxva testis Sedegebidan. aRniSnuli meTodi Seqmna germanelma fsiqologma, uiliam sternma 1912 wels.

- arsebobs 3 faqtori, romlebic mSobelTa ganqorwinebaze bavSvis reaqcias gansazRvraven: ganqorwinebisas mSobelTa uTanxmoebis done, bavSvis yoveldRiur cxovrebaSi aqtualur cvlilebaTa raodenoba da bavSvi-mSoblis damokidebulebis buneba;
- mSoblis xelaxali qorwinebisas bavSvi dedinacvlis an maminacvlis gaCenaze SeiZleba dadebiTadac reagirebdes da uaryofiTadac.

TanatolebTan urTierToba, socialuri kontaktsi unari

- bavSvebis megobruli urTierTobas uamravi pozituri efeqti aqvT; megobruli urTierToba am asakSi, rogorc wesi, `saukeTeso megobris` SeZenas gulisxmobs; mogvianebiT Cndeba jgufuri megobruli urTierToba;
- TiTqmis yvela bavSvis calmxrivi megobruli urTierToba aqvs; ormxrivoba SedarebiT naklebadaa gamoxatuli;
- TanatolTa gundi jgufur wesebs emorCileba; TanatolTa jgufSi zogi bavSvi lideria, zogi _ daqvemdebarebuli;
- TanatolTa jgufebSi arian popularuli da arapopularuli bavSvebi; popularoba da statusi TanatolTa jgufSi bavSvis mravali TaviseburebiTa da misi qceviT ganisazRvrebaze;
- TanatolTa jgufi bavSvze zemoqmedebs da jgufuri normebis dacvas aiZulebs; diskriminaciis safuZvelia is, rom jgufSi arseboben `Tavisianebi` da `sxvebi`, Sesabamisad, zogi sasurveli xdeba, zogi _ moZulebuli.

yvelaze mTavari: sayuradReboa, rom am periodSi bavSvis ganviTareba-ze pasuxismgebloba mSoblebTan erTad skolasac ekisreba. skolaSi SesvliT mxolod Semecnebisa da aRiarebis moTxovnilobani ki ar yalibdeba, aramed pirovnulobis grZnobac viTardeba.

gansakuTrebuli yuradReba unda mieqces Semdeg simptomebs, romlebic bavSvis ganviTarebis seriozul problemebze miuTiteben:

- ufro patara asakis bavSvisTvis damaxasiaTebeli qceva (magaliTad, Sardis Seukavebloba saskolo asakSi);
- gulCviloba an cudi guneba-ganwyobileba;
- xSiri somaturi Civilebi (Tavis, muclis, kunTebis tkivili, daRliloba);
- swavlasTan, megobrebTan, sportTan dakavSirebiT mudmivi SiSi an wuxili;
- adamianebsa da cxovelebis mimarT agresiuli qceva, nivTebis gafuWebaze.

6.4 moZardoba da siymawvile (11-12 wlidan 18-21 wlamde)

sazogadoebaSi, sadac moZardobis asaki SedarebiT xanmoklea, Cveulebriv, simwifis asakSi gadasvlis ritualebi arsebobs. moZardebze mniSvnelovan gavlenas axdens Tanadrouli socialuri garemo, agreTve masobrivi informaciis saSualebebi.

fizikuri ganviTareba da adaptacia

fizikuri ganviTarebis Taviseburebebi:

- endokrinuli jirkvlebis inicirebiT mkveTrad izrdeba hormonTa raodenoba; es ki mozardis intensiur ganviTarebas, SemdgomSi ki pubertetis dawyebasTan dakavSirebul cvlilebebs iwvevs;
- mozardebisaTvis damaxasiaTebeli garkveuli mouxeSaoba zrdis asimetriulobasTanaa dakavSirebuli;
- kanqveSa cximis dagroveba uSualod intensiuri ganviTarebis win SeiniSneba rogorc qalebSi, ise mamakacebSi; mas umetesad mxolod qalebi inarCuneben;
- mamakacebSi sqesobrivi momwifeba testosteroniT stimilirdeba; qalebSi aseTi hormonia estrogeni da progesteroni;
- hipofizi zrdis hormonebis gamomuSavebas aregulirebs;
- pubertetis dadgomis dro arsebiTad gansxvavebulia; dReisaTvis misi dawyebis saSualo asaki mcirdeba;
- pirveli menstrualuri cikli xSirad araregularulia da fizikuri da emociuri problemebi axlavs;
- mozardebi yuradRebiT adevneben Tvals Taviant sxeuls; biWebi, ZiriTadad, sakuTar Zalas akvirdebian, gogonebi _ wonas;
- nervuli anoreqsia da bulimia mozard gogonebSi ufroa gavrcelbuli, vidre biWebSi;
- sakuTari sxeuliT ukmayofiloni arian vaJebic da gogonebic da xSirad raRacis Secvlis survili aqvT;
- adre momwifebul biWebs TanatolTa Soris xSirad garkveuli upiratesoba aqvT; gogonebSi naadrev momwifebas dadebiTi mxareebic aqvs da uaryofiTic.

Tavi VI

seqsualuri ganwyoba da qceva

- seqsualurma revoluciam qalebisaTvisac da mamakacebisaTvis seqsisadmi liberaluri damokidebuleba da seqsualuri qcevis variaciebi moitana; rasac Tan axlavs orsulobis SemTxvevaTa da veneriul daavadebaTa ricxvis zrda;
- masturbaciisadmi damokidebuleba ufro liberaluri xdeba; istoriulad, biWebSi gogonebze ufro xSiria masturbaciis SemTxvevebi;
- pirveli sqesobrivi kavSiris asaki damokidebulia sqesze da imazec, ramdenadaa orientirebuli mozardi swavlaze;
- seqsualur aqtiurobasa da TviTpativiscemas Soris urTierTkavSiri sqesis mixedviT gansxvavdeba;
- mSoblebisa da Svilebis urTierTobebma, sxva ojaxurma faqtorebma SesaZloa mozardTa seqsualur aqtiurobaze imoqmedos;
- imaT, vinc adre mwifdeba, adreuli seqsualuri aqtiurobisen aqvT tendencia; zogadad, biWebSi SedarebiT adreuli seqsualuri aqturoba SeiniSneba, vidre gogonebSi;
- seqsualuri Zaladoba Zlieri travmaa gogonebisTvisac da biWebisTvisac;
- mSoblis funqciebis Sesruleba, Cveulebriv, ukiduresad Znelia mozardebisaTvis da maT cxovrebase mniSvnelovan gavlenas axdens.

SemecnebiTi ganviTareba

SemecnebiTi ganviTarebis cvlilebebi mozardobis asakSi Semdegia:

- operaciuli azrovneba abstraqciis unariT, hipoTezaTa Tanmimdevruli da sistematuri SemowmebiT da winaswari dagegmvis gazrdili SesaZleblobiT xasiaTdeba;
- kognituri sferos gaumjobeseba gavlenas axdens imaze, Tu rogor xedaven mozardebi socialur samyaros da sakuTar Tavs; saerTod, maTi Sexedulebebi kulturul Rirebulebebsa da sazogadoebaze ufro rTuli da gaazrebuli xdeba;
- adreuli bavSvobis egocentrizmi mozardobis asakSi isev brundeba, Tumca sxva formiT.

socialuri ganviTareba

socialuri ganviTarebis Taviseburebebia:

ojaxis dinamika

- mozardebsa da maT mSoblebs Soris konfliqtebi Cveulebriv umniSvneloa; Taobebs Soris xSiri urTerToba ojaxuri konfliqtebis gadaWras uwyobs xels;
- dedebi da mamebi sxvadasxvagvarad zemoqmedeben mozardebze, maTi qcevis Taviseburebebidan da miznebidan gamomdinare;
- mozardobis periodSi bavSvis aRzrdisaTvis yvelaze efeqturia aRmzrdelis avtoriteti;
- ojaxuri movaleobebi da pasuxismgebloba gansxvavebulia ojaxebSi, sadac orive mSobeli muSaobs da sadac erTi mSobeli muSaobs; es aseve damokidebulia bavSvis sqesze.

urTierTobebi

- mozardebi TanatolebTan met dros atareben, vidre ojaxTan;
- TanatolTa jgufi aucilebelia socialuri unaris ganviTarebisaTvis;
- sxvadasxva socialuri mdgomareobis Sedareba Zlierdeba; pirovnebis ganviTarebaze gavlenis garda, es samegobro urTierTobis Camoyalibebzec moqmedebis;
- mozardebis didi nawili `martoxelaa~, TanatolTa jgufs ar uerTdeba; amas SeiZleba sxvadasxva mizezi hqondes;
- mozardebi xSirad erTmaneTs ver uTavseben Tanatolebisa mSoblebis moTxo-vnebs;

mozardobis asakis siZneleebia.

- avanturistulad da sakuTari momavlis sazanod mozardTa mcire nawili iqceva. maTi umetesoba mizandasaxulad xarjavs dros;
- sarisko qcevis mizezebi mravalgvarია; xSirad did rols asrulebs personaluri miTi, biologia/genetika, socialuri garemocva;
- SeiZleba gaCndes nikotinisa da alkoholის მოხმარების სასიზროება;
- alkoholi mozardTa Soris yvelaze popularuli fsiqoaqtiuri nivTierebaa. amasTan misi მოხმარება მრავალრიცხოვან პიროვნულ და სოციალურ ფაქტორებზეა დამოკიდებული;
- mozardebi xSirad moixmaren marixuanasac; sxva preparebs maTi maRali fasis gamo naklebad iyeneben;

- sociologiuri da fsiqologiuri faqtorebis gavleniT mozardebma SeiZleba seriozuli danaSauli Caidinon.
- **stressa da depresiasTan gamklaveba mozardobis periodis erT-erTi mniSvelovani amocanaa.**
- depresia xSirad ukavSirdeba TviTmkvlelobaze fiqrs da mis mcdelobas, agreTve sxva darRvevebs: anoreqsias⁸ da bulimias⁹; xSirad Znelia, depresiis mizezisa da sxva darRvevebTan misi kavSiris gansazRvra;
- ojaxuri, socialuri da pirovnuli faqtorebi mozardSi depresiis risks zrdian; mniSvelovani pirovnuli faqtorebia sakuTari Tavis pativiscemis dakargva, agreTve mozardis sqesTan dakavSirebuli problema;
- kargi ojaxuri urTierToba, raimeSi Tavdajerebuloba da sxvaTa mimarT pasuxismgeblobis grZnoba stresisa da depresiisagan icavs mozards.

yvelaze mTavari: am periodSi gansakuTrebiT mniSvelovania, mSoblebma gonivrulad marTon wonasworoba mozardis gakontrolbas da mis damoukideblobas Soris.

gansakuTrebuli yuradReba unda mieqces Semdeg simptomebs, romlebic ba-
vSvis ganviTarebis seriozul problemebze miuTiteben: • Cveuli
saqmianobebisadmi interesis dakargva;

- akviatebuli azrebi kvebis, dietis da wonis Sesaxeb;
- sakuTari Tavis dazianebebi an xSiri saubrebi sikvdilze, TviTmkvlelobaze;
- tyuilebi da saxlidan nivTis moparvis SemTxvevebi;
- myari afeqturi mdgomareoba, xangrZlivi emociuri reaqciebi.

Tavi VI

6.5 bavSvis ganviTarebis damcavi da risk-faqtorebi

bavSvis ganviTarebaze **erTdroulad zemoqmedebs rogorc damcavi, ise risk-faqtorebi** (araRirseuli mopyroba ojaxSi, dacinva, uxeSoba skolaSi, emociuri travmebi). Ddamcavi faqtorebi ganviTarebis darRvevis risks amcireben, negatiur jaWvur reaqcias amuxruWeben, TviTsefasebas da sakuTari Tavis pativiscemas ayalibeben.

damcavi faqtorebia:

ojaxi

- Zlieri pozitiuri kavSiri Tundac erT mSobelTan, naTesavTan;
- ndobaze damyarebuli urTierToba ojaxSi.

skola/samsaxuri

- gamorCeuli unari Tundac erT saskolo saganSi;
- gamorCeuli interesi Tundac erTi profesiisadmi;
- Tundac erTi saqmianobis siyvaruli: wera (Tundac dRiuris), kiTxva;
- SromiT Cvevebi;

⁸ anoreqsia – madis SegrZnebis Semcireba

⁹ bulimia – kvebis darRveva

- oratoruli niWi.

fsiqologiuri Taviseburebebi

- iumoris grZnoba;
- stresul situaciebTan Seguebis unari;
- pozitiuri cxovrebiseuli movlenebiT siamovnebis unari;
- sakuTari grZnobebis gamoxatvisa da sxvisi grZnobebis amocnobis unari;
- ndobis grZnoba.

megobrebi

- Tundac erTi megobris SeZena;
- megobrebTan kamaTis unari;

Tavi VI

- TanatolebSi simpaTiis gamowvevis unari;
- sapirispiro sqesis bavSvebTan urTierTobis unari. **morali/eTika** • eTikuri Rirebulebebi;
- morwmuneoba.

sxva

- SemoqmedebiTi/artistuli niWi;
- Tundac erTi hobi (gataceba);
- klasgareSe wreebSi, axalgazrdul jgufebSi gaerTianeba;
- sportiT daintereseba.

riskfaqtorebia:

ojaxisaTvis damaxasiaTebeli riskfaqtorebi

- fsiqiatriuli diagnozi, gonebrivi ganviTarebis Seferxeba;
- mZime avadmyofoba, hospitalizacia;
- mSoblebis antisocialuri, kriminaluri qceva;
- Zaladoba, konfliktebi, fizikuri safrTxe ojaxSi;
- mwvave krizisi, umuSevroba ojaxSi; • ganqorwineba, patimroba, emigracia;
- yofiTi problemebi ojaxSi.

socialuri riskfaqtorebi

- axlo garemocva: kriminali, alkoholi, narkotikebi, prostitucia;
- megobrebis uaryofiTi gavlena; • usaqmuroba, dabali ganaTleba da kultura;
- interesebis siRaribe.

gamoyenebuli literatura:

1. TavarTqilaZe, e. (2008). bavSvis ganviTarebis ZiriTadi sakiTxebi, saxelmZRvanelo bavSvebTan momuSave socialuri muSakebisaTvis. evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqti. Tbilisi, saqarTvelo
2. tatanaSvili, z. & nemsaze, q. (2008). adreuli asakis bavSvis ganviTareba: saxelmZRvanelo socialuri samuSaos samagistro programis studentebisaTvis. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. gaeros bavSvTa fondi. Tbilisi, saqarTvelo

Tavi VII: bavSvis ganviTarebis Teoriebi

es Tavi mimoixilavs bavSvis ganviTarebis fsiqodinamikur, humanistur da Tanamedrove Teoriebs. fsiqodinamikuri Teoriebidan ganxilulia froidis fsiqoanalizis Teoria, eriqsonis fsiqosocialuri Teoria da adleris individualuri fsiqologiis Teoria. humanisturi Teoriebidan mocemulia abraham maslous motivaciis Teoria, xolo ganviTarebis Tanamedrove Teoriebidan, mijaWvulobisa da sicocxlisunarianobis Teoriebi. Tavi socialur muSakebs awvdis informacias, am Teoriebis ZiriTad postulatebze, rac maT daexmarebaT bavSvebis ganviTarebis Sefasebis procesSi.

7.1 fsiqodinamikuri Teoriebi

Fsiqodinamikuri Teoriebi aerTianebs froidis fsiqoanalizis Teorias, eriqsonis fsiqosocialuri ganviTarebis Teorias da adleris individualur fsiqologias.

froidi _ fsiqoanalizis Teoria

fsiqodinamikur TeoriaTa fuZemdebelia avstrieli eqimi zigmund froidi (1856-1939). SeiZleba iTqvas, rom froidi pirveli mecnieri iyo, romelic ganviTarebis Teoriaze muSaobda.

fsiqoanalizis Teoriis Seqmnisa da ganviTarebisas froidma, ZiriTadad, misi pacientebis klinikur SemTxvevaTa analizi da sakuTari bavSvobis mogonebebi gamoiyena. `fsiqoanalizi~ aris Teoria, romelic pacientis `suls~ (berZn. `fsiqe~) aanalizebs.

pirovnebis komponentebi

bavSvs dabadebisTanave marTavs idi _ pirovnebis primitiuli, egoisturi komponenti. idi aris `cxoveli~ Cvens SigniT. is adamianis biologiuri impulsebis wyaroa. esaa instinqturi survilebi, romelTa raime gziT dakmayofileba aucilebelia. es impulsebi sakvebis, wylis da sxva sasicocxlod aucilebeli resursebis miRebasa da seqsualuri moTxovnebis dakmayofilebiskena mimarTuli; yvela erTad isini **sasicocxlo instinqtebs** Seadgenen, romlebsac froidma **erosi** uwoda. isini idis mamozravebeli Zalebia. sasicocxlo instinqtebi siamovnebis principiT moqmedeben: isini saswrafod dakmayofilebasa da tkivilis aridebas moiTxoven. idis mamozravebel Zalad SemdgomSi froidma **sikvdilis instinqtis, Tanatosis**, cneba Semoitana. sikvdilis instinqtebi gansazRvraven yoveli adamianis sikvdilTan dakavSirebul sakiTxebis, agreTve agresiasa da destruqciulobas, romlebic, froidis azriT, Tandayolilia.

Cveni cxovrebis didi nawili agresiul da seqsualur impulebs emorCileba, Cven ki mudmivad unda veZeboT maTi gamoxatvis socialurad misaRebi xerxebi. idi adamianis Sinagani samyaros gacilebiT didi struqturis, **aracnobieris** nawilia, romelic, froidis azriT, praqtikulad mTel Cvens qcevas marTavs, Cveni cnobierebis uSualo monawileobis gareSe.

idis safuZvelze TandaTanobiT viTardeba **ego**, romelic impulsebTan muSao-bis `sruluflebian warmomadgenlad~ iqceva. ego **gacnobierebuli fsiqikuri moqmedebaa**. es aris is, rasac Cven vacnobierebT, razec drois nebismier momentSi vfirqobT. ego aseve gansazRvravs idis impulsebsa da gare samyaros moTxovnebis urTierTSeTanxmebas. magaliTad, Tu idi sqesobrivi Itolvis impuls uSvebs, egom is rogorRac unda daamuSavos. amdenad, ego realobis Sesatyvisad moqmedebs da mudmivad cdilobs,

impulsebi da sxva aracnobieri Zalebi gare samyaroš moTxovnilebebTan da SezRudvebTan Searigos. ego gansazRvravs **dacvis**

meqanizmebsac. dacvis meqanizmi _ SfoTvis Semicirebis an, ukidures SemTxvevaSi, SeniRbvis saSualebaa. maTgan yvelaze mniSvnelovani meqanizmia **gamodevna**. es aris procesi, romlis meSveobiT ego miuRebel da daukmayofilebel impulsebs, adre Cadenili saqcielisaTvis danaSaulis grZnobas, agreTve pirovnebisTvis usiamovno azrebsa da mogonebebs aracnobierSi `fuTavs~. es azrebi gaucnobiereblad arsebobs da individis SfoTvis mizezad rCeba. 2 wlis asakidan Cven aracnobierSi vagrovebT `gamodevnil masalas~, romelic Semdeg mTeli cxovrebis manZilze CvenSi garkveul gancdebs iwvevs.

adreul bavSvobaSi egodan **superegos** gamoyofis procesi iwyeba. superego ori nawilisagan Sedgeba. pirveli nawili aris is, rasac Cven sindiss vuwodebT. esaa Sinagani xma, romelic gvafrTxilebs, Tu ra ar unda gavakeToT. meore nawilia **idealuri ego**. aq Sedis Cveni warmodgena sakuTar Tavze da is, Tu ra da vin gvinda, viyoT. SeiZleba iTqvas, rom superego **moralurobis principis** CarCoebSi moqmedebs. is dinamikurad urTierTzemoqmedebs idTan da egosTan. magaliTad, Tu idi sqesobrivi Itolvis impulss uSvebs da ego misi dakmayofilebis raime xerxs igonebs, superego SeiZleba Caerios, Tuki ar iwonebs imas, ris gakeTebasac ego apirebs. rogor SeiZleba Caerios superego? muqaris da SesaZloa, SfoTvis, sircxvilisa da danaSaulis Zlieri grZnobebis gaCeniT. mTliani pirovnebis konteqstSi froidis mier gamoyofili sami komponenti sxvadasxvagvarad SeiZleba ganviTardes. magaliTad, adamians, romelsac `Zlieri~ idi da `susti~ superego aqvs, Tavisi qcevis moralurobisa da eTikurobis mudmivi gakontrolleba ar SeuZlia. adamiani, romelsac superego zedmetad aqvs ganviTarebiuli, mudmivad itanjeba danaSaulis grZnobiT. is yvelafers SfoTviTa da sifrTxiliT ekideba.

pirovnebis ganviTarebis stadiebi

froidma gamoyo ganviTarebis fsiqoseqsualuri stadiebi. aq ZiriTadi yura-
dReba **erogenul zonebzea** mimarTuli, romlebic ganviTarebis pirveli ramdenime wlis ganmavlobaSi gadanacvldeba. erogenuli zona aris sxელis garkveული ubani,

romlis stimulacia siamovnebis intensiur gancdas iwvevs.

froidi Tvliḁa, rom pirovnebis safuZvlebi sabolood adreul bavSvobaSi, pirveli 3 stadiis ganmavlobaSi formirdeba.

fsiqoseqsualuri stadies gavlisa SesaZlebelia fiqsaciebi, romlebic pirovnebaze mTeli Semdgomi cxovrebis ganmavlobaSi zemoqmedebS. fiqsaciebi esaa ganviTarebaSi `Seferxebebi~, romlebic mozdil adamianebs ubiZgeben, kvlav bavSvobisdroindeli xerxebiT eZebon siamovneba. magaliTad, Tu romelime CvilS Zalian bevrs an Zalian cotas aWmevdnen, mozdilobaSi is SeiZleba, xSirad ReWavdes kevs, svamdes, eweodes an bevrs laparakobdes.

fsiqoseqsualuri ganviTarebis stadies

oraluri stadia _ (dabadebidan 1-1,5 wlamde)

Cvili siamovnebas da kmayofilebas, ZiriTadad pirisa da tuCebis stimulaciiT iRebs.

fiqsaciis magaliTi: oralur-inkorporaciuli (Semwovi) _ aseTi individi, ZiriTad, siamovnebas iseTi moqmedebebisagan iRebs, rogoricaa Wama, sma da moweva. **analuri stadia** _ (1-1,5 wlidan 3 wlamde) bavSvi siamovnebasa da dakmayofilebas, ZiriTadad, gamoyofis funqciis realizaciiT iRebs.

fiqsaciis magaliTi: analur-retentiuli (Semakavebeli) _ amgvar pirovnebas iseTi Tvisebebi axasiaTebS, rogoricaa siZunwe, sjiute, agreTve, `emociuri Sekruloba~ da grZnobebis gamoxatvis sirTuleebi. analur-eliminaciu (gamomdevni) \_ adamians `emociuri faRaraTi~ axasiTebS, mas sakuTari azrebisa da grZnobebis Sekaveba-Sefarva ar SeuZlia.

faliuri stadia – (3-dan 5-6 wlamde) erogenuli zona genitaliebis ubanSi gadainacvlebs, seqsualuri xdeba. mTa-

vari sakiTxi, romlis gadaWra aucilebelia, mdgomareobs oidiposis kompleqSi an eleqtras kompleqSi. kompleqss Tebes legendaruli mefis saxeli ewoda, romelmac uneblieT mokla mama da colad sakuTari deda SeirTo. froidi Tvliḁa, rom am stadiaze biWebs dedisadmi uCndebaT seqsualuri Itolva, xolo Semdgom ki SiSi, rom mama mas am ItolvisaTvis daasaWurisebs. TandaTanobiT biWi Tavs mamasTan aigivebs, cdilobs hgavdes mas, gansakuTrebiT moralur principebSi. amgvar qcevas safuZvlad udevs biWis idea, rom mama ar daasaWurisebs, Tuki is zustad mamis msgavsi iqneba. amdenad, biWis superego oidiposis kompleqsis Sedegad viTardeba. gogonebis SemTxvevaSi esaa eleqtras kompleqsi _ gogonas mamisadmi sqesobrivi Itolva da penisisadmi Suri uCndeba, rac mamis penisis dauflebis survils iwvevs. TandaTanobiT is am konfliqts simbolurad wyvets, an dedasTan Tavis gaigivebiT, an imediT, rom biWs dabadebs. amasTan, kastraciis SiSs gacilebiT safuZvliani motivacia aqvs, vidre penisisadmi Surs. amitom misi meSveobiT gogonebi gacilebiT nakleb moralur da pirovnul eTikur principebs iZenen. Eeleqtras kompleqsis Sedegad, qalebs susti superego aqvT. **latenturi stadia** – (5-6-dan 12 wlamde) seqsualuri impulsebi Tvlemen.

genitaluri stadia (12 wlidan zemoT) mozdobis asakSi SesvlasTan erTad seqsualuri impulsebi upiratesi xdeba. **eriqsoni – fsiqosocialuri ganviTarebis Teoria**

erik eriqsoni (1902-1994) neofroidistad iTvleba. Eeriqsoni, umTavresad, pi-

rovnebis formirebaSi socialuri urTierTzemoqmedebis rols gamohyofda. eriqsonis Teoriis amosavali cneba **egoidenturoba** imis gagebas emsaxureba, Tu rogor xedavs adamiani sakuTar Tavs da rogoria obieqturad. yoveli Cvenganis raRac garkveuli nawili im garemozea dafuZnebuli, romelSic vizrdebiT. Tavidan Cvens pirovnul Camoyalibebas maTTan urTierTdamokidebuleba gansazRvravs, vinc CvilobaSi Cvenze zrunavs, xolo Semdgom, Cveni zrdisa da momwifebis Sesabamisad, ojaxs gareT sxva adamianebsTan urTierToba.

eriqsonis Teoria gviCvenebs, Tu ris gakeTebs SeuZliaT mSoblebsa da sxva adamianebs bavSvis jansaRi ganviTarebisTvis, agreTve, imas, Tu ra SeuZlia TviTon bavSvs.

fsiqosocialuri ganviTarebis stadiebi eriqsonis mixedviT

ndoba an undobloba (dabadebidan 1 wlamde) imis mixedviT, Tu rogor uvlian bavSvs CvilobaSi, garemomcveli samyaro imsaxurebs an ar imsaxurebs mis ndobas. Tu misi saWiroebebi kmayofildeba, mas zrunviTa da yuradRebiT ekidebian, mis mimarT sakmaod principulebi arian, bavSvi garemomcvel samyaros usafrTxod miiCnevs da endoba mas. meore mxriv, Tu garemomcveli samyaro tkivils ayenebs mas, stress iwvevs da mis usafrTxoebas emuqreba, bavSvi cxovrebisagan amis miRebas swavlobs da Tvlis, rom es samyaro ndobas ar imsaxurebs.

Tavi VII

damoukidebloba an sircxvili da eWvi (1-dan 3 wlamde) siarulis dawyebasTan erTad bavSvebi TavianTi sxელის SesaZleblobებსა და მისი მართვის სასუალებებს არმოაCენენ. ისინი დამოუკიდებლად Wამასა და Cაცმას, ტუალეტიT სარგებლობას swavlobენ და გადაადგილებს ახალ xერხებს iTviseben. roca bavSvi რაიმეს დამოუკიდებლად gakeTeბას ახერხებს, ის Tავდაჯერებულა და grZნობს, რომ სკუTარი Tავის კონტროლი SeuZლია; მაგრამ Tu bavSvs მუდმივად warumateblobეbi აqvs და ამისTვის მას სჯიან ან usufTაოს, binZurs, mouxერხებებს, cუდს uwodeben, ის სირcxვლსა და sakuTar Zალებსი დაეWveბას eCveva.

ინიკიტივა ან დანაშაულის grZნობა (3-dan 6 wlamde) bavSvebs კვლევითი აკტიურობა sakuTარი სხელის გარეT გადაaqvT. ისინი იგებენ, როგორ არის მოწყობილი samyaro და როგორ SeiZლება მასზე zemoqmedeba. samyaro maTTvis როგორც რეალური, ისე warmosaxული ადამიანებისა და ნივთებისაგან Sedgeba. Tu maTi კვლევითი საკმარიანობა მTლიანობაSi Sedegiania, bavSvebi ადამიანებთან და ნივთებთან urTierTmoqmedebis კონსტრუქციულ სასუალებებს iTviseben, ინიკიტივები xდებია. xოლო Tu maT mkაცრად აკრიტიკებენ ან სჯიან, ისინი sakuTარი საკციელის გამო xSirად Tავს დამნაშავედ grZნობენ.

Sრომისმოყვარეობა ან არასრულწლოვანების grZნობა (6-dan 12 wlamde) skოლაSi, saxლსი და TanatოლTa Soris bavSvebi მრავალრიცხოვან უნარ-Cveვას იZენენ. სხვადასხვა სფეროSi bavSvis კომპეტენტობის რეალურ zრდასთან erTად `მე~s SegrZნება მნიშვნელოვნად მდიდრდება. sul უფრო მეტ მნიშვნელობას იZენს sakuTარი Tავის Sedareბა Tanatოლებთან. gანსაკუტრებული დიდი zიანი მოაყვს sakuTარი Tავის ნეგატიურ Sეფასებას სხვებთან Sedareბისას.

TviTSegneბა ან დაბნეულობა (როლები არევა) (12-dan 18 wlamde) siymawvilis დადგომამდე bavSvebi სხვადასხვა როლს არმოაCენენ xოლმე _ მოსვალის ან მეგობრის, უფროსი Zმის ან დის,

sportsmenis an musikosis da a.S. mozardobisa da siymawvilis periodSi mniSvnelovania am sxvadasxva rolSi garkveva da erT mTlian identurobaSi, TviTSegnebaSi maTi integrireba. mozardebi, ZiriTad, Rirebulebebs eZeben, romelebic yvela am rols moicavs. zogjer isini or mniSvnelovan rols an sapirispiro RirebulebaTa sistemebS Soris seriozuli konfliqtis gadaWras ver axerxeben, Sedegi ki pirovnebis difuziaa (gafantuloba).

intimuroba (siaxlove) an izolacia (18-dan 40 wlamde) ganviTarebis mTavari winaaRmdegobaa konflikti siaxlovesa da izolacias So-

ris. siaxlove gacilebiT mets Seicavs, vidre ubralod seqsualuri siaxlove. es aris unari, nebismieri sqesis meore adamians Cveni `sulis~ nawili mivceT, da am dros sakuTari `me~-s dakargvis ar gveSinodes. amgvარი axlo urTierTobis damyarebisas warmateba imazea damokidebuli, Tu rogor iyo gadaWrili zemoaRniSnuli 5 konflikti.

produqtuloba an stagnacia (40-dan 65 wlamde) mas Semdeg, rac wina konfliktebi nawilobrivi gadaWrilia, SeiZleba meti yuradReba davuTmoT, davexmaroT sxva adamianebs. mSoblebi am dros xSirad arsebobiss sazriss imaSi pouloben, rom TavianT Svilebs exmarebian. zogma adamianma SeiZleba Tavisi energia socialuri problemebis gadaWrisken mimarTos. xolo Tu wina konfliktebi ar aris gadaWrili, es sakuTar Tavze zedmet mzrunvelobas iwvevs: sakuTari janmrTelobis gamo metismeti wuxili, sakuTari survilebis dauyovnebliv dakmayofilebisken swrafva, sakuTari simSvidis dacva da a.S. **integrirebuloba (egos mTlianoba) an sasowarkveTa (65 wlidan zemoT)** sicocxlis bolo etapebze adamianebi, Cveulebriv, ganvilil cxovrebas gaxdaxeden da axleburad afaseben xolme. Tu adamiani kmayofilebas ganicdis imis gamo, rom ganvilil cxovreba azriTa da movlenebSi misi aqtiuri monawileobiT iyo savse, Sedegad mas egos mTlianobis gancda eufleba. xolo Tu adamiani Tvlis, rom cxovrebam uazrod, fuWad Caiara da man bevri Sesazlebloba gauSva xelidan, mas sasowarkveTa Seipyrobs.

eriqsoni Tvliდა, rom yoveli stadia imis safuZvelze igeba, Tu ra iyo Seqmnili manamde. miuxedavad imisa, rom adamianma erT romelime etapze gakeTebuli arCevani SeiZleba SemdgomSi gadaafasos da Secvalos, jansaRi ganviTarebis aucilebeli pirobaa yoveli etapis krizisis `pozitiuri~ daZleva. magaliTad, bavSvebs, romlebmac Cvilobis asakSi sakmarisi yuradReba da siyvaruli ver miiRes, amis kompensireba SeuZliaT, Tuki momdevno stadiebze mometebuli yuradReba eqnebaT. normaluri ganviTarebisaTvis umjobesia, rom bavSvma Cvilobis periodSi yvelaferi miiRos, rac mas sWirdeba da es stadia garemomcvelTa mimarT ndobis gancdiT daasrulos. miuxedavad imisa, rom yoveli konflikti `kritikulia~ mxolod erT-erT stadiaze, is mTeli sicocxlis manZilze arsebobS. magaliTad, damoukideblobis moTxovnileba gansakuTrebiT mniSvnelovania 1- dan-3 wlamde, magram mTeli cxovrebis manZilze adamianebmamudmivad unda amowmon TavianTi damoukideblobis xarisxi, romlis gamovlena yovelTvis SeuZliaT sxva adamianebsTan urTierTobisas.

alfred adleri – individualuri fsiqologia

avstrielma fsiqologma da fsiqiatrma alfred adlerma (1870-1937) fsiqi-

kuri daavadebebis Sesaxeb sakuTari koncefcia SeimuSava. am koncefcis Tanaxmad, fsiqkuri daavadeba aris arasulfasovnebis grZnobiT gamowveuli gaucnobierebeli swrafva upiratesobisaken. arasulfasovnebis grZnobas ki romelime fizikuri sisuste an nakli iwvevs.

adlerma adamianis qcevaSi seqsualurobis rolis gadametebulad SefasebisaTvis froidis Teoria gaakritika. amis sapirispirod, man win wamoswia socialuri faqtorebis roli da ganaxada, rom adamianis xasiaTs misi cxovrebis stili gansazRvravs. fsiqologiuri problemebis mqone bavSvebTan muSaobisas adleri cxovrebis stils ikvlevda. is Tvliდა, rom ojaxur ierarqiaSi bavSvis mdgomareobas udidesi mniSvneloba aqvs misi pirovnuli CamoyalibebisTvis.

pirveli Svili: Tavdapirvelad erTaderTi bavSvia ojaxSi, Semdeg am mdgomareobis yvela upiratesobas da did Zalauflebas kargavs. meore mxriv, umcrosi bavSvebis fsiqologia gansazRvrulia maT cxovrebaSi pirvelis arsebobiT. ufros Svilebs xSirad axasiaTebT konservatiuloba (isini Tvlian, rom Zalaufleba imas unda darCes, visac hqonda). pirvel Svilebsa da dediserTebis inteleqtis ramdenadme maRali koeficienti aqvT;

meore Svili: misi `cxovrebis stili~ Zireulad gansxvavebulia. mas Tavidan-ve hyavs lideri, romelsac ejibreba. is ar aRiarebs Zalauflebas da misi Secvla uyvars; misTvis damaxasiaTebelia dinamikis gancda da rbolaSi win `gavardna~; is cdilobs bunebisa da mecnierebis kanonebis Secvlas, Tavisi arsiT revolucioneria, amasTan ara imdenad politikaSi, ramdenadac socialur cxovrebaSi da garemomcvelebisadmi damokidebulebaSi.

umcrosi Svili, nabolara: misi upiratesoba isaa, rom meore Svilisagan gansxvavebiT, is arasodes iqneba `Camogdebuli~. is meores imiT hgavs, rom Zalian energiulia, cdilobs sxvebs ajobos. misi cxovrebis distanciur rbolaSic arian liderebi, magram is maT ar baZavs da misi cxovrebis stili ojaxis sxva wevrebis stilisagan gansxvavdeba (mewarmeebis ojaxSi _ poeti, maTematikosebis ojaxSi _ musikosi). is yovelTvis unda gansxvavdebodes sxvaTagan. es swrafva SeiZleba ganxilul iqnas rogorc arasakmarisi gambadaoba.

dediserTebis tragedia imaSia, rom bavSvobis wlebSi isini yovelTvis ojaxis yuradRebis centrSi iyvnen da axla yuradRebis centrSi yofna maTi cxovrebis mizania. miznisaken swrafvaSi isini logikas ki ar misdeven, aramed Tavianti `cxovrebis stils~.

arSaniSnavia, rom ojaxur ierarqiaSi bavSvis poziciis mixedviT misi xasiaTis prognozireba garkveuli tendenciebis aRweraa. es araa kanonzomierebebi, romlebic yovel konkretul SemTxvevaSi aucileblad unda Sesruldes.

Tavi VII

7.2 humanisturi Teoria – abraham maslous motivaciis Teoria

H

amerikeli fsiqologi abraham maslou (1908-1970) humanisturi fsiqologiis fuZemdeblad iTleba. man adamianis, rogorc mTliani sistemis, ganviTarebis koncefcia Camoayaliba da misi umaRlesi gamovlinebebani (siyvaruli, Semoqmedeba, sulieri faseulobebi da sxva) gaaanaliza.

masloun adamianis motivaciis ierarqiuli modeli Seqmna. motivaciis cnebasTan axlos dgas iseTi terminebi, rogorcicaa moTxovnileba, mizani, survili, Itolva, swrafva.

motivaciis ierarqiul modelSi masloun moTxovnilebaTa 5 ZiriTadi done gamoyo:

pirvel adgilzea **fiziologiuri moTxovnilebebi**. aq Sedis sakvebi, wyali, Zili, sxeulis temperaturis SenarCuneba, seqsualuri impulsebi.

meore adgilzea **usafrTxoebisa da imediani momavlis rwmenis moTxovnileba**. maT Sorisaa: garemomcveli samyaros mxridan fizikuri da fsiqologiuri safrTxisagan dacvis moTxovnileba da momavaSi fiziologiuri moTxovnilebis dakmayofilebis rwmena.

mesame adgils **socialuri moTxovnilebebi ikavebs**, romelsac **Tanxmobis moTxovnilebasac** uwodeben. es cneba iseT mdgomareobas gansazRvavs, roca adamiani vinmes an rames SeeTviseba da masTan TanxmobiT cxovrobs.

meoTxe adgilzea **pativiscemis, aRiarebis moTxovnileba**, romelSic Sedis TviTpativiscemis, kompetenturobis, garemomcvelTa mxridan pativiscemis, aRiarebis moTxovnileba.

mexuTe adgilzea **TviTgamoxatvis moTxovnileba**, anu sakuTari potenciuri SesaZleblobebis realizaciisa da pirovnuli zrdis moTxovnileba.

maslous Teoriis Sesabamisad, yvela moTxovnileba SeiZleba mkacri ierarqiuli TanmimdevrobiT dajgufdes, anu fiziologiuri moTxovnilebebi, daculobisa da usafrTxoebis moTxovnilebebi pirveladi moTxovnilebebia, xolo yvela danarCeni _ meoradi. amiT xazgasmulia, rom jer unda dakmayofildes qveda donis moTxovnilebebi, romlebic adamianis qcevaze axdenen gavlenas da mxolod amis Semdeg _ motivaciaze zemoqmedebs zeda donis saWiroebebi.

drois gansazRvrul periodSi adamiani im moTxovnilebis dakmayofilebas Seecdeba, romelic misTvis yvelaze ufro mniSvnelovania. sanam zeda donis moTxovnilebaTa dakmayofilebas Seudgeba, adamiani qveda donis moTxovnilebebs ikmayofilebs. adamiani, romelsac Sia, jer sakvebis moZiebas Seecdeba da mxolod amis Semdeg _ TavSesafris agebas. Semdeg ki is socialuri kontaqtebisa da moqmedebebisaken swrafas daiwyeb; Semdeg _ sxvaTa pativiscemis mopovebisen swrafas. da mxolod mas Semdeg, rac adamiani Sinagan kmayofilebasa da garemomcvelTa pativiscemas igrZnobs, misi moTxovnilebebi potenciur SesaZleblobebTan erTad gaizrdeba.

mokled rom vTqvaT, adamiani saWiroebaTa yovel momdevno doneze mxolod wina donis moTxovnilebaTa dakmayofilebis SemTxvevaSi gadadis. amitom bolo, TviTrealizaciis dones adamianTa mxolod mcire nawili, daaxloebiT 1% aRwevs, Tumca amis unari yvelas aqvs.

masloum realizebuli adamianebebi pirovnuli Taviseburebebi aRwera. am TaviseburebaTa Soris gansakuTrebiT gamoyo damoukidebloba, SemoqmedebiTi niWi, samyaros filosofiuri aRqma, demokratiuloba urTierTobaSi, produqtuloba.

Cveni saqmianobis piramida

Tavi VII

fiziologiuri moTxovnilebebi

ra unda gavakeToT, rom bavSvi aRvzardoT da ganvaviTaroT, misi moTxovnilebebi davakmayofiloT?

7.3 ganviTarebis Tanamedrove Teoriebi

ganviTarebis Tanamedrove Teoriebi Semdeg tendenciebs efuZneba:

- adamianis Tavis tvinis Seswavlisas uaxlesi teqnologiebis gamoyenebam gviCvena, rom tvini biofsiqosocialuri organoa, romelic mxolod meore adamianTan pirdapiri dialogisas formirdeba. genetikurad gansazRvruli Tvisebebi mxolod garkveul socialur garemoSi realizdeba. jer kidev aqtualuria sakiTxi: romelia mTavari _ buneba Tu aRzrda?
- adreuli asakis gancdebi Tavis tvinis agebulebaze, mozdilis unar-SesaZleblobesba da xasiaTze gadamwyvet zegavlenas axdens;
- mijaWvulobis Teoria uaxlesi nevrologiuri aRmoCenebis axsnis sistemas warmoadgens;
- sicocxlisunarianobis Teoria negatiur garemo-pirobebSi warmatebuli adamianis ganviTarebis saidumlos xsnis;
- emociebis regulacia da mSoblebTan damokidebuleba adamianis ganviTarebisaTvis mniSvnelovani maxasiaTeblebia.

mijaWvulobis Teoria

gasuli saukunis 80-ian wlebSi aSS-sa da kanadaSi im pirTa Soris, romlebic daoblebul bavSvTa ojaxebSi gaSvilebis problemebiT iyvnen dainteresebulni, sakmaod popularuli gaxda termini `mijaWvulobis grZnobis darRveva (mijaWvulobis darRveva)~. es termini modis e. w. mijaWvulobis fsiqologiidan _ esaa mimarTuleba, romelic gasuli saukunis Sua periodSi SeimuSaves **meri einsvortma da jon boubim.**

ra aris mijaWvuloba? amis gasagebad mogvyavs yvelaze tipuri magaliTi: bavSvTa saxlidan ayvanili gogonas mSoblebma Tavdapirvelad CaTvales, rom 8 wlis gogona sakmaod iolad egueboda axal cxovrebas. is axali ojaxis yvela wevris mimarT alersiani iyo, Sexvedrisas naTesavebs alersianad kocnida da gamomSvidobebisas Tbilad exveoda. Tumca male mSoblebma SeniSnes, rom is ucnob adamianeTanac zustad ase iqceva. am aRmoCeniT isini Zalian Sewuxdnen da ganawyendnen imis gamo, rom gogona erTnair yuradRebas iCens rogorc Tavisi axali mSoblebis mimarT, ise sruliad ucxo adamianebis mimarT. maTTvis kidev erTi usiamovno momenti iyo is, rom gogona saerTod ar ganicdida, roca mSoblebi sadme midiodnen da uproblemod rCeboda misTvnis naklebad nacnob adamianeTan. fsiqologTan konsultaciisas maT gaiges, rom gogonas ara aqvs Camoyalibebuli mijaWvulobis grZnoba.

ratom aSinebT ufrosebs is, rom bavSvi Tavisianebs da ucxoebis ver asxvavebs, yvela qals sixaruliT eZaxis dedas? quCaSi nebismier zrdasrul adamians xalisiT arTmevs xels da mzadaa mas gahyves? ras niSnavs bavSvisavis mijaWvulobis grZnoba?

mijaWvuloba _ es aris Zlieri emociuri urTierTkavSiri adamianebs Soris, romelic ganusazRvreli droiT narCundeba, maSinac ki, roca es adamianebi erTmaneTs scildebian.

mozrdilebs moswonT, roca vinmes mimarT mijaWvulobas grZnoben, magram maT am grZnobis gareSec SeuZliaT cxovreba. xolo bavSvebisavis mijaWvulobis gancda aucilebelia. mozdilis mimarT mijaWvulobis grZnobis gareSe bavSvi srulfasovnad ver viTardeba, radgan amazea damokidebuli misi usafrTxoebis gancda, samyaros aRqma, ganviTareba. jansaRi mijaWvuloba bavSvis logikuri azrovnebis ganviTarebas, sindisis Camoyalibebas, emociuri impulsebis kontrolis unaris formirebas, sakuTari Tavis mimarT pativiscemis gaCenas, sakuTari da sxva adamianebis grZnobebis gagebas, sxva adamianeTan saerTo enis gamonaxvis SesaZleblobas uwyobs xels. pozitiuri mijaWvuloba ganviTarebis Seferxebis risksac amcirebs. mijaWvulobis darRvevam SeiZleba zegavlana moaxdinos ara marto socialur kontaktebze _ sindisis, piradi Rirsebis grZnobis Camoyalibebaze, empaTiis (anu sxva adamianTa grZnobebSi wvdomis da TanagrZnobis) unarze, aramed is bavSvis emociuri, socialuri, fizikuri da gonebrivi ganviTarebis Seferxebas iwvevs.

bavSvebs, romlebsac mijaWvulobis grZnoba ar aqvT, samyaros Secnobisa da adamianTa Soris damokidebulebis araadekvaturi aRqma gamoumuSavdebaT, rac didobis asakSic grZeldeba. aseTi pirovnebebi ukve zrdasrul cxovrebaSi xangrZliv Terapiul daxmarebas saWiroeben.

rogor vlindeba bavSvis mijaWvuloba:

- TvalebiT kontakti;
- Rimili;
- protesti ganSorebisas;
- xelSi ayvanis survili;
- gadevneba;

- Zebna;
- Zaxili;
- CaWideba, mikvra.

mijaWvulobis formireba bavSvebSi

mijaWvulobis grZnoba Tandayolili ar gaxlavT. is SeZenili Tvisebaa da mxolod adamianebeTvis rodia damaxasiaTebeli. cxovelebTan mimarTebaSi am Tvisebas `imprintings~, anu STabeWdilebis dafiqsirebas, uwodeben. cnobilia eqsperimenti, romelSic wiwilebma Taviant dedad miiCnies saTamaSo, borblebiani ixvi da gahyvnen mas, anu pirvel moZrav obieqts, romelic gamoCekvisTanave dainaxes; aseve lekvebi Taviant dedad katas Tvlian, romelmac isini sakuTari rZiT gamokveba.

vinaidan Cvilis tvinSi ar aris asaxuli mSobeli deda, romelmac masze dabadebisTanave Tqva uari, xolo adamianebi mas ise kvebavdnen, rom xelSic ar ahyavdaT, bavSvs konkretul adamiTan mudmivi kavSiri ar uyalibdeba. amitomac amboben, rom aseT bavSvebs darRveuli aqvT mijaWvulobis grZnoba.

zomieri mijaWvulobis formireba gamartivebulad SeiZleba Semdegi meqanizmis meSveobiT aRvweroT: roca Cvili SimSils grZnobs, is tirils iwyebs. mSoblebi xvdebian, rom bavSvs Sia da mas aWmeven. aseve xdeba bavSvis sxva moTxovnilebebis dakmayofileba: mSrali tansacmeli, siTbo, urTierToba. moTxovnilebebis dakmayofilebasTan erTad bavSvs im adamiTan mimarT ndoba uCndeba, romelic masze zrunavs. amgvarad yalibdeba mijaWvuloba.

im SemTxvevaSi, rodesac deda an mama Cvilis moTxovnebs ver pasuxobs, bavSvi amaze reagirebs da ufro xangrZlivad da xmamaRla aprotesteb. Tu bavSvma garkveuli drois Semdeg sapasuxo reaqcia ver miiRo, is urTierTobis mcdelobas wyvets da maSinac ki aRar reagirebs, roca mSoblebi uRimian an TvalebSi uyureben. iwyeba seriozuli siZneleebi mSoblebTan urTierTobaSi. roca amgvari mdgomareoba bavSvis sicocxlis pirvel wels xSirad meordeba, is daukmayofileblobis grZnobas ganicdis, rasac arafrismTqmel, grZnobebs moklebul urTierTobamde mivyavarT. sabolod yovelive es **bavSvSi fsiqologiuri da fizikuri xasiaTis seriozul da xangrZliv cvlilebebs iwvevs.**

3 Tvis asakisaTvis bavSvs `gamococxlebis~ kompleqsuri reaqcia uCndeba (ufrosis danaxvaze iRimeba, xel-fexs aqtiurad iqnevs, sixarulis gamomxatvel bgerebs gamoscems, RuRunebs, ufrosisaken miiwevs). daaxloebiT 6-8 Tvis asakSi bavSvi Tavisi ojaxis wevrebs ucxoebisagan asxvavebs. am asakSi is Zlieradaa mijaWvuli dedaze. 10-12 Tvis asakSi metyveleba yalibdeba. bavSvi ambobs `deda`, `mama`. daaxloebiT 1,5 wlis asakSi ucxoebis mimarT SiSi Cndeba.

bavSvsa da mSobels Soris mijaWvulobis ganviTarebis stadiebi

- **aradiferencirebuli mijaWvulobis stadia** (1,5-dan 6 Tvemde). bavSvi gamohyofs dedas, magram wynardeba, roca sxva moZrdils xelSi ahyavs. bavSvi Tvals ayolebs da uRimis nebismier adamiTan;

- **specifiuri mijaWvulobis stadia** (7-dan 9 Tvemde). am stadiisaTvis damaxasiaTebelia mijaWvulobis ganmtkiceba, rac dedis mimarT adre Camouyalibda (bavSvi aprottestbs, roca dedas aSoreben, ucxo adamianebs garemocvaSi mousvenrad iqceva).
- **mravlobiT mijaWvulobis stadia** (10-dan 18 Tvemde). dedis mimarT mijaWvulobis safuZvelze bavSvi sxva axlobeli adamianebs mimarTac avlens mijaWvulobas, Tumca deda mainc `yvelaze saimedo obieqtia~. es gansakuTrebiT kargad Cans, roca bavSvi xoxvas an siaruls iwyebS. miuxedavad imisa, rom am dros bavSvis moZraobis traeqtoria sakmaod CaxlarTulia, is yovelTvis dedas ubrundeba da Tu vinme dedas Camoefareba, bavSvi gadaadgilebasa da mis danaxvas cdilobs.

2 wlisaTvis bavSvi, rogorc wesi, Tavisianebsa da ucxo adamianebs cxadad asxvavebs. fotoze cnobs naTesavebs, Tundac didi xnis unaxavT. adekvaturi ganviTarebisa da normaluri ojaxuri garemos SemTxvevaSi bavSvi mzadaa garemomcvel samyarosTan urTierobisaTvis, axali nacnobobisaTvis. is siamovnebiT ecnoba sxva bavSvebs da maTTan TamaSs cdilobs.

raSi dagvexmareba am asakobrivi normebisa da Taviseburebebs codna? _magaliTad, Tu bavSvi daaxloebiT 9 Tvisaa, aqamde met-naklebad xelsayrel pirobebSi cxovrobd da mzhrunveli da mosiyvarule deda hyavda, dedasTan daSoreba miTvis udidesi travma iqneba da axali mijaWvulobis formireba gaZneldeba. meore mxriv, Tu bavSvi dedas 1,5-2 Tvis asakSi daSordeba da masTan urTierToba erTsa da imave mudmiv ZiZas an aRmzrdels eqneba, romlebic bavSvis emociuri kontakts ZiriTad moTxovnilebebs akmayofileben, 5-6 Tvis asakSi misi Svild ayvanis SemTxvevaSi mimReb ojaxTan misi SeCveva sakmaod advili iqneba da, savaraudod, ar garTuldeba.

Tavi VII

mijaWvulobis darRvevis fsiqologiuri niSnebi

bavSvs garemomcvel moZrdilebTan kontaktsi Sesvla ar surs. moferebisas xelebiT iSorebs, TvalebSi ar uyurebs, mzeras aridebs, SeTavazebul TamaSSi CarTvaze uars ambobs. amasTan bavSvi TiTqos `SeumCnevlad~ uTvalTvalebS, akvirdeba ufross; **guneba-ganwyobilebis apaTiuri an daqveiTebuli foni**, amave dros gulCvi-

loba, sifrTxile an SiSi; **sakuTari Tavis mimarT agresia** _ sakuTari Tavis mimarT agresia. bavSvi SeiZleba kedels an iataks Tavs urtyamdes, saxes, kidurebs ifxoWnides da sxva;

**`difuzuri komunikabeloba~.** bavSvs ufrosebTan distanciis grZnoba ara aqvs, ufrosis yuradRebis miqcevas nebismieri gziT cdilobs. amgvar qcevas `miwebebis~ reaqciac SeiZleba vuwodoT, roca skolamdeli da umcrosi saskolo asakis bavSvTa dawesebulebis aRsazrdeli nebismier axal ufros adamians `ewebeba~, exveva, xelSi ayvanas sTxovs, dedas (an mamas) uwodebs.

mijaWvulobis darRvevis mizezebi

deprivacia adreul asakSi. deprivacia aris fsiqikuri mdgomareoba, romelic xangrZlivi drois ganmavlobaSi adamianis ZiriTadi fsiqikuri moTxovnilebebs ukiduresi SezRudvis Sedegad Cndeba. es SezRudva SeiZleba sensorul (SegrZnebebi), kognitur (inteleqti), emociur, socialur sferoebS exebodes. **sensoruli deprivacia** _ bavSvi ganviTarebisaTvis arasakmaris mxedvelobiT, smeniT an kinesTetikur

informacias iRebs (mas saTamaSoebi ar aqvs, xelSi ar ahyavT, ar elaparakebian, saseirnod quCaSi ar gahyavT). **kognituri (inteleqtualuri) deprivacia** _ bavSvze absoluturad araferia damokidebuli da mas arCevanis gakeTeba ar SeuZlia. magaliTad, daTqmul dros unda Wamos da aravin ekiTxeba, Sia Tu ara. aseT bavSvebs ar SeuZliaT pasuxi gascen martiv kiTxvebze: G`gSia Tu ara?~ `vin ginda gaxde?~ `ris gakeTebas isurvebdi?~ maT arCevanis gakeTeba ar SeuZliaT. **emociuri deprivacia** _ bavSvi Tavis qcevaze ufrosisagan emociur pasuxs (sixaruls, mowonebas, ukmayofilebas da sxva) ar iRebs. is sakuTari qcevis regulirebas, TanagrZnobas ver swavlobs, TvalebiT kontaqtis erideba. **socialuri deprivacia** _ bavSvebs saSualeba ar aqvT TamaSebSi dedis, mamis, bebiis, maswavleblis rolebi Seasrulon da maT socialuri rolebis praqtikuli mniSvneloba ar esmiT.

ojaxur urTierTobaTa darRveva. Ddidi mniSvneloba aqvs imas, Tu rogori emociuri urTierToba aqvs bavSvs mSoblebTan, sasurveli Svilia Tu ara, emociurad mijaWvulia Tu ara ojaxis romelime wevrTan. erTi SexedviT, paradoqsulia is faqti, rom axali mijaWvulobis Camosayalibebblad gacilebiT ufro xelsayrelia situacia, roca bavSvs ukve aqvs gancdili mijaWvulobis grZnoba mSoblis mimarT. Tu bavSvs mozdil adamianTan dadebiTi urTierToba gamocdili aqvs, is ganSorebis moments rTulad gadaitans, Tumca SemdgomSi sxva mozdil adamianTan normaluri urTierTobis damyareba misTvis gacilebiT advili iqneba.

Zaladoba (fizikuri, fsiqologiuri, seqsualuri) da ugulebelyofa. aRsaniSnavia, rom im bavSvebs, romelTac ojaxSi Zaladoba aqvT gadatanili, SeiZleba Zlieri mijaWvulobis grZnoba hqondeT Tavianti sastiki mSoblebis mimarT. saqme isaa, rom aseTi bavSvebi, erTi mxriv, sakuTar TavSi imdenad iketebian, rom stumrad naklebad dadian da ojaxur urTierTobaTa sxva magaliTs ver xedaven. meore mxriv, isini iZulebulni arian, amgvar ojaxur urTierTobaTa normalurobis iluzia SeinarCunon sakuTari fsiqikis gadarCenisaTvis. bevri maTganisaTvis damaxasiaTebelia mSoblebis Tundac negatiuri yuradRebis miqceva tyulebiT, agresiiT (maT Soris, sakuTari Tavis mimarT agresiiT), qurdobiT, ojaxSi miRebuli wesebis darRveviT.

mSobelTan Mmoulodneli an mtkivneuli ganSoreba (misi sikvdilis, avadmyofobis an hospitalizaciis gamo). Aamgvari ganSoreba nebismier asakSi mtkivneulia. gansakuTrebiT mZimea bavSvisaTvis mSoblis an masze mzdil adamianis sikvdili, gansakuTrebiT _ Zaladobrivi sikvdili. Aaxloblis sikvdili bavSvisaTvis ormxriv aris travmis mizezi: jer erTi, is sikvdilis mowme xdeba, da meore, acnobierebs, rom TviTonac mokvdavia.

sacxovrebeli adgilis xSiri Secvla. gansakuTrebiT rTulia es periodi 5-6 wlis asakSi. bavSvma ar icis, sad miemgzavreba, kargi iqneba iq Tu cudi, gansxvavebuli iqneba Zveli sacxovrebeli adgilisagan Tu ara, iq megobrebs SeiZens Tu ara da sxva.

mijaWvulobis darRvevis riski maSin izrdeba, roca CamoTvli faqtorebs 1-2 wlis asakSi vxvdebiT, agreTve maSin, roca ramdenime faqtori erTad iyris Tavs.

mijaWvulobis grZnobis darRvevis samomavlo Sedegebi:

- **sadizmi/Zaladoba:**

cxovelebisa da adamianebs mimarT sisastike, vandalizmi, destruqciuloba, sakuTari Tavis dazianeba, xanZris gamowveva, Semtevi qceva.

- **kvebiTi problemebi:** sakvebis qurdoba da dagroveba, Wamis dros sixarbe, SimSiloba.
- **gaTamaSebuli emociuroba**
`Teatraluri~ gamosvlebi, zedapiruli momxibvleloba, ganurCevoli mijaWvuloba.
- **kleptomania/uazro tyuili** qronikuli qurdobebi, paTologiuri tyuilebi.
- **seqsualuri aqcentirebebi**
gamomwvevi qceva an tansacmeli, seqsualuri qceva sxva bavSvebTan mimarTebaSi.
- **pasiuroba/agresiuloba**
bavSvi advilad, ubrZolvelad Tmobs yvelafers, SekiTxebs ar pasuxobs, garSemomyofTa sibrazes iwvevs, usufTaoa, aqvs enurezi¹⁰.
- **sindisis ararseboba** danaSaulis grZnobis arqona, danaSaulis uaryofa da sxvebze gadabraleba.
bavSvi, romelsac mijaWvulobis grZnoba ar aqvs, garemomcveli samyarosa da sxva adamianebis ndobas Zalian Znelad iswavlis. Tumca xangrZlivad mzrunvel da mosiyvarule garemoSi yofna mas sakuTari Tavis da mTeli samyarosadmi rwmenis aRdgenaSi daexmareba.

mijaWvulobis darRvevaTa daZlevis gzebi

fizikuri kontaqtis bavSvsa da mozdils Soris. bevri bavSvi, romlebic bavSvTa saxlebidan ojaxebsi xvdebian, TviTonve miiswrafvian mozdil adamianTan intensiuri fizikuri kontaqtisaken: muxlebze jdoma uyvarT, xelSi ayvanas, rwevas iTxoven. es Zalian kargia, Tumca bevr mSobels metismeti sxეulebrivi kontaqtis afrTxobs, gansakuTrebiT maSin, roca Tavad mSobeli amisaken maincdamainc ar miiswrafvis. TandaTanobiT amgvარი kontaqtების intensივობა mცირდება, bavSvi TiTqos `ZReba~, inazRaurebs imas, rac adreul asakSi aklda.

Tumca, arsebobs bavSvebis sakmaod didi kategoria, romlebic amgvარი kontaqtisaken ar miiswrafvian, zogierTi maTgani ki gaurbis kidec, moferebas iridebs da Sexebisas krTeba. savaraudod, am bavSvebs ufrosebTan urTierTobis negatiuri gamocdileba aqvT _ xSirad es gadatanili fizikuri an seqsualuri Zaladobis Sedegia.

araviTar SemTxvevaSi araa saWiro bavSvisaTvis fizikuri kontaqtis Tavsmoxveva. mijaWvuloba ara marto Sexebis, aramed TvalebSi yurebis, erToblivi moqmedebების, saubris, erToblivi TamaSis, erTad kvebis, erTad gancdis gziT viTardeba. BSesaZlebelia, mSobels zogierTi gavrcelebuli da martivi TamaSi SevTavazoT, romlebic am kontaqtis ganviTarebisakenaa mimarTuli: cxvirze TiTis miWera da manqanis signalis xmis gamocema, loyebis gabuStva da bavSvis xeლების მირთმით `buStis gaxeTqva~, banaobis dros qafisagan wverebis, gvirgvinis, samxreebis gakeTeba da sxva. roca bavSvs sawovariani boTliT aWmeven, kargia bavSvis kaItaSi Casma, TvalebSi yureba, gaRimeba, raime saalersos Tqma; wignis kiTxvis an televizoris yurebis dros _ xelis gadaxveva, Tavis Tavze mideba da sxva.

ojaxis adekvaturi suraTis formireba. bavSvisaTvis aucilebelia imis gancda, rom misi grZnobebi da interesebi mniSvnelovania ufrosebisaTvis, rom gadawyvetileების მიRebias mis azrs gaiTvaliswineben, rom misi moTxovnileბები SesaZleblobis mixedviT dakmayofilebuli iqneba. Zalian mniSvnelovania, rom mSoblebi bavSvTan mimarTebaSi principulni iynen da bavSvis aRzrdisas, misi Seqebis Tu dasjis dros es principebi daicvan.

¹⁰ enurezi _ Sardvis procesze kontrolis uunaro

dasasrul, unda aRiniSnos, rom bavSvis normaluri ganviTareba mniSvnelovanwiladaa damokidebuli imaze, Tu ramdenad aqvs mas Camoyalibebuli adreul asakSi mijaWvulobis grZnoba. mijaWvulobis deficitis daZleva da bavSvis Semdgomi normaluri ganviTareba mSoblis, bavSvze mZrunveli ufrosi adamianis, specialistebis udides Zalisxmevas saWiroebs. Tumca mwvave SemTxvevebSi am deficitis sruli daZleva SeuZlebelia.

sicocxlisunarianobis Teoria

bavSvis fsiqikuri da fizikuri janmrTelobis ganmsazRvrel faqtorTa Soris gansakuTrebiT mniSvnelovania cxovrebiseuli sirTuleebiis daZlevis, problemaTa mogvarebis, gansacdelSi safrTxis acilebis unari.

bavSvebs sxvadasxva, met-naklebi simZimis stresTan Sexvedra uxdebaT. es SeiZleba iyos saxlSi marto darCena, TanatolebTan urTierTobis siZnele, mSobelTa gayra, avadmyofoba, siRaribe, SimSiloba, stiqiuri ubedureba da sxva. swored sicocxlisunarianobazea damokidebuli, aseTi gamocdilebebi bavSvs daTrgunavs Tu gaaZlierebs.

problemur, rTul situaciebSi bavSvebi xSirad martoobas, SiSsa da umweobas ganicdian. es gancdebi naklebad damTrgunvelia im bavSvebisTvis, romlebsac sicocxlisunarianobis resursebi gaaCniaT.

sicocxlisunarianoba _ es aris unari, romliTac pirovneba, jgufi an sazogadoeba Tavidan icilebs, amcirebs an gadalaxavs cxovrebiseul siZneleebSa da dabrkolebebs. siZneleebSa da dabrkolebebsi igulisxmeba ara mxolod gansakuTrebuli sirTuleebi, aramed yoveldRiuri cxovrebiseuli situaciebi. sicocxlisunarianoba Tandayolilia yvela bavSvisaTvis. imis mixedviT, Tu rogor upasuxebis mSobeli an momvleli bavSvTan dakavSirebul ama Tu im situacias da ramdenad exmareba bavSvs situaciis Sesabamisad reagirebaSi, mas SeuZlia an xeli Seuwyos bavSvSi sicocxlisunarianobis ganviTarebas an, piriqiT, xeli SeuSalos, daangrios bavSvis Tandayolili sicocxlisunarianoba.

amerikel fsiqologs **edit grotbergs** ekuTvnis kvleva (1993-1994)**sicocxlisunarianobis enis** Sesaxeb, adamianis ganviTarebisaTvis sicocxlisunarianobis mniSvnelobis, misi formirebis asakobrivi Taviseburebebis, mis CamoyalibebaSi mSoblebisa da aRmzrdelebis rolis, sicocxlisunarianobis ganviTarebis Sedegebis Sesaxeb.

sicocxlisunarianobis ena

bavSvSi sicocxlisunarianobis ganviTarebisaTvis saWiroa, gaviazroT is ena, romliTac aRvwerT da avxsniT mas. amiT ufro gagviadvildeba Cveni da Cveni bavSvebis qcevis warmarTva sicocxlisunarianobis gasaviTareblad.

sicocxlisunarianobis ganviTarebis faqtorebi SeiZleba gamoixatos Semdegi sityvebiT:

_ me myavs/maqvs;

_ me var; _ me SemiZlia.

sicocxlisunariani bavSvi ambobs:

me myavs

_ adamianebi, romlebsac vendobi da visac vuyvarvar iseTi, rogoric var;
_ adamianebi, romlebic miweseben SezRudvebs safrTxis Tavidan asacileblad;
_ adamianebi, romlebic sakuTari qceviT miCvenebs, Tu ra aris kargi;
_ adamianebi, romlebic raRacebis damoukideblad keTebas maswavlian;
_ adamianebi, romlebic mexmarebian, roca var avad an safrTxeSi an mesaWiroeba rCeva.

me var

_ adamiani, romelic SeiZleba moswondeT da uyvardeT;
_ moxaruli, vasiamovno sxvebs da gamovxato Cemi Tanadgoma;
_ sakuTari Tavisa da sxvebis pativismcemeli;
_ sakuTar saqcielze pasuxismgebeli; _ darwmunebeli,
rom yvelaferi mogvardeba.

me SemiZlia,

_ velaparako sxvebs imaze, rac maSinebs da mawuxebis;
_ gamovZebno problemis gadaWris gzebi;
_ vakontrolo Tavi, roca vatyob, rom msurs raime arasworis an saSiSis gakeTebs; _ SevarCio
xelsayreli dro raRacis gasakeTeblad an vinmesTan sasaubrod; _ movZebno damxmare, roca es
damWirdeba.

imisTvis, rom bavSvi sicocxlisunariani iyos, sulac ar aris aucilebeli yvela CamoTvili niSnis
arseboba. Tumca sicocxlisunarianobis samive wyarodan ramdenime niSani bavSvs aucileblad unda
gaaCndes. magaliTad:

_ bavSvi SeiZleba uyvardeT **(me myavs)**, magram Tu is ar grZnobs Sinagan siZlieres **(me var)** an
ar aqvs socialuri, urTierTobis unari **(me SemiZlia)**, sicocxlisunarianobaze laparaki zedmetia.

_ bavSvi SeiZleba iyos sakmarisad Tavdajerebuli **(me var)**, magram Tu man ar icis urTierToba an
problemebis gadaWra **(me SemiZlia)**, da ar eguleba vinme, vinc daexmareba **(me myavs)**, bavSvi ver
iqneba sicocxlisunariani.

_ bavSvi SeiZleba kargad metyvelebdes **(me SemiZlia)**, magram Tu ar gaaCnia TanagrZnobis
unari **(me var)** da ver iRebs dadebiT magaliTs ufrosisagan **(me myavs)**, ver visaubrebT
sicocxlisunarianobaze. sicocxlisunarianoba yalibdeba mxolod am TvisebaTa kombinirebiT.

sicocxlisunarianobis magaliTebi

arseboben adamianebi, romlebic problemebisa da siZneleebis daZlebas maSi-
nac axerxeben, roca es Zalian rTuli Cans.

xuTi wlis biWi saxlSi modis da dedas eubneba:

erTi didi biWi mirtyams da zogjer panRurebs mkravs. me vuTxari, gaCerdas,

magram is Tavs ar manebebs. Mme misi meSinia.

me myavs niSnebidan dedas SeuZlia aiRos:

_ `adamianebi, romlebsac vendobi da visac vuyvarvar iseTi, rogoric var~; \_ `adamianebi, romlebic mexmarebian, roca safrTxeSi var~.

me var niSnebi SeiZleba gaZlierdes imis CvenebiT, rom BAbavSvi aris:

_ `mosawoni da sayvareli~;
_ `darwmunebuli, rom yvelaferi mogvardeba~.

me SemiZlia niSnebi gulisxmobis:

_ `vesaubro sxvebs imaze, rac maSinebs da mawuxeb~; \_ `vipovo
is, vinc damexmareba, roca es damWirdeba~.

deda-Svils Soris urTierToba SeiZleba ase warimarTos: deda bavSvs usmens da eubneba, rom Sewuxebulia momxdaris gamo da amSvidebs mas. Semdeg eubneba, rom kargia, roca bavSvebi amgvარი ramis Sesaxeb maswavlebs atyobineben da rom es ar aris dasmena. deda sTavazobs bavSvs, rom daelapareba maswavlebs an biWis mSoblebs. Tumca Svis damoukideblobis ganmtkicebis mizniT, ar cdilobs amis daZalebas. Tavisi grZnobebis gaziarebiT da problebis gadaWris gzebis gagebiT bavSvi Svebas grZnobs. igi Tavs problemis mogvarebis monawiled gaiazrebs da survili uCndeba gaarkvios, Tu risi gakeTeba SeiZleba kidev.

gamoyenebuli literatura:

1. TavarTqilaZe, e. (2008). bavSvis ganviTarebis ZiriTadi sakiTxebi, saxelmZRvanelo bavSvebTan momuSave socialuri muSakebisaTvis. evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqti. Tbilisi, saqarTvelo
2. IacabiZe, g. (2008). ganviTarebis Teoriebi maswavlebelTaTvis: damxmare saxelmZRvanelo. gamomcemloba nekeri
3. Ashford, J., LeCroy, C. and Lortie, K. (2001). *Human Behavior in the Social Environment*. Brooks/Cole Cengage Learning
4. Hutchinson, E. (1999). *Dimensions of Human Behavior*. Pine Forge Press; Thousand Oaks, CA.

Tavi VIII: bavSvis Sefaseba

ეს Tavi mimoixilavs bavSvis Sefasebis process, romelic efuZneba Sefasebis integrirebul models. Gganixilavs am procesis miznebsa da ZiriTad principebs. Aawvdis socialur muSakebs informacias Sefasebis integrirebuli modelis ZiriTadi aspeqtების Sesaxeb; Aaseve, moicavs im ZiriTad kiTxvebs, romlebic socialur muSakebs daexmarebaT bavSvis Sefasebis procesSi.

bavSvis Sefasebis process socialuri muSakis praqtikaSi mniSvnelovani adgili uWiravs. Sefaseba bavSvsa da mis ojaxTan urTierTobis damyarebis safuZvelia. igi aris procesi, romlis meSveobiTac ganisazRvrebა bavSvisa da ojaxis saWiroეები გარკვეული Carevis dagegmvisa da ganxorcielebis mizniT. Sesabამისად, Sefasebas mTavari roli აკვს miznebis dasaxvasa da intervenciis (Carevis) dagegmvaSi. warumatebelი Careva xSirad arasworad warmarTuli Sefasebis Sedegia.

Sefaseba beneficiarsa da socialur muSaks Soris urTierTobis procesia, romlis drosac Segrovdeba da gaanalizdeba informacia. Sefasebis mizania bavSvis saWiroეების განსაზრვრა და Sesabამისი momsaxurebis gegმის Camoyalibeba.

8.1 bavSvis Sefasebis integrirebuli modeli

bavSvis Sefasebis procesი kompleksურია და moicavs Sedeg 3 ZiriTad aspeqtს:

- 1) bavSvis asakobrivi ganviTarebis saWiroეები;
- 2) mSoblebis an sxva mzunvelebis SesaZleblobეები Seqmnან bavSvis ganviTarebisaTvis saWiroეები;
- 3) ra gavlenas axdens ojaxi da garemo faqtorebi bavSvze და mSoblebis/mzunvelebis SesaZleblobეზე bavSvze zrunvisas.

aRniSnuli samive aspeqტი erTmaneTTan mWidro kavSirSia და Tavis mxriv moicavs sxvadasxva sakiTxს. socialurma muSakma Sefasebis procesSi yuradReba unda gaamaxvilos Aam aspeqtების erTmaneTTan urTierTმარტეbas Seswavlaze, raTa gaanalizos და daadginos, Tu rogor gavlenas axdenen isini bavSvze. bavSvis Sefasebis procesSi aRniSnuli midgoma bavSvis Sefasebis integrirebul

Tavi VIII

შეფასების ინტეგრირებული მოდელი

models efuZneba.

bavSvis Sefasebis integrirebuli modelis mixedviT Sefasebis ZiriTadi

amosavali aris bavSvi. Sefasebis procesi bavSvTan da mis ojaxTan samuSao urTierTobis Camoyalibebisa da raportis

(ndobis)Ddamyarebis saSualebas iZleva. Sefasebis mizans warmoadgens bavSvis, ojaxis da maTi uSualo garemos urTierTgavlenisa da urTierTmimarTebis Seswavla. Sefasebis Sedegs warmoadgens sxvadasxva wyarodan (bavSvi, ojaxi, axloblebi, skola, samedicino dawesebuleba) mopovebuli maqsimalurad detaluri informacia bavSvisa da misi ojaxis bio-fsiqo-socialuri mdgomareobis Sesaxeb. Sefaseba aris is baza, romelsac unda daeyrdnos SemTxvevis samoqmedo gegma. gegma ki orientirebuli iqneba bavSvis keTildReobaze.

bavSvis Sefasebis integrirebuli modelis mixedviT Sefaseba unda akmayofilebdes Semdeg moTxovnebs:

- **unda iyos bavSvze orientirebuli** – bavSvi aris Sefasebis procesis amosavali wertili. mTavari Sefasebis procesSi aris imisi dadgena, Tu ra saWiroebebi aqvs bavSvis da rogor SeiZleba am saWiroebების დაკმაყოფილება;
- **unda efuZnebodes individualur midgomas** – individualuri midgomის mixedviT bavSvebi gansxvavდებიან ერთმანეთს. მნიშვნელოვანია, რომ bavSvis განვითარების პროცესი საერთო კანონზომიერებით აიხსნება, თითოეული bavSvi მაინც უნიკალურია და განვითარების individualური ტემპი ახასიათებს. individualური midგომა იტალისწინებს bavSvis individualურ სინაგან სამყაროს, უნარს, მოქცევას, ინტერესებს და ეფუძნება bavSvis individualურ საუბრებს, მისი ზღერების დაკმაყოფილებას და რესურსებს;
- **unda moipovos informacia sxvadasxva wyarodan** – იმისათვის, რომ მივიღოთ სრულყოფილი informacia, bavSvi unda შევაფასოთ informაციის სხვადასხვა წყაროს mixedviT. ეს წყაროები შეიძლება იყოს შემდეგი: დოკუმენტაცია (მომართვის ფორმა, სამედიცინო ანკეტა, სხვადასხვა სპეციალისტის განცხადება bavSvis შესახებ); bavSvis მიერ გადმოცემული informacia (პრობლემის განსაზღვრა, გრძნობების გამოხატვა, მოსაზრებები, მოვლენები, ა.შ.); პირდაპირი დაკვირვება bavSvis არავერბალურ კავშირით; bavSvis ojaxის წევრებისა და ტანადგომის კვლევის მიერ მომზადებული informacia; პირდაპირი დაკვირვება bavSvis ურთერთობაზე ojaxის წევრებთან, მეგობრებთან, მეზობლებთან და ა.შ.; ფსიქოლოგიური ტესტები (მაგ., დაუმტკიცებელი წინადადებების მეთოდი, ნახტები და სხვა); socialური მუშაკის გამოცდის კლიენტთან ურთერთობისა;
- **unda iyos analitikური procesი** – Sefasebis Zირითადი ამოცანაა, bavSvis, ojaxის და მატი უსualo გარემოს ურთერთგავლენისა და ურთერთმომართვის შესწავლა და ანალიზი. Sefasebis შემდეგ მიღებული informacia შეიკრება და ამის შემდეგ გაანალიზდება bavSvis განვითარების მდგომარეობა;
- **unda asaxavdes adamianis განვითარების Zირითადი ეტაპების თავისებურებები** –ასაკიდან, სქესიდან, კულტურიდან, ეთნიკური კუთვნილებიდან და სხვა ფაქტორებიდან გამომდინარე, bavSvi შეიძლება სხვადასხვა პრობლემის წინაშე იდგეს. Sefasebis ერთ-ერთი მიზანია unda warmoadგენდეს ამ პრობლემათა ახსნა bavSvis განვითარების Zირითადი ეტაპებიდან გამომდინარე და ამ ეტაპებისათვის დამახასიათებელი სიტუაციების ცოდნა. socialური მუშაკი Sefasebis procesSi ყურადღებას უნდა ამახვილებდეს bavSvis განვითარების ეტაპების დამახასიათებელ ბიოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ და socialურ ფაქტორებზე;
- **unda gamoiyenos ეკოლოგიური midგომა**, რათა გაიზაროს სხვადასხვა გარემო სისტემის ზეგავლენა bavSvis ცხოვრებისეულ გამოცდილებაზე. დადგენილია, რომ გარემო სისტემები უმნიშვნელოვანესი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლიათ bavSvis ცხოვრებაზე და ამ პარამეტრიდან გამომდინარე, ადამიანის ცხოვრების შესწავლა Sefasebis პროცესისათვის აუცილებელი პირობაა. bavSvis სისტემები

Soris ZiriTadia: bavSvis ojaxi, socialuri qseli (megobrebi, mezoblebi, naTesavebi, a.S.),
sazogadoebrivi

dawesebulebebi (saganmanaTleblo, dasaqmebis, janmrTelobis dacvis, socialuri momsaxurebis, iuridiuli, adgilobrivi TviTmmarTvelobis da a.S.);

- **unda iTvaliswinebdes da pativs scemdes kulturul Taviseburebebs.**

es socialur muSaks exmareba, gaiazros adamianis problema misi socialurkulturuli konteqstidan gamomdinare;

- **unda amoicnos Zlieri mxareebi** – mizanSewonilia, bavSvis Sefaseba orientirebuli iyos mis Zlier mxareebze da ara naklovanebebis diagnostikaze. Zlier mxareebze orientacia iTvaliswinebs bavSvis, rogorc partnioris ganxilvas misi daxmarebis procesSi da misi Zlieri mxareebis gamoyenebas intervenciis dagegmvasa da SemuSavebaSi. amrigad, bavSvi ar gamodis procesis pasiuri monawile, aramed Tavad akontrolabs sakuTari problemis gadawyvetis process. amave dros, mniSvnelovania, socialurma muSakma gansazRvros is mxareebi, romlebic gaumjobesebas saWiroeben;

- **Sefaseba unda iyos ganmeorebadi procesi da ara erTjeradi movlena** – bavSvis saWiroebebi da interesebi mudmivad icvleba. socialuri muSakisaTvisac aucilebelia bavSvis cxovrebaSi mimdinare movlenebis codna, raTa Seamowmos Tu ramdenad Seesabameba socialuri muSakis mier Camoyalibebuli gegma mis amJamindel saWiroeებს;

- **unda uzrunvelyos bavSvis monawileoba** – Sefasebis procesSi umniSvnelovanesia bavSvis monawileoba da aucilebelia 10 welze ufrosi asakis bavSvis azris gaTvaliwineba!

- **unda daicvas konfidencialurobis principi** – socialurma muSakma unda daicvas bavSvis ufleba _ informacia misi cxovrebis Sesaxeb darCes konfidencialuri;

- **uzrunvelyos uwyebaTaSorisi TanamSomloba** – bavSvis Sefasebis procesi kompleksuria. Sesabamisad, Sefasebis procesSi socialurma muSakma unda iTanamSromlos sxvadasxva uwyebisa da profesiis warmomadgenlebTan, rogoricaa magaliTad skolis pedagogi, samedicino dawesebulebis warmomadgeneli, policiis warmomadgeneli da sxva.

Tavi VIII

bavSvis Sefasebis integrirebuli modelis mixedeviT, **bavSvis ganviTarebisaTvis saWiro pirobebi** moicavs Semdeg sakiTxebს: **janmrTeloba, qcevis specifika da da emociuri ganviTareba, gonebrivi ganviTareba, ganaTleba, socialuri urTierTobebi.** socialurma muSakma bavSvis ganviTarebis Sefasebis procesSi unda moipovos informacia sxvadasxva wyarodan, rogoricaa bavSvi, mSoblebi da ojaxi, samedicino personali, skolis pedagogebi da sxva. socialurma muSakma Sefasebis procesSi, aseve, unda moipovos Sesabamisi dokumentacia, magaliTad, samedicino Canawerebi da ase Semdeg. mniSvnelovania, socialurma muSakma mopovebuli informaciisa da bavSvis ganviTarebis procesze misi dakvirvebis Sedegad gaanalizos ganviTarebis aRniSnuli aspektebi. bavSvis ganviTarebasTan dakavSirebul sakiTxebze socialurima muSakma unda moiZios pasuxebi Semdeg kiTxebze:

janmrTeloba

- aris Tu ara bavSvi janmrTeli?
- aReniSneba Tu ara bavSvis raime qronikuli an mwwave daavadeba?
- aris Tu ara bavSvi SezRuduli SesaZleblobis?
- imyofeba Tu ara bavSvi regularulad samedicino meTvalyureobis qveS?
- sWirdeba Tu ara gansakuTrebuli dieta an sxva gansakuTrebuli pirobebi?
- sargeblobs Tu ara samedicino momsaxurebiT?

- arsebobs Tu ara bavSvis samedicino dokumentacia?
- gakeTebuli aqvs Tu ara saWiro acrebi?
- icis Tu ara bavSvma Tavis janmrTelobis mdgomareobis Sesaxeb?
- Seesabameba Tu ara bavSvis fizikuri ganviTareba mis asaks (simaRle, wona, sxeulis proporciebi, moZraoba, mxedveloba, semna)?

qcevis specifika da emociuri ganviTareba

- aqvs Tu ara bavSvs Tavis movlis asakis Sesabamisi unar-Cvevebi?
- amJRavnebs Tu ara qceviT Taviseburebbs (antisocialuri qceva, hiperqtiuli qceva da a.S)?
- hqonia Tu ara sakuTari Tavis dazianebs mcdeloba?
- aqvs Tu ara unari, marTos sakuTari Tavi?
- aqvs Tu ara unari daamyaros jansaRi urTierToba sxvebTan (TanatolebTan, ufrosebTan)?
- xom ar aris damokidebuli mavne nivTierebebze (narkotiki, Tambaqo, alkoholi)?
- amJRavnebs Tu ara bavSvi adekvatur emociებს?
- xom ar aris bavSvi xSirad daRlili an aRgznebuli?
- sZinavs Tu ara bavSvs RamiT kargad?
- SeuZlia Tu ara bavSvs damoukideblad Wama da Cacma?
- icis Tu ara bavSvma sakuTari saxeli da gvარი, asaki da sqesi?
- bavSvis metyveleba da qceva socialurad misaRebia Tu ara?
- bavSvi erTmaneTisgan arCevs Tu ara axlobel da ucxo adamianebs? eqceva Tu ara maT Sesabamisd?
- endoba Tu ara bavSvi misTvis nacbod adamianebs?
- keTilganwyobilia Tu ara bavSvi sxva adamianebs mimarT?
- TamaSobs Tu ara bavSvi da-Zmebsa da TanatolebTan erTad?
- xom ar ayenebs bavSvis problemuri qceva zians mis usafrTxoebas (ikawravs saxes, urtyams Tavs da a.S)?
- aqvs Tu ara bavSvs jansaRi TviTsefaseba?
- bavSvi adekvaturad reagirebs Tu ara stresze da cvlilebebze?
- xom ar aris bavSvi Zaladobis msxverpli (fsiqologiuri, fizikuri, seqsualuri)?

Tavi VIII

gonebrivi ganviTareba

- adekvaturad pasuxobs Tu ara bavSvi dasmul kiTxvebs?
- metyvelebs Tu ara bavSvi asakis Sesabamisd?
- SeuZlia Tu ara ambis dalagebulad gadmocema?
- SeuZlia Tu ara asakis Sesabamisd wera, kiTxva da angariSi?
- aqvs Tu ara bavSvs mosmenis unari?
- amJRavnebs Tu ara bavSvi interest garemosa da xalxis mimarT?
- amJRavnebs interest asakisaTvis Sesabamisi TamaSisadmi?
- rogor gamoxatavs bavSvi azrebs?
- rogor SeuZlia bavSvs TqvenTan urTierToba?

ganaTleba

- iRebs Tu ara bavSvi zogad ganaTlebas?

- Seesabameba Tu ara bavSvis asaki swavlis safexurs?
- rogori akademiuri moswreba aqvs bavSvs?
- rogori disciplina aqvs bavSvs?
- eswreba Tu ara gakveTilebs regurulad?
- ra aris bavSvis sayvareli sagnebi?
- ra sagnebSi saWiroebs bavSvi daxmarebas?
- aqvs Tu ara bavSvs gansakuTrebuli miswrafebebi da midrekilebebi?
- xom ara esaWiroeba bavSvs gansakuTrebuli pirobebi ganaTlebis misaRebad?

socialuri urTierTobebi

- aqvs Tu ara stabiluri, kargi urTierToba ojaxis wevrebTan?
- aqvs Tu ara xSiri urToerToba naTesavebTan?
- hyavs Tu ara megobrebi da vin arian isini?
- gamoxatavs Tu ara bavSvi gansakuTrebuli siaxlovis grZnobas vinmes mimarT? bavSvis Sefasebis integrirebuli modelis mixedviT, **mzrunvelobis unar-Cveve-**

bi moicavs Semdeg sakiTxebis: **yoveldRiuri zrunva, emociuri siTbo, usafrTxoeba, zedamxedveloba da sazRvrebi, stimulasi.** imis gasagebad Tu rogor uvlian bavSvs, socialurma muSakma unda moipovos informacia mSobleidan, ojaxis wevrebidan, bavSvidan. SesaZloa, aseve saganmanaTleblo da samedicino dawesebulebebidan. mniSvnelovania, mopovebuli informaciis gaanalizeba da . pasuxebi Semdeg kiTxvebze: **yoveldRiuri zrunva**

- dakmayofilebulia Tu ara bavSvis ZiriTadi yoveldRiuri saWiroebebi?
- ra saxis sakvebs iRebs bavSvi?
- daculia Tu ara bavSvis higiena?
- aqvs Tu ara bavSvis sezonis Sesaferisi tansacmeli?
- aqvs Tu ara ganviTarebisaTvis aucilebeli saTamaSoebi?
- aqvs Tu ara bavSvs aucilebeli saswavlo nivTebi? • ZiriTadad, vis akisria pasuxismgebloba bavSvze?
- rogor SeafasebdiT aRmzrdelebis zrunviT unar-Cvevebs?
- **emociuri siTbo** tirilis dros bavSvs amSvideben Tu ara regularulad?
- bavSvs epyrobian Tu ara siTboTi da siyvaruliT?
- mSoblebi da mzrunvelebi sakmaris dros atareben Tu ara bavSvTan, raTa xeli Seuwyon mdgradi urTierTobis SenarCunebas?
- xom ar eCxubebian an akritikeben bavSvs xSirad?
- xom ar tvirTavs mSobeli/mzrunveli bavSvs sakuTari problemebiT?

usafrTxoeba

- bavSvi daculia Tu ara Zaladobisa da ugulebelofisagan?
- xom ar yofila ojaxuri Zaladobis SemTxveva da xom ar aris bavSvi mowme an msxverpli am Zaladobis?
- aqvs Tu ara ojaxis romelime wevrs fsiqikuri an fizikuri janmrTelobis problema?
- aris Tu ara ojaxSi mavne nivTierebebze damokidebulebis SeTxvevebi?

- imyofeba Tu ara ojaxis romelime wevri sasjelaRsrulebiT dawesebulebaSi?
- yofila Tu [redacted]
- ara ojaxSi bavSvis sikvdilianobis SemTxveva?
- yofila Tu ara ojaxSi bavSvis gaSvilebis SemTxveva?
- yofila Tu ara ojaxSi bavSvis saaRmzrdelo dawesebulebaSi moTavsebis SemTxveva?
- xom ar toveben bavSvs ucxo adamianeTan?
- bavSvis problemuri qceva xom ar ayenebs zians mis usafrTxoebas (ikawravs saxes, urtyams TavS)?
- rogor meTodebs gamoiyeneben mSoblebi/mzrunvelebi bavSvis dasasjelad?
- sjian Tu ara bavSvs fizikurad?

zedamxedveloba da sazRvrebi

- adevneben Tu ara Tvalyurs bavSvs dRis ganmavlobaSi?
- arsebobs Tu ara ojaxSi wesebi da normebi bavSvis qcevis Sesaxeb?
- adevneben Tu ara Tvalyurs mSoblebi/mzrunvelebi bavSvis urTierTobas daZmebsa da TanatolebTan?

stimulacia

- exmarebian Tu ara ojaxis wevrebi bavSvs ganaTlebasa da pirovnul ganviTarebaSi ?
- exmarebian Tu ara ojaxis wevrebi bavSvs damoukideblobis grZnobis ganviTarebaSi?

bavSvis Sefasebis integrirbuli modelis mixedviT ojaxuri da garemo

faqtorebis Seswavla Seicavs Semdeg sakixTebS: **ojaxis funqcionireba, socialuri Tanadgomis qseli, socialuri integracia, sacxovrebeli, Semosavali da dasaqmeba.** socialurma muSakma ojaxis funqcionirebis Sesaxeb informacia unda moipovos bavSvisgan, ojaxis wevrebisgan, axloblebisgan. ojaxuri da garemo faqtorebis Sefasebis procesSi socialurma muSakma unda moiZios pasuxebi Semdeg kiTxvebze:

Tavi VIII

ojaxis funqcionireba

- rogori urTierToba aqvT ojaxis wevrebs erTmaneTTan?
- ganawilebulia Tu ara funqciebi ojaxis wevrebs Soris?
- rogori urTierToba aqvs ojaxs gare samyarosTan? • arsebobs Tu ara ojaxSi SeTanxmebuli wesebi?U
- rogor reagirebs ojaxi stresze?
- rogor iReben ojaxis wevrebi gadawyvetilebebs?
- rogori istoria aqvs ojaxs?
- rogori Rirebulebebi da tradiciebi aqvs ojaxs?
- religias ra adgili uWiravs ojaxis cxovrebaSi?
- da sxva.

socialuri Tanadgomis qseli

- aqvs Tu ara ojaxs mWidro kontakტი naTesavebTan?
- aqvs Tu ara urTierToba mezoblebTan, megobrebTan?
- sargeblobs Tu ara ojaxi TemSi arsebuli sxvadasxva momsaxurebiT?

socialuri integracia

- integrirebulia Tu ara ojaxi im sazogadoebaSi, romelSi igi cxovrobs?
- xom ar aris gariyuli sazogadoebisgan da Tu aris, maSin ra aris amis mizezi?

sacxovrebeli

- aqvs Tu ara ojaxs stabiluri TavSesafari?
- aris Tu ara ojaxSi usafrTxo sayofacxovrebo pirobebi?
- ra saxis sacxovrebeli aqvs ojaxs?
- ramdeni oTaxia sacxovrebelSi?
- damakmayofilebelia Tu ara sacxovrebeli adgilis mdgomareoba?
- damakmayofilebelia Tu ara sacxovrebelSi sanitarul-higienuri mdgomareoba (abazana, tualeti, samzareulo)?
- rogoria sacxovrebelSi komunaluri mdgomareoba?

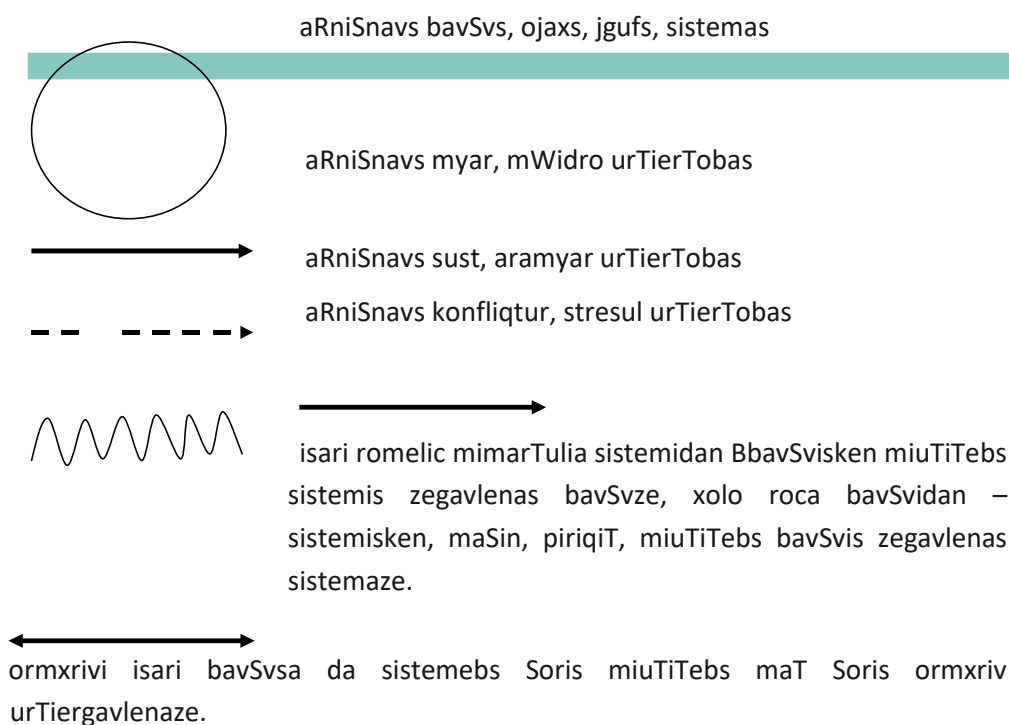
Semosavali da dasaqmeba

- aqvs Tu ara ojaxs stabiluri Semosavali?
- muSaoben Tu ara ojaxis wevrebi?
- iRebs Tu ara ojaxi socialur daxmarebas?
- miumarTavs Tu ara ojaxs gancxadebiT saonano organoebisaTvis finansuri daxmarebis moTxovniT?
- aqvs Tu ara ojaxs vali?

8.2 bavSvis ekoruka

ekoruka aris saSualeba, romelic aqtiurad gamoiyeneba socialuri muSakebis mier rogorc bavSvTan, aseve, ojaxTan muSaobisas. Ekoruka bavSvis socialur konteqstSi Seswavlis saukeTeso saSualebaa. ekorukis maTodi ganaviTara ana hartmanma 1975 wels rogorc beneficiarze ekologiuri sistemebis zegavlenis saukeTeso grafikuli maCvenebeli. bavSvis Sefasebis procesSi ar unda daviviwyoT misi ekologiuri (garemo) sistemebi, romlebic xSirad Zlier zegavlenas axdenen bavSvis problemaze da, imavdroulad, problemis gadaWris SesaZlo wyarosac warmoadgenen. socialurma muSakma unda moipovos informacia am sistemebis funqcionirebisa da urTierTmimarTebis Sesaxeb. bavSvis sistemebis Soris ZiriTadia: bavSvis ojaxi, socialuri qseli da sazogadoebrivi dawesebulebebi. bavSvis ekologiuri garemo unda Sefasdes ekorukis meSveobiT, romelSi aisaxeba is ZiriTadi sistemebi, romlebic zemoqmedeben bavSvze da gavlenas axdenen mis cxovrebase.

ekorukis Sedgenisas socialuri muSaki da beneficiari erToblivad xataven rukas, romlis centrSi aris bavSvi. rukaze naCvenebia is mniSvnelovani sistemebi, romlebic bavSvis cxovrebis nawils Seadgenen da masze asaxulia am sistemebTan bavSvis urTierToba. es sistemebi dakavSirebulia bavSvTan xazebiT. **ekorukis simboloebia:**

8.3 bavSvis genograma

bavSvis genograma aris fsiqiatr murie bouenis SemuSavebuli meTodi, romelic saSualebas gvaZlevs ukeT SeiswavloT bavSvis ojaxis sistemaSi arsebuli urTierTobebi. bavSvis genograma unda Seivsos sam Taobaze: bavSvi, mSoblebi, bebia da babua. bavSvis genograma unda moicavdes sami tipis informacias:

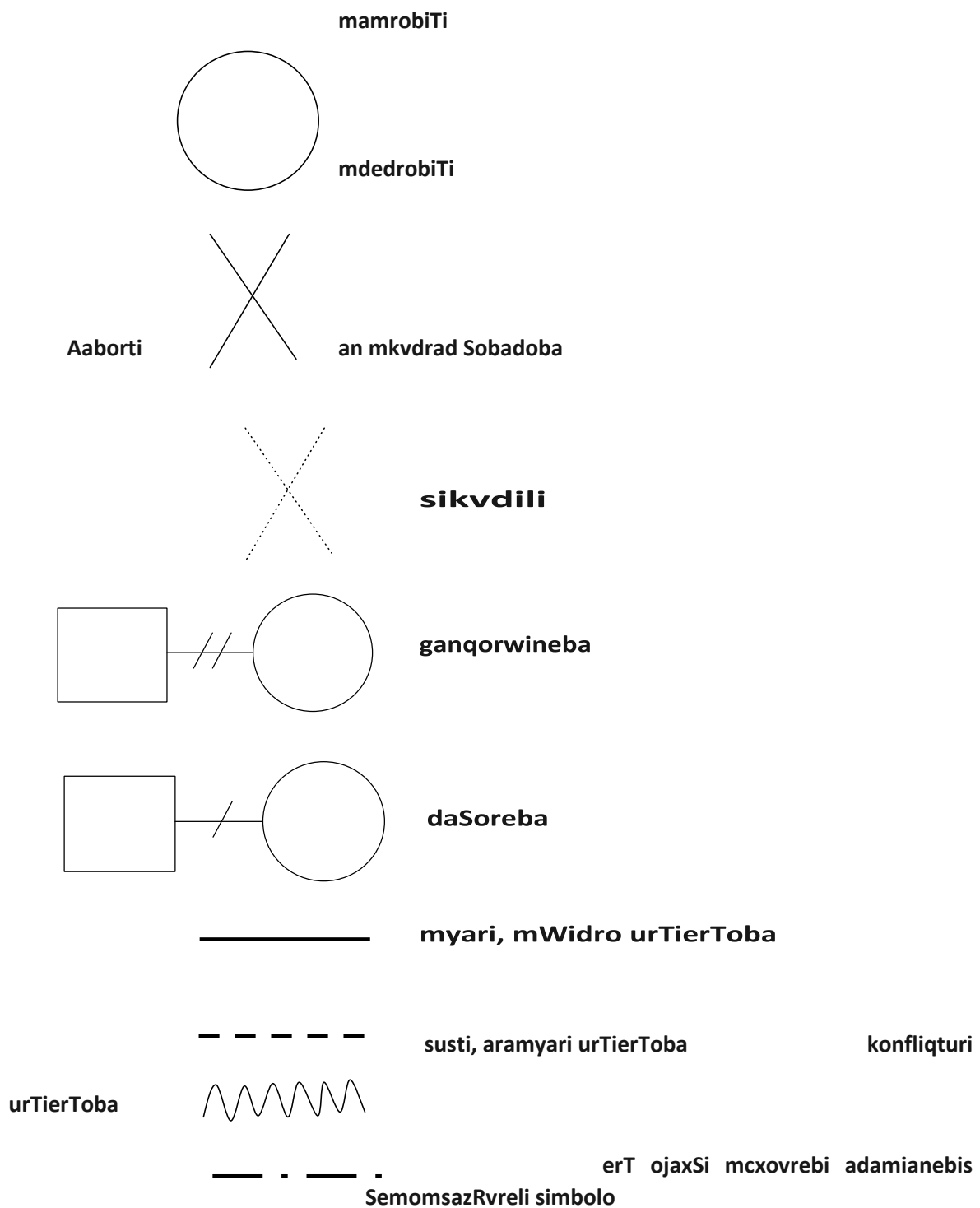
1. demografiuli (dabadebisa da gardacvalebis wlebi, sxva mniSvnelovani TariRebi)
2. funqcionaluri (genetikuri daavadebebi, devianturi qceva, SezRuduli SesaZlebloba, alkoholizmi da ojaxuri Zaladobis istoria)
3. informacia mniSvnelovani movlenebis Sesaxeb (bavSvis dabadeba, qorwineba, ojaxis wevris gardacvaleba da sxva)

Ggenogramis saSualebiT Seiswavlian bavSvis ojaxis struqturas. igi gvexmareba gavarkvioT bavSvis ojaxis Semadgenloba; aseve vigeT ojaxis istorias da varkvevT, ramdenad meordeba erTi da igive problema sxvadasxva TaobaSi.

genogramis simbolebia:

sayuradReboa, rom zemoxsenebuli informaciis aRsaniSnavad simbolebis gverdiT keTdeba mokle miniSnebebi.

gamoyenebuli literatura:

1. socialuri momsaxurebis saagentos bavSvisa da ojaxis Sefasebis formebi
2. Framework of the Assessment of Children in Need in UK. Retrieved from <http://www.archive.official-documents.co.uk/document/doh/facn/fw-00.htm>

Tavi IX: ojaxis mniSvneloba socialur samuSaoSi

es Tavi mimoixilavs ojaxTan muSaobis rols socialur samuSaoSi; ganixilavs ojaxs ekologiuri sistemebis Teoriis mixedviT da acnobs socialur muSakebs im ZiriTad cnebebs, faqtorebs, meTodebsa da instrumentebis, romlebic maT daexmarebaT ojaxis Sefasebis procesSi.

9.1 ojaxi rogorc sistema

ojaxi aris mcire socialuri jgufi dafuZnebuli col-qmrulsa da naTesaure kavSirebze da moicavs urTierTobs im adamianebs Soris romlebic erTad cxovroben da uZRvebian saerTo meurneobas. saqarTvelos kanonis `socialuri daxmarebis Sesaxeb~ mixedviT, ojaxi aris `gancalkevebul sacxovrebel farTobze mudmivad mcxovrebi piri an pirTa wre, romelic eweva erTobliv Sinasameurneo saqmianobas~. ojaxTan muSaobas bavSvze zrunvis sferoSi socialuri samuSaos praqtikaSi udidesi roli da mniSvneloba eniWeba, radgan swored ojaxis gavleniT yalibdeba bavSvis pirovneba. ojaxuri garemo, romelSic igulisxmeba mSoblebis socialuri mdgomareoba, saqmianobis formebi, maTi gonebrivi ganviTarebis done, ekonomikuri done, mniSvnelovnad ganapirobebs bavSvis cxovrebas. ojaxebi gadian evoluciur cikls erTad yofnidan TandaTan gancalkevebamde. srulwlovani asakis miRwevis Semdeg Svilebi qmnian sakuTar ojaxebs. virginia satiri¹¹, ojaxis cnobili fsiqoTerapevti, xazs usvams im ojaxis mniSvnelobas, romelSic gaizarda adamiani: `Tqvens axal ojaxSi advilad amoicnobT urTierTobis iseTi models, romelic damaxasiaTebeli iyo Tqveni bavSvobis ojaxisaTvis~.

socialur samuSaoSi ojaxi ganixileba rogorc sistema. sistemuri midgomis mixedviT, Tu ojaxis erT wevrs raime SeemTxva, es ara marto ojaxis masTan damokidebulebaze aisaxeba, aramed ojaxis sxva wevrebs Soris urTierTobazec, anu es konkretuli SemTxveva zemoqmedebis mTel ojaxze.

ojaxTan muSaobisas socialuri muSaki cdilobs Semdegi problemebis gada-
wyvetas:

- bavSvis mSoblebis an aRmzrdelebis mZrunvelobis unar-Cvevebis gaumjobesebas;
- mSoblebsa da Svilebs Soris urTierTobis problemebis mogvarebas;
- ojaxis calkeuli wevrebis pirovnul problemebze muSaobas;
- garemo faqtorebis mier gamowveuli problemebis gadaWraSi ojaxis daxamrebas (arasakmarisi Semosavali, umuSevroba, mZime socialuri pirobebi, resursebis nakleboba).

9.2 ojaxTan dakavSirebuli ZiriTadi cnebebi

ojaxTan muSaobisas socialur muSakma unda icodes is ZiriTadi cnebebi, rac mas daexmareba ojaxebis funqcionirebis SefasebaSi, kerZod:

- **ojaxis wonasworoba (homeostazi)** – ojaxi, rogorc sistema, midreklia wonasworobis mdgomareobisaken da amasTanave Tavad aviTarebs meqanizmebs homeostazis anu wonasworobis SesanarCuneblad. rodesac ojaxis homeostazs safrTxe emuqreba, ojaxi cdilobs wonasworobis SenarCunebas da aRdgenas. ojaxis wevris problemuri qceva SesaZloa iyos

¹¹ amerikeli fsiqoTerapevti, (1916-1988), cnobili Tavisi midgomebiT ojaxur TerapiasTan dakavSirebiT

wonasworobis SenarCunebisa Tu aRdgenis mcdeloba. homeostasis darRvevis SemTxvevaSi ojaxSi krizisis etapi dgeba.

- **SeWiduloba da adaptacia** – SeWiduloba gulixmobs ojaxis wevrebs Soris arsebul emociur kavSirs da ojaxur sistemaSi individis avtonomiis xarisxs. sxva sityvebiT ojaxi aregulirebs fizikur da fsiqologiur siaxloves. adaptacia ojaxis SeswavlaSi erT-erTi centraluri cnebaa. adaptacia gulixmobs ojaxis unars, Seeguos Sida da gare (avadmyofoba, ganqorwineba) faqtorebiT gamowveul emociur daZabulobas.
- **ojaxis sazRvrebi** – ojaxi sazogadoebis nawilia da Sesabamisd CarTulia sazogadoebis sxvadasxva sistemasTan urTierTobaSi. arCeven ojaxebs gaxsnili sazRvrebiT, daxuruli sazRvrebiTa da SemTxveviTi sazRvrebiT. **gaxsnili sazRvrebi** im ojaxebisatvis aris damaxasiaTebeli, romlebic aqtiurad urTierToben sxva garemo sistemebTan, xolo **daxuruli sazRvrebi**. im ojaxebs gaaCniaT, romelnic sakuTari surviliT an raime mizezis gamo mowvyetilni arian garesamyaros da masTan naklebi kavSiri aqvT. ojaxebs **SemTxveviTi sazRrebiT** akliaT sicxade da xSirad icvlebian garemo sistemebTan damokidebulebis procesSi. kvlevebi gviCvenebs, rom ojaxebi ukeT funqcionireben, rodesac maT ufro gaxsnili da moqnili sazRvrebi aqvT, xolo disfunqciebis ganviTarebis yvelaze didi Sansi aqvT ojaxebs SemTxveviTi sazRvrebiT.
- **triangulacia** _ trangucias uwodeben ojaxSi or adamians Soris konfliqtsa Tu dapirispirebaSi mesame adamianis CarTvas. ojaxis homeostazi irRveva rodesac triangulacias regularuli xasiaTi eZleva .
- **ojaxuri qvesistema** – ojaxur qvesistemebSi moiazreba ojaxis ufro patara erTeulebi, romlebic efuZneba raime niSans, magaliTad Taobas, asaks, sqess an funqcias. aseTi qvesistemebia col-qmrts qvesistema, da-Zmis qvesistema, dedis da qaliSvilis qvesistema da a.S.
- **ojaxuri rolebi** – ojaxSi TiToeul wevrs aqvs Tavisi gansazRvruli funqcia da struqturuli urTierTmimarTeba sxva wevrebTan. rolebi asocirdeba ojaxis ama Tu im wevris mosalodnel, dasaSveb da akrZalul qcevebTan. magaliTad, dedis roli eqspresiulia (grZnobebis gamoxatva, RirebulebaTa sistemis gadacema), xolo mams roli – qmediTi (ojaxis ekonomikuri uzrunvelyofa).
- **ojaxis tipebi** – ojaxis Semdeg tipebs gamoyofen: ojaxis birTvi da gafarToebuli ojaxi. **ojaxis birTvi** Sedgeba ZiriTadi wevrebisagan: deda, mama da Svilebi, xolo **gafarToebuli ojaxi** ZiriTadi birTvis garda ojaxis sxva wevrebsac aerTianebs.
- **identificirebuli (amocnobili) `pacienti`** – aris ojaxis wevri, romelic ojaxis SigniT problemis saTaved ganixileba. xSir SemTxvevaSi amocnobili `pacienti` aris ojaxuri situaciis msxverpli, romlis konkretuli qceva ojaxSi arsebuli sxva problemiT aris ganpirobebuli da warmoadgens reaqcias ojaxSi mimdinare disfunqciur procesebze.
- **ufrosi bavSvi** – ewodeba bavSvs, romelsac ojaxSi daevala umcros da-Zmaze zrunva an mSoblis sxva funqciis aReba. normaluria, rodesac es xdeba martoxela mravalSviliani mSoblis ojaxSi; disfunqciuria, rodesac bavSvisTvis mSoblis funqciebis miniWeba mohyveba mSoblis mxridan sakuTari funqciebis moulodnel da daugegmav uaryofas an Seusruleblobas.
- **aTqvefili da danawevrebuli ojaxebi** – aTqvefili ojaxi, romelSic TiTqmis ar arsebobs sazRvrebi ojaxis wevrebs Soris da maT dakarguli aqvT avtonomia. isini TiTqos erTmaneTze gadajaWvulebi arian. danawevrebuli ojaxebi ki is ojaxebia, romlebic, piriqit, ojaxis wevrebs Soris zedmetad mtkice sazRvrebia da maT erTmaneTTan sakmarisze naklebi urTierToba aqvT. aseTi ojaxebi xSirad disfunqciuria.

- **ojaxis wesebi** – ojaxis wonasworobis SenarCunebas emsaxureba misi wevrebis daqvemdebareba ojaxis wesebisa da normebisadmi. ojaxis wesi es aris garkveuli dauwereli

Tanxmoba ojaxSi
qcevis normebis

Sesaxeb. vinaidan umravlesad amgvari wesebi dauwereli da farulia da xSir SemTxvevaSi gaucnobierebelic, isini mJRavdebian ojaxis wevrebs Soris urTierTobaze dakvirvebisas. arsebobs Riad formulirebuli wesebic, rogoricaa, `bavSvebi 10 saaTisaTvis saxlSi unda iyvnen~, `am saxlSi ar iginebian~, `bavSvebi mSoblebs ar epasuxebian~ da a.S., Tumca praktikosi socialuri muSakisaTvis, rogorc wesi, ojaxis Sefasebisas ufro informaciulia is faruli wesebi, romlebiTac ojaxi xelmZRvanelobs da maTi disfunqciurobis xarisxi. wesebi, romelic ojaxis harmonias arRvevs, disfunqciuria. aseTi wesebis magaliTebia: `mamas yovelTvis SeuZlia Tavis survilebisa da zraxevis gamoxatva, ojaxis danarCen wevrebs ki \_ mxolod im SemTxvevaSi, roca maTi survilebi mamis interesebs emTxveva~, `nu daanaxveb sxvebs Sens sisustes da nu gamoxatav emociებს sxvebis winaSe~, `nu aiReb pasuxismgeblobas Sens qcevaze. yovelTvis sxvas gadaabrale~, `nu ilaparakeb ojaxis problemebze~. disfunqciuri wesebisgan gansxvavebiT, jansaRi wesebi xels uwyobs ojaxis wevrebis Tavisufal da jansaR pirovnebebad Camoyalibebas. aseTi wesebis magaliTebi SeiZleba iyos: `ojaxis yvela wevris azri mniSvnelovania~, `mniSvnelovania visaubroT sakuTar grZnobebze da emociებზე~, `mniSvnelovania ojaxuri problemebis ganxilva da gamosavlis erTad povna~.

- **Zalauflebis struqtura ojaxSi** – Zalaufleba ojaxSi ganimarteba, rogorc erTi adamianis unari gavlena iqonios ojaxis sxva wevris an wevrebis qcevaze. yvela ojaxs gaaCnia Zalauflebis garkveuli struqtura, romelic gansazRvavs, Tu ra xarisxiT SeuZlia ojaxis erT wevrs gavlena iqonios ojaxis meore wevrze. ojaxis Sefasebisas mniSvnelovania imis garkveva, Tu vis uWiravs wamyvani roli gadawyvetilebebis miRebisas. ojaxze dakvirvebisas am TvalsazrisiT erTob informaciulia yuradReba mivaqcioT Semdeg faqtorebs:
 - vin ras akeTebis da vis ra reaqtia aqvs?
 - vin vis elaparakeba?
 - vin ambobs pirvel sityvas?
 - vin vis awyvetinebs?
 - vin vis eTanxmeba?
 - vin laparakobs yvelaze mets?
 - vin iRebs gadawyvetilebas da visi azria yvelaze mTavari gadawyvetilebis miRebisas?
- **ojaxis ganviTarebis stadiebi** – ojaxi Tavis ganviTarebis periodSi gadis sxvadasxva stadias, rogoricaa axaldaqorwinebuli ojaxi, fexmZimoba, axalSobili bavSvis stadia, mcirewlovani Svilebis stadia, mozardi Svilis stadia, „carieli budis stadia’~. erTi stadiidan meoreze gadasvla garkveul stresTan aris dakavSirebuli.

stadia	ganviTarebis amocana
SeuRlebuli wyvili bavSvebis gareSe	warmatebuli urTierTobis Camoyalibeba. orsulobasTan, naTesavebTan, mSoblobasTan Segueba.
ojaxi Cvili bavSviT	Cvili bavSvis aRzrdasTan Segueba
ojaxi baRis asakis bavSviT	energiis ganawilebisa da drois naklebobis problemebis mogvareba

ojaxi 6-13 wlis bavSviT	skolis asakis bavSvis problemebTan Segueba. bavSvis ganaTlebaze zrunva.
ojaxi mozardiT (13-20w.)	Tavisuflebisa da pasuxismgeblobis balansireba. mSoblis samsaxureobrivi an sxva interesebis win wamoweve
ojaxi meore Taobis axalgazrdebiT	Svilebis ojaxidan wasvlis SesaZlebloba da amasTan Segueba. ojaxuri siTbos SenarCunebaze zrunva
Sua xnis mSoblebi "carieli bude"	wyvilis urTierTobis gaRrmaveba. ufros da umcros Taobas Soris urTierTobebis SenarCuneba

ojaxTan muSaobis mniSvnelovani faqtorebi

- **problemis gansazRvra** – ojaxTan muSaobis dros mniSvnelovania, pirvel rigSi, yuradReba gamaxvildes, Tu ra warmoadgens problemas. problema unda ganisazRvros ojaxis yvela wevris mier, raTa socialur muSaks saSualeba hqondes, gaarkvios, Tu rogoria problemis xedva ojaxis TiToeuli wevris mier. ojaxis yvela wevris unda vkiTxoT, Tu ra problema aqvs ojaxs mTlianad da ra zegavlenas axdens es problema ojaxis TiToeuli wevris cxovrebaze.
- **komunikaciis forma** – socialuri muSaki unda daakvirdes, Tu rogor urTierToben erTmaneTTan ojaxis wevrebi, vin vis elaparakeba, ojaxis wevrebis Soris konflikti ufro xSiria, Tu SeTanxmebuli moqmedeba SeimCneva? socialur muSakTan saubrisas vin vis gverdiT jdeba da vin sargeblobs gadamwyveti sityvis uflebiT.
- **problemis konteqsti** – saWiroa ganisazRvros, Tu ra konteqsti aRmocenda problema: ojaxuri wonasworobis rRveva da problema rame mniSvnelovani cvlilebiT xom ar aris gamowveuli.
- **ojaxis funqcionireba** – socialuri muSaki ojaxTan muSaobisas afasebs, Tu rogor funqcionirebs ojaxi. xom ar arsebobs rame disfunqcia an simptomi, romelic Taobidan Taobas gadaecema da ojaxis keTildReobas safrTxes uqmnis?
- **aliansebi** – ikveTeba Tu ara gansakuTrebuli aliansebi ojaxis SigniT da Riad an farulad upirispirdebian Tu ara es aliansebi erTmaneTs? Aaliass ojaxis SigniT SeiZleba hqondes rogorc konstruqciuli, aseve destruqciuli xasiaTi. konstruqciulia iseTi aliansi, romelic orientirebulia problemis mogvarebisa da ojaxs SigniT SeTanxmebis miRwevisaken (mag., Tu colqmari cdilobs, daxmarebis xeli gauwodos mavne nivTierebebeze damokidebul Svils). aseT dros socialuri muSakis roli aliansis gaZlierebaSi mdgomareobs. destruqciulia aliansi, rodesac igi qmnis problemas ojaxSi, an arsebuli problemis gaRrmavebas iwvevs. (mag., dedamTilisa da mulis aliansi colqmrის konfliktis gasaRrmaveblad) am SemTxvevaSi socialuri muSakis mcdeloba aliansis Sesustebis an daSlisaken unda iyos mimarTuli.
- **socialuri Tanadgomis qselis Sefaseba** – ojaxTan muSaobisas socialuri muSaki Seiswavlis ojaxis Tanadgomis rogorc oficialur aseve araoficialur qsels. kerZod, arkvevs, Tu romeli adamianebis

(mezoblebis, naTesavebis, megobrebi), jgufebis an organizaciebis daxmarebiT SeiZleba ojaxis konkretuli problemis gadawyveta.

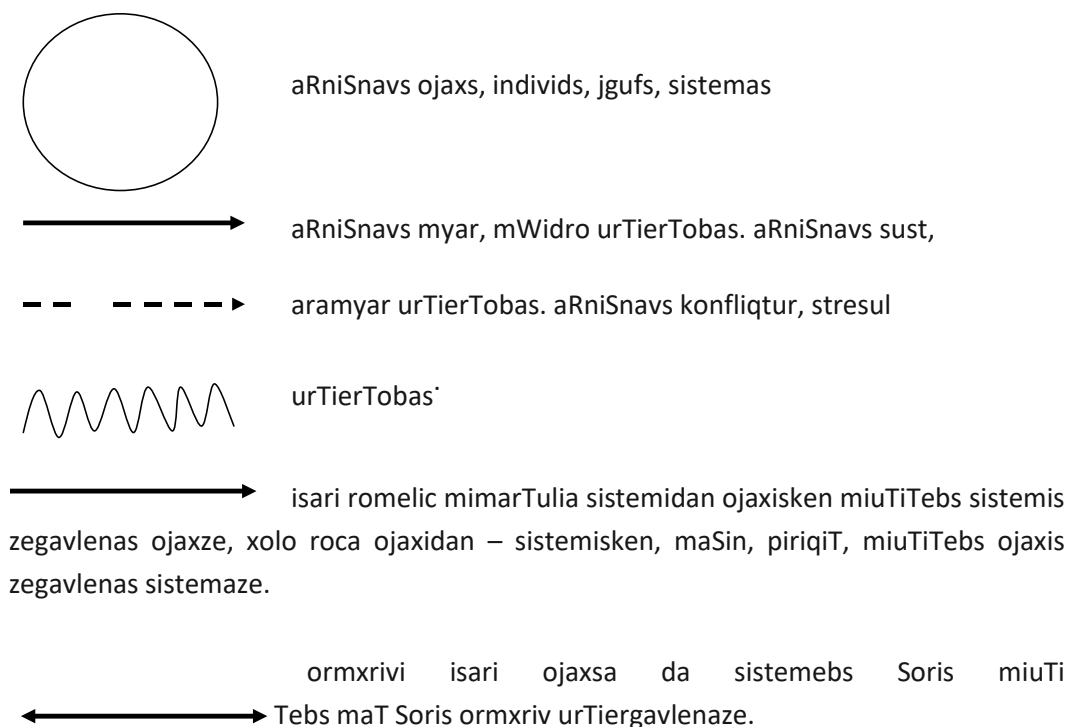
• ojaxis Zlieri

mxareebis moZieba da Sefaseba – iseve rogorc individTan ojaxTan muSaobis drosac socialuri muSaki yuradRebas amaxvilebs ojaxis Zlier mxareebze da Sesabamis Carevas am Zlier mxareebze dayrdnobiT gegmavs.

9.3 ekoruka

ekoruka aris instrumenti, romelic aqtiurad gamoiyeneba socialuri muSa-
kebis mier rogorc bavSvTan, aseve, ojaxTan muSaobisas. Eekoruka ojaxis socialur konteqstSi Seswavlis
saukeTeso saSualebaa. ekorukis sqema SeimuSava ana hartmanma 1975 wels, rogorc ojaxze ekologiuri
sistemebis zegavlenis saukeTeso grafikuli maCvenebeli. ekorukis Sedgenisas socialuri muSaki da
beneficiary erToblivad xataven rukas, romlis centrSic aris ojaxi. rukaze naCvenebia is mniSvnelovani
sistemebi, romlebic ojaxis cxovrebis nawils Seadgenen da asaxulia am sistemebTan ojaxis urTierToba.
es sistemebi dakavSirebulia ojaxTan xazebiT.

ekorukis simboloebia:

9.4 ojaxuri konferencia

ojaxTan muSaobis erT-erTi mniSvnelovani meTodia ojaxuri konferencia, romelic ZiriTadad
gamoiyeneba krizisuli situacis dros mis gansamuxtrad da problemebis mosagvareblad. ojaxuri
konferenciis mizania gamosavlis Zieba da arsebuli problemis irgvliv ojaxis wevrTa gaerTianeba maT
mosagvareblad. bavSvze zrunvis sferoSi ojaxuri konferencia bavSvzea orientirebuli. igi Sedgeba

mosamzadebeli da ZiriTadi etapisagan. mosamzadebeli etapze socialuri muSaki winaswar gegmavs konferencias. pirvel rigSi, igi konferenciis mizans aTanxmebs bavSvsa da mis ojaxTan. Aaseve, gegmavs konferenciis

Catarebis drosa

da adgils, romelsac winaswar acnobebs yvela monawiles.

ojaxuri konferenciis monawileni SeiZleba iyvnen: bavSvi, ojaxis wevrebi (deda, mama, bebia, babua, mindobiTi mSoblebi da a.S.), bavSvTan momuSave specialistebi (socialuri muSaki, pedagogi, fsiqologi, eqimi da a.S.), warmomadgenlebi ojaxis Tanadgomis qselidan (mag. Mmegobari, mezobeli, ufrosi megobari, pedagogi, socialuri muSaki) da socialuri samsaxuris warmomadgeneli (magaliTad, ufrosi socialuri muSaki). Oojaxuri konferenciis Semadgenloba ganisazRvrebba SemTxvevis specifikidan da interesebidan gamomdinare.

ojaxuri konferenciis ZiriTad etaps warmarTavs socialuri muSaki. igi acnobs damswre sazogadoebas ojaxuri konferenciis miznebs da warmarTavs mis msvlelobas. saubari mimarTulia gamokveTili problemisa da Seqmnili krizisuli situaciisaken. konferenciis yvela monawile afiqsirebs Tavis mosazrebas, imarTeba diskusia, romlis drosac aris riski, rom situacia daiZabos da umarTavi gaxdes interesTa konfliqtis gamo, amitomac situaciis marTvis sadaveebi socialuri muSakis xelT unda darCes. socialuri muSaki exmareba jgufts poziciaTa SejerebaSi da samoqmedo gegmis SemuSavebasa da TiToeuli monawile mxaris pasuxismgeblebisa da misi Sesrulebis vadebis gansazRvraSi. socialurma muSakma unda awarmoos ojaxuri konferenciis Canaweri (oqmi), romelSic asaxulia rogorc konferenciis Catarebis miznebi, aseve dasaxuli gegma da dafiqsirebulia monawileTa xelmowerebi, romliTac isini adastureben pasuximgeblobebis arsebuli krizisis daZlevis Sesaxeb.

gamoyenebuli literatura:

1. namiWeiSvili, s. & mgeliaSvili, m. (2007). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi: saxelmZRvanelo socialuri samuSaos sabakalavro programis studentebis da praqtikis xelmZRvanelebisaTvis. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
2. saZagliSvili, S. (2004). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi. saqarTvelos socialuri muSakTa asociacia, Tbilisi, saqarTvelo

Tavi X: komunikacia, interviu da konsultireba

es Tavi mimoixilavs komunikaciis mniSvnelobas socialur samuSaoSi da awvdis socialur muSakebs informaciis komunikaciis saxeebis, efeqturi komunikaciisa da komunikaciis xelSemSleli faqtorebis Sesaxeb. aRniSnul TavSi yuradReba gamaxvilebulia intervius specificake socialur samuSaoSi, kerZod ki, pirveli intervius mniSvnelobaze da ayalibebis warmatebuli intervius ganmapirobebel faqtorebs. Aaseve, es Tavi mimoixilavs konsultirebas rogorc socialuri samuSaos intervenciis erT-erT mniSvnelovan formas, kerZod ki konsultirebis rols, process, modelebs da misi Catarebis unar-Cvevebs.

10.1 komunikacia

komunikacia socialuri muSakis profesiaSi erT-erTi yvelaze mniSvnelovani aspekta, Sesabamisad, komunikaciis kargi unar-Cvevebis qona warmatebuli praqtikis garantiaa. K komunikacia ormxrivi procesia, romelic, ZiriTadad, informaciis gacema-sa da informaciis miRebas ukavSirdeba. Tumca unda aRiniSnos, rom komunikacia mxolod informaciis gacvliT ar Semoifargleba. komunikaciis procesi or doneze mimdinareobas – Sinaarsisa da damokidebulebis. amasTan, es ukanaskneli gansazRvrvs pirvels. rodesac adamianebi erTmaneTs esaubrebian, Sinaarsis doneze icvleba cnobebi. rac Seexeba grZnobebis, romlebic komunikaciis procesis arsebiT Semadgenel nawils warmoadgens, isini gadaecema damokidebulebis doneze. damokidebulebis ganmsazRvreli signalebi SeiZleba iyos: pozitiuri, neitraluri, an negatiuri. manam, sanam Tanamosaubris mimarT damokidebuleba pozitურია (an neitraluri), Sinaarsis done Tavisufalia, rac niSnavs, rom cnobebma SeiZleba Seuferxeblad gaiaros. rogorc ki damokidebulebis doneze uaryofiTi signalebi Cndeba, maSin Tavad mosaubreTa Soris damokidebuleba imdenad mniSvnelovani xdeba, rom Sinaarsis Seuferxeblad gavla SeuZlebelia da Tavs iCens komunikaciis problemebi.

komunikaciis sxvadasxva saxe arsebobs, kerZod:

- simboluri komunikacia
- araverbaluri (aracityvieri) komunikacia
- verbaluri komunikacia
- werilobiTi komunikacia **simboluri komunikacia** aris komunikaciis iseTi saxe, romlis drosac azri gadaicema simboloebis meSveobiT. am simboloebis magaliTebia: Cacmuloba (asakis, kulturis, socialuri klasis mixedviT), pirveli STabeWdileba, garemo (avejis ganlageba, suraTebi, a.S.), qceva.

araverbaluri komunikacia iseT komunikacias gulixmobs, romlis drosac mniSvneloba eniWebas Jestikulacias, saxis gamometryvelebas, TvalebiT kontakts, xmis tembrs da sxva aracityvier elementebis. araverbaluri komunikaciis gageba sakmaod rTulia. imisaTvis, rom SevZloT araverbaluri komunikaciIT gadmocemuli informaciis zustad wakiTxva, aucilebelia dakvirveba. warmatebul araverbalur komunikacias SeiZleba xeli Seuwyos Semdegma faqtorebma:

- **yuradRebiT mosmena** – mosaubrisaTvis mTliani yuradRebis daTmoba;
- **TvalebiT kontakti** – Tanamosaubris yureba dialogis dros;
- **jdomis poza** – Tanamosaubris pirispir jdoma aragadajvaredinebuli xelebiT;
- **saxis gamometryveleba** – TanamosaubrisaTvis keTilganwyobis dafiqsireba saxis gamometryvelebiT (Tavis daqneva Tanxmobs niSnad, Rimili da a.S.) **verbaluri komunikacia** gulixmobs sityvebis

meSveobiT komunikacias da iTvaliswinebs im unar_Cvevebs, romlis saSualebiTac Tanamosaubres azri warmatebiT gadaecema. verbaluri komunikaciis mSnivnelovani elementebia:

- **daxuruli** Tavi X
kiTxvebi – umetesad moiTxovs pasuxs `diax~ an `ara~. ZiriTadi mizania konkretuli informaciis Segroba. magaliTad: `muSaobT~? `ramdeni bavSvSi gyavT~?
- **Ria tipis kiTxvebi** – saSualebas aZlevs Tanamosaubres Tavisuflad gadmosces sakuTari azri. aseTi kiTxvebis meSveobiT SesaZlebelia adamianisagan konkretul sakiTxze didi raodenobiT informaciis moZieba. misi mizania miviRoT informacia imis Sesaxeb, Tu rogor aRiqvams sakiTxs Tanamosaubre da rogoria misi damokidebuleba am sakiTxis mimarT. magaliTad: `ras gvetyviT Tqveni bavSvebis Sesaxeb~; `albaT rTulia cxovreba aseTi mwiri Semosavlis pirobebSi~; `ras fiqrobT, ra unda gavakeToT, rom warmatebiT vimuSaoT?~
- **aqtiuri mosmena** – samwuxarod, Cven xSirad vcdilobT, vaiZuloT adamiani, ignos da iazrovnos swored ise, rogorc Cven gvinda. aqtiuri mosmenisas ki msmeneli orientirebulia mosaubris grZnobebisa da azrebze. is cdilobs gaugos partnors. ar aris aucilebeli, rom igi eTanxmebodes mosaubres. gaxsovdeT, aRiareba ar niSnavs daTanxmebas. aqtiuri mosmena Tanamosaubres aCvenebis, rom Tqven dainteresebuli xarT masTan saubriT da im problemebiT, ris gaziarebasac igi TqvenTvis cdilobs. ZiriTadi mizania damyardes urTierTgageba da gamokveTil iqnes Tanamosaubris interesi da problemebi: magaliTad: `Zalian damainteresa Tu ratom Seicvala Tqveni Svilis qceva. mets xom ver momiyvebodiT amis Sesaxeb?~ mosmenisas nu gaakeTebT daskvnebs, SeecadeT, mxolod SeajamoT naTqvami. yuradReba miaqcieT ara mxolod mosaubris naTqvamis Sinaarss, aramed mis grZnobebisac. grZnobebis Sejamebisas gaiTvaliswineT maTi siZliere;
- **perifraza** – gulisxmobs Tanamosaubris naTqvamis sxva sityvebiT gameorebas. misi mizania vaCvenoT Tanamosaubres, rom Cven gavigeT is, ris gadmocemasac igi CvenTvis cdilobda da SegviZlia masTan erTad Semdgomi muSaobis gagrZeLeba. magaliTad, `Tu sworad gagigeT, Tqven gulisxmobdiT, rom.~
- **dazusteba** naTelyofs infrmaciis aRqmis sizustes. Mmisi mizania Tavidan aviciloT gaugebroba da Cveni subieqturi varaudebi Tanamosaubris problemebTan da saWiroebasTan mimarTebsi;
- **konfrontacia** – gulisxmobs gamowvevas da miznad isaxavs gamoavlinos Seusabamoba Tanamosaubris mier warmodgenil situaciassa da realur situaciassa Soris. socialur samuSaoSi konfrontaciis teqnika gamoiyeneba Semdeg situaciebSi: a) rodesac arsebobs Seusabamoba beneficiaris qcevasa da mis sityvebs Soris; b) rodesac arsebobs Seusabamoba beneficiaris grZnobebisa da qcevas Soris; g) rodesac arsebobs Seusabamoba beneficiaris mier warmodgenil situaciassa da socialuri muSakis mier danaxul situaciassa Soris. dasaSvebia, vubiZgoT Tanamosaubres (profesionaluri sazRvrebis farglebSi), sworad gaacnobieros sakuTari problemebi, grZnobebi, qceva da sxvaoba azrebs, grZnobebisa da moqmedebas Soris. magaliTad, konfrontacia an gamowveva SeiZleba gamoviyenoT im SemTxvevaSi, rodesac Tanamosaubre geubnebaT, rom igi ar svams, magram sinamdvileSi Tqven gaqvT amis Sesaxeb zusti informacia;
- **rCavis, rekomendaciis micema** – misi mizania, mivawodoT Tanamosaubres proeblemis gadaWris ramdenime gza;
- **Sejameba** – gamoiyeneba saubris mTavari Temebis gamosakveTad da Tanamosaubris mier mowodebuli informaciis swori aRqmis mizniT. igi exmareba socialur muSaks iyos interviu erTi

Tavi X

miznisken mimarTuli da informacia ki organizebuli. magaliTad, Sejamebis teqnika gamoiyeneba im dros, rodesac saWiroa wina saubris Tematikis aRdgena.

efeqturi komunikaciis xelSemwyobi faqtorebi

efeqturi komunikacia myardeba im SemTxvevaSi, Tuki socialuri muSakebi erT martiv princips icaven – yuradReba mTlianad mimarTuli unda iyos Tanamosaubisaken. Tanac, yuradRebas ara marto naTqvamis Sinaarsze amaxvileben, aramed mosaubris grZnobebzec. **Tanamosaubreze orientirebuli urTierToba** niSnavs, saubris dros masze koncentrirebas. komunikaciis dros socialuri muSaki Tavis problemis gadaWrisaTvis ki ar zrunavs, igi ki ar saubrobs yvelaze mets, mTavar rols TamaSobs Tanamosaubre da ara socialuri muSaki. Tanamosaubreze orientirebuli urTierTobis dros arsebiTia: •

vusminoT Tanamosaubres;

- vecadoT mis gagebas da
 - SevideT mis mdgomareobaSi.
- Tanamosaubris mimarT amgvari ganwyoba Sedegad izleva imas, rom
- mas ar uCndeba uaryofiTi gancdebi;
 - ar uxdeba sakuTari Tavis dacva da amitom Tavs usafrTxod da Tavisuflad grZnobs;
 - grZnobs, rom misi esmiT da Tanadgomas ucxadeben;
 - Sinaganad mSviddeba da gaxsnili mosaubre xdeba.

•

zogadad, efeqturi, kargi mosmenisas SeecadeT:

darCeT mSvidad;

- iyaviT koncentrirebuli Tanamosaubreze;
- dasviT Ria SekiTxebi, raTa ukeT gaerkveT / darwmundeT;
- acaleT sxvas, isaubros;
- gamoiyeneT perifraza, raTa daanaxoT, rom gaigeT;
- rodesac SeatyobT, rom Tqvensa da Tqvens Tanamosaubres Soris urTierToba uaryofiTia, nu ecdebiT Sinaarsis gadacemas. jer aRadgineT urTierToba. amasTan, ecadeT, rom mSvidi da gawonasworebuli iyoT. rodesac aRdgeba urTierToba, mxolod maSin aqvs azri Sinaarsis doneze urTierTobis gagZelebas.

komunikaciis efeqturobis gansazRvrisaTvis SeamowmeT Semdegi:

- vaZlevT Tu ara adamians SesaZleblobas, daasrulos SekiTxa da mxolod amis Semdeg vpasuxobT?
- mkafiod gamovTqvamT Cvens azrs, gasagebia Tu ara igi TanamosaubrisTvis?
- gamoviyeneT Tu ara perifraza?
- SevajameT Tu ara saubari, sakiTxi, imisaTvis rom gavagrZeloT dialogi?
- acnobierebs Tu ara beneficiari dialogis procesSi Cvens rols?
- viyenebT Tu ara Ria tipis kiTxvebs?
- viCent Tu ara gulaxdilobas da vaxalisebT Tu ara beneficiars, iyos gulaxdili?
- xels vuwyobT Tu ara mas, rom aqtiurad gaagrZelos saubari?
- gamovxatavT Tu ara araverbaluradac imas, rom sworad gavigeT Tanamosaubris naTqvami?
- vacnobierebT Tu ara Tanamosaubris zegavlenas Cvenze?
- pauzebis dros xom ar vnerviulobT?
- vakontrolebT Tu ara Cvens emociებს?
- garemoebis mxolod erT elementze varT konorientirebuli Tu mTel suraTze?
- vinarCunebT Tu ara dialogis mimarTulebas da mivdivar Tu ara miznisken?
- vexmarebiT Tu ara beneficiars, gaacnobieros, rom misi azrebi araTanmimdevrulia da amis danaxva Tavadac SeuZlia?
- xazs vusvamT Tu ara Tu ara saerTo miznebs?
- simSvidiT vekidebiT Tu ara mtkivneul Temებს?
- ganvixilavT da vamuSavebT saerTo gegmebs?
- vafasebT Tu ara miRweuls?
- pozitiurad viwyebT, vagrZelebT da vamTavrebT Tu ara dialogs? **komunikaciis xelisSemSleli faqtorebi**
- **garemo faqtorebi** _ Seusabamo temperatura oTaxSi, xmauri, CarTuli televizori, telefonis zari, karze kakuni da a.S.
- **beneficiaris araswori varaudi** – magaliTad, beneficiars esaWiroeba materialuri daxmareba da fiqrobs, rom socialuri muSaki mxolod moralur Tanadgomas gauwevs;

- **gadavirtva, gadarila** – adamians SeuZlia mxolod garkveuli moculobis informaciis aRqma; amitom saWiroa informaciis zomieri moculobiT miwodeba an, piriqiT, miReba; imavdroulad, informaciis ukeTasad damaxsovrebisTvis mniSvnelovania misi werilobiT dafiqsireba;
- **sakutar azrebze gadametebuli koncentracia** – aRniSnulma SesaZloa SezRudos Cveni aRqma da gamogvrCes beneficiaris mier mowodebuli mTavari informacia;
- **stereotipuli midgoma** – adamianebs dayofa kategoriebis mixedviT xels gviSlis pozitiuri urTierTobis damyarebaSi;
- **bolo SemTxvevaze muSaobis gamocdileba** – bolo gamocdilebam SesaZloa xeli SegviSalos am konkretul SemTxvevaze muSaobaSi, miuxedavad imisa vacnobierebT amas Tu vera;
- **gancdebis, emociebis gadacema** – SesaZloa socialur muSakze gadmovides Tanamosaubris uaryofiT gancdebi an piriqiT; es aucileblad unda gavacnobieroT da, piriqiT, unda davexmaroT Tanamosaubres gaTavisufldes am negatiuri grZnobebisgan. **“Tqven~ da “me~ Setyobinebebi**

adamianTan urTierTobisas mniSvnelovania, davukvirdeT, Tu rogori tipis Setyobinebas gulisxmobS Cveni saubari. Setyobinebebi, romlebic Seicaven `Tqven~ (`Sen~) komponents, komunikaciur barierS qmnian. `Tqven~ Setyobinebaa, magaliTad:

- Tavi daanebe (Sen) amgvar saqciels!
 - es (Tqven) ar unda gaakeToT!
 - es (Tqven) ukeT unda gcodnodaT!
 - es (Tqven) ase unda gaakeToT..
 - ratom ar ginda (Sen), rom erTxel mainc ...
 - (Tqven) araTavaziani xarT
 - (Sen) amas imitom akeTeb, rom ...
 - ratom akeTebT (Tqven) amas?
 - me minda (Tqven) giTxraT, Tu ra unda gaakeToT (Tqven)...
- `Tqven~ Setyobineba xifaTSi agdebs urTierTobas, rasac Tavisi mizezebi aqvs: Setyobineba JRers, rogorc dadanaSauleba da, Sesabamisad, iwvevs adamianSi danaSaulis gancdas;
- adamianis mier is aRiqmeba, rogorc misi gakicxva, kritika, uaryofa;
 - adamians eqmneba STabeWdileba, rom mas Wkuas aswavlian; sjian an cdiloben misi Tavmoyvareobis Selaxvas; yovelive amis gamo adamians reaquiuli qcevis survili uCndeba; pozitiuri

cvlilebis nacvlad masSi Sinagani protestis da winaaRmdogobis grZnoba Rvivdeba. minimum sami mizezi arsebobs saimisod, rom davrwmundeT_ `Tqven~ Setyobin-

ebiT Znelad SevaclevinebT adamians qcevas da mivaRwevT sasurvel Sedegs:

1. adamianebs ar moswonT Wkuis swavleba da miTiTeba, Tu ra unda gaakeTon, da ra – ara. aseT dros adamiani juitdeba da ewinaaRmdogeba nebismier, Tundac misTvis sasikeTo cvlilebas. adamianis bunebidan gamomdinare, mas yovelTvis urCevnia sakutari nebiT Secvalos esa Tu is qceva. `Tqven~ Setyobineba ki mis gadawyvetilebasa da arCevans win uswrebs da sakutari nebis ganxorcielebis saSualebas uzrudavs. magaliTad, warmoidgineT, rom eubnebiT adamians: `Tqven mier daweril werilSi bevri Secdomaa. Tavidan unda daweroT~. am Setyobinebis pirveli nawilis Sedegad adamiani, SesaZloa, Tavdac mixvda, rom

Tavi X

•
werili Tavidanaa dasaweri, magram Setyobinebis meore nawiliT mas, faqtiurad, waerTva amis sakuTari surviliT gakeTebis da Tqveni simpaTiis damsaxurebis Sansi.

2. amgvar SetyobinebaSi dominirebs adresatisaken mimarTuli braldeba. `Tqven~ Setyobineba gulisxmobs: `es Seni bralia~, `Sen xar uvargisi~, `Sen es ukeT unda gcodnoda~, `Sen xar qarafSuta~. braldebas ki, rogorc wesi, uaryofiTi emociebi, sapasuxo reaqcia mosdevs. saerTod, adamianebi naklebad fiqroben imaze, Tu ramdenad misaRebia, an miuRebeli maTi qceva sxvisTvis. umetes SemTxvevaSi maT sakuTari moTxovnilebis dakmayofilebis survili amoZravebs da ara raime boroti zraxva (magaliTad, rom sxvebs SeuSalon xeli maTi moTxovnilebebis dakmayofilebaSi). ase rom, rodesac adamians `Tqven~ Setyobinebas ugzavniT, mas, sinamdvileSi, esmis: `Sen cudi xar, radgan Seni sakuTari moTxovnilebis dakmayofilebaze zrunav~. TavisTavad cxadia, rom amgvari SeniSvna misTvis sruliad gaugebaria.

3. da bolos, `Tqven~ Setyobineba araa qmediTi, radgan ver gadascems meore adamians Sesatyvis informacias. rodesac meore adamianis qceva TqvenTvis miuRebelia, es, pirvel rigSi, Tqveni problemaa; es Tqven xarT SeSfoTebuli, gabrazebuli, nawyeni, imedgacruebuli, SeSinebuli da sxva. Sesabamisad, Setyobinebis dawyeba sityviT `Tqven~ gaugebaricaa.

adamianebsTan urTierTobaSi umjobesia mas `me~ Setyobinebis kodi gaugzavnoT, magaliTad: `imedgacruebuli var, rodesac piroba ar sruldeba~, `ar miyvars, rodesac sityvas mawyvetineben~, `vRelav, rodesac dro ikargeba~ da sxv.

**`me~ Setyobineba** garSemo myof adamianebsTan Ria, gulwrfeli (patiosani) da pirdapiri urTierTobis damyarebas niSnavs. swored amaSia `me~ Setyobinebis Zala.

igi gulixmobs, rom `me adamiani var da iseve, rogorc yvela adamians maqvs prob lemebi da grZnobebi~. garkveulwilad, `me~ Setyobineba Txovnaa daxmarebis Sesaxeb da am TxovniT swored im pirovnebas mimarTavT, visTanac es problema uSualodaa dakavSirebuli. yvelasaTvis cnobilia, Tu ra Znelia ar miiRo mxedvelobaSi amgvvari momarTva. albaT gqoniaT SemTxveva, rodesac adamians uTqvams, Tu ras ganicdis da meti araferi daumatebia. magaliTad:

`Senze gabrazebuli var~. `imedgacruebuli var~.

`Zalian Sewuxebuli var~.

`nawyeni var~. srulfasovani `me~ Setyobineba ki sami komponentisgan Sedeba:

(1) Tqveni grZnobebi

(2) qceva (faqti), romelic miuRebelia TqvenTvis

(3) am qcevis konkretuli da TvalsaCino gavlena Tqvenze (Sedegebi).

imisTvis, rom adamianna zustad gaigos, ra iwvevs Tqvams uaryofiT grZnobeb,

mas unda SeatyobinoT im qcevis an faqtis Sesaxeb, romlis miRebac Tqven ar SegiZliaT. aucilebelia, rom grZnobebi naTlad da gulwrfelad gamoxatoT, arc moakloT da arc daamatoT simZafre. da bolos, SegiZliaT mesame elementic daamatoT – qcevis Tu faqtis konkretuli gavlena Tqvenze (an misi Sedegebi). amiT Tqven arwmunebT adamians, rom Tqveni emociebi safuZvels moklebuli ar aris da misi qceva Tqvams cxovrebase konkretul da xelSesaxeb uaryofiT zemoqmedebas axdens. amgvarad, `me~ Setyobineba Semdegi formulis saxiT SeiZleba gamovxatoT: **`me~Setyobineba = qceva + grZnoba + gavlena**. amasTan Tanmimdevrobas mniSvneloba ara aqvs.

10.2 interviu

praqtikosi socialuri muSakisaTvis interviu warmoadgens beneficiarTan muSaobis umTavres meTods. sxva sityvebiT, interviu ganixileba rogorc socialuri muSakis erT-erTi ZiriTadi saqmianoba~. igi socialuri samuSaos Sinaarssa da mizans Seesabameba.

interviews aqvs Tavisi mizani, struqtura, mimarTuleba da centri. interviews mizania beneficiarsa da praqtikoss Soris informaciis gacvla, romelic migviyans strategiis dagegmvasa da problemis gadaWramde. struqtura, mimarTuleba da centri icvleba imis mixedviT, Tu sad, visTan da ra viTarebaSi tardeba interviu. interviews warmatebisaTvis mniSvnelovania raportis damyareba (efeqturi komunikacia, beneficiarTan muSaobis procesSi warmatebuli CarTva, misi ndobis mopoveba) da **beneficiaris aqtualuri problemebisa da emociuri mdgomareobisaken** yuradRebis mirmarTva.

interviews saSualebiT unda xorcieldebodes:

situaciaSi garkveva

- arsebiTi informaciis amoReba
- beneficiaris emociuri funqcionirebis Sefaseba
- beneficiaris SemecnebiTi unaris Sefaseba
- garkveva imaSi, Tu ra travmebi aqvs beneficiars gadatanili
- garkveva imaSi, Tu ras elodeba beneficiari socialur muSakTan muSaobisas

Tavi X

-
- miznebze SeTanxmeba da saqmoqmedo RonisZiebebis Camoyalibeba Semdegi faqtorebi uwyoben xels intervius warmatebas:
- “Tanagancda” (empaTia) _ Tandaswreba da minimaluri mxardaWera
- perfiraza: beneficiaris monaTxrobs sxva sityvebiT gameoreba
- analizi
- Sejameba
- efeqturi gadavlebi
- interpretacia
- Riaoba

pirveli intervui beneficiarTan

pirveli intervius dawyebamde saWiroa garkveuli mosamzadebeli samuSaoebis Catareba:

- **individs/beneficiaris SesaxeT Tqven xelT arsebuli informaciis damuSaveba** – (momarTvis gancxadeba, demografiuli informacia, samedicino istoria, piradi saqme da a.S);
- **intervius Catarebis adgilisa da droiT CarCos gansazRvra** (rekomendebulia intervius wynar, gancalkevebul adgilas Catareba. drois TvalsazrisiT, umjobesia intervui 50-60 wT.-is ganmavlobaSi grZeldebedes);
- **intervius struqturis dagegmva** (gamoviyenebT Tu ara intervius rame formas).
- **Canawerebis gakeTebis sakiTx** (zogi socialuri muSaki individTan saubrisas amjobinebs ar gaakeTos Canawerebi, maSin roca sxvaTa azriT mizanSewonilia Canawerebis intervius msvlelobisas gakeTeBa, raTa mogvianebiT SesaZlebeli iyos misgan miRebuli informaciis aRdgena. Aaseve miRebulia klientTan saubris magnitofonze Cawera, mxolod amasTan dakavSirebiT aucilebelia beneficiaris nebarTvis mopoveba).

beneficiarTan Sexvedris dros socialurma muSakma unda gaiTvaliswinos Semdegi:

- Tu beneficiars ofisSi xvdebiT, **miSi SemosvliTanave fexze adeqiT** da sakuTari Tavi warudgineT; miuTiTeT im adgilze, sadac gsurT, rom dajdes. Tu mas ofisis gareT xvdebiT (mis saxlSi, neitralur teritoriaze), maSin aucilebelia piradobis mowmobisa da samsaxuris wardgena, romelsac Tqven war moadgenT;
- **yuradRebiT SearCieT adgili sadac dasxdebiT. darwmundiT, rom fizikuri faqtorebis zegavlana komunikaciaze an raime barieri gamoricxulia.** magaliTad, Tu intervius atarebT ofisSi, Tqvensa da beneficiars Soris ar unda iyos magida; ar unda isxdeT sxvadasxva simaRlis skamebze;
- gaiTvaliswineT, rom sasurvelia beneficiari **interviuze marto movides.** sxva adamianebs daswrebam SeiZleba SezRudos miSi gulaxdiloba. SeecadeT, rom ar upasuxoT satelefono zarebs, iseve rogorc Tavidan aicileT kolegebis Semosvla oTaxSi intervius msvlelobisas. **xmaurma SeiZleba gaufantos individs yuradReba an daZabos igi;**

- **yuradReba miaqcieT Tqvens Cacmulobas.** sasurvelia, rom intervius Catarebisas profesionalur samoss mianiWoT upiratesoba da Tan sadad gamoiyurebodeT;
- **ganumarteT beneficiars konfidencialurobis principi da misi SezRudvebi.** gaxsovdeT, rom beneficiarisgan mowodebuli informacia yovelTvis konfidencialuria, garda Semdegi SemTxvevebisa:
 - _ Tu beneficiaris mier mowodebuli informaciis gacema socialur muSaks kanoniT evaleba;
 - _ Tu beneficiaris mier mowodebuli informacia safrTxes uqmnis Tavad mas an sxva pirs;
 - _ Tu arsebobs beneficiaris werilobiTi Tanxoba mesame piris/uwyebisaTvis informaciis gacemis Taobaze.
 - _ Tu SemTxvevis ganxilvas aqvs profesiuli xasiaTi (individualuri SemTxvevis konferencia, samoqmedo gegmiT gaTvaliswinebuli momsaxurebiT mimwodebelTan informaciis gacvla, da sxva.

intervius CatarebisaTvis aucilebelia

- **“gamxsneli” kiTxva- “ra aris is, ramac Cemamde mogiyvanaT?”**
- **intervius msvlelobisas iyaviT gulisxmieri da Tanamosaubres Tavi maqsimalurad komfortulad agrZnobileT.** araviTar SemTxvevaSi ar miiRoT TavdacviTi an konfrontaciuli poza;
- **akontroldeT Tqveni xma da xmis toni** _ Tqvens xmaSi ar unda igrZnobodes agresia, dadanaSauleba an muqara;
- **airCieT intervius Catarebis saSualo tempi.** nu daaCqarebT beneficiars, gamoiyeneT pauzebi kiTxvebs Soris, magram Tavi aarideT intervius procesis metismetad gawelvasac, radgan es Tanamosaubris modunebas gamoiwvevs;
- **intervius efeqturad CatarebisaTvis aucilebelia beneficiarTan ndobis (raportis) damyareba; gamoiyeneT aqtiurad mosmenisa da perifrazis meTodebi.** yuradReba da aq-

tiuri mosmena socialuri samuSaos erT-erTi mTavari principia da iTvaliswinebs:

_ Tvaleb iT kontaqts (mxolod ara gamomwvevs);

_ bgerebis gamoyenebas (magaliTad, aha, mm) da araverbalur komunikaciebs (Tavis daqneva), rac miuTiTebis imaze, rom Tqven yuradRebiT usment Tanamosaubres;

_ aRqmas ara mxolod imis, Tu ras ambobs beneficiari, aramed imisac, Tu rogor akeTebis amas. yuradReba miaqcieT mis sityvebs, xmis tons, pozas, araverbalur komunikacias.

- **perifraza** aris beneficiaris sityvebis Sejameba da gadmocema, mosaubris naTqvamis da Cven mier aRqmulis Sesabamisobis Sesamowmeblad. perifraza gvexmareba imis dazustebaSi, Tu ramdenad sworad gavigeT mosaubris naTqvami an mis mier situaciis Sefaseba;
- **daexmareT beneficiars** problemis **gansazRvraSi**. imisaTvis, rom beneficiarTan muSaoba warmatebuli procesi iyos, saWiroa socialurma muSakma da beneficiarma intervius msvlelobis dros sworad gansazRvron problema, raTa marTebulad daigegmos Careva;
- **intervius dros awarmoeT maqsimalurad mizanmimarTuli da efeqturi gamokiTxva**. gaxsovdeT, rom intervius dros kiTxvebs mravali mizani aqvs da emsaxureba: informaciis miRebas, beneficiaris azrebis, grZnobebs, fiqrebis da Sexedulebebis gagebas da exmareba mas da socialur muSaks, nebismier momaval samuSaoze SeTanxmebis miRwevaSi;
- **dasviT Ria SekiTxvebi** mag: rogor grZnobT Tavs? amgvarad dasmul kiTxva beneficiars saSualebas aZlevs, misi pasuxi iyos ufro sruli da amomwuravi, vidre SekiTxvaze - gabrazdiT?
- **nu gamoiyenebT xSirad kiTxvas ratom?** magaliTad, nacvlad kiTxvisa _ ratom gaiqeciT samSobiaro saxlidan, unda ikiTxoT: ra iyo mizezi an ram gaiZulaT gaqceuliyaviT samSobiaro saxlidan? es kiTxva aravis gansjis da iZleva sruli pasuxis SesaZleblobas;
- **nu dasvamT ramdenime SekiTxvas erTdroulad**. beneficiars SeiZleba daaviwydes wina SekiTxva, sanam bolos moisments. magaliTad, Tu socialuri muSaki kiTxulobs: ra reaqlia gqondaT, rodesac SeityveT rom orsulad xarT? sad aris bavSvis mama? sad cxovrobdiT? am dros mniSvnelovani informaciis dakargvis didi saSiSroebaa. dasviT TiTo SekiTxva da daelodeT mosaubris pasuxs;
- **nu daexmarebiT mosaubres pasuxis gacemaSi**. is SeiZleba gabrazdes an CaTvalos, rom umjobesia mxolod Tavis daqneviT dageTanxmoeT;
- **nu dausvamT beneficiars** iseT SekiTxvebs, romlebic mas TqvenTvis sasurveli pasuxisaken ubiZgebs. mag. rodesac qmarma migatovaT Tqven Tavs ususrad grZnobdiT, xom ase?
- **nu gadaxvalT dauyovnebliv Semdeg SekiTxvaze**. gaxsovdeT, rom intervius efeqturobisaTvis, Tqven gWirdebaT rac SeiZleba meti informaciis Segro veba. intervui ar aris kiTxvari. es aris saubari garkveuli mizniT;
- **Tavi aarideT stereotipebis zegavlenasa da winaswari ganwyobis Seqmnas;**
- **gaxsovdeT SerCeviT mosmenis da keTilganwyobis uaryofiti efeqtis saSiSroeba.**

_ **SerCeviTi mosmena** gulisxmobs imas, rom Cven ukve gvaqvs garkveuli Sexeduleba Tanamosaubreze (stereotipi) da Semdgom gvesmis mxolod is, rac Seesabameba am stereotips. sxva danarCeni Cven an ar gvesmis an arasworad vigeBT kvlav stereotipidan gamomdinare.

_ **keTilganwyobis efeqti** iqmneba maSin, rodesac Cven vxedavT msgavsebas TanamosaubresTan. maSin Cven gvesmis is, rac miuTiTebis beneficiaris dadebiT mxareebze da ar gvinda davinaxoT sxva danarCeni, rac ar ergeba aRniSnuli Sexedulebis CarCos.

- moerideT profesiuli an sxva raime tipis Jargonis gamoyenebas. **isaubreT gasagebi eniT. darwmundiT, rom Tanamosaubres esmis Tqveni.**
- **xSirad gaimeoreT Tanamosaubris naTqvami.** gameoreba emsaxureba or mizans: pirveli _ aZlevs Tanamosaubres saSualebas ufro dawvrilebiT gamoTqvas Tavisi azrebi, meore _ gexmarebaT gaigoT, ramdenad sworad gaugeT Tanamosaubres
- **iyaviT pirdapiri beneficiarTan. Tu raRac ver gaigeT, sTxoveT, gagimartoT.**
- Tu mosaubre ambobs imas, rac ewinaaRmdegeba mis wina gamonaTqvams, gaxsovdeT Semdegi:
_ nu datovebT amas yuradRebis miRma _ SeecadeT ukeT gaugoT mas da gaerkvioT situaciaSi.
_ SeinarCuneT saubris mSvidi da keTilganwyobili toni da poza.
_ dafiqrdiT, ram miiyvana Tanamosaubre aSkara urTierTsawinaaRmdego azrebamde. magaliTad, SeiZleba igi Tavs uxerxulad grZnobdes da aqedan gamomdinare, dabneuladac ki; iqneb mas eSinia simarTlis Tqma?! an iqneb, Tqven ver gaugeT mas?!
- Aar datovoT uyuradRebod Tanamosaubris sityvebi, Tu igi miganiSnebt raime problemaze an sazrunavze da Semdeg swrafad cvlis Temas. **daubruniT am Temas mogvianebiT, mieciT mas am Temaze ufro dawvrilebiT saubris saSualeba.**
- pativi eciT kulturul Taviseburebebs da gaiTvaliswineT isini.
interview dasasruls socialurma muSakma unda gaiTvaliswinos Semdegi:
- darwmundiT imaSi, rom TqvenTvisac da beneficiarisTvisac gasagebia, vin da ra unda gaakeTos SemdgomSi;
darwmundiT imaSi, rom Tqvens beneficiars Cawerili aqvs Tqveni saxeli da or-
ganizaciis dasaxeleba, misamarTi da telefoni;
- Tu igegmeba Semdgomi muSaoba beneficiarTan, darwmundiT imaSi, rom momavali Sexvedra zustadaa SeTanxmebuli masTan;
- Tu jer aranairi samuSao ar dagigegmavT, aucilebelia, beneficiarma icodes, rom survilis SemTxvevaSi mas SeeZleba Tqvens samsaxurTan dakavSireba. darwmundiT imaSi, rom klientma icis, rogor dagikavSirdeT.

Tavi X

10.3 konsultireba

konsultireba socialuri samuSaos intervenciis erT-erTi mniSvnelovani forma. **konsultirebis mizania daxmarebis saWiroebis mqone individis fsiqosocialuri keTildReobis gaZliereba** (britaneTis konsultirebis asociacia). konsultireba aris procesi, romelic iTvaliswinebs fsiqologiuri Teoriebisa da profesiuli da pirovnuli unar-Cvevebis (komunikacia, intuicia da sxva) gamoyenebas individis

piradi problemebis mosagvareblad. socialur samuSaoSi konsultireba gamoiyeneba individualur SemTxvevebze muSaobisas. Kkonsultirebis dros socialuri muSakebi beneficiarebs exmarebian fsiqologiuri da socialuri problemebis mogvarebaSi, kerZod ki iseTi problemebis gadaWraSi, rogoric aris piradi urTierTobis, ojaxuri konfliktis mogvareba, socialuri daxmarebis miReba, umuSevroba da sxva. garda problemebis gadaWrisa socialuri muSaki konsultirebis meSveobiT cdilobs problemebis prevenciasac.

konsultirebis Teoriuli skolebi

arsebobs konsultirebis araerTi Teoriuli skola. is Teoriuli mimarTulebebi, romlebmac mniSvnelovani wvlili Seitanes socialur samuSaoSi konsultirebis gansaviTareblad, SeiZleba sam ZiriTad jgufad davyoT: fsiqodinamikuri skola, humanisturi (pirovnebaze orientirebuli) skola da kognitur-biheviolistuli skola.

fsiqodinamikuri skola ikvlevs aracnobieris zegavlenas, pirovnebis Sreebs (idi, ego da super-ego), fsiqoseqsualur ganviTarebas da warsulis did mniSvnelobas awmyoze. am TeoriiT, warsulis gadasinjva da aracnobieri moTxovnilebis aRiareba socialuri cvlilebis sawindaria..

humanisturi (pirovnebaze orientirebuli) skola efuZneba karl rojersis midgomas, romelic daxmarebis saWiroebis mqone individs ganxilavs rogorc eqsperts, xolo specialists, rogorc wamaxalisebels beneficiaris daxmarebis procesSi. es midgoma momdinareobs filosofiis egzistencialuri tradiciidan, romelic pativs scems adamianis pirovnul gamocdilebas da yuradRebas amaxvilebs pirovnebis Tavisuflebaze, arCevanze da adamianis arsebobis mniSvnelobaze. **kognitur-biheviolistuli skola** mecnierul midgomas efuZneba da orien-

tirebulia adamianis qcevis Secvlaze. am skolis Teoriis Tanaxmad, radgan qceva daswavlilia, Sesabamisad, intervenciis Sedegad misi Secvlac SesaZlebelia. zemoaRniSnuli midgoma konkretuli moqmedebebiT individis qcevis Secvlas gulisxmobs.

socialur samuSaoSi konsultirebas misi pirdapiri mniSvnelobiT iSviaTad iyeneben.. xSir SemTxvevaSi konsultireba ufro farTo intervenciis nawilia da iTvaliswinebs konsultirebis zogierTi Teoriisa da unar-Cvevis praqtikaSi gatarebas. konsultireba, ZiriTadad, individisa da socialuri muSakis urTierTobis sawyis etapze gv xvdeba da igi yovelTvismiznad isaxavs individis gaZlierebas. Tumca, unda aRiniSnos, rom zogierT ganviTarebul qveyanaSi, sadac socialuri muSakis profesias xangrZlivi istoria aqvs (mag., aSS, didi britaneTi), Sesabamisi kvalifikaciis mqone socialuri muSakebi ewevian Terapiul praqtikasac.

unar-Cvevi konsultirebis procesSi

konsultireba unda efuZnebodes 7 ZiriTad maxasiaTebels:

- empaTia anu “Tanagandca” – mcdeloba imisa, rom samyaros sxva adamianTa TvaliT Sexedo;
- pativiscema – sxva adamianis daxmarebis rwmena da misi xedvis pativiscema;
- sizuste – adamianisTvis nebismieri informaciis konkretulad da zustad gadacema, raTa gaugebroba Tavidan iqnes acilebuli;
- sakuTari Tavis codna;
- gulwrfeloba;
- Sesabamisoba;
- dauyovnebeli daxmareba.

karg socialur muSaks unda hqondes unari:

- daamTavrebino individis saubari Tavis reaqciis gamoxatvis gareSe;
- zustad gadmosces adamianis grZnobebi da gancdebi saubris dasrulebis Semdeg;
- gamoiyenos perifraxis meTodi;
- gamoiyenos Ria kiTxvebi;
- mkafiod auxsnas individis sakuTari roli;
- moagrovos da daazustos informacia (arapirdapiri damatebiTi kiTxvebis dasma), waaxalisos individi, rom ufro meti isaubros problemis Taobaze;
- pativi sces siCumes;
- akontrols sakuTari SfoTva da gaRizianeba;
- iyos koncentrirebuli konkretul sakiTxze da, imavdroulad, daexmaros individis, ar moadunos yuradReba sesiis dros.;
- isaubros individisaTvis mtkivneul Temebze; individTan erTad SeimuSaos efeqturi miznebi da, amasTanave, ganixilos alternatiuli samoqmedo gegma;
- Seafasos miRweuli Sedegebi `moge-ba-danakargis~` principiT.

individisaTvis rCevs micema misaRebia, Tu igi droulia da igi amas iTxovs. magram sifrTxiliT unda movekidoT iseT frazebs, rogoricaa `me vTvli, rom~, `me mimaCnia, rom~, `me vgrZnob, rom~. socialur muSaks unda axsovdos, rom sesia individze aris orientirebuli da ara masze. umjobesia, socialurma

muSakma yuradRebiT Seajamos individis naTqvami da daiwyos winadadeba iseTi frazebiT, rogoricaa `Tqven fiqrobT, rom~, rac adamianebs sakuTari Tavis mosmenis saSualebas aZlevs. socialur muSaki ar exmareba individis maSin, rodesac aZlevs naadrev rCevas, moZRvravs an kicxavs mas. konsultirebis erT-erTi mTavari principia, miviRoT sxva adamiani iseTi, rogoric is aris. amas garda, konsultirebaze gavlenas axdens iseTi faqtorebi, rogoricacia klasi, sqesi, religiuri aRmsarebloba, SezRuduli SesaZleblobebi, eTnikuri kuTvniloba da a.S. radgan konsultirebis amosavali wertili individis gamocdilebis gageba da gaziarebaa, SeiZleba vigulisxmOT, rom gansxvavebuli warmomavlobis da gamocdilebis socialur muSaks ar SeuZlia empaTiis gamomJRavneba. magram es varaudi swori ar aris. miuxedavad gamocdilebis da warmomavlobis msgavsebis an sxvadasxvagvarobisa, yvela adamiani mainc individualuria da ar unda vfiqrobdeT, rom gansxvavebebi aucileblad xelisSemSlelia Terapiul urTierTobaSi.

eganis konsultirebis modeli

jerard eganma (1981 w.) SeimuSava konsultirebis modeli, romelic wamyvania konsultirebis Teoriasa da praqtikaSi misi Seqmnis dRidan. eganis meTodi oTxi fazisagan Sedgeba: Secnoba, gaazreba, moqmedeba da Sefaseba

Secnobis fazaSi socialuri muSaki cdilobs, moipovos ndoba da Tanxmoba (raporti) individisa, daexmaros mas Seicnos sakuTari grZnobebi da qceva problemasTan mimarTebsaSi. specialisti orientirebulia ndobis mopovebaze aqtiuri mosmenis, perifrazis, Sejamebisa da analizis unar-Cvevebis gamoyenebiT. am fazaSi gamoiyeneba Ria SekiTxebebi, raTa individis mivceT saSualeba, sakuTari xedvidan gamomdinare gansazRvros problema da auxnas socialur muSaks misi arsi.

gaazrebis fazaSi socialuri muSaki gamoiyenebs imave unar-Cvevebs rac pirvel fazaSi da exmareba individis, gaiazros miRebuli suraTi. am dros socialuri muSaki gamohyofs im Temebisa da magaliTebis, romlebic individis istoriaSi dominirebs da aCvenebis klients maT kavSirs problemur qcevasTan. amave fazaSi fasdeba Zlieri mxareebi da resursebi. am fazis meTodebs Soris aris problemis mogvarebis alternatiuli gzebis SeTavazeba, konkretul problemaze koncentracia da efeqturi konfrontacia imis misaRwevad, rom individma dainaxos sakuTari qcevis/ problemis sxva mxareebic. konfrontaciis mizania, davexmarOT individis gamoiyenos sakuTari resursebi da yuradReba gaamaxvilos mis monaTxrobSi arsebul Seusabamobebze.

moqmedebis faza gulisxmobs individisa da socialuri muSakis mier im resursebis gansazRvrasa da moZiebas, rac klients problemis gadaWraSi an problemasTan SeguebsaSi daexmareba. am fazis meTodebia miznebis dasaxva, resursebiTa da mxardaWeriT uzrunvelyofa, problemis gadaWris meTodebis swavleba da Sedegze orientacia.

Sefasebis fazaSi socialuri muSakisa da beneficiaris mier miRweuli Sedegebi fasdeba(monitoringi).

F D

mizanze orientirebuli praqtika

mizanze orientirebuli praqtika (romelsac aseve xanmokle Terapiasac uwodeben), gansakuTrebulo zegavlenas axdens rogorc socialuri samuSaos praqtikaze, aseve momsaxurebis organizebis sistemaze. rogorc Tavad saxelwodeba miuTiTebis, mizanze orientirebuli praqtika mimarTulia problemis gadawyvetis gzebis moZiebas da socialur muSaksa da daxmarebis saWiroebis mqone individs Soris garkveuli droiT urTierTobaze. **mizanze orientirebuli praqtika gamoiyenebs xanmokle, mizanmimarTulCarevas da socialur muSaksa da individs Soris TanamSromlobas efuZneba.**

mizanze orientirebuli praqtika 1960-ian wlebsi aSS-Si aRmocenda. 1920-1960 wlebis socialuri samuSaos praqtikosebi nakleb yuradRebas aqcevdnen problemis gadawyvetas da ufro met yuradRebas uTmobdnen individis grZnobebis Seswavlas, misi problemebis Sesaxeb saubars da naklebad _ maTi gadaWris gzebis Ziebas. Sesabamisad, zogierTi individi daxmarebis procesSi wlebis ganmavlobaSi iyo CarTuli da xSirad es individsa da socialur muSaks Soris arajansar mijaWvulobas ayalibebda.

1969 wels aSS-Si gamoqveynda ridisa da Sainis mier Sesrulebuli kvleva, romelic ganxilavda xanmokle Terapias da SemTxvevis grZelvadian marTvas. socialuri daxmarebis erT-erT saagentoSi beneficiarebs momsaxurebis ori gansxvavebuli paketi SesTavazes: erTi maTgani warmoadgenda dagegmil moklevadian Carevas, romelic 8 Sexvedrisagan Sedgeboda, xolo meore iyo saagentos Cveulebrivi praqtika, grZelvadiani servisi, romelic 18 Tvis ganmavlobaSi grZeldeboda. yvelas gasaocrad, moklevadian servisSi CarTul individTa mdgomareoba metad gaumjobesda vidre imati, romlebic grZelvadian serviss iRebdnen. avtorTa hipoTezis Tanaxmad, amoqmedda klebadi ukugebis principi. mas Semdeg, rac daxmareba grZeldeba garkveul vadaze xangrZlivad, individebi kargaven rwmenas, rom Seeguebian an Tavs daaRweven problemebs da socialur muSakze uaryofiTad xdebian damokidebulni. avtorTa mixedviT, socialuri muSakis mier SemuSavebuli grZelvadiani gegmis miuxedavad, sasurveli cvlileba intervenciis adreul etapze miiRweva. am Teoriis ZiriTadi elementebi iyo daxmareba xanmokle droiT da indivi-

dis mier arCeul miznebze koncentrireba, rac met Sedegs gvaZlevda, vidre masTan droSi SeuzRudavi muSaoba.

mogvianebiT, ridisa da epSteinis (1972 w.) mier gamocemul wignSi, mizanze orientirebuli praqtika ganisazRvra maqsimum 12 Sexvedrit sami Tvis ganmavlobaSi, sadac muSaoba iTvaliswinebs beneficiaris mier arCeul advilad misaRwev miznebs.

dResdReobiT, mizanze orientirebuli praqtika 8 problemuri mxaris mogvarebas emsaxureba:

- konfliqtebi pirovnebebs Soris;
- ukmayofileba socialur urTierTobaSi;
- problemebi oficialur organizaciebTan;
- siZneleebi sakuTari rolis Sesrulebisas;
- socialuri mdgomareobis cvlilebisproblemebi;
- reaqciuli stres;
- araadekvaturi resursebi;
- qcevis problemebi.

problemebis gadawyvetasa da individis mier mcire miznebis miRwevisaTvis mizanze orientirebuli praqtika 5 fazian process gamoiyenebs:

problemis Seswavla, rodesac ganisazRvrebda da mkafiod Camoyalibdeba individis gasaWiri, Semdeg ki problemebi dajgufdeba maTi prioritetulobis mixedviT;

- **individi da socialuri muSaki Tanxmdebian** intervenciis mizanze, rac 8 problemuri mxaridan erTerTis mogvarebas gulisxmobs;
- **amocanis formulireba** ormxrivi SeTanxmebis Sedegia. individi da socialuri muSaki Tanxmdebian samuSao urTierTobis procesze, Sexvedrebis sixSiresa da xangrZliobaze;
- **miznis miRweva**, risTvisac ar aris gansazRvruli raime specifikuri midgoma an meTodebi;
- **dasruleba** gulisxmobs miznebis miRwevis Semdeg socialuri muSakis (da ara individis) mier Sesrulebuli samuSaos analizs.

aRsaniSnavia, rom mizanze orientirebuli praqtika aSS-is paralelurad did britaneTSic ganviTarda. 1977 wels matilda goldbergma da misma kolegebma gansazRvres, rom mcire amocanebis dasaxva da maTze muSaoba bevrad ufro efeqtiani iyo, vidre klientebisaTvis globaluri da bundovani miznebis SeTavazeba. magaliTad, socialuri muSakis mier problemuri qcevis 14 wlis mozardTan dasaxuli mizani iyo antisocialuri qcevis Sewyveta, rac araefeqturi aRmoCnda. pirvel rigSi, aucilebelia, mizani yovelTvis pozitiuri terminologiiT iyos gadmocemuli. amasTanave, es mizani sakmaod farToa da did amocanas moicavs. goldbergis mixedviT, ukeTesi iqneboda patara, erTkviriani miznebis dasaxva. magaliTad, erTi

kviriT xifaTisaTvis Tavis arideba da bebiasTan stumrad wasvla.

goldbergis eqsperimentis Sedegad dadasturda, rom mizanze orientirebuli praqtika Sedegiani ar iyo iseT individebTan, romelTac xangrZlivi drois ganmavlobaSi hqondaT sirTuleebi an visac realobis grZnoba hqonda dakarguli (magaliTad, fsiqikuri janmrTelobis problemebis mqone an nivTierbebeze damokidebuli klientebi) mizanze orientirebul praqtikaSi individi, romelic saWiroebs daxmarebas, cvlilebis mTavari moqmedi piria, romelic exmareba socialur muSaks prioritetebis Sefasebasa da miznis dasaxvaSi.

mizanze orientirebuli praqtikis dadebiT mxareebad SeiZleba moviazroT Semdegi:

- **problemis Seswavis**, SeTanxmebis miRwevisa da miznebis dasaxvis procesSi mxdvelobaSi miiReba aramarto individualuri, aramed koleqtiuri gamocdilebasac. individi ar ganixileba, rogorc problemis wyaro da didi yuradReba eTmoba garemo faqtorebs, magaliTad socialur keTildReobas;
 - **sxva midgomebis msgavsad**, mizanze orientirebuli praqtikis centrzsSeiZleba warmoadgendes individi, wyvili, ojaxi, jgufi an organizacia. socialuri muSaki gamodis, rogorc maswavlebeli (treneri) problemis gadawyvetis procesSi;
 - **yuradReba eTmoba adamianebs Zlier mxareebsa da maT Tanadgomis qsels;**
 - **gulaxdiloba saWiroa** rogorc individis, aseve socialuri muSakis mxridan.
- mizanze orientirebuli praqtikis zogierTi saSualeba:
- **yuradRebiT SeiswavleT**, ra mizniT mogmarTaT adamanma dasaxmareblad;
 - **SeTanxmdiT zust droSi** gaweril miznebeze;

Tavi X

- waaxaliseT individi, mkafiod da daufaravad isaubros Tavisi problemebis Sesaxeb;
- gauwieT dauyovnebeli praqtikuli daxmareba saWiroebis SemTxvevaSi;
- daexmareT individs, TviTon ganaxorcielos patara da advilad misaRwevi moqmedebebi;
- ganumarteT, rogor muSaobs mizanze orientirebuli midgoma (interviuebis ganrigi, mizanTa prioritetebis mixedviT dajgufeba, droSi SezRudva, ojaxis wevrebis CarTva);
- gansazRvreT warmodgenili problemebi gasagebi terminebiT; • amoirCieT maqsimum sami problema prioritetulobis mixedviT;
- gaanawileT problemebi 8 kategoriis mixedviT.

gamoyenebuli literatura:

1. namiWeiSvili, s. & mgeliaSvili, m. (2007). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi: saxelmZRvanelo socialuri samuSaos sabakalavro programis studentebis da praqtikis xelmZRvanelebisaTvis. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
2. saZagliSvili, S. (2004). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi. saqarTvelos socialuri muSakTa asociacia, Tbilisi, saqarTvelo
3. Ashford, J., LeCroy, C. and Lortie, K. (2001). *Human Behavior in the Social Environment*. Brooks/Cole Cengage Learning
4. Gambrill, E. (1997). *Social Work Practice: A Critical Thinker's Guide*. New York: Oxford University Press.
5. Hepworth, D., Rooney, R. & Larsen, J. (2000). *Direct Social Work Practice: Theory and Skills*. (6th ed.). Pacific Grove, CA.: Brooks/Cole Publishing Co.
6. Roberts, A. & Yeager, K. (2006) *Foundations of Evidence-Based Social Work Practice*. Oxford University Press
7. Saleebey, D. (1997). *The Strengths Perspective in Social Work Practice*. New York: Longman Publishers.

Tavi XI: bavSvze Zaladoba da misi ugulebelyofa

es Tavi mimoixilavs bavSvisadmi araRirseuli mopyrobis formebs, kerZod ki, Zaladobasa da ugulebelyofas. azustebis terminebis mniSvnelobas rogorc saerTaSoriso praqtikis, aseve, qarTul samarTlebriv konteqstSi. awvdis socialur muSakebs informacias moZaladis qcevis Taviseburebebis, Zaladobis msxverpli bavSvis fsiqologiuri portretis, misi fizikuri niSnebisa da qcevis specifikis Sesaxeb; aseve, im riskfaqtores Sesaxeb, romlebic ganapiroboben mSoblebis mxridan Zaladobas, xolo bavSvebisa _ Zaladobis msxverplad gaxdomas. am TavSi detalurad aris ganxiluli Zaladobagancdil bavSvsa da mis ojaxTan intervius Taviseburebebi, da bolos, Zaladobis Sedegebi.

11.1 Zaladobisa da ugulebelyofis formebi da ganmartebebi

yoveldRiur cxovrebaSi xSiria bavSvisadmi araRirseuli mopyrobis SemTxvevebi. bavSvisadmi araRirseuli mopyroba aris fenomeni, romelic moicavs rogorc socialur, eTnikur, religiur, kulturul, ise profesiul sferoebs. bavSvisadmi araRirseuli mopyroba aris nebismieri qceva, rac safrTxes uqmnis bavSvis ganviTarebas, janmrTelobasa da sicocxles. **bavSvisadmi araRirseuli mopyrobis ZiriTadi formebia: Zaladoba da ugulebelyofa.** sazogadoebisa da saxelmwifos movaleobaa bavSvebis dacva araRirseuli moprobisagan. **termini `bavSvTa dacva~ gulisxmobs Zaladobisa da ugulebelyofis prevenciasa da bavSvisadmi araRirseuli mopyrobis SemTxvevaSi masze reagirebas.**

bavSvisadmi araRirseuli mopyroba moicavs fizikuri da/an emociuri zianis momtani mopyrobis, seqsualuri Zaladobis, ugulebelyofis, komerciuli Tu sxva saxis eqsploataciis romelime an yvela formas, rac realur an potenciur safrTxes uqmnis bavSvis janmrTelobas, sicocxles, ganviTarebasa Tu Rirsebas.

bavSvis mimarT fizikuri Zaladoba gulisxmobs bavSvisaTvis fizikuri zemoqmedebis Sedegad miyenebul fizikur zians, (ganzrax an uneblieT ganxorcielebul), romelic safrTxes uqmnis mis sicocxlesa da janmrTelobis mdgomareobas. **bavSvis mimarT emociuri Zaladoba gulisxmobs** bavSvis Rirsebis Semlaxvel nebismier qmedebas, romelic sistematur xasiaTs atarebs da mniSvnelovan zians ayenebs bavSvis emociur keTildReobasa da ganviTarebas.

bavSvis mimarT seqsualuri Zaladoba gulisxmobs bavSvze ganxorcielebul nebismieri saxis seqsualur moqmedebas, romelic ar Seefereba mis asaksa da ganviTarebis dones.

komerciuli eqsploatacia aris nebismieri saxis qmedeba, romelic bavSvis aiZulebs, miiRos monawileoba SromiT saqmianobaSi sxvebis sakeTildReod, romelsac SeuZlia ziani miayenos bavSvis fizikur janmrTelobas, fsiqo-emociur mdgomareobas, ganaTlebis SesaZleblobas, keTildReobasa da jansaR ganviTarebas. **seqsualuri eqsploatacia gulisxmobs** sargeblobas bavSvis mowylvladiT, ndobiTa da Zalauflebis naklebobiT, da mis gamoyenebas seqsualur saqmianobaSi Semosavlis miRebis mizniT.

ugulebelyofa aris bavSvis sasicocxlo saWiroebis (sakvebi, sacxovrebeli, tansacmeli, movla, meTvalyureoba, ganaTleba, samedicino daxmareba da sxva) regularuli daukmayofilebloba obieqturi mizezebis gamo (siRaribe, fsiqikuri daavadebebi, gamoucdeloba) an amgvარი mizezis gareSe.

bavSvTa dacvis terminTa ganmarteba qarTuli kanonmdებლის mixedviT

Tavi XI

sagarTvelos kanonmdebloba icnobs cnebebs `Zaladoba~, iZuleba~, `muqara~, `wameba~, `seqsualuri xasiaTis ZalmomreobiTi moqmedeba~. TiToeuli aseTi qmedeba iwvevs sisxlis samarTlebriv pasuxismgeblobas. sisxlis samarTlis

kodeqsiT,

a) **Zaladoba** aris sistematuri cema an sxvagvari Zaladoba, ramac dazaralebulis fizikuri an fsiqikuri tanjva gamoiwvia; damamZimebeli garemoebiTaa Zaladoba Cadenili: damnaSavisaTvis winaswari SecnobiT arasrulwlovnis, umweo mdgomareobaSi myofis anda damnaSaveze materialurad an sxvagvarad damokidebulis mimarT;

b) **iZuleba** aris adamianisaTvis qmedebis Tavisuflebis ukanoni SezRudva, ese igi misi fizikuri an fsiqikuri iZuleba, Seasrulos an ar Seasrulos moqmedeba, romlis ganxorcieleba an romlisagan Tavis Sekaveba mis uflebas warmoadgens, anda sakuTar Tavze ganicados Tavis neba-survilis sawinaaRmdego zemoqmedeba;

g) **muqara** aris sicocxlis mospobis an janmrTelobis dazianebs anda qonebis ganadgurebis muqara, rodesac imas, visac emuqrebian, gauCnda muqaris ganxorcielebis safuZvlani SiSi;

d) **wameba** aris pirisaTvis, an misi axlo naTesavisaTvis an masze materialurad an sxvagvarad damokidebuli pirisaTvis iseTi pirobebis Seqmna an iseTi mopyroba, romelic Tavis xasiaTiT, intensivobiT an xangrZlivobiT iwvevs Zlier fizikur tkivils an fsiqikur an moralur tanjvas da romlis mizania informaciis, mtkicebulebis an aRiarebis miReba, piris daSineba an iZuleba anda piris dasja mis an mesame piris mier Cadenili an savaraudod Cadenili qmedebisaTvis;

e) **seqsualuri xasiaTis ZalmomreobiTi moqmedeba** – mamaTmavloba, les-boseloba an sxvagvari seqsualuri kontakტი gaukuRmarTebuli formiT, Cadenili ZaladobiT, Zaladobis muqariT an dazaralebulis umweobis gamoyenebiT.

sagulisxmoa, rom bavSvebi Zaladobis msxverplni ojaxuri Zaladobis Sedegadac xdebian. sagulisxmoa, rom ojaxSi Zaladobis aRkveTis, ojaxSi Zaladobis msxverplTa dacvisa da daxmarebis Sesaxeb (25 mai 2006 w.) kanoni ganmartavs Semdeg terminebs:

Ojaxuri Zaladoba – ojaxSi Zaladoba gulisxmobs ojaxis erTi wevris

mier meoris konstituciuri uflebebis da Tavisuflebis darRvevas fizikuri, fsiqologiuri, ekonomikuri, seqsualuri ZaladobiT an iZulebiT.

fizikuri Zaladoba – cema, wameba, janmrTelobis dazianeba, Tavisuflebis ukanono aRkveTa an sxva iseTi moqmedeba, romelic iwvevs fizikur tkivils an tanjvas; janmrTelobis mdgomareobasTan dakavSirebuli moTxovnebis daukmayofilebloba, rac iwvevs ojaxis wevris janmrTelobis dazianebas an sikvdils; **fsiqologiuri Zaladoba** – Seuracxyofa, SantaJi, damcireba, muqara an sxva iseTi moqmedeba, romelic iwvevs adamianis pativisa da Rirsebis Selaxvas; **seqsualuri Zaladoba** – sqesobrivi kavSiri ZaladobiT, Zaladobis muqariT

an msxverplis umweobis gamoyenebiT; sqesobrivi kavSiri an seqsualuri xasiaTis sxvagvari moqmedeba an garyvnili qmedeba arasrulwlovnis mimarT.

iZuleba – adamianis fizikuri an fsiqologiuri iZuleba, Seasrulos an ar Seasrulos moqmedeba, romlis ganxorcieleba an romlisagan Tavis Sekaveba misi uflebaa, anda sakuTar Tavze ganicados Tavis neba-survilis sawinaaRmdego zemoqmedeba; **ekonomikuri Zaladoba** – qmedeba, romelic iwvevs sakvebiT, sacxovrebeli da normaluri ganvitarების sxva pirobebiT uzrunvelyofis, sakuTreba da Sromis uflebebis ganxorcielebis, agreTve, TanasakuTrebaSi arsebuli qonebiT sargeblobisa da kuTvnilis wilis gankargvis uflebis SezRudvas.

Zaladobis amgvare faqtebis arsebobisas socialuri muSaki an sxva dainteresebuli piri (mag., meurveobis da mZrunvelobis organo, mSobeli, sxva kanonieri warmomadgeneli) valdebulia, Seatyobinos policias reagirebis mizniT an [redacted] sarCeliT mimarTos sasamarTlos.

termini, `ugulebelyofa~, ar aris ganmartebuli qarTul kanonmdებlobაSi. Tumca, unda aRiniSnos, rom termins, `daudevropa~, icnobs samoqalaqo da sisxlis samarTlis kanonmdებlobა, rogorc gaufrTxileblad Cadenili qmedebis erT-erT saxes. magaliTad, sisxlis samarTlis kodeqsi (muxli 10) Semdegnairad ganmartavs `gaufrTxileblobas~:

„muxli 10. gaufrTxileblobiT danaSauli

1. gaufrTxileblobiT danaSaulad iTvleba qmedeba, romelic Cadenilia TviTimedovnebiT an daudevrobit.

2. qmedeba TviTimedovnebiTaa Cadenili, Tu pirs gacnobierebuli hqonda windaxedulobis normiT akrZaluli qmedeba, iTvaliswinebda marTIsawinaaRmdego Sedegis dadgomis SesaZleblobas, magram usafuZvlod imedovnebda, rom am Sedegs Tavidan aicilebda.

3. qmedeba daudevrobitaa Cadenili, Tu pirs gacnobierebuli ar hqonda windaxedulobis normiT akrZaluli qmedeba, ar iTvaliswinebda marTIsawinaaRmdego Sedegis dadgomis SesaZleblobas, Tumca amis gaTvaliswineba mas evaleboda da SeeZlo kidec.”

11.2 Zaladobis msxverpli bavSvis fsiqologiuri portreti

Zaladobis msxverpli bavSvis fsiqologiuri portreti sakmaod damrTgunvelia. aseT bavSvs dabali TviTsefaseba aqvs _ ver afasebs Tavis realur SesaZleblobeb; mudmivad adanaSaulebs sakuTar TavS da Seuracxmyofeli saqcielis mizezs sakuTar TavSi eZebs: `raRac arasworad gavakeTe~, `Cemi bralia, ase ar unda meTqva~ da a.S.; xSirad igi Zaladobas uaryofs, malavs Zaladobis faqts. amasTanave igi eCveva ra Zaladobas, kritikulad veRar afasebs urTierTobeb, problemas da TviTon cdilobs `gamosworebas~; amas ki mosdevs stresuli reaqsiebi _ Zilis darRveva, depresia, Tavis tkivili, SiSi, SfoTva, uimedoba, Caketiloba, rac aferxebs bavSvis fsiqologiur ganviTarebas da xels uSlis mas socialur cxovrebaSi. G Zaladobis Sedegad, garda fizikuri da fsiqikuri Sedegebisa, bavSvs uqveiTdeba aTvisebis unari, rac aferxebs bavSvs swavlis procesSi. Yvelaferi erTad saboloo jamSi xels uSlis mis warmatebas socialur cxovrebaSi.

bavSvebi umetesad malaven maT mimarT ganxorcielebuli Zaladobis faqtebs, radgan fiqroben, rom maT aravin daexmareba, ar surT, rom sxvebma gaigon momxdaris Sesaxeb. maT eSiniaT, rom kidev ufro meti Zaladobis msxverpli gaxdebian. maT mimarT ganxorcielebuli Zaladoba Zalian piradulia da eridebian mosalodnel gaxmaurebas. isini ar floben informacias imasTan dakavSirebiT, Tu ra moxdeba momxdaris gaxmaurebis Semdeg; amasTanave SesaZloa Zaladoba iseT adgilas moxda, sadac akrZalulia maTi yofna da amitomac ar surT amis gaxmaureba. maT aqvT SiSi imis gamo, Tu rogor miiReben momxdars axlobeli adamianebi, ar surT policiasTan saqmis daWera, ar sjeraT policiis efeqturi muSaobisa an naklebad sjeraT, rom damnaSaveebi daisjebian. maT ar ician organizaciebi, romlebsac SeiZleba mimarTon daxmarebisaTvis. MTumca, miuxedavad imisa, rom sazogadoeba bavSvis moZalade ojaxisagan moSorebis aqts bavSvis dacvis RonisZiebad miiCnevs, bavSvma SesaZloa axal sacxovrebel garemoSi gadasvla misi cxovrebis kidev erT travmul movlenad miiCnios.

bavSvebma, romlebmაც ფიზიკური Zaladoba gadaitanes, ician, rom maTi garemom-

Tavi XI

cveli samyaro araprognozirebadi da Zalian saxifaToa. mozdilebi, romlebic maTze zrunaven, SeiZleba iyvnen avebi, mouTmenlebi da gaRizianebolebi, depresiulebi, miuwvdomlebi. isini SeiZleba Zalian advilad,
 moulodnelad
 gadaiqcnen
 sastik
 adamianebad. bavSvi, romelic moZalade mozdilTan erTad cxovrobs, Tavs miiCnevs usargeblod, zedmetad,
 cudad. samyarosa da sakuTari Tavis amgvare aRqma naTlad aisaxebs bavSvis qcevaze. fizikuri travmebis da
 dazianebebis, mZafri fsiqური დარღვევის მიზმი მაT sakuTari qcevis marTva uWirT, ris gamoc xSirad
 antisocialuri qmedebebiT gamoirCevian. maT aseve alkoholisa da narkotikebisaken Itolva axasiaTebT.
 sxvadasxva kvlevis mixedvit, kriminalTa 70% bavSvobaSi Zaladobis msxverpli iyo.

11.3 rogor amovicnoT Zaladoba bavSvis qceviTMda misi fizikuri niSnebiT

imisaTvis rom davicvaT bavSvi Zaladobisagan, aucilebelia, vicodeT, rogor amovicnoT Zaladobis kvali.
 ganvixiloT aseTi bavSvis fizikuri niSnebi da qcevis Taviseburebani.

fizikuri Zaladobis fizikuri niSnebia:

- sisxlCaqcevebi;
- motexilobebi;
- nakbenis kvali;
- damvwroba da nakawri;

bavSvis qcevis Taviseburebani fizikuri Zaladobis Semdeg: 1,5 wlamde

- SiSi mSoblebis mimarT;
- ufrosebTan fizikuri kontakტis SiSi; • undobloba garSemomyofebis mimarT;
- uxasiaToba, xSiri tirili.

1,5-dan 3 wlamde

- ufrobesiadmi SiSi;
- sixarulis iSviaTi gamoxatva, xSiri tirili; • sxva bavSvebis tirilze SiSis reaყia;
- agresiuloba an pasiuroba.

3-dan 6 wlamde

- Zaladobisadmi Segueba, winaaRmdეგობის გავევის სურვის არარსება;
- tkivilze pasiuri reaყia;
- mtkivneuli damokidebuleba SeniSvnebis da kritikis mimarT;
- pirferoba, zedmetad morCileba;
- ufrosTaTvis damaxasiaTebeli qcevebis gadmoReba;
- agresiuloba, uaryofiT qceva (negativizmi);
- verbaluri agresia;
- matyuaroba, qurdoba;
- cxovelebis mimarT sisastikis gamoCena;
- agresiuli TamaSebi _ mag., cecxlis gaCaRebisadmi midrekileba.

umcrosi skolis asaki _ 6-dan 10 wlamde

- ufrosebis Zaladobrivi qcevebis gameoreba;

- dasjisadmi indiferentuli damokidebuleba, dasjis provocireba;
- Zlieri adamianebisadmi daqvemdebareba, pirferoba, SiSianoba;

mozardoba – 10-dan 18 wlamde •

- gaqcevebi saxlidan;
- TviTmkvlelobis mcdelobebi;
- mousvenari Zili;
- asocialuroba, kriminaluri qceva;
- alkoholis da narkotikebis gamoyeneba;
- agresiuloba sxvebTan mimarTebaSi;
- Zlieri SiSi ufrozebis an garkveul pirovnebebis mimarT;
- piradi higienis dabali done;
- daRlilobis mudmivi SegrZneba;
- TviTsefazebis dabali done.

seqsualuri Zaladobis fizikuri niSnebi

- saSos da analuri xvrelis travmebi;
- perioduli tkivilebi muclis areSi;
- sisxlCaqcevebi, nakawrebi, kbenis nakvalevi dundulebze da genitaliis midamoebSi;
- qavili, tkivili, gamonadeni an sisxldena swori nawlavidan, saSodan an aso-dan;
- Sard-sasqeso sistemis perioduli infeqciebi;
- mouxerxebeli, gaZnelebuli siaruli da jdomis gaZneleba;
- orsuloba;
- sqesobrivi gziT gadamdebi daavadebebi;

bavSvis qcevis Taviseburebani seqsualuri Zaladobis Semdeg 10 wlamde

- asakisaTvis Seuferebeli seqsualuri qceva;
- seqsualuri sakiTxebisadmi arajansaRi interesi;
- seqsTan dakavSirebuli detaluri naxatebi;
- seqsualuri qmedebebi TamaSis dros;
- intensiuri masturbacia sxvebis TandaswrebiT; • sakuTari sxელის demonstrირება სხვებისათვის;
- ufrozebTan fizikური კონტაქტის სწრაფვა.

10 wels zemoT

- prostitucia;
- intimuri urTierTobis SiSi;
- seqsualuri partniorebis xSiri cvლა;
- SiSi garkveული პიროვნების მიმართ;
- Zilis darRveva;

- asakiasadmi Seuferebeli seqsualuri codnis gamovlineba;
- gansakuTrebuli interesi ufrosebis, bavSvebis an cxovelebis sasqeso organoebisadmi;
- saabazanos, Sxapis, daketili karis SiSi;
- samedicino Semowmebis SiSi;
- TviTsefasebis dabali done;
- seqsisadmi gaZlierebuli Itolva.

ugulebelyofis fizikuri niSnebia:

- sigamxdre;
- gatanjuli gamometyveleba;
- qronikuli daavadebebi;
- fizikur da gonebriv ganviTarebaSi CamorCena.

bavSvis qcevis Taviseburebani ugulebelyofis Semdeg:

- mimarTvis (sityvebis) mudmivi ignorireba;
- sakvebis qurdoba, sxvebisatvis sakvebis Txovna;
- gonebagafantuloba;
- gakveTilebze sistematuri dagvianebe, xSiri gacdena, gakveTilebze Zili;
- TviTdazianebe;
- kriminaluri qcevisadmi midrekileba;
- TamaSebis arcodna;
- ukiduresi pasiuroba an agresia;
- TviTsefasebis dabali done.

rogor amovicnoT fizikuri Zaladobis msxverpli bavSvi? fizikuri travmis SemCnevisas arsebiTi kiTxva, romelic socialurma muSakma sakuTar Tavs unda dausvas, aris Semdegi: SeiZleboda Tu ara, rom es trauma bavSvs SemTxveviT gasCenoda, uneblieT mosvloda? iseTma aSkara fizikurma niSnebma, rogoricaa sisxlCaqcevebi, damwvrobis kvali, SeSupebebi, kopebi, nakawrebi, Wrilobebi, Calurjebebi da kanis sxva dazianebebi, motexilobebi, naWrilobevebi sxvadasxva xarixis Sexorcebebi _ Cveni SeSfoTebe da imis garkvevis moTxovnileba unda gamoiwvios, Tu ra moxda. mniSvnelovania, gavacnobieroT, Seesabameba Tu ara bavSvis ganmartebebi dazianebebis Sinaarss, aris Tu ara monaTxrobi sando da asaxavs Tu ara realur movlenebs. safrTxis signalebad SeiZleba miviCnioT mravalricxovani sxvadasxva feris Calurjebebi, rac imaze miuTiTebis, rom isini miRebulia ramdenime sxvadasxva dRis ganmavlobaSi; Calurjebების forma an adgili SeiZleba miuTiTebdes, Tu rogor iqna miRebuli trauma, ra sagani iyo gamoyenebuli (magaliTad, mcirewlovani bavSvebi ver moaxerxeben, TavisiT miiRon trauma sajdomze). saeWvoa aseve Tu bavSvi ar iZleva aranair ganmartebas, Tu rogor warmoiqmna trauma; `ar vici, rogor moxda es,~ _ ambobs bavSvi; an ganmartebebi naklebad

sarwmunoa, ar Seesabameba travmis bunebas; **rogor amovicnoT seqsualuri Zaladobis msxverpli bavSvi?** seqsualu-

ri Zaladobis msxverpli bavSvebi, sinamdvileSi ver xvdebian, ra xdeba realurad, rcxveniaT amis moyola. isini ganicdian SiSs, mousvenrobas, aqvT izolaciis survili, Tavs sxvebisagan gansxvavebulad grZnoben, zedmetad mgrZnobiareni arian. radgan seqsualuri Zaladoba uSualod arRvevs `sxeulis sazRvrebs~, misi Sedegebic SeiZleba gamoCndes `sxeulis qcevaSi~. zogierTi bavSvi iwyebs sakuTari sxeulis gansakuTrebulad damalvas da gaurbis nebismier kontakts, zogi _ piriqiT, Riad axdens sakuTari sxeulis demonstrirebas da `sTavazobs~ sakuTar sxeuls yvelas, kargavs sxeulis normalur sazRvrebs, ar SeuZlia fizikuri siaxlovisa da distanciis socialurad miRebuli normebis aTviseba. es aris `Setyobineba~ saSineli travmis Sesaxeb. mozdilTan seqsualuri kontaktsas bavSvs SeiZleba sasiamovno SegrZnebebi hqondes. es organizmis normaluri fiziologiuri reaqciaa erogenuli zonebis stimulirebaze da ara bavSvis `garyvnilebis~ maCvenebeli. **unda gvaxsovdas**, rom yvelaferi, rasac bavSvi momxdarTan dakavSirebiT ganicdis misi sulisa da sxeulis normaluri reaqciaa gansakuTrebulad mZime fsiqologiuri travmis pasuxad. usafrTxo, stabiluri ojaxi, sadac seqsualuri sazRvrebi daculia aris yvelaze kargi garemo seqsualuri Zaladobis msxverpli bavSvis rehabilitaciisaTvis. mniSvnelovania, rom mSobeli/aRmzrdeli momzadebuli iyos aseT bavSvTan urTierTobisaTvis. man bavSvs sityvierad da saqcieliT unda agrZnobinos, rom igi dafasebulia axal ojaxSi, SeuZlia endos ojaxis wevrebs da Tavi usafrTxod igrZnos.

rogor amovicnoT emociuri Zaladobis msxverpli bavSvi, Tuki mas sxeulze ar aqvs Calurjebebi da Wrilobebi? emociuri Zaladoba Zaladobis yvelaze Znelad amosacnobi forma. Mmisi saxeebia: ignorireba, izolacia, daSineba, gulgriloba, eqspluatacia, araSesabamisi kontroli, damcireba. fsiqologiurad daTrgunuli bavSvebis amocnoba Znelia, radgan emociuri Zaladoba ar tovebs sxeulze fizikur kvals. misi uaryofiTi efeqti gamovlindeba bavSvis ganviTarebis Semdgom periodSi. emociuri Zaladobis msxverpl bavSvebs axasiaTebT metyvelebis darRveva, fsiqosomaturi Civilebi, Sardis da defekaciis Seukavebloba, depresia, destruqciuli da avtodestruqciuli qceva, Tavdajerebulobis nakleboba, Zalze dabali TviTsefaseba, TviTizolaciisaken midrekileba, mozdil adamianze zedmetad damokidebuleba, pasiuroba, iniciativis arqona. bavSvi xSirad ityueba. igi asakisaTvis Seufereblad `didia~ an infantiluria.

rogor amovicnoT ugulebelyofis msxverpli bavSvi? ugulebelyofilad CaiTvleba bavSvi, Tu mas axasiaTebis Semdegi qceviTi da fizikuri niSnebi: fizikurad sustadaa ganviTarebuli, mouwesrigebeli garegnuli iersaxe aqvs, daRlili da apaTiuria, uZneldeba yuradRebis koncentrireba, eZineba, mudmivad mSieria, araregularulad dadis baRSi/skolaSi, ar mohyavT an ar mihyavT droulad, aviwydebaT misi baRidan/skolidan wamoyvana. mozdilebi, romlebsac bavSvi mihyavT, xSirad icvlebian, bavSvi mohyavT da mihyavT arafxizel, mouwesrigebel, misTvis ucnob an mxolod garegnulad nacnob adamianebs, bavSvi SeimCneva wvrilman qurdobebSi, bavSvs ara aqvs higienis elementaruli Cvevebi.

11.4 Zaladobis riskfaqtorebi mSoblebsa da bavSvebsi

kvlevebi aCvenebs, rom ojaxebSi, sadac bavSvebis moTxovnebi ugulebelyofilia an masze Zaladoben, SeimCneva mSoblebis specifikuri maxasiaTeblebi. qvemoT CamoTvili maxasiaTeblebi

mxolod Sesazlo riskis faqtorebia, romlebic socialurma muSakma yuradRebiT unda ganixilos ojaxis da bavSvis srulyofili Sefasebis dros.

riskis faqtorebi mSoblebSi:

- axalgazrda mSoblebi;
- Zaladobagandili mSoblebi;
- mSobeli warsulSi cudad epyroboda bavSvs an mitovebuli hyavda;
- mSoblis an mzrunvelis fsiqikuri janmrTelobis problema;
- sakuTari Tavisadmi naklebi pativiscema, depresia, socialuri izolacia;
- sirTuleebi mSoblebs (an mSobelsa da partnors) Soris urTierTobaSi;
- Zaladoba ojaxSi;
- materialuri gaWirveba – magaliTad: cudi sayofacxovrebo pirobebi, siRaribe, valebi;
- nivTierebebis borotad gamoyeneba (magaliTad: alkoholis, wamlebis, aralegaluri medikamentebis);
- sacxovrebeli adgilis mravaljer gamocvla;
- emociur afeTqebaTa ukiduresi gamovlenebi;
- bavSvis qcevisadmi ukiduresad mkacri da ararealuri moTxovnebi;
- bavSvis mkacri dasja;
- bavSvis uaryofa, bavSvTan aramyari siaxlovis grZnobis Camoyalibeba;
- mSobeli bavSvs miiCnevs rogorc Znelad aRsazrdels;
- sakuTari Tavisadmi zianis miyenebis an TviTmkvlelobis mcdelobeb;
- kriminaluri qceva;
- gonebrivi CamorCeniloba;
- qronikuli daavadeba;
- ojaxSi bavSvi gardaicvala gaurkvevel garemoebesSi.

riskis faqtorebi bavSvebSi:

- arasasurveli orsuloba an mSoblebSi urTierTgamomricxavi damokidebuleba orsulobasTan dakavSirebiT;
- rTuli orsuloba da/an mSobiaroba;
- dRenakluli bavSvi an nakluli wona dabadebisas;
- bavSvi dabadebidanve janmrTeli ar aris;
- deda da bavSvi ganSorebuli arian bavSvis dabadebis Semdeg xangrZlivi drois ganmavlobaSi;
- bavSvis problemuroba - cudad Wams, cudad Zinavs, xSirad tiris, Znelad mSviddeba;
- bavSvi gansakuTrebul zrunvas saWiroebs (fizikuri an gonebrivi SezRuduloba, qronikuli avadmyofoba an Seferxebuli ganviTareba);
- Znelad eCveva tualetSi siaruls.

Tavi XI

11.5 moZaladis qcevis Taviseburebebi

aris Tu ara bavSvi Zaladobis msxverpli, SesaZlebelia, ganvsazRvroT moZrdilebze dakvirvebiT. MmoZrdilebi, romlebic Zaladoben bavSvebze uaryofen problemas, adanaSauleben bavSvs, uars amboben SeTavazeblu daxmarebaze, ar awuxebT bavSvis keTildReoba, ar interesdebian bavSvis miRwevebiT.

mSoblis qceva, romelic gvafiqrebinebs, rom igi bavSvze Zaladobs:

- ar TanamSomlobs specialistebTan;
- bavSvis travmis simZime ar Seesabameba travmis miRebis Sesaxeblu monaTxrobs, monaTxrobs Ddetalebi mudmivad icvleba;
- araadekvaturi reaqcia bavSvis travmaze – travma fasdeba ufro msubuqad vidre aris;
- travmis mizezs ver xsnis – `jadosnuri tramvebi~;
- mSoblebi aRniSnaven, rom bavSvma TviTon daiziana Tavi an dazianeblu miayena dam an Zmam, magram miRebuli travma ar Seesabameba bavSvis asakobrivi SesaZleblobebs, mag., bavSvma jer ar icis siaruli;
- mkurnali eqimis an saavadmyofos xSiri gamocvla;
- mSoblis monayoli travmis miRebis Sesaxeblu Zalian moklea, , ar akonkretebs detalebs, travmis miRebis adgils da dros.

pirovneba potenciuri moZaladea, Tuki mas CamoTvlilTagan sami an meti niSani axasiaTebS:

- eWvianoba – miuTiTebS undoblobaze, egoizzmze, mesakuTreobis gancdaze da ara siyvarulze;
- ararealuri molodini – ojaxis wevrisagan moiTxovs misi nebismieri survilis Sesrulebas;
- makontrollebeli qceva – akontrollebs ojaxis wevris yovel nabijS, yvelaferze ganmartebes iTxovs: `sad iyavi?~, `vin gaxlda?~, `ras akeTebdi?~ da a.S.;
- izolacia – cdilobs Camoacilos ojaxis wevri naTesavebs, megobrebs;
- sxvisi dadanaSauleba Seqmnil problemebSi – yovelTvis sxvas adanaSaulebs, roca raime cudi SeemTxveva;
- sxvisi dadanaSauleba sakuTar grZnobebsa da saqcielSi – `Sen maiZule, ase movqceuliyavi~, `Sen gamomiyvane wonasworobidan~ da a.S.

moZaladis motivebi

sazogadoebaSi arsebobs miTebi, romlebic `xsnian~ bavSvTa mimarT Zaladobis (gansakuTrebiT seqsualuris) mizezebs. erT-erTi miTia is, rom moZaladeebi fsiqiurad daavadebuli adamianeblu arian. sinamdvileSi, moZaladeebi, umravles SemTxvevaSi, erTi SexedviT, janmrTeli adamianeblu arian, romlebic garkveuli fsiqologiuri TaviseburebebiT xasiaTdebian. es Taviseburebebi SeiZleba, gamowveuli iyos imiT, rom bavSvobaSi isini Tavadi yvnen Zaladobis an sxva saxis sastiki mopyrobois msxverplni.

ZiriTadi motivi, rac yvela moZalades amoZravebs, aris is, rom Zaladoba misTvis xelsayrelia. swored am `xelsayrelobis~ gamo adamianeblu sxvadasxva garemoebaSi iyeneben Zaladobis garkveul

formebs. adamianta erTi nawili oms `aucilebel borotepad~ miiCnevs, borotmoqmedni Zaladobas iyeneben sxvisi sakuTrebis misaTviseblad an kriminalur samyaroSi Zalauflebis mosapoveblad; ojaxebsa da skolebsi miureblad ar iTvleba Zalismieri meTodebiT bavSvebis damorCileba; bavSvebi Zalas iyeneben, raTa waarTvan erTmaneTs saTamaSoebi, upasuxon gamnawyenebels da a.S. bavSvis mimarT Zalis gamoyenebiT moZalade sasurvel mizans iolad da swrafad aRwevs:

- konkretul situaciSi imorCilebs bavSvs;
 - aCvenebs bavSvs, `vin aris ufrosi~;
 - ganitvirTeba, emociur daZabulobas ixsnis da a.S.
- arcTu iSviaTad mozdil moZalades bavSvisaTvis Wkuis swavlebisa da kargad aRzdis `keTilSobiluri~ motivebi amoZravebs. rac Seexeba seqsualur Zaladobas, misi motivebi SeiZleba iyos:
- sqesobrivi aRgzneba, romelsac moZalade ganicdis bavSvis TandaswrebiT;
 - emociuri komfortis gancda, romelsac moZalade ganicdis mxolod bavSvebTan urTierTobisas;
 - moZalades sxvadasxva mizezis gamo, ar Seswevs sakuTari seqsualuri moTxovnilebis normaluri gziT dakmayofilebis unari.

aRsaniSnavia, rom am motivebis arsebobis SemTxvevaSic ki , Zaladobisagan bavSvi SeiZleba daculi iyos, Tuki potenciur moZalades bavSvTan seqsualuri kontakts damyarebaSi zRudavs moraluri da zneobrivi barierebi. Ees barierebi anu akrZalvebi aRar moqmedebs iseTi faqtorebis gavleniT, rogoricaa alkoholis, narkotikebis miReba, impulsebis arasakmarisi kontroli, moZaladis fsiqikuri daavadeba. Bbarierebis moxsnaSi, aseve, did rols asrulebs bavSvis umeTvalyureod datoveba.

11.6 intervius Taviseburebebi Zaladobagandil bavSvsa da mis ojaxTan

interview bavSvTan

Zaladobisa da bavSvze ZaladobiT gamowveuli travmis SefasebisTvis socialur muSaks unda axsovdes, rom ZiriTadi informaciis wyaros warmoadgens TviTon bavSvi. informaciis miReba SesaZloa bavSvTan verbaluri an araverbaluri komunikaciis meSveobiT, bavSvis moqmedebasa da mis fizikur monacemebze dakvirvebiT. Zaladobis Sefasebisas unda gamoiricxos bavSvis iZulebis momenti, misi dakiTxva da marTva. SesaZloa kiTxvis dasma, romelic bavSvis yuradRebas mimarTavs konkretuli sakiTxisaken. socialurma muSakma bavSvs ar unda SesTavazos mza pasuxi. interview bavSvTan, romelsac SeiZleba gancdili aqvs Zaladoba, Zalian saTuTi sakiTxia da mniSvelovnad aris damokidebuli Semfaseblis unarze – gamoavlinos es SemTxveva da gansazRvros realurad moxda Tu ara Mes SemTxveva, an realurad arsebobs Tu ara amis saSiSroeba.

Zaladobagandil bavSvTan intervius dros socialur muSaks unda axsovdes da gaiTvaliswinos Semdegi:

- SekiTxvebiT ar gamoiwvios bavSvis xelaxali travmireba;

- interviu dawyebamde uTxras bavSvs, rom mas dausvams bevr SekiTxvas, zogi maTgani iqneba cotaTi rTuli, xolo zogi ki martivi. aseve, bavSvs unda uTxras, rom mas SeuZlia ar upasuxos im kiTxvas, romelsac rTulad miiCnevs. agreTve, Txovos bavSvs, uTxras mas, Tu ar icis an ar axsovs pasuxi. Tu bavSvi ver gaigebis kiTxvas, misTvis gasageb enaze auxsnas SekiTxva. mcire asakis da Seferxebuli gonebrivi ganviTarebis mqone bavSvebTan interviu Sesavali nawili bevrad rTuli iqneba, amitom socialuri muSaki unda Seecados, rom interviu Seesabamebodes bavSvis SesaZleblobeb;
- interviu kargi iqneba, Tu socialuri muSaki Seafasebs bavSvis ganviTarebas an moiZiebs Sesabamisi specialistebisgan am informacias. es informacia mas Zalian daexmareba interviu momzadebasa da sworad warmarTvaSi;
- socialurma muSakma interviu unda daiwyos pozitiuri an neitraluri sakiTxebiT, rac xels Seuwoobs urTierTobis Camoyalibebas;
- interviu dros SedarebiT mtkivneul sakiTxebTan dakavSirebuli kiTxvebi unda monacvleobdes ufro martiv sakiTxebTan an iseT aqtivobebTan, rogoricaa TamaSi da xatva.
- Tu bavSvs Zalian uWirs saubari, maSin mas unda SevTavazoT komunikaciis iseTi xerxebi, rogoricaa xatva, TamaSi, an gamoviyenoT weriTi komunikacia. ufros bavSvebs unda mivceT saSualeba, rom TviTon SearCion komunikaciis meTodi.
- Tu socialuri muSaki grZnobs,, rom bavSvis pasuxi gulwrfeli ar aris, maSin meorejer ar unda dasvas igive SekiTxva, Tumca SesaZloa Secvalos is manera, romliTac ganxilavda am sakiTxs. kiTxvis mravaljeradi dasma SeiZleba bavSvma aRiqvas, rogorc masze zewola sasurveli pasuxis misaRebad.
- socialurma muSakma interviu dros unda gamoiyenos Ria tipis kiTxvebi, romelic vrcel da safuZvlian pasuxs moiTxovs. bavSvebi, romlebic Zaladobis msxverplni arian, xSirad advilad emorCilebian kontrols. warmmarTvelma kiTxvebma, anu kiTxvebma, romelic erTi konkretuli pasuxisaken warmarTavs mosaubres, SesaZloa xeli SeuSalos komunikacias im mxriv, rom bavSvSi aRZras “socialuri mowonebis” tendencia an bavSvma gamoiCinos sifrTxile da Tavi aaridos saWiro faqtebis Txrobas.
- zogierT SemTxvevaSi socialurma muSakma SesaZloa mimarTos pirdapir kiTxvebs, im SemTxvevaSi, Tu Ria tipis kiTxvebi araproduqtiulia, mag.:
 _ Seni biZa nasvamia Tu ara maSin, rodesac gcems? _
 mama qamriT gcems Tu ara?
- SesaZloa bavSvma Tavi Seikavos swori pasuxebis gacemisagan, imis gamo, rom aqvs siaxlove im pirovnebasTan, romelmac tkivili miayena an aRar endoba mozdilebs.
- kiTxva SeiZleba iyos pirovnebaze orientirebuli an garemoze orientirebuli. TiToeul kiTxvas unda mosdevdes Sesabamisi kiTxva. magaliTad qcevaze orientirebuli kiTxvebis Tanamimdevroba (bavSvis dadebiTi pasuxis SemTxvevaSi):
 _ vinmes scemen Sens ojaxSi?
 _ rogor fiqrob, ratom?
 _ ramdenad xSirad gcemen/scemen xolme?
 _ ra mohyveba amas, rCeba Tu ara kvali?

_ ramdeni xani gtkiva?

_ iyeneben Tu ara dasjis sxva formasac?

Aan

_ SegiZlia miambo mamaSenis/dedaSenis Sesaxeb?

_ ra mogwons yvelaze metad masSi?

_ aris raime iseTi rac ar mogwons masSi?

_ ras akeTebT xolme erTad?

_ mamas da Sen xom ar gaqvT saidumlo? garemoze orientirebuli

kiTxvebi:

_ gaxsovs, sad moxda es da rodiss?

_ dila iyo Tu saRamo?

_ tansacmeli gecva Tu ara?

_ vin gagxada tansacmeli?

_ sad iyvnen ojaxis danarCeni wevrebi? _ vinmes Tu

uTxari es ambavi?

- zog SemTxvevaSi, socialurma muSakma icis SemTxvevis Sesaxeb, amitom Tu bavSvTan muSaobis sxva meTodebi warumatebeli iqneba, maSin socialuri muSaki iZulebuli xdeba, rom bavSvis yuradReba pirdapir, magram Zalian saTuTad, warmarTos am informaciisken, mag.: gavige, rom geSinoda skolidan saxlSi dabruneba, SegiZlia miTxra ratom?
- intervius dasrulebisas socialurma muSakma bavSvs unda miwodos informacia, Tu ra iqneba Semdgomi etapi.
socialurma muSakma bavSvTan intervius dros unda ecados informaciis Segrovebas Semdeg konkretul aspeqtetTan dakavSirebiT:

1. kiTxvebi, romlebic Seexeba safrTxes ZiriTadi sakiTxebi:

- **ojaxuri Zaladoba**
- **alkoholisa da narkotikuli nivTierebis moxmareba**
- **fsiqikuri aSliloba**
- **prostitucia**
- **kriminaluri saqmianoba**

ojaxur ZaladobasTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- Tqvens ojaxSi yofila SemTxveva, rodesac deda da mama ver SeTanxmebulan?
- Seni mSoblebi xom ar Cxuboben xolme? xSirad xdeba es?
- mxolod yvirian Tu xeliTac exebian erTmaneTs?
- vinme xom ar daSavebula aseT dros?
- Tqveni ojaxis romelime wevri xom ar gadauyvaniaT saavadmyofoSi?
- Sens ojaxSi vinmes aqvs iaraRi an dana? vis aqvs? Sen ras fiqrob ratom sWirdeba mas es iaraRi? SegiZlia miambo amis Sesaxeb?

alkoholisa da narkotikuli nivTierebis moxmarebasTan dakavSirebuli

kiTxvebi:

vinme Tu svams Tqvens ojaxSi alkohols? ramdenad xSirad svams?

rogor iqceva mama/deda, rodesac svams alkohols? rodesac mTvralia, Zirs xom ar vardeba xolme?

- rodesac mama/deda mTvralia, gaqcevT yuradRebas?

-
-

- saidan aqvs mas fuli sasmelisTvis an narkotikisTvis?

fsiqikur aSlilobasTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- xom ar iqceva deda ucnaurad? ras akeTebS am dros?
- aseT dros gaqcevs xolme yuradRebas? gexmareba, rodesac gWirdeba misi daxmareba?
- ras akeTeb Sen im dros, rodesac deda ucnaurad iqceva?
- yofila SemTxveva, roca deda saavadmyofoSi wauyvaniaT? xom ar gaxsovs, ratom?
- rodesac ucnaurad iqceva, iRebs wamlebs? ra xdeba wamlis miRebis Semdeg?

prostituciasTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- hyavs dedas megobari mamakacebi?
- ra SegiZlia miTxra maT Sesaxeb?
- icnob im mamakacebs, romlebic modian Tqvens saxlSi?
- rodesme xom ar miuciaT maT dedasTvis fuli? dedam giTxra, ratom?
- ici Tu ara ras akeTebS deda, rodesac gareT gadis?
- am dros vin rCeba xolme SenTan?

kriminalur saqmianobasTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- Tqveni ojaxis wevrs rodisme xom ar mouparavs raime? ra moxda Semdeg?
- mamaSens xom ar hqonia policiasTan problemebi? ra problema iyo xom ar gaxsovs?
- policia xom ar mosula odesme TqvenTan?
- vinme xom ar daupatimrebiaT?
- mama/deda odesme xom ar yofila cixeSi, an sasamarTloSi xom ar gamouZaxebiaT?
- Seni ojaxis wevrs xom ar uCxubia vinmesTan? rodis moxda es? sad? visTan erTad?

2. kiTxvebi, romlebic Seexeba cudad mopyrobas:

ZiriTadi sakiTxebi:

- **mzrunveloba**
- **sacxovrebeli garemo**
- **disciplina**
- **sxeulis nawilebi**
- **emociuri mdgomareoba**

mzrunvelobasTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- vin givlis ojaxSi?
- rodesac igi ar aris saxlSi, maSin vin rCeba xolme SenTan?
- aris xolme SemTxvevebi, rodesac saxlSi marto rCebi?
- ramdeni xniT giwevs marto darCena?
- bolos rodis iyavi marto?
- Sen rogor miiCnev, rogor givlian?
- vin gawvens sawolSi? ra dros? vin gikiTxavs zRaprebs Zilis win?

-
-

- vin amzadebs sadils saxlSi?
- ra saWmels amzadeben TqvenTan saxlSi?
- Sen ras Wam?
- aris xolme periodi, rodesac saWmeli saerTod ar gaqvT? ras akeTeb xolme maSin?
- vinme gexmareba CacmaSi?
- skolaSi vis miyavxar?
- vin gexmareba gakveTilebis momzadebaSi?
- rodesac avad xar, vin givlis?

sacxovrebel garemosTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- SegiZlia aRmiwero Seni saxli/bina?
- vin cxovrobT am saxlSi/binaSi?
- mogwons Seni saxli/bina?
- vin alagebs saxls/binas?
- sad gZinavs?
- sad aris Seni kuTxe?

dasjasTan dakavSirebuli kiTxvebi (fizikuri Zaladoba):

- ra xdeba xolme, rodesac Sen cudad iqcevi?
- ra xdeba, rodesac Seni Zma cudad iqceva?
- sxva meTodebiTac gsjian?
- risTvis gsjian, Sen rogor fiqrob?
- ramdenad xSirad gcemen xolme?
- riTi gcemen?
- sad girtyamen, sxeulis romel nawilSi?
- niSnebi Tu grCeba, roca gcemen?
- rogori niSnebi grCeba?
- didxans gtkiva?
- cemis kvali ramdeni xani grCeba?
- tiri xolme? risTvis tiri?

- rodisme Tu mosvliat uTanxmoeba Sens mSoblebs imis gamo, rom erT-erTma dagsaja?
- rodisme Tu yofilxar eqimTan imis gamo, rom gcemes?

sxeulis nawilebTan dakavSirebuli kiTxvebi:

(sasurvelia anatomiuri Tojinebis an anatomiuri saxis naxatebis gamoyeneba)

- SegiZlia Tu ara damisaxelo sxeulis nawilebi?
- ginaxavs Tu ara sasqeso organoebi?
- visi sasqeso organo ginaxavs?
- raime xom ar SemTxvevia Sens sasqeso organoebs?
- xom ar gtkenia odesme?
- rogor moxda es?

emociur mdgomareobasTan dakavSirebuli kiTxvebi:

- Tu gaqeben ojaxSi? vin gaqebbs xolme? risTvis gaqeben? ramdenad xSirad?
- ras akeTebbs deda, rodesac Sen gabrazebuli an mowyenili xar?
- rodesac problemebi gaqvs vis mimarTav?
- vinme xom ar glanZRavs an geCxubeba? SegiZlia miambo vin geCxubeba da ratom?
- rogor migaCnia, Sen iseve givlian rogorc sxva bavSvebs?
- sxva bavSvebs rogor uvlian mSoblebi?
- rodesac deda an mama kmayofilia Seni saqcieliT, rogor gamoxatavs amas?

interviu mSobelTan bavSvis Zaladobis an riskis SemTxvevaSi mniSvnelovania ojaxTan muSaoba. TumcaUsocialur muSakTa TanamSromlobis dros ojaxi da mSoblebi SesaZloa, yovelTvis ar iyvnen gulwrfelni sxvadsxva mizezis gamo:

- SesaZloa, hqondes sircxvilis grZnoba, radgan bavSvs ver uvlis saTanadod;
- SesaZloa, eSinodes, rom socialuri muSaki mas daadanaSaulebs;
- SesaZloa, eSinodes sazogadoebrivi azris;
- eSianodes, rom bavSvs waarTmeven;
- eSianodes, rom samarTlebrivad daadanaSauleben;
- SesaZloa, ar endobodes socialur muSakebs;
- SesaZloa, amis mizezi iyos fsiqikuri janmrTelobis problema.

Tavi XI

socialurma muSakma unda gamoiyenos Semdegi arapirdapiri strategiebi, kerZod, Seagrovos informacia mSoblisgan Semdeg konkretul aspeqtibTan dakavSirebiT:

mSoblis mier sakuTari Svili daxasiaTeba:

- SegiZliaT miamboT rame Tqvens Svilze?
- rogoria Tqveni Svili fizikurad?
- SegiZliaT daaxasiaToT Tqveni Svilis qceva?
- ra mogwonT Tqvens SviliSi?
- axasiaTebbs Tu ara iseTi raRac Tqvens Svils, rac ar mogwonT?

-
-

- rom SegeZloT Tqveni Svis Secvla, ras SecvlidIT masSi?

D

sasjeli:

- ras akeTebT, rodesac bavSvi cudad iqceva? rogor muSaobs, es xerxi?
- rodesac Tqven iyenebT sasjels Svis mimarT, ratom TvliT, rom es saWiroa – rogor iqceva igi amis Semdeg?
- ramdenad xSirad mimarTavT dasjas?
- dasjis ra meTodebs iyenebT?
- SegiZliaT Tu ara gaixsenoT rodiz moiqa Tqveni Svili yvelaze cudad da ra saqcieli iyo es? Tqveni sapasuxo reaqla rogori iyo am dros?
- gicemiaT Tu ara Tqveni Svili? ratom? ra moxda Semdeg?

ojaxis wesebi:

- arsebobs Tu ara garkveuli wesebi Tqvens ojaxSi?
- SegiZliaT gviTxraT, Tu ra wesebia es?
- vin ayalibebis am wesebs ojaxSi?
- ra xdeba, rodesac Tqveni bavSvi arRvebs am wesebs?
- gaqvT wesebi, romlebic ukavSirdeba Zilis dros, skolas, sakvebs, sigaretis mowevas, sasmelis miRebas, Sexvedrebs?

yoveldRiuri saqmianoba:

- ra saxis samuSaos akeTebis bavSvi ojaxSi?
- Tu waaxalisebT xolme bavSvis, rodesac igi kargad asrulebs Tavis saqmes?
- ra xdeba maSin, rodesac bavSvi ar asrulebs Tavis yoveldRiur movaleobas?
- vin alagebs bavSvis oTaxis, mis sawols?
- vin recxavs WurWels?
- vin yris nagavs?

bavSvze mzyrunveloba:

- vin atarebs drois umetes nawils bavSvTan, vin aris ZiriTadi pasuxismgebeli?
- vin adevnebs Tvalyurs bavSvis Zilis reJims?
- vin aWmevs bavSvis?
- vis mohyavs bavSvi skolidan?
- vin zrunavs bavSvis higienaze? mSoblis movaleobani xom ar gisliT xels pirad cxovrebaSi?
- mSoblis movaleobani xom ar uSlis xels Tqvens samsaxurebriv saqmianobas?
- zrunavs Tu ara Tqveni bavSvi sakuTar Tavze?
- zrunavs Tu ara igi umcros da-Zmaze? ramdenad xSirad da rogori xangrZlivobiT uwevs maTze zrunva?

- imyofeba Tu ara am dros ufrosebidan saxlSi romelime, visac bavSvi mimarTavs saWiroebis SemTxvevaSi?
- rodesac bavSvi dagitovebiaT marto, xom ar momxdara raime? xom ar miambobT ra moxda?

bavSvis dazianeba:

- Tqvens bavSvs loyaze nakawri SevniSne, xom ver metyviT ra moxda?
- ratom aqvs Tqvens Svils Tvali Calurjebuli?
- bavSvi dRes avadmyofurad gamoiyureba, SeniSneT?
- bavSvma miTxra, rom dRes jer araferi uWamia, marTalia?
- SevniSne, rom Tqvens bavSvs palto ar acvia.

damokidebuleba mSoblebis ufleba-movaleobasTan :

- SegiZliaT Tu ara gamiziaroT Tqveni Sexeduleba bavSvis aRzrdasTan dakavSirebiT?
- Tqveni azriT, rogor SeiZleba mogvardes mSobelsa da Svils Soris uTanxmoeba?
- ramdenad unda iyvnen bavSvebi CarTulni im gadawyvetilebebis miRebis procesSi, romlebic maT exebaT?
- rom SegeZloT yvelafris Tavidan dawyeba, rogor aRzrdidiT Tqvens Svilebs?
- Tqveni azriT, rogoria idealuri bavSvi, gTxovT aRweroT.

ra unda uTxraT bavSvs, rodesac is gancdil Zaladobaze giyvebaT bavSvis mier travmasTan gamklavebis efeqturobas mniSvelovanwilad gansazRvavs, pirvel rigSi, bavSvis gabeduleba, vinmes gaumxilos `saidumlo~, aseve mozdilis, am SemTxvevaSi socialuri muSakis, reaqcia bavSvis monaTxrobze.

**`me mjera Seni~** zogjer, roca bavSvi mis mimarT ganxorcielebuli Zaladobis (magaliTad, seqsualuri Zaladobis) Sesaxeb yveba, mozdili adamiani ar ujerebs mas da eubneba: `Sen es yvelaferi moigone~. Tu bavSvi CaTvlis, rom mozdil adamians misi ar jera, maSin is araferis ityvis. im SemTxvevaSi, roca is maSinve ar ambobs srul simarTles, socialurma muSakma unda SeZlos misi ndobis mopoveba. gamokvlevebis Tanaxmad, bavSvi iSviaTad igonebs msgavs istoriebs. Tu is am Temaze cruobs, es imis mimaniSnebelia, rom amgvარი uCveulo xerxiT cdilobs, yuradReba miiqcios. amito-

mac im momentSi, roca bavSvi socialur muSaks uambobs raimes ganxorcielebuli Zaladobis Sesaxeb, socialuri muSakis mxridan dauSvebelia panika, bavSvis naTqvamSi daeWveba, bavSvis dasja.

`mzad var mogismino da dagexmaro~ socialuri muSaki mzad unda iyos imisaTvis, rom misi daxmareba, moTmineba da yuradReba bavSvs xangrZlivi drois ganmavlobaSi dasWirdeba.

**`rac dagemarTa, ar iyo swori~** bavSvebma, romelTac ufrosebi arasodes eqceodnen kargad, xSirad ar ician mozdilis qmedebaSi maT mimarT, ra aris da ra ar aris normaluri, ra aris swori da ra ar aris swori. seqsualurma moZaladem SeiZleba uTxras bavSvs - `Cven ubralod ase vTamaSobT~ da amiT daarwmunos bavSvi, rom aravis araferi uTxras.

`Seni ar xar momxdarSi damnaSave~ bavSvebs gadatanili Zaladobis Semdeg xSirad uCndebaT danaSaulis grZnoba. maT ar unda igrZnon Tavi damnaSaved sxvis mier Cadenili Zaladobis gamo. socialurma muSakma ar unda usayveduros bavSvs imis gamo, rom aqamde aravis uambo amis Sesaxeb da araferi gaakeTa mis aRsakveTad.

`kargia rom miTxari, Sen aravin dagsjis amis gamo~

zog bavSvs Tavs gadaxdili ambis vinmesTan gaziarebis Semdeg uCndeba danaSaulis grZnoba, eSinia moZaladis an eSinia imis, rom mas dasjian momxdaris gamJRavnebis gamo.

`Sen marto ara xar da yvelafers gavakeTeb imisaTvis, rom Zaladoba aRar ganmeordes!~ socialurma muSakma yvelaferi yvelaferi unda gaakeTos micemuli piroba SesaSruleblad!

`ver dagpirdebi, rom aravis vetyvi amis Sesaxeb. Seni dacva rom SevZloT, kidev viRacebma unda icodnen, magram Cven SeiZleba SevTanxmdeT imaze, Tu vis vuTxraT~. zogi bavSvi ambobs, rom Tqven erTaderTi pirovneba xarT visac is endo, visac uambo rac, Tavs gadaxda da gTxovT, rom misi saidumlo aravis gaandoT. Mmagram, am SemTxvevaSi SeuZlebeli iqneba bavSvis dacva da moZaladis dasja. imisaTvis, rom

Tavi XI

gamarTldes bavSvis ndoba, mxolod masTan SeTanxmebiT unda gadawyvitos socialurma muSakma, Tu vis uambos momxdaris Sesaxeb, es ukanaskneli ki aucilebelia bavSvis dasacavad.

11.7 Zaladobis Sedegebi

Zaladobis Sedegebi bavSvebis da zogadad, sazogadoebis cxovrebis xarixsze savalalod aisaxeba. kerZod, bavSvebSi Zaladobis uSualo Sedegebia: fizikuri travmebi da dazianebebi, mZime fsiqikuri darRvevebi, xolo

Soreuli Sedegebi – bavSvis fizikuri da fsiqikuri ganviTarebis darRvevebi, somaturi daavadebebi, qceviTi da emociuri darRvevebi. Zaladobis msxverpl bavSvebs ar aqvT Tanatolebsa da ufrosebTan urTierTobis unar-Cvevebi, uWirT an saerTod ver axerxeben sakuTari qcevis marTvas, uWirT aTviseba da swavla, problemebis gadaWris saSualebebs kriminalur, asocialur garemoSi pouloben, aqvT alkoholis da narkotikebis mimarT Itolva. sxvadasxva kvlevis mixedviT, kriminalTa 70 % bavSvobaSi Zaladobis msxverpli iyo. sazogadoebaSi Zaladobis damkvirebas ganuzomlad mZime socialur Sedegebamde mivyavarT: sazogadoeba bavSvTa da mozardTa travmirebis, mkvlelobebis da TviTmkvlelobebis gamo kargavs pirovnebebs, romelTac sazogadoebisTvis raime Rirebulis gakeTeba SeeZloT.

gamoyenebuli literatura:

1. gadamisamarTebis savaldebulo procedurebi bavSvis dacvis saWiroebis situaciaSi, sxvadasxva samsaxurebis kompetenciebis kombinirebis magaliTi bavSvTa mimarT Zaladobis SemTxvevaSi, saxelmZRvanelo trenerebisaTvis. saqarTvelos ganaTlebisa da mecnierების სამინისტრო, "gadavarCino bavSvebi", saqarTvelos sazogadoebrivi jandacvisa da medicinis ganviTarebis fondi, "evri Caildi"
2. gaeros bavSvTa fondi (2008). saqarTveloSi bavSvebis mimarT Zaladobis erovnuli kvleva. Tbilisi, saqarTvelo
3. evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqti (2010). bavSvze zrunvis saxelmwifo standartebi, gzamkvlevi momsaxurebisaTvis. Tbilisi, saqarTvelo
4. saqarTvelos sazogadoebrivi jandacvisa da medicinis ganviTarebis fondi (2007). bavSvTa mimarT Zaladoba da ugulebelyofa: multiseqtoruli midgomebi. Tbilisi, saqarTvelo
5. saqarTvelos socialur muSakTa asociaca (2009). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi, Tavi: Zaladoba da ugulebelyofa. ekaterine TavarTqilaZe. Tbilisi, saqarTvelo
6. http://en.wikipedia.org/wiki/Child_abuse

Tavi XII: SezRuduli SesaZleblobis mqone adamianebi da socialuri samuSao

es Tavi mimoxilavs SezRudul SesaZleblobasTan dakavSirebul sakiTxebs, kerZod, azustebis terminebis mniSvnelobas rogorc saerTaSoriso praqtikis, aseve, qarTul samarTlebriv konteqstSi da ganxilavs socialuri muSakis daniSnulebas SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebTan muSaobaSi. awvdis socialur muSakebs informacias SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvTan urTierTobis samedicino da socialuri modelis, SezRuduli SesaZleblobis gamomwvevi mizezebis, klasifikaciis, zrunvis principebis Sesaxeb. aseve, yuradRebas amaxvilebs iseT sakiTxebze, rogoricaa SezRuduli SesaZleblobebis mqone bavSvis zagavlana ojaxze da Zaladobis Tema SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebTan mimarTebsaSi.

12.1 SezRuduli SesaZleblobis ganmartebebi

SezRuduli SesaZleblobis cneba rTuli terminia. msofliSi ar arsebobs erTi gansazRvreba, Tu ra aris SezRuduli SesaZlebloba. misi Sinaarsi xSirad damokidebulia sxvadasxva organizaciis zogad politikaze.

SezRuduli SesaZleblobis saerTaSoriso klasifikacia, ICF¹² SezRudul SesaZleblobas ganxilavs rogorc: (1) sxvadasxva cxovrebiseul sferoSi funqcionirebis SezRudvas – rogoricaa magaliTad moZraoba, smena, mxedveloba, Sxapis miReba da sxva; (2) pirovnebis garemo faqtorebTan urTierTobis Sedegs (anu, SezRuduli SesaZlebloba ar ganxileba rogorc mxolod pirovnebis Sinagani maxasiaTebeli, is garemosTan misi urTierTobis donesac gulisxmobs); (3) SezRudva, romelic cxovrebis sxvadasxva sferos moicavs (a) sxeulis sfero – dazianebebi sxeulis funqcionirebasa da struqturaSi, b) pirovnebis sfaro – SezRudva muSaoba-moRvaweobaSi da g) sazogadoebriv sfero – SezRudvebi sazogadoebriv aqtiurobSi).

aSS-Si yvelaze farTod gavrcelebuli gansazRvrebis mixedviT, SezRuduli SesaZleblobebis mqone piri ganisazRvreba rogorc `pirovneba, romlis fizikuri

Tu fsiqikuri nakli mis moRvawobaSi seriozul SezRudvas iwvevs¹³.“ socialur muSakTa asociaciis gansazRvrebis mixedviT, SezRuduli SesaZleblobebi aris adamianis garemo da daavadebebi, romlebic gavlenas axdenen gonebriv, fizikur, komunikaciur, socialur, emociur da adaptaciur ganviTarebaze. gaeros 1993 wlis ganmartebiT, SezRuduli SesaZleblobebi aris adamianis

srulfasovani cxovrebis mravali SezRudva, romlebic nebismieri qveynis mosaxleobaSi SeiniSneba. adamianis SesaZleblobebi SeiZleba SeizRudos romelime fizikuri organos an emociuri sferos travmis Sedegad.

saqarTvelos kanonmdებlobiT (saqarTvelos kanoni SezRuduli SesaZleblobis mqone pirTa socialuri dacvis Sesaxeb, muxli 2), SezRuduli SesaZleblobis mqone piri aris adamiani, romelsac daavadebis, travmis, gonebrivi Tu fizikuri defeqtis Sedegad darRveuli aqvs organizმის სასიცოცხლო ფუნქციები ჯანმრტელობის მეტ-ნაკლებად მოსლის გამო, რაც განაპირობებს პროფესიული სრომის უნარის სრულ ან ნაწილობრივ დაკარგვას ანდა ყოფა-ცხოვრების არსებობის გაზნელებას.

SezRuduli SesaZleblobis mqone pirebi umciresobaTa yvelaze mრავალფეროვან jგუფს qმნიან. SezRuduli SesaZleblobebis mqone piri SeiZleba iyos nebismieri eTნიკური jგუფის da რასის, orive sqესისა da სეკსუალური ორიენტაციის, nebismieri socialur-ეკონომიკური jგუფისა da რელიგიური მიმდინარეობის warmომადგენელი. faqტიურად, nebismieri jგუფი, რომელიც ki SeiZleba არსებობდეს, SezRuduli SesaZleblobebis mqone პირის weვრობის

Tavi XII

¹² ICF – International Classification of Functioning – ICF-Ffunqcionirebis saerTaSoriso klasifikacia

¹³ American with Disabilities Act-“ამერიკელი SezRuduli SesaZleblobები“-საკანონმდებლო დოკუმენტი, რომელიც აწესდის SezRuduli SesaZleblobის mqone ინდივიდებთან მუშაობას ა.შ.ს.-ში.

SesaZleblobas ar gamoricxavs. nebismier dros, nebismieri adamiani SeiZleba SeuerTdes SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirTa kategorias.

kvlebebis Sedegad
gamoirkva, rom

SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebs

bevr SemTxvevaSi msgavsi socialuri da fizikuri garemo aqvT. aseve xSirad msgavsia sazogadoebis damokidebuleba maT mimarT. SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis mimarT sazogadoebaSi yvelaze gavrcelebul damokidebulebad iTvleba:

Tavis arideba, sibraluli, gariyva, izolacia da gadaWarbebuli dacva.

is, Tu ra saxis momsaxureba iqneba ganviTarebuli SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebisTvis, cxovrebis ra pirobebi iqneba maTTvis SeTavazebuli, mniSvnelovnad ganpirobebulia imiT, Tu ra midgomas efuZneba maT mimarT ganxorciebuli saxelmwifo politika – saxelmZRvanelo principad arCeulia samedicino Tu socialuri modeli.

12.2 samedicino da socialuri modeli

samedicino modeli gasuli saukunis 60-ian wlebSi farTod iyo gavrcelebuli. samedicino modeli ganxilavs SezRudul SesaZleblobebis rogorc daavadebas. am modelis mixedviT, es adamianebi iTvlebian pacientebad da maT esaWiroebaT mkurnaloba. adamiani ganxileba rogorc piri romelic saWiroebs Seswavlas, diagnozis dadgenas da mkurnalobas. samedicino modelis mixedviT, SesaZleblobebis SezRudva fizikuri mdgomareobaa da misi daZleva mkurnalobiT aris SesaZlebeli. am modelis mixedviT, SezRudulobis `mkurnaloba~ aucilebelia imisTvis, rom adamianebs maTi uflebebiT sargebloba SeZlon – rac ufro kargad xedavs, esmis, moZraobs an azrovnebs adamiani, miT ufro meti ufleba aqvs mas, rogorc moqalaqes. saerTSoriso programebis umravlesoba samedicino models efuZneboda da xazs usmvamda vizualuri da raodenobrivi Sedegebis aucileblobas, rogoricaa specialuri Senobebis aSeneba, sadac gonebrivi ganviTarebis Seferxebis mqone pirebs erTad muSaobis saSualeba eqnebodaT, an brma da yru bavSvebi erTad swavlas SeZlebdnen. samedicino modeli sazogadoebas aTavisuflebdan yovelgvari pasuxismgeblobisgan, SebrZoleboda SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirTa mimarT ganxorciebul diskriminaciul politikas.

bolo wlebis ganmavlobaSi damokidebuleba SezRudul SesaZleblobebTan dakavSirebul sakiTxebTan mniSvnelovnad Seicvala. am cvlilebebis Sedegad msofllo Tanamegobrobam uari Tqva SezRuduli SesaZleblobebis samedicino perspeqtividan ganxilvaze da fokusi socialur modelze gadaitana.

socialuri modelis ganviTareba meoce saukunis 60-iani wlebis bolos daiwyo da bolo wlebis ganmavlobaSi mniSvnelovnad gaZlierda. es modeli did britaneTSi ganviTarda SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirTa Zalisxmevisa da iniciativis Sedegad. SezRuduli SesaZleblobebis socialuri moZraoba (Social Disability Movement) amtkicebda mosazrebas, rom yvela is sirTule, romelsac SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebi upirispirdebian, Sedegia im damokidebulebisa, romelic sazogadoebas SezRudulobis mimarT aqvs.

socialuri modeli SezRuduli SesaZleblobebis mqone adamianebs sazogadoebis wevrebada aRiarebs. socialuri modelis Tanaxmad, SezRuduli SesaZlebloba individis zogad mdgomareobas asaxavs, romelic Seqmnili fizikuri, ekonomikuri da socialuri barierebiT uaresdeba. am modelis mixedviT, sazogadoebas gaaCnia pasuxismgebloba daexmaros am adamianebs, raTa gaxdnen sazogadoebis sruluflebiani wevrebi. Sesabamisad, es xedva SezRudul SesaZleblobebis sazogadobrivi problemad aqcevs, romlis SeqmnaSi monawileobdnen rogorc individebi, ise sazogadoeba. socialuri modeli cdilobs, auxsnas

Tavi XII

sazogadoebis wevrebs, Tu ratom SeiZleba aRmoCndes nebismieri maTgani, nebismier dros SezRuduli Sesazleblobebis mqone piris adgilas – radgan SesaZleblobebis SezRudva obieqturi realobaa. orsuli qali, romlesac avtobusSi [REDACTED] asvla ar SeuZlia

sakamod maRali safexuris gamo, an kaci, romelmac muSaobis dros fexi moitexa da avtobusSi imave mizezis gamo ver adis, droebiT swored SezRuduli SesaZleblobebis mqone piria. socialuri modelis Tanaxmad, SezRudul SesaZleblobasTan dakavSirebuli sakiTxebi mxolod SezRuduli SesaZleblobis mqone moqalaqeebis interessa da sazrunavs ar warmoadgens. socialuri modelis Tanaxmad, yoveli bavSvi, mozardi da zrdasruli adamiani pasuxismgebelia, izrunos imaze, rom vinmes SesaZleblobebi ar SeizRudos . am konteqstis gaTvaliswinebiT, udides mniSvnelobas iZens sasikeTo cvlilebebi ramdenime ZiriTad sferoSi: saqalaqo arqiteqtura, komunikacia, xelsawyoebi (araviTari barieri xelsawyoebis, saswavlo, samuSo Tu rekriaciuli saSualebebis gamoyenebaSi), meTodologia (araviTari barieri saswavlo da samuSao meTodebSi) da programebi (araviTari stereotipebi kanonebSi, wesebsa da politikaSi). pandusebi, xmovani liftebi, romelic yvela momxmareblisTvis avtomaturad muSaobs, sastumros oTaxebis, binebis da ofisebis brailis SriftiT numeracia, Jestebis eniT Targmani skolebSi im moswavleebisTvis, visac smenis problemebi aqvT – es im

cvlilebebis mcire CamonaTvalia, romelmac SeiZleba SezRuduli SesaZleblo bebis mqone pirTa cxovrebis xarisxi mniSvnelovnad gaaumjobesos. Sesabamisad, SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirTa sazogadoebriv cxovrebaSi sruli monawileobisTvis adamianis uflebebTan dakavSirebuli kanonmdebloba, upirvelesad, yvela saxis barieris moxsnas unda iTvaliswinebdes. amgvარი ბარიერების მოხსნა გულისხმობს, როგორც ფიზიკური დაბრკოლებების, ასევე არაქეტილგანწყობილი დამოკიდებულებისა და სტერეოტიპული სქედების დაშლას. ზირითადი პროფესიული რეპრეზენტაციის გადამდინარე, სოციალურ სამუშაოს ამოცანების მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლია.

12.3 SezRuduli SesaZleblobebis gamomwvevi mizezebi

ზირითადი, იქვეთება SezRuduli SesaZleblobის გამომწვევ ფაქტორთა ორი ჯგუფი: ორგანული და სოციალურ-კულტურული.

ორგანული მიზეზები გამოწვეულ დაბრკოლებებს მიეკუთვნება გენეტიკური და კონსტიტუციური შემდეგი ფაქტორები: • მსობების კრონიკული დაავადებები

- გენეტიკური, ქრომოსომული დაბრკოლებები
- ნეირობიოლოგიური გავლენა
- ფიზიკური და ქიმიური ფაქტორები
- ინტელექტის განვითარების გენეტიკური ფაქტორები **სოციალურ-კულტურული მიზეზები** მიეკუთვნება შემდეგი ფაქტორები:
- სირთხე
- არასასრული ოჯახური და სოციალური გარემო: მუდმივი სტრესი, დაზარალება.
- ფიზიკური მზრუნველობის და ემოციური ტანადგომის ნაკლებობა და სხვა.

12.4 SezRuduli SesaZleblobebis klasifikacia

SezRuduli SesaZleblobebis mqone adamianebs, SeiZleba hqondeT sxvadxva saxis dazianebebi: ინტელექტუალური, ფიზიკური ან ფიზიკური და ინტელექტუალური ერთად.

არსებობს ინტელექტუალური უნარის შესრულების ოთხი ჯგუფი:

- **მსუბუქი**
- **საშუალო**
- **მკვეთი**
- **რღმად**

intelektualuri unaris msubuqi SezRudva

ganviTarebis umniSvnelo darRvevebi, rac aReniSnebaT msubuqi gonebrivi CamorCenis mqone bavSvebs, skolaSi misvlamde SeumCneveli rCeba da vlindeba swavlis an qceviT problemebSi. skolamdel asakSi (5 wlamde), maT uyalibdebaT socialuri da komunikaciuri unar-Cvevebi. sensomotoruli (smenis, mxedvelobis, moZraobis) darRvevebi ar aris, an minimaluria. moZardobis xanis dasasrulisTvis isini floben daaxloebiT me-6 klasis programis Sesabamis codnas. zrdasruli asakisTvis isini iZenen socialur da profesiul unar-Cvevebs.

daxmarebis saWiroeba: aseT adamianebs, SeuZliaT warmatebiT icxovron sazogadoebaSi damoukideblad (imuSaon, Seqmnan ojaxi), magram stresuli situaciebis dros (mag: saxovrebels adgilis Secvla, axali samsaxuris dawyebs, axlobis gardacvalebs) saWiroeben sxva adamianebs daxmarebas.

intelektualuri unaris saSualo SezRudva

aseT dros SeimCneba mniSvnelovani intelektualuri da adaptaciuri darRvevebi. saskolo asakisaTvis bavSvebs SeuZliaT metyveleba calkeuli sityvebis da Jestebis meSveobiT. Tavis movlis unari da motoruli ganviTareba Seesabameba 2-3 wlis normaluri bavSvis ganviTarebas. 12 wlisaTvis maT SeuZliaT garkveuli komunikacia (martivi frazebiT metyveleba, TavianiTi azris meore adamianisTvis gagebineba). socialuri da profesiuli unar-Cvevebis ganviTareba SesaZlebelia, praqtikuli mecadineobebis meSveobiT. magram Teoriuli codnis mxriv meore klasis programaze mets ver iTviseben.

mozardebs eqmnebaT problemebi socialuri normebs da wesebis aTvisebaSi. zrdasrul asakSi, imdenad arian adaptirebulni, rom SeuZliaT sazogadoebaSi cxovreba, SeuZliaT iseTi samuSaos Sesruleba specialur saxelosnoebSi an Cveulebriv samsaxurSi, rac naklebad an saerTod ar moiTxovs kvalifikacias **daxmarebis saWiroeba:** socialuri da profesiuli unar-Cvevebis gamomuSave-bisTvis esaWiroebaT specialuri praqtikuli mecadineobebi, muSaobis procesSi maT esaWiroebaT specialuri zedamxedveloba da daxmareba.

intelektualuri unaris mZime SezRudva

intelektualuri funqcionirebis mZime SezRudva, rogorc wesi, gamowveulia tvinis organuli dazianebiT, an genetikuri defeqtiT; diagnozi adreul bavSvobaSive ikveTebs. es adamianebs ganviTarebis iseT etapebs, rogoricaa dgoma da siaruli, gadian bevrad mogvianebiT, vidre normaluri ganviTarebis mqone bavSvebi. sakuTari Tavis movlis elementarul Cvevebs iTviseben cxra wlis asakisTvis. Ggarda intelektualuri darRvevebisa, SesaZloa hqondeT fizikuri (moZraobis) da janmrTelobis problemebi. bavSvobis adreul etapze metyveleba mwiria an saer Tod ar aris, 12 wlisaTvis zogierT maTgans SeuZlia or-sam sityviani winadadebebis Tqma. 13-14 wlisaTvis akademiuri da adaptaciuri unaris mxriv Seesabamebian 4-6 wlis normaluri ganviTarebis bavSvis mdgomareobas. zogierT SemTxvevaSi SeiZleba iswavlon an bani da martivi

Tavi XII

Tvla, agreTve iseTi warwerebis amocnoba, romlebic dakavSirebulia usafrTxoebasTan, mag: cxelia, saSiSia, sdeq da sxva.

daxmarebis saWiroeba: esaWiroebaT intensiuri swavleba, raTa Sezlon martivi miTiTebebis Sesruleba. mTeli cxovrebis ganmavlobaSi sWirdebaT regularuli mxardaWera da meTvalyureoba.

inteleqtualuri unaris Rma SezRudva

inteleqtualuri unaris Rma SezRudva, Cvilobis asakSive ikveTeba, ganviTarebis Seferxebis da biologiuri anomaliebis (mag: saxis nakvTebis asimetria) gamo. adreul asakSi, maT aqvT mniSvnelovani sensomotoruli darRvevebi; TiTqmis yvela SemTxvevaSi, CamorCenilobis mizezi organuli xasiaTisaa da Tan axlavs iseTi daavadebebi, rogoricaa magaliTad, epilefsia, gulis manki. saWiroeben intensiur swavlebas/treiningis, raTa iswavlon kveba, TviTmomsaxureba, tualetiT sargebloba da Cacma. amgvari swavlebiT uzrunvelyofis SemTxvevaSi, aseTi adamianebs nawils SeuZlia martivi moqmedebis Sesruleba, xelebis dabana, Cacma-gaxda. **daxmarebis saWiroeba: Tavis movlis** elementaruli unaris gamomuSavebisT-vis esaWiroebaT intensiuri swavleba da mTeli cxovrebis ganmavlobaSi daxmareba da zedmiwevniT kontroli.

SezRuduli SesaZleblobis mqone adamianebsTan urTierTobisas arsebobs alternatiuli midgoma, romelic aqcents akeTebis ara inteleqtualuri ganviTarebis SezRudvis simZimeze, aramed saWiro daxmarebis miwodebaze, romelic esaWiroeba am adamians sazogadoebaSi cxovrebitsTvis. aRniSnuli midgoma aqcents akeTebis adamiansa da garemos Soris urTierTobaze. daxmarebis saWiroebis Semdeg formebs gamoyofen:

- **saWiroebis SemTxvevaSi daxmareba** – daxmareba saWiroebis SemTxvevaSi gulisxmobs drois garkveul monakveTSi daxmarebas. mag., Tu ki SezRuduli SesaZleblobis adamianma dakarga samsaxuri, axlobeli adamiani an imyofeba krizisul mdgomareobaSi.
- **perioduli daxmareba** – SedarebiT Tanmimdevruli daxmareba, mag.: droSi gansazRvruli profesiuli treningi, an daxmareba, rodesacswavlas amTavrebs da muSaobas iwyebs.
- **regularuli daxmareba** – amgvari daxmareba gulisxmobs adamianis moRvaweobaSi regularul (yoveldRiur) Carevas, droSi ar aris gansazRvruli.
- **sruli daxmareba** – mudmivi da Zalian intensiuri daxmareba, SesaZloa mTeli cxovrebis manZilze.

12.5 zrunvis principebi

SezRuduli SesaZleblobebis bavSvebze zrunva unda efuZnebodes Semdeg ZiriTad principebs:

- **Tanmimdevruloba** – mSoblebi, bebia-babua da sxva ufrosebi, romlebic trialeben bavSvis garSemo, unda iyenebdnen erT Tanmimdevrul, SeTanxmebul midgomas bavSvis mimarT;
- **SezRuduli SesaZleblobis bavSvs unda moeqcnen ise, rogorc sxva janmrTel bavSvebs;**
- **zrunvis kargi dagegmva** – mzrunveli winaswar unda dafiqrdes, gaTvalos yvelaferi, ramac SeiZleba bavSvis arasasurveli qceva gamoiwvios an gaaRizianos is;
- **jer saqme, mere garToba** – es is wesia, romelic ar unda dairRves. mzrunveli unda moeridos misces saTamaSo, raTa bavSvi gaaCumos, aramed saTamo unda mieces bavSvis jildod, mas Semdeg, rac sasurvelad moiqceva;

- **bavSvis kargi saqcielis `daWera~ da masze yuradRebis gamaxvileba, cudi saqcielis ki ignorireba (Tu es SesaZlebelia)** – mzunvelis yuradReba mimarTuli unda iyos karg qcevaze, mcire usaqcielobas ignorireba SeiZleba (es ar niSnavs, saerTod ar SeniSnos igi);
- **mkafio wesebis daweseba** – yvela bavSvs sWirdeba mkafio wesebi da gaZRola;
- **mzunvelebs yovelTvis unda hqondeT ufro metis molodini;**
- **mzunvelma ar unda daanaxvos bavSvs, rom brazobs;**
- **bavSvis rTuli qceva ganxilul unda iyos rogorc socialuri unar-Cvevebis ganviTarebis SesaZlebloba;**
- **mzunvels SeuZlia SecvaloT bavSvis gamomwvevi qceva;**
- **ar arsebobs idealuri mzunveli.**

12.6 SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebis zegavlana ojaxze

bavSvis dabadeba mniSvnelovnad cvlis ojaxis dinamikas. ojaxis wevrebis unda Seeguon axal wevrs. bavSvi, romelic garkveuli problemebiT daibada an mas es problemebi TandaTan aRmoaCnda, iwvevs Zlier cvlilebebs ojaxSi. ojaxebis umravlesoba icvlis yoveldRiuri cxovrebis ritms, sacxovrebel adgils, samsaxurs da a.S. SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvis gaCenis SemTxvevaSi mSoblebi gadian emociuri reagirebis iseTive stadiებს, rogorc _ Zlieri stesis dros.

SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebis mSoblebis gamokiTxvisas gamoikveTa Semdegi sirTuleebi:

- **Soki da gaurkvevloba** – SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebis mSoblebs euflebaT Soki da gaurkvevloba, uWirT momxdaris gaazreba, gadamuSaveba, ver pouloben movlenis axsnas. xSiria SegrZneba, rom `rac xdeba, sizmaria~, an `es SeuZlebelia, me dammarToda~;
- **uaryofa** – zog SemTxvevaSi mSobeli ar iRebs faqts, rom mis Svils problemebi aqvs, maSinac ki, rodesac problemebi aSkaraa. isini ver amCneven, an uaryofen bavSvis mdgomareobis simZimes da misi qmedebis mniSvnelobas;
- **danaSaulis grZnoba** – mSoblebs xSirad danaSaulis grZnoba euflebaT Svils aseTi mdgomareobis gamo, radgan Tavs damnaSaved Tvlian;
- **sevda** – mSoblebs moicavs sevda, romelic gamowveulia im molodinisa da ocnebebis rRveviT, romelic mSobels hqonda. mSoblebs sWirdebaT dro, raTa Seeguon im idealuri bavSvis xaxis dakargvas, romelic maT warmodgenebSi Seqmnes;
- **momavlis SiSi** – xSirad mSoblebs uCndebaT momavlis SiSi, maT ar ician, rogor umkurnalon bavSvs, uSvelis Tu ara mas mkurnaloba, xom ar gauaresdeba misi mdgomareoba, rogor unda mouaron mas da a.S.;
- **agresia da mrisxaneba** – zogierT mSobels uCndeba agresia da brazi, Tavisi mdgomareobis gamo. maT ver gaugiaT, ratom aqvs swored maT Svils es probleba, rodesac maT araferi dauSavebiaT;
- **sazogadoebasTan damokidebuleba** – xSirad saqmes amZimebs sazogadoebasTan urTierToba, sazogadoebis damokidebuleba maTi problemisadmi. mSoblebi mgrZnobiareni SeiZleba iyvnen sazogadoebrivi azris mimarT. isini zogjer fiqroben, rom swored maT garSemoa sxvebis yuradReba koncentrirebuli. xSirad Tavad mSoblebis adaptaciis procesi xangrZlivdeba. SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebis mSoblebi, saSualoze metad ganicdian stresul situaciebs, rac bavSvis movlis yoveldRiur pasuxismgeblobasTan aris dakavSirebuli. mSobliTvis sakmaod rTulia bavSvis SezRudvebis Sesaxeb saubari, rogorc sazogadoebis sxva wevrebTan, aseve Tavad bavSvTanac. mSoblebi xSirad cdiloben, Tavi aaridon amgvar saubrebs, magram adre Tu gvian Cndeba kiTxvebi;
- **bavSvis damokidebuleba sakuTari mdgomareobis mimarT** – Tavad bavSvsac ebadeba kiTxvebi sakuTar mdgomareobasTan dakavSirebiT, razec pasuxi aucileblad unda miiRos. problemis uaryofa bavSvs problemisa da masTan dakavSirebuli emociების დაZlevis Sanss akargvinebs. Tu isini ver isaubreben Taviant grZnobebze, isini ver SeZleben Tavianti tkivilis Semsuqebas. socialur muSakebs mniSvnelovani roli eniWebiT amgvari ojaxebis daxmarebis saqmeSi. arsebobs ojaxis resursebisa da problemebTan gamklavebis zogadi meTodi, rac unda gaiTvaliswinos socialurma muSakma:
- yoveli ojaxi unikaluria, yovel ojaxs aqvs Tavisi resursebi, Rirebulebebi da samyaros gansxvavebuli xedva. Sesabamisad, gansxvavebulia ojaxis resursebi da problemebTan gamklavebis meqanizmebi;
- yvelaferi, rac ojaxis erT-erT wevrTan aris dakavSirebuli, gavlenas axdens mTel ojaxze;
- ojaxis yvela wevrs aqvs saWiroebebi da am saWiroebების დაკმაყოფილების უფლება. arc erTi pirovneba ojaxSi ar aris ufro mniSvnelovani vidre meore;
- droTa ganmavlobaSi icvleba ojaxi, misi wevrebi, movlenebi. es cvlilebebi SeiZleba rTuli iyos, vinaidan moiTxovs ojaxis wevრების cvlilebasac da isini cdiloben upasuxon garemos moTxovnebs;
- yvela ojaxisTvis, sirTuleebis simZimis miuxedavad, arsebobs erTi mTavari da saerTo ram, yvela maTganSi SeiZleba moiZebnos Zala, romlis meSveobiTac SeuZliaT gadaWran problemebi.

12.7 Zaladoba da SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebi

SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebi ufro metad dganan Zaladobis riskis winaSe, radgan isini ufro daucvelni arian, vidre sxva bavSvebi. MmaT sxvebTan SedarebiT ufro naklebi socialuri kontaktebi aqvT, damokidebulni arian mozdilebze, ris Sedegadac xSirad xvdebian iseT situaciebaSi, sadac mozdils SeuZlia maTi mdgomareoba borotad gamoiyenos da Sesabamisad izrdeba maTze Zaladobis riski. maT naklebad SeuZliaT winaaRmdegobis gaweva komunikaciis siZnelis gamo, naklebad SeswevT unari, gadmoscen, ra xdeba maT garSemo. imisaTvis, rom daculni iyvnen Zaladobisgan, maT unda hqondeT saSualeba, nebismieri gziT gamoTqvan Taviani grZnobebi, miiRon saTanado ganaTleba maTi uflebebis, socialuri, piradi da seqsualuri cxovrebi Seaxebs, saWiroa, rom adamianebi usmendnen maT problemebs.

socialurma muSakma kargad unda icodes SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvze mzunvelobis misaRebi da dauSvebeli formebi, kerZod ki:

mzunvelobis misaRebi formebi:

- aRmzrdelis mxridan emociების gamoxatva da sapaşuxo emociuri reaқcia;
- dadebiTi emociების gamoxatva;
- aRmzrdelis mxridan srulfasovani, bavSvze orientirebuli urTierToba;
- saWiroebis SemTxvevaSi, kritika, gawyroma an saqmianobis Sewyveta;
- am dros gamoiyeneba gamoxatvis emociuri manera da sakmaod mkacri, mZafri toni.

naklebad misaRebi urTierToba:

- aRmzrdelēbi avlenen emociur sicives da mouqnelobas, neitralurad reagireben bavSvze;
- iyeneben zewolis sityvier da usityvo formebs, da amiT cdiloben Sedegebis miRwevas, rac ararealuria;
- xSirad iyeneben iZulebis sityvier da usityvo meTodebs, rac iwvevs bavSvis sakuTar ZalebSi daeWvebas;
- aRmzrdeli mgrZnobiare ar aris, ar reagirebs bavSvis moTxovnilebebze;
- ufroebis mxridan sxva bavSvebTan Sedareba;
- ufroebi iyeneben sakuTar upiratesobas, an ar aRiareben bavSvebis maTze damokidebulebas;
- xels uSlian bavSvis moTxovnilebas, ganmartovdes.

qcevis miuRebeli formebi:

- ufroebi amcireben da Seuracxyofas ayeneben bavSvs;
- ugulvebelyofen bavSvTan emociuri kavSirisa da misi fizikuri daxmarebis aucileblobas;
- iyeneben kontrolis uxeS formebs.;
- ugrZnobi arian bavSvis moTxovnilebebis mimarT;
- specialurad aSineben bavSvs, emuqrebian an iwveven mis uaryofiT reaқciebs;
- reagireben metismetad emociurad da moulodnelad;

Tavi XII

- sargebloben imiT, rom bavSvi maTzea damokidebulი, iyeneben iZulebis, muqaris an mosyidvis meTodebs;
- iyeneben fizikuri an seqsualuri iZulebis an Zaladobis formebs.

12.8 socialuri samuSaos daniSnuleba SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebTan muSaobisas

- **pirovnebis aRmoCena** – SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvi, pirvel rigSi, aris pirovneba da socialurma muSakma xeli unda Seuwyos mas SesaZleblobebis aRmoCenaSi. am miznis miRwevaSi socialur muSaks daexmareba bavSvTan drois gatareba da urTierToba misTvis Cveul garemoSi.
- **pirovnebis SesaZleblobebis, saWiroebebis, usafrTxoebis Seswavla** – socialurma muSakma unda Seiswavlos SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvis unari-SesaZleblobebi, niWi, interesebi. am mimarTulebiT mniSvnelovania sxvadasxva specialistis erToblivi muSaoba. aseve, sagulisxmoa bavSvis urTierToba garesamyarosTan, sxva adamianebsTan, Sesaswavlia, Tu rogor esmiT bavSvis mis garSemo myof adamianebs, ra daxmareba da mxardaWera esaWiroeba mas.
- **samomavlo gegmebis gamorkveva** – socialuri muSaki unda daexmaros SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvis miznebis gansazRvrasa, arCevanisa da prioritetebis dasaxvaSi, samomavlo xedvis CamoyalibebaSi da momavlis mimarT SiSeis daZlevaSi.
- **ojaxis wevrebis daxmareba** –. ojaxis wevrebis mxardaWeris saqmeSi socialuri muSakis roli umniSvnelovanesia SezRuduli SesaZleblobis bavSvis ojaxTan urTierTobis yvela etapze.
- **bavSvis mxardamWerTa wris Sekvra** –socialuri muSaki uqmnis bavSvis mxardamWerTa gunds, exmareba mas Tanadgomis oficialur (socialuri momsaxureba, skola, samedicino dawesebuleba) da ara oficialur (megobrebi, ojaxi, axloblebi, mezoblebi) qselTan urTierTobaSi.
- **bavSvis monawileobis uzrunvelyofa** – socialurma muSakma unda uzrunvelyos bavSvis monawileoba momsaxurebis miwodebis yvelaetapze da maqsimulurad unda ecados, CarTos bavSvi misi daxmarebis gegmis SemuSavebaSi.

socialurma muSakma SezRuduli Sesaleblobis mqone bavSvebTan praqtika Se-

mdeg ZiriTad aspeqtებს unda daafuZnos:

- **bavSvis uflebaTa pativiscema**
 - _ myudroeba
 - _ informaciis gaziareba
 - _ pativiscemiT mopyroba
 - _ mzunveloba bavSvis janmrTelobaze
 - _ samarTliani mopyroba
 - _ Zaladobisgan da ugulebelyofisgan dacva
 - _ uflebebis dacva
 - _ usafrTxoeba
- **urTierTobis mniSvneloba**

- _ megobrebi
- _ xangrZlivi urTierTobebi
- _ intimuri urTierTobebi
- _ bunebrivi mxardaWera
- **arCevanis SesaZlebloba**
 - _ piradi miznebi
 - _ airCio, visTan icxovro
 - _ var Tu ara kmayofili momsaxurebiT
 - _ yoveldRiuri saqmianobis arCeva
 - _ momsaxurebis arCeva
- **garemosTan urTierToba**
 - _ garemos gamoyeneba
 - _ sazogadoebriv cxovrebaSi CarTuloba
 - _ integrirebul garemoSi cxovreba
- **wvlili sazogadoebaSi**
 - _ miznebis miRweva
 - _ Rirebuli socialuri roli
 - _ yoveldRiur sazogadoebriv saqmianobaSi CarTva

gamoyenebuli literatura:

1. maxaraZe. T. (2009). socialuri samuSao SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebTan: saxelmZRvanelo socialuri samuSaos praqtikis maswavleblebisTvis. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
2. "pirveli nabiji". (2010). SezRuduli SesaZleblobis mqone bavSvebi da socialuri samuSao: satreningo masalebi. evrokavSiris bavSvTa keTildReobis reformis xelSewyobis proeqti. Tbilisi, saqarTvelo
3. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia (2009). socialuri samuSaos praqtikis safuZvlebi. Tavi: SezRuduli SesaZlebloba da socialuri samuSao. Tamar maxaraZe. Tbilisi, saqarTvelo
4. <http://en.wikipedia.org/wiki/Disability>

Tavi XIII: krizisi, stresi da krizisuli intervencia

es Tavi mimoixilavs krizissa da stresTan dakavSirebul sakiTxebis, kerZod, azustebis maT mniSvnelobasa da ganmartebas. ganixilavs maT tipebs, gamomwvev mizezebsa da niSnebs. aseve, yuradReba gamaxvilebulia socialuri muSakis rolze strosis daZlevisa da krizisuli internveciis procesSi.

13.1 krizisi

krizisi mniSvneloba da ganmartebebi

krizisi rTuli cnebaa da moicavs rogorc pirovnul, aseve sazogadoebriv (politikuri, ekonomikuri da sxva) donebs. socialuri muSakis erT-erTi mniSvnelovani rolia, daexmaros adamianebs krizisul situaciebTan gamklavebasa da strosis daZlevaSi. Sesabamisad, socialuri muSaki adamianebsTan muSaobis procesSi kargad unda erkveodes pirovnuli da fsiqologiuri krizisi mniSvnelobaSi. adamianebsi xSirad aRmoCndebian krizisul da stresul situaciebSi. Kkrizisi aris adamianis wonasworobis (homeostazis) mdgomareobis darRveva, romelic gamowveulia cxovrebis gzaze warmoqmnili gadaulaxavi barierebiT. krizisi warmoadgens droebiT mdgomareobas, romlis drosac problemis gadaWris Cveuli gzebiT SeuZlebeli xdeba situaciis marTva an masTan Segueba. krizisi SeiZleba iyos nebismieri situacia, romelSic individi kargavs unars, gamoiyenos problemis gadaWrisa da masTan gamklavebis efeqturi unar-Cvevebi. sxva sityvebiT rom vTqvaT, fsiqologiuri krizisi es aris `normaluri reaqciaa aranormalur situaciaze~. es aris janmrTeli adamianis reaqcia misTvis subieqturad mniSvnelovan situaciaze, romelic adaptaciisa da daZlevis axal saSualebebs saWiroebs, radgan ukve arsebuli saSualebebi sakmarisi araa. krizisi dros, rogorc wesi, irRveva wonasworobis mdgomareoba. krizisi aris adamianis reaqcia movlenaze an situaciis aRqma. krizisi dros Cveul reaqciebs ganekutneba: SiSi, risxva, dabneuloba, SfoTva, daucvelobis gancda. miuxedavad uaryofiTi zegavlენისა, krizisi dadebiT momentebisac Seicavs. misi warmatebiT gadawyvetis SemTxvevaSi, arsebobs pirovnuli zrdis SesaZlebloba. krizisi SeiZleba ganapirobos Semdegma garemoebebma: sicocxlisTvis saxifaTo situaciebi, rogoricaa bunebrivi kataklizmebi (magaliTad, miwisZvra, wyaldidoba da sxv.), seqsualuri Zaladobis an sxva saxis kriminaluri qmedebis msxverplad gaxdoma, fizikuri da fsiqikuri janmrTelobis problemebi, fiqrebi TviTmkvlelobisa an mkvlelobis Sesaxeb; urTierTobaTa gawyveta an mkveTri cvlilebebi (magaliTad, sayvarel adamianTan ganSoreba). Tu gadavxedavT mocemul gansazRvrebებს, advili misaxvedria, rom krizisi nebismieri adamianis, rogorc bavSvis aseve zrdasrulis, cxovrebaSi xdeba da ar arsebobs adamiani, romelsac raime saxis krizisi ar hqondes gadalaxuli. aqve unda iTqvas, rom umetes SemTxvevaSi adamians gaaCnia krizisi gadalaxvis ukve gamocdili meTodebi, romlebsac igi mimarTavs cxovrebaSi warmoqmnili siZneleebis dros. Tumca, periodulad warmoiSoba iseTi siZneleebi, romelic adamianebsTvis uCveuloa, isini sruliad moumzadebelni xvdebian kriziss da iyeneben problemis daZlevis sruliad araferqtur meqanizmebs. am SemTxvevaSi saWiro xdeba professionalebis Careva. pirvel rigSi, professionalebsi igulisxmeba socialuri muSaki, romelic beneficiars exmareba krizisi gadalaxvis meqanizmebis moZiebasა da gamomuSavebaSi.

Tavi XIII

krizisi tipebi, mizezebi da niSnebi

arsebobs krizisis ori ZiriTadi tipi:

1. **kanonzomieri krizisi** – es aris krizisis saxe, romelic yvela adamianis cxovrebaSi SeimCneva da

romelic gulixmobs cxovrebis ciklis erTi safexuridan meoreze gadasvlisas warmoSobil kriziss, mag., dabadeba, pubertatuli asaki, daqorwineba/gaTxoveba, dabereba da a.S. kanonzomieri krizisi xangrZlivdeba Tu ganviTarebis momdevno etapze mouxazadeblad, Sesabamisi informaciis gareSe gadadis adamiani. krizisi mZimdeba Tu mas daemata krizisis gadalaxvisTvis araxelsayreli socio-ekonomikuri garemo.

2. **situaciuri krizisi** – situaciuri krizisis prognozireba ufro Znelia, vidre kanonzomieri krizisisa. igi, ZiriTadad, ganpirobebulia garemo faqtorebis cvlilebiT an moulodneli Sinagani cvlilebiT. aseT kriziss miekuTvneba, magaliTad, samsaxuris dakargva, Semosavlis/saxlis dakargva, gaqurdva, dayaCaReba, meuRlesTan gayra, bunebrivi katastrofebi da a.S. krizisis simZime damokidebulia imaze, Tu ramdenad xelmisawvdomia adamianisaTvis daZlevis efeqturi meqanizmebi.

fsiqologiuri krizisis **ZiriTadi mizezebia**:

a) **axloblis dakargva** (magaliTad: axlobeli adamianis, cxovelis sikvdili; konfliqtebi mSoblebTan; megobris an sxva axlobeli adamianis Tvitmkvleloba an mkvleloba; mSoblebis ganqorwineba; uIRblo siyvaruli; ojaxis wevris dapatimreba; sacxovreblis an skolis Secvla; mSoblis sazRvargareT didi xniT gamgzavreba);

b) **fsiqologiuri da fizikuri usafrTxoebis dakargva** (magaliTad: omi; ga-datanili seqsualuri, fizikuri, emociuri Zaladoba an ugulebelyofa (ojaxSi, skolaSi, sxva garemoSi); gamocdebis SiSi; fizikuri an fsiqikuri tkivili).

fsiqologiuri krizisi xasiaTdeba TaviseburebebiT, kerZod ki es aris moulodneli SemTxveva, emociurad, subieqturad mniSvnelovani movlena, romelic iwvevs diskomforts da intensiur uaryofiT gandas. amgvar krizisze misi daZlevis Cveuli saSualebebi ar moqmedebs. Kigi aseve ukavSirdeba danakargs an danakargis

SiSs da xanmokle periodis ganmavlobaSi grZeldeba. F fsiqologiuri krizisze migvaniSnebs a) fsiqikuri diskomfortis mdgomar-

eoba da b) qcevis moulodneli da mkveTri Secvla. magaliTad, cocxali, moZravi, xmauriani bavSvi moulodnelad xdeba wynari, Caketili, an piriqIT, mSvidi, keTilganwyobili bavSvi uCveulod aqtiuri an agresiuli xdeba, saxlidan, skolidan garbis. xSirad wydeba TanatolebTan megobroba, uaresdeba akademiuri moswreba, viwrovdeba interesTa sfero (aRar dadis sportze, musikaze da sxva); gamomwvevad, saxifaTod iqceva. SeiZleba daiwyos sigaretis moweva, alkoholis, narkotikebis miReba. emociur sferoSi aRiniSneba mousvenroba, SfoTva, gaRizianeba, gaboroteba, moulodneli `afeTqebebi~, guneba-ganwyobilebis mkveTri cvalebadoba, gafantuloba, pasiuroba, sevda, daTrgunuloba.

yoveli adamiani individualurad reagirebs stresulmovlenebze, Tumca maT reaqciebSi ZiriTadi tendenciebi SeiniSneba, kerZod:

- **1-7 dRe** _ Soki, ugrZnobloba
- **meore kvira/3 Tve** _ sevda, uimedoba, tkivili (mTavrdeba garemomcvelTa SedarebiT aqtiuri mxardaWera)
- **1 wlamde** _ uimedoba, dezorganizacia; fsiqologiuri problemebi, socialuri problemebi;
- **1 wlis Semdeg** _ danakargamde arsebul doneze dabruneba;
- **2 wlamde** _ sruli aRdgena.

krizisuli intervencia (Careva) aris saswrafo fsiqologiuri daxmareba. igi gulisxmobis meTodebs, romlebic gamoiyeneba saswrafo da moklevadiani daxmarebis aRmosaCenad im pirebisTvis, romlebic emociuri, gonebrivi da fizikuri stresis an problemebis winase dganan. krizisuli intervenciis mizania piri daxmareba krizisTan gamklavebis efeqturi meqanizmis gamomuSavebaSi. aseT dros mTavaria wonasworobis aRdgena. amitomac gansaxorcielebeli miznebi minimumamde daiyvaneba da, ZiriTadad, isini adamianis sasicocxlo Zalebis aRdgenas ukavSirdeba. am dros Careva mimarTulia cxovrebis problemebis Semsuqebis, Seguebis meqanizmebis aRdgenis, situaciis winapirobis gacnobierebis, adamianis mier realobis grZnobis SenarCunebisaken. krizisuli intervencia miznad isaxavs daubrunos adamiani krizisamdel mdgomareobas da Caanacvllos krizisTan brZolos araefeqturi meqanizmebi efeqturiT (problemis daZlevis unar-Cvevebi – izolaciis, alkoholizmis nacvlad). krizisuli intervenciis saboloo mizania, adamianma daiswavlos problemis gadawyvetisa da sirTulesTan gamklavebis axali da jansari unar-Cvevebi. krizisuli intervencia ar aris problemis srulad gadaWris gza. es aris ufro saswrafo daxmarebis funqciis matarebeli, raTa adamiani daubrunos krizisamdel mdgomareobas.

krizisuli intervencias aqvs ori ZiriTadi mimarTuleba; 1. ganaTleba (miawodos krizisSi myof adamians informacia krizisuli situaciis, misi gancdebis, reaquiis Sesaxeb, rasac SeZulia arcodniT gamowveuli misi SfoTvebis Semcireba) da 2. problemebis daZleva da maTi gadaWra.

yvela tipis krizisuli intervencia damaxasiaTebelia is, rom daxmareba aucilebelia im dros, roca raRac moxda. Edaxmareba unda daiwyos masinve, 24 saatis ganmavlobaSi. krizisuli intervenciis xangrZlivoba sakmaod individualურა, xolo rac Seexeba sesiebs, sesiebic mkacrad reglamentirebuli ar aris, rogorc es miRebulia, magaliTad, fsiqოTerapiaSi. krizisuli intervenciis Catareba SesaZlebelia nebismier adgilas, sadac ganmartoveba da myudro garemos Seqmnaa SesaZlebeli. bavSvze zrunvis sferoSi moRvawe socialur muSakebs krizisuli intervenciis gamoyeneba SeiZleba dasWirdeT iseT SemTxvevebSi, rogorცაა, magaliTad, D bavSvis Zaladobis SemTxveva, bavSvis ojaxTan ganSoreba, mSoblebis daSoreba, sayvareli adaminis dakargva, aseve, sxvadasxva mizezis gamo ojaxis wevrebis krizisuli mdgomareobaSi aRmoCenisas.

maslous saWiroebეbis piramidის Tanaxmad, arsebobs sxvadasxვა donis saWiroეба, რომლებიც unda dakmayofildes safexurobrivad. Aam modelis mixedviT ierarqiuladaa ganlagebuli iseTi saWiroეები როგორცაა ფიზიოლოგიური, საფრTxოების, socialური, TviTgamoxatvis. mag. socialური saWiroეба ადამიანისTvis პრიორიტულია იქნება Tu მისი ფიზიოლოგიური saWiroეები არ არის dakmayofilebuli. am midgomას hyავს კრიტიკოსები, რომელთა აზრით saWiroებათა safexurobrivad მიRვევის მეკანიზმი არ არის სარუმუნო და ადამიანები xSirad ამ safexurebs toveben Semdegze gadasavlelad. magaliTad, bevრ xელოვანს დაუმკაფილებელი ჰყონდა ფიზიოლოგიური მოTxovნილები, როდესაც ისინი Sedevრებს qმნიდნენ. **მიუხედავად gansxvavebulი მოსაზრებებისა, სასურველია, saWiroებათა იერარქიის გამოყენება კრიზისული intervenciის განხორციელების დროს.** კრიზისული intervenciის პერიოდში aucilebelია socialურმა მუSაკმა გაიTვალისწინოს კრიზისული intervenciის Semდეგი ასპექტები:

- **საფრTxოეба** – socialურმა მუSაკმა unda uzrunvelyოს Sexvedრებისა და საუბრებისTvis საფრTxო და კომფორტული გარემო; aseve, saWiroების SemTxvevaSi man unda mimarTოს სამედიცინო daxmarebas, რაTa არ aRმოცნდეს ჯანმრTელობის პრობლემები, xოლო Zalადობის SemTxvevaSi _ Zalადობის გარემოების პრევენციას.

- **daculoba** – socialurma muSakma unda daawrmunos pirovneba imaSi, rom garemo ukve stabiluria da damatebiTi saSiSroeba ar aris mosalodneli; aseve, uzrunvelyos konfidencialobis dacva;
- **Tanamonawileoba** – mniSvnelovania pirovneba masqimalurad CaerTos procesSi, raSic mas daexmareba socialuri muSakis mier stimulus micema, rom gamoTqvas grZnobebi. sayuradReboa, rom krizisis dros adamianebi ufro gulRiad iReben daxmarebas;
- **gantvirTva** – socialurma muSakma unda misces pirovnebas emociemis gamoxatvis saSualeba, raSic mas daexmareba:
 - _ pativiscemasa da ndobaze damyarebuli urTierToba
 - _ saubris dawyeba imiT, rac pirovnebas surs
 - _ saubaris ar daZaleba
 - _ aqtiuri mosmenis saSualebebisa da Ria kiTxvebis gamoyeneba
 - _ aragansjiTi midgoma
 - _ socialurma muSakma ar uda miiCnios, rom icis yvelaferi pirovnebis krizisuli mdgomareobis Sesaxeb
 - _ ar ivaraudos, rom yvela, vinc omi an didi problema gamoiara, travmirebulia;
 - _ ar miiCnios, rom es travmebi mudmiv fsiqologiur zians gamoiwvevs. yvelaze mwvave reaqciebic ki gasagebi da mosalodnelia da isini SesaZlebelia, Seneldes da dasruldes;
 - _ ar daarqvaT reaqcias simptomi da ar isaubroT diagnozis Sesaxeb.
- **dadastureba** – socialurma muSakma saSualeba unda misces pirovnebas saxeli daarqvas Tavis emociems. man unda darwmunebas pirovneba, rom reaqciebi ar aris uCveulo an paTologiuri, im situaciaSi, romelSic is aRmoCnda, aseTi reaqciebi sruliad bunebrivia; **krizisuli intervenciis dros socialur muSaks aseve evaleba:**
- **informaciis Segroveba da analizi** – Seagrovos informacia pirovnebis saWiroebisa da sazrunavis Sesaxeb da gaaanalizos igi. pirvel rigSi, unda gamoikvlis krizisuli movlenis an gancdis istoria. **ra ganapirobebs kriziss?** saWiroa Sekribos yvela ZiriTadi monacemi krizisis gamomwvevi situaciisa da am situaciasTan konkretuli adamianis kavSiris Sesaxeb. rogori iyo krizisis winmswrebi garemoebebi: konkretulad sad da rodis daiwyo krizisuli gancdebis ganviTareba (romel TveSi, romel dRes). Tumca meti yuradReba eTmoba imas, Tu ra moxda axla. dominirebs principi `aq da axla~. grovdeba mxolod movlenasTan dakavSirebuli informacia (ara Cveulebrivi anamnezi). warsuli am SemTxvevaSi mniSvnelovania imdenad, ramdenadac is gvexmareba awmyos gagebaSi. sxva sityvebiT rom vTqvaT, ra gavlenis moxdena SeeZlo warsulSi momxdar movlenebs beneficiaris amJamindel krizisul gancdebze. aseve, mniSvnelovania, gamoirkves, ris gakeTebas cdilobda da cdilobs pirovneba. Msocialurma muSakma unda ipovos informacia imis Sesaxeb, Tu rogor cdilobda an cdilobs pirovneba krizisis daZlevas aqamde an axla da Seafasos, risi gakeTebe SeuZlia mas;
- **sxva specialistebTan erToblivi muSaoba** – socialurma muSakma unda gansazRvros sxva romeli specialistebi CaerTvebian krizisis intervenciis procesSi, mag., fsiqologi, eqimi, iuristi da iTanamSromlos maTTan;
- **Tanadgomis qselTan TanamSromloba** – gansazRvros pirovnebis socialuri Tanadgmis araoficialuri qselis, (megobrebi, axlobebi) da sxva struqturli uwyebebis CarTvis aucilebloba da saWiroebis SemTxvevaSi iTanamSromlos maTTan;
- **intervenciis dagegmva** – SeimuSaos krizisuli intervenciis gegma, romelic naTlad Camoayalibebis intervenciis miznebs, ganxorcielebis vadebs, pasuxismgebel pirebs;

- **prognozireba** – gulisxmobis iseTi informaciis miwodebas, romelic daexmareba individs gadawyvetilebis miRebaSi. socialurma muSakma unda miawodos informacia imis Sesaxeb, Tu ra **moxdeba** momavalSi im mdgomareobis gaTvaliswinebiT, romelSic individiaxla imyofeba. Sesabamisd daexmaros axali realobisa da axali rolebis aRqmaSi;
- **ganaTleba** – miawodos informacia individs krizisuli situaciis, misi gancdebis, reqciebis, janmrTelobis mdgomareobis Sesaxeb, rasac SeZulia arcodniT gamowveuli misi SfoTvebis Semcireba. aseve, sasurvelia usafrTxoebis sakiTxebis, travmis, simptomebis marTvis, relaqsaciis da janmrTelobis Sesaxeb (fizikuri varjiSi, sasiamovno saqmianoba, Tavis saTanadod movla) Sesaxeb informaciis miwodeba.

13.2 stresi

stresis mniSvneloba da ganmartebebi

rogorc zemoT aRvniSneT, krizisi aris adamianis cxovrebaSi gardamtexi momenti, didi cvlileba, didi riski. did cvlilebas TiTqmis yovelTvis axlavs stresi. miT umetes, Tu es cvlileba daugegmavia da adamiani mas momzadebeli xvdeba, cvlileba bevrad ufro stresuli da mtkivneulia. stresi zewolas, daZabulobas niSnavs. es sityva yoveldRiur metyvelebaSi gamoiyeneba da mraval usiamovno SegrZnebasTan aris dakavSirebuli. stresiT gamowveuli zewola adamians diskomfortsa da janmrTelobis problemebs uqmnis. ase magaliTad, daZabuloba, martoobis gancda, gadatvirTuloba, agresia, imedgacruება da mravali sxva negatiuri movlena, Tu emocia iseT problemebs iwvevs, rogoricaa maRali arteriuli wneva, gaRizianeba, kunTebis daWimuloba, muclis Rrus daavadebebi da sxva. cnobilia, Tu stresi xangrZlivad grZeldeba, is SeiZleba adamianis `gadawviTac~ dasruldes. es ki, organizmis srul gamofitvasTan, fizikur da fsiqikur daavadebebtan aris dakavSirebuli.

socialuri muSaki exmareba adamianebs stresis marTvis swavlaSi, raTa adamianebsma airidon is negatiuri da damangreveli Sedegebi, romlebsac stresi iwvevs maTSi.

TavisTavad stresreaqcia Cveulebrivi da uvnebeli reaqciaa, radgan SesaZlo safrTxesTan gasamklaveblad adamianis organizmi uzrunvelyofilia saWiro meqanizmebiT. stresi saziანო maSin xdeba, rodesac irRveva wonasworoba wamoyenebul moTxovnebsa da adamianis problemasTan gamklavebis unars Soris. stresis dros adamianis organizmSi avtomaturad erTveba damcavi reaqciebi, magaliTad: yinvaSi adamiani kankalebs, raTa meti siTbo gamoiyos, sislZarRvebi ki viwrovdeba, raTa Semcirdes sxელის zedapiridan dakarguli siTbos raodenoba. Zlieri sicxis dros sxელი ofls gamoyofs da amiT grildeba. organizmisTvis es specifikuri reaqcieba, anu specifikuri zemoqmedebiT gamowveuli specifikuri cvlilebebi organizmisa. Mmagram, imis miuxedavad, Tu ra cvlilebebi xdeba organizmSi, yvela amgvar zemoqmedebas erTi saerTo ram axasiaTebis: isini organizmisgan, gardaqmnas, Secvlil garemosTan adaptaciasa da normaluri mdgomareobis aRdgenas moiTxoven.

stresis mizezebi da masze reaqciebi

ram SeiZleba gamoiwvios adamianSi stresi?

- zedmetad maRali moTxovnebis garemo
- erTferovneba

- arasrulfasovnebis grZnoba
- fizikuri nakli
- gabrazeba
- SiSi
- gamudmebuli xmauri
- finansuri sirTuleebi
- axlobeli adamianis gardacvaleba
- danaSaulis grZnoba
- uaryofiTi garemo
- Suri
- izolacia
- gadatvirTva da mravali sxva ganasxvaveben stesis mimarT **mwvave reaqcias da posttravmul stresul aSlilobas**. stesis mimarT mwvave reaqcia droebiTi mdgomareobaa, romelic 4 kviraze naklebi dro grZeldeba da xasiaTdeba Semdegi niSnebiT:
 - sawyisi dabneuloba, dezorientacia, Soki, emociების დაClungeba
 - koncentraciis sirTule
 - SeZrwunebis gancda da Seuguebloba
 - uZiloba, Tavis, muclis da sxva tkivilebi
 - Zlieri guliscema
 - depresia, gaucxoeba
 - travmuli movlenebis mexsierebidan amovardna
 - hiperagznebuloba, gaRizianeba
- alkoholis Warbi moxmareba posttravmuli stresuli aSliloba grZeldeba 4 kviraze met xans da axasiaTebis Semdegi niSnebi:
 - akviateba, travmis gacocxleba – Ramis koSmarebi, mousvenari Zili, umizezo stresuli mogonebebi, SfoTva an intensiuri fizikuri da sulieri gadaRla
- Tavis arideba – travmasTan dakavSirebuli SegrZnebebis Tavidan acilebis Zalisxmeva, travmuli gamocdilebis mniSvnelovani aspeqtების amnezia, manamde misTvis mniSvnelovani saqmianobebისადმი interesis dakargva, SezRuduli afeqturoba da emociuri gaRaribeba, narkotikiT an alkoholiT TviTmkurnaloba **stresis daZlevis gzebi**

stresis daZlevis sami ZiriTadi meTodi arsebobs, romelic unda gaiTvaliswinos socialurma muSakma individebTan muSaobisas:

- moqmedebaze orientirebulი _ stesis gamomwvev mizezTan, problemasTan dapirispireba, garemos an situaciis Secvla. amgvარი qmediTi meTodi yvelaze efeqturia stesis sasaZlevad.
- emociaze orientirebulი _ situacias ver vcvliT, amitom stesis daZleva Cveni aRqmisa da damokidebulebis SecvliT SegviZlia; anu, vcdilobT, sxva kuTxiT SevxedoT situacias.es naklebad efeqturi meTodia, radgan stესი SesaZlebelia SemdgomSi kvლav ganmeordes.
- Seguebaze orientirebulი _ situaciis Sesacvlelad efeqturi qmedebis an emociuri kontrolis Zala ar gvaqvs. erTaderTi gzaa, SeveguoT situacias.

stresis dasaZlevad mniSvnelovan rols arulebs socialuri mxardaWera, romlis mopovebaSi pirovnebas unda daexmaros socialuri muSaki. socialuri mxardaWera SegviZlia ganvixiloT rogorc:

- emociuri

mxardaWera

- daxmareba socialuri kavSirebis damyarebaSi
- benefiziaris mniSvnelovnebis dadastureba
- daxmareba sando mxardaWeris mopovebaSi
- rCeva da saWiro informaciis miwodeba
- fizikuri da materialuri daxmareba
- problemebis praqtikulad gadaWra
- gageba da Tanadgoma emociebis doneze
- reaqciebis normis farglebSi dabruneba
- adaptaciuri meqanizmebis gaZliereba
- TviTdaxmarebis da urTierTdaxmarebis sistemebis gaZliereba
- Temis resursebis da unaris gamoyeneba stresis wyaros gacnobiereba pirveli da aucilebeli safexuria.. Tu pirov-

nebam ar icis, konkretulad ra aZlierebs stress, ra ganapirobebs diskomforts, rTuli iqneba Sesatyvisi daxmarebis moZiebac.

stresTan gamklavebis mosamzadeblad gamoiyeneba `stresis sawinaRmdego acra~ _ adamiani gonebiT winaswar emzadeba iseTi stresuli situaciisaTvis, romelsac Tavs verafriT aaridebs. warmosaxvaSi iwyebis mis gaTamaSebas da eZebs daZlevis SesaZlo variantebs. stresis daZlevis aseTi meTodi iZleva imunizaciis efeqts stresis, SiSis da tkivilis winaaRmddeg.

im SemTxvevaSi, Tu pirovneba gaacnobierebs stresis wyaros da mis SesaZlo zemoqmedebas konkretul situaciaSi, `daamuSavebs~ am stress warmosaxvaSi, maSin adamians SeeZleba, am situaciebs gacilebiT ufro mSvidad da Tavdajerebulad gaumklavdes.

gamoyenebuli literatura:

1. tatanaSvili. z. (2008).
krizisis intervencia: treningis damxmare masala. saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. Tbilisi, saqarTvelo
2. Parad H.J. & Parad L.G. (2005). Crisis Intervention Book 2: The Practitioner's Sourcebook for Brief Therapy.
3. Roberts A.R. (2000). Crisis Intervention Handbook: Assessment, Treatment and Research. New York: Oxford University Press

Tavi XIV: socialuri samuSaos zedamxedveloba

es Tavi mimoixilavs socialuri muSakis profesiaSi zedamxedvelobis mniSvnelobas. socialur muSakebs awvdis informacias zedamxedvelobis administraciuli, saganmanaTleblo da mxardamWeri funqciebis Sesaxeb. yuradRebas amaxvilebs zedamxedvelobis procesze da ganixilavs socialuri momsaxurebis saagentos ufrosi socialuri muSakis rols zedamxedvelobis procesSi.

14.1 zedamxedvelobis mniSvneloba da ganmartebebi

socialuri samuSaos praqtikaSi zedamxedvelobas mniSvnelovani adgili uWiravs. zogad organizaciul konteqstSi zedamxedveloba gulisxmobs im muSakis samuSaos meTvalyureobas, romelsac SesaZloa naklebi codna an gamocdileba hqondes, Tumca zedamxedveloba ar moicavs kontrols, aramed gulisxmobs dakvalianebas profesiul sakiTxebSi, pirovnul rCevebs. socialur samuSaoSi zedamxedvelobas msgavsi, Tumca ufro vrceli datvirTa aqvs. aq zedamxedvelobis saWiroeba Seiqmna profesiuli praqtikis ganviTarebis Sedegad, aseve momxmareblis usafrTxoebis dacvis mizniT. **socialuri samuSaos praqtikaSi zedamxedveloba miznad isaxavs a) beneficiarebisTvis xarisxiani momsaxurebis miwodebis uzrunvelyofas da b) socialuri muSakis praqtikis daxvewas.**

zedamxedveloba Zlieri meqanizmia pirovnuli gaZlierebisa da profesiuli ganviTarebisaTvis. es gaxlavT Cveulebriv msgavs sferoebSi momuSave ori adamianis (zedamxedvelobis obieqti da subieqti) partnioroba. es aris sasargeblo urTierToba, romelic emyareba urTierTndobasa da pativiscemas. zedamxedveli aris erTgvari gidi, romelsac SeuZlia daexmaros praqtikoss saWiro mimarTulebis moZebnaSi SemTxvevaze muSaobisas, pirovnuli da profesiuli sakiTxebis mogvarebaSi. zedamxedveloba saWiroa rogorc damwyebi specialistebisTvis, aseve rTuli SemTxvevebis dros gamocdili specilistisTvisac ki.

14.2 socialuri samuSaos zedamxedvelobis funqciebi

socialur samuSaoSi gamoyofen zedamxedvelobis sam ZiriTad funqcias:

- administraciuli, • saganmanaTleblo da
- mxardamWeri.

zedamxedvelobis zemoaRniSnuli sami funqcia Camoayaliba socialuri samuSaos mecnierma alfred kaduSinma.¹⁴

zedamxedvelobis **administraciuli funqcia** wina planze wamoswevs organizaciul xedvas. zedamxedvelma kargad unda icodes, Tu risi miRweva surs organizacias. administraciuli zedamxedvelobis mizania, rom socialuri muSakis praqtika Seesabamebodes organizaciul strategiassa da politikas, moqmed kanonmdებlobas: imavdroulad, efeqturi samuSao garemosaTvis xelSewyoba, aseve praqtikis standartebis damkvidreba da SenarCuneba. administraciuli zedamxedveloba moicavs zegavlenas, formirebas, xelmZRvanelobas, dakvirvebas da Sefasebas socialur muSakis saqmianobisa. kaduSinis mixedviT, zedamxedvelobis administraciuli funqcia, upirvelesad, gulisxmobs organizaciis politikisa da procedurebis

¹⁴ Aalfred kaduSini, socialuri muSaki, mecnieri, romelmac umniSvnelovanesi roli iTamaSa me-20 saukuneSi socialuri samuSaos praqtikis, kvlevis, ganaTlebisა da politikis ganviTarebis saqmeSi, rogorc aSS-Si aseve, msolfios masStabiT.

saTanado, swor da efeqtur damkvidrebas. Sesabamisad, administraciuli funqcia niSnavs zedamxedvelobas socialuri muSakis praqtikaSi organizaciis politikis gasatareblad.

zedamxedvelobis

saganmanaTleblo

funqcia gulisxmobs TiToeuli socia-

luri muSakis ganaTlebisa da profesiuli ganviTarebisaTvis xelis Sewyobas, raTa daexmaros socialur muSaks Tavisi potencialis gamovlenasa da SesaZleblobis ganviTarebaSi. kaduSinis mixedviT, saganmanaTleblo funqcia niSnavs TanamSromlis codnis, Rirebulebebisa da unar-Cvevebis daxvewa-gaumjobesebas. saganmanaTleblo funqciis meSveobiT zedamxedvelobam unda gaamdidros TanamSromelTa praqtika Sesabamisi siaxleebiT. saganmanaTleblo rols zedamxedveli asrulebs informaciis miwodebiT, simulaciebis (roluri TamaSebi) SeTavazebiT, Teoriebisa da meTodebis ganxilviT, da TviTanalisis (sakuTar moqmedebaTa gaazreba, Sefaseba, kritika)SesaZleblobis micemiT. Ees ukanaskneli erT-erTi yvelaze mniSnelovani meTodia, rac exmareba zedamxedvlobis mimReb socialur muSaks SemdegSi:

- ukeT gaacnobieros sakuTari reaqtia da gadawyvetilebebi beneficiarebTan mimarTebsaSi;
- gaiazros misi da beneficiaris urTierTobis dinamika;
- Seafasos ganxorciebuli intervencia da am intervenciis Sedegebi;
- gaiTvaliswinos sakuTari praqtikis dadebiTi da uaryofiTi mxareebi sxva beneficiarebTan muSaobis dros.

zedamxedvelobis **mxardamWeri funqcia** erT-erTi mniSnelovani aspeqtia, romelic mowodebulia daexmaros socialur muSaks, daZlios samuSaosTan dakavSirebuli yoveldRiuri stresi, kmayofili iyos sakuTari saqmiT da xeli Seuwyos samuSao adgilze harmoniuli urTierTobis damkvidrebas. daxmarebaze orientirebuli profesiebis specialistebSi xSirad aRiniSneba profesiuli gadawva. gadawvisTvis damaxasiaTebeli niSnebidan yvelaze xSirad gavrcelebulia dehumanizacia, qronikuli emociuri stresi, fizikuri da emociuri gamofitva, sakuTari resursebis gamoleva, samuSaosadmi interesis dakargva da aRgznebadoba. zedamxedvelobis mxardamWeri funqcia ki profesiuli gadawvis daZlevis erT-erTi saSualebaa. kaduSinis azriT, zedamxedvelobis wina ori funqcia emsaxureba qmediTsaWiroebebs, maSin, roca mxardamWeri funqcia eqspresiuli saWiroebebisaTvis aris aucilebeli. zedamxedvelis daniSnulebaa socialuri muSakis stresuli situaciis prevencia, xolo strosis arsebobis SemTxvevSi _ daxmareba mis daZlevaSi.

zedamxedvels im socialuri muSakis winaSe, romelsac zedamxedvelobs, aqvs Semdegi valedebulebani::

- misces mas saSualeba daakvirdes da gaanalizos ganxorciebuli samuSaos procesi da Sedegi;
- daexmaros samomavlo gegmebis CamoyalibebaSi;
- gauziaros Tavisi mosazreba zedamxedvelobis mimReb pirs ganxorciebul samuSaosTan dakavSirebiT;
- daexmaros mas samuSaos ganxorcielebisaTvis aucilebeli unar-Cvevebis gamomuSavebaSi;
- daexmaros mas, raTa Seusabamos praqtika eTikur normebs da eTikuri dilemebis warmoSobis dros miiRos gadawyvetileba;
- gauwios socialur muSaks mxardaWera rogorc profesiul, aseve pirovnul aspektebSi;
- xeli Seuwyos socialur muSaks, ukeTasad dagegmos da gamoiyenos sakuTari pirovnuli da profesiuli resursebi;
- gamokveTos socialuri muSakis profesiuli zrdis saWiroebani misive praqtikis safuZvelze;
- warmoadginos konstruqciuli da miukerZoebeli kritika praqtikosis muSaobis Sesaxeb da saqmianobis srulyofis mizniT uzrunvelyos igi Sesabamisi resursebiT;

- regularulad Seafasos socialuri muSakis praqtikuli saqmianoba, gamokveTos misi dadebiTi da uaryofiTi mxareebi;

samuSaos maRali xarisxi.

- uzrunvelyos

14.3 zedamxedvelobis procesi

pirvel rigSi, unda aRiniSnos, rom zedamxedveloba gamoiyeneba rogorc damwyeb, aseve ukve gamocdil specialistebTan maTi saqmianobis Semdgomi ganviTarebis mizniT.

zedamxedvelobis sworad ganxorcielebas udidesi mniSvneloba aqvs socialuri samuSaos praqtikaSi. igi, ZiriTadad, dialogis xasiaTisa, Tumca aseve moicavs socialur muSakis praqtikaze dakvirvebasac. dakvirveba SeiZleba iyos pirdapiri da iribi. pirdapiri dakvirvebis dros zedamxedveli akvirdeba socialuri muSakisa da beneficiaris urTierTobas, SesaZloa videoCanaweris gamoyenebac (beneficiarTan winaswar SeTanxmebiT da konfidencialobis principis dacviT). am dros akvirdebian komunikaciisa da konsultaciis unar-Cvevebs. arapirdapiri dakvirvebaa, rodesac zedamxedveli ecnoba socialuri muSakis Canawerebs, magaliTad: Sefasebis formebs, samoqmedo gegmas, da sxva.

zedamxedvelobis process unda hqondes mowesrigebuli xasiaTi. zedamxedveli da socialuri muSaki winaswar emzadebian zedamxedvelobis procesisaTvis da gegmaven TanamSromlobis mizans. mosamzadebel etapze dasamuSavebeli masala moicavs Semdegis: magaliTad, SemTxvevis Canawerebis ganxilva, problemuri sakiTxis gansaxilvelad roluri TamaSis momzadeba, TviTanalizis dRiuris gacnoba da sxva.

zedamxedvelobis warmatebuli procesis erT-erTi ganmsazRvrelia mis **regulauli** xasiaTi. sasurvelia zedamxedveloba xorcieldebodes yovelkvireulad, an sul mcire, TveSi orjer. damwyebi praqtikosebisa da studentebis SemTxvevaSi, zedamxedveloba SeiZleba meti sixSiriT ganxorcieldes SemTxvevis sirTulidan da praqtikosis gamocdilebidan gamomdinare.

zedamxedvelobas SeiZleba hqondes rogorc individualuri, aseve jgufuri formati. zedamxedvelobis sesiis saSualo xangrZlivoba kviraSi 60 wuTiT unda ganisazRvrebodes (jgufuri zedamxedvelobis SemTxvevaSi sesiis zangrZlivoba

SeiZleba 2 saaTamde gaizardos) rogorc wesi, zedamxedvelobis procesi gulisxmobs SemTxvevis ganxilvas an raime iseTi sakiTxis warmodgenas, romelic praqtikosis eWvs iwvevs da zedamxedvelis profesiul azrs saWiroebs. zedamxedvelobis procesSi praqtikosi socialuri muSaki warmoadgens im sakiTxs (sakiTxebs), romelzec esaWiroeba mimarTulebis micema. es sakiTxi SeiZleba iyos **eTikur dilema** (konfliqts pirovnul Rirebulebebsa da profesiul valdebulebebs Soris), **konkretuli Carevis (intervenciis) strategia**, intervenciis ganxilva da Sefaseba, beneficiarTan dakavSirebuli rame sirTulisa Tu problemis gadawyvetis mizniT **profesiuli msjeloba**, saagentos **politikisa da prioritetebis Sesabamisoba** socialuri muSakis mier dagegmil da ganxorcielebul momsaxurebasTan, **SemTxvevis Canawerebis** (Sefasebis formebs, intervenciis gegmis, monitoringis Canawerebis, procesis Canawerebis) **ganxilva** maTi ukeTesad warmoebis mizniT, zedamxedvelobis mimRebi piri **TviTanalizis dRiuris ganxilva** da sxva. procesis mniSvnelovani komponentia zedamxedvelis mxridan sapasuxo Sefaseba. igi unda iyos konkretuli. zedamxedvelobis procesSi erToblivad unda ganxilebodes problemis mogvarebis alternatiuli gzebi. amasTan erTad, zedamxedvelobis procesi SeiZleba uzrunvelyofdes praqtikosi socialuri muSakisaTvis axali codnisa Tu unar_Cvevebis gaziarebas. mag., sakanonmdablo bazaSi cvlilebebis gacnobas konkretul miznobriv jgufTan mimarTebaSi, axali

intervenciebis an sferoSi mimdinare siaxleebis Sesaxeb informaciis micemas, organizaciis axali prioritetebisa Tu programebis gacnobas da a.S.

jgufuri

zedamxedvelobis SemTxvevaSi mniSvnelovania ara mxolod zedamxedvelis rCeva, aramed sxva praqtikosi socialuri muSakebisac. . jgufuri zedamxedveloba aZlevs saSualebas socialur muSakebs gamoTqvan azri da erToblivad imsjelon beneficiaris konkretul problemasTan dakavSirebiT. profesiul literaturaSi miTiTebulia, rom konstruqciuli kritika mizanSewonili ar aris damwyebi praqtikosebisa da studentebis mxridan. es unda gakeTdes mxolod im dros, rodesac socialuri muSakebi sferoSi gamocdili adamianebi arian.

zedamxedvelobis procesSi Sesrulebuli samuSaosa da sapauxo gamoxmaurebis dasafiqsireblad gamoiyeneba zedamxedvelobis procesis Canawerebi, romlebic unda asaxavdes Semdegs:

- zedamxedvelobis sesiis TariRi da xangrZlivoba;
- zedamxedvelobis sesiis mokle Sejameba, romelSic warmodgenili iqneba ganxiluli sakiTxebi, progresi Camoyalibebul miznebTan dakavSirebiT, micemuli Sefasebebi da rekomendaciebi da aseve warmodgenili resursebi;
- Sesasrulebeli samuSaos gegma;
- zedamxedvelobis arSemdgari sesiis detalebi (zedamxedvelobis sesiis dagegmili TariRi, mizezi, ris gamoc ver Catarda zedamxedvelobis sesia da momavali TariRi).

marTalia, profesionali zedamxedveli uSualod ar aris CarTuli beneficiarisTvis momsaxurebis miwodebaSi, magram igi arapirdapir zegavlenas axdens maTTvis momsaxurebis miwodebis xarixsze. swored amitom profesiuli zedamxedvelobis process udidesi mniSvneloba aqvs socialuri samuSaos praqtikaSi; arasaTanado zedamxedvelobis SemTxvevaSi zedamxedveli pasuxs agebs beneficiaris saWiroebaTa ugulebelyofisaTvis da misi araswori momsaxurebisaTvis.

da bolos, mniSvnelovania gaeces Semdeg kiTxvas pasuxi: U **vin SeiZleba ganaxorcielos zedamxedveloba?** pasuxi Semdegia – socialurma muSakma. Tumca, es pasuxi amomwuravi ar aris, radgan mniSvnelovania zedamxedveli socialuri muSakisTaTvis aucilebeli moTxovnebis gansazRvra. im qveynebiSi, sadac socialuri muSakis profesia ganviTarebuli da xarixsze orientirebulia, mkacrad gansazRvrulia zedamxedveli socialuri muSakis sakvalifikacio moTxovnebi da rogorc wesi, moicavs minimum samagistro xarixxs, praqtikis sul mcire orwlian gamocdilebas (praqtikis, romelic ganxorcielebulia zedamxedvelobis farglebSi) da specialur momzadebas zedamxedvelobis procesSi. qveynebi, sadac socialuri samuSao axalbeda profesiaa da ganviTarebis procesSia, sasurvelia garkveuli moTxovnebis daweseba, rogoricaa, magaliTad, samuSao gamocdileba, ganaTleba Tu sakanonmdablo ara, organizaciul doneze mainc, aseve, specialistebis momzadeba zedamxedvelobis sakiTxebze.

14.4 socialuri momsaxurebis saagentos ufrosi socialuri muSakis mier ganxorcielebuli zedamxedvelobis sfecifika

socialuri momsaxurebis saagentos bavSvze zrunvis samsaxurSi socialur muSakTa zedamxedvelobas axorcielebs ufrosi socialuri muSaki. ufrosi socialuri muSaki samuSao aRwerilobis mixedviT axorcielebs Semdeg saqmianobebis, kerZod:

- ganxilavs da anawilebs SemTxvevebs da socialur muSakTan erTad gansazRvravs SemTxvevis warmarTvis gegmas;

- exmareba mis daqvemdebarebaSi myof socialur muSakebs yovelTviuri samoqmedo gegmis Sedgenasa da ganxorcielebaSi;

- meTvalyureobsbavSvis individualuri ganviTarebis gegmis Sesrulebis process;
- organizebas uwevs ojaxisa da individualur SemTxvevaTa konferenciis mowyobas da monawileobas iRebs konferenciebSi;
- regularulad afasebs TiToeuli socialuri muSakis mier Sesrulebul samuSaos (SemTxvevebis raodenobis aRricxva, socialuri muSakis Zlieri da susti mxareebis, aseve, maTi profesiuli saWiroebis gamokveTa);
- gegmavs da axorcielebs sxvadasxva gasvliT RonisZiebebs bavSvze zrunvis sferoSi sazogadoebis informirebisaTvis;
- socialur muSakTan erTad gegmavs da atarebs treningebs mindobiTi aRmzrdelebisaTvis da zedamxedvelobas uwevs socialuri muSakebis mier treningebis Catarebas;
- zedamxedvelobas uwevs ojaxebTan dadebuli xelSekrulebebis arsebuli moTxovnebis dacvit momzadebas da uzrunvelyofs saagentos centraluri organosaTvis maT droul gadmocemas;
- ganxilavs socialuri muSakis mier momzadebul SemTxvevas da nebarTvas aZlevs SemTxvevis sabWoze wardgenas;
- TanamSomlobs saagentos regionalur samsasurTan, raTa ganaxorcielos regionaluri sabWos muSaobis materialur- teqniki uzrunvelyofa.

aRniSnuli valdebulebebidan gamomdinare, ufrosi socialuri muSakis roli zedamxedvelobis procesSi moicavs rogorc administraciul, (menejerul), ise profesiul zedamxedvelobas, romlis ZiriTadi mizania SemTxvevebze muSaobis procesSi socialuri muSakis dakvalianeba, aseve misi profesiuli zrda-ganviTarebis xelSewyoba.

gamoyenebuli literatura:

1. Barker, R. (1999). *Social Work Dictionary*. NASW Press: Washington, DC.
2. Kadushin, A. (1992). *Supervision in Social Work*. Columbia University Press: New York
3. NASW National Council on the Practice of Clinical Social Work. (1994). *Guidelines for Supervision in Clinical Social Work Practice*. NASW Press: Washington, DC.
4. Proctor B. (1967). *Supervision in Social Work*. Columbia University Press

ნამიჭეიშვილი სალომე, ასოცირებული პროფესორი, თსუ
საკითხავი მასალა მაგისტრატურის სტუდენტებისთვის
საგანი: სოციალური მუშაობა და ბავშთა დაცვა
2016 წელი

1. ბავშვის ოჯახისგან განცალკევება, განცალკევების პრევენცია,
ოჯახში რეინტეგრაცია - საერთაშორისო და ადგილობრივი
პრაქტიკა

1.1. ბავშვის ოჯახისგან განცალკევება ოჯახისგან განცალკევების
მიზეზები ხშირად სხვადასხვა სოციალური ფაქტორი, მათ შორის ოჯახური და
საზოგადოებრივი სტრესორების კომბინაცია, განაპირობებს ბავშვების
მშობლებისგან განცალკევებასა და მათ სახელმწიფო ზრუნვის სისტემაში
მოხვედრას. ეს ფაქტორებია: მშობლების, ასევე, ბავშვის გარშემო სხვა მზრუნველის
არარსებობა, სიღარიბე, უმუშევრობა, უსახლკარობა, ოჯახის წევრების
ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები, ოჯახის შემადგენლობის
შეცვლა (განქორწინება, მშობლის მეორე ქორწინება), ეთნიკური წარმომადგენლობა,
ოჯახის მიგრაცია, ძალადობა ოჯახში, ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობა და
ბავშვის ასოციალური ქცევა. ამ ფაქტორებს შორის აღმოსავლეთ ევროპასა და
ცენტრალურ აზიაში ერთ-ერთ წამყვან ფაქტორად ბავშვის შეზღუდული
შესაძლებლობა სახელდება (Rasell & Iarskaia-Smirnova, 2013). გაეროს ბავშვთა
ფონდის თანახმად, აღმოსავლეთ ევროპასა და ცენტრალურ აზიაში შეზღუდული
შესაძლებლობის მქონე ბავშვები 17-ჯერ უფრო მეტი ალბათობით ხვდებიან
ინსტიტუციებში, ვიდრე ჯანმრთელი ბავშვები (Palayret, 2012).

ბავშვის უფლებებზე ზემოაღნიშნული ფაქტორების ნეგატიური გავლენების
ნიველირება სახელმწიფოს ერთ-ერთი ამოცანაა თანმიმდევრული ოჯახის
გაძლიერების პოლიტიკის დანერგვით (UNICEF, 2010).

ასევე, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს 24-საათიან ზრუნვაში ბავშვების განთავსების საფუძვლების დაცვა. 24-საათიან ზრუნვაში ბავშვის განთავსების ლეგიტიმური საფუძვლები, ძირითადად, შემდეგია: ბავშვი არის ძალადობის მსხვერპლი, ან ძალადობის რისკის წინაშე; ბავშვი მიტოვებულია ან ორივე მშობლით ობოლია და არ არსებობს ისეთი პირი, რომელიც იზრუნებს მასზე. ხშირად ბავშვების მშობლებისგან განცალკევება ხდება შესაბამისი მიზეზების არარსებობის შემთხვევაშიც (Eurochild, 2013). სიღარიბის, გაბატონებული ცრურწმენების, შეზღუდული შესაძლებლობისა და სოციალური გარიყულობის გამო არ უნდა ხდებოდეს ბავშვის ოჯახისგან განცალკევება. ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების, ფინანსური ტრანსფერების, სოციალური საცხოვრისისა და სიღარიბის დაძლევის სხვა ზომების მეშვეობით ოჯახებმა უნდა შეძლონ, გაუმკლავდნენ ცხოვრებისეულ სირთულეებს.

ოჯახისგან განცალკევებულ ბავშვებზე ზრუნვის ფორმები ინსტიტუციური ზრუნვა დღესდღეობით თანხმდებიან იმაზე, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა არ შეესაბამება უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომას (Parker, 2011). ინსტიტუციური ზრუნვის კულტურისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ელემენტები: დეპერსონალიზაცია, მკაცრი რუტინები, კოლექტიური მოპყრობა და სოციალური გაუცხოება. დაწესებულების ზომა და ბავშვთა რაოდენობა პროპორციულ კავშირშია ინსტიტუციური კულტურის თავისებურებებთან. რაც უფრო დიდი ზომის არის დაწესებულება, ბავშვებს ინდივიდუალური განვითარებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის უფრო ნაკლები შანსები აქვთ (Costa, 2012).

ინსტიტუციურ ზრუნვას შეუძლია გრძელვადიანი გავლენის მოხდენა ბავშვის ჯანმრთელობასა და ფსიქო-სოციალურ განვითარებაზე (Browne, 2009). ბავშვებს, რომლებიც იზრდებიან ინსტიტუციებში, არ უყალიბდებათ უწყვეტი მიჯაჭვულობის გრძნობა ძირითად მზრუნველთან ამ ტიპის ზრუნვის ფორმისთვის დამახასიათებელი რიგიდულობისა და არაინდივიდუალური გარემოს გამო (Williamson & Greenberg, 2010). ინსტიტუციური ზრუნვის გავლენა გრძელვადიანია და მისი ეფექტები

ვლინდება 18 წლის შემდეგაც, როდესაც გარემოსთან ადაპტაციის პრობლემები იჩენს თავს განათლების მიღებისა და დასაქმებისას (Mare, 2006). ხშირია სკოლის მიტოვება, დაუსაქმებლობა, უსახლკარობა, კანონთან კონფლიქტში ყოფნა, რაც, თავის მხრივ, სიღარიბესა და სოციალურ გარიყულობას განაპირობებს.

ინსტიტუციური ზრუნვა განსაკუთრებით საზიანოა 3 წლამდე ბავშვებისთვის. (UNICEF, 2011). გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის მიხედვით, ადრეული ბავშვობის განმარტება უნდა მოიცავდეს ყველა ბავშვს 8 წლამდე (The UNICEF Innocenti Research Centre, 2006; Committee on the Rights of the Child, 2005, par. 4). ოჯახზე დაფუძნებული ზრუნვა უნდა იყოს ერთადერთი ალტერნატივა ამ ასაკის ბავშვებისთვის (United Nations, 2006). ხოლო 8 წლის ზემოთ ბავშვებისთვის ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რომ ისინი აღიზარდონ ოჯახურ გარემოში, ან ოჯახზე დაფუძნებულ ალტერნატიულ მომსახურებაში.

ინსტიტუციური ზრუნვა, რომელშიც, ასევე, იგულისხმება მცირე საოჯახო ტიპის სახლები, ბავშვებისთვის უნდა იყოს უკიდურესი ზომა (Council of Europe, 2005).

ზრუნვის ალტერნატიული ფორმები ოჯახისგან განცალკევებული ბავშვებისათვის ინსტიტუციური ზრუნვის ალტერნატივაა ოჯახსა და თემზე დაფუძნებული ზრუნვა (ნათესაური მინდობით აღზრდა ¹⁵ ; მინდობით აღზრდა ¹⁶ ; ოჯახზე დაფუძნებული ზრუნვის სხვა სახეები; ზედამხედველობის ქვეშ ნახევრად დამოუკიდებელი და დამოუკიდებელი ცხოვრების ფორმები³).

ერთი მხრივ, რეზიდენტული ზრუნვა, რომელიც ერთი ინსტიტუციის ფარგლებში ბევრ ბავშვს ემსახურება, უფრო იაფი ჯდება, ვიდრე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმები, თუმცა ამ შემთხვევაში ზრუნვის სტანდარტების ხარისხი და ბავშვის ფუნდამენტური უფლებები არ არის გათვალისწინებული

¹⁵ ოჯახზე დაფუძნებული ზრუნვა – ბავშვი განთავსებულია ნათესავებთან.

¹⁶ კომპეტენტური ორგანოს მიერ ბავშვების განთავსება ხდება ოჯახში, რომელიც არ არის ბავშვის ნათესავი.

³ ახალგაზრდები ცხოვრობენ ბინებში რეგულარული ზედამხედველობის ქვეშ და იღებენ სახელმწიფო მხარდაჭერას.

(Costa, 2012). მეორე მხრივ, დაბალი ხარისხის ინსტიტუციური ზრუნვა სახელმწიფოს გრძელ ვადაში უფრო ძვირი უჯდება სოციალური კეთილდღეობის, ჯანმრთელობისა და საჯარო უსაფრთხოების ხარჯების გამო. მიუხედავად იმისა, რომ მაღალი ხარისხის ოჯახსა და თემზე დაფუძნებული მომსახურება ძვირია, კომპლექსური და სპეციალური საჭიროებების მქონე ბავშვებისთვის პრიორიტეტი უნდა მიეცეს ბავშვის ცხოვრების ხარისხს (Costa, 2012). ამავე დროს, ბავშვთა მომსახურებების რეფორმა, რომელიც აქცენტს აკეთებს ადრეულ ინტერვენციაზე, ოჯახის მხარდაჭერასა და რეინტეგრაციაზე, საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს, დაზოგოს დანახარჯები გრძელვადიან პერსპექტივაში (Costa, 2012).

ინსტიტუციებიდან გადასვლა ოჯახსა და თემზე დაფუძნებულ ზრუნვაზე თანამედროვე მიდგომების მიხედვით, ოჯახზე დაფუძნებული ზრუნვა უნდა იყოს ერთადერთი ალტერნატივა ბავშვებისთვის (ევროპული კონვენცია ბავშვთა უფლებების შესახებ, 1996). დეინსტიტუციონალიზაცია, ეს ტერმინი გავრცელებული განმარტების მიხედვით, გულისხმობს დიდი ზომის დაწესებულებების დახურვას, თუმცა ეს ტერმინი არ მოიაზრებს მხოლოდ დიდი ზომის დაწესებულებების დახურვას, არამედ ინსტიტუციებიდან გადასვლას ოჯახსა და თემზე დაფუძნებულ ზრუნვაზე (Bilson & Harwin, 2003). დეინსტიტუციონალიზაცია ქვეყნის ალტერნატიული ზრუნვის სისტემის რეფორმირების პროცესია, რომლის მიზნები შემდეგია: ინსტიტუციურ ზრუნვაზე დამოკიდებულების შემცირება ოჯახისა და თემზე დაფუძნებული ზრუნვისა და მომსახურებების მიწოდების გაზრდით; ბავშვების მშობლებისგან განცალკევების პრევენცია მათთვის ადეკვატური მხარდაჭერის მიწოდებით; ზრუნვის სისტემიდან გასვლისთვის ახალგაზრდების მომზადება, მათი სოციალური ინკლუზიის ხელშეწყობა და უმტკივნეულო გადასვლა დამოუკიდებელ ცხოვრებაზე (SoS

Children's Villages International & International Social Service, 2009).

„ჭიშკრის დარაჯობის“ მექანიზმი ეფექტიანი „ჭიშკრის დარაჯობის“ („გეითქიფინგის“) მექანიზმის არსებობა აუცილებელია იმისთვის, რომ ბავშვის

ოჯახიდან გამოყვანა განხილული იყოს, როგორც უკანასკნელი ზომა (Bilson & Harwin, 2003). „ჭიშკრის დარაჯობის“ მექანიზმი სთავაზობს რა ბავშვებსა და ოჯახებს ოჯახის მხარდამჭერ მომსახურებებს, უზრუნველყოფს, რომ ბავშვის ოჯახიდან გამოყვანა იყოს უკიდურესი ზომა. „ჭიშკრის დარაჯობა“ გულისხმობს ინსტიტუციებში/დან, მათ შორის მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში/დან (თუმცა არა მხოლოდ, არამედ მთლიანად 24-საათიან ზრუნვაში/დან, რომელიც ასევე მოიცავს მინდობით აღზრდასაც) ბავშვების შესვლისა და გამოსვლის კონტროლს. „ჭიშკრის დარაჯობა“ შეთანხმებული ღონისძიებების ერთობლიობაა, რომლებიც უზრუნველყოფს ოჯახის დამხმარე მომსახურებებსა და დახმარებებზე ხელმისაწვდომობას და იცავს ბავშვს 24-საათიანი ზრუნვის სისტემაში განთავსებისგან. ეს უკანასკნელი კი ხორციელდება საკანონმდებლო ზომების გატარებით (მორატორიუმის გამოცხადება, ჩარიცხვის საკანონმდებლო მოთხოვნების გამკაცრება), ასევე, ეკონომიკური ზომების განხორციელებით (ადგილობრივი მთავრობები, ინსტიტუციების ნაცვლად, აფინანსებენ სათემო ზრუნვას).

იმ შემთხვევაში, თუ ბავშვის ოჯახიდან გამოყვანა უკიდურესი აუცილებლობაა, მაშინ შეიძლება იყოს განხილული ოჯახის ჩამნაცვლებელი შემდეგი მომსახურებები: ნათესაური მინდობით აღზრდა (ოჯახზე დაფუძნებული ზრუნვა, როდესაც ბავშვი განთავსებულია ნათესავებთან); მინდობითი აღზრდა (კომპეტენტური ორგანოს მიერ ბავშვი განთავსებულია ოჯახში, რომელიც არ არის ბავშვის ნათესავი. ეს ოჯახი წინასწარ შერჩეული, შეფასებული და დამტკიცებულია კომპეტენტური ორგანოს მიერ და, ასევე, რეგულარული ზედამხედველობისა და მონიტორინგის ქვეშ იმყოფება); ოჯახზე დაფუძნებული სხვა ტიპის ზრუნვის ფორმები; რეზიდენტული ზრუნვა (მიეწოდება არა ოჯახზე დაფუძნებულ გარემოში, არამედ ინსტიტუციურ გარემოში, სადაც უზრუნველყოფილია ბავშვის უსაფრთხოება და მისი განთავსება შეიძლება გადაუდებელ სიტუაციებში. არსებობს როგორც ტრანზიციული, ასევე, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი პერიოდისთვის. რეზიდენტული/ინსტიტუციური ტიპის დაწესებულებაა მაგ. მცირე საოჯახო ტიპის სახლები); ზედამხედველობის ქვეშ დამოუკიდებელი ცხოვრების ფორმები (ახალგაზრდები ცხოვრობენ ბინებში

რეგულარული ზედამხედველობის ქვეშ და იღებენ მხარდაჭერას, ძირითადად, მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლისგან (SOS

Children's Villages International; International Foster Care Organization; & International Federation of Educative Communities, 2007).

დეინსტიტუციონალიზაციის რეფორმის ფარგლებში შექმნილ ახალ სახლებში, სადაც ხდება ბავშვების გადაყვანა დიდი ზომის დაწესებულებებიდან, ხშირ შემთხვევაში ადგილი აქვს მიჯაჭვულობისა და სიტბოს ნაკლებობას (ორგანიზაცია „ევროჩაილდის“ წვერი ქვეყნების გამოცდილებით). თუ ახალი ჩვევები, მენტალიტეტი, ბავშვებთან მუშაობის გზები და მეთოდები არ იქნა დანერგილი და წახალისებული ადმინისტრაციის მიერ, დიდი რისკია, რომ ეს ახალი სახლები „პატარა ინსტიტუციებად“ დარჩეს (Eurochild, 2014).

მიჯაჭვულობის თეორია მიჯაჭვულობის თეორია ერთ-ერთი ყველაზე მეტად შესწავლილი თეორიაა დღეს ფსიქოლოგიაში. მიჯაჭვულობის თეორია საფუძველს იღებს მეოცე საუკუნის 40-იანი წლებიდან. მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდგომ მრავალი ადამიანი დარჩა უსახლკაროდ, ბევრი ბავშვი დაობლდა. მათ უმეტესობას ცხოვრებაში სერიოზული ფსიქოლოგიური პრობლემები შეექმნათ. ამ პერიოდში ბრიტანელმა ფსიქიატრმა და ფსიქოანალიტიკოსმა ჯონ ბოულბიმ შეიმუშავა მიჯაჭვულობის თეორია. ბოულბი, რომელიც ამ თეორიის მამად ითვლება, დაინტერესდა იმ გავლენით, რასაც ახდენს მშობლებთან ბავშვის ადრეული განშორება მისი პიროვნების განვითარებაზე.

ჩვენი ინტერესი აღნიშნული თეორიისადმი განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ სწორედ მიჯაჭვულობის თეორიამ დაუდო საფუძველი დასავლეთში ბავშვების მშობლებისგან განცალკევების პრევენციის პოლიტიკებისა და კოლექტიური ზრუნვის მოდელის უარყოფას.

მიჯაჭვულობის მოდელი ხსნის ჩვილი ბავშვის ქცევის თავისებურებებს მზრუნველთან ურთიერთობის, მასთან განშორებისა და კვლავ შეხვედრისას. მიჯაჭვულობა ჩვილობისას ყალიბდება და გრძელდება მთელი სიცოცხლის მანძილზე

(Elliot & Reis, 2003). ბოულბისა და ეინსვორტის შრომებში საკვანძო სიტყვებია: ემოციური კავშირი, მიჯაჭვულობა და მიჯაჭვულობის ქცევა. მიჯაჭვულობა არის ძლიერი ურთიერთკავშირი ადამიანებს შორის, რომელიც განუსაზღვრელი დროით ნარჩუნდება, მაშინაც კი, როცა ეს ადამიანები ერთმანეთს სცილდებიან. ეს არის ემოციური კავშირის ქვესახეობა, რომელიც დროსაც ემოციურ ურთიერთობას თან ახლავს დაცულობას გრძნობა (საქართველოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის და მედიცინის განვითარების ფონდი, 2011). ბოულბის თანახმად, ბავშვის ემოციური მიჯაჭვულობა უფროსისადმი არის ევოლუციურად მნიშვნელოვანი რეაქცია, რომელიც განაპირობებს მის გადარჩენას, ვინაიდან ის უზრუნველყოფს როგორც დაცულობის გრძნობის ფორმირებას, აგრეთვე, მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას). ბოულბის თეორიის თანახმად, განვითარების პროცესში ბავშვი გადის მასზე მზრუნველის, ჩვეულებრივ, დედისადმი მიჯაჭვულობის განვითარების ფაზების სერიას და მზრუნველს, როგორც "უსაფრთხოების ბაზას" იყენებს. ბოულბის მიხედვით, ჩვილის ურთიერთობა მშობლებთან იწყება თანდაყოლილი სიგნალებით, რომლებიც აიძულებენ უფროსს, ბავშვს ყურადღება მიაქციოს. მიჯაჭვულობა და შემეცნების სისტემები ცენტრალურია ამ თეორიაში. მოზრდილის მიმართ მიჯაჭვულობის გარეშე ბავშვი სრულფასოვნად ვერ ვითარდება. პოზიტიური ემოციური კავშირი მოზრდილსა და ბავშვს შორის ეხმარება მას, დაძლიოს შიში, შფოთვა, გაუმკლავდეს სტრესს და შეიმეცნოს სამყარო. პოზიტიური მიჯაჭვულობა ბავშვის ლოგიკური აზროვნების განვითარებას, ემოციური იმპულსების კონტროლის უნარის ფორმირებას, საკუთარი თავის მიმართ პატივისცემის გაჩენას, საკუთარი და სხვა ადამიანების გრძნობების აგების უნარის გამომუშავებას, სხვა ადამიანებთან საერთო ენის გამონახვას უწყობს ხელს. მიჯაჭვულობის დარღვევა ზეგავლენას ახდენს არა მარტო სოციალურ კონტაქტებზე, სინდისზე, პირადი ღირსების გრძნობების ჩამოყალიბებაზე, ემპათიის უნარზე, არამედ ის ბავშვის ემოციური, სოციალური, ფიზიკური და გონებრივი განვითარების შეფერხებას იწვევს. მიჯაჭვულობის პატერნი შეიძლება გადაეცეს ერთი თაობიდან მეორეს, ანუ ბავშვობის გამოცდილება გავლენას

ახდენს საკუთარ შვილებთან ემოციური კავშირის ფორმირებაზე (საქართველოს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის და მედიცინის განვითარების ფონდი, 2011). ასევე, ამ თეორიის მიხედვით, ჩვილობისას ჩამოყალიბებული მიჯაჭვულობა გავლენას ახდენს ზრდასრულობაში მჭიდრო ემოციური კავშირების ჩამოყალიბების უნარზე. ბევრი სირთულე ქცევასა და სოციალურ ადაპტაციაში, რომლებიც აქვთ ბავშვებს, დაკავშირებულია ბავშვსა და მშობელს შორის ურთიერთობის დარღვევასთან. ბოულბიმ შექმნა საფუძვლები ეინსვორტის მიჯაჭვულობის თეორიისთვის. ეინსვორტის მიხედვით, მიჯაჭვულობა უვითარდება პრაქტიკულად ყველა ბავშვს, მაგრამ მისი ხასიათი მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან. ეინსვორტის თანახმად, მიჯაჭვულობა თანდათან ყალიბდება და მასში აისახება ის მოლოდინები, რომლებიც ბავშვს დედის მიმართ აქვს. ბავშვის რეაქცია სტრესზე და მზაობა, მიმართოს დედას თანაგრძნობისთვის, დამოკიდებულია ბავშვის გამოცდილებაზე და იმაზე, თუ რას ელის ის დედისგან. ეინსვორტი წლების განმავლობაში აკვირდებოდა ადრეული ასაკის ბავშვების (12-18 თვე) და მათი დედების ურთიერთობას. მიჯაჭვულობის ხარისხის შესაფასებლად მან თავის კოლეგებთან ერთად შექმნა კვლევის პროცედურა - „უცნობი ადამიანის სიტუაცია“. ეინსვორტის მიხედვით, „უცნობი ადამიანის სიტუაციაში“ ბავშვები განსხვავებულად იქცევიან - თავისი გამოცდილებიდან გამომდინარე, განსხვავებულად რეაგირებენ ოთახიდან დედის გასვლაზე, ოთახში უცნობის შემოსვლაზე და, რაც ყველაზე მთავარია, დედის დაბრუნებაზე.

ეინსვორტმა გამოყო მიჯაჭვულობის 4 ტიპი: სანდო მიჯაჭვულობა, განრიდებული მიჯაჭვულობა, ამბივალენტური მიჯაჭვულობა, დეზორგანიზაციული მიჯაჭვულობა. სანდოდ მიჯაჭვული ბავშვებისთვის მშობელი განიხილება, როგორც სანდო ბაზა. ბავშვმა იცის, რომ როცა მას დასჭირდება, მშობელი ყოველთვის იქნება მისთვის ემოციურად ხელმისაწვდომი. განრიდებული და ამბივალენტური მიჯაჭვულობის მქონე ბავშვები დარწმუნებულები არ არიან იმაში, რომ მშობლის ნდობა შეიძლება და ფსიქოლოგიური თუ ფიზიკური საფრთხის დროს ისინი იქნებიან დაცულნი და

მიიღებენ თანაგრძნობას მშობლისგან. მიუხედავად ზემოთ აღნიშნულისა, არასანდო მიჯაჭვულობის ეს ორი ტიპი უზრუნველყოფს დაცვის გარკვეულ ხარისხს. დეზორგანიზაციული მიჯაჭვულობა ეს არის მიჯაჭვულობის ყველაზე სუსტი ტიპი.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ლიტერატურაში ვხვდებით მშობლებს შორის ურთიერთობის გავლენის მნიშვნელობას მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბებაზე. მშობლების კონფლიქტი გავლენას ახდენს ბავშვს ან მოზარდს და დედას შორის სანდო მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბებაზე, რაც ამცირებს მშობლობის ეფექტიანობას (Markiewicz, Doyle, & Brendgen, 2001). ამასთანავე, დაძაბულმა ცოლ-ქმრის ურთიერთობამ შეიძლება, გამოიწვიოს მამის მარგინალიზაცია ოჯახში და გახადოს იგი ფიზიკურად და ემოციურად მიუწვდომელი ბავშვებისთვის (Markiewicz, Doyle, & Brendgen, 2001).

მიჯაჭვულობის თეორიის კრიტიკოსები არიან ჰარისი (Harris, 1998) და ფილდი (Field, 1996). ისინი არ ეთანხმებიან ამ თეორიას და მიაჩნიათ, რომ მშობლის როლზე აქცენტი გადამეტებულია მიჯაჭვულობის თეორიაში. ჰარისი, ასევე, არ იზიარებს დაშვებას აღზრდის შესახებ. ის მიიჩნევს, რომ თანატოლებს დიდი გავლენა აქვთ ბავშვის პიროვნების ჩამოყალიბებაზე, ასევე, იმ გარემოს, რომელშიც ბავშვი იზრდება. ჰარისს მიაჩნია, რომ მშობლები არ აყალიბებენ ბავშვის პიროვნებას ან ხასიათს, არამედ მშობლებზე მეტი გავლენა თანატოლებს აქვთ. თუმცა, ამ კრიტიკის საპასუხოდ უნდა აღინიშნოს, რომ მიჯაჭვულობის თეორია დიდ აქცენტს აკეთებს აღზრდის მნიშვნელობაზე, რადგან ბავშვებს ცხოვრების კარგა ხნის მანძილზე ხელმძღვანელობენ მშობლები. ბუნება და თანდაყოლილი თვისებები მხოლოდ მაშინ იძენს მნიშვნელობას, როდესაც ბავშვები იზრდებიან, იძენენ მეგობრებს, ხელმძღვანელობენ ინსტინქტებით, ფიქრებით და მათთვის წამყვანია, რასაც მათი თანატოლები ფიქრობენ და გრძნობენ.

ამ თეორიის კრიტიკული მიმოხილვის შედეგად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ, ერთი მხრივ, ვეთანხმებით, ჰარისის მოსაზრებას, რომ გენები თამაშობს მნიშვნელოვან როლს ბავშვის აღზრდაში, თუმცა, ამავდროულად, მივიჩნევთ, რომ

გარემო, რომელშიც ბავშვი იზრდება და ასევე, ის, თუ როგორ აღვზრდით, როგორ ვურთიერთობთ ბავშვთან, გავლენას ახდენს ბავშვის პიროვნების ჩამოყალიბებაზე. მიჯაჭვულობის პატერნები შეიძლება შენარჩუნებული იყოს მთელი ცხოვრების განმავლობაში. მიუხედავად ამისა, ადამიანთა უმრავლესობას აქვს პიროვნული ზრდის პოტენციალი, თუმცა ამისათვის მათ შეიძლება დასჭირდეთ პროფესიული დახმარება.

1.2. ოჯახისგან განცალკევების პრევენცია და ბიოლოგიურ ოჯახში რეინტეგრაცია

ბავშვზე ზრუნვის სისტემის მთავარი მიზანია ბიოლოგიური ოჯახისგან ბავშვების განცალკევების პრევენცია. ბავშვის ოჯახისგან განცალკევების მთავარი ამოცანა კი მათი კვლავ ოჯახში რეინტეგრაციაა¹⁷ (Costa, 2012).

ზრუნვის სისტემიდან გასვლა ოჯახის ჩამნაცვლებელი 24 საათიანი ზრუნვის სისტემიდან გასვლის ორი ფორმა არსებობს (შვილად აყვანის გარდა, რომელიც ამ ნაშრომში არ არის განხილული): ბავშვის ოჯახში რეინტეგრაცია (ბავშვის დაბრუნება თავის ბიოლოგიურ ოჯახში ან ნათესავებთან); ბავშვის მიერ დამოუკიდებელი ცხოვრების დაწყება (როდესაც ბავშვი აღწევს მოწიფულობას, აქვს შესაძლებლობები, ცოდნა და იღებს საკმარის დახმარებას, რათა შეძლოს დამოუკიდებლად ცხოვრება).

ბავშვის ბიოლოგიურ ოჯახში ან ნათესავების ოჯახში რეინტეგრაციისას მნიშვნელოვანია ოჯახის მომზადება ბავშვის მისაღებად, გაწყვეტილი კავშირების აღდგენა და ოჯახისთვის მხარდამჭერი ფსიქო-სოციალური მომსახურებებისა და მატერიალური მხარდაჭერის მიწოდება. რეინტეგრაციის დროს სოციალური მუშაკი არის შემთხვევის მთავარი მენეჯერი, რომელიც შეიმუშავებს ინდივიდუალურ გეგმას შემთხვევასთან დაკავშირებით, განსაზღვრავს, თუ რა მომსახურება სჭირდება ოჯახს,

¹⁷ ბავშვის დაბრუნება ბიოლოგიურ ოჯახში ან ნათესავებთან.

უწევს კონსულტირებას ოჯახის წევრებსა და ბავშვს, აკავშირებს მათ სხვადასხვა მომსახურებასთან, ახორციელებს რეგულარულ ზედამხედველობას, მონიტორინგს და სთავაზობს მხარდაჭერას ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში (Eurochild, 2014).

დამოუკიდებელ ცხოვრებაზე გადასვლა ხანგრძლივი პროცესია, რომელიც იწყება მოზარდობის პერიოდიდან და 21 წლამდე, ან მის შემდეგაც გრძელდება. ზოგადად, ახალგაზრდებს შეუძლიათ, დაეყრდნონ თავიანთ ოჯახებს, იწყებენ რა სწავლას, მუშაობასა და საზოგადოებაში ინტეგრაციას; ხოლო სახელმწიფო ზრუნვაში გაზრდილი ბავშვები, როგორც წესი, ოჯახებისგან მსგავს მხარდაჭერას მოკლებულნი არიან (SoS Children's Villages International & International Social Service, 2009). ისინი მოწყვლადები არიან ტრავმირებული ბავშვობის გამო. უმნიშვნელოვანესია, რომ ზრუნვის სისტემის დატოვების პროცესი კარგად დაიგეგმოს და მოხდეს მათი ამ პროცესისთვის მომზადება. რაც უფრო ადრეულ ეტაპზე დაიწყება ზრუნვის დატოვებისათვის მზადება, უფრო უკეთესია, რადგან ახალგაზრდა ფსიქოლოგიურად, კოგნიტურად და სოციალურად უფრო მოწიფული შეხვდება თავის ცხოვრებაში ამ ახალ ეტაპს (UNICEF, 2010). დამოუკიდებელ ცხოვრებაზე გადასვლის პროცესში ახალგაზრდას მხარს უნდა უჭერდეს სპეციალისტი, რომელიც მის დამოუკიდებელ ცხოვრებაზე გადასვლის პროცესს ფასილიტაციას გაუწევს. საცხოვრებლისა და ფინანსური შემწეობის გარდა, ახალგაზრდა ფსიქოლოგიურად კარგად უნდა მომზადდეს, პოზიტიური თვითშეფასება უნდა ჰქონდეს, ასევე, ჰქონდეს უნარები, დაამყაროს და შეინარჩუნოს ურთიერთობები (Eurochild, 2014).

ოჯახის მხარდამჭერი პოლიტიკები ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიხედვით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი დაცული უნდა იყოს ბავშვის ოჯახის მხარდაჭერით (UNICEF, 2007). აღნიშნული კონვენციის მე-18 მუხლის მიხედვით, „კონვენციაში გამოკვეთილ უფლებათა განხორციელების გარანტიის შექმნისა და ხელშეწყობის მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები სათანადო დახმარებას უწევენ მშობლებსა და კანონიერ მეურვეებს მათი მოვალეობის შესრულებაში, აღზარდონ ბავშვი და უზრუნველყოფენ ბავშვზე ზრუნვის ინსტიტუტების, მექანიზმებისა და

მომსახურებების განვითარებას ბავშებისათვის“. კონვენციის მე-9 მუხლი ხაზს უსვამს ოჯახში ცხოვრების უპირატესობას. “ბავშვს უფლება აქვს, არ დაშორდეს თავის მშობლებს, იმ შემთხვევათა გამოკლებით, როცა კომპეტენტური ორგანოები, სასამართლო გადაწყვეტილების თანახმად, განსაზღვრავენ, რომ ასეთი დაშორება აუცილებელია და უკეთ ემსახურება ბავშვის ინტერესებს”. 27-ე მუხლი აღნიშნავს სახელმწიფოს ვალდებულებას, უზრუნველყოს ბავშვიანი ოჯახები მატერიალური დახმარებითა და მხარდაჭერის პროგრამებით. მე-19 მუხლი, ბავშვის უფლება, დაცული იყოს ყველა ტიპის ძალადობისგან, ყურადღებას ამახვილებს ისეთი სოციალური პროგრამების დანერგვის აუცილებლობაზე, რომელთა მიზანია პრევენციული ღონისძიებების გატარება ბავშვიანი ოჯახების დასახმარებლად.

სახელმწიფოსა და ოჯახს შორის ურთიერთობა უმნიშვნელოვანესია ბავშვის უფლებების რეალიზებისათვის. ეს უფლებები უნივერსალურია და მოიცავს ბავშვის განვითარების ყველა ეტაპს. მხარდაჭერა განსაკუთრებით ეფექტიანია ბავშვის ადრეული განვითარებისა და მოზარდობის ეტაპზე (ბავშვის უფლებების კონვენცია, 1989).

ბავშვთა კეთილდღეობის პოლიტიკისთვის ცენტრალურია პოზიტიური მშობლობის მხარდაჭერა. პოზიტიური მშობლობა, ეფუძნება რა ბავშვის უფლებების აღიარებას, გულისხმობს ბავშვზე ზრუნვას, ზედამხედველობას, გაძლიერებასა და არაძალადობრივ აღზრდას (Council of Europe, 2006).

ბავშვზე ზრუნვის პოლიტიკაში მნიშვნელოვანია კონსოლიდირებული საზოგადოების ჩამოყალიბების პრინციპი, რაც გულისხმობს სახელმწიფოს ინვესტიციას ბავშვიან ოჯახებში. ევროპული მიდგომები აქცენტს აკეთებს, ერთი მხრივ, უნივერსალური პოლიტიკების არსებობაზე, ხოლო, მეორე მხრივ, დამატებითი მიზნობრივი პოლიტიკების შემუშავებაზე, რომლებიც ორიენტირებულია მოწყვლად მოსახლეობაზე და, ამავდროულად, არ უნდა ახდენდეს მათ სტიგმატიზაციას (Council of Europe, 2006).

ოჯახის მხარდამჭერი პოლიტიკების ამოცანები შემდეგია: შრომის ბაზარზე მშობლების მონაწილეობის მხარდაჭერა, რაც გულისხმობს მათ დახმარებას, წარმატებით შეათავსონ ოჯახი და პროფესიული ცხოვრება; ადრეული ბავშვობის პერიოდში განათლებასა და ზრუნვაში ინვესტირება; ადეკვატური ცხოვრების სტანდარტების შეთავაზება ოჯახებისთვის სხვადასხვა ბენეფიტის კომბინირების მეშვეობით; ბავშვების მხარდაჭერა, მონაწილეობა მიიღონ თამაშში, კულტურულ ცხოვრებასა და გადაწყვეტილებების მიღებაში; ოჯახის მხარდამჭერი და ალტერნატიული ზრუნვის მომსახურებების გაძლიერება (Council of Europe, 2006).

ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება აძლიერებს და ინარჩუნებს ოჯახის მთლიანობას. მას შეუძლია მშობლების კომპეტენციების ჩამოყალიბება და ოჯახის ცხოვრების ხარისხის გაზრდა, რაც აისახება ოჯახში ბავშვების მდგომარეობაზე (Eurochild, 2013). ამ ტიპის მომსახურების მიმართულებებია: მშობლების განათლება, ბავშვზე ზრუნვაში დღის განმავლობაში დახმარება, ოჯახებისთვის სამართლებრივი კონსულტაციები, ოჯახის/ინდივიდუალური თერაპიული მხარდაჭერა და მომსახურებებთან დაკავშირება. უფრო კონკრეტულად, სახელმწიფომ შემდეგი ტიპის მომსახურების მეშვეობით უნდა გააძლიეროს ოჯახები: ოჯახის დაგეგმვა; პრე-ნატალური ზრუნვა; ჩვილობაში მიტოვების პრევენცია (მაგ. გადაუდებელი მხარდაჭერა სამშობიარო სახლებში); ადრეული ბავშვობის მომსახურება (მაგ. დღის ცენტრები, სადაც ბავშვებს შეუძლიათ, ისწავლონ და ითამაშონ); მომსახურება მშობლობის უნარ-ჩვევების გასაძლიერებლად; კრიზისში მყოფი ოჯახებისთვის გადაუდებელი მომსახურება (მაგ. კონსულტირება, გადაუდებელი მინდობით აღზრდა); სკოლის შემდგომი ზრუნვა; სპეციალიზებული მომსახურება და ფინანსური მხარდაჭერა კომპლექსური/სპეციალური საჭიროებების მქონე ბავშვებისთვის; დასაქმების ხელშემწყობი სათემო ცენტრები და იურიდიული კონსულტაციები. ეს მომსახურებები, შესაძლოა, კონცენტრირებული იყოს ერთ ლოკაციაში („one stop shop”

მოდელი), რომელიც თემის მაცხოვრებლებს მხარდამჭერი მომსახურებების ფართო სპექტრს სთავაზობს (Bilson & Harwin, 2003).

ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების ეფექტიანობის მტკიცებულებები, ძირითადად, მოიპოვება მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში. დასტურდება მათი დადებითი გავლენა დაბადების რეგისტრაციაზე, ბავშვთა შრომაზე, ბავშვთა ქორწინებასა და ოჯახების დაშლის პრევენციაზე. ამასთანავე, სიღარიბის შემცირების სტრატეგიებს გავლენა აქვთ ბავშვთა ძალადობის შემცირებაზე (Barrientos, Byrne, Pena, & Villa, 2013).

ბავშვისა და ოჯახის მხარდაჭერა სოციალური დაცვის კონტექსტში მშობლობა განსაკუთრებით რთულდება სოციალური გარიყულობის რისკების არსებობისას. ამდენად, ოჯახებისთვის უმნიშვნელოვანესია სოციალური უფლებების გარანტიები. გაეროს ბავშვთა ფონდი ცენტრალურ ადგილს ანიჭებს ოჯახისა და მშობლობის მხარდაჭერას სოციალური დაცვის დღის წესრიგში. ფონდის მიხედვით, სოციალური დაცვა განისაზღვრება როგორც საჯარო და კერძო პოლიტიკებისა და პროგრამების ერთობლიობა, რომელთა მიზანია პრევენცია, სიღარიბისა და დეპრივაციის გამომწვევი ეკონომიკური და სოციალური მოწყვლადობის შემცირება და აღმოფხვრა (UNICEF, 2012 a). სოციალური დაცვის უფლებას ფონდი განმარტავს, როგორც საბაზისო შემოსავალზე, ჯანდაცვის ძირითად მომსახურებებზე, თავშესაფარსა და საცხოვრისზე, წყლისა და სანიტარულ პირობებზე, საკვებსა და განათლების ყველაზე საბაზისო ფორმებზე ხელმისაწვდომობის უფლებას.

ხანგრძლივ პერიოდში დაკვირვების მეთოდით განხორციელებულმა ნორვეგიულმა კვლევამ (NOVA, 2009) აჩვენა, რომ სიღარიბე ნეგატიურ გავლენას ახდენს ბავშვების განვითარებასა და მშობლობაზე, რაც საჭიროს ხდის ოჯახის მხარდამჭერი საჯარო პოლიტიკების არსებობას.

უკვე დიდი ხანია, არსებობს სოციალური დაცვის მოქმედი სისტემები, მაგრამ, ძირითადად, შედარებით განვითარებულ ქვეყნებში. დღესდღეობით გამოცდილება ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებშიც გვიჩვენებს, რომ შესაძლებელია, სოციალური

დაცვის გარკვეული ფორმა არსებობდეს ყველა ქვეყანაში (Global Coalition for Social Protection Floors, 2014).

სოციალური დაცვა ერთ-ერთ ფუნდამენტს წარმოადგენს მონაწილეობის, სამართლიანობისა და მდგრადობის პრინციპებზე დაფუძნებული განვითარებისათვის. ასევე, სოციალური დაცვის სისტემა ზრდის გამძლეობას ბუნებრივი და ადამიანის მიერ გამოწვეული კატასტროფების, ეკონომიკური და სოციალური კრიზისების მიმართ (Global Coalition for Social Protection Floors, 2014). ეკონომიკური კრიზისის პირობებში გატარებული პოლიტიკაც კი უნდა განსაზღვრავდეს მინიმალურ უფლებებს ან სოციალური დაცვის მინიმალურ პლატფორმას, როგორც ამას მსოფლიო შრომის ორგანიზაცია განსაზღვრავს და ეს უფლებები ნებისმიერ დროს აუცილებლად უნდა იყოს დაცული (Pillay, 2012).

დღეს იცვლება დისკურსი სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლასთან დაკავშირებით არა მარტო განვითარებად, არამედ განვითარებულ ქვეყნებშიც. უკვე საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა აღიარა, რომ სოციალური უთანასწორობა მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ძირითადი საფრთხეა. სოციალური სამართლიანობის არგუმენტები მომგებიანი ხდება როგორც პოლიტიკურ, ასევე, აკადემიურ დისკუსიებში (Krugman, 2014). სოციალური დაცვის პროგრამები უღარიბესი ქვეყნებისთვისაც კი ხელმისაწვდომია, რამდენადაც ისინი არა მარტო სიღარიბის დამღევაშია ეფექტური, არამედ ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობაშიც (OECD DAC, 2009). არგუმენტები სოციალური პროგრამების პრიორიტეტის წინააღმდეგ (მომჭირნეობის, მთავრობის ფისკალური პასუხისმგებლობის და ა. შ.) არარელევანტურია იმ სოციალურ და ეკონომიკურ გარემოში, რომელიც ხასიათდება დეფლაციური და ზრდის ტემპის შენელების ტენდენციებით ეკონომიკაში (Dorfman, 2014). ამ სივრცეში ბიუჯეტის დეფიციტის გაზრდა სოციალური პროგრამების გაფართოებისათვის არა მარტო შესაძლებელი, არამედ სასურველიცაა ეკონომიკური ზრდისათვის¹⁸. დანიელი

¹⁸ ამ შეხედულების მომხრეები არიან ისეთი ცნობილი ეკონომისტები, როგორებიც არიან ნობელის პრემიის ლაურეატები: პოლ კრუგმანი, ჯოზეფ სტიგლიცი, რობერტ შილერი და ა. შ.

სოციოლოგი, გოსტა ესპინ– ანდერსენი, რომელიც კეთილდღეობის სახელმწიფოს (Welfare State) გამოჩენილი თეორიტიკოსია, ამტკიცებს, რომ სახელმწიფო სოციალური ხარჯები, რომლებიც ადამიანის უფლებების პატივისცემას ეფუძნება, არა თუ ძირს უთხრის, არამედ ამყარებს სახელმწიფოს ლეგიტიმაციას. თავის ცნობილ ნაშრომში „კეთილდღეობის კაპიტალიზმის სამი სამყარო“ ის აღნიშნავს, რომ მიუხედავად გავრცელებული რწმენისა, რომ გაზრდილი სოციალური ხარჯები იწვევს კეთილდღეობის სახელმწიფოს მიმართ უკმაყოფილებას, რეალობაში ადგილი აქვს საპირისპირო ტენდენციებს (Gosta, 1990).

ახალგაზრდა მკვლევართა ჟურნალი. №2, დეკემბერი, 2015

Journal of Young Researchers, No. 2, December, 2015

ოჯახების გაძლიერების პრევენციული როლი ბავშვთა კეთილდღეობის პოლიტიკაში სალომე ნამიჭიშვილი*

დოქტორანტი, სოციოლოგიისა და სოციალური მუშაობის მიმართულება, სოციალურ და პოლიტიკურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

რეზიუმე

კვლევის მიზანია, შეაფასოს, საქართველოში რამდენად შეძლო, ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმამ ეპასუხა არსებული გამოწვევებისათვის; ბავშვების მშობლებისაგან განცალკევების პრევენციისა და სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვების ოჯახებში რეინტეგრაციის მიმართულებით. კვლევის ფარგლებში შემუშავდა ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის მიმდინარე ეტაპზე გასათვალისწინებელი საჯარო პოლიტიკის რეკომენდაციები.

კვლევაში გამოყენებულია თვისებრივი მეთოდები, კერძოდ: ა) დოკუმენტების ანალიზი; ბ) ფოკუს-ჯგუფები, რომლებიც ჩატარდა სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორის სოციალური მომსახურების მენეჯერებთან, პრაქტიკოსებთან და ბენეფიციარებთან; გ) ექსპერტული ინტერვიუები განხორციელდა ბავშვზე ზრუნვის სფეროს ექსპერტებთან, კერძოდ, მთავრობის წარმომადგენლებთან, პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემქმნელებსა და გადაწყვეტილების მიმღებებთან, ასევე, საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლებთან.

კვლევამ გამოავლინა ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის ხარვეზები, ბავშვის ოჯახისაგან განცალკევების პრევენციის თვალსაზრისით, ბავშვის ბიოლოგიური ოჯახის ნეგატიური დისკრიმინაციის პრობლემა, მომსახურების დეცენტრალიზაციის საჭიროება, ინსტიტუციური ზრუნვის ალტერნატიული მომსახურებების სიმწირე და დასაქმების ხელშეწყობა მომსახურებათა შექმნა/განვითარების საჭიროება.

კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით შემუშავდა საჯარო პოლიტიკის რეკომენდაციები შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით: ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში მოღვაწე ძირითადი დაინტერესებული პირების კოორდინაცია; ოჯახის მხარდამჭერ და დასაქმების ხელშეწყობა მომსახურებათა განვითარება; სფეროში მოქმედი დაინტერესებული პირების ცოდნისა და უნარების გაძლიერება; სამიზნე ჯგუფების წარმომადგენელთა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობა. კვლევის ერთ-ერთი რეკომენდაციაა ბავშვის ბიოლოგიური ოჯახისათვის სოციალური დახმარების გაზრდა.

საკვანძო სიტყვები: ბავშვთა კეთილდღეობა; ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება; სოციალური მუშაკი; სოციალური დაცვა;

ბავშვის ოჯახისგან განცალკევების პრევენცია; საჯარო პოლიტიკა.

Abstract

The study was to assess whether the Child Welfare Reform was able to respond to the existing challenges concerning prevention of child-parents separation and reintegration of children from state care back to their families. The research aimed at elaboration of public policy recommendations due to be considered at the ongoing stage of the child welfare reform.

*ელფოსტა: *salome.namitcheshvili@tsu.ge*

The study used qualitative methods of research - a) documentation analysis; b) focus groups with representatives of governmental and non-governmental social services and service users; c) in-depth interviews with child care experts.

The research has revealed flaws in the child welfare system with regard of prevention of child-family separation, negative discrimination of child's biological family, need for decentralization of the services, lack of family and community based services alternative to institutional care and employment support services creation/development need.

Based on the results of the study public policy recommendations were developed with regard to main stakeholders coordination in child welfare field; family support and employment support service development; stakeholders' knowledge and skills development; and the target groups' participation in the decision-making process. One of the recommendations was to increase social assistance to children's biological families.

Keywords: Falkland's conflict, political elites, diversionary war, public opinion

1. შესავალი

2012 წლის 24 აპრილს დამტკიცდა „ბავშვთა კეთილდღეობისა და დაცვის 2012-2015 წლების სამოქმედო გეგმა“. აღნიშნული გეგმა მიზნად ისახავს, გააგრძელოს 2008-2011 წლებში განხორციელებული ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის კურსი და ხელი შეუწყოს განსაკუთრებით, მოწყვლადი ბავშვებისა და მათი ოჯახების გაძლიერებას. გეგმის მიხედვით, დღესაც მიმდინარეობს რეფორმა ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში. რეფორმის არსი იყო და არის ბავშვებზე ზრუნვის დეინსტიტუციონალიზაცია, რაც გულისხმობს დიდი ზომის ინსტიტუციების დახურვას და თემზე დაფუძნებულ ზრუნვაზე გადასვლას.

რეფორმა განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა არ შეესაბამება ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომას და უგულვებელყოფს ბავშვის უფლებას, იზრდებოდეს ოჯახში ან ოჯახთან მიახლოებულ გარემოში (OHCHR, 1989). რეფორმის პროცესში სახელმწიფოსთვის მთავარ გამოწვევას წარმოადგენდა ოჯახსა და თემზე დაფუძნებულ ალტერნატიულ ზრუნვაზე გადასვლისათვის საკმარისი ძალისხმევის უზრუნველყოფა, იმ პირობებში, როცა დიდ ინსტიტუციებზე უარის თქმით დაიკარგა, დიდი მასშტაბიდან გამომდინარე, ეკონომიის შესაძლებლობა.

რეფორმის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება ბავშვების მშობლებისგან განცალკევების პრევენცია იყო ადეკვატური მხარდაჭერით; ბავშვების მშობლებთან რეინტეგრაციითა და მათი ოჯახების გაძლიერებით. ამასთანავე, რეფორმის მნიშვნელოვან კომპონენტებს წარმოადგენდა როგორც ოჯახსა და თემზე დაფუძნებული ზრუნვისა და მომსახურების მიწოდების გაზრდა, ისე ზრუნვის სისტემიდან გასვლისთვის (გადასვლა დამოუკიდებელ ცხოვრებაზე) ახალგაზრდების მომზადება, მათი სოციალური ინკლუზიის ხელშეწყობით.

საერთაშორისო კვლევების მიხედვით, ინსტიტუციური ზრუნვის გრძელვადიანი გავლენა ბავშვის ჯანმრთელობასა და ფსიქო-სოციალურ განვითარებაზე ვლინდება 18 წლის შემდეგაც (Browne, 2009). ბავშვებს, რომლებიც იზრდებიან ინსტიტუციებში, არ უყალიბდებათ უწყვეტი მიჯაჭვულობის გრძნობა ძირითად მზრუნველთან ამ ტიპის ზრუნვის ფორმისთვის დამახასიათებელი რიგიდულობისა და არაინდივიდუალური გარემოს გამო (J. Williamson, 2010).

ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიხედვით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი დაცული უნდა იყოს ოჯახის მხარდაჭერით. ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება აძლიერებს და ინარჩუნებს ოჯახის მთლიანობას. მას შეუძლია მშობლების კომპეტენციების ჩამოყალიბება და ოჯახის ცხოვრების ხარისხის გაზრდა, რაც აისახება ბავშვების მდგომარეობაზე (EuroChild, 2013). ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების ეფექტიანობის მტკიცებულებები ძირითადად მოიპოვება მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში. მათი დადებითი გავლენა დასტურდება დაბადების რეგისტრაციაზე, ბავშვთა შრომაზე, ბავშვთა ქორწინებასა და ოჯახების დაშლის პრევენციაზე. ამასთანავე, სიღარიბის შემცირების სტრატეგიებს გავლენა აქვთ ბავშვთა ძალადობის შემცირებაზე (Barrientos A.J., 2013). ხანგრძლივ პერიოდში დაკვირვების მეთოდით განხორციელებულმა ნორვეგიულმა კვლევამ (NOVA, 2009) აჩვენა, რომ სიღარიბე ნეგატიურ გავლენას ახდენს ბავშვების განვითარებასა და მშობლობაზე, რაც საჭიროს ხდის ოჯახის მხარდამჭერი საჯარო პოლიტიკის არსებობას.

საზოგადოებისათვის საინტერესოა, საქართველოში რამდენად შეძლო რეფორმამ, ეპასუხა არსებული გამოწვევისათვის და დაეკმაყოფილებინა ის საჭიროება, რამაც სათავე დაუდო ალტერნატიული ზრუნვის სისტემის განვითარების რეფორმას. კერძოდ, კვლევის კითხვები უკავშირდება რეფორმის იმ მიმართულების ეფექტიანობას, რომელიც ეხებოდა პრევენცია/რეინტეგრაციასა და ოჯახების გაძლიერებას. ჰქონდა თუ არა და რა ხარვეზები ახალ სისტემას გამოყენებული რესურსების, დამკვიდრებული პროცესებისა და შექმნილი მომსახურებების თვალსაზრისით? ამ კითხვების საპასუხოდ კვლევამ მიზნად დაისახა, შეეფასებინა ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმისა და ბავშვზე ზრუნვის სისტემის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება – პრევენცია/რეინტეგრაცია და ოჯახების გაძლიერება. კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით გამოიკვეთა ძირითადი საჭიროებები და ჩამოყალიბდა რეკომენდაციები ბავშვთა დაცვის არსებული პოლიტიკისა და პრაქტიკის ეფექტიანობის გაუმჯობესების მიზნით. გამოყენების თვალსაზრისით, კვლევა ნიშანდობლივია სამოქალაქო საზოგადოებისთვის ბავშვთა და ახალგაზრდათა უფლებების ადვოკატობისას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე.

წინამდებარე სტატია სამი ნაწილისგან შედგება: პირველი ნაწილი მოიცავს დოკუმენტების ანალიზს ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში. ამ ნაწილში წარმოდგენილია ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ღირებულებებს, უფლებადაცვით დოკუმენტებსა და კარგ პრაქტიკებს გულისხმობს ბავშვთა კეთილდღეობის დაცვა თანამედროვე ეტაპზე; მეორე ნაწილი აღწერს კვლევის მეთოდებს; მესამე ნაწილში კი მოცემულია კვლევის შედეგები და მსჯელობა იმის შესახებ, თუ როგორ განსხვავდება დღევანდელი პრაქტიკა ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროს იმ საერთაშორისო სტანდარტებისგან, რომლებიც უზრუნველყოფენ იმ უფლებების დაცვას, რომლებსაც საქართველოც აღიარებს.

2012 წლის 24 აპრილს დამტკიცდა „ბავშვთა კეთილდღეობისა და დაცვის 2012-2015 წლების სამოქმედო გეგმა“. აღნიშნული გეგმა მიზნად ისახავს, გააგრძელოს 2008-2011 წლებში განხორციელებული ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის კურსი და ხელი შეუწყოს განსაკუთრებით, მოწყვლადი ბავშვებისა და მათი ოჯახების გაძლიერებას. გეგმის მიხედვით, დღესაც მიმდინარეობს რეფორმა ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში. რეფორმის არსი იყო და არის ბავშვებზე ზრუნვის დეინსტიტუციონალიზაცია, რაც გულისხმობს დიდი ზომის ინსტიტუციების დახურვას და თემზე დაფუძნებულ ზრუნვაზე გადასვლას.

რეფორმა განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა არ შეესაბამება ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომას და უგულებელყოფს ბავშვის უფლებას, იზრდებოდეს ოჯახში ან ოჯახთან მიახლოებულ გარემოში (OHCHR, 1989). რეფორმის პროცესში სახელმწიფოსთვის მთავარ გამოწვევას წარმოადგენდა ოჯახსა და თემზე დაფუძნებულ ალტერნატიულ ზრუნვაზე გადასვლისათვის საკმარისი ძალისხმევის უზრუნველყოფა, იმ პირობებში, როცა დიდ ინსტიტუციებზე უარის თქმით დაიკარგა, დიდი მასშტაბიდან გამომდინარე, ეკონომიის შესაძლებლობა.

რეფორმის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულება ბავშვების მშობლებისგან განცალკევების პრევენცია იყო ადეკვატური მხარდაჭერით; ბავშვების მშობლებთან რეინტეგრაციითა და მათი ოჯახების გაძლიერებით. ამასთანავე, რეფორმის მნიშვნელოვან კომპონენტებს წარმოადგენდა როგორც ოჯახსა და თემზე დაფუძნებული ზრუნვისა და მომსახურების მიწოდების გაზრდა, ისე ზრუნვის სისტემიდან გასვლისთვის (გადასვლა დამოუკიდებელ ცხოვრებაზე) ახალგაზრდების მომზადება, მათი სოციალური ინკლუზიის ხელშეწყობით.

საერთაშორისო კვლევების მიხედვით, ინსტიტუციური ზრუნვის გრძელვადიანი გავლენა ბავშვის ჯანმრთელობასა და ფსიქო-სოციალურ განვითარებაზე ვლინდება 18 წლის შემდეგაც (Browne, 2009). ბავშვებს, რომლებიც იზრდებიან ინსტიტუციებში, არ უყალიბდებათ უწყვეტი მიჯაჭვულობის გრძნობა

ძირითად მზრუნველთან ამ ტიპის ზრუნვის ფორმისთვის დამახასიათებელი რიგიდულობისა და არაინდივიდუალური გარემოს გამო (J. Williamson, 2010).

ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიხედვით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი დაცული უნდა იყოს ოჯახის მხარდაჭერით. ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება აძლიერებს და ინარჩუნებს ოჯახის მთლიანობას. მას შეუძლია მშობლების კომპეტენციების ჩამოყალიბება და ოჯახის ცხოვრების ხარისხის გაზრდა, რაც აისახება ბავშვების მდგომარეობაზე (EuroChild, 2013). ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების ეფექტიანობის მტკიცებულებები ძირითადად მოიპოვება მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში. მათი დადებითი გავლენა დასტურდება დაბადების რეგისტრაციაზე, ბავშვთა შრომაზე, ბავშვთა ქორწინებასა და ოჯახების დაშლის პრევენციაზე. ამასთანავე, სიღარიბის შემცირების სტრატეგიებს გავლენა აქვთ ბავშვთა ძალადობის შემცირებაზე (Barrientos A.J., 2013). ხანგრძლივ პერიოდში დაკვირვების მეთოდით განხორციელებულმა ნორვეგიულმა კვლევამ (NOVA, 2009) აჩვენა, რომ სიღარიბე ნეგატიურ გავლენას ახდენს ბავშვების განვითარებასა და მშობლობაზე, რაც საჭიროს ხდის ოჯახის მხარდამჭერი საჯარო პოლიტიკის არსებობას.

საზოგადოებისათვის საინტერესოა, საქართველოში რამდენად შეძლო რეფორმამ, ეპასუხა არსებული გამოწვევისათვის და დაეკმაყოფილებინა ის საჭიროება, რამაც სათავე დაუდო ალტერნატიული ზრუნვის სისტემის განვითარების რეფორმას. კერძოდ, კვლევის კითხვები უკავშირდება რეფორმის იმ მიმართულების ეფექტიანობას, რომელიც ეხებოდა პრევენცია/რეინტეგრაციასა და ოჯახების გაძლიერებას. ჰქონდა თუ არა და რა ხარვეზები ახალ სისტემას გამოყენებული რესურსების, დამკვიდრებული პროცესებისა და შექმნილი მომსახურებების თვალსაზრისით? ამ კითხვების საპასუხოდ კვლევამ მიზნად დაისახა, შეეფასებინა ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმისა და ბავშვზე ზრუნვის სისტემის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება – პრევენცია/რეინტეგრაცია და ოჯახების გაძლიერება. კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით გამოიკვეთა ძირითადი საჭიროებები და ჩამოყალიბდა რეკომენდაციები ბავშვთა დაცვის არსებული პოლიტიკისა და პრაქტიკის ეფექტიანობის გაუმჯობესების მიზნით. გამოყენების თვალსაზრისით, კვლევა ნიშანდობლივია სამოქალაქო საზოგადოებისთვის ბავშვთა და ახალგაზრდათა უფლებების აღვოკატობისას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე.

წინამდებარე სტატია სამი ნაწილისგან შედგება: პირველი ნაწილი მოიცავს დოკუმენტების ანალიზს ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში. ამ ნაწილში წარმოდგენილია ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ღირებულებებს, უფლებადაცვით დოკუმენტებსა და კარგ პრაქტიკებს გულისხმობს ბავშვთა კეთილდღეობის დაცვა თანამედროვე ეტაპზე; მეორე ნაწილი აღწერს კვლევის მეთოდებს; მესამე ნაწილში კი მოცემულია კვლევის შედეგები და მსჯელობა იმის შესახებ, თუ როგორ განსხვავდება დღევანდელი პრაქტიკა ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროს იმ საერთაშორისო სტანდარტებისგან, რომლებიც უზრუნველყოფენ იმ უფლებების დაცვას, რომლებსაც საქართველოც აღიარებს.

2. დოკუმენტების ანალიზი

2.1. ბავშვის ოჯახისაგან განცალკევება

2.1.1. ოჯახისაგან განცალკევების მიზეზები

ხშირად სხვადასხვა სოციალური ფაქტორი, მათ შორის, ოჯახური და საზოგადოებრივი სტრესორების კომბინაცია, განაპირობებს ბავშვების მშობლებისგან განცალკევებასა და მათ სახელმწიფო ზრუნვის სისტემაში მოხვედრას. ეს ფაქტორებია: მშობლების, ასევე, ბავშვის გარემო სხვა მზრუნველის არარსებობა, სიღარიბე, უმუშევრობა, უსახლკარობა, ოჯახის წევრების ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემები, ოჯახის შემადგენლობის შეცვლა (განქორწინება, მშობლის მეორე ქორწინება), ეთნიკური წარმომავლობა, ოჯახის მიგრაცია, ძალადობა ოჯახში, ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობა და ბავშვის ასოციალური ქცევა. ამ ფაქტორებს შორის, აღმოსავლეთ ევროპასა და ცენტრალურ აზიაში ერთ-ერთ წამყვან ფაქტორად ბავშვის შეზღუდული შესაძლებლობა სახელდება. გაეროს ბავშვთა ფონდის თანახმად, აღმოსავლეთ ევროპასა და ცენტრალურ აზიაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები 17-ჯერ უფრო მეტი ალბათობით ხვდებიან ინსტიტუციებში, ვიდრე ჯანმრთელი ბავშვები (Palayret, 2012).

ბავშვის უფლებებზე ზემოაღნიშნული ფაქტორების ნეგატიური გავლენების ნიველირება სახელმწიფოს ერთ-ერთი ამოცანაა თანმიმდევრული ოჯახის გაძლიერების პოლიტიკის დანერგვით (UNICEF, 2010). სახელმწიფომ ასევე უნდა უზრუნველყოს 24 საათიან ზრუნვაში ბავშვების განთავსების საფუძვლების დაცვა. 24 საათიან ზრუნვაში ბავშვის განთავსების ლეგიტიმური საფუძვლები, ძირითადად, შემდეგია: ბავშვი არის ძალადობის მსხვერპლი, ან რისკის წინაშე; ბავშვი მიტოვებულია ან ორივე მშობლით ობოლია და არ არსებობს ისეთი პირი, რომელიც იზრუნებს მასზე. სიღარიბის, გაბატონებული ცრურწმენების, შეზღუდული შესაძლებლობისა და სოციალური გარიყულობის გამო არ უნდა ხდებოდეს ბავშვის ოჯახისგან განცალკევება. ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების, ფინანსური ტრანსფერების, სოციალური საცხოვრისისა და სიღარიბის დაძლევის სხვა ზომების მეშვეობით ოჯახებმა უნდა შეძლონ, გაუმკლავდნენ ცხოვრებისეულ სირთულეებს.

2.1.2. ოჯახისგან განცალკევებულ ბავშვებზე ზრუნვის ფორმები

ინსტიტუციური ზრუნვა

დღესდღეობით თანხმდებიან იმაზე, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა არ შეესაბამება უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომას (Parker, 2011). ინსტიტუციური ზრუნვის კულტურისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ელემენტები: დეპორსონალიზაცია, მკაცრი რუტინები, კოლექტიური მოპყრობა და სოციალური გაუცხოება. რაც უფრო დიდი ზომის არის დაწესებულება, ბავშვებს ინდივიდუალური განვითარებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის უფრო ნაკლები შანსები აქვთ (Costa, 2012).

ინსტიტუციური ზრუნვის გავლენა გრძელვადიანია და მისი ეფექტები ვლინდება 18 წლის შემდეგაც, როდესაც გარემოსთან ადაპტაციის პრობლემები იჩენს თავს, განათლების მიღებისას და დასაქმებისას (Mare, 2006). ხშირია სკოლის მიტოვება, დაუსაქმებლობა, უსახლკარობა, კანონთან კონფლიქტში ყოფნა, რაც, თავის მხრივ, სიღარიბესა და სოციალურ გარიყულობას განაპირობებს. ინსტიტუციური ზრუნვა, რომელშიც ასევე იგულისხმება მცირე საოჯახო ტიპის სახლები, ბავშვებისთვის უნდა იყოს უკიდურესი ზომა (COUNCIL OF EUROPE, 2005).

ზრუნვის ალტერნატიული ფორმები

ოჯახისგან განცალკევებული ბავშვებისათვის ინსტიტუციური ზრუნვის ალტერნატივაა ოჯახსა და თემზე დაფუძნებული ზრუნვა (ნათესაური მინდობით აღზრდა ; მინდობით აღზრდა ; ოჯახზე დაფუძნებული ზრუნვის სხვა სახეები; ზედამხედველობის ქვეშ ნახევრად დამოუკიდებელი და დამოუკიდებელი ცხოვრების ფორმები).

ერთი მხრივ, რეზიდენტული ზრუნვა, რომელიც ერთი ინსტიტუციის ფარგლებში ბევრ ბავშვს ემსახურება, უფრო იაფი ჯდება ვიდრე ზრუნვის ალტერნატიული ფორმები, თუმცა ამ შემთხვევაში ზრუნვის სტანდარტების ხარისხი და ბავშვის ფუნდამენტური უფლებები არ არის გათვალისწინებული (Costa, 2012). მეორე მხრივ, დაბალი ხარისხის ინსტიტუციური ზრუნვა სახელმწიფოს გრძელ ვადაში უფრო ძვირი უჯდება სოციალური კეთილდღეობის, ჯანმრთელობისა და საჯარო უსაფრთხოების ხარჯების გამო. მიუხედავად იმისა, რომ მაღალი ხარისხის ოჯახსა და თემზე დაფუძნებული მომსახურება ძვირია, კომპლექსური და სპეციალური საჭიროებების მქონე ბავშვებისთვის პრიორიტეტი უნდა მიეცეს ბავშვის ცხოვრების ხარისხს (Costa, 2012). ამავე დროს, ბავშვთა მომსახურებების რეფორმა, რომელიც აქცენტს აკეთებს ადრეულ ინტერვენციაზე, ოჯახის მხარდაჭერასა და რეინტეგრაციაზე, საშუალებას აძლევს სახელმწიფოს, დაზოგოს დანახარჯები გრძელვადიან პერსპექტივაში (Costa, 2012).

2.2. ბავშვის ოჯახისგან განცალკევების პრევენცია და ბიოლოგიურ ოჯახში რეინტეგრაცია

ბავშვზე ზრუნვის სისტემის მთავარი მიზანია ბიოლოგიური ოჯახისგან ბავშვების განცალკევების პრევენცია. ბავშვის ოჯახისგან განცალკევების მთავარი ამოცანა კი მათი კვლავ ოჯახში რეინტეგრაციაა (Costa, 2012).

2.2.1. ოჯახის მხარდამჭერი პოლიტიკები

ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიხედვით, ბავშვის საუკეთესო ინტერესი უნდა იყოს დაცული ბავშვის ოჯახის მხარდაჭერით (მე-18 მუხლი). კონვენციის მე-9 მუხლი ხაზს უსვამს ოჯახში ცხოვრების უპირატესობას. 27-ე მუხლი აღნიშნავს სახელმწიფოს ვალდებულებას, რომ უზრუნველყოს ბავშვიანი ოჯახები მატერიალური დახმარებითა და მხარდაჭერის პროგრამებით. მე-19 მუხლის თანახმად, ბავშვის უფლება დაცული უნდა იყოს ყველა ტიპის ძალადობისგან, აქ ყურადღება გამახვილებულია ისეთი სოციალური პროგრამების დანერგვის აუცილებლობაზე, რომელთა მიზანია პრევენციული ღონისძიებების გატარება, ბავშვიანი ოჯახების დასახმარებლად.

სახელმწიფოსა და ოჯახს შორის ურთიერთობა უმნიშვნელოვანესია ბავშვის უფლებების რეალიზებისათვის. ეს უფლებები უნივერსალურია და მოიცავს ბავშვის განვითარების ყველა ეტაპს. მხარდაჭერა განსაკუთრებით ეფექტიანია ბავშვის ადრეული განვითარებისა და მოზარდობის ეტაპზე (OHCHR, 1989).

ბავშვთა კეთილდღეობის პოლიტიკისთვის ცენტრალურია პოზიტიური მშობლობის მხარდაჭერა. პოზიტიური მშობლობა ეფუძნება რა ბავშვის უფლებების აღიარებას, გულისხმობს ბავშვზე ზრუნვას, ზედამხედველობას, გაძლიერებასა და არაძალადობრივ აღზრდას (Council of Europe, 2006).

ბავშვზე ზრუნვის პოლიტიკაში მნიშვნელოვანია კონსოლიდირებული საზოგადოების ჩამოყალიბების პრინციპი, რომელიც გულისხმობს სახელმწიფოს ინვესტიციას ბავშვიან ოჯახებში. ევროპული მიდგომები აქცენტს აკეთებს, ერთი მხრივ, უნივერსალური პოლიტიკების არსებობაზე, ხოლო, მეორე მხრივ, დამატებითი მიზნობრივი პოლიტიკების შემუშავებაზე, რომლებიც ორიენტირებულია მოწყვლად მოსახლეობაზე (Council of Europe, 2006).

ოჯახის მხარდამჭერი პოლიტიკების ამოცანები შემდეგია: შრომის ბაზარზე მშობლების მონაწილეობის მხარდაჭერა; ადრეული ბავშვობის პერიოდში ინვესტირება; ადეკვატური ცხოვრების სტანდარტების შეთავაზება ოჯახებისთვის სხვადასხვა ბენეფიტის კომბინირების მეშვეობით; ბავშვების მხარდაჭერა მონაწილეობა მიიღონ თამაშში, კულტურულ ცხოვრებასა და გადაწყვეტილებების მიღებაში; ოჯახის მხარდამჭერი და ალტერნატიული ზრუნვის მომსახურებების გაძლიერება (Council of Europe, 2006).

2.2.2. ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება

ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურება აძლიერებს და ინარჩუნებს ოჯახის მთლიანობას. მას შეუძლია მშობლების კომპეტენციების ჩამოყალიბება და ოჯახის ცხოვრების ხარისხის გაზრდა, რაც აისახება ოჯახში ბავშვების მდგომარეობაზე (EuroChild, 2013). ამ ტიპის მომსახურების მიმართულებებია მშობლების განათლება, ბავშვზე ზრუნვაში, დღის განმავლობაში დახმარება, ოჯახებისთვის სამართლებრივი კონსულტაციები, ოჯახის/ინდივიდუალური თერაპიული მხარდაჭერა და მომსახურებებთან დაკავშირება. ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების ეფექტიანობის მტკიცებულებები, ძირითადად, მოიპოვება მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში. მათი დადებითი გავლენა დასტურდება დაბადების რეგისტრაციაზე, ბავშვთა შრომაზე, ბავშვთა ქორწინებასა და ოჯახების დაშლის პრევენციაზე. ამასთანავე, სიღარიბის შემცირების სტრატეგიებს გავლენა აქვთ ბავშვთა ძალადობის შემცირებაზე (Barrientos A.J., 2013).

2.2.3. ბავშვისა და ოჯახის მხარდაჭერა სოციალური დაცვის კონტექსტში

მშობლობა განსაკუთრებით რთულდება სოციალური გარიყულობის რისკების არსებობისას. ამდენად, ოჯახებისთვის უმნიშვნელოვანესია სოციალური უფლებების გარანტიები. გაეროს ბავშვთა ფონდი ცენტრალურ ადგილს ანიჭებს ოჯახისა და მშობლობის მხარდაჭერას სოციალური დაცვის დღის წესრიგში. ფონდის მიხედვით, სოციალური დაცვა განისაზღვრება როგორც „საჯარო და კერძო პოლიტიკებისა და პროგრამების ერთობლიობა, რომელთა მიზანია პრევენცია, სიღარიბისა და დეპრივაციის გამომწვევი ეკონომიკური და სოციალური მოწყვლადობის შემცირება და აღმოფხვრა“ (UNICEF, 2012). სოციალური დაცვის უფლებას ფონდი განმარტავს, როგორც საბაზისო შემოსავალზე, ჯანდაცვის ძირითად მომსახურებებზე, თავშესაფარსა და საცხოვრისზე, წყლისა და სანიტარულ პირობებზე, საკვებსა და განათლების ყველაზე საბაზისო ფორმებზე ხელმისაწვდომობის უფლებას.

უკვე დიდი ხანია არსებობს სოციალური დაცვის მოქმედი სისტემები, მაგრამ, ძირითადად, შედარებით განვითარებულ ქვეყნებში. დღესდღეობით გამოცდილება ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებშიც გვიჩვენებს, რომ შესაძლებელია, სოციალური დაცვის გარკვეული ფორმა არსებობდეს ყველა ქვეყანაში (Global Coalition for Social Protection Floors, 2014).

დღეს იცვლება დისკურსი სიღარიბის წინააღმდეგ ბრძოლასთან დაკავშირებით არა მარტო განვითარებად, არამედ განვითარებულ ქვეყნებშიც. უკვე საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა აღიარა, რომ სოციალური უთანასწორობა მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ძირითადი საფრთხეა. სოციალური სამართლიანობის არგუმენტები მომგებიანი ხდება როგორც პოლიტიკურ, ისე აკადემიურ დისკუსიებში (Krugman, 2014). სოციალური დაცვის პროგრამები უღარიბესი ქვეყნებისთვისაც კი ხელმისაწვდომია, რამდენადაც ისინი არა მარტო სიღარიბის დაძლევაშია ეფექტური, არამედ ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობაშიც (THE ROLE OF EMPLOYMENT AND SOCIAL PROTECTION MAKING ECONOMIC GROWTH MORE PRO-POOR, 2009). არგუმენტები სოციალური პროგრამების პრიორიტეტის წინააღმდეგ (მომჭირნეობის, მთავრობის ფისკალური პასუხისმგებლობის და ა. შ.) არარელევანტურია იმ სოციალურ და ეკონომიკურ გარემოში, რომელიც ეკონომიკაში ხასიათდება დეფლაციური და ზრდის ტემპის შენელების ტენდენციებით (Dorfman, 2014). ამ სივრცეში ბიუჯეტის დეფიციტის გაზრდა სოციალური პროგრამების გაფართოებისათვის არა მარტო შესაძლებელი, არამედ სასურველიცაა, ეკონომიკური ზრდისათვის.

2.3. ბავშვთა კეთილდღეობის პოლიტიკა საქართველოში

საქართველოში რეფორმამდე ზრუნვის ყველაზე ეფექტიან ფორმად დიდი ზომის ინსტიტუციები ითვლებოდა. ამ დაწესებულებაში მცხოვრები ბავშვების 90%-ზე მეტი სიღარიბისა და მისგან წარმოქმნილი პრობლემების, შეზღუდული შესაძლებლობისა და ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების არარსებობის გამო მოხვდა. ამ ბავშვთა მხოლოდ 10 %-ზე ნაკლები იყო ორივე მშობლით ობოლი. როგორც ზემოთავებშია განხილული, ქვეყნებში, სადაც სოციალური კეთილდღეობის სისტემები ეფექტიანი, ბავშვი სახელმწიფო ზრუნვაში მხოლოდ მას შემდეგ ხვდება, როდესაც ყველა საშუალება ბავშვის ოჯახში დასახმარებლად ამოწურულია. ეს არის „გაეროს ბავშვის უფლებების კონვენციის“ მთავარი პრინციპი. საქართველო აღნიშნულ კონვენციას 1994 წელს შეუერთდა, რითაც სათავე დაედო ქვეყანაში ბავშვზე ზრუნვის სისტემის რეფორმას, რომელიც აქტიურ ფაზაში 2004 წლიდან შევიდა (ნამიჭიშვილი, ს., & მგელიაშვილი, მ. 2010). საქართველოში, ბავშვთა კეთილდღეობის დღევანდელი სისტემა არსებითად ცენტრალიზებული ხასიათისაა. 2013 წლის ჩათვლით, ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის მთავარ წარმმართველ პოლიტიკად რჩებოდა დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესი, რომლის შედეგადაც საქართველოში დიდი ზომის ინსტიტუციები (ბავშვთა სახლები, სკოლა-პანსიონები) დაიხურა და ისინი ზრუნვის ალტერნატიული ფორმებით (მინდობითი აღზრდა, მცირე საოჯახო ტიპის სახლები) ჩანაცვლდა. ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმისა და პოლიტიკის დოკუმენტები, როგორც საკანონმდებლო, ისე პრაქტიკის დონეზე, ხელს უწყობენ ზრუნვის ალტერნატიული ფორმების ფუნქციონირებას (საქართველოს კანონი შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ, ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტები, ბავშვთა კეთილდღეობის სამოქმედო გეგმა 2012-2015 წწ.), მაგრამ რეფორმის მთავარ გამოწვევად კვლავ რჩება ოჯახის დამხმარე და ბავშვთა პრევენციული მომსახურების ჩამოყალიბებისა და განვითარების ხელშეწყობა.

„ბავშვთა კეთილდღეობისა და დაცვის 2012-2015 წწ. სამოქმედო გეგმა“ ყურადღებას ამახვილებს ზრუნვის სისტემაში მყოფი მოზარდების დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მომზადების ხელშეწყობაზე. 2012 წელს საქართველოს მთავრობამ, ასევე შეიმუშავა ახალგაზრდული (14-25 წელი) პოლიტიკის შესახებ დოკუმენტი, რომელიც ეფუძნება თანასწორობისა და სოციალური ინტეგრაციის პრინციპებს. თუმცა არ არის ჩამოყალიბებული ერთიანი, მწყობრი კონცეფცია, რომელიც დაენმარება

მოზარდს დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების ათვისებასა და ზრუნვიდან გასვლის შემდეგ საზოგადოებაში ინტეგრაციაში.

ბავშვთა დაცვა ძალადობისა და უგულბელყოფისაგან „ბავშვთა კეთილდღეობისა და დაცვის 2012-2015 წწ. სამოქმედო გეგმის“ ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს. 2010 წელს ხელი მოეწერა სამი სამინისტროს (შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის, განათლებისა და მეცნიერების და შინაგან საქმეთა სამინისტროების) ერთობლივ ბრძანებას „ბავშვთა დაცვის მიმართვიანობის პროცედურების დამტკიცების შესახებ“. აღნიშნული ბრძანება აყალიბებს ძალადობის მსხვერპლ ბავშვთა იდენტიფიცირებისა და მიმართვიანობის მექანიზმებს და ბავშვზე ძალადობის საფუძვლიანი ეჭვის არსებობის შემთხვევაში, სახავს რეაგირების სტრატეგიას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ 2013 წლიდან საფუძველი ჩაეყარა ქუჩაში მცხოვრები და მომუშავე ბავშვებისათვის მომსახურების განვითარებას (სამოქმედო გეგმა, 2012-2015, მიმართულება #2, პუნქტი 2.8). დღევანდელი მდგომარეობით, არსებით სირთულეს შემთხვევისათვის ძალადობის კვალიფიკაციის მინიჭება წარმოადგენს პრაქტიკაში (SoS Children's Villages Georgia and GASW, 2012). ასევე, ბავშვზე ძალადობის მიმართვიანობის ერთ-ერთ ბარიერს ქმნის ზოგადად, ქვეყანაში არსებული გარემო, რომელიც ძალადობისადმი ტოლერანტულადაა განწყობილი (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2013).

3. მეთოდოლოგია

3.1. კვლევის მეთოდები

კვლევაში გამოყენებულია თვისებრივი მეთოდები, კერძოდ, ა) დოკუმენტების ანალიზი; ბ) ფოკუს–

ჯგუფები, რომლებიც ჩატარდა სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორის სოციალური მომსახურების მენეჯერებთან, პრაქტიკოსებსა და ბენეფიციარებთან; გ) ექსპერტული ინტერვიუები განხორციელდა სფეროს ექსპერტებთან, კერძოდ, მთავრობის წარმომადგენლებთან, პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემქმნელებსა და გადაწყვეტილების მიმღებებთან, ასევე, საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლებთან.

3.2. კვლევის მონაწილეები, შერჩევა

კვლევაში მონაწილეობა მიიღეს ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის მთავარმა აქტორებმა, კერძოდ, ჩატარდა ექსპერტული ინტერვიუ 15 რესპონდენტთან და 10 ფოკუს–ჯგუფი მომსახურების მენეჯერებსა და პრაქტიკოსებთან (სულ 37 მონაწილე) და ბენეფიციარებთან (სულ 44 მონაწილე).

ექსპერტების გამოკითხვის დროს შერჩევა ეფუძნებოდა მიზნობრივ შერჩევას, კერძოდ კი, მსჯელობით (დანიშნულებით) შერჩევის პრინციპებს.

ბენეფიციარებისა და მათი მშობლების ფოკუს–ჯგუფების მონაწილეები შეირჩნენ ალბათურად სამიზნე ჯგუფებიდან. ამასთან, უნდა აღვნიშნოთ, რომ შეირჩნენ მხოლოდ თბილისის რაიონების ბენეფიციარები.

3.3. კვლევის შედეგები

3.3.1. აქტორების საერთო ხედვები და მიდგომები

სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს მსგავსი ხედვები აქვთ ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაში არსებული პრობლემების თაობაზე. ამას ხელს უწყობს ამ სექტორებს შორის კოორდინირებული მუშაობის გამოცდილება. მათი ხედვების საერთო საფუძველია ბავშვის უფლება, გაიზარდოს ოჯახში ან ოჯახთან მიახლოებულ გარემოში, აღიარებენ რა „ოჯახის უპირატეს როლს ბავშვის ცხოვრებაში“.

ამ მხრივ, განსხვავებული სურათი გვაქვს საპატრიარქოს სოციალურ სამსახურში, რომლის მიდგომებში ვლინდება მეტი აქცენტი ოჯახის ჩანაცვლებაზე, მიუხედავად იმისა, რომ აღიარებენ ოჯახის „ჩანაცვლებელ როლს“ ბავშვის აღზრდის პროცესში. იკვეთება რიგიდული დამოკიდებულება საპატრიარქოს დაქვემდებარებაში არსებული ბავშვთა სახლების დეინსტიტუციონალიზაციისადმი. საპატრიარქოს სოციალური სამსახურის წარმომადგენლის აზრით, ეს პროცესი „რთული განსახორციელებელი იქნება საპატრიარქოსთვის“, რადგან „ბავშვები, რომლებიც ცხოვრობენ ინსტიტუციებში, გრძნობენ, რომ ყველაზე უახლოესები თვითონ არიან ერთმანეთისთვის, ნათესავებად აღიქვამენ ერთმანეთს“ და მათთვის ალტერნატიული მომსახურების შეთავაზება, მაგალითად „მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში გადანაწილება, ისეთივე ტრავმა იქნება, როგორც, დედისაგან რომ შვილი მოწყვიტო“. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „ამ სახლებში მცხოვრები ბავშვების უმრავლესობას ჰყავთ მშობლები“, რომლებიც სწორედ „სიღარიბისა და ოჯახის მთლიანობის შესანარჩუნებლად არარსებული მხარდაჭერის გამო აბარებენ ბავშვებს ამ სახლებში“. იმის გათვალისწინებით, რომ დღეს საპატრიარქოს დაწესებულებებში ბავშვების განთავსება სოციალური მომსახურების სააგენტოს გვერდის ავლით ხდება, ისმის კითხვა, რამდენად ეფექტურია „ჭიმკრის დარაჯობის“ პოლიტიკა, რომლის მიხედვითაც ბავშვების განთავსების საფუძვლების მკაცრი დაცვით უნდა მოხდეს 24 საათიან ზრუნვაში/ზრუნვიდან ბავშვების განთავსება/გამოსვლა. მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარმომადგენლის მიხედვით, ამ პოლიტიკის „ამოსავალი ის არის, რომ სოციალური დახმარებისა და მომსახურების მიწოდების მთავარი მიზანი ბავშვის ოჯახში შენარჩუნებაა, რისთვისაც მაქსიმალურად უნდა გამოვიყენოთ ყველა არსებული რესურსი ბავშვის ოჯახის გაძლიერებისათვის, რათა ოჯახმა თავად შეძლოს შვილზე ზრუნვა“. ეს უკანასკნელი პრინციპი კი უგულებელყოფილია საპატრიარქოს სოციალური სამსახურის მიერ.

მიუხედავად ხედვების სიახლოვისა და თანამშრომლობის გამოცდილებისა, სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციების თანამშრომლობას პრობლემებიც ახლავს. ხშირად, სახელმწიფო ვერ ხარჯავს სხვადასხვა სოციალურ პროგრამაზე გამოყოფილ ფულს, მაგრამ არ ქირაობს არასამთავრობო ორგანიზაციების მომსახურებას. ასევე, სახელმწიფო აწესებს ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტებს, რაც ერთი მხრივ, მისასაღებელია, თუმცა მეორე მხრივ, არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ სახელმწიფო „არ გამოყოფს შესაბამის ფინანსურ მხარდაჭერას, რაც არასამთავრობო მომსახურებას მისცემს საშუალებს დაიცვას ზრუნვის სტანდარტები“. როგორც თავად არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის არასაკმარისი კოორდინაცია ხელს უშლის ეფექტიან თანამშრომლობას. „კოორდინირებული მუშაობა და ინფორმაციის გაცვლა სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციას შორის კვლავ გამოწვევაა“, მიუხედავად იმისა, რომ შექმნილია ბავშვთა და ახალგაზრდობის

საკითხებზე მომუშავე ორგანიზაციების კოალიცია, რომელიც აერთიანებს 50მდე ორგანიზაციას და რომლის ერთ-ერთი დანიშნულება სწორედ კოორდინაციის გაუმჯობესებაა.

ბავშვებისა და ახალგაზრდების მონაწილეობა, მათი კეთილდღეობის შესახებ, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში აღიარებული პრინციპია როგორც სამთავრობო, ისე არასამთავრობო აქტორების მიერ. მიუხედავად ამისა, ახალგაზრდები გამოთქვამენ უკმაყოფილებას მათი მონაწილეობის ხარისხის შესახებ მათივე ცხოვრების დაგეგმვაში და აღწერენ პრაქტიკას, როცა “არავინ არაფერს გეკითხება“, მონაწილეობა არათუ წახალისებულია, „კითხვებზე პასუხსაც არ გცემენ“ და ამასთან დაკავშირებით „პროტესტს ცუდ ქცევად გითვლიან“.

3.3.2. სისტემის ხარვეზები ადამიანური რესურსის თვალსაზრისით

ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის ხერხემალს წარმოადგენს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოში დასაქმებული 250-მდე სოციალური მუშაკი, რომლებიც 22 მიმართულებით მუშაობენ. მიუხედავად ამისა, სოციალური მუშაკის ინსტიტუტი საჭიროებს განვითარებას. დღეს აღნიშნული სამსახური ვერ პასუხობს ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის წინაშე არსებულ გამოწვევებს. სოციალური მუშაკების, როგორც რესურსის, არასაკმარისი რაოდენობა, რთული სამუშაო პირობები, კადრების გადინება და უწყვეტი განათლების ხელმიუწვდომლობა განაპირობებს მათი ინტერვენციების სისუსტეს. სოციალურ მუშაკთა სახელმწიფო მოხელის ბიუროკრატიული ფუნქცია ზღუდავს მათი ინტერვენციების მრავალფეროვნებას, ხოლო გადატვირთული სამუშაო გრაფიკი საფრთხის ქვეშ აყენებს მომსახურების ხარისხს. თავად სოციალური მუშაკები აცნობიერებენ რა აღნიშნულს, („ხშირად ერთ სოციალურ მუშაკს დიდ ქალაქებში 100-მდე შემთხვევაზე უწევს მუშაობა, ასეთ პირობებში შეუძლებელია ხარისხზე საუბარი“) „პროფესიული გადაწყვის ზღვარსაც კი გასცდნენ“. არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები თვლიან, რომ სახელმწიფო სოციალური მუშაკები მცირე, თუმცა ხელმისაწვდომ, ოჯახის მხარდაჭერ რესურსსაც არ იყენებენ ხშირ შემთხვევაში, რადგან „ეშინიათ პასუხისმგებლობის აღების და ურჩევნიათ, არსად არ ჩართონ ბავშვი“. ერთ-ერთ პრობლემად იკვეთება მზრუნველის ინსტიტუტის განვითარება. მზრუნველები, რომლებიც მუშაობენ ოჯახის ჩამნაცვლებელ მომსახურებაში, არიან „ადამიანები, რომლებიც 24 საათის განმავლობაში მუშაობენ ბავშვებთან, მინიმალური ანაზღაურებით და შეზღუდული მხარდაჭერის პირობებში“. პრაქტიკოსები საუბრობენ მზრუნველების კვალიფიკაციასთან დაკავშირებულ სირთულეებზეც, როდესაც „მზრუნველებმა არ იციან, როგორ იმუშაონ ბავშვებთან, რომელთაც ტრამველი ცხოვრებისეული გამოცდილება აქვთ და რთული ქცევებით ხასიათდებიან“, რადგან „ნაკლებად კეთდება აქცენტი მათ პროფესიულ მომზადებაზე ამ მიმართულებით“. აღსანიშნავია, რომ ბავშვთა უმრავლესობას, რომელიც ოჯახის ჩამნაცვლებელ ალტერნატიულ ზრუნვაში ხვდება, სწორედ ასეთი ცხოვრებისეული გამოცდილება აქვთ.

3.3.3. სისტემის ხარვეზები პროცესის თვალსაზრისით

პრევენციული მიდგომა

დღევანდელი ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემა რეაქტიულია. სახელმწიფოს მხრიდან ვერ ხერხდება რისკგუფის ბავშვებისა და ოჯახების გამოვლენა. ამის ერთ-ერთი მიზეზია ის, რომ დღევანდელი მდგომარეობით, სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალური მუშაკის

ინსტიტუტს აქვს რეაქტიული ხასიათი, მიუხედავად იმისა, რომ „სოციალური მუშაკების სამუშაო აღწერილობაში არის აღნიშნული „ავთრიჩის“ კომპონენტი“. სისტემა „რეაგირებს მხოლოდ შემოსულ მომართვებზე“ და არ მიმდინარეობს მუშაობა ახალი მომართვების მოსაძიებლად თემში. ეს, თავის მხრივ, ზღუდავს რისკგუფის ბავშვთა დროულ იდენტიფიკაციასა და პრევენციულ საქმიანობას. ამასთან, სახელმწიფო ვერ იყენებს ეფექტიანად არსებულ რესურსებს, მაგალითად, სოციალურ აგენტებს, რომლებიც სოციალურად დაუცველ ოჯახებთან მუშაობენ. არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლების მოსაზრებებით, რადგან დღესდღეობით სახელმწიფოს სოციალური მუშაკების საკმარისი რესურსი არ გააჩნია, უნდა შეიქმნას რეფერირების ისეთი სისტემა, რომელშიც „სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალური აგენტი იქნება ჩართული, „რადგანაც ყველაზე მეტად სწორედ სოციალური აგენტებისთვის არის მისაწვდომი ყველაზე მოწყვლადი ოჯახები“.

ასევე ვლინდება, პირველადი ჯანდაცვის და სამშობიარო სახლების ჩართულობის საჭიროება ოჯახისგან ბავშვის დაშორების პრევენციის უზრუნველყოფაში. პრაქტიკოსების აზრით, „წლების განმავლობაში სამედიცინო პერსონალის მიერ მანკიერ პრაქტიკას ლომის წილი ჰქონდა და აქვს ბავშვების ოჯახებისგან დაშორების საქმეში“, განსაკუთრებით შეზღუდული შესაძლებლობისა და ჯანმრთელობის პრობლემების არსებობის შემთხვევაში“. იკვეთება სოციალური სამსახურის დანერგვის აუცილებლობა პირველადი ჯანდაცვის ობიექტებსა და სამშობიარო სახლებში, რათა მოხდეს სოციალური რისკების დროული და ეფექტიანი ინდენტიფიცირება.

პრევენციული კომპონენტის გაძლიერების კუთხით გამოიკვეთა სკოლების ჩართულობის საჭიროებაც. „სკოლა ერთ-ერთი სუსტ რგოლად გვევლინება ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაში, სადაც პრევენციული მიმართულები მუშაობა საერთოდ არ მიმდინარეობს“, – აღნიშნავენ ექსპერტები. პრაქტიკოსების მიხედვით, სკოლებში ვლინდება პრობლემები რთული ქცევის ბავშვების მიმდებლობასთან დაკავშირებითაც, როცა „სკოლა ცდილობს თავიდან მოიცილოს ბავშვი, რომელიც პრობლემებს ქმნის, რათა ამით სკოლის იმიჯი არ დაზარალდეს“, ხოლო არსებული მექანიზმები, რომლებიც საშუალებას მისცემს სკოლას იმუშაოს ბავშვსა და ოჯახთან პრაქტიკულად არაეფექტიანია.

დისკრიმინაციის პრობლემა

ბავშვთა კეთილდღეობის უზრუნველყოფის პრევენციული მიდგომის განხორციელების პროცესში პრობლემა ბავშვთა ბიოლოგიური ოჯახების დისკრიმინაცია. ერთი მხრივ, სახელმწიფო პოლიტიკა მთავარ ამოცანად სახავს ბავშვის ოჯახში შენარჩუნებასა და ოჯახის გაძლიერების მექანიზმების განვითარებაზე მუშაობას. ამ დროს საქართველოში ბავშვების დეინსტიტუციონალიზაციისა და ოჯახურ გარემოში აღზრდისთვის ბიოლოგიური ოჯახი, მეურვე ან მზრუნველი იღებს თითქმის ხუთჯერ ნაკლები ოდენობის თანხას მინდობით აღმზრდელ ოჯახთან შედარებით. ეწინააღმდეგება რა კონსტიტუციის მე-14 მუხლით გათვალისწინებულ თანასწორი მოპყრობის პრინციპს, სახალხო დამცველის ოფისმა ეს შეაფასა კიდევ უთანასწორო მოპყრობის თვალსაჩინო შემთხვევად. თუ სახელმწიფოს დეკლარირებული მიზანი ბავშვის კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში მათი დეინსტიტუციონალიზაცია და მიტოვების პრევენციაა, აშკარაა, რომ ამ მიზნის მისაღწევად მშობლისთვის უფრო ცუდი პირობების შეთავაზება, ვიდრე უცხო ოჯახისთვის, მიზნის მიღწევის გონივრულ საშუალებას არ წარმოადგენს. მეორე მხრივ, დადებით შეფასებას იმსახურებს სახელმწიფოს მიერ „რეინტეგრაციის წესის“ დამტკიცება. აღნიშნული წესის მიხედვით, რეინტეგრირებული ოჯახები მინიმუმ 2 წლის განმავლობაში უწყვეტად მიიღებენ სახელმწიფოსგან შემწეობას (თვეში 90 ლარი). ასევე, პოზიტიური ნაბიჯია სახელმწიფოს მიერ კრიზისულ

მდგომარეობაში მყოფი ბავშვიანი ოჯახების გადაუდებელი პირველადი დახმარების ფონდის შექმნა, რომლის მიზანია კრიზისში მყოფი ბავშვიანი ოჯახების მხარდაჭერა ბავშვზე ზრუნვის პროცესში, თუმცა, ექსპერტების აზრით, „ფონდი მოქნილად ვერ ითვალისწინებს ბავშვისა და ოჯახის ინდივიდუალურ საჭიროებებს“, როგორც ეს ხდებოდა 2011-2013 წლებში არსებული არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ მართული პრევენციის ფონდის მიერ ბავშვზე ზრუნვის მომსახურებისა და სისტემის გაძლიერების პროექტის ფარგლებში, რომელიც ხორციელდებოდა ამერიკის განვითარების სააგენტოსა და გაეროს ბავშვთა ფონდის მხარდაჭერით. ახალგაზრდებიც აღნიშნავენ, რომ სახელმწიფო, „ვისაც რა საჭიროება აქვს, იმით უნდა დაეხმაროს... ზოგისთვის ეს არის ბინის ქირა, სხვისთვის - ავეჯი, ზოგს, უბრალოდ ბავშვის რჩენა უჭირს“.

არსებობს სხვაგვარი ტიპის დისკრიმინაციის პრობლემაც. ბომა ბავშვებისა და მათი ოჯახების დისკრიმინაცია გავრცელებული პრაქტიკაა და გამოიხატება სახელმწიფო მომსახურებაზე მათთვის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვაში. „ხშირ შემთხვევაში სახელმწიფო არც კი რეაგირებს მომართვაზე, რომელიც ბომა ბავშვებს ეხება, მხოლოდ იმიტომ რომ ბოშები არიან“.

სახელმწიფო ზრუნვის თვალსაზრისით, მინდობით აღზრდაში მყოფი ბავშვები დისკრიმინირებულნი არიან მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში მცხოვრებ ბავშვებთან შედარებით. განსხვავებით მინდობით აღსაზრდელებისაგან, მცირე საოჯახო ტიპის სახლებში ბავშვებს ხელი მიუწვდებათ მართალია მწირ, მაგრამ რიგ მომსახურებაზე ზრუნვის სისტემიდან გასვლისთვის მოსამზადებლად. არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც მართავენ მცირე საოჯახო ტიპის სახლებს, უფრო აქტიურად ცდილობენ, იზრუნონ აღსაზრდელების მომავალი ცხოვრების შესაძლებლობების შექმნაზე, ვიდრე ამას აკეთებს სახელმწიფო, რომელიც მართავს მინდობით აღზრდას. საჭიროა, სახელმწიფო სთავაზობდეს ამ ბავშვებს დამატებით მომსახურებას, რომელიც მათ ოჯახებს დაეხმარება აღსაზრდელების დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მომზადებაში.

ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის ფარგლებში კვლავ მოუგვარებელ პრობლემად რჩება ზრუნვის სისტემიდან გასული ახალგაზრდების ხელშეწყობა და მათი წარმატებული ინტეგრაცია საზოგადოებაში. სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ახალგაზრდების აზრით, სახელმწიფო „არაფერს აკეთებს იმისთვის, რომ ბავშვებმა 18 წლის შემდეგ დამოუკიდებლად შეძლონ ცხოვრება“. როგორც გაეროს ბავშვის უფლებათა დაცვის კომიტეტი აღნიშნავს, სამზრუნველო სისტემაში განთავსებული ბავშვები ზრუნვის სისტემიდან გასვლის შემდეგ ცალკე ქვეკლასს ქმნიან და მნიშვნელოვან პრობლემებს უპირისპირდებიან საზოგადოებაში ინტეგრაციის დროს. ასეთი სტატუსი, პირველყოვლისა, უკავშირდება ზრუნვის სისტემიდან გამოსული ახალგაზრდებისათვის საზოგადოებაში ინტეგრაციის პროგრამების ნაკლებობას.

დეცენტრალიზაციის საჭიროება

იკვეთება მუნიციპალური სოციალური მომსახურების რეფორმირების აუცილებლობაც, კერძოდ, რისკგუფების იდენტიფიცირებისა და პრევენციული, ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების განვითარების მიმართულებით. დღეისათვის მუნიციპალიტეტის სოციალური სამსახური ნაკლებად პასუხობს მოქალაქეთა განსხვავებულ საჭიროებებს. იკვეთება აუცილებლობა, რომ სოციალური მუშაკები არა რაიონულ, არამედ სოფლებისა და თემის დონეზე მუშაობდნენ, რათა მათ ადრეულ ეტაპზე გამოავლინონ რისკი და ბავშვს და ოჯახს ადეკვატური მხარდაჭერა აღმოუჩინონ. სოციალური მომსახურების სააგენტოს მეურვეობისა და მზრუნველობის დეპარტამენტის წარმომადგენლების აზრით, რომელსაც ექსპერტებიც იზიარებენ, „სწორედაც თვითმართველობას უკეთესად შეუძლია რისკგუფის ბავშვების გამოვლენა თემების დონეზე და შემდეგ საჭიროებისამებრ სოციალური

მომსახურების სააგენტოს მეურვეობამზრუნველობის ორგანოში გადამისამართება... ადგილობრივ თვითმმართველობებს უნდა ჰყავდეთ სოციალურ მუშაკი, რომელიც მედიატორისა და სოციალური ადვოკატის ფუნქციას შეასრულებს. ეს იქნება პირველადი სოციალურ ადვოკატობა, შემთხვევისთვის სწორი მიმართულების მიცემა“. თავად მუნიციპალიტეტის სამსახურის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ „ამ მიმართულებით არ არიან ჩართულნი არც ერთ სამუშაო ჯგუფში“, თუმცა მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ სოციალური მუშაკის მომსახურების დეცენტრალიზაციას შესაბამისი ფინანსური მხარდაჭერით უზრუნველყოფის პირობებში.

3.3. 4. სისტემის ხარვეზები მომსახურების თვალსაზრისით

რისკის ჯგუფების ბავშვთა მომსახურება

სახელმწიფოს მხრიდან რისკის ჯგუფების ოჯახთათვის შეთავაზებული მხარდამჭერი მომსახურება საკმაოდ მწირი და ძნელად ხელმისაწვდომია, თუმცა მთავარი აქტორები თანხმდებიან, რომ „პრევენციულ და ოჯახის მხარდამჭერ პოლიტიკასა და პროგრამებს უდიდესი როლი აქვთ ბავშვის სამზრუნველო დაწესებულებაში განთავსების პრევენციის დროს“. როგორც „გეითეიფინგის“ პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების დოკუმენტი (2012 წ.) აღნიშნავს, „გეითეიფინგი“ შეთანხმებული ღონისძიებების ერთობლიობაა, რომელიც უზრუნველყოფს ოჯახის დამხმარე მომსახურებებსა და დახმარებებზე ხელმისაწვდომობას და იცავს ბავშვს 24 საათიან ზრუნვის სისტემაში განთავსებისაგან. მიუხედავად პოლიტიკის დონეზე დოკუმენტების არსებობისა, პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ „ოჯახებისათვის დამხმარე და პრევენციული პროგრამების რაოდენობა მწირია და შეზღუდულ ხასიათს ატარებს“. ეს პრობლემა მეტად გამოხატულია თბილისის გარეთ, რეგიონებში, „განსაკუთრებით კი - მაღალმთიან რეგიონებში“.

ამავე დროს, სოციალური მომსახურების პრაქტიკოსები და თეორეტიკოსები თანხმდებიან, რომ ერთ-

ერთი უმნიშვნელოვანესი საჭიროებაა მშობლებისთვის ისეთი გამაძლიერებელი მომსახურების მიწოდება, რომელიც დაეხმარება ოჯახებს მშობლის უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში „ოჯახებს ესაჭიროებათ ბავშვის აღზრდისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების განვითარება და აღზრდის პროცესში ბავშვის განვითარების ასაკობრივი თავისებურებების, ბავშვზე ორიენტირებული ღირებულებებისა და მიდგომების სწავლება“. ამ საჭიროებებს ადიქვამენ როგორც ქუჩაში მცხოვრები და მომუშავე ბავშვები, ისე სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფნი. მათ სურთ მშობლებთან ერთად ცხოვრება და, ამასთან, უნდათ, რომ სახელმწიფო ზრუნავდეს მათი ოჯახების გაძლიერებაზე. ეს უკანასკნელი კი გულისხმობს დასაქმებასა და პროფესიულ მომზადებას. ბავშვები და ახალგაზრდები ყურადღებას ამახვილებენ აღზრდის საკითხებში მშობლების ცნობიერების ამაღლების საჭიროების შესახებ „საჭიროა მშობლებს გააგებინონ, რომ არაა კარგი ბავშვზე ძალადობა იხმარო“, ასევე, ყურადღებას ამახვილებენ მშობლების ფსიქოლოგიურ მხარდაჭერაზე, რომ მშობლები „უკეთესად უგებდნენ თავიანთ შვილებს“.

დენისტიტუციონალიზაცია და ალტერნატიულ მომსახურებათა სიმწირე

ალტერნატიულ მომსახურებათა სიმწირე მნიშვნელოვან სირთულეს ქმნის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისათვის დენისტიტუციონალიზაციის პროცესში. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების პრობლემას არასათანადო ყურადღება ეთმობა სახელმწიფოს

მხრიდან. არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ “დამაფიქრებელია რეფორმის ტემპი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისათვის. ჯერაც არ დახურულა დიდი ზომის დაწესებულებები ამ პირთათვის”. რეგიონებში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვთა ეფექტიანი იდენტიფიკაცია და მათთვის დიდი ზომის დაწესებულებების დახურვა უდავო პრობლემაა. სახალხო დამცველის ოფისის წარმომადგენლის მიხედვით, “მხოლოდ ის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები არიან იდენტიფიცირებულები, რომლებსაც სტატუსი აქვთ დადგენილი და იღებენ ფულად კონპენსაციას და, აქედან გამომდინარე, მხოლოდ ეს ბავშვები ჩანან სოციალური სფეროსთვის. დღეს მხოლოდ 8890 ბავშვი ატარებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსს, ხოლო დანარჩენები, განსაკუთრებით რეგიონებში, იდენტიფიცირებულები კი არ არიან და, შესაბამისად, ვერ იღებენ სახელმწიფო დახმარებას”. გადაუდებელ აუცილებლობად იკვეთება, ასევე, ჩვილ ბავშვთა სახლის დახურვის და ალტერნატიული ზრუნვის შესაძლებლობების შეთავაზებაც ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ჩვილებისთვის.

დასაქმების ხელშეწყობა მომსახურებათა საჭიროება

ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის ეფექტიანობის მიღწევისათვის, ქვეყანაში მნიშვნელობა აქვს, როგორც ზოგადი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, ისე სახელმწიფოს როლის გაძლიერებას სამიზნე ოჯახების დასაქმების მიმართულებით. ხშირად, სოციალური დახმარების მიმღები ოჯახები უარს ამბობენ დასაქმებაზე. ძირითადად, ამგვარი „სიზარმაცის“ მიზეზი სოციალურ დახმარების მოხსნის შიშია. მათ მიერ წამოწყებული მცირე ეკონომიკური აქტივობა და ხელმისაწვდომი დასაქმების შესაძლებლობებიც (რომელიც არ არის გრძელვადიანი და მდგრადი) შესაძლოა, გახდეს სოციალური დახმარების დაკარგვის მიზეზი. „რეალურად სახელმწიფო ხელ-ფეხს გიბოჭავს რაიმე აკეთო, იმუშავო, მუდმივ შიმში ხარ, რომ იმ მცირე სტაბილურ დახმარებასაც მოგიხსნიან“, – აღნიშნავენ მშობლები. ამ პრობლემის გადაწყვეტის გარდა საჭიროა ისეთი აქტიური სამუშაო ბაზრის პროგრამები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ოჯახების გააქტიურებას, მათი ცნობიერების შეცვლას, მცირე ბიზნესში ჩართულობას და ჯამში, მათ გაძლიერებას.

4. დასკვნა

ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმისა და ბავშვზე ზრუნვის სისტემის შეფასებისას გამოიკვეთა საჭიროებები სახელმწიფო და არასამთავრობო სექტორებთან მიმართებით.

4. 1. სახელმწიფო სექტორი სახელმწიფოსთან მიმართებით გამოიყო ძირითადი კატეგორიები, როგორებიცაა სისტემური საკითხები, ოჯახები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვები, ქუჩაში მცხოვრები და მომუშავე ბავშვები.

4.1.1. სისტემური საკითხები

ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში, ყველაზე მნიშვნელოვანად არის აღიარებული სისტემური მიდგომების მხარდაჭერა, პროაქტიულობა, მულტიდისციპლინური, მუდმივქროლული და ეკოსისტემური მიდგომების გამოყენება. არანაკლები ყურადღებაა გამახვილებული ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის საკანონმდებლო ბაზის დახვეწაზე, განსაკუთრებით ყურადღება ეთმობა

სხვადასხვა რელიგიური კონფესიის დაქვემდებარებაში მყოფი ბავშვთა სახლების სამართლებრივ რეგულირებას სახელმწიფოს მიერ. საინტერესოა, რომ დიდია აქცენტი სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსურ ღონისძიებების გატარების საჭიროებაზე (როგორცაა ოჯახების ფინანსური გაძლიერება, განსაკუთრებით, რეინტეგრირებული ოჯახების სოციალური შემწეობის გაზრდა) და ქვეყანაში ზოგადი სოციალური დაცვის სისტემის გაუმჯობესება. გამოიკვეთა სოციალურ მუშაკთა კადრების გაზრდის აუცილებლობა, მათი პროფესიული უნარების დახვეწისა და სამუშაო პირობების გაუმჯობესების საჭიროება, ასევე, მზრუნველის ინსტიტუტის განვითარება. აშკარად იკვეთება მუნიციპალიტეტების დონეზე სოციალური მუშაობის სამსახურის განვითარების ფოკუსი. ყოველივე ზემოთ დასახელებულის განსახორციელებლად კი ხაზგასმულია სახელმწიფო და არასამთავრობო სექტორებს შორის თანამშრომლობისა და კოორდინაციის მნიშვნელობა და მტკიცებულებებზე, კვლევებზე დაფუძნებული რეფორმების მხარდაჭერა.

4.1.2. ოჯახის გაძლიერებასთან დაკავშირებული საკითხები

ზოგადად შეიძლება აღინიშნოს, რომ რესპონდენტების მიერ „ოჯახის კატეგორიის“ ცალკე გამოყოფა და წინ წამოწევა მიუთითებს ოჯახის მხარდაჭერის გაძლიერების როლზე ბავშვთა კეთილდღეობის, ბავშვზე ზრუნვის ხარისხიანი სისტემის უზრუნველსაყოფად. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ოჯახის გაძლიერების ქვეშ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ოჯახების ფსიქოლოგიურ, ცნობიერების დონეზე მხარდაჭერას, ვიდრე ფინანსურ, მატერიალურ ინტერვენციებს. დანახულია იმის საჭიროება, რომ ოჯახი არ გახდეს სახელმწიფოზე ფსიქოლოგიურად მიჯაჭვული და არ „გაზარმაცდეს“. თუმცა ამავდროულად ყურადღება გამახვილებულია სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსურ ღონისძიებების გატარების საჭიროებაზე (როგორცაა რეინტეგრირებული ოჯახების სოციალური შემწეობის გაზრდა). აქცენტები კეთდება მარტოხელა მშობლისა და მრავალშვილიანი ოჯახების მხარდაჭერაზე. გამოიკვეთა, რომ პრევენციული მიმართულების გაძლიერება პირდაპირ უკავშირდება ოჯახების გაძლიერებას მათთვის დივერსიფიცირებული (მატერიალური, ფსიქო-სოციალური, სამედიცინო, კვებითი, რეკრეაციული და სხვა დახმარებები), ოჯახზე მორგებული მომსახურებათა განვითარების გზით.

4.1.3. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებთან დაკავშირებული საკითხები

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებთან მიმართებაში იკვეთება საჭიროება, განვითარდეს და მათთვის ხელმისაწვდომი გახდეს მრავალფეროვანი მომსახურება. ხაზგასმულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის ადრეული ინტერვენციების მნიშვნელობა, სკოლამდელი დღის ცენტრებისა და ბაგა-ბაღების განვითარების საჭიროება და ამ მომსახურებებში მათი ჩართულობა. ასევე, ფორმალურად არსებული ინკლუზიური განათლების პრაქტიკაში წარმატებით განხორციელება როგორც ურბანულ, ისე რურარულ დონეზე. კანონმდებლობის დახვეწაში რესპონდენტები გულისხმობდნენ, რომ სოციალურად დაუცველობის სტატუსი და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის მომსახურების მიღება არ იყოს დაკავშირებული. ასევე, დასახელდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების ინსტიტუციების საკითხის მოგვარების საჭიროება. ზოგადად, უნდა აღინიშნოს, რომ რესპონდენტების უმრავლესობა აღიარებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისათვის საჭირო მომსახურების შესახებ ცოდნის გაღრმავების მნიშვნელობას.

4.1.4. ქუჩაში მცხოვრებ და მომუშავე ბავშვებთან დაკავშირებული საკითხები

ქუჩაში მცხოვრებ ბავშვებთან დაკავშირებით აღიარებულია „ამ ბავშვების არსებობის პრობლემა“, მაგრამ ამ პრობლემის გადაჭრის გზები ნათლად არ არის გააზრებული. ძირითადად, თავად ბენეფიციარებისგანა წამოსულია იდეა, რომ საჭიროა მათი ოჯახების დახმარება ფინანსური მხარდაჭერით, მშობლის უნარების სწავლებისა და მოძალადის რეაბილიტაციით. ქუჩაში მყოფი ბავშვების მიერ ხაზგასმულია, რომ მათთვის მნიშვნელოვანია უსაფრთხო, ძალადობისაგან დაცული გარემოს უზრუნველყოფა. ძალადობრივი გარემო არსებობს არა მხოლოდ მათ ოჯახებში, ასევე, ქუჩაში, სადაც უხდებათ ცხოვრება. გამოკვეთილია იმის საჭიროება, რომ ასეთი ბავშვები მოიაზრებოდნენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონედ და მათთვის სახელმწიფომ ამ მიმართულებით განახორციელოს პროგრამები.

4.2. არასამთავრობო სექტორი

არასამთავრობო სექტორის როლი გააზრებულია დაუცველი ჯგუფებისათვის მრავალფეროვანი მომსახურებების, ოჯახების პრევენციული პროგრამების პილოტირების კუთხით. ოჯახების პრევენციულ ღონისძიებებში რესპონდენტები გულისხმობდნენ პრევენციული მექანიზმების შემუშავებას, მათ შორის ოჯახების ფსიქოლოგიურ დახმარებას, საგანმანათლებლო კუთხით მუშაობას (ტრენინგები), ბავშვების რეაბილიტაციის და რესოციალიზაციის პროგრამების ხელშეწყობას. განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისთვის მრავალფეროვანი სათემო მომსახურების პილოტირება-განვითარებაზე. ხაზგასმულია საჭიროება, გაიზარდოს არასამთავრობო სექტორის პროფესიონალიზმი, კოორდინაცია და კონსოლიდაცია ადვოკატირების მიმართულებით, ასევე, დაფინანსების წყაროები, განსაკუთრებით, ხაზგასმულია, კერძო ბიზნესის ჩართულობის მნიშვნელობა.

5. რეკომენდაციები ძირითადი რეკომენდაციები უკავშირდება ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა: კოორდინაცია, მომსახურებათა განვითარება, სოციალურ დახმარების გაზრდა, დასაქმების ხელშეწყობა მომსახურებათა განვითარება, განათლება და ცნობიერების გაზრდა და გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენა.

5.1. კოორდინაცია

უნდა ჩაეყაროს საფუძველი სისტემატურ დიალოგს სახელმწიფო და არასახელმწიფო აქტორებს შორის ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაში არსებული გამოწვევების დაძლევის პოლიტიკის საკითხებზე. უნდა მოხერხდეს ამ დიალოგში საპატრიარქოს წარმომადგენლების ჩართვა, რამაც უნდა მიგვიყვანოს სახელმწიფოს, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და საპატრიარქოს სოციალურ სამსახურებს შორის კოორდინაციის გაძლიერებასთან.

სახელმწიფომ უნდა შემოიღოს ყველა პროვაიდერის (მათ შორის, რელიგიური კონფესიების) მიერ შეთავაზებულ 24-საათიანი ზრუნვის მომსახურებებში ბავშვების განთავსების რეგულირება („გეითეიფინგის“ ეფექტიანობის უზრუნველყოფა).

უნდა გაუმჯობესდეს კოორდინაცია ოჯახის დამხმარე მომსახურებებსა და რეფერალურ სისტემას შორის, რათა სისტემა გახდეს პროაქტიული და შეძლოს პრობლემისადმი სისტემური მიდგომის განხორციელება. ამის მისაღწევად, რაც შეიძლება ადრეულ ეტაპზე უნდა მოხდეს რისკგუფის ბავშვებისა და ოჯახების გამოვლენა.

რისკგუფების ეფექტიანად გამოსავლენად იდენტიფიკაციის სისტემა უნდა გახდეს მულტისექტორული. მასში უნდა მონაწილეობდნენ, როგორც მუნიციპალური მომსახურებები (რწმუნებული) და პირველადი ჯანდაცვის ერთეულები (პოლიკლინიკა, სოფლის ექიმი), ასევე, სკოლაც. რისკის ჯგუფი ბავშვებისა და ოჯახების იდენტიფიცირების ფუნქცია უნდა გაიწეროს სოციალური აგენტის სამუშაო აღწერილობაშიც.

5. 2. მომსახურებათა განვითარება

უნდა განვითარდეს ბავშვებისა და ოჯახების საჭიროებებზე მორგებული ოჯახების მხარდამჭერი დივერსიფიცირებული და ხელმისაწვდომი მომსახურებები. იკვეთება ქვემოთ აღწერილი მომსახურების საჭიროება:

- სკოლის ბაზაზე არსებული ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების, კერძოდ კი, ოჯახის კონსულტირების მომსახურების განვითარება რეკომენდირებულია განსაკუთრებით რეგიონებში, სადაც მომსახურების სიმწირეა. აღნიშნულის მისაღწევად უნდა დაინერგოს სკოლის სოციალური მუშაობა. ამ მუშაობის კონცეფცია უნდა აღიარებდეს ბავშვის ცხოვრებაში მნიშვნელოვან სამკუთხედს – ოჯახი, სკოლა და სამეზობლო - შორის თანამშრომლობის განვითარების აუცილებლობას, რაც ხელს შეუწყობს როგორც ოჯახისათვის დახმარების აღმოჩენას, ისე რისკგუფ ბავშვთა დროულ იდენტიფიკაციას და მათ დაცვას. ასევე, რეკომენდირებულია განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მანდატურების სამსახურში მომუშავე მუშაკების როლის გააქტიურება, მათი სამუშაო აღწერილობის გადახედვა და შესაბამისი პროფესიული გადამზადების უზრუნველყოფა.

- დღის ცენტრის მომსახურების განვითარება 2 წლამდე ასაკის ბავშვებისთვის (ბაგა-ბაღის ტიპის მომსახურება) სოფლების დონეზე უნდა მოხდეს მუნიციპალიტეტების მიერ არასამთავრობო სექტორიდან აღნიშნული მომსახურების შესყიდვის პრაქტიკის დამკვიდრებით.

- მუნიციპალიტეტების დონეზე, ასევე უნდა დაინერგოს სოციალური მუშაკის ინსტიტუტი. მუნიციპალური სოციალური მუშაკები ხელს შეუწყობენ თემში რისკის ჯგუფის ბავშვთა იდენტიფიკაციას, რეფერირებას განახორციელებენ თემში არსებულ პრევენციულ მომსახურებაში და უზრუნველყოფენ ბავშვის მიმართვას მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს სოციალურ მუშაკთან. ხოლო ამ სააგენტოში არსებული სოციალური მუშაობის ინსტიტუტი უნდა განვითარდეს სპეციალობების მიმართულებით (მაგ. ბავშვთა ძალადობისგან დაცვის საკითხებს მომუშავე სოციალური მუშაკები, მინდობით აღზრდაზე მომუშავე სოციალური მუშაკები და ა.შ.).

5. 3. სოციალური დახმარების გაზრდა

სახელმწიფომ უნდა გაზარდოს ბავშვების ბიოლოგიურ ოჯახებისთვის ფინანსური დახმარება, კერძოდ:

- რეინტეგრაციის შემწეობის გაზრდით ბავშვის ბიოლოგიური ოჯახისათვის სახელმწიფომ უნდა აღმოფხვრას უთანასწორო მოპყრობის არსებული პრაქტიკა. პარალელურად, უნდა გაძლიერდეს რეინტეგრირებული ოჯახების მონიტორინგისა და მხარდაჭერის მექანიზმი სახელმწიფო სოციალური სამსახურის მიერ.

- 24-საათიან ზრუნვაში მოხვედრის პრევენციის მიზნით სიღარიბეში მცხოვრები ბავშვიანი ოჯახებისთვის უნდა დაწესდეს ბავშვზე ცალკე ფულადი სარგებელი (ბენეფიტი). სიღარიბის საზომად შეიძლება აღებული იქნეს სიღარიბის დაძლევის პროგრამის ქულა (მაგ. 57000-ს ქვემოთ). მსგავსი სარგებლის მიმღებ ოჯახებს მონიტორინგი უნდა გაუწიოს სახელმწიფო სოციალურმა მუშაკმა.

-მიზანშეწონილია, მარტოხელა და მრავალშვილიანი ოჯახებისათვის სახელმწიფოს მხრიდან დაწესდეს ფულადი დახმარება. იგი სახელმწიფოს მხრიდან შეთავაზებული პრევენციული პაკეტის მხოლოდ ერთ მიმართულებას უნდა წარმოადგენდეს და მოწყვლადი ოჯახების მხარდამჭერ სხვა მომსახურებასთან ერთად, მუდმივ სახელმწიფო მონიტორინგს უნდა ექვემდებარებოდეს.

5.4. დასაქმების ხელშეწყობა მომსახურებათა განვითარება

ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის ეფექტიანობის მისაღწევად უნდა გაძლიერდეს სახელმწიფოს როლი სამიზნე ოჯახების დასაქმების მიმართულებით. კერძოდ, უნდა განვითარდეს აქტიური სამუშაო ბაზრის პროგრამები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ოჯახების გააქტიურებას, მათი ცნობიერების შეცვლას, მცირე ბიზნესში ჩართულობასა და, ჯამში, მათ ეკონომიკურ გაძლიერებას.

5.5. განათლება და ცნობიერების გაზრდა

უნდა გადრმავდეს ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში ჩართული სახელმწიფო და არასახელმწიფო აქტორების ცოდნა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისათვის საჭირო მომსახურებების სპეციფიკის თაობაზე. უნდა გაიზარდოს საზოგადოების ცნობიერება თემზე დაფუძნებული ალტერნატიული მომსახურების განვითარების შესაძლებლობებთან დაკავშირებით.

საჭიროა ბოშათა ოჯახებისა და ბავშვების მდგომარეობის შესწავლა და სიტუაციური ანალიზი, რაც საშუალებას მისცემს სახელმწიფოსა და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებს, უკეთ ჩამოაყალიბონ ამ უმცირესობათა ბავშვების საზოგადოებაში ინტეგრაციის სტრატეგია.

სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვები ხშირად იცვლიან ზრუნვის ფორმას. ზრუნვის ფორმის ხშირი ცვლილება უარყოფითად აისახება ბავშვის განვითარებაზე. ამ პრობლემის დასაძლევად საჭიროა მისი მიზეზების შესწავლა და კვლევაზე დაფუძნებული რეკომენდაციების შემუშავება.

5.6. უნარების განვითარება

უნდა გაძლიერდეს სახელმწიფო სოციალური მუშაკის ინსტიტუტი, რაც გულისხმობს როგორც სოციალური მუშაკის საჭირო რესურსებით უზრუნველყოფას, ისე მათი კვალიფიკაციის გაზრდას. მიღწეულ უნდა იქნეს სოციალური მუშაკების როგორც ადეკვატური რაოდენობა, ისე მათი ანაზღაურების, სამუშაო პირობების, უსაფრთხოებისა და პროფესიული სუპერვიზიის საკანონმდებლო უზრუნველყოფა. უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს სოციალური მომსახურების სააგენტოში სოციალური მუშაკების ხარისხიანი პრაქტიკა და ადეკვატური, თემზე დაფუძნებული, მომსახურებების განვითარება.

უნდა განვითარდეს მზრუნველების სამუშაო პირობები, კვალიფიკაცია და პროფესიული სუპერვიზია, რათა მათ შეძლონ ძალადობის მსხვერპლ ბავშვებსა და ახალგაზრდებზე ზრუნვა.

უნდა გაძლიერდეს საპატრიარქოს სოციალური სამსახურის პროფესიული შესაძლებლობები, მათ შორის, გამოცდილების გაზიარებით ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის მიზნებისა და ამოცანების მიღწევის საქმეში.

5.7. გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენა

უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ბავშვის ჩართულობა მათი კეთილდღეობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში. მისასაღმებელია სხვადასხვა სახელმწიფო უწყების თანამშრომლობა ბავშვთა და ახალგაზრდების მრჩეველთა საბჭოებისა თუ საკონსულტაციო ჯგუფებთან, თუმცა მსგავს

მონაწილეობას დიდი სიფრთხილით უნდა მოვეკიდოთ, რათა თავიდან იქნეს აცილებული მათი ჩართულობით მანიპულირების რისკი. აუცილებელია, სახელმწიფოს მიერ შემუშავებული ბავშვის მომსახურების გეგმასა თუ ინდივიდუალური განვითარების გეგმაში აისახოს ბავშვის აქტიური მონაწილეობა. შესაძლებელია, ბავშვი თავისი ხელით გაკეთებული ჩანაწერებით ამდიდრებდეს გეგმას და თავად გეგმა იყოს ბავშვზე მორგებული.

ბიბლიოგრაფია

- Barrientos A.J., B. J. (2013). Social Transfers and Child Protection. Florence: UNICEF Office of Research.
- Browne, K. (2009). The Risk of Harm to Young Children in Institutional Care. Save the Children.
- Costa, M. (2012, October 1). Opening Doors for Europe's Children. Retrieved from eurochild.org: www.eurochild.org
- COUNCIL OF EUROPE. (2005, March 16). COMMITTEE OF MINISTERS, Recommendation. Retrieved from wcd.coe.int: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=835953>
- Council of Europe. (2006, December 13). Recommendation (2006)19 Committee of Ministers. Retrieved from wcd.coe.int: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1073507>
- Dorfman, J. (2014 , 1 23). Why Some People Oppose Expanding Government Aid To The Poor. Retrieved from forbes.com: <http://www.forbes.com/sites/jeffreydorfman/2014/01/23/why-somepeople-oppose-expanding-government-aid-to-the-poor/>
- EuroChild. (2013). Round Table Repot, Family and Parenting Support in Challenging Times . Brussels: EuroChild.
- Global Coalition for Social Protection Floors. (2014, January 27). Global Coalition for Social Protection Floors. Retrieved from ifsw.org: http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_22348-2.pdf
- Harwin, A. B. (2003). Chaning Minds, Policies and Lives, Improving Protection of Children in Eastern Europe and Central Asia. Gatekeeping Services for Vulnerable Children and Families. UNICEF and World Bank.
- J. Williamson, A. G. (2010). Families, Not Orphanages. Better Care Network.
- Krugman, P. (2014, JANUERY 9). The War Over Poverty. Retrieved from nytimes.com: http://www.nytimes.com/2014/01/10/opinion/krugman-the-war-over-poverty.html?ref=opinion&_r=1
- Mare, B. (2006). Procedure Guide for the Social Integration of Youngsters Leaving the National Care System. Europrint.
- NOVA. (2009). Children's level of living - the impact of family economy for children's lives. Oslo and Akershus University College of Applied Sciences.
- OHCHR. (1989, November 20). Convention on the Rights of the Child. Retrieved April 28, 2015, from Uited Nations Human Rights Office of High Commissioner for Human Rights: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- Palayret, G. (2012, 10 31). Central and Eastern Europe, Commonwealth of Independent States. Retrieved from unicef.org: http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_Report_Children_Under_3_FINAL.pdf
- Parker, C. (2011). Forgotten Europeans, Forgotten Rights. Retrieved from europe.ohchr.org: http://www.europe.ohchr.org/Documents/Publications/Forgotten_Europeans.pdf
- Pillay, A. G. (2012, May 16). Commettee on Economic, Social, and Cultural rights. Retrieved from United nations Human Rights Office of the High Commissioner: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/LetterCESCRtoSP16.05.12.pdf>

THE ROLE OF EMPLOYMENT AND SOCIAL PROTECTION MAKING ECONOMIC GROWTH MORE PRO-POOR. (2009, May 28). Retrieved from oecd.org: <http://www.oecd.org/development/povertyreduction/43514572.pdf>

The UNICEF Innocenti Research Centre. (2006). General Comments of the Committee on the Rights of the Child. Retrieved from unicef-irc.org: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/crcgencommen.pdf>

UNICEF . (2012). Integrated Social Protection Systems: Enhancing Equity for Children. UNICEF

UNICEF. (2010, February 24). Resolution adopted by the General Assembly, Guidelines for the Alternative Care of Children. Retrieved from UNICEF:

http://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

UNICEF. (2011, June 28). End placing children under three years in institutions - A call to action. Retrieved from unicef.org: http://www.unicef.org/ceecis/media_17370.html

UNICEF. (2012). Keeping families together. INSIGHTS: CHILD RIGHTS IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE AND CENTRAL ASIA.

United Nations. (2006, August 29). General Assembly. Retrieved from unicef.org: http://www.unicef.org/violencestudy/reports/SG_violencestudy_en.pdf

SoS Children's Villages, Georgia & Georgian Association of Social Workers (2012). Child Rights Situation Analysis.

გაეროს ბავშვთა ფონდი. (2013). ბავშვთა მიმართ ძალადობა საქართველოში, ეროვნული კვლევა არსებული ცოდნის, დამოკიდებულებისა და პრაქტიკის შესახებ.

ნამიჭიშვილი, ს., & მგელიაშვილი, მ. (2010). სოციალური სამუშაოს პრაქტიკის საფუძვლები. (თავი 2).

საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია. (2014). სოციალური დაცვის უფლების განხორციელება ყველასათვის - პირველად მისაღწევი მიზანი ადმინისტრაციის უფლებათა დაცვის პროცესში.

gasw.org. მოპოვებული <http://www.gasw.org/ka.html?start=35-დან>

nino SatberaSvili

saerTaSoriso socialuri samuSao

gamomcemloba inteleqti

Tbilisi 2011

mTargmneli
Tea farulava, Tamar nefariZe

redaqtirebulia
nino SatberaSvilis mier

sarCevi

socialuri samuSaos ganviTarebis istoria
msofliSi ...5 socialuri samuSaos
ganviTarebis istoria
lini hilis mier
.....
.....7

socialuri samuSaos eTika da Rirebulebebi
..... 33 socialuri samuSaos eTika
da Rirebulebebi
nino SatberaSvilis mier
.....
35

ra aris saerTaSoriso socialuri samuSao
.....43
socialuri samuSaos mimarT arsebuli
saerTaSoriso perspeqtivebis gacnoba

socialuri samuSaos roli saerTaSoriso
keTildReobaSi 157 socialuri samuSao da gaeros aTaswleulis ganviTarebis
miznebi riCard hugmanis mier 159

socialuri samuSaos perspeqtiva adamianis
uflebebis dacvaSi 183

Teoriebi da koncefciebi saerTaSoriso socialuri samuSaos
gaazrebisaTvis lin hilis mier 185

lokaluri aris globaluri da globaluri

karen lionsis, keTlin menionis, meri karlsenis mier 45

saerTaSoriso socialuri samuSaos gaazreba
Janet uiliamisisa da grem simpsonis mier??

saerTaSoriso socialuri samuSao da saerTaSoriso
socialuri politika 69 saerTaSoriso socialuri
samuSao da saerTaSoriso
socialuri politika hans van evikis mier 71 socialur samuSaoSi
mimdinare debatebi 91 profesiuli imperializmi: koncefcis axleburis xedva
riCard hugmanis mier 93

socialuri samuSaos Teoriebi 109 socialuri samuSao, rogorc
disciplina da profesia
silvia Staub-bernaskonis mier 111

socialuri samuSaos modelebi 125 socialuri samuSaos
sxvadasxva forma: pluralisturi da
inkluziuri mosazrebebi riCard hugmanis mier 127

ganaTleba socialur samuSaoS 147
ganaTleba socialur samuSaoSi saerTaSoriso asparezze
nino SatberaSvilis mier 149

aris lokaluri	217	lokaluri aris globaluri da
globaluri aris lokaluri		
grem simpsonisa da siu lorensis mier	219	

socialuri muSakis roli socialuri erTsulovnebis

damkvidrebaSi	233	globalur konteqstSi
karen lionsis, keTlin menionis,		
meri karlsenis mier	235	
socialuri advokatoba	257	socialuri muSaki, rogorc socialuri advokati
nino SatberaSvilis mier	259	

saerTaSoriso socialuri samuSaos perspeqtivis

ganviTareba	287	saerTaSoriso socialuri samuSaos perspeqtivis ganviTareba
karen lionsisa da siu lorensis mier	289	

socialuri samuSaos ganviTarebis istoria msoflisSi

socialuri samuSaos ganviTarebis istoria

lin hilis mier

socialuri samuSaos profesii daarsebis TariRi rTuli dasadgenia. SeerTebuli Statebis socialur muSakTa erovnulma asociaciam (NASW) 1998 weli am profesii me-100 wlisTavad gamoacxada; Tumca, es weli, faqtobrivad, socialur samuSaoze aSS-Si gamarTuli pirveli trening kursis wlisTavi iyo, romelic niu iorkSi sazafxulo skolaSi gamarTa 1898 wels. ufro adre, trening kursebi inglisSi arsebobda da, albaT sxvaganac, xolo socialuri samuSaos pirveli skola amsterdamSi gaixsna 1899 wels. im qveynebsi, sadac socialuri samuSao viTardeboda, damxmare RonisZiebebi sxvadasxva egidiT imarTeboda. rodiz SeiZleba amas socialuri samuSaos saxeli daerqvas? erTi ganmasxvavebeli niSani is xom ar aris, rom isini saero gaxdnen da religiuri personalis eqskluziur kontrols aRar eqvemdebarebodnen? an is xom ara, rom maT is pirebi axorcielebdnen, vinc sakuTari Tavi adamianebis daxmarebas miuZRvna, regularuli saqmianobis saxiT da ara rogorc mxolod perioduli moxaliseobrivi qmedeba? van vormeri (1997), magaliTad, aRniSnavs, rom socialuri muSakis pirveli dokumentirebuli dasaqmeba meri stiuartis saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebis (COS) mier gadamzadebuli muSakis daqiraveba iyo londonis ufaso samefo saavadmyofos (Royal

Free Hospital) mier. misi movaleoba iyo ganesazRvra, pacientebis ufaso mkurnalobis ufleba hqondaT Tu ara. meore ganmarteba isaa, rom socialuri samuSao profesia maSin gaxda, roca im adamianebsma, romlebic amgvarebi saxis daxmarebiT momsaxurebas eweodnen, TavianT Zalisxmevas sistemuri xasiaTi misces da aseve sxvebis gadamzadeba daiwyes msgavsi saxiT momsaxurebis gawevis mizniT.

cxadia, rom yvelaze martivad TariRis dadgena im droidan SeiZleba, roca socialuri samuSaoze formalizebuli treningi daiwyo. rasakvirvelia, SesaZlebelia kamaTi imaze, rom aris Tu ara es is momenti, roca socialuri samuSao profesia xdeba. am periodSi Seiqmna iseTi saagentoebi, rogoricaa dasaxlebis saxlebi (Settlement Houses) da axalgazrda qalTa qristianuli asociacia (Young Women's Christian Association), romelic inglisSi 1855 wels, xolo StatebSi 1858 wels daarsda. aRniSnuli saagentoebis Seqmna organizebuli Zalisxmeva iyo socialuri momsaxurebebis uzrunvelyofis mizniT, daqiravebuli personalis meSveobiT, romlebic aRniSnul samuSaos TavianT ZiriTad profesiad miiCnevden.

7

mTels msofliSi socialuri samuSaos warmoSobis aRwerisas, yuradReba momsaxurebebis da ganaTlebis ganxilvas unda mieqces. Tumca, saWiroa imis aRiareba, rom socialuri samuSaos skolis daarseba, an Tundac formalizebuli treningis programis Sedgena, savaraudod, ufro kargad aris xolme dokumentirebuli da, Sesabamisad, maTze saubari ufro meti sizustiT SeiZleba.

socialuri samuSaos ganviTarebaSi ori gamorCeuli maxasiaTebeli aSkarad arsebobs. socialuri samuSaos skolebi TiTqmis erTdroulad gaixsna londonSi, amsterdamSi, niu iorksa da berlinSi 1900-ian wlebSi (de jongi, 1972). didi xnis manZilze fiqrobdnen, rom es spontanuri ram iyo; SeerTebul StatebSi socialuri samuSaos pioneris meri riCmondის imdroindeli korespondenciebis da dokumentebis axali kvlevis Sedegad Cans, rom is ara marto kiTxulobda britaneTSi arsebul naSromebs saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebis moZraobis Sesaxeb, aseve komitetis Sexvedrebsac eswreboda londonSi, sadac treningis kursi igegmeboda (kendoli, 2000). SeerTebul Statebsa da evropasi formaluri treningis organizebis mizani iyo socialuri momsaxurebis mimwodebeli personalis saWiroebების dakmayofileba, romlebic gadamzaddnen adamianTa saWiroebების Sesabamisad moqmedebaSi industriuli revoluciis fonze. momsaxureba ojaxisTvis, dasaxlebis saxlebi, daxmarebis gaweვა oblebisTvis, qvrivebisTvis, emigrantebisa da axalgazrda momuSave qalebisTvis mZime samuSao pirobebis sapisuxod ganviTarda. amis sapirispოდ, de jongi (1972) acxadebs: „ar vici arc erTi ganviTarebadi qveyana, sadac socialuri samuSaos ganaTleba erovnuli ganviTarebis Tavdapirveli produqti yofiliyos; misi warmomavloba yovelTvis SeiZleba davukavSiroT Zlier ucxour zegavlenas“ (gv. 23). amgvarad, Cven ori maxasiaTebeli gvaqvs: socialuri samuSao, romelic SeerTebul Statebsa da evropis umravles qveyanaSi aRmocenda, rogorc adgilobrivi reaqtia mecxramete saukunis gvianდeli periodis cxovrebiSeul pirobebsე da socialuri samuSao, romelic aziisa da afrikis qveynebsi amerikelma da evropelma eqspertebma Seitanes „CamorCenilobis“ problemebis gadasaWrelad. mesame nimuSi, romelic de jongis muSaobis Sedegia, aris Tanamedrove socialuri samuSaos danergva, an xelaxla Setana yofili sabWoTa da aRmosavleT blokis qveynebsi, romelTa Sorisaa ruseTi, aRmosavleT evropis erebi, CineTi da vietnami; aRniSnuli procesis ucxour zegavlenas ganicdis.

socialuri samuSaos momsaxurebis warmoSoba evropasa da

SeerTebul StatebSi

van vormeriseuli (1997) Sejamebis mixedviT, socialuri samuSaos profesiis ganviTarebas mimarTuleba misca orma socialurma moZraobam socialur keTildReobaSi, romlebic mecxramete saukunis bolos daiwyo: saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebეbi (Charity Organizations Society) da dasaxlebis saxlebi (Settlement Houses) (gv. 162). TiToeuli maTgani warmoiSva, rogorc pasuxi im drois socialur avbediTobaze, magram maTi filosofია da midgoma gansxvavebuli iyo. orive instituti londonSi daarsda, saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoeba 1869 wels da pirveli dasaxlebis saxli, toinbi holi (Toynbee Hall) ki - 1884 wels. aTwleulze ufro naklebi drois periodSi, yvela maTgani SeerTebul StatebSic gadavida – teqnologiis gadacemis SesaniSnavi adreuli magaliTebi adamianTa momsaxurebaSi. SeerTebul StatebSi pirveli saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebეbi 1877 wels gaixsna bufaloSi, romelsac Semdeg sazogadoebების swrafi ganviTareba mohyva sxva qalaqebSi. CikagoSi naWuWis hauzi (Hull Houses) daarsda 1889 wels, toinbi holSi jein adamsის vizitis Semdeg. socialuri samuSaos reformis orientaciaze Zlieri zegavlena moaxdina dasaxlebis saxlebis moZraobam SeerTebul Statebsa da evropasi. saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebების muSakebi gaWirvebul adamianebsე orientaciis, „mecnieruli“ Canawerebis da megobruli vizitebis gamo, SemTxvevebsე momuSave socialuri muSakebis (Social Case Workes) winamorbedebs warmoadgendnen. ufro formaluri treningis moTxovnebis Sedegad niu iorkის zemoxsenebuli kursi Seiqmna 1898 wels.

serbeTSi socialuri samuSaos istoria didi xnis win Camoyalibebuli humanitaruli momsaxurebiT iwyeba. serbul-Turqulma omეbma 1876 wels obol da miusafar bavSvTa saxlebis gaxsna da iseTi mრავალი saqvelmoqmedo organizaciis Camoyalibeba gamoiwვია, rogoricaa: belgradის qalTa sazogadoeba, gogonebis dacvis sazogadoeba, sazogadoeba karitasi Rarib bavSvTa dasaxmareblad (hesle da zavirSeki, 2005). pirvelma msofliო omma axali saWiroebეbi warmoSva, ramac mxolod serbeTSi 180 saqvelmoqmedo dawesebulebis gaxsna moitana Sedegad 1920-1939 wlebSi.

msoflios meore mxares ki msgavsi momsaxurebebi koloniuri saqმი-anobეbis Sedegad ganviTarda. am kuTxiT, iamaika saintereso magaliTs warmoadgens:

is, Tu rogor Camoyalibda imdroindeli britanuli vestindoeTis koloniebSi

8

momsaxurebebi, rogorc mSobliuri qveynidan eqsportirebuli modelebi, asaxulia am regionSi arsebuli programebis dasaxelebebSi. amis saukeTeso magaliTia kingstonis saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoeba, romelic 1900 wels Camoyalibda kerZo qvelmoqmedebis miwodebis racionalizebisaTvis. is arc centraluri mniSvnelobis SeZenas gegmavda socialuri momsaxurebis ganviTarebaSi da arc socialuri samuSaos momsaxurebis miwodebis sistematizirebasa da sabolood profesiul donemde ayvanas, rac miRweuli iqna londonSi arsebul saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebaSi 1850 wels, an am organizaciis msgavs organizaciebSi bufaloSi, niu iorkSi, monrealsa da sxva CrdiloeT amerikisa da kanadis qalaqebSi. K.C.O.S. (kingstonis saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoeba) Camoyalibda, rogorc daxmarebis kerZo saagento (maqsveli, 1993, gv. 9).

socialuri samuSaos ganaTlebis ganviTareba

profesiis Camoyalibebis qvakuTxedi SesaZloa profesiuli ganaTleba iyos. 1899 wels amsterdamSi socialuri samuSaos pirveli skola gaixsna, socialuri samuSaos treningis instituti (Institute for Social Work Training). es iyo 2-wliani kursi, romlis mizani gaxldaT `im pirebis meToduri, Teoriuli da praqtikuli treningi, romlebsac socialuri samuSaos sferoSi konkretuli da mniSvnelovani samuSaos ganxorcieleba surdaT~ (gaerTianebuli erebis organizacia, 1958, gv. 109). SemoTavazebuli iyo swavlis xuTi sfero: RaribTa keTildReoba, sabinao marTva, toinbis samuSao (dasaxlebis saxlis samuSao), obol da mitovebul bavSvebze mzrunveloba, aseve socialuri samuSao qarxnebsa da saamqroebSi.

aRniSnul kompleqsur programას სხვანაც მოჰყვა ლეკიები სოციალური მუშაკების გადამზადებისთვის. oqtavia hili inglisSi treningebs ukve 1873 wels marTavda. londonSi mTeli rigi leqciebi gaimarTa 1890-ian wlebSi. 1895 wels sazafxulo instituti moewyo sponsoris daxmarebiT CikagoSi, hal hauzis mier. Semdeg ki, 1898 wels, niu iorkis saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebam filantropuli samuSaos sazafxulo skola gaxsna mas Semdeg, rac meri riCmondma ufro organizebuli treningი მოიქოვა 1897 wels socialuri

10
samuSaos erovnul konferenciaze warmoTqmul sityvaSi. SeerTebul StatebSi es profesiuli socialuri samuSaos ganaTlebis dasawyisad iqna miCneuli, ris Sedegadac sazafxulo instituti erTwliani sruli kursi gaxda 1904 wels, xolo sabolood ki es kolumbiis universitetis socialuri samuSaos skolad gadaiqca (gaerTianebulი erebis organizacia, 1958). wina wels, 1903-Si, londonis sociologiis skolam 2-wliani Teoriuli da praqtikuli kursi daiwyo, romelic saqvelmoqmedo organizaciis sazogadoebის ზალისხმევისა და მისი „პროფესიონალიზების ეფექტის“ საფუძველზე warmoiSva. evropis kontinentze, elis salomonma treningis kursi daiwyo socialuri

samuSaos SesrulebaSi dainteresebuli axalgazrda qalebisTvis 1899 wels da socialuri samuSaos pirveli skola daaarsa germaniaSi (berlinSi) 1908 wels (vileri, 1988). amgvarad,

9

rogorc de jongma aRniSna, socialuri samuSaos ganaTleba TiTqmis erTdroulad warmoiSva saukunis mijnaze britaneTSi, SeerTebul Statebsa da evropis kontinentze, ramac TiToeul adgilas swrafi progresი განიცადა და ლეკიებიდან უკვე სრული ტრენინგის სახე მიიღო.

aRmosavleT evropaSi ki socialuri samuSaos treningis skola varSavaSi, poloneTis Tavisufal universitetSi gaixsna 1925 wels madam helen radlinskas mier. iq arsebul orwlian programას რამდენიმე მოკლე კურსი უზრდა win socialურ samuSaoSi (radlinska, 1929). madam radlinskam 1928 wels socialuri samuSaos პირველ საერთაშორისო კონფერენციზე სეკრებლ განათლების მუშაკებს განუცხადა, რომ რთული იყო თეორიისა და პრაქტიკის დაბალანსება. `faqtobrivad, Zalian cota profesori arsebobs, romelic praqtikul gamocdilebas akademiur kvalifikაციასთან აერთიანებს; Sesabამისად, socialuri samuSaos პრაქტიკის და თეორიის დაკავსრება რთულია~ (radlinska, 1929, gv. 92). es ki, rasakvirvelia, gamowveva iyo da jer kidev aris nebismier adgilas, sadac profesiuli ganaTleba socialuri samuSaos sferoSi axla ikidebs fexs.

გავრცელება evropis გარეT: ადრული socialური

samuSao da socialური samuSaos ganaTleba laTinur amerikaSi, aziasa da afrikaSi

1920-ian wlebisTvis, საერთაშორისო ჯგავლენამ umTavresი რილი iTamaSa profesiuli socialური samuSaos გავრცელებაSi. socialური samuSaos skola santiagoSi, ChileSi, პირველი skola იყო laTinur amerikaSi, romelic 1925 wels daarsდა eqim alexandro del rios mier, meore ki belგიელი eqimis rene sandis daxmarebiT mas Semdeg, rac doqtori del rio evropას ewvia, raTa gaego, Tu ra rols TamaSobდnen socialური მუშაკები eqimebis dasaxmareblad. is gemze doqtor sands Sexvda da am Sansis wyalobiT is briuselSi socialური kvlebebis centralურ skolas ewvia (kendoli, 2000). ChileSi daarsebulი skolis პირველი დირექტორი იყო madam bernie belგიიდან, romelic sandma daiqirava del rios მოქოვნიT. doqtori del rio skolasTan asocirebulი 1932 wlamde darCa da ganagrZo daxmarebis mopoveba doqtor sandისგან, rogorc es dokumentirebulია ამ ორს Soris arsebul mimoweraSi (kendoli, 2000).

msgavsi situacia ganviTarda mezobel argentinaSi, sadac eqimebma gamoikvlies

11

„higienური ვიზიტორების“ გამოყენების იდეა, romelic maT adre evropaSi enaxaT. 1930-იანი wlebis dasawyisSi socialური samuSaos skola buenos airesის universitetTan arsebul სამედიცინო skolasTan daarsდა, raTa eqimebis damxmარე პერსონალი გადაემზადებინაT. argentinaSi, sadac adრულ პერიოდSi socialური samuSaos ganviTarebaze ჯგავლენა belგიიდან, safrangeTიდან და germanიიდან modioda, აკცენტი გაკეTდა saqvelmoqmedo samuSaოსა და socialურ samuSaoze, rogorc სხვა profesიების damxmარე elementze (r. Tiubali, პირადი კომუნიკაცია, 1997 wlis 13 marti). argentinaSi saqvelmoqmedo samuSaos tradიცია დიდად

uswrebda win skolis Camoyalibebas. 1823 wels, magaliTad, qalTa organizacia saxelad saqvelmoqmedo sazogadoeba daarsda da mas bavSvebisTvis, qalebisa da xandazmulebisTvis institutebis administrirebis uflebamosileba mieniWa. 1948 wlamde aRniSnul organizacias axasiaTebdnen, rogorc „me-19 saukunis yvelaze Zlier saqvelmoqmedo organizacias“ (qeiros-tajali, 1995, gv. 92). 1940-ian wlebamde, argentinis socialuri samuSaosa da socialuri samuSaos ganaTlebaze zegavlenas evropuli ideebi, aseve maTi sakuTari religiuri da saqvelmoqmedi tradiciebi axdenda. 1940-iani wlebidan 1960-ian wlebamde aSSs zegavlena gaizarda, argentinis socialur samuSaoSi fsiqologia da fsiqoterapiis koncepciebi Semoitanes.

afrikaSi pirveli skolebi kontinentis meore mxares gaixsna: 1924 wels samxreT afrikaSi da 1936 wels egvipteSi. samxreT afrikaSi socialuri samuSaos treningi „Raribi TeTrkanianebis“ problemebis mosagvareblad daiwyo; treningis Teoriuli nawili nasesxebi iyo CrdiloeT amerikisa da evropisgan, sadac naklebi yuradReba eTmoboda adaptacias (mazibuko, makkendriki da pateli, 1992). 1924 wels keiptaunis universitetSi kursi gaixsna, xolo aTwleulis ganmavlobaSi mas socialuri samuSaos programebi SeuerTda pretoriasa da stelenboSSi; 1938 wels socialuri kvlevis erToblivi sauniversiteto komiteti Camoyalibda, socialuri samuSaos kvlevis mxardasaWerad samxreT afrikaSi (ntusi, 1995). liberalizmis

12

sawinaaRmdego tradiciis paralelurad, romelic mravalferovnebis da Riaobis advokatobas axdenda, adreuli periodis socialuri samuSaos Sesaxeb ganaTleba ukavSirdeboda broederbonds, afrikanuli aRmavlobis moZraobas, romelic yvelanairi kulturuli asimilaciis winaaRmdegi iyo. ntusis ganmartebiT (1995):

socialuri samuSaos momsaxurebebis miwodeba Raribi TeTrkanianebis-sTvis or mizans emsaxureboda. man gaaerTiana da gaaZliera eTnikuri sazRvrebi da xeli Seuwyo serTificirebuli profesiuli elitis aRmavlobas, is loialuria mTavrobisadmi da misi mizania mTavrobis mier dasaxul mizans miaRwios – aRmofxvras TeTrkanianTa siRaribe. (gv. 263).

am tradiciiT, doqtorma vervoerdma stelenboSis universitetSi sociologiis da socialuri samuSaos departamenti gaxsna 1932 wels. liberalizmis ori tradicia – zogadad siRaribeze fokusireba – da afrikuli fokusi TeTrkanianebis momsaxurebaze – ucvlelad gagrZelda samxreT afrikis socialuri samuSaos ganaTlebaSi aTwleulebis manZilze.

pirveli skola, sadac socialur samuSaoSi araTeTrkanianTa ganaTlebaze aqcenti gakeTda iyo ian h. hofmeiris socialuri samuSaos skola, romelic 1941 wels daarsda axalgazrda mamakacTa qristianuli asociaciis (YMCA) daxmarebiT (kendoli, 2000). es iyo hofmeiris, samxreT afrikeli filanTropis muSaobis Sedegi, romelsac Tanabari SesaZleblobebisa sjeroda; es aseve kongregacionalisturi misioneris, ielis sadoqtoro xarixsis mflobeli rei filipis damsaxurebaa; filipma valdebuleba aiRo `yvela rasis da mdgomareobis mamakacebis da qalebis absolutur Tanasworobaze~ da mis mier skolis

daarseba erTerTi gza iyo imisTvis, rom sakuTari rwmena qmedebaSi moeyvana (kendoli, 2000, gv. 85).

socialuri samuSaos ganaTleba axlo aRmosavleTSi, CrdiloeT afrikaSi, kairoSi daiwyo 1936 wels, im wels, roca egvipte damoukidebel qveynad aRiares. ragabis (1995) mixedviT, ganviTarebis adreul etapze „amerikuli modeli warmatebulad dainerga egvipteSi“ (gv. 281). damaarseblebs, ramdenime sazRvargareT dabadebuli da iq gadamzadebuli socialuri muSakis CaTvliT, sjerodaT, rom axali eris winase mdgari bevri socialuri problema SeiZleboda socialuri reformis midgomiT gadaWriliyo, romelic jansaR Teoriasa da kvlevas daefuZneboda. „skolam umalve warmatebas miaRwia... ramdenadac qveyanaSi bevri iyo idealisti da enTuziazmiT aRsavse axalgazrda, romlebic eris rekonstruqciasa da ganviTarebaSi sakuTari rolis ZiebaSi iyvnen“ (ragabi, 1995, gv. 284). socialuri samsaxurebic ufro formalizebuli gaxda, gaizarda samuSao adgilebis raodenoba, radganac mTavrobam socialuri sakiTxebisa da Sromis saminstro daarsa 1939 wels, sazogadoebisTvis socialuri momsaxurebis uzrunvelsayofad. 1939 wlamde, egvipteSi mxolod moxaliseobrivi socialuri momsaxurebebi arsebobda, romelTa organizebasac meCeTebi da arasamTavrobo organizaciebi axdendnen (uoltoni da el nasri, 1988). egvipteSi ramdenime sxva skola ganviTarda, kairoSi ki 1975 wels socialuri samuSaos ganaTleba universitetSi gadavida, roca

13

socialuri samuSaos umaRlesi ganaTlebis instituti axali, helvanis universitetis nawili gaxda.

dasaxlebis saxlis msgavsi saagento, nagpadas ubnis saxli (Nagpada Neighbourhood House) 1926 wels gaixsna bombeis RaribTa ubanSi, indoeTSi, amerikeli misioneris, doqtor kliford manSardtis mier. kongregaciul kurTxaul mRvdel manSardts uari uTxres, roca man pirvelad gaakeTa mimarTva misioneruli muSaobisTvis, radganac saeklesio pirebma is „SesaniSnav idealistad, magram religiurad araadekvaturad“ miiCnies (manSardti, 1967, gv. 9). eklesiisTvis gansakuTrebiT SemaSfoTebeli iyo misi Sexedulebebi kacTa saZmos Sesaxeb, rac misi azriT yvelas moicavda, rwmenis miuxedavad. is sablood socialuri samuSaos Tanamdebobaze daniSnes da uTxres, rom Tavisi araorTodoqsuli Sexedulebebis gamo is ver imsaxurebda Cveulebriv eklesiaSi indoeT qristian ojaxebTan, radganac mis ideebis „SeeZlo maTi rwmena Seeryia“; Tumca, socialuri samuSaos roSi eklesiam miiCnia, rom „mas naklebi zianis miyeneba – da, savaraudod, mniSvnelovnad kargis keTeba SeeZlo“ (manSardti, 1967, gv.

11).

dasaxlebaSi muSaobis Sedegad manSardti (1941) darwmunda, „rom socialuri samuSaos standarti indoeTSi saTanadod ver amaRldeboda manamde, sanam ar gaixsneboda socialuri samuSaos mudmivmoqmedi skola indoeTis socialuri problemebis sakvlevad da socialur samuSaoSi umaRlesi ganaTlebis doneze swavlebis uzrunvelsayofad“ (gv. 15). indoeTis mrewvelis fondidan miRebuli dafinansebiT, manSardtma indoeTis pirveli specializebuli skola gaxsna 1936 wels bombeisSi - ser dorabji tatas kursdamTavrebulTa socialuri samuSaos skola (The Sir Dorabji Tata Graduate School of Social Work). fakulteti warmodgenili iyo germaneli ebraeli ItolviliT, amerikeli mowveuli profesoriT da ori indoeTis,

romelTagan erT-erTs ganaTleba TeologiaSi hqonda miRebuli, meore ki sociologi iyo (desai, 1987). skolis mTavari aqcenti mimarTuli iyo urbanuli problemebisaken da maT pirvelebma gadaamzades Sromis keTildReobis oficrebi, raTa emuSavaT axali qarxnis muSaxelTan, ramdenadac ojaxebi bombeidan soflebSi gadadiodnen. Sromis keTildReobam mniSvneloba SeinarCuna indur socialur cxovrebaSi. meore skola, delis skola (romelic Tavidan laqnouSi mdebareobda), 1946 wels gaixsna `indoeTis, birmis da ceilonis erovnuli Y.W.C.A.-s egidit, SeerTebuli Statebis Y.W.C.A.-s sagareo ganyofilebis arsebiTi daxmarebiT~ (ielaja, 1969, gv. 365). am TavSi ukve ganxiluli, de jongis (1972) mier identificirebuli nimuSis SesanarCuneblad, indoeTi meore SemTxvevaa, sadac `socialuri samuSaos aRmoceneba da adreuli zrda da misi profesionalizacia... adgilobrivi suliskveTebis produqti ar iyo~ (kudCodkari, 1963, gv. 96). socialuri samuSaos indur ganaTlebaze amerikuli modelebi mravali wlis ganmavlobaSi axdenda zegavlenas.

CineTSi pirveli aRiarebuli socialuri samuSaos momsaxureba (rogorc es literaturaSia aRwerili), samedicino socialuri samuSaos momsaxurebebi iyo saavadmyofos socialuri samuSaos ganyofilebaSi pekinSi, romelic 1921 wels amerikelma socialurma muSakma ida pruitma daaarsa. ganyofileba sTavazobda socialuri samuSaos momsaxurebebs, Svild ayvanasTan dakavSirebul samuSaos da sareabilitacio momsaxurebebs; amas garda, socialuri muSakebisTvis uzrunvelyofili iyo treningi momsaxurebis gawevis procesSi – albaT, pirveli treningi socialuri samuSaos Temaze CineTSi. prinstonidan Camosulma amerikelma profesorebma sociologiis departamenti gaxsnes ianjingis universitetSi (axlandeli pekini) 1922 wels, romelic sociologiisa da socialuri samsaxurebis departamenti gaxda ramdenime wlis Semdeg (liungi, 1995). socialuri samuSao da socialuri samuSaos ganaTleba Zalian ganicdida amerikeli misionerebis da organizaciebis zegavlenas, rogoricaa YMCA da YWCA; miuxedavad imisa, rom soflebSi erTgvari samuSao mimdinareobda, aqcentireba urbanul klinikur praqtikaze keTdeboda. es modeli ki cotaTi Tu pasuxobda CineTSi arsebul mwvave saWiroebes (liungi, 1995).

Semdgomi ganviTarebebi 1930-ian wlebsi. evropis im qveynebsi, sadac socialuri samuSaos ganaTleba `pirveli talRis~ Semdeg ganviTarda, ucxourma zegavlenam erTgvari roli iTamaSa. magaliTad, daniaSi pirveli skola 1937 wels daarsda kopenhagenSi manon lutiCaus mier. muSaobda ra kerZo organizaciaSi saxelad mzurveloba danieli qalebisTvis (Care for Danish Women (Danske Kvinders Velfaerd)) 1920-iani da 1930-iani wlebis dasawyisSi, lutiCaum SeerTebul StatebSi imogzaura saswavlo turiT da iq yofnisas gaiazra, rom socialur muSakebs profesiuli ganaTleba esaWiroebodaT. daniaSi dabrunebis Semdeg man dawera, rom maSin, roca saRi azri mniSvnelovania, es sakmarisi ar aris imisTvis, rom vinme socialuri muSaki gaxdes. is aseve germaniasac ewvia da socialur samuSaoSi dainteresebul sxva adamianebsac mouwoda, rom emogzauraT da eswavlaT. is darwmunebuli iyo, rom verc erTi socialuri muSaki ver SeZlebda mxolod Tavis qveyanaSi yofniT socialuri samuSaos ganviTarebas, maT sxva adgilebi unda moenaxulebinaT da ideebs gaecvalaT (hierildi, piradi komunikacia, 1997 wlis 17 aprili).

Zalisxmevebi profesiad aRiarebisTvis

socialuri samuSaos profesiad aRiareba martivad ar momxdara. 1915 wels, abraam fleqsnerma auditoria SeaSfoTa aSS-s erovnul saqvelmoqmedo konferenciaze, roca ganaxxada, rom socialuri samuSao profesia ar iyo, radganac mas ganaTlebis gziT swavlebad i teqnikebi ar gaaCnda da imitom, rom socialuri samuSaos sazRvrebis Zalian farTo iyo (fofli, 1995). istoriis daaxloebiT imave periodSi, elis salomonma, dainaxa ra, rom germaniaSi socialur muSakebze moTxovna izrdeboda pirveli msofliu omis bolo wlebsi, gadawyvita, rom socialuri samuSaos skolebisTvis unificirebuli standartebi mniSvnelovani iqneboda. germaniaSi erTgvarovani standartebis SemoRebisTvis saxelmwifo nebarTva iyo saWiro, radganac amgvari qmedeba profesiuli statusis aRiarebas moiTxovda. Sesabamisad, salomonma skolebis da mTavrobis warmomadgenlebi moiwvia Sinagan saqmeTa da ganaTlebis saministroebidan. isini diliT Seikribnen, raTa profesiuli aRiarebisa da standartebis sakiTxebi ganxilaT, magram Sedegebi dadebiTi ar iyo.

rogorc salomoni (n.d.) werda Tavis avtobiografiaSi: `Semdeg saministros sazogadoebrivi janmrTelobis ganyofilebis ufrosma, Zalian xistma da Rirseulma batonma sablood wamoiZaxa: „Tqven bevr gansxvavebul rameze saubrobt, treningi jandacviti samuSaosTvis – saganmanaTleblo RonisZiebebisTvis - dasaxmareblad – Sromis dacvisTvis – da yvelafer amas Tqven socialuri muSakebis profesias eZaxiT. is, razec Tqven saubrobt, ar arsebobs“ (gv. 197). Semdeg is ambobs, rom safrangeTSic msgavsi procesi Sedga, imave SedegiT. iqaurma socialuri samuSaos pirvelma xuTma skolam da parizis sazogadoebrivi daxmarebis da higienis sabWos direktorma jandacvis ministrs peticia warudgines, sadac socialuri samuSaos regulirebas iTxovdnen. pasuxi iyo: „peticia exeba profesias, romlis gansazRvrac SeuZlebelia, romelic Zlivs arsebobs safrangeTSi da romlis tipologia mis regulirebas SeuZlebelis xdis“ (gv. 197).

meri riCmondის socialuri diagnozis (1917) gamoqveyneba aitaces rogorc pasuxi fleqsneris mimarT, ramac socialur samuSaos komunikabeluri teqnika misca. arsebobs mtkicebuleba, rom am wignma zegavlena moaxdina evropul, aseve didi wvlili Seitana SeerTebul StatebSi socialur samuSaos treningze.

genderi da socialuri samuSaos profesia

aRiarebis mopovebis sirTulis nawili SeiZleba genderuli mikerZoebuloba yofiliyo, radganac socialuri samuSao iyo da jer kidev ganixileba rogorc qalebis profesia. elis salomonma (n.d.), romelic oficialuri pirebis mier socialuri samuSaos axalgazrda profesiis mimarT uaryofiT reaqtiebs saubrobd, aRniSna:

am mtruli damokidebulebis gamoxatvis miRma ganswavluli da progresuli qalebis mimarT undobloba imaleboda. maTi Zalisxmeva ganixiles rogorc brZolis nawili, romelic qalebsa da kacebs Soris farulad arsebობდა da rac axla cxovrebis axal sferoSi gadavida. isini im tipis skolis winaarmdeg ibrZodnen, romelic upiratesad qalebisaTvis Sesაferისი profesიაTvis amzadebs, rac qalebis mier iyo Cafiqrebuli da maTi faseulobebis Skalis Sesabamisad iyo formulirebuli. aqamde ki yvela profesia – eqTnis da maswavleblis

CaTvlIT – mamakacebis mier iyo formirebuli. saganmanaTleblo dawesebulebebis umetesobas mamakacebi marTavdnen, qalis movaleobebis da SesaZleblobebis mimarT mamakacebiseuli aRqmis Sesabamisad. qalTa ganaTlebis mizani mamakacebisTvis „damxmaris“ uzrunvelyofa iyo. Cveni oponentebi marTlebi iyvnen roca xvdebodnen, rom Cven ufro meti gvindoda. Cven gvindoda, rom qalebi pasuxismgebelni yofiliyven iseT momsaxurebebe, romlebSi adamianTa saWiroebebis dakmayofileba qalTa TvalTaxedviT unda momxdariyo. germanul biurokratiul tradiciaze gazrdil mamakacebs Cveni miswrafebebis xasiaTis gagebac ki ar SeeZloT da, ra Tqma unda, amas verc moiwonebdnen (gv. 198).

adreul etapze socialuri samuSao, rasakvirvelia, qalTa profesia iyo. 1937 wlis bolos, msolfioSi arsebuli socialuri samuSaos 179 skolidan 83 mxolod qalebisTvis iyo, da maTgan marto 9 arsebobda mamakacebisTvis. zogierT evropul qveyanaSi, rogoricaa avstria, safrangeTi, ungreTi, italia, norvegia, portugalia, rumineTi da Sveicaria, socialuri samuSaos erTaderTi treningis instituti qalebisTvis arsebobda. amas garda, socialuri samuSaos bevri pioneri CrdiloeT amerikasa da evropaSi aqtiurad monawileobda qalTa saarCevno xmis uflebebis da qalTa uflebebis gafarToebisTvis brZolaSi. socialuri samuSaos damfuZneblebi advokatobas uwevden qalebis uflebebs saojaxo samarTlis farglebSi, qonebis flobis uflebas da samuSaosTan dakavSirebuli sakiTxebis sferoSi - Tanabar xelfasebs. adreuli socialuri samuSaos feministuri xasiaTi STambeWdavia.

kavSiri pacifizmTan

qalTa adreul moZraobasTan kavSirebma aseve gamoiwvia saerTaSori-

16

so TanamSromloba mSvidobis saxeliT. profesiuli socialuri samuSaos treningis dawyebidan Zalian male, sxvadasxva qveynis profesional pionerebs SesaZlebloba miecaT, rom erTmaneTs Sexvedrodnen berlinSi qalTa saerTaSoriso kongresze 1904 wels da Semdeg kanadaSi 1909 wels, qalTa saerTaSoriso sabWos kongresze. aq, magaliTad, jein adamsi Sexvda elis salomons da damegobrdnen „maTi megobroba ki kidev ufro ganamtkica ormrxivma valdebulebam saerTaSoriso pacifizmis mimarT“ (lorenci, 1994, gv. 60). kavSiri socialur samuSaosa da mSvidobas Soris naTeli iyo salomonisTvis, romelmac dawera: „omi angrevs yvelafers, ris miRwevasac socialuri samuSao cdilobs... es aris imis mizezi, Tu ratom unda iyvnen socialuri muSakebi pirvelebi, vinc xels Seuwyoben da daicaven samSvidobo saerTaSoriso urTierTobebis“ (vieleri, 1989, gv. 19). socialuri samuSaos pirveli 50 wlis ganmavlobaSi, pacifizmis mimarT aRebul valdebulebas uxeSad uwevda winaaRmdegobas moWarbebuli nacionalizmi da ori gamanadgurebeli msolfio omi.

SeerTebul StatebSi socialuri muSaki janet rankini politikaSi gadavida da pirveli qali iyo, romelic kongresSi airCies. is imiT gamoirCeoda, rom kongresis erTaderTi wevri iyo, vinc xma misca aSS-s orive msolfio omSi monawileobis winaaRmdeg. 1941 wels iaponiisTvis omis gamocxadebis sakiTxze kenWisyris dros man ganacxada: „rogorc qals, me ar SemiZlia omSi

wavide da me uars vambob iq sxvis gagzavnazec“. 1968 wels 88 wlis rankinma, romelic mTeli cxovrebis manZilze pacifisti iyo, saprotesto demonstracias uxelmZRvana vietnamidan aSS-s gamosvlis moTxovniT (luisi, 1999).

depresia da mzardi nacionalizmi

1930-iani wlebis ganmavlobaSi msolfioSi arsebulma depresiam bevr qveyanaSi socialuri muSakebi saSinao krizisis daZlevaSi CarTo. nacionalur doneze mravali axali politikisa da momsaxurebis Seqmnam, socialuri samuSaos xasiaTi da aqtivobebi Secvala. SeerTebul StatebSi, magaliTad, farTod gavrcelebulma umuSevrobam bevri daarwmuna, rom siRaribe individualuri araadekvaturobis an maxasiaTeblebis Sedegi ki ar iyo, aramed sistemidan gamomdinareobda. socialuri muSaki hari hopkinsi krizisis daZlevisken mimarTuli axali garigebis (New Deal) sxvadasxva politikis arqiteqtori iyo. miuxedavad imisa, rom keTildReobis saxelmwifos amerikuli versia minimaluri iyo, cvlilebebma socialuri samuSaos praqtika Secvales da zegavlana moaxdines adamianTa saWiroebebze samomavlo filosofiuri Sexedulebebis ganviTarebebe.

msolfios sxvadasxva qveynebsi, gansakuTrebiT ki evropasa da iaponiaSi, nacionalizmis da militarizmis zrda pasuxi iyo ekonomikur sirTulebsa Tu nacionalur Seuracxyofaze, ramac moamwifa situacia meore msolfio omisTvis.

1930-iani wlebis areuloba Zlier igrZnoboda. vestindoeTSi ramdenime wlis manZilze SromiTi areuloba da socialuri protestebi mimdinareobda. magaliTad, `1930-iani wlebis gvianel periodSi socialurma areulobebma, romlebic gaRvivebuli ukmayofilebis feTqebadi

17

gamoxatuleba iyo Raribi da eqspluatirebuli proletariatis mier karibis zRvis teritoriaze, am areulobebis ZiriTadi mizezebis kvleva gamoiwvia cnobili moin komisiis (Moyne Commission) mier 1938 w~ (brauni, 1991, gv. 22). aRniSnulma komisiამ, romelic britaneTis mTavrobis mier iyo daniSnuli, rekomendaciebi gaakeTa socialuri da ekonomikuri pirobebis gasaumjobeseblad vestindoeTis koloniebSi, sadac xazi gaesva socialuri keTildReobis momsaxurebebs, rogorc `mTavar saSualebas vestindoeTSi cxovrebis donis asamarleblad~ (brauni, 1991, gv. 22). amgvarad, SeerTebul StatebSi didi depresiIT gamowveuli areulobis msgavsad, socialuri keTildReobis momsaxurebebi da, sabolood ki, socialuri samuSao, gaZlierda iamaikasa da vestindoeTis sxva qveynebsi.

Tumca, omma yvelas daaviwya depresia da misgan gamomdinare socialuri saWiroebebi.

meore msolfio omi da nacisturi periodi

1930-iani wlebis bolo da 1940-iani wlebis adreulma periodma msolfios didi ubedureba, xolo socialuri samuSaos profesias yvelaze uaresi Sedegi moutana. aqtiuri TanamSromloba nacistebis mier kontrolirebad mTavrobasTan germaniaSi TiTqmis yvelaze bneli epizodia socialuri samuSaos istoriaSi. Tumca isic unda aRiniSnos, rom bevri dadebiTi da gmiruli Zalisxmeva ganxorcielda evropeli socialuri muSakebis mier amave periodSi. rogorc ebraul ojaxSi dabadebuli elis salomoni (n.d.) ixsenebs Tavis avtobiografiaSi:

Cemi yvelaze axlo TanamSromlebis, socialuri samuSaos skolis da akademiis personalis midgomebi, romelTagan umravlesoba protestanti iyo ZiriTadad

18

protestantul berlinSi, ganaTlebuli qalebisTvis damaxasiaTebel midgomebs warmoadgenda. iyo adamianuri siZlieris da adamianuri sisusteebis magaliTebi. brZolis Sedegad erTni ufro daixvewnen da Zlier pirovnebebad Camoyalibdnen, sxvebma ki sruliad dakarges moraluri wonasworoba. TanamSromlebs Soris ramdenime qali iyo, romlebic nacisturi standartebis mixedviT unakloebi iyvnen, imis gaTvaliswinebis gareSe, rom CemTan axlos muSaobdnen. isini amis gamosworebas gaormagebulad cdilobdnen, orjer ambobdnen `Heil Hitler`-s maSin, roca amas sxvebi mxolod erTxel warmosTqvamdnen (gv. 243).

socialuri samuSaos germaneli ganaTlebis muSakebi aseve intensiurad axdendnen masze zewolas, rom socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciis prezidentis Tanamdebobidan gadamdgariyo, imuqrebodnen ra, rom yvela germanuli skola gavidoda asociaciidan, Tu is am moTxovnas ar daakmayofilebda (nicSe, 1935). ramdenjerme salomoni gadadga, rom asociacia exsna, Tumca saerTaSiroso doneze wevrebi mas prezidentis Tanamdebobaze aRadgendnen xolme.

socialuri muSakebis TanamSromlobaSi CarTva ebraeli kolegebisagan Tavis ganridebis farglebs gascda. lorencis mixedviT (1994):

faqtia, rom nacisturi germaniis keTildReobis meqanizmma, `Tavis movaleobis SesrulebiT`, nebsiT Tu uneblieT, aTasobiT adamiani reJimis momxreebis xelSi gadasca, eniT auwereli tkivili da tanjva gamoiwvia, gaaRrmava gansxvavebebi sazogadoebis yvela doneze da sakuTari humanuri idealebis diskreditacia moaxdina. germaniis milionobiT ebraeli moqalaqis mkvleloba da qveynebis dapyroba, riTic reJimi yvelaze cxadad dasamaxsovrebili gaxda, eqstremizmis calke mdgari SemTxveva ar iyo, romelic sxva „miRwevebs“ ar ukavSirdeboda: es aris misi politikis gadmocema, keTildReobis politikis CaTvlit... mas Semdeg, rac adamianis uflebebis dacva pirobiTi gaxda..., diskriminaciis, segregaciis da eqskluziis logikam Tavis Tavi daimkvindra yoveldRiur profesiul diskusiaSic (gv. 63).

20

lorenci damorCilebis procesis ganviTarebas aRwers. 1920-ian wlebSi, SesaZloa, germaniaSi mZime omis Semdgomi pirobebis gamo, „germanuli keTildReobis sistemaSi nel-nela inergeboda gansxvavebuli damokidebuleba perspeqtulsa da uperspeqtivo - „Rirebulisa da nakleb faseuli“ axalgazrdebisadmi“ (lorenci, 1994, gv. 62). amiT TandaTan ufro meti mxardaWera vlindeboda sulierad avadmyofebis an gonebrivad CamorCenilebis sterilizaciisadmi, Semdeg ki sxva arasasurveli adamianebs sxva klasebis Tavidan moSorebisa da segregaciisadmi. adreuli nacisturi socialuri politikis sazomiT SesaZlebeli iyo suliT avadmyofebis, alkoholikebis da SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis sterilizacia da es moicavda savaldebulo Setyobinebis valdebulebas, romelic bevr profesiebz gavrcelda – savaldebulo Setyobinebis praqtikis adreuli saSineli magaliTi, romelic axla klientis dacvad

19

ganixileba. „proceduris faqtobrivi legitimacia arsebiTad damokidebuli iyo iseT eqspertebze, rogoricaa eqimebi da socialuri muSakebi, romlebic „swor diagnozs“ svamdnen“ (lorenci, 1994, gv. 65). socialuri samuSaos unarebi da Sefasebis meTodebi, diagnozi da Setyobineba gamoiyeneboda „uRirsi sicocxlis“ gamosavlenad, romlis arseboba rogorc „parazitebisa, samedicino da ekonomikuri TvalsazrisiT, gaumarTlebeli“, rogorc es gacxadebuli iyo qalaq frankfurtis 1933 wels gamoqveynebul directiveSi (citirebulia lorencis mier, 1994, gv. 66).

amgvარი movlenebi mxolod germaniaSi ar viTardeboda. romSi, industriaSi socialuri daxmarebis umaRlesi faSisturi skola (High Facist School for Social Assistance in Industry) gaixsna 1928 wels. espaneTSi, frankos reJimma Tavis sakuTari socialuri samuSaos skolebi gaxsna barselonaSi arsebuli skolis daxurvis Semdeg. socialuri keTildReobis momsaxurebebs faSistebi uWerdnen mxars, rogorc Taviani sistemebis socialuri kontrolis nawils.

mtkicebulebebi cxadyofen, rom zogierTi SeTanxmeba arsebuli politikisadmi aqtiuri mxardaWeris, xolo sxvebi ki miamiti TanamSromlobis Sedegi iyo. Semonaxulia aseve zogierTi socialuri muSakis mxridan winaarmdegobis gawevis faqtebic, radgan maT gaiazres, Tu rogor iqneboda gamoyenebuli maTi angariSebi. amgvar arahumanur qmedebesSi damxmare profesiebis warmomadgenelTa CarTva rTuli gasagebi da miuRebelia. Tumca, mniSvnelovania am faqtebis gaazreba maTi ganmeorebis Tavidan acilebis mizniT. lorencis azriT, maSin arsebuli mdgomareoba nawilobrivi socialur samuSaoze Zlieri samecniero zegavlenisa da faseulobebisadmi neitralitetis ganviTarebis Sedegia. adamianebs problemebze muSaobisas teqn timer meTodologiebze fokusireba da adamianis uflebebz orientaciis ararseboba profesiis boroti miznebisTvis gamoyenebis saSualebas izleoda.

msolfios sxva nebismier kuTxeSic vxvdebiT adamianis uflebebis uxeS SezRudvebs, rasTanac socialur muSakebs uwevdaT gamklaveba. magaliTad, rogoricaa SeerTebul StatebSi iaponeli da sxva qveynis rezidentebis gausamarTleblad cixeSi ganTavseba. socialuri momsax-

urebis mimoxilvis (Social Service Review) statiebi mogviTxroben socialuri muSakebis moqmedebis, an umoqmedobis Sesaxeb am sakiTxebTan mimarTebiT:

21

CvenTvis martivia daviviwyoT iaponelebi da sxva ucxo qveynis moqalaqeebi – romelTa evakuacia bevri Tvis win moxda. da sixaruli, rac mohyva generaluri prokuroris gancxadebas, rom italieli amerikelebi, romlebic jer kidev sxva qveynis moqalaqeebad iTvlebian, aRar iqnebian miCneulni mtrul ucxoelebad, Segvaxsenebs, rom iaponeli amerikelebis, da sxva qveynebis moqalaqeebis didi raodenoba jer kidev elis marTlmsajulebas Cvens amerikul respublikaSi (bavSvTa keTildReobis problemebi da iaponelebis evakuacia, 1942, gv. 673)

dasavleTSi imdenad mourideblad xorcieldeboda iaponelTa uflebebis Selaxva, rom iaponeli bavSvebic ki gamoasaxles bavSvTa saxlebidan da gadaiyvanes droebiTi dakavebis banakebSi.

omis Semdgomi periodi

omis Semdgomma periodma ramdenime Zireuli cvlileba moutana socialur samuSaos mTels msofliSi. upirveles yovlisa, komunisturi reJimis damyarebam aRmosavleT evropaSi wertili dausva socialur samuSaos ramdenime qveyanaSi da gamoiwvia socialuri samuSaos ganviTarebis CamorCena mTels komunistur blokSi. meore, ganadgurebam SesaZleblobebi Seuqmna socialur muSakebs, rom evropasa da CineTSi daxmarebis da rehabilitaciis farTomasStabian RonisZiebebSi mieRoT monawileoba. da mesame, aziis, afrikisa da karibis ganviTarebad qveynebSi mimdinare nationalisturi da damoukideblobis moZraobebma bevri axali socialuri samuSaos programebi warmoSva axali erebis dabadebasTan erTad.

profesiuli socialuri samuSao, socialuri samuSaos treningis institutebis arsebobis mixedviT Tu vimsjelebT, ukve ganviTarebuli iyo CexoslovakiaSi, ungreTSi, iugoslaviaSi, CineTsa da sxva qveynebSi, sadac Semdeg komunisturi reJimi damyarda. aRmosavleT evropaSi komunisturi sistemis damkvidrebis Semdeg maleve, socialuri samuSao oficialurad gauqmda, rogorc arasaWiro da burJuaziuli profesia. CineTma aRniSnul magaliTs 1949 wlis

22

revoluciis Semdeg mibaZa. socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso komitetis mdvnis 1950 wlis ivlisis angariSSi mocemulia civi omis sawyisi zegavlana socialuri samuSaos ganaTlebase, amavdroulad ki naCvenebia ararealisturi optimizmi CineTSi arsebuli situaciis Sesaxeb:

Cexoslovakuri skolebidan, romlebic bolo omamde wevrebi iyvnen, Cven ukve axali ambebi aRar gvesmis. aRmosavleT evropidan mxolod lodzSi, poloneTSi arsebuli q-n radlinskas skola darCa loialuri Cvens mimarT. sainteresoa isic, rom q-nma Slaterma werili miiRo doqtor Cenigan, nankingidan, sadac naxsenebia, rom misi skola odnavadac ar dazaralebula axali wyobis gamo (molceri, 1950, gv. 3).

unda aRiniSnos, rom q-ni Slateri - es doqtori margerit Slateria ciurixis socialuri samuSaos skolidan, Sveicaria. is aseve socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso komitetis wevria.

mdivanma sworad aRniSna poloneTis Sesaxeb. miuxedavad imisa, rom socialuri samuSao iq ar ayvavebula, is mainc grZeldeboda poloneTSi sabWoTa batonobis mTeli periodis ganmavlobaSi. iugoslaviaSi ki, amis sapirispirod, socialuri samuSao gafarTovda, ramdenadac am qveyanam sabWoTa kavSirTan gawyvita kavSiri da socializmis Tavisi forma ganaviTara. dasawyisidanve (1928 wels gamarTul socialuri samuSaos pirvel saerTaSoriso konferencieze warmodgenili iyo sul mcire xuTi delegati serbeTis, xorvatiis da sloveniis samefodan), socialuri samuSaos skolebi Camoyalibda 1952 wels zagrebSi, 1955 wels liublianaSi da 1958 wels belgradSi, saraevosa da skopieSi (hesli da zavrseki, 2005). socialuri samuSao moiazreboda, rogorc „mowinave socialisturi kanonmdeblobis amoqmedeba da im Tanxebis racionalurad marTva, rac Cvenma qveyanam daarezerva Cveni muSaTa klasis socialuri dacvisa da ukeTesi cxovrebiTvis“ (ministri, xalxTa janmrTelobis da socialuri politikis sabWo, xorvatia, citirebulia hesles da zavrsekis naSromSi, 2005, gv. 37). xorvatiaSi 1950-iani wlebidan moyolebul periodTan dakavSirebiT, iujin puzikma ganaxxada:

socialuri samuSaos profesiis danergvam wvlili Seitana zogadad mmartvelobis humanizaciaSi. adre, adamianebi ubralod daxedavdnen dokumentebs da fiqrobdnen, rom administraciis movaleoba mxolod dokumentebis warmoeba da gadawyvetilebebis miRebaa... realuri cxovrebis gaazreba da xalxTan urTierToba absoluturad ucxo cneba iyo. socialuri samuSaos profesiam administraciis humanizeba moaxdina (citirebulia hesles da zavrsekis naSromSi, gv. 38).

puzikma aseve aRniSna socialuri samuSaos mniSvnelovani wvlili TiToeuli adamianis Rirebulebis ideis warmosaCenad.

Tu CineTSi socialuri samuSao maleve gauqmda, rogorc usargeblo da burJuaziuli profesia, sasomxeTSi sabWoTa batonobam profesiuli kontakqtisagan Tavisi respublikebis

23

da satelitebis izolireba da socialuri samuSaos danergvis prevencia moaxdina.

ngreva da daxmareba

omma evropis qveynebs, CineTsa da samxreT-aRmosavleT aziis bevr qveyanas ngreva moutana. rogorc fridlenderi (1975) aRwerda situacias poloneTSi:

poloneTi evropis yvelaze ganadgurebuli qveyana iyo meore msoflio omis dasrulebisas. misi rkinigza, eleqtroenergiis sadgurebi, avtomagistralebi da xidebi dangreuli iyo, portebi – gamosayeneblad uvargisi, qarxnebi teqnikişgan gaZarcvuli an damwvari, saqoneli ki ganadgurebuli iyo. omSi eqvs milion polonelze meti daiRupa da sul mcire, amdenives deportireba moxda tyve monebis saxiT germaniasa da sakoncentracio banakebSi. nacistebma TiTqmis mTeli ebrauli mosaxleoba amowyvites (gv. 14).

arc socialuri samuSao gadarCenila, rogorc amas gviCvenebs socialuri samuSaos polonuri skolis moTxovna daxmarebis misaRebad:

gulTbilad gTxovT sabWos saxeliT, gansakuTrebiT ki frangulad, inglisurad da germanulad molaparake qveynebs, rom maTma wevrebma q-n helena radlinskas, Cveni komitetis erT-erT damaarsebels da lodzis (poloneTi) saxelmwifo universitetis profesors gamougzavnon socialur samuSaosTan dakavSirebuli yvelanairi masala, risi Segrovebac ki SeuZliaT: wignebi, werilobiTi angariSebi da sxva. q-ni radlinskasTvis didi ubedureba iyo Tavisu sacxovrebeli saxlis gverdiT mis mierve daarsebuli socialuri samuSaos skolis da mTeli varSavis universitetis nangrevebis danaxva, aseve pedagogiuri personalis ori mesamedis daRupva. am udidesi ubedurebis miuxedavad, 75 wlis asakSi ki q-ni radlinska yvelafers akeTebis rac SeuZlia, rom lodzis universitetSi socialuri samuSaos skola aRadginos. Cven ar SegviZlia gulgrilebi davrCeT, roca aseT

24
energiul adamians vxedavT (molceri, 1948, gv. 2).

ngrevam daxmarebis da aRdgenis saWiroeba moitana. ufro saintereso socialuri samuSaos istoriisTvis aris is, rom daxmarebisaken mimarTuli didi Zalisxmeva saomari moqmedebebis Sewyvetamde gacilebiT ufro adre iyo prognozirebuli da dagegmili. evropis masStabiT gaerTianebuli erebis organizaciis daxmarebisa da reabilitaciis administrirebis (UNRRA) programebSi socialuri samuSaos CarTuloba, saerTaSoriso socialuri samuSaos kargi gamoxatuleba iyo. UNRRA 1943 wlis noemberSi Seiqmna 44 saxelmwifos mier, romlebic dampyrobili Zalebis mier dapyrobili qveynebisTvis daxmarebisa da reabilitaciis organizebis dapirebas iZleodnen, rogorc ki maTi ganTavisufleba moxdeboda (kolvici, 1943). qveynebis gaTavisuflebisTanave, Zalisxmeva daxmarebebisaken iyo mimarTuli, saWiro iyo sazogadoebrivi samsaxurebis – wyalmomargeba, sanitaria, eleqtrooba, transporti – aseve jandacvis da socialuri samsaxurebis aRdgena. bevr adgilas saWiro iyo sursaTiT daxmareba. es udidesi wamowyeba gaxldaT. ramdenime wlis ganmavlobaSi, UNRRA msoflioSi yvelaze didi eqsportiori iyo da zenitSi yofnisas misi TanamSromlebis raodenoba 25,000 adamians Seadgenda (fridlenderi, 1975). keTildReobis ganyofileba 1946 wels Seiqmna da misi

saqmianobis sagani adgilnacvali pirebisTvis daxmarebis gawevea iyo, gansakuTrebiT ki germaniaSi, avstriaSi, italiaSi, saberZneTSi, CrdiloeT afrikasa da mogvianebiT CineTSi. marto evropaSi, 21 milion adamians mouxda sakuTari qveynidan gaqceva an germaniaSi waiyvanes, rogorc patimrebi an tyve muSebi. aseve ganviTarda specialuri samsaxurebi, obolTa da sxvadasxva saWiroebebis mqone bavSvTa dasaxmareblad.

„socialuri samuSaosa da socialuri keTildReobis aRdgenis periodi meore msoflio omis Semdgom savse iyo saerTaSoriso programebiT, proeqtebiTa da SesaZleblobebiT“ (kendoli, 1978, gv. 178). bevri amerikeli socialuri muSaki CaerTo UNRRA-s daxmarebis da reabilitaciis programebSi evropasa da CineTSi. es iyo pirveli sistemuri programa, roca socialuri keTildReobis eqspertebi sazRvargareT gaigzavnen, raTa sxva qveynebisTvis daxmareba gaewiaT socialuri kanonmdებlobisa da socialuri momsaxurebis programebis SemuSavebaSi. adgilobrivi socialuri samuSaos personalis treningi aRniSnuli Zalisxmevis komponents warmoadgenda. aqtiuri konsultacia da treningis programa daiwyo UNRRA-s mier, romelic ramdenime aTwleuli gagrZelda axlad Camoyalibebuli gaeros egidiT. socialurma muSakebma aseve ganagrZes saerTaSoriso muSaoba baSvebisTvis, Itolvilebisa da jandacvis programebSi monawileobiT, romlebic gaeros iseT saagentoebis gadaeca, rogoricaa janmrTelobis msoflio organizacia (WHO) da gaeros bavSvTa fondi (UNICEF).

socialuri samuSaos gavrcleba ganviTarebad qveynebsi

socialuri samuSaos ganaTlebis kuTxiT UNRRA-s programebis safuZv elze, gaero male gaxda udidesi wvlilis Semtani profesiuli socialuri samuSaos gavrclebaSi mTeli msoflios masStabiT, aiRo ra socialuri samuSaos skolebis gaxsnis pasuxismgebloba mTel rig

25
ganviTarebad qveynebsi (ianghazbendi, 1963). am programebis farglebSi saganmanaTleblo konsultantebi igzavnebodnen ganadgurebul qveynebsi, mkvlevarebi igzavnebodnen SeerTebul Statebsa da sxva qveynebsi saswavleblad. maSin, roca gaero axali daarsebuli iyo, im droisTvis droebiTma ekonomikuri da socialuri sabWos socialurma komisiამ (ECOSOC) yuradReba socialuri muSakebis gadamzadebisa da socialuri keTildReobisTvis teqnikiuri daxmarebis uzrunvelyofisaken mimarTa. mTeli rigi kvlevebi da pubilikaciebi SeimuSaves saTauriT teqnikiuri daxmareba socialuri progresisTvis (vander sTreTeni, 1992). erT-erTi maTgani, treningი socialuri samuSaosTvis: saerTaSoriso kvleva ketrin kendolis mier, 1950 wels gamoica, romelic pirvelia am sferoSi xuT yovlismomcvel kvlevas Soris. Semdeg, 1959 wels, gaeros ECOSOCma generalur mdivans sTxova, rom gaekeTebina „yvelaferi, rac ki SeiZleboda, rom socialuri muSakebis monawileoba uzrunveleyoT ganviTarebadi qveynebisTvis programebis momzadebasa da ganxorcielebaSi“ (garigi, 1961, gv. 21).

1950-iani da 1960-iani wlebi damoukideblobisTvis brZolis periodebia afrikasa da karibis qveynebsi, aseve aziis im nawilebsi, romlebic jer kidev koloniuri mmარTvelobis qveS imyofebodnen. socialuri keTildReoba gamovlinda, rogorc TviTmmარTvelobisTvis mosamzadebeli mniSvnelovani komponentი, ramdenadac naTeli iyo, rom mosaxleobas ukeTesi cxovrebis standartis imedi hqonda TviTmmარTvelobis SemTxvevaSi. iamaikaSi,

magaliTad, norman menli, „iamaikis damoukideblobis mamebs“ Soris erT-erTi, valdebuli iyo Seeqmna Sps iamaikis keTildReoba (Jamaica Welfare Limited) 1937 wels, organizacia, romelic komunisturi ganviTarebisTvis iRwvoda. politikuri moZraobis meSveobiT, romelic 1930-iani wlebis areulobidan amoizarda, menlim SeTanxmebas miaRwia, rom bananis eqsportze gadasaxadi dawesebuliyo da amiT sazogadoebis (Temis) ganviTarebis programebi daefinansebinaT (maqsveli, 1993). Temis ganviTareba eSmakurad iyo warmodgenili sazogadoebis keTildReobisTvis aucilebel komponentad. sinamdvileSi ki, es xalxis masebis gaerTianebsa da maTTvis uflebamosilebis miniWebisaken mimarTuli Zalixmeva iyo, ris gareSec SeuZlebeli iyo damoukideblobis miRweva. es socialuri samuSaos da socialuri samuSaos ganaTlebis komponenti gaxda da aseTad darCa iamaikaSi, vestindoeTis universitetSi, socialuri keTildReobis trening centrSi. afrikis Sesaxeb gamarTul Tavis diskusiaSi, asamo (1995) aRniSnavda:

albaT, yvelaze mniSvnelovani movlena 1960-ian wlebsi, rogorc socialuri samuSaos praqtikis, aseve socialuri samuSaos ganaTlebis kuTxiT afrikaSi, iyo socialur keTildReobaze pasuxismgebeli ministrebis pirveli saerTaSoriso konferencia, romelic 1968 wels gaimarTa... 1968 wlis ministrTa konferenciaze gakeTda rekomendacia, rom ganviTarebad qveynebsi prioriteti unda miniWeboda socialur keTildReobas, aseve, socialuri keTildReobis trenings muSakebi unda moemzadebina ganviTarebasTan dakavSirebuli funqciebis Sesasruleblad (gv. 225).

aRniSnulma konferenciam, romelic gaeros egidiT momzadda da gaimarTa, Tavi mouyara socialuri keTildReobis sferoSi moqmed maRaCinosnebs 89 qveynis mTavrobebidan, aseve damkvirveblebs sxva qveynebidan da arasamTavrobo organizaciebs (gaerTianebuli erebis organizacia, 1969). es ganixileba, rogorc umniSvnelovanesi movlena globalur socialur keTildReobaSi.

ganviTarebad samyaroSi bevrma qveyanam miiRo sakonsultacio daxmareba socialuri samuSaos trenings Camosayalibebad, sxvebma stipendiebi miiRes, rom fakultetis wevrebi sazRvargareT gaegzavnaT Semdgomi treningsTvis. amas garda, gaerosa da sxva wyaroebidan miRebuli grantebi xels uwyobda socialuri keTildReobis programebis ganviTarebas da socialuri samuSaos trenings. ugandam, magaliTad, Tavis socialuri samuSaos programa Camoayaliba makereres universitetSi, kampalaSi, gaeros bavSvTa fondis grantiT, romelmac skola pirveli oTxi wlis ganmavlobaSi daafinansa (rao, gv. 1984).

indijenizaciis epoqa: 1970-iani wlebi

1950-ian da 1960-ian wlebsi ganxorcielebuli konsultaciebis, transplantaciisa da sesxebis intensiur periods reaqcia mohyva, romelic dasavluri modelebis uaryofiTa da

socialuri samuSaos adgilobrivi formebs moZiebiT xasiaTdeboda. rogorc 1972 wels gamarTul socialur muSakTa msofliო Sexvedraze ganaxades: „Cven indijenizaciis epoqaSi SevediT – adgilobrivi ganviTareba unda xdebodes saWiroebebisa da resrusebis, aseve TiToeuli sazogadoebis kulturuli, politikuri da ekonomikuri garemos gaTvaliswinebiT – da wina planze gamodis socialuri samuSaos skolebi, radganac maT unda gamokveTon amgvარი axali mimarTulebebi“ (staini, 1972, gv. 161).

laTinurma amerikam indijenizaciis tendencia airCia. rogorc argentinელმა ganaTlebis muSakma aRwera, 1960-iani wlebi albaT „yvelaze SemoqmedebiTi faza“ iyo, ramdenadac socialurma samuSaom scada „amozrdiliyo Cveni socialuri realobidan“ (r. Tiubali, piradi komunikacia, 1997 wlis 13 marti). sela sieras mixedviT, „rekonceptualizaciis periodis ganmavlobaSi, laTinurma amerikam Sewyvita evropisa da amerikis SeerTebuli Statebisgan pasuxebis moZieba da Tavad daiwyo sakuTari avTenturi potencialis gamovlena, rom Tavisufali kontinenti gamxdariyo“ (citirebulia qeiro-tajalis mier, 1995, gv. 97). Zlieri antiamerikuli ganwyobebi warmoiSva industrializebuli qveynebidan modelebis sesxebis da gamoyenebis procesis uaryofasTan erTad. socialuri samuSao ufro politikuri, ufro radikaluri da ufro fokusirebuli gaxda. yvelanairi socialuri qmedeba danaxuli iyo, rogorc politikuri ganzomilebis mqone. imis miuxedavad aTviTcnobierebs amas praqtikosi Tu ara, is mudam moqalaqis gverdiTaa. axali gzavnili iyo is, rom Tqven Raribebis mxares an xarT, an ara. amas rekonceptualizaciis moZraobas eZaxdnen da is ori mimarTulebiT ganviTarda: radikaluri, romelic kapitalizms uaryofda da zomieri, romelic gverds uvlida aSS socialuri samuSaos miRebul sam meTods: SemTxvevaze muSaoba (Casework), jgufuri muSaoba (Group Work) da sazogadoebis organizeba (Communiy Organization) da holistikuri perspeqtiviskენ მიმართება. orive mimarTulebiT, socialuri samuSao makro perspeqtivის winaSe aRmoCnda (r. Tiubali, piradi komunikacia, 1997 wlis 13 marti). paulo freires, CileSi gadasaxlebulი ბრაზილიელი ganaTlebis muSakis ideebi laTinuri amerikის socialur samuSaos daexmara axali aqcentი გაეკეთებინა monawileobaze, organizebaze, aseve TviTSegnebis amaRlebase rogorc meTodologiebze (ximენesi და აილვინი, 1992). socialur samuSaoze aseve zegavlena moaxdina laTinur amerikელი kaTolikebis mier ganviTarebulma ganmaTavisuflebelma Teologiam (Liberation Theology) – qristianობის reinterpretაციამ Raribebis gamocდileბიTa და maTi TvaliT.

socialuri samuSaos ganviTarebas, radikalizacia xSirad ufro metad iyo ganxilvis sagani, vidre samoqmedო დრის wesrigი. SesaZlebelია, რომ არგენტინაში დიქტატურის ხელახლა დამკვიდრებამ, ან CileSi 1973 wlis putCma - რომლის დროსაც არCeული პრეზიდენტი ალენდე გადაგდეს და რამაც პინოცეტის eras მისცა დასაბამი - აქტიურ რადიკალიზმზე გადასვლა Seasusta. სიტყვის yvelanairი Tavisufლება CaxSobili iyo და დაიწყო socialuri muSakebisa და socialuri samuSaos studentების devna, დაპატიმრება, wameba და `gaqroba`.

vietნამის omma antiამერიკანიზმი კიდეც უფო გააZლიერა mTels msoფლიოSi და axali diskusieბი warmoiSva იმპერიალიზმის საფრTეებTan დაკავSირებიT. ინტელექტუალურმა კამპანიამ, პროფესიული Jurnaleბისა და კონფერენციების საSualeბიT, dagmo

socialuri samuSaos amerikuli da britanuli modelebis replikacia afrikaSi, aziasa da laTinur amerikaSi da mas saukeTeso SemTxvevaSi ararelevanturi, xolo uares SemTxvevaSi ki `saziano~ uwoda. zog qveyanaSi Sedegi protestze odnav meti ram iyo, xolo sxvebSi indijenizaciis Zalisxmevam sasargeblo adgilobrivi praqtikuli magaliTebis (Case Studies) da saswavlo masalebis, aseve pirveli kulturulad specifikuri Teoriebis SemuSavebas daudo safuZveli. Tumca, sxva qveynebsi, ufro Zalismieri reaqcia gamoixata dasavluri zegavlenebis mimarT. rogorc satare farman farmaianis mokle biografiaSi aRiwera, iranSi islamurma revoluciam socialuri samuSaos skolebis Zalismieri CaxSoba gamoiwvia. maSin, roca yuradReba indijenizaciaze grZeldeba, urTierTamokidebulebasTan gamklavebis Zalisxmeva gaCnda, agorda ra socialuri samuSaos modelirebis axali talRa komunisturi blokis daSliT.

aRmosavluri blokis dacema da civi omis dasasruli

aRmosavleT evropaSi sabWoTa dominirebis TandaTan rRvevam da Semdeg ki dramatulma dasasrulma axali SesaZleblobebi moazRvava socialuri samuSaos momsaxurebebis da saganmanaTleblo programebis Camosayalibebad aRmosavleT evropasa da yofili sabWoTa kavSiris respublikebSi. rogorc zemoT aRiniSna, poloneTis da iugoslaviis garda, meore msofliო omis Semdeg aRmosavlur blokSi socialuri samuSao oficialurad aRar arsebobda.

socialuri samuSao erTgvari formiT arsebobda sabWoTa kavSirSi 1920-ian wlebSi; rasakvirvelia, sabWoTa kavSiris warmomadgenlebma monawileoba miiRes parizSi 1928 wels gamarTul, socialuri samuSaos pirvel saerTaSoriso konferenciaze, sadac maT individualuri qvelmoqmedebis midgomis winaaRmdeg, aseve am profesiaze religiuri zegavlenebis winaaRmdeg isaubres. Tumca, 1930-ian wlebSi, socialuri samuSao ganixiles rogorc „burJuaziuli warmonaqmni da aRmofxvres“ (giuzeta, 1995, gv. 197).

civi omis dasasrulma aRmosavleT evropaSi konsultantebis nakadis Semodineba gamoiwvia. giuzetas mixedviT (1995):

28

dasavleTeli damsveneblebisa da „konsultantebisTvis“, centraluri da aRmosavleT evropis qveynebi axdenili ocneba iyo. fasebi daujereblad dabali iyo da Camosulebs pativcemuli stumrebiviT eqceodnen, yvela warmoTqmul azrs yuradRebiT da ndobiT ekidebodnen, rac mecnierTa mSobliur qveyanaSi arsebuli gamocdilebisagan aSkarad gansxvavdeboda (gv. 200).

30

maSin, roca konsultaciebis umetesoba sasargeblo iyo, zogierTi rCevebi kritikisa da konteqstis gaazrebis gareSe iyo micemuli. savaraudod, aRmosavleTis qveynebsi indijenizaciis axali epoqa daiwyeba.

etapobrivi ganviTarebis miuxedavad, arsebiTi mniSvneloba hqonda socialuri samuSaos aqtivizacias CineTSi. 1949 wels komunistebis saTaveSi mosvlis Semdeg, CineTis universitetebma 1952 wlisTvis yvela socialuri mecniereba akrZales da maT burJuaziul-kapitalisturi sagnebis iarliyi miakres. TiTqmis 30 wlis ganmavlobaSi, CineTsa da msoflios Soris kontaqti ar arsebobda socialur samuSaosTan dakavSirebiT. 1980-iani wlebis dasawyisSi CineTi, universitetebSi socialuri mecnierეbebis xelaxla Camoyalibebis Semdeg, socialuri samuSaos kvlevas iwyebs. 1988 wlisTvis oTx universitets ukve miRebuli hqonda nebarTva saxelmwifosgan, rom socialuri samuSaos kursebi, wignebi da Journalebi SeemuSavebinaT terminis „socialuri samuSao“ gamoyenebiT (liungi, 1995). hong kongis universiteti 3-wlian TanamSromlobiT proeqtSi Caeba CineTis JongSanis universitetTan, rac swavlebas da savele samuSaos ganviTarebas moicavda. Cinel mkvlevarebs neba darTes daswrebodnen socialur samuSaoze gamarTul saerTaSoriso Sexvedrebs da 1988 wels CineTma Tavad umaspinZla konferencias aziasa da wynari okeanis regionSi socialuri samuSaos ganaTlebis Temaze (liungi, 1995). miuxedavad imisa, rom CineTSi situacia ufro kontrolis qveS rCeba, vidre aRmosavleT evropaSi, ganviTareba swrafad mimdinareobda 1980-iani wlebis Semdeg da axla ukve iq socialuri samuSaos bevri programa xorcieldeba.

1990-iani wlebis meore mTavari movlena evropis gaerTianeba gaxldaT. misi zegavlენa socialur samuSaoze mniSvnelovani iyo, gansakuTrebiT ki personalis mobilobis da standartebis Sesabamisobis sakiTxebze. ramdenadac politikurma da ekonomikurma Zalebma Semdgomi ufro Zlieri SeTanxmebebi ganaxorcieles gaerTianebuli evropisTvis, garkveuli profesiuli integraciას aucilebeli xdeba. axla ukve arsebobs debulebebi nebismier wevr qveyanaSi muSaobis uflebisTvis, rac profesiuli kvalifikaciebis ormxriv aRiarebas moiTxovs. „axla evropuli amocana naklebad aris saerTo faseulobebis, codnis da unarebis gaziareba, mas ufro metad socialuri muSakebis sxva wevr saxelmwifoebSi muSaobis uflebis dacva warmoadgens“ (harisi, 1997, gv. 429). bevri programiT SeTavazebuli iqna grantebi, rom evropel socialur muSakebsa da socialuri samuSaos saganmanaTleblo muSakebs Tavi

29

mouyaron erTobliv programebSi. interesi „evropuli socialuri samuSaos“ mimarT wevr qveynebsi ukve gazrdilia.

31

||

socialuri samuSaos eTika da Rirebulebebi

ra aris socialuri samuSaos Rirebuleba? fundamenturi moraluri da eTikuri principebi, romelTa mimarT socialuri muSakebi unda iyvnen Tavdadebulni. saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis ganmartebiT:

socialuri samuSaos ZiriTad misias warmoadgens adamianTa keTildReobis amaRleba da mosaxleobis ZiriTadi moTxovnilebebis dakmayofileba, amasTan gansakuTrebiT mniSvnelovania socialurad daucveli fenebis keTildReobaze zrunva.

socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciebis ganmartebiT ki:

socialuri samuSaos profesia xels uwyobs socialur cvlilebas, cdilobs problemis gadaWras adamianTa urTierTobebSi, aseve adamianTa gaZlierebas da Tavisuflebas keTildReobis asamaRleblad. adamianis qcevis da socialuri sistemebis Teoriebis gamoyenebiT, socialuri samuSao intervencias axdens adamianis garemosTan urTierTqmedebis doneze. adamianis uflebebis da socialuri samarTlianobis principebi fundamenturi mniSvnelobisaa socialuri samuSaosTvis.

britaneTis socialuri samuSaos ganaTlebisa da treningis centris ganmartebiT socialur samuSaos Rirebulebebi moicavs „gansxvavebulobisa da unikalurobis dafasebisa da pativiscemis“ da „adamianis arCevanis, piradulobis, konfidencialობის და დაცვის უფლების უახალესი“ survils (CCETSW, 1995).

socialur muSakis gadawyvetileba mudmivad dgas eTikuri da politikuri, teqniki da samarTlebrivi aspektebis gadajaWvuli urTierTkavSiriT gamowveuli sirTulis winaSe. am fonze Zalian rTulia saWiroebების სეფება, რადგან ეს გარდა ტექნიკური და პრაგმატული ხასიათისაა ეტიკური ხასიათის მატარებელია. საუბრობის კრიტერიუმი, რის მიქედითაც ზოგს ენიშნება სერატი ან დაუმარება ამა თუ იმ სოციალურ მომსახურებაზე, ზოგს კი არა ეტიკური განსჯის საკითხია იმის შესახებ, თუ რა

35

socialuri pasuxismgebloba gvakisria socialuri problemebis gadaWrisa da mwiri resursebis efeqtianad da samarTlianad gadanawilebaSi.

sara benki (2001) aseT ganmartebas aZlevs socialur საკითხებს, socialur problemebsა და socialur dilemas:

socialur samuSaoSi ulevia socialuri საკითხები, რადგან იგი socialuri keTildReobis konteqstSi xorcieldeba socialuri samarTlianobis principis დაცვით:

- eTikuri problema warmoiqmneba, rodesac socialuri muSaki rTuli moraluri gadawyvetilebis winaSe dgas;
- eTikuri dilema warmoiqmneba, rodesac socialuri muSaki ori Tanabrad arasasurveლი ალტერნატივის winaSe dgas, rac moralur principebs Soris konfliktis იწვევს და გაუგებარია რომელი არცევანია უფრო მართებული.

is, rac teqniki საკითხია erTisaTvis (magaliTad konkretuli we-
sis gamoyeneba SemTxvevaze muSaobisas) SesaZloa eTikur problemas warmoadgendes meorisaTvis an dilemas mesamisaTvis. es damokidebulია imaze, Tu rogor xedavs TiToeuli adamiani situacias, ramdenad gamocdilebi arian isini moraluri gadawyvetilebebis მიზეზად და როგორ ანიშნება isini upiratesobebs Taviant eTikur principebsა და Rirebulebebs.

ra eTikuri საკითხები dgas socialuri samuSaos winaSe?

- individualuri uflebisa da keTildReobis საკითხი;
- sazogadoebrivi keTildReobის საკითხი;
- uTanasworobisa და Cagvris საკითხი (meisi 2008).

meisis azrit (208), umravles SemTxvevaSi samive საკითხი wamoiWreba xolme erTdroulad და dilemas socialuri muSakebisaTvis swored sxvadasxva eTikuri principisa და

urTierTobis dabalanseba warmoadgens. es ki sxvadasxva saxis uflebebis da interesebis dacvas da pasuxismgeblobebis da valdebulebebis kirsebas niSnavs. socialuri samuSao rTuli saqmianobaa, movaleobisa da pasuxismgeblobebis uamravi SreebiT. magaliTad, sakuTari morali momsaxurebis mimRebis, saagentosa da sazogadoebis winaSe. es bunebrivicaa, radgan socialuri samuSao aris sajaro momsaxurebis profesia, romelic ZiriTadad mowylvlad mosaxleobasTan muSaobas gulisxmobas, maT dacvas eqsploataciisa da usamarTlobisagan. meore problemas is warmoSobs, rom socialuri samuSao aris keTildReobis sistemis nawili, romelsac TavisTavad sawinaaRmdago miznebi, funqcia da Rirebulebebi aqvs, rogoricaa zrunva da kontroli, kerZo kapitalis akumulireba da arsebuli socio–ekonomikuri wesrigis legitimacia, individualuri uflebebis dacva da sazogadoebrivi keTildReobis mxardaWera. swored es warmoSobs daZabulobas, dilemasa da konfliqts socialur samuSaoSi. socialuri muSakebi mudmivad dganan eTikuri problemebisa da dilemebis winaSe.

termini **eTikuri dilema niSnavs arCevnis gakeTebas adamianis keTildReobasTan dakavSirebuli ori Tanabrad arasasurveli alternatividan** (benki, 2001). raime wesebis SemuSaveba, romelic socialur muSaks daexmareba aseTi sakiTxebis gadaWraSi arc sasurvelia da arc SesaZlebeli. dilemis gadaWra ukavSirdeba ori arasurveli situaciidan arCevnis gakeTebas, rac nebismier SemTxvevaSi arasasurvel Sedegamde migviyvens. socialurma muSakma ki unda awon–dawonos da gadawyvitos romeli iqneba nakleb arasasurveli Sedegi. am gadawyvetilebiT ki, igi pasuxismgebelia beneficiaris da profesiis winaSe. magaliTad, warmovidgonoT aseTi situacia:

12 wlis rTuli qcevis biWi, romelic cxovrobs Tavis biologur ojaxSi da masTan didi xania muSaobs socialuri muSaki. mSoblebs uWirT valis kontroli da meTvalyureoba. biWis saqcielis gamo ukmayofilebas gamoTqvams skola da samezoblo. socialuri muSaki dilemis winaSea. man ar icis romelia marTebuli gadawyvetileba Seucvalos biWs adgilsamyofeli da daakmayofilos mezoblebis da skolis moTxovna, rac sxva bavSvebisTvis usafrTxoebis garantias Seqmnis am konkretul samezoblosa da skolaSi, magram iqneba biWisa da misi mSoblebis survilis winaaRmdag; Tu datovos valj igive garemoSi da masTan muSaoba gaagrZelos. valis sxva garemoSi dabinavebis SemTxvevaSi SesaZloa es problemebi gadainacvleben sxva samezoblosa Tu skolaSi, radgan socialuri muSaki ar aris darwmunebuli, rom valj mxolod garemos SecliT Seicvlis qceviT patens.

modiT CavuRrmavdeT **socialuri samuSaos eTikis filosofiur safuZvlebs**. Tanamedrove ingliseli filosofosi da socialuri muSaki sara benki (2001) ayalibebs socialuri samuSaos eTikisadmi or Sexedulebas:

1. principebe damyarebuli midgomebi (romelic moqmedebis principze amaxvilebs yuradRebas);
2. pirovnebasa da urTierTobebze damyarebuli midgomebi (romlebic yuradRebas aqceven moraluri agentebis xasiaTsa da urTierTobas maT Soris).

principi aris fiqrebi, rwmenis, sistemis umTavresi norma, romelic moraluri qmedebis safuZvels warmoadgens. aucilebelia ganvasxvavoT principi wesisagan, romelic metad specifikuria da arsobrivad viwroa. magaliTad, „adamianis TviTgamorkvebis uflebis pativiscema~ principad iTvleba, radgan misi masStabi farToa da yvela adamians exeba yvela situaciaSi. „momsaxurebis mimRebis ufleba misi momsaxurebis gegmis SedgenaSi monawileobis miRebis Sesaxeb“ ufro specifikuria da wesad iTvleba, radgan exeba adamianis uflebas konkretul saagentos/organizaciis Sida regulirebis sakiTxs.

axla modiT ganvixiloT maria meisis (2008) sam principze dafuZnebuli midgoma, romelic ukavSirdeba kantis, utilitaristTa da saerTo–moralistur midgomebs moralur filosofiaSi.

kantis principi: pirovnebisa da avtonomiis pativiscema socialur samuSaoSi.

socialuri samuSaos Rirebulebebis da eTikis Sesaxeb literatura yuradRebas amaxvilebs im principTa CamonaTvalze Tu rogor unda moeqces socialuri muSaki momsaxurebis mimRebs. es principebi gamyarebulia erTi fundamenturi da umniSvnelovanesi principiT „pirovnebis pativiscemis“ Sesaxeb. es principi ki warmoiSva 18-e saukunis udidesi germaneli filosofosis kantisagan, romelmac amas kategoriuli imperativi uwoda. erT-erTi versia misi kategoriuli imperativisa ase JRers:

„moiqeci ise, rom kacobrioba, rogorc Seni, ise yoveli sxva pirovnebis saxiT, SenTvis mudam iyos mizani da arasodes - mxolod saSualeba~

amiT is gulisxmobda, rom adamians unda movepyraT ara rogorc Cveni sakuTari miznebis da survilebisTvis misaRwev saSualebebs, aramed ise rogorc adamianebs, romlebsac aqvT sakuTari arCevani da survilebi. adamiani imsaxurebs pativiscemas im martivi mizezis gamo, rom is aris adamiani ganurCevlad imisa, mogvwons Cven is Tu ara, raime sargeblis momtani aris is CvenTvis Tu ara an dagviSava raime Tu ara. kantis filosofii mixedviT, adamiani aris arseba, romelsac aqvs racionaluri azrovnebis da TviT determinizmis unari.

kantma Camoayaliba ramdenime kategoriuli imperativi, romelTa Soris erT-erTi xazs usvams Tanmimdevrulobisa da moraluri gansjis mniSvnelobas:

„imoqmede im principiT, romelic Tanaxma iqnebi, rom gadaiqces universalur kanonad“.

ilustraciisaTvis warmovidginoT „dapirebis Sesruleba“. Tu me ty-ulilad davpirdebi sxvas, vicrueb situaciidan daZromis mizniT gana me mendomeba rom yvela ase moiqces? kantis pasuxi iqneboda „ara“, iseve rogorc darwmunebuli var yvela CvenTaganis pasuxi. me ar msurs, rom yvela ase moiqces, radganac es moralurad araswori saqcielia. kantis moraluri filosofii mTavari elementi, romelsac yvelaze didi zegavlana aqvs

aris adamianis pativiscemis principi, romelic warmoadgens socialuri muSakis beneficiarTan urTierTobis sabaziso principebis fundaments.

benkis azriT (2001), socialuri muSakis da momsaxurebis mimRebis urTierToba warmoadgens bistekis 7 principis modifikacias, romelic man 1950 wels ganaviTara. bistekma es principebi Camoayaliba ara rogorc eTikuri, aramed rogorc efeqtiani praqtikis principebi. es principebi gamosadegi iqneboda socialuri muSakisaTvis, rogorc beneficiaris garemosTan integraciisaTvis damxmare instrumenti. warmogidgenT maT:

1. **individualizacia** – TiToeuli momsaxurebis mimRebis unikaluri Tvisebebis aRiareba, romelic emyareba adamianis uflebas, rom moeqncnen ara rogorc ubralod rigiT adamians, aramed rogorc am konkretul adamians;
2. **grZnobebis mizandasaxuli gamoxatva** – momsaxurebis mimRebis grZnobebis Tavisuflad gamoxatvis saWiroebis aRiareba (Tundac es uaryofiTi grZnobebi iyos);
3. **kontrolirebadi emociuri garemo** – socialuri muSakis TanagrZnoba momsaxurebis mimRebis grZnobebisadmi, maTi Sinaarsis gaazreba da miznobrivi, Sesabamisi reaqciis moxdena.
4. **miReba** – momsaxurebis mimRebTa miRebas iseTebad, rogorc isini arian, maTi Zlieri da susti mxareebis gaTvaliswinebiT, sasiamovno da usiamovno TvisebebiT, maTi pativisa da Rirsebis aRiarebas.
5. **ara-gankiTxiTi damokidebuleba** – miuxedavad beneficiaris bra leulobis an udanaSaulobisa, arsebuli problemis warmoqmnaSi misi pasuxismgeblobis xarixsis dadgena ar aris socialuri muSakis saqme, Tumca beneficiaris damokidebulebis, standartebisa da qmedebis Sesaxebs daskvniTi Sefaseba unda gakeTdes socialuri muSakis mier (es ki mas niSnavs, rom socialuri muSaki ganikiTxavs ara nebeneficiars, aramed mis saqciels).

38

6. **gadawyvetilebis miRebis ufleba** – beneficiaris piradi arCevnis Tavisuflebis aRiareba da pativiscema, maT Soris SemTxvevis marTvis procesSi. socialuri muSaki movalea pativi sces mis saWiroebas da daxmaros sakuTari potenciisa da ganzraxvis aqtivizaciaSi. bisteki xazs usvams mas, rom beneficiaris gadawyvetilebis miRebis ufleba Sezrudulia pozitiuri da konstruqciuli gadawyvetilebis miRebis uflebiT, samoqalaqo da moraluri wesebisa da kanonebis dacviT.
7. **konfidencialoba** – im saidumlo informaciis Senaxvas gulixmobs, rac profesiuli urTierTobisas gamomJRavndeba. rasakvirvelia bisteki ar gulixmobs konfidencialobis uflebis dacvas rogorc beneficiaris absoluturi uflebis, radgan

is limitirebulia socialuri muSakis ufro maRali valdebulebiT sakuTari Tavis, sxva individebis, socialuri muSakis, saagentos, sazogadoebis winaSe.

am principebis dacva dagvexmareba im rTul gadawyvetilebebsa da pasuxismgeblobebTan gamklavebaSi, romelTa winaSec Cven xSirad vimyofebiT.

dgeba dro CavfiqrdeT imaze, Tu **rogor gadavWraT Cvens winaSe arsebuli profesiuli dilemebi**. Zalian stresulia garemo, romelSi socialuri muSaki moRvaweobs. gansakuTrebiT saqarTveloSi, sadac igi dgas resursebis simwiris, sazogadoebis, maT Soris damqiraveblebis mxridan profesiis Sesaxebs dabali informirebulobis problemis winaSec. adamianebs ki surT sasikeTo cvlilebebi, maT sWirdebaT am cvlilebisatvis darazmva, koordinireba. am dilemebis gadasaWrelad Sermani da venokuri (1983) Semdeg gamosavals gvTavazoben:

gadawva da profesiis/samuSao adgilis mitoveba; imedgacruembali socialuri muSakisaTvis es gamosavali situaciis gardebisa da axali SesaZleblobebis winaSe aRmoCenas niSnavs. cxovrebis am konkretul etapze es SesaZloa marTlac marTebuli gadawyvetilebaa, Tumca mas dro gviCvenebs. zogjer organizaciidan wasvla ukeTesi gamosavalia, radgan SesaZloa im konkretuli organizaciis mandati profesiuli faseulobebis SemzRudveli da Semlaxavi. es ki ar niSnavs mas, rom profesiidan wasvla saWiro. aq rasakvirvelia adamianis bunebaa gadamwyveti: misi riskis gaRebis xarixsi, misi brZolis, dRevandeli situaciisa da sakuTari Zalebis realisturad Sefasebis, momavlis ganWvretis unari da a.S.

gadawva, magram profesiaSi/samuSao adgilze darCena; zogjerTi praqtikosi gadawvis miuxedavad araTu ar icvlis profesias, aramed samuSao adgilzec rCeba. isini Tavs sistemis msxverplad, masTan brZolaSi uunard grZnoben. isini eguebian im faqts, rom ar aqvT situaciis kontrolis berketi. isini cdiloben gaakeTon maqsimaluri nebeneficiarsatvis, magram ugulebelyofen ufro farTo problemebs, rac mas niSnavs, rom isini iReben organizaciul normebs da Tmoben advokatobis funqcias. aseT SemTxvevaSi profesia „mowodeba“

39

aRaraa, is „ubralod samuSaa“.

„tunelis“ xedvis ganviTareba; xSir SemTxvevaSi, iseT socialur muSaksac ki, romelic ar aris jer gadamwvari, uviTardeba problemisadmi Zalian viwro xedva. miuxedavad imisa, rom igi exmareba beneficiars individualur doneze, mas ar Seswevs unari ibrZolos ufro farTo planSi, ufro zogadi problemebis mogvarebisatvis aSkarad da daufaravad. is organizaciaSi rCeba, magram is organizaciisa da Temis cxovrebis miRmaa. igi beneficiarze orientirebuli rCeba da ar ibrZvis cvlilebisatvis mTeli sazogadoebis sakeTildReod. gansxvaveba wina gamosavalTan SedarebiT isaa, rom Tu wina SemTxvevaSi arsebobs organizaciasTan identobis grZnoba, am SemTxvevaSi is ar arsebobs.

energiis sadme sxvagan mimarTva; zogierTi socialuri muSaki aqTivisti xdeba da uerTdeba imden organizaciasa da jguTs, ramdenis saSualebasac dro da energia aZlevs. sistemuri cvlilebis miRwevas isini nebismieri SesaZlo gziT cdiloben. organizaciisagan ganyenebuli da damoukidebeli poziciis gamo, isini araTanamSromlobiT da moumwifebel profesionalebadac ki miiCnevian xandaxan, Tumca es maT cvlilebisaTvis brZolaSi ar aferxebs.

cvlilebis inicireba; es cvlilebisaTvis ufro mobilizebuli brZolaa, wina gamosavlisagan gansxvavebiT. socialuri muSakebi erTiandebian kolegebTan, beneficiarebTan da sxva moqalaqeebTan erTad sistemuri cvlilebisaTvis sabrZolvelad. realurad ganxorcielebad cvlilebas sWirdeba seleqtiuroba, imis aRiareba, rom yvela

ra aris saerTaSoriso socialuri samuSao

problema erTdroulad mogvarebadi araa, da saWiroa gonivruli arCevnis gakeTeBa. amave dros arCevani gasakeTebelia cvlilebis miRwevis strategiisa da taqtikis Sesaxeb. yvela cvlileba dros moiTxovs da erTbaSad mizans ver aRwevs, amitom xSirad nabij–nabij svlaa saWiro. xolo am svlis Tanmimdevrobis gansazRvra problemis Sesaxeb Rma codnasa da misi mogvarebisaTvis gonivrulad dagegmil brZolas iTxovs. xSirad es socialuri muSakebi kolegebisagan kritikas imsaxureben farTo problemebis mogvarebisaTvis individualuri problemebis msxverplad gaRebis gamo.

albaT xvdebiT suliT mebrZoli, profesiuli faseulobebis damcveli da udreki praqtikosisaTvis romeli variantia Sesaferisi da ratom.

III

socialuri samuSaos mimarT arsebuli saerTaSoriso perspeqtivebis gacnoba

karen lionsis, keTlin menionis, meri karlsenis mier

Sesavali

globalizacia is sakiTxia, romlis mimarTac interest ufro da ufro metad iCens rogorc presa da media, aseve ekonomikuri, politikuri da socialuri mecnierebebi. Tumca, misi da masSi mimdinare procesebis zegavlana keTildReobis seqtorze da, ufro konkretulad, socialuri sferos profesionalebze da maT muSaobaze sul axlaxans aRiares. socialuri samuSaos fokusireba individebs, ojaxebs, jgufes Tu Temes da maT garemos Soris urTierTobaze xazs usvams intervenciis „adgilobrivi“ xasiaTs da iseTi momsaxurebis ganviTarebis mniSvnelobas, romelic mocemuli konteqstis da kulturis Sesaferisia (vebi, 2003). Cven amgvare xazgasmiT vamtkicebT imas, rom socialuri samuSao mTels msofliSi axla sxvadasxva pirobebSi operirebs, rac axal socialur problemebs warmoSobs – an Zvelebs amwvavebs. Sesabamisad, socialur profesionalebs momsaxurebebis da praqtikebis gadasinjva sWirdebaT saerTaSoriso movlenebis da perspeqtivebis WrilSi. zogierTisTvis es saerTaSoriso garemoSi muSaobas gulisxmobs, Tumca, sxvebisTvis es internacionalizebuli perspeqtivebis gaerTianebs niSnavs adgilobrivi praqtikaSi.

erTi mxriv, saerTaSoriso urTierTobebi da aqtivobebi socialur samuSaoSi siaxles ar warmoadgens. kontaqtebi socialuri samuSaos pionerebs Soris erT saukuneze meti xnis win kargad iyo dokumentirebuli (magaliTad, ixileT hili, 2001) da socialur muSakTa mowinave saerTaSoriso organizaciebs safuZveli Caeyara konferencieze, romelic 1928 wels parizSi gaimarTa (lionsi, 1999). Tumca, arsebobda varaudi, rom saerTaSoriso aqtivobebi am sferos liderebiT Semoifargleboda, an saukeTeso SemTxvevaSi, SemTxveviT an zRvrul interest warmoadgenda socialuri profesionalebis umciresobebisTvis. globaluri urTierTdamokidebuleba niSnavs, rom globaluri movlenebi da procesebi axla zegavlenas axdens individebze, Temesba da sazogadoebze mTels msofliSi. Cveni azrit, saWiroa, rom yvela socialurma muSakma gaacnobieros saerTaSoriso perspeqtivebi da ukeT iyos momzadebuli kulturaTaSorisi da qveyanaTaSoriso problemebis mogvarebisaTvis (hokenstadi da midgli, 1997). [...]

45

ganmartebebi, daSvebebi da saerTaSoriso asociaciebi

zogierTi organizacia raRac periodis ganmavlobaSi warmodgenili iyo rogorc socialuri samuSaos Cempioni da ganmsazRvrelis saerTaSoriso da regionul doneebze. globalur doneze gvaqvs socialur muSakTa saerTaSoriso federacia (IFSW), `socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociacia (IASSW) da socialuri keTildReobis saerTaSoriso sabWo (ICSW), aseve arsebobs universitetTaSorisi konsorciumis sabWo socialuri keTildReobis sakiTxze (IUCISD) (magaliTad, ixileT hokenstedi da midgli, 1997; lionsi, 1999). savaraudod, sawyis doneze, saWiroa ramdenime terminis Semotana da ganmarteba, romlebsac Cven winamdebare teqstSi xSirad gamoviyenebT. aq saWiroa aRvniSnot socialuri samuSaos „axali ganmarteba“, romelic 2000 wels miiRes socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciis erTobliv kongresze.

ZiriTadi ganmarteba mocemulia erT gverdian dokumentSi socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciis veb-gverdebze da is Semdegnairi saxisaa:

socialuri samuSaos profesia xels uwyobs socialur cvlilebas, cdilobs problemis gadaWras adamianta urTierTobebSi, aseve adamianta gaZlierebas da Tavisuflebas keTildReobis asamaRleblad. adamianis qcevis da socialuri sistemebis Teoriebis

gamoyenebiT, socialuri samuSao intervencias axdens adamianis garemosTan urTierTqmedebis doneze. adamianis uflebebis da socialuri samartlianobis principebi fundamenturi mniSvnelobisaa socialuri samuSaosTvis.

Cven ganvmartavT ramdenime termins, rogoric: `problemis gadaWra“, `adamianuri urTierTobebi~ da `keTildReoba“, frazas `sadac adamiani urTierTqmedebis Tavis garemosTan~ da `fundamenturi~ principebi, rogorc, savaraudod, arasadavo terminebs, romlebic saerTo maxasiaTeblebs atareben praqtikis ukiduresad mravalferovan magaliTebSi msoflios mraval qveyanaSi. mravalferovnebis indikatoria isic, rom globalurad socialur muSakTa saerTaSoriso federaciasTan asocierebuli adgilobrivi asociaciebi 80 qveyanaSi arsebobs (da 470,000 wevrze meti hyavs) da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciis mier 2000 wels gamarTuli aRweris Tanaxmad, msofliSi socialuri samuSaos daaxloebiT 2,000 skola arsebobs. socialuri samuSaos skolebi kargad aris Camoyalibebuli evropis, CrdiloeT da samxreT amerikis TiTqmis yvela qveyanaSi; ufro axlaxans amgvare skolebi Camoyalibda aziasa da afrikaSi, aseve yofili sabWoTa kavSiris qveynebsi (garberi, 2000).

Tumca, heam (2004) ramdenime gamowveva ganixila, rac erTobliv samuSao jgufis winaSe idga winamdebare mokle ganacxadis momzadebis procesSi; da misi miRebis Semdegac ki mas mainc akritikebdnen rogorc `dasavluri~ gagebis amsaxvel ganacxads (da es marTalia, radgan winamdebare ganmartebis SemuSavebis procesSi CarTuli 12

adamianidan samis garda yvela CrdiloeT amerikidan, an dasavleT evropis qveynebidan iyo). Sesabamisad, iipi (2004) acxadebs, rom CineTsa da ramdenime iseT sazogadoebaSi, sadac konfucianuri faseulobebi Zlierad fexmokidebulia, terminebi icvleba. gaZliereba da gaTavisufleba SeiZleba SevadaroT ufro dominirebul faseulobs, rogoricaa stabilurobis, pativiscemis da harmoniis SenarCuneba, rasac socialuri muSakebisgan moelian aziis bevr qveyanaSi. es orive ki asaxavs daZabulobas am profesiaSi, Tu ramdenad Seesabameba zogierTi socialuri muSakis miswrafeba maTdami sazogadoebriv molodinebs da praqtikis arsebul meTodebs, aseve asaxavs kidev erT debats, rac zogadad arsebobs saerTaSoriso forumebze `universalur~ ganmartebesba an standartebs SeTanxmebisas, `dasavluri~ (an, Tundac anglo-amerikuli) zegavlenis Tavidan aridebis mcdelobisas.

Cven aseve gamoviyeneT termini `socialuri profesiebi“. aRniSnuli termini SemoRebuli iqna konferencieze, romelic evropis regionSi erasmusis (sauniversiteto) gacvliTi programebis aTwleulis Sefasebas eZRvneboda (sibeli da lorenci, 1998). socialuri samuSaos warmomadgenlebi evropul qselebSi ukeT gaecnen sxvadasxva titulebis da kvalifikaciebis mqone mTel rig okupaciur jgufes sxvadasxva qveynebsi, romlebic msgavs samuSaos axorciebdnen socialur sferoSi da es termini farTod gamoiyeneba axali evropuli Jurnal is gamocemis Semdeg (oto da lorenci, 1998). evropuli qselebis CamoyalibebisTvis erasmusis (da Semdeg tempusisa da sokrates) programebis dafinansebiT safuZveli Caeyara ara marto erToblivi saganmanaTleblo da kvleviTi programebis ganviTarebas (lionsi da lorenci, 2006), aramed gamoqveynebuli da gamoqveynebeli SedarebiTi angariSebis momzadebas keTildReobis konteqstis da socialuri samuSaos praqtikis Sesaxeb evropis mTel rig qveynebsi. maTsi aisaxa saganmanaTleblo da treningis tradiciebSi arsebuli erovnuli gansxvavebebi; aseve Sexedulebebi saxelmwifos, moxaliseobrivi, kerZo da araformaluri seqtorebis rolis mimarT „keTildReobis“ uzrunvelyofaSi; socialuri da sazogadoebrivi samsaxurebis organizebis gzebi momxmarebelTa konkretuli jgufebisTvis (magaliTad, ixileT lorenci, 1994; adamsi da sxv. 2001; hambergeri da sxv. 2004).

Cveni azriT, „socialuri profesiebi“ aseve xelsayreli terminia ufro farTo globalur konteqstSi, treningSi, samsaxurebis organizebasa da praqtikaSi arsebuli sxvadasxva aqcentis gasaTvaliswineblad. Sesabamisad, Cven bevr adgilas ufro metad viyenebT termins „socialuri profesiebi“ da ara „socialuri samuSao“; ramdenadac ufro farTo gageba imisa, rac

46

„socialur samuSaos“ Seadgens (vidre es, magaliTad, cnobilia bevri britaneli socialuri muSakisTvis), Sesafersia socialuri samuSaos ganxilvisas SedarebiT an saerTaSoriso konteqstSi. amitomac, zogjer viyenebT termins „socialuri profesionali“ nacvlad ufro viwro da zog SemTxvevaSi gaucxoebuli terminisa „social-
uri muSaki“. [...]

aq aseve naTlad unda gavarkviot Cvens mier terminis „keTildReoba“ gamoyeneba da xazi gavusvaT, rom „keTildReobis uzrunvelyofis“ nimuSebi sakmaod gansxvavdeba, im qveynebs Sorisac ki, romlebic erT enaze sauboben, SeerTebuli Statebis da gaerTianebuli samefos CaTvliT, an visac msgavsi ekonomikuri statusi gaaCnia

(magaliTad, SvedeTi da iaponia). „keTildReobis“ ideebi mdidar qveynebsi, zogadad, ufaso ganaTlebas gulisxmobs (skolis damamTavrebel asakamde), rogorc universalur uflebas da moicavs erTgvar xelmisawvdomobas ufaso jandacvaze (miuxedavad imisa, rom xelmisawvdomobis done da dafinansebis saSualebebi Zalzed gansxvavebulia). amas garda, im xalxs, visac sakuTari Tavis rCena ar SeuZlia anazRaurebadi samuSaos meSveobiT, an sxva mizezis gamo, socialuri dacvis/keTildReobisTvis Tanxas uxdian. zogan Sedis subsidirebuli dabinaveba, an piradi socialuri momsaxurebis miwodeba, Tumca, sakmaod didia gansxvaveba es miwodebulia saxelmwifos mier adgilobrivi mTavrobis saSualebiT Tu damoukidebeli (moxaliseobrivi da kerZo) seqtorebis mier. meoce saukunis bolo periodidan moyolebuli, socialuri politikis literaturaSi sakmaod farTo diskusia mimdinareobda imaze, Tu ramdenad SesaZlebelia esa Tu is qveyana CaiTvalos „sayovelTao keTildReobis saxelmwifod“, da aseve keTildReobis qveynebis sxvadasxva modelis Sesaxeb (SedarebiTi magaliTebis gamoyenebiT) (magaliTad, ixileT esping-andersoni, 1990; dikoni, 2002; koeni da sxv. 2002; midgli, 1995, 1997).

kidev ufro gansxvavebulia Sexedulebebi keTildReobis, socialuri zrunvis da socialuri samsaxurebis daniSnulebis Sesaxeb ojaxis da sazogadoebis pasuxismgeblobebTan mimarTebaSi, gansakuTrebiT, roca am momsaxurebebis saWiroebas da miwodebas ganvixilavT naklebad ganviTarebuli ekonomikebis mqone qveynebsi (rogorc amas ganxilavs mvabu da sxv., 2001) da aqac saWiroa terminologiaze saubari. ekonomikurad maRalganviTarebul (kapitalistur) qveynebs zogjer aRweren rogorc „mowinave industriul qveynebs“ (AICs) (lionsi, 1999 w.), Tumca, SeiZleba aRiniSnos, rom sawarmoo industriebSi momxdari cvlilebebis gamo (globalizaciasTan dakavSirebiT), axla SesaZloa bevri dasavleT evropuli qveyanis identifikacia rogorc post-industriulis, sadac ufro meti yuradReba codnis ekonomikas da kvlevas, aseve dizainis funqciebs eqceva. amgvარი qveynebi umeteswilad CrdiloeT naxevarsferoSi mdebareobs (maT „Crdilour“ an zogjer „dasavlur“ qveynebs uwodeben), avstraliis da axali zelandiis gamoklebiT. am dros ki ufro Raribi qveynebi (an naklebad ganviTarebuli qveynebi – LDCs) ZiriTadad samxreT naxevarsferoSi mdebareoben da zogjer maT erToblivad moixsenieben rogorc „samxreTi“.

hili (2001) yuradRebas amaxvilebs imaze, Tu rogor Seicvala terminologia politikuri cvlilebebis Sesabamisad 1989 wlis Semdeg, sabazro ekonomikaze

47

gadasvlisas (komunisturi qveynebis gegmiur ekonomikidan). amis gamo, adre gamoyenebuli terminebi „pirveli msofli“ (ganviTarebulი kapitalistური ekonomikebi), „meore msofli“ (komunistური qveynebi) da „mesame msofli“ (naklebad ganviTarebulი qveynebi) ukve zedmeti gaxda. am etapze Sesafersia pirveladi diskusiis dawyeba globalizaciis cnebaze da Tu ratom SeiZleba iyos es relevanturi socialuri samuSaosTvis.

globalizaciisa da siRaribis raoba da Sedegebi

multinacionaluri kompaniebi (MNC) da mdidari qveynebi erTiandebian iseT globalur

organizaciebze zegavlenis mosaxdenad, rogoricaa saerTaSoriso savaluto fondi (International Monetary Fund) da msoflio banki (World Bank). Tumca, amis Secvlis niSnebic arsebobs, ramdenadac gansxvavebuli interesTa jgufebi TavianTi miznebis solidarobas axdenen cvlilebisaTvis, magaliTad, sietlis amboxebesba da debatebSi erovnuli valebis gauqmebis Sesaxeb (ukanaskneli debatebi, am masalis daweris dros moxda, indoeTis okeanis qveynebsi cunamis katastroful efeqtebze reagirebis sapisuxod) da, albaT, rac ufro mniSvnelovania, 2005 wlis saerTaSoriso kampania vaWrobs samarTlianobis Sesaxeb. `siRaribis winaaRmdeg qmedebis globaluri mowodeba~ siRaribis Semcirebaze momuSave jgufebis farTo aliansia, romlebic liderebs TavianTi valdebulebebis Sesrulebas aiZuleben. globaluri kampaniis mimar erTi kritika iyo is, rom mas aklda `saSinao~ siRaribis aRiareba, magram magaliTad kanadam da Sotlandiam SesZles, adgilobrivi siRaribis sakiTxebis dakavSireba globalur siRaribesTan (www.bond.org). kanadurma koaliciam lakonurad ganaxada sakuTari moTxovnebi - „ufro meti da ukeTesi daxmareba“, vaWrobs samarTlianoba, valis gauqmeba, bavSvTa siRaribis daZleva kanadaSi, Semdgom ki gakeTda gancxadeba, rom „siRaribe arsebobs imitom, rom Cven ar gvsurs investirebis moxdena socialur ganviTarebaSi“. globalur kampaniasTan afilirebuli bevri erovnuli kampania ibrZvis sami mTavari sakiTxisTvis – ufro meti daxmareba (sul mcire, mTliani Sida produqtis (mSp) 0.7 procenti, rac daigegma gaeros generalur asambleaze 1970 wels, magram risi dakmayofilebac mxolod ramdenime qveyanam SesZlo), valis gauqmeba da samarTliani vaWrobs ganxorcieleba. sainteresoa aRiniSnos, rom gaerTianebul samefoSi mimdinare kampaniaSi „siRaribe warsuls CavabaroT“, konsensusis da valdebulebis yvelaze problemur sferos vaWrobs samarTlianoba warmoadgenda (piradi komunikacia).

Cven im droSi vcxovrobt, sadac globalurad realuri da gardauvali safrTxeebi arsebobs sursaTis usafrTxoebasTan, mtknari wylis resursebTan, energiis xelmisawvdomobasa da

52

pandemiasTan dakavSirebiT, aseve arsebobs moqalaqeTa msxverpli konfliqtebis gamo, qalTa da bavSvTa trefikingi (da eqspluatacia). amas garda, siRaribe/simdidris mudmivcvalebad procesSi adamiandTa ufro meti mobiloba orive mxares da, Sesabamisad, xalxis da sazogadoebebis urTierTkavSiris uprecedento maCvenebeli mTels msoflioSi niSnavs, rom RaribebisTvis yuradRebis miqceva mdidrebis interesebSi Sedis. faqtobrivad, maxvilgonvruli SeiZleba iyos imis aRniSvna, rom sazRvari mdidrebsa da Raribebis Soris SesaZloa ufro kompleqsuri iyos, vidre es adre miaCndaT, rac ufro naTels xdis imas, rom ufro meti yuradRebis miqcevaa saWiro siRaribis sakiTxisadmi pragmatuli da ara altruistuli mosazrebiT.

amas garda, rogorc adre aRiniSna (lionsi, 1999) da rogorc wina magaliTebSia ilustrirebuli (mag. aziuri cunami, an seriuli qariSxlebi karibis qveynebsi, qariSxal katrinas CaTvliT, romelmac SeerTebuli Statebis ramdenime qalaqi daangria, axali orleanis CaTvliT, 2005 wels), eqstremaluri amindiT gamowveuli ngreva xazs usvams, rom Cven ukve aRar SegviZlia uyuradRebod davtovoT is faqtebi, rac ekologiur zians, globalur daTbobas an planetis mowylvadobas exeba – arc is SeiZleba, vifiqroT, rom es romelime

konkretuli qveynidan momdinareobs, an marto mas exeba. haeri da wyali erovnul sazRvrebs ar cnobs da ise rogorc Cernobilis atomur reaqtorsa (1986) da indoeTSi, bopalis qimiur sawarmoSi (1984) momxdari afeTqebiT gamowveulma „teqnogenurma“ katastrofebma xangrZlivi zegavlina moaxdina konkretul adgilebSi, aseve, 2004 wlis 26 dekembers indoeTis okeaneSi momxdarma cunamim ngreva gamoiwvia, risi Sedegic didxans gagrZeldeba kunZulsa da sanapiro zolze 12 qveyanaSi mcxovrebs mosaxleobaSi, romlebic am zRvas esazRvrebba. cunami aseve Cveni globaluri urTierTkavSiris ilustrirebaa ara mxolod ngrevis kuTxiT, ris gamoc 50-ze meti sxvadasxva qveynis moqalaqeebi daiRupnen, aramed reagirebis mxrivac. cunamiT dazaralebul regionebsi saerTaSoriso da adgilobrivi arasamTavrobo organizaciebisadmi uprecedento daxmarebis mobilizeba moxda mTeli msoflios masStabiT. msgavsi fenomeni ilustrirebulia 2001 wlis 11 seqtembris Tavdasxmis dros (romelsac SemdgomSi 9/11 uwodes).

SeiZleba aRvniSnoT, rom erT dros socialur muSakebs bevri rame eTqmodaT gaeros da sxva saerTaSoriso organoebis politikebSi, magram ekonomikuri ganviTarebis socialur (da garemosdacviT) ganviTarebaze dominirebis tendenciam, maTi roli ukuagdo (drakeri, 2003). Tumca, Cveni azriT, socialuri samuSaos faseulobebi amJamad arsebul bevr globalur socialur (da garemosdacviT) moZraobas enaTesaveba da unda mivxvdeT, rom socialuri, ekonomikuri da garemosdacviTi sakiTxebi dekonteqstualizebuli da individualizebuli veRar darCeba. aRniSnuli komponentebi urTierTdakavSirebulia. nelson mandelas sityvebiT, romelic man warmosTqva 2005 wels londonSi gamarTul RonisZiebaze „siRaribe istorias CavabaroT“:

siRaribis daZleva qvelmoqmedebis Jesti ar aris. es samarTlianobis qmedebaa. es adamiandis ZiriTadi uflebis, Rirsebis da Rirseuli cxovrebis uflebis dacvaa. iq, sadac siRaribe batonobs, WeSmariti Tavisufleba ar arsebobs. zogjer xdeba, rom

53

zogierT Taobas uwevs xolme, rom didebuli iyos. Tqven SegiZliaT didebuli Taoba iyoT. dae, Tqveni dideba ayvavdes. rasakvirvelia, es amocana martivi ar iqneba. Tumca, amis ar gakeTeba danaSauli iqneba kacobriobis winaSe, ris winaaRmdegac me yvela adamiandis vTxov aRsdges.

saerTaSoriso socialuri samuSao da saerTaSoriso perspeqtivebi adgilobrivi praqtikaSi?

albaT, gasaocari ar aris, rom daaxloebiT bolo ori aTwleulis ganmavlobaSi interesi ganaxlda saerTaSoriso socialuri samuSaos ideis mimarT – rogorc erTgvari linza, romlis meSveobiTac unda davinaxoT adgilobrivi praqtika. da marTlac, ahmadi (2003 . gv. 14) aRniSnavs, „saerTaSoriso socialur samuSaos SeuZlia da kidec unda iTamaSos mniSvnelovani roli demokratiis konsolidaciaSi, socialur marTlmsajulebasa da saerTSoriso konvenciebis ganxorcielebaSi, rogoricaa adamiandis uflebebi, qalTa mimarT

diskriminaciis aRmofxvra, bavSvTa uflebebi da a.S. aseve konfliktების prevencia da mSvidobis mxardaWera globaluri kulturuli integraciis warmoceniT“.

orive, lionsi (1999) da hili (2001) ganxilavdnen ramdenime movlenas da literaturas, romlebic aTariReben aRniSnul ganviTarebas da mdelobas imisa, rom saerTaSoriso socialuri samuSaos sferos gamijvna an gansazRvra moxdes. hilis mohyavs saerTaSoriso socialuri samuSaos uoreniSeuli ganmarteba, romelic mocemulia 1937 wlis (amerikul) socialuri samuSaos yovelwliur gamocemaSi – is moicavs „socialuri muSakebis ideebis gaziarebas saerTaSoriso Sexvedrebze, aseve qveynebs Soris samuSaos, mTavrobaTaSoris samuSaos da daxmarebaze mimarTul samuSaos“ (hili, 2001 . gv. 6). lionsi axdens citirebas im kvlevidan, romelic SvedetiS da SeerTebuli Statebis (folki da negi, 1997 ; negi da folki, 2000 .) socialuri samuSaos ganaTlebis muSakebma ganaxorcies 1990-iani wlebis Sua periodSi da sadac maT monacemebi Sekribes 96 socialuri samuSaos ganaTlebis muSakebisgan 20 qveyanaSi imis Sesaxeb, Tu rogor esmodaT maT „saerTaSoriso socialuri samuSao“ da romelTagan maT 12 ZiriTadi aspeqti gamoavlines (lionsi, 1999). yovolve es oTx ZiriTad Temad SeiZleba dajgufdes:

1. saerTSoriso seminarebi da konferenciebi, urTierTgaziarebis SesaZleblobebi, aseve saerTaSoriso praqtika da konsultacia; 54
2. socialuri politikebis, faseulobebis, praqtikuli midgomebis da a. S. SedarebiTi kvleva;
3. codna saerTaSoriso organizaciebis, safinanso institutebis, multinacionaluri kompaniebis da saerTaSoriso konvenciebis rolis Sesaxeb;
4. brZola socialuri samarTlianobis da adamianis uflebebisTvis, rac saerTaSoriso movlenebis mzard Sesabamisobas da mosaxleobebis urTierTdamokidebulebas gamoxatavs.

hilim Tavisi ganmarteba ganavrco rogorc „saerTaSoriso profesionaluri qmedeba da saerTaSoriso saqmianobis wamowyebis unari socialuri samuSaos profesiis da misi wevrebis mier“, aseve gamoavlina saerTaSoriso qmedeba, romelsac aqvs oTxi ganzomileba:

1. saerTaSoriso mniSvnelobis mqone saSinao praqtika da advokatoba;
2. profesiuli gacvla-gamocvla;
3. saerTaSoriso praqtika;
4. saerTaSoriso politikis ganviTareba da advokatoba (hili, 2001 gv. 7).

aRniSnuli diskusiebi da sxva literatura safuZvels qmnis Cveni ideebis gansaviTareblad imis Sesaxeb, Tu ra Seadgens saerTaSoriso socialur samuSaos. Tumca, Cven aseve gvaintereSebs gamoavliniT saSualebebi, romliTac socialur muSakebs (romlebsac, rogorc aseTi, SeiZleba ar undodeT saerTaSoriso socialur samuSaoSi CarTva) SeeZlebaT Taviant praqtika da profesiuli ganviTareba gaamdidron saerTaSoriso perspeqtivis danergviT adgilobrivi praqtikaSi (hilis ganmartebis pirveli ganzomilebis Sesabamisad). Cven amas viTvaliswinebT, vaanalizebT ra globalur movlenebsa da problemebs; vaRiarebT ra saerTaSoriso da adgilobrivi sakiTxebis kulturaTaSoris ganzomilebebs; aseve viyenebT ra SedarebiT an saerTaSoriso doneze miRebul codnas, rom

am socialuri muSakebisTvis informacia vuzrunvelvyoT problemuri sferobis analiza da intervenciisTvis SesaZlo strategiebis SefasebisTvis.

ahmadis (2003) mixedviT, saerTaSoriso socialur samuSaos erTaSori-si an SedarebiTi xasiaTi aqvs, magram amave dros is SeiZleba ganvixiloT rogorc socialuri koncepciebis da socialuri samuSaos meTodebis axleburad gaazrebis meqanizmi im cvlilebebis fonze, rac postmodernizms da globalizacias axlavs. ahmadi saerTaSoriso socialur muSakebs adanaSaulebs imaSi, rom isini saerTaSoriso sazogadoebisgan imalebian da ar SeuZliaT gaxdnen RaribTa uflebebis dacvisaTvis mebr55

Zolni; is aseve akritikebs evro-centrul da eTno-centrul Sexedulebebs „saerTaSoriso socialur samuSaoSi“. misi azriT, saWiroa CarTva „mravalmimarTulebian qselSi, romelsac decentralizebuli praqtika axasiaTebis“ (ahmadi, 2003 gv. 16). misi azriT, socialurma muSakebma zedmetad Seisixlxorces „sakacis matareblis“ roli da axla krizisze reagirebas axdenen imis magivrad, rom fokusireba moaxdinon momsaxurebis mimRebis Zlier mxareebze da Taviant ZalixmevaSi proaqtiulebi iyvnen.

saerTaSoriso doneze an saerTaSoriso ganzomilebebiT praqtikebis SemuSavebaSi saerTaSoriso asociaciebis rols Tu davubrundebiT, unda aRvniSnoT, rom socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciam da socialur muSakTa saerTaSoriso federaciam erToblivi dokumenti SeimuSaves globaluri standartebis Sesaxeb socialuri samuSaos ganaTlebisTvis; socialur muSakTa saerTaSoriso federacia periodulad gamoscems poziciis amsaxvel dokumentebis globaluri mniSvenlobis sxvadasxva sakiTxebis Sesaxeb (amJamad es moicavs eTikas da globalizacias) (ixileT socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciis veb-gverdebi). globaluri sakvalifikacio standartebi socialuri samuSaos ganaTlebis da treningisTvis ratificirebuli iqna adelaidsi 2004 wels. dokumenti garda imisa, rom momsaxurebis momxmarebelTa (klientebis an momxmareblebis) interesebs icavs, is `socialuri samuSaos` rolsac mkafiod warmoaCens globalur doneze. Tumca, warmoiWra mosazrebebi, rom es dokumenti SesaZloa „dasavluri imperializmis“ magaliTia da nergavs „standartizacias“, romelic SesaZloa arc gamosadegi aRmoCndes da arc Sesaferisi. aRniSnuli mosazrebebi wamoiWra da ganxila socialuri samuSaos ganaTlebis (2004) specialuri gamosvebis statiebSi. amas garda, arsebobs aRiarebuli mtkicebuleba, rom qveynebma Tavad unda SeimuSaon socialuri profesionalebis ganaTlebis kurikulumi da praqtikebi, rac ufro morgebuli iqneba adgilobrivi specifikas, imis miuxedavad, es programebi Sesaferisia Tu ara sxva da Sesabamisad gansxvavebuli kulturebis da socialur-ekonomikuri mdgomareobebis mqone qveynebSi praqtikisaTvis.

miznebi da masStabi

[...] Cveni mizania socialur profesionalებს davexmaroT sxvadasxva garemosa da qveynebSi gamoikvlion socialur keTildReobaze globalizaciis zegavlena. aseve miznad

visaxavT socialur muSakTa profesiuli msoflmxedvelobisa da samuSao teqnikebis gamravalferovnebas. xSirad citirebuli fraza, „iazrovne globalurad – imoqmede lokalurad“ (faza, romelic, savaraudod, 1970-ian wlebSi gamarTuli pirveli „dedamiwis dRidan“ arsebobs), gansakuTrebiT socialur muSakebs miesadageba! es is gzavnilia, romelic socialur muSakebs amcnobs, rom socialuri samuSao Seicvala da praqtikosebsac da komentatorebsac marTebT socialuri problemebis, socialuri politikis cvlilebebis Sesabamisad imoqmedon misaRebi CarCos farglebSi. mimdinare procesebis saziანo zegavlenis msxverplni intervenciis samiznes warmoadgenen socialuri samuSaosaTvis, an TanamSromluri samuSaosTvis scialur muSakebsa da sxva profesiis warmomadgenlebsa da politikis SemmuSaveblebTan erTad, romlebic maT gadaWras, an Semsubuqebas cdiloben. [...]

globalizacia: faqti Tu gamogonili da ramdenad relevanturia is?

karen
lionsis, keTlin menionis, meri karlsenis mier

[...] globalizaciis Sesabamisoba keTildReobasTan da socialur samuSaosTan

ganurCevlad imisa, socialuri muSaki keTildReobis mimwodebelia, rogorc saxelmwifo uwyebis, Tu rogorc arasamTavrobo organizaciis mier daqiravebuli piri, globalizacia mainc zegavlenas axdens mis muSaobaze. globaluri korporaciebis mier investirebis, ganTavsebis da dafasoebis Sesaxeb gadawyvetilebebi didwilad ganapirobeben konkretuli sazogadoebეbis socio-ekonomikur mdgomareobas, zemoqmedeben dasaqmebis pirobebsa da SesaZleblobebze, aseve sxvadasxva saqonelsa Tu momsaxurebaze xelmisawvdomobaze. es moicavs informaciis teqnologiebisa da medikamentebis warmoebas, Sesabamisad zemoqmedebis sazogadoebis Sansebzე miiRos monawiloeba informaciul gadatrialebaSi, adekvaturi jandacvis SeTavazebaSi konkretuli jgufეbisa da pirovnebebisatvis (magaliTad aiv/SidsiT inficirebulebisatvis). es faqtorebi Sesabamisad xels uwyoben uTanasworobis zrdas, rogorc sazogadoebaSi, aseve sazogadoebebs Soris. es ki miewereba globalizacias. aseTi gansxvavebebis fonze saxelmwifoSi da saxelmwifoეbs Soris, globalizacia sxvadasxvagvarad zemoqmedebis, rogorc moTxovnaze socialuri sferos warmomadgenlebisadmi, aseve molodinebze.

rac ar unda iyos socialuri muSakebis roli adgilobrив doneze, maT unda SeeZloT globalizaciis `safasuris~ gamoTvla rogorc calkeul individebze, aseve mTels sazogadoebaze. maT unda SeswevdeT unari wvlili Seitanon ekonomikuri liberalizმის gamowveebTan

gakeTeba. es ki socialuri sferos warmomadgenlebisagan iTxovs gascdnen SerCeuli socialuri politikis CarCos, aRmofxvran masSi arsebuli xarvezebi advokatობისა da lobirebis unar-Cvevebis maqsimalurad ganviTarebiT. hilis (2001) azriT, `erovnuli politika arasodesaa sruliad adgilobrivi~ (gv. 220), aramed aqvs saerTaSoriso mniSvneloba, radgan an zemoqmedebis pirdapir an `socialuri politikis metoqეობრიბის~ gamo. magaliTad, aSS-s `narkotikebze omisa~ da `terorizmTan omis~ politikam zegavlena moaxdina keTildReobisa da imigraciis politikaze mTels msoflioSi.

socialuri politikis metoqეობრიბის magaliTia gaerTianebuli samefos 1990 wlis erovnuli jandacvis momsaxurebebisა da zrunvis aqti, romelmac didi zegavlena moaxdina britaneli socialuri samuSaos organizaciul struqtურასა da praqtikaze. aSS-s `zrunvis marTvis~ politikam didi zegavlena (uaryofiTi) moaxdina saberZneTis socialuri momsaxurebebis reformirebaze. harisa da Caus azriT (2001), `globaluri ekonomika rCeba socialuri keTildReobis ganviTarebis mTavar winaRobad~ (gv.161). keTildReobaze diskusia sul ufro da ufro `globalizdeba~, magram miuxedavad amisa, adgilobrivi politika da praqtika mainc mgrZnobiare rCeba adgilobrivi konteqstisadmi `adgilobrivi instituciebis Suამდგომლობით: es procesi iwoda `glokalizaciad`.

socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis ganacxadis mixedviT, socialuri muSakebi swored globalizaciis uaryofiTi zegavleniT dazaralebulebTan muSaoben. maT profesiuli analizi da praqtika adamianis uflebebis dacvaze aqcentirebiT unda ganaxorცილენ. federაციამ adgilobrив Tu saerTaSoriso doneze moRvawe socialuri sferos warmomadgenelTaTvis Camoayaliba globalizaciis zegavlenis Sedegad warmoqmnil cvlilebeebTan gamklavebis midgoma, romelic xuTi elementisagan Sedgeba:

1. 16 wlamde asakis bavSvebisatvis universaluri ganaTlebisadmi xelmisawvdomoba;
2. dasaqmebis xelSewyoba (gansakuTrebiT maTTvis, vinc `Ria~ Sromis bazarze diskriminirebulia an diskriminაციის რისკისა winaSea);
3. socialuri dacvis lobireba da socialuri dacvis (fiskalur) programebSi wvlilis Setana im adamianebebisatvis, romlebsac ar ZaluZT Tavad daicvan sakuTari uflebebi (mag., asakis an unarობისა gamo);
4. bavSvTa dacva gaeros bavSvis uflebebis dacvis konvenciis moTxovnebis Sesabამისად;
5. axali iniciativebis ganviTareba moqalaqეTa monawileობისა da maTi uflebamოსილებისა gazrdis safuZvelze.

mainc ratom aqvT globalizaciasTan dakavSirebul sakiTxebs aseTi didi mniSvneloba socialuri sferos warmomadgenlebisatvis? irvinisa da peinis (2005) azriT, amas sami mizezi aqvs: `codnis gadacema, Sromis bazari da kulturuli cnობიერება~ (gv. 154) da es samive xazs usvams globalizaciis kavSirs socialur samuSaosTan. magaliTad codnis gadacემისა aSkara magaliTia CrდილოეT qveyneბისა axali zelandიდან gadmonergili `saojaxo jgufuri konferencia~,

(2005), amis aseTive aSkara magaliTia kanadis „aborigenTa“ xalxisagan wamosuli ideebis zegavlana gaerTianebuli samefos iuvenalur sistemaze. an, vTqvaT bavSvTa dacvis sistemaSi naTesauri zrunvis ganviTareba aSS-sa da mogvianebiT gaerTianebul samefoSi afro-karibuli sazogadoebidan dainerga, rac afrikuli tradiciebidan iRebs dasabams (lioni, 2006).

codnis gadacemis sakiTxi Sromis bazris mobilobis konteqstSic ganixileba, da miuxedavad imisa, rom socialuri samuSao lokalur aqtivobadaa aRiarebuli, migrirebuli socialuri muSakebis mzardi raodenoba naTelyofs socialur muSakTa codnisa da unarebis gaRrmavebis aucileblobas saerTaSoriso da kros-kulturul konteqstSi.

socialuri sferos warmomadgenelTaTvis kulturuli kompetenturobis saWiroeba arc axalia, da Sesabamisad is arc aucileblad globalizaciis Sedegia. magaliTad, axali zelandiis bikulturalisturi politika 1980 wlidan daiwyo, 10 weliwadSi gaerTianebuli samefos skolebSi daiwyo anti-rasistuli treiningebi. inter-kulturuli swavlebisa da anti-opresiuli praqtikis ganviTareba dasabams germaniidan da CexeTidan iRebs, Turq da boSaTa eTnikuri umciresobebis problemebidan gamomdinare. Tumca aSkaraa, rom globalizaciam gazarda migraciis masStabi da socialur muSaksac sul ufro da ufro sWirdeba kroskulturuli codnis gaRrmaveba umciresobebTan efeqtiani praqtikis ganxorcielebisaTvis rogorc adgilobrivi, aseve saerTaSoriso doneze (lionsi, 2006).

saerTaSoriso socialuri samuSaos gaazreba

janet uiliamisisa da grem
simpsonis mier

58

pirvel rigSi vnaxoT, ras vgulisxmobT, roca vambobT, rom social-
uri samuSao `saerTaSoriso profesiaa~. saerTaSoriso perspeqtiva erTi mxriv, gvawvdis informacias Tu ra xdeba sxvagan da meore mxriv, gvaZlevs saSualebas Cvens Sinaur situacias sxva TvaliT SevxedoT (koCrani da klarki, 1993). amgvarad, adgilobrivi socialuri praqtikis saerTaSoriso masStabSi gadayvanam SeiZleba romelime konkretul qveyanaSi saqmis keTebis gansxvavebuli gzebi gvapovninis.

sxvadasxva erovnebis, kulturisa Tu tradiciebis mqone sazogadoe-
bebs Soris ideebis gaziarebis, praqtikisa da politikis Sedarebis gziT socialuri samuSaoc Seicvala da ganviTarda ise, rogorc yvela dargi. am procesSi msjeloben axal ideebze, xdeba maTi waxaliseba da farTod gavrcleba. amgvarad farTovdeba samuSaos profili. es yvelaferi xorcieldeba saerTaSoriso konferenciebis, wignebis da statiebis, kvlevebis, socialuri saqmianobis praqtikis gaziarebis, maswavleblebis, studentebis, momsaxurebis momxmareblebis da momwodeblebis meSveobiT. socialuri saqmianobis pirveli saerTaSoriso konferencia farizSi (lionsi, 1999) Catarda 1928 wels. aseTi RonisZiebebis gamarTvas regionalur Tu msoflio doneze bevri organizacia uwyobs xels. maT Soris arian socialur muSakTa saerTaSoriso federacia (IFSW) da socialuri saqmianobis skolebis saerTaSoriso asociacia (IASSW).

magaliTi imisa, Tu rogor SeiZleba erTgan dabadebulma ideebma sx-

vaganac moikidos fexi, aris bavSvebis mxardaWeris sistema e.w. ojaxis

konferencia (Family Group Conferencing). es meTodi axal zelandiaSi maoris kulturaSi aRmocenda. magram is mraval qveyanaSi gamoscades da moarges sakuTar moTxovnilebebs, maT Soris inglissa da aSS-Sic. kidev erTi magaliTi aris pacientTa sabWo fsiqiatriul saavadmyofebsi, romelic momsaxurebis momxmareblebma wamoiwyes holandiaSi da did britaneTSic aitaces momsaxurebis momxmareblebma.

sxvadasxva socialuri praqtikisa da politikis Sedareba gvexmare-
ba, rom kritikuli TvaliT SevxedoT Cvens sakuTar kargad SeTvisebul praqtikas. did britaneTSi mxars uWeren gaSvilebas, raTa bavSvebi stabilurobiT uzrunvelyon. Tumca, norvegiaSi, sadac bevri Zalisxmeva da saxsari ixarjeba imaze, rom bavSvi sakuTar ojaxSi darCes, gaSvilebas sul sxvanairad uyureben. 2005 wels norvegiaSi sul 890 bavSvi gaaSviles. amaTgan 79 procenti iyo sazRvargareT dabadebuli bavSvi; 15,5 procenti iSvila dedinacvalma an maminacvalma da mxolod 5,5 procenti (48 bavSvi) gaaSviles mindobiT aRmzrdelze an sxva wesiT (norvegiis statistika, 2007). es imis magaliTia, Tu rogor sxvadasxvagvarad SeiZleba aRiqmebodes esa Tu is praqtika. rogorc ar unda iyos, SedarebiTi socialuri samuSao ufro metia vidre sxvisi ideebis gadmoReba. radgan socialuri samsaxuris praqtika aris mocemuli kulturis specifikuri pasuxi konkretul socialur problemaze. es Tavisi arsiT adgilobrivi saqmianobaa. es niSnavs, rom sxvadasxva qveyanaSi sxvadsxvagvarad uyureben da gansazRvraven kidec romelime konkretul problemas da misi gadaWris gzebsac gansxvavebulad xedaven.

roca Sedarebas vakeTebT unda gaviTvaliswinoT Zalauflebisa da imperializmis

59

zemoqmedebis faqtoric. rogorc vxedavT, ekonomikurad Zlieri qveynebi (romlebsac xSirad Crdiloetis qveynebad moixsenieben) sakmao zegavlenas axdenen naklebad ganviTarebuli ekonomikis mqone samxreTis qveynebze. amgvari urTierTmimarTeba zogjer aSkaraa socialur samuSaoSic. Sedegad, socialuri samuSaos faseulobebi da praqtika xSirad ukavSirdeba Crdiloetis qveynebis liberalurdemokratiul politikas, romelic pirovnebis Tavisuflebasea fokusirebuli. bevr kulturaSi pirovnebaze ufro mniSvnelovania ojaxi, religiuri organizacia, Temi Tu sanaTesavo, romlis garSemoc adamianebi erTiandebien. aseT qveynebsi socialuri samuSao britanuli praqtikisgan gansxvavebiT, orientirebulia jgufTan muSaobaze da mediaciaze jgufis saSualebiT.

aq moyvanili zogierTi magaliTi iseT qveynebs ukavSirdeba, sadac socialuri samuSao naklebad aris resursebiT uzrunvelyofili da ufro Temzea orientirebuli. es ki Segvaxsenebs, rom inovaciebi yvela praqtikaSi SeiZleba iyos. Cven ukve visaubreT imaze, rom ar arsebobs erTi universaluri forma. es aseva evropasi da amis dasturia is, rom sxvadasxva qveyanaSi socialuri muSakis pozicias sxvadasxva termini moarges. yvela es termini dakavSirebulia specifikur, adgilobrivi mniSvnelobasTan, midgomasTan da pasuxismgeblobis sferosTan. italiaSi socialur muSaks socialur asistents uwodeben. Crdiloet da centralur evropasi –

socialur pedagogs. zogier, saqmis gasamartiveblad, yvela sxvadasxva tituls aerTianeben zogadi terminiT socialuri muSaki (Iorenci, 1994).

termini pedagogi bevr evropul qveyanaSi gamoiyeneba. rogorc wesi, es aRniSnavs praqtikos socialur muSaks, romelic bavSvebTan da axalgazrdebTan (Tumca, ara mxolod maTTan) muSaobs; bevr SemTxvevaSi aseT muSakebs socialur pedagogebs uwodeben. Zalian Znelia socialuri samuSaos aRmniSvneli terminebi gadaiTargmnos inglisurad ise, rom asaxavdes sxvadasxva kulturul da istoriul midgomas. socialuri 60

pedagogika ganaTlebis ganzogadebuli ideidan modis. am bolo dros petrim da avtorTa jgufma (2006) am terminis aseTi ganmarteba SemogvTavazes – es aris holisturi zrunva bavSvebze da axalgazrdebze. germaniis bevr regionSi, centraluri da CrdiloeTi evropis zogierT qveyanaSi socialuri pedagogebsi xandazmulebTanac muSaoben holisturi midgomebiT. petri da misi avtorTa jgufi gansakuTrebul mniSvnelobas aniWeben pirovnebisadmi holistur midgomas da adamianebTan pozitiuri da seriozuli urTierTobis damyarebas. sadac ar unda iyos es, socialuri pedagogikis aucilebeli elementebia:

- urTierTobis pedagogika – guli;
- mosmena – yurebi;
- gaazrebi pedagogika – tvini;
- praqtikuli pedagogika – xelebi.

socialuri pedagogika warmogvidgens socialuri samuSaos kontinenturi evropis ganaTlebisa da socialur tradiciebSi arsebul sxvadasxvagvar midgomebs. miuxedavad imisa, rom sxvadasxva qveyanaSi sxvadasxvagvari socialuri samuSaos praqtika xorcieldeba, zemoxsenebuli oTxი principi yvelgan funqcionirebs.

lokaluri aris globaluri da globaluri aris lokaluri

Cven vmsjelobT imaze, rom saerTaSoriso socialuri saqmianoba aris socialuri muSakebisTvis yoveldRiuri praqtikis ganuyofeli nawili, radgan is, rac sazRvargareT xdeba gavlenas axdens adgilobrivi Temze, romelTanac Cven vmuSaobT. amdenad, am sferoSi `lokaluri aris globaluri, globaluri ki – lokaluri`. socialuri muSakebi, momsaxurebis momxmareblebi da momwodeblebi, yvelani arian globaluri sistemis nawili da maT pirdapir an arapirdapir exebaT is, rac xdeba dedamiwis sxva nawilSi. swored amas vgulisxmobT, roca globalizaciaze vlaparakobT. globalizacias socialuri muSakebisTvis bevr sxvadasxva

62

gamovlineba aqvs. SeiZleba Tqven muSaobdeT jgufSi, romlis wevrebma manamde iswavles da imuSaves sxvagan da Semdeg did britaneTSi Camovidnen samuSaod, radgan aq cota socialuri muSakia. Tqven SeiZleba gyavT ojaxis wevri, romelic sxvagan cxovrobs, an SeiZleba TqvenTan swavlobs adamiani, romelic sxvagan daibada da andre sxvagan cxovrobd.

SeiZleba Tqvens mxareSi momsaxurebis bevr momxmarebeli da momwodebeli sxvagan aris dabadebuli. am TavSi Cven swored gadaadgilebulebze vimsjelebT. Tqveni, rogorc socialuri muSakis movaleobaa gaigoT ratom gadawyvita am xalxma sxvagan gadasvla da ra Sedegi moitana am gadasvlam.

saerTaSoriso socialuri problemebis mogvareba

61

kidev erTi mosazreba saerTaSoriso socialur samuSaoze gaxlavT, rom is CarTulia rig saerTaSoriso sakiTxebSi, rogoricaa – ekologiuri katastrofebi, samoqalaqo omebi da ekonomikuri siduxWire. aseTi movlenebi aZlevs biZgs xalxis masiur migracias da adamianebiT saerTaSoriso vaWrobas. es ukanaskneli ki dResdReobiT ufro momgebiani `biznesia~ vidre narkotikebiT ukanono vaWroba. es movlenebi scildeba erTi saxelmwifos pasuxismgeblobis sferos, radgan Sedegad xalxi gadadis erTi adgilidan meoreze (hili, 2001.). amgvარი midgoma warmoSobs ramdenime seriozul sakiTxs socialuri muSakebisTvis da imis Sesaxeb, Tu rogor reagireben isini socialur problemebze. erTmaneTis msgavsi Sedegebi hqondaT 2004 wlis indoneziis cunamis, 2005 wlis niu orleanisa, 2008 wlis CineTis da 2007 wlis zafxulis ingლისis wyaldidobebს; Seicvala miwis moxazuloba da adamianebs, ojaxebs da Tems sikvdili, awiokeba da ngreva daatydaT Tavs.

axla, roca ukve ganvixileT saerTaSoriso socialuri samuSaos zo-gierTi aspeqti, gaiazreT Tqveni pasuxebi qvemomoyvanil kiTxvebze da moubrundiT maT Semdegac:

- unda icavdes Tu ara socialuri muSaki daCagruli jgufebis interesebs, rogorc amas hili (2001. gv.7) gvTavazobs?
- ekisrebaT Tu ara socialur muSakebs pasuxismgebloba, gamarTon kampaniebi politikaze gavlenis mosaxdenad sazRvargareTis qveynebsi da Tu ekisrebaT, rogor unda gaakeTon es? (magaliTad Tu surT, rom dagmon indoeTsa da CineTSi farTod gavrcelbuli, mdedrobiTi sqesis nayofis mosacilebeli aborti).
- socialurma muSakebma unda daicvan Tu ara im qalebis interesebi, romlebic seqsualur monebad gayides, raTa maTi usafrTxoeba iyos uzrunvelyofili (nacvlad imisa, rom aralegaluri migrantebis msgavsad daabrunon isini samSobloSi, sadac im kriminaluri bandebis xelSi Cavardebian, romlebic am bizness akontrolleben)?
- fiqrobt Tu ara, rom politikis Secvla an SemuSaveba, romelsac politikis praqtikas uwodeben (ueisi, 2005w.), aris socialuri samuSaos nawili?

63

saerTaSoriso praqtika saerTaSoriso organizaciebSi

saerTaSoriso organizaciebi – wiTeli jvari da wiTeli naxevarmTvare, oqsfami da qristianuli Tanadgoma – katastrofebis SemTxvevaSi gadaudebel da grZelvadian daxmarebas uweven mosaxleobas, magram garda amisa isini ganviTarebiT saqmianobaSic arian CarTuli. socialuri muSakebis movaleobaa, daexmaron adgilnacval pirebs da SeeSvelon Tems im socialuri problemebis mogvarebaSi, romelic mohyveba masiur migracias, samoqalaqo oms an aiv-s (adamianis imunodeficitis virusi) da Sids-s (SeZenili imunodeficitis sindromi). agreTve aris situaciebi, roca pirovnebaze fokusirebuli muSaoba ar iTvleba normad da es SeiZleba rTuli iyos socialuri muSakisTvis, romelic individualisturi tradiciebis matarebelia.

vin sargeblobs saerTaSoriso socialuri samuSaoTi da ra unda vicodeT amis Sesaxeb?

Cven SemogTavazeT ramdenime mizezi im ideis dasadastureblad, rom socialuri samuSao aris saerTaSoriso profesia da, rom Cven SegviZlia Cveni praqtikis gaumjobeseba sxvadasxva qveynebis socialuri samuSaos tradiciebis gaziarebiT. Cven da sxvebi am wignSi vamtkicebT, rom uSualod momsaxurebis momxmareblebis da momwodeblebisTvis aris sasikeTo, Tu socialur muSakebs esmiT saerTaSoriso perspeqtiva da iyeneben mas yoveldRiur saqmianobaSi. [...]

gadaadgileba globalur konteqstSi

fringlis komentarebma Cven wignis erT-erT mTavar konceptualur Temamde migviyvana - gadaadgileba da socialuri muSakebis qmedeba im xalxTan mimarTebsaSi, vinc 64 gadaadgildeba. gadaadgileba SeiZleba iyos geografiuli, roca adamiani erTi adgilidan meoreze gadadis da arageografiuli, roca is miabijebis cxovrebis gzaze. gadaadgilebebi xSirad ekonomikuri mdgomareobis Sedegia, magram zog SemTxvevaSi cvlileba SeiZleba gamoiwvios bavSvobidan zrdaarulobaSi da zrdaarulobidan xandazmulobaSi gadasvlisas pasuxismgeblobis Secvlam. es gadasvlebi cxovrebis erTi etapidan meoreze, Cveulebriv, yvela kulturaSi Taviseburad aris gamoxatuli.

ekonomikuri, politikuri an ekologiuri problemebis daZlevis erTaderT gZad SeiZleba saxovrebeli adgilis Secvla mogveCvenos. am problemebis mizezebi ki globalizaciasTan aris dakavSirebuli. Cveulebriv, gadaadgilebas, romelic gulixmobs saxlTan, kulturასTan da ojaxTan ganSorebas, sasikeTo cvlilebebTan erTad, mohyveba vinaobასTan da statusTan dakavSirebuli danakargebi. migrantebi unda Seeguon axal kulturul garemos; maspinZeli kultura ki droTa ganmavlobaSi maTi wyalobiT ufro mravalferovani gaxdeba. zogi gadaadgileba Tavisufali arCevanis Sedegia, zogi – uaresTa Soris ukeTesi gamosavlis Ziebis

Sedegi. kidev arsebobs gatacebis, trefikingis da TarliTobis msxverplTa iZulebiTi gadaadgileba, ufro xSirad amgvarad gadaadgileba bavSvebs da qalebs uwevT.

roca adamianTa didi raodenoba tovebs samSoblos da xdeba masiuri migracia, am jgufts `diasporas~ uwodeben. es termini `mimobneuls~ niSnavs da amgvარი migracia, rogorc wesi, xdeba Seviwrovebis, monobis an kolonizაციის გამო. diasporის ფენომენი ზალიან ზელია და პირველად გამოიყენეს ზ.ვ. 587 წელს ეგვიპტიდან ებრაელების გამოსვლასთან დაკავშირებით და შემდგომშიც არაერთხელ ათავსდნენ განმავლობაში, მეოცე საუკუნის ბოლოში. დღეს diasporas warmoadgens palestinელი ხალხი. ხოლო დიდ ბრიტანეთში ამ ეტაპზე თავსესაფარს იტოვენ: ცილელები, ერაყელები და ზიმბაბველები.

zogierTi adamiani gadaadgileბისაზრდებს გაღალახავს; სხვები კი qveynis SigniT erTi regionidan meoreSi gadasaxldeბიან. მრავალი მასიური გადასახლება მოხდა დიდ ბრიტანეთში დასაყმების მიზნით. როცა XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დასაწყისში კვანახსირის საბადოები გაიხსნა და გაფართოვდა (სასინაო და გლობალური მოხმარებისთვის) ბევრი ხალხი გადასახლდა საბადოებთან ახლოს ნოტინჰემში, დერბისრა და სამხრეთ უელსში. 1981 წლიდან მოყოლებული კონსერვატორების მთავრობის მინისტრის ნორმან ტებიტის კომენტარებიდან არასწორად ციტირებული ფრაზა - `Sejeqi velosipedze და eZebe samsaxuri~ - რეცეპტად იყა იმისთვის, ვინც უმუშევრობის მართალი მაკენებელი გამორცეული რეგიონიდან მოხვდება, მაგალითად, ინგლისის კრდილოეთში. ასეთი ადგილებიდან ადამიანებს უფრო დასახლებული რეგიონებში ურცევენ გადასახლებას; ზირიტად – ლონდონსა და სამხრეთაღმოსავლეთში.

დიდი ბრიტანეთის ისტორიის უფრო სასინელი მიზეზი გამომწვეული მასიური გადასახლებებიც არის. XVIII საუკუნის ბოლოს და XIX-ის დასაწყისში შოტლანდიის მთიანეთში დაცალს და ატობი ატასი ადამიანი იზულები გადასახლდნენ სხვა ადგილებში, რათა საფუძველი მოემზადებინათ ცხვრის ფერმებისთვის. სახლები და სოფლები დაანგრის რათა დარწმუნებულიყვნენ, რომ ხალხი გადასახლდა. ბევრი მასინი სანაპიროზე და შოტლანდიის დაბლობში გადასახლდა, რათა მოგვიანებით ემიგრაციაში დასულიყო. უფრო მოგვიანებით მოხდა მუშათა კლასის რარიბი უარყოფითი გავლენის 65

დეპორტაცია დიდი ბრიტანეთიდან ავსტრალიაში, კანადაში, ახალ ზელანდიაში და ზიმბაბვეში, მაშინდელ როდეზიაში (პარკერი, 2007). ისინი გაგზავნეს, რომ ბრიტანეთის ტანამგობრობა ტერკიანების დასახლებინათ, ხოლო გაერთიანებული სამეფოს დაეზოგა მათი სენაქვის სახსრები. ბევრი ამ ბავსვთაგანს არც კი იყო ადამიანი. ამგვარად ასი წლის განმავლობაში (1967 წლამდე) 130 000 ბავსვი იყო `ეკსპორტირებული~ ფერმების სამუშაოდ. ხალხი დღესაც ემიგრირებს დიდი ბრიტანეთიდან. მაგალითად, ზოგი გადის ესპანეთში, რათა გასული მზის მიმართულებით იყოს. იგი ისინი დიდ ტემბის მქონეა, რომლებიც იყვეს ინგლისის რენოვან ანკლავებში და სანაპიროს მოსახლეობაში.

socialuri samuSaos faseulobebi და eTika saerTaSoriso konteqstSi

ამ ყველაფერში გვინდა დავუბრუნოთ საერთაშორისო socialური სამუშაოს და socialური სამუშაოს faseulobებს. არსებობს ზოგადი შეთანხმება socialური სამუშაოს faseulobების მნიშვნელობის შესახებ. რომელიც საერთაშორისო socialური სამუშაოს ორი ორგანიზაციის –

smsf-is (IFSW) da ssssa-is (IASSW) - warmomadgenelTa samuSao jgufma ase gamoxata erTobliv ganaxxadSi:

eTikis pativiscema aris socialur muSakTa profesuli praqtikis fundamenturi nawili. maTi unari da Tavdadeba, rom moiqcevian eTikurad aris socialuri momsaxurebis momxmareblisTvis SeTavazebuli momsaxurebis xarixis aucilebeli aspekti (IFSW, 2004).

moralis filosofiaSi faseulobebi imis mixedviT ganisazRvreba, Tu ra miiCneva xalxisTvis kargad an cudad; amaze dafuZnebiT iReben socialuri muSakebi gadawyvetilebas imis Sesaxeb, Tu ra unda akeTon. eTikac - moralis filosofii monaTesave aspekti – faseulobebTan aris dakavSirebuli. misi gansjis sagania, Tu ra aris swori an araswori da rogoria oficialurad dadgenili qcevis kodeqsi. smsf-is (IFSW) da ssssa-is (IASSW) socialuri samuSaos ganmarteba gviCvenebs am saqmianobis miznebi rogor efuZneba faseulobebs. aq ori fundamenturi principia gamoyofili - adamianis uflebebi da socialur samarTlianoba, romlebic xSirad dilemis winaSe ayeneben socialur muSakebs, sadac ar unda muSaobdnen isini.

**socialuri samuSaos ganmarteba (smsf (IFSW) da ssssa (IASSW),
2004 w.)**

socialuri samuSao, keTildReobis gaumjobesebis mizniT, xels uwyobs socialur cvlilebebs, adamianTa urTierTobis problemebis mogvarebas, xalxis gaTavisuflebas da gaZlierebas. adamianis qcevisa da socialuri sistemuri Teoriebis gamoyenebiT, socialuri muSaki Caereva adamianisa da misi garemomcveli samyaros urTierTobaSi. adamianis uflebebisa da socialuri samarTlianobis principebi fundamenturia socialur samuSaoSi.

66

Sakma mxari unda dauWiros da daicvas TiToeuli adamianis fizikuri, fsiqologiuri, emociuri da sulieri mTlianoba da keTildReoba.

socialuri samarTlianoba

socialuri muSakis valdebulebaa, xeli Seuwyos socialur samarTlianobas, mTel sazogadoebasTan da im adamianebsTan mimarTebiT, romlebsTanac is muSaobs.

socialuri samuSaos ZiriTadi RonisZiebebi – socialuri cvlilebebis mxardaWera Tu pirovnebis, Temisa da sazogadoebis problemebis mogvareba, SeiZleba gamaZlierebelic iyos da damTrgunvelic. es imas niSnavs, rom neitralitetis SenarCuneba SeuZlebelia, radgan nebismieri Careva, romeliRac faseulobas warmoadgens (klarki, 2000, gv.3). smsf (IFSW) da ssssa (IASSW) asaxeleben ramdenime mizezs, romelmac SeiZleba safrTxe Seuqmnas socialur samuSaoSi eTikuri normebs dacvas:

- socialuri muSakis loialuroba xSirad dapirispirebuli interesebis SuagulSi eqceva;
- socialuri muSakis ormagi funqcia: erTdroulad damxmarec aris da makontrolebelic;
- konflikti socialuri muSakis movaleobas daicvas im adamianebs interesi, visTanac muSaobs da sazogadoebis moTxovnas Soris socialuri muSakis profesionalizmisa da qmediTobisadmi;
- sazogadoebis resursebis simwire (smsf (IFSW), 2004).

socialuri samuSaos ori fundamenturi principi – adamianis uflebebi, pativiscema da socialuri samarTlianoba – detalurad aris aRwerili smsf-is (IFSW) da ssssa-is (IASSW) ganaxxadis meoTxe nawilSi da mokled Cvenc visaubrebT maTze. Cven vimsjelebT imis Sesaxeb, rom es faseulobebi aris socialuri samuSaos safuZveli mTels msofliSi, Tumca, hugmani (2007, gv. 20-29) aRniSnavs, rom SeiZleba, isini sxvadasxvanairad gamovlindes sxvadasxva kulturul garemoSi.

ai, rogor ganmartaven am eTikuri principebs smsf (IFSW) da ssssa (IASSW) adamianis uflebebi da adamianis pativiscema

socialuri samuSao aucileblad efuZneba yvela adamianis Rirsebas da pativiscemas da aqidan gamomdinare uflebebs. socialurma mu-

67

saerTaSoriso socialuri samuSao da saerTaSoriso socialuri politika

68

saerTaSoriso socialuri samuSao da

saerTaSoriso socialuri politika

hans van evikis mier

Sesavali

am Tavis pirveli nawili socialur samuSaos moiazrebs saerTaSoriso socialuri samuSaosa da socialuri politikis ufro farTo sazRvrebSi. pirvel ganyofilebaSi Cven agixsniT, ra aris „saerTaSoriso socialuri samuSao“. is saerTaSoriso saagentoSi muSaobis SedarebiT konkretuli da specifikuri sferodan ufro zogad koncefcia ganviTarda. saerTaSoriso socialuri samuSao da saerTaSoriso socialuri politika - orive globalizaciis procesis nawilia. am Tavis meore ganyofilebaSi yuradReba gamaxvilebulia evropis e.w. regionebad dayofaze; procesze, romelmac garkveulwilad unda gaaZlieros erovnul saxelmwifoebs Soris TanamSromloba. yvelaze mZlavri da saintereso sistema (regionebad) dayofisa aris evropis kavSiris Seqmna da gafarToebs. meore sistema dayofisa aris evropis sabWo, romelic yvela evropul qveyanas aerTianebs. mesame sistema iyo sabWoTa bloki. Tumca, dRes ruseTis federacia erovnul saxelmwifod miiCneva da ara – damoukidebeli qveynebis Tanamegobrobad. 1999 wlis boloniis deklaraciამ mniSvnelovani gavlena moaxdina ganaTlebis sferoze da amdenad, is mniSvnelovania socialuri samuSaosTvisac.

saerTaSoriso socialuri samuSaosa da socialuri politikis sxvadasxva mniSvneloba

saerTaSoriso socialuri samuSao da socialuri politika aris socialuri samuSaos aRiarebuli specifikuri sfero; mas aqvs Tavis sakuTari gansaxilveli sakiTxebi, publikaciebi da specialuri Jurnalic ki – saerTaSoriso socialuri samuSao (International Social Work). aSS–s universitetebSi saerTaSoriso socialuri samuSao aris aucilebeli kursi yvela magistrantisTvis. evropis qveynebsi, Cveulebriv, es aris calke kursi an gaerTianebulia socialuri samuSaos kurikulumis sxva saganTan. modi, jer cota axlos gavecnoT saerTaSoriso socialuri samuSaos sxvadasxva interpretacias.

71

socialuri samuSao sazRvrebs miRma

Tavidan saerTaSoriso socialuri samuSao gulixmobda socialur samuSaos saerTaSoriso saagentoebSi, rogoricaa – wiTeli jvari, gaeros bavSvTa fondi (UNICEF) an saerTaSoriso amnistia (Amnesty International). miiCnevden, rom socialur muSakebs sWirdebaT sagangebo gawvrTna, raTa imuSaon adamianebs dasaxmareblad, Temis Sesaqmnelad, advokatobaze, lobirebasa da saerTaSoriso urTierTobaze. meore Sto ufro metad mimarTuli iyo politikis dagegmvaze saerTaSoriso institutebSi, rogoricaa gaero, iunesko, evropis kavSiri an evropis sabWo. mesame gza iyo socialuri samuSao sxva qveyanaSi. amitom saerTaSoriso socialuri samuSaos asociaciebma ganizraxes, SeeqmnaT yvelasTvis misaRebi gageba socialuri profesiisa. evropasi boloniis deklaraciis farglebSi gaformda SeTanxmebebi gacvlebs Sesaxeb aRiarebul sferoebsa da wvrTnebsi (1999). radgan socialuri samuSao Zalian mgrZnobiarea, enisa da kulturis Taviseburebebisadmi, socialuri samuSao sazRvargareT, ZiriTadad, maSin sruldeba, roca or qveyanas erTi da igive mSobliuri ena aqvs (qsu, 2006).

SedarebiTi swavleba

SedarebiTi swavlebisas ikvleven sxvadasxva qveynis praqtikas, konteqstebs, procesebs da Teoriebs. ase SesaZlebeli xdeba Seswavlis da standartebis dadgenis erToblivi procesebis warmarTva. SedarebiTi swavleba xSirad inergeba sauniversiteto qselebSi an sxvadasxva qveyanas Soris SeTanxmebis safuZvelze. iseTi saerTaSoriso saagentoebi, rogoricaa ekonomikuri TanamSromlobis da ganviTarebis organizacia (OECD) da gaeros socialuri ganviTarebis kvlevis instituti (UNRISD), mxars uWeren, atareben da avrceleben saerTaSoriso swavlebas da kvlevas. am aTwleulSi evropis kavSirma nebarTva gasca araerT SedarebiT kvlevaze iseT sakiTxebze rogoric gaxlavT: socialuri zrunva, dasaqmeba, moqalaqeoba, Tanabari saSualebebi da axalgazrdebis mobiluroba. mniSvnelovani saagentoa evrokavSiris kvleva, Tavis komisiIT da sistemiT. garda amisa, evrokavSiris yvela direktorats (saministros) aqvs sakuTari fondebi kvlebebisTvis. umaRlesi ganaTlebis sistemis kvlevaSi TanamSromlobas mxars uWeren im programis farglebSi, romelsac ewodeba swavla mTeli sicocxlis manZilze. evrokavSiris farglebSi arsebobs sagangebo meTodi – koordinirebis Ria meTodi (Open Method of Coordination –OMC), romelic Tvals adevnebs

garkveul sferoSi ganviTarebas evrokavSiris sxvadasxva qveyanaSi da gvTavazobs mimdinare diskusias mis Sesaxeb. koordinirebis Ria meTods ukavSirdeba moqmedebis erovnuli gegmebi. moqmedebis erovnul gegmaSi qveynebi ganmartaven erovnul politikas da erovnul miRwevebs garkveul seqtorSi; magaliTad, socialuri seqtoris miRwevebs socialuri inkluziis sakiTxebSi. informaciis da codnis amgvარი გაცლა და sxvadasxva sferoSi (socialuri) ganviTarebis Sedareba qmnis saerTo saswavlo process evrokavSiris saxelmwifoebsa da seqtorebSi. amis Sedegad qveynebi erTvebian saerTo diskusiaSi da iyalibeben erTobliv Sexedulebebs (tomka, 2003).

advokatoba

aq saerTaSoriso socialuri samuSao naCvenebia socialuri Tanasworobis advokatobis da siRaribesTan brZolis perspeqtiviT. socialuri samuSao yovelTvis mWidrod iyo dakavSirebuli religiur da socialistur an social–demokratiul ideologiasTan; is ibrZoda yvelaze eqskluzirebulTaTvis da icavda RaribTa, gariyulTa da eqskluzirebulTa interesebs. dRes samxreTis qveynebis warmomadgenlebi Seaxseneben xolme dasavlel socialur muSakebs am tradiciis Sesaxeb. maTi azriT, socialuri muSakebi Zalian bevr rames umalaven saerTaSoriso sazogadoebas da ver axerxeben ibrZolon RaribTa interesebisTvis. socialuri samuSao unda gacdes Tavis evrocentrul da eTnocentრul garemocvas (ahmadi, 2003). saerTaSoriso institutebSi rogoric aris gaeros ekonomikuri da socialuri sabWo (ECOSOC, UN), evropis ekonomikuri da socialuri komiteti (EESC, EU) da evropul socialur arasamTavrobo organizaciaTa plaTforma, eqskluzirebulTa interesebis dacva aRiqmeba, rogorc globalur da evropul politikaze zemoqmedebis mniSvnelovani gza.

mravalkulturuli da interkulturuli kompetenciebi da cnobier-
eba

xalxis gadaadgilebis mzardi tendencia sirTulebs uqmnis Taname-
drove sazogadoebas. xalxi unda moergos mravalferovnebas da amitom, saWiroa, interkulturuli unar-Cvevebi da globaluri cnobieba (qsu, 2006). mravalferovneba socialuri muSakebisgan moiTxovs, esmodeT sxvadasxva erovnuli da eTnikuri warmomavlobis xalxis,

gaamyaron TavianTi socialuri da kulturuli unar-Cvevebi. mTels evropaSi interkulturuli socialuri samuSao codnisa da faqtiuri praqtikis swrafad mzardi nawilia. [...]

socialuri samuSaos codnis gaziareba saerTaSoriso doneze

aq Cven gavecnobiT saerTaSoriso socialuri samuSaos ufro farTo koncefcias. pirvel rigSi SevexebiT codnis, praqtikis, meTodebis da gamocdilebebis gaziarebas; meore sakiTxia Teoriebis da koncefciebis gaziareba; mesame ki – socialuri politikisa da socialuri samuSaos politikis gaziareba. laparakia codnis saerTo internacionalur maragze da saqmianobis saerTaSoriso doneze aRiarebul sferoze. axlaxans saerTaSoriso socialuri samuSao ganmartes, rogorc „profesiuli saqmianoba, romelic scdeba erovnul sazRvrebs da emyareba qveynebs Soris kontaktebsa da gacvlebs“ (qsu, 2006). jer kidev 1928 wels socialuri samsaxurebi, socialuri dargis profesionalebi da maswavleblebi parizSi Seikribnen da daafuZnes socialuri keTildReobis saerTaSoriso sabWo (International Council on Social Welfare/ICSW). 1950–ian wlebSi socialur muSakTa saerTaSoriso federacia (International Federation of Social Workers/IFSW) da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociacia (International Association of Schools of Social Work/IASSW) gamoeyvnen socialuri keTildReobis saerTaSoriso sabWos da damoukidebeli saerTaSoriso organizaciebi gaxdnen (lionsi, 1999, hili, 2001, lionsi da sxvebi, 2006). es sxvadasxva qseli miznad isaxavda erTmaneTisTvis codnis gaziarebas, socialuri keTildReobis da socialuri samuSaos saerTaSoriso gagebis SemuSavebas, isini mxars uWerdnen profesiul eqspertizas globalur da regionul doneze. amjerad am samma, axlac arsebulma, saerTaSoriso qselma gadawyvita ufro intensiurad eTanamSromla msofli masStabiT. evropaSi maT Seqmnes evropuli qseli socialuri qmedebisaTvis (European Umbrella, European Network for Social Action), samoqalaqo sazogadoebisTvis, socialuri muSakebisa da maswavleblebisTvis, romelSic eqvsi evropuli qselia gaerTianebuli. evropuli qseli socialuri qmedebisaTvis akeTebis evropaSi profesiul eqspertizas da miznad isaxavs socialuri samuSaos codnis bazis gafarToebs da gaRrmavebas. saerTaSoriso socialuri samuSaos codnis bazis SeqmnaSi pirveli nabiji iyo konferenciebis da eqspertTa Sexvedrebis gamarTva. dResdReobiT

74

arsebobs uamravi publikacia (saerTaSoriso) socialuri samuSaos Sesaxeb, grZeli sia saerTaSoriso Jurnalebisa da bevri saerTaSoriso qseli, romlebic eZRvneba socialuri samuSaos yvela sakiTxs da saqmianobis sferos (hili, 2001, irvingi da paini, 2005, qsu, 2006).

saerTaSoriso sazogadoeba

mTeli msoflios socialur muSakebs erTi ram aqvT saerTo: isini aRiqvamen adamianebs da sazogadoebes socialuri TvalsazrisiT. es gansxvavdeba eqimis janmrTelobaze momarTuli Tvalisgan, an iuristiseuli realobis samarTlebrivi gagebisgan da imisgan, Tu rogor uyureben ekonomistebi sazogadoebas da adamianebs ekonomikis Tvalsawieridan. socialuri muSakebi faseulobebis emyarebian, xolo maTTvis mTavari faseuloba aris socialuri samarTlianoba. maT surT mxari dauWiron adamianebs TavianTi situaciebis, urTierTobebis,

socialuri Tu kulturuli unarebis da qcevis gaumjobesebaSi. socialuri perspeqtivis amgvarad aRiareba, socialuri profesia, socialuri Teoria da praqtika erT-erT yvelaze did virtualur sazogadoebaSi aerTianebs mTeli msoflios socialur muSakebs.

daskvna

saerTaSoriso socialuri samuSaos yvela es aspekti miekuTvneba mis sakuTar sferos. Cemi azriT, saerTaSoriso socialuri samuSao xels uwyobs: saqmianobis saerTo sferos da codnis, praqtikis da Teoriis saerTaSoriso bazis arsebobas. es baza unda ekuTvnodes saerTaSoriso Tems da unda hqondes gavlena erovnul da adgilobrivi socialur samuSaoze. es moicavs kulturaTaSoriss cnobiebas, advokatobas, codnis gadacemas, sazRvargareT muSaobas da SedarebiT swavlebas. saerTaSoriso socialuri samuSao umniSvnelovanesia socialuri dargis profesionalebisTvis, rac maT socialuri samuSaosa da socialuri politikis erToblivi gaazrebis saSualebas aZlevs. socialuri dargis specialistebma unda SesZlon maTi sferos fokusis lokalur situaciaSi muSaobis miRma gafarToebs. maT unda SeeZloT funqcionireba saerTaSoriso da kulturaTaSoriss konteqstSi da am konteqstis siRmiseulad gaazreba.

globalizacia perspeqtivebi

globalizacia aris kompleqsuri da sadavo koncefcia, romelic iwvevs mZafr kamaTs da SeiZleba aRiqmebodes, rogorc mimdinare procesi (faqti), an gulmodgine strategia, an orives kombinacia. Cven aseT interpretacias gamovyofT:

1. globalizacias xSirad xedaven, rogorc ekonomikur strategias, Ria bazrisken an Tavisufali vaWrobisken svlis tendencias. am TvalsazrisiT da kidev imitom, rom is miiCneva usamarTlobad SedarebiT Raribi qveynebisadmi, masze bevrs kamaToben. am qveynebs ar hyofniT kapitali da adamianuri resursebi, rom Seejibron mdidar da kargad ganviTarebul qveynebs. amitomac, isini Sejibrebis

75

dawyebamde ukve wagebuli arian. antiglobalistebi ibrZvian TamaSis ufro Tanaswori pirobebisTvis an sruliadac ki ewinaaRmdegebian Ria bazris strategias.

2. globalizacia agreTve dainteresebulia droisa da sivrcis SekveciTac. adamians SeuZlia erT dReSi Semouaros msoflios, xolo internetiT wamze nakleb droSi. msoflios yvelaze mivardnili adgilebidanac ki adamianebs SeuZliaT, sxva qveynebsi sxva adamianebsTan dakavSireba. axali ambebi ramdenime wamSi mTel msofliosi vrceldeba. amitom, Cven yvela metwilad erT samyaroSi vxcovrobt.

3. rogorc „makdonaldizacia“. yvelgan erTnairi savaWro niSnebi, maRaziebi, restornebi da musika gvxdება. odesRac markusma (markiusi, 1964) es gaaanaliza, rogorc erTganzomilebian s myaroSi Sesvla, masobrivi kulturiT dominirebuli samyaro istoriul mravalferovnebase uaris Tqma da individualur keTildReobasTan erTad mosuli progresis didi rwmena.
4. kidev erTi perspeqtiva globalizaciaze aris is, rom xdeba ufro metad socialuri samyaros ganviTareba. mimdinareobs globaluri diskusia fundamentur uflebebeze da socialur samarTlianobaze damyarebuli sxvadasxvanairi socialur politikis Sesaxeb. gaerom da msoflios TiTqmis yvela qveyanam miiRes ramdenime SeTanxmeba da konvencia adamianis da socialuri uflebebis Sesaxeb. Tumca, realoba isev Sorsaa ganzraxvebisgan. am sferoSi erT-erTi problema is aris, rom ekonomikuri politika da diskusiebi xSirad naklebad ukavSirdeba socialur sakiTxebis. amitom, socialuri sferos eqspertebi gvpirdებian, rom ekonomikuri da socialuri ganzomilebebisadmi SeimuSaveben erTobliv midgomas (mkandavairi & rodrigesi, 2000, dikoni da sxvebi, 2003, mkandavairi, 2005).
5. da bolos, globalizacia SeiZleba gavigoT, rogorc globaluri cnobierebis an azrovnebis, an identobis Camoyalibebac ki; roca adamianebi pativs scemen gansxvavebulobas, magram gaerTianebuli arian am saziaro suliskveteბiT da identobiT (ahmadi, 2003).

axali realobis pirispir

globalizacia sagrZnoblad moqmedebs erovnul saxelmwifoebze da adgilobrivi saqmianobaze. modi, axla yuradReba gavamaxviloT zogierT mniSvnelovan sakiTxze, raTa gavarkviloT, ratom sWirdebaT socialur muSakebs erTTmaneTTan dialogi da TanamSromloba saerTaSoriso doneze. 11 seqtembris (2001 wels momxdari sahaero Tavdasxma aSS–ze) Semdeg, swamT, rom terorizmi aris globalizebadi samyaros erT-erTi uaryofiTi mxare. kulturebi, TviTgamorkveba, religiebi da ekonomikuri interesebi sul ufro da ufro aRreuli xdeba, amitom, mTel dedamiwaze matulobs konfliktების გავრცელებს საფრთხე. adgilobrivi konfliktები SeiZleba globaluri gaxdes da piriqiT. dasavluri interesebis da faseulobebis SeRwevam arabuli samyaros gulSi dabada Rrmad fesvgadgmuli zizRi dominirebadi da Semoparuli dasavluri samyarosadmi. 2001 wlis 11 seqtembridan daiwyo axali epoqa, sadac gare safrTxeebi Sinaur safrTxeებად იყა. am axalgacnobierebul safrTxes socialur politikaze da Tavad socialur samuSaoze didi gavlena aqvs. daculoba da usafrTxoeba prioritetebია socialur dRis wesrigSi; igulisxmeba, rom socialurma muSakebma unda iTanamSromlon terorizმის winaarmdeg brZolaSi, riskebis gacnobiereბაSi da gafrTxildnen, radgan arsebobs radikalizმის საფრთხე. am TvalsazრისiT msoflios kidev erTi „eSmaki“ hyavs; gaxSirda seqsualuri eqspluatაციის an არაlegalური გაწვლენის ტვის კალების და ბავშვების

trefikingი. mxolod cxovreბის პირობების გაუმჯობესების და უფრო მოწილ სრამის ბაზრის Seqმნის ტვის არ xdeba xალხის mobilizeბა. აკ საკმე გვაკვს monobის ახალ formებთან, არაlegalურ სამსახურებთან, eqsploატაციასთან, bevრი მომწოდებელი ადამიანის სხეულის და ფსიკიკის მტლიანობის ხელყოფასთან. ramdenad SeuZლიაT socialურ muSakeბს mobilizაციის და migrაციის ამ ბნელი მხარეების winaarmdeg brZოლა? rogor მოკმედებს ნარკოტიკების, seqსის და trefიკინგის მზარდი ინდუსტრია Cvens კალაქებსა და Tემებზე? SeiZლება, რომ socialური muSakeბისგან მოვლodeT Seamცირონ და არკვეTon მომწოდებელი მოსახლეობის cxovreბაSi ამგვარი Careვები? globalizacia agreTვე ukavSirdeბა ბუნებრივი კატასტოფების უფრო დიდ risks; radგან izრდება ადამიანის მოდგმის უნარი Tanamedrove ტეკნოლოგიების მეშვეობით Seqმნას ახალი საფრთხეები და radგან nadგრდება დედამიწის ბუნებრივი რესურსები (ბეკი, 1986). აკტუალური საკითხია, gანსაკუტრებიT, სამხრეთის ჰყვენებSi (cუნამები, regionული კონფლიტები აფრიკა და აზიაSi), socialური muSakeბის დამარცხება ბუნებრივი კატასტოფების SemTxვევაSi. აივ/Sიძის მსგავსი უბედურებები, რომელსაც მილიონობით მსხვერპლი მოჰყვება, არის globalizაციის კიდევ erTi მაგალიტი. Tanamedrove mobilურობა ჯანმრტელობის სექტორსაც ახალ საფრთხეებს ღმნის და Cვენ unda განვიხილოT მისი გავლენა socialური სამუშაოს პრაქტიკაზე.

globalizაციის რისკებსა და SesaZლებლობებს erTნაირად არ უყვებენ CrდილოეTსა და სამხრეთის, მდიდები და რარიები. ამის გამო იკმნება ახალი დაZაბულობები, უფრო მკაფიო დაოფა msoflios sxvadasxva regions Soris და მდიდარსა და რარიბს Soris yvela ჰყვენაSi. ეს tendencia socialური სამუშაოს დისკუსიასაც მოკანს. CrდილოეTის ჰყვენებSi socialური სამუშაო უფრო პროფესიონალურ და არიარებულ პროფესიად ღალიბდება. ის ფოკუსირებუღია ინდივიდუალურ პასუხისმგებლობაზე და ავტონომიაზე, გაZლიერებასა და გააკტიერებაზე, keTildReობის მამოZრავებელი პოლიტიკის დანერგვაSi ცვლილებებსა და სირტულებზე. სამხრეთის ჰყვენების socialური muSakeბი socialური სამუშაოს საფუZვლად მნიCნევენ socialურ სამარTლიანობას, ჰარმონიას, საზრიანობას, პატივსცემას, რირსებას, რუმენის და რელიგიის მნიSვნელობას (კანდა, 1998, erასმუსი, 2000, აჰმადი, 2003, ჯაფი, 2005). სამხრეთის ჰყვენების სხვა warmomadგენლები დიდ მნიSვნელობას ანიWebენ socialური სამუშაოს პოლიტიკურ ganzomileბას: სირარიბსთან, კაპიტალიზმთან და საზოგადოების გაუმაZრრობასთან brZოლას (იფი და ფისკე, 2006). globalizacia – საზიარო სამყაროSi cxovreბა – მოიTxოვს საზიარო faseulobებს, საზიარო ეკონომიკურ და socialურ ამოკანებს, sxvadasxვარობის და gანსხვავებების პატივსცემას. socialური muSakeბი socialური ამოკანების და socialური სამარTლიანობის განხორციელების საკმეSi მნიSვნელოვანი მოTამაშეები არიან.

regionებად დაოფა

globalizacia ჯემოკმედებს erovnul saxelmwifoebზე, radგან ისინი კარგვენ კონტროლს ეკონომიკური და socialური პოლიტიკის კარკვეულ ნაწილზე. მრავალეროვნული და globalური სააკენოები (msoფლიო ბანკი და საერTaSoriso სავალუტო ფონდი) უფრო Zლევამოსილები xდებია; xოლო ეკონომიკაSi რია ბაზარი iTxოვს erovნული saxelmwifoების Caureვლობის პოლიტიკას. imავდრულად, erovნული saxelmwifoები, TavianTi Zლიერი ეკონომიკური პოზიციის SესანარCუნებლად

msoflloSi, qmnian regionul struqturēbs (evrokavSiri/EU, samxreT–aRmosavleTi aziis erebis asociacia/ASEAN). evrokavSiri aris yvelaze Zlieri da gaerTianebuli sistema damoukidebel saxelmwifoebs Soris regionuli TanamSromlobisTvis. agreTve arsebobs evropis sabWo, romelic moicavs evropis yvela saxelmwifos, Tumca, isini miznad ar isaxaven gaerTianebas.

evropis kavSiri miznebi

evropis kavSiri aris ZiriTadad ekonomikuri da politikuri part-nioroba 27 damoukidebel demokratiul evropul saxelmwifos Soris. is miznad isaxavs mSvidobas, keTldReobas da Tavisuflebas. evrokavSiri TiTqmis 500 milion moqalaqes warmoadgens (EU 2009). evrokavSiri ZiriTadad fokusirebulia ekonomikur politikaze da qmnis kapitalis, saqonlis, momsaxurebis saerTo bazars, xolo moqalaqeebisTvis xsnis sazRvrebs. meore saerTo interesi aris sagareo urTierTobis da usafrTxoebis politika, romelic miznad isaxavs evropa iqces mTavar moTamaSed saerTaSoriso da samxedro saqmeebSi. mesame sfero gaxlavT danaSaulTan da terorizmTan brZola. evrokavSiris mniSvnelovani aspeqti aris faseulobebi, romlebic emyareba ramdenime saerTaSoriso deklaracias da SeTanxmebas adamianis samoqalaqo da socialuri uflebebis Sesaxeb. socialuri politika, rogorc aseTi, damokidebulia damatebiT principebze, romlebsac saxelmwifo awesebs. 2000 wlis lisabonis deklaraciām strategiād dasaxa, rom evrokavSiri unda „gaxdes yvelaze konkurentuli da dinamikuri, codnaze damyarebuli ekonomika msoflloSi, romelsac eqneba mdgradi ekonomikuri zrdis unari, meti da ukeTesi samuSao adgilebi da ufro didi socialuri erTsulovneba“ (lisaboni 2000). mas Semdeg evrokavSirma aRiara, rom socialur erTsulovnebaze zrunva misi farTomasStabiani saqmea da daamata is Tavis zogad ambiciebs. 2007 wels lisabonis xelSekrulebiT Seiqmna evrokavSiris axali safuZveli. aq socialuri erTsulovnebis da socialuri politikis idea mkafiod gamoiTqva da ganivrco, rogorc gamoxatulia muxlebi 2 da 3:

muxli 2

kavSiri dafuZnebulia iseT faseulobebze, rogorc aris – adamianis Rirsebis pativiscema, Tavisufleba, demokratia, Tanasworoba, kanonis uzenaesoba da adamianis uflebebis pativiscema, umciresobaTa uflebebis CaTvliT. es faseulobebi saerToa wevri qveynebisTvis im sazogadoebaSi, sadac miRebulia: pluralizmi, aradiskriminacia, tolerantoba, samarTlianoba, solidaroba da Tanasworoba qalsa da mamakacs Soris.

muxli 3

1. kavSiris mizania xeli Seuwyos mSvidobas, mis faseulobebis da Tavis xalxis keTldReobas.

78

2. kavSirma Tavis moqalaqeebs unda SesTavazos teritoria Sinagani sazRvrebis gareSe, sadac sufevs Tavisufleba, usafrTxoeba da samarTali; sadac saTanado RonisZiebebiT uzrunvelyofilia

pirTa Tavisufali gadaadgileba. es gadaadgileba unda moxdes gare sazRvrebis kontrolis, TavSesafris, imigraciis, danaSaulis prevenciis da masTan brZolis interesebis Tanaxmad.

3. kavSirma unda Seqmnas Sinagani bazari. man unda imuSaos evropis mdgradi ganviTarebisTvis, romelic daeyrdnoba: dabalansebul ekonomikur ganviTarebas, fasebis stabilurobas, maRalkonkurentuli socialuri bazris ekonomikas (romelic miznad isaxavs sayovelTao dasaqmebas, socialur progress, garemos dacvis maRal dones da misi xarixsis gaumjobesebas). man (kavSirma) xeli unda Seuwyos samecniero da teqnologiur winsvlas. is unda SeebrZolos socialur eqskluzias da diskriminacias. man xeli unda Seuwyos socialur samarTlianobas da dacvas, qalisa da mamakacis Tanasworobas, Taobebis Soris solidarobas da bavSvTa uflebebis dacvas. man xeli unda Seuwyos socialur da teritoriul erTsulovnebas da wevr qveynebs Soris solidarobas. man pativi unda sces Tavis mdidar kulturul da enobriv mravalferovnebas; unda uzrunvelyos evropis kulturuli memkvidreobis dacva da gamdidreba.
4. kavSirma unda Seqmnas ekonomikuri da monetaruli gaerTianeba, romlis valuta aris evro.
5. ufro farTo samyaroTan mimarTebiT, kavSirma mxari unda dauWiros da xeli Seuwyos Tavis faseulobebis da interesebs, wvlili Seitanos Tavis moqalaqeebis dacvaSi. man wvlili unda Seitanos: mSvidobaSi, usafrTxoebaSi, dedamiwis mdgrad ganviTarebaSi, xalxebis Soris solidarobasa da urTierTpativiscemaSi, Tavisufal da samarTlian vaWrobaSi, siRaribis aRmofxvraSi, adamianis, gansakuTrebiT bavSvis, uflebebis dacvaSi, saerTaSoriso samarTlisadmi mkacr morCilebasa da mis ganviTarebaSi (gaeros qartiis principebis pativiscemis CaTvliT).

(xelSekruleba evropis kavSiris Sesaxeb, 2008)

amitom, socialuri politika ueWvelad aris ZiriTadi nawili ev-

rokavSiris misiisa. rogorc muxl 3. 3-Sia yvelaze mkafiod gamoxatuli: „is unda SeebrZolos socialur eqskluzias da diskriminacias. man xeli unda Seuwyos socialur samarTlianobas da dacvas, qalisa da mamakacis Tanasworobas, Taobebis Soris solidarobas da bavSvTa uflebebis dacvas“ garda am mkafio principebisa da evrokavSiris socialuri politikis zogadi strategiisa, ekonomikuri politika did gavlenas axdens socialur sferoze. magaliTad, xalxis da momsaxurebis saerTaSoriso mobilurobaSi, privatizaciis strategiaSi, zogadi interesis momsaxurebis CaTvliT (EC 2004b). evropuli kanonebis da regulaciebis interpretaciis, qveyanebis urTierTdapirispirebuli rgulaciebis saqmeSi gansakuTrebuli gavlena aqvs evropis sasamarTlos. is yvelaze mniSvnelovani organoa iseT sferoebsi, rogorc aris: dasaqmebis uflebebi, antidiskriminaciuli da socialuri usafrTxoebis gardamavlobis uflebebi (gidensi, 2007).

istoria

79

evropis TviTgamorkveva moxda meTvramete saukuneSi, raTa ganesx-vavebinaT evropa aziisgan. iohan goTfrid herderis TqmiT, Turqebi ucxoebad miiCneodnen, muxedavad imisa, rom 300 welze meti icxovres evropaSi (herci da jetzlspergeri, 2008).

1712 wels utrextis kongresze britaneTis sagareo saqmeTa ministrma, lordma boligbrokim ilaparaka evropis formirebaze da mis erTobliv qmedebze (diuni, 2008). napoleonis xanaSi da mis Semdeg sxvadasxva evropeli politikosi, mecneri da xelovani evropas aseT alternativas pirdeboda – politikurad danawevrebuli evropa an napoleonis mier dapyrobili evropa. Tavis mxriv, 1914 wels germaniis imperiam da 1939 wels adolf hitlerma evropaze gabatoneba scades, magram maTac xeli moecaraT. meore msofluo omis Semdeg igrZnoboda evropis saCqarod gaerTianebris aucilebloba, raTa ar momxdariyo axali gamanadgurebeli omi evropaSi. „rkinis fardam“ da sabWoTa zesaxelmwifos daSlam xelaxla daayenes Zlieri (dasavleTi) evropis aucileblobis sakiTxi. erTobisa, romelic (rogorc im periodSi iyo gamoxatuli) emyareboda qristianobis gamaerTianebebl Zalას (herci da jetzlspergeri, 2008). 1948 wels uinston CerCilma ciurixis universitetSi sazogadoebas evropis SeerTebuli Statebis Seqmnisken mouwoda (Council of Europe 2009b). rogorc maSindeli safrangeTis sagareo saqmeTa ministris, robert Sumanis, 1950 wlis 9 maisis deklaraciaSi vkiTxulobT, CerCilis am iniciativis gaTvaliswinebiT, 1951 wels daarsebuli evropis qvanaxSirisa da foladis gaerTianeba (European Coal and Steel Community/ECSC) iTvleba evropis damoukidebeli qveynebis federaciis winamorbedad. safrangeTi, germania, italia, niderlandebi, belgia da luqsemburgi iyvnen evropis qvanaxSirisa da foladis gaerTianebris damfuznebeli wevrebi. 1957 wels evropis qvanaxSirisa da foladis gaerTianeba SeuerTda eqvsi qveynis TanamSromlobis or sxva struqturas da Seiqmna evropis ekonomikuri gaerTianeba. Teqvsmeti wlis Semdeg gaerTianebuli samefo (didi britaneTi), irlandia da dania SeuerTdnen evropis ekonomikur gaerTianebas, 1981 wels saberZneTi Seemata da 1986 wels – espaneTi da portugalia. 1989 wels rkinis fardis CamoSLiT axali epoqa daiwyo evropaSi. „didi mteri“, romlisganac Tavis dacva iyo saWiro gaqra da bevr evropul qveyanaSi axali nacionalizmi aRmocenda, gansakuTrebiT evropis samreTSi da samxreT-aRmosavleTSi. maastrixTis xelSekrulebis Tanaxmad, 1993 wlis 1 noembers daibada evropis kavSiri. romelmac gaaerTiana sami „sayrdeni sveti“ evropis ekonomikuri gaerTianebiT warmodgenili saerTo bazari, saerTo sagareo da usafrTxoebis politika, marTlmsajuleba da saSinao saqmeebi. ufro ekonomikaze orientirebuli evropis ekonomikuri gaerTianebidan daibada evropis kavSiri, rogorc partnioroba ekonomikis, marTlmsajulebis, sagareo politikis, usafrTxoebis da mmartVlelobis sakiTxebSi. Ria sazRvris politika (Sengeni) da saerTo valuta gaxda evrokavSiris nawili, Tumca, sxvadasxva konfiguraciiT. 1995 wels evrokavSirs avsrtria, fineTi da SvedeTi SeuerTdnen. xolo 2004 wels (ZiriTadad aRmosavleTi evropis) aTi axali qveyana Sevida kavSirSi: poloneTi, ungreTi, CexeTis respublika, slovakeTi, slovenia, estoneTi, latvia, litva da xmelTaSua zRvis kunZulebi kviproSi da malta. 2007 wels rumineTi da bulgareTi gawevriandnen. momdevno wlebSi mosalodnelia axali qveynebis SeerTeba, rogoricaa xorvatia, TurqeTi, yofili iugoslaviis respublika makedonia. amas balkaneTis sxva qveynebic mohyveba da ukraina, maroko da israelic iswrafvian evrokavSirSi meti CarTulobisken. 2004 wlis oqtomberSi romSi evrokavSiris 25– ma wevrma xeli moawera evropis qartias. Sedegad amoqmedda evropis konstitucia. Tumca, sul raRac eqvsi Tvis Semdeg holandiema da frangma moqalaqeebma mis winaaRmdeg misces xma da

evrokavSirma gaiwvia qartia. 2007 wlis dekemberSi, evropis kavSiris reformirebis mizniT, ocdaSvidive wevrma miiRo lisabonis xelSekruleba. xelSekruleba efuzneba evropis qartiis umTavres ideebis. qartiidan aq ar Sevida simboloebi (droSa, himni da sxv.) da konstituciuri safuZvlebi. 2008 wels irlandiis moqalaqeebma lisabonis xelSekrulebis winaaRmdeg misces xma, magram sxva qveynebma gadawyvites misi miReba. 2009 wels evrokavSirSi lisabonis xelSekruleba unda amuSavdes.

struqtura da mmartVleloba

evrokavSirs aqvs sami mTavari mmartVeli instituti. evropis sabWo uzRveba debatebs konfliqtebze, saerTo interesebze da evrokavSiris Sorsmimaval strategiebze, agreTve, Semoaqvs initiativebi axali kanonebis Sesaxeb da ganxilavs maT. evropis sabWo aris saerTo xelmZRvaneloba da Sedgeba saxelmwifos (prezidentebisgan) an mTavrobis (premier–ministerbisgan) meTaurebisgan, romelTac xSirad axlavT Taviani sagareo saqmeTa ministrebi. yvela naxevar weliwadSi icvleba saxelmwifos meTauri, romelic waruZRveba evropis sabWos. lisabonis xelSekrulebis amoqmedebis Semdeg evropis sabWos eyoleba misive arCeuli da daniSnuli prezidenti orweliwadnaxevriani vadiT. evropis komisiis prezidentic (ix. qvemoT) aris sabWos wevri. yovlismomcveli evropis sabWos garda, arsebobs (qve)sabWo, romelSic Sedian ministrebi specifikuri seqtorebidan; rogoricaa agromrewveloba, socialuri saqmeebi da finansebi. qvesabWo SeimuSavebs am dargebis politikas da kanonmdeblobas. 1979 wliდან moyolebuli evropis parlaments pirdapiri wesiT irCeven evrokavSiris moqalaqeebi da arCeuli wevrebi ramdenime politikur partiad jgufdebian. evropis parlamenti, evropis sabWosTan erTad, aris garkveuli sferoebis sakanonmdeblo sakiTxebis „Tanagadamwyveti“ organo. droTa ganmavlobaSi parlamenti moicavs ufro met sferos da savaraudod, SeiZens met gadamwyvet da makontrolbel funqcias. evropis komisia aris aRmasrulebeli organo. is amzadebs da axorcielebs politikur strategiebs da gadawyvetilebebs. is agreTve komisiis 27 wevris meSveobiT (TiTo yvela wevri qveynidan) akontrolabs sxvadasxva mimartulebebs (saministrobebs). 2014 wlisTvis komisiis wevrebis raodenoba Semcirdeba. aq wevri qveynebis raodenobis ori mesamedi iqneba warmodgenili da isini rotaciis prinsips daeqvemdebarebian. evrokavSiris marTlmsajulebis Sto ZiriTadad evropis sasamarTloTia warmodgenili. es sasamarTlo ganmartavs da moixmars evrokavSiris xelSekrulebebs, kanonebs da regulaciebs. iTvleba, rom evropuli kanonebi erovnulebze ufro marla dgas da evropuli kanoni inergeba pirdapir, riTac iqmneba erTgvari konstituciuri safuZveli evrokavSirSi. evrokavSiri eyrdnoba ramdenime xelSekrulebas, regulacias da direktivas. mniSvelovan sakiTxebis ZiriTadad mwvane da TeTri wignebsi amzadeben, raTa xeli Seuwyon evrokavSirSi debatebs.

zogierTi mosazreba evropis kavSiris Sesaxeb

mmartVleloba da struqturebi: evrokavSiri unikaluria msofliSi, radgan erTi mxriv is scildeba saxelmwifoebis Soris regionuli TanamSromlobis farglebs da meore mxriv, is gansxvavdeba saxelmwifosgan, radgan akliia iseTi Zalovani struqturebi,

rogoricaa policia da jari. balansi evrokavSiris parlaments, sabWosa da komisia Soris SedarebiT rTulia da moiTxovs xangrZliv diskusias da daxvewas. wamyvani idea aris, droTa ganmavlobaSi evropis parlamentisTvis meti Zalauflebis miniWebi. Tumca, saxelmwifoebis da mTavrobebis meTaurebi, romlebic damoukidebel qveynebs warmoadgenen Zalian frTxiloben avtonomiis daTmobis saqmeSi. kidev erTi faqizi sakiTxar aris evrokavSiris biurokratia. amas yvela wevr saxelmwifoSi aRniSnavs bevri damkvirvebeli, politikosi da Jurnalisti. evropis komisia, Tavisi direktoratebiT da direktivebiT, miCneulia maregulireblad da es aferxebis saqmis warmarTvas. sagangebo sakiTxia im komisiis wevrebis raodenoba (27), romelic uZRveba direktoratebs da evropis sabWos. es mogvagonebs zedmet kontrols da fragmentul winamZRobas, radgan yvela qveyana mondombulia „Tavisi sakuTari wevri hyavdes komisiaSi“. gansakuTrebuli da Zalian mniSvnelovani sakiTxia „demokratiis deficiTi“, radgan zogierT SemTxvevaSi evropis sabWos aqvs Zalaufleba miiRos gadawyvetileba, romelsac verc evropis parlamenti akontrols da verc erovnuli parlamentebi (herci da jetzlspergeri, 2008). demokratiis kidev erT deficiTs qmnis evropis bevri moqalaqis mxridan naklebi ndoba. evropis moqalaqeebis mxridan evropis kavSirisadmi nakleb ndobas ramdenime mizezi aqvs – misi „miuwvdomloba“, biurokratia, adamianebis mzardi mobiluroba da is, rom evrokavSiri erovnuli saxelmwifoebis Zalauflebaze marla dgas.

samoqalaqo sazogadoeba: evrokavSirs ZiriTadad aRiqvamen, rogorc saxelmwifoebs

84

Soris TanamSromlobas, romelsac aregulirebs evropis parlamenti, sabWo da komisia (Tavisi direktoratebiT). Tumca, suverenuli saxelmwifoebi aRar arian saerTaSoriso sazogadoebis eqskluziuri wevrebis (diuni, 2008) da demokratiac mxolod xmis micemis da arCevnebis sistema ar aris.

monawileobriv principze moqmedi sazogadoeba miiCnevs, rom moqalaqeebi gavlenas axdenen da axorcieleben politikas sxvadasxva struqturaSi, sxvadasxva roliT da poziciiT. evrokavSirSi gansjis, konsultaciis da TanamSromlobis procesi mimdinareobs samoqalaqo sazogadoebis organizaciebis araerT jgufSi. socialur sferoSi evropuli arasamTavrobo socialuri organizaciebis plaTforma TavS uyris socialur sferoSi momuSave samoqalaqo sazogadoebis bevr evropul organizacias. plaTforma xels uwyobs socialur samarTlianobas da aqtiur sazogadoebas, is aris „samoqalaqo dialogi“ evrokavSiris socialur sferoSi. socialur plaTformaSi mniSvnelovani sakiTxebis: fundamenturi (socialuri) uflebebi, debatebi socialuri samsaxurebis privatizaciaze, antidiskriminacia, migrantebis integracia, mdgradi ganvTareba da evropis momavali. samoqalaqo dialogis garda, socialuri dialogi TavS uyris – damsaqmeblebs da profkavSirebs. socialuri dialogi met–naklebad imave sakiTxebzea fokusirebuli, razec samoqalaqo dialogi. Tumca, yuradRebas amaxvilebs evrokavSirSi Sromis bazarsa da Sromis pirobebTan dakavSirebul gansakuTrebul sakiTxebze.

evrokavSiris raobis Sesaxeb

CerCilis, Sumanis da evropaze mofiqrali bevri sxva saxelmwifo moRvawisTvis, evropa droTa ganmavlobaSi unda ganvTardes evropis SeerTebul Statebad. frangi politikosi Jan mone Tvlis, rom evrokavSiri garkveul gegmas ki ar misdebs, aramed agrZeles, gaRmavebis da gafarToebis process (herci da jetzlspergeri, 2008). sxva saxelmwifo moRvaweebisTvis, rogorbic arian Sarl de goli da margaret teTCeri, evropa unda iyos mxolod ‘Europe des parries’ (qveynebisgan Semdgari evropa); evropa Seqmnili sruliad damoukidebeli qveynebisgan, romlebic TanamSromloben garkveul sferoebSi sakuTari interesebis gasatareblad. kidev erTi sakamaTo sakiTxia evropeli moqalaqeebis TviTgamorkveba. 1992 wels maastrixTis xelSekrulebis Tanaxmad SemoiRes evropis kavSiris moqalaqeoba. aq mTavari sakiTxia, saWiroa Tu ara mravalnacionaluri evrokavSiris moqalaqeoba da ra saxiT. evrokavSiris teritoriaze Tavisuflad SeiZleba gadaadgileba. amitom, wevr qveynebs sWirdebaT, erTmaneTTan gaafmon garkveuli kanonebi, regulaciebi, SeTanxmebebi da SeTanxmdnen erTobliv cvlilebebs. amasobaSi ki yvela moqalaqes exeba „federaluri moqalaqeoba“, romelic uzrunvelyofs uflebebs da movaleobebs evrokavSirTan mimarTebiT. evrokavSiris moqalaqeebis sakiTxar yvelaze TvalSisacemia maastrixTis evropis gaerTianebis xelSekrulebaSi, romelic acxadebs:

85

muxli 8

1. kavSiris moqalaqeoba amgvarad dgindeba: yvela piri, romelic aris wevri qveynebis moqalaqe, unda iyos kavSiris moqalaqe.
2. kavSiris moqalaqeebi unda sargeblobdnen am xelSekrulebiT dadgenili uflebebiT da amitom, unda daeqvemdebaron dakisrebul movaleobebs.

muxli 8a

1. kavSiris yvela moqalaqes unda hqondes ufleba Tavisuflad gadaadgildes da
2. dasaxlides wevri saxelmwifoebis teritoriis farglebSi, daeqvemdebaros am xelSekrulebaSi mocemul SezRudvebs da pirobebs (da maT asamoqmedeblad gatarebul RonisZiebebs). . .

muxli 8b

1. kavSiris yvela moqalaqes, romelic im wevr qveyanaSi cxovrobs, romelsac erovnebiT ar miekuTvneba, unda hqondes ufleba xma misces da wamoayenos Tavisi kandidatura municipalur arCevnebi im wevr qveyanaSi, romelSic cxovrobs, imave pirobebiT, rogoriTac am saxelmwifos erovnebis mqone moqalaqeebi sargebloben

...

2. 128(3) muxlis da misi ganxorcielebisTvis miRebuli pirobebis daurRvevlad, kavSiris yvela moqalaqes, romelic im wevr qveyanaSi cxovrobs, romelsac erovnebiT ar miekuTvneba, unda hqondes ufleba, xma misces da wamoayenos Tavisi kandidatura evropis parlamentis arCevnebSi im wevr qveyanaSi, romelSic cxovrobs, imave pirobebiT, rogoriTac am saxelmwifos erovnebis mqone moqalaqeebi sargebloben.

(maastrixtis xelSekruleba 1972)

evropis kavSiris Sesaxeb xelSekrulebaSi (2008) muxl 9–Si xelaxlaa ratificirebuli evrokavSiris moqalaqeoba:

86

yvela Tavis moqmedebaSi kavSirma unda daicvas Tavisi moqalaqeebis Tanasworobis principi. moqalaqeebma unda miiRon erTnairi yuradReba kavSiris institutebisgan, organoebisgan, ofisebisgan da saagentoebisgan. wevri qveynis yvela moqalaqe unda iyos kavSiris moqalaqe. kavSiris moqalaqeoba unda daematos erovnul moqalaqeobas da ar unda Secvalos is.

evrokavSiris wevri qveynis yoveli moqalaqe avtomaturad aris evrokavSiris moqalaqe. am (formaluri) moqalaqeobis miRebis Semdeg, gaCnda axali sakamaTo sakiTxi, moqalaqeobis socialuri xasiaTi (Comite des Sages 1996, diuni, 2008). es aris mcdeloba moqalaqeobis koncefcia gaRrmavdes, gafarTovdes da gardaiqmnas wamyvan (socialur) koncefcia, romelic daeyrdnoba socialur uflebebs da socialur movaleobebs [...].

ekonomikis, garemos da socialuri problemebis Sesaxeb

wevr qveynebSi da evrokavSiris institutebSi debatebis umravlesoba exeba mTel rig ekonomikur, agromrewvelobis, garemosa da socialur problemebs. ufro aqtualuria kamaTi saqonlis, momsaxurebis, kapitalis da gansakuTrebiT, xalxis Tavisufali gadaadgilebiT gamowveuli Sedegebis Sesaxeb. qveynidan qveyanaSi gadaadgileba xSirad aRiqmeba, rogorc safrTxe erovnuli TviTgamorkvevisa; rogorc axali daZabulobebis wyaro (mzardi mravalferovnebis gamoisobiT). zogjer evropis (sruliad Riad konkurentul Sida bazarze damyarebuli) ekonomikuri amocanebi ewinaaRmdegebian ufro socialur sakiTxebs, rogoricaa erTsulovneba, solidaroba da yvelaze mowmyvladi adamianebs dacva. aseTive daZabuloba SeimCneva ekonomikur da garemosTan dakavSirebul ambiciebSi. axlandel socialur dRis wesigSi ori mTavari sakiTxia, erTi – sayovelTao dasaqmeba da Tanabari SesaZleblobebi, meore – integracia. socialur dRis wesrigSi amjerad evrokavSirSi TaobaTa Soris solidarobis da ndobis gaZlierebis sakiTxebic dgas. socialur politikas miiCneven

evrokavSiris ekonomikuri zrdis xelSemwyobad da Tvlian, rom es aris evrokavSiris saerTo arsze dafuZnebuli faseulobebi.

evropis sabWo miznebi

evropis sabWo, romelic TiTqmis yvela (47) evropul qveyanas aerTi-anebs, evrokavSirze ufro Zvelia da gansxvavdeba misgan. maSin, roca evrokavSiri ZiriTadad daefuZna ekonomikur TanamSromlobas, evropis sabWos mizani adrec da axlac aris, rom mis wevrebs Soris ufro meti gageba sufevdes. is ar cdilobs Seqmnas saxelmwifoTa federacia an msgavsi mravaleroynuli saagento Tu identoba; aramed, es aris TanamSromlobis xelSewyobisa da evropuli cnobierebis Seqmnis procesi. varSavis samitis

87

Tanaxmad (2005), misi amocanebi aseTia:

1. davicvaT adamianis uflebebi, pluralisturi demokratia da kanonis uzenaesoba;
2. xeli SeuwyoT evropis kulturuli raobis da mravalferovnebis gacnobierebas da wavaxalisoT misi ganviTareba;
3. gamovnaxoT evropul sazogadoebaSi arsebuli sirTuleebis dasaZlevi saerTo gzebi. sirTuleebisa, rogorc aris umciresobaTa diskriminacia, qsenofobia, aratolerantoba, bioeTika da klonireba, terorizmi, adamianebs trefikingi, organizebuli danaSauli da korufcia, kiberdanaSauli, bavSvebze Zaladoba;
4. politikuri, sakanonmdablo da sakanstitucio reformebis mxardaWeriT, gavaZlieroT demokratiuli stabiluroba evropa-Si.

(evropis sabWo 2009a)

istoria

evropis sabWo Seiqmna 1949 wels londonis xelSekrulebis safuZvelze, imave mosazrebebiT, romlebic miTiTebulia evropis kavSiris istoriaSi. mniSvnelovani movlena, romelmac gansazRvra evropis sabWos muSaobis mimarTuleba aTwleulebis ganmavlobaSi, iyo sabWoseuli konvencia adamianis uflebebis da fundamenturi Tavisuflebebis dacvis Sesaxeb. es iyo adamianis uflebebis damcveli pirveli saerTaSoriso samarTlebrivi instruqcia. 1954 wels evropis kulturuli konvenciis kvaldakval sabWom politikis mniSvnelovani sferoebisTvis (ganaTleba, kultura, axalgazrdoba da sporti) Seqmna samuSao sistema. 1959 wels, adamianis uflebebis evropuli konvenciiT gaTvaliswinebuli movaleobebs Sesrulebis uzrunvelsayofad, dafuZnda adamianis uflebebis evropuli sasamarTlo. am sasamarTlom moqalaqeebs misca saSualeba, ganecxadebinaT TavianTi uflebebis Sesaxeb da SebrZolebodnen xelisuflebas, Tu ki saWiro iqneboda. 1990 wels ungreTi pirveli iyo yofili

sabWoTa blokis qveynebidan, romelic evropis sabWoSi Sevida. sami wlis Semdeg venaSi saxelmwifoebis da mTavrobebis meTaurebis samitma miiRo deklaracia, romelmac daadastura sruliad evropis mowodeba da dasaxa axali politikuri prioritetebi – erovnuli umciresobebis dacva, yvelanair rasizmTan, qsenofobiasTan da aratolerantobasTan brZola. 1994 wels sabWom daafuZna evropis adgilobrivi da regionuli xelisuflebebis kongresi (Congress of Local and Regional Authorities of Europe/CLRAE), sadac warmodgenili iyo mTeli evropis municipalitetebi da regionebi. evrokavSiris mimdinare gafarToeba kidev ufro xels uwyobs evrokavSiris da evropis sabWos kompetenciebis erTmaneTSi aRreva, Tumca, evropis sabWos sruliad evropuli xasiaTi ganasxvavebs mas evrokavSirisagan. 1996 wels ruseTis federacia gaxda evropis sabWos wevri.

struqtura da mmartveloba

evropis sabWos struqtura naklebad rTuli da biurokratiulia, vidre evrokavSirisa. misi mTavari Semadgeneli nawilebia:

- gadawyvetilebis mimRebi organo – 47 sagareo saqmeTa ministrisgan an maTi moadgileebisgan (elCi/mudmivi warmomadgeneli) Semdgari ministrTa komiteti;

88 89 universitetebis wyalobiT, romlebic kvlavac TamaSoben gadamwyvet rols maT ganviTarebaSi.

(sorbonis deklaracia 1998)

mxolod erTi wlis Semdeg 29 ganaTlebis ministrma xeli moawera boloniis deklaracias. es ZiriTadad sorbonis deklaraciis ganacxadis sruli ganmeoreba iyo. ministrebma yuradReba gaamaxviles evropaSi codnis da ganaTlebis mniSvnelobaze. deklaracia saxavs ramdenime amocanas:

- qveynebis mier erTiani xarixxis sistemaze gadasvla, rac xels Seuwyobs evropis moqalaqeebis dasaqmebas.

- iseTi sistemis danergva, romelic emyareba or ZiriTad cikls, **V** bakalavriats da magistraturas. pirveli cikli sul cota sami **socialur**

samuSaoSi mimdinare

weli grZeldeba;

- (akademuri) kreditebis sistemis dafuZneba, rogoricaa kreditis **debatebi** gadatanis da dagrorvebis evropuli sistema (ECTS) an semestrobiTi kreditis sistema (EC);

- evropuli TanamSromlobis saparlamento asamblea, iTvlis 636 wevrs (318 warmomadgeneli da 318 Semcvleli) 47 qveynis parlamentidan; adgilobrivi da regionuli xelisuflebebis kongresi Sedgeba adgilobrivi xelisuflebebis palatisa da regionebis palatisgan;
- 1800 kaciani samdivnos TanamSromlebi wevri qveynebidan arian daqiravebuli da am samdivnos saparlamento asambleis mier arCeuli generaluri mdivani xelmZRvanelobs.

(evropis sabWo 2009a)

boloniis deklaracia

1998 wels safrangeTis, italiis, didi britaneTis da germaniis ganaTlebis ministrebma xeli moaweres sorbonis erTobliv deklaracias, romelic acxadebs:

sul axlaxans evropis procesma ramdenime metismetad mniSvnelovani na-biji gadadga win. ramdenadac saTanado ar unda iyos es nabijebi, maT ar unda dagvaviwyon, rom evropa ar aris mxolod evro, bankebi da ekonomika; is agreTve codnis evropac unda iyos. Cven unda gavaZlieroT da ganvaviTaroT Cveni kontinentis intelektualuri, kulturuli, socialuri da teqniki ganzomilebebi. es yvelaferi didwilad Camoyalibebulia Cveni

- studentTa da maswavlebelTa mobilurobisTvis xelis Sewyoba;
- xarixis uzrunvelyofisTvis TanamSromlobis xelis Sewyoba (mag. akreditacia);
- kurikulumis SemuSavebaSi, wvrTnasa da kvlevaSi aucilebeli evropuli ganzomilebebis danergva.

(boloniis deklaracia 1999)

aRsaniSnavia am procesis gavlena umaRlesi ganaTlebis sistemaze; gansakuTrebiT, specializebuli umaRlesi saswavleblisTvis (Hochschule) axali adgilis miCenaze. evropis qveynebis umravlesobaSi yofili „specializebuli umaRlesi saswavleblebi“ viTardebodnen da yalibdebodnen gamoyenebiTi mecnierების universitetad, xsnidnen samagistro kursebs da kvleviT centrebs. sxvadasxva qveyanaSi es gzas uxsnis „Zveli“ da „axali“ universitetebis gaerTianebas. am procesis yvelaze mniSvnelovani Sedegia studentebis gadaadgileba mTeli evropis masStabiT, romelic emyareba, sayovelTaod miRebuli bakalavriatis, magistraturis da kreditebis sistemas.

90

profesiuli imperializmi: koncepcii axlebur xedva

riCard hugmanis mier

winamdebare Tavis ZiriTadi Temaa: gansazRvavs Tu ara socialuri samuSaos, Sesabamisad ki saerTaSoriso socialuri samuSaos Sinaarsa da formas misi warmoSoba CrdiloeTis qveynebsi. amasTan dakavSirebiT adre gakeTda ganacxadi, rom gansaxilvelia midgli (1981) kritika imaze, Tu rogor moxda socialuri samuSaos internacionalizeba CrdiloeTidan samxreTSi Teoriebis da praqtikebis gadacemis gziT, risTvisac man termini „profesiuli imperializmi“ Semoitana. imperializmis da kolonializmis ufro farTo istoriul analize dayrdnobiT midgli acxadebs, rom socialuri samuSao ubralod teqniki sakiTxi ar aris, romelic socialuri konteqstidan damoukideblad arsebobs. piriqiT, imis gamo, rom samxreTis da CrdiloeTis qveynebs Soris urTierTobebi kolonializmma gansazRvra, socialuri samuSaos gavrcelbac, rasakvirvelia, amgvari urTierTobebis Sedegia. amgvarad, saerTaSoriso socialuri samuSaos gaazreba SesaZlebelia mxolod nagulisxmevi „imperializmi“ universalurobasTan mimarTebiT gaSuqebiT. saWiroa ganvixiloT, gasda Tu ara profesiuli imperializmi sazRvrebs. es ki gvabrunebs im sakiTxTan, Tu ramdenad mniSvnelovania socialur samuSaoze, rogorc saerTaSoriso profesiaze fiqri.

socialuri samuSaos sxva istoriebis msgavsad, midgli (1981) mier gakeTebuli socialuri samuSaos analizi globalur samxreTSi imis aRiarebiT iwyeba, rom misi fesvebi CrdiloeTis qveynebidan modis. midgli industrializaciis, urbanizaciis da modernizaciis procesebis avlens (gansakuTrebiT im kuTxiT, Tu ramdenad exeba es socialur keTildReobas), rogorc amgvari ganviTarebisTvis mniSvnelovan faqtorebs. sazogadoebis sekularizaciამ და პოზიტივური საბუნებისმეტყველების მეცნიერების მზარდმა ზეგავლენამაც Tavis roli iTamaSa (midgli, 1981. gv. 3-4). rogorc midgli aRiarebs, mecxramete saukune is epoqa iyo, roca evropuli, gansakuTrebiT ki britanuli da franguli kolonializmi, zenitSi iyo. Sesabamisad, samTavrobo struქturebi და institutebi ukve arsebobდnen, რომელთა მეშვეობითაც ამგვარმა კოლონიურმა მთავრობებმა socialuri keTildReobის კონკრეტული მოდელები აფრიკაში, აზიაში, კარიბისა და სამხრეთ ამერიკის qveynebsi gadaitanes (gv 40). Tumca, socialuri keTildReobის მოდელები და მაTSi Cadebulი socialuri samuSaos praqtikebi, rac koloniebSi dainერგა, umravles SemTxvevaSi, ubralod,

93

metropolitebis azrovnebis ganmeorebas axdenda და ნაკლებ ყურადღებას აქცევდა იმას, Tu ramdenad ukavSirdebodnen isini ადგილობრივ სიტუაციებს. მეოცე საუკუნის ადრეული

periodისTvis, socialuri keTildReoba კოლონიზებულ qveynebsi ZiriTად და საბაზისო ადამიანური საშრობების დაკმაყოფილებას ეფუძნებოდა (midgli, 1981. gv 105). es იმას ნიშნავდა, რომ

yuradReba ufro metad iyo fokusirebuli iseT sakiTxebze, rogoricaa: arasrulwlovanTa danaSauli, bavSvTa keTildReoba (rogoricaa bavSvTa prostitucia da quCaSi mcxovrebi bavSvebi), aseve sabaziso jandacva, rac individualur da mosaxleobis mcire nawilis saWiroebebis WrilSi iyo danaxuli, maSin roca, ufro farTo mosaxleobis keTildReoba da ganviTareba ignorirebuli iyo. miuxedavad imisa, rom SemdgomSi adgili hqonda „masebis ganaTlebis“ da sxva ufro sabaziso saWiroebebSa da keTildReobaze orientirebul midgomaze gadasvlas (Temis ganviTarebis winamorbedi), socialuri keTildReoba mTlianobaSi da, SemdgomSi ki socialuri samuSao, jer kidev efuZneboda im politikebis erTobliobas, romelsac aRwerdnen rogorc „nebayoflobiT ganuviTareblobas“ (mag. SeadareT gunder-franki, 1969). es imas ar gulixmobs, rom individualuri, ojaxis an sazogadoebis keTildReobis sakiTxebi socialur samuSaos ar exeboda globalur samxreTSi. magaliTad, elioti (1993) gvaZlevs socialuri ganviTarebis midgomis models, romelSic mikro da makro Teoriebi da praqtikebi integrirebulia. aSkaraa, rom socialuri ganviTarebis midgoma amgvarad integrirebas cdilobs, Tumca, socialuri samuSaos ideebis da teqnikebis gadatana, istoriulad mxolod mikro doneze xorcieldeboda, socialuri saWiroebis gagebisa da masze reagirebis gaumjobesebis instituciur gzebze fokusirebiT.

umeteswilad, globalur samxreTSi socialuri samuSaos, rogorc calke profesiis ganviTareba im qveynebsi daiwo, sadac pirdapiri koloniuri mmartveloba ar arsebobda. Semdeg ki socialuri samuSao gavrcelda, roca qveynebma damoukidebloba moipoves (midgli, 1981. gv. 57). zogierTi socialuri muSaki metropolitebis centrebsi gadamzadda, gansakuTrebiT SeerTebul Statebsa da britaneTSi, Semdeg ki unarebi da ideebi „ukan saxlSi“

94

wamoiRes. midgli aRniSnavs, rom socialuri samuSaos skolebis raodenoba globaluri samxreTis qveynebsi 1950-iani wlebidan gaizarda, roca socialuri samuSao gaeros mier saerTaSoriso profesiad iqna aRiarebuli. aman Sedegad moitana mzardi daxmareba gaeros sxvadasxva saagentoebis mxridan, gansakuTrebiT ki gaeros bavSvTa fondidan, globalur doneze socialuri samuSaos ganaTlebis ganviTarebisTvis. aRniSnuli ganviTarebis ganxilvisas midgli aRniSnavs (gv 56), rom xma aimarles im sakiTxze, Tu ramdenad Sesafersi iyo profesiuli ganaTleba, romelic CrdiloeTis qveynebis praqtikebs efuZneboda (aseve ixileT uoltoni da el nasri, 1988. gv 149, aRniSnuli argumentis sawyisebi 1971 wlis gaeros angariSSI). Tumca, profesiis Sesaxeb gamoTqmuli Sexedulebebis didi nawili imedian ganwyobas gamoxatavda imis Taobaze, rom globalur samxreTSi, konkretulad socialuri samuSao, ufro zogadad ki socialuri keTildReoba, saboloo jamSi „ganviTarebuli qveynebis“ standarts daakmayofilebda. resursebis nakleboba globaluri samxreTis qveynebsi, iwvevda mzard damoukidebulebas CrdiloeTis qveynebze saTanado codnisa da unarebis SesaZenad rogorc ganaTlebuli personalis, aseve Sesabamisi literaturis mxriv. maSin, roca am procesebSi CarTuli zogi piri aRiarebda amas da masze reagirebas cdilobda, sxvebi, midglis azriT, amas ar akeTebdnen (1981. gv 102).

midglis analizi xazs usvams faseulobebis kulturul spefici-

kurobas, romelic socialuri samuSaos Teoriis did nawils udevs safuZvlad. amis aRiareba ki gzas ukvalavs socialuri samuSaos Teoriebis da praqtikebis Sesaxeb diskusias, romelic, midglis mtkicebiT, TiToeuli nacionaluri konteqstis materialur garemoebaSi unda Camoyalibdes. mokled rom vTqvaT, globalur samxreTSi gabatonebuli saWiroebebi socialur ganviTarebas ukavSirdeba da ara institucionalizebul da individualizebul socialur samsaxurebs. Sesabamisad, swored am sferoebis unda miaqcios yuradReba socialurma samuSaom (1981 , Tavi 6). aqedan midgli askvnis, rom samxreTis qveynebsi socialuri samuSaos ufro Sesafersi formebi unda SemuSavdes, amiT ki socialuri samuSaos ganaTlebis reformulireba unda moxdes (gv 151-7). midglis azriT, socialuri samuSao pragmatuli unda iyos (gv 167-71), romelic moiTxovs, rom:

- treningi pirdapir praqtikas Seexebodes;
- xazi gaesvas praqtikul da ara Teoriul unarebs;
- profesiis mTavari yuradRebis sagani unda iyos sazogadoebis winaSe mdgari yvelaze mwwave problemebi da ara individualuri saWiroebebi;
- pragmatuli socialuri samuSao indijenizaciis principebs unda daefuZnos.

midglim SemdgomSi socialur samuSaoSi socialuri ganviTarebis cneba SeimuSava, sadac yuradReba eqceva globaluri samxreTis qveynebis farTomasStabiani problemebis gadaWras (midgli, 1995 , 1997 ; holi da midgli, 2004).

indijenizaciis da avTentizaciis axleburad gaazreba?

95

Tu Cven am analisis gamowvevebis adekvaturad ganxilvas vapirebT, sasargeblo iqneba, Tu indijenizaciis da avTentizaciis cnebebs ganvixilavT. rogorc viciT, „indijenizacia“ niSnavs socialuri samuSaos Teoriebis da praqtikebis miRebas da adaptacias adgilobrivi konteqstis Sesabamisad; „avTentizacia“ niSnavs socialuri samuSaos Teoriebis da praqtikebis SemuSavebis process, romelic adgilobrivi konteqstis realobebidan gamomdinareobs (e.i. avTenturia) (uoltoni da el nasri, 1988).

aRniSnul cnebebs Soris naTeli, Tumca sakmaod faqizi gansxvaveba arsebobs, roca Teoriebis da praqtikebis warmoSobaze xdeba aqcentireba: sxvagan warmoSobili Teoriis da praqtikis axal situaciaSi gadatana, sadac Semdeg maTi ganviTareba xdeba, da ara amgvari Teoriebis da praqtikebis warmoSoba amJamindel situaciaSi. rasakvirvelia, es ar niSnavs, rom ignorirebuli iyos socialuri samuSaosa da misi profesionalizaciis yvela ganmarteba da TviT termini socialuri samuSaoc, romelic sxva konteqstidan momdinareobs. mikro da makro Teoriebis da praqtikebis, eTikasa da faseulobebSi universalizmis da kulturuli relativizmis da a.S. sakiTxebze gamarTuli debatebis Sedegad wamoWrili umniSvnelovanesi sakiTxia unda ganvixiloT Tu ara socialuri samuSao rogorc calke arsebuli erTi mTlianoba, Tu ufro Sesafersia, rom is miviCnioT gansxvavebuli ideebis, qmedebebis da struqturების erTobliobad. Tavis mxriv, es SemdgomSi sxva

SekiTxvas badebs, kerZod, Tu ratom aris socialuri samuSao jer kidev mniSvnelovani im qveynebsi, sadac kamaTia imaze, rom socialuri samuSao kulturuli TvalsazrisiT ver ergeba „socialuri samuSaos“ cnebas, rom misi gamoyeneba gagrZeldes. ragind gasakviric ar unda iyos, Tu gaviarezbt afrikaSi, samxreT amerikaSi, aziaSi da wynari okeanis kunZulebze socialuri samuSaos ganviTarebis process, davinaxavT, rom isini, vinc mwvave kritikas gamoxataven socialuri samuSaos Teoriebsa da meTodebSi „dasavluri“ mikerZoebulobis 96

Sesaxeb, mainc ganagrZoben brZolas imis ganviTarebisTvis, rasac „socialuri samuSao“ SeiZleba ewodos (ixileT, mag. mafail'o, 2006 ; osei-huedi da sxv, 2006 ; iani da Ceungi, 2006).

aRniSnuli sakiTxis sapasuxod, saWiroa gaviTvaliswinoT, rom socialuri samuSaos internalizacia kolonializmis da globalizaciis bolodroindeli formebsagan ganyenebulad ar momxdara. moxda ara mxolod socialuri samuSaos gadatana msoflios bevr nawilSi koloniuri qveynebidan im qveynebsi, romlebic kolonizebulni iyvnen, aramed es procesi industrializaciis, urbanizaciis da modernizaciis Tanadroulad mimdinareobda (da mimdinareobs). es ki bevr msgavsebas warmoSobs imave procesebTan, romlebmac globalur CrdiloeTSi socialuri samuSaos ganviTareba gamoiwvia. miuxedavad imisa, rom aRniSnul procesebs, Cveni azrit, SeiZleba gamwvavebuli siRaribe da adamianis ubedurebis sxva formebi axasiaTebdes, maT bevri sargebelic moitanes. industriuli dabinZurebis problemebi, sabinao problemebi, didi gansxvaveba mdidrebsa da Raribebs Soris da a.S. urTierTgadajaWvulia mzard materialur simdidresTan, ufro met xelmisawvdomobasTan ganaTlebasa da jandacvis momsaxurebebze (bevr qveyanaSi), aseve kanonis uzenaesobis Tanamedrove cnebebTan.

aseve SeiZleba kamaTi imaze, rom modernizebul samyaroSi „profesionalis“ cneba globaluri CrdiloeTidanaa gadmotanili. mTels msofliosi „Tanamedrove“ skolebsa da universitetebze, saavadmoyofoebisa da (bevr SemTxvevaSi) sasamarTleebze, aseve samarTlebriv sistemebs sakmaod didi zegavlana moaxdines CrdiloeTSi arsebulma amgvarma institutebma. maT Soris, ganviTarda maswavleblis, eqimis, eqTnis, damxmara jandacvis specialistis da iuristis profesiebi, rac arsebiTad CrdiloeTis modelebs efuZneboda. es ar niSnavs, rom globaluri samxreTis winakoloniur sazogadoebebSi ekivalenturi cnebebi ar arsebobda. isic ar SeiZleba iTqvas, rom ufro tradiciuli praqtikosebi ganaTlebaSi, jandacvasa da samarTalsi ar ganagrZoben arsebobas rogorc Tavianti sazogadoebebis mniSvnelovani figurebi. Tumca, naTelia, rom profesii modernizebuli cneba ukve globaluri standarti gaxda.

Tumca, maswavleblis, eqimis, eqTnis an iuristis koloniamdeli periodis gagebisgan gansxvavebiT, midgli aqarwylebs ideas, rom socialuri muSakis msgavsi konstruqciis povna SeiZleba, aRwers ra amgvar pretenzias rogorc „miTis Seqmnas“ (1981 , gv 94). is aRniSnavs, rom socialuri samuSaos idea am gagebiT Tanamedrove konstruqciaa. ufro metic, ganaTlebis da medicinisgan gansxvavebiT, socialuri samuSaos Sinaarsi da forma Zalian aris dakavSirebuli kulturatan. Sesabamisad, imis gancxadeba, rom socialuri samuSaos idea

globaluri samxreTis qveynebsi tradiciuli azrovnebidan, gansakuTrebiT ki religiidan warmoiSva, mcdaria. miuxedavad imisa, rom socialuri samuSao evropis religiuri da filantropuli Canasaxis mqonea da is am qveynebis kulturasa da tradicias efuZneba, is mainc xSirad asocirdeba „vesternizaciis“ formebsTan (gv 94-5).

miuxedavad imisa, rom erTgvari paralelebi arsebobs CrdiloeTis kulturebsTan socialur samuSaosa da religiur Tu kerZo filantropiis aqtivobebs Soris, 97

SesaZlebelia kamaTi imazec, rom socialuri samuSaos ganviTareba ufro arsebiT gardatexas aRniSnavs am konteqstebSi. es niSnavs, rom socialuri samuSaos profesiiis warmoSoba CrdiloeTSi iseTive ucxo iyo tradiciuli kulturisTvis, rogorc samxreTSi. iseT pionerebs, rogoricaa hili, lohi, barneti, adamsi da riCmondi, uwevdaT kamaTi, advokatoba da kompaniis gaweve misi CamoyalibebisTvis (pari da pari, 1979 ; peini, 2005). Sesabamisad, SesaZlebelia argumentireba, rom sakiTxi ise ar dgas, TiTqos profesiiuli socialuri samuSao indijenuri cnebaa msoflios erT nawilSi da meore mxares ki aqedan gadmotanilia. amis nacvlad, es aris erTgvari gaSuqeba im gzisa, Tu rogor viTardeba socialuri samuSao TiToeul situaciaSi, im sxvadasxva Teoriis da praqtikis diapazonSi, rasac is moicavs. es aseve gulisxmobs imis gansazRvras, Tu ra aris Sesafersi TiToeul konteqstSi, industrializaciis, urbanizaciis da modernizaciis procesebSi.

am mizezis gamo, saerTaSoriso socialur samuSaoze fiqri jer kidev saWiroebs progresirebas indijenizaciis cnebidan avTentizaciaze, rogorc es ganmartebulia uoltonis da el nasris mier (1988). rogorc farTodaa aRiarebuli, socialuri samuSao sakmaod bevri kuTxit gansxvavdeba im qveynebsi, sadac is pirvelad ganviTarda. magaliTad, socialuri samuSaos Teorizebis da praqtikuli ganxorcielebis maxasiaTeblesi CrdiloeT evropis da skandinaviis, samxreT amerikis da avstralaziis qveynebsi Zalian gansxvavebulia (ixileT, mag. lorenci, 1994; 2008; lionsi, 1999; peini da askelandi, 2008). sakmaod gansxvavebuli yuradReba eqceva praqtikas mikro da makro doneebze, mikro praqtik(eb)is tipebs da im institutebs, sadac socialuri samuSao xorcieldeba, aseve urTierTobebis sxva profesiul koncefciebsTan (rogoricaa „socialuri pedagogika“). yuradReba aseve gansxvavebulia profesiiis regulirebis mimarT, romelic socialuri samuSaos Sesaxeb gamarTul nebismier diskusias gamorCeul erovnul niSan-Tvisebas sZens. amis safuZvelze, absoluturad Seusabamoa is molodini, rom socialuri samuSao sxva qveynebsi sakmaod unda hgavdes romelime am models.

amavdroulad, SeiZleba saerTo arsis identificireba, rac saSualeba mogvcems saubari ganvagrZot socialur samuSaoze da sakmaod gasagebi iyos CvenTvis yvela is gansxvavebuli forma, rac socialur samuSaos gaaCnia mTels msofliosi. Cven ganvagrZobT erTmaneTTan Sexvedrebs saerTaSoriso konferenciebze, vmuSaobT saerTaSoriso organizaciebsTan da stimul vaZlevT erTmaneTs, rom ideebi gavuziarot Jurnalebis meSveobiT. yovelive es ki gveubneba, rom es principulad maincaa SesaZlebeli. Tumca, amgvari dialogis miRweva da SenarCuneba moiTxovs, rom kolegebma sxvadasxva qveyanaSi aRiaron „avTentikuri“ variaciebis kanoniereba sxva qveynebsi. SeiZleba iTqvas, rom ganmsazRvrel faqtori aris

erovnuli debatebi sxvadasxva elementebis Sesaxeb, romelic mravalferovan da moqnil profesias ayalibeb.

„avTentizaciis“ magaliTi praqtikaSi: vietnami

am diskusiis ilustrirebisTvis, socialuri samuSaos profesiis Seqmnis mimarT vietnamSi mimdinare Tanamedrove ganviTarebas ganvixilavT, rogorc ilustraciul da ara ganmsazRvrel magaliTad. aRniSnuli procesis ramdenime nawilSi avtoris Tavad monawileobda (gaeros bavSvTa fondi, vietnami / MOLSA, 2005; hugmani da sxv. 2007, 2009) da am mocemulobiT me SesaZlebloba meZleva, rom „aviRo pasuxismgebloba“ am analizis, Cems praqtikaSi gamoyenebaze.

samxreT vietnamSi profesiuli socialuri samuSaos erTgvari forma 1975. qveynis gaerTianebamde Seiqmna (nguien ti oanhi, 2002). socialuri samuSaos praqtikis modelebi da profesiuli ganaTlebis formebi im dros ganicdida franguli da Semdeg ki amerikuli wyaroebis zegavlenas. 1975 wels vietnamis mTavrobam socialuri samuSao gaauqma, rogorc es komunisturi reJimis bevr sxva qveyanaSi moxda, radgan is usargeblod miiCnies socialisturi sazogadoebisTvis. 1986 wels gadawyda, rom ekonomikuri ganviTarebisTvis vietnams sabazro sistemaze gadasvla esaWioreboda socialisturi politikuri struqturis SigniT (SeadareT: dai, 2008). am nabijis Sedegad, qveyanaSi ekonomika swrafad ganviTarda. aRniSnulma cvlilebebma sxvadasxva socialuri problemis warmoSoba gamoiwvia, an xelaxla iCina Tavi, romlebic, rogorc aRmoCnda, saTanado unarebis mqone profesionalTa Carevas saWiorebda. zogierT yofil socialur muSaks neba darTes, rom sabaziso socialuri samuSaos Teoriebis da meTodebis swavleba daewyoT „qalaq ho Si minis Ria universitetSi“. Tavis mxriv, aman socialuri samuSaos sxva kursebis Camoyalibeba gamoiwvia iseT adgilebSi, rogorcaa (maSindeli) Sromis, invalidebis da socialur sakiTxTa koleji (amJamindeli „Sromis da socialur sakiTxTa universiteti“) (hugmani da sxv. 2009. gv 179). 2000 wels ganaTlebisa da treningis saministrom (MoTE) socialuri samuSaos erovnuli saswavlo gegma daamtka da 2008 wlisTvis, am disciplinis swavlebis nebarTva ukve 38 universitets hqonda miRebuli. Tumca, mTavrobis daxmarebis miuxedavad, socialuri samuSao jer kidev ar aris aRiarebuli profesiad da, Sesabamisad, am konkretuli saxeliT dasaqmebis SesaZleblobebic ar arsebobs. am situaciaze sapasuxod, janmrTelobis, invalidTa da socialuri dacvis saministrom (MoHISA) erovnuli gegmis SemuSaveba daiwyo am profesiis gansaviTareblad, rasac mxars vietnamSi gaeros bavSvTa fondis warmomadgenloba uWerda (hugmani da sxv. 2007). 2009 wels aRniSnuli gegma jer kidev ganviTarebis procesSi iyo. erT-erTi mTavari mizezi, Tu ratom dasWirda amdeni weli am gegmis SemuSavebas da Tu ratom aris jer kidev SemuSavebis procesSi, aris is, rom socialuri keTildReobis sferos modernizacia, romlis nawilsac socialuri samuSaos profesiis ganviTareba warmoadgens, yuradRebiT ganixileba vietnams kulturul, politikur da instituciur normebTan kavSirSi. socialuri samuSaos ganviTarebam sxva

komunistur, an postkomunistur qveynebsi, aseve moiTxova msgavsi procesi (iuen-cangi da sungi, 2002; namdaldagva, 2004; ku da sxv, 2005). debatebsa da diskusiebsi monawile bevr adamians, politikuri da sazogadoebrivi liderebis CaTvliT, undodaT yuradRebiT ganexilaT, Tu rogor asaxavda amgvari saxis formaluri profesia cvlilebebs ojaxur da sazogadoebriv urTierTobebSi da mzardi ekonomikis zegavlena socialuri problemebis gadaWris ufro tradiciul midgomebze.

2005 wels erovnuli kvleva Catarda, raTa formaluri socialuri samuSaos profesiis saWiorebebi daedginaT da maT dasakmayofileblad adamianuri resursebi ganesazRvraT (gaeros bavSvTa fondi, vietnami / MoHISA, 2005). aRniSnulma kvlevam daaskvna, rom socialuri momsaxurebebis saWioreba arsebobs iseT sferoebsi, rogoricaa bavSvebisa da ojaxebis sakiTxebi (bavSvTa Zaladobis da ojaxuri Zaladobis CaTvliT), fsiqikuri janmrTeloba, SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebi da xandazmulebi, romlebic daxmarebas saWioreben, aseve prostituciis, narkomaniis, aiv/Sidsis da danaSaulis socialuri zegavlena. amas garda, aRniSnuli kvleviT dadginda, rom treningis da ganaTlebis maRali donea saWiromomsaxurebebis gaumjobesebisTvis am sferoebsi da rom socialuri samuSaos profesias mTavari rolis TamaSi SeuZlia am procesSi.

aRniSnulma kvlevam, aseve misgan gamomdinare uwyveti ganviTarebis samuSaom zedmiwevniT ganixila socialuri samuSaos im formebis ganviTarebis mniSvneloba, rac vietnamisTvisaa Sesaferisi (hugmani da sxv, 2007, 2009.). es miCneulia „socialur samuSaod vietnamuri maxasiaTeblebiT“. am ganviTarebaSi monawile vietnams mTavrobis oficialur pirebs da akademiis warmomadgenlebs Zalian ainteresebdaT SesaZlo modelebis gadasinjva sxva qveynebsi arsebuli mTeli rigi modelebidan, magram aseve ainteresebdaT avTenturi vietnamuri socialuri samuSaos Seqmnac.

2005 wlis kvlevaSi mocemuli rekomendaciebidan, gansakuTrebiT ori aspeqti axdens gamorCeuli vietnamuri midgomis demonstrirebas. pirveli maTgani momdinareobs imis aRiarebidan, rom adamianuri resursebis momzadeba socialuri keTildReobis momsaxurebebis modernizebaSi uzarmazar amocanas warmoadgens, gansakuTrebiT ki gardamavali periodis qveynisTvis. Sesabamisad, universitetSi gadamzadebuli socialuri muSakebis roli momaval aTwleulSi, savaraudod, iqneba kompleksur situaciებზე muSaoba, adgilobrivi praqtikosebis zedamxedveloba da mxardaWera dawesebulebebsa da komunebsi, aseve wvlilis Setana menejmentSi ufro maRali donis rolis SesrulebaSi, kvlevasa da politikis SemuSavebaSi. adgilobrivi praqtikosebis didi raodenoba, savaraudod, skolis damamTavrebeli klasebis doneze gadamzaddeba, aseve teqnურ kolejbSi da gaeros bavSvTa fondის მერე ინიცირებული „ფესიველი socialuri muSakebis“ პროექტის გამოცდილებას დაყრდნობიან (gaeros bavSvTa fondi, vietnami / MOLISA, 2005; hugmani da sxv, 2007.). miuxedavad imisa, rom aRniSnul muSakebs „პროფესიონალებად“ მოიხსენიებენ (vietnamSi aRiarebuli profesias universitetის დონის დიპლომი სწირება), მაT aSkarad miiCneven rogorc socialuri samuSaos saerTo profesiis nawils da ara rogorc calke okupaciur

dajgufebas. karies ganviTarebis mizniT, dagegmilia, rom maTi treningi da ganaTleba sauniversiteto doneze moxdes.

meore, gamoikveTa vietnamisTvis Sesaferisi ganaTlebis da treningis masalebis ganviTarebis saWiroeba (hugmani da sxv, 2009). sxva qveynebis msgavsad, Teoriuli da praqtikuli ideebi socialur samuSaoSi, globaluri CrdiloeTis qveynebis zegavlenas ganicdis. aq igulisxmeba rogorc sazRvargareT miRebuli ganaTleba vietnameli socialuri muSakebisTvis, aseve universitetis konsultantebi, romlebic universitetebis treningis programebis SemuSavebaSi exmarebian. rogorc bevr sxvadasxva qveyanaSi moxda, universitetebSi liderobas Tavis Tavze xSirad akademiis is warmomadgenlebi iRebden, romlebic sxva disciplinebSi iynen kvalificiurni (gansakuTrebiT, sociologiasa da fsiqologiaSi). Tumca, aman vietnamur konteqstSi saswavlo gegmis ganviTarebis unarebis mqone adamianuri resursebi uzrunvelyo. Sesabamisad, mimdinareobs Targmnis procesi, rasac iani da Ceungi (2006) „rekonteqstualizacias“ uwodebs, ramdenadac aq vietnamis avTenturi ideebis SemuSaveba xdeba.

midglis azriT (1981), vietnamis magaliTi profesiuli socialuri samuSaos ganviTarebis mTavari maxasiaTlebebis demonstrirebaa, neokolonializmis miRma progresis misaRwevad. amgvarad, xdeba fokusireba pirdapir praqtikaze, aseve yuradReba eqceva organizaciul da saganmanaTleblo sakiTxebis; treningis da ganaTlebis saerTo struqtura praqtikas da Teorias moicavs, xolo saerTo procesi mimarTulia qveynebis amJamindeli saWiroebების დამაყოფილებს. ეროვნულმა კვლევამ ცხადყო (გაეროს ბავსვტა ფონდი, ვიეტნამი / MOLISA, 2005), რომ სოციალური განვითარების პრაქტიკა ვიეტნამში არ მოიპოვებოდა აუცილებლად სოციალური სამუშაოს პრაქტიკისა ვიეტნამის სფეროდ. ეს ნაწილობრივ იმიტომ არის, 100

რომ ამგვარი მიდგომები გარკვეულწილად მიწნეულია „პოლიტიკურად“ და ასევე იმიტომაც, რომ განვითარების პოლიტიკა კვლავ ეკონომიკაზეა ორიენტირებული. თუმცა, ეს საკითხი დებატებისთვის რიგგარეშია.

SesaZlebelia Zalian Zlieri paralelebis gavleba socialuri samuSaos ganviTarebis kuTxiT vietnamsa da sxva qveynebis, rogoricaa CineTi da monRoleTi (iuen-cangi da sungi, 2002 w; namdaldagva, 2004; ku da sxv, 2005). TiToeul SemTxvevaSi saWiroa imis gaazreba Tu rogori gaxdeba socialuri samuSaos avTenturi formebi. Tumca, am procesSi profesiuli imperializმის, ინდიენიზაციის და avTentizაციის Sesaxeb gamarTulma deბატი პროფესიის დადებითი წრის ვარმოცენისთვის უფრო კრიტიკული ხედვის განვითარების საწარმოება ვარმოცეა სოციალური სამუშაოს ფორმისა და სინაარსთან დაკავშირებით (ლორენცი, 2008).

proceSi Semobruneba: „yvelafri saxlSi dabruneba?“

profesiuli imperializმის ცნების განხილვა ასევე სხვა მნიშვნელოვან SesaZleblobas ვარმოსებს. Tu გვინდა იმის უზრუნველყოფა, რომ გლობალური CrdiloeTis არსებული სოციალური სამუშაოს ზეგავლენა გლობალური სამხრეთზე სათანადო დონეზე გაანალიზდეს, მაშინ საწარმოება

გავიაროT იდეების და პრაქტიკების განხორციელება სხვა მიმართულებითაც (მიდგლი, 1990; რაზაკი, 2000; გრეი, 2005.). სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სპირისპირო მიმართულებით გადამცემი დაფიქრებას საწარმოებს იმის დაბაზე რომ არსებობს რაიმე საფუძველი იმისა, რომ ამგვარ პერსპექტივას მივსაღოთ?

არნისნული დინამიკის განხილვის საგანს ვარმოადგენს პროფესიული გავლენის პროგრამების განხილვისას. ხილსა და სხვების მიერ (2003) განხილული სხვადასხვა პარტნიორობები და მოდელები, ორმხრივი სხვაგვარი მიზანშეწონიერება, გავლენის პროგრამებთან ერთად, იდეების განვითარების დატვირთული CrdiloeTsa და სამხრეთის სორის. თითოეული მათგანი იმგვარად იყო დამოკიდებული, რომ „ორმხრივი“ გადამცემი არ შემოგვარდებოდა. თითოეული მაგალითი მიიჩნეოდა სულ მცირე, ერთი ელემენტი იმისა, რომ სოციალური მოსახლეობის მიერ გლობალური CrdiloeTidan მოვდებული კოდით SesaZlebeli xდება მომსახურების სისტემების და განათლების პროგრამების SemuSaveba Sedareბით დატოვებული დონე, ან ფაკულტეტის და მომსახურების ადმინისტრატორების გადამზადება. CrdiloeTis სპეციალისტებისთვის კი საინტერესო იყო კოდის შეზენა სხვა კონკრეტული ღირებულების შესახებ, ან კონკრეტული კულტურის, ან უფრო ვიწროდ განსაზღვრული სასაუბრო პროგრამის განვითარება, როგორცაა, მაგალითად, საერთაშორისო სოციალური სამუშაოს სხვაგვარი, ან სოციალური პოლიტიკა და ა.შ. (ჰოკენსტადი, 2003. გვ. 139). აქ არაერთი რამდენიმე პროექტი განსაკუთრებით უსაშუალოდ, რომელიც სხვაგვარი მიზანშეწონიერების სტუდენტებისთვის, რომელთაც პრაქტიკული სხვაგვარი SesaZlebloba აქვთ. ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სხვაგვარი შეზენა ორივე მიმართულებით განხორციელდება. თუმცა, გარკვეული რეზიუმე, რომლის შესახებ სარგებლობა მიიღება რამდენად იყო გამოყენებული სასაუბრო გეგმების უფრო დატოვებული SemuSaveბისა, ან დატოვებული სოციალური სამუშაოს, როგორც პროფესიის უფრო დატოვებული განვითარებისთვის, რაც ეს ორივე კოდისა საპრაქტიკო გადამცემის CrdiloeTidan სამხრეთის ღირებულების.

101

SesaZlebeli იყო ეს? სამხრეთიდან CrdiloeTSi კოდის გადამცემის იდეის მიმართ ზრდილი გამოწვევა ისაა, რომ მრავალმხრივი, სტრუქტურული ურთიერთობის ღირებულების სორის, ნეოკოლონისტური რეზიუმე. სენარკუნებულის დინამიკა, რომელიც ხასიათდება როგორც „მეტროპოლიანიზმი“ (კონელი, 2007.), სადაც ზეგავლენის მცირე და xSirad SeumCneveli იერარქია არსებობს. ეს ასევე შეზენა დავინაქოT გლობალური CrdiloeTis ღირებულების სორის, მაგალითად, რაც ვსაუბრობთ სოციალური სამუშაოს მიმართ არსებულ ტენდენციებზე ისე ღირებულების, როგორცაა ავსტრალია და ახალი ზელანდია. არნისნული ღირებულების დატოვებული, რომელიც ზირითადი გაერთიანებული სამეფოს და შერთებული შტატების იდეებსა და პრაქტიკებს დაეფუძნება, ხოლო სხვა მიმართულებით ზეგავლენა ნაკლებად ტალახტინოა. გრეი (2005 გვ. 236), მაგალითად, არნისნის Sedareბით ნაკლებად იურადრება საერთაშორისო იდეებისადმი სოციალური მოსახლეობის მხრიდან ამ მეტროპოლიტურ ცენტრში. „პროფესიული იმპერალიზმის“ მიმართ განვითარების ერთ-ერთი საწარმოება იქნებოდა, რომ CrdiloeTis ღირებულებას კონსულტანტები მოიზიანებდა სამხრეთიდან, რომ მომსახურების SemuSaveბის, ან პრაქტიკული საკითხების გადაწყვეტის დაეხმარებოდა. თუმცა, „სხვაგვარი CrdiloeTისთვის“, xSir SemTxvevaSi, რომელიც კიდევ მაინც არის დაკავშირებული ინდივიდებთან, რომელიც უფრო დიდ კოდს შეზენის კონკრეტული „სხვა“ ღირებულების შესახებ, ან ინფორმაციის მიღება პრაქტიკის შესახებ სხვა კონკრეტული უმცირესობის ვარმოადგენს ეთნიკურ დატოვებაში.

მაშ რა საწარმოებს უფრო ტანასვორი, სოციალური სამუშაოს არ-

arebuli faseulobebis Sesabamisi urTierTobis damyarebisaTvis? erTi pasuxia is, rom araa saWiro, partniorobebi da gacvlebi „Tanaswori“ an „ormxrivi“ iyos (merikorTi, 2001). rasakvirvelia, unda gvaxsovdes, rom im qveynebsi, sadac es profesia ganviTarebis Zalian adreul etapzea, socialur muSakebs SeiZleba surdeT ucxoeli kolegebis gamocdilebis gaziareba, sadac socialuri samuSao kargad ganviTarebulia. problemebi Cndeba maSin, roca postkoloniuri dinamika aRiareba ar xdeba, sadac globaluri CrdiloeTis warmomadgenlebi im safuZvelze moqmedeben, rom mxolod erTi sanaqibo midgoma arsebobs socialuri samuSaos mimarT da cdiloben dRis wesrigi nebsiT Tu uneburad gaakontrolon. Sesabamisad, struqturuli uTanasworobis dadebiTad ganxilva, rac istoriit da politikit aris

ganpirobepuli, yuradRebas moiTxovs Semdegi sakiTxebis mimarT: ra xdeba, ra rols asrulebs TiToeuli mxare da ra arCevans akeTebis TiToeuli maTgani urTierTobebis Sesaxeb (grei, 2005). alternatiuli pasuxi, rom qveynebs Soris partniorobebi da gacvliTi programebi ar unda xdebodes, arc damajerebelia da arc praqtikuli. Sesabamisad, mniSvnelovani faqtoria, aris Tu ara SesaZlebeli gzis gamoZebna imis uzrunvelsayofad, rom urTierToba Tanasworobis safuZvelze xorcieldebodes.

daskvnis saxiT, aseve SegviZlia msgavsi SekiTxva davsvaT globaluri CrdiloeTis konsultantebis samuSaos Sesaxeb, romlebic rCevas aZleven samxreTis mTavrobebs an organizaciebs. amgvari qmedebis martivad Tavidan acileba mizanSewonili ar aris, arada ar SeiZleba, rom qveynebs

Soris ganviTarebasTan dakavSirebuli yvelanairi samuSao amgvari urTierTgaziarebis an partniorobebis saxiT warimarTos. grei (2005 w.) alternatiul pozicias gvTavazobs da aRniSnavs „morCilebis“ elementis saWiroebaze (gv 235) amgvar praqtikaSi, roca is globaluri CrdiloeTis poziciidan wers:

[e]s sxvagvar aRqmas da reagirebas moiTxovs, roca dasavleTis socialuri muSakebi axal miwaze Sedian, rom socialuri samuSaos saWiro meTodze konsultacia gaswion. [...] saWiroa msubuqad svla, swavla da mosmena, aseve morgeba kulturaze, rom ar moxdes Cveni kulturis sxvebze Zalian swrafad Tavs moxveva da, Sesabamisad, rom gavuZloT imperializmis danaSauls (gv 236).

amgvari argumenti erTgvari rezonansia sxvagan gamarTul diskusiebs Sida Zalebis dinamikebis Sesaxeb, romlebic socialuri samuSaos yvela aspeqtSi SeiniSneba (SeadareT hugmani, 1991). amgvari kuTxiT, es aseve gulixmobs praqtikaSi gadawyvetilebis miRebisadmi sifrTxiles. Cven unda moviZioT gzebi daZabulobis da paradoqsebis dasaZlevad, rac Cvenma saerTo istoriam da politikebma Seqmnēs, risTvisac

aRniSnuli ganzomilebebi unda gamovaaSkaravoT Cvens samuSaoSi. im CrdiloeTelebisTvis, romlebic aRniSnul urTierTgacvlasa da partniorobebSi monawileoben, aseve konsultirebas axorcieleben, es gulixmobs, rom Zalauflebis sakiTxebisa da momsaxurebis eTikisadmi

igive midgomebis ganviTarebaa saWiro Cvenive profesiaSi, rogorsac individebisa da sazogadoebisTvis ganxorcielebul praqtikaSi mivmarTavT. globaluri samxreTelebisaTvis ki, es gulixmobs socialuri samuSaos praqtikis sxvadasxva sakiTxis Segnebulad gaazrebas da CrdiloeTidan mowodebuli Sexedulebis gadaxedvas, gansakuTrebiT maSin, roca isini (es Sexedulebebi) adgilobrivi situacias ar miesadageba (cangi da sxv. 2000). **socialuri samuSao: erTi mTliani Tu mravali?**

grei da fuki (2004), aseve grei (2005) kamaTobdnen, rom socialuri samuSaos universalurad gagebis mimarT Zalian bevri konceptualuri da praqtikuli sirTuleebis

arsebobs miuxedavad, mainc arsebobs ramdenime kargi mizezi, Tu ratom SeiZleba gvsurdes amis keTebe. maTi azrit, universaluri midgomis minimaluri donec ki SegvaZlebnebs „[avamaRloT] Cveni codna da gageba adamianta problemebis Sesaxeb, gavaZlieroT praqtika da Semdeg [ganvaviTarot] profesia misi profilis amaRlebisTvis“ (grei da fuki, 2004. gv 637). „universaluri socialuri samuSaos“ cnebaSi isini im aspektebs gulixmoben, rac sxvadasxva qveynebsa da regionebsi Teoriis da praqtikis erTgvarovnebis demonstrirebaa (grei, 2005. gv 233). isini aRiareben, rom es rTuli sakiTxebia SeTanxmebis misaRwevad, Tumca, amis miuxedavad, universaluri da adgilobrivi cnebebis ganxilvisas, imperializmis da indijenizaciis, universaluri da kulturulad speficikuri faseulobebis, aseve globalizaciis da lokalizaciis dapirispirebit, isini xuT ZiriTad sakiTxs gamoavlenen socialuri samuSaos Temaze saerTaSoriso dialogis gasamarTad. maTi azrit, aRniSnuli sakiTxebi sasargebloa CvenTvis, rom sakmarisi saerTo safuZveli movamzadot socialur samuSaoze saubris gasagrZeblad, rogorc erTi mTlianis Sesaxeb, farTod gansxvavebul erovnul konteqstebSi (grei da fuki, 2004. gv 639-40).

upirveles yovlisa, universaluri SeTanxmebis sabaziso done „dasabuTebul midgomas“ da detalur aRweras moiTxovs, sxvadasxva situaciebsi arsebuli Teoriisa da praqtikis Sesaxeb. bevrnairadaa SesaZlebeli aRniSnuli gansxvavebebis Sefaseba, romlebic konkretulad erT adgilobrivi situacias asaxavs. Tumca, es aseve moiTxovs, rom Cven sakuTari dialoguebi realobaze davafuZnot da ara idealur cnebebs. meore, erTgvarovnebis minimaluri mimReblobac ki farTo da inkluziur midgomas moiTxovs profesiis gansazRvrisTvis. magaliTad, SeiZleba ise moxdes, rom ocdameerTe saukunis dasawyisSi standartuli sawyisi donis kvalifikacia socialur samuSaoSi, bevr qveyanaSi axla ukve bakalavris xarisxs warmoadgens (siupoli da jonsi, 2004). Tumca, es yvela qveyanaSi ase ar xdeba da kolegebis upirobo miReba msoflios sxvadasxva mxareSi imis safuZvelze, Tu ra aris kvalifikaciis gansazRvuli standarti maT qveyanaSi, gacilebit ufro produqtiuli iqneba imisTvis, rom sxvadasxvagan maT saerTaSoriso profesiul sazogadoebaSi CarTva SesZlon. ufro metic,

sasargebloa interdisciplinuri samuSaos dafaseba da ufro daaxloeba im seqtorsa da im kolegebtan, romlebmec, tradiciulad, Tavidan socialuri samuSaoSi daiwyes moRvaweoba, magaliTad, isini, vinc saerTaSoriso socialuri keTildReobis

sabWos (ICSW) an socialuri ganviTarebis saerTaSoriso konsorciumis (ICSD) wevr organizaciebSi muSaoben.

mesame, Cven xazgasmiT aRvniSnavT socialuri ganviTarebis midgomis Sesabamisobas socialur samuSaosTan. amave dros, amis inkluziur safuZvelze ganxorcielebas. aqve xazs vusvamT makro praqtikis aqtivizaciis mniSvnelobas, gansakuTrebiT ki globalur CrdiloETSi gabatonebuli tendenciis fonze, sadac mikro-praqtikam aqtiurad Caanacvla SedarebiT farTo sakiTxebis makro doneze ganxilvis tradicia, magaliTad rogoricaa siRaribis an socialuri deprivaciis sxva formebis mikrodoneze dayvaniT. es ki realur problemas warmoadgens bevrgan. amavdroulad, es ar aris mowodeba mikro-donis praqtikebis ukugdebisken, aramed, es gulisxmobs farTo xedvis ganviTarebis ideas socialuri samuSaos ZiriTad saqmianobasa da meTodebSi.

meoTxe, socialuri samuSao konteqstualuria da aseTadac unda iyos miCneuli. es xalxisa da maTi problemebisadmi individualur, ganyenebul midgomebs ki ar aRiarebs mxolod (pirovneba-garemoSi midgoma), aramed, wina sakiTxis msgavsad, socialuri samuSaos arsebul socialur konteqstSi gaazrebas moiTxovs.

mexuTe, lokalur dialogs, romelic mravalferovnebas aRiarebs konkretul konteqstebs Soris da uSualod am konteqstSi, „avTenturi“ lokaluri (e.i. „indijenizebuli“ am debatebis pirobebSi) socialuri samuSaos ganviTarebis fasilaciis potenciali gaaCnia. Semdeg es ufro Zlier safuZvels qmnis ufro Tanaswori saerTaSoriso dialogisTvis.

amiT SemoTavazebulia im nabijTa erToblioba, romelic cdilobs daadginos ra aris saerTo, „pirveladi“ an „sabaziso“. rasakvirvelia, ganzogadebis maRali donis aRiarebiT, amgvar midgomaSi, pirveladi ideebis gamoyenebis konkretuli gzebi SeiZleba Semdeg „meorad“, an „adgilobrivi detalad miviCnioT“. aq erTi namdvilad ar aris meoreze mniSvnelovani (rogorc es rigiTi kategoriebis gamoyenebiT SeiZleba igulisxmebodes), aramed, metafora rom gamoviyenoT, erTi aris frinvelis sxელი, meore ki misi bumbuli (nusbaumi, 2000. gv 50). magaliTad, SeiZleba aRmovaCinoT, rom aSkara gansxvavebebi arsebobs qveynebs Soris iseT sakiTxebSi, rogoricaa balansi mikro da makro donis fokuss Soris, Tu ramdenad

ganixileba socialuri ganviTareba rogorc socialuri samuSaos nawili an calke erTeuli, anti-rasistuli da antidiskriminaciuli praqtikis zusti mniSvneloba, an Tu ramdenad arian dasaqmebulni socialuri muSakebi samTavrobo, an arasamTavrobo organizaciebis mier. amis msgavsad, SeiZleba aRmovaCinoT, rom maSin, roca erT qveyanaSi sauniversiteto, magistris xarixsia saWiro profesiuli aRiarebisTvis, meore qveyanaSi teqniki kolejis diplomi warmoadgens aTvlis wertils profesiuli socialuri samuSaos kvalifikaciisTvis. Tumca, yvela am situaciaSi SeTanxmebulia, rom saTanado ganaTleba, Sesabamisi codna, unarebi da faseulobebi aucilebelia socialuri samuSaosTvis (barnsi da hugmani, 2000). aRniSnuli gansxvavebebis miRebas, rac TiToeul adgilobrivi konteqstSi arsebobs, SeuZlia ufro Ria dialogs Seuwyos xeli, vidre mosazrebas kriteriumebis Camoyalibebis Sesaxeb, radganac aRniSnuli kriteriumebi ara mxolod rTuli iqneba zogierTi qveynisTvis, aramed, faqtoobrivad, ararelevanturi (da saziანოც ki) gaxdeba iq socialuri samuSaos ganviTarebisTvis.

Tumca, gvrCeba istoriuli da politikuri realoba, rac qveynebsa da kulturebs Soris urTierTobebSi uTanasworobas gulisxmobs. aRniSnuli ideebis da faseulobebis identificirebis pluralisturi meTodi, romelic miCneuli iyo rogorc pirveladi, amas unda iTvaliswinebdes. kolonializmis saukuneebi da neokolonializmi, romelic globalizaciis bevr aspeqts moicavs, unda daiZlios rogorc Teoriuli, aseve praqtikuli gzebiT. rogorc grei da fuki (2004. gv 632) Segvaxsenebs, seidi (1978) Tavis „orientalizmis“ (inteleqtualuri tendencia anTropologiaSi, istoriaSi, politikasa da a.S. „aRmosavluri“ kulturis idealizebisa da, amavdoulad homogenizaciis mizniT) kritikaSi aRniSnavda, rom „aRmosavleTis“ xalxmac ki SeiZleba Seisixlxorc „dasavluri“ kultura, miuxedavad imisa, rom is maTTvis rTulad saidentifikacio da gasacnobierebelia. „dekolonizaciis“ procesi erT-erTi sakiTxia, romelic yvelas daafiqrebs socialur samuSaoSi, gansakuTrebiT ki imaT, visac saerTaSoriso socialur samuSaosTan aqvs kavSiri, an masSia CarTuli (yvela ganzomilebiT, romelic an am wignSia identificirebuli, rac Seicavs saSinao praqtikas sxva qveynebis xalxTan). aucilebeli xdeba, rom gamovavlinoT da kritikuli pasuxi gavceT kolonializmis zegavlenas Cvens Teoriebsa da praqtikebSi. es aseve sinamdviles warmoadgens socialuri muSakebisTvis avstraliis, kanadis, axali zelandiis da SeerTebuli Statebis axalmosaxleebis sazogadoebaSi, imis miuxedavad, isini aborigenebi arian, Tu „meinstrimis“ warmomadgenlebi (avstraliuri termini rom gamoviyenoT).

greisa da fukis (2004) rekomendaciebi ideebis da qmedebebisadmi inkluziuri da moqnili midgomisTvis, romlis safuZvelzec SegviZlia CaveWidoT ideas, rom socialuri samuSao calke erTeulia, saerTaSoriso doneze exmaureba midglis (1981) mowodebas pragmatizmisken (momenti, rasac isini aRiareben). midglis argumentisTvis es mTavari sakiTxia, ris gamoc is gamafrTxilebel SeniSvnas urTavs: socialuri samuSaos sxvadasxva xedvis Sesaferisobis testi aris is, rom isini unda Seesabamebodnen konkretul konteqsts. rogorc midgli aRniSnavs (1981. gv 170-2), Teoriebis da praqtikebis miReba ar unda moxdes mxolod im niadagze, rom isini im qveynebidan arian, sadac socialuri samuSao didi xania arsebobs. iseve, rogorc axali ideebi „ar unda iqnas miRebuli mar-

VI

socialuri samuSaos Teoriebi

to imitom, rom isini dasavluri samuSaos alternativas gTavazoben“. amas garda, socialuri muSakebi ar unda cdilobdnen unarebi aimaRon praqtikis sxva meTodebSi, Tu maTi integrireba profesiaSi ver moxdeba. aRniSnuli argumenti niSnavs, rom mikro-donis praqtikebi ar unda iqnas avtomaturad ganxiluli rogorc Seusabamo globaluri samxreTis qveynebSi, mxolod SekiTxva unda daisvas imis Sesaxeb Tu ramdenad Sesaferisia esa Tu is praqtika am konkretuli konteqstisaTvis. sxva sityvebiT rom vTqvaT, praqtikebi viTardeba da isini pragmatulad unda Seesabamebodes maT konteqsts da ar unda dainergon mxolod imitom, rom isini socialuri samuSaos praqtikis dominanturi forme bia, romlebic ganxorcielda CrdiloET amerikaSi, evropasa Tu avstralaziaSi. amas ki mivyavarT daskvnamde, rom imis arbitrebi, Tu ra SeiZleba iyos socialuri samuSao da ra unda gaakeTos, unda iyvnen isini, visac misi ganviTareba namdvilad adardebs nebismier praqtikul konteqstSi. am kuTxiT azrovnebis xeSewyoba mxolod maSin moxdeba, roca socialuri samuSaos masStabi da mravalferovneba miRebuli da aRiarebuli iqneba, rogorc konkretul aseve sxvadasxva qveynebs Soris.

108

socialuri samuSao, rogorc disciplina da profesia

silvia Staub-bernaskonis mier

[...] socialuri samuSao xSirad miiCneva heterogenur sferod da marTebuladac. amis Sedegad, socialuri samuSaos Teoriuli aspeqtis interpretacia mravalferovania. erT-erTi mosazrebi mixedviT, swored misi heterogenuroba xdis SeuZlebel Teoriuli bazis Seqmnas. am mosazrebi momxreTa azriT, socialuri samuSao praqtikaSi SerCeviT mimarTavs iseT profesiul disciplinebs, rogoricaa samarTali, pedagogika, ekonomika. gamodis, rom socialuri muSakebi unda iyvnen „mini“ samarTlis eqspertebi, „mini“ ganmanaTleblebi, „mini“ socialuri inJinrebi/menejerebi, „mini“ fsiqoTerapevtebi da a.S. bevri kurikulumi socialur samuSaoSi identuria am mxriv. es pozicia aramarTebulia im mxriv, rom ugulebelyofs faqts, rom yvela profesia, gamonaklisis gareSe efuZneba da unda efuZnebodes kidec transdisciplinur codnis bazas, Tu mas aqvs pretenzia, rom aris profesia (Staub-bernaskoni, 2009).

meore pozicia iazrebs socialur samuSaos, rogorc socialuri praqtikis Semdeg meTodTa naerTs: fsiqodinamikuri, biheviortuli, amocanaze orientirebuli, interaqciuli, ekologiuri, komunikaciuri, radikal marqsisituli, antiopresiuli, postmodernistuli advokatoba/gaZlierebis meTods (peini 1991, hou 1998, 1987, stipni da ford 2000, hili, 2005 Staub–bernaskonisTan, 2009). es „modelebi“ ufro xSirad w rmodgenilia

kumulatiuri saxiT, im problemebis gansazRvris gareSe, romlis gadaWrac evalebaT da TiTqos cdiloben. bevri Tvlis, rom maT gareSe SeuZlebelia problemebis gadaWra socialur samuSaoSi. magram radgan es mosazreba nawilobrivi mainc mcdaria, axal-axali modelebi viTardeba. movlenebis fexdafex siarulisavis aucilebelia „modisa“ da koncefciaTa „sezonuri ciklis“ mdevari iyo (Staub-bernaskoni, 2009:10).

socialuri samuSaos konceptualizaciis mesame gzaa misi gansazRvra, rogorc „moraluri profesiisa“ an „eTikuri karierisa“, romelic orientirebulia (jonsi da sxvebi, 2007: 201–202) humanitarul, socialur samarTlinobasa da/an demokratiul faseulobebze. am ideologiis safuZvelze Semnili praqtika „marTebuli“ eTikuri mrwamsisa da saqcielis garantori unda iyos da akritikebdes iseT sazogadoebriv ideologias, romelic emyareba kapitalizms, paternalizms, patriarqatsa da neo-liberalizms. aq ki jansari sabaziso codnis faseulobebiTa da moraliT Canacvlebis riski Cndeba. es Sexeduleba ki socialur muSakebs

111

araswori empiriuli rwmeniT aRavsebs, rom TiTqos isini yovelTvis arian istoriis „karg“ mxares (soni, 2009:10).

meoTxe pozicia warmoadgens makroTeoriuli midgomebis „mniSvnelovan socialur Teoriebs“, romlebic efuZnebian zogad, abstraqtul koncefciebs: parsonis struqturul-funqciur Teorias, marqsis Teorias, an ufro axal kritikul Teoriebs, rogoricaa frankfutis skolis (habermasi), bekis riskis sazogadoeba, lumanis socialur sistemaTa Teoria, fukos socialuri institutebis kritikuli analizi da a.S. umravlesi am avtorisavis (burdos garda), socialuri samuSao aris socialuri praqtikis pawawina, marginaluri, uaryofiTi magaliTi. am Teoriebs akliat adamianis kompleqsuri Teoriuli xedva. maTi azrit, yvela uaryofiTi Sedegi naturalisturi da sainjinro mecnierებებისagan dawyebuli evgenikuri debatebit damTavrebuli momdinareobs sakoncentracio banakebidan (Staub-bernaskoni 2009:11).

mexuTe midgoma socialuri samuSaos heterogenurobis Sesaxeb amtkicebs, rom erTaderTi SesaZlo midgoma Teoriis Camosayalibebblad aris ekleqtikuri midgoma, romlis mixedviTac „yvelaferi gamodgeba“ Tu „imuSavebs“ pozicia, romelic gamyarebulia postmodernistuli, epistemologiuri Teoriebit, romlebic efuZneba WeSmaritebisa da aseve neoliberaluri midgomis nazav Teorias (Staub-bernaskoni, 2009:11). yvela am mosazrebas akliat socialuri samuSaos arsis gaazreba, rac ontologiuri Secdomaa an ar ZaluZs profesiuli Teoriidan wamoWrili epistemologiuri sakiTxebis garkveva, rogoricaa cvlilebis an qmedebis sistemebis aRwera, ganmarteba, Sefaseba, gansazRvra, saWiro resursebi da qmedebis gzamkvlevis SemuSaveba cvlilebis mxardasaWerad.

warmodgenili midgomebis sapirispird, lavloki da sxvebi (2004) warmoadgenen ufro integrirebul midgomas „socialuri samuSaos disciplinisa da profesiis“ Sesaxeb. maTi midgoma „Ria samkuTxeds“ warmoadgens, romelic Sedgeba Teoriisagan, [...] kvlevisa da praqtikisagan, an „gamoyenebit socialur mecnierebas damatebuli socialuri samuSaos faseulobebi da unarebi“ dakavSirebuli dinamikurad (Staub-bernaskoni, 2009:11). soidani (1999) fiqRTa am mimdinareobas ufro sistemurad mihyveba ambobs ra, rom socialuri samuSas arsi, rogorc mecnieruli disciplinisa da profesiisa aris „mis ganzraxvaSi gaaerTianos Teoria, cvlilebis programebi da qmedebis agentebi“ (op. cit.:7). es aris ZiriTadi mecnieruli midgoma, romlis mizania daakavSiros Semdegi elementebi: individis Sesaxeb Teoria, rogorc biologiuri, fsiqikuri da socialuri arsebisa, rogorc sxvadasxva socialuri sistemebis wevri; sazogadoebasa da kulturas da individsa da sazogadoeba/kuturas Soris urTierTobis Teoria; politikis an programis, rogorc prob-

112

lemuri situaciebis cvlilebis sqema; da adamianTa jgufi, maT Soris profesionalebis, romlebic CarTulebi arian socialuri organizaciis sxvadasxva formebsi (socialuri momsaxureba, socialuri moZraoba, socialuri qselebi) da romlebsac aRebuli aqvT valdebuleba es cvlileba ganaxorcielon sfecifikuri meTodebit.

gansxvavebuli poziciebia socialuri samuSaos mecnierul midgomebsa da profesiul praqtikas Soris urTierTkavSirisadmic. erTi midgoma aqcents akeTebis obieqturi axsnisa da subieqturi gagebis dualizmze (overmani, 1996), amtkicebs ra rom gonebrivi procesebis interpretacia auxsnelia. meore pozicia amtkicebs, rom mecniereba da praqtika, rogorc organizebuli socialuri sistema, gansxvavebulsa da SeuTavsebel logikas emyareba (StiCvi, 1994, uinkleri, 1995): pirveli WeSmaritebas eZiebs, meore ki efeqtianobas. gamodis, rom praqtikosi Seborkilia sistemis efeqtianobis logikIT, rac niSnavs, rom mas ar Seswevs unari gardaqmnas mecnieruli axsna qmedebis da/an codnis da principebis efeqtian saxelmZRvanelo saSualebad realobis cvlilebisa da problemebis gadaWrisavis. arada, fenomenologiuri, ganmartebiT da normatiuli codnis transformacia qmedebis gzamkvlevad yvela profesiis warmomadgenelTa umTavresi amocanaa iqneba es Terapevti, arqiteqtori, fizikosi, menejeri Tu socialuri muSaki (banji, 1995, bormani, 2005; Soni, 1983). es midgoma, soidanis midgomasTan erTad (1999) ayalibebis socialuri samuSaosadmi xedvas, romelic ar gamoyofs mecnierul Teorias praqtikis meTodebisagan da rac kidev ufro problemuria, legitimurs xdis dapirispirebas praqtikasa da praqtikis Teoriasa da mecnierul Teorias Soris, SesaZloa am ukanasknelis ugulebelyofis xarjze, rogorc arasaimedo, arasaWiro da araefeqtiani. [...]

meri riCmonid da jein adamsi: socialur samuSaos ori mTavari Teoriuli tradiciisaken gzis gakafva

socialuri samuSaos Teoriuli ideebis (soidani, 1999) sadaved ori klasikuri Teoretikosis kontribucia miiCneva: meri riCmondisa (1917) da jein adamsi (1902). riCmondi individsa da mis pirovnul maxasiaTeblebsa da daukmayofilebel saWiroebze apelirebs kontretul socialur garemoSi. igi socialuri problemebis ZiriTad wyarod adamians miiCnevs da misi cvlilebis programa srulad adamianzea orientirebuli, amitomac SemTxvevaze muSaoba

misTvis cvlilebisaTvis brZolis mTavari meTodia. adamsi ki sazogadoebis struqturul da kulturul mowyobaze amaxvilebs yuradRebas da maT zemoqmedebaze individze da pi113 riqiT. amitom struqturuli cvlilebisaTvis brZolaa misTvis br Zolis erTaderTi marTebuli gza. [...]

socialuri samuSaos sxvadasxva Teoriebi da meTodebi, Semdeg max-asiaTeblebze dayrdnobiT: individis, individebs Soris interaqciis, da individsa da sazogadoebas Soris urTierTkavSiris fonze. individze orientirebuli Teoriuli da praqtikuli midgomebi

es midgomebi konceptualurad gacilebiT SezRudulia, vidre riCmondis kontribucia individTan muSaobaSi. isini fukusireben intra– fsiqologur meqanizmebze da ar aqceven yuradRebas socialursa da kulturul zegavlenebs (peoni, 1991).

fsiqodinamikuri koncefcia da fsiqoanalitikuri Teoria: riC-mondisa da salomonis kontribuciis Sedegad am tipis Teoriebi Zlier ganmartebiT Teoriebad iqcnen praqtikul saqmianobaSi (holisi, 1964). isini froidis fsiqoanalitikur Teorias efuZnebdnen, libidosTvis instrumentaluri mniSvnelobis miniWebiT ZiriTadi fizikuri da seqsualuri saWiroebebis dakmayofilebisaTvis da idis, egosa da superegos ganviTarebis fazebiT. am procesSi problemis warmoqmni mizezi aris konflikti idsa da superegos Soris. Sedegad miRebuli SfoTva Tavdacvis meqanizms warmoqmni, romelic xels uSlis realobis aRqmas. florens holins (1964) mier socialuri samuSaos praqtikaSi adaptirebulma fsiqoanalitikurma Teoriam ganaviTara urTierTobebis mdgradobis, SfoTTan gamklavebis teqniki, dabali TviT–Sefasebis da TviT–dajerebis naklebobis koncefciebi. misi ZiriTadi fokusic individi iyo.

socialuri muSakis rolia grZnobebis, Sexedulebebis interpreta-cia, resursebis miwodebisa da mopovebis, mediatorisa da damcvelis funqciis Sesruleba.

114

sazogadoeba SeiZleba ar iyos srulyofili, magram socialuri muSakis funqciaa daexmaros adamians misi problemebis gaanalizebasa da gadaWraSi, realisturi – SfoTisagan Tavisufali persptqivis ganviTarebaSi da masTan adaptirebaSi. am Teoriebis momdevno ganviTareba gamowveuli iyo grZel-vadiani fsiqodinamikuri da direktivas moklebuli meTodebiT ukmayofilebiT, radgan isini xelmiuwwdomeli iyo dabali klasisaTvis.

qceviTi Teoriebi da socialuri samuSaos meTodebi warmoiSva eqsperimentuli qceviTi fsiqologebsagan, romlebic akritikebdnen difuziur, Znelad testirebad fsiqoanalitikur Teoriebs (hau 1987:82– 95). beneficiaris qceva ganixileba, rogorc brazsa da agresiasTan gamklavebis unari sxvadasxva situaciaSi. qmedebaze–dafuZnebuli koncefciebi moicavs

stimulebze reagirebis klasikur koncefcias. socialuri muSakebi unda muSaobdnen individis qcevisa da am qcevis socialuri Sedegebis urTierTqmedebaze, sasurveli qcevis gaZlierebasa da arasasurvelis aRkvecaze. mTavari mizania Sesafersi roluri qcevis gamomuSaveba rogorc mSoblis, moswawlis, daqiravebulis da a.S.

kognituri Teoriebis (goldSteini, 1981) mixedviT, adamiani realobisa da problemebis sakuTar versias agebs sakuTar codnaze dayrdnobiT. stimulebis transformacia xdeba cnobierebis, yuradRebis, aRwerisa da interpretaciis procesis qcevaSi asaxviT. SesaZloa arsebobdes konflikti TviT–aRqmasa da sxvebis mier individis an qcevis aRqmas Soris. socialuri muSakis amocanaa iseTi sakiTxebis Seswawlis strategiis mxardaWera, rogoricaa diskriminacia, koncefcii formireba, faseulobebis Camoyalibeba da problemis gadaWra, rac dRiuris/Canawerebis saSualebiT warmoebs. socialuri muSaki konfrontacias uwevs beneficiars SeuTavseblobebisa da fiqris alternatiuli msvlelobis SeTavazebis gziT. mTavari mizania imis danaxveba, rom arasasurveli da problemuri situaciebi SesaZloa ar aris racionaluri, magram unda gamoswordes racionaluri da empiriuli midgomiT.

amocanaze-orientirebuli socialuri samuSao (reidi da epSteini, 1972) miznad isaxavs fsiqodinamikuri socialuri samuSaos xangrZlivi mxardamWeri urTierTobis racionalurad dagegmili „mokle–vadiani TerapiiT“ Canacvlebas. is Tavis meTodebad uaryofs sfecifikur fsiqologur an sociologur safuZvlebs, radgan araviTar Teorias ar ZaluZs im mravalferovani problemebis adekvaturad axsna, ris winaSec socialuri samuSao dgas. centraluri mniSvnelobisaa is problemebi da aspetebi, romlebsac adamiani miiCnevs problemurad da surs maTi Secvla. am Teoriis mixedviT, adamianis problema miRebulia, rogorc mocemuloba, romelic pragmatulad unda gadaiWras.

Zlieri mxareebis ganviTareba (salibi, 2002) da gadawyvetilebaze orientirebuli midgomebi. siZliere da moqniloba danaxulia, rogorc problemebis gadalaxvisaTvis aucilebeli resursi. „Sizofreniki“, romelic msxverplad iyo miCneuli axla miiCneva „Sizofreniisagan gadarCenilad“, romelmac gadarCenis saocari unarebi ganiviTara. am

115

praqtikis mTavar amocanas problemasTan gamklavebisaTvis warmoadgens fiqrsa da qcevaSi mcire cvlilebis ganxorcieleba. Zlier mxareebze fokusirebuli mosmena mTavari meTodia, da moicavs erToblivad dakvirvebas, aRmoCenas, rac imedis grZnobisa da axali qcevis cdix waxalisebas emsaxureba. am modelis problema imaSia, rom Teoria da praqtika gansazRvavs specifiku fsiqologur problemas (SfoTi, uaryofiTi TviT–aRqma, araadekvaturi qceva da a.S.). Tu mxolod erTi problemaa identificirebuli, sicialuri samuSao seriozuli fsiqologiuri, socialuri, ekonomikuri an struqturuli problemebis ugulebelyofis riskis winaSea. sxvagvarad Tu vityviT, saWiroa piriqiT procesis warmoeba – gamokveTilma problemebma unda gansazRvron meTodis arCeva.

es ori bolo meTodi „swrafi SekeTebis“ versiebia socialur samuSaoSi da akliat ganmartebiTi Teoriebi (jeimisi lovlokTan da sxvebTan, 2004). maTi gamoCena „meTodTa bazarze“ emTxveva neo-liberalizmis hegemoniis dasawyiss aSS-Si, gaerTianebul samefoSi, avstraliaSi da evropasi, romlis ganviTarebac socialuri momsaxurebebis neo-klasikuri ekonomikis diskusiiTaa gaJRenTili da sabazro da menejmentis koncefciebsia fesvgamdgari. isini iTxoven keTildReobis sistemisa da misi paternalizmisagan gaTavisuflebas, socialuri momsaxurebebis momxmarebelTaTvis arCevanis Tavisuflebas, rac simetriul interaqciaSi gamoixareba socialur muSaksa da beneficiars Soris da am ukanasknelis srul Tavisuflebas gadawyetilebis miRebisas. ganmartebisa da diagnostirebis gareSe, es cnebebi empiriul safuZvels mokebulia. da amave dros, maT mivyavarT de-profesionalizaciis procesisaken, da profesiuli socialuri muSakebis organizaciuli da administraciuli SemTxvevis mmarTveli socialuri muSakebis Canacvlebamde socialuri keTildReobis mraval sferoSi.

interaqciaze, komunikaciaze an individebs Soris qselebze orientirebuli Teoriebi da meTodebi

es Teoriebi cdiloben gascdnen individze orientirebul midgomebs

116

da moicvan misi garemosTan urTierTobisa da sxva individebTan komunikaciis aspektebi, erTgvarad meri riCmondis konceptualur midgomas vubrundebiT. Teoriisa da praqtikis ZiriTadi areali moicavs socialuri muSakis muSaobas ojaxebTan, jgufebTan, rogorc organizaciis qve- sistematan. zogierTi Teoriuli midgoma aqcents fsiqodinamikur Teoriaze akeTebis, zogierTi ki qceviT Teoriaze; maTi umravlesoba mainc simbolur interaqcias da rolur molodinzea fokusirebuli, gansakuTrebiT iarliyis mikvrasTan, stigmatizaciasTan, dadanaSaulebasa da eqskluziasTan mimarTebiT (midisa da gofmanis naSromebi). Tumca, aqcenti aseve keTdeba socialuri muSakebisa da sxva „adamianTa damxmare organizaciebis“ profesionalTa mier stigmatizaciisa da marginalizaciis sakiTxebze.

tranzaqciuli analizi cnobili midgoma socialur samuSaoSi ojaxebTan. is eyrdnoba fsiqodinamikur Teorias da xazs usvams pirovnebebis egoebis Soris interaqcias (berni, 1961, 1964), rodesac tranzaqcia moicavs sxvadasxva egos mdgomareobas, problemebs, gaugebrobebs da uaryofiTi iarliyebis mikvras. socialuri muSakis rolia im komunikaciuri modelebis gaanalizeba da Secvala, rac sxva adamians Tavscudad, arakompetenturad, ususrad agrZnobebs. meore midgoma fokusirebulia problematur da paradoqsul komunikaciebze ojaxis wevrebs Soris. amis mxileba xdeba paradoqsuli intervenciiT an problematuri ojaxis wevrebis garSemo arsebuli miTis dangreviT. amas mosdevs ojaxis arqiteqturis, roluri TamaSebis, video Canawerebis, saSinao davalebebis da mediaciis teqnikiis gamoyeneba (kisSt-aSmani da hali, 1993).

socialuri samuSao jgufebTan. fokusirebulia jgufis wevrebs Soris interaqciiT intervenciaz, da amas miiCnevs jgufis da/an organizaciis struqturis da kulturis Sedegad (kisSt-aSmani da hali, 1993: 82-113). jgufis wevrebs igive rolebi aqvT, mxolod mcire cvlileba xdeba ZalTa gadanawilebaSi, an SesaZloa Sromis ganawilebaSi. cvlilebis miznidan gamomdinare, adamianma unda iswavlos grZnobebs, movlenebis irgvliv mosazrebebis, codnis, mxardaWeris da solidarobis ganawileba. momdevno saswavlo procesi gulisxmobs jgufisa da Zalauflebis struqturis monawileobrivi da demokratiuli gziT Secvlas. socialuri muSakis rolia mxardamWeri politikis gatarebiT iyos amocanaze da qmedebaze orientirebuli. aqedan ukanasknels SeuZlia ekonomikuri, socialuri da kulturuli RonisZiebebis gaaqtiureba farTo sazogadoebaSi.

socialuri qselebisa da kooperativebis Seneba. es TeoriaTa nakrebia, romelic socialuri da kulturuli garemos resursebis konceptualizacias axdens ufro mxardamWeri, resiprokaluri samezoblo urTierTobebis an kooperativebis asaSeneblad sazogadoebaSi. erT-erTi magaliTia samuSao adgilebis Seqmna grZel-vadian umuSevarTaTvis, SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebisaTvis, an umciresobebisaTvis, romlebsac mcire Sansi aqvT dasaqmdnen meintrim ekonomikaSi (elseni, 2007). am TeoriaTa problema komunikaciuri

117

midgomebis interaqciaSi mdgomareobs, rac „gacvla-gamocvliT urTierTobazea“ fokusirebuli da Zalian mciredaa dainterebuli individis socio-kulturuli konteqstiT, romelic axdens masze da mis fsiqikaze, interaqciaze, komunikaciaze zegavlenas (burdo, 1983). es midgomebi xSirad azrTa gacvla-gamocvlas gulisxmobs, rac kidev ufro aviwroebis am Teorias. am Teoriis azriT, ar aris saWiro stereotipebis, iarliyebis, cru mosazrebebis da maTi „produqtebis“ – klasizmis, rasizmis, seqsizmis da a.S. ganviTarebis axsna socializaciisa da socialuri stratifikaciis farglebSi. gavcla-gamocvliTi urTierTobis Teoriul koncefciaze fokusirebiT, SesaZloa maTi sistematizacia da integrireba socioekonomikur resursebad (saCuqrebi, fuli an sxva materialuri sikeTeebi); emociur da/an kognitur da fsiqologur procesebad; codnad/ faseulobebad/wesebad; unarebad da socialuri kompetenciebad; am am yvelafris kombinacia. magram ra xdeba roca gacvla-gamocvla asimetriulia, Tu is ar akmayofilebs resiporkalurobis Ria da aRiarebul normas? an is gamoyenebulia stabiluri ZalmomreobiTi urTierTobebis Camosayalibebad?

individis, jgufis da sazogadoebisTvis an maT mier da socialur agentebSi ZalTa gadanawilebaze da socialur cvlilebaze orientirebuli meTodebi.

am Teoriul tradicias jein adamsTan da naWuWis saxlis qalebTan mivyavarT, romlebic iynen feministebis, pacifistebis qomagebi da qal dasaqmebulebTan erTad monawileobdnen profesiuli kavSirebis organizebaSi. dResdReobiT am Teoriebis gaerTianeba SeiZleba radikaluri socialuri samuSaos qveS, rac gulisxmobs struqturul, feministur, neo-marqsistul da antirasistul, antiopresiul, antidiskriminaciul socialur

samuSaos. es Teoriebi 1960-80-ian wlebSi aRorZinda (fuki, 1993, lavareti da fergisoni, 2007). isini akritikeben socialuri problemebis seleqtiur fsiqologiur axsnas, gansakuTrebiT ki nacvlad „gansajaroobisa“ maT pirad problemad ganxilvas; sazogadoebis mier msxverplis dadanaSaulebas; socialuri samuSaos momsaxurebis individualizacias, rac beneficiarTa koleqtiuri qmedebisagan CamoSorebiT xorcieldeba. am argumentebs axlavs socialuri keTildReobis sistemis daundobeli kritika, romelic xazs usvams socialuri saagentoebis gadametebul specializaciasa da fondebis Semcirebas; am saagentoebis meinstrimis warmomadgenlebis mier marTvas, aq dasadgurebul biurokratias da „RaribTa moTaflvas“. maTi azriT, keTildReobis sistema mmartveli klasis msaxuria da ar exmareba muSaTa klass da marginales.

profesorTa jgufma marqsisstul filosofias mimarTa socialuri samuSaos „WeSmariti“ miznis Sesaxseneblad: moaxdinos socialuri cvlilebebi (holSteini da meinholdi, 1973, leonardi, 1975, galperi, 1980, lavareti da fergisoni, 2007). gavrcelbuli Teoriuli hipoTeza iyo, rom momsaxurebis mimRebebs – Raribebs, dausaqmeblebs, qalebs (gansakuTrebiT ki martoxela dedebs), afro–amerikelebs da a.S. – unda emoqmedaT racionalurad Taviani WeSmariti interesebis dacviT, rogorc ki gaaanalizebdnen, rom maTi problemebis WeSmariti mizezi Tavad ki ar arian, aramed diskriminaciuli, eqsploataciuri da opresiuli socialuri struqturuli da kulturuli mocemuloba. meores mxriv, socialuri muSakebi ar unda xarjavdnen Taviani drosa da energias beneficiaris qcevis Secvlaze mxolod imisaTvis, rom is gaxdes e.w. normis standartis mimdevari.

struqturulma Teoriam da socialurma samuSaom gaafarToves ekonomikuri faqtorebiT SemosazRvruli es midgoma da moicves usamarTlobis, diskriminaciisa da Cagvris urTierTdamokidebuli faqtorebi (alinski, 1971, moriu, 1990, mulali, 1997). am Teoriis mixedviT, kapitalisturi makrosocialuri struqtura gansazRvravs cxovrebis Sansebs iseTi socialuri kategoriebis mixedviT, rogoricaa klasi, rasa, genderi, seqsualuri, religiuri Tu eTnikuri niSnebi. TiToeul kategorias Tavisi „mowyvladi individebi da jgufebi“ hyavs, romlebic arian socialuri samuSaos momsaxurebis potenciuri da faqtiuri momxmareblebi. swored ZalTa urTierTobis/zegavlenis gadanawileba socialur saagentoebis, socialur muSakebsa da beneficiarebs Soris eqceva am Teoriis gansjisa da dakvirvebis samizneSi.

socialuri muSakebis sxvadasxva mowyvlad jgufebTan muSaobis sami mimarTuleba ikveTebe: pirvelia, Zalian kritikuli, opresiuli kapitalisturi sistemis nawili, romelic akontrols muSaTa klass, martoxela dedebs da a.S. da maT argebs dasaqmebis moTxovnebs; meore, socialuri cvlilebis qomagi, romelic cnobierebis amaRlebas da sazogadoebis organizebasa da koleqtiur qmedebas uwyobs xels; mesame, orive, rogorc kapitalizmis, patriarqaluri da rasistuli sazogadoebis agenti da amave dros ganzrax an uneblieT cvlilebis gamtari axali perspeqtivebis, codnis, Zalauflebis gadamcemi, rac muSaTa klass, sazogadoebas da marginalur adamianebs sWirdebaT imisaTvis, rom moaxerxon TviT-organizeba da miznis miRweva. [...]

integraciisaken Itolva: sistemuri Teoriis oTxi talRa (hilisTan, 2005)

socialuri samuSaos mravali Teoriis arsebobam garkveul daskvnebamde migviyvanes: erTi aris is, rom davnebdet Teoriebis am simravles da socialuri muSakis subieqtur gadawyvetilebas mivandoT arCevanis gakeTebe; meorea integrirebuli Teoriuli CarCos monaxva disciplinisa da profesiisaTvis, romelic sxvadasxva „modelebis“ kontribucias daafasebs da gamoiyenebs maT konkretuli socialuri problemis gadasawrelad. rogorc SpeCtma da vikerna (1979) aRniSnes, es niSnavs, rom „unitaruli midgoma“ rogorc ganmsazRvrela ganacxadi (op. cit.: 16) iluzorulia. am avtorebis mcdeloba socialuri SemTxvevis marTvis, jgufuri samuSaos, saTemo samuSaos integrirebisa sruldeba TaviT, romlis saxelwodebaa „arasruli profesia“ (op. cit.: 219–232). sxva Zalisxmeva mimarTuli gamoZebnos Teoriuli safuZveli, romelic gaaerTianebs individis, socialuri interaqciisa da sazogadoebis Sesaxeb Teoriebs SegviZlia ganvsazRvroT „sistemur Teoriad“. oTxi aseTi Teoriaa:

zogadi sistemebis Teoria (bertalanfi, 1968, herni, 1958; pinkusi da minahani, 1973, goldSteini, 1973). am Teoriis gamowveva iyo individualisturi midgoma meoce saukunesi. pirveli sistemis Teoretikosi socialur samuSaoSi (herni, 1958) iyenebda biologiursa da kibernetikul koncefciebs, rogoricaa homeostati, entropia, ukukavSiri individebis saWiorebebis, situaciebis aRwerisa da socialuri samuSas praqtikis miznebisatvis. „uryevi mdgomareobis“ an individsa da sazogadoebriv sistemebis Soris balansis SesanarCuneblad, areulobis arideba aucilebeli winapirobaa zrdisa da ganviTarebisatvis. am Teoriis kritika yuradRebas amaxvilebs imaze, rom koncefciebi, romelsac is iyenebs asaxavs meqanikur, adamianis ara-humanur bunebas da viwro fokusi aqvs individsa da mis garemoze. is amitom marcxdeba makro struqturTan gamklavebaSi da did mniSvelobas sistemis SenarCunebas aniWebs da mis funqcionirebas pozitiur miznad miiCnevs. ojaxis sistema, magaliTad, ucvel mdgomareobaSi unda SenarCundes patriarqaluri dominaciisa an msoblebis mxridan Zaladobis miuxedavad.

kompleqsuri sistemaTa Teoria (bolandi da aTerToni, 1999, voreni da sxvebi, 1998, lumani, 1984). maSin roca zogadi sistemaTa Teoria sistemebis funqcionirebis stabilurobis ideas iziarebs, kompleqsuri sistemaTa Teoretikosebi amtkiceben, rom cvlileba, rogorc „deterministuli qaosi“ – sistemis normaluri gamoxatulebaa. is umjobesdeba im momentebis saSualebiT, rodesac sistema erTi rTuli mdgomareobidan meoreSi gadadis. socialurma muSakebma unda Seafason da gamoiyenon es momentebi socialuri samuSaos miznebisaken gadasarTvelad. am Teoriis kritikosebi amtkiceben, rom qaosis Teoriebi Tavdapirvelad maTematikaSi da fizikaSi, TermodinamikaSi da kibernetikul inJineriaSi warmoiSva – da SezRudulia maTi adamianisa da sazogadoebisatvis gamoyenebis areali. TviT-organizebisa da TviT-gatanis ideis gavrcobiT germaneli sociologi nikolas lumani aviTarebs diferenciaciis sociologiur Teorias

Tanamedrove sazogadoebaSi parsonisa da diurkgeimis tradiciis mimdevrobiT. am Teoriis mimdevrebi socialur samuSaoSi (bakeri, 1994, merteni, 2000, bomsi da Seri 2000) amtkiceben, rom socialuri problemebi warmoiqmneba xalxis eqskluziiT iseTi socialuri sistemebidan, rogorcaa ojaxi, ganaTleba, ekonomika, politikuri da kulturuli sistemebi. daarsda axali naxebrad-avtonomiuri socialuri keTildReobis sistema, romelic muSaobs gariyulebis reinkluziaze an, Tu es ar aris SesaZlebeli, maT marTvasa da administraciaze.

am Teoriuli midgmis kritika isaa, rom individebi arian mxolod socialuri sistemis stabilizaciis funqciis matarebelni. maTi subieqturoba, maT mier maTive situaciisa da cxovrebi interpretacia, ar aris Teoriuli interesis sagani. diurkgeimis mixedviT, am Teoriis mizania axsnas „socialuri“ da „socialuri faqtebi“. socialuri samuSaos Teoretikosebi, romlebic am tradicias misdeven aRniSnaven, rom am midgomas cota aqvs saerTo socialur samuSaosTan; is mxolod iZleva orientacias socialuri mdgomareobis Sesaxeb, romlis farglebSic xorcieldeba socialuri samuSao. is iribad axdens efeqtiani SemTxvevis marTvis legitimacias, romelic amtkicebs, rom daxmarebis procesSi ndobis damyareba zedmeti da arasaWiroa.

ekosistemebis perspeqtiva (germani da gitermani, 1996, bronfenbren-eri, 1979). es Teoretikosebi iyeneben ekosistemebis cnebas nawilobriv, rogorc metaforas tranzaqciul cvlilebaze fokusirebisaTvis. maTTvis, problema warmoiqmneba, rodesac adamianis garemosa da mis saWiroebesba da unarebs, uflebebsa da miswrafebebs Soris SeuTavseblobaa. ZiriTadi koncepcia emyareba zrdis, ganviTarebisa da normaluri funqcionirebisaTvis saWiroebebis dakmayofilebas. cvlilebis mcdeloba fokusirebulia tranzaqciebze, nacvlad individis socialuri funqcionirebis ganyenebuli gaumjobesebisa.

socialuri samuSaos praqtika (germani da gitermani, 1996) xazs usvams „resiporkalurobaze“ damyarebul partniorobas da „sococxlis stresorebis“ Sefasebas erTi 120

sistemidan meoreze gadasvlisas (ojaxidan skolaSi, skolidan samuSaoaze) iseve, rogorc Zlieri mxareebisa da unarebis gamovlenas, magaliTad „ekorukis“ gamoyenebiT, romelic vizualurad warmoadgens mikro, mezo da makro sistemis mini models (bronfenbreneri, 1979), romelsac ganvixilavT beneficiarTan. socialuri muSakis rolia cvlilebis xelSewyoba, rogorc mikro, aseve mezo da makro doneze, ramac xeli unda Seuwyos individsa da socialur garemos Soris tranzaqciebs da identificireba moaxdinos an Seqmnas mxardamWeri sazogadoebrivi qseli. organizaciul doneze (skola, samuSao, socialuri momsaxurebebi da a.S.), advokatoba unda iyos gamiznuli politikis Secvlisaken Tu is beneficiaris interesebis sawinaaRmdegoa. amas ki sWirdeba iseTi unarebi, rogorciaa koaliciis Seneba, lobireba, testireba da a.S. miuxedava imisa, rom es Teoria ufro axlosaa socialur samuSaosTan vidre wina ori, mas mainc akla is rac zeviT ganvixileT, rogorc „struqturuli socialuri samuSao“.

sistemis filosofია da sistemuri Teoria, rogorc socialuri sa-

muSaos mecnieruli safuZveli (banji, 1974–84, banji da maneri, 2004, obreCti, 2001, 2005, Staub-bernaskoni, 1991, 2005, 2007a, 2009b, 2009c, giaseri, 2009, klaseni, 2004, bormani, 2005, holStein-brinkmani da Staub-bernaskoni, 2005). es midgoma sistemur Teorias miiCnevs integrirebul Teoriul CarCod socialuri samuSaos rogorc disciplinis, aseve mecnierebisaTvis. upirveles yovlisa, sistemuri Teoriis danawevreba fizikis, biologii, kibernetikis da a.S. problematuri da mcdari forma aRmoCnda Teoriuli reduqciisa, magram man gaikvala gza ufro adekvaturi, ara-reduqciuli, evoluciuri sistemuri xedvisaken. socialuri samuSaos disciplinis TvalsazrisiT, sistemuri Teoria fokusirebs transdisciplinuri biologii, fsiqobiologii, fsiqo-socialuri da socialur-kulturuli (maT Soris politikuri da ekonomikuri) struqturis aRwerasa da axsnaze. [...] socialur samuSaos saqme aqvs individebTan, romelTa saWiroebebi, grZnobebi, fiqrebi, faseulobebi, survilebi, imedebi, gegmebi da swavlis unari emsxverpleba diskriminaciul da opresiul socialur sistemებსა და კულტურულ გარემოს. es individebi arian socialuri sistemis wevrebi – ojaxidan dawyebuli msolfio sazogadoebiT damTavrebuli. tranzaqciebi individebs Soris, rogorc socialuri sistemis wevrebisa, SeiZleba iyos TanamSromlobiT, konkurentuli, konfliqturi, eqsploatatoruli an destruqciuli. klasi, genderi, „rasa“, umciresobis statusi (religiaze, eTnikurobas, fizikur garegnobaze/SesaZleblobebze/SezRudulobaze, an seqsualur orientaciaze) da danaSauli/Zaladoba nebismieri formiT yvelaze cnobili socialuri problemebia, romlebtanac socialur samuSaos aqvs Sexeba. es exeba mowvyvlad individebsa da jgufებს, romlebic moklebuli arian resursebs, Zalauflebas, samarTlianobas, Rirsebas, maTi adamianuri saWiroebebi daukmayofilebelia da maTi adamianuri uflebebi Selaxuli (Staub-bernaskoni, 2008). istoriulad, mosaxleobis segmentebi, romlebtanac socialur muSakebs uwevT muSaoba, arian individebi, ojaxebs da sazogadoeba, romlebic dabal socialur fenas miekuTvnebian socialuri sistemis stratifikaciaSi, romlebsac ar miuwwdebaT xeli an uaryofilni arian ukve kargad dafuZnebuli profesiebis warmomadgenlebis mier da/an maT

121

seriozulad ar aRiqvamen politikosebi. rogorc profesia, socialuri samuSao efuZneba socialuri problemebis transdisciplinur aRwerasა და axsnas mecnierulad dasabuTebuli samoqmedო saxelmZRvanelო principebis ganviTarebis mizniT (meTodebi, strategia), saR azrsa da intuitiur gansjasTan erTad. misi aqtorebi unda xelmZRvanelobდნენ keTildReobis, emansipaciis, socialuri samarTlianobისა და uflebadacviTi principebiT meta-eTikur doneze. rogorc ki am faseulobebis aRsrulebis sakiTxi dgeba dRis wesrigSi, SekiTxa politikuri mandatis mqone profesiaa Tu ara socialur samuSao azrs kargavs. specialuri qmedebisaTvis Teoriebis (meTodebis) SerCeva unda xdebodes im problemebis mixedviT, romlebsac gadaWra sWirdebaT da ara piriqiT. [...] istoriulad, socialuri samuSao da socialuri politika integrirebuli iyo socialuri qmedebis mravaldonian koncepciaSi (ixileT jein adamsის naSromebi). dRevandel ukiduresad mravalferovan Tanamedrove sazogadoebaSi, vinme romc Seecados socialuri samuSaosa da socialuri politikis gamijvnis Teoriul doneze axsnas, erTi cxadi da ucvlelia: orives mizania socialuri sakiTxebs gadaWra. socialuri muSakebi, rogorc „mecnierebaze dafuZnebuli, gonieri praqtikosebi“ da klientebi TavianTi cxovrebiTa

da problemebiT erTad cdiloben problemaTa diagnostirebas, axsnas, faseulobebze da miznebze Camoyalibebas, resursebis moZiebas da moqmedebis gzebis gamonaxvas. amis gakeTeba ki SesaZloa demokratiul-monawileobrivi gziT (adamsi, 1902). isini erTad afaseben TavianTi gadawyvetilebebis Sedegebs, raTa ukeTesi gadawyvetilebebi miiRon miznis misaRwevad. socialur samuSaos, rogorc disciplinas da profesias ara mxolod ormagi

mandati aqvs – mediatorisa klientsa da sazogadoebas Soris [...] (boniSi da loSi, 1973). mas aqvs sammagi mandati, mesame ganzomileba profesikul erTobas warmoadgens da Sedgeba [...] mecniერul safuZvelze ganviTarebuli saxelmZRvanelo principebisa da specifikuri profesული eTikisagan.

123

VII socialuri samuSaos modelebi

ra aris socialuri samuSao?

wina TavebSi warmodgenili iyo socialuri samuSaos Zalian bevr-nairi gageba, Teoriisa da praqtikis mikro donidan dawyebuli, makro doniT¹⁹ damTavrebuli. Tumca, Cven ar gvisaubria im sakamaTo sakiTxebze, romlebic arsebobs am saqmeSi da romelic exeba procesis arss; imas, Tu raze unda iyos es samuSao ZiriTadad fokusirebuli, intra da interpirovnul sakiTxebze, Tu socialur sistemebsa da struqturebze? ramdenad SeiZleba kamaTi imaze, Tu ra aris socialuri samuSao? CrdiloeTis qveynebSi gadasaxlebuli Itolvilebis posttravmul konsultireba da Terapia, samxreTis qalagebis Rataki gareubnebis binadrebis siRaribis daZleva, garemos menejmentis programebi aziasa da afrikaSi – aris Tu ara yovelive zemoCamoTvliili socialuri samuSaos praqtikis sfero. gvexmareba Tu ara saerTaSoriso socialuri samuSaos gaTvaliswineba, zogadad socialuri samuSaos gagebaSi? amgvar msjelobas im kiTxvamde mivyavarT, romelic socialur samuSaos imTaviTve tanjavda, XIX saukunidan moyolebuli. es kiTxva ki aseTia – socialurma samuSaom socialur sakiTxebze da adamianis saWiroebebze mikro doneze unda izrunos, Tu makro doneze. romeli midgoma gamoxatavs mis mTavar arss?

socialuri samuSaos ganmarteba, romelic saerTaSoriso donezec gamosadegi iqneboda, garkveulwilad rTuli aRmoCnda. 2000 wels socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis (IFSW) da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociaciis (IASSW) erTobliv sxdomaze aseT ganacxadze SeTanxmdnen:

socialuri samuSaos dargi, keTildReobis gaumjobesebis mizniT, xels uwyobs socialur cvlilebebs, adamianTa urTierTobis problemebis mogvarebas, xaxis gaTavisuflebasa da gaZlierebas. adamianis qcevisa da socialuri sistemebis Teoriis gamoyenebiT, igi ereva adamianisa

127

da misi garemomcveli samyaros urTierTobaSi. adamianis uflebebisa da socialuri samarTlianobis principebi fundamenturia socialuri samuSaosTvis (IFSW/IASSW. 2000,2001).

es sami rTuli winadadeba gvawodebs rigs mniSvnelovani ideebisa saerTaSoriso socialuri samuSaos Sesaxeb. pirvel rigSi, adasturebs, rom mikro da makro perspeqtiva, orive umniSvnelovanesia praqtikis miznebis ganmartebisas. Tu ki saboloo mizania adamianebs gaZliereba da im garemoebebidan daxsna, romelic xels uSlis maT keTildReobas, maSin aseve mniSvnelovania socialuri muSakis saqmianoba adamianTa urTierTobis problemebis mogvarebisTvis da socialuri struqturis gaumjobesebisTvis. meore ki gaxlavT ganacxadi, rom

Teoriebi, romlebic praqtikis safuZvels qmnian orive perspeqtivas gulisxmobs-mikro donis perspeqtivas (adamianis saqcieli) da makro donis Teoriebs (socialuri sistemebi).

miuxedavad mcdelobisa, rom es ganmarteba yovlismomcveli yofiliyo, mas SeqmnisTanave bevri mowinaaRmdege hyavda saerTaSoriso organizaciebSi (kerZo saubrebidan). is dRemde sirTulebs uqmnis Cvens kolegebs, romlebic Tvlian, rom amgvari ganmarteba saTanadod ver asaxavs socialuri samuSaosTvis maT qveyanaSi wayenebul moTxovnebs. ufro metic, saerTaSoriso socialur samuSaoze saubrisas, SeiZleba cota gaurkveveli iyos, rogor dagvexmareba es ganmarteba gaviarzot qveynebs Soris arsebuli socialuri samuSaos praqtika romelime qveynis SigniT ganxorcielebuli socialuri samuSaos praqtikasTan mimarTebiT. amgvarad, SevexeT ra kamaTs mikro da makro perspeqtivebis

¹⁹ sxvagan amave wignSi davadgineT gansxvaveba Teoriisa da praqtikis mikro, mezo da makro doneebis Soris am TavSi gamoyenebulia terminologia, romelic didi xania damkvidrda da, romelic SemTxvevaze muSaobas mikro da TemTan muSaobas an Temis organizebas makro donis sakiTxebad moiazrebs.

Sesaxeb, axla Cven visaubrebT imaze, Tu rogor ukavSirdeba socialuri samuSaos Cveneuli aRqma saerTaSoriso socialuri samuSaos gagebas.

socialuri samuSaos sxvadasxva formebi?

rogorc pirveli Tavis dasawyisSi aRvniSneT, socialurma samuSaom profesii saxe XIX saukunis bolos miiRo da es procesi CrdiloeTis qveynebsi daiwo (lundi, 2004; olsoni, 2007). im periodSi ori mimarTulebiT midoda ganviTareba da orivem Tavisi wvlili Seitana socialuri samuSaos iseT profesia CamoyalibebaSi, rogorc dRes vxedavT. eseni gaxldaT – qvelmoqmedebis organizebis asociaciebi da dasaxlebis saxlebis moZraoba (pari& pari, 1979; peini, 2005). am adreuli formebs gamoZaxili dRemde SeiniSneba (Sesabamisad) mikro da makro midgomebis Cveneul gagebaSi.

saqvelmoqmedo organizaciebis saqmianoba, arsebul samecniero kvlevebze dayrdnobiT, XIX saukunis bolos Camoyalibda; am saqmianobaSi aisaxa evropuli da amerikuli ideebi imis Sesaxeb, Tu rogor unda davexmaroT (qvelmoqmedebiT) pirovnebebsa da ojaxebs, romelTac aqvT siRaribis, urTierTobis ngrevis, arasaTanado saxovrebis an sxva msgavsi problema. am problemebis saTaved miaCndaT urbanizacia da industrializacia, ramac gamoiwvia qalaqebis masiuri zrda da soflebis gaRatakeba. Tumca, imasac aRniSnaydnen, rom Tu zogierTebi umklavdebodnen aseT garemoebas, sxvebi ukidures sirTulebsa da usaxsrobas ganicdidnen. garda amisa, sjerodaT, rom gaWirvebulTa qvelmoqmedebiT daxmareba metwilad imitom ver xerxdeboda, rom ar arsebobda sistemuri midgoma daxmarebis miwodebaSi. ar iyo SemuSavebuli meqanizmebi, rom imas daxmarebodnen, visac yvelaze metad sWirdeboda, an pirovnebebsa da ojaxebsTvis damatebiTi daxmareba miwodebinaT, romelic saSualebas miscemda maT, meti sargebeli enaxaT am daxmarebidan. amitom scades am xarvezebis gamosasworeblad saTanado midgoma SeemuSavebinaT. es midgoma efuZneboda im urTierTobas, romelic myardeboda qvelmoqmedebis momxmareblebs da SemTxvevebze momuSaveebs Soris, romlebic muSaobdnen saqvelmoqmedo organizaciebSi. idea ki is iyo, rom is, vinc Rebulobda qvelmoqmedebas, ukeTasad moaxerxebda sirTulebis gamklavebis strategiis SemuSavebas da arsebuli resursebis maqsimalurad efeqturad gamoyenebas. qvelmoqmedebisadmi amgvvari „samecniero“ midgoma, zogadad mainc, warmoadgens mikro donis cnebis gaCenas socialur samuSaoSi. daskvnis saxiT, es saqmianoba ZiriTadad Semoifargleboda individualuri midgomiT da socialuri wesrigis sakiTxebiT. bevri analitikosi aseT midgomas politikurad konservatiulad miiCnevs (jonsi, 1983; landi, 2004; peini, 2005; olsoni, 2007).

dasaxlebis saxlebi ki piriqiT, imave socialuri sakiTxebisadmi struqturul midgomaze iyo dafuZnebuli. aseTi daxmarebebi SeiZleba CaiTvalos socialur moZraobad, roca ufro SeZlebuli da formalurad ganaTlebuli klasebis warmomadgenlebi saxovreblad da samuSaod iseT adgilebSi gadadiodnen, sadac siRaribe sayovelTaod iyo gavrclebuli. igulisxmeboda, rom es adamianebi flobdnen socialur resursebs, ara mxolod

finansebs, aramed ganaTlebas da unars gamklavebodnen sazogadoebis Zalian swrafad cvalebad moTxovnebs (es idea SeiZleba SevafasoT, ufro gviandeli socialuri kapitalis koncepcii winamorbedad. magaliTad, ixileT koqsi, 1995.). mizani iyo, rom ganaTlebisa da codnis sxva formebs gaziarebis gziT, mTeli Temi (pirovnebebis da ojaxebs CaiTliT) SeZlebdan socialuri problemebis gadaWras da sakuTari cxovrebis gaumjobesebas. am azriT, dasaxlebis saxlebebuli midgoma SeiZleba SevafasoT, rogorc socialur samuSaoSi makro donis midgomis adreuli safexuri; radganac is efuZneboda socialuri sakiTxebis struqturul gagebas da fokusirebuli iyo socialur cvlilebaze (da ara pirovnebebsi da pirovnebebs Soris damokidebulebis cvlilebaze). amitom, analitikosebis didi nawili mas politikurad radikalurad afasebs (pari & pari, 1979; landi, 2004; olsoni, 2007).

CrdiloeT evropasa da CrdiloeT amerikaSi momxdar industrializacias, urbanizacias da modernizacias, e.w. industriul revolucias, Sedegad mohyva socialuri sakiTxebis gamwvaveba. sayuradReboa, rom swored amis pasuxi iyo „qvelmoqmedebis organizebis“ da „dasaxlebebis“ ideebi. kidev erTi fenomeni, romelic am periods ukavSirdeba aris Tanamedrove profesiebis ganviTareba; magaliTad, samarTlis, medicinis, avadmyofze zrunvis, jandacvis sferos da swavlebis dargebi Zalian gafarTovda (fridsoni, 1994). socialuri samuSaoc, orive zemoxsenebuli formiT, iyo am profesionalizmis gafarToebs monawile (hugmani, 1991; peini, 2005). es ori midgoma adreuli socialuri samuSaosadmi sxvadasxvagvarad iazrebda socialuri sakiTxebis mogvarebisa da xalxis daxmarebis marTebul gzas.

socialuri sakiTxebis mogvarebis gzebs sxvadasxvagvarad xedvaSi imanac Seitana wvlili, rom arsebobda socialuri problemebis mizezebis gansxvavebuli axsna. erTi mxriv, saqvelmoqmedo organizaciebebuli SemTxvevebze muSaobis meTodi koncentrirebuli iyo pirovnebis warumateblobebze (socialuri unaris da moraluri orientaciis TvalsazrisiT). meore mxriv, dasaxlebis saxlebebuli midgoma efuZneboda mosazrebas, rom socialuri problemebis mTavari mizezi aris socialur struqturaSi damkvidrebuli uTanasworoba. amis Sedegad, droTa ganmavlobaSi warmoiSva gansxvavebuli orientirebi intervenciis personalur da koleqtiur formebsi. orma midgomam efeqturad moamzada safuZveli, raTa Tanamedrove socialuri samuSaos Teoria da praqtika gayofiliyo mikro da makro doneebad.

adreuli socialuri samuSaos am orma gansxvavebulma Stom erTo-blivad daafuZna sauniversiteto donis profesiuli ganaTleba da wvrTna, magaliTad, daniaSi, niderlandebSi, did britaneTsa da amerikis SeerTebul StatebSi. miuxedavad amisa, dResac grZeldeba socialuri samuSaos raobis Sesaxeb kamaTi, romelic gamoiwvia gansxvavebam mikro da makro perspeqtivebs Soris (dreikfordi, 2002; peini, 2005; mendesi, 2007; olsoni, 2007). garkveuli TvalsazrisiT, es kamaTi SeiZleba SevdaroT sxva profesiaSi arsebul dapirispirebas imis Sesaxeb, Tu romeli Sto, an saqmianobis aspeqti unda CaiTvalos ufro mniSvelovnad. Tumca, bevri sxva profesiisgan gansxvavebiT, mikro da makro perspeqtivebs Soris sxvaobis xasiaTidan gamomdinare, SeiZleba, miviCnioT erTi „avTentur“ da meore „aranamdvil socialur samuSaod“. bevri mizezis gamo, saerTaSoriso socialuri samuSaos gasagebad metad mniSvelovania am debatebis gaSuqeba. gansakuTrebiT ki, Tu

gvsurs gaviarzot samxretis qveynebsi socialuri samusaos ganvitareba, romelic daiwyo CrdiloeTis qveynebidan ideebis eqsportirebit, rasac mohyva indijenizaciisa da avtentizaciis procesi da debatebis gagrzeleba mikro da makro perspeqtivebs Soris gansxvavebebis Taobaze.

CrdiloeTis qveynebiseuli Tvalsazrisi

CrdiloeTis qveynebis midgoma socialuri samusaosadmi ar aris erTgvarovani. gansakuTrebit unda aRiniSnos, rom amerikis SeerTebul StatebSi socialuri samuSao sxvanairad ganvitarda, vidre sxva inglisurenovan (avstraliaSi, kanadaSi, axal zelandiasa da did britaneTSi) da evropul qveynebsi. aSS–Si socialuri samuSao sxvadasxvaganaa ganTavsebuli. sxva qveynebsi ki arsebobs tendencia, rom es saqme mxolod saxelmwifo keTildReobis institutebma ikisron. garda amisa, msjeloba socialuri samusaos Sesaxeb (e.i. sxvadasxva koncepciebi da ena, romelic gamoiyeneba socialuri samusaos arsis asaxsnelad) sxvadasxvagvaria ama Tu im qveyanaSi, evropis sxvadasxva nawilSi, iseve, rogorc evropasa da CrdiloeT amerikaSi. amis erTi magaliTia is faqti, rom „antirasistuli da antidiskriminaciuli“ qcevis ena, sakmaod gamokveTilad, did britaneTSi Camoyalibda (mag., ix., domineli, 2008; klifordi & burke, 2008). miuxedavad imisa, rom is sakiTxebi, romelsac es ideebi ukavSirdeba, CrdiloeTis yvela qveyanas (da Cveni azrit, mTel msoflios) exeba.

mikro da makro perspeqtivebs Soris xangrZliv dapirispirebasTan dakavSirebit, olsonma (olsoni, 2007) ganacxada, rom axlandeli situacia warmoiSva mikros makroze dominirebis xangrZlivi procesis Sedegad. is amtkicebs, rom amis mizezia socialuri samarTlianobis faseulobis aramarTebulad daknineba profesionalizmisken swrafvis gamo. misi azrit, socialuri samusaos mizani ufro socialuri wesrigis xelSewyoba unda iyos. olsoni fiqrobs, rom Tanamedrove socialuri samuSao zedmetad aris dakavebuli unarebis da codnis Ziebit, romlebic socialur samusaos „avTentur“ profesiad aqceven. SeerTebul StatebSi dasaxlebebis moZraobis da qvelmoqmedebis organizebis sulisCamdgmelebTan mimarTebit, olsoni ambobs, rom am Ziebidan gamomdinare, socialuri samuSao „laparakobs, rogorc jein adamsi da iqceva, rogorc meri riCmondi“ (olsoni, 2007, gv. 60). aq asaxulia profesiuli orientaciis xangrZlivi analizi socialuri samusaos profesiad qcevis saqmeSi (CrdiloeTis qveynebsi da gansakuTrebit, aSS–Si), roca mikro donis praqtikas

130
gansakuTrebuli mniSvneloba eniWeba (ix., mag., elioti, 1993, gv. 22).

olsonis kvlevis mixedvit, socialuri samusaos profesiad Camoyalibeba, nawilobrivi mainc, aris profesiis liderTa gaazrebuli da xangrZlivi fiqris Sedegi. magram mainc ironiulad gamoCndeba, rom am saqmianobis istoria CrdiloeTis qveynebsi mxolod vinmes individualuri Zalisxmevit avxsnaT. sanam sxvebi dawvrilebit aRweren

mavanTa miznebs, Cven gaviarzot zogierTi ufro arsebiti axsna imisa, Tu ratom daukavSirda profesiad Camoyalibebis procesi mikro donis perspeqtivas.

pirvel yovlisa, rogorc aRvniSneT, am qveynebsi socialuri samusaos profesiad Camoyalibebis saqme ZiriTadad saxelmwifo keTildReobis institutebis xelSi iyo. SeerTebul StatebSi ki, romelic am kuTxiT gansxvavdeba CrdiloeTis sxva qveynebisgan, socialuri samusaos didi nawili efuZneba sxvadasxva tipis keTildReobis organizaciebs. bolo aTwleulebis ganmavlobaSi ki aRmocenda kerZo praqtikis didi seqtori. istoriulad arsebobda tendencia, rom socialuri momsaxureba sWirdebaT iseTi saWiroebebis mqone adamianebs, romelTac, rogorc wesi ar SeuZliaT profesionalisTvis sruli anazRaurebis gadaxda.

meorec imis gamo, rom socialuri samuSao, Cveulebriv, saagentoebis mier xorcieldeba, aucilebelia imaze fiqri, Tu ris sakeTeblad unda daiqiraos aseTma saagentom socialuri muSaki? zogierTi organizacia (gansakuTrebit, arasamTavrobo aramomgebiani seqtoridan) qiraobs adamianebs, romlebic imuSaveben socialuri samarTlianobis proeqtze da kvlevebze, ikisreben advokatobis funqcias da gamarTaven kampaniebs, an daexmarebian Tems koleqtiuri sakiTxebis mogvarebaSi. xSirad ise xdeba, rom amgvari saqmianobisTvis, socialuri muSakebis garda, aseve xSirad, SeiZleba daiqiraon iuristi, mecneri sociologi da sxva profesiis warmomadgenlebi (an araprofesionalebi). yvelaze meti socialuri muSaki Cabmulia pirovnebebis da ojaxebsTvis keTildReobis sxvadasxva momsaxurebis mowodebis saqmeSi.

mesamec unda iTqvas, rom socialuri samuSao imave gzas daadga, rasac sxva profesiebi, romlebic emsaxurebian adamianTa saWiroebebis dakmayofilebas; anu socialuri muSakebic cdilobdnen hqonodaT Sesabamisi codna da unarebi, romlis gansazRvra da aRiareba maT saqmianobasa da profesiul mandats met damajereblobas SesZenda. profesiis Camoyalibebis procesebi, romelzec es Tvalsazrisi migvaniSnebs, istoriulad gadajaWvulia sazogadoebis modernizaciasTan. dRevandel samyaroSi faseulobebi da didi ganzraxvebi ar aris sakmarisi imisTvis, rom sajaro sferoSi moRvaweobis ufleba moipovo. amitom, yvela profesia sistemur codnasa da unarebze dayrdnobiT acxadebs pretenzas aseT uflეbaze. garda amisa, rogorc Cans, am bolo dros profesionalizmi naklebad aucilebeli moTxovnaa. neoliberalizmis Sedegad moxda keTildReobis sferos komodifikacia anu Secvla. am Secvlil sferoSi socialuri muSakebi (sxva profesionalebTan erTad) momsaxurebis momwodebelTagan keTildReobis mwarmoeblebad gadaiqcnen. xolo momsaxurebis mimRebni, Sesabamisd – momxmareblebad (hugmani, 1998). iseT qveynebsi, rogoricaa avstralia, kanada, axali zelandia da didi britaneTi Temze orientirebuli makro donis praqtikis

131
elementebi, TiTqmis, aRar arsebobs. radgan „Temi“ gaxda mikro donis praqtikis nawili rogorc „saTemo zrunva“ (batleri da dreikfordi, 2001).

Tumca, es mosazreba metwilad marTalia, isec ar aris saqme, rom socialuri sakiTxebis struqturuli analizi sruliad Sewyvetyliyo, an makro donis praqtikas saerTod aRar eqceodes yuradReba. amis dasturia ori magaliTi avstraliidan. erTi gaxlavT fukis (fuki, 1993) mier SemTxvevaze radikalurad muSaobis Teoriis ganvitareba. fukis midgoma gviCvenebs, rom mikro doneze muSaoba, rac gulisxmobs uSualod pirovnebis da ojaxis cxovrebaSi Carevas,

SeiZleba gamdidrdes socialuri saWiroebepis struqturuli analiziT, raze dayrdnobiTac SemuSavdeba intervenciis meTodebi. msgavsad ganviTarda movlenebi antirasistul da antidiskriminaciul praqtikaSi did britaneTSi. aq advokatobasa da gaZlierebaze dafuZnebuli Carevis mikro donis praqtikaSi struqturuli analizic monawileobs. Tumca, zogierTebi, magaliTad, batleri da dreikfordi, skeptikurad uyureben aseTi monawileobis efeqturobas (batleri da dreikfordi, 2001, gv. 16). meore magaliTia mendesis (mendesi, 2007) gamokvleva imisa, Tu ramdenad imoqmeda struqturulma kvlevebma uSualo praqtikaze. man aRmoaCina, rom keTildReobis saagentoebSi dasaqmebuli bevri socialuri muSaki kvlavac monawileobs politikis SemuSavebaSi, kvlevebSi, Temis ganviTarebaSi, advokatobaSi da struqturul codnas dafuZnebul individualur intervenciaSic. dakvirvebam gviCvena, rom kvlavac aqtualuria ucveleli oreulis (mikro da makro igulisxmeba) gansxvavebulobis sakiTxi. Tumca, mendesi (mendesi, 2007, gv. 42) iTvaliswinebs, rom misi kvlevis sfero SezRudulia, radgan is ar Sexebia saxelmwifo saagentoebis muSakebs.

garda amisa, Cven unda davfiqrdeT imaze, Tu ramdenad iziarebs mikro da makro

132

doneebs Soris gansxvavebis Sesaxeb diskusia mosazrebas, rom makro donis praqtika uciloblad unda sazrdoobdes socialuri sistemebis kritikuli analiziT, iyos „progresirebadi“ an iziarebdes da icavdes socialuri samarTlianobis principebs. amitom, socialuri samuSaos nebismieri praqtikis ganxilvisas, imaze ki ar unda gavamaxviloT yuradReba, misi orientacia mikroa Tu makro, aramed, imaze Tu ramdenad aris es praqtika CarTuli aseT kritikul analizSi, an ramdenad eZiebs socialur samarTlianobas (landi, 2004).

samxreTis qveynebiseuli Tvalsazrisi

rogorc ukve aRvniSneT wina TavebSi, samxreTis qveynebSi socialuri samuSaos ganviTareba, bevri TvalsazrisiT, SeiZleba SevafasoT, rogorc CrdiloeTis qveynebidan gadmonergili fenomeni. egvipseSi, indoeTsa da samxreT afrikaSi socialuri samuSaos ganviTarebis adreul etapebze Seitanes keTildReobis momsaxurebis modeli, romelic pirovnebaze iyo fokusirebuli (uoltoni & el nasri, 1988; nanavatu bilupsSi, 2002; pateli, 2005). uoltoni da el nasri (uoltoni & el nasri, 1988) egviptesTan dakavSirebiT amtkiceben, rom miuxedavad imisa, rom socialuri realoba, sirTuleebis uqmnida adreul etapze mozRvavebul praqtikosebs, maT SeZles kulturul garemoSi adaptireba. am process isini indijenizaciis (gamSobliurebas/gaiqaurebas) uwodeben (gv. 148). Tumca, isini fiqroben, rom es cneba saTanadod ver gamoxatavs im process, romelic aucilebelia sxvadasxva socialuri samuSaos ucxo kulturul garemoSi integrirebisTvis. amitom isini msjeloben avTentizaciis processe, rac niSnavs: (konkretuli qveynis socialuri, politikuri da ekonomikuri maxasiaTeblebis gaTvaliswinebiT) socialuri samuSaos adgilobrivi modelis Seqmnas an aSenebas (1998, gv. 149).

seriozuli gansxvaveba is aris, rom pirveli gaxlavT warmoSobis qveynidan garkveulwilad transliacia, meore procesi ki pasuxobs specifikuri sakiTxebidan warmoqmnil socialur saWiroebes, im qveynis struqturuli da kulturuli realobis farglebSi, sadac dainerga. amgvarad, konkretulad egviptesTan dakavSirebiT, isini amboben, rom didi britaneTidan da aSS-dan ideebis gadmoRebas mohyva indijenizaciis procesi. amis Semdgomi faza iyo „avTentizacia“ im sirTuleebze sapisuxod, rac msflios sxva nawilebidan am formis socialuri samuSaos gamocdilebis gadmoRebas mohyva. maTi analisis mniSvnelovani elementi gaxlavT is, rom egviptisTvis saTanado socialuri samuSaos SemuSavebaSi aucilebeli iyo orive, mikro da makro perspeqtivebi. maT isic aRniSnes, rom, marTalia, egviptem SeimuSava sakuTari sekularuli socialuri keTildReobis modeli, magram mainc aSkaraa oficialuri religiis Zlieri da gansakuTrebuli roli. ase rom, kvlav aucilebelia socialur samuSaosa da islams Soris urTierTobis ganviTareba (uoltoni & el nasri, 1988, gv. 154). garda amisa, isini gansakuTrebiT xazgasmiT aRniSnaven, rom integrirebis koncepcia ufro socialuri ganviTarebis Senebas gulisxmobs, vidre instituciuri momsaxurebis mowodebaze didi Zalisxmevis daxarjvas.

133

amis msgavsad, osei-huedi da misi kolegebi bocvanaSi adastureben, rom saWiroa adgilobrivi midgoma socialuri samuSaos gansazRvrasa da ganviTarebaSi. maTi TqmiT, es samuSao „unda examebodes afrikis (socialur) garemos“ (osei-huedi da sxvebi., 2006, gv. 570; agreTve ix. osei-huedi, 1993). igives ambobs silavec (silave, 1995) zambiis Sesaxeb. am analizSi gaTvaliswinebulia afrikuli sazogadoebis komunaluri suliskveTebs. aqedan gamomdinare, fiqroben, rom rogori socialuri saWiroebelic ar unda iyos, socialurma samuSaom mis mosagvareblad unda gaaerTianos pirovnebis, ojaxis da sozogadoebis Zala da resursebi (osei-huedi, 1993). sainteresoa, gavecnoT Tu rogor ganmartaven socialur samuSaos bocvanas universitetSi:

socialuri samuSaos mizania, gaiazros da Secvalos sxvadasxva garemoebebi, romlebic adamianebs axdenen socialur, kulturul da politikur zegavlenas. is agreTve cdilobs: Tavidan aicilos, gaumjobesos da gaumklavdes arasasurveლ socialur da ekologiur situaciebs; SeimuSaos Carevis saTanado gzebi, raTa daakmayofilos adamianebs da maTi Temis saWiroebebi; Seqmnas da ganaxorcielos saTanado politika ganviTarebisTvis; gauZRves da uxelmZRvanelos sxvebs ganviTarebis miznebsken swrafvaSi; Caataros kvlevebi da moargos aRmoCenebi saTanado sferoebis (osei-huedi da sxvebi, 2006, gv. 573).

bocvanaSi socialuri samuSaos ganmarteba gaCnda im situaciaSi, roca TvalsaCino gaxda sxvaoba individualur unarze dafuZnebul amerikul/evropul modelsa da ganviTarebis soflur Tu komunalur gegmas Soris. es gegma Seqmna mTavrobam, romelmac gadawyvita, rom socialuri samuSao bocvanis niadagze unda aeSenebina da gansakuTrebuli mniSvneloba socialuri kapitalis dagrovebas mianiWa. rogorc osei-huedi da misi kolegebi (osei-huedi da

sxvebi, 2006, gv. 573) SeniSnaven, am ganmartebas realurad bevri saerTo aqvs samxreTis sxva qveynebsi dadgenil ganmartebTan. iseve, rogorc socialuri samuSaosadmi egvipturi (ix. zemoT) Tu zambiuri (silavi, 1993) midgomidan, aqedanac Cans mikros da makros gaerTianebsi mcdeloba; gansxvavebiT CrdiloeTis qveynebsi gamarTuli xangrZlivi debatebisgan, romelic aqcents maT gancalkevebaze akeTebis.

amis msgavsad, samxreT afrikaSic 1940-iani wlebidan moyolebuli, aparteidis epoqis dasrulebamde (1990-iani wlebis dasawyisSi), socialuri samuSao mTlianad mikro donis praqtikisgan Sedgeboda. praqtikisgan, romelic koncentrirebuli iyo CamorCenebis mqone bavSvebze da instituciur CarCoebSi iyo moqceuli (pateli, 2005). muSaobis sfero Semoifargleboda iseTi sakiTxebiT, rogoricaa ojaxis funqcionireba da danaSauli axalgazrdebSi. aq gavrcelbuli SemTxvevebze muSaobis modeli, TiTqosda, koncentrirebuli iyo pirovnul da urTierTobis deficitze. pateli amtkicebs, rom demokratiuli mTavrobis miRwevebis Sedegad, socialuri samuSao mniSvelovnad Seicvala (da ZiriTadad – socialuri keTildReobis sfero). axla iq gvaqvs ganviTarebadi modeli, romelic aerTianebs mikro da makro sazrunavs da praqtikas. ojaxebis socialur mxardaWerasa da zrunvasTan (bavSvTa dacvis CaTvliT) erTad, dRes samxreT afrikis socialuri samuSao agreTve moicavs: Temis organizebas – „mobilizacias“, zrunvas saxlSi da TemSi (romelSic gaerTianebulia formaluri da araformaluri Zalisxmeva), ganaTlebas da prevencias (iseT sakiTxebTan dakavSirebiT, rogoricaa aiv/Sidsi da narkotikebis ukanono moxmareba), siRaribis daZlebas da saarsebo minimumis uzrunvelyofas, aRdgeniT samarTlis, socialuri dagegmvis, politikis da advokatobis xelSewyobas (pateli, 2005, gv. 178 ff; mikeri, 2008; vilsoni, 2008; grahami, 2009; selipski, 2009). mikro da makro doneebis kombinirebasa da socialuri samuSaos gafarToebasTan erTad, socialuri samuSao, rogorc profesia, cdilobs Serigebisa da ndobis aRdgenis gziT daZlios aparteidis Sedegebi (pateli, 2005, gv. 78).

samxreTis sxva qveynebsi am debatebs sxvadasxva pasuxebi mohyva. magaliTad, CineTSi socialuri samuSao SedarebiT adre dainerga. magram 1949 wlis revoluciis Semdeg daivwyes. (aq CineTis saxalxo respublika igulisxmeba, radgan hon kongSi, britanuli kolonialuri mmartvelobisas, socialuri samuSao viTardeboda da profesiadac Camoyalibda).

136
politikis sabazro ekonomikisken Semobrunebis Semdeg, CineTma aRadgina socialuri samuSao, rogorc profesia. dRes iq muSaoben socialuri samuSaos ganviTarebaze dasaqmebisa da socialuri samuSaos saswavlo programebze (ian & cangi, 2005). amgvaradve viTardeba movlenebi vietnamSic (hugmani da sxvebi, 2007). iani da Ciungi (iani & Ciungi 2006, gv. 64-5) erT-erT kvlevaSi uSualod uoltons da el nasris exmianebian da amtkiceben, rom „avTentizacia“, pirvel rigSi, unda avxsnaT, rogorc politikuri procesi, romelSic sxvadasxva diskusiebi morgebulia da SeTanxmebulia garkveuli urTierTmimarTebiT. es procesi gulisxmobs ideebis ganaxlebisa da adgilobrivi situaciisaTvis morgebis mizniT saxecvlis process, romelsac „rekonceptualizaciis“ process uwodeben.

CineTSi socialuri samuSaos rekonceptualizaciasTan dakavSirebiT, ori aspeqtis gamoyofa SeiZleba. 1949 wlis Semdeg pirvelad, socialur keTildReobas, rogorc administraciul

momsaxurebas, samTavrobo biurokratia axorcielebs. CineTSi fiqrobdnen, rom socialuri samuSaos aRdgena gaumjobesebda da profesiul doneze aiyvanda momsaxurebis miwodebis teqnikas. am WrilSi socialuri samuSaos mizania, daexmaros ekonomikur ganviTarebas da monawileoba miiRos socialuri stabilurobisa da keTildReobis uzrunvelyofaSi (iani & Ciungi, 2006, gv. 68). CineTSi sauniversiteto donis ganaTlebis meSveobiT, socialuri samuSaos profesiad Camoyalibeba warmatebiT moxda (iani & Ciungi, 2006, gv. 68). ianma da cangma (iani & cangi, 2005) Seiswavles CineTSi socialuri samuSaos swavlebis orientacia da aRmoaCines, rom socialuri samuSao, romelzec aq yuradRebas amaxvileben moicavs: „cxovrebis xarxisis gaumjobesebas da zrunvas harmoniaze ojaxur urTierTobebSi“, „socialuri stabilurobis SenarCunebas“, „socialuri problemebis mogvarebas“, „socialur usafrTxoebas da socialuri saWiroebebis dakmayofilebas“ da „sociumis CarTulobis waxalisebas“ (gv. 892-3). ianma da cangma daaskvnes, rom am monacemebis mixedviT, ganviTarebadi profesiis miznebi Semoifargleba socialuri samuSaos funqciisa da teqnikis mikro perspektiviT. meore, saxezea, aseve makro perspektivebis ganviTarebadi tendencia. es dasturdeba kius da misi kolegebis mier aRwerili (kiu da sxvebi, 2005) soflis Temis ganviTarebis samuSaoebiT. es midgoma emyareba socialuri samuSaos mTavari funqciis ganmartebas, rogorc unarebis ganviTarebis funqciisa. es ganmarteba aseTia:

yvela adamians aqvs ufleba Tanabrad daidos wili msolfios
resursebSi da gaakontrols Tavis sakuTari ganviTareba; am uflebebsze uaris Tqma aris siRaribis da tanjvis sawyisi. adამიანების unarebis ganviTareba, raTa Tavad daadginon sakuTari faseulobebi da prioritetebi, romლისაკენაჲ მიისწრაფვიან, მაჲი განვიტარებis safuZvelia (kiu da sxvebi, 2005, p. 217).

amgvarad, CineTis soflebsi ganxorcielebuli socialuri samuSao aRiqmeba mikro da makro perspektivebis kombinirebad. profesiis gaazrebisaTvis amgvari midgoma gamowvevaa tradiciisa da kulturis TvalsazrisiT, maTTvisac vinc am daxmarebas

137
iRebs da am daxmarebis mimwodeblebisTvis. imavdroulad, es midgoma gamoxatavs CineTis Taviseburebებს, radgan praqtikis gamokveTil mizanta Soris aris: TemSi harmoniuli urTierTobis damyareba, sociumis erTsulovnebis da CarTulobis gaZliereba da a.S.

ganviTarebis am or gansxvavebul models ori saerTo faqtori aqvs. pirveli, orive midgoma SemuSavebulia Cineli socialuri muSakebis mier, romelTagan bevri muSaobs hongkongSi, ganaTleba da muSaobis praqtika CrdiloeTis qveynebsi aqvT miRebuli (umetesad aSS–Si, did britaneTSi da kanadaSi). meore faqtori gaxlavT is, rom sxvaobebi am modelebs Soris SeiZleba mivaweroT gansxvavebul socialur, politikur, ekonomikur da kulturul saWiroebesა Tu SezRudvebs. es saWiroebebi da SezRudvebi sxvadasxvaa mTavar urbanul centrebsi (pekini, Sanxai) da ufro Rarib ganapira provinciul regionebsi (iunani). Cine-

Tis geografiuli sididis gaTvaliswinebiT, Cven ver vityviT, rom ganviTarebis es Sereuli modeli ar aris marTebuli. magram im sakiTxis dasma mainc SeiZleba – urbanuli centrebis da regionuli periferiebisTvis Sesafetisi socialuri samuSaos moTxovnebi uciloblad gansxvavdeba, Tu ara erTmaneTisgan. saTanadooba, anu „avTenturoba“, daaxloebiT ase iTargmneba termini, Cinelma socialurma muSakebma CineTisTvis Tavad unda SearCion.

samxreTis qveynebis socialuri samuSaos ganStoebebis aq moyvanili magaliTebidan vxedavT, rom socialuri samuSaos miznebi da amocanebi sxvadasxvaa, imisda mixedviT, Tu sad, rogor garemoSi xorcieldeba is. mikrofokusirebuli praqtika, romelic iyo kolonializmis dros Semotanili profesionalizmis forma, uciloblad ar aris srulad uaryofili, magram yvela aseT konteqstSi, aseve unda gaviTvaliswinoT struqturuli da Temiseuli perspeqtivebi, rogorc socialuri samuSaos umTavresi nawili. Tumca, CrdiloeTis qveynebisgan gansxvavebiT, am qveynebiT struqturis da Temis gageba efuZneba socialuri harmoniis da sociumis erTsulovnebis (rogorc umniSvnelovanesi amocanis) faseulobebs. ise ar aris, rom socialuri muSakebi ar wuxdnen uTanasworobis sakiTxebze da socialuri saWiroebebis struqturul mizezebe, magram am sakiTxebis mogvarebisTvis am situaciebis Sesabamisi gzebi unda gamoinaxos. Sedegad, mikro da makro perspeqtivebis dayofa socialuri saWiroebebis gamomwvev mizezebad da maTi dakmayofilebis saTanado gzebad, CrdiloeTis qveynebisgan gansxvavebiT, aq ar Cans. afrikuli da aziuri midgomebi yuradRebas amaxvilebs kavSirs mikro da makro doneebs Soris (Tumca, rogorc CrdiloeTSi, aqac aris mniSvnelovani gansxvavebebi qveynebs Soris).

aris Tu ara socialuri ganviTareba Cavardnili rgoli?

am debatebisas warmoqmnil polarizaciidan erTi gamosavali SeiZleba iyos is, rac midglim (1995,1997, 1999) SemogvTavaza – Cven Tavidan unda gaviazroT socialuri samuSaos miznebi da teqnika „socialuri ganviTarebis“ pirobebsi. is socialuri ganiTarebis aseT ganmartebas gvTavazobs:

es aris socialuri cvlilebis dagegmili procesi, Seqmnili raTa, ekonomikuri ganviTarebis dinamiku procesTan erTad, xeli Seuwyos mTeli mosaxleobis keTildReobas (midgli, 1995, gv 25).

miuxedavad imisa, rom es midgoma CrdiloeTis qveynebiT yovelTvis ar aris aRiarebuli, rogorc socialuri samuSaos perspeqtivaTagan erTi, midgli (midgli, 1997, gv. 183) SeniSnavs, rom inglisSi qvelmoqmedebis organizaciis sazogadoebam Tavisi intervenciebis siaSi dasaqmebasa da mcire biznesis ganviTarebaSi daxmarebac Seitana. midgli TqmiT, miuxedavad imisa, rom istoriulad socialuri samuSaos es mosazreba Tvisobrivad konservatiulad miiCneoda, es iyo im praqtikis ganzraxvebis arasaTanadod dafaseba, roca cdilobdnen xeli SeewyoT procesisTvis, romelsac dRes „unarebis ganviTarebas“ vuwodebT. problemis saTave ufro is aris, rom maT ver moaxerxes RaribTa eqsploataciis daZleva an amgvar intervenciebsa da im drois ufro damsjelobiT socialur faseulobebs Soris arsebuli

konfliqtis mogvareba, rasac Sedegad „msxverplis dadanaSulebis“ paTosi mohyva. midgli azriT, maSin es problema imanac gaaZliera, rom moxda socialuri samuSaos eqsportireba msofliSi. koloniuri administraciebi ki fokusirebuli iyvnen koreqtirebis programebze (rogoricaxalgazrduli danaSauli, gonebrivi SezRuduloba an moxucebulTa problemebi), rac SemTxvevaze muSaobis limitirebul xedvas warmoadgenda, romelic ar ukavSirdeboda ekonomikuri Tu struqturuli saWiroebebis gaazrebasa da dakmayofilebas. roca masobrivi ganaTleba da Temis ganviTarebis msgavsi sxva formebi SemoiRes, mxolod maSin moxda makro perspeqtivis ufro metad integrireba mikro donis RonisZiebebTan. droTa gamnavlobaSi amas mohyva gaero-s mier „erTobli socio-ekonomikuri dagegmvis“ mTavar perspeqtivad aRiareba (midgli, 1997, gv. 185). amas 1980-ian wlebSi Ziri gamouTxara saerTaSoriso savaluto fondis da msofliu bankis swrafma gadasvlam neoliberalur politikaze da mimRebi qveynebis damokidebulebis zrdam saerTaSoriso donorebze (holi & midgli, 2004, gv. 273-7). marTalia, amas mohyva kritika, romelmac ganapiroba am politikis modificireba, Tumca, jer kidev ar aris garkveuli saerTaSoriso savaluto fondma da msofliu bankma realurad Tqves Tu ara uari yvela aseT ideaze (kamaki, 2002; dikoni, 2007).

globaluri politika imitom aris mniSvnelovani socialuri samuSaosTvis, rom bevr SemTxvevaSi samxreTis qveynebs ara aqvT saxsrebi keTildReobis sferoSi SemuSavebuli arc sabaziso (rezidualuri) da arc instituciuri programebisTvis. maSin, roca socialuri ganviTarebisTvis Zalisxmeva gamZafda, gakeTebiT araferi gakeTebula. CrdiloeTis qveynebiT igive neoliberalurma midgomam gaaZliera pirovnuli pasuxismgebloba da gamoiwvia socialur samuSaoSi sxvadasxva TvalsazrisTa konsolidacia, rac ar aris sasikeTo komunaluri an struqturuli reagirebisTvis (ferjisoni da lavareti, 2005; landi, 2006). amitom, socialuri samuSaosadmi socialuri ganviTarebiseuli midgoma, aucilebelic aris da imavdroulad, Zalian Zneli misaRwevic.

socialuri ganviTarebis potenciali socialuri samuSaoSi sxvadasxva erovnul da kulturul garemoSi misi (socialuri samuSaos) mTavari funqciebis Sejamebisas mJRavndeba. eliotis (elioti, 1993), midgli (midgli, 1995,1997,1999), koqsis da pavoris (koqsi & pavori 2006, gv. 35) TqmiT, es maxasiaTeblebi aris:

- saWiroebs struqturuli, ekonomikuri aspeqtებისა და Temis, ojaxis და pirovnuli aspeqtების erTian WrilSi gaazreba;
- socialur da fizikur garemoze და maT urTierTkavSirze zrunva;
- adamianur resursebze, socialur და ekonomikur kapitalze zrunviT, unarebis ganviTarebaze fokusireba;
- iseTi procesis warmoeba, monawileobiTi midgomis gamoyenebiT, roca magaliTad, Sedegebis misaRwevad arsebuli Zalebi maqsimaluradaa gamoyenebuli და axali unarebis ganviTarebis procesი gaazrebuli;

- genderuli, eTnikuri, centr–periferiuli Tanasworobis da sxva iseTi struqturuli sakiTxebis wamoyeneba, romelTac SeiZleba vinmes dazaraleba da diskriminacia gamoiwvion.

rogorc avstralieli burketi da makdonaldi (burketi & makdonaldi, 2005) cxadad gviCvenebs, aseTi socialuri samuSaosadmi midgoma gamosadegia, rogorc CrdiloeTis, aseve samxreTis qveynebisTvis. rogorc midgli ixsenebs, adreul saqvelmoqmedo organizaciebSi momuSaveebi axdendnen rogorc struqturul, aseve interpersonalur intervencias. Cven davamatebT, rom dasaxlebis saxlebis TanamSromlebic exebodnen interpersonalur sakiTxebis. birketi da makdonaldi gviCvenebs, rom instituciuri keTildReobis sistemaSi momuSave socialur muSakebsac SeuZliaT socialuri ganviTarebiseuli midgomis aTviseba, sxvagvarad maTi samuSao SeiZleba ganisazRvros, rogorc administraciuli kontroli an socialuri kontrolis erTgvari forma.

avstralia, Crdilouri modelis qveyana, dRes cdilobs socialuri samuSao ise Secvalos, rom is pasuxobdes am profesiis valdebulebebs aborigeni avstralielebis winase. (briskmani, 2007; grini & boldri, 2008) socialuri ganviTarebiseuli midgoba bevr rames gvTavazobs am kuTxiT. rogorc grini da boldri acxadeben, orsaukunovanze ufro xangrZlivma kolonizaciამ, seriozulad daaziana Zveli kultura da Temebs waarTva ganviTarebis unari. am saqmeSi socialuri samuSaoc iyo CarTuli. socialur muSakebs, erTis mxriv, bavSvebi gahyavdaT sakuTari ojaxebidan da qveynidan (ufro xSirad mxolod im mizeziT, rom isini aborigenebi iyvnen da ara raime damajerebeli keTildReobis moTxovnebis gamo); meore mxriv – Zalian bevr aborigen axalgazrdas azlevdnen (dRevandel) sisxlis samarTlis pasuxismgeblobaSi. yvela kolonizirebulma qveyanam gaiara analogiuri istoriuli procesi. rac gvaZlevs uflebas davaskvnaT, rom amis ukan mdgari mizezebi sistemuri iyo, anu struqturis da kulturis Sedegi ufro iyo, vidre romelime piri saqmianobis (viveri, 2002; blekstoki da sxvebi., 2004; briskmani, 2007; grini & boldri, 2008).

rogorc analitikosebi aRniSnaven avstraliaSi da sxvaganac, aucilebelia, rom socialurma samuSaom upasuxos am saWiroebes da Seqmnas muSaobis axali da saTanado gzebi. socialuri ganviTarebiseuli perspeqtiva gvTavazobs am sakiTxis mogvarebis gzebs. socialuri ganviTarebiseuli midgoma gvTavazobs, rom socialurma muSakebma (iseve, rogorc sxva profesionalebma da administratorebma) tradiciuli modelis mixedviT ki ar unda ganaxorcielon momsaxureba, aramed yuradRebiT unda mousminon adgilobrив sazogadoebas, im mizniT, rom TemSi gazardon unarebi da Temze dafuZnebuli TvIT-rwmena (grini & boldri, 2008).

koqsi da povori amtkiceben (koqsi & povori, 2006), rom socialuri ganviTareba aris saerTaSoriso socialuri samuSaos, oTxTagan, erT-erTi Semadgeneli komponenti. sxva sami gaxlavT: globaluri perspeqtiva, ekologiuri perspeqtiva da adamianis uflebebi. hili (hili, 2008 a) aseve ukavSirebs socialur ganviTarebas adamianis uflebebs da mdgradobas. es niSnavs, rom maSinac ki, roca socialuri samuSao marTebulad aris

koncentrirebuli adgilobrив sakiTxebe, konteqsti yovelTvis unda gaviatroT adamianTa saWiroebis mizezebsa da maTi gadaWris SesaZleblobebTan mimarTebiT.

mikrosa da makros Serwyma: Sedegebi profesiis CamoyalibebisTvis

socialuri samuSaos gaazrebis gzebs msjelobisas (gansakuTrebiT CrdiloeTis qveynebisTvis damaxasiaTebeli Tvalsazrasis mixedviT) SeiZleba mogveCvenos, rom SeuZlebelia mikro da makro doneebis praqtikis gaerTianebase laparaki. socialuri ganviTarebiseuli midgoma gvTavazobs, rom es ase ar aris. ufro metic, rogorc adre aRvniSneT, arsebobs tendencia Crdilour debatebSi am midgomebidan erTi an meore warmoadginon, rogorc socialuri samuSaos „WeSmaritad“ aRmweri. SeiZleba davaskvnaT, rom zogjer aseTi kamaTi emsaxureba socialuri samuSaos kompleksurobisa da socialuri saWiroebis gaazrebisa da gadaWris aTasgvari gzebs warmocenis da Crdilvas.

am debatebis terminologiam agreTve dabada kiTxva: SeiZleba Tu ara, rom socialuri samarTlianobis da socialuri samuSaos profesionalizaciis miznebma erTmaneTs ar SeuSalon xeli? (mendes, 2007; olsoni, 2007). imazea laparaki, rom socialur samuSaos xom ar daukargavs Tavisi „mTavari“ arsi. saerTaSoriso gamocdilebis Sedarebis safuZvelze, agreTve dgas sakiTxis samxreTis qveynebsi iseT problemebze gansakuTrebuli yuradRebis miqcevisa, rogorcaa „socialuri harmonia“ da „sociumis erTsulovneba“. amas erwymis mkafio interesi imisa, rom socialuri samuSao, rogorc profesia iseve ganviTardes, rogorc CrdiloeTis qveynebsi. rogori ironiulic ar unda iyos, Cven unda vaRiaroT, rom kamaTis terminologia agebulia evropuli tradiciidan momaval faseulobaTa sistemaze, romlis mixedviTad adamianis uflebebsa da socialuri samarTlianobis post-saganmanaTleblo epoqiseuli aRqma (ufro xSirad) Zalian Tavisebur xasiaTs izens. frazebi „socialuri harmonia“ an „sociumis erTsulovneba“ CrdiloeTis qveynebsi SeiZleba gaigonoT socialuri muSakisgan, Tumca rogorc status kvos mxardaWera gariyuli da Seviwroebuli adamianebis interesTa xarjze. rogorc SevniSneT, samxreTis qveynebsi tradiciuli mosazrebebi ojaxisa da Temis Sesaxeb isev sakmaod mniSvnelovania, rogorc mTavari aspekti samarTliani socialuri wesrigisa. socialuri samuSaosTvis mxolod zedmetad individualisturi aRqmis qona imis Sesaxeb, Tu rogor unda mivaRwioT am faseulobes aseT konteqstSi SeiZleba aranayofieri gamodges da imavdroulad, warmoqmnas aSkara forma neokolonializmisa. es ar niSnavs, rom socialur muSakebs afrikaSi, aziaSi, wynari okeanis regionSi, samxreT amerikaSi an (adgilobrив socialur muSakebs) CrdiloeTis qveynebsi ar aqvT igive faseulobebs, rac maT kolegebs sxvagan imis Taobaze, rom socialuri muSakis mxridan miuRebelia vinmes SeuracxyofaSi an daSavebaSi monawileoba. es niSnavs, rom daskvnebi imis Sesaxeb, Tu ras niSnavs Seviwroeba, unda gadaisinjos im garemosTan mimarTebiT, sadac moqmedeba xdeba. amgvari midgoma gansakuTrebiT maSin aris aucilebeli, roca saqme exeba

adamianebis survilebis SeTavsebas ojaxis an Temis jgufur interesebTan (silavi, 1995; iopi, 2004; mafile'o, 2006).

saerTaSoriso socialuri samuSaos analizidan, Cven SegviZlia ganvmartoT profesiis arsi. aseTi ganmarteba marTebulad rom CaiTvalos, unda iyos zogadi da izleodes sakmao Tavisuflebas; ise, rom iqonios azri da mizans miaRwios sxvadasxva qveyanaSi mcxovrebi adamianebisTvis. imavdroulad, ganmartebam mxari unda dauWiros imas, rasac profesia fundamenturad miiCnevs. droTa ganmavlobaSi, aman gavlena moaxdina profesiis Camoyalibebis proeqtze (mendes, 2007; olsoni, 2007). Tu olsoni (2007) marTalia da socialuri samuSaos profesiad Camoyalibeba ganuyofelia teqnukurad gamarTuli mikro donis praqtikis ganviTarebisgan, maSin profesiis ufro farTo da moqnilma gagebam SeiZleba gza daulocos am istoriul pespeqtivas. sxvagvarad rom vTqvaT, klasikuri moZRvrebis profesiebis Sesaxeb gamoyofs mTavar Tvisebebs da maxasiaTeblebs, romlebiTac profesiebi gamoirCevian erTmaneTisgan da romlebic gansazRvraven maT CarCoebs (fridsoni, 1994). farTo da moqnili Tvalsazrisi socialur samuSaoze (gansakuTrebiT is, romelic socialuri ganviTarebis ideas iTavsebs) Riad tovebs kiTxvas, Tu ra aris socialuri samuSao da rogori SeiZleba iyos sxva axalwarmoqmnili „socialuri profesiebi“ (bilupsi, 2002, gv. 163, qeTrin kendalis citirebuli sityvebis perifrazi). ufro axali kvlevebi profesiebis da socialuri samuSaos Sesaxeb (ix. hugmani, 1991), aRniSnaven, rom profesiis Camoyalibeba aris procesi, roca esa Tu is saqmianoba akeTebis ganacxads konkretul praqtikebze da Teoriebze; am gziT moipovebs profesia socialur statuss da uflebamosilebas. socialuri samuSaos im definiciaSi, romliTac es Tavi daviwyet, devs ganacxadi socialuri samarTlianobis da masTan dakavSirebuli adamianis uflebebisეული faseulobebis gagebisa. xolo, Tu Cveni brZola profesiad CamoyalibebisTvis ar miesadageba im samyaros yvela aspeqts, romelSic vmuSaobT, da saWirobebs, romlis dakmayofilebasac vcdilobT, es proeqti uciloblad damarcxebisTvisaa ganwiruli. aseTi daskvna uxerxulia, radgan es niSnavs, rom socialurma samuSaom unda gaagrZelos arsebobა Zalian gaurkvevel mdgomareobaSi, rogorec es ukve 100 welze metia xdeba. socialuri samuSaos gagebis alternatiuli gzebis ZiebaSi meher nanavatis (wlebis manZilze socialur samuSaoSi socialuri ganviTarebiseul pespeqtivas uWerda mxars indoeTSi) mosazreba, rom socialuri samuSao uciloblad aris „orive – konsultirebac da socialuri qmedebac“, yvelaze Zlier poziciad gvevlneba (citirebulia bilupsSi, 2002, gv. 203). mxolod aseT inkluziur da pluralistul gagebas SeuZlia Teorias Tu praqtikas misces saWiro farTo Tvalsawieri da moqniloba. **saerTaSoriso socialuri samuSaos gamoZaxili**

142

socialuri samuSaos xedvas inkluziuri da pluralisturi TvalsazrisiT bevri gamoZaxili aqvs saerTaSoriso socialuri samuSaosTvis. aq yvela is socialuri muSaki igulisxmeba, romlebic muSaoben ucxoetSi, sxva qveynebidan Camosul momsaxurebis mimRebTan, saerTaSoriso organizaciebSi, an saerTaSoriso sakiTxebiT dakavebul adgilobrив samsaxurSi [...]. yvela am SemTxvevaSi SeuZlebelia ifiqro imaze, mikro praqtikaze unda

movaxdinoT fokusireba Tu makroze. anu sxvagvarad rom vTqvaT, ra aris socialuri samuSao – mxolod konsultireba Tu mxolod qmedeba? (Seadare koqsi & povori, 2006; hili, 2008a).

pirvel rigSi, saerTaSoriso socialuri samuSaos amgvარი xedva praqtikosebisgan moiTxovs konteqstis Sesabamisad muSaobis unars. es exeba yvela dones – pirovnebasTan, ojaxTan, TemTan muSaobas Tu momsaxurebis sistemebSi saqmianobas. SeiZleba iTqvas, rom maRali xarixsis specializacia (meTodebis an midgomebis TvalsazrisiT) ufro naklebad gamosadegia, vidre moqnilad muSaobis unari. sakamaTo ar aris, rom ar arsebobs situacia, romelsac ar sWirdebodes specifikuri tipis samuSao, magram es specifikuroba konteqstSi unda gavirozT, da ara ganyenebulad, rogorec profesiis raobis maCvenebeli. gamodis, rom moqnili da gulisxmieri praqtika udevs saerTaSoriso socialuri samuSaos gulis gulSi.

meore sakiTxia, rom droTa ganmavlobaSi es moqmedebs imaze, Tu rogor xdeba socialuri muSakebis ganswavla saerTaSoriso praqtikisTvis. pirdapiri Carevis (konsultirebis, SemTxvevaze muSaobis, jgufTan da TemTan muSaobis CaTvliT) TeoriebTan da meTodebTan erTad, aucilebelia, rom arapirdapiri Teoriebi da meTodebic saTanadod iqnas ganxiluli swavlis procesSi (socialuri politikis, organizebis, menejmentis da kvlevis CaTvliT).

mesame, aucilebelia aRvniSnoT, rom socialuri samuSaos inkluziurma da pluralisturma bunebam zegavlena moaxdina faseulobebis da eTikis Sesaxeb saerTaSoriso debatebze. socialuri samuSao, rogorec profesia, adamianis uflebebisა da socialuri samarTlianobisaTvis Tavdadebaze akeTebis xmamaRal ganacxads. es ki, rogorec ukve aRvniSneT, badebs bevr kiTxvas im sxvadasxvagvari gzebis Sesaxeb, romliTac amis miRweva SeiZleba sxvadasxva kulturul da erovnul garemoSi. amitom, saerTaSoriso praqtikaSi CarTulma socialurma muSakebma, unda SeZlon am sakiTxეbs gausworon Tvali. agreTve, isini kargad unda iynen garkveuli sakuTar faseulobebSi da im meTodebSi, romliTac SeiZleba am faseulobebis SeTanxmეba sxvebis faseulobebTan, ise, rom ar moxdes profesiis sayovelTaod gancxadebuli principebis daTmoba.

meoTxe sakiTxi, romelsac es msjeloba wamoWris, exeba saerTaSoriso organizaciebis mier socialuri samuSaos ganxorcielebis gzebs da imas, Tu vis daavaleben konkretuli saqmis gakeTebas (kleiborni, 2004). socialur samuSaos ufro xSirad konkretuli praqtikis kuTxiT xedaven da ufro iSviaTad aRiareben mis farTo funqcias. es mxolod socialuri muSakebis individualur SesaZleblobebze ki ar moqmedebs, aramed, gvTavazobs, rom mTel profesias daekisros pasuxismgebloba gadasinjos is, Tu rogor esmiT socialuri samuSao sxva

143

profesiebs, administratorebs, imaT vinc gadawyvetilebebs iRebs da vinc momsaxurebas moixmars.

am TavSi mimovixileT polarizebuli mcdelobebi socialuri samuSaos bunebis dadgenisa. agreTve visaubreT sapirispiro mosazrebaze, rom saerTaSoriso socialuri samuSaos gamocdilebam dagvanaxa moqnili, inkluziuri da fluralisturi midgomis

saWiroeba. am yvelaferze dayrdnobiT, pasuxi kiTxvaze: aris Tu ara socialuri samuSaos
saqme Itolvilebis post-travmulis konsultireba da Terapii, qveynis SigniT bavSvis gaSvilebis
administrireba, siRaribis daZlevis an garemos menejmentis proeqtebi? dadebiTi unda iyos
144

(yvela punqtisTvis). saerTaSoriso perspeqtiva gviCvenebs, rom socialuri samuSao aris es
yvelaferi da kidev ufro meti.

145

VIII ganaTleba socialur samuSaoSi

socialuri samuSaos ganaTlebis institucionalizacias ZiriTadad

me-19 saukuneSi Caeyara safuZveli, rodesac dRis wesrigSi dadga sakiTxi imis Sesaxebs, rom „socialur samuSaos sWirdeba ufro meti vidre Segirdobaa, ufro meti vidre praqtikidan swavlaa“. sxvadasxva qveyanaSi sxvadasxva dros TariRdeba socialuri samuSaos skolis daarseba. pirveli mercxlebi arian holandia, sadac skola 1896 wels daarsda da germania, sadac skolis daarseba 1908 wliT TaridReba. amis Semdeg socialur samuSaos skola daarsda CineTSi 1922 wels, samxreT afrikaSi 1924 wels, CileSi 1925 wels, italiaSi 1928 wels, egvipteSi 1936 wels, indoeTSi 1936 wels, saberZneTsa da daniaSi 1937 wels, argentinaSi 1939 wels, samxreT afrikaSi 1941 wels. meore msofliu omis Semdeg ki socialuri samuSaos skolebi daarsda xorvatiaSi 1952 wels, sloveniaSi 1955 wels, serbeTSi, bosnia-hercogovinaSi, makedoniaSi 1958 wels. sabWoTa kavSiris Seqmnam zogierTi skolis funqcionireba Seaferxa, magaliTad CineTSi, sadac jer kidev 1922 wels amerikeli misionerebis ZalisxmeviT pekinis universitetSi socialuri politikisa da socialuri samuSaos departamenti iyo daarsebuli, romelic socialisturi mmartvelobis ideologias Seewira. sabWoTa kavSiris ngrevis Semdeg ki socialuri samuSao Tavidan daarsda CineTis saganmanaTleblo sistemaSi 1980 wels. amave periodSi profesia viTardeba yofili sabWoTa blokis qveynebsi, maT Soris saqarTveloSi.

socialuri samuSaos ganviTareba saqarTveloSi deinstitucionalizaciis politikas ukavSirdeba. sabWoTa kavSiris ngrevis Semdeg saxelmwifo moxeleebma gaanalizes didi zomis saarmzrdelo dawesebulebebis ararentabeluroba da uaryofiti zegavlena bavSvis ganviTarebaze. daiwyo bavSvze zrurnvis alternatiuli formebis SemuSavebaze muSaoba. saqarTvelom 1999 wels miiRo kanoni Svilibilobis Sesaxebs, romlis arsrulebisTvisac saWiro iyo socialuri muSakis institutis danergva.

2000 wels saqarTvelos mTavrobis, gaeros bavSvTa fondisa da britanuli organizacia evri Caildis mier daiwyo deinstitucionalizaciis piloturi proeqtis ganxorcieleba sam qalaqSi: TbilisSi, Telavsა da rusTavSi. SeirCa 18 socialuri muSaki. isini gadamzaddnen viwro profilit – socialuri samuSao bavSvTa keTildReobaSi britanuli organizacia evri Caildis mier. pilotireba warmatebit ganxorcielda

149

da cxadyo deinstitucionalizaciis politikis marTebuloba. aman ki gamoiwvia socialuri muSakebis momzadeba saqarTvelos sxva kuTxebsic.

amave periodSi saqarTveloSi dabrundnen Ria sazogadoeba saqarTvelosa da aSS-s ori wamyvani universitetis: niu iorkis kolumbiisa da sent luisis vaSingtonis universitetebis samagistro kursdamTavrebulebi, romlebmact daarses saqarTvelos socialur muSakTa asociacia. asociacias didi wvlili miuZRvis socialuri samuSaos sxvadasxva mimarTulebis ganviTarebaSi saqarTveloSi. misi erT-erTi mTavari monapovaria socialuri samuSaos umaRlesi ganaTlebis xelSewyoba qveyanaSi, rac gamoixata maT aqtiur TanamSromlobaSi rogorc adgilobrivi, aseve saerTaSoriso partnior universitetebTan. amJamad asociacia urTierTganviTarebis memorandumis farglebSi TanamSromlobis Tbilisis ivane javaxiSvilis saxelobis universitetTan.

evrokavSiris tempus tasisis socialuri samuSaos ganaTlebis danergva saqarTveloSi proeqtisa da Ria sazogadoeba saqarTvelos „umaRlesi ganaTlebis mxardaWeris `programis xelmZRvanelobiT daiwyo socialuri samuSaos akademizaciis procesi. 2006 wels ivane javaxiSvilis saxelobis Tbilisis saxelmwifo universitetSi gaixsna bakalavriati socialur samuSaoSi, xolo ilias saxelobis universitetSi magistratura. 2008 wels samagistro swavlebisaTvis studentebis miReba daiwyo Tbilisis ivane javaxiSvilis saxelobis universitetmac. 2011 wels ki amave universitetma evrokavSiris „eqvs evropul qveyanaSi socialuri samuSaos ganaTlebis samsafexuriani ciklis ganviTarebis“ proeqtis mxardaWeriT miiRo pirveli kohorta socialuri samuSaos sadoqtoro swavlebis safexurze. swavlebis yvela

doneze kurikulumis SemuSavebaSi saqarTvelos socialur muSakTa asociacia aqtiurad iyo CarTuli (SatberaSvili, 2011).

akademiuri swavlebis daarsebam Seqmna profesiiis akademiur doneze dauflebis SesaZlebloba. akademiuri swavlebis didi monapovaria studentTa praqtikis swvaleba. is xorcieldeba dedaqalaqSi arsebul yvela organizaciaSi, sadac socialuri samuSaos momsaxurebis miwodeba xdeba an igegmeba. praqtikis swavlebas ormxrivi datvirTva aqvs: praqtikis organizaciebi exmarebian studentebis Teoriuli codnis praqtikul saqmianobaSi gamoyenebisaTvis mzadebaSi, studentebi ki exmarebian praqtikis organizaciebs socialuri samuSaos ufro maRalprofesiuli standartis danergvaSi.

amJamad ganviTarebuli da ganviTarebadi samyaros umravles qveynebsi funqcionirebs socialuri samuSaos swavleba. swavleba mimdinareobs sabakalavro, samagistro da sadoqtoro akademiur safexurebze, Tumca profesiuli gadamzadebac aqtiurad xorcieldeba zogierT qveynebsi. rig qveynebsi socialuri samuSao umaRles profesiul doneze iswavleba, sxvebsi ki umaRlesi ganaTlebis doneze.

aRsaniSnavia, rom sxvadasxva qveynebi sxvadasxva elementebze akeTeben aqcents socialur samuSaoSi da socialuri problemebis mogvarebisas. magaliTad, germaniis socialur samuSaoSi socialur pedagogikaze keTdeba meti aqcenti, safrangeTSi ki animaciaze (inovaciuri saganmanaTleblo midgoma), zimbabveSi socialur ganviTarebaze, laTinur amerikaSi ki xalxis cnobierebis amaRlebaze, imis raobaze, Tu rogor zemoqmedebs Zalaufleba sxvadasxva jgufebis sasicoxlo Sansebzე. zogierT qveynebsi mimdinareobs indijenizaciisa da avTentizaciis moZraoba, rac kolonizaciasTan asocirebuli socialuri

samuSaos dasavluri modelisagan gandgomas gulisxmobS, magaliTad maorTa midgoma axal zelandiaSi, aborigenuli modeli avstraliaSi, prima eris perspeqtiva kanadaSi da aziuri ojaxuri modeli malaziaSi da singapurSi. zogierT qveyanaSi socialuri samuSao para-samedicino profesiad miiCneva, janmrTelobis saministros daqvemdebarebaSia da socio-samedicino orientacia aqvs.

Sesabamisad gansxvavdeba koncentarciebi, meTodebi, kurikulumi, praqtikis swavlebis moTxovnebi da diplomebic ki. magaliTad, aSSSi socialuri samuSaos koncentraciebs Soris vxvdebiT bavSvebisa da ojaxebis, dasaqmebis, saerTaSoriso socialuri keTildReobisa da socio-ekonomikuri ganviTarebis sakiTxebe, Tanamedrove socialur problemebze orientirebul socialur samuSaos. meTodebi ki socialur politikas, socialur administracias, klinikur socialur samuSaos, kvlevas socialur samuSaoSi.

zogierT saganmanaTleblo sivrcesi savaldebulo kursebis CamonaTvalSi garda socialuri samuSaos safuZvlebis da unarebis kursebis vxdebiT iseTi kursebs, rogoricaa socialuri ekonomika (roskildis universtiti, dania); kriminologia, arasrulwlovanTa sociologia, socialuri samuSao sasjelaRsrubisa da probaciis sistemaSi (kupos universiteti, fineTSi); socialuri anTropologia, socialuri fsiqologia, individualuri da socialuri paTologia, socio-ekonomikuri ganviTareba, fsiqikuri janmrTeloba (harares universiteti, zimbabwe).

gaicema sxvadasxva saxis diplomebi sxvadasxva akademiur doneze, magaliTad fineTis umaRlesi teqnikiuri saswavleblis damamTavrebels eZleva „asistent socialuri muSakis“ diplomi, „socialuri muSakis“ diplomi ki mxolod bakalavriatisa da samagistro swavlebis dasrulebis Semdeg. safrangeTSi 37 sxvadasxva saxis diplomi gaicema, magaliTad bavSvze zrunvis muSaki, ganmanaTlebeli, mediatori da a.S. irlandiaSi, dublinis teqnologiis instituti 2 wlani treningis Semdeg bavSvze zrunvaSi gascems bavSvTa adreuli gaviTarebisa da ganaTlebis serTifikats. praqtikis swavlebis datvirTvazec sxvadasxva moTxovnebia sxvadasxva qveynebiSi, sxvadasxva praqtikis saaTebis raodenobac. zogierTi universiteti 150

praqtikis ganxorcielebis SesaZleblobas ucxo qveyanaSi ki iZleva (magaliTad dania).

miuxedavad imisa, rom socialuri samuSao adamianebis keTildReobaze pasuxismgebeli profesiaa da misi daregulireba xarixis uzrunvelyofis garantiaa socialuri samuSao sxvadasxvagvarad regulirdeba sxvadasxva qveyanaSi. zogierT qveyanaSi umaRlebis damTavrebis Semdeg socialur samuSaos praqtikis ganxorcielebis nebarTva mxolod licenzirebul muSakebs eZlevaT. es imas niSnavs, rom maT licenzirebis gamocda warmatebiT Caabares. aseTi qveynebia aSS, kanada (umravles olqebSi, Tumca sxvadasxvanairad, zogan licenzias iTxoven, zogan registracias, zogan serTifikats, zoganac samives nawilobriv), avstralia, gaerTianebuli samefo, belgia, avstria, rumineTi, poloneTi, estoneTi, slovenia (umaRlebis damTavrebis Semdeg socialurma muSakma 1 wlani internatura unda gaiaros da Semdeg Caabaros gamocda, romelic aris misi dasaqmebis winapiroba), espaneTi, portugalია.

arian qveynebi, sadac profesia regulirebadia, magram socialur muSakebs ar moeTxovebaT licenciis aReba umaRlebis damTavrebis Semdeg. maT mxolod garkveuli

satreningo an praqtikis valdebuleba akisriaT. aseTi qveynebia safrangeTi da germania (kvalifikaciis moTxovnas uyenebs socialur muSaks, damatebiT treningis 130 saaTs da muSobisas supervizias, ris gareSec socialuri muSaki ver daregistrirdeba); malta (diploms damatebuli 2 weli superviziis qveS muSaoba), fineTi, norvegia, irlandia, luqsemburgi. arian qveynebi, sadac profesia ar aris regulirebadi: SvedeTi (serTificirebas iTxovs), belorusia, ruseTi (Tumca gegmavs) da saqarTvelo.

socialuri samuSaos profesiad aRiarebisTanave moxda misi regulirebad profesiaTa nusxaSi ganTavseba 2004 wlis umaRlesi ganaTlebis Sesaxeb kanonSi, Tumca 2009 wlis Casworebis safuZvelze profesia regulirebad profesiaTa CamonaTvalSi aRar aris. es cvlileba saxelmwifos mxridan iyo inicirebuli, rac emyareboda mosazrebas, rom profesiis ganviTarebis adreul etapze regulirebis meqanizmis SemoReba bariers uqmnis profesiis ganviTarebas. erTi mxriv logikuri mosazreba meore mxriv problemebs warmoSobs an maT aRmofxvras aferxebis: saqme is aris, rom profesiis ganviTarebis am sawyis etapze bunebrivia arsebuli momsaxurebis xarixis uzrunvelyofasTan dakavSirebuli problemebi da momsaxurebis mimwodebelTaTvis momsaxurebis xarixze kontrolis ar arseboba amcirebs xarixxiani praqtikis miwodebis albaTobas (SatberaSvili, 2011).

rodesac socialuri samuSaos ganaTlebis sistemaze vsaubrobt ar SeiZleba ar SevexoT socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociacias, romelmac didi wvlili Seitana socialuri samuSaos ganaTlebis institucionalizaciaSi. am organizaciis dafuZnebis idea dasabams iRebs 1926 wlis saorganizacio Sexvedraze, romlis mizans socialuri samuSaos pirveli saerTaSoriso konferenciisaTvis mzadeba warmoadgenda. es konferencia gaimarTa parizSi 1928 wels. konferencias 2500 warmomadgeneli eswreboda 42 qveynidan. konferenciis xelmZRvanelebi iyvnen prezidenti alis masarikova praRidan da generaluri mdivani rene sandi belgiidan. konferenciis yvelaze aqtualuri sakiTxi alis salomonis sesia iyo socialuri samuSaos treningze.

151

konferenciis warmatebam safuZveli Cauyara sami yvelaze mniSvnelovani socialuri samuSaos/socialuri keTildReobis saerTaSoriso profesiuli organizaciis Camoyalibebas: socialuri samuSaos

skolebis saerTaSoriso komitetis, socialuri keTildReobis saerTaSoriso konferenciis da socialuri samuSaos saerTaSoriso federacias. socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso komitetis oficialuri dafuZneba 1929 wels moxda berlinSi. am Sexvedras Svidi evropuli qveyნისა და სრამის saerTaSoriso organizaciis warmomadgenlebi eswrebodnen. organizaciis mTavar amocanad socialuri samuSaos skolebs Soris mosazrebebisa da gamocdilebis gaziareba ganisazRvra. organizaciam miznad daisaxa skolebs Soris pedagogeбისა და სტუდენტების გაცვლა-გამოცვლა, organizaciis dokumentaciisa da informaciis centrebis organizeba, socialuri samuSaos saerTaSoriso kursebis dafuZneba.

1939 wels organizaciaSi 75 skola iyo gawevrianebuli 18 qveyნიდან. miuxedavad warmatebebisa gamoikveTa problemebic. ganxeTqilebis erTerT mizezad religiური მიკუთვნილობა იყა. socialuri momsaxurebebis kaTolikuri saerTaSoriso gaerTianebis wevri

skolebi organizacias zedmetad religiurad neitralurad miiCnevden. aSS-s skolebi winaaRmdegni iyvnen organizaciis wesdebaSi religiis xsenebazec ki. zogierTi maTgani ki finansuri mizezebis gamo ikavebda Tavs gawevrianebaze. amave periods ukavSirdeba alis salomonTan dakavSirebuli problemebi. yvela germanulma skolam gaauqma wevroba misdami protestis niSnad, radgan igi ebraeli iyo da amave dros Tavdadebuli pacifisti, qalTa uflebebis damcveli da saerTaSoriso kontaktebis mqone. yvela am faqtorma igi arapopularuli gaxada sakuTar qveyanaSi. zogierTma skolam organizaciaSi wevrobis winapirobad misi prezidentobidan gadayenebis moTxovna wamoayena. alis salomoni organizaciis gadarCenisaTvis daTanxmda gadadgomis moTxovnas, Tumca komitetis wevrebma gaaprotestes es moTxovna da mas prezidentis mandati aRudgines. 1937 wels salomons daatovebines germania. igi aSS-Si gadavida sacxovreblad, saidanac sakmaod gauWirda organizaciis marTva, Tumca formalurad mis prezidentad iTvleboda.

omis Semdgom periodSi xelmZRvaneloba rene sands daevala, romel-sac efeqtiani reorganizaciis misia daekisra. pirveli didi kongresi omis Semdeg 1950 wels Catarda. organizaciis Zalisxmeva gawevrianebuliyo gaerTianebuli erebis organizaciaSi warmatebiT dasrulda, man miiRo ekonomikisa da socialuri komitetis sakonsultacio statusi. 1950 wlis kongresze, parizSi ketrin kendelma waradgina gaeros pirveli kvleva socialur samuSaoze, romelic safuZvlad daedo gaeros rezoluciis momzadebas, romlis mixedviTac gaero socialuri samuSaos ganaTlebis xelSewyobis valdebulebas kistrulobs, gansakuTrebiT ki aziisa da afrikis qveynebsi. rene sandis gardacvalebis Semdeg 1953 wels organizaciis prezidenti gaxda ian joni, generaluri mdivani ki ketrin kendeli.

1956 wels komitetma Seicvala dasaxeleba da igi gaxda socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociacia. organizaciam socialuri keTildReobis saerTaSoriso konferenciasTan erTad daiwyo socialuri samuSaos saerTaSoriso Jurnalის gamocema. am iniciativas federaciad SeuerTda 1959 wels.

1980 wels organizacias meore germaneli prezidenti xelmZRvanelobs ori vadiT, henrix Srileri. es periodi xasiaTdeba rogorc rTuli aseve dadebiTi tendenciebiT. rTuli periodi aparTeidis mmarTvelobis periods ukavSirdeba. gancalkevebis politika aisaxa afrikis socialuri samuSaos ramdenime skolazec. maTma umravlsobam organizacias daumorCilebloba gamoucxada da organizaciis mandatis Seuferebeli damokidebuleba gamoavlina. dRis wesrigSi dadga sakiTxi am skolebis organizaciidan garicxvis Sesaxeb. afrikaSi organizaciam dakarga kidec wevrebi am periodSi, Tumca 2004 wels maT aRadgines wevroba. uaryofiTi movlena iyo aseve is, rom nordikulma skolebma datoves organizacia afrikis skolebis wevrobis saprotestod. dadebiTi ki is iyo, rom sabWoTa kavSiris daSlas moyva CexeTis, poloneTisa da ungreTis skolebTan dialogis aRdgena.

SeiZleba CaiTvalos rom, organizaciis aRmavlobis periodi kvlav daiwyo. 1992 wels socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso komiteti sakonsultacio statusiT miiRo gaeros

ganaTlebis, mecnierebisa da kulturis organizaciamac. organizaciam adamianis uflebebis dacvisaken aiRo gezi. gadaiWra afrikis skolebis gawevrianebis sakiTxic. 2000 wels ki organizaciis imdroindeli prezidentis lena dominelis mmarTvelobis periodSi SemuSavda da damtkicda socialuri samuSaos ganaTlebisა da satreningo standartebi. es dokumenti warmoadgens principul saxelmZRvanelos socialuri samuSaos kurikulumis SemuSavebisaTvis. swored am dokumentiT vxelmZRvanelobdiT Cven, rodesac kurikulumს ვავiTarebdiT qarTul saganmanaTleblo სივრცეSi.

socialuri samuSaos profesionalizacia uwyveti procesia. rogorc yvela profesias, aseve socialur samuSaos esaWiroeba codnis mudmivi akumulireba, Teoriuli da meTodologiuri midgomebis daxvewa da kvleva, romlis safuZvelzec viTardeba axali midgomebi. samwuxarod, miuxedavad imisa, rom socialuri samuSaos codnis baza izrdeba qveyanaSi, arc publikaciaTa raodenoba matulobs da arc praqtikosTa kvlevebi. qveyanaSi moqalaqeTa socialuri uflebebis Selaxvis maRali maCveneblis miuxedavad, socialuri muSakis socialuri aqcivizmi an maTi kontribucia socialuri politikis procesSi ar SeiniSneba. ufleba darRvevebi ar xdeba socialuri muSakis mier wamoWrili diskusiis sagani (SatberaSvili, 2011).

imisaTvis, rom socialurma muSakma, ragind ganswavluli da gamocdi-li profesionalic ar unda iyos, SeZlos efeqtianad moemsaxuros momsaxurebis mimRebTa interesebs da moaxdinos cvlilebebi maT sakeTildReod, aucilebelia fundamenturi ganaTlebis miReba. Tumca ramdenad SeswevT unari professionellebs SeinarCunon kontroli da gavlena sakuTar codnaze amas didwilad ganapirobebs socio-politikuri viTareba, romelSic maT uwevT moRvaweoba. amitom, ganaTlebis miRebasTan erTad aucilebelia:

- mudmivcvalebadi socialuri problemebis zedmiwevniT codna;
- mowylvladi mosaxleobis Sesaxeb informirebuloba;
- gamocdileba intervenciis meTodebSi, rogorc individis da ojaxis, aseve jgufebisa da sazogadoebis doneze;
- socialuri problemebis kvleva, individualursa da socio–ekonomikur, politikur da kulturul faqtorebs Soris urTerTkavSirის WrilSi;

miuxedavad imisa, rom sxvadasxva qveyanaSi gansxvavdebuli social-ური, politikuri, ekonomikuri da kulturuli garemoa, da Sesabamisad problemebic gansxvavebulia, romelTa daZlevaSi mosaxleobის daxmarebac socialuri muSakis umTavresi movalebaa, socialuri samuSaos profesiuli ganviTareba yvelgan sami rTuli, faqizi da sakmaod arastabiluri cvladis urTierTkavSirzea damokidebulი:

- socialur muSakTa Sida profesiuli Zalauflebis doneze da maT Zalisxmevaze urTierTSeTanxmეbis safuZvelze Camoyalibden saerTo profesiul miznebzე;

- gare zegavlenis faqtorebze, romelTa daxmarebiTac profesia sxva miznebis miRwevas SeZlebs (profesiuli licenzirebis da wodebis dacva, Sromis anazRaureba, profesiuli eTikis kodeqsis darRvevebisavis sanqciebis daweseba, kontroli ganaTlebaze da profesiul asparezze Sesvlaze);
- politikur, ekonomikur da socialur konteqstze, romelSic socialuri samuSao xorcieldeba (profesiuli prestiJi, profesi-

uli codnis gamovlenis asparezi, eqspertiza politikis doneze).

(uesi-gali, uelborni, 2007). **socialuri samuSaos roli**

ai, swored am faqtorebzea damokidebuli socialuri samuSaos, ro-

gorc profesiis ganviTareba.

IX

saerTaSoriso keTildReobaSi

gaeros aTaswleulis ganviTarebis miznebi konteqstSi wina TavSi ganxiluli sakiTxebidan rCeba gancda, rom adamianTa sa-

zogadoebis ganviTarebis yvela aspeqti SeiZleba davaxasiaToT rogorc „sxva Wkuaze“ dadgoma (midgli, 1997). imavdroulad, adamianis gamomgoneblobam Seqmna kidev ufro meti rTuli teqnologia, magaliTad, saWmlis momzadebis uamravi meTodi. msoflios sxvadasxva nawilSi adamianebs sazogadoebis ganviTarebis done dResac gansxvavebulia; adamianebs gansxvavdebian erTmaneTisgan socialur–ekonomikuri klasiT, sqesiT, eTnosiT da „rasiT“, seqsualurobiT da unarebiT Tu unarobiT. ra Tqma unda, debatebi siRaribis mizezebis da misgan TavdaRwevis gzebis Sesaxeb, iseve rogorc socialuri ganviTarebis Semaferxebeli sxva faqtorebis Sesaxeb, bevri aTwleulia mimdinareobs. 1990–ian wlebSi saerTaSoriso doneze (da sul ufro metad calkeul qveynebsi) am kamaTSi wamyvani iyo ekonomikuri sakiTxebi, romelic ukavSirdeboda „neoliberalizmis“ Teorias da ideologias (dikoni, 2007; koreli, 2008). amgvare midgomiT, yvelaze gavlenian institutebs da gadawyvetilebis mimRebebs socialuri ganviTareba (adamianebs miRwevebis CaTvliT janmrTelobaSi, ganaTlebaSi, kulturul aqtivobaSi, Temis da ojaxis cxovrebaSi da ase Semdeg) mTlianad ekonomikur zrdaze egonaT damokidebuli da zogjer, misgan warmoqmnilic ki.

1995 wels kopenhagenSi gaimarTa msofli samiti socialuri ganviTarebisTvis (UN, 1995). samitSi sul 117 qveyanam miiRo manawileoba da dasasrul miiRes aTi sayovelTao valdebulebis Semcveli deklaracia, SeTanxmeba da samoqmedo programa (UN, 1995). am deklaraciis arsi SeiZleba SevajamoT, rogorc valdebuleba:

1. SevqmnaT iseTi ekonomikuri, politikuri, socialuri, kulturuli da samarTlebrivi garemo, romelic saSualebas miscems adamianebs miaRwion socialur ganviTarebas;
2. aRmovfxraT siRaribe;
3. xeli SevuwyoT sayovelTao dasaqmebas, rogorc ekonomikuri da socialuri politikis ZiriTad prioritets;
4. stabiluri, usafrTxo da samarTliani (adamianis uflebebs da socialur samarTlianobaze dafuZnebuli) sazogadoebis

159

formirebis xelSewyobis gziT davexmaroT socialur integracias;

5. daviCvaT adamianTa Rirseba, xeli SevuwyoT qalsa da mamakacs Soris Tanabaruflebianobas da Tanasworobas. sazogadoebis yvela aspeqtsi gavaZlieroT qalis pozicia;
6. mivaRwioT sayovelTao da xelmisawvdom xarixian ganaTlebas, fizikuri da fsiqikuri janmrTelobis umaRles standarts da pirvelad jandacvas;
7. davaCqaroT afrikisa da naklebad ganviTarebuli qveynebis ganviTareba yvela TvalsazrishiT;
8. uzrunvelvyoT, rom struqturis daxvewis programebsi gaTvaliswinebuli iyos socialuri ganviTarebis miznebi (gansakuTrebiT siRaribis aRmofxvra, sayovelTao da nayofieri dasaqmebis xelSewyoba, socialuri integraciis gaRrmaveba);
9. mniSvnelovnad gavzardoT da/an ukeTesad gamoviyenoT socialuri ganviTarebisTvis gamoyofili resursebi;

160

10. davxvewoT da gavaZlieroT socialuri ganviTarebis sferoSi saerTaSoriso, regionuli da qverregionuli TanamSromlobis sistema.

(deklaraciis da misi Tanmxlebi dokumentebis xilva SegiZliaT socialuri ganviTarebis msofli samitis vebgverdze: <http://www.un.org/esa/socdev/wssd/>)

SeTanxmebis, deklaraciis da samoqmedo programis umTavres arss gamoxatavda gancxadeba, romelic mTavrobebma gaakeTes – „ganviTarebis centrSi davayenoT adamiani da misi saWiroebis ufro efeqturad dakmayofilebsken mivmarToT Cveni ekonomika“. amosavali principebi iyo metad mravalferovani da sxvadasxvagvarad ukavSirdeboda iseT sakiTxebis, rogorc gaxlavT – ojaxis, adamianTa modgmis mTavari institutis, upiratesoba; gansakuTrebuli sakiTxebi kolonializmis istoriidan da aborigeni mosaxleobisadmi mopyroba; sazogadoebis warumatebeli jgufebis sagangebo saWiroebebi; gansakuTrebuli yuradReba bavSvebis da moxucebis saWiroebisadmi. [...] Cven vnaxavT, rom socialuri ganviTarebis msofli samiti socialur samuSaosTan dakavSirebuli sakiTxebis Sesaxeb mTavrobaTaSorisi ganxilvis tribunaa.

Tumca, sul raRac xuTi wlis Semdeg socialuri ganviTarebis msofli samitis deklaraciis adgili Zalian efeqturad daikava aTaswleulis ganviTarebis miznebma (UN, 2000a). am Senacvlebis mizezebs da misgan warmoqmnil SesaZleblobebis sxvadasxvanairad xsnian. koreli kritikulad udgeba, misi azriT, es aris „SemTxveviTi amocanebis miuRebeli da

161

minimalisturi koleqcia, romelic ganviTarebas ar ukavSirdeba“ (koreli, 2008, gv. 453). cota qvemoT is miznebs „mdare xarixis minimalisturi da erTmaneTTan daukavSirebeli narCenebis krebulis“ uwodebs (gv. 453, 455). korelis azriT, farTomasStabiani valdebulebebi (romelic socialuri ganviTarebisadmi zogad midgomaSi, siRaribis Semcirebasac gulisxmabda) Zalian swrafad Secvala aTaswleulis ganviTarebis miznebis minimalurma

amocanebma. amis axsna, misi TqmiT, unda veZeboT neoliberalur ekonomikur da politikur azrovnebaSi. am azrovnebis wyaro ki gaxlavT saerTaSoriso savaluto fondi, msofllo banki da ekonomikuri TanamSromlobis da ganviTarebis organizacia. korelis azriT, es institutebi kvlavac gadajaWvuli arian „vaSingtonis konsesusTan“. es koncefcia, romelic uiliamsonma ganmarta (uiliamisoni, 1989), exeba zogad politikur SeTanxmebas saerTaSoriso savaluto fonds, msofllo banks da sxva globalur safinanso organizaciebs Soris, is gulisxmoda, rom daxmarebis da ganviTarebis mxardaWera mkacri pirobebiT unda ganxorcielebulo; agreTve saxelmwifo danaxarjebi unda Semcirebuliyo da siRaribis Semcirebaze fokusirebuli daxmarebis sanacvlod, unda momxdariyo vaWrobis liberalizacia. kritikosebi kamaToben, rom es ubralod iyo Tavisufali bazris ufro swrafi zrdis mamozravebeli, raTa sargebeli enaxa CrdiloeTis kargad ganviTarebul ekonomikas da mravalerovnul korporaciebs hqonodaT usazRvro biznes SesaZleblobebi (mag., ix. georgi, 1988; Comski, 1999). stiglici (stiglici, 2003, gv. 56) amtkicebs, rom es pozicia aRar aris konsensusi, magram koreli ar eTanxmeba da acxadebs, rom praqtikaSi es isev aqtiurad gamoiyeneba. ise ar aris, rom koreli fiqrobdes, TiTqos, siRaribis Semcireba ar aris socialuri ganviTarebis nawili. marTlac, rogorc midglim (midgli, 1995) ganaxxada, socialuri ganviTareba axdens ekonomikur reagirebas adamianuri ganviTarebis socialur ganzomilebaze. Tumca, am midgomaSi ekonomikuri sakiTxebi CarTulia ufro zogad strategiebsi, rogoricaa adamianis ganviTarebis miRwevis gzebi da es ar unda iqces Sedegis misaRwev saSualebad. ra Tqma unda, es ar unda iyos saSualeba, romliTac daxmarebasa da ganviTarebaSi CarTuli „donori“ qveynebi ufro mets miiReben, vidre gascemen (seiTi, 2006). isec SeiZleba davinaxoT, rom vaSingtonis konsensus, rogorc neoliberaluri perspeqtivis gamoxatulebas, hqonda gavlena erovnul perspeqtivaze. aq imazea laparaki, rom mTavrobebma ekonomikuri prioritetebi ufro win daayenes, vidre ganviTarebis socialuri ganzomileba (rogoricaa, xelmisawvdomi jandacva). Tumca, sinamdvileSi, arc ekonomikuri da arc socialuri TvalsazrisiT es SeiZleba ar iyos maTi Sorsmimavali interesi (gabriel, 2006). dikoni (dikoni, 2007) eTanxmeba amgvar Tvalsazriss. is socialuri ganviTarebis msofllo samitis deklaracias axasiaTeb, rogorc „bolo drois samitTa Soris yvelaze mniSvnelovans“ (2007, gv. 75); radgan man Tavi mouyara bevri im konferenciisa da samitis naazrevs, romlebic exeboda ganaTlebas, bavSvebs, ganviTarebas, adamianis uflebebs da mosaxleobas da ganviTarebas. garda amisa, rogorc korelmac aRniSna (koreli, 2008, gv. 455), socialuri ganviTarebis msofllo samitis deklaraciis ena asaxavs universalurobis, Tanasworobis da Tanabaruflebianobis suliskveTebas; da aris im umaRlesi standartisa, risi miRwevac ki SesaZlebelia (dikoni, 2007, gv. 76). korels dikonic eTanxmeba imaSi, rom am Zalian kargad Camoyalibebuli amocanebis sapirwoned aTaswleulis ganviTarebis miznebi gvTavazobs minimalur amocanebsa da miznebs. imis gaTvaliswinebiT, rom bevirma qveyanam moawera xeli socialuri ganviTarebis msofllo samitis deklaracias da, rom deklaraciis muxlebi mkafiod iyo fokusirebuli adamianis ganviTarebis yvela aspeqtze, unda daisvas kiTxva – sul cota xanSi ratom Semcirda is minimalur standartebamde? dikonis (dikoni, 2007, gv. 76) azriT, es gadasvla erTi midgomidan meoreze ase unda avxsnaT – saerTaSoriso savaluto fondma da ekonomikuri

TanamSromlobis da ganviTarebis organizaciam, msofllo bankisa da jandacvis msofllo organizaciis meSveobiT gavlena moaxdines gaeros ganviTarebis da daxmarebis organizaciebze (da amdenad erovnul mTavrobebze da wamyvan arasamTavrobo organizaciebze). marTlac, dikoni erTgvari ironiit aRniSna, rom gaerom aTaswleulis ganviTarebis miznebis ganxorcielebis jgufis liderad is piri daniSna, vinc manamde sxva, ekonomikurad momarTul organizaciebsi struqturis daxvewis neoliberaluri politikisTvis ibrZoda. miuxedavad amisa, dikoni agreTve SeniSnavs, rom msoflios yuradReba socialur ganviTarebasTan mimarTebiT axla koncentrirebulia aTaswleulis ganviTarebis miznebze da gaeros ganviTarebis programa uwevs koordinacias maT miRwevas. SeiZleba, es miznebi uwindel ganzraxvebTan SedarebiT umniSvneloa, magram axla isini gansazRvraven ganviTarebis politikis, dagegmvis da praqtikis saerTaSoriso konteqsts.

aTaswleulis ganviTarebis miznebi

ra aris aTaswleulis ganviTarebis miznebi? es SeTanxmeba moicavs rva gansakuTrebul mizans, romlebic, rogorc ukve aRvniSneT, minimaluri ZalisxmeviT miiRweva da, romlebsac emateba specifikuri amocanebi. am amocanebis ganxorcieleba dagegmilia 2015 wlisTvis (UN, 2000a). miznebi da maTi amocanebi aseTia:

1. ukiduresi siRaribis da SimSilis aRmofxvra amocana 1 – 1990–dan 2015 wlamde ganaxevrebulia im adamianebs
 - raodenoba, visi dRiuri Semosavalic 1 aSS–is dolarze naklebia;
 - amocana 2 – miRweulia sruli da nayofieri dasaqmeba, sakadrisi samuSao yvelasTvis, qalebis da axalgazrdebis CaTvlit;
 - amocana 3 – 1990–dan 2015 wlamde ganaxevrebulia im adamianebs raodenoba, vinc SimSilit itanjeba.
2. universaluri dawyebiTi ganaTlebis damkvidreba
 - amocana 1 – 2015 wlisTvis, uzrunvelyofilia yvelgan yvela bavSvisaTvis (ganurCevlad sqesisa) dawyebiTi ganaTlebis sruli kursis gavla.
3. genderuli Tanasworobis xelSewyoba da qalebisTvis meti Zalauflebis micema
 - amocana 1 – 2005 wlisTvis aRmofxvrilia genderuli uTanasworoba dawyebiT da saSualo ganaTlebaSi, xolo ganaTlebis yvela doneze – 2015 wlisTvis.
4. bavSvTa sikvdilianobis Semcireba
 - amocana 1 – 1990–dan 2015 wlamde ori mesamediT Semcirebulia im bavSvebis raodenoba, vinc xuTwlamde asakisa kvdeba.

5. dedaTa janmrTelobis gaumjobeseba

- amocana 1 – sami meoTxediT Semcireulia dedaTa sikvdilianoba;
- amocana 2 – reproduqciuli jandacva universalurad xelmisawvdomia yvelasaTvis.

6. aiv/SidsTan, malariasTan da sxva daavadebebtan brZola

- amocana 1 – 2015 wlisTvis SeCerebulia aiv/Sidsis gavrceleba da dawyebulia am procesis ukansvla;
- amocana 2 – 2010 wlisTvis yvelasTvis, visac sWirdeba, xelmisawvdomia aiv/Sidsis mkurnaloba;
- amocana 3 – 2015 wlisTvis SeCerebulia malariisa da sxva seriozuli daavadebebis SemTxvevebi da dawyebulia am procesis ukansvla.

7. g. aremos mdgradobis uzrunvelyofa

162

- amocana 1 – qveynis politikasa da programebSi danergilia mdgradi ganviTarebis principebi; ukuqculia bunebrivi resursebis ganadgurebis procesi;
- amocana 2 – Semcirebulia biologiuri mravalferovnebis dakargva; 2010 wlisTvis danakargis wili mniSvelovnad Semcirebuli.
- amocana 3 – 2015 wlisTvis ganaxevrebulia im mosaxleobis raodenoba, visac xeli ar miuuvdeba usafrTxo sasmel wyalze da aucilebel sanitarul pirobebe;
- amocana 4 – 2020 wlisTvis mniSvelovnad gaumjobesebulia sul cota, 100 milion usaxlkaroTa cxovreba;

8. ganviTarebisaTvis globaluri partniorobis sistemis Seqmna

- amocana 1 – gaTvaliswinebulia naklebad ganviTarebuli qveynebis, xmeleTiT garSemortymuli qveynebisა da patara ganviTarebadi kunZulovani saxelmwifoebis gansakuTrebuli saWiroebebi;
- amocana 2 – metad ganviTarebulia Ria, wesebze dafuZnebuli, prognozirebadi, aradiskriminaciuli finansuri da vaWrobis sistema;
- amocana 3 – srulad mogvarebulia ganviTarebadi qveynebis valebis problema;
- amocana 4 – farmaceutul kompaniebTan TanamSromlobiT, ganviTarebad qveynebiSi xelmisawvdomia araZviradRirebuli aucilebeli wamlebi;
- amocana 5 – kerZo sektorTan TanamSromlobiT, xelmisawvdomia axali teqnologiuri miRwevebi, gansakuTrebiT, sainformacio da sakomunikacio sferoSi.

(aTaswleulis ganviTarebis miznebis da masTan dakavSirebuli amocanebis sruli teqsti (sxvadasxva enaze) ix. vebgverdze: <http://www.un.org/millenniumgoals/>)

isev dgas sakiTxi, es miznebi da maTi specifikuri amocanebi saerTaSoriso socialuri ganviTarebisTvis ukan gadadgmul nabijad unda miviCniot Tu garkveuli saxis progresad (seiTi, 2006; koreli, 2008; maTbori & ferdinandi, 2008). yvela safexuris sayovelTaoganaTlebis xelSewyoba (socialuri ganviTarebis msoflio samitis deklaracia) Secvala dawyebiTi ganaTlebis minimalisturma mizanma (aTaswleulis ganviTarebis miznebi); jandacvis yvela aspeqtis gaumjobesebis (socialuri ganviTarebis msoflio samitis deklaracia), nacvlad miviReT pirveladi jandacvis miwodebis minimaluri done (aTaswleulis ganviTarebis miznebi) da sxva. dikoni (2007), iseve, rogorc maTbori da ferdinandi (2008) miiCneven, rom aTaswleulis ganviTarebis miznebi umniSvelo progresic aris da ukan daxevac. progresi moCans vadebsa da sxva konkretul ganmartebesSi, romlebic akuratulobad SeiZleba miviCniot. adamianis keTildReobis yvela mTavari elementi – dasaqmeba, ganaTleba da janmrTeloba – isev mTavar amocanebad rCeba. Tumca, yvela analitikosi erTxmad

163

aRniSnavs, rom aTaswleulis ganviTarebis miznebis formulireba ukan gadadgmuli nabijia. laparakia imaze, rom dominanturma politikurma da ekonomikurma ideologiam (neoliberalizmma) imoqmeda am amocanebis Camoyalibebaze. garda amisa, amocanebSi universalurobis pretenzia Secvala uRaribes qveynebe da msoflios mosaxleobis yvelaze Rarib nawilze koncentraciam. saqme ise ki ar aris, rom msoflio sazogadoebis uRaribes seqtors ar sWirdebodes politikis da praqtikis mxridan yuradReba, magram universaluri principebidan daSoreba akanonebs – (1) ganviTarebis farglebis daviwrovebas (radgan ganviTareba msoflio mosaxleobis sxva seqtoresac unda exebodes) da imas, rom (2) miznebi da Sedegebi sayovelTaod aRar moiazrebodes. rogorc midgli ambobs (midgli, 1997, gv. 181), socialuri ganviTareba „cdilobs, ekonomikuri ganviTarebis da socialuri miznebis meSveobiT, gaaumjobesos mTeli mosaxleobis keTildReoba“. yvelaferi, rac ar unda gakeTdes, ukiduresi saWiroebis mqoneebis dasaxmareblad unda iyos. Tumca, mxolod siRaribis garkveul aspeqtზე fokusireba, ukiduresi siRaribis „gansxvavebul“ mdgomareobaSi ayenebs, imis nacvlad, rom yuradReba gaamaxvilos adamianis yvelas mier gaziarebul keTildReobis uflebase. roca saerTaSoriso ganviTarebis daxmareba mxolod msoflio ekonomikis xelSewyobazea fokusirebuli (da amiT yvelaze met sargebels maRalganviTarebuli „donori“ qveynebi naxuloben), msoflio mosaxleobis uRaribesi seqtori kvlavac gariyuli rCeba. agreTve, am uRaribes mosaxleobas vepyrobiT, rogorc sxvebis ekonomikuri miznebis miRwevis saSualebas da ara, rogorc damoukidebeli adamianebs (Seadare roulsi, 1972).

rogorc irkveva, zogierTi monawile qveynis warmomadgeneli specifikuri miznebis Sesrulebas ekonomikur sargeblad ufro miiCnevs, vidre, amocanebis dasaxvidan miRebul sikeTed. agreTve saWiroa imis gaTvaliswinebac, Tu rogor imoqmedebs socialuri ganviTarebis msoflio samitis deklaraciisa da aTaswleulis ganviTarebis miznebis bevr

sakiTxze gamarTul saerTaSoriso debatebze msolfios sxvadasxva nawilSi arsebuli sxvadasxvanairi faseulobaTa sistema. sxvagvarad rom vTqvaT, praqtikuli politikis dagegmvis doneze aTaswleulis ganviTarebis miznebi SeiZleba ufro farTo SeTanxmebas warmoadgens, vidre SesaZlebeli iqneboda bevri qveynisTvis (romlebic siRaribis aRmofxvaze, socialuri da ekonomikuri infrastruqturis gaumjobesebaze mipyrobili yuradRebis mTavari beneficiantebi arian). magaliTad, am TvalsazrisiT, naklebi nugeSi SeiZleba iyos is, Tu rogor aris gamoxatuli me–2 da me–3 miznebiSi genderul TanasworobasTan mimarTeba. es orive mizani yuradRebas amaxvilebs imaze, rom ganaTleba aris adamianis ganviTarebis mTavari komponenti da msolfio sazogadoeba unda iswrafvodes, rom is iseve iyos xelmisawvdomi gogonebisa da axalgazrda qalebisTvis, rogorc biWebisa da axalgazrda kacebisTvis. marTlac, gogonebis da axalgazrda qalebis ganaTlebis sakiTxi (gansakuTrebiT wera–kiTxvasTan mimarTebiT) erT–erTi yvelaze Zlieri faqtori aRmoCnda adamianis ganviTarebis gzaze, rogorc socialuri, aseve ekonomikuri TvalsazrisiT (gaeros ganviTarebis saagento, 1999; gaeros bavSvTa fondi, 1999). sxvagvarad rom vTqvaT, wera–kiTxvis codna qalebSi aris adamianis ganviTarebis yvela ganzomilebis maCvenebelic da mamozravebelic. imavdorulad, gogonebis da axalgazrda qalebis ganaTlebis damabrcolebeli barierebi saTanadod unda Sevafasot. amitom am miznis misaRwevad saWiro iqneba seriozuli cvlilebebi msolfios zogierT nawilSi.

am yvelafris gaTvaliswinebiT, koreli (2008) marTalia Tavis SefasebaSi, rom socialuri ganviTarebis msolfio samitis gabeduli idealebi ase swrafad gaqarwylda da rom arsebobs

166

mizezebi, romlebic ewinaaRmdegeba daxmarebis da ganviTarebis aSkara ganzraxvebs. dikoni ki agreTve gamoTqvams Zalian Sesawynarebel mosazrebas, rom aTaswleulis ganviTarebis miznebi ufro warmatebiT miipyres msolfios yuradReba da, yovel SemTxvevaSi, axla es aris oficialuri politika. am TvalsazrisiT, aTaswleulis ganviTarebis miznebi qmnian niadags, romelzec saerTaSoriso socialurma samuSaom da sxva sferoebma unda aagon Tavianti saqmianoba.

Sedegebi socialuri samuSaosTvis

ramdenadac aTaswleulis ganviTarebis miznebi ekonomikur da struqturul ganviTarebazea fokusirebuli, SeiZleba vikiTxot ramdenad mniSvnelovania is socialuri samuSaos didi nawilisTvis. dasawyisisTvis SeiZleba dagvWirdes im principebis Sejameba, romlebic safuZvlad udevs aTaswleulis ganviTarebis miznebs. eseni ki gaxlavT:

1. dasaqmebis mniSvnelovneba; SimSilis da siRaribis sakiTxebze yuradRebis gamaxvileba;
2. rogor mimarTebsia genderuli uTanasworobis sakiTxebi adamianis ganviTarebis sxva aspektebTan;
3. adamianis ganviTarebisTvis ZalisxmevaSi ganaTlebis da janmrTelobis upiratesoba;

5. garemos Sesabamisoba adamianis ganviTarebis sxva mTavar sakiTxebze reagirebis sapasuxod;
6. sxvadasxva struqturul doneze partniorobis idea (socialur– ekonomikur klasebs Soris, ekonomikur seqtores Soris, ojaxebs, Temებს da qveynebs Soris, organizaciebsa da institutebs Soris).

maSin, roca am principebidan zogierTma SeiZleba instinqturad socialur samuSaoze dagawyebinoT fiqri, sxva aspektebi SeiZleba ufro met gaazrebas moiTxovdes.

rogorc ukve aRvniSneT [...], bevri maTgani, vinc ganviTarebis sakiTxebze muSaobs, amtkicebs, rom socialuri samuSaos yuradReba mimarTulia mikro donis sakiTxebisa da politikisken, Sedegad fokusirebuli arian CamorCenilebisTvis momsaxurebis miwodebaze; nacvlad imisa, rom izrunos Temis keTildReobaze da mis (Tavis calkeul wevrebze da ojaxebe zrunvis) SesaZleblobaze. amitom, ufro detalurad rom gavaanalizoT, ra Sedegebi eqneba aTaswleulis ganviTarebis miznebs socialuri samuSaosTvis, unda vnaxoT ramdenad Seesabamebian isini socialuri ganviTarebis im mikro donis praqtikas da politikas, romelSic socialuri muSakebi SeiZleba monawileobdnen; unda gaviazroT maT Soris kavSiri da rogor uqmnis aTaswleulis ganviTarebis miznebi SesaZleblobebis an dabrkolebebs socialuri samuSaos ganxorcielebas individualur an mikro doneze. amasTan, zemoxsenebuli xuTi zogadi principi TavisTavad mWidrod urTierTdakavSirebulia. magaliTad, rogorc gamocdileba gviCvenebs, genderuli uTanasworoba ukavSirdeba SimSils, siRaribes,

167

ganaTlebis da jandacvis arqonas da ase Semdeg (Seadare Mapp, 2008, gv. 156).

aiv/Sidsi

erTi magaliTi imisa, Tu rogor aris aTaswleulis ganviTarebis miznebi erTmaneTTan da socialur samuSaosTan dakavSirebuli SeiZleba davinaxoT imaSi, Tu rogor imoqmada aiv/Sidsma saharis samxreTiT mdebare afrikaze (heimeri, 2007; Cama, 2008; demeri & burgati, 2008; lairdi, 2008). am konteqstSi, aiv/Sidsis gavrcelebis gaazreba ganuyoflad ukavSirdeba iseTi sakiTxebis analzis, rogoricaa: xelmisawvdomi ganaTleba, jandacvis instituciuri RonisZiebebi (sazogadoebrivi janmrTelobis da janmrTelobis sferoSi ganaTlebis CaTvliT), siRaribe da saerTaSoriso farmacevtuli kompaniebi, socialuri urTierTobebi, seqsualuri praqtika, ZuZuTi kveba da bavSvze zrunvis sxva meTodebi da a.S. (heimeri, 2007).

detailur xarixobriv kvlevaSi demeri da burgharTi (2008) gamoTqvamen mosazrebas, rom aiv/SidsiT cxovreba sxvadasxvanairi aSS-sa da samxreT afrikaSi. ori qveynis sxvadasxvanairi ekonomikuri da politikuri situacia am gansxvavebis yvela aspekteze moqmedebს – Tu rogor aisaxebs es gansxvavebebi jandacvis instituciur praqtikaze (janmrTelobis sferoSi ganaTlebis, piri da Temis ekonomikuri statusis CaTvliT); socialuri keTildReobis sistemis sxva aspekteze; danakargTan da stresTan gamklavebis

kulturul faqtorebze. bevri TvalsazrishiT, zogierTi yvelaze mniSvnelovani gansxvavebebi xarixis kuTxiT ufro iCens Tavs, vidre radikalurad gansxvavebuli gamocdilebis saxiT. magaliTad, amerikis SeerTebuli Statebisa da samxreTi afrikis SedarebiTi kvlevisas aRmoCnda, rom orive qveyanaSi arsebobs mniSvnelovani stigma maTze, vinc exmareba momakvdav megobars an naTesavs, agreTve maTze, visac Tavad aqvs aiv/Sidsis statusi. amis msgavsad, orive qveyanaSi kvlevisas gamokiTxulebma ilaparakes xSir umuSevrobaze da „yoveldRiurad Tavis gasatanad saWiro saxsrebi“ simwireze (demeri & burgati, 2008, gv. 365). imavdroulad, arsebuli mxardaWeris masStabi amerikis SeerTebul StatebSi mniSvnelovnad didi iyo, vidre samxreT afrikaSi. amitom, am qveynebsi aiv/SidsTan dakavSirebuli danakargebis da cxovrebiseuli sakiTxebs zegavlenac sxvadasxvanairia. maSin, roca kvlevis amerikeli monawileebi laparakoben daxmarebis da arsebuli momsaxurebis miRebis problemebze, samxreT afrikaSi aseTi daxmarebebi ubralod ar arsebobs. amerikeli monawileebi laparakoben stigmaze da eqskluziis gancdaze amasTan SedarebiT ufro mZimea samxreT afrikuli gamocdileba, roca adamianebs fizikurad aZeveben saxlebidan; akritikeben da gariyaven maT, vinc megobrebze an naTesavebze zrunavs; matulobs daoblebuli bavSvebis da Svilmkvdari mSoblebis raodenoba. aTaswleulis ganviTarebis miznebsi dafiqsirebuli zogierTi faq-

tori moicavs aiv/Sidsis sakiTxebs; maTgan yvelaze mkafioa siRaribis aRmofxvra da janmrTelobis mTavar problemebTan brZola. miznebis ganzraxvebi, romlebic exeba sqess, bavSvebs, dedaTa janmrTelobas da ganaTlebas, yvela dakavSirebulia aiv/SidsTan, iseve rogorc me-8 miznis me-4 amocana, romelic gulisxmob, rom yvelaze gaWirvebulebs gavuadviloT ZviradRirebuli medikamentebis mopoveba. SeiZleba es Sedegebi saerTaSorisoa, im TvalsazrishiT, rom calkeuli pirebi, institutebi, ideebi da Tavad virusi gadaadgildebiant erTi qveynidan meoreSi. Tumca, arsebobs SeumCneveli sxvaoba im meTodebSi, romliTac socialur muSakebs sxvadasxva qveyanaSi efeqturad SeuZliaT reagireba. es ambavi ar ukavSirdeba mxolod ufro did instituciur resursebs, romlebic aqvT CrdiloeTis maRalganviTarebul qveynebs (miuxedavad imisa, rom es gasaTvaliswinebeli faqtoria). agreTve arsebobs gamklavebisa da daxmarebis gansxvavebuli tradiciebi, romelTac socialuri muSakebi yuradRebiT unda epyrobodnen. rogorc demerma, burgharTma (2008) da lairdma (2008) daadgines, saharis samxreTiT mderebare afrikaSi kidev ufro naklebad efeqturi iqneboda praqtika, socialur muSakebs rom ar gaEvaliswinebinaT afrikul sazogadoebaSi farTod gavrcelebul gamklavebis da gadarCenis modeli. zogierT situaciaSi socialur muSakebs moeTxovebaT gamoimuSaon codna da unari imaTi daxmarebisa, visac aiv/ Sidsi Seexo, raTa am adamianebs gauCndet sarCos Sovnis alternatiuli gzebi; isini gaumklavdnen maRali sikvdilianobis zegavlenas demografiaze da gansakuTrebiT, bavSvebis quCaSi cxovrebis farTomasStabian problemas (Cama, 2008; lairdi, 2008). lairdi (lairdi, 2008, gv. 148) amtkicebs, rom aseT konteqstSi socialuri samuSaos praqtikam xeli unda Seuwyos unarebis gadacemas, msubuqi teqnologiisa da mikro finansebis ganviTarebas da Temis ganviTarebisTvis saWiro sxva praqtikas, romelic iSviaTobaa ufro maRalganviTarebul qveynebsi. mas am mosazrebi sailustraciოდ konkretuli

magaliTebi mohyavs iseTi saerTaSoriso arasamTavrobo organizaciebis praqtikidan, rogorეbic gaxlavT flან interneSenali da oqsfami; romelTac ganviTarebis miznebis misaRwevad mTeli soflebi, Temebi da didi ojaxebi CarTes praqtikuli davalebebis SesrulebaSi. es srulebiT marTebulad gveCveneba. Tumca, imavdroulad demeris da burgharTis (2008) aRmoCenebi amtkicebs, rom socialuri ganviTarebis am gavlenaze reagirebis da misi gacnobierebis unari (da ar unda iyos misi Semcveleli).

janmrTeloba da ojaxi

aiv/Sidsis specifikur sakiTxTan erTad (romelic iseT regionebsi, rogorეაა afrika da azia, ufro metad qalebs exeba, vidre mamakacebs), aTaswleulis ganviTarebis miznebi agreTve exeba qalebTan, orsulobasTan da bavSvebis sikvdilianobasTan dakavSirebul janmrTelobis sakiTxebs (miznebi 4 da 5) (Mmuiru, 2008). viziarebT kritikul azrs, rom qalis TanasworobasTan dakavSirebuli sakiTxebs ganmarteba aTaswleulis ganviTarebis miznebsi mniSvnelovnad daviwrovebuli da SezRudulia, vidre socialuri ganviTarebis msofliო samitis deklaraciaSi (ix. msjeloba zemoT). agreTve saWiroa aRiniSnos, rom msoflios bevr nawilSi adamianis ganviTarebas kvlavac aferxebs is, rom qalis meoreuli socialuri statusი mWidrod ukavSirdeba reproduqciul janmrTelobas, Svilierebas da bavSvebis janmrTelobas. magaliTad, arsebobs mWidro kavSiri zogadad janmrTelobas da gansakuTrebiT, qalis janmrTelobas, siRaribis da ganaTlebas Soris (maTbori & ferdinandi, 2008; seferi da sxvebi, 2008). am naSromis Seqmnis dros gaerom aRniSna, rom dedaTa daavadebis da sikvdilianobis raodenoba kvlavac maRalia; yovelwliurad naxevari milioni qali kvdeba mSobiarobis an garTulebuli orsulobis mizeziT. es maCvenebeli gansakuTrebiT medgari aRmoCnda, radganac axlac iseTivea, rogorე 1980–iani wlebis SuaSi iyo dafiqsirebuli (Seadare 1992, gv. 201). mSobiarobisas an mSobiarobis mizeziT sikvdilis SemTxvevebis 99 procentი samxreTis qveynebsi xdeba; xolo aqedan 86 procentი – saharis samxreTiT mderebare afrikaSi da samxreT aziaSi. sxvagvarad rom vTqvaT, dedaTa avadmyofoba da sikvdilianoba pirdapir aris dakavSirebulი SimSilis, siRaribis Tu umuSevrobis donesTan da ganaTlebis SesaZleblobis arqonasTan. Cven SegviZlia davaskvnaT, rom saqme gvaqvs ufro socialur da ara, calsaxad, biologiur janmrTelobasTan. am regionSi maTi janmrTelobis statusი, visac Zalian cota aqvs, sakmaod gansxvavdeba imaTi statusisgan, visac saerTod araferi aqvs (zimeri, 2008).

ganviTarebad qveynebsi dedaTa janmrTelobis saqmeSi socialuri samuSaos rolze laparakisas, seipeli (1992) amtkicebs, rom aq professionalebs gansakuTrebulი roli ekisrebaT. is Tvlis, rom, pirvel rigSi, socialur samuSaos didi wvllis Setana SeuZlia jandacvis infrastruqturis ganviTarebaSi. seipeli aRniSnavs, rom Zalian didi gansxvavebaa, Tu rogor zrunaven orsulis janmrTelobaze ganviTarebad da maRalganviTarebul qveynebsi. misi azriT, mniSvnelovani saqmea programebis dagegmva da ganxorcieleba. meore mxriv, seipeli Tvlis, rom socialurma muSakebma mosaxleobas unda miawodon janmrTelobasTan dakavSirebulი informacia da codna. is aRniSnavs, rom CrdiloeTis qveynebsi socialuri muSakebi, sxva profesiis kolegebTan erTad, ukve asruleben

amgvar samuSaos. mesame, socialuri muSakebi aqtiurad unda CaerTon (sazogadoebaSi da gansakuTrebiT, jandacvis sistemaSi) qalis statusis advokatobaSi. socialuri muSakebis wvlili am sferoSi politikis SemuSavebasa da advokatobaSi aris profesiuli unarebis mniSvnelovani realizacia. meoTxec, marTebulia, rom socialurma muSakebma iTanamSromlon adgilobrivi qalTa organizaciebTan da mxari dauWiron maT dedaTa janmrTelobis gaumjobesebis saqmeSi. seipeli aRniSnavs, rom bolo wlebSi afrikis msgavs regionebsi dedaTa janmrTelobis saqmeSi miRweuli bevri warmateba Tavad adgilobrivi qalebis damsaxurebaa. isini mniSvnelovan rols asrulebdnen qalebis garemos gaumjobesebaSi, codnis gaRrmavebaSi, kulturul cvlilebebSi da jandacvis sistemis ganviTarebaSi. es msjeloba scildeba dedaTa janmrTelobis Temas, radgan bevri TvalsazrisiT ukavSirdeba qalis janmrTelobis ufro zogad sakiTxebs. Tumca, im konteqstSi, romelsac seipeli exeba, (avadmYofobis da sikvdilianobis maRali maCveneblis gaTvaliswinebT) orsuloba da mSobiaroba gansakuTrebiT mniSvnelovani fazebia qalis cxovrebaSi.

am midgomis sailustraciad gamodgeba julias da kondratIs (2005) mier aRwerili qalTa janmrTelobis organizacia el salvadorSi. am organizaciaSi jandacvis yvela aspeqts jandacvis muSakebTan erTad Tavad qalebic iziarebdnen. es gulisxmabda orives, janmrTelobis problemebis gansazRvrasac da janmrTelobis saWiroebebis Sefasebasac. es proeqti agreTve gansakuTrebul yuradRebas uTmobda adgilobrivi midgomebs; im TvalsazrisiT, rom iyenebda im codnas, romelic qalebs ukve hqondaT sakuTari janmrTelobis Sesaxeb da wvrTnida adgilobrivi qalebs jandacvis muSakebad. Sedegi is gaxldaT, rom gaumjobesda qalebis janmrTelobis mdgomareoba da Temis Tavdajerebac masTan erTad. rogorc julia da kondraTi (julia & kondrati, 2005, gv. 545) aRniSnaven, „miznebs miaRwies da droTa ganmavlobaSi sakmarisi unarebi da SesaZleblobebi moipoves“. am procesSi sargebeli ara mxolod adgilobrivi qalebma naxes, aramed, maTTan momuSave profesionalbmac.

wigniereba da sqesi

aq kidev erTxel SeiZleba aRiniSnos, rom msolfio socialuri samitis deklaraciis seriozuli gancxadeba genderuli Tanasworobis Sesaxeb erTgvarad gaqarwylda aTaswleulis ganviTarebis miznebsi. imavdroulad, ramdenadme winaa wamoweuli gogonebis da axalgazrda qalebis ganaTleba; aRsanisnavia, rom miznebsi 2 da 3 am ufro farTo koncefcii 170

aspeqtebi SenarCunebulia. kvlevam aCvena, is mosazreba, rom gogonebis da axalgazrda qalebis wigniereba aris erT-erTi yvelaze Zlieri mamozravebeli adamianis ganviTarebisa, iqca tradiciul sibrZned (gaeros ganviTarebis saagento, 1999; gaeros bavSvTa fondi, 1999). ise rogorc qalis janmrTelobis sakiTxebTan dakavSirebiT vnaxeT, gogonas wignierebac Zalian mWidrod aris dakavSirebuli misi ojaxis ekonomikur statusTan (rao, 1996; muno & kinani, 2000; ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri/CEDPA, 2004).

iseT situaciebSi, roca urTierToba socialur samuSaosa da ganaTlebas Soris Zalian instituciuria, socialuri samuSaos roli am TvalsazrisiT imaSi mdgomareobs, rom daexmaros gogonebs da axalgazrda qalebs xeli miuwwdebodeT ganaTlebaze da gaagrZelon swavla (rogorc Cveulebrivi yoveldRiuri cxovrebis nawili). amis miRweva SeiZleba skolaSi konsultantebad muSaobis gziT. garda amisa SeiZleba reagireba ojaxze an sxva sirTuleebze, romelTac SeiZleba ubiZgon gogonas da axalgazrda qals skolaSi cudad swavlisken, an savaldebulo saganmanaTleblo sistemis mitovebisen. aseTi SemTxvevibi xdeba, rogorc CrdiloeTis, aseve samxreTis qveynebsic (rao, 1996; muno & kinani, 2000; farmeri da sxvebi, 2005; livi & Cemberlini, 2007). Tumca, naklebad ganviTarebuli qveynebis konteqstSi socialuri samuSaos roli ganaTlebasTan mimarTebiT xSirad ufro farToa da naklebad aris fokusirebuli konkretul gogonebze. magaliTad, zogjer es SeiZleba moicavdes imis msgavs samuSaos, rogorc CrdiloeTis qveynebsi asruleben socialuri muSakebi; agreTve SeiZleba saqme gvqondes janmrTelobis, socialuri ganaTlebis da Temis ganviTarebis sakiTxebTan. im sakiTxebsi siaSi romlebsac socialuri samuSao SeiZleba Seexos aris: genderuli urTierToba, qalis pozicia sazogadoebaSi, qalis janmrTelobis sakiTxebi, rogoricaa qalis sasqeso organoebis dasaxiCreba, da ufro zogadad reproduqciuli da seqsuluri janmrTeloba (ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri/CEDPA, 2005). marTlac, bevr situaciaSi gogonebis wigniereba, iseve rogorc zrdsruli qalebis wigniereba, ar aris gancalkevebuli codnisgan qalis janmrTelobis da bavSvTa dacvis Sesaxeb (adamianis trefikingis safrTxis CaTvlit – ix. Tavi 3) (ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri/CEDPA, 2004; aCaria & koirala, 2006). xSirad amboben, rom qali uzrunvelyofs ojaxis da Temis janmrTelobas da keTildReobas. Tumca, maTi piradi janmrTeloba am procesSi SeiZleba ignorirebuli aRmoCndes; nawilobrivi kulturuli mizezebiT da nawilobrivi resursebis arqonis gamo (seipeli, 1992). wignierebaze muSaobis kombinireba ganviTarebis sxva sferoebTan efeqturia dauyovnebeli SedegisTvisac da imitomac, rom wigniereba, TavisTavad, qmnis pirobebs mdgradi ganviTarebisTvis da xalxis monawileobisTvis adgilobrivi TemebSi.

amis sailustraciad gamodgeba egvipseSi ganviTarebis da mosaxleobis saqmianobebis centris (ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri) mier ganxorcielebuli proeqti. es aris amerikaSi dafuZnebuli arasamTavrobo organizacia, romelic partnior organizaciebTan erTad afrikasa da aziaSi ganaTlebis meSveobiT ganviTarebas uWers mxars (ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri/CEDPA, 2005).

171

am proeqtma, romelic egviptis qalTa erovnul sabWosTan erTad ganxorcielda, erTmaneTTan daakavSira gogonebis wigniereba da adgilobrivi arasamTavrobo organizaciebis TanamSromlebis da moxaliseebis wvrTna raTa:

„TavianT adgilobrivi TemebSi daecva genderuli interesebi da moegvarebina sakiTxebs farTo wre, rogorc aris naadrevi qorwineba, skolis mitoveba, uwignuroba,

qalis sasqeso organoebis dasaxiCreba, quCis bavSvebi, gogonebSi socialuri da sportuli aqtivobis nakleboba, umuSevroba, qalTa diskriminacia, skolebis nakleboba da samedicino zrunvis arqona (ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri/, 2005, gv. 1).

garda amisa, Tavad gogonebma adgilobrivi arasamTavrobo organizaciebis 240 warmomadgenelTan da Temis sxva liderebTan erTad gaiares wvrTna, raTa SeZlebodaT Temis advokatoba. wvrTnis monawileebma Seiswavles saWiroebebis Sefaseba, monacemTa Segrovebis da gaanalizebis meTodebi, advokatobis saqmeSi daxmareba, efeqturi da strategiuli komunikaciis unari, moqmedebis dagegmva da monitoringi, Sefaseba. am proeqtis kvaldakval da masze dayrdnobiT, egviptis qalTa erovnulma sabWom da sxva adgilobrivi arasamTavrobo organizaciebma ganaviTares gamocdili moxaliseebis da profesionalebis qseli, romlis wevrebsac SeuZliaT gaagrZelon gogonebis da qalebis advokatoba regionalur da erovnul politikaSi (ganviTarebisa da mosaxleobis saqmianobebis centri/, 2005, gv. 2).

am da sxva msgavs proeqtebSi socialuri muSakebi maswavleblebTan, medicinis profesionalTan adgilobrivi Temis administratorebTan da wevrebTan erTad arian Cabmul (aCaria & koirala, 2006, gv. 38). aseT konteqstSi praqtika moiTxovs unars, imuSao erTdroulad mikro, mezo da makro midgomebiT; unda SegeZlos pirdapiri Carevis meTodiT imuSao gogonebTan, axalgazrda qalebTan da Temis sxva wevrebTan (pirovnebebTan da 172

jgufebTan muSaoba). agreTve Tavisuflad unda SegeZlos gadasvla programebis dagegmvaze da Sefasebaze, politikis SemuSavebaze, proeqtis administrirebaze da ase Semdeg. es mraval doniani midgoma agreTve moiTxovs, rom socialur muSaks SeeZlos partnioroba adgilobrivi arasamTavrobo organizaciebis da Temebis warmomadgenelTan Tu sxva profesionalTan. gogonebis da qalebis wigniirebaze Zalisxmevis amgvარი kombinireba ganaTlebasa da advokatobasTan (romelic exeba ufro zogad sakiTxebs maT cxovrebaSi) ara mxolod dauyovnebel efeqts iZleva, aramed wvlili Seaqvs Temis ganviTarebis grZelvadian mdgradobaSi, radgan wigniireba gogonebs da axalgazrda qalebs Tavad uyalibebs mzaobas momavalSi saqmianobisTvis.

dasaqmeba da garemo

erT-erTi ZiriTadi saSualeba, romliTac aTaswleulis ganviTarebis miznebi cdilobs siRaribis aRmofxvras, dasaqmebis pirobebis da SesaZleblobebis gaumjobeseba gaxlavT (mizanebi 1 da 8). imavdroulad, ar SeiZleba am miznebis gamoyofa me-7 da me-8 miznebi pirdapir Tu arapirdapir gamoxatuli Sedegebisgan garemosa da mdgradobasTan dakavSirebiT. radgan sul ufro aSkara xdeba bunebaze industrializaciis da urbanizaciis zegavlena, xSirdeba mowodebebi garemos mdgradobis gaTvaliswinebiT,

gavaumjobesoT dasaqmebis SesaZleblobebi (seitzi, 2008). droTa ganmavlobaSi es ukavSirdeba socialuri mdgradobis sakiTxebs da gansakuTrebuli tipis industrializaciis Tu ekonomikuri saqmianobis modelis sxva cvlilebebis zegavlenas Temebze.

kuruvila (2005) aRwers ekonomikuri ganviTarebis programis zegavlenas indoeTis sanapiro regioneSi mcxovrebe Temebze. 1950-ian wlebSi indoeTis daiwyo proeqti „gaerTianebuli TevzsaWerebi“. am proeqtma bevri profesionali da moxalise moizida CrdiloeTis qveynebidan. isini muSaobdnen tradiciuli meTevzeobis mimdevar TemebTan jer keralaSi da Semdeg indoeTis sxva regioneSi (kuruvila, 2005, gv. 47). profsionalTa Soris iyvnen TevzWeris teqniki, ekonomikis da Temis ganviTarebis eqspertebi. adgilobrivi Temebze proeqtis grZelvadiani efeqtis kvlevam aCvena, rom mosaxleobam aiTvisa Tanamedrove samrewvelo masStabis TevzWeris meTodebi. garda amisa, sxva mxriv mdgomareoba gauaresda; aSkara iyo cudi zegavlena Tevzis maragsa da garemos sxva faqtorebze, uaresobisken Seicvala Temebis yoveldRiuri cxovreba (kuruvila, 2005, gv. 48). gansakuTrebiT Warbma TevzWeram da masTan dakavSirebulma faqtorebma daarRvies ekologiuri balansi. garda amisa, tradiciuli meTevzeobis mimdevari Temebi gariyuli aRmoCndnen. Semcirda dasaqmeba da ekonomikuri SesaZleblobebi, radgan TevzWeris politikis da praqtikis Secvlam gamoiwvia ucxoeTidan da indoeTis sxva mxareebidan meTevzeobis intensiuri Semosvla am regioneSi. amasTanave adgilobrivi Temebis uaresobisken SeecvalaT cxovrebis stili, radgan, raoden ironiulic ar unda iyos, maTTvis Tevzis Wama miuwwdomel siamovnebad iqca.

173

am mdgomareobis sapisuxod socialurma muSakebma, socialur ganviTarebaSi CarTulma sxva profesionalbma da moxaliseebma TavianTi Zalisxmeva mimarTes am Temebis daxmarebisen, raTa sxvadasxvagvarad moegvarebinaT uwindeli „ganviTarebis“ Sedegebi. am saqmianobas bevri sxvadasxva saxe hqonda. isini – iyvnen mediatorebi meTevzeTa Temebis da gareSe organizaciebs Tu interesebs Soris (Statis Tu qveynis mTavrobis ganyofilebebi, saerTaSoriso firmebi); exmarebodnen Temebis moeZebnaT alternativa da ganeviTarebinaT axali profesiebi; xels uwyobdnen (adgilobrivi da erovnuli mTavrobis ZalisxmeviT) regionSi ekonomikuri saqmianobisTvis mikro finansebis gamoyofis saqmes; exmarebodnen bavSvebs ganaTlebis oficialuri sistemis gamoyenebaSi; atarebdnen konsultaciebs TemSi, axorcielebdnen saganmanaTleblo programebs janmrTelobis da adgilobriviTaTvis sxva mniSvnelovan sakiTxebe, xels uwyobdnen socialur moZraobebs TemSi (kuruvila, 2005, gv. 49). agreTve cxadia, rom saboloo Sedegi savaraudod iqneba xangrZlivad arsebuli, met-naklebad tradiciuli cxovrebis stilidan ufro Tanamedroveze gadasvla. amgvარი midgomiT saboloo Sedegs unda mivaRwioT adgilobrivi TemebTan partniorobiT; laparakia imaze, rom es cvlilebebi ar iyos maTTvis uxeSad Tavsmoxveuli da ar gamoiwvios maTi gariyuloba. kuruvilas (kuruvila, 2005, gv. 51-2) azriT, es moiTxovs saerTaSoriso socialur samuSaos, romelic am situaciaSi SeiZleba aerTianebdes arasamTavrobo organizaciebSi momuSave sxva qveynis socialur muSakebs da saerTaSoriso organizaciebSi momuSave adgilobrivi socialur muSakebs. am profesionalbma unda

icodnen „daxmarebis“ politikuri ekonomika da es unda aqcion erovnuli da saerTaSoriso profesiuli debatebis Ria Temad. aq agreTve saWiroa profesia, romelsac socialur ZalauflebasTan araierarqiuli damokidebuleba eqneba, partniorulad imuSavebs „adgilobrivi TemisTvis da misi saxeliT“ da ecdeba Tavi aaridos gareSe eqspertis mosazrebebs. da bolos, SeiZleba davamatoT, rom socialurma muSakebma ukeT unda icodnen, rom socialuri praqtika da adamianTa sazogadoeba dakavSirebulia bunebriv garemosTan. **„siRaribis aRmofxvris“ Sesaxe**

msjelobidan gamomdinare SeiZleba mogveCvenos, rom erTmaneTs ewinaaRmdegeba, erTi mxriv, midglis mosazreba, rom ganviTarebis saqmeSi saWiroa yuradRebis gamaxvileba socialur faqtorebze; korelis kritika imasa, Tu rogor daSorda aTaswleulis ganviTarebis miznebi msoflio socialuri samitis deklaracias da, meore mxriv, daaknina siRaribes, Tanasworobasa da Tanabaruflebianobas Soris kavSiri (iqneba es socialur–ekonomikuri klasis da/an kastis, sqesis, eTnikur, rasobrivi, kulturul, religiur Tu sxva safuZvelze). aTaswleulis ganviTarebis miznebi mkafiod aris orientirebuli siRaribis aRmofxvaze da ganskuTrebiT amaxvilebs yuradRebas siRaribis materialur ganzomilebaze. rogorc zemoT aRvniSneT, isini, vinc aTaswleulis ganviTarebis miznebs akritikeben, faqtiurad ar uaryofen am kavSirs. laparakia imaze, Tu rogor SeiZleba amis yvelaze marTebulad mogvareba da imaze, rom es ar unda gaxdes erTaderTi an upiratesi gza iseTi sakiTxebis mogvarebisa, romlebic bevrad ufro farToa, vidre resursebis an Semosavlebis miwodebis saqme.

morazesi da pintaki (2007) mimoixilaven ra globaluri siRaribis mTavar Teoriebs, aRniSnaven, rom marTalia, bevri maTgani ufro daixvewa da moicva socialuri da ekonomikuri ganzomilebebi, isini mainc CrdiloeTis qveynebis koncefciebs da perspeqtivebs asaxaven. magaliTad, isini amtkiceben, rom es gulisxmobs debatebs, erTi mxriv, siRaribis, rogorc industriuli sistemisa da sabazro ekonomikis funqcionirebis Sedegsa da da meore mxriv, pirovnebis warumateblobis Teoriebis gaazrebaze (romelic ase Seajames „socialuri individualuri braleulobis pirispir“ {2007, gv. 109}). Sedegad, CrdiloeTis qveynebiSi analizisas yuradRebas amaxvileben Teoriebze, romlebic exeba: inkluzia/eqskluzias, universalur an amorCeviT reagirebas, resursebis ganawilebas da keTildReobis institucionalizacias daxmarebis formiT. isinic ki, vinc am sakiTxebis

ganviTarebad qveynebiSi akvirdebian, am problemas Tavs ver aarideben. amis sapirwoned, varaudoben, rom Tu siRaribis Teoriis CamoyalibebaSi Tavad Raribebis xedvas gaviTvaliswinebT, araerTi Zalian gansxvavebuli gamosavali gamoinaxe. morazesi da pinkati iSvelieben aiteis (2005) naSroms, romelic acxadebs, rom „ekonomikuri Tavisufleba“ („ekonomikuri usafrTxoebis“ sapirispirod) aris is, rac gvWirdeba (2007, gv. 115-16). aseTi midgoma moiTxovs ekonomikuri sakiTxebis mogvarebas politikur, socialur, kulturul da sxva faqtorebTan erTad da ara ise, TiTqos, SeiZlebodes maTi gancalkeveba. amas Sedegad mohyveba: siRaribis „Raribebiseuli“ ganmarteba (globalizaciis kritikis da kolonializmis

Sedegebis CaTvlit); Temis yuradRebis mobilizeba sazomebis sakiTxebze; resursebis gadanawilebisadmi inkluziuri midgoma (imis aRiarebiT, rom vaWrobis daubalansebloba, saSinao korufcia da ZiriTadi saWiroebebi [wylis, sakvebis da medikamentebis/ medicinis xelmisawvdomoba] erTmaneTTan aris dakavSirebuli) da Careva adamianuri kapitalis ganviTarebaSi monawileobiT principebze dayrdnobiT (nacvlad, „infrasturqturaze“ fokusirebisa, rogorc xSirad xdeba) (morazesi & pintaki, 2007, gv. 117).

absoluturi siRaribis socialuri ganzomilebis aRiareba aris morazesis da pintakis msjelobis nawili. amas mxars uWers Taunsendic (2006), romelic akritikebs msoflio bankis meTods, romlis mixedviTac is visac dReSi 1 (aSS) dolari aqvs Semosavali absoluturad Raribad iTvleba da is, visac 2 (aSS) dolari aqvs SedarebiT Raribad (an socialur niadagze Raribad) miiCneva. misi azriT, 1 (aSS) dolari unda gaizardos 1.5 (aSS) dolaramde, radgan mTeli msoflios masStabiT realuri fasebi da Rirebulebebi gaizarda. agreTve unda iqnas gaTvaliswinebuli socialuri sazomebi imis dadgenaSi, Tu ra jdeba ubralod adamianis sicocxlis SenarCuneba (msoflio banki dagvpirda amis gakeTebas, magram ar gaakeTa); amis Sedegad kidev gaizrdeba zemoaRniSnuli maCvenebeli (Taunsendi, 2006, gv. 5-6). rogorc morazesi da pintaki (2007, gv. 108) aRniSnaven, klasikosi ekonomisti adam smitic (zogjer usamarTlodac, im Teoriebis avtorad aris miCneuli, romlebic axla qmnian msoflios orTodoqsuli neoliberalizmis nawils) Tvlis, rom siRaribis koncefcia unda Seicavdes imas, rac aucilebelia, rom icxovro sabazro doneze im sazogadoebaSi, romelsac ekuTvni da ara mxolod imdens, rac aucilebelia, rom sikvdils gadaurCe. amis mixedviT, maSinac ki, Tu dRiur Semosavlad 1,5 (aSS) dolars vivaraudebT, planetis mosaxleobis erTi mesamedi Raribia; xolo 2 (aSS) dolariT gansazRvris SemTxvevaSi – or mexuTedze meti gamodis Raribi (Taunsendi, 2006, gv. 5; morazesi & pintaki, 2007, gv. 113). es ukanaskneli maCvenebeli cxadyofs, rom dedamiwis mosaxleobis 40 procents msoflio resursebis mxolod 5 procentze miuwwdeba xeli.

morazesi da pinketi aqedan askvnian, rom siRaribis aRmofxvra ar moxerxdeba Semosavlis da resursebis ganawilebis problemidan ubralod teqniki gamosavlis povniT. es aris saqmisi erTi nawili, magram is unda daukavSirdes socialur da kulturul faqtorebsac. ar SeiZleba, rom moxdes „ganviTareba“, romelic mxolod ekonomikuri iqneba. ufro zustad, mizani aris socialuri ganviTareba, siRaribis aRmofxvra ki, misi nawilia. am saqmeSi kidev aucileblad gasaTvaliswinebelia: adamianis SesaZleblobebis da unarebis sakiTxi (adamianuri kapitali), monawileoba da adgilobrivi kontroli, ganaTleba da codnis,

177

rogorc resursis xelmisawvdomoba da kidev bevri sxva ram. es yvelaferi sagulisxmoa siRaribis aRmofxvris programebiSi CarTuli socialuri muSakebisTvis. maT Tavidan unda gaiazron TavianiTi urTierToba imaTTan vis daxmarebasac cdiloben da saqme partniorobisken waiyvanon. agreTve unda vivaraudoT, rom is praqtikaa mTavari, romelic SesaZlebelis xdis „qvevidan–zeviT“ cvlilebebis ganxorcielebas da ara piriqiT „zevidan–qveviT“ (ifi & Tesoriero, 2006). amitom, siRaribis gageba da misi Teoriis Seqmna ufro Raribebisgan swavlis sakiTxia, vidre maTi Seswavlis (morazesi & pintaki, 2007, gv. 118-19). rogorc morazesi da pintaki aRniSnaven, aseTi principebi iseve gamosadegia amerikeli

profesionalebisTvis, romlebic qariSxlebis katrinasa da ritas gamanadgurebel Sedegebze muSaoben, rogorc sxva adgilobrivi Tu saerTaSoriso muSakebisTvis, romlebic dedamiwis sxva nawilSi muSaobs (Seadare mesame TavS).

gavafarTooT socialuri samuSaos roli?

aTaswleulis ganviTarebis miznebsi gamovlenili mTavari sakiTxebis formatis gamoyenebiT, es Tavi aanalizebs socialuri samuSaos praqtikis konkretul aspektebs. im konteqstSi praqtikazea laparaki, sadac siRaribe, zogadi gagebiT, aris mTavari sakiTxi. gamoyenebuli magaliTebi fokusirebulia samxreTis qveynebze, magram, rogorc aRvniSneT, es sakiTxebi ufro maRalganviTarebuli qveynebis sinamdvileSi SeiZleba aRmovaCinoT. amitom, es magaliTebi ar Semoifargleba im situaciebiT, roca saerTaSoriso socialuri samuSao gulisxmobs codnis da unarebis gadacemas erTi qveynidan meoreSi mxolod erTi mimarTulebiT, kerZod, CriloeTidan samxreTis qveynebsi. aq naxavT: socialur samuSaos, romelic SeiZleba gulisxmobdes praqtikosebis da programebis specialistebis gadasvlas qveynidan qveyanaSi, gacvlas da partniorobas, saerTaSoriso sakiTxebis, ekonomikuri da struqturuli urTierTobis Sedegebs.

aTaswleulis ganviTarebis miznebis mier wamoWrili sakiTxebis gaanalizebas saerTaSoriso socialuri samuSaosTvis sagulisxmoo araerT Sedegamde mivyavarT. pirveli aucilebloba gaxlavT imis aRiareba, rom socialuri struqturebi (ekonomikuri da politikuri sistemebi da institutebi), fizikuri samyaro (bunebrivi da adamianis Seqmnili resursebi), socialuri urTierToba da kultura erTmaneTTan arian dakavSirebuli. wina Tavebsi Cven aRvniSneT, rom socialuri samuSaos debatebi, romelic arsebobs pirovnebase fokusirebis da socialur garemoze fokusirebis ideebS Soris (miuxedavad misi gadalaxvis mcdelobisa socialuri samuSaos „saerTaSoriso ganmartebesSi“, ix. smsf/smssa, 2001) mivyavarT kamaTamde am faqtorebis dakavSirebulobis Sesaxeb. rogorc vnaxeT, janmrTeloba, ojaxi, sqesi, ganaTleba da wigniereba, dasaqmeba, urTierToba adamianis sicocxlesa da garemos Soris da sxva, iseTi sakiTxebia, romelTac ver gavigeBT am perspeqtivebidan romelime erTis kuTxiT; saWiroa am sakiTxebis urTierTkavSiris gaazreba. aqedan SeiZleba davaskvnaT, rom aTaswleulis ganviTarebis miznebsi warmodgenil sakiTxebze efeqturi praqtikuli da Teoriuli reagirebisTvis, saWiroa socialuri samuSaos fokusis, meTodebis da miznebis farTo Tvalsazrasis gamoyeneba.

Sedegad es isev moiTxovs saerTaSoriso socialuri samuSaosgan makro, mezo da mikro problemebis, analizis, praqtikis da sxvaTa gaerTianebas da ara dayofas. am TavSi moyvanil magaliTebSi socialuri samuSaos funqciebsi vnaxeT: programebis dagegmva, menejmenti da Sefaseba, TemTan muSaoba (Sexvedrebis organizebis CaTvliT), TemebSi sxvadasxva interesebis mqone jgufes Soris molaparaakeba, resursebis dadgena Tu mobilizeba da mTavrobis sxvadasxva instanciebTan molaparaakeba, advokatoba, uSualod pirovnebebTan da ojaxebTan muSaoba. sxvagvarad rom vTqvaT, aTaswleulis ganviTarebis miznebsi

dadgenil sakiTxebze reagirebisTvis socialurma muSakebma unda gamoiyemon funqciebis da davalebebis sruli krebuli. es exeba CrdiloeTis qveynebsi momuSave socialur muSaks, romelsac momsaxurebis momxmareblebTan an saerTaSoriso warmomavlobis sakiTxebTan aqvT saqme. es aseve exeba samxreTis qveyanaSi ucxoeTidan samuSaod Casul socialur muSaks, imas, vinc saerTaSoriso organizaciaSi muSaobs an, isev da isev, saerTaSoriso warmoSobis sakiTxebTan aqvs saqme. Tu aTaswleulis ganviTarebis miznebs da maT ukan mdgar argumentebs socialuri ganviTarebis saWiroebis Sesaxeb yvelgan (CrdiloeTis da samxreTis qveynebsi) gamoviyenebT, maSin es mosazreba erTgvarad akritikebs amerikasa da evropasi zogan arsebul tendencias, roca socialuri samuSao fokusirebulia individualur pirdapir praqtikaze da gamoricxavs mezo Tu makro midgomebs. msolfios am nawilSi gogonebis wignierebis da dedaTa janmrTelobis programebis SemuSavebis ar unda dagvaviwydes, rom yvelaferi aSkarad asabuTebS mWidro kavSirs siRaribes, sqess, „rasas“, kulturaS da sxva socialur sistemebTan da urTierTobasTan dakavSirebul sakiTxebS Soris. amgvarad, egreT wodebul „antidiskriminaciul praqtikas“, gansakuTrebiT did britaneTSi (tompsoni, 2006), SeiZleba Zalian aqtualuri vuwodoT mTeli qveynis masStabiT. [...]

garkveuli SexedulebiT, aTaswleulis ganviTarebis miznebis sapasuxod, socialuri samuSaos amgvარი gaazreba SeiZleba aRviqvaT, rogorc profesiis sazRvrebis gafarToeba. zogierTi aq aRwerili situacia gulisxmobs iseTi rolis morgebas, romelic xSirad socialuri samuSaos farglebs scildeba. magaliTad, axalgazrdebis daxmareba wignierebis saqmeSi metwilad profesionali maswavleblis saqmed iTvleba. agreTve, janmrTelobis sakiTxebSi ganaTleba (gansakuTrebiT CrdileTis qveynebsi) damoukidebel profesiad an saferSlo saqmis nawilad Camoyalibda. saerTaSoriso SedarebiTi analizis safuZvelze aRmocenebuli socialuri samuSaos farTo gageba ki, romlis mTavari mizania sistemuri uTanasworobisa da siRaribis aRmofxvra, aseT SezRudvebs dabrkolebad aRiqvams. im situaciebsi, sadac maRalganviTarebuli resursebi arsebobs, aman SeiZleba migviyvanos sxva profesionalebTan axlo partniorobamde (muno & kinani, 2000). ufro naklebi resursebis mqone qveynebsi socialur muSakebs SeiZleba dasWirdeT, rom Tavad ikisron es bevrnairi roli da imavdroulad, im funqciebis sxvisTvis gaziareba, romlebsac adre Tavad asrulebdnen (andari, 2007). sadac socialuri muSakebi ar arian, SeiZleba ubralod sxvebisgan velodeT am saqmis gakeTebas da SeiZleba sakamaToc gaxdes, Tu romeli roli „ekuTvnis“ socialur samuSaos (kreiTzeri, 2002, gv. 55; kleiborni, 2004, gv. 217). sxva SemTxvevaSi isini SeiZleba erTaderT profesiul Zalad mogvevlinon. yvela situaciaSi es gulisxmobs im Temis wevrebTan partniorobas, romelSi socialur muSaks uxdeba muSaoba. profesiuli moqnilobis Sedegi SeiZleba is iyos, rom socialuri samuSaos praqtika ganxorcieldes uCveulo adgilebsi an ise, rom ar Seesabamebodes sxva konteqstSi momuSave kolegebis mier gaazrebul profesiul imijs. aucilebelia adaptaciis unari da imis keTebe rac saWiroa. amis gareSe arsebobs safrTxე, rom socialuri samuSao ar iqneba saqmis da profesiuli misiis Sesabamisi. ufro metic, is ver iqneba efeqturi.

am TavSi Cven ganvixileT aTaswleulis ganviTarebis miznebis (gaero, 2000a) Sedegebi socialuri samuSaosTvis. Tumca, SeiZleba imaze kamaTi, rom es miznebi daSorebulia msofllo socialuri samitis deklaraciis (gaero, 1995) ufro Sorsmimavali dapirebebisgan, magram isini mainc qm nidnen safuZvels saerTaSoriso socialuri samuSaosTvis mniSvnelovani sakiTxebis gasaazreblad /gasaTvaliswineblad. amaze dayrdnobiT Cven SegviZlia davadginoT ramdenime Tema, romelic damatebiT analizs moiTxovs. pirveli gaxlavT makro, mezo da

mikro donis praqtikasa da Teorias Soris mosalodneli disharmonia. ramdenad urTierdakavSirebulni arian isini ukeTesi socialuri samuSaos ganxorcielebisa da farTo sazogadoebis ukeTesi ganviTarebisTvis? an saerTaSoriso socialuri samuSaos kritikuli analizi xom ar aaSkaravebs sxvadasxva midgomebs, romelTa Soris gansxvavebebic Semaferxebelia SemoqmedebiTi da efeqturi praqtikis ganviTarebisaTvis? [...]

181

X

socialuri samuSaos perspeqtiva adamianis uflebebis dacvaSi

Teoriebi da koncefciebi saerTaSoriso socialuri samuSaos gaazrebisaTvis

lin hilis mier

ganviTareba da adamianis uflebebi

„ganviTarebis amocanaa, adamianebs Seuqmnas xangrZlivi, jansaRi da SemoqmedebiTi cxovrebis SesaZlebloba~. (ul Haq, 1990, gv. 9)

saerTaSoriso socialuri samuSaos yvelaze mniSvnelovani sazruna-vi aris ganviTarebis xelSewyoba da adamianebs uflebebis dacva. bevri saerTaSoriso, erovnuli Tu adgilobrivi organizaciisTvis ganviTareba aris mTavari saSualeba siRaribis da bevri misi Tanmxlebi socialuri problemis gamklavebis saqmeSi. adamianis uflebebi aris praqtikis mimarTuleba da filosofiuri safuZveli, romelic gulixmobs yvela adamianis pativiscemas. es Tavi exeba ganviTarebis da adamianis uflebebis Teoriebs da mniSvnelovan principebs.

ganviTareba

ganviTareba, procesi iqneba es Tu saboloo Sedegi, ganixileba, rogorc siRaribis da misi Tanmxlebi problemebis aRmofxvris gza. marTalia, ukve ocdaaT welze metia, rac literaturaSi socialuri samuSaos Sesaxeb ganviTarebas aanalizeben (paiva,1977; omeri, 1979; sandersi, 1982), magram dasavleli (anu CrdiloeTis qveynebis) socialur muSakebisTvis jerjerobiT es mainc ar aris sayovelTaod gasagebi koncefcia. ganviTarebis momxre/mimdevari rom iyo, unda icode: ganviTarebis da CamorCenilobis Teoriebi, ganviTarebisTvis gaweuli Zalisxmevis istoria, ganviTarebis iniciativis ukan mdgari modelebi da koncefciebi. ganviTarebis saWiroeba isev aqtualuria. rogorc, garemosa da ganviTarebis msoflio komisiis Tavmjdomarem, bruntlendma (bruntlendi, 1987, gv. 13) aRniSna, „erTi saukunis ganmavlobaSi uprecedento zrdis Sedegad, romelsac Tan axlda manamde warmoudgeneli mecnieruli da teqnologiuri triumfi, miviReT adre rom ar yofila msoflioSi imdeni Raribi, wera–kiTxvis ucodinari da umuSevari adamiani; Tanac maTi raodenoba kidev izrdeba“ (gv. 13). gaeros ganviTarebis programis ufro gvianel angariSSI (gaeros ganviTarebis saagento; 2003 gv. 5) vkiTxu185 lobT, „dedamiwaze 1,2 miliardze met adamians (yoveli mexuTe) dReSi 1 aSS dolarze naklebi aqvs sarCod“.

msofliom, calkeulma erebma da Temebma ratom ver SeZles metis miRweva siRaribis Semcirebis saqmeSi? ar arsebobs martivi pasuxi am kiTxvaze. Tumca, gamosavlis ZiebaSi bevri ganviTarebiseuli Teoria, strategia da RonisZieba SeimuSaves.

ganmarteba

bolo ormoci wlis ganmavlobaSi, mas Semdeg rac ufro cxadi gaxda ganviTarebis kompleqsuroba, gaCnda misi ganmartebebic. ganviTarebis adreuli ganmartebebi da strategiebi gansakuTrebul mniSvnelobas aniWeben ekonomikur zrdas; ganviTarebas aRiqvamdnen, rogorc SedarebiT ganuviTarebeli qveynebis ekonomikuri SesaZleblobebis gazrdas, ise rom maT ukeTesad daekmayofilebinaT xalxis saWiroebebi. male ganviTarebis koncefcias sxva mniSvnelovani aspektebic daemata. aRiares institutebis Seqmnis didi mniSvnelovneba da es aisaxa 1970 wels gaeros mier gamarTuli socialuri politikisa da dagegmvis simpoziumze SemuSavebul ganviTarebis ganmartebaSi. am ganmartebaSi weria: ganviTareba aris „erovnuli institutebis an faseulobaTa sistemis SesaZleblobebis gaumjobesebis procesi, raTa moxdes mzardi da gansxvavebuli moTxovnebis dakmayofileba; socialuri iqneba es moTxovnebi, politikuri Tu ekonomikuri“ (omeri, 1979,

gv. 12). arasamTavrobo organizaciam, ganviTarebis saerTaSoriso sazogadoebam, romlis wevrebic arian profesionalebi da ganviTarebiT dainteresebuli sxva pirebi, 1984 wels aseTi ganmarteba SemogvTavaza: es aris mdgradi procesi morgebuli adamianTa umravlesobis saWiroebebze da ara mxolod materialur zrdaze an umciresobis sargebelze“ (matisi, 1984). aq cxadad aris gamoxatuli daintereseba Tanabari ganawilebiT da xazgasmulia, rom ganviTareba ufro metia, vidre materialuri progresi an monagari.

oci wlis win socialuri samuSaos mkvlevari zimbabvedan werda, rom ganviTareba aris „pirovnebis, rogorc socialuri arsebis ganviTareba, romelic miznad isaxavs mis gaTavisuflebas da mis realizebas. ganviTareba unda iyos morgebuli saWiroebebis dakmayofilebaze, dawyebuli: siRaribis, ugulebelyofis da avadmyofobis aRmofxvriT“ (ageri, 1986, gv. 95). ageri gamorCeul yuradRebas uTmobda gaTavisuflebasa da adamianis potencials. es asaxulia ufro gvianel ganmartebebSic, magaliTad, braianti da kafazi ganviTarebas moiazreben, rogorc „adamianis uflebas ganaviTaros Tavis SesaZleblobebi ise, rom zegavlana moaxdinos sakuTar momavalze“ (braianti & kafazi, 2005, gv. 32). ekonomisti amarta Seni Tavis wignSi – „ganviTareba, rogorc Tavisufleba“ igive ideas aviTarebs (1999).

garda zemoxsenebuli gaTavisuflebis da gaZlierebis koncefciebisa, socialuri samuSao gansakuTrebiT aris dainteresebuli ganviTarebis socialuri aspeqtiT. qvemoT am TavSi Cven ganvixilavT socialur ganviTarebas.

ganviTarebis Teoriebi

ganmartebaTa umravlesoba ganviTarebas procesad moiazrebs. Tumca, adreuli xanis Teoretikosebi zogier ganviTarebas miiCnevden saboloo Sedegad. 1961 wels, roca gaerom ganviTarebis pirveli aTwleuli daiwyo, procesi mihyeboda kapitalizmis ganviTarebis klasikur Teorias an modernizaciis Teorias. uolt rostou, ganviTarebis procesis analogad, iSveliebda aeroplanis gadaadgilebas sadgomidan safren bilikamde (sadc siCqare unda akrifos) da afrenas. ganviTarebaSi is xuT safexurs gamohyofda: tradicias, winapirobebs, „afrenas“, simwifes da masobriv moxmarebas (isbisteri, 2003). tradiciuli sazogadoebebi warmodgenilia, rogorc statikuri ram, romelic cxovrebas mxolod Tavis gatanis doneze inarCunebda. „afrenis“ kritikuli faza „aris intervali, roca gawonasworebuli zrdis gzaze dabrkolebebi da winaarmdogobebi bolos da bolos daZleulia ` (rostou citirebulia isbisterTan, 2003, gv. 37). es maSin xdeba, „roca politikuri Zalaufleba iseTi jgufis xelSi aRmoCndeba, romelsac miaCnia, rom misi mTavari saqme ekonomikuri zrdaa; roca qveynis danazogebi erovnuli Semosavlis proporciulad ormagdeba da roca Tanamedrove teqnologiebi gamoiyeneba soflis meurneobis da mrewvelobis ramdenime wamyvan dargSi“(isbister, 2003, gv. 37-38). modernizaciis am klasikuri Teoriebis mixedviT, ganviTareba erTnairi gziT unda wasuliyo yvela sazogadoebaSi. is modeli, romelmac warmatebiT gamoiyvana evropis qveynebi feodalizmidan, aseve warmatebuli unda yofiliyo aziasa da afrikaSi. bevrni axalCamoyalibebuli damoukidebeli qveynis CamorCenilobisgan da siRaribisgan daxsnis gzad ekonomikur zrdas xedavden. aseTi zrdisTvis „tradiciuli sazogadoebების gardaqmnis“ procesi unda daviwyoT (isbisteri, 2003, gv. 39). mogvianebiT gaCnda azri, rom mTliani erovnuli produqtiT gansazRvruli ekonomikuri zrda iqneba yvelas mdgomareobis gaumjobesebis winapiroba, radgan zrdisgan miRebuli sargebeli mdidrebisgan Raribebsac gaunawildebaT (qveynis ekonomikuri sistemis meSveobiT). modernistebis azriT, ganviTarebisTvis saWiroa: „ukeTesi politika, meti teqnologiebi, meti daxmareba, ufro Tavisufali bazrebi, saimedo dagegmva“; xolo politikuri an ekonomikuri urTierTobis revoluciuri cvlilebebi sulac ar aris saWiro (isbisteri, 2003, gv. 41).

miuxedavad imisa, rom modernizaciis Teoriis saTanadod ganmarteba Zneli aRmoCnda, is mainc cocxlobs. rogorc laTinuri amerikis Sesaxebs am bolos gamocemul wignSi vkiTxulobT, „neoliberaluri orientaciis ekonomistebi, romlebic msoflios modernistul-Teoriuli da transnacionaluri erTgvarovnebis TvaliT uyureben, varaudoben, rom msofluo sul

186

ufro metad mihyveba dasavleTis ganviTarebiseul kurss da normativebic aseT gzas aniWeben upiratesobas“(ekSteini & uikam-krouli, 2003, gv. 5). [...] es ekonomistebi reformebs uWeren mxars da gansakuTrebul mniSvnelobas bazars aniWeben, „ubiZgeben“ qveynebs, Seamciron samTavrobo programebi da gaauqmon savaWro SezRudvebi.

damokidebulebis Teoria modernizaciis Teoriis Zireul ideebis upirispirdeba da ganviTarebaSi warumateblobas naklebad abrales tradiciul gzebs. damokidebulebis Teoria varaudobs, rom ganviTareba Cveulebriv aris brZola msoflios „mqoneTa“ da „armqoneTa“

qveynebs Soris. mdidari qveynebi did rols asruleben Raribi qveynebis „CamorCenis“ saqmeSi da TavianTi wvlili SeaqvT maT gaxangrZlivebul siRaribeSi. amgvarad „mesame samyaros qveynebis siRaribe ar aris tradiciuli da SemTxveviTi. es aris aucilebeli Tanmxlebi ganviTarebuli qveynebis simdidrisa“ (isbisteri, 2003, gv. 43). CamorCenilobis winapirobebs safuZveli kolonizaciis epoqaSi Caeyara, roca institutebi, infrasturqtura da sawarmoo saSualebebi mxolod kolonizatori qveynis saWiroebze iyo morgebuli. magaliTad, roca ekvatoruli gvinea damoukidebeli gaxda, iq mxolod ori gza iyo qveynis Suagulidan sanapirosken mimavali da ar arsebobda sxva maTi damakavSirebeli gzebi. gzebi mxolod tyeebidan saeqsporto xetyis sanapiromde misatanad iyo Seqmnili da ar qmnida qveynis gaerTianebsTvis saWiro infrastrukturas. dRes neokolonializmi kvlavac asazrdoebს CamorCenilobas. ganviTarebis mTavar barierebad moiazreba Raribi qveynebis damokidebuleba industriul qveynebzე (bazarTan, teqnologiebTan da informaciasTan mimarTebiT). es yvelaferi globaluri ekonomikis farglebSi xdeba, sadac Rarib qveynebs naklebi Zalaufleba aqvT. isini zaraldebian infrastruktურis simwiris, fasebze kontrolis naklebobis, savaWro pirobebis da valutis devalvacიis gamo. damokidebulebis Teoriis mixedviT, ganviTareba damokidebulia mdidar da Rarib qveynebs Soris urTierTobis radikalurad gardaqmnaze – gansakuTrebiT mniSvnelovania msofluo kapitalizმის mimarTeba am sakiTxisadmi. 1970 wlidan moyolebuli, roca pirvelad gaisma mowodeba axali saerTaSoriso ekonomikuri wesrigisken da sul axlaxans gamarTul savaWro molaparaკებეზეც, Raribi qveynebi moiTxoven amgvar gardaqმნეbs. bevrs, vinc damokidebulebis Teorias iziarebs, sjera, rom msofluo kapitalizმი verasodes mogvawvdის dapirebul universalur ganviTarebas.

ganviTarebis marqsistuli Teoriebi Seicaven modernizaciisa da damokidebulebis Teoriebis zogierT elements; Tumca, isini met yuradRebas uTmoben interesTa da klasobriv dapirispirebebs ganviTarebad sazogadoebaSi Tu Rarib da mdidar qveynebs Soris. klasobრი sakiTxეbi sul ufro metad „ukavSirdeba warmoebas an msofluo bazრis Zalas“, im „araTanabari sargeblis“ CaTvliT, „romelic Tavs iyრs sxvadasxva socialuri klasიis xelSi msoflios neoliberaluri gardaqმნის fonzე“ (ekSteini & uikam-krouli, 2003, gv. 5).

ganviTarebis Zalisxmevis mokle istoria

187

1957 wels gana ganTavisuflda. amis Semdeg ki swrafad moxda sxva kolonizebuli qveynebis ganTavisufleba afrikaSi, karibის zRvis regionSi Tu aziaSi. Sedegad gaCnda bevri axali qveyana. samxreT afrikის bevrma qveyanam damoukidebloba mecxramete saukuneSi moipova, xolo indoeTi 1947 wels gaxda damoukidebeli. swored bevri axalganTavisuflebuli qveynis gaCenam da gaeroze maTma mzardma zegavlenam 1960–ian wlebSi gamoiwvia am saerTaSoriso organizaciis yuradRebis koncentრეba „CamorCenilobის“ sirTuleebze. 1961 wels gaerom ganviTarebis pirveli aTwleuli wamoiwyo. im dros ganviTareba cxadad

ekonomikur zrdas niSnavda da gaeros programa gansakuTrebulo yuradRebas aqcevd mrewvelobis mxardaWeras, infrastruqturas Tanamedrove ekonomikisTvis da soflis meurneobis meqanizacias. modernistuli receptis mixedviT, sjerodaT, rom amgvare midgomisgan miRebuli sargebeli gadanawildeboda sazogadoebaSi da gaumjobesebda yvela moqalaqis cxovrebis dones.

1960-iani wlebis bolos ukve aSkara gaxda, rom xSirad zrdis sargebeli ar nawildeboda yvelaze (mdidrisgan Raribze). im qveynebsi, sadac swrafad xdeboda zrda, adamianebs keTildReoba yovelTvis ar umjobesdeboda. sinamdviSi, xSirad mTliani erovnuli produqts zrda naklebad ukavSirdeboda adamianebs keTildReobis gaumjobesebas. magaliTad, 1965 wlidan 1986 wlamde brazilis mTliani Sida produqti erT sul mosaxleze 4,3 procentiT gaizarda, xolo kosta-rikaSi mxolod 1,6 procentiT. zustad amave periodSi kosta rikam wera-kiTxvis ucodinarTa raodenoba welwadSi 5 procentiT Seamcira, brazilam ki – mxolod 2,9 procentiT. am periodSi 5 welze mcire asakis bavSvebis sikvdilianoba kosta-rikaSi weladSi 6,8 procentiT mcirdeboda, xolo braziliaSi mxolod – 2,3 procentiT (gaeros bavSvTa fondi, 188

1990). es erTi magaliTia bevrTagan, romlebic adastureben, rom zrdasa da ganviTarebas Soris kavSiris idea mcdari iyo. amis mixedviT, aSkaraa, rom ekonomikuri zrda saimedod ver iqneba gadabmulis socialuri an janmrTelobis mdgomareobis gaumjobesebasTan.

am aRmoCenis Semdeg aRiares, rom ganviTareba kompleqsuria da ekonomikur strategiaze ufro mets moiTxovs. 1970-iani wlebis bolodan dRemde bevri damatebiTi koncfcia ecileboda ganviTarebis Teoriasa da iniciatiebSi ekonomikis pirvelobas. es damatebiTi koncfciebi gaxlavT: ZiriTadi saWiroebeseuli midgoma, socialuri anu integrirebuli ganviTareba, mdgradi ganviTareba, genderuli ganviTareba/ qalebi ganviTarebaSi, sazomebsa da amocanebze yuradRebis gamaxvileba.

ZiriTadi saWiroebeseuli midgoma. im ambavma, rom ar gamovida siRaribis aRmosafxvrelad mdidrebis sargebelis yvelaze gadanawileba, gamoiwvia ZiriTadi saWiroebeseuli midgomisaken mowodeba. saWiroa mTavrobis gaazrebuli Zalisxmeva, rom ganviTarebis nebismieri strategiis pirobebSi mosaxleobis ZiriTadi saWiroebebi dakmayofildes. gansakuTrebulo mniSvneloba eniWeba aucilebel sakvebs, sanitarul pirobebs, TavSesafars, dawyebiT ganaTlebas da pirvelad jandacvas (striteni & burki, 1978). arsebobs magaliTebi, roca ZiriTadi saWiroebeseuli midgomiT warmatebas miaRwies. xSirad moyhavT nimuSad kosta-rika da indoeTis keralas Stati, sadac am midgomiT warmatebiT gaumjobeses keTildReobis maCveneblebi. sxvebi aRiareben ZiriTadi saWiroebeseul midgomas, magram ar misdeven mas, radgan didi infrastruqturuli proeqtebi xSirad ufro mimzidvelia donorebisTvis da mTavrobebisTvis (qalaqSi didi saavadmyofoebis aSeneba urCevniaT soflebsi imunizaciis programis ganxorcielebas). ZiriTadi saWiroebeseuli midgoma gulisxmobs samTavrobo subsidiebis gamoyenebas sakvebisa da aucilebeli momsaxurebisTvis, rac zrdis mTliani Sida produqtsi samTavrobo danaxarjebis procentul wils. [...] 1980-iani da 1990-iani wlebsi struqturis

gaumjobesebisTvis ganxorcielebulma programebma Seamcira ZiriTadi saWiroebebis warmatebuli RonisZiebebi. axlaxans ZiriTadi saWiroebeseuli strategia warmatebuli gamodga: keniasSi, malavisSi, ugandasა da tanzaniaSi. am qveynebsi skolebi ufaso gaxda da Sedegad, meti moswavle Sedis dawyebiT skolaSi; zambiasა da burundisSi soflebsi samedicino momsaxureba da/an jandacva qalebisa da bavSvebisTvis ufaso gaxda (anani, 2006).

socialuri ganviTareba. ganviTarebis koncfciaTa Soris, socialuri samuSaosTvis gansakuTrebiT mniSvnelovania socialuri ganviTareba. socialuri ganviTareba acnobierebs, socialuri faqtorebis mniSvnelobas, imisaTvis, rom ganviTarebam uzrunvelyos adamianta keTildReobis gaumjobeseba. socialuri ganviTareba agreTve amtkicebs, rom ganviTareba holisturi procesi unda iyos. misi amocanaa socialuri da ekonomikuri faqtorebis gaerTianeba. midgli gvixsnis, rom socialuri ganviTareba „aris socialuri cvlilebis dagegmili procesi, romelic xorcieldeba, raTa ekonomikuri ganviTarebis dinamikur procesTan erTad, xeli Seuwyos mTeli mosaxleobis keTildReobas“ (midgli, 1995, gv. 25). socialuri ganviTareba

189

agreTve gansakuTrebulo mniSvnelobas aniWebs RaribTa keTildReobis gaumjobesebas da monawileobis process. sayuradReoba socialuri ganviTarebis paivaseuli (1977) adreuli ganmarteba:

socialuri ganviTarebis mizani da arsi aris xalxis keTildReoba, iseTi, rogorc TviTon xalxma gansazRvra; amis Sedegad unda Seiqmnas an gadakeTdes institutebi, ise, rom moxdes adamianis saWiroebebis dakmayofileba yvela doneze (gansakuTrebiT yvelaze dabal doneze); amasTanave, es institutebi unda aumjobesebdes adamianebs urTierTobas da urTierTobas xalxsa da socialur institutebs Soris (paiva, 1977, gv. 329).

es moicavs socialuri ganviTarebis mTavar Semadgenel koncfciebs: monawileobas, institutebis Seqmnas da samarTlian ganawilebas. socialuri samuSaos kidev erTi specialisti salima omeri werda: „socialuri ganviTareba SeiZleba ganvmartoT, rogorc mizani da procesi, romelic miznad isaxavs sazogadoebis erTobliv, dabalansebul da gaerTianebul (socialur da ekonomikur) ganviTarebas“ (omeri, 1979, gv. 15). Semdeg is aRniSnavs, rom socialuri ganviTareba exeba adamianis da garemos urTierTobis sakiTxebis; iseve, rogorc „struqturul da instituciur reformebs, romelmac unda Secvalos Semosavlis, simdidris da momsaxurebis ganawilebis meTodi (gv. 16).

socialuri samuSaos am adreuli specialistebis ganmartebebis elementebi meordeba gaeros axlandel ganmartebebSi. gaeros samdivnos iniciativiT gamarTuli socialuri ganviTarebis saerTaSoriso forumi axasiaTebs socialur ganviTarebas, rogorc amocanebis nakrebs, process da potencials.

warmatebebi socialur ganviTarebaSi niSnavs warmatebebs pirovnebis keTildReobaSi da sazogadoebis harmoniul funqcionirebaSi. es moicavs pirovnebis da ojaxis keTildReobis gaumjobesebas. es ki unda moxdes adamianis uflebebis

dakmayofilebiT, ekonomikuri SesaZleblobebis SeqmniT, siRaribis SemcirebiT, xelmisawvdomi socialuri usafrTxoebiT, socialuri dacviT da socialuri momsaxurebiT. es agreTve moicavs socialuri kavSirebis, struqturebis da institutebis Seqmnas an SenarCunebas, romelTa meSveobiT pirovnebebi da jgufebi qmnian sicocxlisunarian sazogadoebas. (UN, 2002, gv. 3)

forumiseuli ganmarteba grZeldeba da iq aRniSnulia, rom „social-
uri ganviTarebis procesSi mimarTaven SesaZleblobebis, Semosavlis, qonebis da Zalauflebis
ganawilebis bevrnair formas“; xolo rogorc perspeqtiva, socialuri ganviTareba moicavs
faseulobaze damyarebul midgomas anu „ganviTarebis zneobriv moazrebas“ (gaero, 2002,
p. 3). mTavari ideebi gaxlavT socialuri ganviTareba, rogorc faseulobebiT warmarTuli
gamamTlianebeli Zalisxmeva; romlis yuradReba or ramezea mipyrobili – pirovnebis
keTildReobaze da socialuri institutebis gaZlierebaze.

msoflios zogierT regionSi socialuri samuSao gardaiqmna, raTa profesia erovnul
amocanebze yofiliyo morgebuli. es gansakuTrebiT cxadad afrikasa da aziis zogierT nawilSi
moxda. midgli (1999) miiCnevs, rom adamianuri kapitalis ganviTareba, socialuri kapitalis
ganviTareba da nayofieri dasaqmebis proeqtebi, rogorc socialuri ganviTarebiseuli Carevis
meTodebi, ukavSirdeba socialur samuSaos. radgan socialuri ganviTarebis Teoretikosebi da
praqtikosebi ar

uaryofen ekonomikur faqtors, meTods zogjer integrirebul ganviTarebas an
ganviTarebisadmi integrirebul midgomas uwodeben.

mdgradi ganviTareba. mdgradi²⁰ ganviTarebis koncepcia wuxs fizi-
kur garemoze zewolis gamo da aRiarebs, rom ekonomikuri ganviTareba uaryofiTad
moqmedebs resursebsze. istoriis sxvadasxva etapze arsebobda winaswarmetyvelebebi,
rom dedamiwa Camoiqceoda Warbi mosaxleobis gamo, rom miwis gamofitva masobriv
SimSilobas gamoiwvevda da mineraluri resursebi amoiwureboda. 1972 wels gamoqveynda
„zrdis sazRvrebi“ da man sakmao yuradReba miipyro (midousi, rendersi & midousi, zrdis
limitebi, 1972). am wignma ganviTareba aramdgradad gamoacxada. am

192

wigniseuli winaswarmetyveleba progresirebadi da gamomfitveli zrdisa ar gamarTlda.
miuxedavad amisa, mTavari argumenti, rom resursebis gamCanagebeli zrda ar SeiZleba
mdgradi iyos, misaRebad miiCnies (stoeci, gazeta & laski, 1999). yofili sabWoTa blokis
qveynebsa da CineTSi swrafad ganviTarda mrewveloba ise, rom garemos an mSromelebis
dacvaze ar ufiqriaT. es gamocdileba agresiuli zrdis safrTxesa da Sedegebze miapyrobs

Cvens yuradRebas. metismetad dabinZurebuli garemo da saxifaTo pirobebSi muSaobiT
dangreuli mSromelebis janmrTeloba aris ukontrolo ganviTarebis danatovaris erTi nawili.
am bolo dros imata sazrunavma klimatis cvlilebis da globaluri daTbobis procesis gamo,
romelic adamianis saqmianobas ukavSirdeba.

gamoCnda alternatiuli gza – mdgradi ganviTareba – „kacobiobis progresis gza, romelic
morgebulia Tanamedrove Taobis saWiroebesba da suliskveTebebze ise, rom ar zRudavs
momavali Taobebis SesaZleblobas, daikmayofilon sakuTari saWiroebebi“ (garemosa da
ganviTarebis msofli komisia, 1987, gv. 43). gansakuTrebuli mniSveloba mieniWa
saTanado teqnologiebs, ganaxlebad energias da ganviTarebis iniciativebis SemuSavebisas
garemoze zrunvas. 1970-iani da 1980-iani wlebis ganmavlobaSi mdgradi ganviTarebis
mxardamWeri moZraoba gaZlierda. es iyo aRiareba imisa, rom matulobs [...] globalizaciis
zegavlina garemoze. 1987 wels gaeros garemosa da ganviTarebis msofli komisiამ
gamoaqveyნა angariSi – Cveni saerTo momavali. es angariSi gaxda aTvliS wertili mdgradi
ganviTarebiseuli midgomi Camoyalibebisa. aRiarebulia, rom globalizaciis zegavlina,
gansakuTrebiT msofli mrewveloba da vaWroba, zrdis mdgradobis darRvevis safrTxes (iunesko/UNESCO,
2005).

gaero gamoyofs mdgradi ganviTarebisTvis umniSvelovanes sam urTierTdakavSirebul
sferos – sazogadoebas, garemos da ekonomikas. urTierTgadajaWvuli sakiTxebia kultura
(imis aRiareba, rom „praqtika, identoba da faseulobebi“ TamaSoben did rols mdgradi
ganviTarebis warmatebaSi) da siRaribis aRmofxvraze zrunva (iunesko/UNESCO, 2005).
mdgradoba exeba ara mxolod resursebs, fizikur garemos da ekonomikis Zalisxmevas
zrdisTvis, aramed, agreTve socialur institutebs da adamianis ganviTarebas. Tu gvinda, rom
am saqmeSi win wavideT, aucilebelia, holisturi midgoma.

mdgradobis gaumjobeseba kompleqsuri amocanaa da saerTaSoriso
urTierTobis politikasTan aris dakavSirebuli. mdgradobis moZraobas asazrdoebda imis
aRiareba, rom Tu Raribi qveynebic ise moixmaren resursebs, rogorc mdidari qveynebi,
dedamiwis resursebi gaCanagdeba.

siRaribec da simdidrec tvirTad awveba dedamiwis resursebs. garemoe193
baTa gamo, Raribebi SeSas da wyals ise moixmaren, rom ziandeba garemo da misi
TviTganaxlebis unari. mdidrebi, RaribebTan SedarebiT, bevrad ufro met energias da sxva
resursebs moixmaren. garemos dacvis politika xSirad aRiqmeba, rogorc uari ufro mdidari
seqtoris mier Raribi qveynebisTvis ganviTarebis Tanabar SesaZleblobebze. Tumca,
„ekosistemis samsaxurebis degradacia ganviTarebad samyaroSi amZimebs siRaribis da
sakvebis usafrTxoebis problemebs, gansakuTrebiT yvelaze Rarib qveynebsi“ (sakvebisa da
soflis meurneobis organizacia, soflis meurneobis ganviTarebis saerTaSoriso fondi, gaeros
adamianTa dasaxlebebis centri, msoflios sursaTis programa, 2006). saWiroa, „ormxriვი
Zalisxmeva; orivegan, industriul da ganviTarebad qveynebsi, pasuxismgeblobiT unda

²⁰ bunebrivi resursebis da energiis gamoyeneba ise, rom garemo ar daziandes.

movekidoT moxmarebisa Tu warmoebis meTodebis SemuSavebas. agreTve proaqtiulad unda ganvkargavdeT yvela saxis resurss“ (iunesko/UNESCO, 2005, gv. 10).

mdgradobis koncepcia ganviTarebis yvela doneze mniSvnelovania; saTemo initiativebiT dawyebuli msofliო mniSvnelobis miznebis CaTvliT. dedamiwis qartia aris msoflios samoqalaqo sazogadoebis wvlili mdgradi ganviTarebis gaazrebaSi da gvTavazobs farTo masStabian RonisZiebebs ekologiuri da adamianuri harmoniis uzrunvelsayofad.

qalebi ganviTarebaSi: genderuli Tvalsazrisis mniSvneloba. ganviTarebis da Carevis adreul modelebSi qalebi ar iyvnen gaTvaliswinebuli. rogorc erTi avtori wers, „mizani ganviTarebis aTwleulis mTeli am RonisZiebebisa, romelic kacebma dagegmes da ganaxorcieles, iyo mSromeli mamakacis nayofierebis gazrda“ (bauldingi & dai, 2002, gv. 182). danieli ekonomisti qalis, ester bosefrafis kvlevam gamoavlina ganviTarebiseuli midgomebis warumateblobis mniSvnelovani mizezi – qalebis, mosaxleobis im nawilis ugulebelyofa, romelic afrikaSi da sxvaganac, awarmoebs sursaTis umetesobas. „sursaTis mwarmoebelTa umravlesoba qalebi iyvnen da ara mamakacebi, magram mTeli sasoflo sameurneo daxmareba, sesxebis da iaraRebis CaTvliT, mamakacebs misces. am daxmarebam qalebamde ver miaRwia da mamakacebs misca saSualeba moeyvanaT gasayidi mosavali (romelsac morwyva sWirdeboda) eqsportisTvis“ (bauldingi & dai, 2002, gv. 183). maSin mesame msofliSi „sqesze dafuZnebuli ormagi standartebi gadabmul iyo ormag ekonomikur standartebTan da amitom, qalebi mxolod Tavis gatanisaTvis sakmarisi sarCos amara darCnen“ (gv. 187).

194

bosefrafis da sxva bebris naSromebis wyalobiT, aRiares, rom mniSvnelovania, ganviTarebaSi qalebis gaTvaliswineba. qalebis ugulebelyofam ara mxolod qalebisTvis Seaferxa progresi, aramed didi uaryofiTi gavlena hqonda ojaxebeze, bavSvebeze da zogadad ganviTarebis progresze. qalebis wigniereba da monawileoba Semosavlis miRebaSi mWidrod aris dakavSirebuli bavSvis gadarCenasTan da ojaxis keTildReobasTan. amitom ganviTarebis nakrebs daemata midgomebi, romlebic specialurad qalebze aris gamiznuli. dRes bevri organizacia mxars uWers genderul „skrinings“, rom qalebma namdvilad miiRon saTanado yuradReba. amarta Seni, nobelis premiis laureati ekonomisti, gansakuTrebul mniSvnelobas aniWebs qalebis rols, qalebs, rogorc „cvlilebis aqtiur agentebS“ (amarta Seni, 1999, gv. 189). misi TqmiT,

dRes msoflios bevr qveyanaSi ganviTarebis procesSi erT-erTi mTavari sakiTxi aris qalebis gaZliereba. am saqmeSi monawile faqtorebia: qalebis ganaTleba, maTi mesakuTreobis sakiTxi, maTi dasaqmebis SesaZleblobebi da dasaqmebis bazris muSaobis principebi. agreTve, bevria damokidebuli dasaqmebis wesebis Taviseburebaze, ojaxis da zogadad sazogadoebis damokidebulebaze qalis ekonomikuri saqmianobisadmi, im ekonomikur Tu socialur garemoebეbeze, romlebic xels uwyoben an abrkoleben am damokidebulebis Secvlas (gv. 202).

is daaskvnis, rom „dRes ganviTarebis politikur ekonomikaSi araferi ar aris ise mniSvnelovani, rogorc qalebis politikuri, ekonomikuri da socialuri monawileobis da maTi liderobis saTanadod aRiareba“ (gv. 203).

2007 wlis ganviTarebiseuli midgoma moicavs yvela aq warmodgenili ideis elements, ekonomikuri da socialuri ganviTarebis, mdgradobis gaTvaliswinebis, qalebisadmi da ukiduresi saWiroebis mqoneTadmi yuradRebis CaTvliT.

sazomebi da amocanebi. bevrnairi sazomi gamoiyenes, raTa SeefasebinaT sxvadasxva qveynis ganviTarebis done. mTavari gaxlavT adamianis ganviTarebis indeqsi (HDI), romelsac gaeros ganviTarebis programa (UNDP) iyenebs qveynis progresis Sesafaseblad sxvadasxva maCveneblis mixedviT da imisTvis, rom qveynebs miuCinos damsaxurebuli adgili sazomis mixedviT. adamianis ganviTarebis indeqsi moicavs zrdsruli adamianis wignierebis maCveneblebs (dawyebiT, saSualo da maRal klasebSi swavlas); sicocxlis xangrZlivobas; mTlian Sida produqts erT sul mosaxleze (aSS dolaris msyidvelobiTi unaris pariteti) (UNDP, 2006). gaeros ganviTarebis programis mesveurebs sjeraT, rom adamianis ganviTarebis indeqsi aris damakmayofilebeli Semajamebeli sazomi adamianis ganviTarebisa. es imaSi gamoixata, rom 2006 wels indeqsis yvelaze dabali qula (311) nigers hqonda, yvelaze maRali – ki norvegias (965). radgan adamianis ganviTarebis indeqsi 1990 wlidan gamoiyeneba, arsebobs ganviTarebis monacemebi. indeqsi farTod gamoiyeneba da xSirad mimarTaven mas qveynebis rangebis mixedviT dalagebisas; am

195

teqstSi Tqven naxavT im qveynebis adamianis ganviTarebis indeqsebs, romlebic magaliTad aris moyvanili. 2005 wels gaeros ganviTarebis programam siaxle Semoitana da daiangariSa SerCeuli qveynebis mosaxleobis yvelaze Raribi 20 procentis adamianis ganviTarebis indeqsi. Cveulebriv adamianis ganviTarebis indeqsi asaxavs ganviTarebis saerTo miRwevebs, es miRwevebi xSirad yvelaze Raribebs ar unawildebaT.

bevrad ufro yovlismomcveli sazomi SeimuSava socialuri samuSaos mkvlevarma riCard estesma. misi socialuri ganviTarebis indeqsi (ISP) aerTianebs 45 maCvenebls, romlebic gansazRvraven qveynis statuss 10 sferoSi, esenia: ganaTleba, janmrTeloba, qalebi, Tavdacvisunarianoba, ekonomika, demografia, geografia (seriozuli bunebrivi katastrofebi), kulturuli mravalferovneba, politikuri qaosi da keTildReobis Zalisxmeva (esteri, 2005). is, rom socialuri ganviTarebis indeqsi moicavs maCveneblebis amden nairsaxeobas, xazs usvams socialur ganviTarebasa da adamianis keTildReobaze gavlenis mqone faqtorebis kompleqsurobas. aq erTadaa areuli Sedegebi da Zalisxmeva; magaliTad, qveynis mier socialuri usafrTxoebis uzrunvelyofa (pozitiuri nabiji) da samxedro danaxarjebi (adamianis keTildReobis gaumjobesebis saSualebebidan gadineba). gansakuTrebiT mniSvnelovani idea, romelzec socialuri ganviTarebis indeqsi amaxvilebs yuradRebas gaxlavT is, rom ganviTareba aris dausrulebeli procesი da yvela qveyana, bevri TvalsazrisiT, „ganviTarebadia“ an moiTxovs ganviTarebas.

aTaswleulis ganviTarebis miznebi (MDGs) (ganviTarebis miznebi da amocanebi ocdameerTe saukunis dasawyisisTvis) aris Zalisxmeva, ganviTarebis iseTi amocanebi davsaxoT, romlis SedegebisTvisac sazomi arsebobs. [...] 2000 wels gaerom Caatara aTaswleulis samiti da rva mizani dasaxa. es gaxlavT is amocanebi, romlebic im 196

droisTvis sazrianad miiCnies da romelTa miRwevac SesaZlebelia 2015 wlisTvis, raTa gvqondes progresi ganviTarebaSi. aTaswleulis samits win uswrebda 1995 wlis socialuri ganviTarebis samiti, romelmac gamosca 10 valdebuleba ganviTarebisTvis. es 10 valdebuleba zogadi saxiT iyo gancxadebuli (magaliTad, me-2 valdebuleba – msofliSi siRaribis aRmofxvra), aTaswleulis ganviTarebis miznebi ki am valdebulebebs konkretuli da gazomvadi saxiT gvawvdis. aTaswleulis ganviTarebis 8 mizani Semoklebuli saxiT aseTi gaxlavT:

mizani 1: ukiduresi siRaribis da SimSilis aRmofxvra. amocana: 1990–dan 2015 wlamde ganaxevrdes im adamianebs raodenoba, romlebsac dReSi 1 aSS dolarze naklebi Semosavali aqvT. mizani 2: 2015 wlisTvis msofliSi dawyebiTi ganaTleba sayovelTao gaxdes. mizani 3: wavaxalisot genderuli Tanasworoba da gavaZlierot qalebi.

amocana: (umjobesia) 2005 wlisTvis aRmovfxraT genderuli sxvaoba dawyebiT da saSualo ganaTlebaSi; xolo araugvianes 2015 wlisa – ganaTlebis yvela safexurze. mizani 4: Sevamcirot bavSvTa sikvdilianoba.

amocana: 1990–dan 2015 wlamde ori mesamediT Sevamcirot xuT wlamde asakis bavSvebis sikvdilianoba. mizani 5: gavaumjobesot dedebis janmrTeloba.

amocana: 1990–dan 2015 wlamde sami meoTxediT Sevamcirot dedebis sikvdilianobis wili. mizani 6: SevebrZoloT aiv/Sidss, malarias da sxva daavadebebs.

amocana: 2015 wels daviwyot aiv/Sidsis gavrcelebis masStabis Semcireba. mizani 7: uzrunvelvyot garemos mdgradoba.

amocana: qveynebis politikaSi da programebSi davnergoT mdgradi ganviTarebis principebi da gezi SevucvaloT bunebrivi resursebis dakargvis process. gavanaxevroT im adamianebs wili, romlebsac ar miuwvdebaT xeli usafrTxo sufTa sasmel wyalze da sanitariaze. mizani 8: ganvaviTaroT msofliო partnioroba ganviTarebis saqmeSi.

amocana: (1) mivxedoT naklebad ganviTarebuli qveynebis sagangebo saWiroebs; (2) ganvaviTaroT Ria, kanonze damyarebuli, prognozirebadi, aradiskriminaciuli savaWro da finansuri sistemebi; (3) mTlianad movagvaroT ganviTarebadi qveynebis valebis sakiTx; (4) ganviTarebad qveynebTan TanamSromlobiT, SevimuSaoT da davnergoT axalgazrdebisTvis Rirseuli da nayofieri Sromis strategiebi; (5) ganviTarebad qveynebSi farmacevtul kompaniebTan TanamSromlobiT xelmisawvdomi gavxadoT aucilebeli wamblebi; (6) kerZo seqtorTan TanamSromlobiT xelmisawvdomi gavxadoT axali

teqnologiebi, gansakuTrebiT sainformacio da sakomunikacio sferoSi. (gaeros sajaro informaciis ganyofileba, 2005; gaeros ganviTarebis programa, 2003).

ocdameerTe saukunis dasawyisSi ganviTarebis Sesaxeb gaeros inicirebul diskusiaSi aTaswleulis ganviTarebis miznebi dominirebs; igi agreTve gavlenas axdens arasamTavrobo 197

organizaciebis saqmianobis did nawilze. miznebisken svlas akvirdeba qveyana, regioni da periodulad gaero angariSebs gamoscems sayovelTao miRwevebis Sesaxeb. dReisTvis mxolod ramdenime qveyanaa ise win wasuli rom srulad daakmayofilos miznebi. magaliTad, mizani 3-is erT-erTi amocana iyo 2005 wlisTvis dawyebiT da saSualo ganaTlebaSi genderuli uTanasworobis aRmofxvra; bevri qveyana ver axerxebes am Sualeduri amocanis Sesrulebas.

Sejameba

ganviTarebis proeqtebisTvis axal strategiebze muSaobis procesSi ganviTarebis koncepcia kvlavac ixveweba. braiani da kapazi amtkiceben, rom adgilobrivad da globalurad ganviTareba xelaxla unda moviazroT, rogorc siRaribis aRmofxvris gza (2005). isini „naklebad asxvaveben ‘ganviTarebad’ da ‘ganviTarebul’ qveynebs da ubralod siRaribis Semcirebaze amaxvileben yuradRebas“ (gv. 59). es emTxveva estesis midgomas, romelic socialuri ganviTarebis indeqsiT zomavs qveynebis progress ganviTarebis saqmeSi. ganviTareba siRaribis Semcirebaze unda iyos fokusirebuli da am Zalisxmevis centri xalxi unda iyos; amgvari midgoma Seesabameba socialuri samuSaos misias (anani, 2006). es mosazreba (rom ganviTarebis amosavali wertili xalxi unda iyos) jer kopenhagenis deklaraciaSi gamoCnda da Semdeg ganmeorda gaeros generaluri mdvnis 2006 wlis angariSSI. rogorc momdevno TavebSia naCvenebi, kidev bevri saqme rCeba gasakeTebeli, rom ganviTarebis winsvla realobad iqces dedamiwis bevri macxovreblisTvis.

adamianis uflebebi

meore mTavari sakiTxi msofliSi aris moZraoba adamianis uflebebisTvis. saerTaSoriso socialur samuSaosTvis adamianis uflebebis mniSvneloba ganuwvyetliv izrdeba. adamianis uflebebi erTdroulad martivic aris da sakmaod mniSvnelovani, radgan yvela adamians aqvs uflebebi, mxolod imitom, rom is adamiania. adamianis uflebebi aris saerTaSoriso samarTlisa da procedurebis farTo da kompleqsuri sistema. wignis am nawilSi ganvixilavT adamianis uflebebis ideasa da im ZiriTad xelSekrulebebs, romlebic qmnian adamianis uflebebis saerTaSoriso samarTals. aseve mokled mimovixilavT gaeros adamianis uflebebis struqturasa da adamianis uflebebis mougwarebel sakiTxebze mimdinare diskusiebs. Tavis boloSi SemogTavazebT komentarebs adamianis uflebebsi socialuri samuSaos rolze. [...]

adamianis uflebebis filosofia

adamianis uflebebis sayovelTao deklaraciaSi mkafiod aris gacxadebuli is filosofია, romelic safuZvlad udevs adamianis uflebebs. ”yvela adamiani ibadeba Tavisufali da Tanaswori, Tavisu RirsebiTa da uflebebiT“ (gaero, 1948, muxli 1). rogorc adamianis uflebebis mkvlevari jek doneli aRniSnavs:

sakuTriv termini adamianis uflebebi mianiSnebs orives, mis bunebasa da warmomavlobas: es uflebebi adamians aqvs ukve imitom, rom is adamiania. es uflebebi nebismier adamians aqvs, ganurCevlad misi uflebebisა da movaleobebisa, romelic mas SeiZleba gaaCndes (an ar gaaCndes) rogorc moqalaqes, ojaxis wevrs, mosamsaxures, an romelime sajaro Tu kerZo organizaciis an asociaciis wevrs (jek doneli, 1993, gv. 19).

adamianis uflebebs ar sWirdeba mopoveba. iseve rogorc ar SeiZleba, misi CamorTmeva calkeuli jgufebisTvis. adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciis me–2 muxlis Tanaxmad, „TiToeul adamians miniWebuli aqvs am deklaraciaSi gacxadebuli yvela ufleba da Tavisufleba ganurCevlad rasisa, kanis ferisa, sqesisa, enisa, religiuri, politikuri Tu sxva rwmenisa, erovnuli Tu socialuri warmomavlobisa, qonebrivi, warmoSobis Tu sxva statusisa“.

1948 wels gaeros mier axalSeqmnili adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciis miRebam, erTgvari dasabami misca Tanamedrove adamianis uflebebs. Tumca, isic unda iTqvas, rom is „arafrisgan“ ar aRmocenebula. adamianis uflebebis filosofiuri ideebi msolfios TiTqmis yvela ZiriTad religiaSi devs. politikur sferoSi am sakiTxis wanamZRvrebi gaxlavT (sul cota) „Magna Carta“ (1215), adamianisa da moqalaqis uflebebis franguli deklaracia da aSS-s konstituciis kanoni uflebebis Sesaxeb. safrangeTis revoluciis dros aqtivistebma qalTa uflebebis deklaracia Seadgines.

adamianis uflebaTa leqsikoni

mierTeba: „qmedeba, roca xelSekrulebis araxelmomweri qveyana gamoTqvams mzadyofnas, gaeros generaluri mdivnisTvis `mierTebis instrumentis~ gadacemis meSveobiT, gaxdes xelSekrulebis monawile. mierTebas iseTive iuridiuli Sedegi aqvs, rac ratificirebas“. (gaeros adamianis uflebaTa umaRlesi komისრის ofisi [UNOHCHR], 2005b).

konvencia: iuridiulad savaldebulo saerTaSoriso xelSekruleba. **qartia:**

iuridiulad savaldebulo saerTaSoriso SeTanxmeba. **deklaracia:** gancxadeba saerTaSoriso miznebis an „SeTanxmebuli principebisa da standartebis Sesaxeb“. Tumca, ar aris iuridiulad savaldebulo dokumenti (gaeros ganviTarebis programa 2000, gv. 17).

daTqma: gancxadeba, romliTac monawile mxare uflebas itovebs mxari ar dauWiros xelSekrulebis garkveul debulebebs. amiT qveyana mianiSnebs,

rom „is mzad aris Seasrulos xelSekrulebis ZiriTadi debulebebi, garda im ramdenime debulebisa. amasTan, daTqma xelSekrulebis sagansa da mizans ar aprotestebს“ (UNOHCHR, 2004).

ratificireba: qveynis mier xelSekrulebis ratificireba qmnis xelSekrulebis mxardaWeris iuridiul valdebulebas da maratificirebeli qveyana xdeba xelSekrulebis monawile mxare. mxolod xelmomwer qveyanas SeuZlia xelSekrulebis ratificireba. sxvagvarad, qveynebs SeuZliaT miuerTden xelSekrulebas (ix. zemoT „mierTeba“).

xelmowera: pirveli nabiji, romelic mianiSnebs, rom qveyanas surs gaiziaros xelSekrulebis debulebebi. Tumca, xelSekruleba misTvis jer ar aris iuridiulad savaldebulo.

monawile mxareebi: qveynebi, romlebmac moaxdines xelSekrulebis ratificireba.

xelSekrulebis organoebi: komitetebi, romlebic Seiqmnენ adamianis uflebaTa ZiriTadi xelSekrulebebis farglebSi, raTa zedamxedveloba gauwion monawile mxareebis mier xelSekrulebebis Sesrulebas“ (UNDP, 2000, gv. 17).

meoce saukuneSi erTa ligis qartia, erTa ligisa da Sromis saerTaSoriso organizaciis bevri iniciativa adamianis uflebebis zogierT minimalur ideals mainc gamoxatavda. Tumca, ar arsebobda am uflebebis sruli ganmarteba. [...] 1920-iani wlebis dasawyisSi erTa ligam SeimuSava da miiRo bavSvTa uflebebis deklaracia. ligas hqonda adamianis uflebebis sakiTxebze momuSave komitetebi, rogoricაა magaliTad, trefikingTan brZolis komiteti (romelsac xelmZRvanelobda socialuri samuSaos pioneri – greis aboti). liga agreTve sponsorobda bavSvTa Sromisa da sasjelis sistemis reformis bevr iniciativas. agreTve ligis qartia kolonizebul qveynebSi zogierTi samoqalaqo da religiuri Tavisuflebis sagangebod dacvisaken mouwodebda.

saerTaSoriso samarTalSi adamianis uflebebis sistemis gaCenas mniSvnelovanwilad meore msolfio omis saSinelebebmа, gansakuTrebiT holokostma da nacistebis sisastikem misca biZgi. rogorc Cans, erTgvari danaSaulis grZnobac arsebobda dasavleTis wamyvan qveynebSi; miuxedavad imisa, rom 1930-ian wlebSi isini araerTxel Seikribnen da imsjeles germaniaSi agresiasa da adamianis uflebis darRvevebze, sabolood gadawyvites, rom erovnuli suvereniteti ar iZleoda moqmedebis saSualebas (vronka, 2003). Sesabamისად, preambulaSi vkiTxulobT: „vinaidan adamianis uflebaTa ugulebelyofasa da abuCad agdebas

Sedegad moyva barbarosuli aqtebi, romelmac aRaSfoTa kacობრიობის sindisi“ (gaero, 1948).

1947 wels axalCamoyalibebulma gaerom, zogierTi delegatisa da arasamTavrobo organizaciis mowodebis safuZvelze, Seqmna adamianis uflebaTa komisia, romelsac saTaveSi eleonora ruzvelტი Caudga. zogierTi mkvlevari miiCvens, rom am Tanamdebobaze qali ganzrax daniSnes, raTa erTgvarad daekninebinaT komისრის mniSvneloba (vronka, 2003). asea Tu ise, 1948 wlis zafxulisTvis komისრამ moamzada adamianis uflebaTa dokumentis

proeqti da generalurma asambleam daiwyo misi ganxilva (mosinki citirebuli reiCertTan, 2003) (SedarebisTvis, bavSvTa uflebebis konvenciis proeqtze muSaoba mTeli aTi weli mimdinareobda). dokumentis winaaRmdeg aravin wasula. Tumca, sabWoTa blokma, saudis arabeTma da samxreT afrikam Tavi Seikaves. am xelSekrulebas erTgvari Crdili miayena iman, rom 1948 wels samxreT afrikaSi srulad da oficialurad aamoqmedes aparteidis kanoni. es TiTqos gamomafxizlebeli unda yofiliyo yvelasTvis, magram msolfio sazogadoebas am movlenisTvis didad ar miuqcevia yuradReba.

adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciis miRebis periodSi gaeroSi 56 qveyana iyo gawevrianebuli. maTgan sul ramdenime iyo afrikis kontinentidan. amas xSirad miiCneven dokumentze dasavleTis qveynebis Zlieri zegavlenis mizezad. Tumca, adamianis uflebaTa komisiis wevrebadi aSS-sa da evropis qveynebiTan erTad iyvnen egipte, indoeTi, irani, libani, panama, sabWoTa kavSiri, urugvai, filipinebis respublika da CineTi (reiCerti, 2003).

adamianis uflebebi rogorc saerTaSoriso samarTlis sistema

adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciidan moyolebuli adamianis uflebaTa sakiTxebze gaerom 200-ze meti dokumenti daamtkica (snari, 2002). bevri sxva ki regionulma organizaciebma gamoaqveynes adamianis uflebebis Sesaxeb farTomasStabini da kompleqsuri msjelobis farglebSi. 1948 wlidan adamianis uflebaTa sfero mkafiod ganisazRvra (gaeros mier 1948 wlis 10 dekembers miRebuli) adamianis uflebaTa 200

sayovelTao deklaraciis debulebebiT. es aris gardamtexi da saocrad yovlismomcveli dokumenti. aq uflebebis sami „Taoba“ gamoikveTa (vronka, 1995). pirveli rigi uflebebis aris samoqalaqo da politikuri uflebebi. me-3–dan 21-e muxlis CaTvliT es uflebebi gansazRvrulia, rogorc sicocxlisa da Tavisuflebis ufleba; Tavisufleba wamebisgan da araadamianuri sasjeligan; Tavisufleba gaumarTlebeli dakavebis da dapaTimrebisgan; Tavvrilobis Tavisufleba; azris gamoTqmis Tavisufleba da a.S. dokumenti aseve gvpirdeba demokratiuli mmarTvelobis uflas. rogorc 21 muxlSi aRniSnuli, `yovel adamians aqvs uflaba, uSualod, an Tavisuflad arCeuli warmomadgenlebis meSveobiT, monawileobdes Tavisi qveynis marTva-gamgeobaSi“. Semdeg dokumentSi vkiTxulobT: „xalxis neba unda iyos safuZveli mTavrobis Zalauflebis. es neba unda gamoixatebodes periodul da gauyalbebel arCevnebiSi, sayovelTao da Tanaswori saarCevno uflbis pirobebiSi, faruli kenWisvriT, an xmis micemis sxva ekvivalenturi formiT, romlebic uzrunvelyofen xmis micemis Tavisuflebas“ (gaero, 1948). pirveli Taobis am uflebebs xSirad „negatiur uflebebad“ moixseneben, vinaidan, isini xelisuflebisgan iTxoven negatiuri qmedebisgan, an adamianis samoqalaqo da politikuri Tavisuflebebis SezRudvisgan Tavis Sekavebas.

22-edan 27-e muxlis CaTvliT mocemulia (meore Taobis) ekonomikuri, socialuri da kulturuli uflebebi. es moicavs: socialuri usafrTxobis, sakadrisi dasaqmebis, dasvenebis da garTobis, sakvebis, Casacmelis, saxovreblis, jandacvis, ganaTlebis da kulturul cxovrebaSi monawileobis uflebebs. 25 muxlis 1 paragrafi gansakuTrebul yuradRebas amaxvilebs socialur samuSaoze. aq vkiTxulobT:

yovel adamians – aqvs uflaba hqondes cxovrebis iseTi done, (sakvebis, tansacmlis, saxovreblis, samedicino zrunkisa da saWiro socialuri momsaxurebis CaTvliT) romelic aucilebeli piradad misi da misi ojaxis janmrTelobisa da keTildReobis SesanarCuneblad; uflaba iyos uzrunvelyofili umuSevrobis, avadmyofobis, invalidobis, qvrivobis, moxucebulobis an arsebobis saSualebis dakargvis (misgan damoukidebel garemoebaTa gamo) sxva SemTxvevaSi.

ekonomikur da socialur uflebebs „pozitiuri uflebebi“ Searqves, radgan qveyanam sagangebo nabijebi unda gadadgas moqalaqeebis am uflebebis dasakmayofileblad.

28–e muxli zogadad aRwers mesame Taobis uflebebs. es is uflebebia, romlebic mxolod saerTaSoriso saqmianobiT da TanamSromlobiT SeiZleba iyos garantirebuli. aq vkiTxulobT: „yovel adamians aqvs iseT socialuri da saerTaSoriso wesrigis uflaba, romlis pirobebiSi, SesaZlebeli am deklaraciaSi CamoTvliT uflabaTa da TavisuflebaTa srulad ganxorcieleba“. es gancxadeba Sejerebulia 22–e muxlTan, romelic aRniSnavs, rom: „yovel adamians, rogorc sazogadoebis wevrs, aqvs socialuri usafrTxobis uflaba da unda SeeZlos, erovnuli Zalisxmevisa da saerTaSoriso TanamSromlobis meSveobiT (ekonomikur, socialur da kulturul dargebiSi), ganaxorcielos Tavisi Rirsebis Sesafetis uflebebi. am muxlis mixedviT, adamians eniWebi mSvidobis, patiosani vaWrobis da, ubralod, saerTaSoriso ekonomikuri 201

wesrigis uflaba. ifis mixedviT (ifi, 2001), mesame Taobis uflebebi moicavs ekonomikuri ganvitarobis uflas; uflas ganekuTvnebodes stabilur, erTsulovan sazogadoebas; garemos dacviT uflas, kerZod, uflas gqondes sufta da daubinZurebeli haeri, wyali da sakvebi; uflas icxovros iseT fizikur garemoSi, romelic saSualebas aZlevs adamians miaRwios srul adamianur potencials“ (gv.39) .

saerTaSoriso xelSekrulebebi. adamianis uflebebis sayovelTao deklaracia aris mravlisdamtevi deklaraciaa. saerTaSoriso samarTali es niSnavs, rom es aris ganaxadi keTili ganzraxvebis Sesaxeb, romelsac kanonis Zala ar aqvs. adamianis uflebaTa sayovelTao deklaracias moyveba ori xelSekruleba, romlebiSi gansazRvrulia xelmomweri qveynebis valdebulebebi: samoqalaqo da politikuri uflebebis saerTaSoriso paqti (ICCPR) da ekonomikuri, socialuri da kulturuli uflbis saerTaSoriso paqti (ICESCR). orive maTgani 1966 wels miiRo generalurma asambleam. es ori mniSvnelovani dokumenti detalurad ganavrcobs adamianis uflebebis sayovelTao deklaraciis mniSvnelovan debulebebs. samoqalaqo da politikuri uflebebis saerTaSoriso paqti amoqmedda 1976 wlis 23 marts, mas Semdeg, rac 35–ma qveyanam moaxdina misi ratificireba (ZalaSi SesvliTvis saWiro procedura) (UNOHCHR, 2005a). amJamad ukve 155 qveyanam gaakeTa am dokumentis ratificireba da gaxda paqtis monawile mxare (UNOHCHR, 2006). ekonomikuri, socialuri da kulturuli uflbis saerTaSoriso paqti ZalaSi Sevida 1976 wlis 3 ianvars da mas 152

qveyana miuerTda. aSS–s ar mouxdenia misi ratificireba da metwilad ar uWers mxars socialuri da gansakuTrebiT, ekonomikuri uflebebis koncefcias (UNOHCHR, 2006).

mosaxleobis gansakuTrebuli jgufebis damcveli xelSekrulebebi. miuxedavad imisa, rom adamianis uflebebis sayovelTao deklaracia da paqtebi uzrunvelyofen yvela (kategoriis) xalxis dacvas, mainc grZeldeba adamianebs zogierTi jgufebis Cagvra da maTi uflebebis SezRudva. amitom, aucilebeli gaxda damatebiT axali deklaraciebisa da konvenciebis miReba. am dokumentTagan socialuri samuSaosTvis gansakuTrebiT mniSvnelovania – saerTaSoriso konvencia rasobrivi diskriminacis yvela formis likvidacis Sesaxeb (ICIFRD), konvencia qalTa diskriminacis yvela formis likvidacis Sesaxeb (CEDAW); da konvencia bavSvTa uflebebis Sesaxeb (CRC). ori paqti, zemoxsenebuli sami konvencia da ori xelSekruleba ([1]konvencia wamebisa da sxva sastiki, araadamianuri an Rirsebis Semlaxveli mopyrobisa da dasjis winaaRmdeg [1984] da [2] yvela migranti muSisa da maTi ojaxis wevrTa uflebebis dacvis saerTaSoriso konvencia [1990]) qmnian „Svid mTavar saerTaSoriso xelSekrulebas adamianis uflebebis Sesaxeb“ (UNOHCHR, 2005b). TiToeul maTgans adamianis uflebaTa Sesabamisi komiteti xelmZRvanelobs, romelic iRebs angariSebs da zedamxedvelobs wevri qveynebis mier xelSekrulebiT gaTvaliswinebuli debulebebis Sesrulebas. am Svidi xelSekrulebidan, aSS–m mxolod (1) rasobrivi diskriminacis konvencias, (2) samoqalaqo da politikur uflebebis paqts da (3) wamebis winaaRmdeg konvencias gaukeTa ratificireba. adamianis uflebaTa xelSekrulebaTagan, bavSvTa uflebebis konvenciis ratificireba gaakeTa yvelaze metma qveyanam. es konvencia uzrunvelyofs bavSvTa gadarCenis, dacvis da ganviTarebis uflebas. mxolod aSS–s da somalis ar gaukeTebia am dokumentis ratifikacireba. kanadas ratificirebuli aqvs yvela xelSekruleba, garda migranti muSis konvenciisa. es xelSekruleba 2003 wels Sevida ZalaSi da jer mxolod 34 qveyanaa masTan mierTebuli (UNOHCHR, 2006). adamianis uflebaTa xelSekruleba rom amuSavdes (an adamianis uflebaTa termini rom gamoviyenoT, ZalaSi rom Sevides), misi ratificireba unda moaxdinos qveynebis dadgenilma raodenobam. rogorc zemoT

204

aRvniSneT, qveynebis mier xelSekrulebis ratificireba an masTan mierTeba niSnavs, rom qveyana eTanxmeba mis debulebebs da mzad aris miiRos monawileoba xelSekrulebis ganxorcielebaSi. qveyanas SeuZlia mxolod xeli moaweros xelSekrulebas, rac niSnavs, rom mis principebs zogadad uWers mxars. am SemTxvevaSi, xelSekruleba ar aris misTvis iuridiulad savaldebulo.

gaeros formatSi SemuSavebuli deklaraciebisa da xelSekrulebebis garda, arsebobs adamianis uflebaTa regionuli xelSekrulebebi. erTi aseTi magaliTia evropis socialuri qartia. es qartia 1961 wels gamoqveynda, xolo mogvianebiT daixvewa da gafarTovda.

ifi verafers xedavs cuds imaSi, rom momavalSi adamianis uflebebt-an dakavSirebiT gaCndes axali da gansxvavebuli mosazrebebi:

marTalia, adamianis uflebaTa sayovelTao deklaracia, albaT, war-

moadgens meoce saukuneSi kacabriobis erT-erT yvelaze RirSesaniSnav miRwevas, is ar unda ganvixiloT, rogorc universaluri da xeluxlebeli WeSmariteba. es STambeWdavi da STamagonebeli naSromia, sayuradRebo radikaluri daskvnebiT... magram es deklaracia araviTar SemTxvevaSi ar aris wminda werili. droTa ganmavlobaSi is SeiZleba Seicvalos, roca gaCndeba axali ideebi da axal sakiTxebis mieniWebi upiratesoba (ifi, 2001, gv. 6).

ifi dasZens, rom es ar aris universalobis sawinaaRmdago argumenti, aramed, ufro adamianis uflebaTa koncefcis daxvewisTvis mzadyofnaa.

ganuyoflobis principi. adamianis uflebaTa koncefcis mniSvnelovani komponentia uflebaTa ganuyoflobis principi. es aris adamianis uflebebis globaluri xedva. imisTvis, rom pirovnebis Rirseba ar Seilaxos, yvela saxis ufleba unda iyos daculi, maT Soris ekonomikuri, socialuri, samoqalaqo, kulturuli da politikuri uflebebi da ramdenadac SesaZlebelia, globaluri masStabiT. politikuri Tavisufleba bevrs araferis miscems mSier xalxs; kargad dapurebul xalxs samoqalaqo Tavisuflebis gareSe, aklia adamianuri Rirsebis mTavari komponenti; da bolos, mSvidobisa da samarTlianobis msoflis wesrigis gareSe, arc erTi es ufleba ar iqneba garantirebuli.

evropis socialuri qartia

1961 wels evropis sabWom evropis socialuri qartia SeimuSava. misi mizania, wevr saxelmwifoebSi adamianis uflebebis da fundamenturi Tavisuflebebis uzrunvelyofa da Semdgomi gamoyeneba. is gvTavazobs, rom socialuri da ekonomikuri uflebebi uzrunvelyofili unda iyos diskriminacis gareSe; „ganurCevlad rasisa, kanis ferisa, sqesisa, religiisa, politikuri Sexedulebebis, erovnuli Tu so-

205

cialuri warmomavlobisa“ (evropis sabWo, 1961). 1996 wels qartia daxvewes, raTa SeenarCunebinaT miRwevebi da „miecaT misTvis axali impuls“ (evropis sabWo, 1996, gv.1). 1996 wlis versia cdilobs upasuxos im socialur cvlilebs, romelebic mas Semdeg moxda, rac qartiis Tavdapirveli varianti miiRes. Tavdapirveli qartia miznad isaxavda ZiriTadi uflebis da principebis miRwevas, rogorca muSebis, qalebis, bavSvebis da SEezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis uflebebi. 1996 wlis versia afarToebs am principebs, gansakuTrebiT, muSaTa uflebebis dargSi. gansakuTrebulad amaxvilebs yuradRebas socialuri keTildReobis momsaxurebis da samedicino daxmarebis miRebis uflebaze, siRaribis da socialuri eqskluziisgan dacvis uflebaze, saxovreblis da xandazmulTa socialuri dacvis uflebaze.

ganuyofloba brwyinvale principia, magram adamianis uflebebis istoriis manZilze is araerTxel uaryves. civi omis periodSi, saerTaSoriso arenaze dapirispirebas xSirad iwvevda is, rom sabWoTa bloki uars ambobda, ecno samoqalaqo da politikuri uflebebi, xolo aSS (da zogjer misi mokavSireebic) uaryofdnen an cvlidnen ekonomikuri da socialuri uflebebis ideebis. SeiZleba socialuri samuSaos profesias aqvs pretenzia, rom marTlac esmis uflebebis ganuyoflobis idea Tavisi erTdrouli aqcentiT individualur TviTgamorkvevaze, ganviTarebaze, socialur da ekonomikur samarTlianobaze.

universalizmi. adamianis uflebaTa saerTaSoriso samarTali ZiriTadad isea Sedgenili, rom universalurobaze unda iyos morgebuli. amasTan, procesi iZleva imis uflebas, rom qveynebma Tavi Seikavon xelSekrulebebis zogierT debulebasTan mimarTebiT da SemogvTavazon universalizmis ideis odnav Secvla. am TavSekavebam safrTxe ar unda Seuqmnas xelSekrulebis ZiriTad arss. braldebebi, rom es dokumenti dasavlur yaidazea Seqmnili, adamianis uflebaTa sistemas „reJimad“ warmoaCens da zogierTi SiSobs, rom 206

mas gamoiyeneben, susti da gansakuTrebiT, Raribi ganviTarebadi qveynebis suverenitetis gamowvevad. marTlac, 1948 wels, aSS-s anTropologiurma asociaciam gaakeTa gancxadeba, sadac „uars ambobda adamianis uflebebis normebis universalurobaze“. gancxadebaSi naTqvamia, rom adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciaSi „CamoTvllia is uflebebi da Tavisuflebebi, romlebic kulturulad, ideologiurad da politikurad arauniversaluria“ (foqsi, 1998). mas Semdeg sakmaod gamZafrda debatebi Temaze univeralizmi Tu fardobiToba. rac Seexeba socialuri samuSaos praqtikis sferos, gansakuTrebiT garTulda da gamwvavda kamaTi bavSvebis, qalebis, sxva CagruLi jgufebisa da ojaxis uflebebis Sesaxeb.

1981 wels afrikis erTianobis organizaciam miiRo adamianisa da xalxebis uflebebis afrikuli qartia. regionul xelSekrulebebs Soris es dokumenti gansakuTrebiT sainteresoa, radgan cdilobs adamianis uflebebis kulturologiur konteqstSi gaazrebas. qartiaSi devs movaleobebisa da pasuxismgeblobebis idea, rogorc mutua (2000) ganmartavs, „qartiis azriT, individualuri uflebebi azrs kargaven socialur da politikur vakuumSi, Tu Serwymuli ar arian pirovnebis movaleobebTan... amrigad, pirovnebebze movaleobebis dakisrebiT, is cdilobs pirovnebis uflebebi moargos Temisa da politikuri sazogadoebis uflebebs (gv.8). ase magaliTad, 21–e muxlis mixedviT, pirovnebas aqvs movaleoba „gaufrTxildes ojaxis harmoniul ganviTarebas da iSromos ojaxis erTsulovnebis da pativiscemisTvis; yovelTvis pativi sces mSoblebs da, saWirobebis SemTxvevaSi, arCinos isini“(muTua, 2000, gv. 8). [...]

adamianis uflebebis dacvis meqanizmebi

gaeros mier dadgenil da marTul adamianis uflebebs, axorcielebs kompleksuri biurokратиuli aparati. aq gaerTianebulia: adamianis uflebaTa umaRlesi komisis ofisi (gaeros samdivnos departamenti); sxvadasxva xelSekrulebis komitetebi; adamianis uflebaTa sabWo; sagangebo eqspertebi da kidev bevri sxva. 1946 wels ekonomikurma da socialurma sabWom (ECOSOC) Camoayaliba adamianis uflebaTa komisia. is 56 wevri qveynisgan Sedgeboda da yovel wels ikribeboda, raTa ganexila adamianis uflebebTan dakavSirebuli sakiTxebi. radgan komisiT bevri iyo ukmayofilo da imis gaTvaliswinebiT, rom misi zogierTi wevri saxelmwifo Tavdac mniSvelovnad arRvevda adamianis uflebebs, am cota xnis win komisia gaauqmes. mis nacvlad axali organo, adamianis uflebaTa sabWo, Seiqmna. es 2006 wels moxda da jer kidev Zneli saTqmelia, ramdenad gaamarTlebs es axali struqtura.

umaRlesi komisis umniSvelovanesi saqmea msoflios yuradReba miapyros adamianis uflebebis zneobrivi mxarisken. irlandieli meri robinsoni, romelic am Tanamdebobaze 1997-2002 wlebSi muSaobda, gansakuTrebul yuradRebas amaxvilebda siRaribeze da amas adamianis uflebaTa yvelaze seriozul darRvevad miiCnevda. mis memkvidres, braziliel serxio

207

vieira de melos, ar dascalda srulyofilad emuSava. is tragikulad daiRupa eraySi, roca generaluri mdivnis sagangebo davalebas asrulebda. kanadeli luis arbori umaRles komisirad 2004 wels dainiSna.

socialuri samsaxurisaTvis saintereso xelSekrulebebis ganxorcielebaze muSaobs adamianis uflebaTa sxvadasxva komiteti: ekonomikur, socialur da kulturul uflebaTa komiteti; rasobrivi diskriminaciis aRmofxvris komiteti; qalTa diskriminaciis aRmofxvris komiteti da bavSvTa uflebebis komiteti. es komitetebi ganxilaven da afaseben angariSebs imis Taobaze, Tu rogor asruleben monawile qveynebi Sesabamisi xelSekrulebis debulebebs. monawile mxareebi zrunaven adamianis uflebaTa komitetebis da maTi personalis Senaxvaze. isini valdebuli arian, komitets periodulad Caabaron angariSi Catarebuli samuSaos Taobaze. monawile qveynis angariSi misive Catarebuli kvlevis safuZvelze Sedgenili dokumentia, imis Sesaxeb, Tu rogor asrulebs qveyana konkretul xelSekrulebas Tu konvencias. komitetis TiToeul sxdomaze igegmeba ramdenime qveynis angariSis mosmena da maTi mTavrobis warmomadgenlebTan dialogi. mkiTxvels SeuZlia moiZios monawile qveynebis angariSebi, adamianis uflebaTa Sesabamisi komitetis komentarebi da sxdomaze warmodgenili mTavrobis pasuxi adamianis uflebaTa umaRlesi komisis ofisis vebgverdze: www.ohchr.org

gaerosa da adamianis uflebaTa damcveli arasamTavrobo
organizaciebis roli valdebulebebis Sesrulebis saqmeSi

adamianis uflebaTa globaluri meqanizmebi srulyofilad ver uzrunvelyofen yvelas mier yvela valdebulebis Sesrulebas. zogi imasac fiqrobs, azri aqvs Tu ara iseT saerTaSoriso kanonebs, romlebic ver muSaoben. bolos da bolos, ruandis, darfuris, kambojis da bosniis ambebi xom gaeros adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciisa da xelSekrulebebis

miRebis Semdeg moxda. qalTa diskriminaciis yvela formis aRmofxvris konvencia (CEDAW) ukve miRebuli iyo, roca Talibanma qalebis daCagvra moaxerxa. msgavsi magaliTebi bevria.

kargi, rasac gaeros adamianis uflebaTa sistema akeTebis, aris is, rom warmoadgens globaluri standartebis sacavs da aqvs uwyebebi, romlebsac SeuZliaT mowadinebuli qveynebis waaxaliseba da daxmareba muSaobaSi. gaeros cota ramis gakeTeba SeuZlia, roca qveyanas ar unda pativi sces Tavisi moqalaqeebis adamianis uflebebs. amdenad, xelSekrulebebis monawile bevri saxelmwifo uxeSad arRvevs adamianis im uflebebs, romlis mxardaWerac misma mTavrobam ikisra. robert drinani Tavis wignSi, (drinani, Sercxvenis mobilizacia, 2001) gvTavazobs adamianis uflebebis dacvis saqmeSi, ufro aqtiurad gamoviyenoT „Sercxvenis“ taqtika. [...] Tumca, samwuxarod, arian iseTi qveynebic, romelTa Sercxvena SeuZlebelia.

rogor unda Caerios msoflio Tanamegobroba, roca aSkaraa moqalaqeTa adamianis uflebebis darRveva? genocidis SemTxvevebSi ki, gaero nela da uxalisod moqmedebda. saerTaSoriso urTierTobis umTavresi principi saxelmwifo suverenitetia; es ki gamoricxavs saxelmwifos Sida saqmeebSi Carevas da sxva qveyanaSi samxedro intervencias. adamianis uflebaTa globaluri standartebis dadgena da misi Sesrulebis meqanizmis Seqmna, erTgvarad zRudavs suverenitets. erTerTi analisis mixedviT, „civi omis Semdeg sul ufro matulobs iseTi midgoma, rom Tu qveyana seriozulad da sistematurad arRvevs adamianis uflebebs, mas daekargeba an droebiT SeuCerdeba Tanasworis statusi saxelmwifoTa TanamegobrobaSi“ (sendhoTzi, 2002, gv. 208). iyo SemTxvevibi, roca saerTaSoriso Tanamegobrobam mxari dauWira samxedro Carevas. magaliTad, 1990-ian wlebSi bosniasa da somaliSi aseTi Careva, umTavresad, adamianis uflebebis dasacavad da humanitaruli mosazrebiT ganxorcielda. iyo SemTxveva, roca ekonomikuri sanqciebi scades. Tumca, donelis (2002) azriT, aseTma qmedebam bevri veraferi daaklo damnaSave liderebs, samagierod, kidev ufro daamZima xalxis, anu msxverplis, tanjva. suverenitetis Selaxva, rogorc wesi, mxolod gansakuTrebul SemTxvevaSi xdeba.

1998 wels msoflio Tanamegobrobam mxari dauWira sisxlis samarTlis saerTaSoriso sasamarTlos (ICC) Seqmnas, romelic 2002 wels amoqmedda. rogorc sasamarTlos vebgverdzea aRniSnuli (2007), is aris „damoukidebeli, mudmivmoqmedi sasamarTlo, romelic asamarTlebs im pirebs, romlebsac brali edebaT saerTaSoriso TvalsazrisiT gansakuTrebiT mZime danaSaulebebSi, iseTebSi rogoric aris genocidi, danaSauli kacabriobis winaaRmdeg da samxedro danaSaulebebi“ (n.p.). sisxlis samarTlis saerTaSoriso sasamarTlo gamiznulia, rogorc ukanaskneli instancia da ganxilavs mxolod gansakuTebulad mZime SemTxvevebs, mxolod maSin, Tu erovnulma sasamarTlom veraferi moimoqmeda. sisxlis samarTlis saerTaSoriso sasamarTlom oTxI saqmis gamoZieba daiwyo; eseni gaxlavT: ugandis, kongos demokratiuli respublikis, centraluri afrikis respublikisa da darfuris regionis (sudani) saqmeebi. vinaidan sudani sasamarTlos wevri ar aris (ICC, 2007), misi saqme sasamarTloSi gaeros uSiSroebis sabWom waradgina. dReisaTvis 104 saxelmwifoa sasamarTlos wevri. aSS jer kidev 2002 wels, sanam sasamarTlo oficialurad Seudgeboda

muSaobas, gamovida winaswari SeTanxmebidan. mizezad is daasaxeles, rom amerikis moqalaqeebi politikuri mosazrebiT SeiZleboda mizanSi amoeRoT. Tumca, xelSekrulebasa da sasamarTlos procedurebSi, aseTi moqmedebisgan damcavi bevri meqanizmia gaTvaliswinebuli (“International Criminal Court: Let the Child Live,~ 2007). sasamarTlo udavod wingadadgmuli nabijia adamianis uflebebis amazrzeni darRvevebis dausjelobis aRkveTis saqmeSi. Tumca, adamianis uflebebis standartebis efeqturad damkvidrebis saSualebebi (gansakuTrebiT, arasamxedro meTodebi) jer isev CamorCeba sasurvel dones.

adamianis uflebaTa damcveli arasamTavrobo organizaciebi. arasamTavrobo seqtori mniSvnelovan rols TamaSobs adamianis uflebaTa sferoSi. maTi saqmianoba ZiriTadad gaeros xelSekulebis mier damkvidrebul standartebis efuZneba. isini moqmedeben saxelmwifosgan damoukideblad da gacilebiT aqtiurad reagireben konkretul darRvevebze. adamianis uflebaTa sferoSi moRvawe erT-erTi yvelaze saxelganTqmuli arasamTavrobo organizacia gaxlavT „saerTaSoriso amnistia“ (Amnesty International – AI). is 1961 wels daarsda, rogorc „azris gamoxatvisa da religiis Tavisuflebis damcveli mudvimoqmedi saerTaSoriso moZraoba“. es organizacia amxilebs adamianis uflebaTa darRvevis faqtebs da amiT zewolas axorcielebs damrRvev mTavrobebze. saerTaSoriso aministia Tavis Tavs „saerTaSorisd aRiarebuli adamianis uflebebis damcvelTa msoflio moZraobas“ uwodebs (Amnesty International [AI], 2006). saerTaSoriso amnistiam udavod araerTi patimari gadaarCina sikvdils da kargad daanaxa sazogadoebas Seuracxyofis adamianuri saxe. saerTaSoriso amnistia ZiriTadad samoqalaqo da politikur uflebebze amaxvilebs yuradRebas. marTalia, misi azriT, adamianis uflebebi ganuyofelia, magram organizacia „ZiriTadad fizikuri xelSeuxeblobis, Tavisufali azrovnebisa da diskriminaciisgan Tavisuflebis uflebebis uxeSad darRvevis aRmofxvraxe“ amaxvilebs yuradRebas (AI, 2006).

1996 wels saerTaSoriso amnistiam gamosca deklaracia, romliTac mouwoda jandacvis specialistebs gansakuTrebuli pasuxismgebloba ikisron adamianis uflebebis darRvevebis gamoaSkaravebis saqmeSi. „saerTaSoriso amnistias miaCnia, rom adamianis uflebebis darRvevis, gansakuTrebiT wamebis faqtebis gamoZiebaSi, aucileblad unda gamoviyenoT jandacvis specialistebs daxmareba“ (AI, 1996). marTalia, es eqimebsa da eqTnebs exeba, magram socialuri muSakebic jandacvis profesionalebi arian da amitom, maTac unda icodnen am pasuxismgeblobis Sesaxeb. imavdroulad, deklaracia, „mouwodebs saerTaSoriso profesiul asociaciebs, gaerosa da mis Sesabamis organoebs yuradReba gaamaxvilon jandacvis profesionalebis eTikur pasuxismgeblobaze, raTa maT xma aimarlon Taviant pacientebze ganxorciebuli Zaladobis winaaRmdeg. „amiT mniSvnelovani roli ekisrebat socialur muSakTa saerTaSoriso federaciasa (IFSW) da socialuri samuSaos skolebis saerTaSoriso asociacias (IASSW)“ (AI, 1996).

human raiTs voCi (Human Rights Watch/HRW) aris aSS–Si dafuZnebuli yvelaze didi adamianis uflebaTa organizacia, romlis saqmianobac mTel msoflios moicavs. misma winamorbedma jgufebma 1978 wlidan daiwyes saqmianoba da 1988 wels gaerTiandnen, rogorc human raiTs voCi. adamianis uflebebis dacvis saqmeSi misi mTavari iaraRia kvlevebi

da sajarooba. agreTve zogjer is pirdapir ibrZvis cvlilebisTvis. human raiTs voCis vebgverdze vkiTxulobT, rom misi erT-erTi amocanaa „uxerxul mdgomareobaSi Caayenos“ adamianis uflebebis damrRvevi mTavrobebi (HRW, 2006a). human raiTs voCis interesebis sfero moicavs adamianis uflebebis farTo speqtrs, maT Soris SeiaraRebul konfliktებს, quCis bavSvebisadmi mopyrobas, damnaSave liderebis gasamarTlebas, patimarTa uflebs, saimigracio kanonmdებlobas, seqsualur umciresobaTa sakiTxebსა და bevr sxvas.

adamianis saerTaSoriso uflebebis dacvis
samomavlo da mougwarebeli sferoebi

arsebobs adamianTa ramdenime jgufi, romelsac adamianis uflebaTa saerTaSoriso samarTali TiTqmis ar icavs; Tu mxedvelobaSi ar miviRebT adamianis uflebaTa sayovelTao deklaraciaSi, konvenciebsა და სხვა specializebul xelSekrulebebsSi asaxul zogierT sakiTxs. axali xelSekruleba, romelic am statiiis weris dros jer kidev ar aris ZalaSi Sesuli, daicavs SezRuduli SesaZleblobebis mqoneTa uflebebs. ar arsebobs specialuri xelSekruleba seqsualuri umciresobebis dasacavad; iseve, rogorc ar arsebobs samarTlebrivi meqanizmi, romelic daicavda mosaxleobas samTavrobo struqturebis mier Cadenili danaSaulisgan.

SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebi. 2006 wlis dekemberSi gaeros generalurma asambleam erTxmad dauWira mxari SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis dacvis konvencias. 2007 wlis 30 marts konvencia da misi arasavaldebulo oqmi gaixsna xelmowerisa da ratifikaciisTvis. 2007 wlis maisisTvis 81 saxelmwifos da evropul gaerTianebebs hqonda konvenciisTvis xeli mowerili, xolo maTgan 44–ma arasavaldebulo oqmsac moawera xeli. iamaikam martSi pirvelma moaxdina xelSekrulebis ratificireba, xolo kidev eqvsma qveyanam 2007 wlis bolodme daasrula ratificirebis procesi (UNOHCHR, 2007). rogorc ki meoce qveyana gaukeTebს xelSekrulebas ratifikacias, is ZalaSi Seva da miiRebs saerTaSoriso samarTlis statusსა და msoflios ufro met moqalazeze gavrcldeba

210
adamianis mniSvnelovani uflebebi.

xelSekruleba didi xani mzaddeboda. jer kidev 1975 wels gaeros generalurma asambleam miiRo deklaracia SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis uflebebis Taobaze. rogorc yvela deklaracias, masac ar hqonda iuriduli Zala; man mxolod moraluri principebi Camoayaliba. 2001 wels generalurma asambleam Seqmna komiteti, romelsac unda SeemuSavebina SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis saerTaSoriso konvencia. manamde ki, gaeros iniciativiT Catarda da 2002 wels gamoqveynda kvleva – adamianis uflebebi და ????: gaeros adamianis uflebebis instrumentebis amJamindel gamoyeneba da samomavlo potenciali SezRudulobis konteqstSi. am naSromma yuradReba gaamaxvila imxanad arsebuli instrumentebis gamoyenebaze SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis uflebebis xelSewyobis saqmeSi. xelSekrulebaze muSaoba da masze SeTanxmeba SedarebiT

swrafad moxda. 2003 wlis ivnisSi SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebis uflebebisა და Rirsebis damcveli farTo da yovlismomcveli saerTaSoriso konvenciis droebiTma komitetma Camoayaliba samuSao jgufi konvenciis proeqtis Sesaqmnელად. am nabijs xeli Seuwyo generalurma asambleam. xelSekrulebis damtkicebis Semdeg, gaeros generalurma mdivanma kofi ananma aRniSna, rom „es iyo saerTaSoriso samarTalis istoriaSi yvelaze swrafad SeTanxmebuli adamianis uflebaTa damcveli xelSekruleba; Tanac – pirveli, romelic ZiriTadadi internetis სასაუბრეობის სფეროში Sedegad SemuSavda“ (UN News Centre, December 13, 2006).

es konvencia mouwodebs monawile qveynebs gaauqmon iseTi diskriminaciuli kanonebi Tu wes-Cveulebebi, romlebic bRalaven SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirTa uflebebsა და მხრის ახალი კანონები მატი უფლებების დასაცავად. rogorc konvenciaSi aRniSnuli, „misi mizania, xeli Seuwyos yvela SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirs srulad da Tanasworad gamoiyenos adamianis uflebebi და ფუნდამენტი ტავისუფლები. agreTve uzrunvelyos am xaxis kuTvnil Rirseba“ (UNOHCHR, 2007, muxli 1). SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebad moiazrebian isini, „visac aqvT xangrZlivi fizikuri, gonebrivi, inteleqtsualuri ან სენსორული CamorCena, ramac, Tu gaviTvaliswinebT სხვა winaaRmdეგობებს, SeiZleba არ მისცეს მატი სასაუბრეობის სხვა ადამიანებთან Tanasworad, sruli და აკტიური მონაწილეობა მხრის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში“ (muxli 1). konvenciis erT-erTi mTavari ideaa, rom monawile saxelmwifoebma uzrunvelyon SezRuduli SesaZleblobebis mqoneTa „kuTvnil ufleba, icxovron sazogadoebaSi sxvebTan Tanaswor sawyisebze“. აკ agreTve გაცხადებულა, რომ SezRuduli SesaZleblobebis mqone პირებს აკვT უფლება icxovron დამოუკიდებლად და ტვიტონ აირციონ, Tu როგორ განკარგონ საკუთარი ცხოვრება.

seqsualuri orientacia. gacilebiT naklebia gakeTebuli seqsualuri orientaciis TvalsazrisiT anu seqsualuri umciresobის უფლებების დაცვისTvis. marTlac, adamianis uflebaTa umaRlesi komisris samsaxuris vebgverdze seqsualuri orientacia არ არის მოხსენიებული samsaxuris samuSao sakiTxebSi. 80-ze met qveyanaSi moqmedebს კანონები, რომლებიც კრიმინალურ qmedebad miiCneven erTi და imave sqesis ადამიანებს Soris nebayoflobiT seqss. Svid

211
qveyanaSi aseTi saqcieli SeiZleba სიკვდილმაც დასაჯოს (fleSmani, 2007). msofliო bevr qveyanaSi gei mamakacebi და lesboseli qalebi Seurcxოფისა და ფიზიკური ანგარიSsworebis didi riskis winaSe dგანან (kari, 2003; fleSmani, 2007).

miuxedavad amisa, xelSekrulebebis komitetebma qveynebis ანგარიSebis mimoxilvisas yuradReba gaamaxviles homoseqsualეების დისკრიმინაციასა და მატიZe Zalადობაზე. braziliam sponsoroba gaswia, raTa adamianis uflebaTa komisiis 59-e sesiaze adamianis uflebebis და seqsualuri orientaciis rezoluciis proeqტი განეხილაT. amas imdeni mowinaaRmდეge gamouCnda და iseTi Zlieri winaRoba Sexvda, რომ Sedegad araferi mohyolia (gaeros ekonomikuri და socialური sabWo, 2003). arasamTavrobo organizaciebi ufro აკტიურად lobireben seqsualuri umciresobebis sakiTxs. sul axlaxans human raiTz voCi gamovida iniciativiT, რომ saimigracio კანონი არიარონ erTi და imave sqesis partნიორები (HRW,

2006b). aSS-s bevri moqalaqe iZulebulia, gadaixvewos iseT qveynebsi, sadac maT urTierTobas aRiareben. msofliSi sul cota 19 saxelmwifo, romelic Tavisi moqalaqeebisa da mudmivi rezidentebis imave sqesis partniorebs garkveul saimigracio SeRavaTebis sTavazobs. aseTi qveynebia kanada da evrokavSiris 13 saxelmwifo (belgia, germania, dania, didi britaneTi, espaneTi, islandia, niderlandebi, norvegia, portugalia, safrangeTi, fineTi, SvedeTi da Sveicaria). sxva kontinentebidan am siaSi Sedian brazilia, israeli, samxreTi afrika, avstralia da axali zelandia. Tumca, aSS kvlavac amis winaaRmdegia (HRW, 2006b).

miuxedavad imisa, rom bevr qveyanaSi, seqsualuri orientaciis niad-agze diskriminaciT, kvlavac seriozulad irveva adamianis uflebebi, garkveuli progresi mainc gvaqvs. samxreTi afrikis konstituciaSi aris muxli, romelic moqalaqeebs seqsualuri orientaciis niadagze diskriminaciisgan icavs. agreTve ekvadoris, portugaliisa da fijis konstituciebi, krZalaven diskriminacias seqsualuri orientaciis motiviT ("Gay Rights: Until Death Do Us Part,~ 2006). brazilamac SeimuSava msgavs diskriminaciaze saCivrebis miRebis procedura da amasTan dakavSirebiT garkveuli swavleba Cautara policiebs.

212
daniem 1989 wlidan aRiara erTi da imave sqesis partniorTa samoqalaqo organizaciebi. niderlandebma da belgiam saqorwino kanonmdeblobidan amoiRes yvela miTiTeba sqesze (sterlingi, 2004). am wignis momzadebis periodSi erTi da imave sqesis wyvilTa qorwineba kanonieri iyo xuT qveyanaSi (belgia, espaneTi, kanada, niderlandebi da samxreTi afrika) da aSS-s erT StatSi (masaCuseTSi). partnioroba da samoqalaqo kavSirebi aRiarebulia evropis aT qveyanaSi, axal zelandiaSi, hongkonga da argentinis erT-erT StatSi ("Gay Rights,~ 2006).

miuxedavad miRweuli progresisa, msoflios bevr nawilSi homoseqsualoba danaSaulad iTvleba da gei diskriminaciisa da fizikuri angariSsworebis samiznea. imis gaTvaliswinebiT, rom homoseqsualobas krZalavs ramdenime ZiriTadi religia da bevri qveynis mTavroba, nakleb savaraudoa, rom axlo momavalSi moxerxdes aseTi adamianebs saerTaSoriso samarTlis normebiT dacva gaeros doneze. gaeros umaRlesi komisari luiz arbori cdilobs adamianis uflebebi seqsualur umciresobebzec ganavrcos. man gaakritika is kanonebi, romlebic homoseqsualobas danaSaulTan aigiveben, rogorc adamianis uflebebis saerTaSoriso standartebis aSkara darRveva. 2006 wels Tavis gamosvlaSi man Tqva: „arc erovnuli kanonmdebloba, arc wes-Cveulebebi amarTlebs geebs, lesboselebis, biseqsualebis da transgenderis Seviwroebas, cemas, wamebas da, miTumetes, mkvlelobas, mxolod imitom, rom isini aseTebi arian an zogierTebis aseTebad miaCniat“ (fleSmani, 2007, gv. 12).

adamianis uflebebis darRveva arasamTavrobo struqturebis mier. adamianis uflebebeze momuSave saerTaSoriso samsaxurebi yuradRebas amaxvilebdnen sajaro, samTavrobo sferoebeze. adamianis uflebaTa damcvelebi nakleb yuradRebas aqcevdnen

214
kerZo miliciebsa da meamboxe jgufes. socialur muSakebs kargad moexsenebaT, rom

adamianis uflebebi SeiZleba daarRvion (da arRveven kidec) mravalerovnulma da nacionalurma korporaciebma, kerZo organizaciebma, ojaxebma da mezoblebma. adamianis uflebebis darRvevis uamravi sfero da maTi potenciuri dacva kvlavac ar aris mkafiod gansazRvruli da globalur doneze naklebad aris regulirebuli.

adamianis uflebebi da socialuri samuSao

adamianis uflebaTa moZraoba efuZneba TiToeuli adamianis pativiscemis da Rirsebis saTanado dafasebas. adamianis pativiscema da pirovnebis Rirseba aris socialuri samuSaos sayrdeni. amdenad, sruli harmoniaa socialur samuSaosa da adamianis uflebebs Soris. amaze dayrdnobiT, socialuri muSakebis saerTaSoriso federaciam (1988) Tavis politikis dokumentis wardginebas aseTi gancxadeba wanumZRvara: „socialuri samuSao imTaviTve adamianis uflebaTa profesiaa. misi ZiriTadi principia TiToeuli adamianis kuTvnil Rirseba, xolo erT-erTi mTavari amocana – miukerZoebeli socialuri struqturebis ganviTareba, romlebsac SeeZlebaT uzrunvelyon adamianis usafrTxoeba da

213
daicvan misi Rirseba“. [...] gansakuTrebiT mniSvnelovania, rom ocdameerTe saukunis dasawyisSi saerTaSoriso socialuri samuSaos politikis sam mTavar dokumentSi (socialuri samuSaos globaluri definicia, gancxadeba eTikur principebze da socialuri samuSaos ganaTlebisa da wvrTnis globaluri standartebi) laparakia adamianis uflebebeze (IASSW, 2004).

daskvna: ganviTarebisa da adamianis uflebebis urTierTkavSiri

ganviTareba da adamianis uflebebi didwilad ganuyofelia; gansakuTrebiT, roca saqme exeba socialuri samuSaos praqtikas saerTaSoriso arenaze. socialuri ganviTarebis zemoT moyvanili ganmarteba, gulisxmobs adamianis uflebebis gamoyenebas ganviTarebis komponentad. gaeros mraval deklaraciasa da konvencias Soris aris deklaracia ganviTarebis uflebaze (gaero, 1986). es deklaracia acxadebs, rom

ganviTareba adaminis ganuyofeli uflebaa. is mouwodebs yvelas monawileoba miiRos, wvlili Seitanos da isargeblos socialuri, kulturuli da politikuri ganviTarebiT, romelSic yvela adamianis uflebebi da fundamenturi Tavisuflebebi srulad iqneba realizebuli. deklaraciaSi gacxadebulia, rom adamiani ganviTarebis centraluri figuraa da is unda iyos ganviTarebis uflebis aqtiuri monawile da sasikeTo Sedegebis momxmarebeli (UN Centre for Human Rights, 1994, gv. 23).

rogorc piter uvini (2004) wers, „umaRles doneze ganviTareba da adamianis uflebebi erTi da imave procesis ganuyofeli nawilebi xdebjan, ise rogorc qsovilis

ori Zafi. zRvari adamianis uflebebsa da ganviTarebas Soris iSleba da orive konceptualurad

da praqtikulad xdeba socialuri cvlilebis erTi procesis ganuyofeli nawili“ (gv. 175). amgvarad, adamianis uflebebi moicavs ganviTarebis uflebas da ganviTareba unda gulisxmobdes adamianis uflebebis dacvasa da pativiscemas, saTaurSic da ganviTarebis procesSic. adamianis uflebebis CarTva ganviTarebis procesebsa da proeqtebsi niSnavs „monawileobisa da sajaroobis absolutur aucileblobas“ (gv. 182); es orive saerTaSoriso socialuri samuSaos mniSvnelovani principia da morgebulia profesitul eTikaze.

Tu ganviTareba adamianzea orientirebli da siRaribe iTvleba adamianis uflebebis uxeS darRvevad, maSin saerTaSoriso socialuri samuSaos Sesabamisi mandati unda iyos, ganviTarebisa da adamianis uflebebis erTdrouli xeISewyoba.

XI

lokaluri aris globaluri da globaluri aris lokaluri

lokaluri aris globaluri da globaluri aris lokaluri

grem simpsonisa da siu lorensis mier

Sesavali

Cven viwyebT am Tavs globalizaciis koncepciis ganxilviT. gvinda giCvenoT, rom did britaneTSi mcxovrebi adamianebs cxovrebase axdens gavlenas is, rac sxvagan xdeba. swored amas gamoxatavs idea gamoTqmisa „yvelaferi globaluri lokaluria“. Cven globalizacias sam doneze ganvixilavT, romlebic erTnairad mniSvnelovani da urTierTdakavSirebulia.

1. kapitali – es aris finansuri bazrebi da investirebis gzebi, roca kompaniebs nebsmier im qveyanaSi SeuZliaT fulis dabandeba, romelSic met mogebas naxaven. amgvarad kapitals SeuZlia swrafad imoZraos mTeli msoflios masStabiT.
2. muSaxeli – isini adamianebs arian. globalizacia mxolod fulis moZraobiT ar Semoifargleba, aramed is agreTve gulixmobs qveynidan qveyanaSi xalxis gadaadgilebas.

pirvel rigSi, unda iTqvas, Cveulebriv, roca ekonomikas uWirs bevrad naklebi fuli ixarjeba „keTildReobaze` da socialur momsaxurebaze. toni traversi londonis ekonomikis skolidan „gardianisTvis“ micemul interviuSi ambobs, rom ekonomikis daRmasvlis gamo aTi wlis ganmavlobaSi SezRuduli iqneba sajaro danaxarjebi. gamocdileba gviCvenebs, rom wina krizisebis dros sajaro danaxarjebi Semcirda (gardiani, 2008). britaneTis mTavrobis pirveli nabiji iyo, momsaxurebis miwodebis uzrunvelsayofad meti sesxi aeRoT. Tumca nasesxebi fuli bolos da bolos unda daabruno; es ki, rogorc wesi, gadasaxadebis gazrdisa da danaxarjebis Semcirebis saSualebiT miiRweva. socialur samuSaos amgvvari SemTxvevebi adrec hqonia. Tumca, savaraudod, momsaxurebaze moTxovna, gansakuTrebiT xandzmulebis da SezRuduli SesaZleblobebis mqoneTa momsaxurebaze, izrdeba, radgan izrdeba mosaxleobis saSualo asaki. [...] britaneTis adgilobrivi xelisuflebebis kuTvnilis fulis didi raodenoba islandiis bankebiSi inaxeboda, romlebic gakotrdnen. es ambavi kidev erTi dasturia imisa, rogor aris erTmaneTTan dakavSirebuli sabanko krizisi da socialuri samsaxuri. bbs-is reportaJebis seriam gamoavlina, rom britaneTis saqveloqmedo organizaciebs, adgilobrivi xelisuflebebs da momsaxurebis mimwodeblebs erT miliard funtze meti hqondaT Senaxuli islandiis bankebiSi (BBC News, 2008a). kentis sagrafos sabWos 50 milioni funti hqonda islandiaSi Senaxuli, xolo notinhemis qalaqis sabWos - 42 milioni funti (BBC News, 2008b). savaraudod, es danakargi (Tu srulad ar anazRaurda) zogierT sagrafoSi aucileblad gamoiwvevs samuSao adgilebis Sekvecas da momsaxurebis Semcirebas (BBC News, 2008c).

meore – xSirad ise xdeba, rom ekonomikuri krizisis dros egreT

3. codna – es aris informacia, ideebi, unari da is gzebi, romlis saSualebiTac es yvelaferi sul ufro metad globaluri xdeba da ar Semoifargleba romelime qveyniT an kontinentiT. am TavSi saTiTaod ganvixilavT am Temebs. [...]

globalizacia da kapitalis moZraoba

ucnaurad mogeCvenebaT globaluri socialuri samuSaos swavlis am sakiTxiT dawyeba, magram kapitalis moZraoba xom uzaramazar gavlenas axdens yvela Cvenganis yoveldRiur cxovrebase. 2008 wlis seqtembrisa da oqtombris movlenebi aSkarad amaze metyvelebs. is, rac egreT wodebuli „kreditebis damsxvreviT“ daiwyo, 2008 wlis oqtombrisTvis (rogorc iaponiis premier ministrma, taro asom, Tqva) „iseT finansur qariSxaSi gadaizarda, rogorc mxolod 100 weliwadSi erTxel xdeba“ (elioti & makcari, 2008).

mizezi ekonomikuri krizisisa bevri iyo da amis gaanalizeba scildeba am Tavis Tematikas. Cven gvinda, jer is davadginoT, Tu ra Sedegebi hqonda socialuri samuSaosTvis finansur daRmasvlis adgilobrivi da msofliო konteqstSi.

219

wodebuli „socialuri problemebi“ mravldeba, radgan matulobs umuSevroba, SedarebiTi siRaribis done da xSirad - danaSaulic. mokled, ekonomikuri krizisi amZafrebs ukve arsebul uTanasworobas da gansxvavebas mdidarsa da Raribs Soris (glini, 2006). Tumca, Znelia danaSaulis statistikis gaanalizeba, mertonis (1957) 1930-ian wlebis da marqsizmis danaSaulis konfliktis Teoriebis mixedviT, man (danaSaulma) unda moimatos (munsie, 1999). agreTve arsebobs mtkicebuleba, rom ekonomikuri krizisis da mzardi siRaribis dros matulobs fsiqikuri daavadebebi (pilgrimi & rojersi, 1999). darxeimis (2002) cnobili kvlevac gviCvenebs, rom TviTmkvlelobebi swrafi socialuri cvlilebebis periods ukavSirdeba.

mesame – Cveulebriv ekonomikuri krizisisgan yvelaze metad Raribebi zaraldebian. ganviTarebuli ekonomikis pirobebsi Raribebi samsaxuris dakargvis SemTxvevaSi ar rCebian kompensaciis gareSe. 2008 wlis oqtomberSi varaudobdnen, rom 2009 wlis dasawyisisTvis britaneTSi umuSevarTa raodenoba 2 milions miaRwevda. naklebad ganviTarebul samxreT naxevarferosi krizisma imoqmeda sayovelTao siRaribis aRmofxvris Soreul gegmebze. iseTi piri uCanda, rom mTavrobebi sazRvargareTis daxmarebisa da ganviTarebisTvis dapirebul saxsrebs veRar gaiRebden, radgan isini sul ufro met yuradRebas sakuTar ekonomikur sirTuleebze amaxvilebden (elioti, 2008). agreTve savaraudod, ganviTarebuli CrdiloeTi naxevarferos ekonomikuri situacia imoqmedebda samxreTis qveynebsi gadaricxuli fulis raodenobaze. im fulzea laparaki, romelsac sazRvargareT samuSaod wasuli adamianebsi ugzavnian Taviant ojaxebs. 2007 wels aSS-dan meqsikasa da centralur amerikaSi amgvarad gadaricxuli fulis odenoba 251 miliardi amerikuli dolari iyo; krizisis dros ki am raodenobam kleba daiwyo (reTa da sxvebi, 2008).

erT-erTi yvelaze gavrcelebuli Sedegi kapitalis gadaadgilebisa aris samuSao adgilebis Semcireba da ekonomikis am tendenciam 1990-ian wlebSic iCina Tavi. waikiTxeT qvemoT moyvanili saswavlo SemTxveva, romelic imis magaliTia, Tu rogor dakarges samsaxuri (damsaqmeblis gadawyvetilebis kvaldakval) SotlandiaSi dabali anazRaurebis mqone muSebma da rogor dgas aseTi safrTxis winaSe ufro bevri maTgani.

saswavlo SemTxveva

2006 wlis seqtemberSi didi britaneTis erT-erTma didma safinanso jgufma gamoacxada, rom misi saqmianobis britanul seqtorSi 4 500 samuSao adgili gauqmdeboda. amaTgan 450 kacs SotlandiaSi mdbare satelefono centrebidan daiTxovdnen. yvelaze metad es cvlileba Seexo petis centrs, romelic tradiciulad sadazRvevo industriis mniSvnelovani baza iyo da romelic gansakuTrebiT aris damokidebuli „satelefono centris ekonomikaze“. Sotlandia TavisTavad SedarebiT patara qveyanaa, romelSic satelefono centri mniSvnelovan rols asrulebs dasaqmebis bazarze, radgan Sotlandiis ekonomikaSi dabali xelfasebi da maRalkvalificiuri muSaxeli Cveulebrivi ambavia. 2005 wels satelefono centrebSi 50 000 adamiani dasaqmda da Sotlandiidan didi raodenobis samuSao indoeTSi ar gadinebula. qveyinis masStabiT samuSao adgilebis dakargvis kompensacia unda momxdariyo did britaneTSi TanamSromlebis erTi adgilidan meoreze gadayvaniT. kompania am operaciis saSualebiT weliwadSi 50 milioni funtis dazogvas apirebda. cota xnis win man gamoacxada, rom naxevar weliwadSi 1,7 miliardi funti moigo.

(Bbauer, 2005; The Scotsman Business, 2006; Ross & Brown, 2006)

saswavlo SemTxvevaSi gvaqvs araerTi aspeqti globalizaciis zegavlenaze, romlebic pirdapir ukavSirdeba kapitalis moZraobas. pirveli aspeqti - egreT wodebuli samuSaos gadinebis mizezi gaxlavT kompaniis mcdeloba, iafi muSaxelis gamoyenebiT maqsimalurad gaizardos mogeba. indoeTis naxevarkunZulze investireba, ZiriTadad, mogebis gazrdis mizans ukavSirdeba da ara am regionis ekonomikis ganviTarebas. meore aspeqti - realuri „danazogi“, romelic TavisTavad mniSvnelovania, saerTo mogebasTan SedarebiT mcirea. mesame aspeqti – mosalodnelia ara mxolod satelefono centrebis gadatana, romelic Sotlandiasa da didi britaneTis sxva nawilebSi samuSao adgilebis dakargvas gamoiwvevs, aramed zogierT muSas did britaneTSi erTi adgilidan meoreze mouvevs gadasaxleba. Tumca, meore mxriv, meti samuSao adgili iqmneba indoeTSi da iq bevri xalxi ufro kargad anazRaurebad samsaxurs miiRebs. da bolos, mogebis maqsimalurad gazrdis surviliT da „kapitalis“ gadaadgilebis saSualebiT dagegmilma nabijma, didi gavlena iqonia xalxis cxovrebaze SotlandiaSi, did britaneTSi da indoeTSic.

samuSao adgilebi menejeris gadawyvetilebiT gadanacvldeba. menejeri ki, pirvel rigSi, mogebis miRebaze pasuxismgebeli da ara muSaxelis winaSe. ase rom, am TvalsazrisiT, es globaluri sakiTxi pirdapir gavlenas axdens „adgilobrivi“ sinamdvileze.

socialuri muSakebisaTvis globalizaciis am aspeqtTan dakavSirebiT sagulisxmoa sul cota ori mniSvnelovani faqti. pirveli - samsaxuris dakargvam da umuSevrobam SeiZleba gamoiwvios sirTuleebi adamianTa cxovrebaSi, romelsac SeiZleba, socialuri muSakebis Careva dasWirdebs. umuSevroba iwvevs Semosavlis Semcirebas da es uaryofiTad moqmedebs adamianebs cxovrebaze. Tu did britaneTSi TviTon siRaribe ar aris socialuri muSakis mxridan Carevis ZiriTadi mizezi, bevri imaTgan, visTanac socialur muSakebs aqvT saqme, Raribia. faqtorTa didi wili, maT Soris, RaribTa keTildReoba, saxlSi ubeduri SemTxvevebis didi albaToba, cudi kveba, stresis maRali done, siRaribes ukavSirdeba. ufro meti sabuTia imis damadasturebeli, rom fsiqikuri daavadeba SeiZleba gamowveuli iyos samuSaos dakargviT da misganve gamowveuli TviTpativiscemis SemcirebiT. meore sakiTxi - muSaxelis gadaadgileba did britaneTSi (indoeTSi muSaxeli ukeTesi xelfasis saZebnelad dResac qalaqidan qalaqad dadis) xSirad izolaciis mizezi xdeba, radgan es yovelTvis niSnavs ojaxsa da megobrebTan ganSorebas.

Sefildis universitetSi da sajaro politikis institutSi Catarebul kvlevaze dayrdnobiT, BBC-m Seqmna vebgverdi, romelSic naCvenebia, sad cxovrobs xalxi, romelic sazRvargareT daibada da dRes britaneTis macxovrebelia. 2001 wlis aRweris monacemebis mixedviT, didi britaneTis mosaxleobis 7,5 procenti sazRvargareTaa dabadebuli. kategoria „sazRvargareT dabadebuli“ aRricxavs imas, Tu sad aris dabadebuli adamiani, da ara mis eTnikur kuTvniლებს, radganac didi britaneTis Savkaniani da eTnikuri umciresobis didi nawili did britaneTSivea dabadebuli. am bolo dros evrokavSiris sirceSi muSaxelis gadaadgileba gaxSirda. amis gaTvaliswinebiT, SesaZlebelia „sazRvargareT dabadebul“ macxovrebelTa realuri maCvenebeli ufro maRali iyos. monacemebi cxadyofs, rom migrantTa didi nawili dabalanaRaurebad samuSaos asrulebs, rac iaf muSaxelze mzard moTxovnaze miuTiTebis. [...]

globalizacia da adamianebs gadaadgileba – migracia

migracia albaT erT-erTi ZiriTadi sferoa, sadac globaluri da lokaluri sakiTxebi SeiZleba davakavSiroT. is agreTve erTaderTi sferoa, romelSic socialuri samuSao, SeiZleba iTqvas, WeSmaritad „saerTaSorisoa“. didi britaneTis socialur muSakebs am qveyinis axal migrantebTanac eqnebaT saqme. amitomac mniSvnelovania maT gaaRrmavon imis gaazrebaze dafuZnebuli codna, Tu ramdenad didia globaluris gavlena lokalur sakiTxebze da ramdenad sWirdebaT am aspeqtების gamoyeneba sakuTari praqtikis srulyofisaTvis. roca Cven vlaparakobT imigraciaze did britaneTSi, sagulisxmoa SevnisnoT, rom 5,5 milioni britaneli mudmivad cxovrobs sazRvargareT. erovnuli statistikis biuros monacemebiT, 2006 wels did britaneTSi dabadebuli 200 000-ze meti adamiani sxva qveyanaSi gadasaxlda. bevri

maTgani midioda ufro Tbili klimatisa da „cxovrebi ukeTesi stilis“ saZieblad, zogierTi ki ubrundeboda dabadebis adgils. es monacemebi gvexmareba imis gagebaSi, rom arsebobs „ganzidvisa“ da „mizidvis“ faqtorebi da rom didi britaneTic is qveyanaa, romelsac jer kidev axasiaTebis emigraciis maRali done iseve, rogorc ufro gaxSirebuli imigracia (kurTisi, 2007).

migracia, imavdroulad, aris problema, romliTac politikuri partiebic arian dainterebuli. 2007 wlis 1 ianvars rumineTisa da bulgareTis evrokavSirSi Sesvlam gamoiwvia am qveynebidan migrantTaTvis kvotebis SemoReba did britaneTSi da gaamkacra Sesvlis wesebi, radgan migraciis sakiTxiT dainteresdnen populistis politikosebi. amitomac aucilebelia, socialurma muSakebma dainaxon migraciis procesis safuZveli da gaiazron masze moqmedi faqtorebi.

migraciis kvleva, rogorc wesi, adgens, romelia „ganzidva-mizidvis“ faqtorebi. es ki agvixsnis, Tu ratom gadaadgildeblian adamianebi. Tumca, mniSvnelovania aRiniSnos, rom es ori faqtori erTdroulad arsebobs; ara mxolod „ganzidvis“
222

faqtorebi arsebobs, romelic waaxalisebs an ubiZgebs xalxs, datovos mSobliuri qveyana, aramed agreTve arsebobs „mizidvis“ faqtorebi, romelic im qveyanas ukavSirdeba, romelSic apireben gadasvlas. Cven mogvianebiT vimsjelebT evrokavSiris gafarToebaze, Tumca, upirvelesad gamovikvlevT „mizidva-ganzidvis“ im faqtorebs, romelic axla moqmedebis imigraciaze did britaneTSi. samarTliani iqneba, Tu vityviT, rom migracia moicavs adamianTa erTi qveynidan meoreSi gadasvlis yvela aspeqts. xSirad es muSaobis uglebis mopovebas braldeba, raTa migrantma is samuSao Seasrulos, romelic ukve iSova. zogjer migrants surs, ojaxis im wevrebs SeuerTdes, sxva qveyanaSi rom cxovroben. zogjer gadasvlis mizezi TavSesafris Zebnaa, roca migranti sxva qveyanaSi cxovrebi uglebas iTxovs, radgan samSobloSi cxovreba misTvis aRar aris usafrTxo. xSirad TavSesafris mTxovnelni sazogadoebis gansjis sagnad iqcevia xolme. globaluri masStabiT TavSesafris maZiebelTa mcire nawili Camodis evropasi. gaeros gamoTvliT, msolfioSi 20 milioni Itolvili da qveynis SigniT iZulebiT gadaadgilebuli piria (vinc saxli datova, Cveulebriv, omis mizeziT). Cveulebriv, adamianebi mosazRvre qveynebiSi garbian, amitomac am TvalsazrisiT, ZiriTadad, migracia samxreTis erTi qveynidan meoreSi SeiniSneba. bolo drois maCveneblebiT, axlo aRmosavleTSi erayis konfliktis Sedegad TavSesafris 300 000 maZiebeli unda iyos, romelTa didi nawili iordaniaSi gadavida. did britaneTSi TavSesafris maZiebelTa saerTo ricxvi 2008 wlis ianvar-martSi 7705 iyo (6595 damokidebul pirTa garda), maT Soris yvelaze meti iyo avRaneli, erayeli, zimbabveli, iranli da eriTrieli. imave sam TveSi TavSesafris 3025 maZiebels uari uTxres TavSesafarze did britaneTSi (Home Office, 2008).

Tu TavSesafris maZiebelTa mSobliur qveynebs davakvirdebiT, davinaxavT, rom mniSvnelovani „ganzidvis“ faqtori omia. xSirad es aris Sinagan politikur ZvrebTan dakavSirebuli samoqalaqo omi. sxva qveynebiSi SeiZleba vnaxoT, rom xSirad adamianebi represiul reJims gaurbian. msolfioSi Cven „eTnikuri wmendis“ sxvadasxva forma gvinaxavs, romelic aiZulebs adamianebs, eZebon TavSesafari da Itolvilis statusi. es yvelaze sagulisxmo „ganzidvis“ faqtorebia migraciis saqmeSi.

migraciis „mizidvis“ faqtori am Tavis pirvel nawilTan gvabrunebs, romelic exeba moTxovnas iaf muSaxelze. arsebobs bevri anekdoti imis Taobaze, rom evrokavSiris mraval qveyanaSi uamravi araregulirebadi, aRuricxavi an „aralegaluri“ mSromeli cxovrobs. xazi unda gavusvaT, rom „mizidvis“ es faqtori - moTxovna iaf muSaxelze, ukve arsebobs, is samuSaos saZieblad Camosul adamianebs ar SeuqmniaT. unda davamatoT, rom did britaneTSi migraciis „mizidvis“ sxva faqtoria inglisuri, rogorc saerTaSoriso dominantი ena. bevri adamiani upiratesobas aniWebs did britaneTs swored imitom, rom inglisurad laparakobs. sxvadasxva erovnebis warmomadgenelTa Camoyalibebuli jgufebis arseboba did britaneTSi agreTve damatebiT „mizidvis“ faqtoria: iq bevri adamiani ipovis Tavis mSobliuri qveynis saTvistomos. Savkaniani da eTnikuri umciresobis kargad damkvidrebuli saTvistomoebis arseboba mraval qveyanaSi, maT Soris, didi britaneTis qveynebiSi, warsulSi arsebuli koloniuri urTierTobidan iRebs saTaves. moTxovna iaf muSaxelze (iseve rogorc unar-CvevaTa xarvezis amosavsebad maRali donis profesionalebze) xSirad efuZneboda
223

(umetesad Zalian araTanasworuflebian) koloniar urTierTobas; amasTanave arsebobda saerTo ena da sagangebo saemigracio regulaciebi.

„mizidvis“ faqtorebisa da iaf muSaxelze moTxovnaze laparakisas migraciis sxva aspeqts mivadeqiT: adamianTa trefikingis problemas. termini „adamianTa trefikingi“ aRniSnavs erTi qveynidan meoreSi adamianTa aralegalur gadasvlas mogebis mizniT. bolo dros amis mravali SemTxveva arsebobs. erT-erTi mTavari sfero ukavSirdeba qalTa ukanono trefikings, romlebic xSirad legaluri samuSaosa da ukeTesi momavlis dapirebiT CamohyavT ucxoeTidan, Semdeg ki maT iZulebiT Caabamen xolme seqsis industriaSi an prostituciaSi. 2006 wlis oqtomberSi SefildSi gaixsna centri, romelic im adamianebsTan muSaobs (ZiriTadad, qalebTan), romlebic trefikingis msxverplni iyvnen. centri aerTianebs sxvadasxva sferos mecnierებსა და eqspertebs, romlebic erTad muSaoben trefikingis msxverplTa mxardasaWerad. centris gaxsnaze generaluri prokuroris moadgilem, maik obraienma, Tqva:

zogierT msxverpls arc ki aqvs gaazrebuli, rom trefikingis msxverplia, sanam dapirebuli mimtanobis nacvlad, prostituciaSi ar aRmoCndeba CaTreuli, sanam ar scemen da ar gaaupatiureben. me miTxres, rom dRes londonSi trefikingis msxverpli qali SeiZleba sul raRac 3 000 funtad gaiyidos. bevri maTgani terorSi cxovrobs da sjera, rom Tu gaiqceva „suteniori“ mas moklavs.

(BBC News, 2006a)

centris gaxsnas policiis seriozuli RonisZiebebi uZRoda win, roca gadaarCina 84 qali da 12 bavSvi afrikidan, malaiziidan, tailandidan da aRmosavleT evropidan. amgvarad, am regionSi socialur muSakebs da maTTan dakavSirebul profesionalebs didi pasuxismgebloba daekisrebaT. did britaneTSi „socialur muSakad“ momuSave bevri profesionalი yoveldRiurad ver xedavs TavSesafris maZieblebs, Tumca, bevri muSaobs maTTan. rogorc am wignis sxva TavebiSi vnaxavT, es globaluri sakiTxi

ganuxrelad qmnis did britaneTSi dafuZnebuli socialuri samuSaos safuZvels. sxva qveynebSi TavSesafris maZiebelT regularuli urTierToba aqvT socialur muSakebTan. im adamianeTan muSaoba, romelTac trauma da danakargi gadaitanes, didwilad adgilobrivi praqtikis nawilia, Tumca, wignis es monakveTi gviCvenebs, rom mas globaluri faqtorebi aZlevs dasabams.

adamianTa trafikings SeiZleba Zalian mZime Sedegebi hqondes. erTi intervius mixedviT, Sefildis centris qalebSa da bavSvebs dReSi 30jer mainc aupatiurebdnen da Seuracxyofdnen (BBC News, 2006a). adamianTa aralegaluri gadaadgilebis kidev erTi forma aris adamianTa „kontrabanda“. adamianebi xSirad uzarmazar Tanxas ixdian, raTa dasavleTSi ukeTes cxovrebas miaRwion, magram Casvlisas isini mZime Sromis, eqsploataciisa da zogjer ufro mZime Sedegebis msxverpli xdebian.

saswavlo SemTxveva

2004 wlis seqtemberSi 23 Cineli daiRupa moreqemis yureSi zRvis produqtebis mopovebisas Cineli muSebi, romlebsac aralegalurad amuSavebda da akontrolbda kriminaluri banda, liverpulidan CrdiloeT lankaSirSi gadaiyvanes, raTa moreqemis yuris saxelganTqmul wylebSi zRvis produqti moepovebinaT. roca moqcevam maT srulad mouWra gza, maTi umravlesoba CaiZira, mxolod mcire nawili gadarCa. sasamarTlo procesze, romelzec bandis meTaurebi damnaSaved scnes da daapatimres, aRmoCnda, rom bevrma Cinelma muSam daureka CineTSi Tavis axloblebs, rodesac isini sikvdilis safrTxis winaSe aRmoCndnen. yvelam ar icoda, rogor unda dakavSireboda sagangebo samsaxurs, Tumca erTma es gaakeTa. bandis erT meTaurs 14 wliT patimroba miesaja, xolo mis or Tanamoazres 4 da 2 wliT patimroba. sasamarTlo procesze iTqva, rom imigraciis samsaxurma icoda aralegaluri bandis arsebobis ambavi, magram araferi gaakeTa.

(Sources: Casciani, 2005; BBC News, 2006b)

moreqemis yuris muSebis ambavi gviCvenebs, rogor marTavs adamianTa trefikings ekonomikuri eqspluatacia. Cinelebi dabalanaZRaurebadi muSebi iyvnen, romlebsac didi Tanxa hqondaT gadaxdili did britaneTSi aralegalurad gadasvlaSi. roca ukve iq iyvnen, isini itandnen Zalian saxifaTo samuSao pirobebs, xelfasebi ki sakmaod mcire hqondaT. moreqemis yuris lokaluri tragedia sinamdvileSi globaluria, radgan man imoqmeda, msolfios meore mxares darCenil, maT partniorebsa da bavSvebze.

globalizaciis Seswavla kapitalisa da xalxis moZraobis Tvalsaz-risiT gviCvenebs, rom am process sargeblis naxvis survili amoZravebs. aman SeiZleba miiRos SedarebiT msubuqi forma qveyanaSi samuSao adgilebis gadaadgilebisa, roca adamianebi gadaadgildebian qveynis sazRvrebSi. es SeiZleba niSnavdes samuSaos

dakargvas erT qveyanaSi, sadac muSaxeli „zedmetad Zviri“ Cans. yvelaze mZimea, Tu aman, seqsualuri eqsploataciisTvis an metismetad dauzogavi muSaobisTvis, adamianTa aralegaluri trefikings saxe miiRo. orive SemTxvevaSi: lokalur Tu globalur doneze socialur samuSaos saqme aqvs adamianeTan, romlebsac trauma da areuloba aqvs gadatanili globalizaciis zemoxsenebuli aspeqtების Sedegad. es pirvelxarixxovani sakiTxia 21-e saukunis praqtikosisaTvis, romelic veRar ugulebelyofs globalur suraTs.

globalizacia da codna

globalizaciis mesame aspeqti, romlis ganxilvasac vapirebT codnis globalizaciaa. beli (1980) erT-erTi pirveli mwerali iyo, romelmac gamoikvla, rogor imoqmedebs sainformacio teqnologiebis ganviTareba adamianTa cxovrebase. sxvebma es ideebi ganavrces, gansakuTrebiT kastelsma (2001). upirvelesad, codnis globalizaciis yvelaze cxadi niSani aris siaxleebis gagebis siswrafe da simartive. mobiluri telefoniT yvelas SeuZlia suraTi gadauRos „axal ambavs“. Cveulebriv adamianebs SeuZliaT TviTmxilvelebi gaxdnen da sxvebsac gauziaron es masala. amgvarad SeiZleba miviCnioT, rom ganviTarebam moitana is, rom adamians SeuZlia meti monawileoba miiRos axali ambebis SegrovebaSi.

meore mxriv, Cven ara mxolod informaciis swrafad Segroveba da gavrceleba SegviZlia, aramed gacilebiT metze Tavad migviwvdeba xeli. Cven SegviZlia ramdenime wuTSi gavigoT msolfios meore mxares mdebare qveynebis ambebi. ase, rom marTebuli iqneba imis Tqma, rom Cven „informaciiT gadavitvirTeT“. didi britaneTis azieli ojaxebis did nawils savaraudod satelituri televizia unda hqondes (beneti da sxvebi, 2006). Sesabamisad, am gziT maT ara mxolod gasarTobi programebis naxva SeuZlaT mSobliur enaze, aramed imisac, Tu rogor gadaicema axali ambebi sxva qveynebSi.

mesame sakiTxi: Cven miviCnieT, rom axali teqnologiebiT komunikaci-

is gamartivebam adamianTa cxovreba Secvala. komunikaciis gamartivebam SesaZlebeli gaxada samuSao adgilis gadatana erTi adgilidan meoreze, rogorc kapitalis moZraobis 226

Sesaxeb laparakisas aRvniSneT. teqnologiuri ganviTarebis gareSe satelefono centrebis gadatana sxvadasxva qveyanaSi SeuZlebeli iqneboda. sxva mxriv, komunikaciis gamartivebam ojaxebs saSualeba misca im naTesavebs daukavSirdnen, romlebic samuSaos saZebnelad gaemgzavrnen. zemoT xsenebul Cinel muSebsac saSualeba hqondaT ukanasknelad gasaubrebodnen CineTSi myof axloblebs. ase rom, cxadia, rom sakomunikacio teqnologiebma migraciis buneba Secvala da Seuferxebeli kontaqtis SesaZlebloba mogvca. amgvarad, sxva qveynebidan Camosul adamianeBTan dakavSirebul socialur muSakebs gamocdileba advilad daanaxvebs, rogor iRebs „lokaluri“ „globaluris“ mniSvnelobas. „lokalurma“ SeiZleba moicvas Soreuli adgilebi, gansakuTrebiT vebkameris teqnologiis ganviTarebis Semdeg. amis kidev erTi aspekტი Cans „virtualuri“ komunikaciis ganviTarebaSi.

virtualur sazogadoeba axlo mcxovreB adamianebs ki ar aerTianebs, arame imaT, visac saerTo interesebi aqvT (kalhauni, 1998). internetis gamoyeneba ara mxolod ojaxebs akavSirebs, aramed qmnis axal saerTo interesebis mqone sazogadoebes. Cven SegviZlia SevuerTdeT „CaTs“ an safosto nusxas, da msoflios nebismier kuTxeSi Seqmnili vebgverdidan miviRoT informacia im sakiTxebze, globalur dainterebas rom iwvevs. aseTi sazogadoebebi globaluri marketingis adgilic SeiZleba iyos. magaliTad, bevri safexburTo klubi warmoadgens Tavis „brends“ mTel msofliSi. inglisel ymawvils SeuZlia barselonas gulSematkivroba, iseve rogorc koreels – manCester iunaitedis. sxva mxriv, globalur komunikacias SeiZleba uaryofiT mxarec hqondes, magaliTad, internetze damyarebuli danaSauli (vinaobis gayalbeba) da eqspluatirebul qalTa da bavSvTa suraTebis gamoqveyneba.

sabolood, unda vTqvaT, rom globalizaciis am aspekts gansakuTrebuli efeqti aqvs, miT ufro – migrirebulo ojaxebTan dakavSirebiT; magram imavdroulad, arsebobs xelmisawvdomobis sakiTxi. globaluri komunikaciis ganviTareba SeiZleba iyos inkluziis xelSemwyobi, Tumca, imavdroulad man SeiZleba mniSvnelovanwilad ganapirobos adamianTa gariyuloba. ase rom, Tu teqnologiebze xeli ar migiwwdebaT, masSi ver miiRebT monawileobas, amitomac bevri adamianisaTvis „lokalur“ doneze „globaluri“ miuwwdomeli rCeba. Tumca maT cxovrebas da cxovrebis SesaZleblobes mainc ayalibebs msoflios sxva kuTxeSi mimdinare ambebi da globaluri kapitalisa da muSaxelis moZraoba.

228

saTqmelis Tavmoyra – kulturis globalizacia

Cven globalizaciis sami aspekტი warmovadgineT, romelTa gaazreba mTavaria lokalursa da globalurs Soris kavSiris gagebisaTvis. am nawilSi mokled mimovixilavT amerikeli sociologis jorj riceris (1993) Sromas. man Seiswavla amerikuli „kulturis“ da praqtikis

zogierTi formis msofliSi gavrceleba, romelsac is sazogadoebis makdonaldizacias uwodebs.

227

kvlevis reziume

riceri amtkicebs, rom biznesი SeiWra dasvenebis samyaroSi da igi kulturis iseT formeBად აqcia, romelic SeiZleba გაიყიდოს. ის რომ mTel msofliSi გაიყიდოს, saWiroა გარკვეული Tvisebebi hqondes – efeqturoba, angariSianoba da prognozirebadoba. efeqturoba niSnavs, რომ უადვილესი გზiT მოიპოვო hamburgerი და riceri amtkicebs, რომ სწრაფი კვების დაწესებულებები Sen „irCev“ SeZRuduli მენიუდან და აყედან გადახვევას არ არის მიReბული. angariSianoba, niSnavs, რომ რაოდენობა უფრო მნიSვნელოვანია, ვიდრე ხარისხი და კულმინაცია გაქლავT პროდუქტის prognozirebadoba, ის ზალისხმევა, რომელიც ადამიანს აZლევს სასუალებას, ყოველTვის იკოდეს სად რა ელოდებოდა... samyaro, რომელიც surprizebs არ გვTავაზობს. (1993, გვ.99). ეს ხელს უწყობს globalური კულტურის ფენომენის Seqmnას. მრავალეროვნული ორგანიზაციები დომინირებს msofliოს ყველა დიდი კალაქის ხედSi. mTavaria პროდუქტისა და muSaxელის კონტროლი, warmoeბის გამართება ან რაციონალიზაცია, განსხვავებაTa aRმოფხვრა, რაTa გარანტია გვყოდეს, რომ არ იყნება „სურპრიზები“. riceri amtkicebs, რომ ეს მეოცე საუკუნის მიუზიკის მაქსიალური ტენდენციაა, რომლისკენაც ის რკინის გზისადარებებს. ეს გალია დაუბრკოლებლად მიმართება win და mas unda გადაეRobოT.

Cven vnaxeT, rogor დომინირებს globalizაცია ადამიანთა ცხოვრებაზე, მაT დასვენებაც კი, და ამას ამოZრავებს პროდუქტის გაყიდვას ახალი ბაზრების Zიება. რა Tqმა unda, კულტურის globalიზებაSi ყველაფერი ცუდი არ არის. ხელოვნებისა და განსაკუთრებით – მუსიკის გავრცელება mTel msofliოSi erT-erTi გზაა დავინახოT, globalური ტენდენციები როგორ მოქმედებს ადგილობრივ გემოვნებაზე მრავალეროვნების დაურვევლად. „msoფლიო მუსიკის“ ხელმისაწვდომობა ამის მაგალიTია, მაგრამ xSirad ამას Tan ახლავს ადგილობრივ მუსიკოსთა გამოყენება, რომელიც

229

ყოველTვის ვერ Reბულობენ სრულ ანაზრაულებას. „msoფლიო სამზარეულო“ მეორე მაგალიTია; მაSin roca დიდ ბრიტანეთში ბევრი სხვადსხვა ტიპის რესტორანია, ბევრი მაTგანი უფრო xSirad „გაიგლისებულ“ კერZებს warmogვიდგენს და არა ნაციონალურ სამზარეულოს. ცნური რესტორანი (რომელსაც Tavis ingლისელ კლიენტებს Tავაზობს ბუფეტის პრინციპiT „ყველაფერი, რასაც SeWამ“) ცინელების საზოგადოებას, Cveულებრივ, უფრო ნარდ კერZებს sTავაზობს.

globalizacia – axli Tu Zveli?

globalizaciaze arsebul TvalsazrisTa didi nawili mas xedavs, rogorc axal fenomens. bunebrivia, masTan dakavSirebuli teqnologiuri ganviTareba migvaniSnebs, rom es marTlac asea. garda amisa, vvaraudoBT, rom bolo drois progresma gaxarda tempi da gavlena globalurisa lokalurze da amaSi araferia axali. ganixile Seni sakuTari ojaxis istoria. Tu wina Taobebma sacxovrebeli adgili Seicvales, savaraudod es „globalur epoqamde“ moxdeboda. didi britaneTis istoriaSi orives vxvdebiT: emigraciasa da imigracias. aqedan zogi sakuTari „arCevani“ iyo, zogi ki - iZulebis Sedegi. magaliTad, mecxramete saukunis bolodan doqtori barnado ukeTesi cxovrebiSaTvis bavSvebs kanadaSi asaxlebd. migranti bavSvebis fondma imis damadasturebeli sabuTebi aRmoaCina, rom 1960-ian wlebSi ki bavSvebs avstraliaSi agzavnidnen. ufro adre koloniebSi gadasaxleba iyo sasjeli, romelic jer kidev mecxramete saukuneSi gamoiyeneboda. meore mxriv, didi britaneTi yovelTvis emyareboda migrantTa Sromas, „epatiJeboda“ qveyanaSi adamianebs dabalanazRaurebadi samuSaos Sesasruleblad. arsebobs mozdili irlandiuri Temebi, romlebic 1840-ian wlebidan moyolebuli ivseba irlandieli muSaxeliT. meore msolfio omis Semdeg SeimCneoda mniSvnelovani moZraoba migrantebisa karibis zRvis regionidan, Semdeg ki indoeTis naxevarkunZulidan da afrikidan (gansakuTrebiT, aRmosavleT afrikeli azielebi maTi ugandidan gamoZevebis Semdeg 1970-ian wlebSi). kapitalis moZraobasTan dakavSirebiT, biznesi yovelTvis eZebs iaf muSaxels, nedleuls da axal bazrebs; evropul imperiebs marTlac es aZlierebda. kapitalis amgvari moZraoba, Tumca, sustad, magram mainc ganapiroebda ekonomikis nakarnaxe migracias da dasaxlebebs mTel msolfioSi. amas mohyveboda adgilobrivi kulturIT moxibvla, es ki seriozul kvals tovebda xelovnebase CrdiloeTis qveynebsi.

amgvarad, Zalebi, romlebic Tanamedrove msolfios Zerwavs, imis ga-grZeleeaa, rac adre xdeboda. 2007 wels Sesrulda 200 weli britaneTis parlamentis mier monebiT vaWrobs gauqmebidan. es iyo drouli Sexseneba ara mxolod britanuli mxaris monawileobisa am arahumanur saqmianobaSi, aramed imisac, rom dResac ibrZvian monobis winaaRmdeg. monoba savaraudod globalizebisen swrafvis SiSveli manifestacia iyo, eqsploataciasa da sargebelze damyarebuli, romelsac adamianebs mcire nawilisaTvis mohqonda didi simdidre, bevri sxvisTvis ki – fuZisagan mowyveta, siRatake an sikvdilic ki.

evrokavSiri, lokaluri da globaluri

bolo nawilSi mivadeqiT erT sadavo sakiTxs. evrokavSiris gafarToebam migraciis axali forma moitana evrokavSiris farglebSi, romelic icavs muSaxelis Tavisufal gadaadgilebas, rogorc misi erT-erTi sayrdeni principi (geieri, 2000). mas mere, rac sazRvrebi gaafarTova, evrokavSirma ufro meti akrZalvebi daawesa imaT mimarT, vinc ar arian evrokavSiris moqalaqeebi da gaaZliera „evropis cixesimagris“ politika. Tumca, es ar uSlis xels aTasobiT

potenciur migrants dasavleT afrikidan Tavi gaswiros espaneTis kanaris kunZulebis (da Sesabamisad, evrokavSiris) miRwevisTvis. 21-e saukunis dasawyisSi evrokavSiris gafarToebam aRmosavleTi evropis bevri Raribi qveyana moicva da aqedan SedarebiT axalgazrda muSaxeli daiZra dasavleTis Zlieri ekonomikis qveynebisen. am dabalanazRaurebadi muSaxelis erT-erTi yvelaze aqtiuri mimRebi didi britaneTi aRmoCnda. 2006 wels gazeTis furclebi xSirad mogviTxrobdnen „poloneli santeqnikosis“ ambebs – rogor Camodis kargi xelosani did britaneTSi da (xSirad Zalian dabali tarifebiT) rogor amoavsebs momsaxurebis sferos xarvezebs. bazris meore mxares aRmosavleT evropam socialur muSakebs dasaqmeba SesTavaza; maT, vinc did britaneTsa da SeerTebul StatebSi gaiares wvrTna, sakuTar qveynebsi programebsi miiRes monawileoba, garda amisa, ufro maRalanazRaurebadi samuSaos ZebnaSi isini did britaneTs moadgnen, sadac socialur muSakTa simcirea (beri, 2006). analogiuri tendencia SeiniSneba jandacvis erovnul samsaxurTan dakavSirebiT (NHS), sadac samedicino personals ganviTrebad qveynebidan qiraoben. ibadeba aSkarad eTikuri kiTxvebi am tendenciasTan dakavSirebiT: ra Tqma unda, maRalganviTarebuli ekonomikis mqone qveynebi ar unda itacebdnen gamocdil muSaxels im qveynebidan, romelTac isini Tavad sWirdebaT. es gansakuTrebiT mniSvnelovania, roca saqme exeba jandacvis professionalebs da sul ufro metad didi britaneTis socialur samuSaos, romelic TandaTan internacionaluri xdeba. am sakiTxs aqvs meore mxarec. migraciis ekonomikuri sakiTxis ganxilvisas saxelmwifoebi cdiloben miiRon sargebeli da mogeba, romelic gadaadgilebas moaqvs. amgvarad, mTavroba sruliad (e.i. mTlianad) ar zRudavs kapitals, radganac is potenciuri mogebis maqsimalurad gazrdas cdilobs. jerjerobiT, adamians, romelic gadawyvets, rom misi unari ukeTasad dafasdeba did britaneTSi, aq saxelmwifo regulaciebi da xalxisgan mtruli damokidebuleba elodeba. kapitalizmis erT-erTi Tviseba, romelic karl marqsma SeniSna, swored es iyo: kapitals sazRvrebi ar aqvs. marqsis azriT, muSaTa klasic „internacionaluria“. muSaTa amgvari solidaroba TiTqmis gauCinarda 21-e saukunis dasawyis individualizmsi. Tumca, socialuri muSakebisTvis, romlebsac marTlmsajulebasa da TanabaruflebianobasTan aqvT saqme, lokaluri da globaluri aspektebi – orive sagulisxmo sakiTxia.

XII

**socialuri muSakis roli socialuri erTsulovnebis
damkvidrebaSi**

axali Tanasworobisken: socialuri dayofa globalur konteqstSi

karen lionsis, keTlin menionis, meri karlsenis mier

Sesavali

midgli (midgli, 1997b, gv. 19) ambobs, rom „Tu socialur samuSaos, rogorc profesias gadarCena uweria, is unda gascdes CamorCenilobaze zrunvis viwro farglebs da xeli unda Seuwyos socialuri keTildReobis saqmes“. Semdeg is ganagrZobs, rom amis damkvidreba ganviTarebiseuli perspeqtivis meSveobiT SeiZleba. swored am perspeqtivas gavuwevT Cvenc rekomendacias. Cven aq ufro sociologiuri perspeqtiviT davinteresdebiT, raTa gavaanalizoT „sxvaoba“ da egalitaruli urTierTobis popularizaciisTvis Zalisxmeva.

ra aris axali Tanasworoba? rogor vxedavT Cven sxvebs da sakuTar Tavs? rogor aisaxeba es globalizaciis xanaSi Cvens qmedebebSi da umoqmedobaSi? es aris am Tavis ZiriTadi sakiTxebi. adamianebis dayofa sqesis, rasis, eTnosis, erovnebisa da religiis mixedviT, aris Cveulebrivi Tema yvela sazogadoebaSi. diferenciacia xdeba mikro, mezo da makro

arseboba, sociologebi unda Seexon yvela am mosazrebas da Tan isic unda esmodeT, rom saxifaToa yovlismomcveli Teoriebis Seqmna. Teoriisa, romelic garkveul kompromiss gulisxmobs, Tumca saeWvoa misi Sinaarsi.

winamdebare Tavi aanalizebs socialur dayofas saerTaSoriso TvalsazrisiT da ikvlevs im uTanasworobebis mogvarebis meTodebs, romlebic zegavlenas axdens pirovnebebze da Temebze. pirvelad Cven mimovixilavT socialuri Teoriis zogierT qvakuTxeds, sociumis dayofas da sociumis erTsulovnebas. imazec visaubrebT, rogor moviazrebT Cven „sxvas/ucxos“. gavaanalizebT gansxvavebul perspeqtivebs Zalauflebasa da ierarqiebs. amiT movamzadebT niadags Tanasworobebis da uTanasworobebis mZime Sedegebis mokle mimoxilvisTvis. gavamaxvilebT ra yuradRebas socialur samarTlianobaze da adamianis uflebebs, visaubrebT zogierT mimdinare diskusiazes axali Tanasworobis (ndobis, angariSvaldebulebis da monawileobis CaTvliT) pirobebSi muSaobis Sesaxeb. Cven agreTve ganvixilavT uflebebs dafuZnebul da SesaZleblobebiseul midgomebs. bolos, Cven ganvixilavT, Tu rogor zegavlenas axdens axali Tanasworobis koncepcia saerTaSoriso socialur samuSaoSi Cabmul profesionalebs.

socialuri dayofisa da socialuri erTsulovnebis gaanalizeba

dayofa da erTsulovneba mniSvnelovan zegavlenas axdens imaze, Tu rogor moiazreben da ra adgils miuCenen socialuri muSakebi sakiTxebis socialur konteqstSi. Semdeg es Tvalsazrisi moqmedebis im strategiebis SemuSavebaze, romlebic gamoiyeneba socialuri dayofisTvis da saukeTesod aaqtirebs socialur qmedebas da zrdis socialur

doneebze. Tumca, postmodernistul sazogadoebaSi adamianebsi sxvadasxvanairad miekuTvnebian Tu gaemijnebian sxvadasxva dajgufebas.

sociologiis Teoriaze ufro ganzogadebuli debatebis mixedviT, erovnuli saxelmwifos eroziam, politikuri da socialuri TvalsazrisiT, gaarTula erTaderTi gamaerTianeбели (sociologiuri) Teoriis Zieba. mogvianebiT globalizaciამ Seqmna axali forumebi socialuri moZraobebisTvis, romlebmაც win wamowies socialuri Tanasworobis da adamianis uflebebsი sakiTxეbi ადგილობრივ Tu globalur sazogადოეbebSi. imavdroulad, swored globalizaciამ გააRრმავა მატერიალური uTanasworobiT gamowveული zRვარი adamianebsი Soris.

amis Sedegad, sul ufro da ufro kargavs azrs sociologiis erTsulovani da erTaderTi ganmartebis Zieba. amasTan, ra Tqma unda, arანაკლებად kargavs azrs Teoriac, რომელიც მოიცავს გლობალიზებული საზოგადოების მრავალგვარობას. ამის გაTვალისწინებით, sociologiis specialistebi unda დააკვირდნენ ორივეს (sociუმის დაყოფასა და erTsulovnebasac) და მიიRონ SesaZleblobეების და tolerantობის კონცეციები. ამ გზiT ისინი გაიგებენ იმ სამყაროს არსს, რომელსაც Seისწავლიან და მიხვდებიან, რომ ეს დინამიკური კონცეციები მუდმივ გამოZიებას მოიTxოვს. იმის გაTვალისწინებით, რომ გარდაუვალი ბევრი subieqtური Tvalsazრისი

235

erTsulovnebas. როცა ვგეგმავT რამენაირ socialურ რCეvas (ეს იქნება პიროვნების, ოჯახის, ტემის, erTi Tu რამდენიმე qვეყნის doneze), მნიSვნელოვანია, რომ საTanადოდ გავაცნობიეროT, რომ საზოგადოების yvela ფენას, yvela ersა და regions სხვადსხვანაირი Zალაუფლება აქვს. კოსმოპოლიტურ ტემSi tolerantობის გავრცელების გარჯა, ყოველTვის არის socialური მუSაკისTვის მნიSვნელოვანი ამოცანა. ზოგი Tვლის, რომ საWიროა გვესმოდეს მულტიკულტურლობა, განვაცრიოთ კულტურად და ეTნიკურად განსხვავებული პრაქტიკა (ix. mag. ლამი, 2000). სხვები ფიქრობენ, რომ Tავი unda ავარიდოT აშკარა Tu Sეფარულ რასისტულ პრაქტიკას და SeვიმუSaoT ცხადად ანტირასისტული strategieები (დომინელი, 1997, 2002). ადამიანის უფლებები, socialური dayofა, Zალაუფლება და იერარქია, yvelაfer ამას აქვს საერთო მამოZრეებელი, ის Tu rogor moviazrebT Cven sxvebs და sakuTar Tavs.

იმისTვის, რომ გავაანალიზოT განსხვავებისა და სოლიდარობის მექანიზმები, საWიროა გადავხედოT TviTგამორკვევის ცნებას. sociologiის სხვადსხვა დარგი SeიZლება დავგეგმავთ TviTგამორკვევის კონცეციის და იმის დაZუსტებაSi, Tu როგორი ვლilი Seaქვს მას socialური dayofის და erTsulovneბის მოაზრებაSi. TviTგამორკვევა გვაZლევს იმის გეგებას, Tu ვინ ვართ Cven (როგორც პიროვნება ან როგორც jგუფის წევრი), როგორ ვართ erTმანეTTან დაკავSირებული და რა გვასხვავებს სხვებისგან. TviTგამორკვევა არის იარაღი ან მარკერი, რომლის საSუალებიTac ვიყენებT erTგვარობის ან განსხვავების პრინციპებს და ვკმნიT საფუZვლს ორივესTვის, socialური dayofისTვის და socialური erTsulovneბისTვის. ამ TvalsazრისiT TviTგამორკვევა არის urTierTდამოკიდებულება ან დაZაბულობა პიროვნების qმედებასა და საზოგადოების სტრუქტურას Soris. TviTგამორკვევა erTმანეTTან აკავSირებს იმას, Tu როგორ ხედავს პიროვნება sakuTar Tavs და როგორ გვხედვენ Cven სხვები (ვუდვორდი, 2000).

„sxvas/ucxos“ SeიZლება ბევრნაირი ფორმა ჰქონდეს. ის SeიZლება გამოიხატოს გენდერულ, რასობრივ, ასაკობრივ, (ფიზიკური Tu გონებრივი) SesaZleblobეების, ეTნიკურ, კლასობრივ, რელიგიურ,

politikuri orientaciis da sxvagvar sxvadasxaobaSi. garda amisa, igi Tavs iCens imaSi, rasac vWamT, sadac vcxovrobT, rogorc vTamaSobT, ra saqmesac vemsaxurebiT, rasac vswavlobT da rogorc gadavadgildebiT erTi adgilidan meoreze. zogierT kulturaSi zogierTi dajgufeba memkvidreobiTi da fiqsirebulia, magram yvelgan es ase ar aris. magaliTad, romelime sazogadoebaSi SeiZleba iyos erTgvari mtruli urTierTdamikidebuleba vegetarianelebs da xorcis mWamelebs Soris. anTropologebi da ganviTarebis fsiqologebi ityodnen, rom adamianis bunebaSi devs swrafva daxuruli dajgufebis Seqmnis da misi wevrobisken. TavisTavad, amas Sedegad mosdevs gareSe (miuRebelTa) jgufis Seqmna. rogorc Cans, Cven ar gvbezdreba am gamyofi sazRvrebis Seqmna. socialuri inkluzia da eqskluziac msgavsi koncefciaa, oRond ufro mWidrod gadabmulu resursebis moxmarebasTan. am dajgufebes Soris brZolas Sedegad mohyveba „ucxod“ Seracxva.

rogorc ar unda iyos, jgufis TiToeuli wevris vinaobas/identobas aqvs bevri aspekti erovnuli, religiuri, eTnikuri, klasobrivi, samsaxureobrivi, ojaxis/Temis mdgomareoba da sxva. okli (2002) saubrobs sirTuleze gansazRvro sakuTari Tavi mxolod genderuli an seqsualuri orientaciis, kariere an a.S. mixedviT. TiToeuli elementi emateba SeTanxmebul mTlianobas da agreTve, yoveli aspekti SeiZleba dominanturi aRmoCndes romelime konkretul situaciSi da pirovnebis mxolod erTi niSnit dasaTaureba arazusti an nawilobrivi gamodis. es gansakuTrebiT mniSvnelovania, roca vinaobis elementebi 236

urTierTgamomricxveli aRmoCndeba xolme.

Cveni kulturuli vinaoba aris jgufuri identobis erTi forma. am jgufis wevrebis Cveulebriv aqvT erTnairi rwmena da qceva (ideebi, Cvevebi da adaTebi). Cveni kulturuli identobis mniSvnelovani nawili dgindeba Cveni da „sxva/ucxo“ kulturebis SedarebiTi analiziT. es gvexmareba gansxvavebebis gamomvlens da gvakavSirebs msgavsi maxasiaTeblebis mqone adamianebsTan. aseTive SedarebiTi analizi da sxvaobis gamovlena xdeba Cveni mravalmxrivi identobis yvela aspektTan dakavSirebiT; da bolos, maxasiaTeblebis nazavi qmnis Cvens individualurobas.

bevr dasavlur qveyanaSi multikulturizmisken svla nawilobrivi aisaxa sazogadoebaSi arsebul mravalnair dayofaSi. magram am fenomenma, rogorc Cans, ver moaxerxa Caswvdomoda individualur doneze gamomJRavnebul damkvidrebul mravalgvarobas. es gansakuTrebiT aSkaraa im qveynebsi, an regionebsi, sadac mxars uWeren Tanasworuflebianobas an Wreli sazogadoebiseul Sexedulebebs. eTnikurad mravalferovan praqtikasTan dakavSirebul sirTuleebze saubrisas, lami (lami, 2000, gv. 74) ambobs, rom „imisTvis, rom gadavlxoT individualurobas da koleqtiurobas Soris arsebuli ufskruli, socialurma samuSaom unda daixmaros kosmologiuri orientacia, romelic xazs usvams ojaxis, sulierebis da bunebis mniSvnelovnebas“.

rogorc ar unda iyos, identoba, ara fiqsirebuli, aramed dinamikuria. is aris im sociopolitikuri da fsiqologiuri garemos gamoZaxili, romelSic imyofeba pirovneba. es cvalebadoba warmoqmnis mniSvnelovan problemebs identobis politikasTan (rogoricaa rasizmi, seqsizmi da sxva stereotipebi) mimarTebiT. ar aris aucilebeli, rom es

„izmebi“ fiqsirebuli an erTnairi iyos; magaliTad domineli (domineli, 1997) gvTavazobs, rom arsebobs rasizmis sami komponenti: personaluri, instituciuri da kulturuli. Cveni cxovrebis sxvadasxa etapze Cveni identobis sxvadasxa aspekti gadmodis wina planze. magaliTad, vinmes kanis feri mxolod maSin xdeba aqtualuri, roca is aSkara umciresobad iqceva an, roca mis garSemo aSkara umciresobis warmomadgenlebi arian. sxvagvarad rom vTqvaT, roca adamiani „ucxod“ gadaiqceva, misi identobac gansxvavebulobis SegrZnebiT yalibdeba. jon-baptisti (2001) amtkicebs, rom cvalebadoba (anu hibriduloba) aris axali saxeli daltonizmis an asimilaciisTvis. jon-baptisti iqve mogviwodebs, bolo movuRoT evropcentrul borkilebs, romlebic isev arseboben socialur samuSaoSi. is amtkicebs, rom socialur muSaks „rasistuli dayofis“ miRma unda gaafarToos praqtika da gaiTvaliswinos kulturuli gansakuTrebulobis aspektebi, romelic gvexmareba socialuri keTildReobis da usaxsrobis definiciebis gagebaSi“ (gv. 277).

laingi (laingi, 1990, gv. 25-26) acxadebs, rom „yoveli Cvengani aris sxva sxvaTaTvis“. identobis politikaSi amis gamovlinebis erTi magaliTi SemogvTavaza debuvuam. 1948 wels is ikvlevda rasizmis sakiTxebis amerikis SeerTebuli Statebis „TeTr“ da „Sav“ mosaxleobaSi. debuvua amtkicebs, rom SeerTebuli Statebis rasistuli daZabuloba iyo aSkarad TeTri, da ara Savi, sakiTxi, radgan es iyo umravlesobis mosazreba imis Sesaxeb, Tu rogori gansxvavebuli iyo umciresoba (citirebulia kordTan, 2003). dRes es 237

SeiZleba ufro da ufro cxadi xdeba, magram im dros es revoluciuri azri iyo. es sakiTxi Tanamedrove movlenebTan aris gansakuTrebulad dakavSirebuli. laparakia, qariSxali katrinas mier axal orleanSi gamowveul ngrevaze (2005) da Sedegad gaCenil, aSkara, rasistul gadaxrebze. es tendencia daxmarebis miwodebisas gamovlinda personalur da instituciur doneze. martivad rom vTqvaT, rasizmi arsebobs rasistis gonebaSi. Tumca, Sedegebi ara mxolod pirovnebis, an jgufis wevrTa gonebaSi arsebobs. dominelis (1997) uweria, rom rasizmis aRmofxvrisTvis saWiros monawileoba yvelasi, vinc acnobierebs, rom igi rasizmis winaaRmdegia. is ambobs, rom magaliTad, britaneTSi „TeTr da Sav xalxs sxvadasxvanairi damokidebuleba aqvs rasizmTan“ (gv. 15). miuxedavad Tanaswori SesaZleblobebis politikisa da ritorikisa, rasizmi (indiferentulobis da agresiiis saxiT) SesamCnevia socialur samuSaoSic da mis miRmac (domineli, 1997, gv. xv). Tanamedrove sazogadoebaSi moxda Cven da isinis oreulis institucionalizacia. erTnairi SesaZleblobebis praqtikam scada Sexeboda gansxvavebebs. Tumca, amaze ufro detalurad mogvianebiT vimsjelebT.

rogorc socialuri muSakebi, CveTvis identobis koncefcii dafasebas sasicocxlo mniSvnelovneba aqvs. es gvaZlevs saSualebas, SevasasT iarliyis morgebis efeqtebi da gavigoT, rodos da rogor iwyebs xalxi am iarliyebTan identificirebas. sociologebs didi xania daixaxes iarliyebis morgebis safrTxe, garkveulwilad imitomac, rom iarliyebs iSviaTad aris zusti (laingi, 1990). laingis TqmiT (laingi, 1990, gv. 11), „cotaodeni simarTle iarliysa da „socialur realobas Soris aris“... magaliTad, axalgazrda, romelsac antisocialuris iarliyi moarges, SeiZleba moergos am rols, an ar moergos. rogorc szasma (1970) aRniSna, vinmes

saqcielis iarliyiT moniSvna, SeiZleba iyos erTgvari socialuri kontroli, agreTve SeiZleba gamoiwvios Rirsebis dakargva.

Iami (2000) ambobs, socialur muSakebs sWirdebaT specialuri cod-na/wvrTna multikulturul praqtikaSi, romelic iqneba dafuZnebuli kompetenturobaze.

238

(gutieresi da luisi 1999, gv. 12) varaudoben, rom socialuri samuSaseuli midgoma socialuri mravalferovnebis da Cagvrisadmi Seicavs sam mTavar saxeobas: eTnocentruls (amis mTavari mizania, uari Tqva identobaze dominanturi faseulobebis da qcevis sasargeblad), eTnomgrZnobiars (amis mTavari mizania, identobaSi waaxalisos siamaye, mravalferovani jgufebis individualuri saWiroebebis gaTvaliswinebiT), eTnocnobieri (romlis mTavari mizania, „sruli ganviTarebis“ barierebis aRmofxvra socialuri struqturebis SeqmniT).

globalizaciis gavlena identobaze

imis gasagebad, Tu rogor xdeba identobis moazreba postmodernistul sazogadoebaSi, mniSvelovania, rom saTanadod SevafasoT globalizaciis zegavlena. [...] globalizaciis ena ver gasda sadavo geopolitikur iarliyebis an dedamiwis dayofas, rogoricaa dasavleTi– aRmosavleTi, CrdiloeTi–samxreTi, dawinaurebuli/industriuli – ruraluri/agrari, kapitalisturi/komunisturi, ganviTarebadi – ganviTarebuli – ganuviTarebeli, pirveli – meore – mesame samyaro. ufro sainteresoa aTi wlis win o’gormanis (1992) mier gakeTebuli msolfios ekonomikuri dayofa. man erTi mesamedi „mqoneeb“ miakuTvna da ori mesamedi – „armqoneeb“. o’gormani aRniSnavs rom, marTalia, es „iarliyebi“, mniSvelovanwilad, konkretul sazogadoebebzea morgebuli, magram Rarib sazogadoebebSiC arseboben „mqoneebi“ da yvelaze dalxinebul mosaxleobebSiC arian „armqoneebi“. roca siRaribe ufro aqtualurad dgeba ganviTarebis dRis wesrigSi, es msolfios danaxvis saintereso gzad iqceva, radgan gviCvenebs adamianebs qsels saxelmwifo sazRvrebis gauTvaliswineblad. glisanti (1996) amtkicebs, rom sazRvrebis garRveviT kulturebs Soris kavSiris gamravalfervnebam kreolizaciande (creolization²¹) migviyvana. glisanis TqmiT, es procesi arc erT Cvengans ar auvlis gverds. vergesi gvafrTxilebs da gvacnobs hipoTezas, rom „kreolizaciis procesi iarsebbs sxva procesebis paralelurad; im procesebis, romelic moitana kontakmta da konfliqtma; magaliTad, rogoricaa indiferentuli multikulturalizmi, aparteidi, segregacia da eTnikuri anklavebi“ (citirebulia keinTan, 2004, gv. 195).

²¹ enis Secvla sxva enasTan Serwymis Sedegad.

kastelsi (1998) gvTavazobs identobis Camoyalibebis procesSi sxvanairad mivudgeT xalxis dayofis da erTsulovnebis moazrebas. kastelsi laparakobs meoTxe samyaros anu informaciuli kapitalizmis aR-

239

240

mocenebaze. informaciuli kapitalizmi es aris „qselebis da identobis urTierTqmedebiT gamowveuli globaluri socialuri gacvlis procesi“. kastelsis TqmiT, axali teqnologiebis saSualebiT, sxvadasxva erebis da kulturebis gamaerTianebeli axali qselebis/kavSirebis Camoyalibeba qmnis meoTxe samyaros. es uciloblad gaaCens bevr „Sav xvrels“ (termini kastelsisaa), anu uflabawarTmeul adamianebs, romlebsac ar SeuZliaT am axal qselSi CarTva. misi TqmiT, es Savi xvrelebi siRaribis Sedegi iqneba da mxolod meti siRaribisken wagviyvans (gv. 166–167) . is dakavSirebuli iqneba iseT sakiTxebTan, rogoricaa narkodamokidebuleba, fsiqikuri avadoba, axalgazrdebis danaSauli, patimroba da ukanonoba. es yvelaferi ki gamoiwvevs socialuri eqskluzias da msolfioSi danaSaulis matebas. amitom, socialurma muSakebma wvlili unda Seitanon imaSi, rom maT klientebis xeli miuwvdebodeT sainformacio da sakomunikacio teqnologiebze damyarebul qselebze (da sxva resursebze).

Zalaufleba, ierarqiebi da socialuri kapitali

rogorc vnaxeT, individualuri identoba aris kompleqsuri, cvalebadi da eqceva gareSe Zalebis zemoqmedebis qveS, romlebic arseboben sxvadasxva doneebze, mikrodan dawyebuli makroTi damTavrebuli. Tumca, ar Cans Tu ra ganapirobebs cvlilebas, ra aris mizezi, romelic gavlenas axdens identobis Camoyalibebaze da mis reformulirebaze. zogis azriT, Zalaufleba da ierarqiebi zemoqmedeben cvlilebis agentze. Tumca, Zalaufleba yovelTvis negatiuri Zala ar aris da SeiZleba gamoviyenoT, rogorc cvlilebis pozitiur agentad.

frangma filosofosma fukom sruliad Secvala Cveni warmodgena Zalauflebasa da ierarqiebze. misi Teoria mikro Zalauflebis Sesaxeb gvarwmunebs, rom Zalaufleba metad mniSvelovania Cvens yvela u rTierTmimarTebaSi. adre (evrocentruli TvalsazrisiT) Zalaufleba moiazreboda rogorc ierarqia, romlis mwvvervalzec TeTri evropeli mamakaci idga. magram fukos sjera, rom ZalauflebisTvis brZola Cveulebrivi movlena iyo Cvens yoveldRiur cxovrebaSi da urTierTqmedebSi. amitomac, is ufro kompleqsuri iyo, vidre es warmodgenilia martiv ierarqiaSi (rabinovi, 1991).

Zalaufleba imden xans iyo Cveni socialuri struqturis nawili, rom morCileba TiTqmisi instiqtd gadagveqca. 1950-ian wlebSi fsiqologma milgramma aSS-Si Caatara cnobili da sadavo eqsperimenti morCilebasa

da uflebamosilebaze. am eqsperimentis farglebSi, man Seiswavla Zalau241 flebis zemoqmedeba „normalur“ adamianebeze. monawileebis sjerodaT, rom isini iyvnen dayofili maswavleblebad da moswavleebad (sinamdvilleSi, moswavleebi rolis Semsruleblebi iyvnen). maswavleblebs daavales moswavleebisTvis garkveuli kiTxvebi daesvaT. roca moswavleebma arasworad upasuxes, maswavleblebs ubrZanes, moswavleebi mzardi Zabvis eleqtroSokiT daesajaT. eqsperimentis mizani iyo, gamoecada pirovnebis jansaRi eTikisa da moralis dapirispireba Zalauflebis mqone adamianisadmi morCilebasTan (am morCilebis xarixi/done). aRmoCnda, rom „maswavlebelTa“ ori mesamedi bolomde mihva instruqcias; miuxedavad imisa, rom darwmunebuli iyo, rom seriozul tkivils ayenebda sxvas. milgramma gvaCvena, rom Zalaufleba, aramarTebulad gamoyenebulic ki, flobs potenciales gaaqarwylos sworisa da arasworis pirovnebiseuli aRqma (blasi, 2004).

Sedegad, arendtma (1970) omis wina periodis nacisturi germaniis gamocdilebis gaTvaliswinebiT, damajereblad ganaxada, rom arsebobs „me mxolod imas vakeTebdi, rac damavaleseuli“ mentaliteti. man Camoayaliba Teoriebi, Tu rogor SeiZleba „normaluri“ kaci gadaiqces omis „iaraRad“. es iyo Zlieri Teoria, romelic yuradRebas amaxvilebda socialur erTsulovnebas da mis destruqciul potencialze, im pirobebSi roca masze zemoqmedebis, TiTqosda upi robo, Zalaufleba.

feministi mkvlevarebis Sromebmac didi gavlena moaxdina Cvens koncepciebz Zalauflebisa da ierarqiis Sesaxeb. am naSromebSi gaanalizebulia hegemonuri, evrocentruli, mamrze damyarebuli socialuri konstruqciis damkvidrebuli „normebi“. Sedegad ki am mkvlevarebma moaxerxes eWvqveS daeyenebinaT statuskvo. bevri Teoria, romelic TiTqosda, Tanasworuflebianobis gzas misdevda, aRmoCnda, rom amyarebda Zalauflebis ierarqias sazogadoebebSi da sazogadoebes Soris. feministuri moZraobis Sedegad momxdari, (patriarqaluri) Zalauflebis ierarqiis realuri da/an savaraudo cvlilebebi sxvadasxva sazogadoebam sxvadasxvanairad ganicada (am Temaze msjelobis 242 gasagrZebleblad ix. pisi & pringli, 2001).

Zalauflebis TvalsazrisiT qselebis Sedarebac SeiZleba, radgan isini ufro lateralurad muSaoben vidre ierarqiulad. es ukavSirdeba „socialuri kapitalis“ ideas, romelic ufro aRiarebulia. socialur kapitalis sxvadasxva mkvlevari sxvadasxvanairad (zogjer urTierTgamomricxvelad) ganmartavs. socialuri kapitalis mTavari amosavali wertili aris is, rom qselebi sargeblis momtania. es burdies simboluri kapitalis ideaze iyo morgebuli (1997) da amis Sesaxeb louric msjelobda (1977). rogorc ukve aRvniSneT, Cven vadgenT Cvens identobes identifikaciis da diferenciaciis gziT. swored es identifikaciacia da diferenciaciacia aris socialuri kapitalis mamozravebeli. socialuri kapitali yvela „socialuri qselis“ (romelic xalxma icis) gaerTianebuli faseulobaa da am qselebidan wamosuli erTmaneTis

mxardaWeris mzaobaa („urTierTTanadgomis normebi“) (putnemi, 2001). am koncepciasTan dakavSirebul sargebelTa Soris gaxlavT ndoba, resiprokaluroba, TanamSromloba da sazogadoebis erTianoba. socialuri kapitali damokidebulia socialur qselebze da informaciis nakadze, koleqtiur qmedebaze da identobis farTo cnebaze; is agreTve moicavs inkluziisa da eqskluziis ideebis. xSirad fiqroben, rom socialuri kapitali aris sociumis SemaduRabebeli Zala, romelic gvaerTianebs da mzardi globalizaciis fonze aris gza socialuri erTsulovnebisken. roca aseTi socialur erTsulovneba (magaliTad, bunebrivi katastrofis an daavadebis gamZvinvarebis gamo) safrTxeSia, an gamqralia, maSin SeiZleba socialuri muSakebis Careva dagvWirdes. mogvianebiT am TavSi Cven isev davubrundebiT Zalauflebisa da socialuri kapitalis sakiTxebis, roca laparaki gveqneba monawileobrivi midgomis momZlavrebaze kvlevasa da praqtikaSi.

Tanasworobebi da uTanasworobebi

rogorc aRvniSneT, sazogadoebis dayofa bevrnairia da kidev ufro garTulda, mas Semdeg, rac globalizaciამ mogvawoda axali ideebi da identobis gansxvavebuli mosazrebebi. Sedegad miviReT „ucxoebis“ mzardi sia. rasa, sqesi, eTnosi, klasi, qoneba, religia, ganaTleba, teqnologiuri codna da ena mxolod nawilia im faqtorTagan, romlebic zegavlenas axdenen, imaze Tu ramdenad miuwwdeba pirovnebas xeli Zalauflebasa da resursebze. uTanasworoba xelSesaxebi xdeba, roca vxedavT, rom 2002 wels sicocxlis xangrZlivoba siera lionesi 34 procenti iyo, xolo iaponiaSi 81,9 procenti (WHO, 2004b). siera leonesi mTliani erovnuli Semosavlis msyidvelobiTi unaris pariteti wili erT sul mosaxleze aris \$ 490 , xolo norvegiaSi – \$ 35,840 (UNFPA, 2004). [...] adamianma SeiZleba, Zalaufleba, statusi da a.S. „dakargos“, iseve rogorc „arasdros hqondes“, rogorc milionobiT Rarib adamians. Tumca, axal samyaroSi, sadac identobis sakiTxi garTulebuli, cvalebadi da Zalian mobiluria, rogor unda ganvsazRvroT Tanasworobis koncepcia? [...]

Cven vxedavT materialur uTanasworobas mTel msofliSi da nebismier TemSi, magram zogierT jgufts aqvs damatebiTi sirTuleebi; maTTvis resursebi an Zalaufleba ar aris

243

xelmisawvdomi, ise, rom miaRwion Tanasworobas. am jufebSi Sedian bavSvebi da moxucebi, fizikurad an fsiqikurad daavadebulebi, SezRuduli fizikuri da gonebrivi SezRudulobis mqone adamianebi. garda amisa, Cveulebrivad qalebs aqvT naklebi saSualebebi, ufro didi reproduqciuli valdebulebebi, naklebi Zalaufleba da statusi, naklebi mobiluroba da naklebi dacva Zaladobisgan [...]. amis msgavsad, e.w. dabali klasis warmomadgenlebi an socialur eqskluziSi moqceuli adamianebi xSirad sazogadoebidan gariyulad cxovroben da saTanadod ar miuwwdebaT xeli sxvadasxva momsaxurebebsa da resursebze, rac saSualebas miscemda maT gamoeyenebinaT kuTvnilis adamianis uflebebi.

instituciuri uTanasworobis albaT, erT-erTi yvelaze cnobili da Tanamedrove nimuSi iyo samxreT afrikis aparteidis reJimi. aq socialuri dayofa kanonTa sistemas edo safuZvlad. sruli

demokratiis danergvis Semdegac ki, sulSi gamjdari socialuri normebis gamo, samxreT afrikis bevri moqalaqisTvis WeSmariti Tanasworoba Soreul ocnebad rCeba. samxreT afrikas kvlavindeburad erT-erTi yvelaze uTanasworo ekonomika aqvs. aq mosaxleobis umdidresi 10 procentisTvis ekonomikuri rezervi 51,2 procenti, xolo yvelaze Raribi 40 procentisTvis – 30 procentia. kidev ufro mniSvnelovania, rom vinaobis/identurobis konteqstSi, TeTrebsa da Savebs Soris dayofa aSkarad TvalsaCinoa (iqve) (ix. noiuu, 2004). socialuri ukmayofileba aSkaraa, radgan danaSaulis raodenoba isev Sokis momgvrelia. Tumca mkvleloba ise xSiri aRar aris (1994 wels 10 aTas kacze 70 mkvleloba modioda, 2000 wels ki – 39). noiu amtkicebs, rom socialurma muSakebma didi roli Seasrules aparteidis damxobaSi, magram axla, roca dadga dro 1994 wels inicirebuli demokratiis miznebis ganxorcielebisa, maTi Zalisxmeva Sesustda.

ratom grZeldeba amgvvari situacia? savaraudod, bevri Cvengani meritokratiaSi²² cxovrobs, magram mainc varT dayofili damsaxurebul mqoneblebad da daumsaxurebel armqoneblebad. es Tvalsazrisi amyarebs rwmenas, rom isini, vinc siRaribeSi cxovroben, imsaxureben aseT beds, an maTi siRaribe aris maTive piradi naklis Sedegi. xolo, SeZlebulebma mZime Sromisa da brZnuli gadawyvetilebebis saSualebiT moipoves yvelaferi. es dayofa mimzidveli Cans, radgan saqmes aadvilebs da mqoneblebs aTavisuflebs uqonelTaTvis msxverplis gaRebis valdebulebisgan. aseTi rwmena mqoneblebs aZlevs uflebas gverdidan udrtvinelad uyuron sxvadasxvanair ubedurebas (Sids–i, SimSili

244

da omi) rogor anadgurebs imaT, visac rogorc Cans, ar aqvT sakuTari socialuri mdgomareobis gaumjobesebis iniciativa. aseTi mosazreba upirispirdeba (saerTaSoriso) socialuri samuSaos moralur wanamZRvrebs, imas mainc, romelic socialur samarTlianobas emyareba. britaneTis premier-ministri bleri, gidensTan erTad, advokatirebda „mesame gzas“, romelic cdilobs ipovos balansi Tanasworobas da meritokratias Soris (2002). SesaZlebelia Tu ara am midgomaSi damkvidrebuli dapirispirebis gadalaxva, es kidev sanaxavia.

socialuri samarTlianobisa da adamianis uflebebis zegavlana

socialuri samarTlianoba da adamianis uflebebi orive SeiZleba SevasoT, rogorc socialuri qmedebis safuZveli, romelic upirispirdeba uTanasworobis negatiur Sedegebs –

²² qveyana an socialuri sistema, sadac adamiani Zalauflebas an fuls Tavisi unarebis/SesaZleblobebis Sesabamisad Rebulobs.

Zalauflebis daubalanseblobas da socialur dayofas. socialuri samuSao aris praqtikuli profesia faseulobaTa Zlieri sistemiT da savaraudod is emyareba socialur samarTlianobas. amerikis socialuri muSakTa erovnuli asociaciis (NASW) gancxadebiT, „socialuri samarTlianoba aris xedva imis Taobaze, rom yvela imsaxurebs Tanaswor ekonomikur, politikur da socialur uflebebs da SesaZleblobebis. socialuri muSakebis mizania, gaxsnan miRwevisa da SesaZleblobebis kari yvelasTvis, gansakuTrebiT maTTvis, visac metad uWirs.“ (NASW, 2004).

socialuri samarTlianoba

socialuri samarTlianoba emyareba socialuri kontraqtis/SeTanxmebis bevr Teorias. am TeoriaTagan bevri aRiarebs, mTavrobis mier mowodebul, socialuri keTildReobis ideas (adamianis uflebebis CaTvliT). martivad rom vTqvaT, es aris kontraqti xalxa da mTavrobas Soris, Tanabari sargeblis misaRebad (nusbaumi, 2000a). domineli, romelic antirasistul socialur samuSaoze wers, gvTavazobs, rom:

socialuri muSakebis movaleobaa sajaro yuradReba miapyron imaT simamaceze, vinc ibrZvis socialuri eqskluziis gadasalaxavad da cdilobs gaaZlieros isini, vinc garemoebis tvirTis qveS arian moq-
ceulni. araTanaswor samyarosi socialuri samarTlianobisa da adami-

245

anis ganviTarebis waxaliseba izleba socialuri samuSaos praqtikisTvis sazrian safuZvels/raison d’etre. (domineli, 2002, gv 4)

dovlaTisa da resursebis yvelasTvis samarTlianad da Tanasworad miwodeba aris mTavari socialur samarTlianobaSi. magram is agreTve pasuxismgeblobebis Tanabrad ganawilebasac gulisxmobs. amitomac, isini, vinc socialur samarTlianobas uWeren mxars, ibrZvian siRaribis da mikerZoebuli, rasistuli politikis aRmofxvrisTvis.

diskusiebi socialuri samarTlianobis Sesaxebs xSirad Tanabar SesaZleblobebisac exeba da es warmoqmnis am Teoriis sadavo aspektebs. socialuri samarTlianobis oponentebi xSirad kamaToben, rom Tanabari saSualebebis politikis gzebi urTierTgamomricxvelia, radgan maT SeiZleba xeli Seuwyon favoritizms, xolo „ferze TvalisdaxuWvis“ politika SeiZleba rasizms malavdes (domineli, 1997). domineli (2002) mogviwodebs antirasistuli praqtikisken, radgan Tvlis, rom es aris Tanabaruflebiani urTierTobis safuZveli. TanamSromelTa daqiravebis praqtikis magaliTze vxedavT, rom Tanabari SesaZleblobebis politika xSirad

dasaqmebis ufro did Sanss aZlevs imaT, vinc am konkretul dargSi nakleb kompetenturia (SeiZleba ufro umciresobis statusis gaTvaliswinebiT, da ara kvalifikaciis). es, ra Tqma unda, ewinaaRmdegeba meritokratias. kontrargumenti gaxlavT is, rom Zalauflebis istoriuli disbalansis da usamarTlo „izmebis“ gamosasworeblad, Tanabari SesaZleblobebis politikis mxardaWera qmnis aucilebel meqanizms balansis misaRwevad; imavdroulad es aris erTi gza siRaribis aRmosafxvrelad.

socialuri samarTlianobis TvalsazrisiT, siRaribe ewinaaRmdegeba adamianis uflebebs. resursebi da msoflios keTildReoba yoveli adamianisTvis erTnairad unda iyos xelmisawvdomi. es maTi uflebaa. taileris da misi Tanaavtorebis TqmiT (1997), socialuri samarTlianobis moazrebi ori skola SeiZleba gamovyot: identobaze damyarebuli da resursebze damyarebuli. identobaze damyarebuli socialuri samarTlianoba gulisxmob, rom „adamianebi sxvebTan urTierTobas amyareben, raTa sakuTari Tavi igrZnon kargad (gv. 185) da, rom swored es socialuri urTierToba aris TavidaTavi usmarTlobisac da samarTlianobisac. resursebze damyarebuli socialuri samarTlianoba varaudobs, rom „adamianebi urTierTobas amyareben, raTa sakuTari TavisTvis moipovon resursebi“(gv. 181) da, rom es urTierToba aris TavidaTavi usamarTlobis da samarTlianobisac.

246

samarTlebriv CarCoebe Tu visaubrebT, arsebobs socialuri samarTlianobisken mimavali sami mTavari gza: distribuciuli²³, proceduruli²⁴ da retribuciuli²⁵ samarTlianoba. distribuciuli samarTlianoba exeba samarTlian Sedegebs an gamosavlebs. amis magaliTad gamodgeba kompensaciis moTxovna da Tanaswor SesaZleblobebze dava. proceduruli samarTlianoba exeba procedurebis da mmartvelobis samarTliani sistemis Seqmnas da mxardaWeras. kargi mTavrobis koncepciam bolo wlebSi Seqmna mniSvnelovani CarCoebi ganviTarebisTvis. amiT donorebisTvis, rogoricaa msoflii banki da saerTaSoriso savaluto fondi, mimReb mTavrobebTan TanamSromlobis axali gza gaixsna, raTa ganviTarebisTvis mowodebul daxmarebas namdvilad hqondes kargi Sedegi da xangrZlivi efeqti. retribuciuli samarTali gulisxmob samarTlian pasuxisgebas an sasjels (taileri da sxvebi, 1997). es sisxlis samarTlis yvelaze gavrclebuli formaa da moicavs kanonis damrRvevis dapetimrebi ideas. zogadad es ori mizeziT keTdeba: damrRvevis dasasjelad da mosaxleobis dasacavad. am sistemis yvelaze ukiduresi forma gaxlavT zogierT qveyanaSi (maT Soris aSS–sa da CineTSi) miRebuli sikvdiliT dasja. yvela es movlena exeba socialuri muSakebis mier momsaxurebis ganviTarebas dasavleTSi, iseve, rogorc socialuri da Temis ganviTarebis programebs samxreTis qveynebsi.

²³

resursebis da uflebebis samarTlianad/erTnairad miwodeba.

²⁴

gadawyvetilebis miRebis procesis samarTlianoba da gamWirvaloba.

socialuri keTildReobis da sisxlis samarTlis sistemebSi, izrdeba yuradReba meoTxe sferoze – aRdgeniT samarTalze (Iosoni da katzi, 2004). anazRaurebis samarTliseuli midgoma nasesxebia (mag., kanadisa da axali zelandiis) kulturasa da samarTalze dafuZnebuli praqtikidan (foqsi, 2005). es cvlis im gzas, romliTac zogierTi policiuri Zalebi udgebian danaSauls, gansakuTrebiT, axalgazrdebis danaSauls. idea is gaxlavT, rom damnaSaves Txoven msxverplTan pirispir, usafrTxo molaparekebis gziT gamoasworos/aanazRauros miyenebuli ziani. am situaciaSi msxverpls SeuZlia, gamoTqvas, Tu ra zegavlena iqonia masze danaSaulma (mag., sakuTrebis dakargva, emociuri zewola). aseTi molaparakebisas SeiZleba anazRaurebaze SeTanxmeba, romelic Caanacvlebs damnaSavis dakavebas. Tu es efeqturi aRmoCnda, es ara mxolod SeaCerebs recidivizms, aramed, daexmareba axalgazrdebs gaisigrZeganon maTive danaSaulis uaresi Sedegebis SesaZlebloba (Iosoni da katzi, 2004). SeiZleba Sedegi sammagi iyos – Serigeba, anazRaureba da transformacia

247

(iqve). aRdgeniT samarTlis principebsa da praqtikas vxvdebiT makro donezec; magaliTad, samxreT afrikasa da ruandaSi gavrclebul WeSmaritebisa da Serigebis procesebSi.

SesaZleblobebiseuli midgoma

SesaZleblobebiseuli midgoma ukavSirdeba adamianis uflebebs da wina planze wamowevs Tanasworobis sakiTxs. Seni (1982) da nasbaumi (2000b), adamianis SesaZleblobebze msjelobisas, yuradRebas amaxvileben individualur socialur agentebze. Seni (1982, 1999) adamianur kapitals xedavs, rogorc unarebs, codnasa da Zalisxmevas,rasac araproduqtiulobamde mivyavarT.adamianis unarianoba mas esmis, rogorc fokusireba SesaZleblobaze, raTa Semato faseuloba pirovnulobas. xolo „funqcionireba“ aris is, rasac adamiani miaRwevs. SesaZleblobebiseuli midgoma SeiZleba iyos mcdeloba gavigoT, ratom moqmedeben adamianebsi ase da ara sxvagvarad. es ara marto aadvilebs („funqcionirebis“) Sedegebis gagebas, aramed Sedegebis miRebis processac. aq Sedis proceduris usamarTlobebi, pirovnebis arCevanis Tavisufleba, sistemuri an struqturuli uTanasworobebi. Seni (1999) gvTavazobs, rom Tanamedrove msofliiSi Cven unda mivceT adamianebs saSualeba, socio-ekonomikuri ganviTarebis farglebSi, Seqmnan sakuTari SesaZleblobebi (an qmedebebi, romlebic faseulia maTTvis), miuxedavad

²⁵ roca sasjeli samarTliania da Seesabameba/asworebs Cadenil danaSauls/Secdomas.

imisa, Tu ras gvkarnaxobs sazogadoeba. SesaZleblobebiseuli midgomis sanimuSod warmoidgineT, ori axalgazrda kaci, romlebic quCaSi cxovroben. erTma maTganma imitom airCia quCaSi cxovreba, rom mas ar moswons komformistuli sazogadoebis akrZalvebi, quCaSi ki Tavs ufro komfortulad da Tavisuflad grZnobs. meores ar aqvs fuli, dakarga samsaxuri da sacxovrebeli. orma axalgazrda kacma erTnairi Sedegi miiRo da isini keTildReobis erTnairi principiT cxovroben. magram am ori adamianis gakeTebuli arCevnis ukan sxvadasxva mizezi dgas. SesaZleblobebiseuli midgoma aRiarebs sxvadasxva motivaciebs da awodebs maT saWiroebaze ukeTasad morgebul momsaxurebas. am saqmeSi is tolerantobis da monawileobis CarCoebSi moqmedebis.

248

nasbaumic (2000b) uWers mxars SesaZleblobebiseul midgomas. magram misi yuradReba ufro mipyrobilia saerTaSoriso politikasa da socialur samarTlianobaSi genderuli gansxvavebis uaRres mniSvnelovnebase. man agreTve faseuloba Semata SesaZleblobebiseul midgomas „humanurobis“ ideis win wamoweviT da adamianis Rirsebis mniSvnelovnebis aRiarebiT. Senisa da nasbaumisTvis SesaZleblobebiseuli midgoma aris alternatiuli pozicia keTildReobis gasaazreblad. nasbaumis SesaZleblobebiseuli midgoma uflebebiT sargeblobis iseTive sabaziso postulatia, rogorc magaliTad adamianis uflebebi (2000a).

adamianis uflebebi

adamianis uflebebi SeiZleba aRviqvaT, rogorc gamaerTianebel socialur principTa nakrebi, dayofis garSemo arsebuli mravalricxovani diskusiebs sapirispოდ. amdenad, isini qmnian mniSvnelovan saxelm ZRvanelo instruments imisa, Tu rogor SeiZleba davZliot an gavumklavdeT socialuri dayofis negatiur aspektebs, rogoricaa instituciuri da Cveulebrivi uTanasworobebi. gaerosa da sxva organizaciebs didi Zalisxmeva dasWirdeT, rom SeemuSavebinaT universalurad misaRebi da xelSeuxebeli adamianis uflebebi, romlebic qmnian imis gagebis safuZvels, Tu rogori unda iyos adamianebs Soris socialuri urTierToba. Tumca, rogorc xerxi, adamianis uflebebi mxolod imdenad aris kargi, ramdenadac Cven vaxerxebT mis gamoyenebas.

adamianis uflebebis universalur nakrebs Tavisi kritikosebic hyavs. zogi am ideas uaryofs, rogorc imperialisturi samyaros wesrigis gadmonaSTs. sxvebi aRniSnaven, rom postmodernizmSi, misi mravali xedviTa da fragmentuli samyaroTi, ar aris adgili universalurisTvis (ifi, 2001a). garda amisa, adamianis uflebebs, rogorc gaeros adamianis uflebaTa deklaracia (1948) migvaniSnebs, akritikeben dasavluri industrializebuli kulturisadmi mikerZoebisTvis, an zedmetad ganzogadebulobisTvisa da mis danergvasTan dakavSirebuli sirTuleebisTvis. Sedegad, zogierTma regionma sakuTari deklaracia miiRo. magaliTad, afrikis liderebi Seikribnen da, unikaluri afrikuli maxasiaTeblebis gaTvaliswinebiT, miiRes adamianis uflebaTa ori mniSvnelovani qartia – adamianis da xalxTa uflebebis afrikuli qartia (1981) da bavSvis uflebebis da keTildReobis afrikuli qartia

(1999) (siupoli, 1994). evropasi, evropis sabWoSi (geografiulad evrokavSirze ufro didi da Zveli dajgufebis) warmodgenili, bevri qveynis moqalaqeebs SeeZloT, (adamianis uflebebis evropuli konvenciiT [1950] gaTvaliswinebul) adamianis uflebebis darRvevis SemTxvevasi, eCivlaT adamianis uflebaTa evropul sasamarTloSi. bevma qveyanam mogvianebiT erovnuli kanonmdeblobac Seqmna am sferoSi.

Tumca, isic rac adamianis xelSeuxebel uflebebs qmnis awydeba winaaRmdogobebis. naklebia konsensusi imis Taobaze, Tu rogor aris adamianis uflebebi dadgenili an romelia maT Soris ufro mniSvnelovani, individualuri Tu kolektiuri uflebebi; ra ufro win dgas ekonomikuri, socialuri, kulturuli, politikuri Tu samoqalaqo uflebebi. marTlac, droTa

249

ganmavlobaSi moxda adamianis uflebebis Cveneuli gagebis adaptireba da gafarToveba. ifma (2001a) gamoyo adamianis uflebebis sami Taoba, romlebmogviyvana am sakiTxis dRevandel gagebamde. pirveli Taoba aRmocenda meTvramete saukunis ganmanaTleblobis epoqidan da samoqalaqo Tu politikur uflebas moiazreba. am Taobis adamianis uflebebs iyeneben advokatobis saqmeSi da am uflebebis safuZvelze moxda bevri Tanamedrove samarTlebrivi sistemis Camoyalibeba. meore Taoba moicavda ekonomikur, socialur da kulturul uflebebs. am uflebebzე გავლენა ფემინიზმზე მოაქვს და ის ბევრ სფეროში გამოიყენება, მაშინ სოციალური სამსახური. adamianis uflebebis mesame Taoba cdilobs warmoadginos mTeli rigi universalobebisa, romelic kargad Cans bevr farTomasStabian iniciativaSi (iqve), rogoricaa aTaswleulis ganviTarebis miznebi (siupoli, 2004) da msofliო მოზრაობა სირიბის ვინააRmdგ. sainteresoa, rom adamianis uflebebi TandaTan socialuri urTierTqmedebis sul ufro met filosofურ სფეროში მოიკავს. agreTve izrdeba misi gamoyenebis masStabi, ise, rom is yvela cocxal adamians miesadagebodes.

adamianis uflebebis mesame Taoba im saukunis naSieria, romelic moeswro saocari masStabis omebsa da msofliო imperiebis ngrevas. marTalia mas keTilSobiluri miznebi aqvs, magram mniSvnelovania gaviTvaliswinoT, rom yvelaferi universaluris sargeblanoba da sicocxlisunarianoba sadava. universaluri adamianis uflebebis Seqmnis procesi SeiZleba iqces gansxvavebuli azris CaxSobad, sxvadasxvavari mosazrebebis ugulebelyofad da wyal–wyala kanonebis Seqmnad, kanonebisa, romlebzე დათანხმებაც ადვია და ტავის არიებაც. ამ პრინციპების Seqmnis მამოZრებელმა Zalam gaerom moipova moCvenebiTi da Zalauflebis armqone organizaciis reputacia. „ufro xSirad xels iSveren im adamianis uflebebsken, romelsac dRes Cven veTayvanebiT, imis nacvlad, rom seriozulad imsjelon maTze“ (o’neili, 2002). magaliTad, rac Seexeba yvelaze fundamentur uflebas, sicocxlis uflebas, bevma saxelmwifom wamoayena rigi ultimatumebisa am „uflebisTvis“. aseTi ultimatumebi ukavSirdeba Sobadobis kontrolis politikas (imaze davisas, Tu rodის იწყება სიკოქლე), iseve, rogorc TviTmkvlelobის და სიკვდილიT დასჯის მხარდაWeras სასიკოქლო ციკლის მეორე ბოლოში. ამგვარად ბევრ სახელმწიფო და ეროვნულ სამართალში warmoiSva mravalnairi kanoni, romlebic winaaRmdგობრივი aRmoCnda ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეებზე.

rogorc amboben, adamianis universaluri uflebebi, Tavisi bunebiT,

aris ganzogadebuli. adamianis uflebebis deklaraciis aRiarebis Semdeg, 1948 wels aucilebeli gaxda zogierTi jgufis uflebebis gansakuTrebiT gamoyofa. dRes sxvadasxvanairi uflebebis nakrebebi arsebobs sxvadasxva jgufisTvis, bavSvTa, qalTa da trefikingis msxverplTa CaTvliT. [...] mandersonma (2004) Seiswavla konvenciis saWiroeba, romliTac unda moxdes msofliSi mcxovrebi daaxloebiT 600 milioni SezRuduli SesaZleblobebis mqone adamianis uflebebis da mdgomareobis dacva. am adamianebs 80 procenti mwiri resursebis mqone sazogadoebaSi cxovrebs da maTTvis gansakuTrebulad xelmiuwvdomelia jandacva, ganaTleba da dasaqmeba.

garda amisa, isic gasaTvaliswinebelia, Tu rogor urTierTqmedeben adamianebi, im sazogadoebaSi, sadac xeluxlebel uflebebs eniWeba upiratesoba. nebismieri uflebis deklaraciis miRma imaleba pasiuri Sexeduleba adamianis sicocxlesa da moqalaqebriobaze. uflebebi pasuxobs kiTxvebs „ra mekuTvnis me?“ an „ra unda miviRo me?“ is ar pasuxobs aqtiuri moqalaqeebis SekiTxvas – „ra unda gavakeTo me?“ (o’neili, 2002). ifi da fiske (2006) amtkiceben, rom admianis uflebebsi pasuxismgeblobebTan SedarebiT gacilebiT didi mniSvneloba aqvs miniWebuli uflebebiT sargeblobs. ufro metic, adamianis uflebebi ar SeiZleba hqondeT (da arc aqvT) miniWebuli im Temebis an qveynebis maxcovreblebs, sadac adamianis movaleobebi ar ganapirobebs maT warmatebas. es im qveynebsi xdeba, sadac korufcia da avtokratiaa gabatonebuli. albaT saWiroa, rom Seiqmnas saTanado deklaracia adamianis movaleobebis Sesaxeb (iqve). sainteresoa, rom bavSvis uflebebis da keTildReobis afrikul qartiaSi (1999) bavSvis uflebebi gawerilia ojaxis winaSe maTi pasuxismgeblobebis konteqstSi.

adamianis uflebebidan SeiZleba gamosadegi principebis amokreba socialuri ganviTarebis uzrunvelsayofad da es principebi gamoiyeneba, magram isinic ar aris SeuzRudavi. adamianis uflebebi qmnis safuZvels da Zalisxmevis obieqts saerTaSoriso socialuri samuSaos formulirebisTvis (reiCerti, 2003; ifi, 2001a). agreTve amzadebs niadags uflebebs damyarebuli praqtikiseuli midgomebisTvis, rac mas (adamianis uflebebs) Teoriidan praqtikad aqcevs. ifi da fiske (2006) amtkiceben, rom Temis ganviTarebiseuli perspeqtivis moSvelieba SeiZleba dagvexmaros adamianis uflebebis realizebaSi.

uflebebs damyarebuli midgoma

adamianis ufebebis koncepcia miznad isaxavs, daZlios dayofa da seqturoba. is cdilobs adamianis faseulobebis universaluri sistemis saSualebiT, gaaertanos sxvadasxva xalxebi. amis erTi Sedegi gaxlavT ganviTarebis axali paTosi, romelsac uflebebs

250

damyarebuli midgoma ewodeba. mTavari aspekti uflebebs damyarebuli midgomisa aris monawileobis ufleba, romelic moicavs xmis micemis uflebas da sakuTari uflebebis advokatobis SesaZleblobas. es midgoma ganviTarebis gagebas gamijnavs qvelmoqmedebis

da qvelmoqmedis (an mowyalabis gaRebis) damokidebulebisgan. sanacvlod gvTavazobs midgomas, roca momsaxureba da resursebi yvelasagan aRiqmeba adamianis ZiriTad uflebad da aucileblad gulisxmobs monawileobas. Sedegad, es midgoma aZlierebs adamianebs, romlebic monawileoben „ganviTarebaSi“. maRldeba maTi statusi ganviTarebuli qveynebis donemde. es emyareba im postulats, rom yvela adamiani Tanasworია da unda hqondes Sesabamisi adamianis uflebebi. xSirad am midgomis meTodebis safuZvlad gaeros adamianis uflebebis deklaracias asaxeleben. qalTa uflebebsa da sxva „avtonomiuri“ uflebebsTvis moZraobebam niadagi moamzada uflebebs damyarebuli midgomis ganviTarebsTvis. uflebebs damyarebulma midgomam wvlili Seitana debatebis gamarTvaSi iseT sakiTxebs, rogoricaa moqmedebis legitimiroba, Zalauflebis ierarqiebi da angariSvaldebuleba, gansakuTrebiT ki, es sakiTxi ukavSirdeba msofli bankis msgavsi saagentoebis ganviTarebas.

socialuri muSakebi xSirad uweven advokatobas im adamianebs, visi uflebebic Selaxes an ugulebelyves (bavSvebi, SezRuduli SesaZleblobebis mqone pirebi, patimrebi). socialuri samuSaos moqcevam adamianis uflebebis profesiis CarCoebSi, gaxsna ganviTarebis axali gzebi da Seqmna identobis axali forma – msoflios moqalaqe. uflebebs damyarebuli midgoma adamianebs moqalaqeebad moiazrebs da ara keTildReobis aqcionerebad, klientebad an beneficiarebad. „klienti“ ar aris mkafio da, moqalaqesTan an partniorTan SedarebiT, sxvadasxva profesiul mniSvnelobas moicavs. agreTve, ganviTarebis saagentoebma ganviTarebad qveynebsi daiwyes adamianebs moazreba partniorebad da moqalaqeebad; da ara daxmarebis usaxur mimRebebad. am cvlilebam bevri debatebi gamoiwvia, radgan uflebebs damyarebuli midgomis damkvidreba aucileblad gamoiwvevs Zalauflebis ierarqias cvlilebas. amgvarad, ganviTarebis praqtikosebi, socialuri muSakebis CaTvliT, mzad unda yofiliyven usityvod daeTmoT Zalauflebsa da kontrolis nawili. es mniSvnelovani cvlilebaa.

bevri socialuri moZraoba mimarTavs samoqalaqo da politikuri uflebebis konkretul ganmartebas. magram ufro holisturi midgoma moicavs naklebad TvalSisacem aspektebsac, rogoricaa kulturuli da socialuri uflebebi, romlebic urTierTdamokidebulad moiazreba. magaliTad, evrokavSirsa da CrdiloeT amerikaSi yvelaze mniSvnelovania individualuri uflebebi; maSin, roca sxvagan, individualurze ufro maRla, ayeneben Temis da sazogadoebis uflebebsa Tu movaleobebis. ufro farTo gadmosaxedidan, TavisTavad (socio–ekonomikuri) ganviTareba SeiZleba CaiTvalos uflebebis SemzRudvelad (Tumca, bevri mTavroba am mosazrebas ar eTanxmeba). konsensusis monaxva Zneli da SeiZleba arsurvelic aRmoCnda. Tanac aq sxva saintereso sakiTxebi gamodis wina planze: romelma uflebam romeli unda Secvalos da, kidev ufro sayuradReoba, Tu visi uflebebi ufro mniSvnelovania? magaliTad, pirovnebis uflebebi ufro mniSvnelovania, Tu Temisa? rod

251

SeiZleba bavSvebis uflebebi mSoblebis uflebebs win davayenoT? uflebebs damyarebuli axali midgoma gvTavazobs pozitiuri cvlilebebis potentials, magram zogs ar sjera amis. magaliTad, socialuri cvlilebis bevri saagento, imaTi CaTvliT, romlebic monawileobdnen

uflebebeze damyarebuli midgomis SemuSavebaSi, ver axerxebes, an ar aris mowadinebuli, praqtikaSi gamoiyenos is, risTvisac ibrZoda. rogorc Cans, maT aiTvises terminologia, magram srulad ar danerges, an arc ki gaiazres, maTi mniSvneloba. maTi mxridan am midgomis miRebas, ar mohyva organizaciulad da praqtikulad misi danergva (ibeni, 2003). 1997 wlis (mimdinare) kvlevaSi volasi akritikebda britanul arasamTavrobo organizaciebs Cveulebriv samxreTul organizaciebTan kavSirebis degradirebisTvis da ritorikasTan mibrunebisTvis (citirebulia sanderlanTan, 2004).

magaliTisTvis vnaxoT sxvadasxva mTavrobis politika prostitucia- sTan mimarTebiT. bevr qveyanaSi prostitucia da masTan dakavSirebuli danaSaulebani arakanonieria, Tumca, iTvleba, rom bevr aseT danaSauls msxverpli ar mohyveba. es saintereso magaliTia, radgan aq pirovnebis uflebebi upirispirdeba Temis uflebebs. mTavrobebs uxdebaT bevri kompleqsuri sakiTxis mogvareba; ra ufro seriozulia, pirovnebis ufleba gayidos seqsi Tu is riski, romelic prostituciam SeiZleba Seuqmnas sajaro wesrigsa da usafrTxoebas? sakiTxs isic arTulebs, rom gasarkvevia, prostitucia saerTod aris Tu ara arCevani? Tu arsebobs Sefaruli socialuri struqturebi, romelic zRudavs seqsis gamyidveli adamianis arCevans. ra Tqma unda, zogjer sakiTxs seqsualur samuSaosTan dakavSirebuli Zaladoba da damokidebulebebic arTulebs. es gamodgeba SesaZleblobebiseuli midgomis potencialis samagaliTod; midgomisa, sadac yvela SemTxveva unikaluria da universalობეbis gamonaxva araferSi gexmareba. adamianis uflebebiseuli midgomis Tanaxmad, mTavari Zalisxmeva iqiT unda mivmarToT, rom seqsualur saqmianobaSi Cabmul adamianebs hqondeT Tanabari uflebebi da iyvnen advokatobis gulis guli, raTa ise gaZlierdnen, rom Tavad Tqvan sakuTari saTqmeli [...]

uflebebeze damyarebuli midgomis kargi magaliTia kanadis brZola ojaxur ZaladobasTan. tradiciulad, ojaxuri Zaladoba aRiqmeba ara saxelmwifo, aramed saSinao sakiTxad, kerZo/pirovnul saqmed. magram aqtivistebi ibrZodnen, rom SeecvalaT saojaxo Zaladobis moazrebisa da misi mogvarebis sakanonmdeblo da adaTobrivi safuZvlebi. amosavali wertili

252

am moZraobisa iyo pirovnebis ufleba, ar ganicddides Zaladobas. kanadaSi did warmatebas miaRwia saojaxo Zaladobis winaaRmdeg brZolam (qalTa saerTaSoriso qseli, 2001). kanadaSi TeTri baftis (saerTaSoriso) kampania (White Ribbon Campaign) wamoiwyes, rogorc sajaro RonisZieba, maCvenebeli sazogadoebis Zalisxmevisa (miT umetes, rom am saqmeSi mamakacebic monawileobdnen), bolo moeRo qalebze ZaladobisTvis (kaufmani, 2001). garda amisa, ufro meti da meti adamiani, organizacia da mTavroba acnobierebs socialuri problemebis da ojaxuri Zaladobis kavSirs bevr sxva socialur senTan.

uflebebeze damyarebuli midgoma SeiZleba gamosadegi iyos, magram masac aqvs Teoriuli da praqtikuli problemebi. rogorc ar unda iyos, Tu is efeqturia, man unda gaZlieros adamianebi, gamoxatos maTdami Tanadgoma da daexmaros maT sakuTar momavalze zrunvaSi. avad saxsenebel gaZlierebis koncefcias zedmetad xSirad mimarTavdnen; Tumca, misi gulis guli idea iyo uTanasworobasTan, Zalauflebis ierarqiebTan da uflebebTan dakavSirebuli sakiTxebi. gutieresi da Tanaavtorebi (1998) gaZlierebis praqtikaSi

gamoyenebis specialur gzebs gvTavazoben. es gza emyareba iseT principebs rogoricaa: usafrTxo da megobruli garemos Seqmna, pirovnebis holisturi moazreba, sakuTar ZalebSi damarwmunebeli daxmarebis procesi (romelic gviCvenebs „urTierTobis Zalis,“ da ara „urTierTobaze Zaladobis“ models). bolos aqve laparakia im mravalnair rolze, romelic socialurma muSakebma unda ikisron gaZlierebis praqtikaSi.

monawileoba

TavisTavad monawileoba erTdroulad aris saSualebac da mizanic. monawileoba TanamSromlobs socialur erTsulovnebasTan, aumjobesebs mas da miznad isaxavs gaaTanabros Zalauflebis ierarqiebi. monawileobis gagebisTvis mTavaria Zalauflebis ganawilebis da gadawyvetilebis erToblivad miRebis demokratuli principebi. magram kornuali (2002) agreTve gamohyofs (gansakuTrebiT genderuli) Tanasworobis mniSvnelobas monawileobrivi midgomaSi.

1970–ian wlebSi popularuli gaxda ganviTarebis farglebSi Temis monawileoba. maSin daisva fundamenturi SekiTxvebi, maT Soris, vin unda gansazRvros ganviTarebis Sedegebi da ramdenad unda iqnas adgilobrivi codna gamoyenebuli? am dros freiris (1970) ideebi imis Sesaxeb, rom ganaTleba emansipacias iwvevs, zegavlenas axdenda sxvadasxva profesiul paradigmaze/modelze. Temis monawileoba iyo im midgomis mkveTri, „Tavdayira amotrialeba“, romelic ganviTarebis procesSi gansakuTrebul mniSvnelobas aniWebda adgilobrivi codnis gamoyenebas da gadawyvetilebis miRebaSi monawileobas. Cemberss xSirad miiCneven ganviTarebaSi monawileobrivi midgomis damfuZnebel mamad. is amtkicebs, rom demokratiuli da monawileobrivi meTodebi aucilebelia socialuri mdgradobisTvis da acxadebs, rom siRaribe gardaუალი ki ar aris, aramed, ufro socialuri qmedebis problemaa (1997). Cembersis azriT, profesionalebs aqvT tendencia zedmetad

253

gaamartivon kompleqsuri sakiTxebi. aman ki ganapira regionebs TemebSi cudad morgebuli programebis ganviTareba. monawileobiseuli midgoma axla mTavar mimarTulebad iqca. mas iseTi sxvadasxvagvari jgufebi moixmaren, rogorc gaxlavT msofliო banki da saTemo organizaciebi. am midgomam mTavrobisa da kerZo seqtoris politikaSi ki gamonaxa gza. im organizaciebis umravlesoba, romelTac undaT, rom seriozulad gamoiyurebodnen mravalferovan socialur nusxaSi, ar gegmaven iseT programebs da politikas, romelic (qaRaldze mainc) ar uWers mxars monawileobrivi midgomas.

monawileobrivi meTodologiis oponentebi, maT Soris kreigi da porteri (1997), amtkiceben, rom monawileobrivi bevri midgoma mxolod garegnulad aris inkluziuri; sinamdvilleSi ki kontrolis arsebul sistemebs ufro amyarebs. arsebiTad, Tu monawileoba niSnavs Temis liderisTvis damatebiTi xmis uflebis micemas, midgoma arc Zalauflebis struqturas cvlis TemSi da arc yvelaze mowmyvladi adamianebs mosazrebas iZiebs. Tavad Cembersi (1997) miuTitebs monawileobrivi midgomis erT xarveze, imaze, rom man

SeiZleba gaaZlieros Zalauflebis arsebuli struqtura. is kiTxulobs, Tu rogor SeiZleba daCagruTa xmebis gagoneba, Tu seriozulad aRqma da ra mohyveba Zalauflebis dinamikis Secvlas. Cembersi kiTxulobs – SeuZlia Tu ara gareSe pirs gaigos Temis Sida dinamika; rogor

254

zegavlenas moaxdens Zalauflebis ierarqieზე მატი urTierTqmedeba konsensusis miRwevis praqtikasTan? (1997).

255

XIII socialuri advokatoba

Aadvokatobis movaleoba socialurma muSakebma istoriulad ikisres da warmatebiTac axorciebdnen mas, gansakuTrebiT ki wina saukunis dasawyisSi. socialuri muSakebi aqtiurad ibrZodnen qalTa saarCevno uflebebisTaTvis, qalTa qonebis flobis uflebisTaTvis, Tanabari xelfasebisTaTvis. pacifistTa moZraobac, rasac Rvawlomosili socialuri muSakebi axorciebdnen, garkveulwilad xom ufleba dacviTi xasiaTis matarebelia.

advokatobis misia Cvens droSic xazgasmulia socialuri samuSa-
os yvela saerTaSoriso SeTanxmebebsi. magaliTad, socialur muSakTa saerTaSoriso federaciis mier socialur muSakTaTvis Camoyalibebul globalizaciis zegavlenis Sedegad warmoqmnil cvlilebebTan gamklavebis xuT elements Soris advokatoba umTavresia (SatberaSvili, 2011). warmogidgenT xuTives:

1. 16 wlamde asakis bavSvebisTaTvis universaluri ganaTlebisadmi xelmisawvdomoba;
2. dasaqmebis xelSewyoba (gansakuTrebiT maTTvis, vinc `Ria~ Sromis bazarze diskriminirebulia an diskriminaciis riskis winaSea);
3. socialuri dacvis lobireba da socialuri dacvis programebsi wvlilis Setana im adamianebis socialuri uflebebis dasacavad, romlebsac ar ZaluZT Tavad daicvan sakuTari uflebebi (mag., asakis an uunarobis gamo);
4. bavSvTa dacva gaeros bavSvis uflebebis dacvis konvenciis moTxovnebis Sesabamisad;
5. axali iniciativebis ganviTareba moqalaqeTa monawileobisa da maTi uflebamosilebis gazrdis safuZvelze.

dameTanxmebiT, rom TiToeuli aris advokatobis elementebis Semcveli, zogierTi ki eqsluziurad advokatobis ganxorcielebas gvavalebs. **advokatobis funqcia ar aris lokaluri profesiuli valdebuleba, is saerTaSoriso profesiuli misiaa, romelic ar unda gaxundes drosa da sivrcesi.** winaaRmdag SemTxvevasi Cven Cvens profesiul misias ki ar vaxorciebt, aramed ubralod samsaxurebriv movaleobas.

socialur muSakTa eTikis kodeqsis mixedviT ki, advokatoba aris am profesiis warmomadgenelTa ZiriTadi profesiuli valdebuleba. saqarTvelos socialur muSakTa asociaciis ganmartebiT ki:

socialuri samuSaos ZiriTad misias warmoadgens adamianTa keTildReobis amarleba da mosaxleobis ZiriTadi moTxovnelebebis dakmayofileba, amasTan gansakuTrebiT mniSvnelovania socialurad daucveli fenebis keTildReobaze zrunva.

ramdenad vaxorciebt Cven am misias? gvevaleba ki es Cven Cveni dasaqmebis adgilze? Tu miuxedavad imisa gvevaleba Tu ara is mainc Cveni profesiuli vadlebulebaa? modiT SevecadoT qarTuli sinamdvilis gaazrebas am mimarTlebiT:

Ria sazogadoeba saqarTvelos mier mxardaWerili proeqtis `saqarTvelos sazogadoebis dialogis gaumjobeseba socialuri samuSaos politikis gansaviTareblad“ farglebSi socialuri samuSaos situaciurma analizma, romlis mizani iyo saqarTveloSi arsebuli socialuri samuSaos

momsaxurebis Sesaxeb informaciis mopoveba, cxadyo, rom damqiravebelTa mxolod Zalian mcire procents aqvs wayenebuli daqiravebul socialur muSakTa samuSao aRwerilobaSi advokatobis moTxovna. ufro metic, zogierTi damqiravebeli, politikuri Tu instituciuri sargeblis mopovebis mizniT, erideba agresiuli politikis gatarebas beneficiaris interesebis dasacavad. socialuri muSakic dgas organizaciuli moTxovnebis tyveobasa da profesiul eToss Soris arCevanis gakeTebis winaSe. es ki sakmaod rTuli arCevania. Tumca igi Cveni gasakeTebelia profesiis ganviTarebis am sawyiss etapze. gamodis, rom Cven gvakisria pasuxismgebloba ar gavaxunoT es funqcia da gamudmebiT vaswavloT dainteresebul pirebs ra aris namdvili socialuri samuSao, ras gulisxmobs is, da ramdenad didi adgili uWiravs profesiuli funqciis ganxorcielebaSi advokatobas.

Snaiderisa da lesteris (2001) mixedviT, advokatoba socialur samuSaoSi aris momsaxurebis mimRebis (mimRebebis) an mizezebis eqskluziuri da erToblivi wardgena

forumze, usamarTlo da upasuxismgeblo sistemaSi gadawyvetilebis miRebis procesze sistematiuri zemoqmedebis moxdenis mizniT.

radgan socialuri samuSaos misias warmoadgens ara mxolod adamianze zrunva, aramed adamianze da mis socialur garemozec, liTzerfelneri da petri (1997) erTmniSvnelovnad acxadeben, rom „socialuri samuSaos profesia miiCnevs beneficiaris advokatobas eTikur pasuxismgeblobad da socialuri muSakis ZiriTad funqciad“. groseris azriT (1965), marTalia advokatoba samarTlis sferodanaa kooptirebuli, magram socialuri advokati unda iyos ara mxolod ufleba damcveli, Suamavali, eqsperti, konsultanti, megzuri an socialuri Terapevti, aramed „socialuri konfliqtis partizani“. braiarma (1968) ki advokatoba socialur samuSaoSi SemTxvevis marTvis meTodologiaSi ganaTavsa. ai ra didia advokatobis roli Cvens profesiaSi.

riTia ganpirobebebuli socialuri muSakis survili gaxdes ufleba damcveli

modiT SevecadoT gaviazroT **ra amoZravebs socialur muSaks,** **rodesac is ufleba damcavi xdeba?** amis sxvadasxva mizezi arsebobs, lesteri da Snaideri (2001) ki aseT klasifikacias gvTavazoben:

- gaRizianeba, romelic axlavs arasasikeTo cvlilebebeze orientirebuli samuSaos Sesrulebas;
- sasikeTo cvlilebis inicirebis gamocdileba;
- Cagvrisa da damcirebis piradi gamocdileba;
- socialuri cvlilebebis Sesaxeb informaciis zegavlana;
- TviT-rwmena, rom SegviZlia sasikeTo cvlilebebis keTeba adamianTa sakeTildReod.

daucveli adamianebs interesTa dacva ki gansakuTrebul Zalisxme-vas moiTxovs TiToeuli Cvenganisagan. daucvelobis faqtori orgvaria:

- garemoTi gamowveuli da • pirovnuli unarebiT gamowveuli.

zogierT SemTxvevaSi pirveli dominirebs, zogierTSi ki meore. iseTi situaciebic xSiria, rodesac orivea saxeze. xSiria aseve SemTxvevebi, rodesac adamians ar aqvs gaazrebuli sakuTari uflebebi da saWiroebebi, rac am uflebebiT sargeblobas moiTxovs. socialuri muSakis valia igi mas daexmaros am uflebebsi gaTviTcnobierebaSi da aswavlos sakuTari uflebebiT sargebloba sakuTari saWiroebების dakmayofilebisaTvis.

saWiroebis kriteriumi, ris mixedviTac zogs eniWeba ufleba isargeb- los socialuri momsaxurebiT, zogs ki ara eTikuri gansjis sakiTxia imis Sesaxeb, Tu ra socialuri pasuxismgebloba gvakisria socialuri problemebis gadaWrisa da mwiri resursebis efeqtianad da samarTlianad gadanawilebaSi. profesiuli pasuxismgeblobis gaazrebis Semdeg ki socialuri

advokatobis anbanis codnaa saWiro. rac ufro kargad vflobT advokatobis teqnikas, miT ufro efeqtianad vasrulebT socialurad daucvelTa keTildReobaze zrunvis valdebulebas.

adamianis saWiroebების Tema arsebiTia socialuri muSakebisaT-vis, radgan maTi daukmayofilebloba niSnavs, rom adamianis sicoxlis xarixi mcirdeba, mas gadarCenis an ganviTarebis safrTxe emuqreba. sxvadasxva asakSi es Tema gansxvavebul mniSvnelobas iZens. magaliTad, bavSvebis saWiroebეზე saubრისა იგი კიდეუფრო აკტუალურია, რადგან ბავშვობა ცხოვრების ის პერიოდი, განსაკუთრებით კი ადრეული ბავშვობა, რომლის განმავლობაშიც დაუკმაყოფილებელი საუროებების კვალი მტელი ცხოვრების განმსაზრვრელი (SatberaSvili, 2010).

modiT jer CamovyalibdeT **Tu risTvis gvWirdeba Cven adamianTa saWiroebების codna?** imisaTvis, rom vizrunoT sxva adamianze, davicvaT misi interesi da uflebebi aucilebelia jer maTi saWiroebის განსაზრვრა. amave dros ara mxolod saWiroebის დაუკმაყოფილებლბაა CvenTvis saWiro informaciis Semcveli, aramed deficitis xarixic. rasakvirvelia yvela saWiroebის გავომვა Tanabრად ადვილ არ არის, მაგალიტად, მენტალური ან განატლების saWiroebის გავომვა ისე ჯუსტად, როგორც საკვები saWiroebისა rTulia. Tumca, normalური გონებრივი Sesazleblobebის zRvari დადგენილია yvela ასაკისაTvis. უფრო rTulia ემოციური saWiroebების დადგენა, რადგან ეს ჯალიან პირადული, Sesabამისად ინდივიდუალურ მიდგომას saWiroebის და maTi დაკმაყოფილება არ ეკვმედაბარება საერთო „მკურნალობა“ (arlti, 1933). Cven unda ვინტერესდებოდაT არა მხოლოდ იმ სასუალებებიT, რომლიტაც ადამიანები SeZleben საბაზისო saWiroebების დაკმაყოფილებას, არამედ იმ სასუალებებიTაც, რომლიტაც ისინი არა–საბაზისო saWiroebების – socialური saWiroebების დაკმაყოფილებას SeZleben.

imisaTvis, **რომ დაუკმაყოფილოT ადამიანის saWiroebები გvWirdeba მატერიალური რესურსები, დრო და codna** (arlti meisTan da pentisekTan, 2009). გარდა მატერიალური რესურსების deficitის გამო გამოწვეული დაუკმაყოფილებელი saWiroebებისა, ბევრია ისეTic, რომელიც erTis მხრივ ადამიანის saWiroebების Sesaxeb უცოდინობის, ან ამ saWiroebების დაკმაყოფილების ეფეტქიანი გზების არ codნიTaa გამოწვეული. რადგან SevTanxmdiT, რომ saWiroebების დაკმაყოფილებას გარდა სურვილისა codna sWirdeba, modiT socialური ადვოკატობის ანბანის Seswavlas SevudგეT. **socialური ადვოკატობის განხორციელების doneeni**

socialური ადვოკატობა სამ doneze ხორციელდება:

- ინდივიდისა და oჯახის doneze; • სისტემისა და პოლიტიკის doneze და
- საკანონმდებლო doneze.

ადვოკატობა ინდივიდისა და oჯახის doneze

„beneficiaris dacvis~ saWiroeba warmoiSoba maSin, rodesac individs an ojaxs ar ZaluZs sakuTari ZalebiT daicvas Tavisi interesebi da saWiroa Careva maT garemomcvel `sistemaSi”.

individisa da ojaxis dacvis elementebi sam ZiriTad kategoriad
xarisxdeba: Sefaseba, dagegmva da qmedeba.

Sefaseba, rogorc dacvis pirveli safexuri moiTxovs beneficiaris mdgomareobaSi zedmiwevniT garkvevasa da problemis arsSi Cawvdomas. amisaTvis aucilebelia Sevagrovot informacia sxvadasxva wyaroebidan, movaxdinoT problemis konceptualizacia imgvarad, rom mis gadasaWrelad realuri samuSao gegma SevimuSaoT. Tu mraval-problemian situaciasTan gvaqvs saqme, avwon-davwonoT ra unda iyos pirveli nabiji (SatberaSvili, 2008).

Sefaseba gulisxmobs, imis gansazRvrasac Tu ra SeuZlia beneficiars gaakeTos sakuTari TavisTvis sakuTari ZalebiT. amisaTvis aucilebelia:

- gamoviyenoT misi Zlieri mxareebi;
- SevafasoT SeuZlia Tu ara mas damoukideblad imoqmedos Cveni rCevebisa da wardgenis gareSe;
- aqvs Tu ara mas gamomuSavebuli iseTi aucilebeli unar-Cvevebi, rogoricaa tolerantoba sibrazisa da gaRizianebis mimarT;
- gvaqvs Tu ara imis dro, rom vimuSaoT misi unar-Cvevebis ganviTarebaze;
- aris Tu ara igi sakmarisad motivirebuli, rom CaerTos procesSi damoukideblad an CvenTan erTad.

Sefaseba aseve gulisxmobs im organizaciisa an/da individis identificirebas, romelsac Seswevs am problemis gadaWris unari. aucilebelia, ganvsazRvroT sistemis romeli segmentia pasuxismgebeli, romel individebs SeuZliaT daxmareba, an vis SeuZlia zegavlana

262

moaxdinos maTze. unda davfiqrdeT ra gazrdis Zalauflebis mqoneTa motivacias, rom dagvexmaron.

sxvadasxva sistemebs sxvadasxva miznebi aqvT (mag. fsiqikuri jan-mrTelobis, bavSvTa keTildReobis, ganaTlebis, sasjelaRsrulebis da a.S.), magram yvela es sistema konkretul miznobriv jgufts unda emsaxurebodes, rac saboloo miznamde – mosaxleobis socialur keTildReobamde migviyvans.

dagegmvis procesi sami komponentisagan Sedgeba: mizani, strategia da taqtika.

gvaxsovdēs, rom samoqmedo gegma, partniorebi da samoqmedo

dro winaswar gansazRvruli unda gvqondes. beneficiari unda CavrToT dagegmvis procesSic, gansakuTrebiT iseT SemTxvevebSi Tu misi gamocdileba problemasTan mimarTebaSi metad individualuria, Cven ki amis gamocdileba saerTod ar gvaqvs. magaliTad, Tu eTnikuri umciresobebis warmomadgenelTa samsaxurSi varT da Tavad umravlesobas warmovadgenT, an mavne nivTierebebze damokidebul pirTa dacvas vaxorcielebT da Tavad arasodes vyofilvarT momxmarebeli. aucilebelia gavuziaroT gegma kolegebs, es gegmis daxvewaSi dagvexmareba. unda gvqondes alternatiuli gegmac.

qmedeba saWiro kontaktebis damyarebasa da samuSaos Sesrulebas gulisxmobs. mogexsenebaT, rom yvela cvlileba adamianebs saSualebiT xorcieldeba, amitom problemis gadaWra didwiladaa damokidebuli imaze Tu vis vicnobT. unda SevecadoT viyoT kolegialurni da megobrulni da SevqmnaT resipokaluri garemo – damexmarebi dagexmarebi.

gvaxsovdēs, sanam vinmes davadanaSaulebT warumateblobaSi, darw-munebuli unda viyoT, rom rac mogveTxoveboda warmatebis misaRwevad yvelaferi SevasruleT.

advokatoba sistemisa da politikis doneze

modiT, axla sistemisa da politikis doneze dacvis mimoxilva davi-wyoT.

sistema regulirebadi organizebuli saqmianobis sferoa, romelSic moiazreba amave sistemaSi myof adamianTa da organizaciaTa zogierTi saqmianobis makontrolbeli avtoritetisa da Zalauflebis mqone pirebi da kontrols daqvemdebarebuli organizaciebi da subieqtebi. politika ki zogadi an konkretuli gegmaa, romelsac organizacia an xelisufleba iyenebs samoqmedo mimarTulebad.

263

socialuri samuSaos profesiis aqcenti sazogadoebis winaSe mdgar yvelaze mwvave problemebze unda keTdebodes da ar unda Semoifarglebodes individualuri saWiroebebis mogvarebiT. es ki xSirad sistemur doneze cvlilebebis inicirebas moiTxovs. amiT vzogavT Cvens drosa da energias, radgan is rac problemuria erTisaTvis da amave dros problemuria oTxmocdaxrametisTvis asi socialuri muSakis damoukidebeli, Tundac gulanTebuli Zalisxmevis Sedegadac ki ar iZleva imis garantias, rom damatebiTi asisaTvis ar gaxdeba problemuri. aseT SemTxvevebSi ki Zalisxmevis gaerTianeba, ufro mobilizebuli da analitikuri samuSaos Catarebaa saWiro, Tundac ufro did dros da resursebis konsolidacias moiTxovdes.

rogor SevcvaloT sistema? Signidan gareT, garedan SigniT, Se-fasebis, dagegmvisa da qmedebis elementebis mocviT Tu Zalauflebis mqoneTa darwmunebiT cvlilebis aucileblobaSi.

cvlilebis moxdena Signidan gareT uamrav gaurkvevlobas ukavSird-eba, maT Soris samsaxuris dakargvis risks, rac dRevandeli umuSevrobis fonze kidev ufro realisturi da safrTxilo riskia. arsebobs aseve dawinaurebis Sansis dakargvis SiSi. socialuri muSakebisTvis, romlebsac aqvT ambicia meti aRiareba moipovon, meti anazRaureba miiRon, Sida advokatobis safasuri dramatulad izrdeba, radgan safrTxis qveS eqceva maTi statusis, usafrTxoebisa da zemoT mobilobis sakiTx.

gvaxsovdēs, rom Seupovari socialuri muSaki fasobs profesiul wreebSic da maT TvalSic, visac is emsaxureba.

miuxedavad imisa, rom socialuri muSakebi xedaven organizaciuli cvlilebebis aucileblobas da surT amisaTvis brZola, maT ukan xevis damqiraveblis mxridan damsjelobiTi RinisZiebis gatarebis safrTxis SiSi, romlisaganac maT Znelad Tu vinme daicavs. aq profesiuli advokatobis meqanizmis gaZlierebaze unda CavfiqrdeT. im qveynebsi, sadac is Zlieria, socialuri muSakis mourideblad samsaxuridan daTxovnasac ufro erideba damqiravebeli.

amave dros beneficiaris saxeliT saubari moiTxovs imis gaTvaliswinebasac Tu ra resursi arsebobs organizaciaSi am moTxovnis dasakmayofileblad. keTildReobisaTvis saxelmwifo xarjebis Semcirebis politikis fonze sul ufro Zneli xdeba administraciuli winaRobebis gadalaxva.

264

berketebi, romelic socialur muSaks aqvs advokatobis ganxorcielebaSi

modiT ganvixiloT ra berketi aqvs socialur muSaks xelSi advokato-bis ganxorcielebaSi warmatebisaTvis. upirvels yovlisa beneficiaris dacvis legitimurobas socialuri muSakisaTvis misi profesiuli mandati ganapirobebs, radgan es misi profesiuli eTikis sakiTxia. rasakvirvelia im qveynebsi, sadac profesiuli eTikis kodeqsi kanonieri dokumentia, da mis darRvevas sanqciebic axlavs, profesiulad gamarTlebuli qmedebis dacvis meti berketi arsebobs da piriqiT darRvevisaTvis pasuxismgebloba ekisreba professionals. patis (1974) azriT, rodesac advokatobis misia damqiravebeli organizaciis politikasa da procedurebTan konfliqtSia, praqtikosi beneficiaris interesebs organizaciulze maRla unda ayenebdes. es misi profesionalizmis gamoxatulebaa avtomaturad.

administratorebis mxridan biurokratiuli politikisa da proce-durebis SenarCunebis mcdeloba maTi profesiuli da/an Tanamdebobrivi rols dacvas emsaxureba, rac Cvengan ar moiTxovs Cveni rols umalve ugulebelyofas. administratorebi, romlebic ugulebelyofen „wina xazze“ mdomi socialuri muSakebis mosazrebebs,

emsaxurebian problemis gaRvivebas nacvlad imisa, rom emsaxurebodnen mis gadaWras. Cven ki Tu Tavad vugulebelyobT imas, risTvisac vibrZviT, SevuerTdebiT am problemebis gamRvivebelTa gunds.

ramdenime xerxi beneficiaris intersebis dacvisaTvis

pati (1974) gvTavazobs ramdenime xerxs, rac Cveni damqiraveblebis winaSe beneficiaris interesebis dacvisas gamogvadgeba:

1. advokats unda SeeZlos problemis irgvliv sakuTari codnis gamomJRavneba. es mas saSualebas aZlevs mas mousminon da mis mier SeTavazebuli gamosavali yurad iRon;
2. advokats unda SeeZlos misi argumentebis damqiravebeli saagentos interesebTan SesabamisobaSi warmodgena. Tu organizaciis misiaa samizne jgufebis interesebis dacva, maSin socialur muSakzea damokidebuli ramdenad naTlad warmoadgens da daasabuTebis beneficiaris am konkretuli problemis mogvarebis organizaciul misiasTan Sesabamisobas;
3. socialuri muSaki unda daexmaros damqiravebels „erToblivi“ orientaciis CamoyalibebaSi. maT marTebT Seaxsenon damqiraveblebs, rom isini unda gegmavdnen da axorcielebdnen xalxTan erTad da ara xalxisTvis;
4. socialurma muSakma unda gaanaTlos am konkretuli sakiTxis irgvliv kolegebi,

265

romlebic amave uwyebaSi muSaoben, raTa erToblivad Camoyalibdnen damqiraveblisaTvis problemis mogvarebis SeTavazebis gegmaze;

5. advokatobis xarjT—efeqtianoba kargi damarwmunebeli argumentia moTxovnis dakmayofilebisaTvis;
6. advokatobis struqtura unda asaxavdes saagentos yvela uwyebis kontribuciis dones.

bevri saagento cvlilebis moTxovnisadmi loialuri xdeba mxolod maSin, rodesac iZulebulia an rodesac misi ignorireba aRar xerxdeba. zogadad xSiria SemTxvevebi, rodesac cvlilebis mcdeloba winaaRmddegobas awydeba status kvos darRvevis SiSiT.

bevr saagentoSi socialuri samuSaos praqtika gansazRvrulia mmarTveli rgolis mier, romelSic iSviaTad Tu aris warmodgenili socialuri muSaki. jefi (1978) Tvlis, rom menejeruli rgolis praqtikaze zegavlana mdore praqtikis sindromis racionalizacias iwvevs.

alberti (1983) gvTavazobs organizaciaSi danergili wesebisa da regulaciebis Sesacvlelad faqtebis moZiebis da dazustebisTvis kiTxvebs:

- arsebobs Tu ara raime sakanonmdeblo aqti, romelic mocemul sakiTxTan dakavSirebuli cvlilebebis gatarebisaTvis saagentos uflebamosilebas aniWebs?

- saagentos Sida regulaciebi SesabamisobaSia im sakanonmdeblo aqtTan, romliTac saagento operirebs?
- advokatTa mier interpretirebuli regulacia SesabamisobaSia im sakanonmdeblo aqtTan, romliTac saagento operirebs? **advokatoba sakanonmdeblo doneze**

axla modiT ganvixiloT ras gulisxmobs advokatoba sakanonmdeblo doneze.

sakanonmdeblo doneze advokatoba gulisxmobs socialuri problemebis mogvarebisaTvis samarTlebrivi meqanizmis Seqmnas. daxvewili kanonmdebloba

266

efeqtiani aRsrulebis meqanizmiT problemebis mogvarebis winapirobaa.

sakanonmdeblo doneze advokatobisaTvis aucilebelia: koaliciis Seqmna da molaparaakebebis warmoeba da kompromisi SeTanxmebis misaRwevad sakanonmdeblo ganacxadebsa da kanonproeqtebze.

arsebobs kanonproeqtis kanonad gadaqcevis sxvadasxva, rogorc xelisSemSleli, aseve xelisSemwyobi faqtori (SatberaSvili, 2007).

xelis SemSleli faqtorebia:

- didi fiskaluri cvlilebebi: kanonproeqts dasWirdeba mniSvnelovani fuladi resursebis gamoyofa;
- didi socialuri cvlilebebi: bevri xalxi, organizaciebi da programebi dazaraldeblian. momsaxurebebis miwodebis sistema sagrZnoblad Seicvleba da beneficiarTa ricxvi ki sagrZnoblad gaizrdeba.
- arapopularuli Sinaarsi: kanonproeqti exeba im adamianTa jgufებს, romlebic miiCnevian uvargis, korumpirebul an stigmatizirebul adamianebad.

xelis Semwyobi faqtorebia:

- mcire fiskaluri cvlilebebi: ganxorcielebis Rirebuleba dabalia an saerTod ar arsebobs.
- umniSvnelo an ararsebuli socialuri cvlilebebi: SemoTavazebuli cvlilebebi moiTxovs minimalur Sesworebebs arsebul regulaciebSi.
- popularuli Sinaarsi: sazogadoeba simpaTiiTaa ganwyobili am kanonis beneficiarTa mimarT.

268

saWiroa gaviTvaliswinoT kanonmdebელTa piradi interesebi. war-modgenil kanonproeqts an iniciativas maTTvis an piradi sargebeli unda mohqondes an aqtualuri iyos sxvadasxva mosazrebiT: politikuri an socialuri motiviT, an maTTvis popularobis momtani unda iyos. meti fulis moTxovna, meti Zalauflebis an socialur muSakTa samuSao statusis ganmtkiceba ar aris kanonmdebელTaTvis saintereso motivacia. kanonmdebels unda amoZravebdes ara marto kanonproeqtis gatanis Jini, aramed am ganacxadis sxva kanonmdebელTaTvis `miyidvis~ motivacia.

sakanonmdeblo advokatobaSi didi mniSvneloba eniWeba faqtebis miwodebas. faqtebi politikis Seqmnis procesis mamozravebeli Zalaa. sakanonmdeblo advokatobaSi ori tipis

267

faqtia gamosadeqi:

- faqtebi, romlebic TviT problebas gansazRvaven, da
- faqtebi, romlebic iZlevian informacias, im xalxe, vinc am problemiT dazaralda an im xalxe, visac aqvs zegavlina maT gadaWraze.

imisaTvis, rom movipovoT faqtebi sakanonmdeblo advokatobisTvis, aucilebelia gvqondes informacia:

- problemaze da im xalxe,visac es kanonmdebloba Seexeba;
- sakanonmdeblo procesze;
- kanonze;
- fiskalursa da politikur viTarebaze;

aucilebelia beneficiaris an beneficiarTa jgufis saWiroebეbis rac SeiZleba zustad da zedmiwevniT aRwera. problema unda Sefasdes, dasabuTdes, gaanalizdes, gamoikvlis guldasmiT, aRiweros misi istoriuli ganviTareba da masStabebi, zegavlina klientebze, zegavlina sazogadoebaze da Temze. advokatebi unda icnobdnen arsebul kanonmdeblobas da aanalizebdnen maT naklsa da dadebiT mxareebს. socialur advokats unda SeeZlos dasabuTebulad warmoadginos ganacxadis upiratesoba arsebul, moqmed kanonebze.

kanonproeqts ufro metad damajerebels xdis da mis warmatebas did-wilad ganapirobebs piradi Tavdadeba. amitom, rac ufro meti dasacavi jgufis warmomadgeneli socialuri muSakia CarTuli samuSao jgufSi, miT ufro damajerebelia cvlilebis moTxovna. es ki garkveulwilad cvlilebas realisturadac aqcevs.

advokatma kanonmdebels detaluri fiskaluri prognozi unda warudginos. kanonmdeblebma zustad unda icodnen ra xarjebTanaa dakavSirebuli kanonproeqtis ganxorcieleba, ramdenia sawyisi Rirebuleba, Rirebuleba erTi wlis Semdeg, mimdinare

269

xarjebi, saWiro aRWurviloba. aseve daangariSebuli unda iyos ra iqneba Rirebuleba Tu kanonproeqti ver gava.

gvaxsovdēs, kanonmdeblebi upiratesobas iseT politikas aniWeben, romlis gatarebis mcdelobac iyo warsulSi. aseTi kanonproeqtebis miRebis saWiroeba ufro advili dasamtkicebelia, vidre sul axali iniciativisa.

warmatebis ganmapirobebeli faqtorebi

socialuri advokati Zlieri lideruli unar-CvevebiT unda gamoirCeodes. mas unda SeeZlos ara marto mokvleva da kritikuli analizi, aramed samuSaos delegireba da didi amocanis patar–patara komponentebad dayofa, raTa procesi ufro advili samarTavi iyos. advokatoba aris qmedeba da ara mxolod saubari, Tumca advokaturis jgufSi unda iynnen oratoruli niWis mqone adamianebic. am sakiTxs Cven mogvianebiT CavuRrmavdebiT.

jgufuri samuSao

advokatobis warmatebas didwilad ganapirobebs jgufuri samuSao. advokatobis istoriis manZilze iSviaTad Tu SevvxdebiT individualuri advokatobis warmatebul SemTxvevebs, rodesac individma SesZlo sazogadoebis yuradRebis mipyroba da Zalauflebis mqoneTa darwmuneba cvlilebis aucileblobaSi. advokatoba, gansakuTrebiT Tu es marginalur jgufებს exeba, jgufuri unda iyos Semdegi 4 mizezis gamo:

- demokratiul saxelmwifoSi cvlileba mxolod im SemTxvevaSi xdeba Tu mas amomrCvelTa umravlesoba uWers mxars;
- advokatobas Tavdauzogavi Sroma sWirdeba;
- jgufuri muSaoba ideebis testirebis saSualebas izleva;
- sazogadoebisa da mediis yuradRebis mipyroba jgufებს metad xelewifebaT,

vidre individebs.A advokaturi jgufებს Semdegi tipebi arsebobs:

- miznobrivi jgufები;
- savaWro asociaciebi;
- profesiuli asociaciebi;
- kavSirebi;
- sazogadoebrivi organizaciebi;

270

- religiuri da eTnikuri organizaciebi;
- genderul sakiTxebe orientirebuli organizaciebi;
- koaliciebi; • mrCvelTa sabWoebi.

axali jgufis Seqmnamde daniSneT sainformacio Sexvedra, romelic moemsaxureba saerTo interesebis gamokveTasa da saerTo poziciebis dafiqsirebas, rasac urTierSeTanxmebuli struqturis ganviTareba da samoqmedo gegmis Seqmna mohyveba. advokatisaTvis aucilebelia gaafarToos Tavis mxardamWerTa wre. rac ufro meti adamiani uWers mxars axal iniciativas da rac ufro metia maT Soris gavleniani piri, miT ufro izrdeba kanonproeqtis gasvlis Sansi. amitom, koaliciis Seqmna gamarjvebis erT-erTi winapirobaa.

arsebobs sakanonmdeblo koaliciis ori sxvadasxva saxeoba: droe-

biTi, erTjeradi koalicia da formaluri, mudmivmoqmedi koalicia. ra saxis koalicia waadgeba sakiTxis warmatebiT gadawyvetas am sakiTxis aqtualobis, simwvavisa da mocvis mixedviT ganisazRvreba. mniSvnelovania imis gaazrebac Tu ramdenad aerTianebs es sakiTxi koaliciis wevrebs: amJamad Tu mudam. konkretuli problemis mogvarebisTvis brZola SesaZloa koaliciis zogierTi wevrisaTvis am etapze iyos momgebiani da aqtualuri, sxvebisatvis ki es profesiuli valdebulebaa da droSi ar xundeba misi warmatebiT gadaWrisaken mimarTuli brZolis Jini.

gvaxsovdēs, rom miuxedavad imisa, emTxveva Tu ara koaliciis wevrTa

damokidebuleba da Tavdadebis xarisxi mocemuli sakiTxis mogvarebisadmi ar aris yovelTvis mniSvnelovani. radgan am etapze es Tavdadeba arsebobs e.i. am etapze es erTobac ufro meti warmatebis momtania vidre damoukidebeli brZola.

sakiTxTa upiratesobis dadgenis wesi

dResdReisobiT problemaTa morevSi mravladaa socialuri prob-
lemebi da Sesabamisad gvamoZravebs survili imisa, rom movagvaroT rac SeiZleba meti problemuri sakiTxi Tu situacia. arada yoveli sakiTxis mogvarebisatvis sxvadasxva drosa da sivrcesi sxvadasxva warmatebis Sansi arsebobs. amitom aucilebelia SegveZlos mocemul droSi da mocemuli resursebiT udidesi Sansis mqone sakiTxis identifikacia. sakiTxTa upiratesobis dasadgenad ki Semdegi kriteriumebi unda gamoviyenoT:

- sakiTxis relevanturoba yvelasatvis, vis intresebsac vicavT;
- sakiTxis warmatebulad wardgenis SesaZlebloba;
- sakiTxis gadaWra arsebuli resursebis gaTvaliswinebiT;

271

- sakiTxis didmniSvnelovneba sazogadoebisatvis.

gvaxsovdēs, nebismieri politikuri iniciativa saWiroebs Sefasebas. amis gareSe SeuZlebelia daSvebuli Secdomebis mizezebisa da warmatebebis xelisSemwyobi faqtorebis gaanalizeba. amis gareSe ki SeuZlebelia dagegmvis, problemis formulirebis, misi ganxorcielebisa da moqmedebis efeqtianobis gazrda. Sefasebis dawyeba ki aucilebelia sawyisi etapidanve, radgan Semdgom etapze wina etapis monacemebis mopoveba

SeuZlebelia. Sefasebis etaps detalurad qveviT ganvixilavT. socialur advokatis profesiuli Tvisebebi

modiT exla SevecadoT imis gaazrebas Tu **ra Tvisebebi aqvs advokatebs socialur samuSaoSi?** Snaiderisa da lesteris (2001) azriT, socialur muSaks advokatis rolis SesrulebisTvis Semdegi maxasiaTeblebi unda hqondes:

qmedebaze orientirebuli – advokatoba socialuri muSakisagan moiTxovs qmedebas, cvlilebis inicirebasa da ganxorcielebas. advokatoba ar aris ubralod damokidebuleba an rwmena. socialurma muSakma iniciativa unda gamoiCinos. socialuri muSakebi akeTeben kvlevas, qmnian koaliciebs, mobilizebas ukeTeben jgufes da Tems, monawileoben dagegmvaSi, strategiis SemuSavebaSi, gadawyvetilebebis mimRebebze zemoqmedebaSi, axorcieleben savele samuSaoebs da gvTavazoben alternatiul politikas. advokati socialur samuSaoSi aris qmedebebisa da movlenebis „katalizatori“. jein adamsma erTxel brZana, rom qmedeba adamianebs WeSmaritebasTan aaxlovebs da maT simarTlis Tqmis saSualebas aZlevs (lauri, 1975).

usamarTlobis winaaRmdag mebrZoli – advokatoba socialur samuSaoSi adamianis saWiroebis dakmayofilebisaTvis brZolas gulisxmobs samarTlianobis principis dacviT. am

272
roSi socialur muSa kebs uwevT kamaTic, sajaro gamosvlebic, roca beneficiaris uflebebi riskis winaSea an uTanasworobaa damkvidrebuli sazogadoebaSi. rogorc fredolino (1990) aRniSnavs, advokatoba Zalauflebis, avtoritetisa da resursebis gadanawilebas gulisxmobs, risi nebiT daTmobac aravis surs.

araneutraluri – usamarTlobis, uTanasworobis, Cagvris, diskriminaciis da siRaribis fonze, socialuri muSakebi ar rCebian neutralurni ganurCevlad imisa, ra problemis winaSea nebenefiari da vis unda mivmarToT mis dasacavad. profesiis Rirebulebebi socialur muSaks avaldebulebs mowylvladTa, riskis winaSe myofTa da warumatebelTa mxardaWeras. socialuri samuSaos mTavari misia xom adamianTa keTildReobis gaumjobeseba da sabaziso saWiroebis dakmayofilebaa. freiris (1990:5) azriT, socialuri muSaki ar aris neutraluri agenti, arc praqtikaSi da arc qmedebaSi“. amitom, makkormikis (1970) azriT, advokatoba warumatebelTa mdgomareobis gaumjobesebisaTvis Tavdauzogavi Sromaa da socialuri muSaki ver iqneba neutraluri.

politikisa da praqtikis dakavSirebis unaris mqone – devisma (1993) brZana, rom advokatoba socialur samuSaoSi ormag orientacias moiTxovs: politika da praqtika. radgan beneficiarTa da Tavad professionalebis cxovrebase mudmivad axdens zemoqmedebas saxelmwifo Tu organizaciuli politika, socialuri samuSaos intervencia unda moicavdes cvlilebas rogorc politikis, ise sistemisa da beneficiaris doneze. sazogadoebisa Tu Temis zemoqmedebas beneficiarze pirvel rigSi klinikuri socialuri muSakebi aRmoaCenen, radgan

swored isini dganan „wina xazze“. beneficiaris dauyoneblivi saWiroebis dakmayofileba ki ar aris sakmarisi, roca am saWiroebis gamomwvevi mizezebi aRmoufxvrelia.

momTmeni da imediani – freirma (1990) advokatoba socialur samuSaoSi aRwera, rogorc „mouTmeneli moTmineba“. arc moTmineba da arc mouTmenloba ar aris sakmarisi adamianis saWiroebis dakmayofilebisaTvis. Tu Cven mxolod momTmenni viqnebiT, qmedebis dro arasodes dadgeba; Tu Cven mudam mouTmenlebi viqnebiT, Cven SesaZloa istoriuli realobebi ugulebelvyoT da SesaZleblobis realoba gagvisxltes. amitomac, socialurma muSakebma unda misdion „mouTmeneli moTminebis“ strategias, radganac mas aqvs warmatebis meti Sansi Cvens rTul samyaroSi. is aseve realistur imeds usaxavs rogorc beneficiaris, aseve socialur muSaks. arsebuli problemebisadmi adekvaturi reagirebis survili socialur muSaks problemis gadaWrisaTvis brZolas avaldebulebs. socialuri muSakebi momsaxurebis mimRebebs imeds usaxaven rogorc mokle, aseve grZel vadaSi swored Seudrekelis aqtivizmiT.

adamianis gaZlierebase orientirebuli – socialuri samuSao scildeba beneficiaris saukeTeso interesisaken mimarTuli daxmarebis paternalistur formas. advokatoba socialur samuSaoSi gulisxmobs beneficiarisaTvis problemis gadaWrisaken mimarTuli Zalisxmevis gaZlierebas da liderobis rac SeiZleba male gadacemas. socialuri muSakebi beneficiaris kompetenturobis gancdis gaZlierebis mizniT aswavlian,

273
arwmuneben da amxneveben mas, rom Tavad SesZlos monawileoba miiRos mimdinare procesebSi. perlmani da edvardsi (1982) advokats socialur samuSaoSi axasiaTebs, rogorc pirs, romelic pativis scems, mxars uWers, iyenebs da icavs monawileTa iniciativas da jgufis avtonomias.

komunikaciis unari

kidev erTi umniSvnelovanesi Tviseba, rac ara mxolod socialur muSaks, aramed yvela ufleba damcavs unda hqondes aris komunikaciisa da prezentaciis unari.

ra aris komunikacia? komunikacia garkveulwilad gamgzavnis mier mimRebze zegavlenis moxdenis procesia. komunikaciis procesi mravali komponentisagan Sedgeba. warmogidgenT, magaliTad „lasvelis formulas“, romlis mixedviTac komunikacia Semdegi komponentebisagan Sedgeba:

- vin ambobs;
- ras ambobs;
- vis eubneba;
- ra saSualebiT; • ra ganzraxviT;
- ra efeqtiT.

komunikaciis ramdenime forma arsebobs: simetriuli an asimetriuli, uneblie an nebelobiTi, verbaluri an araverbaluri. modiT TiToeuli cal-calke ganvixiloT:

simetriulia komunikacia, romelic masSi CarTvis Tanabar SesaZleblobas aZlevs komunikaciis monawileebis, magaliTad, megobrebis, kolegebis an ojaxis wevrebis saubari. asimetriulia komunikacia, rodesac komunikaciis procesSi monawile mxareebis araTanabari monawileobis saSualeba aqvT, magaliTad leqcia, satelevizio gadacema da a.S.

unebliea komunikacia, rodesac monawileebis ar aqvT gadawyvetili, magram mainc uwetT komunikacia, magaliTad avtobusSi, TviTmfrinavSi da a.S. nebelobiTia komunikacia, rodesac monawileebi sakuTari surviliT amyareben komunikacias.

verbaluri komunikacia metad struqturirebulia vidre araverbaluri. mas mkafiod gamoxatuli dasawyisi da dasasruli aqvs. araverbaluri komunikaciisas ar vsaubroT, magram is garkveulwilad marTavs komunikaciis mimdinareobas. araverbaluri komunikacia iqamde grZeldeba, sanam monawileebi erTmaneTis mxedvelobis areSi ar-

274

ian. pirovnebis Sesaxeb garkveul informacias gvawvdis ara marto misi saubari, aramed misi garegnobac, Cacmulobac da sxeulis moZraobac.

socialuri advokatobisas sasurvelia nebelobiT verbalur komunikacias mivaRwiOT. Tumca es xSirad TiTqos SeuZlebelia. Tu es ar aris SesaZlebeli Cveni yvela forma unda gamoviyenoT maTTan komunikaciisaTvis, visTan urTierTobac Cveni dacvis qveS myof pirTa an sakiTxTa ganxilvisaTvis gvWirdeba.

gvaxsovdes, rom komunikacia mxolod maSinaa warmatebuli Tu monawileebis azrTa gacvla-gamocvlis saSualeba da forma erTnairi an msgavsia. msmenelis mier situaciis gageba mudam konteqstis gaTvaliswinebiT unda mimdinareobdes, radgan igi gagebis procesze zegavlenas axdens. amitom mniSvnelovania ras da ra mizniT veubnebiT mosaubres, risi miRweva gvsurs.

advokatoba moiTxovs uamrav Sexvedrebs, sajaro diskusiebsa da gamosvlebs. amitom mniSvnelovania ara mxolod im sakiTxis zedmiwevniT codna, razec unda visaubroT, aramed imis codnac rogor unda warvadginoT is, rom ufro misaRebi da saintereso viyoT msmenelisaTvis. radgan dros vxarjavT Sexvedraze e.i. monawileTa momxrebad Camoyalibeba an sul mcire maTi informireba gvsurs sakiTxis Sesaxeb. amitomac, modiT prezentaciis teqnikebs gavecnoT.

prezentaciis unari

nebismieri prezentaciis mizans auditoriis darwmuneba da motiva-

cia warmoadgens im sakiTxis sasargeblad, rasac vlobirebT. sakuTari Tavisa da saTqmelis jeroვნad wardgenis gareSe ki Cveni grZnobebis, damokidebulebebisa da Sexedulebebis gadacema msmenelisaTvis Znelia. prezentaciaze muSaoba Semdeg fazebs moicavs:

- momzadeba;
- warmarTva;
- Sedegebis damuSaveba.

prezentaciis Sinaarsi ki moicavs:

- Sesavals;
- ZiriTad nawils;
- dasasruls.

275

prezentacia misalmebiT unda daviwyoT. misalmebis Semdeg, Sesaval nawilSi msmenels unda gavacnoT prezentaciis mizezebi, Tematika da mizani. aseve, aucilebelia msmenels movaxsenoT prezentaciis mimdinareobis gegma. es maT ara marto informirebul da momzadebul msmenelebad aqcevs, aramed maT mier Cveni prezentaciisaTvis daxarjuli drois gamo maT mimarT Cvens angariSvaldebulebas gamoxatavs. maT unda icodnen rogor aris dagegmili is dro, rac maT Cven dagviTmes.

albaT Tavdac gamogicdiaT, rom ragind saintereso Temac ar unda iyos mxolod pasiuri msmenelis roSi yofna didi xniT Znelia da aRqmis xarixsac amcirebs. amitom kargi prezentatori prezentaciis dasawyisSive monawileebis motivirebas cdilobs Temis irgvliv. amis miRweva ki SesaZlebelia kiTxvebis dasmiT, interesis gaCeniT, piradi sargeblis aRniSvniT, provocirebiT.

amis Semdeg gadavdivarT prezentaciis ZiriTad nawilze. es yvelaze mniSvnelovani nawilia. am dros msmenelTaTvis Temis sistemurad gadacema xorcieldeba. am nawilis dasasruls aucilebelia ZiriTadi sakiTxebis dajameba.

dasasrulsac didi mniSvneloba aqvs, radgan is yvelaze ufro STambeWdavia. Tu dasawyisSi Tqven msmenelis yuradRebis mopovebis mizniT maT „ganawyenebas“ eridebodiT, dasasruls SegiZliaT „gaabrazoT“ kidec isini. am dapirispirebis Sedegad ki maT miandoT daskvnebis gakeTebs. Tu „momxreTa“ winaSe waradgenT Temas, maSin rac SeiZleba analitikuri prezentacia unda iyos, radgan msmenelis „momxrebad“ gardaqmnaze drois dakargva aRar aris saWiro. es dro SegiZliaT sakiTxSi CaRrmavebas dauTmoT.

prezentaciis warmarTvisas didi mniSvneloba aqvs Tqvens garegnobasac, Cacmulobasac, metyvelebasac da jestikulaciasac. modiT TiToeuli cal-calke ganvixiloT.

Cveni Sinagani ganwyoba da garegnoba xSirac erTmaneTTan mWidro kavSirSia. gamodis, rom rogorc gamoiyurebiT, iseTive iqneba Tqveni prezentaciac. garegnul saxes gansazRvavs auditoria, romelsac vx vdebiT. magaliTad, Tu seriozul sakiTxTan dakavSirebiT vxvdebiT msmenels formalur viTarebaSi, am garemosTan ar iqneba Tavsebadi mZime makiaJiT an mouwesrigebeli Tmis varcxnilobiT, gadatvirTuli samkaulebiT an nabaxusevi

ieriT gamocxadeba. aseT Sexvedraze sasurvelia msubuqi makiaJiT da klasikuri varcxnilobiT gamovcxaddeT.

albaT araerTxel yofilxarT mdomareobaSi, rodesac Zalian lamazad da modurad gacviaT, magram Tavs uxerxulad grZnobT. aris situaciebi, roca es uxerxuloba moTmenad Rirs, magram Cvens SemTxvevaSi es ase ar aris. Tqven saTqmelze orientirebuli unda iyoT da am dros Tu imaze fiqrobT xom ar giCanT garRveuli maisuri, an gamokveTili xom ar aris Tqveni sxoulis sxvadasxva nawilebi, an giWerT fexsacmeli, rac Semawuxebeli diskomportia da a.S. Tqvens saTqmelze fiqrs am diskomfortTan gamklavebisTvis daxarjuli Zalisxmeva asustebs da SesaZloa iseTi STambeWdavi veRar aRmoCndeT. amave dros tansacmeli prezentaciis mizans unda Seeferebodes. Tu magaliTad, parlamentSi unda waradginoT proeqti da Tqven gaxexil jinsebsa da gamWvirvale maisurSi mievlinebiT msmenels, Tavidanve gagiWirdebaT msmenelis yuradRebis mobilizeba. rogori sainteresoc ar unda iyos saTqmeli, auditoriaSi cota Tu aRmoCnedeba iseTi, vizec stereotipuli warmodgenebi ar moqmedebs. amitom, Tavidanve dakargavT msmenelTa garkveul nawils.

prezentaciisas didi mniSvneloba aqvs mxedvelobiT kontaqt. is Tqveni davdajerebulobis demonstrirebaa. es ki sando atmosferos Seqmnas uwyobs xels. saWiroa auditorias Tanabrad gavunawiloT Cveni mzera. amas ki uxerxulobac axlavs zogjer, radgan yvela erTnairi interesiT an simpaTiT saxeze ar gvismens. xSirad Zalian ukmayofilo an undoblobiT ganmsWvalul saxebsac vixilavT. ra gind TavSi darwmunebulebic ar unda viyoT, mainc moqmedebs aseTi uaryofiTi ganwyoba Cvenze da Sesabamisad Cvens saTqmelzec. amitom, gansakuTrebiT ki Tu damwyebi prezentatori xarT (radgan TandaTan am uxerxulobebis daZlevis teqnika Tavad gamoimuSavebT), SearCieT auditoriaSi „dadebiTi pirovneba“, romelic gagamxnevebT prezentaciisas. roca auditorias Tvals aridebT, maT SeiZleba iseTi warmodgena SeeqmnaT, rom an ar xarT darwmunebuli imaSi, rasac ambobT; an pativiscemiT ar xarT ganmsWvaluli auditoriisadmi; an zedmetad koncentrirebuli xarT saTqmelze da swored axla fiqrobT ra unda TqvaT Semdgom.

prezentaciisas didi mniSvneloba aqvs Tqvens xmas da saubris tembrsac. albaT SegimCneviaT kidec, rom zogierT adamians ufro meti interesiT usmenT vidre sxvas, ganurCevlad imisa, ras laparakobs. moaxdineT xmis proeqtireba. cvaleT saubris siswrafe da toni, rac arsebiTi punqtebis gamokveTis saSualebas mogcemT da saubaric nakleb monotonuri da mosawyeni iqneba.

didi mniSvneloba aqvs prezentaciis enas. is didwilad ganapirobebs msmenelTa interess. isaubreT martivi eniT, rom yvelasaTvis gasagebi iyos saTqmeli. Tu raime termini dagaviwydaT, SeecadeT is axsnat sxva sityvebiT, amis gamo nu Seayovnebt saTqmels. ar SeecadoT daviwyebuli sityvis JestiT Secvlas.

didi mniSvneloba aqvs Jestebis enasac. prezentaciisas xelebi Tqvensa da msmenels

SeecadeT Zalian ar gadatvirToT saubari JestebiT. uxerxulobis SesaniRbad nurc jibeSi CaiyofT xelebs, radgan es upativcemulobad aRiqmeba adamianebs mier. aseve akontroldeT xelebiT raime sagnis an Tqvenive tansacmlis Rilebis an raime sxva aqsesuaris wvaleba.

didi mniSvneloba aqvs xelebis adgilmdebareobas. magaliTad, Tu xelebi welis xazs qvemoTaa es uaryofiT gavlenas axdens, xolo Tu mkerdis xazs zemoT dadebiTs, xolo welis xazsa da mkerds Soris neitraluri gavlenis mqonea. es TiTqos wvriImanebia, magram es wvriImanebi saboloo jamSi did zegavlenas axdens msmenelze. amitom maTi gaTvaliswineba Tqveni prezentaciis warmatebis sawindaria.

gvaxsovdes, adamiani wakiTxulis 10 procents imaxsovrebs, mosmenilis 20 procents, erTdroulad nanaxisa da mosmenelis 33 procents, xolo Tavad gakeTebulis 70 procents. amitom SevecadoT maqsimalurad interaqtiuli prezentacia gavmarToT.

Tu werilobiT advokatobas viyenebT, aucilebelia saTqmeli rac SeiZleba mokled CamovayaliboT. erT sakiTxTan dakavSirebuli werili 1 gverds ar unda aRematebodes. marTalia mokled Tqma met dros moiTxovs, vidre vrclad, magram zrdis albaTobas, rom waikiTxaven. es ki drois daxarjvad Rirs.

socialuri advokatis rolis SesrulebisaTvis xelis SemSleli faqtorebi

modiT ganvixiloT **ra xelis SemSleli faqtorebi dominireben advokatis rolis Sesrulebisas socialur samuSaoSi?** Snaidetisa da lesteris azriT (2001), esenia:

momsaxurebis roliT preokupacia – bolo xanebsi socialur samuSaoSi gamoikveTa uSualo praqtikis miwodebis upiratesoba. gare politikaze zemoqmedebis nacvlad, socialuri samuSaos saagentoebi da maTSi dasaqmebuli socialuri muSakebi Taviant energias uSualo praqtikis ganxorcielebas axmaren.

menejeruli mosazrebebi – biujetTan dakavSirebuli problemebis, yoveldRiuri samuSao procedurebis, organizaciuli normebis, politikis, da dausrulebeli Semcirebebis fonze, socialuri samuSao nakarnaxevia de faqto menejerebis da ara profesionalis SexedulebebiT. qmediToba efeqtianobaze marla dgas.

profesiuli normebisa da standartebis nakleboba – advokatobis sfero ar aris mkafiod gansazRvruli da misi ganmartebebic mravalnairi da damabnevelia. mcire xilvadi da legitimuri profesiuli normebi da standartebi arTuleben socialuri muSakis qmedebis advokatobad ranJirebas.

dasaqmebis pirobebi – socialur muSakTa dasaqmebis pirobebi aferxebs maT mier advokatobis rolis realizebas. maT Cveulebriv maspinZlobs garemo, sadac wesebi samedicino personalis an samarTal damcavebis miera SemuSavebuli (magaliTad jandacvis

obieqtebze an sasjel aRsrulebis an probaciis sistemaSi). es wesebi ki vrceldeba socialur

samsaxurzec da xSirad socialuri samuSaos Rirebulebebis gverdis avlas moiTxovs. aseT garemoSi socialuri muSakebis unari awarmoon advokatoba SezRudulia. aseT garemoSi socialur muSaks uwevs kompromisebze wasvla beneficiarisa da damsaqmebeli saagentos prioritetebs Soris.

advokatobis, rogorc konfrontaciis gaazreba – advokatoba xSir-
adaa gaazrebuli, rogorc konfrontacia da amitomac sxva profesiis warmomadgenlebTan Tu saagentoebTan urTierTobebis dafuWebisa da/ an samsaxuris dakargvis riskis winaSe ayenebs socialur muSaks. arsebobs socialuri qmedebisa da advokatobis davebis strategiasTan, normis strategiasTan da normis darRvevis strategiasTan gaTanabrebis tendencia. strategiis arCeviT iqmniT profesiul portrets.

beneficiaris saWiroebSi daurwmunebloba – beneficiaris sit-
uaciaSi gaurkvevloba socialur muSaks xSirad ukargavs advokatobis survils. beneficiaris damabneveli, zogjer provokaciuli saqcieli bundovans xdis mis saWiroebis da socialur muSaks efeqtiani advokatobis praqtikis ganxorcielebis saSualebas ar aZlevs.

profesionalizmTan dakavSirebuli problemebi – istoriulad
socialuri muSakebi aRiarebisa da dafasebis maZieblebi arian. am survils xSirad profesiuli gambadaoba ewireba msxverplad, radgan is socialur muSakebs boWavs „respeqtabeluri“ profesiis normebis miRma raime qmedebis ganxorcielebaSi.

statusis dakargvis SiSi – radgan socialuri muSakebis benefi-
ciarebi xSirad arian dabali socialuri fenis warmomadgenlebi an am sazogadoebisaTvis miuRebeli an sazogadoebis mxridan daufasebeli an upativcemulo mopyrobis „Rirsni“, Sesabamisad maTi statusi kiTxvis niSnis qveSaa. zogierTi socialuri muSaki erideba maT advokatobas maTi statusis beneficiarebis statusTan gaTanabrebis SiSiT.

sxva SiSebi – zogierTi socialuri muSaki erideba politikur qmedebSi CarTvas, an mas
278
mediis yuradRebis centrSi da saxalxo ganxilvebis subieqtad yofnas. zogic erideba legalur sasamarTlo procesebSi monawileobas, rac xSirac advokatobis Tanmxlebia. zogierTni ki kolegebTan dapirispirebas arideben Tavs. bevrsac samuSaodan daTxovnis riski aferxebs.

treningisa da ganaTlebis nakleboba – socialuri samuSaos ga-
naTlebis sistemaSi sul ufro Semcirad advokatobis teqniki swavleba. advokatobis praqtika TiTqmis aRar figurirebs socialuri samuSaos kurikulumSi. socialuri samuSaos profesiuli ganaTleba da praqtika dapirispirebis orientacias erideba da konsensusis orientaciis legitimaciisaken ixreba. mcirdeba aseve politikuri Sinaarsis mqone masalis Semcveloba socialuri samuSaos kursebSi, uSualo praqtikis intervenciis meTodisaken aSkara gadaxris fonze.

intervenciis strategiis arapopularoba – erT-erTi barieria aseve socialur sferoSi saxelmwifo intervenciis ara-popularoba. bevri moqalaqisa Tu sferos eqspertis azriT, saxelmwifo keTildReobis politika ar aris efeqtiani, ar aris samarTlianobis principebze dafuZnebuli da ar emsaxureba Semosavlebis samarTlian gadanawilebas.

advokatobis arsis gauazrebloba – xSirad advokatobis arsi gauaz-

rebelia. advokatoba aris saqmianoba, romelic moiTxovs moTminebas, Seudrekelobas, grZel vadian Tavdadebas, energias, mxardaWeras, kvlevas, politikur unar-Cvevebs, codnas saxelisuflo mowyobis Sesaxeb, analizis unars. zogjer kompromisze wasvlacaa saWiro. advokatobiT xSirad SeuZlebelia sakiTxis swrafi mogvareba. es unarebi ki ar aris socialur muSakTa umravlesobisaTvis xelmiuwvdomeli. Tanac, isini ganviTarebasac advilad eqvemdebarebian.

socialuri advokatobis saasporezo sivrce

sad awarmoeben socialuri muSakebi advokatobas? teqnologiurma
winsvlam advokatobasac gaufarTova asparezi. internetis ganviTarebam gaafarTova advokaturisaTvis asparezi. pirispir Sexvedrebis aucilebloba Caanacvla eleqtronul sivrceSi komunikaciis SesaZleblomam. razec adre ixarjeboda dro, exla SesaZlebelia is raodenobis zrda da xarixsis daxvewas movaxmaroT. interneti gasaocari saSualebaa sasikeTo cvlilebebis gansaxorcieleblad. misi saSualebiT ara marto informaciis gacvla-gamocvla SesaZlebeli, aramed koaliciebis Seqmnac. SesaZlebeli gaxda satelefono konferenciebis mowyobac. es in280

formaciisa da mxardaWeris mopovebis Sanss zrdis sxvadasxva saadvokato proeqtebisaTvis, kvlevis CatarebisaTvis, problemebis gadaWraSi sxvaTa monawileobis mopovebisaTvis. amitom praqtikosebs sWirdebaT teqnologiuri progresis fexdafex siaruli. kastelsis TqmiT, axali teqnologiebis saSualebiT, sxvadasxva erebis da kulturebis gamaerTianebeli axali qselebis/kavSirebis Camoyalibeba qmnis meoTxe samyaros. es ki uciloblad gaaCens bevr „Sav xvrels“ (termini kastelsisaa), anu uflebawarTmeul adamianebs, romlebsac ar SeuZliaT
279

am axal qselSi CarTva. amitom socialurma muSakebma unda izrunon cifruli dayofis aRkveTaze. isini unda Seecadon sxvaobis Semcirebas im adamianebs Soris, visTvisac xelmisawvdomia teqnologiuri monapovrebi da visTvisac es jer kidev xelmiuwvdomelia.

Sefaseba socialur advokatobaSi

**rogor SevafasoT Cveni advokatobis Zalisxmeva? da raSi gvWird-
eba Sefaseba?** efeqtiani socialuri samuSao gulisxmobs saadvokato Zalisxmevis sargeblanobisa da miRwevebis regularul Sefasebas. gvWirdeba vicodeT ramdenad mivaRwieT dagegmil mizans, ramdenad efeqtiani iyo gunduri muSaoba. Tu warumatebeli iyo ra aris amis mizezi. kmayofilebi darCnen Tu ara dacvis subieqttebi. am kiTxvebze pasuxebi dagvexmareba gaviazroT Cveni Zlieri da susti mxareebi, gavzomoT Cveni miRwevebi warmatebis indikatorebTan mimarTebsaSi, gaviazroT ra aris Sesacvleli.

rogor daviwoT Sefaseba? Sefaseba unda daviwoT imis gansazRvriT Tu risi Sefaseba gvsurs. Cveulebriv, programis an iniciativis dasawyisSive CamovayalibebT miznis misaRwevad saWiro gazomvad amocanebs rasTan mimarTebaSic gavzomavT Cvens qmedebes proeqtis an iniciativis ganmavlobaSic da dasrulebisasac.

altmanis (1994) mixedviT, socialuri samuSaos advokatobis Sefaseba samgvarad SeiZleba:

- procesis gazomviT;
- Sedegis gazomviT da • zegavlenis gazomviT.

modiT TiToeuli cal-calke ganvixiloT:

procesis gazomva. procesze orientirebuli amocanebi zomaven ramdenad kargad ganxorcielda advokatobis procesi. ramdenad sworad

281

warimarTa igi? sakmarisi iyo Tu ara dagegmili resursis gamoyeneba? efeqtiani iyo komunikacia? hqonda Tu ara mas sazogadoebis mxardaWera? adekvaturi iyo xelmZRvaneloba? sxva jgufebma Tu gagiwiaT mxardaWera? ra xdeboda kritikuli movlenebisas?

Sedegis gazomva. Sedegebze orientirebuli amocanebi zomaven ramdenad miaRwia advokatobis mcdelobam specifikur miznebs. es Cveulebriv konkretuli da raodenobrivi monacemebia:

- miwodebuli momsaxurebebis tipi da sixSire. ramdeni Sexvedra Catarda? ramdeni axali momsaxurebaa axla xelmisawvdomi?
- sazogadoebis an jgufis qmedebebi. ramdeni gaficva moewyo? ramdeni adamiani monawileobda forumSi? ramdeni mitingis gaimarTa liderebis mier?
- cvlilebebi programaSi. ganxorcielda cvlilebebi politikaSi da/an kanonmdeblobaSi? dainerga axali momsaxurebebi?
- xelmisawvdomoba momsaxurebebze. ufro met beneficiars moemsaxureT? ra iyo barierebi?
- miRweul SedegTa raodenoba. programis an iniciativis Sedegebis gadaxedva da progresis Canawerebis gakeTeba.

zegavlenis gazomva. zegavlenis gazomvaze orientirebuli amocanebi zomaven ramdenad ganxorcielda advokatobis Sedegad realuri cvlilebebi. am Sedegebis gazomva ki sabaziso monacemebeze dayrdnobiTaa SesaZlebeli, rac programis an iniciativis dawyebamde unda Segrovdes.

Sefasebis procesisTvis mniSvnelovania sainformacio bazis Seqmna, rac gulixmobs rogorc monacemebis, kvlevis, aqtualuri informaciis anketirebas, aseve Sexvedrebis

oqmebis, cnobili da gavleniani adamianebs mosazrebebs dafiqsirebas. didi mniSvneloba aqvs momsaxurebebis mimRebTa kmayofilebis Tu saCivrebis Caweras.

damokidebuleba Secdomebisadmi

Sefasebisas realurad xdeba mTavari: Cven vaanalizebT Cvens Secdomebs. imis mixedviT Tu ra damokidebuleba gvaqvs Secdomebisadmi SegviZlia is aviridoT an isev davuSvaT.

rogoria Tqveni damokidebuleba Secdomebisadmi? albaT yvela

vTanxmdebiT imaze, rom is aucileblad mogviva rodesme. es gansakuTrebiT marTalia Cveni profesiis warmomadgenelTaTvis, radgan saqme gvaqvs 282

mudmiv cvalebad garemosTan, gansxvavebuli mocemulobis adamianebsTan sxvadasxvagvari problemebiT, maT gansxvavebul damokidebulebebTan am problemebisadmi da gansxvavebul SesaZleblobebTan maTi gadaWrisaTvis. amitom mTavaria Cven vicodeT ara marto is, Tu rogor unda aviciloT Secdoma, aramed isic, Tu rogor unda moviqceT roca mas davuSvebT.

gvaxsovdas, rom Cvens SecdomebSi sxva ar unda davadanaSauloT. Secdomis gamo mizans ar unda davSordeT. rogorc zeviT vTqviT, swrafad cvlilebebis miRweva SeuZlebelia, da isic SeuZlebelia, rom warmatebas Seucdomlad mivaRwioT mudam. Secdoma axali gamosavlis Ziebis dasawyisia da is qmedebis dasasruls ki ar warmoadgens, aramed miznisaken mimavali axali gzebis gaazrebis dasabamia.

P

profesiul sirTuleebTan gamklavebis gzebi

dgeba dro CavfiqrdeT imaze, Tu rogor gadavWraT Cvens winaSe ar-sebuli profesiuli dilemebi. Zalian stresulia garemo, romelSic socialuri muSaki moRvaweobs. gansakuTrebiT saqarTveloSi, sadac igi dgas resursebis simwiris, sazogadoebis, maT Soris damqiraveblebis mxridan profesiis Sesaxeb dabali informirebulobis problemis winaSec. adamianebs ki surT sasikeTo cvlilebebi, maT sWirdebaT am cvlilebisaTvis darazmva, koordinireba. am dilemebis gadasaWrelad Sermani da venokuri (1983) Semdeg gamosavals gvTavazoben:

gadawva da profesiis/samuSao adgilis mitoveba; imedgacruებული socialuri muSakisaTvis es gamosavali situaciis garidebisa da axali SesaZleblobebis winaSe aRmoCenas niSnavs. cxovrebis am konkretul etapze es SesaZloa marTlac marTebuli gadawyvetilebaa, Tumca amas dro gviCvenebs. zogier organizaciidan wasvla ukeTesi gamosavalia, radgan SesaZloa im konkretuli organizaciis mandatia profesiuli faseulobebis SemzRudveli da Semlaxavi. es ki ar niSnavs imas, rom profesiidan wasvla saWiro. aq rasakvirvelia adamianis bunebaa gadamwyveti: misi riskis gaRebis xarixi, misi brZolis,

dRevandeli situaciisa da sakuTari Zalebis realisturad Sefasebis, momavlis ganWvretis unari da a.S.

gadawva, magram profesiaSi/samuSao adgilze darCena; zogierTi praqtikosi gadawvis miuxedavad araTu ar icvlis profesias, aramed samuSao adgilzec rCeba. isini Tavs sistemis msxverplad, masTan brZolaSi uunarod grZnoben. isini eguebian im faqts, rom ar aqvT situaciis

kontrolis berketi. isini cdiloben gaakeTon maqsimaluri nebeneficiar²⁸³ isaTvis, magram ugulebelyofen ufro farTo problemebs, rac imas niSnavs, rom isini iReben organizaciul normebs da Tmoben advokatobis funqcias. aseT SemTxvevaSi profesia „mowodeba“ aRaraa, is „ubralod samuSaa“.

„tunelis“ xedvis ganviTareba; xSir SemTxvevaSi, iseT socialur muSaksac ki, romelic ar aris jer gadamwvari, uviTardeba problemisadmi Zalian viwro xedva. miuxedavad imisa, rom igi exmareba beneficiars individualur doneze, mas ar Seswevs unari ibrZolos ufro farTo planSi, ufro zogadi problemebis mogvarebisaTvis aSkarad da daufaravad. is organizaciaSi rCeba, magram is organizaciisa da Temis cxovrebis miRmaa. igi beneficiarze orientirebuli rCeba da ar ibrZvis cvlilebisaTvis mTeli sazogadoebis sakeTildReod. gansxvaveba wina gamosavalTan SedarebiT isaa, rom Tu wina SemTxvevaSi arsebobs organizaciasTan identobis grZnoba, am SemTxvevaSi is ar arsebobs.

energiis sadme sxvagan mimarTva; zogierTi socialuri muSaki aqtivisti xdeba da uerTdeba imden organizaciasa da jgufts, ramdenis saSualebasac dro da energia aZlevs. sistemuri cvlilebis miRwevas isini nebismieri SesaZlo gziT cdiloben. organizaciisagan ganyenebuli da damoukidebeli poziciis gamo, isini araTanamSromlobiT da moumwifebel profesionalebadac ki miiCnevian xandaxan, Tumca es maT cvlilebisaTvis brZolaSi ar aferxebes.

cvlilebis inicireba; es cvlilebisaTvis ufro mobilizebuli brZolaa, wina gamosavlisagan gansxvavebiT. socialuri muSakebi erTiandebian kolegebTan, beneficiarebTan da sxva moqalaqeebTan erTad sistemuri cvlilebisaTvis sabrZolvelad.

284

realurad ganxorcielebad cvlilebas sWirdeba seleqtiuroba, imis aRiareba, rom yvela problema erTdroulad mogvarebadi araa, da saWiroa gonivruli arCevnis gakeTebeba. amave dros arCevani gasakeTebelia cvlilebis miRwevis strategiisa da taqtikis Sesaxeb. yvela cvlileba dros moiTxovs da erTbaSad mizans ver aRwevs, amitom xSirad nabij–nabij svlaa saWiro. xolo am svlis Tanmimdevroba problemis Sesaxeb Rma codnasa da misi mogvarebisaTvis gonivrulad dagegmil brZolas iTxovs. xSirad es socialuri muSakebi kolegebisagan kritikas imsaxureben farTo problemebis mogvarebisaTvis individualuri problemebis msxverplad gaRebis gamo.

albaT xvdebiT suliT mebrZoli da udreki praqtikosisaTvis romeli variantia Sesaferisi da ratom.

bolos ki minda profesiuli egoizmis kuTxiTac SevxedoT advokatobis sakiTxs. is mniSvnelovania yvela CvenTaganisaTvis, radgan ara mxolod maTi interesebis dacvis saSualebaa, vizec guli SegvTkiva, aramed Cveni sakuTari interesebisac. bevri TqvenTagani Cemi sayvareli studenti an koleгаа, visTanac ukve ara mxolod koleგialuri, aramed megobruli urTierTobac maqvs. zogierTebTan erTad didi brZolebic gamivlia, mogebiT Tu wagebiT. isini, ki visac ar vicnob darwmunebuli var, rom Zalian gansxvavebuli Sexedulebebisa ar iqnebian profesiuli sakiTxebis mimarT. amitom yvelas mogmarTavT, rom modiT erTad davZliOT ususurobisa da daucvelobis SegrZneba da erTad SevebrZoloT aralogikur da usamarTlo gadawvyvetilebebs. gaverTiandeT sasikeTo cvlilebebisaTvis da aRar vigrZnoT Tavi dastresilad da daucvelad.

samarTliani sistema asargeblebs ara marto Cveni momsaxurebis mimRebebs, aramed Cvenc. gamodis, rom Cven Cveni TavisTvis vlobirebT. advokatobiT Cvens xmas adresatamde mivitanT da amas gavakeTebT ara marto imitom, rom es aris Cveni profesiuli eTikis sakiTxi, aramed imitomac, rom es aris swori gza sazogadoebis sasikeTod qmedebisaTvis, amiT vzurnavT ara marto sxvebze, aramed Cvens Tavzec.

285

XIV

saerTaSoriso socialuri samuSaos perspeqtivis ganviTareba

[...]

demografiis kavSiri socialur saqmianobasTan

svxvadasxva qveynisaTvis saWiro socialuri samuSaos forma, nawilo-briv imiT ganisazRvreba, Tu ramdeni adamiani cxovrobs am qveyanaSi da rogoria sazogadoebaSi genderuli balansi da asakobrivi gadanawileba. is Tu rogori balansia sazogadoebis moTxovnebsa da resursebis (wylis, saxnav-saTesi miwis, saZovrebis, gazisa da navTobis) miwodebas Soris mniSvnelovnad ganapirobebs, Tu rogor pirobebSi icxovrebs xalxi. msolfios mosaxleobis raodenoba da zrdis tempi, iseve, rogorc mosaxleobis mateba an kleba calkeul qveynebsi, qmnis sirTulebs saerTaSoriso organizaciebisTvis da saxelmwifoTa mTavrobebisTvis. garda amisa, es cvlilebebi moqmedebs ekonomikur zrdaze an stabilurobaze.

msolfios mosaxleoba 2008 wlis SuaSi 6,7 miliardze meti iyo, magram es raodenoba mniSvnelovani tempiT izrdeba (2007 wels 1,188 procentiT gaizarda). magaliTad, 1930 wlidan 2000 wlamde msolfio mosaxleoba 2 miliardidan 6 miliardamde gaizarda (CIA World Factbook, 2009). axlaxans SemoRebuli erTi bavSvis politikis miuxedavad, romelic mosaxleobis zrdis gakontrolbas isaxavs miznad, CineTis mosaxleoba yvelaze di dia da 1 miliards aWarbebs (1 330 044 544). 1,5 miliardi adamiani cxovrobs uaResad mWidrod dasaxlebul indostanis naxevarkunZulze. amTgan umravlesoba indoeTSi (1 147 995 904). SedarebiT naklebi (153 546 896) adamiani cxovrobs, magram Zalian mWidrod bangladeSsa da pakistanSi (172 800 048). agreTve Zalian didi mosaxleoba hyavs aSS-s (303 824 640), brazilias (196 342 592), ruseTs (140 702 096), iaponias (127 288 416) da meqsikas (109 955 400). yvela zemoCamoTvli qveyanas svxvadasxva teritoria ukavia, aqvs gansxvavebuli bunebrivi resursebi da Semosavali erT sul mosaxleze. zogi maTgani Zalian mdidaria (iaponia da aSS), zogi ki arc ise (ruseTi). unda aRiniSnos, rom yvela am qveyanaSi didia zRvari sazogadoebis yvelaze mdidar da yvelaze Rarib fenebs Soris. evrokavSiris qveynebis umravlesoba, zemoxsenebuli qveynebisgan gansxvavebiT, geografiulad da demografiulad ufro mcirea. aq yvelaze didi mosaxleoba hyavT germanias (82 369 552), safrangeTs (64 059 792) da gaerTianebul samefos (60 943 912). xolo qveynebis umravlesobis mosaxleoba 10

289

milionze naklebia; magaliTad, rogorc SvedeTis (9 045 389) da irlandiis (4 156 119) (CIA World Factbook, 2009).

magram miuxedavad yvelafrisa, es ricxvebi mxolod nawilobriv informacias gvawodeben. kidev erTi mniSvnelovani aspeqtia genderuli Tanafardoba. msolfios masStabiT erT qalze 101 mamakaci modis, magram es Tanafardoba svxvadasxva svxvadasxva qveyanaSi da adamianis sicocxlis svxvadasxva etapze. zogierT qveyanas magaliTad, arabeTis gaerTianebul saamiroebsa da kuveitSi 15-dan 49-wlamde mosaxleobaSi erT qalze Sesabamisad 2,68 da 1,80 mamakaci modis (aseTi maCvenebeli nawilobriv SeiZleba aixsnas imigranti mamakacebis didi raodenobiT). xolo dabadebidan 14 wlamde asakobrivi jgufSi CineTsa da indoeTSi erT qalze Sesabamisad 1,13 da 1,10 mamakaci modis (aSS-s statistikis biuro, 2009). rogorc irkveva, CineTsa da indoeTSi bavSvebsi biWebs amjobineben gogonebs. presaSi drodadro naxavT Cvili gogonebis mitovebis, movlelobis da mokvlis ambavsac ki. im qveynebsi sadac, cota xnis win samoqalaqo an mezobel qveyanasTan omi iyo da bevri mamrobiTi sqesis moqalaqe monawileobda brZolebsi, sapirispiro mxaresaa gadaxrili genderuli balansi; magaliTad, siera leonesa da centraluri afrikis respublikaSi erT qalze Sesabamisad 0,93 da 0,98 mamakaci modis. msolfios masStabiT ki 65 wlamde asakobrivi jgufis TiToeul qalze 1,07 mamakaci modis, magram 65

wlis asakis zemoT es balansi sapirispiro mxares ixreba da TiToeul qalze 0,781 mamakaci modis (CIA World Factbook, 2009).

Sobadobis maCvenebeli da asakobrivi gadanawileba unda gaviTvaliswinoT, roca vadgenT, romelime qveynis moqalaqeebis ra nawilia Sromisunariani da rogoria proporcია imaT Soris, visac zrunva sWirdeba (mcirewlovanebic da xandazmulebic) da visac SeuZlia am zrunvis ganxorcieleba. msolfios mosaxleobis 27,3 procenti 0-14 wlis aris, 65,1 procenti 15-64 wlis da mxolod 7,6 procenti aris 65 wlis da ufro metis (CIA World Factbook, 2009). tradiciulad bevri naklebad ganviTarebuli qveynis demografiuli profili piramidis formis aris; maRalia Sobadobis maCvenebeli da Zalian cotaa imaTi ricxvi, vinc moxucebulobas aRwevs. Tumca, Sids-is epidemiam afrikis rig qveynebsi Secvala mosaxleobis profili; sagrZnoblad Semcirda Sromisunariani mosaxleobis da imaTi raodenoba, visac SeuZlia izrunos damokidebul bavSvebze da moxucebulebze (lionsi da sxvebi, 2006).

bevr ganviTarebul qveyanaSi problemaa Sobadobis dabali maCvenebeli. maSin, roca pensioneri mosaxleobis raodenobac izrdeba da is drois monakveTic, roca pensiaze gasuli adamianebi (Cveulebriv, 65 wlidan) cocxloben. ase magaliTad, ukanaskneli monacemebi gviCvenebs, rom germanias aqvs Sobadobis yvelaze dabali maCvenebeli evropasi (8,5 axalSobili 1000 sul mosaxleze 2004 wels). am situaciaSi

sadardebeli xdeba zrdis maCveneblis kleba, ekonomikuri daRmavloba da Semcirebuli da moxucebuli mosaxleoba (hardingi, 2006). igive aRwera gvamcnobebs, rom did britaneTSi aTas mosaxleze 12 bavSvi ibadeba da irlandiaSi 15.2. am ricxvebiT da sicocxlis xangrZlivobis maCveneblebiT dgindeba qveynis mosaxleobis Sualeduri asaki. yvelaze maRali Sualeduri asaki aris iaponiaSi 42,9 weli, yvelaze dabali ugandaSi 14,8 weli (gaero, 2007, cxrili A 111,5, gv 66). termini Sualeduri asaki aRniSnavs ricxvs, romelic qveynis mosaxleobas or Tanabar nawilad hyofs: roca erTi naxevari Sualedur asakze umcrosia, xolo meore naxevari ki ufrosi. demografiis TvalsazrisiT mniSvnelovani aspeqtia urbanizaciis procesi. dRiTidRe izrdeba soflad macxovrebelTa qalaqSi dasaxlebis maCvenebeli. Tu mecxramete saukuneSi urbanizacia „dasavluri“ tendencia iyo, meoce saukuneSi is aziisa da afrikis qveynebisTvis damaxasiaTebeli niSania, sadac xalxi soflebidan qalaqSi ZiriTadad dasaqmebis imediT moedineba. maSin roca sofeli soflis meurneobis ganviTarebisa da Temis mxardaWeris perspeqtivas sTavazobs adamianebs, qalaqi SeiZleba siRaribis an daavadebebisadmi mowvaldobisa (cudi kvebis, antisanitariisa da sufTa sasmeli wylis deficitis gamo) da kriminalis riskis winaSe ayenebdes am adamianebs.

saerTaSoriso perspeqtiva socialuri samsaxurebis organizebaze

meore TavSi gamovTqviT mosazreba, imis Taobaze, Tu globalizaciam ramdenad Seamcira saxelmwifos Zalaufleba. es aSkaraa imasac Tu gaviTvaliswinebT, rom didi britaneTi axla aris didi regionuli dajgufebis – evrokavSiris wevri, romelsac Tavisi parlamenti aqvs da Zalaufleba imoqmedos ama Tu im qveynis politikaze. es yvelaferi exeba socialur muSakebsac, radgan Sedegad, xdeba saxelmwifo keTildReobis Secvla. `saxelmwifo keTildReobis~ ideis SemuSaveba gansakuTrebiT aqtualuri iyo Crdilo-dasavleT evropis zogierT qveyanaSi (da naklebad aqtualuri Tanamegobrobis ufro dalxinebul qveynebsi, rogoricaa kanada da axali zelandia). msolfioSi bevri qveyanaa, sadac socialuri momsaxureba sabazro wesiT (kerZo seqtoris mier), moxaliseebis an araformaluri seqtoris mier xorcieldeba. Cven axla ufro detalurad unda ganvixiloT yvela es meTodi.

saxelmwifos roli socialuri momsaxurebis mowodebis saqmeSi

britanuli saxelmwifo keTildReoba 1940-iani wlebis bolos Camoyalibda, rasac win uswrebda mniSvnelovani angariSis (beverijis moxseneba, 1942) gamoqveyneba, romelic mxars uWerda samsaxurebis Seqmnas qvemoCamoTvili socialuri problemebis

290

mosagvareblad:

- siRaribe (socialuri dazRvevis gadasaxadebi);
- cudi janmrTeloba (jandacvis erovnuli samsaxuri);
- ugulebelyofa (sayovelTao ganaTleba);

- usaqmuroba (umuSevrobis Semweoba);
- sawoliT uzrunvelyofa (iafi sacxovrebeli).

omis dros bavSvebis qalaqebidan evakuirebis gamocdilebam, am bavSvebis ojaxeBTan daSorebis Sedegebma da maTi mindobiT aRzrdis pirobebma dRis wesrigSi daayena bavSvTa dacvis sakiTxi. Sedegad ki Seiqmna bavSvTa departamentebi (erT-erTi im samsaxurTagan, romelic Seerwya adgilobrivi xelisuflebis socialuri samsaxuris departamentebs 1970 wels da mogvianebiT, 2008 wels, maTi umravlesoba ganaTlebis samsaxurSi gadaitanes).

realurad, saxelmwifo keTildReoba (magaliTad, finansuri dax-mareba socialuri dazRvevis gziT) pirvelad germaniaSi SemoiRes XIX saukunis bolos. am bolo dros saxelmwifo keTildReoba yvelaze metad ganviTarda CrdiloeTis qveynebsi, rogoricaa dania da SvedeTi, iq momxmarebels maRali xarixsis universalur momsaxurebas awvdian. marTalia, saxelmwifo keTildReobis Seqmna da Senaxva nawilobrivi SeZlebuli saxelmwifos funqciaa, magram am saqmeSi politikuri idealebi da kulturuli faseulobebic TamaSobs rols. aq im faseulobebzea laparaki, romelic miznad isaxavs TanasworTa sazogadoebis Seqmnas, sadac sabadebeli Tanabrad nawildeba da sazogadoebis fenebs erTmaneTisgan ukiduresad gansxvavebuli Semosavali ar aqvT. amitomac, iseTma Zlierma qveyanam, rogoricaa aSS uari Tqva saxelmwifo keTildReobis Seqmnaze, radganac am saxelmwifos politikaSi ufro didi yuradReba eqceva pirovnul Zalisxmevas da arCevans, vidre socialur solidarobas.

saxelmwifo keTildReobis mniSvnelovani aspeqtia Tu rogori masStabiT xdeba momsaxurebis dafinanseba da mowodeba saxelmwifos centraluri an adgilobrivi stuqturabis mier (“adgilobrivi saxelmwifos~ mier did britaneTSi da `municipalitetis~ mier bevr sxva qveyanaSi). es aSkarad Cans did britaneTSi, sadac bevri socialuri muSaki axorcielebs individualur socialur momsaxurebas. magaliTad, XXI saukunis dasawyisSi axalkursdamTavrebuli socialuri muSakebis daaxloebiT 80 procenti saqmdeboda socialuri momsaxurebis departamentSi (laionsi da monioni, 2004). daniasa da SvedeTSi kidev ufro meti socialuri muSaki muSaobs municipalitetebSi.

rogorc ar unda iyos, 1980-ian da 1990-ian wlebsi saxelmwifo keTildReobas bevri mowinaaRmdege hyavda. mas iwunebdnen siZvis, masze damokidebulebis Camoyalibebis da Tavisufali arCevnis SezRudvis gamo. es kritika bevr qveyanaSi iyo Tavisufali sabazro ekonomikis mxardasaWerad gaCaRebuli moZraobis gamoZaxili, romelic, TavisTavad globalizaciis niSania. Sedegad, im qveynebis umravlesobaSi, sadac yvaoda saxelmwifo keTildReoba, is mTlianad ar dangreula, magram saxelmwifos roli uwindelTan SedarebiT Semcirda. amgvarad, Cven vxedavT, rom saxelmwifom (adgilobrivi saxelmwifo

291

struqturibic igulisxmeba), romelic yvela momsaxurebas uSualod axorcielebda, mTeli Zalisxmeva dagegmvaze, regulirebaze da samsaxurebis daqiravebaze gadaitana. axla uSualod momsaxurebis ganxorcielebaze kerZo da moxaliseTa seqtorebi ageben pasuxs. Sedegad miviReT `keTildReobis Sereuli modeli`, romelic axla ufro gavrclebulia did britaneTSi da bevr sxva qveyanaSi (ix. kari, 2008).

kerZo da moxaliseTa seqtorebis roli

kerZo da moxaliseTa seqtorebs aqvT rigi ganmasxvavebeli niSnebi. kerZo seqtori mogebazea orientirebuli, rac sakmaod sayuradReboa. xolo moxaliseTa seqtors zogjer ganmartaven rogorc `aramomgebians`. rogorc ar unda iyos, maT erTnairi maxasiaTeblebic aqvT; magaliTad, maT SeuZliaT momsaxurebis bevri nairsaxeobis miwodeba (momxmareblebs meti arCevanis saSualebas aZleven). es ki, SeiZleba iTqvas, ukeT pasuxobs cvalebad socialur saWiorebebs da momxmarebelTa moTxovnebs. garda amisa, sul ufro xSiria SemTxvevebi, roca am orive seqtors saxelmwifo minimalur standartebis uwesebs da qiraobs maT, raTa gadaabaros Tavisi saqme.

did britaneTSi zogadad kerZo seqtori SedarebiT pataraa, magram mniSvnelovan rols asrulebs sacxovrebel adgilze momsaxurebis mowodebis saqmeSi, gansakuTrebiT, xandazmulTa momsaxurebaSi. sapirispiro situaciaa aSS-Si, sadac kerZo saagentoebi axorcieleden mravalgvar `socialur momsaxurebas`. zogi maTgani qiraobs socialur muSakebs, xSirad konsultantebsa da uSualo praqtikis praqtikosebs. mniSvnelovani aspeqtia, rom kerZo seqtors uSualod momxmareblebi uxdian momsaxurebis safasurs, Tumca, zogierT qveyanaSi, magaliTad, germaniaSi safasuris

anazRaureba sadazRvevo sistemiTac SeiZleba. anazRaurebis sakiTxi zRudavs momsaxurebis xelmisawvdomobas da momxmarebelTagan gamoricxavs xelmokle adamiანებს. amis gamo SeiZleba Seiqmnas, realuri an warmosaxviTi, gansxvaveba kerZo seqtoris da saxelmwifo an moxaliseTa organizaciebis mier mowodebul momsaxurebis standartebis Soris.

rac Seexeba moxaliseTa seqtors, mas zogjer `mesame seqtors~ uwodeben da momsaxurebis momwodebel saagentoebis, tradiciulad, `saqvelmoqmedo organizaciebad~ moixseneben (britaneTSi moxaliseTa organizaciebis umravlesobas dRemde qvelmoqmedebis statusi aqvs.). Tumca, axla ufro xSirad maT arasamTavrobo organizaciebs (NGO) an, Tu isini saerTaSoriso doneze muSaoben, saerTaSoriso arasamTavrobo organizaciebs (INGO) uwodeben (magaliTad, oqsfami an saerTaSoriso aministia). did britaneTSi zogieri arasamTavrobo organizaciis istoria (magaliTad, NSPCC da bernardo'si) XIX saukuneSi iwyeba (roca saxelmwifos jer ar hqonda socialuri seqtori) da am organizaciebis ganyofilebebi, an maTi msgavsi organizaciebi avstraliasa da kanadaSi Seiqmna. ZiriTadad am organizaciebis roli did britaneTSi mokrZalebulia; 1990-iani wlebidan maT daekisraT meti saxelmwifoseuli pasuxismgebloba momsaxurebis miwodebaze da sul ufro meti socialuri muSakia iq dasaqmebuli. es cvlileba SeiZleba Sevasasot, rogorc gamoZaxili msolfios ekonomikuri da politikuri orientaciisa, romelzec Cven ukve visaubreT an evropasi gavrcelebuli `Zalauflebis decentralizaciis` ideisa. `Zalauflebis decentralizaciis~ principi gvTavazobs, rom gadawyvetilebis miReba da pasuxisgeba unda moxdes problemasTan yvelaze daaxloebul doneze. es ki niSnavs, rom saxelmwifo mxolod maSin unda Caerios, roca ojaxis an moxaliseTa seqtoris resursebi ver gawvdeba moTxovnilebebs.

es idea kaTolikuri eklesiis swavlebidan modis da man wlebis ganmavlobaSi mniSvnelovani roli Seasrula zogierTi evropuli qveynis socialuri sistemis CamoyalibebaSi, gansakuTrebiT safrangeTis (kanani da avtorebi, 1982).

amitom, moxaliseTa organizaciebis istoria da mniSvneloba metad gansxvavebulia zogierT sxva evropul qveynebsi. magaliTad, germaniaSi 1940-iani wlebis bolodan moyolebuli socialur momsaxurebas ZiriTadad moxaliseTa seqtori axorcieles. rogorc Cans, amas ori mizezi aqvs. lorenci (1994) aRniSnavs, rom es gamoiwvia (1930-iani wlebis nacisturi moZraobis gamocdilebis fonze) centraluri saxelmwifo struqturების გაZlierebis SiSma da meore msolfio omis periodSi socialuri samsaxurebis umarTebulod gamoyenebis magaliTma. imavdroulad, omis Semdgom wlebsi amerikam mniSvnelovani roli Seasrula evropis (germaniis CaTvliT) aRdgenis saqmeSi da imasac Seuwyo xeli, rom socialuri momsaxureba saxelmwifos ki ara, moxaliseTa seqtors ganexorcielebina. amgvარი midgoma agreTve Seesabameboda germanელი xალის კულტურულ ფაეulobებს (sadac tradiciulad, naxevari kaTolikea da naxevari protestanti), romelic upiratesobas aniWebs Zalauflebis decentralizaciis principis.

[...]

293

araformaluri seqtoris roli

es seqtori moicavs rigs realuri an potenciuri damxmareebisa da mZrunvelebisa, ZiriTadi an didi ojaxidan dawyebuli, megobrebiT da mezoblebiT damTavrebuli. am wres afarToveben uangaro da calaxad moxalise jgufebi, rogoricaa samezoblo asociaciebi da axalgazrdebis organizebuli jgufebi. rogorc wesi, socialuri muSakebi ar arian am seqtorSi `dasaqmebuli`. magram cxadia, mniSvnelovania, rom socialurma muSakma icodes ojaxis da Temis resursebis Sesaxeb da maTTan SeTanxmebulad imuSaos. es gansakuTrebiT sagulisxmoa im SemTxvevaSi, roca profesiuli intervenciis mTavari samiznea Temis ganviTareba da ara personaluri zrunva.

sul raRac erTi saukunis win ZiriTadi socialuri momsaxurebis miwodebis TvalsazrisiT, es iyo istoriulad mniSvnelovani seqtori yvela qveyanaSi. es tradicia dResac grZeldeba bevr naklebad ganviTarebul qveyanaSi. nawilobrivi es imiTaa gamowveuli, rom zogierT saxelmwifos (magaliTad, ukrainas) ar aqvs sazogadoebrivi keTildReobis didi samsaxurebis da arc arasamTavrobo organizaciebis dasafinansebeli fuli. es agreTve mniSvnelovania (did) ojaxze da/an ufro farTo Temze კულტურულ სედეulebebTan mimarTebiT. magaliTad, konfucianელთა სავადოებაSi (magaliTad, CineTSi) mTel rig problemebze (bavSvis saqcielze, fsiqikur janmrTelobze, col-qmrის ურTierTobaze) laparaki ojaxis gareT samarcxvinod iTvleba.

im qveynebsi, romelTac aqvT kargad ganviTarebulი socialuri samsaxurebi, zogierT eTnikur umciresobaSi SeiZleba arsebობდეს რwmena, rom umjobesia TiTon mixedon Taviani Temis wevrebs, vidre mimarTon umravlesobის `xelisuflebas~ an

profesionalebs. aseTi SemTxvevebi SeiZleba moxdes, roca romelime jgufi dasaxldeba axal adgilze; socialur samsaxurebTan urTierToba SeiZleba enobrivma barierma SezRudos da am xalxma daxmarebisTvis imas unda mimarTos, visac aqvs msgavsi gamocdileba da msgavsi kulturuli Sexedulebebi. es sakiTxebi msjelobis sagani gaxda, magaliTad, did britaneTsa da amerikaSi. laparakia imaze, Tu ramdenad arian mzad samsaxurebi gaiTvaliswinon konkretuli regionis eTnikuri saWiroebebi da rogor jobia socialuri muSakebis gawvrTna `kulturaTa kompetenciebSi`.

keTildReobis ekonomikis Sereul modelze gadasvlis saqmeSi didi mniSvneloba moipova ojaxis da Temis resursebis aRiarebam da iseTma Carevam, romelic gaajmjobesebs araformalur seqtors. erTi aseTi magaliTi aris 1990-iani wlebis bolos Sure Start-is dafuZneba did britaneTSi. es unda gamxdariyo safuZveli adgilobrivi Temebis saqmianobisTvis, raTa daxmarebodnen xelmokled mcxovrebs mSoblebs skolamdeli asakis bavSvebze zrunvaSi. Tumca, es SeiZleba gavigoT, rogorc sazogadoebis milionobiT mowpyvladi wevrisTvis prevenciis da zrunvis dafinansebis Sewyveta. magram meore mxriv, amiT SeiZleba moxerxdes pirovnebebs Tu Temebis gaZliereba da im Zlieri mxareebis dafaseba, romelic maT aqvT. aSkaraa, rom zrunvis Sereuli ekonomika unda gulisxmobdes araformalur seqtorsac; saamisod profesionalebma unda ganaviTaron Taviani unarebi da iswavlon jguftan da TemTan mxardamxar muSaoba. amgvar midgomas socialuri samuSaos kursebs britaneTze ufro metad evropis sxva qveynebsi aswavlian. **ojaxebis rolis da formis Secvla**

Cven zemoT visaubreT ojaxis mier Tavisi wevrebisTvis ZiriTadi momsaxurebis mowodebaze. [...] socialuri wesrigis am umciresi erTeulis universalurobis gaTvaliswinebiT, mniSvnelovania, rom iTqvas ojaxebis funqciisa da formis Sesaxeb. es yvelaferi droTa ganmavlobaSi icvleboda da agreTve gansxvavebebi iCens Tavs, roca maT saerTaSoriso gadasaxedidan vuyurebT. ufro sworia visaubroT `ojaxebze~ da ara `ojaxze`, radgan bevr sazogadoebaSi mniSvnelovnad Seicvala ojaxis forma.

Zvel sociologuri naSromebSi dasavluri sazogadoebis `ojaxis~ Sesaxeb ganasxvavebdnen ZiriTad ojaxis: mama, deda da 2-4 bavSvi da did ojaxis. es ukanaskneli xSirad Sedgeboda sami 296

Taobisgan da SeiZleba agreTve dauqorwinebeli biZebis, mamdebisa an biZaSvilebisagan. aseTi ojaxebsi kidev arsebobs zog naklebad ganviTarebul qveyanaSi da agreTve zogierT sakmaod SeZlebul saxelmwifosic, iseTSi, rogoric aris tailandi. aseTi didi ojaxebsi axerxebdnen gamklavebodnen ojaxis bevrnair praqtikul, socialur da emociur saWiroebas; isini awesebdnen SezRudvebs da SesaZleblobebs ojaxis calkeuli wevrebisTvis; koleqtiurad ki, didi ojaxebsi xels uwyobdnen stabiluri sazogadoebis Seqmnas, sadac adamianebsi Tavs daculad grZnobdnen.

axla dasavluri orientaciis qveynebsi am formis ojaxebsi ufro iS-viaTad SexvdebiT, vidre erTi saukunis win. Tumca, zogierTi eTnikuri umciresobebis sazogadoebaSi SeiZleba sxvadasxva Taobis warmomadgenlebsi erTWerqveS cxovrobdnen ekonomikuri garemoebis an sakuTari arCevnis gamo. imazec aris msjeloba, rom zogma

ojaxma SeinarCuna (an aRadgina) ojaxisi funqciis praqtikuli da emociuri urTierTdaxmarebis zogierTi aspeqti (magaliTad bavSvebze zrunvaSi monawileoben bebi-babuebsi an debi erTmaneTs enacvlebian), miuxedavad imisa, rom naklebsavaraudoa, es adamianebsi erTWerqveS cxovrobdnen. isic SesaZlebelia, rom axla uwindelze ufro meti ojaxisi cxovrebs Tavistan da uSualod zrunavs Tavis wevrze, romelic moxucebulia an fizikuri Tu gonebrivi unarebsi aqvs SezRuduli. es gamowveulia „saTemo mzyrunvelobaze“ gadasvliT. [...]

roca vlaparakobT bavSvebsi an mowpyvladi zrdasruli naTesavebsi movlaze, unda gaviTvaliswinoT, rom ZiriTadad (yovelTvis ara) i gulisxmoba, rom qalebsi zrunaven Taviant naTesavebze, ufro xSirad dedebi, debi an qaliSvilebsi. es mniSvnelovania imis gaTvaliswinebiT, rom sagrZnoblad Seicvala qalis roli da movaleobebi. tradiciulad (da bevr sazogadoebaSi axlac ase), qali asrulebda saSinao samuSaos da martoxela qalebic ki, amis gamo SezRuduli iyvnen, roca saqme maT ganaTlebas da samsaxurs exeboda. es faqtori socialuri samuSaos saTaveebTanac ki ganmsazRvrelis iyo. Tumca, meore msofliomis dros did britaneTSi da bevr sxva qveyanaSi qalebsi Seadgendnen mSromelta did nawils. mas Semdeg, rac SedarebiT cota xniT isini Taviant saSinao movaleobebis daubrundnen, 1960-ian wlebsi daiwyo qalebis gaTavisufleba aSS-Si, did britaneTSi da sxvaganac.

am moZraobas hqonda rigi aspeqtebsi da Sedegebisa. maT Soris iyo, Tavad qalebis damokidebulebsi Secvla da Tanasworad mopyrobis moTxovna. es cvlilebebsi xelSesaxebis iyo ganaTlebsi da dasaqmebsi sferoSi. mogvianebsi am movlenebma bevr sazogadoebaSi sakanonmdelobis cvlilebebsi gamoiwvia. am socialuri moZraobis paralelurad xdeboda samecniero/samedicino winsvla. albaT, am dargSi yvelaze mniSvnelovani iyo Casaxvis sawinaaRmdago abebis gamogoneba, romelmac bevr qals pirvelad misca saimedო saSualeba gaekontrollebina Tavisi reproduqciuli funqcia (albaT, swored aman, uneburad gamoiwvia Sobadobis kleba bevr ganviTarebul qveyanaSi, rac ukve aRvniSneT am TavSi).

sul ufro meti qali Sevida an darCa Sromis bazarze. aqetken moZraoba nawilobrivi 297

ganpirobebuli iyo aucileblobiT, radgan izrdeboda cxovrebsi standartebis da Rirebuleba. es aranakleb Seexo SvedeTsa da fineTs, sadac keTildReobis miwodebsi maRali xarixsi maRal gadasaxadebsi moitxovs. am qveynebsi SedarebiT xangrZlivia mSoblebsi Svebulebebsi (es exeba orive mSobels, mamasac aZleven Svebulebas da dedasac). garda amisa, aq aris maRali xarixsis sabavSvo baRebsi da gaxangrZlivebuli skolebsi bavSvebsiTvis.

sxvagan, yofili sabWoTa kavSiris qveynebsi orive sqesis adamianebsiTvis Tanabar SesaZleblobebis didi xnis win uWerdnen mxars (dasaqmebasTan dakavSirebiT mainc) da sajaro sabavSvo baRebsi skolamdelTaTvis norma iyo. es situacia Zireulad Seicvala 1989 wels sabWoTa kavSiris daSlis Semdeg. bevrisi ojaxisi siRaribeSi Cavarda, radgan samuSao adgilebsi tradiciul mrewvelobaSi aRar iyo da sajaro samsaxurebsi (sabavSvo baRebsi) daixura. baRebsi

daxurvis mizezi iyo is, rom axalSeqmnili mTavrobebi (magaliTad litvis) miiwevden privatizaciisken, raTa SeerTebodnen msoflios kapitalistur ekonomikას.

ojaxis formis cvlilebas kidev qalTa emansipaciam Seuwyo xeli da mogvianebiT im uflebebma, romelic gei mamakacebma da lesboselma qalebma moiTxoves; Sedegad ki, momravlda ojaxebi martoxela mSobliT, (sadic, Cveulebriv, qalia ufrosi) an ojaxebi, sadac orive mSobeli qalia (ufro iSviaTaTad mamakaci). es orive cvlileba problemurad aRiqmeboda. politikis damgegmaebi wuxden imaze, Tu rogor SeZlebs martoxela mSobeli ojaxis gaZRolas? xolo sazogadoebis jgufebi (zogjer religiuri) miiCnevden, rom yvela gadaxvea tradiciuli ojaxidan (roca bavSvs hyavs deda da sapirispiro sqesis mama) aris amoraluri an ubralod `cudi bavSvebisTvis`. ra Tqma unda, arsebobs bevri argumenti yvelanairi poziciis mxardasaWerad. magram faqtia, rom dResdReobiT dasavleTis sazogadoebების umravlesobisTvis misaRebi aRmoCnda bevri iseTi ojaxi, romelic ar emTxveva idealuri mcire ojaxis models, romelic normad iyo miCneuli britaneTsa da amerikaSi wina TaobaSi.

es cvlilebebi aisaxa socialuri samsaxurebis organizebaSi da Tavad socialuri muSakebis roSi. pirvel rigSi, is rom qalisgan moelodnen ufro mets mowylvlad naTesavebze uSualod zrunvis saqmeSi Seicvala. bevr qveyanaSi, germaniisa da safrangeTis CaTvliT, sul ufro cota qals SeuZlia (an surs) vinmes movla. meore mxriv, adre socialur muSakebs uwevdaT mcire

298

ojaxSi col-qmrის urTierTobis an bavSvis aRzdis problemebze muSaoba. axla ki, maT ufro xSirad uxdebaT im qalebis daxmareba, romlebic toveben moZalade partnors an cdiloben marto gaumklavden ojaxs.

garda amisa, imata dangreuli ojaxebis raodenobam. sakmaod bevri xalxi fiqrobs, rom (Tu xelmeored ar iqorwinebs) stabiluri urTierToba eqneba partnორTan. Sedegad, bevr bavSvs uwevs cxovreba `xelaxla Seqmnil ojaxebSi`. aseT ojaxebSi urTierToba nacval mSoblebTan (an naxevar da-ZmasTan) SeiZleba problemური an saზიანო იყოს bavSvisTvis. am cvlilebebma socialur muSakebs Svild ayvanis da mindobiT aRzdis dargSic axali sirTuleebi Seuqmna. sxvadasxva sazogadoebaSi socialuri muSakebi kamaToben imaze, sworia Tu ara bavSvis ganTavseba aRsazrdelad martoxela mSobelTan an ojaxSi, sadac identuri sqesis mSoblebi arian. amgvარი ojaxi ver akmayofilebs tradiciul warmodgenas Semcvleli ojaxis Sesaxeb, sadac bavSvi SeiZleba aRsazrdelad ganTavsdes.

magram, rogorc msofliSi mamakacis da mamakacurobis Sesaxeb gamocemulma wignma gviCvena (pisi da prineli, 2001), qalTa emansipacia globaluri fenomeni ar aris. am wignis calkeul TavebSi ZiriTadad moyvanilia magaliTebi afrikuli, aziuri da samxreT amerიკული sazogadoebების cxovrebidan, sadac mepatronuli damokidebuleba da qceva isev arsebobs da zRudavs qalis SesaZleblobეbs. zogjer ki, es seriozul gavlenas axdens ojaxebis ekonomikur mdgomareobaze da genderul balanszec ki. rogorc zemoT aRvniSneT, CineTSi erTi bavSvis politikam, roca biWebi urCevniaT, Sedegad mogvca mTeli soflebi, sadac ocidan ocdaaT wlamde axalgazrda mamakacebs aranairi Sansi ar aqvT colis povnisa. xSiria bavSvebSi simsuqne da egoisturi qceva, radgan `erTaderT Svils~ anebivreben. gogonebi ki,

mzrunvelobamoklebulTa TavSesafrebSi cxovroben an aSvileben (araproporცილი raodenობი)T) sazRvargareTac ki.

gansxvavebuli damokidebuleba ojaxis mimarT, mamის ავტორიტეტი და დედი როლი ზოგჯერ problemურია, როცა tradiciული საზოგადოების warmომადგენლები eTნიკურ umციresობად დასაველესი დასაქლებიან. დიდი ბრიტანეთის მსგავსი qვეყნებში ახალგაზრდა კაცს და კაცის Soris მოსალოდნელი `Tავისუფალი და ადვლი~ urTierTobის დამყარება SeiZლება დაუპირისპირდეს (magaliTad, pakistანური ან somალური) ojaxის ნორმებს. Sedegad ki vRebulობT ubედურ პიროვნეებს, ojaxურ კონფლიქტებს, Sercxვენილ და Rirsebadakargul ojaxებს. droTa განმავლობაში ამის გამო SeiZლება ახალგაზრდა Tავის სამსობლოში დააბრუნონ `naZaladeვი qorwineბისTvis~ ან ზოგჯერ e.w. `Rirseბის მკვლელობის~ msxვერpladac ki. aseTi მოვლენები socialურ მუშაებს სირთულეების პირისპირ აყენებენ, მაT unda esmodeT დინამიკა და პატივი unda scen ojaxის ნორმებს, romelic ase gansxvavdeba მაTi საკუთარი ojaxის ნორმებისგან. magram ამ ყველაფერTan erTად, მაT unda moaxerxon დაიკვან პირადი უფლებები ახალგაზრდისა, რომელსაც SeiZლება გარეSe (არა ojaxის weვის მირ) დაცვა sWirdeba. ამ საკმეში აგრეTვე საWიროა, sando urTierTobის დამყარება Temის Sesabამის ლიდერTan, რომელმაც SeiZლება კულტურული მედიატორის როლი იკისროს. es ყველაფერი გვაფიქრებინებს, რომ socialურ მუშაებს sWirdeba სხვადსხვა კულტურულ და ზოგჯერ სხვადსხვა eTნიკურ გარემოში მუშაობის უნარიც. ამიტომაც, ამ Tავში Cვენ ყურადRebas გავამახვილებT ენობრივ ბარიერზე და Tarjიმნის მეშვეობით

299

muSaobის უნარზე.

ბოლო ორი qვეTავიდან გამოტანილი დავკვნი აქვია:

- განვითარებულ qვეყნებში კი (როგორცაა გერმანია და დანია) საკმაოდ gansxvavebulია სახელმწიფოს როლი და მოქალაქეთა სეკტორი;
- დიდ ბრიტანეთთან Sedareბით, aSS-ში გაცლებით მეტი socialური მუშაკი არის `TviTდასაყმებული~ ან მუშაობს კერძო organizაციებში. imavdroulad, არის საერთაშორისო tendencia, რომ socialური მომსახურება განაქორციელონ კერძო organizაციებმა, რომელთაგან ზოგი საერთაშორისო/mრავალეროვნული კორპორაციაა;
- არაformალური mzrunveloba არის ნორმა msoflios bevr სამხრეთულ qვეყანაში და ამ ბოლო დრომდე მეტად მნიშვნელოვანი იყო საბერ- ZნეTსა და espaneTSი;
- Crდილობის qვეყნებში ახლა უფრო ბევრი სახის ojaxი არეობს. კალმა კი, რომლის როლიც Seicvala და რომელიც მუშაობს, SeiZლება ვერარ იზრუნოს bavSveბზე ან mowylvlad zrdasრულ naTesaveბზე.

Tarjimis daxmarebiT muSaoba

am TavSi ZiriTadad visaubreT rigi sakiTxebis saerTaSoriso perspeqtivaze, rogoricaa demografia, socialuri samsaxurebis organizebis sxvadasxva gzebi, sxvadasxva ideebi `ojaxis~ Sesaxeb. migraciis Tema yovel SemTxvevaSi iCenda TavS. migraciis axlandeli modeli yvela socialuri muSakisgan moiTxovs sxvadasxva kulturebTan muSaobis unars. Cven gvgonia, rom zogierT socialur muSaks mouwevs muSaoba `transnacionalur~ garemoSi; radgan didi ojaxebs sxvadasxva kulturul garemoSi saxldebian an magaliTad, uSvilo ojaxebs Svilobils sazRvargareT eZeben.

[...] erovnul umciresobebTan muSaobis an sxva qveyanaSi socialur saqmianobaSi monawileobis erT-erTi aspeqtia gamoimuSao Tarjimis daxmarebiT muSaobis unari. sandersi (2003) fiqrobs, rom . . . lingvisturi umciresobebi iCagrebian, im mzunvelobis pirobebTan da donesTan mimarTebiT, romelsac Rebuloben (gv. 74). man da sxvebmace aSkarad dagvanaxes, rom bavSvebis an (imave sazogadoebidan) sxva beneficiarebis gamoyeneba Tarjimnebad ar unda iyos rekomendirebuli. maTi gamoyeneba

300

aramarTebulia da wamoWris gagebis, konfidencialurobis, interesTa konfliktis da Zalauflebis dinamikis sakiTxebs. amitom, am saqmisTvis, roca ki SesaZlebelia, unda mivmarToT saTanadod gawvrTnil Temis an sajaro samsaxuris Tarjimans. es adamiani unda icnobdes socialur samuSaos, kargad unda esmodes Tavisi roli da mocemuli kulturuli situacia. Tarjimis daxmarebiT muSaobisas, mas unda avuxsnaT ras moveliT misgan da unda vecadoT damyardes samuSao urTierToba rogorc or professionals Soris, aseve beneficiarTan. am SemTxvevaSi, Cveulebriv ormxrivi urTierToba, sammxrivad gardaiqmneba.

sandersi gvTavazobs zogierT praqtikul xerxs, romelsac SeiZleba mivmarToT, roca intervius Tarjimis daxmarebiT vatarebT. is gvafrTxilebs, rom saWiroa, saqmisTvis saTanado momzadeba, sammxrivi msjeloba yvelas rols da molodinis Sesaxeb. SemoTavazebuli nabijebi aseTia:

- ganvmartoT intervius mizani;
- gavaormagoT Cveulebrivi intervius dro;
- mivutiToT ramden xans gastans Sexveda;
- vuzrunveloT, rom beneficiari da Tarjimani erTsa da imave enaze an dialeqtze laparakobden. (magaliTad, arabuli meeqvse yvelaze gavrclebuli enaa msfloSi, magram axlo aRmosavleTis sxvadasxva qveyanaSi sxvadasxvanair arabulze laparakoben. indoeTSi bevri sxvadasxva enaa gavrclebuli, amitom, mxolod imis codna, rom viRac `indoelia~, sakmarisi ar aris);
- Tu SesaZlebelia, Tarjimis sqesi davamTxviorT beneficiaris sqess;
- Tu asakobrivi sxvaoba didia, vifiqroT imaze, ra SeiZleba aman gamoiwvros;

- gaviTvaliswinoT savaraudo politikuri, kulturuli an religiuri sxvaobebi, maSinac ki, Tu xalxi erTsa da imave enaze laparakobs;
- gaviTvaliswinoT mosalodneli interesTa konflikti;
- frTxilad viyot, rom Tarjimanma an momsaxurebis momxmarebelma ar gaakeTos araswori daskvnebi.

bevri am `nabijTagan~ Cveni safiqralia, roca gansxvavebul kulturul garemoSi gviwevs muSaoba, imisda miuxedavad, aris Tu ara enobrivi barieri. magram ufro problemuria, roca ori adamiani mesames meSveobiT elapakeba erTmaneTs. am process sakmaod gamocdili socialuri muSakebic amaforiaqeblad da damqancvelad miiCneven. Tumca, interviumde socialur muSaks da Tarjimans Tu eqnebaT dalapakebis

301

dro da intervius Semdegac daazusteben sakiTxebs, es orive mxares miscems saSualebas kargad Seasrulos Tavisi roli. es beneficiarsac karg samsaxurs gauwevs (amave sakiTxze msjeloben traibi da raveli, 2002). da bolos, lukokma da sxvebma (2006) aRmoaCines, rom jer ar arsebobs empiriuli gamokvleva imis Sesaxeb, Tu rogor unda elaparakos socialuri muSaki bavSvebs Tarjimis daxmarebiT, ise, rom sasurvel Sedegs miaRwios (gv. 29). magram zogjer bavSvebTan, iseve rogorc zrdasrulebTan muSaobisas unda mivmarToT Tarjimans da zogi im nabijTagan, romelic zemoT SemogTavazeT aqac gamogadgebTa.

gamoyenebuli literatura

- Albert, R. (1983). Social Work Advocacy in the Regulatory Process. *Social Casework*, 64, 473-479.
- Altman, D.G. (1994). Public Health Advocacy: Creating Community Change to Improve Health. *Arlt, I. (1933). Charity Organization Quarterly: A Journal of Case-Work and Social Effort*, II, 3-23.
- Palo Alto, CA:Stanford Center for Research in Disease Prevention.
- Bryer, D., & Magrath, J. (1999). New Dimensions of Global Advocacy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28 (4th Supp.), 168-177.
- Davis, K.E. (1993, March/April) The Need for Social Workers to Advocate. *Virginia NASW Newsletter*, 4.
- Ewijk, H. (2010). *European Social Policy and Social Work: Citizenship-based Social Work*. Routledge
- Freddolino, P.P. (1990). Mental Health Rights Protection and Advocacy. *Research in Community and Mental Health*, 6, 379-407.
- Freire, P. (1990). A Critical Understanding of Social Work (M. Moch, Trans.). *Journal of Progressive Human Services*, 1, 3-9.
- Grosser, C.F. (1965). Community Development Programs Serving the Urban Poor. *Social Work*, 7, 15-21.
- Healy, L.M. (2008). *International Social Work: Professional Action in an Interdependent World*. Oxford University Press.

Hugman, R., (2010). Understanding International Social Work: Critical Analysis. Palgrave Macmillan

IFSW (2004). Ethics in Social Work, statement of Principles. Available at: <http://www.ifsw.org/en/p38000324.htm>

Jaffe, E.D. (1978). On Problems of Loyalty: Who Owns Social Work? International Social Work, 21, 38-42.

Litzelfelner, P., & Petr, C.G. (1997). Case Advocacy and Child Welfare. Social Work, 42, 392-402.

302 303 Maiss, M., & Panticek, P. (2009). Theory with Passion: Ilse Arlt and Current Questions in Social Work, 45-60.

McCormick, M.J. (1970). Social Advocacy: A new Dimension in Social Work. Social Casework, 51(1), 3-11.

mindaze, i., (2009). fsiqolingvistika. arete

Patti, R.J. (1974). Limitations and Prospects of Internal Advocacy. Social Casework, 55, 537-545.

Pearlman, M.H., & Edwards, M.G. (1982). Enabling in the Eighties: The Client Advocacy Group. Social Casework, 63(9), 532-539.

socialuri samuSaos situaciurma analizi (2011). saqarTvelos sazogadoebis dialogis gaumjobeseba socialuri samuSaos politikis gansaviTareblad.

Ria sazogadoeba saqarTvelo.

SatberaSvili, n., (2007). saleqcio kursi saerTaSoriso socialuri keTildReoba.

socialuri muSakis roli socialur advokatobaSi.

SatberaSvili, n., (2008). saleqcio kursi saerTaSoriso socialuri keTildReoba. socialuri dacva sakanonmdablo doneze.

SatberaSvili, n., (2010). saleqcio kursi socialuri keTildReobis politika. saWiroebis Teoria.

SatberaSvili, n., (2011). socialuri advokatoba, satreningo masala socialuri muSakebisaTvis

saerTaSoriso perspeqtiva socialur muSakTa praqtikaSi

SatberaSvili, n., (2011). saleqcio kursi saerTaSoriso socialuri samuSaoSi.

saerTaSoriso perspeqtiva socialur muSakTa praqtikaSi

Schneider, R.L., Lester, L., (2001). Social Work Advocacy. Webcom, limited

Sherman, W.R., & Wenocur, S. (1983). Empowering Public Welfare Workers Through Mutual Support. Social Work, 28 (5), 375-379.

Soydan, H. (1999) The History of Ideas in Social Work. Venture Press

Staub-Bernasconi, S. (2009). Theories and Methods of Social Work Exploring Different Perspective. Faculty of Social Work, University of Ljubljana. Birografica BORI d.o.o.

Lawrence, S., Lyons, K., Simpson, G., Huegler, N., (2009). Introducing International Social Work. Learning Matters Ltd.

Lourie, N.V. (1975). The Many Faces of Advocacy. In I.N. Berlin (Ed.), Advocacy for Child Mental Illness. New York: Brunner/Mazel.

Lyons, K., Manion, K., Carlsen, M., (2006). International Perspectives on Social Work: Global Conditions and Local Practice. Towards a New Equality: Social Division in a Global Context, pp. 40 – 60. Palgrave Macmillan

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სადოქტორო პროგრამა სოციალურ მუშაობაში

ცხოვრების ხარისხი, როგორც ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის შეფასების მეთოდი

ავტორი - ნათელა ფარცხალაძე

სადოქტორო ნაშრომი

თბილისი, 2020

თავი 3. ინსტიტუციონალიზების უარყოფითი შედეგები

ინსტიტუციონალიზების გავლენა ინდივიდზე

1990-იან წლებამდე, სოციალისტური ბლოკის ქვეყნებში არასაკმარისი ყურადღება ეთმობოდა მტკიცებულებებს ინსტიტუციონალიზების უარყოფით გავლენის შესახებ ბავშვის ფსიქოლოგიურ და ემოციურ მდგომარეობაზე. თუმცა, აშშ-ში, გაერთიანებულ სამეფოსა და სხვა განვითარებულ ქვეყნებში დაგროვილი ასეთი მონაცემები 90-იან წლებში გამდიდრდა აღმოსავლეთ ევროპაში დიდი ზომის ბავშვთა სახლებში აღზრდილი ბავშვების შესწავლის გზით მიღებული მტკიცებულებებზე დაფუძნებული მონაცემებით (OHCHR, 2011). ამ ეტაპზე ინსტიტუციების საზიანო გავლენის დამტკიცება უკვე შესაძლებელი გახდა ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ფიზიკური განვითარების, ცენტრალური ნერვული სისტემის განვითარების სირთულეების, მათი ქცევის პრობლემების, დასაქმების შეზღუდული პერსპექტივების და სხვა მტკიცებულებების დოკუმენტირებით.

განსაკუთრებით საგულისხმოა უკანასკნელ ათწლეულებში რუმინეთიდან გაშვილებული ბავშვთა სახლების აღსაზრდელების კვლევები. ბავშვებზე დაკვირვება გაგრძელდა ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში და კვლევებმა დაადასტურა ინსტიტუციონალიზების გრძელვადიანი მრავალწლიანი უარყოფითი გავლენა ბავშვებზე. მაგალითად, ბუქარესტის ადრეული ჩარევის პროექტის გრძელვადიანმა კვლევამ აჩვენა, რომ ბავშვებს, რომლებმაც მცირე ასაკში ინსტიტუციებიდან გადაინაცვლეს მიმღებ ოჯახებში, საგრძნობლად გაუმჯობესდათ კოგნიტური და ემოციური განვითარების არაერთი მაჩვენებელი. მათი განვითარება საგრძნობლად წინ უსწრებდა იმ ბავშვების მახასიათებლებს, რომლებიც დარჩნენ ინსტიტუციურ ზრუნვაში (Bilson, 2009). ინსტიტუციებში დარჩენილ და მიმღებ ოჯახებში გადაყვანილ ბავშვებს შორის ეს სხვაობა განსაკუთრებით საგრძნობი იყო ადრეულ ასაკში დეინსტიტუციონალიზების შემთხვევაში.

ამავე ჯგუფის ბავშვებზე ჩატარებული სხვა კვლევებით დადგინდა, რომ 16 წლის ასაკისთვის ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების 35-50%-ს აღენიშნებოდა უძილობა, გაღიზიანებადობა, უყურადღებობა, თანატოლებთან და უფროსებთან ურთიერთობების სირთულეები (O'Connor et al. 2000).

ინსტიტუციონალიზება განსაკუთრებით საზიანოა 0-დან 3 წლამდე ასაკის ბავშვებისთვის, ვინაიდან ეს არის ბავშვის განვითარებისთვის ყველა მნიშვნელოვანი და მგრძნობიარე ეტაპი. რუმინეთში ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ამ და სხვა კვლევებით ასევე დადგინდა, რომ ინსტიტუციებიდან გაშვილების შემდეგ ბავშვების პროგრესი უფრო კეთილსაიმედო იყო ბავშვის ადრეულ ასაკში, განსაკუთრებით კი ექვს თვემდე ასაკში გაშვილების შემთხვევაში. თუმცა, ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ინსტიტუციონალიზების ისტორიის არმქონე გაშვილებულ ბავშვებთან შედარებით, მათ მაინც უფრო ხშირად უვლინდებოდათ ქცევისა და განვითარების ჩამორჩენის პრობლემები (Bilson, 2009).

განვითარებულ ქვეყნებში ჩატარებულმა კვლევებმა ასევე დაადგინდა, რომ ერთ წლამდე ასაკის ბავშვების ექვს თვეზე ხანგრძლივად ინსტიტუციონალიზების შემთხვევაში მზრუნველ ოჯახში ბავშვის განთავსების შემდეგ დინამიკა ნაკლებად დადებითი იყო ვიდრე უფრო მცირე ვადით ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების შემთხვევაში (Rutter et al., 2007; O'Connor et al. 2000). ინსტიტუციური გამოცდილების მქონე და არმქონე ბავშვების გაშვილების შედარებისას სხვა კვლევებით ასევე დგინდება, რომ პირველ ჯგუფს საგრძნობლად უფრო მაღალი აქვს ახალგაზრდობაში სოციალური პრობლემების რისკი (Hodges and Tizard, 1989).

მრავალრიცხოვანი მტკიცებულებები ასევე მიუთითებს, რომ ჩვილ ასაკში ინსტიტუციონალიზებული ბავშვებისთვის ხშირად დამახასიათებელია ისეთი ნიშნები, როგორიცაა, მცირე წონა და თავის გარშემოწერილობა, გონებრივი და ფიზიკური განვითარების შეფერხება, მხედველობის და სმენის პრობლემები, სუსტი იმუნური სისტემა, რაც გამოწვეულია არასათანადო კვებითა და გარემო პირობებით, სტიმულაციის ნაკლებობით და ა.შ. (Mulheir et al., 2007; Smyke et al., 2007): მცირე ასაკში ინსტიტუციონალიზების

განსაკუთრებით მძიმე გავლენის გამო, ბოლო ათწლეულში არაერთ ქვეყანაში სრულად აიკრძალა 3 წლამდე ბავშვების ინსტიტუციურ ზრუნვაში განთავსება.

აღმოსავლეთ ევროპის და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში ჩარატებული კვლევებით ასევე დადგენილია, რომ განსხვავებით ოჯახურ გარემოში აღზრდილი ბავშვებისგან, ინსტიტუციონალიზებულ ბავშვებს ოთხი წლის ასაკისთვის უჭირთ ჯდომა, დგომა, სიარული და მეტყველება (Nelson et al., 2011). ისინი ასევე ხასიათდებიან სიცოცხლის დაბალი ხანგრძლივობით, ხშირად აქვთ აუტისტური ქცევა, სხვებზე მეტად საჭიროებენ მეტყველების თერაპიასა და ფსიქიკური ჯანდაცვის მომსახურებებს (Bilson, 2009).

ინსტიტუციების უარყოფითი გავლენა დგინდება ნერვული სისტემის ინსტრუმენტული კვლევითაც. 38 და მეტი თვის მანძილზე ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ტომოგრაფიულმა კვლევამ (PET) აჩვენა, რომ მათი ტვინის პრეფრონტალური ქერქის ზოგიერთ უბანში და შუბლის წილებში საგრძნობლად იყო დაქვეითებული მეტაბოლოზმი. ეს კი განაპირობებს ბავშვის კოგნიტური განვითარების შეფერხებას, იმპულსურობას, ყურადღების დეფიციტს და სოციალური ფუნქციონირების სირთულეებს (Nelson et al., 2011). ასევე ცნობილია, რომ ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების თავის გარშემოწერილობა და ტვინის მოცულობა უფრო პატარაა, ვიდრე ამ ასაკის ოჯახურ გარემოში მცხოვრები ბავშვებისა (Rutter, 1996). ძირითადი მზრუნველის არარსებობის და სტიმულაციის ნაკლებობისა გამო შეფერხებულია თავის ტვინის ნერვული გზების განვითარება (Schoore, 2001).

ინსტიტუციური ზრუნვის გავლენა კიდევ უფრო მწვავედება იქ ინდივიდუალური მიდგომების ნაკლებობის გამო. რეგიონის ექვსი ქვეყნის მონაცემები აჩვენებს, რომ მომვლელების უმრავლესობა არ ფლობს ინფორმაციას ბავშვის დაწესებულებაში მოხვედრის მიზეზების, მისი ოჯახური მდგომარეობის და გაწერის შესაძლებლობების შესახებ. ინსტიტუციაში საშუალო დაყოვნების 5-10 წლიანი ვადის მიუხედავად, მომვლელებმა ცუდად იცოდნენ ბავშვების ჯანმრთელობის მდგომარეობის და ინდივიდუალური

საჭიროებების შესახებ (EveryChild, 2011a). ინსტიტუციებში ზრუნვის აღნიშნული მახასიათებლები მოზრდილ ასაკში ხდება ბავშვების დაბალი თვითშეფასების და თვითრწმენის მიზეზი.

ინსტიტუციონალიზების უარყოფითი გავლენა მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბებაზე განხილულია მომდევნო ქვეთავში.

ძალადობა ინსტიტუციებში

გაეროს გლობალურმა კვლევამ ძალადობის საკითხებზე დაადგინა ინსტიტუციებში ბავშვებზე ძალადობის მაღალი სიხშირე. კერძოდ, ძალადობა ინსტიტუციებში ექვსჯერ აღემატება ძალადობას მიმღებ ოჯახებში. ინსტიტუციებში მცხოვრები ბავშვები ოთხჯერ უფრო ხშირად ხდებიან სქესობრივი ძალადობის მსხვერპლნი, ვიდრე ოჯახურ გარემოში მცხოვრებნი (UN, 2006). შშმ ბავშვები ინსტიტუციებში ძალადობრივი მოპყრობის და უგულვებელყოფის კიდევ უფრო დიდი რისკის ქვეშ არიან. 1990-2000 წლებში რეგიონში დოკუმენტირებული იყო ინსტიტუციებში ბავშვებზე ძალადობის, მათ შორის წამებასთან და არაადამიანურ მოპყრობასთან გათანაბრებული არაერთი შემთხვევა (OHCHR, 2011).

ინსტიტუციურ გარემოში ძალადობა, არ უკავშირდება მხოლოდ არაადექვატურ ფიზიკურ გარემოს, კვებას და მოვლას, რაც რეგიონის არაერთი ინსტიტუციის დამახასიათებელი ნიშანია. ხაზგასმას საჭიროებს ის ფაქტი, რომ ინსტიტუციებში ინვესტირება და პირობების გაუმჯობესება ვერ უზრუნველყოფს არაძალადობრივ გარემოს. ემოციური დეპრივაცია, უგულვებელყოფა და სხვა სირთულეები, ინსტიტუციური ზრუნვის მუდმივ თანმდევ ფაქტორებს წარმოადგენს, როგორც განვითარებულ, ასევე განვითარებად ქვეყნებში (OHCHR, 2011). ეს დასტურდება ჯონსონის მიერ ჩატარებული ლიტერატურის მიმოხილვით, რომელიც აჩვენებს რომ ინსტიტუციურ დაწესებულებაში აღინიშნება მიჯაჭვულობის დეფიციტი (გაანალიზებული 12 კვლევიდან 11 კვლევა);

სოციალური და ქცევის პრობლემების არსებობა (17-დან 16 კვლევა); კოგნიტური განვითარების შეფერხება (13-დან 12 კვლევა) (Johnson et al., 2006).

ინსტიტუციონალიზების გავლენა საზოგადოებაზე

ინსტიტუციური ზრუნვის გავლენა არ შემოიფარგლება ინდივიდების ჯანმრთელობასა და ფსიქოსოციალურ განვითარებაზე უარყოფითი ეფექტით (Browne, 2009). ინსტიტუციონალიზებას ნეგატიურად გავლენა აქვს თემისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე და ფინანსურ მდგომარეობაზე. პრობლემას წარმოადგენს „დაკარგული თაობების“ თემში სრულფასოვანი ინტეგრაცია, სამსახურებრივ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი ჩართვა.

კვლევები აჩვენებს, რომ ინსტიტუციური გამოცდილების მქონე ახალგაზრდებს შორის ადგილი აქვს ანტისოციალური ქცევის, ნივთიერებებზე დამოკიდებულების და კანონსაწინააღმდეგო ქმედების გაზრდილ რისკებს. მაგალითად რუსეთში ჩატარებული კვლევა აჩვენებს, რომ იქ ინსტიტუციების დატოვების შემდეგ სამიდან ერთი ბავშვი ხდება უსახლკარო; ხუთიდან ერთი იმყოფება კონფლიქტში კანონთან; ათიდან ერთის სიცოცხლე კი, თვითმკვლელობით მთავრდება (Tobis, 2000).

სოციალური ქსელის უქონლობა, თანამდევი სტიგმატიზაცია, სოციალური და ემოციური განვითარების შეფერხება ხელს უშლის ინსტიტუციაში აღზრდილ ახალგაზრდებს საკუთარი თავის რეალიზებაში. მათ ხშირად არ აქვს სათანადო განათლება და არ არიან ინფორმირებულნი საკუთარი უფლებების შესახებ, რაც განაპირობებს უმუშევრობის მაღალ დონეს ან შრომითი ექსპლუატაციის გაზრდილ რისკს (Curry, 1991).

შესაბამისად, ინსტიტუციონალიზება ბავშვების მიერ დაწესებულებების დატოვების შემდეგაც კი ძვირი უჯდება საზოგადოებას ახალგზრდების უმუშევრობის, სოციალური დახმარებაზე დამოკიდებულების, პენიტენციურ სისტემაში ყოფნის და ზოგადად, საზოგადოებრივი დოვლათის შექმნის არასაკმარისი შესაძლებლობების გამო.

რაც შეეხება ინსტიტუციონალიზების პირდაპირ დანახარჯებს, მოლდოვაში, რუმინეთში, რუსეთში და უკრაინაში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა ექვსჯერ უფრო ძვირია ვიდრე ოჯახების დახმარება; სამჯერ უფრო ძვირია ვიდრე მინდობით აღზრდა და ორჯერ უფრო ძვირია, ვიდრე მცირე ზომის საოჯახო სახლების მომსახურება (Carter, 2005). 13 ქვეყანაში შეფასებული ხარჯები კი აჩვენებს, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა ორჯერ უფრო ძვირია მცირე ასაკის შშმ ბავშვების მინდობით აღზრდასთან შედარებით (Browne et al., 2005). აშშ-ში ჩატარებული კვლევები კი მიუთითებს, რომ ინსტიტუციური ზრუნვა ოჯახურ ზრუნვასთან შედარებით სამ-ხუთჯერ უფრო ძვირი ჯდება (Casey Foundation, 2010).

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სადოქტორო პროგრამა სოციალურ მუშაობაში

ცხოვრების ხარისხი, როგორც ბავშვთა კეთილდღეობის
სისტემის

რეფორმის შეფასების მეთოდი

ავტორი - ნათელა ფარცხალაძე

სადოქტორო ნაშრომი

თბილისი, 2020

თავი 2. ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმა

საქართველოში

დემოგრაფიული მონაცემები

საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით, 2003-2018 წლებში ქვეყნის მოსახლეობა 3.8 მილიონის ფარგლებში მერყეობდა (მაგ. 2003 წელს მოსახლეობა 3,951 მილიონი იყო, 2018 წელს კი 3,726 მილიონი) (საქსტატი, 2018). მათ შორის, ბავშვების რაოდენობა კი, 800,000-ის ფარგლებში იყო. სხვადასხვა მონაცემებით, 2012-2015 წლებში ბავშვთა პოპულაცია 16.1 პროცენტით შემცირდა, 930,000-დან 780,000 ათასამდე. ხანდაზმული მოსახლეობის წილის ზრდის და ზოგადად, ქვეყნის მოსახლეობის დაბერების მიუხედავად, აღსანიშნავია ამავე პერიოდში ქვეყანაში შობადობის მცირე მატება წინა პერიოდთან შედარებით (საშუალოდ 0.5 პროცენტი წელიწადში). 2016 წლიდან კი, შობადობის მატება უფრო საგრძნობი გახდა (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2017). საქართველოში, ისევე როგორც კავკასიის სხვა ქვეყნებში, არაბუნებრივად მაღალია ბიჭების შობადობა. სტანდარტული 1.03-1.06 შეფარდების ნაცვლად, საქართველოში სქესთა თანაფარდობა

1.104 უტოლდება (გაეროს მოსახლეობის ფონდი, 2017).

სოციალურ-პოლიტიკური ვითარება

2003 წლის „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ საქართველოში აღინიშნებოდა სწრაფი ეკონომიკური განვითარება (წელიწადში 9 პროცენტი 2004-2008 წლების განმავლობაში). თუმცა, 2008 წლის ომმა და გლობალურმა ეკონომიკურმა კრიზისმა ქვეყნის განვითარებაზე მკვეთრად უარყოფითი გავლენა იქონია (World Bank, 2010).

„საქართველოში ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობის“ 2009, 2011 და 2013 კვლევების თანახმად, ამ წლებში საქართველოში სიღარიბის შთამბეჭდავი შემცირება აღინიშნა (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2014b, 2015). თუმცა, სხვა შინამეურნეობებთან

შედარებით, ბავშვებმა და ბავშვიანმა შინამეურნეობებმა ამ მიღწევებით ყველაზე ნაკლები სარგებელი მიიღეს. მთლიანობაში, 2009-2017 წლების საქართველოში ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობის კვლევის მონაცემებით, ქალაქებსა და სოფლებში დაფიქსირდა სიღარიბის მაჩვენებლის შემდეგნაირი დინამიკა (იხ. ცხრილი

#1):

ცხრილი #1 – 2009-2017 სიღარიბის მაჩვენებლების დინამიკა საქართველოში

		2009 % (ბავშვების რაოდენობა შეწონვის გარეშე- 3,258)	2011 % (ბავშვების რაოდენობა შეწონვის გარეშე- 2,713)	2013 % (ბავშვების რაოდენობა შეწონვის გარეშე- 2,374)	2015 % (ბავშვების რაოდენობა შეწონვის გარეშე- 2,939)	2017 % (ბავშვების რაოდენობა შეწონვის გარეშე- 2,805)
	ქალაქად	10.0	6.4	5.8	2.1	7.5
უკიდურესი	სოფლად	13.0	12.7	6.1	3.0	6.2
	სულ	11.5	9.4	6.0	2.5	6.8
	ქალაქად	19.6	19.7	22.6	22.1	29.8
ფარდობითი	სოფლად	37.6	31.0	31.9	32.1	33.4
	სულ	28.4	25.2	27.1	26.8	31.6
	ქალაქად	37.7	34.1	23.6	17.4	25.5
ზოგადი	სოფლად	60.7	48.0	33.6	26.3	29.5
	სულ	49.0	40.9	28.4	21.7	27.6

ბავშვების მდგომარეობა განსაკუთრებით გართულდა უღარიბესი შინამეურნეობების შემთხვევაში. 2013 წელს უკიდურესად ღარიბ მოსახლეობაში ბავშვების წილმა 28 პროცენტს მიაღწია, რაც აღემატება 2011 და 2009 წლების მაჩვენებლებს. ამის მიუხედავად, ბავშვიან ღარიბ შინამეურნეობებს მიზნობრივი სოციალური დახმარების (მასში შემავალი სოციალური მომსახურებებისა და სხვა ბენეფიტების ჩათვლით) მიღების ნაკლები შანსი ჰქონდათ უბავშვო შინამეურნეობებთან შედარებით (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2015). ასევე, აღსანიშნავია, რომ 2013-2015 წლებში საქართველოში სიღარიბის დონე, შემცირების შემდეგ, 2017 წლის მონაცემებით საგრძნობლად გაიზარდა (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2018).

ამავე პერიოდში სახელმწიფო ბიუჯეტში გაიზარდა სოციალური უზრუნველყოფის ხარჯები. მაგალითად, 2010 წლის მონაცემებით, ეს მაჩვენებელი ბიუჯეტის 34.7 პროცენტთან 42.3 პროცენტამდე გაიზარდა. თუმცა, საერთო შიდა პროდუქტის მხოლოდ 4.1 პროცენტი იხარჯებოდა სოციალურ დაცვის პროგრამებზე (UNICEF, 2010a). ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პერიოდის მონაცემებით, სოციალურ დაცვაზე დახარჯული თანხები მთლიანი შიდა პროდუქტის მხოლოდ 4.1 პროცენტი იყო.

პოლიტიკური ნება და საერთაშორისო მხარდაჭერა²⁶

1994 წლიდან საქართველო არის ისეთი მნიშვნელოვანი საერთაშორისო დოკუმენტის ხელმომწერი მხარე, როგორიცაა გაეროს ბავშვის უფლებათა დაცვის კონვენცია. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ 1989 წელს მიღებულმა ამ საერთაშორისო მნიშვნელობის დოკუმენტმა აღიარა 18 წლამდე ყველა ადამიანზე განსაკუთრებული ზრუნვის და დაცვის საჭიროება. კონვენციით ბავშვი განისაზღვრა დოკუმენტში გაწერილი სამოქალაქო, პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური უფლებების სუბიექტად, რომელთა განხორციელების უზრუნველსაყოფად კონვენციის მონაწილე ყველა სახელმწიფო ვალდებულია გადასინჯოს ეროვნული კანონმდებლობა და სისტემები, კონვენციასთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით. დღეისათვის კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა მსოფლიოს ყველა ქვეყანამ, ამერიკის შეერთებული შტატებისა გარდა.

რაც შეეხება ბავშვის უფლებათა კონვენციის ფაკულტატურ ოქმებს, ხელმომწერი სახელმწიფოების ნუსხა არაერთგვაროვანია, ოქმების შინაარსის და მიღების თარიღის მიხედვით. 2000 წელს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო ბავშვის უფლებათა კონვენციის ორი ფაკულტატური ოქმი - „ფაკულტატური ოქმი შეიარაღებულ

²⁶ ქვეთავი შეიქმნა შემდეგ სტატიაზე დაყრდნობით: Greenberg, A.L., and Partskhaladze, N. (2014) How the Republic of Georgia Nearly Eliminated the Use of Institutional Care for Children. *Infant Mental Health Journal*, Vol. 35(3), 1–6 (2014).

კონფლიქტში ბავშვთა მონაწილეობის შესახებ“ და „ფაკულტატური ოქმი ბავშვებით ვაჭრობის, ბავშვთა პროსტიტუციისა და ბავშვთა პორნოგრაფიის შესახებ.“ 2014 წელს კი მიღებულ იქნა „ფაკულტატური ოქმი შეტყობინებების პროცედურების შესახებ“ (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2014). საქართველო სამივე ფაკულტატური ოქმის ხელისმომწერია და, ამრიგად, ვალდებულია, დაიცვას ამ სამი დოკუმენტით გათვალისწინებული უფლებები.

საგულისხმოა, რომ 1994 წელს კონვენციის რატიფიცირების მიუხედავად, რეგიონის ბევრი სხვა ქვეყნისგან განსხვავებით, საქართველოში ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმირების მიმართულებით ნაბიჯების გადადგმა მხოლოდ 90-იანი წლების ბოლოს დაიწყო. კერძოდ, 1999 წელს გაეროს ბავშვთა ფონდისა და საქართველოს მთავრობის თანამშრომლობით დაიწყო დეინსტიტუციონალიზების საპილოტე პროექტი, რომლის მიზანს წარმოადგენდა სამიზნე დიდი ზომის ბავშვთა სახლების დეინსტიტუციონალიზება და ბავშვის ოჯახთან განცალკევების პრევენცია. პროექტის ფარგლებში, არასამთავრობო ორგანიზაციამ „ევრიჩაილდ“ შეარჩია 18 ადამიანი, რომელთაც უმაღლესი განათლება მიღებული ჰქონდათ სხვადასხვა სპეციალობებში და მოკლევადიანი გადამზადების შედეგად დაიქირავა ისინი სოციალური მუშაკების თანამდებობაზე (Doel et al., 2016). 2001 წლიდან კი, დეინსტიტუციონალიზაციის პროგრამა და შესაბამისად, სოციალური მუშაკების ჯგუფი გადავიდა სახელმწიფო მართვის ქვეშ (OPM, 2009).

მთავრობამ განსაზღვრა ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის მიზნები, კერძოდ კი, ყველა ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვა, თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფა და ოჯახურ გარემოში აღზრდის ხელშეწყობა. რეფორმის ადრეულ ეტაპზე პრიორიტეტები შემდეგნაირად განისაზღვრა:

1. ბავშვთა ინსტიტუციონალიზების შემცირება;
2. დეინსტიტუციონალიზება, ბავშვების ბიოლოგიურ ოჯახებში დაბრუნების, გაშვილების ან ალტერნატიულ მომსახურებებში განთავსების გზით (Strategic

Research Institute, 2007),

2005 წელს, საქართველოს პრემიერ მინისტრის გადაწყვეტილებით, შეიქმნა ბავშვთა დაცვისა და დენსტიტუციონალიზაციის სამთავრობო კომისია (არსებობდა 2009 წლამდე), რომელსაც დაევა რეფორმისთვის საჭირო საკანონმდებლო, ადმინისტრაციული და სტრუქტურული ცვლილებების გატარება. რეფორმის მიმართ გაზრდილი ყურადღება და კომისიის შექმნის შესახებ გადაწყვეტილება განპირობებული იყო როგორც მთავრობის გაზრდილი ინტერესით ბავშვთა უფლებების შესახებ, ასევე მთელი რიგი საერთაშორისო აქტორების ზეწოლით, რომლებიც საქართველოს მთავრობას ბავშვთა დაცვის სისტემის რეფორმირებისკენ მოუწოდებდნენ (USAID, 2006). საერთაშორისო ბერკეტებს შორის, კონვენციის რატიფიცირების გარდა, უნდა გამოიყოს ევროკავშირის საბიუჯეტო მხარდაჭერის პროგრამა, რომლის ერთ-ერთ მოთხოვნას წარმოადგენდა კომისიის შექმნა (Transparency International Georgia, 2006). კომისიის გადაწყვეტილებით, ბავშვზე მეურვეობისა და მზრუნველობის პასუხისმგებლობა, რომელსაც იმ დროისთვის ინაწილებდა რამდენიმე ადგილობრივი და ცენტრალური სტრუქტურა, გადაეცა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს და სამინისტროს საგანმანათლებლო რესურს-ცენტრებს (OPM, 2009).

ამავე პერიოდში, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ - შჯსდ (ამჟამად - ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო) დანერგა მიზნობრივი სოციალური დახმარების (TSA) ახალი პროგრამა და დაიქირავა სოციალური აგენტები. პროგრამა მოიცავდა მატერიალურ და არამატერიალურ დახმარებას სიღარიბის მიღმა მცხოვრები პირებისთვის, რომელთა შეფასებას ახალი მეთოდოლოგიით ახორციელებდნენ სოციალური აგენტები. პროგრამამ ჩაანაცვლა 2006 წლამდე არსებული კატეგორიული ბენეფიტები, რომლებიც გაიცემოდა მარტოხელა პენსიონერებზე, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებსა და

ზრდასრულებზე, მშობელთა მზრუნველობამოკლებულ ბავშვებსა და მრავალშვილიან ოჯახებზე, რომელთან ჰყავდათ შვიდი ან მეტი არასრულწლოვანი ბავშვი (World Bank, 2008).

ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის სოციალური კეთილდღეობის რეფორმასთან უკეთ კოორდინირების მიზნით, 2006 წელს კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ბავშვზე მეურვეობისა და მზრუნველობის პასუხისმგებლობა 2008 წლიდან განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროდან გადასცემოდა შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, რომელიც კურირებდა სოციალური დაცვის სხვა პროგრამებს.

ბავშვთა დაცვისა და დეინსტიტუციონალიზაციის სამთავრობო კომისიის პირველმა სამთავრობო სამოქმედო გეგმამ, რომელიც მოიცავდა 2005-2007 წლებს, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა რეფორმის საწყისი ეტაპზე. თუმცა ის სრულყოფილად არ ასახავდა ოჯახის გაძლიერების და პრევენციული მომსახურებების შექმნის საჭიროებას და ძირითადად კონცენტრირებული იყო დეინსტიტუციონალიზების საკითხებზე (საქართველოს მთავრობა, 2005). 2008-2011 და 2012-2015 წლების სამოქმედო გეგმები უფრო მრავლისმომცველი გახდა და ბავშვთა სამზრუნველო დაწესებულებების დახურვიდან აქცენტი გადაიტანა ბავშვთა დაცვის სისტემის დეინსტიტუციონალიზების, მულტისექტორული მუშაობისა და ბავშვებისა და ოჯახების გაძლიერების კომპლექსური ხედვის მნიშვნელობაზე (საქართველოს მთავრობა, 2008; საქართველოს მთავრობა, 2012; Greenberg and Partskhaladze, 2014; ნამიჭიშვილი, 2015). ამ პერიოდში, მთავრობამ გამოსცა ბრძანება ბავშვთა დაცვის მიმართვიანობის და რეფერირების შესახებ, რომელიც შჯსდ, შინაგან საქმეთა, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროების მულტისექტორული თანამშრომლობის უპრეცედენტო მაგალითი იყო. რეფერირების პროცედურების მოქმედი ვერსია, დამტკიცებული იყო 2016 წელს (საქართველოს მთავრობა, 2010, 2016).

ამ პერიოდში სახელმწიფოს მიერ სფეროში დასახული მიზნები ითვალისწინებდა:

- ყველა დარჩენილი სახელმწიფო ბავშვთა სახლის დახურვის აუცილებლობას და ამ პერიოდში ახალ ჩარიცხვებზე მორატორიუმის გამოცხადებას;
- ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ოჯახური გარემოებების გათვალისწინებას, კერძოდ კი იმ ფაქტს, რომ უსაფრთხო რეინტეგრაციისთვის აუცილებელი იყო ოჯახების ფინანსური მხარდაჭერა და მომსახურებებით გაძლიერება;
- მიმღები ოჯახების რაოდენობისა და შესაძლებლობების გაზრდას;
- რეინტეგრაციის და მიმღებ ოჯახებში განთავსების შეუძლებლობის შემთხვევაში, დეინსტიტუციონალიზებული ბავშვებისთვის მცირე ზომის საოჯახო სახლების დაარსებას;
- დღის ცენტრის მომსახურების მნიშვნელობის გაანალიზებას და დამატებითი ოჯახის დამხმარე მომსახურებების შექმნის საჭიროებას;
- ტრანსფორმაციის პროცესში სოციალური მუშაკების მნიშვნელობას და დამატებითი კადრების საჭიროებას;
- ბავშვთა მიმართ ძალადობის პროვენციისა და რეაგირების მექანიზმებისა და მომსახურებების განვითარების საჭიროებას;
- სახელმწიფოს მიერ დანერგილი სიახლეების მდგრადობის უზრუნველყოფის აუცილებლობას (Greenberg and Partskhaladze, 2014).

სოციალური მუშაობა საქართველოში

როგორც უკვე აღინიშნა, საქართველოში სოციალური მუშაკების მცირე ჯგუფი პირველად დაიქირავეს და არააკადემიური სატრენინგო პროგრამით გადამზადეს 1999 წელს. პარალელურად, ღია საზოგადოების ფონდის (OSF) მხადრაჭერით 2000 წლიდან დაიწყო საგრანტო პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფდა შერჩეული კანდიდატების აშშ-ს ორ წამყვან უნივერსიტეტში (კოლუმბიის უნივერსიტეტი და სენტ ლუისის ვაშინგტონის უნივერსიტეტი) სოციალური მუშაობის სამაგისტრო პროგრამით გადამზადებას. პროგრამაში სწავლისათვის შერჩეული იყვნენ

პროფესიონალები, რომელთაც უმაღლესი განათლება მიღებული ჰქონდათ მონათესავე პროფესიებში და ჰქონდათ სოციალურ სფეროში მუშაობის ინტერესი და გამოცდილება. პროგრამაში ჩართული შვიდი ქვეყნისთვის (აზერბაიჯანი, მონგოლეთი, საქართველო, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი) ყოველწლიურად გაიცემოდა 16 სასწავლო გრანტი, რაც თითოეულ ქვეყანას საშუალებას აძლევდა ყოველწლიურად შეერჩია ერთი ან ორი კანდიდატი. პროგრამის ფუნქციონირების ათიოდე წლის განმავლობაში საქართველოდან სოციალურ მუშაობაში სამაგისტრო განათლების მიიღების შემდეგ სამშობლოში დაბრუნდა 15-ზე მეტი პროფესიონალი, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ საქართველოში პროფესიის განვითარებაში (Doel et al., 2016).

2004 წელს პროგრამის კურსდამთავრებულებმა დააფუძნეს საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია, რომელმაც შემდგომ წლებში გააერთიანა დარგის 600-მდე სპეციალისტი და ქომაგი. ასოციაციამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქვეყანაში ბავშვთა დაცვის, მართლმსაჯულების, განათლების, გერონტოლოგიის და სხვა მიმართულებებით პროფესიის განვითარებაში; ასევე მონაწილეობა მიიღო სოციალური სამუშაოს აკადემიური პროგრამების განვითარებასა და კადრების გადამზადების სხვა ინიციატივებში.

2006 წელს ევროკავშირის და ღია საზოგადოების მხარდაჭერით, აკადემიურ დონეზე სოციალური მუშაობის საბაკალავრო, სამაგისტრო, სასერტიფიკატო და მოგვიანებით სადოქტორო პროგრამების შექმნამ თვისობრივად ახალ ეტაპზე აიყვანა საქართველოში ამ პროფესიის განვითარება. თანდათანობით გაიზარდა როგორც სახელმწიფო სტრუქტურებში დასაქმებული სოციალური მუშაკების რიცხვი, ასევე მათ შორის შესაბამისი აკადემიური კვალიფიკაციის მქონე თანამშრომლების რაოდენობაც. ათობით პრაქტიკოსმა სოციალურმა მუშაკმა გაიარა უნივერსიტეტის ბაზაზე განხორციელებული გრძელვადიანი სასერტიფიკატო ტრენინგი.

2011 წელს საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიერ ჩატარებული სიტუაციური ანალიზის თანახმად, იმ ეტაპისთვის გამოკითხულ სოციალურ მუშაკთა შორის, რომლებიც დასაქმებულნი იყვნენ სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციებში, 10 პროცენტს მიღებული ჰქონდა მაგისტრის ხარისხი სოციალურ სამუშაოში, 9 პროცენტს ბაკალავრის ხარისხი სოციალურ სამუშაოში, 21 პროცენტს კი გავლილი ჰქონდა სასერტიფიკატო კურსი (საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია, 2011).

ამავე პერიოდში, შჯსდ ადმინისტრაციული მონაცემების თანახმად, სამინისტროს სოციალური მომსახურების სააგენტოში (სმს) დასაქმებული ჰყავდა 170 სოციალური მუშაკი, რომელთა უდიდეს ნაწილს გავლილი ჰქონდა სასერტიფიკატო ან აკადემიური პროგრამა სოციალურ სამუშაოში. გარდა ამისა, სამოქმედო გეგმის მიზნების განსახორციელებლად და სისტემის დეინსტიტუციონალიზების პროცესის მხარდასაჭერად, ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID), ევროკავშირის და სხვა დონორების ფინანსური რესურსებით, შესაძლებელი გახდა რეფორმისთვის საკვანძო ასპექტების დამატებითი დაფინანსება. არასამთავრობო აქტორები (UNICEF, EU Tempus/Tacis Project და ა.შ.), ფინანსური მხარდაჭერის გარდა, სახელმწიფოს ეხმარებოდნენ ტექნიკური ექსპერტიზითა და პროცესების კოორდინირების ხელშეწყობით.

სახელმწიფო სოციალური მუშაკებისა და ზოგადად, რეფორმის მხარდასაჭერად, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა (გადავარჩინოთ ბავშვები და EveryChild) დონორული რესურსებით დამატებით დაიქირავეს 50 კვალიფიციური სოციალური მუშაკი, რომლებიც სააგენტოსთან კოორდინაციით ჩაერთვნენ ბავშვების შემთხვევების მართვაში (Greenberg and Partskhaladze, 2014). არასამთავრობო ორგანიზაციების სოციალური მუშაკები მიმაგრებულები იყვნენ ინსტიტუციებზე, რომელთა დახურვაზეც მუშაობდა სამინისტრო და სახელმწიფო სოციალურ მუშაკებთან ერთად უზურნველყოფდნენ იქ განთავსებული ბავშვების

რეინტეგრირებას ან ზრუნვის სხვა ფორმებში განთავსებას. სოციალური მუშაკების ფუნქციაში შედიოდა ბავშვების, მათი ბიოლოგიური ოჯახების და საჭიროების შემთხვევაში ნათესავების შეფასება, ბავშვებთან თანამშრომლობით მათი ინდივიდუალური გეგმის შემუშავება, რეინტეგრაციისთვის ოჯახების მომზადება, საჭიროებების დადგენა და ბავშვებისა და ოჯახების ფსიქო-სოციალური და მატერიალური მხარდაჭერა, შემთხვევის მონიტორინგი და ა.შ. ასევე სოციალური მუშაკების როლს წარმოადგენდა სახელმწიფო და დონორული რესურსებით დაფინანსებული დამატებითი ფონდების განკარგვაზე რეკომენდაციების შემუშავება, რომელთაც გადაწყვეტილების მისაღებად განიხილავდა მეურვეობის საბჭო.

რეფორმის ამ ეტაპზე, სამი წლის განმავლობაში, სახელმწიფო და არასამთავრობო ორგანიზაციების სოციალური მუშაკების მიერ შეფასებული იყო 1,200 ბავშვი და მათი ოჯახები. სახელმწიფო და არასამთავრობო სექტორის სოციალური მუშაკების ამგვარმა მჭირდო თანამშრომლობამ, დიდი გავლენა იქონია დეინსტიტუციონალიზების პროცესის ხარისხიანად და დროულად წარმართვაზე. სახელმწიფოსთან წინასწარ მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე, პროექტული მხარდაჭერის დასრულების შემდეგ, არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დაქირავებული სოციალური მუშაკების ნაწილი დასაქმდა სოციალური მომსახურების სააგენტოში (სმს).

მოცმული ნაშრომი მოიცავს საქართველოში ბავშვთა დაცვის სისტემის რეფორმის გარკვეულ პერიოდს (2010-2016) და შესაბამისად, ძირითადად განიხილავს სისტემის მახასიათებლებს, რომლებიც რელევანტურია ამ კვლევისთვის. თუმცა, ასევე საინტერესოა იმის აღნიშვნაც, რომ რეფორმების ინტენსიური ფაზის დასრულების შემდეგ ამ სფეროს განვითარების დინამიკა საგრძნობლად შეფერხდა. ბევრი პრაქტიკოსისა და სფეროს ექსპერტის აზრით, სოციალური მომსახურების სამსახური ვერ პასუხობს ბავშვთა და სხვა სამიზნე ჯგუფების საჭიროებებს, რაც განპირობებულია სოციალური მუშაკების არასაკმარისი რაოდენობით (და ცალკეულ

შემთხვევებში არასთანადო კვალიფიკაციით), რთული სამუშაო პირობებით და სამუშაო გარემოთი, დიდი დატვირთვით, კადრების გადინებით, უწყვეტი განათლებისა და პროფესიული ზედამხედველობის სისტემების გაუმართაობითა და სოციალური მომსახურებების სიმწირით (ნამიჭიშვილი, 2015).

ბოლო წლების მოვლენებიდან, აღსანიშვნის ღირსია საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული „კანონი სოციალური მუშაობის შესახებ“ (საქართველოს მთავრობა, 2018.). კანონი ვრცელდება საჯარო და კერძო სექტორში დასაქმებულ სოციალურ მუშაკებზე და განსაზღვრავს მათ სამართლებრივ სტატუსს, ფუნქციებს, უფლებებსა და მოვალეობებს. მიუხედავად იმისა, რომ სფეროს ექსპერტები მიუთითებენ კანონში და კანონის განხორციელების გეგმაში არსებულ მთელ რიგ ხარვეზებზე, რომლებიც სრულად არ ითვალისწინებს საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილებას, მთლიანობაში, აღნიშნული კანონის მიღება მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია საქართველოში სოციალური მუშაობის განვითარებაში.

გაეროს ბავშვთა ფონდის მიერ 2019 წელს გამოცემული გაიდლაინი (Guidelines to Strengthen the Social Service Workforce for Child Protection), სოციალური მომსახურებების მუშაკთა გლობალური ალიანსის დოკუმენტები და სფეროს გაძლიერებაზე მიმართული არაერთი სხვა მასალა მიუთითებს სოციალური მუშაობის პროფესიული განვითარებისთვის შესაბამისი საკანონმდებლო ჩარჩოს არსებობის მნიშვნელობაზე (UNICEF, 2019). საერთაშორისო გამოცდილება ადასტურებს, რომ ქვეყანაში სოციალური მუშაობის შესახებ კანონის შემუშავება, კარგ საფუძველს ქმნის როგორც სოციალური მუშაკების კლიენტების დაცვისთვის, ასევე ამ პროფესიის წარმომადგენელთა უკეთესი განვითარებისთვის.

საერთაშორისო გამოცდილება ასევე მიუთითებს სოციალური მუშაკების პროფესიული რეგულირების/ლიცენზირების მნიშვნელობასა და რეგულირების წესის გარდამავალი ეტაპების დამკვირდების შესაძლებლობაზე (GSSWA, 2016).

სოციალური მუშაობის შესახებ კანონპროექტის განხილვისას შემოთავაზებული იყო მუხლები სფეროს რეგულირების გარდამავალი წესის შესახებ. ინიციატივის თანახმად, საწყის ეტაპზე ლიცენზირებას დაექვემდებარებოდნენ როგორც აკადემიური ხარისხის მქონე სოციალური მუშაკები, ასევე კანონით გათვალისწინებული სერტიფიკატების მქონე პირები. მომდევნო ეტაპზე კი, ლიცენზირებას დაექვემდებარებიან მხოლოდ აკადემიური ხარისხის მქონე სოციალური მუშაკები. თუმცა, აღნიშნული პროგრესული რეგულირების მოთხოვნამ კანონის საბოლოო ვერსიაში ასახვა ვერ ჰპოვა.

ასევე აღსანიშნავია სოციალური მუშაკების პროფესიული კადრების ინფორმაციის მართვის სისტემების და/ან რეგისტრირების სისტემის არსებობის აუცილებლობა, რაც სფეროს პოლიტიკის შემქმნელებს, საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, დამქირავებლებს და სხვა დაინტერესებულ პირებს აძლევს ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას. თუმცა, საქართველოში ასეთი სისტემების არარსებობის გამო, დაზუსტებით არ არის ცნობილი თუ როგორია ქვეყანაში სამთავრობო და არასამთავრობო სფეროებში დასაქმებულთა კვალიფიკაცია, ზუსტი რაოდენობა, განაწილება, უფლება-მოვალეობები და ა.შ. საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მონაცემებით, 2018 წელს ქვეყანაში დასაქმებული იყო 800 სოციალური მუშაკი, რომელთაგან 55 პროცენტი მუშაობდა სახელმწიფო სექტორში, 45 პროცენტი კი, არასამთავრობო ორგანიზაციებში; აკადემიური ხარისხის მქონე 60-მდე სოციალური მუშაკი კი დაუსაქმებელი იყო. იმ დროისათვის, სოციალური მუშაკების ყველაზე დიდი დამქირავებელი იყო სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტო (სმს) (სახელმწიფო სტრუქტურებში დასაქმებულთა 53

პროცენტი); სახელმწიფო სოციალურ მუშაკთა 23 პროცენტს ჰქონდა შესაბამისი აკადემიური განათლება, ხოლო 19 პროცენტს კი გავლილი ჰქონდა 1-წლიანი სასერტიფიკატო პროგრამა (OPM, 2018). 2019 წლის დასაწყისის მონაცემებით, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სსიპ სმს-ში 250 ვაკანტურ ადგილზე დასაქმებული იყო 220-მდე სოციალური მუშაკი, რომლებიც

მუშაობენ კანონმდებლობით განსაზღვრული 27 მიმართულებით. 2020 წლის დასაწყისში კი, რეორგანიზაციის პროცესში, დაქირავებული სოციალური მუშაკების რიცხვი 240-დან თითქმის 20 პროცენტით შემცირდა.

ზემოაღნიშნული ადმინისტრაციული მონაცემების არსებობის მიუხედავად, ქვეყანაში კვლად პრობლემად რჩება სოციალურ მუშაკთა მუდმივად განახლებადი მონაცემთა ბაზის არარსებობა, რაც სფეროში მიღებულ გადაწყვეტილებებს დიდწილად ბუნდოვანს ხდის.

ჭიმვრის დარაჯობა და ოჯახის დამხმარე მომსახურებები

როგორც უკვე აღინიშნა, რეგიონში და მათ შორის საქართველოშიც ინსტიტუციებში და სხვა ალტერნატიულ მომსახურებებში განთავსებული ბავშვების უდიდეს ნაწილს ჰყავს ერთი მშობელი მაინც. სხვადასხვა წყაროების თანახმად, საქართველოში, რეფორმის ადრეულ ეტაპზე ინსტიტუციებში განთავსებული ბავშვების 85-93 პროცენტს ჰყავდა მშობლები (Greenberd and Partskhaladze, 2014; Strategic Research Institute, 2007). ასაკის, სქესის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის მიუხედავად, ინსტიტუციონალიზების წამყვანი მიზეზი იყო სიღარიბე. ასევე საგულისხმოა, რომ ბავშვის ოჯახიდან გამოყვანა არ განიხილებოდა უკიდურეს ზომად და ქვეყანაში არასაკმარისად იყო განვითარებული „ჭიმვრის დარაჯობის“ სისტემა.

სწორედ ამიტომ, აუცილებელი გახდა ჭიმვრის დარაჯობის მარეგულირებელი ჩარჩოს შემუშავება, რომელმაც 2012 გაამკაცრა სახელმწიფო ზრუნვაში ბავშვის განთავსების მოთხოვნები. კერძოდ კი, აიკრძალა ბავშვის ოჯახთან განცალკევება მხოლოდ ეკონომიკური სიდუხჭირისა და უსახლკარობის გამო და ეს ზომა ბავშვზე ძალადობის, ექსპლუატაციისა და უგულვებელყოფის შემთხვევებისთვის გახდა რეკომენდებული.

ჭიშკრის დარაჯობის მექანიზმები შეეხო ყველა ტიპის სადღეღამისო სამზრუნველო დაწესებულებაში ბავშვების განთავსებას/ამორიცხვას და უფრო მკაფიოდ განსაზღვრა შჯსდ სამინისტროს, სოციალური მომსახურების სააგენტოსა და სხვა სტრუქტურების როლი. კერძოდ, დაიგეგმა შემდეგი ღონისძიებების გაძლიერება: სადღეღამისო ზრუნვაში ჩართვის საფუძვლების მოწესრიგება (ძალადობა, ობლობა, მიტოვება); სამედიცინო ექსპერტიზის უზრუნველყოფა; ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურებების გაძლიერება; 6 წლამდე ბავშვების ასაკის განთავსების აკრძალვა ჩვილ ბავშვთა სახლში; ბავშვთა სახლების დახურვა; მინდობითი აღზრდისა და მცირე საოჯახო ტიპის სახლების გამოყენების მაქსიმალური შეზღუდვა; 24 საათიან ზრუნვაში არსებული ყველა ბავშვის შემთხვევის გადახედვა ოჯახებთან რეინტეგრაციის მიზნით; მომსახურებათა პრიორიტეტიზაცია – ნათესაური მინდობითი აღზრდა, მინდობითი აღზრდა, მცირე საოჯახო ტიპის სახლი; მინდობით აღზრდის მოძიება/გადამზადება; შშმ ბავშვების გამოვლენა, შეფასება, შესაბამისი ინტერვენციების დაგეგმვა და ა.შ. (შჯდს,2012).

ჭიშკრის დარაჯობის სისტემის გამართულად ფუნქციონირება დიდწილად არის დამოკიდებული ქვეყანაში ოჯახის დამხმარე მომსახურებებისა და სხვა პრევენციული ღონისძიებების არსებობასა და მათდამი ხელმისაწვდომობაზე. როგორც ზემოთ აღინიშნა, 90-იან წლებში საქართველოში ყურადღება არ ექცეოდა ამ სახის მომსახურებების შემუშავებას. მოგვიანებით, ბავშვის უფლებათა კონვენციისა და სხვა საერთაშორისო და ადგილობრივი დოკუმენტების მოთხოვნით, საქართველოში საფუძველი ჩაეყარა ისეთი მომსახურებების მიწოდებას, როგორიცაა დედათა და ბავშვთა თავშესაფრები, დღის ცენტრები, ბავშვთა ადრეული განვითარების პროგრამები, კრიზისში მყოფი ოჯახებისთვის გადაუდებელი დახმარება, შინმოვლის სერვისები და სხვა. საწყის ეტაპზე, მსგავსი მომსახურებები სრულად ან დიდწილად ფინანსდებოდა და მიეწოდებოდა არასამთავრობო სექტორის მიერ.

2000-იანი წლების დასაწყისიდან სახელმწიფომ მცირე მასშტაბებით დაიწყო ოჯახის დამხმარე მომსახურებების მიწოდება/დაფინანსება. განვითარდა მომსახურებების მიმწოდებელთა ქსელი და დაინერგა მომსახურებების არასახელმწიფო პროვაიდერებისგან შესყიდვის (აუთსორსინგი) და ვაუჩერული დაფინანსების სისტემა, რომელიც მომსახურებების ხარისხისა და ხარჯთეფექტურობის უზრუნველსაყოფად პროგრესულ მექანიზმს წარმოადგენდა. სიღარიბის ზღვარს მიღმა მცხოვრები ოჯახების შვილებისთვის დღის ცენტრების და ზოგიერთი სხვა პრევენციული სერვისები სრულად დაფინანსდა (თუმცა, ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ დროთა განმავლობაში პრობლემური გახდა ვაუჩერის ღირებულება და შესაბამისად, მომსახურებების დაფინანსების სიმწირე) (შჯსდ სამინისტროსა და საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის დღის ცენტრის მომსახურების სტანდარტები (2011) და ბავშვზე ზრუნვის სტანდარტები (2014) (შჯსდს, ბრძანება №01-13/ნ, 2011; საქართველოს მთავრობა, დადგენილება №66, 2014).

სამინისტროს ადმინისტრაციული მონაცემების თანახმად, 2009-2012 წლებში თბილისსა და რეგიონებში დღის ცენტრების რაოდენობა 55-მდე გაიზარდა (აქედან 14 ცენტრი ფუნქციონირებდა თბილისში). შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა და სხვა დღის ცენტრებზე გამოყოფილი ბიუჯეტი დაახლოებით 8-ჯერ გაიზარდა (275 000-დან 2 175 066 ლარამდე). ამავე წყაროს თანახმად, მაგ. 2008 წელს, 2007 წელთან შედარებით დღის ცენტრებში 8-ჯერ მეტი ბავშვი ირიცხებოდა (შესაბამისად 349 და 44).

მიუხედავად საგულისხმო მიღწევებისა, მნიშვნელოვანია ასევე აღინიშნოს პრევენციული მომსახურებების მიწოდების სირთულებიც. მომსახურებების სიმწირეს, რომელიც განსაკუთრებით გამოკვეთილია საქართველოს რეგიონებში, კიდევ უფრო ართულებს მათდამი მისაწვდომობის შემაფერხებელი ბარიერები, როგორიცაა ტრანსპორტირების სირთულებები და ღირებულება; ისეთი მატერიალური

რესურსების ნაკლებობა, როგორცაა ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი; დოკუმენტაციის და რეგისტრაციის ადგილის არქონა; სახელმწიფო ენის არცოდნა და ა.შ. (Prudiconsult, 2015). მომსახურებები არათანაბრადაა განაწილებული თბილისსა და რეგიონებს შორის. ასევე ხშირ შემთხვევაში პრობლემურია მომსახურებების ხარისხი და მათი ეფექტურობა. არ არსებობს მომსახურებები სახელმწიფო ზრუნვიდან გასული ახალგაზრდებისთვის (Prudiconsult, 2015).

დიდი ზომის ინსტიტუციური დაწესებულებები და სხვა ალტერნატიული მომსახურებები

რეფორმის დაწყებამდე საქართველოში ფუნქციონირებდა სხვადასხვა დაქვემდებარებაში მყოფი ათობით დიდი ზომის ინსტიტუციური დაწესებულება. კერძოდ, 2005 წლამდე პერიოდში არსებული 45 დაწესებულებიდან ნაწილი იყო შჯდს სამინისტროსა და განათლების სამინისტროების, ნაწილი კი მუნიციპალიტეტების დაქვემდებარებასა და დაფინანსებაზე.

ერთიანი პოლიტიკისა, დაფინანსებისა და მონიტორინგის მექანიზმების არარსებობის მნიშვნელობის გაცნობიერებამ განსაზღვრა 2005 წელს სამზრუნველო დაწესებულებების განათლების სამინისტროს დაქვემდებარებაში გადატანა. 2010 წელს ბავშვთა დაცვის სისტემის ჯანდაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებაში გადატანის შემდეგ კი, დარჩენილი 37 დაწესებულებიდან 24 სამზრუნველო დაწესებულება დაექვემდებარა ამ სამინისტროს. 13 სკოლა პანსიონის სტატუსის მქონე დაწესებულება დარჩა განათლების სამინისტროს მმართველობაში. შეფასების შედეგად დადგინდა, რომ ხუთ სკოლა პანსიონში იყო განსაკუთრებით არაკეთილსაიმედო გარემო და არ ხორციელდებოდა სათანადო საგანმანათლებლო პროცესი. შესაბამისად მოხდა ამ დაწესებულებების დახურდა და განათლების სამინისტროს მმართველობაში დარჩა რვა სკოლა პანსიონი, რომლებიც ემსახურებოდა სმენა და მხედველობადაქვეითებულ და სხვა განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვებს (Greenberg and Partskhaladze, 2014).

მთლიანობაში 2005-2013 წლებში დაიხურა 32 დიდი ზომის სამზრუნველო დაწესებულება. შჯსდ განკარგულებაში დარჩა მხოლოდ ორი დაწესებულება - ჩვილ ბავშვთა სახლი, რომელშიც განთავსებული იყვნენ შშმ ჩვილები და კოჯრის შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა სახლი. შეზღუდული უნარების მქონე ბავშვების დეინსტიტუციონალიზების შედარებით დაბალმა ტემპმა გარკვეული ჯგუფების კრიტიკა გამოიწვია. თავის 2013 წლის ანგარიშში ამერიკული არასამთავრობო ორგანიზაცია Disability Rights International ამტკიცებდა, რომ შშმ ბავშვების და ზრდასრულების საჭიროებები არ იყო ასახული მიმდინარე რეფორმების დღის წესრიგში (DRI, 2013).

როგორც ზემოთ აღინიშნა, დეინსტიტუციონალიზაციის პროცესის საწყისი ეტაპიდან, პარალელურად დაიწყო ალტერნატიული მომსახურებების, კერძოდ მცირე ზომის საოჯახო სახლებისა და მიმღები ოჯახების მომსახურებების დამკვირდება.

2017 წლამდე საქართველოში მცირე ზომის საოჯახო სახლები ემსახუროდა მხოლოდ 6-იდან 18 წლამდე ასაკის მზრუნველობამოკლებულ ბავშვებს, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის ბავშვებს. სახლებში საცხოვრებლად ასევე რჩებოდნენ 18 წელს გადაცილებული ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების მოსწავლეებიც. საერთაშორისო გამოცდილების შესაბამისად, მცირე ზომის საოჯახო სახლების მომსახურების გამოყენება რეკომენდებული იყო იმ შემთხვევებში, როდესაც ვერ ხერხდებოდა ბავშვის ბიოლოგიურ ოჯახში დაბრუნება, შვილად აყვანა ან მინდობით აღზრდაში განთავსება. თუმცა, რეფორმის ადრეულ ეტაპებზე მომსახურებაში ბავშვების განთავსება მხოლოდ აღნიშნული შემთხვევებით არ იყო ლიმიტირებული.

2018-2019 წლებში ქვეყანაში შეიქმნა შეზღუდული უნარების მქონე ჩვილებისთვის განკუთვნილი მცირე ზომის საოჯახო სახლები, რომელთა დაარსების წამყვანი მიზანი

იყო ჩვილ ბავშვთა სახლის დეინსტიტუციონალიზება. ფუნქციონირებას განაგრძობს წინა ეტაპზე დაარსებული 30-ზე მეტი სახლიც.

საქართველოში დაარსებული მცირე ზომის საოჯახო სახლები ოპერირებდნენ ორი განსხვავებული მოდელით. სახლების ერთი ჯგუფი (ე.ს. პოლონური მოდელი) დაკომპლექტებული იყო პროფესიონალების ჯგუფით, რომლებიც მუშაოდნენ ცვლებში და მომსახურების მიმწოდებელი ორგანიზაციის საკუთრებაში მყოფ სახლში ზრუნავდნენ 10-მდე მზრუნველობამოკლებულ ბავშვზე. მეორე მოდელის სახლებში კი, მაქსიმუმ 8 ბავშვთან სამუშაოდ დაქირავებული იყვნენ ე.წ. დედობილ-მამობილი და მათი შემცვლელი წყვილი (როგორც წესი ცოლ-ქმარი). ძირითადი მომვლელები მომსახურების მიმწოდებელი ორგანიზაციის საკუთრებაში მყოფ სახლში ბავშვებთან ატარებდნენ 5 დღე-ღამეს, რაც მათი გარემოს მეტ სტაბილობას უზრუნველყოფდა. მცირე ზომის საოჯახო სახლების მომსახურება იძლევა ბავშვების თემში ინტერგირების უკეთეს საშუალებას, რადგან სახლები განთავსებულია ქალაქებისა და სოფლების მჭიდროდ დასახლებულ უბნებში და ბავშვები სწავლობენ მიმდებარე სკოლებსა და სხვა სასწავლებლებში. სახლები (განსაკუთრებით პირველი მოდელის) ასევე იძლეოდა მულტიდისციპლინური გუნდის (ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი, აღმზრდელი, პედაგოგი და ა.შ.) მუშაობის კარგ შესაძლებლობას, რაც მნიშვნელოვანია ბავშვის ინდივიდუალური საჭიროებების დაკმაყოფილებისთვის. თუმცა, საუკეთესო შემთხვევაში, ეს სახლები განიხილებოდა როგორც ბავშვების დროებითი საცხოვრებელი, რეინტეგრაციის და მიმდებ ოჯახში განთავსების მოლოდინში.

შჯსდ სამინისტროსა და იუნისეფის მონაცემებით, 2006-დან 2012 წლამდე მცირე ზომის საოჯახო სახლებში განთავსებული ბავშვების რაოდენობა 70-დან 325-მდე გაიზარდა (UNICEF, 2009a). 2018 წლის მონაცემებით, ქვეყანაში 46 მცირე ზომის საოჯახო სახლში 321 ბავშვი ცხოვრობდა.

მცირე ზომის საოჯახო სახლების განვითარების პარალელურად, ქვეყანაში დაინერგა მზრუნველობამოკლებული ბავშვებისთვის ალტერნატიული მომსახურების მიწოდების ერთი, კიდევ უფრო სასარგებლო პრაქტიკა. კერძოდ, შეიქმნა მინდობით აღზრდისა და ნათესაური მინდობით აღზრდის მომსახურება. 2000-2005 წლებში საპილოტე პროექტის ფარგლებში ეს მომსახურება რამდენიმე არასამთავრობო ორგანიზაციისა და განათლების სამინისტროს მიერ მიეწოდებოდა 183 ბავშვს (UNICEF, 2006).

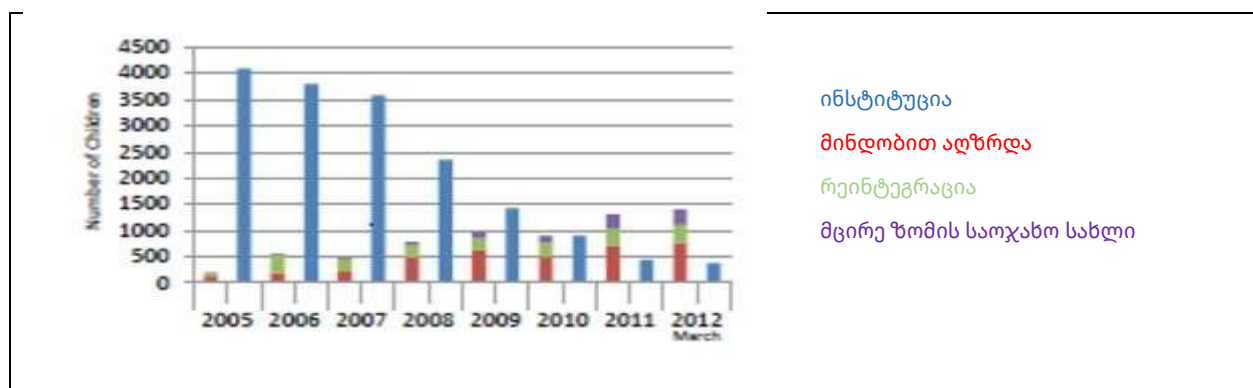
საქართველოს კანონი შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ, რომელიც პირველად მიღებულ იქნა 1999 წელს (არსებობს 2006, 2009 და 2017 წლების ვერსიებიც) არეგულირებდა აღსაზრდელთა და მინდობით აღმზრდელთა შერჩევის კრიტერიუმებს, მინდობით აღზრდის ფორმებს (ნათესაური, არანათესაური, რეგულარული, გადაუდებელი, განსხვავებული საჭიროების მქონე ბავშვისათვის) და სხვა საკითხებს. მომსახურების დანერგვის ადრეულ ეტაპზე მიმღები ოჯახების ანაზღაურება 200 ლარს შეადგენდა. 2011 წელს ანაზღაურებამ 450 და 600 ლარს მიაღწია (რეგულარული და განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვებისთვის) (Greenberg and Partskhaladze, 2014). დღევანდელი მდგომარეობით ქვეყანაში მოქმედებს მინდობით აღზრდის ფინანსური უზრუნველყოფის შემდეგი წესი:

- ნათესაური მინდობით აღზრდა - თვეში 200 ლარი;
- არანათესაურ მინდობით აღზრდა - ერთი კალენდარული დღე - 16 ლარი; - ნათესაურ მინდობით აღზრდაში განსხვავებული საჭიროების მქონე ბავშვისათვის - თვეში 375 ლარი;
- არანათესაურ მინდობით აღზრდაში განსხვავებული საჭიროების მქონე ბავშვისათვის - ერთი დღე - 30 ლარი;
- გადაუდებელი მინდობით აღზრდა - ერთი დღე - 20 ლარი;
- ჩამნაცვლებელი მინდობით აღზრდა - ერთი დღე - 30 ლარი.

ისევე როგორც მცირე ზომის საოჯახო სახლების შექმნაში, მიმღები ოჯახების მომსახურების დაარსებაში გადამწყვეტი როლი ითამაშა არასამთავრობო სექტორმა. მაგალითისთვის, შჯსდ სამინისტროს, სმს, გაეროს ბავშვთა ფონდსა და ბრიტანული ორგანიზაცია EveryChild-ს შორის გაფორმებული ურთიერთგაგების მემორანდუმის ფარგლებში, EveryChild-ი წლების მანძილზე ეხმარებოდა სახელმწიფოს მიმღები ოჯახების მომსახურების განვითარებაში, ოჯახების მოზიდვაში, შერჩევასა და გადამზადებაში. თუმცა, ოჯახების რეგისტრაცია, მათში ბავშვის განთავსების გასაწყვეტილების მიღება, განთავსება და მონიტორინგი, სახელმწიფოს ვალდებულებას წარმოადგენდა (ისევე როგორც მცირე ზომის საოჯახო სახლების შემთხვევაში).

მიმღები ოჯახების განვითარებამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა არა მხოლოდ ინსტიტუციებიდან ბავშვების გამოყვანაში, არამედ საჭიროების გარეშე ბევრი მათგანის მცირე ზომის საოჯახო სახლებში განთავსების პრევენციაში. გაეროს ბავშვთა ფონდის 2013 წლის მონაცემებით, რეფორმის საწყის ეტაპზე ინსტიტუციებში ცხოვრობდა 4,100 ბავშვი, ხოლო მიმღებ ოჯახებში - 130. 2013 წელს კი, ინსტიტუციებში 120, მიმღებ ოჯახებში - 1055 (აქედან 135 ბავშვი 0-3 წლამდე), ხოლო იმ დროისთვის ახლადშექმნილ მცირე ზომის საოჯახო სახლებში - 325 (იხ. სქემა #2).

სქემა #2 – 2005-2012 სააღმზრდელო დაწესებულებების დეინსტიტუციონალიზების სტატისტიკა საქართველოში

წყარო: ფარცხალაძე, ნ. (2014). ბავშვთა დაცვის სისტემის დეინსტიტუციონალიზება საქართველოში. მოხსენება კონფერენციაზე Growing with Children's Rights. ევროპის საბჭო. დუბროვნიკი, ხორვატია

მთლიანობაში, უნდა აღინიშნოს, რომ სისტემაში არსებული არაერთი ხარვეზის მიუხედავად, ჭიშკრის დარაჯობის მარეგულირებელი ჩარჩოს შემუშავებამ და პრევენციული და ოჯახის დამხმარე მომსახურებების ეტაპობრვმა გაძლიერებამ ხელი შეუწყო ქვეყანაში ინსტიტუციონალიზების დონის შემცირებას.

დროთა განმავლობაში ასევე საგრძნობლად შეიცვალა ალტერნატიული მომსახურებების სხვადასხვა ფორმებში ბავშვების გადანაწილების თანაფარდობაც. 2018 წელს 705 მიმღებ ოჯახში განთავსებული იყო 1482 ბავშვი; 46 მცირე ზომის საოჯახო სახლში - 321 ბავშვი; შშმ ბავშვების 2 მცირე ზომის საოჯახო სახლში - 14; ჩველი ბავშვთა სახლში - 49 შშმ ჩვილი; კოჯრის შშმ ბავშვთა სახლში - 28 (UNICEF, 2018). დამატებით, საპატრიარქოს მართვაში მყოფ 3 ლიცენზირებულ დაწესებულებებში ცხოვრობდა 211 ბავშვი (UNICEF, 2018), ხოლო სხვა არალიცენზირებულ რელიგიურ რეზიდენტულ დაწესებულებებში 1100-ზე მეტი ბავშვი (Kakachia, 2016).

ბიოლოგიურ ოჯახში რეინტეგრაცია

„სოციალური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, რეინტეგრაცია არის სპეციალიზებულ დაწესებულებაში განთავსებული პირის ბიოლოგიურ ოჯახში, მეურვესთან (მზრუნველთან) საცხოვრებლად დაბრუნება (საქართველოს კანონი „სოციალური დახმარების შესახებ“, მუხლი 4) (საქართველოს მთავრობა, 2006). რეინტეგრაციას ექვემდებარება ბავშვი, რომელიც იმყოფება ბავშვთა სახლში, მცირე საოჯახო ტიპის სახლში ან მინდობით აღზრდაში.

ქვეყანაში რეინტეგრაციის ხელშეწყობის მიზნით 2000 წლიდან პილოტური პროგრამის ფარგლებში, ხოლო 2002 წლიდან სახელმწიფო პროგრამით დაინერგა სახელმწიფო ფულადი დახმარება. დახმარების სახით ბიოლოგიურ ოჯახს ყოველ

რეინტეგრირებულ ბავშვზე დაუწესდა რეინტეგრაციის ყოველთვიური შემწეობა, რომელიც კვლევის ჩატარების პერიოდში შეადგენდა ყოველთვიურად 90 ლარს (ჯანმრთელ ბავშვზე) და 130 ლარს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვზე. 2020 წლის მდგომარეობით შემწეობა გაიზარდა 100 და 160 ლარამდე (ჯანმრთელი და შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვის შემთხვევაში). დამატებით, 2010 წლიდან ყოველი რეინტეგრირებული ბავშვი უზრუნველყოფილი იყო ჯანმრთელობის დაზღვევით. საჭიროებისა და ასეთი მომსახურებების ხელმისაწვდომობის შემთხვევაში, ოჯახები ასევე იღებენ გაძლიერებაზე ორიენტირებულ სხვადასხვა სოციალურ მომსახურებებს.

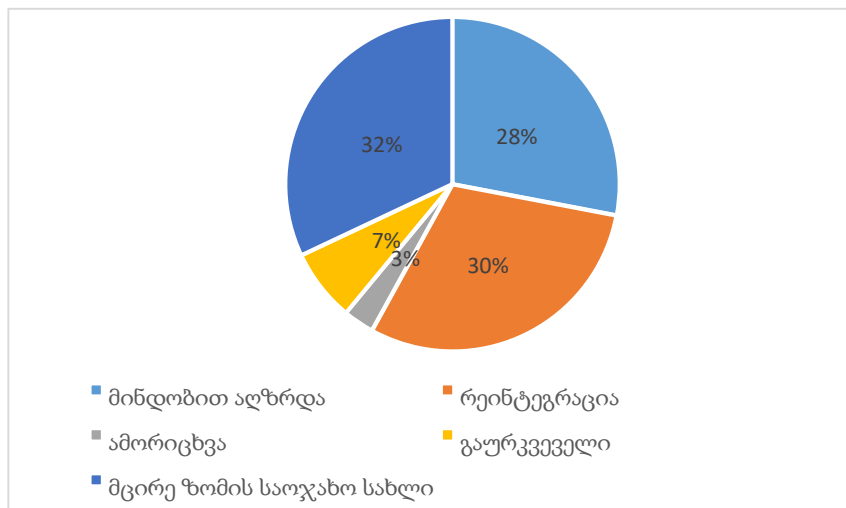
2010-2014 წლებში გაეროს ბავშვთა ფონდისა (UNICEF) და ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით განხორციელებული პროექტის ფარგლებში, რომელიც მიზნად ისახავდა მთავრობის დახმარებას ბავშვზე ზრუნვის რეფორმის განხორციელებაში, სხვა მნიშვნელოვან აქტივობებთან ერთად შეიქმნა რეინტეგრაციის მხარდამჭერი დამატებითი ფონდი. ოჯახის გაძლიერებაზე მიმართული ეს ფონდი ერთჯერადი მატერიალური დახმარების გზით მხარს უჭერდა ოჯახებში ბავშვების დასაბრუნებლად იქ პირობების გაუმჯობესებას, კერძოდ სარემონტო სამუშაოების, ავეჯის, საოჯახო ტექნიკას და სხვა საყოფაცხოვრებო ნივთების შესყიდვის სახით. პროექტის განმახორციელებელი არასამთავრობო ორგანიზაციები „გადავარჩინოთ ბავშვები“ და „საქართველოს ბავშვები,“ სმს-ს სოციალურ მუშაკებთან თანამშრომლობით ჩართულნი იყვნენ რეინტეგრაციისთვის ოჯახების გაძლიერების პროცესში, შეაბამისად 6-18 და 0-6 წლის ბავშვებისთვის (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2014).

პროექტული მხარდაჭერის სხვა მიმართულებები იყო მოწყვლადი ოჯახების გაძლიერება, ბავშვების ბიოლოგიურ ოჯახებში რეინტეგრაციის ხელშეწყობა, ალტერნატიული მომსახურებების განვითარება, ბავშვზე ზრუნვის სისტემაში

პოლიტიკის, ზედამხედველობისა და ანგარიშვალდებულების გაძლიერება, ძალადობის პრევენციისთვის საჭირო ღონისძიებების მხარდაჭერა და ა.შ.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, რეინტეგრაციაზე, ოჯახების გაძლიერებაზე და ზოგადად, სისტემის გაძლიერებაზე ამ პერიოდში მიმართულმა კომპლექსურმა ღონისძიებებმა მნიშვნელოვანი შედეგები გამოიღო. 2013 წლის მონაცემებით დეინსტიტუციონალიზებული ბავშვების 30 პროცენტი დაბრუნდა ბიოლოგიურ ოჯახებში; 28 პროცენტი - გადავიდა მცირე ზომის საოჯახო სახლებში; 32 - განთავსდა მიმღებ ოჯახებში; სამმა პროცენტმა დატოვა სახელმწიფო ზრუნვა, სრულწლოვანებას მიღწევის გამო; დანარჩენი ბავშვების მდგომარეობა კი, გაურკვეველი იყო (იხ. დიაგრამა #3) (Greenberg and Partskhaladze, 2014).

დიაგრამა #3 – დეინსტიტუციონალიზების შედეგად ბავშვთა განთავსების სტატისტიკა საქართველოში (2013 წელი)

წყარო: ფარცხალაძე, ნ. (2014). ბავშვთა დაცვის სისტემის დეინსტიტუციონალიზება საქართველოში. მოხსენება კონფერენციაზე Growing with Children's Rights. ევროპის საბჭო. დუბროვნიკი, ხორვატია

პროექტის ფარგლებში 2011-2013 წლებში “გადავარჩინოთ ბავშვები“-ს მიერ ჩატარდა რეინტეგრირებული ოჯახების საჭიროებათა შეფასების ორი კვლევა. პირველი აფასებდა იმ ოჯახებს, რომლებშიც რეინტეგრაცია მოხდა სახელმწიფო და

დონორული რესურსებით. მეორე კვლევამ დაფარა ოჯახები, რომელებშიც ბავშვების დაბრუნებისას გამოყენებული იყო მხოლოდ სახელმწიფო რესურსები (გაეროს ბავშვთა ფონდი, 2014). კვლევებით შესწავლილი იყო 2010 -2012 წლებში რეინტეგრირებული ბავშვების სრული პოპულაცია და პროექტის კვლევის თემატიკის პარალელურად ითვალისწინებდა მოცემული დისერტაციის კვლევის გარკვეულ კომპონენტსაც.

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სადოქტორო პროგრამა სოციალურ მუშაობაში

ცხოვრების ხარისხი, როგორც ბავშვთა კეთილდღეობის
სისტემის

რეფორმის შეფასების მეთოდი

ავტორი - ნათელა ფარცხალაძე

სადოქტორო ნაშრომი

თბილისი, 2020

თავი 4. თეორიული და კონცეპტუალური ჩარჩო

მიჯაჭვულობის თეორია ინსტიტუციური ზრუნვის უარყოფითი გავლენა ბავშვის სოციალურ, ფსიქოლოგიურ და ნეირობიოლოგიურ განვითარებაზე კარგად არის დასაბუთებული მიჯაჭვულობის თეორიითა და არაერთი კვლევით (Bowly, 1951; Hodges and Tizard, 1989; Bullock, et al., 1993; Buote, 2006, და ა.შ.). 1950-იანი წლებიდან ბევრ განვითარებულ ქვეყნაში დაიწყო მსჯელობა ინსტიტუციების, განსაკუთრებით კი, დიდი ზომის იზოლირებული ინსტიტუციების მიერ მზრუნველობამოკლებული ბავშვებისთვის მიწოდებული მომსახურების არასასურველ გავლენაზე. ინსტიტუციური ზრუნვის კრიტიკა განსაკუთრებით გააქტიურდა და “ანტი-ინსტიტუციურ” მოძრაობაში გადაიზარდა, 1960-იან წლებში (Crimmens and Milligan, 2005).

განვითარებულ ქვეყნებში ინსტიტუციური ზრუნვის კრიტიკას დიდწილად, საფუძველი დაუდო ბრიტანელი ფსიქოლოგის, ფსიქიატრისა და ფსიქოანალიტიკოსის, ჯონ ბოულბის (1907-1990) მიჯაჭვულობის თეორიამ. თეორიის თანახმად, ბავშვის ემოციური მიჯაჭვულობა უფროსისადმი არის ევოლუციურად მნიშვნელოვანი რეაქცია, რომელიც განაპირობებს მის გადარჩენას და სრულფასოვან განვითარებას. 1951-ში გამოქვეყნებული პიონერული ნაშრომების თანახმად, ბოულბი „მიჯაჭვულობას“ განმარტავს, როგორც ბიოლოგიურ დედასთან ჩამოყალიბებულ კავშირს, რომლის არარსებობა განაპირობებს განვითარების შეფერხებას (Bowlby, 1951). შემდგომ ნაშრომებში ბოულბიმ დედასთან მიჯაჭვულობიდან აქცენტი გადაიტანა ძირითად მზრუნველზე მიჯაჭვულობის მნიშვნელობაზე. ის ამტკიცებდა, რომ ბავშვი, განსაკუთრებით ადრეულ ასაკში, საჭიროებს ინდივიდუალიზებულ ემოციურ კავშირს (არა აუცილებლად ბიოლოგიურ მშობელთან, მათ შორის, დედასთან) და ასეთის არარსებობა აფერხებს მის ემოციურ განვითარებას (OHCHR, 2011).

ვერა ფელბერგის (1991) თეორიის თანახმად, ტირილი არის ახალშობილის სამყაროსთან კომუნიკაციის ერთადერთი გზა და იწვევს ბავშვის აღზნებას. ძირითადი მზრუნველი რეაგირებს ტირილზე და აკმაყოფილებს ბავშვის საჭიროებას. სიცოცხლის პირველი თვეების განმავლობაში ამ ციკლის მრავალჯერადი განმეორება იწვევს დასწავლას, ნდობისა და უსაფრთხოების შეგრძნების ჩამოყალიბებას და ძირითად მზრუნველთან მიჯაჭვულობას. ეს კი, მოგვიანებით, ბავშვის თვითშეფასების განვითარების წინაპირობაა. მუდმივი მზრუნველის არყოლის და ბავშვის საჭიროებების დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში, ბავშვი სწავლობს, რომ მოთხოვნას შედეგი არ მოჰყვება და ამცირებს ტირილს (გარემოსთან კომუნიკაციას), ხანგრძლივი პერიოდების განმავლობაში რჩება აღზნების მდგომარეობაში და ვერ ახერხებს ნორმალური განვითარებისთვის საჭირო აქტივობების განხორციელებას (მაგ. თამაშს და ა.შ.) (Mulheir at al., 2007).

მიჯაჭვულობის თეორიის პირველი ემპირიული გამოცდის - „უცნაური სიტუაციების“ ექსპერიმენტის საფუძველზე 1970-იან წლებში მეცნიერმა მარი ეინსვოტმა გამოყო მიჯაჭვულობის სამი ტიპი: სანდო, განრიდებული და ამბივალენტური მიჯაჭვულობა (Ainsworth, 1985). მოგვიანებით კი, მაინის და სოლომონის მიერ გამოიკვეთა მეოთხე ტიპი - დეზორგანიზაციული მიჯაჭვულობა (Solomon, 1989; Cairns, 2002).

- სანდო მიჯაჭვულობა – ჩვილები მშობელს იყენებენ, როგორც უსაფრთხო ბაზისს. განშორების შემთხვევაში ისინი ტირიან, მშობლის დაბრუნებისთანავე ისინი აქტიურად იწყებენ კონტაქტის ძიებას და ტირილს დაუყოვნებლივ წყვეტენ. სანდო მიჯაჭვულობის დროს, ბავშვები ადვილად შედიან კონტაქტში სხვა პირებთან/უფროსებთან, არ ეშინიათ გარე სამყაროსი და მშობლის/მზრუნველის წასვლის.
- განრიდებითი მიჯაჭვულობა – ჩვილები მშობლის ყოფნა-არყოფნაზე არ რეაგირებენ. დედის მიერ მისი დატოვების შემდეგ, ხშირ შემთხვევაში დისტრესს არ განიცდიან; რთულად შედიან კონტაქტში უცხოებთან.

- ამბივალენტური მიჯაჭვულობა– ბავშვები განშორებამდე მშობლებთან ახლო კონტაქტის ძიებაში არიან, მშობლის წასვლისას დისტრესს განიცდიან და მისი დაბრუნებისას კი გამოხატავენ შერეულ გრძნობებს – ეკვრის და უბრაზდება მას, აყვანისას ეწინააღმდეგება, ზოგჯერ ურტყამს კიდეც, აყვანისას ზოგჯერ ტირილს აგრძელებს, მაგრამ მშობელს ებლაუჭება; რთულად ან არ შედის კონტაქტში უცხოებთან.
- დეზორგანიზაციული მიჯაჭვულობა– ეს არის სუსტი მიჯაჭვულობის ტიპი.

ზოგიერთი ავტორი ასევე გამოყოფს სიტუაციას, როცა მიჯაჭვულობა საერთოდ არ ყალიბდება. ასეთი ვითარება მოსალოდნელია ისეთ ინსტიტუციებში, როდესაც ბავშვს შეხება აქვს „ბევრ, ანონიმურ, სერიულ მზრუნველთან“ (Howe, 1995). კვლევები ადასტურებს, რომ ადამიანების 55-70 პროცენტს უყალიბდება სანდო მიჯაჭვულობა. ბავშვობის პერიოდში, ისინი ავერსიული ქცევიდან ადვილად გადადიან მიმზიდველ ქცევაზე. იცინიან, ავლენენ ცნობისმოყვარეობას, კონტაქტში შედიან მზრუნველთან. ზრდასრულ ასაკში ეს ადამიანები ავლენენ თანამიმდევრულ, ემციურად შესაბამის (კონგრუენტულ) ქცევას (Cairns, 2002).

თავის ტვინის განვითარების პროცესში, სანდო მიჯაჭვულობის მქონე ბავშვებს უყალიბდებათ კომპლექსური ტვინის ღერო (რომლის განვითარება ასევე დამოკიდებულია ბავშვის გენეტიკისა და ტემპერამენტზე). ტვინის ღეროს კრიტიკულად მნიშვნელოვანი ფუნქციების სათანადოდ განვითარების შედეგად, ასეთი ბავშვები გამოირჩევიან მედეგობით, მოქნილობით, ძლიერი ხასიათით და ა.შ.

თანამედროვე კვლევები ასევე ადასტურებს, რომ ინსტიტუციაში მცხოვრები ბავშვების მხოლოდ 17.1 პროცენტს აღენიშნება სანდო მიჯაჭვულობა, მაშინ როდესაც ეს მონაცემი სხვა ბავშვებისთვის საშუალოდ 62 პროცენტს შეადგენს. ასევე აღსანიშნავია, რომ პირველ ჯგუფში დეზორგანიზაციული მიჯაჭვულობის არსებობა

დასტურდება ბავშვების 72.8 პროცენტში, მაშინ როდესაც მეორე ჯგუფის ბავშვების მხოლოდ 15 პროცენტს უყალიბდება დეზორგანიზაციული მიჯაჭვულობა (Bakermans-Kranenburg et al., 2014).

მნიშვნელოვანია მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბების კულტურული თავისებურებების აღნიშვნაც. მიჩნეულია, რომ სანდო მიჯაჭვულობის მითითებული საშუალო მაჩვენებელი (55-70 პროცენტი) თანაბრად არ ვრცელდება ყველა ეთნიკურ და სოციალურ ჯგუფზე. მაგალითად, გერმანელი, იაპონელი და ებრაელი ბავშვების შედარებით დიდ პროცენტს მიაკუთვნებენ განრიდებული მიჯაჭვულობის მქონეთა ჯგუფს (Grossman et al., 2006; Grossman, 2003; Matikka et al., 2001; Howe et al., 1999; Howe, 2006).

ბავშვებს, რომლებიც იზრდებიან ინსტიტუციებში, არ უყალიბდებათ უწყვეტი მიჯაჭვულობის გრძნობა ძირითად მზრუნველთან. მიუხედავად იმისა, რომ ინსტიტუციების ნაწილი ბავშვებს უზრუნველყოფს უსაფრთხო და კეთილმოწყობილი ფიზიკური გარემოთი, დამაკმაყოფილებელი სამედიცინო მომსახურებით და სრულფასოვანი კვებით, მომვლელების დიდი რიცხვი, ბავშვებისა და მომვლელების დიდი თანაფარდობა, ცვლებში მუშაობა და მომვლელთა მუდმივი ცვლა, ვერ უზრუნველყოფს მიჯაჭვულობის გრძნობის ჩამოყალიბებისთვის საჭირო სტაბილურ ურთიერთობებს (Zeanah et al., 2005).

საყურადღებოა, რომ ინსტიტუციონალიზების გავლენა მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბებაზე დიდწილად დამოკიდებულია ბავშვის ასაკზე. მიუხედავად იმისა, რომ ინსტიტუციონალიზების უარყოფითი გავლენა დოკუმენტირებულია ბავშვის განვითარების ყველა ეტაპზე, მტკიცებულებები მიუთითებს, რომ განსაკუთრებით დიდი რისკის წინაშე არიან სამ წლამდე ბავშვები (Browne, 2009). ასევე,

დადასტურებულია ექვს თვემდე ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების განვითარების გრძელვადიანი უარყოფითი შედეგები (Rutter et al. 2007).

ჰოდგის და ტიზარდის არაერთი კვლევა ადასტურებს, რომ ბავშვებს, რომელთაც აქვთ ინსტიტუციონალიზების გამოცდილება, მიუხედავად იმისა, მოხდა თუ არა მათი შვილად აყვანა ან რეინტეგრაცია, აქვთ ქცევის ისეთი პრობლემები, როგორებიცაა: 1) ურთიერთობებში უფროსებზე ორიენტირება, 2) თანასწორობთან ურთიერთობის სირთულეები, 3) საუკეთესო მეგობრების სიმწირე/არარსებობა, 4) სირთულეების დროს თანატოლებისთვის დახმარებისთვის მიმართვის სირთულეები, 5) ამხანაგების შერჩევისას ნაკლები სელექტიურობა. წარსულში ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების 50 პროცენტი ავლენდა ამ ხუთიდან ოთხ მახასიათებელს, მაშინ როცა არაინსტიტუციონალიზებული ბავშვების საკონტროლო ჯგუფში ეს მახასიათებლები მხოლოდ ოთხ პროცენტში შეინიშნებოდა (Browne et al., 2006a).

დადგენილია, რომ ძირითად მზრუნველზე მიჯაჭვულობა არის 12-19 წლის ახალგაზრდებს შორის თვითშეფასების, ცხოვრების ხარისხის და საკუთარი ცხოვრებით კმაყოფილების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი ფაქტორი. შესაბამისად, ინსტიტუციონალიზების სხვა მავნე შედეგების გარდა, ინსტიტუციურ დაწესებულებაში მცხოვრებ ბავშვებს შორის მიჯაჭვულობის გრძნობის განვითარების სირთულეები შესაძლოა განხილულ იქნას მათი ცხოვრების ხარისხის შედარებით დაბალი მაჩვენებლების ერთ-ერთ მიზეზად. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჩატარებულმა კვლევებმა დაადასტურა, რომ მიმღებ ოჯახებში ცხოვრებისას ინდივიდების ცხოვრების ხარისხი აღემატება მათივე ცხოვრების ხარისხს ინსტიტუციურ გარემოში (Conroy et al., 2002).

კვლევები ასევე ადასტურებს სანდო მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბების შესაძლებლობას ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ოჯახურ გარემოში განთავსების შემდეგ,

განსაკუთრებით კი, ადრეულ ასაკში რეინტეგრაციისა და გაშვილების შემთხვევაში (Van IJzendoorn et al., 2006). აღნიშნული მტკიცებულება, კიდევ ერთხელ მიუთითებს ბავშვის ოჯახურ გარემოში აღზრდის მნიშვნელობასა და ადრეული რეინტეგრაციის დადებით შედეგებზე.

მედეგობა

როგორც ცნობილია, ინსტიტუციური ზრუნვა, ძალადობა, ცუდი მოპყრობა, უარყოფით გავლენას ახდებს ბავშვის განვითარებაზე. თუმცა, უარყოფითი გავლენის ხარისხი და ნაირსახეობა ინდივიდუალურია და მკვეთრად განსხვავდება ცალკეული პირებისთვის. დადგენილია, რომ ძალადობის მსხვერპლ ბავშვთა 13-30 პროცენტს არ აღნიშნება მნიშვნელოვანი ან პერსისტენტული პრობლემები. ასევე, ვარირებს ერთსა და იმავე დაწესებულებაში თანაბარი დროით განთავსებული ბავშვების შედეგები. შესაძლოა, ზოგიერთი მათგანის ფუნქციონირება არც კი განსხვავდებოდეს ოჯახურ გარემოში აღზრდილი ბავშვებისგან (Lambert, 2001). ასევე, შეიძლება ვარირებდეს ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების გართულებები, რომლებიც შეიძლება გამოიხატოს მძიმე ფსიქიკური აშლილობიდან უმნიშვნელო ცვლილებებამდე (Van IJzendoorn, et al., 2011).

დადგენილია, რომ სახელმწიფო ზრუნვაში აღზრდილი ბავშვების, ისევე როგორც რისკის ქვეშ მყოფი სხვა ბავშვების, პოზიტიური და ნეგატიური შედეგები და მათი ხარისხი გარკვეულწილად აიხსნება პიროვნების მედეგობით. ტერმინი „მედეგობა“ ეკუთვნის რუტერს (1987), თუმცა მედეგობის (resilience) საყოველთაოდ აღიარებული დეფინიცია დღემდე არ არსებობს (Fraser, 1997).

გილიანის დეფინიციით, მედეგობა არის პროცესი, როცა ბავშვი, გარკვეული მახასიათებლების დახმარებით, ახერხებს ცხოვრებისეული სირთულეების დაძლევას, გადარჩენასა და განვითარებას (Conway, 2012; Gallagher, 1999). მედეგობა, ასევე,

განიმარტება როგორც რთულ პირობებში ნორმალური განვითარება. მეცნიერების სხვა ჯგუფის განმარტებით, მედეგობა არის რთული და არაკეთილსაიმედო პირობების მიუხედევად, ადამიანის ეფექტური ადაპტაციის პროცესი, უნარი ან გამოსავალი (Kendrick, 2008).

ლიტერატურის მიმოხილვა ადასტურებს, რომ ყველა არსებული დეფინიცია აერთიანებს ორ ძირითად მახასიათებელს, როგორებიცაა მედეგობის პროცესის დინამიკურობა და არაკეთილსაიმედო პირობებში პოზიტიური ადაპტაცია (Luthar, 2003). ასევე, დადგენილია, რომ მედეგობა არის მრავალასპექტიანი მახასიათებელი, რომელიც კავშირშია პიროვნულ მახასიათებლებთან და სოციალურ გარემოსთან.

გარმეზის, რუტერის, ქუინტონის და ფრეიზერის რისკის და მედეგობის თეორიები და მრავალი კვლევა მიუთითებს, ერთი მხრივ, მედეგობის და, მეორე მხრივ, მოწყვლადობის მიზეზებზე. შესწავლილია მედეგობის ჩამოყალიბების მთელი რიგი რისკ ფაქტორები და დამცავი ფაქტორები, ასევე იმ ინსტიტუციების საერთო და ინდივიდუალური მახასიათებლები, რომლებიც რისკს უქმნიან ბავშვის განვითარებას (Rutter, 1996; Werner, 1995). ასევე აღინიშნება, რომ მედეგობა არ არის აბსოლუტური ცნება და არ გულისხმობს ადამიანის მიერ ყველა სირთულესთან ერთნაირი წარმატებით გამკლავების უნარს. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია მედეგად მიჩნეული ახალგაზრდების მხარდაჭერაც (Coleman and Hagell, 2007).

დამცავ ფაქტორებად ითვლება მედეგობის მექანიზმები, რომელთა დახმარებით ხდება იმ ნაგატიური რეაქციის აღმოხვრფა/შემცირება, რომელიც ორდინარულ სიტუაციაში გამოიწვევდა არასასურველ შედეგებს (Rutter, 1996; Werner and Smith, 1992). მათ შორის, აღსანიშნავია ინდივიდის პირადი მახასიათებლები, როგორებიცაა პოზიტიური თვითშეფასება, კომუნიკაბელურობა, იუმორის გრძნობა, ემპათიურობა

და ა.შ. ზოგიერთი ბავშვი, მათი გარეგნობიდან და პიროვნული მახასიათებლებიდან გამომდინარე, ნაკლებად დგას გარკვეული რისკების წინაშე ან სხვებზე უფრო ადვილად ართმევს მათ თავს. ასევე, ბავშვისთვის სპეციფიკური მედეგობის მექანიზმებიდან აღსანიშნავია გენეტიკური ფაქტორები, რომლებიც ამცირებს ან ზრდის ბავშვის მოწყვლადობას ინსტიტუციური დეპრივაციის მიმართ. ასევე, გენეტიკური ფაქტორები შეიძლება ბლოკავდეს ეფექტს, ან ამცირებდეს სენსიტიურობას გარკვეული რისკების მიმართ (Van IJzendoorn, 2011). ამგვარი ფაქტორების არსებობა არაერთი კვლევით არის დადასტურებული და მტკიცებულებების რიცხვი დღითიდღე იზრდება (Caspi et al., 2003).

მედეგობის ჩამოყალიბებისთვის მნიშვნელოვან დამატებით ფაქტორად მიჩნეულია მჭიდრო ოჯახური კავშირები, ემოციურად სტაბილური მშობელი ან ოჯახის წევრი და ა.შ. ასევე მხარდამჭერი სოციალური გარემო, თემი ან თანატოლები, „მნიშვნელოვანი უფროსი მეგობარი,“ უსაფრთხო სკოლა, კლასგარეშე აქტივობებში ჩართვა და ა.შ. (Ungar, 2008).

მედეგობის რისკ ფაქტორებად განიხილება ინდივიდის ის პიროვნული მახასიათებლები და გარემო ფაქტორები, რომლებიც ზრდის არასასურველი შედეგების დადგომის რისკს. ასეთი ფაქტორებია: დაბალი აკადემიური მოსწრება, განათლებაზე მცირე აქცენტი, ცხოვრების რთული გამოცდილება, მათ შორის, სიღარიბე, ოჯახური კრიზისი, ინსტიტუციური გარემო და სტიმულაციის ნაკლებობა, კანონთან კონფლიქტში მყოფი ამხანაგები და ა.შ. პიროვნული მახასიათებლებიდან კი გამოყოფენ განრიდებულ მიჯაჭვულობას, დაბალ თვითშეფასებას, დეპრესიას და ა.შ. (Greenwell, 2003; Colton, 2002; Johnson, 1992).

ინსტიტუციების საერთო უარყოფით ეფექტად მიიჩნევა რეჟიმი, ზრუნვის არასათანადო ხარისხი და სტიმულაციის ნაკლებობა. ხოლო ინსტიტუციების

სპეციფიკური მახასიათებლებიდან გამოყოფენ ცალკეული მზრუნველების გამორჩეულ ყურადღებას, გარემოებათა თანხვედრას, რომლებმაც პოზიტიური გავლენა იქონიეს ბავშვის განვითარებაზე და ა.შ. ინსტიტუციური ფაქტორების შესწავლამ, ასევე, დაადასტურა, რომ ცალკეული გარემო პირობების გაუმჯობესება ვერ ახდებს ბავშვის განვითარების სირთულეების პრევენციას და დადებითად ვერ მოქმედებს მიჯაჭვულობის ან მედეგობის ჩამოყალიბებაზე (Van IJzendoorn, 2011).

გარემოს თანახმად, არსებობს მედეგობის სამი ტიპი: პირველი ტიპი, ე.წ. „რისკების გადალახვა“, გულისხმობს მაღალი რისკების მიუხედავად პოზიტიური შედეგების მიღებას; მეორეა „სტრესულ ვითარებაში კომპეტენციების შენარუნება.“ ამ დროს, ბავშვი ახერხებს ეფექტურად ფუნქციონირებას რთული გარემო პირობების მიუხედავად; მესამეა „ტრავმის შემდგომი აღდგენა“, რომელიც გულისხმობს მძიმე სტრესული სიტუაციის შემდეგ, რეაბილიტაციასა და ნორმალური ფუნქციონირების აღდგენას (Masten, 2001). ითვლება, რომ მაღალი ცხოვრების ხარისხის მისაღწევად, აუცილებელია ბავშვობასა და შემდგომ პერიოდებში მედეგობის სამივე ტიპის არსებობა.

კვლევები ადასტურებს მიჯაჭვულობასა და მედეგობის განვითარებას შორის კავშირსაც (Buote, 2006). კერძოდ, სანდო მიჯაჭვულობა დადებითად მოქმედებს მედეგობის ისეთ მახასიათებლებზე, როგორებიცაა: ოპტიმიზმი, ეფექტურობა, უფროსებთან დამოკიდებულება, თანატოლებთან ურთიერთობა და მნიშვნელოვანი ზრდასრულების რაოდენობა. გარდა ამისა, სტრესისადმი მედეგი ახალგაზრდები ხასიათდებიან განრიდებითი მიჯაჭვულობის დაბალი ალბათობით (Buote, 2006).

დადგენილია, რომ ბავშვებს და ახალგაზრდებს, რომლებიც ითვლებიან მედეგ პიროვნებად, ჰყავთ „მნიშვნელოვანი ზრდასრული“, რომელსაც სჯერა მათი (Masten 2001; Werner, 1989, 1995). მინიმუმ ერთი „მნიშვნელოვანი უფროსის“ არსებობა

აუცილებელია მედეგობის ჩამოყალიბებისთვის (Werner and Smith, 1992). „მნიშვნელოვანი ადამიანის“ არსებობის მნიშვნელობაზე საუბრობენ წარმატებული ახალგაზრდებიც (Rutter et al., 2007).

რთული წარსულის მქონე ბავშვებს, რომელთაც ჰყავთ თუნდაც ერთი უფროსი, რომელიც მასზე ზრუნავს, აქვთ უფრო მაღალი აკადემიური მოსწრება, ნივთიერებათა ავადმჯობარების ნაკლები რისკი, ძალადობის ნაკლები გამოვლინება, თანატოლებთან და უფროსებთან უკეთესი ურთიერთობა, თვითრწმენა, ოპტიმიზმი, უკეთესი ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობა, უფრო მაღალი თვითშეფასება, სუბიექტური კეთილდღეობის უფრო მაღალი დონე და ცხოვრების უკეთესი ხარისხი (Werner and Smith, 1992; Rutter, 1993; Greenwell, 2003; Rutter et al., 2007). ამავდროულად, მედეგი ახალგაზრდები გამოირჩევიან უნარით, მიმართონ არაფორმალური დახმარების ქსელებს. ამასთანავე, მათთვის მნიშვნელოვანი დახმარების შესაძლო წყაროდ ისინი ასევე ასახელებენ მეგობრებს, რელიგიურ პირებს, მასწავლებლებს, ბებია-ბაბუებს, უფროს და-ძმას, მწვრთნელებს, ახალგაზრდული ჯგუფების ლიდერებს, სკოლის სოციალურ მუშაკებს და სხვა საჯარო მოხელეებს, მეზობლებს და ა.შ. (Werner and Smith, 1992; Greenwell, 2003). არაერთი კვლევის თანახმად, ბავშვის ცხოვრებაში პოზიტიური ზრდასრულის არსებობა, ასევე მასთან გატარებული დრო, გადამწყვეტ როლს თამაშობს მედეგობის განვითარებაში (Jackson et al., 1998). ხოლო ბავშვებს, რომელთაც მცირე ასაკში დააგროვეს უფროსებთან არასათანადო ურთიერთობების გამოცდილება, განიცდიან ნდობისა და მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბების პრობლემას, აქვთ მდგრად პიროვნებად ჩამოყალიბებისა და, საჭიროების შემთხვევაში, დახმარების მიღების ნაკლები შანსი.

აქედან გამომდინარე, საგულისხმოა რეინტეგრაციის ან სახელმწიფო ზრუნვიდან გასვლის დროს, სტაბილური მხარდაჭერისა და ბავშვებისა და ახალგაზრდებისთვის

„მნიშვნელოვან ფიგურასთან“ ურთიერთობის შენარჩუნება (Greenwell, 2003), რომელიც მხარს დაუჭერს ახალგაზრდას ახალ აკადემიურ ან საცხოვრებელ გარემოსთან ადაპტირებაში. ამგვარი „შემობრუნების წერტილი,“ ნეირობიოლოგიური თვალსაზრისით, იძლევა ჯანსაღი განვითარების საშუალებას და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ახალგაზრდობის პერიოდში უარყოფითი გამოცდილების გადახედვისა და პოზიტიური განვითარებისთვის (Rutter, 1993).

კვლევები ასევე ადასტურებს, რომ განათლება წარმოადგენს მედეგობის განვითარების მნიშვნელოვან მექანიზმს და დამცავ ფაქტორს. წარმატება აკადემიურ სფეროში არის პიროვნების განვითარების და ახალგაზრდობასა და ზრდასრულ ასაკში მისი ცხოვრების მაღალი ხარისხის განმაპირობებელი კრიტიკული ელემენტი (Jackson, 2001). თუმცა, კვლევები აჩვენებს, რომ სოციალური მუშაკები არასაკმარის ყურადღებას ანიჭებენ ბავშვებისა და ახალგაზრდების განათლებას. ახალგაზრდებს, რომლებიც წარმატებულები იყვნენ სახელმწიფო ზრუნვაში, ჰკითხეს, თუ რა მნიშვნელობას ანიჭებდნენ მათი სოციალური მუშაკები მათ განათლებას (განსაკუთრებით, უმაღლეს განათლებას). 92 პროცენტის პასუხი იყო - არავითარ ყურადღებას. ისინი აღიარებდნენ, რომ სოციალური მუშაკები გარკვეულ დახმარებას უწევდნენ მათ განათლების მისაღებად ფინანსების მოძიებაში, ან სკოლაში დაბრუნებაში, თუმცა არა განათლების მისაღებად მოტივაციის გაზრდასა და სხვა სირთულეების დაძლევაში (Jackson, 1998). სოციალური მუშაკების და აღმზრდელების რეკომენდაციები ამ მიმართულებით ან არ არსებობდა, ან ძალიან დაბალ სტანდარტებს სთავაზობდა ახალგაზრდებს.

მეცნიერების სხვადასხვა მიმართულების წარმომადგენლები განსხვავებული ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე აფასებენ პიროვნების მედეგობას. პიროვნების ფუნქციონირების გარეგანი გამოვლინებების გარდა, განიხილება მისი სუბიექტური კეთილდღეობის/ცხოვრების ხარისხის გაზომვისა და გათვალისწინების აუცილებლობაც (Luthar, 2003; Masten, 2001; Greenwell, 2003). ლუთარის თანახმად, არ არსებობს მედეგობის ზუსტი საზომი, თუმცა, ემოციური კარგად ყოფნა მედეგობის

შეფასების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი და სანდო მეთოდია (Luthar, 2003). ასევე, მიღებულია მედეგობის სხვადასხვა ასპექტის, კერძოდ განათლების, სოციალური ფუნქციონირების და ა.შ. შეფასების მეთოდები (Song, 2003). მედეგობის შეფასების აღნიშნული და სხვა მეთოდები გამოიყენება არა მხოლოდ ინდივიდის, არამედ მისთვის მიწოდებული ინტერვენციების ეფექტურობის შესაფასებლად (Greenwell, 2003).

ეკოლოგიური სისტემების თეორია

სოციალური მუშაობის და ბავშვთა გავნითარების სფეროებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ეკოლოგიური სისტემების თეორიას. ბრონფენბერის²⁷ თეორიის თანახმად, ბავშვის განვითარებას განსაზღვრავს მისი მრავალგანზომილებიანი გარემო და ბავშვის გარშემო არსებული ცალკეული კომპონენტების ურთიერთქმედება (Bronfenbrenner, 1979 and 1994). თეორია აღწერს ბავშვის გარემომცველ ოთხ სისტემას. ესენია:

- მიკროსისტემა - ბავშვის გარემო, რომელიც უშუალოდ ზემოქმედებს ბავშვზე. მიკროსისტემის ნაწილებია ოჯახი, სკოლა, მეგობრები, სამეზობლო. სწორედ ამ სისტემაში ხდება სოციალური დასწავლა, როლური-მოდელის მაგალითის გადაღება და ა.შ. რაც უფრო მზრუნველი, სანდო და მასტიმულირებელია მიკროსისტემის ელემენტები, მით უფრო პოზიტიურია ბავშვზე მათი გავლენა. მიჩნეულია, რომ მიკროსისტემის ის ელემენტები, რომლებთანაც უშუალო შეხება აქვს ბავშვს, ყველაზე დიდ გავლენას ახდენენ ბავშვის განვითარებასა და სუბიექტურ კეთილდღეობაზე. ეკოლოგიური სისტემების თეორიის ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაზე გავრცელების მცდელობა გულისხმობს მიკროსისტემაში ბავშვთან და ოჯახთან მომუშავე სოციალური მომსახურებების მუშაკების გათვალისწინებას. აღსანიშნავია,

²⁷ ური ბრონფენბერი (1917 - 2005). ბავშვის განვითარების ეკოლოგიური სისტემების თეორიის ავტორი, ამერიკელი განვითარების ფსიქოლოგი

რომ კეთილდღეობის სისტემაში ჩართული ბავშვებისთვის, სოციალური მუშაკი და მომსახურების მიმწოდებელი ორგანიზაცია მნიშვნელოვანი გავლენის მქონე ფაქტორებია (Julien-Chinn, 2017).

- მეზოსისტემა გულისხმობს მიკროსისტემის ელემენტებს შორის კავშირს და ურთიერთქმედებას. ამ კავშირების პოზიტიური ან არაჯანსაღი ხასიათი დადებითად ან უარყოფითად მოქმედებს ბავშვის განვითარებაზე. მაგალითისთვის, ოჯახისა და სკოლის კავშირის შემთხვევაში მშობლ(ებ)ის პოზიტიური ან ნეგატიური ჩართულობა ბავშვის სასკოლო ცხოვრებაში, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბავშვის კეთილდღეობაზე. გარდა ამისა, ბავშვის ურთიერთობა მიკროსისტემის ერთ კომპონენტებთან, გავლენას ახდენს დანარჩენ კომპონენტებთან მის ურთიერთობაზე. მაგალითად, ოჯახის წევრებთან დაძაბული ურთიერთობა, შესაძლოა გახდეს სკოლასთან რთული ურთიერთობების მიზეზი (Langer and Lietz, 2014).

ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაში მეზოსისტემის მაგალითებია ბავშვისა და მისი სოციალური მუშაკის ან სოციალური მუშაკისა და მისი სუპერვაიზორის და დამქირავებელი ორგანიზაციის ურთიერთქმედება.

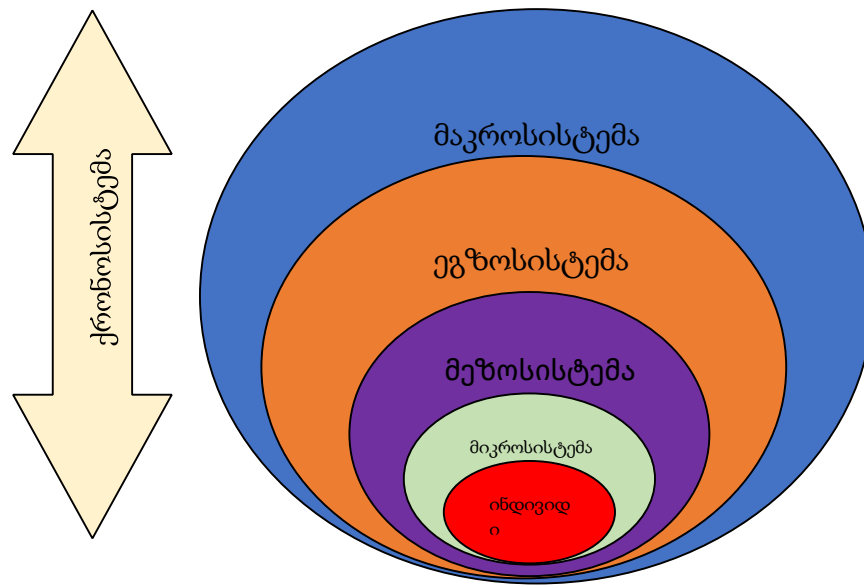
- ეგზოსისტემა გულისხმობს ორი ან მეტი ისეთი სისტემის ინტერაქციას, რომლებიც არაპირდაპირ გავლენას ახდენენ ბავშვის უშუალო გარემოზე. მაგალითისათვის, ბავშვის განვითარებასა და მდგომარეობაზე ზემოქმედებას ახდენს მისი მშობლების დასაქმების ადგილი, ვინაიდან ის, დიდწილად განსაზღვრავს ოჯახის ეკონომიკურ მდგომარეობას, მშობლის გუნებ-განწყობას, დროის ნაკლებობას ან შესაძლებლობას, მოიცალოს ბავშვის საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად და ა.შ. (Bronfenbrenner, 1994). ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაში ეგზოსისტემის ერთ-ერთ მაგალითად შეიძლება განვიხილოთ ქვეყნის სოციალური და ბავშვთა დაცვის სისტემის პოლიტიკა, ასევე სოციალური მუშაკის დამსაქმებელი ორგანიზაციის რესურსები.

არასაკმარისად პრიორიტიზებულ და ცუდად დაფინანსებულ ბავშთა დაცვის სისტემაში სოციალურ მუშაკებს შეიძლება ჰქონდეთ დიდი დატვირთვა და დაბალი ანაზღაურება, რაც გავლენას იქონიებს მათი ბავშვებთან მუშაობის ხარისხზე.

- მაკროსისტემა გულისხმობს ბავშვის სოციალურ-კულტურულ გარემოს მისთვის დამახასიათებელი ღირებულებებით, ნორმებით, ტრადიციებით (მათ შორის მათ ტრადიციებით) და ფასეულობებით (Johnson, 2008). მიუხედავად იმისა, რომ ბავშვი შედარებით დისტანცირებულია მაკროსისტემისგან, ეს სისტემა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მიკროსისტემაზე და შესაბამისად, ბავშვის განვითარებაზე (Allen Meares and Lane, 1987). მაკროსისტემის ელემენტები, როგორიცაა ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა, დემოკრატიის ხარისხი, პოლიტიკური სისტემა და მრავალი სხვა, განსაზღვრავს ბავშვის მიერ მიღებული მხარდაჭერის ხარისხს.

ზემოთ ჩამოთვლილ სისტემებზე, თავის მხრივ, გავლენას ახდენს დროითი განზომილება - ქრონოსისტემა, რომელშიც არსებობენ ეკოსისტემის კომპონენტები. ადამიანის სასიცოცხლო ციკლის სხვადასხვა ეტაპზე და სხვადასხვა ეპოქაში, მსგავსი მოვლენები განსხვავებულად მოქმედებენ ბავშვზე. მაგალისთვის, განსხვავებულია ეკოსისტემის ცალკეული კომპონენტების გავლენა ბავშვზე ჩვილობაში და თინეიჯერობის პერიოდში (სასიცოცხლო ციკლის ეტაპის გავლენა). ასევე მკვეთრი განსხვავებაა 21-ე საუკუნის დასაწყისში და მეორე მსოფლიო ომის დროს ერთიდაიგივე ასაკის ბავშვების ეკოსისტემების მახასიათებლებში (ეპოქის გავლენა).

ბავშვთა დაცვის სისტემაში ქრონოსისტემის მაგალითებია: ბავშვთან მომუშავე ორგანიზაციის სამუშაო განრიგი, კვარტალური და წლიური სამუშაო გეგმა, რეფორმის ეტაპები და ა.შ. (იხ.სქემა #3)

წყარო: Johnson, 2008

ეკოლოგიური სისტემების თეორიის თანახმად, ბავშვი და მისი ეკოსისტემის ელემენტები ორმხრივად და დინამიურად ზემოქმედებენ ერთმანეთზე. ამ პროცესში, ბავშვი არის როგორც ზეგავლენის ობიექტი, ასევე ზემოქმედების მომხდენი ერთეული.

ეკოლოგიური სისტემების თეორია მიჩნეულია სოციალური მუშაობის ინტერვენციების დაგეგმვის და კლიენტების სირთულეების კონცეპტუალიზების მნიშვნელოვან თეორიულ საფუძვლად (Pardeck, 1988). განსხვავებით სხვა მიდგომებისგან, ეკოლოგიური სისტემების თეორიის საფუძველზე, სოციალური მუშაკი, ინდივიდის სირთულეებსა და პრობლემურ სოციალურ ფუნქციონირებას, განიხილავს არა როგორც მის 'პათოლოგიას,' არამედ როგორც ეკოსისტემასა და ინდივიდს შორის ურთიერთქმედების შედეგს და ეკოსისტემის დადებით ან უარყოფით გავლენებზე ინდივიდის რეაქციას (ზოგ შემთხვევაში არასათანადო ადაპტაციას). ეს კი, სოციალური მუშაკისგან მოითხოვს თანამშრომლობას არა მხოლოდ ბავშვთან, არამედ მის ოჯახთან, საცხოვრებელ გარემოსთან, სკოლასთან და

ეკოსისტემის სხვა ელემენტებთან, რათა მოხერხდეს მათ შორის პოზიტიური ურთიერთქმედების უზრუნველყოფა. ეკოლოგიური სისტემების თეორიით კარგად აიხსნება სოციალური მუშაკის რამდენიმე პროფესიული როლის გაძლიერების მნიშვნელობა (მაგ. მედიატორი, ადვოკატი და ა.შ.) (Siporin, 1980).

ეკოლოგიური სისტემების თეორია ასევე წარმოადგენს შესაფერის ჩარჩოს ინდიკატორების, მათ შორის ბავშვების ცხოვრების ხარისხის შესაფასებლად (Tissington, 2008), ვინაიდან ცხოვრების ხარისხი არის მრავალგანზომილებიანი კონცეფცია, რომლებიც გულისხმობს საკუთარი თავისა და გარემოს ურთიერთქმედების ხასიათის შესახებ ინდივიდის აღქმას (Schalok et al., 2002). ცხოვრების ხარისხი ზომავს იმას, თუ რამდენად კეთილსაიმედოა არსებული ეკოსისტემის კომპონენტები ინდივიდის კარგი ცხოვრების უზრუნველსაყოფად.

ცხოვრების ხარისხი² ცხოვრების ხარისხის კონცეფცია ანტიკური პერიოდიდან არსებობს. ბერძენი ფილოსოფოსები ჩვენს წელთაღრიცხვამდე III-IV საუკუნეებში უკვე განიხილავდნენ „კარგი ცხოვრების“ იდეებს. არისტოტელეს მოსაზრებით, ადამიანები ეძებენ ბედნიერებას და კარგ ცხოვრებას. მათ მხოლოდ იმიტომ სურთ მიზნების მიღწევა, რომ

² ქვეთავი შეიქმნა შემდეგ სტატიაზე დაყრდნობით: Partskhaladze, N. (2016). Quality of Life of Deinstitutionalized Children as an Outcome Measure of the Child Care System Reform in Georgia. Journal of Young Researchers. Students' Electronic Scientific Journal of the Faculty of Social and Political Sciences at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ეს მათ გააბედნიერებთ (Matikka, 2001). არისტოტელეს აზრით, კარგი ცხოვრება არის ყველაზე სასურველი ცხოვრება, მიუხედავად იმისა, რამდენად სასარგებლოა ის საზოგადოებისთვის. კარგი ცხოვრება მოიცავს ისეთ კონცეფციებს, როგორიცაა ბედნიერება, სიამოვნება, კეთილდღეობა და ა.შ. (Ostenfeld, 1994). ამავდროულად, იმ პერდიდში ითვლებოდა, რომ ცხოვრების ხარისხი კავშირშია მორალურობასთან და

მხოლოდ მაღალხეობრივ ადამიანს შეიძლება ჰქონდეს „კარგი ცხოვრება“ და ჩაითვალოს ბედნიერად (Matikka, 2001).

ცხოვრების ხარისხის პოსტმოდერნისტული კონცეფცია წარმოადგენს სოციალურ კონსტრუქტს და მუდმივად დახვეწის პროცესშია. მაგალითად, 1960-იან წლებში მოღვაწე მეცნიერი ვორნერ ვილსონი ბედნიერად მიიჩნევდა ადამიანს, რომელიც არის ახალგაზრდა, ჯანმრთელი, კარგად განათლებული, ექსტროვერტი, ოპტიმისტი, რელიგიური, დაოჯახებული; აქვს მაღალი სამუშაო მორალი, თვითშეფასება, ანაზღაურება და ინტელექტი (Diener et al., 1999; Smith et al., 1999). თუმცა, აღნიშნული მიდგომა თანდათანობით შეიცვალა, რადგან დადგინდა, რომ ადამიანის დემოგრაფიული მაჩვენებლები სუსტად არის დაკავშირებული ცხოვრებით მის სუბიექტურ კმაყოფილებასთან (Diener and Diener, 1996; Pavot and Diener, 1993). შესაბამისად ცხოვრების ხარისხის კონცეფციამ გაიზიარა ეკოლოგიური სისტემების თეორიის პერსპექტივა, რომელიც ხაზს უსვავს კონტექსტის/გარემოს (მაგ. ოჯახი, სკოლა, თემი) გავლენას ადამიანის ფუნქციონირებასა და ადაპტაციის უნარებზე (Matikka, 2001; Diener et al, 1999).

ცხოვრების ხარისხის კონცეპტუალიზაციის მიმართულებით მუშაობა განსაკუთრებით გააქტიურდა 1990-იანი წლებიდან. ამ პერიოდიდან ცხოვრების ხარისხის კონცეფცია გამოიყენება არა მხოლოდ როგორც მასენსიტიზებული ცნება, არამედ როგორც მომსახურებების მიწოდების და მათი შედეგების შეფასების ჩარჩო (Verdugo et al., 2005).

90-იანი წლების ბოლოსთვის, განვითარებულ ქვეყნებში შემუშავებული იყო ცხოვრების ხარისხის 100-მდე დეფინიცია და ცხოვრების ხარისხის სხვადასხვა ასპექტების გასაზომი ათასზე მეტი ინსტრუმენტი. ამ პერიოდში ჩატარებული 10,000ზე მეტი წყაროს მეტაანალიზმა აჩვენა, რომ გაწეული სამუშაოს მასშტაბურობის

მიუხედავად, არ არსებობდა ლიტერატურა, რომელშიც სრულყოფილად იყო განხილული ცხოვრების ხარისხის კონცეფცია, საზომი ინსტრუმენტები, გამოყენების სფეროები, მეთოდები და ა.შ. (Schalok et al., 2002).

თუმცა, მეცნიერები თანხმდებიან განსაზღვრებაზე, რომლის თანახმადაც ცხოვრების ხარისხი არის მრავალგანზომილებიანი კონცეფცია, რომელიც წარმოადგენს საკუთარი თავის და გარემოებების შესახებ ინდივიდის აღქმას, მისი იდენტობის, განვითარების დონის და სიტუაციის მიხედვით (Cummins, 2005; McGillivray et al., 2007;).

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის განმარტებით, ცხოვრების ხარისხი ასახავს ინდივიდის აზრს ცხოვრებაში მისი მდგომარეობის შესახებ, რომელიც ეყრდნობა კონკრეტული პიროვნების კულტურულ და ღირებულებით სისტემებს, რომელშიც ის ცხოვრობს და იმ მოლოდინებს, სტანდარტებსა და მიზნებს, რომლებისკენაც ის ისწრაფის (WHOQOL Group, 1999).

ცხოვრების ხარისხის განმარტება კარგად ასახავს ცხოვრების ხარისხის სუბიექტურ ხასიათს, რომელზეც გავლენას ახდენს გარემო, კულტურული და სოციალური კონტექსტი (Bognar, 2010). ამიტომაც, განვითარებულ ქვეყნებში ცხოვრების ხარისხის კონცეფცია უფრო და უფრო პოპულარული ხდება ისეთ სფეროებში, როგორიცაა ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, სოციალური უზრუნველყოფა, დასაქმება, ჯანდაცვა, ეკონომიკა, საერთაშორისო განვითარება, პოლიტიკა და ა.შ. (Michalos, 2002). 2000-იან წლებში ჩატარებულმა მიმოხილვამ გამოავლინა 23 განსხვავებული მიზნის მატარებელი ცხოვრების ხარისხის კვლევა, რომლებიც სხვადასხვა სისტემებში და სფეროებში აფასებდნენ ამ კონცეპტის მნიშვნელობას (Verdugo et al., 2005). მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა სფეროებსა და ქვეყნებში ხშირად გამოიყენება განსხვავებული ტერმინები (მაგ. ფილოსოფიაში (კარგი ცხოვრება), ფსიქოლოგიაში

(ბედნიერება და სუბიექტური კეთილდღეობა), ჯანდაცვა და სოციალური მომსახურებები (მომსახურების ხარისხი) და ა.შ.), მათ ერთსა და იმავე მნიშვნელობას ანიჭებენ და ძირითადად ურთიერთშემცვლელად იყენებენ (Matikka, 2001; Joronen, 2005).

ცხოვრების ხარისხის განსაზღვრისათვის კრიტიკული მნიშვნელობა აქვს სუბიექტური კეთილდღეობის/კარგად ყოფნის (well-being) სუბიექტური და ობიექტური განზომილებების გამოყენებას, რომლებიც უნდა გაიზომოს ინდივიდისთვის უნიკალური კრიტერიუმების და სტანდარტების შესაბამისად (Gilman and Huebner, 2003; Cummins, 2005). ობიექტური ინდიკატორები ცხოვრების ხარისხს ზომავს ინტერპერსონალურად დაკვირვებადი და ვერიფიცირებადი მონაცემების

(interpersonally observable and verifiable data) მიხედვით, როგორიცაა შემოსავალი, დასაქმება, ჯანმრთელობის სტატუსი და ა.შ. ეს ინდიკატორები ცვალებადია საზოგადოებრივ-კულტურული კონტექსტის მიხედვით (Change et al., 2003). სუბიექტური ინდიკატორები ეფუძნება ცხოვრებით კმაყოფილების, შეგრძნებების, განწყობების სუბიექტურ აღქმას და შეფასებას (მაგ. ადაპტირების უნარი; სოციალური კავშირები, მათი ხარისხი და ინტენსივობა; თვითშეფასება და ა.შ.) (Keith and Schalock, 1994; Schalock and Keith, 1993). სუბიექტური ინდიკატორების შესაფასებლად გამოიყენება აღწერითი და ანალიზის მეთოდები. პირველით აღიწერება ცხოვრების ხარისხის ელემენტები. მეორე მეთოდი კი, მკვლევარებს აძლევს საშუალებას გაანალიზონ ინდივიდის სუბიექტური მოსაზრება საკუთარი ცხოვრების ცალკეული ასპექტების შესახებ (Bognar, 2010).

მართალია, მკვლევარების ნაწილი ჯერ კიდევ მხარს უჭერს ექსკლუზიურად ობიექტური ინდიკატორების გამოყენებას, მათი უმრავლესობა თანხმდება სუბიექტური ინდიკატორების გამოყენების აუცილებლობაზე. დადგენილია, რომ

ობიექტური ინდიკატორები მოულოდნელად დაბალ კორელაციაშია ცხოვრების ხარისხთან და ცხოვრებით კმაყოფილებასთან. მაგალითად, დემოგრაფიული მაჩვენებლების (ასაკი, სქესი) სუსტი კორელაცია ცხოვრების ხარისხთან დადგენილია აშშ-ში, ავსტრალიაში, პორტუგალიაში და სხვა ქვეყნებში ჩატარებულ კვლევებში. ოჯახის შემოსავლის კორელაცია სუბიექტურ კეთილდღეობასთან (r) 0.01-0.2 ფარგლებში მერყეობს, მაშინ როდესაც ინდივიდის მიერ მითითებული მეგობრების რაოდენობის და სუბიექტური კეთილდღეობის კორელაცია 0.2 და მეტია (Gilman and Huebner, 2000).

განსხვავებით ობიექტური ინდიკატორებისგან, ცხოვრების ხარისხზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდებს დადებითი და უარყოფითი ცხოვრებისეული მოვლენები. მაგალითად, ყოველდღიური მოვლენების (მეგობრებთან და ახლობლებთან ურთიერთობა, საინტერესო ჰობი) კორელაცია ცხოვრების ხარისხთან (r) 0.40-შეადგენს. ბავშვები, რომლებიც ხვდებიან სტრესულ გარემოში, ხასიათდებიან სუბიექტური კეთილდღეობის მრავალგანზომილებიანი მაჩვენებლის დაბალი დონით. მაგალითად, ბავშვებს, რომლებიც საცხოვრებლად გადადიან რეზიდენტულ დაწესებულებებში, აქვთ ოჯახურ გარემოში მცხოვრებ სხვა ბავშვებთან და საკუთარ ოჯახში ცხოვრების ხარისხის შედარებით დაბალი მაჩვენებლები (Gilman and Handwerk, 2001).

ასევე მნიშვნელოვანია ცხოვრების ხარისხის სუბიექტურ შეფასებაზე პიროვნული თვისებების გავლენა. აშშ მოსწავლეებს შორის დადგენილია ამ ორ მაჩვენებელს შორის, $r = 0.40 - 0.60$ კორელაცია. თუმცა ეს მონაცემი შედარებით დაბალია სხვა ქვეყნების წარმომადგენლებს შორის (მაგ. პორტუგალია). დადგენილია, რომ მოსწავლეებს, რომელთაც აქვთ სოციალური ინტერესის მაღალი დონე, აქვთ ცხოვრების ხარისხის უფრო მაღალი მაჩვენებლები (Huebner, 1994). ასევე აშკარაა ცხოვრების ხარისხისა და სუბიექტური კეთილდღეობის კორელაცია პიროვნული

მახასიათებლების ცვლილებასთან, რომელიც შეიძლება დამახასიათებელი იყოს ახალგაზრდობის ასაკიდან ზრდასრულ ასაკში გადასვლასთან (მაგ. გაზრდილი ექსტრავერტულობა, შემცირებული ნარცისიზმი) (Tomyn and Cummins, 2011); სარისკო ქცევასა და ნივთიერებათა ავადმომხმარებლობასთან (მაგ. მარიხუანას, ნიკოტინის, ალკოჰოლის, კოკაინის მოხმარება) და სხვა (Gilman and Huebner, 2003).

აღნიშნული მტკიცებულებები ადასტურებს, რომ ცხოვრების ხარისხზე ინდივიდუალური, სუბიექტური გარემოებების გავლენა უთანაბდრება ან აღემატება ობიექტური გარემოებების გავლენას და შესაბამისად, სუბიექტური ინდიკატორების გამოყენება აუცილებელია ცხოვრების ხარისხის შესაფასებლად (Gilman and Huebner, 2003).

კვლევებმა ასევე დაადგინა რომ საკუთარი ცხოვრების ხარისხზე პოზიტიურ თვალთახედვას მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს პიროვნების ადაპტაციის უნარზე. პოზიტიური თვალთახედვა განაპირობებს სოციალური და პერსონალური განვითარების უკეთეს შესაძლებლობებს და სირთულეებთან გამკლავების ეფექტურ მექანიზმებს (Diener and Diener, 1996; Gilman and Huebner, 2003). ცხოვრების ხარისხზე ადამიანის პოზიტიური თვალთახედვა ასევე ხელს უწყობს (თუმცა არ განაპირობებს) კარგი ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის შენარჩუნებას (Roberts, 1998).

ლიტერატურის ანალიზით დადგინდა, ცხოვრების იმ ელემენტების მეტ-ნაკლებად მდგრადი ნუსხა, რომლებიც განაპირობებენ ცხოვრების ხარისხს. ამ ელემენტებს უწოდებენ ცხოვრების ხარისხის პერსონის მიერ მითითებულ ძირითად ასპექტებს (person-referenced core QoL domains) (Hughes et al., 1995; World Health Organization, 1995; Schalock et al., 2002; Cummins, 1997; Verdugo et al 2005). ყველაზე ფართოდ გამოყენებული ასპექტები, რომლებიც მოიცავს სუბიექტურ და ობიექტურ მაჩვენებლებს არის:

- ემოციური კეთილდღეობა (well-being): უსაფრთხოება, სტაბილური გარემო და ა.შ.
- ინტერპერსონალური ურთიერთობები: მეგობრობა, ინტიმური ურთიერთობები
- მატერიალური მდგომარეობა: საკუთრებაში არსებული ნივთები, დასაქმება
- პირადი განვითარება: განათლება, კლასგარეშე აქტივობები
- ფიზიკური მდგომარეობა: ჯანმრთელობა, მობილობა, კვება
- თვითგამოხატვა: არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობა, პირადი მიზნები
- სოციალური ინკლუზია: არაფორმალური ქსელი, ჩართულობა □ უფლებები: პრივატულობა, სამართლიანობის განცდა და ა.შ.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, დადგენილია, რომ ინდივიდები განსხვავებულ მნიშვნელობას/“წონას“ ანიჭებენ ზემოაღნიშნული სფეროების შესაბამის ინდიკატორებს. თუმცა, არაერთი კვლევა ადასტურებს, რომ ინტიმურობა/ახლო ურთიერთობები, შეიძლება ჩაითვალოს ცხოვრების ხარისხის ყველაზე მნიშვნელოვან ასპექტებად (Bearsley, 1997).

ასევე საინტერესოა მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, უფროსებისთვის ფართოდ გამოყენებულ ასპექტებს შორის, ბავშვებისთვის ყველაზე რელევანტური და/ან დიდი წონის მატარებელია ასპექტები, რომლებიც ეხება ემოციურ კეთილდღეობას და ინტერპერსონალურ ურთიერთობებს. არსებობს ვარაუდი, რომ დანარჩენი სფეროების წონა გარკვეულწილად დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორია მათი გავლენა ზემოაღნიშნულ ორ ასპექტზე (Fattore et al., 2009).

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

სადოქტორო პროგრამა სოციალურ მუშაობაში

ცხოვრების ხარისხი, როგორც ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის შეფასების მეთოდი

ავტორი - ნათელა ფარცხალაძე

სადოქტორო ნაშრომი

თბილისი, 2020

თავი 1. ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემა: რეგიონული და ადგილობრივი კონტექსტი
ინსტიტუციური ზრუნვა სოციალისტური ბლოკის ქვეყნებში ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონის ქვეყნები²⁸, მათ შორის საქართველო, ათწლეულების მანძილზე გამოირჩეოდნენ სოციალური დაცვის მეტ-ნაკლებად ცენტრალიზებული სისტემებით, სახელმწიფო ზრუნვაზე დიდი დამოკიდებულებითა და ინსტიტუციურ დაწესებულებებში ბავშვთა განთავსების მაღალი სიხშირით (UNICEF, 2011). კომუნისტური რეჟიმის დროს, ამ ქვეყნებში ბავშვთა ინსტიტუციონალიზება განიხილებოდა ბავშვთა დაცვის ფართოდ გავრცელებულ მეთოდად და გამოიყენებოდა სიღარიბის, ოჯახში ძალადობის, მშობლებისა და ბავშვების ქრონიკული დაავადებების, ნივთიერებაზე დამოკიდებულების და სხვა პრობლემების არსებობის დროს.

სამედიცინო მოდელის და დეფექტოლოგიის პრინციპების პრიორიტეტულობის, პროფესიული სოციალური მუშაობის არარსებობის და ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგებული, თემზე დაფუძნებული მომსახურებების სიმწირის გამო, ინსტიტუციურ გარემოში აღზრდა წარმოადგენდა მზრუნველობამოკლებული, შეზღუდული შესაძლებლობების, ქცევის პრობლემების მქონე და სხვა მოწყვლადი ჯგუფების ბავშვებისთვის და ზრდასრულებისთვის სახელმწიფოს მიერ ფართოდ შეთავაზებულ გამოსავალს (UNICEF, 2010a).

საბჭოთა კავშირის ფორმირების ადრეული ეტაპიდან, როდესაც საფუძველი ჩაეყარა საბჭოთა მოქალაქის აღზრდის მაკარენკოს²⁹ პრინციპებს, მოწყვლადი ინდივიდების დაცვისა და დახმარების გარდა, ინსტიტუციური დაწესებულებები ასრულებდნენ სოციალური რეგულირების როლსაც და ახორციელებდნენ შემდეგ ფუნქციებს:

²⁸ გაეროს ბავშვთა ფონდის ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონის (ადრე ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპისა და დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის რეგიონი) ქვეყნებია: აზერბაიჯანი, ალბანეთი, ბელორუსი, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბულგარეთი, თურქეთი, თურქმენეთი, კოსოვო (გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია N1244), მოლდოვა, მონტენეგრო, რუმინეთი, რუსეთი, საქართველო, სერბეთი, სომხეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, უკრაინა, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა მაკედონია, ხორვატია.

²⁹ ანტონ მაკარენკო, პედაგოგი და მწერალი (1888-1939 წწ). საბჭოთა განათლების თეორიისა და სისტემის დამფუძნებელი.

http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/archive/Publications/thinkerspdf/makarene.pdf

- მძიმე ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პირების იზოლირება;
- კოლექტიურ კულტურაში ინდივიდების სოციალიზება;
- ბავშვების (განსაკუთრებით კი ცენტრიდან დაშორებულ რეგიონებში მცხოვრები ბავშვების) განათლება და შრომით ბაზარში ჩართვა;
- შეზღუდული უნარების მქონე პირების სწავლება და ინსტიტუციებში შექმნილ სამუშაო ადგილებზე დასაქმება;
- არასრულწლოვანი და ზრდასრული დამნაშავეების გამოსწორება; - ეთნიკური უმცირესობების ასიმილირება და ა. შ. (Tobis, 2000).

ამ პერიოდში, რუსეთსა და საბჭოთა კავშირის სხვა ქვეყნებში საგრძნობლად გაიზარდა ინსტიტუციური აღზრდის დაწესებულებების რაოდენობა. მხოლოდ რუსეთში, სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვების რიცხვი 30,000-დან (1917 წ.) 540,000-მდე გაიზარდა (1921 წ.). მაკარენკოს მიერ, მილიონობით უსახლკარო ბავშვისთვის ორგანიზებულმა რეზიდენტულმა სარეაბილიტაციო პროგრამებმა, რომლებიც კომუნისტური პარტიის მიერ განიხილებოდა როგორც წარმატებული ინიციატივა, ეს მიდგომა პოპულარული გახდა სოციალისტური ბლოკის სხვა ქვეყნებშიც (Bronfenbrenner ციტირებული Tobis-თან 2000).

მეორე მსოფლიო ომის დროს 27 მილიონი საბჭოთა მოქალაქის დაღუპვამ, ომის შემდგომმა ინდუსტრიალიზაციამ და კოლექტივიზაციამ, კიდევ უფრო გაზარდა ბავშვთა დაცვის ამ ფორმის გამოყენების სიხშირე. ამავდროულად, მოსახლეობის რაოდენობის და სამუშაო ძალის გაზრდის მიზნით, საბჭოთა კავშირისა და ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის სოციალისტური ბლოკის ქვეყნების ხელმძღვანელობამ დაამკვირდა ნატალისტური პოლიტიკა, გაამკაცრა აბორტთან და განქორწინებასთან დაკავშირებული რეგულაციები და გაამარტივა ბავშვების ინსტიტუციონალიზების მექანიზმი (Harwin, 1996).

ინსტიტუციური ზრუნვის პოპულარობის მიუხედავად, ამ დაწესებულებებში არსებული მდგომარეობა ომის შემდგომ პერიოდში, საბჭოთა კავშირის ჯანმრთელობის დაცვის კომისარის მიერ შეფასებული იყო როგორც „სრულიად აუტანელი“ (Harwin, 1996). მდგომარეობის გამოსასწორებლად მიღებულ იქნა კანონმდებლობა, რომელმაც ბავშვთა ინსტიტუციური დაწესებულებები ორ კატეგორიად - ჩვილ ბავშვთა სახლებად (0-7 წლის ბავშვებისთვის) და რეგულარულ ბავშვთა სახლებად (8-18 წლის ბავშვებისთვის) დაჰყო. გარდა ამისა, რეგიონის რამდენიმე ქვეყანაში შეიქმნა მინდობით აღზრდის სერვისი. მინდობით აღზრდელებს დაენიშნათ ანაზღაურება. თუმცა, ინსტიტუციებში უმძიმესი ვითარებისა და ალტერნატიული მომსახურების შექმნის მიუხედავად, ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების რაოდენობა მკვეთრად იზრდებოდა. ომის შემდგომ პერიოდში რეგიონის ინსტიტუციურ დაწესებულებებში მცხოვრები ბავშვების რაოდენობამ 1,500,000 მიაღწია.

1950-1980-იან წლებში საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში საგრძნობლად გაუმჯობესდა სოციალური დაცვის სისტემა და ცხოვრების მინიმალური სტანდარტი. ცენტრალური ბიუჯეტიდან დაფინანსებული ფართომასშტაბიანი პროგრამებიდან აღსანიშნავია უნივერსალური ჯანდაცვა, ასაკობრივი პენსია, „ინვალიდობის“ პენსია, სადეკრეტო შვებულება, მრავალშვილიანობის შემწეობა, უფასო სკოლამდელი, სასკოლი და უმაღლესი განათლება, საცხოვრისით უზრუნველყოფა და სხვა სუბსიდირებული პროგრამები (Kuddo, 1998).

ამ პერიოდში, ოჯახების ფულადი და არამატერიალური საოჯახო დახმარებისთვის განკუთვნილი სახელმწიფო ბიუჯეტი რეგიონის ქვეყნებში ორჯერ აღემატებოდა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ დადგენილ სტანდარტს. გაუმჯობესებული სოციალური მდგომარეობის ფონზე, შემცირდა ინსტიტუციურ დაწესებულებაში მცხოვრები ბავშვების რიცხვი და რეგიონის 5,500 დიდი ზომის ინსტიტუციაში 800,000-ს მიაღწია (UNICEF, 1995).

თუმცა, ეკონომიკური აღმავლობის მიუხედავად, ინსტიტუციონალიზების ტენდენცია ყველა ქვეყანაში თანაბრად არ შემცირებულა. მაგალითად რუმინეთში, ჩაუშესკუს მმართველობის პერიოდში, განსაკუთრებით აქტიური იყო ნატალისტური პოლიტიკა; ასევე, ქალთა დასაქმების ხელშესაწყობად, წახალისებული იყო ბავშვების სახელმწიფო ზრუნვაში განთავსება. რუმინეთში ბავშვთა ინსტიტუციონალიზების მაჩვენებელი რეგიონში ყველაზე მაღალი - 1.8 პროცენტი იყო. ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების 10-40 პროცენტი ჩვილ ბავშვთა სახლში, ბავშვთა სახლში და შემდეგ, ზრდასრული ადამიანებისთვის განკუთვნილ დაწესებულებაში მთელ ცხოვრებას ატარებდა. ხანგრძლივი ინსტიტუციონალიზების პრაქტიკა მიღებული იყო რეგიონის სხვა ქვეყნებშიც (Zamfir and Zamfir, 1996). იუნისეფის უკანასკნელი მონაცემებით, რეგიონში ბავშვის და ოჯახის განცალკევების და ინსტიტუციონალიზების სიხშირე კვლავ აღემატება მსოფლიოს სხვა ქვეყნებს. ის შეადგენს 666 ინსტიტუციონალიზებულ ბავშვს 100,000 ბავშვთა მოსახლეობაზე, რაც 5-ჯერ აღემატება მსოფლიო მაჩვენებელს (120/100,000-ზე) (UNICEF, 2018).

1970-იანი წლებიდან რეგიონის ზოგიერთ ქვეყანაში გაჩნდა ინსტიტუტური ზრუნვის უარყოფითი გავლენის დამადასტურებელი ადგილობრივი მტკიცებულებები. მიუხედავად იმისა, რომ ეს კვლევები მწირი და არაპოპულარული იყო, ისინი იმეორებდნენ განვითარებულ ქვეყნებში განხორციელებული კვლევების შედეგებს. ლანგმეიერისა და მატეცკის (Tobis, 2000) მიერ ჩეხოსლოვაკიის ინსტიტუტებში და საკუთარ ოჯახებში მცხოვრები ჩვილებისა და მცირე ასაკის ბავშვების კვლევამ აჩვენა, რომ ინსტიტუციონალიზებული ბავშვები ხასიათდებოდნენ მეტყველებისა და სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარების ჩამორჩენით. რუსეთში დოკუმენტირებული იყო ინსტიტუტებში ბავშვებზე ძალადობის, კრიმინალური წარსულის მქონე თანამშრომლების დაქირავების და ბავშვთა შორის სუიციდის ფაქტები (Harwin, 1996). ერთ-ერთი საბჭოთა მკვლევარის მოსაზრებით, „ბავშვებს რომლებიც არ იზრდებიან ოჯახურ გარემოში, აქვთ განვითარების შეფერხების უფრო დიდი რისკი, ვიდრე ოჯახური კოლექტივის წევრ ბავშვებს“ (Bronfenbrenner ციტირებული Tobis, 2000).

თუმცა, საბჭოთა ბლოკის ქვეყნების ხელმძღვანელობა სათანადოდ მაინც არ აფასებდა ბიოლოგიური ოჯახის როლს და არასაკმარისად ეხმარებოდა რთულ ვითარებაში მყოფ ოჯახებს. სახელმწიფოს ხედვა მხარდამჭერი სერვისების თაობაზე იყო ხისტი, არ ითვალისწინებდა ბავშვების და ოჯახების ინდივიდუალურ საჭიროებებს და ხშირად ვლინდებოდა ოჯახის ცხოვრებაში უხეში ჩარევისა და ინსტიტუციონალიზების სახით; არ ხდებოდა სოციალური მუშაკის პროფესიის განვითარება; მსოფლიოში უკვე დაწყებული დეინსტიტუციონალიზების პროცესის მიუხედავად, ამ რეგიონში გადაწყვეტილებების მიმღებთა ხედვა განსხვავებული იყო და არ ეყრდნობოდა არსებულ მტკიცებულებებს; იშვიათად ტარდებოდა ბავშვზე ზრუნვის მომსახურებების ეფექტურობის შესაფასებელი კვლევები და არ ხდებოდა მოპოვებული მტკიცებულებებით პოლიტიკის ინფორმირება (EveryChild, 2005).

ინსტიტუციური ზრუნვა გარდამავალ პერიოდში

1990-იანი წლების დასაწყისში, ტოტალიტარული სისტემის კოლაფსმა განაპირობა სოციალისტური იდეოლოგიის რღვევა, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა, უმუშევრობის დონის ზრდა და ამასთან დაკავშირებული მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება. 1989 წლიდან 1995 წლამდე შუალედში, პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში დასაქმების დონე შემცირდა 15 პროცენტით, ხოლო შრომის ანაზღაურება, 45 პროცენტით. ამავე პერიოდში 75 მილიონით გაიზარდა სიღარიბეში მცხოვრები ადამიანების რაოდენობა (UNICEF, 1995; UNICEF, 1997).

წარმოქმნილმა რეალობამ, ინსტიტუციური ზრუნვისადმი უკვე ჩამოყალიბებულმა ლოიალურმა დამოკიდებულებამ და ალტერნატიული მომსახურებების სიმწირემ, გამოიწვია სახელმწიფო ზრუნვაში ბავშვების რაოდენობის მნიშვნელოვანი ზრდა. გაიზარდა ოჯახთან განცალკევებული ბავშვების მეურვეებისა და მინდობით აღმზრდელთა ოჯახებში განთავსების შემთხვევებიც, თუმცა, სახელმწიფო ზრუნვის ყველაზე ხშირ ფორმას კვლად ინსტიტუციური ზრუნვა წარმოადგენდა (Thoburn, 2008).

აღნიშნული ტენდენცია განსაკუთრებით საგულისხმოა ამ პერიოდისთვის დამახასიათებელი შობადობის და ბავშვთა პოპულაციის საგრძნობი შემცირების ფონზე. საგანგაშო იყო ჩვილ ბავშვთა ინსტიტუციონალიზების გაზრდილი სიხშირეც, რადგან ადრეულ ასაკში ინსტიტუციონალიზება, განსაკუთრებით საზიანოა ბავშვის განვითარებისთვის. 90-იან წლებში რეგიონის მასშტაბით 1-3 წლის ასაკობრივი ჯგუფის ბავშვების რაოდენობა საშუალოდ 30 პროცენტით შემცირდა, ხოლო ინსტიტუციონალიზების სიხშირე 20 პროცენტით გაიზარდა (ესტონეთში დაფიქსირდა 75 პროცენტიანი ზრდა) (UNICEF, 1997). ინსტიტუციონალიზებული ჩვილების 9498 პროცენტს ჰყავდა ერთი მშობელი მაინც, რომლის არსებობა სახელმწიფო ორგანიზებისთვის ცნობილი იყო (Browne et al., 2005, 2006a, 2006b; Carter, 2005; Tobis, 2000). ჩვილ ბავშვთა ინსტიტუციონალიზების ტენდენცია შედარებით ნაკლებად იყო გამოხატული კავკასიასა და ცენტრალური აზიის ქვეყნების დიდ ნაწილში (მათ შორის საქართველოშიც), სადაც ოჯახურმა ტრადიციებმა და არაფორმალური მხარდაჭერის ქსელმა მნიშვნელოვან როლი შეინარჩუნა ბავშვთა დაცვის პროცესში.

მიუხედავად ქვეყნებს შორის დიდი განსხვავებებისა, გარდამავალ პერიოდში რეგიონში მკვეთრად შემცირდა სახელმწიფო ზრუნვაზე დახარჯული რესურსები. მაგალითისთვის, ბულგარეთში, ინსტიტუციონალიზების ზრდის პარალელურად, სახელმწიფო დანახარჯები შემცირდა დაახლოებით 75 პროცენტით (UNICEF, 1997). მკვლევარების შეფასებით, ამ პერიოდისთვის საქართველოს ბავშვთა დაცვის სახელმწიფო სისტემამ ფაქტობრივად სრული კოლაფსი განიცადა (UNICEF, 2000).

ზოგ ქვეყანაში დაიხურა ინსტიტუციების ნაწილი და გაიზარდა რეზიდენტების რაოდენობა მოფუნქციონირე დაწესებულებებში. მაგალითად, საქართველოში, 1993-1996 წლებში, დაიხურა სამი სახელმწიფო ინსტიტუციური დაწესებულებება და მათმა რიცხვმა ცხრა შეადგინა. თუმცა, ამავდროულად არ შექმნილა არც ოჯახის დამხმარე და არც ოჯახის ჩამნაცვლებელი ალტერნატიული მომსახურებები და გაიზარდა არასახელმწიფო რეზიდენტული დაწესებულებების რიცხვი. რესურსების ნაკლებობის გამო, კიდევ უფრო გაუარესდა ინსტიტუციურ დაწესებულებებში არსებული პირობები და ზრუნვის ხარისხი (UNICEF, 1995).

გაეროს ბავშვთა ფონდის ინფორმაციით, გარდამავალ პერიოდში აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონი ხასიათდებოდა ინსტიტუციონალიზების ყველაზე მაღალი მაჩვენებლით მსოფლიო მასშტაბით. 1990-იან წლებში ამ მაჩვენებელმა 100,000 ბავშვზე 1,450 მიაღწია, რაც რეგიონის ბავშვთა მოსახლეობის 0.7 პროცენტის შეადგენს (UNICEF, 2009c). რეგიონში ინსტიტუციონალიზების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი აღინიშნებოდა რუმინეთში, ხოლო ყველაზე დაბალი (0.5 პროცენტი) - ალბანეთში. ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ერთი მესამედი ცხოვრობდა რუსეთში.

არასამთავრობო ორგანიზაცია EveryChild-ის მონაცემებით, აღმოსავლეთ ევროპისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში 2002 წელს ინსტიტუციებში ჩარიცხული იყო 1.3 მილიონი ბავშვი, მაშინ როდესაც იუნისეფისთვის მოწოდებული ოფიციალური მონაცემებით ეს რიცხვი 719,910 უტოლდებოდა (Carter, 2005).

გაეროს ბავშვთა ფონდის TransMonEE³⁰ 2015 მონაცემთა ბაზაში (ფარავს 1989-2014 წლებს) აღნუსხული ინსტიტუციონალიზებული ბავშვები ასევე სრულად არ მოიცავდა ყველა ქვეყნისა და წლის მონაცემს (მაგ. ალბანეთი, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ყაზახეთი, მონტენეგრო, სერბეთი). საქართველოში სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვების შესახებ 2004-2006 წწ. ოფიციალური სტატისტიკა არ იყო გადაცემული TransMonEE მონაცემთა ბაზაში. ქვეყნებში სრულად არ იყო აღწერილი სკოლა პანსიონებში, დახურული ტიპის დაწესებულებებში და სხვა რეზიდენტულ მომსახურებებში მცხოვრები ათასობით ბავშვი (World Bank, 2010; UNICEF, 2015a; UNICEF, 2015b).

მონაცემთა სიმწირით გამოირჩეოდა ინფორმაცია ინსტიტუციებში და სახელმწიფო ზრუნვაში განთავსების მიზეზების შესახებ. მთლიანობაში, ინსტიტუციური ზრუნვის შესახებ სტატისტიკური მონაცემები რეგიონის ყველა ქვეყანაში არასრული და არასანდო

³⁰ გაეროს ბავშვთა ფონდის TransMonEE 2015 მონაცემთა ბაზა <http://www.transmonee.org/>

იყო. ადგილი ჰქონდა მკაცრ ცენზურას და მონაცემებით მანიპულირებას; განსხვავდებოდა სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ მონაცემების შეგროვების მეთოდოლოგია; არ არსებობდა ინსტიტუციური ზრუნვის ერთიანი დეფინიცია; ბავშვების ჩარიცხვის წესების მრავალფეროვნების გამო, საგრძნობლად განსხვავდებოდა აღნუსხული ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების პროფილი და ა.შ. მონაცემების შეგროვების უკვე არსებულ ხარვეზებს გარდამავალ პერიოდში დაემატა ამ სფეროზე პასუხისმგებელი სახელმწიფო სტრუქტურების შესუსტება, დაფინანსების და კადრების ნაკლებობა და სხვა სირთულეები, რამაც კიდევ უფრო გაართულა სანდო მონაცემების შეგროვება და შექმნილი ვითარების ანალიზი.

რეფორმების პირველი ეტაპი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ 1989 წელს მიიღო და 1990 წლიდან ძალაში შევიდა ბავშვის უფლებათა კონვენცია, რომელიც, კონვენციის დამატებით ოქმებთან ერთად, წარმოადგენს კომპლექსურ საკანონმდებლო სტანდარტს და ავალდებულებს სახელმწიფოებს შექმნან ბავშვთა დაცვის ადექვატური სისტემები. კონვენციის თანახმად, ოჯახი, როგორც საზოგადოების ძირითადი უჯრედი და მისი წევრების, განსაკუთრებით კი ბავშვების, ზრდისა და კეთილდღეობის ბუნებრივი გარემო, აუცილებელად უნდა იყოს დაცული. ოჯახს უნდა გაეწიოს თანადგომა, რათა მან თავის თავზე სრულად აიღოს საზოგადოებრივი ვალდებულებანი (UN, 1989).

კონვენციის ხელმომწერი სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას, უზრუნველყონ ბავშვის ოჯახთან დაშორების პრევენცია - „მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ, რომ ბავშვი არ დაშორდეს თავის მშობლებს მათი სურვილის საწინააღმდეგოდ, იმ შემთხვევათა გამოკლებით, როცა კომპეტენტური ორგანოები, სასამართლო გადაწყვეტილების თანახმად, სათანადო კანონისა და პროცედურის შესაბამისად განსაზღვრავენ, რომ ასეთი დაშორება აუცილებელია და უკეთ ემსახურება ბავშვის ინტერესებს“ (მუხლი 9); ხელი შეუწყონ მშობლებს შვილების აღზრდაში - „მონაწილე სახელმწიფოები სათანადო დახმარებას უწევენ მშობლებსა და კანონიერ მეურვეებს ბავშვის აღსაზრდელად მათი მოვალეობის შესრულებაში და უზრუნველყოფენ საბავშვო დაწესებულებათა

ქსელის განვითარებას“ (მუხლი 18); დაიცვან ბავშვი ძალადობის ყველა ფორმისგან (მუხლი 19) და ა.შ. იმ შემთხვევებში, როდესაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე, რეკომენდებულია ბავშვის ბიოლოგიურ ოჯახთან განცალკევება და ამოწურულია ოჯახურ გარემოში ბავშვის აღზრდის ყველა შესაძლებლობა (ნათესაური და პროფესიული მინდობით აღზრდა, შვილად აყვანა), კონვენცია ავალდებულებს სახელმწიფოს შესთავაზოს ბავშვს ოჯახური გარემოს ტოლფასი ალტერნატიული მზრუნველობა (UN, 2009).

ევროკავშირის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროსაბჭოს და სხვა საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების ადვოკატირებისა და მხარდაჭერის შედეგად, აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიის ყველა ქვეყანამ მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება, რამაც მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა რეგიონის ქვეყნებში ბავშვთა უფლებების გაცნობიერების საქმეში. კონვენციამ საფუძველი დაუდო სახელმწიფოთა ვალდებულებების გაანალიზებასა და სხვა საერთაშორისო, რეგიონული და ეროვნული მნიშვნელობის საკანონმდებლო რეგულაციების შემუშავებას (მაგ. ევროკავშირის 2006 წლის კომუნიკე „ევროკავშირის ბავშვის უფლებათა სტრატეგიის გზაზე;“ ევროკავშირის ბავშვის უფლებების დაცვის გაიდლაინები 2011; ევროპის საბჭოს ბავშვის უფლებათა სტრატეგია 2016-2021 და ა.შ.).

აღსანიშნავია, რომ ბავშვის უფლებათა კონვენციის მიღებამდეც არსებობდა რამდენიმე საერთაშორისო მნიშვნელობის დოკუმენტი, რომლებიც სპეციფიურად ამახვილებდა ყურადღებას ბავშვის უფლებაზე, კერძოდ კი უფლებაზე, იცხოვროს ბიოლოგიურ ოჯახში და თემში. ეს დოკუმენტებია ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენცია (მუხლი 8) (ადამიანთა უფლებათა ეროვნული სასამართლო, 2010) და ევროპის სოციალური ქარტიის განახლებული ვერსია (მუხლი 16) (ევროპის საბჭო, 1996). ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი (ICESCR) (მუხლი 10) (გაერო, 1966).

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვის უფლებათა კონვენციამ და რეგიონის ქვეყნებში ამ პერიოდში მომძლავრებულმა ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულმა მიდგომებმა, შექმნა ინსტიტუციური ზრუნვისა და ზოგადად, ბავშვთა დაცვის სისტემის რეფორმირების საფუძველი. 1990-იანი წლების ბოლოდან, ქვეყნებმა სხვადასხვა ინტენსიობით დაიწყეს ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემების რეფორმირებისკენ ნაბიჯების გადადგმა (UNICEF, 2004a). ამ პროცესს ასევე ხელი შეუწყო საბჭოთა რეჟიმის დასრულებამ, რამაც შესაძლებელი გახდა რეგიონში თანამედროვე იდეებისა და მიდგომების დამკვირდებისა და ბავშვთა უფლებების აღიარებისკენ წინსვლა. განვითარებული ქვეყნებისთვის, რომელთაც გაუჩნდათ სოციალისტური ბლოკის ქვეყნებში მუშაობის შესაძლებლობა, ასევე ქვეყნების შიგნით აშკარა გახდა, რომ რეგიონში გამეფებული ინსტიტუციური ზრუნვა არ შეესაბამებოდა ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებულ მიდგომას და უგულბებლყოფდა ბავშვის უფლებებს (OHCHR, 2011).

დღის წესრიგში მწვავედ დადგა ბავშვთა დაცვის სისტემის საბაზისო ელემენტების შექმნის, ინსტიტუციურ ზრუნვაზე და მთლიანობაში, სახელმწიფო ზრუნვაზე დამოკიდებულების შემცირების საჭიროება. ქვეყნებში სხვადასხვა ინტენსიობით დაიწყო ოჯახის დამხმარე და ოჯახური ტიპის ალტერნატიული მომსახურებების განვითარება.

თუმცა, მთლიანობაში შეიძლება იქვას, რომ რეფორმების სიჩქარე და ეფექტურობა ქვეყნების უმრავლესობაში არასაკმარისი და არათანაბარი აღმოჩნდა (Bilson and Markova, 2007). ქვეყნებში არსებულმა სოციალურმა, პოლიტიკურმა და კულტურულმა გარემომ, განსხვავებული, ძირითადად კი, უარყოფითი გავლენა მოახდინა ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის დეინსტიტუციონალიზების პროცესზე (European Network on Independent Living, 2013).

ბავშვის უფლებათა კონვენციის ძალაში შესვლიდან და რეგიონის ქვეყნების მიერ მისი რატიფიცირებიდან რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ, ჩვენი რეგიონის და ევროკავშირის ქვეყნებში, კონვენციის პრინციპების დანერგვა არათანაბარი და არასრულფასოვანია. მიუხედავად მნიშვნელოვანი პროგრესისა, ასობით ათასი ბავშვი ჯერ კიდევ განცალკევებულია ბიოლოგიურ ოჯახთან, არა ბავშვის

საუკეთესო ინტერესების, არამედ მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების, უნარშეზღუდულობისა და დისკრიმინაციის მიზეზით. ინსტიტუციონალიზების და რეფორმის არაეფექტურობის პრობლემა არაპროპორციულად მწვავეა შეზღუდული უნარების მქონე ბავშვების შემთხვევაში (EuroChild, 2014).

როგორც არაერთი ანგარიში ცხადყოფს, რეგიონში 2000-2015 წლებში განხორციელებული რეფორმისთვის დამახასიათებელი იყო რამდენიმე მნიშვნელოვანი ტენდენცია (UNICEF, 2001; UNICEF, 2008; UNICEF, 2012; Tobis, 2000):

- განხორციელებული რეფორმების მიუხედავად, სტაბილურია ან გაიზარდა სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვების რაოდენობა. გაეროს ბავშვთა ფონდისთვის რეგიონის 11 ქვეყანაში ჩატარებულმა დამოუკიდებელმა შეფასებამ აჩვენა, რომ 2012 წლისთვის, მხოლოდ სამ ქვეყანაში (აზერბაიჯანი, ბელორუსი, რუმინეთი) მოხერხდა ბავშვისა და ოჯახის განცალკევების სიხშირის შემცირება.
- ქვეყნების უმრავლესობაში შემცირდა ინსტიტუციებში ბავშვების განთავსება და რეზიდენტი ბავშვების რაოდენობა (შემცირებული შობადობის გათვალისწინების გარეშე, საშუალოდ 13 პროცენტით). 2000-2009 წლებში, სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფ ყველა ბავშვთან შეფარდებით, ინსტიტუციურ დაწესებულებებში მცხოვრები ბავშვების წილი 61.4 პროცენტიდან 46.35 პროცენტამდე შემცირდა.

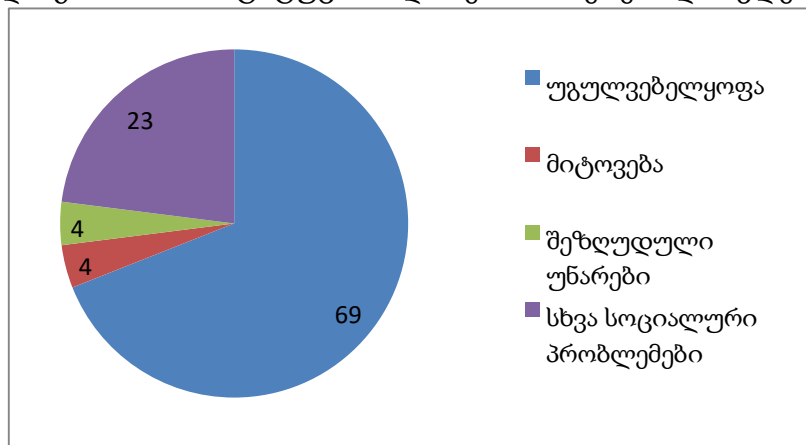
ეს ტენდენცია გავრცელდა სამ წლამდე ასაკის ბავშვებზეც. თუმცა, განსხვავებულია ცალკეული ქვეყნების მიდგომები. მაგალითად, საქართველოში ამავე პერიოდში, ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების რაოდენობა შემცირდა 38 პროცენტით, ხოლო ინსტიტუციონალიზებული ჩვილების რაოდენობა - 42 პროცენტით. ბულგარეთში 2005-2012 წლებში ინსტიტუციები დატოვა ბავშვების 41.5 პროცენტმა, მაშინ როდესაც არ შემცირებულა სამ წლამდე ბავშვების ინსტიტუციონალიზების სიხშირე.

1. გაიზარდა ოჯახთან განცალკევებული ბავშვების მეურვეებთან და მინდობით აღმზრდელებთან განთავსების ალბათობა და 2007 წლიდან გადააქარბა ინსტიტუციებში განთავსების სიხშირეს (54 პროცენტი). თუმცა, ინსტიტუციურ ზრუნვასა და მიმღებ ოჯახებში განთავსების სიხშირე რეგიონის მასშტაბით ვარირებს 12-დან 69 პროცენტამდე, რაც საგრძნობლად ჩამოუვარდება დასავლეთ ევროპის მონაცემებს (>80 პროცენტი - შვედეთი ა.შ.).
2. მაღალია შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე (შშმ) ბავშვების ინსტიტუციონალიზების სიხშირე და ზრუნვაში დაყოვნების პერიოდი. მაგალითად, საქართველოში, შეზღუდული უნარების არ მქონე ბავშვების 68 პროცენტი ინსტიტუციებს ტოვებს ჩარიცხვიდან 12 თვეში, მაშინ როდესაც შშმ ბავშვების 41 პროცენტის ინსტიტუციებში დაყოვნება არის ორ წელზე მეტი.
3. არ შეინიშნება დისბალანსი გოგოების და ბიჭების ინსტიტუციონალიზების თვალსაზრისით. საქართველოში, ისევე როგორც კავკასიის სხვა ქვეყნებში, არაბუნებრივად მაღალია ბიჭების შობადობა. სტანდარტული 1.03-1.06 შეფარდების ნაცვლად, საქართველოში სქესთა თანაფარდობა არის 1.104, რაც უთანაბრდება ჩინეთის და ინდოეთის მონაცემებს და კიდევ უფრო იზრდება მეორე და შემდეგი მშობიარობის დროს. ამ მონაცემების მიუხედავად, ქ. თბილისის ჩვილ ბავშვთა სახლში მცხოვრები ბავშვების სქესობრივი თანაფარდობა თანაბარი იყო 2010 წელს (Nachkebia et al., 2010) და 2016 წლის მონაცემებით მდგომარეობა არ შეცვლილა.
4. აღსანიშნავია დასავლეთ ევროპის და ჩვენი რეგიონის ქვეყნებში ბავშვთა ინსტიტუციონალიზების მიზეზებს შორის ფუნდამენტური განსხვავებები. დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში არ ხდება ჩვილი ბავშვების ინსტიტუციურ ზრუნვაში განთავსება. ბავშვების (განსაკუთრებით კი, ჩვილ ბავშვთა) ოჯახთან განცალკევების წამყვანი მიზეზია მშობლის მიერ ბავშვზე ძალადობა და უგულველყოფა (69 პროცენტი), მიტოვება (4 პროცენტი), შეზღუდული უნარები (4 პროცენტი), სხვა სოციალური პრობლემები (23 პროცენტი) (Mulheir et al., 2007). ამავდროულად, ჩვენს რეგიონში ფორმალურ ზრუნვაში განთავსების წამყვანი მიზეზი არ არის მზრუნველის არარსებობა და ბავშვის საუკეთესო ინტერესები. რეგიონის მასშტაბით სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვების, მათ შორის, სამ წლამდე ბავშვების, მხოლოდ 2-5 პროცენტი არის ობოლი; 25 პროცენტი სოციალური „ობოლია“, 23

პროცენტს აქვს შეზღუდული შესაძლებლობები, 32 პროცენტი მიტოვებულია, 14 პროცენტი კი, ძალადობის მსხვერპლია. სახელმწიფო ზრუნვაში განთავსების ყველაზე ხშირ მიზეზად სიღარიბის გამო მიტოვება არის მიჩნეული (UNICEF, 2009c; UNICEF, 2010a) (იხ. დიაგრამა #1 და დიაგრამა #2).

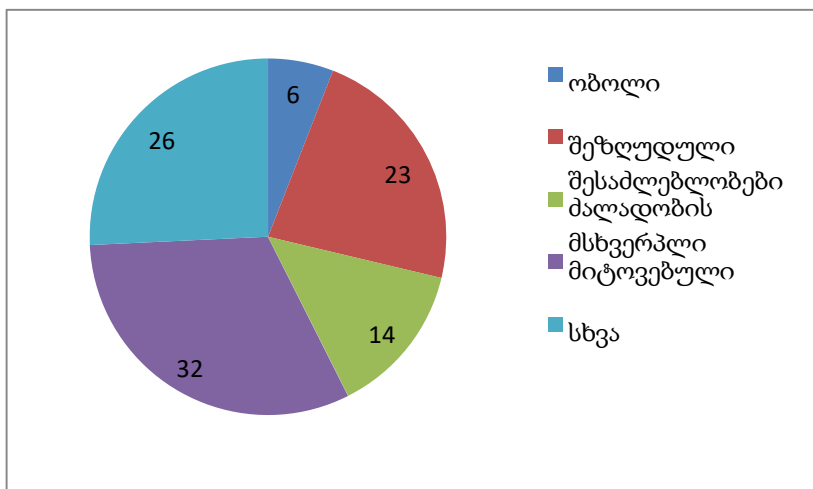
5. გარდა ამისა, ამ რეგიონში ინსტიტუციური ზრუნვის მაღალი მაჩვენებელი განპირობებულია პროფესიონალთა მხრიდან ოჯახის წევრების მიმართ ნდობის ნაკლებობითა და მათი და მოსახლეობის მხრიდან ბავშვზე ზრუნვის ამ ფორმისადმი მაღალი მიმდებლობით.

დიაგრამა #1 - ინსტიტუციონალიზების მიზეზები დასავლეთ ევროპაში

წყარო: Mulheir et al., 2007

დიაგრამა #2 - ინსტიტუციონალიზების მიზეზები აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონში (%)

წყარო: Mulheir et al., 2007

ბავშვთა დაცვის სისტემის კომპონენტები დაცულ გარემოში აღზრდა ხელს უწყობს ბავშვის განვითარებას, აუმჯობესებს ჯანმრთელობის და განათლების დონეს და განაპირობებს წარმატებული თაობების აღზრდას (UN, 2010). დაცული გარემოს შექმნისთვის კი, აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს ეფექტური ბავშვთა დაცვის სისტემა, რომლებიც წარმოადგენს ბავშვთა საჭიროებებისადმი სენსიტიური სოციალური დაცვის სისტემის ნაწილს (UNICEF, 2008b).

გაეროს ბავშვთა ფონდის ბავშვთა დაცვის სტრატეგიის და სხვა წყაროების თანახმად, მიჩნეულია, რომ ბავშვთა დაცვის სისტემა გულისხმობს „საკანონმდებლო ჩარჩოს, პოლიტიკის, რეგულაციების, მომსახურებების, მონიტორინგის სისტემის და სოციალური სექტორის - სოციალური დაცვის, განათლების, უსაფრთხოების, მარლმსაჯულების კოორდინირებულ მუშაობას, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ბავშვთა დაცვასთან დაკავშირებული რისკების პრევენცია და რეაგირება“ (გვ. 5, UNICEF, 2008b). ის მოიცავს შემდეგ მნიშვნელოვან კომპონენტებს: ა) ნორმატიული ჩარჩო, რომელიც განსაზღვრავს სისტემის საზღვრებს და მის უფლებამოსილებებს; ბ) ოპერაციული პროცედურები, მათ შორის ინდივიდის საჭიროებათა შეფასების, ზრუნვის გეგმის

შემუშავების, გადაწყვეტილებების მიღების და მონიტორინგის, შემთხვევის მართვის ფორმალური მექანიზმები; გ) ბავშვთა და სოციალური დაცვის სერვისების მინიმალური სტანდარტები, რომლებიც არეგულირებს მიწოდებული მომსახურების ხარისხს; დ) ფუნქციური სოციალური სამსახური; ე) ოჯახის დამხმარე და ოჯახის ჩამნაცვლებელი მომსახურებები და ა.შ.

რეგიონის გამოცდილება აჩვენებს, რომ ქვეყნებში განხორციელებული რეფორმების შედეგად მიღწეული მნიშვნელოვანი პროგრესის მიუხედავად, მაინც ვერ მოხერხდა სისტემის ეფექტური ფუნქციონირებისთვის საჭირო კომპონენტის თანაბრად განვითარება. არსებული სოციალური და ბავშვთა დაცვის სისტემები სრულად ვერ პასუხობენ არსებულ მოთხოვნებს და ვერ უზრუნველყოფენ ბავშვთა ადექვატური დაცვის უფლების განხორციელებას. ვერ ხერხდება ბავშვებისა და ოჯახების ინდივიდუალური საჭიროებებისა და ბავშვის საუკეთესო ინტერესების პროაქტიულად და ეფექტურად დაცვა, რაც ვლინდება ბავშვების ოჯახებთან განცალკევების საგანგაშო ტენდენციაში (UNICEF, 2009b).

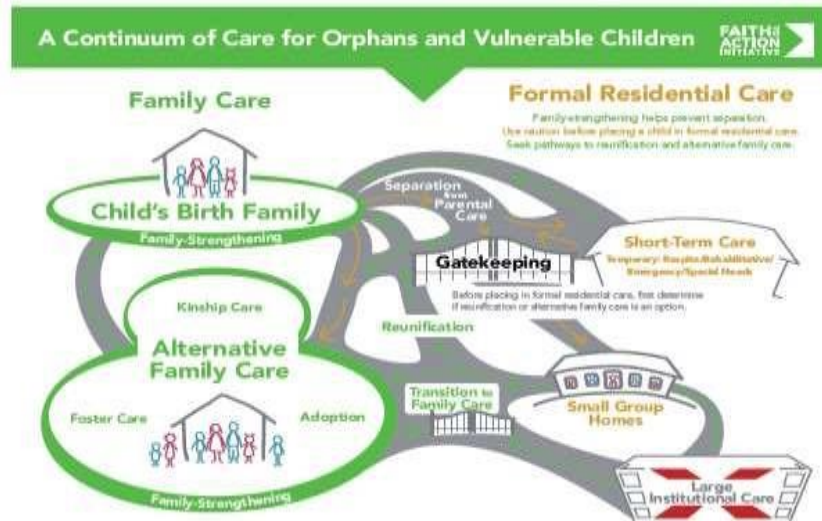
სისტემის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი, რომლის განვითარება, ბევრი ავტორის თანახმად, წარმოადგენს რეფორმის მნიშვნელოვან ხარვეზს, არის ბავშვთა დაცვის მომსახურებების შეზღუდული არჩევანი და ხელმისაწვდომობა, სტანდარტების არ არსებობა და მომსახურების დაბალი ხარისხი, მწირი დაფინანსება, პრევენციულ მომსახურებებზე არასაკმარისი აქცენტი. ასევე აღსანიშნავია, რომ რეგიონის ქვეყნების უმრავლესობაში, არსებული მომსახურებები კონცენტრირებულია დიდ ქალაქებში (მაგ. საქართველოში), ათწლეულების განმავლობაში აქვს პილოტური ხასიათი და ა.შ. (UNICEF, 2009a; EveryChild 2005, EuroChild, 2013).

ვინაიდან ბავშვთა დაცვის სისტემა ემსახურება მრავალფეროვანი საჭიროებების მქონე ბავშვებს, აუცილებელია, რომ მან უზრუნველყოს „მომსახურებების უწყვეტობა,“ რომელიც გულისხმობს მომსახურებების სრულ სპექტრს და პასუხობს ინდივიდის საჭიროებებს ცხოვრების ყველა ეტაპზე (Better Care Network, 2009; Faith to Action Initiative, 2015) (იხ. სქემა #1).

ბავშვის, ოჯახისა და თემის ჰოლისტური ხედვა, რომელიც წარმოადგენს ბავშვთა დაცვის სისტემური მიდგომის განუყოფელ ნაწილს, აუცილებელს ხდის “მომსახურებების უწყვეტობა” მოიცავდეს პრევენციულ და რეაგირების სერვისებს და კოორდინირებული იყოს სხვა სისტემების ფუნქციონირებასთან (Wulczyn, et al., 2010).

სქემა
უწყვეტობა

#1 - ობოლი და მოწყვლადი ბავშვების მომსახურების

წყარო: Faith to Action Initiative, 2015

არსებული ლიტერატურის თანახმად, პრევენციული და სირთულეებზე რეაგირების მომსახურებები დაჯგუფებულია სამ წამყვან მიმართულებად. ესენია:

1. სახელმწიფო (სტატუტორული) მომსახურებები, რომელთა როლია ბავშვებისა და ოჯახების იმ სერვისებით უზრუნველყოფა, რომლებიც მათ ესაჭიროებათ და ეკუთვნით ქვეყანაში არსებული კანონმდებლობის თანახმად. სტატუტორული მომსახურებების

მიწოდება სახელმწიფო ვალდებულებაა და დაუშვებელია ამ როლის სხვა აქტორებისთვის გადაცემა. სტატუტორული მომსახურებების მიწოდებისას სახელმწიფოს წარმომადგენელია და ამ პროცესში წამყვან როლს თამაშობს სოციალური მუშაკი.

2. ოჯახის დამხმარე მომსახურებები, რომელთა მიზანია ბავშვისა და ოჯახის განცალკევების პრევენციის და მშობლების გაძლიერება, რათა მათ სრულფასოვნად შეასრულონ თავისი როლი. ეს მომსახურებები, შესაძლოა ბავშვებს და ოჯახებს მიაწოდონ სახელმწიფო და არასახელმწიფო პროვაიდერებმა.
3. ოჯახის ჩამნაცვლებელი მომსახურებები, რომლებიც განკუთვნილია ბავშვებისთვის, რომელთა საუკეთესო ინტერესია ოჯახთან განცალკევება. ბავშვის ოჯახთან განცალკევება და მისი ოჯახის ჩამნაცვლებელ ნებისმიერ მომსახურებაში განთავსება, უნდა ხდებოდეს უფლებამოსილი სახელმწიფო სტრუქტურის გადაწყვეტილებით (Horwath, 2007; UNICEF, 2009b).

ქვემოთ აღწერილია ბავშვთა დაცვის სისტემის საკვანძო ელემენტები, რომელთა არსებობა აუცილებელია სისტემის ფუნქციონირებისთვის და ბავშვთა დაცვასთან დაკავშირებული რისკების პრევენციისა და რეაგირებისთვის.

სოციალური მუშაობა⁴

⁴ ქვეთავი შეიქმნა შემდეგ სტატიაზე დაყრდნობით: Partskhaladze, N. (2017). Development of Social Service Workforce in Georgia and Countries of CEE/CIS Region. Journal of Young Researchers. Students' Electronic Scientific Journal of the Faculty of Social and Political Sciences at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

საერთაშორისო ფედერაციის დეფინიციით, სოციალური მუშაობა არის პრაქტიკაზე დაფუძნებული პროფესია და აკადემიური დისციპლინა, რომლის მიზანია სოციალური ცვლილებების, ინდივიდების განვითარებისა და გაძლიერების ხელშეწყობა (IFSW, 2014). სოციალური მუშაობის როლია ინდივიდების, ოჯახების, ჯგუფებისა და თემის დახმარება, რათა გაძლიერდეს მათი სოციალური ფუნქციონირება და შეიქმნას ამისთვის საჭირო სოციალური გარემო (NASW, 1973).

თუმცა, სოციალისტური ბლოკის ქვეყნების მთავრობები არ აღიარებდნენ რეგიონში სოციალური პრობლემების არსებობას, კრიზისში მყოფი ოჯახების მხარდაჭერის საჭიროებასა და სოციალური სამუშაოს პროფესიის განვითარების მნიშვნელობას (Family for Every Child, 2015a). შესაბამისად, საბჭოთა კავშირის შემადგენელ 15 ქვეყანაში ამ პროფესიის განვითარება დაიწყო მხოლოდ კავშირის ბოლო წლებში ან მისი დაშლის შემდეგ და უკავშირდებოდა ქვეყნებში იმ პერიოდში ინიცირებულ რეფორმებსა და ბუნებრივ კატასტროფებს. მაგალითად სომხეთში სოციალური მუშაობის განვითარებას საფუძვლად დაედო 1988 წლის სპიტაკის მიწისძვრის შედეგების აღმოსაფხვრელად საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მოღვაწეობის დაწყება და ამ ჯგუფების მიერ მიწისძვრით დაზარალებულთა მხარდასაჭერად პროფესიის განვითარების აუცილებლობის გაანალიზება. რუსეთში სოციალური მუშაობის პირველ აკადემიურ პროგრამას საფუძველი ჩაეყარა 1991 წელს; უკრაინაში, მოლდოვაში, ყაზახეთში და სხვა ქვეყნებში, მსგავსი პროგრამები შეიქმნა 2000-იანი წლების დასაწყისში (Partskhaladze, 2017).

ვითარება განხვავებული იყო რეგიონის აღმოსავლეთ ბლოკის ქვეყნებში. განსხვავებით საბჭოთა კავშირში შემავალი ქვეყნებისგან, ამ რეგიონის არაერთ ქვეყანაში სოციალურ მუშაობას და შესაბამის აკადემიურ განათლებას ადრეულ ეტაპზე დაედო საფუძველი. თუმცა საბჭოთა იდეოლოგიამ, რომელიც ამტკიცებდა რომ სოციალისტური მმართველობის ქვეყნებში მოსახლეობას არ ჰქონდა სოციალური პრობლემები და შესაბამისად, არ საჭიროებდა სოციალური მუშაკის დახმარებას, გარკვეული პერიოდით ამ ქვეყნებშიც გამოიწვია სოციალური მუშაობის აკადემიური პროგრამების დახურვა და პროფესიის როლის მივიწყება (Zaviršek, 2008). მაგ.

რუმინეთში პროფესიის განვითარება დაიწყო 1930-იანი წლებიდან, როდესაც დაარსდა სოციალური დახმარების სკოლა; სკოლა დაიხურა 1952 წელს და აღდგენილ იქნა 1992 წელს (Rachieru, 2005). უნგრეთში სოციალური მუშაობის აკადემიური პროგრამა გაუქმდა 1948 წელს, ხოლო ჩეხოსლოვაკიასა და პოლონეთში 1952 წელს და მათ აღდგენას რამდენიმე ათეული წელი დასჭირდა (Seibel ციტირებული Zaviršek, 2008). ყოფილი იუგოსლავიის ქვეყნებში სოციალურ მუშაობას საფუძველი დაედო მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდში და სოციალური მუშაობის სკოლები შეიქმნა 1950-იან წლებში (ხორვატია - 1952; სლოვენია - 1955; მაკედონია - 1957; სერბეთი და ბოსნია-ჰერცეგოვინა - 1958 (Zaviršek, 2008). თურქეთში სოციალური მუშაობის აკადემიური პროგრამები შეიქმნა 1960-იანი წლებიდან. თუმცა, ზოგიერთი ავტორის თანახმად, მთლიანობაში, „სოციალური მუშაობის სფეროში აკადემიური განათლებისა და პრაქტიკის ტრადიცია საბჭოთა და კომუნისტური ბლოკის სხვა ქვეყნებში შეზღუდულია“ (UNICEF, 2013).

განვითარებული ქვეყნების, ასევე რეგიონის ზოგიერთი ქვეყნის გამოცდილებიდან აშკარა იყო, რომ სოციალური მუშაობის ძირითადი ფუნქციები და მათი განხორციელების უნარ-ჩვევების მქონე პროფესიონალების არსებობა აუცილებელი იყო ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის ეფექტურად ფუნქციონირებისთვის. 1990-2000-იან წლებში ქვეყნების მთავრობებისთვის და მითუმეტეს, რეფორმის მხარდამჭერი საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის, აშკარა გახდა, რომ სოციალური მუშაკების მომზადებისა და რეფორმის მიზნების განხორციელებაში მათი ჩართვის გარეშე ეს პროცესი ვერ წარიმართებოდა. შესაბამისად, რეგიონის ბევრ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოში სოციალური მუშაობის მასშტაბური პროფესიული განვითარება დეინსტიტუციონალიზების პროცესის დაწყებას დაუკავშირდა (Doel et al., 2016).

მოგვიანებით, გაეროს ალტერნატიული ზრუნვის გაიდლაინებში მკაფიოდ აისახა სოციალური მუშაკის როლი ოჯახების გაძლიერების, მათთვის ბავშვის აღზრდისთვის საჭირო უნარების განვითარების და ბავშვის ოჯახთან განცალკევების პრევენციის საქმეში (UN, 2010). ეს როლი კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია იმ მარგინალიზებული ჯგუფებისთვის (შშმ ბავშვები, ეთნიკური

უმცირესობების წარმომადგენლები, დაშორებულ რეგიონებში მცხოვრები ბავშვები), რომელთა წილი სახელმწიფო ზრუნვაში არაპროპორციულად მაღალია (UNICEF, 2015c).

ქვეყნებისთვის აშკარა გახადა, რომ სოციალური მუშაკის მიერ ბავშვისა და ოჯახის მრავალფეროვანი საჭიროებების შეფასებისა და დაკმაყოფილებისათვის აუცილებელი იყო სისტემის მიერ სოციალური მუშაობის შემდეგი ფუნქციების განხორციელების უზრუნველყოფა:

- საველე სამუშაო (ავტორიზი) და სირთულეების მქონე ბავშვებისა და ოჯახების გამოვლენა,
- კონსულტირება, მათი უფლებებისა და არსებული რესურსების შესახებ ბენეფიციარების ინფორმირება,
- პრევენციული ღონისძიებების გატარება და ადრეული ჩარევა,
- მომსახურების მიწოდება და სხვა სერვისებთან დაკავშირება,
- ჭიშკრის დარაჯობა,
- თემთან მუშაობა,
- შემთხვევის მართვა და სხვა სექტორებთან/მომსახურებებთან კოორდინირება და ა.შ.

ამ მნიშვნელოვანი კომპლექსური ღონისძიებების შესასრულებლად კი, დღის წესრიგში ასევე დადგა შესაბამისი კვალიფიკაციის, მანდატისა და სამუშაო აღწერილობის მქონე სოციალური მუშაკების არსებობა, რომელთაც ქალაქად და სოფლად თანაბრად მიუწვდებათ ხელი ბენეფიციარებთან და მათთვის განკუთვნილ სოციალურ მომსახურებებთან. საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით, გამოიკვეთა სოციალური მუშაკების პროფესიული მხარდაჭერის და საქმიანობის ხარისხის კონტროლის საჭიროებაც, რათა სრულფასოვნად ყოფილიყო დაცული მოწყვლადი ინდივიდების უფლებები და მომხდარიყო სოციალური მუშაკების მუდმივი გაძლიერება, საქმიანობის მონიტორინგი და მხარდაჭერა.

ბოლო ათწლეულებში რეგიონის ქვეყნებში ამ მიმართულებით მიღწეული მნიშვნელოვანი პროგრესი აღწერილია არაერთ დოკუმენტში (UNICEF, 2004; UNICEF, 2015c, UNICEF, 2015a; Doel et al., 2016; Greenberg and Partskhaladze, 2014). თუმცა, არანაკლებ საყურადღებოა სფეროში დღემდე არსებული სირთულებები. სოციალური მუშაკის როლის ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში ყველაზე კარგად განვითარების მიუხედავად, 2015-2016 წლების მონაცემებით, რეგიონის სამ ქვეყანაში ჯერ კიდევ არ არსებობდნენ ბავშვებთან მომუშავე სახელმწიფო (სტატუტორული) სოციალური მუშაკები და არ არსებობდა სოციალური მუშაობის აკადემიური პროგრამა (აზერბაიჯანი, თურქმენეთი და უზბეკეთი). 2020 წელს აკადემიური პროგრამა არ ფუნქციონირებს მხოლოდ თურქმენეთში.

ცენტრალური და ადგილობრივი მთავრობის მიერ დაქირავებულ სოციალურ მუშაკებს ჰქონდათ დაბალი ანაზღაურება, ხშირ შემთხვევაში არ ჰქონდათ პროფესიული სტანდარტები და სამუშაო აღწერილობები, არასაკმარისი იყო მათი ავტორიტეტი. განსხვავებული იყო სოციალურ მუშაკებად დაქირავებულ პირთა კვალიფიკაცია: ქვეყნების ერთ ჯგუფში სოციალურ მუშაკებად მუშაობდნენ მხოლოდ შესაბამისი აკადემიური განათლების მქონე პროფესიონალები (მაგ. სერბეთში, ხოვრატიაში და ა.შ); მეორე ჯგუფში, ამ თანამდებობაზე დაქირავებული იყვნენ სოციალური მუშაკები და სხვა სფეროებში უმაღლესი განათლების მქონე პირები (მაგ. საქართველოში); ხოლო ქვეყნების მესამე ჯგუფში, სოციალური მუშაკები ეწოდებოდათ კვალიფიციურ და ასევე, უმაღლესი განათლების არმქონე პირებს (UNICEF, 2006; UNICEF, 2015a; UNICEF, 2015c). ყველა ქვეყნისთვის, განსაკუთრებით კი, ცენტრიდან დაშორებულ ლოკაციებში, დამახასიათებელი იყო კადრების მწვავე ნაკლებობა.

ეროვნულ და რეგიონულ დონეზე, ხშირია სოციალური მუშაკების კრიტიკა, რადგან, ამ და სხვა, ობიექტური და სუბიექტური სირთულებების გამო, ისინი ხშირად სრულფასოვნად ვერ ახორციელებენ სოციალური მუშაობის ფუნდამენტურ ფუნქციებს (UNICEF,

2015c; Shatberashvili, 2016). თუმცა, ამ ვითარების მიზეზებისა და შედეგების შესახებ ადგილობრივი მტკიცებულებები მწირია და საჭიროებს დამატებითი კვლევას.

სოციალურ მუშაობაში არსებული სირთულეების, მათ შორის მათი ხარისხობრივი და რაოდენობრივი სიმწირის გამო, უკანასკნელ ათწლეულში საერთაშორისო დონეზე დამკვიდრდა სოციალური მომსახურებების მუშაკის ცნება. სოციალური მომსახურებების მუშაკთა გლობალური ალიანსის განმარტებით, ტერმინი - სოციალური მომსახურებების მუშაკები მოიცავს სახელმწიფო და არასახელმწიფო სექტორებში დასაქმებული პროფესიონალების და პარაპროფესიონალების ფართო ჯგუფს, რომლებიც მუშაობენ ბავშვებთან, ახალგაზრდებთან, ზრდასრულ და ხანდაზმულ პირებთან, ოჯახებთან და თემთან, რათა უზრუნველყონ მათი სრულფასოვანი განვითარება (Global Social Service Workforce Alliance, 2019). სოციალური მუშაკების მსგავსად, სოციალური მომსახურებების მუშაკების საქმიანობა ფოკუსირდება პრევენციული, რეაგირების (responsive) და პრომოციული (promotive) მომსახურებების მიწოდებაზე, რომლებიც ეფუძნება სოციალურ და ჰუმანიტარულ მეცნიერებებს, ადგილობრივ გამოცდილებას, სფეროსთვის სპეციფიურ და დისციპლინათაშორის ცოდნას და უნარებსა და ეთიკის პრინციპებს.

აღნიშნული დეფინიცია ხაზს უსვავს იმ ფაქტს, რომ მწირი რესურსების მქონე ქვეყნებში, მოწყვლად ჯგუფებთან, მათ შორის ბავშვებთან და ოჯახებთან მუშაობენ არა მხოლოდ სოციალური მუშაკები, რომელთა კვალიფიკაცია შეესაბამება სოციალური მუშაობის საერთაშორისო დეფინიციას, არამედ ბევრი განსხვავებული კვალიფიკაციისა და კომპეტენციების მქონე მუშაკთა ჯგუფები. სოციალური მუშაობის ხარისხიანი მომსახურებების მიწოდებისა და შესაბამისად, მოწყვლადი ჯგუფების უფრო მაღალი დაცულობის უზრუნველსაყოფად, მნიშვნელოვანია, სახელმწიფოებმა აღიარონ აღნიშნული რეალობა და დასახონ სფეროს რეგულირების გეგმები, რაც უნდა მოიცავდეს კვალიფიციური სოციალური მუშაკებისა და პარაპროფესიონალების და მოხალისეების უფლება-მოვალეობების გამიჯვნას. მნიშვნელოვანია, დადგენილი იყოს ამ ჯგუფების წარმომადგენელთა საქმიანობის საზღვრები, რათა ნაკლებად კვალიფიციურმა მუშაკებმა დროულად გადაამისამართონ კლიენტები საჭირო

კვალიფიკაციის მქონე სოციალურ მუშაკებთან და სტატუტორული მომსახურებების მიმწოდებლებთან. პროფესიული სუპერვიზიის მექანიზმები უნდა მოიცავდეს კვალიფიციური სოციალური მუშაკების სუპერვიზიას და ასევე, კვალიფიციური მუშაკების მიერ პარაპროფესიონალებისა და მოხალისეების ზედამხედველობის მექანიზმს; ფორმალური და უწყვეტი განათლების სისტემის პროგრამები უნდა ითვალისწინებდეს ყველა ამ ჯგუფის საგანმანათლებლო საჭიროებებსა და საბაზისო ცოდნას და წარმოდგენილი იყოს აკადემიური, სასარტიფიკატო და მოკლევადიანი ტრეინინგების სახით და ა.შ.

ჭიშკრის დარაჯობა

ჭიშკრის დარაჯობა (Gatekeeping) ბავშვთა დაცვის სისტემის ერთ-ერთი წამყვანი კომპონენტია. ის გულისხმობს ბავშვის საჭიროებების შეფასებას და ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგებული მომსახურებების შერჩევის პროცესს, რომელიც წინ უძღვის სახელმწიფო ზრუნვაში ბავშვის განთავსებას, ემსახურება ბავშვის ოჯახში რეინტეგრაციას, დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის მომზადების და ა.შ. ჭიშკრის დარაჯობის მიზანია, აუცილებლობის გარეშე სახელმწიფო ზრუნვაში ბავშვის განთავსების პრევენცია. თუმცა, კარგად გამართული მექანიზმი ასევე იძლევა საშუალებას, სათანადოდ გაკონტროლდეს რესურსების გამოყენება, განისაზღვროს მომსახურებების საჭიროება, დადგინდეს სისტემაში ბავშვების გადინების ტენდენცია და ა.შ.

ჭიშკრის დარაჯობის სტატუტორული (სახელმწიფო) ფუნქციაა და მისი განხორციელება ხდება პასუხისმგებელი სახელმწიფო სტრუქტურების, სოციალური მუშაკების, სოციალური და ჯანდაცვის სისტემის პროფესიონალების მიერ. თუმცა, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ამ პროცესში თემის წევრებისა და მომსახურებათა მიმწოდებლების ჩართვა (UNICEF Innocenti Office Research Centre, 2003).

ჭიშკრის დარაჯობის სისტემის ეფექტური ფუნქციონირებისთვის, აუცილებელია სისტემის შემდეგი ელემენტების არსებობა (Bilson and Harwin, 2003):

- თემზე დაფუძნებული ოჯახის დამხმარე მომსახურებები რთულ მდგომარეობაში მყოფი ბავშვებისა და ოჯახებისთვის
- შეფასების და ინდივიდუალური საჭიროებების შესაბამისად მომსახურებების შერჩევა და მიწოდება - შეფასებაზე, გადაწყვეტილების მიღებაზე და მომსახურებების მართვაზე პასუხისმგებელი სააგენტო - ინფორმაციის მართვის სისტემა და შედეგებისა და უკუკავშირის გაანალიზების მექანიზმი. სხვადასხვა ქვეყნებში არსებული პოლიტიკა და ბავშვთა დაცვის სისტემის პრიორიტეტები განსაზღვრავენ ჭიშკრის დარაჯობის სისტემის მიდგომებს. ქვეყნების ნაწილში ჭიშკრის დარაჯობის წამყვანი ფუნქციაა შეზღუდული ფინანსური რესურსების რაციონალური გამოყენება მკაცრად განსაზღვრული კრიტერიუმებისა და პროცედურების შესაბამისად. სხვა ქვეყნებში კი, ჭიშკრის დარაჯობა ფოკუსირებულია ბავშვის საუკეთესო ინტერესზე და გულისხმობს მისი ინდივიდუალური საჭიროებების დეტალურ შეფასებასა და მომსახურებათა შესაძლო ვარიანტებიდან საუკეთესოს შერჩევას. თუმცა, „კარგი გეითქიფინგი, უფრო დამოკიდებულების და ფილოსოფიის საქმეა, ვიდრე რესურსების არსებობის“ (Bilson and Harwin, 2003).

სწორედ ბავშვის საუკეთესო ინტერესების, ოჯახური გარემოს მნიშვნელობის და ინსტიტუციური ზრუნვის გავლენის შესახებ რეგიონის გადაწყვეტილებების მიმღებების და ზოგიერთი პროფესიონალის არასაკმარისი ინფორმირებულობა და მოძველებული მიდგომები შეიძლება ჩაითვალოს გეითქიფინგის განხორციელების ერთ-ერთ სირთულედ (Bilson and Harwin, 2003). აღნიშნული ტენდენცია მკაფიოდ იყო გამოხატული საქართველოში ბავშვთა დაცვის რეფორმირების საწყის ეტაპზე, როდესაც რეფორმის განმახორციელებელი ჯგუფები რეგულარულად აწყდებოდნენ ბავშვთა ინსტიტუციური დაწესებულებების პერსონალის და

ხელმძღვანელობის, ასევე ზოგიერთი გადაწყვეტილების მიმღების რეზისტენტობას. ბევრ მათგანს სჯეროდა, რომ მათი ბავშვთა სახლი ან სკოლა-პანსიონი უკეთეს გარემოს სთავაზობდა ბავშვებს, ვიდრე ხელმოკლე ოჯახი.

რეგიონისთვის დამახასიათებელი დამატებითი გამოწვევებიდან ასევე აღსანიშნავია კვალიფიციური პერსონალის ნაკლებობა (განსაკუთრებით კი სოციალური მუშაკების), ოჯახის დამხმარე მომსახურებების სიმწირე, სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურების პასუხისმგებლობების გადაფარვა და არაკოორდინირებული მუშაობა, კანონმდებლობის ხარვეზები, ფინანსური რესურსების სიმწირე, მართვის სისტემების გაუმართაობა, ოჯახის ჩამნაცვლებელი მომსახურებების მიმართ პოზიტიური დამოკიდებულება და ა.შ. (Davis, 2006).

მთლიანობაში, რეგიონის ქვეყნებში შეზღუდული იყო გეითქიფინგის გამოცდილება. მიუხედავად იმისა, რომ რეგიონის რამდენიმე ქვეყანაში შეინიშნება სისტემის ცალკეული კომპონენტების წარმატებული განვითარება, იშვიათად ხდება სისტემური მიდგომების დამკვირდება (Bilson, 2009). ცალკეული ქვეყნების პრაქტიკა კი მიუთითებს, რომ ჯერ კიდევ გაუგებარია ჭიმკრის დარაჯობის კონცეფცია (UNICEF, 2015c). შესაბამისად, არ ხდება სახელმწიფო ზრუნვაში ბავშვების არასაჭირო განთავსების შეზღუდვა და ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურებების უპირატესობების აღიარება, რაც განაპირობებს სახელმწიფო ზრუნვაში მყოფი ბავშვების მაღალ სიხშირესთან დაკავშირებულ ზემოთ ნახსენებ ტენდენციას.

ოჯახის დამხმარე მომსახურებები

როგორც უკვე აღინიშნა, მომსახურებების უწყვეტობა აერთიანებს ბავშვთა და სოციალური დაცვის ყველა მომსახურებას, რომელთაგან აქცენტი კეთდება ოჯახის მხარდამჭერ სერვისებზე.

გაეროს ალტერნატიული ზრუნვის გაიდლაინის თანახმად, „ოჯახი არის საზოგადოების ფუნდამენტური ერთეული და ბავშვის აღზრდის, კეთილდღეობის, დაცვის ბუნებრივი გარემო... ძალისხმევა პირველ რიგში, მიმართული უნდა იყოს ბავშვის ოჯახში შენარჩუნებაზე ან მის ბიოლოგიურ ოჯახში ან ოჯახის სხვა წევრებთან დაბრუნებაზე. სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს ოჯახებისთვის საჭირო დამხმარების უზრუნველყოფაზე“ (გვ. 2) (UN, 2010). გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციისა და გაიდლაინების გარდა, ბევრი საერთაშორისო და ეროვნული დოკუმენტი და აქტორი აღიარებს და მოითხოვს ოჯახის დამხმარე მომსახურებების განვითარებას, მომსახურებების ხარისხის კონტროლს და ეფექტურობის კვლევას (EuroChild, 2013; European Commission, 2013).

რეგიონის მასშტაბით მილიონობით ოჯახი ცხოვრობს უკიდურეს სიღარიბეში და აქვს სხვა პრობლემები, რომლებიც ართულებს ბავშვის ჰოლისტური საჭიროებების სრულფასოვნად დაკმაყოფილებას. ამიტომ მათ ესაჭიროებათ ოჯახის დამხმარე მომსახურებები, რომლებიც წარმოადგენს ბავშვის მიტოვების და ინსტიტუციონალიზების პრევენციის საუკეთესო სტრატეგიას და უზრუნველყოფს ბავშვის კეთილსაიმედო გარემოში აღზრდას, მათი პოტენციალის რეალიზებას და ცხოვრების ხარისხის გაზრდას (EuroChild, 2013).

განარჩევნ ოჯახის ფორმალური დახმარების ორ ძირითად ფორმას - ოჯახის დამხმარე მომსახურებებს და ოჯახის ეკონომიკურ მხარდაჭერას. ამ მომსახურებების ძირითადი მიზნებია ოჯახებში პრობლემების გაჩენის პრევენცია და ოჯახის ძლიერი მხარეების მხარდაჭერა და ხელშეწყობა. ოჯახის დამხმარე ფორმალური სერვისები ექსკლუზიურად ორიენტირებულია ბავშვის და ოჯახის გაძლიერებაზე, მაშინ როდესაც ეკონომიკურ მხარდაჭერას, რომელიც შეიძლება ხორციელდებოდეს მონეტარული დახმარების ან სხვა პროგრამების სახით, აქვს უფრო ფართე მიზნები. ის მიმართულია ოჯახების და ინდივიდების ეკონომიკური დამოუკიდებლობისა და პროდუქტიულობის ზრდაზე, რაც თავის მხრივ მნიშვნელოვანია ბავშვების და ოჯახის სხვა წევრების ცხოვრების ხარისხის გასაუმჯობესებლად.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ოჯახის არაფორმალური დახმარების მექანიზმები. დახმარების ეს ფორმა ტრადიციული და ბევრად უფრო გავრცელებულია მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ჩვენს რეგიონში, კერძოდ კი კავკასიასა და ცენტრალური აზიის ქვეყნების დიდ ნაწილში, არაფორმალური მხარდაჭერის ქსელმა და ოჯახურმა ტრადიციებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ბავშვთა ოჯახის ჩამნაცვლებელ ფორმალურ მომსახურებებში განთავსების შედარებით დაბალი დონის შენარჩუნებაზე.

ზოგადად, ოჯახის დამხმარე მომსახურებები განისაზღვრება როგორც ნაბისმიერი აქტივობა, რომელიც მხარდაჭერილია სახელმწიფოს, თემის ან ინდივიდის მიერ, ბავშვის ოჯახში აღზრდის უზრუნველსაყოფად (Gardner, 2003).

ოჯახის დამხმარე მომსახურებების მაგალითებია: დედათა და ბავშვთა თავშესაფრები, მარტოხელა დედების მხარდაჭერა, ბავშვთა ადრეული განვითარების პროგრამები, დღის ცენტრები, ბავშვთა და მშობლების საგანმანათლებლო და ჯანდაცვის პროგრამები, შინმოვლის და განტვირთვის (respite) სერვისები, კრიზისში მყოფი ოჯახებისთვის გადაუდებელი დახმარება, ფინანსური, იურიდიული და ფსიქო-სოციალური დახმარება და მრავალი სხვა. ეს მომსახურებები, შესაძლოა, თავმოყრილი იყოს ერთ ადგილას („one stop shop” მოდელი) ან მიეწოდებოდეს სპეციალიზებული მომსახურებების სახით სხვადასხვა პროვაიდერების მიერ (Bilson and Harwin, 2003).

ოჯახის დახმარება ეფუძნება არაერთ თეორიას და კონცეფციას, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანია მიჯაჭვულობის თეორია (Bowly ციტირებული Daly et al., 2015), რომელიც საუბრობს ბავშვის მშობელთან/მზრუნველთან უსაფრთხო მიჯაჭვულობის მნიშვნელობაზე და ადამიანის განვითარების ეკოლოგიური თეორია (Bronfenbrenner ციტირებული Tobis-თან 2000), რომელიც ხაზს უსვავს სხვადასხვა გარემოში სხვა ადამიანებთან სოციალური კავშირების მნიშვნელობას. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ პრაქტიკაში მომსახურებების განვითარება ნაკლებად ეყრდნობა არსებულ თეორიულ ჩარჩოს. მათი შექმნა ძირითადად

განპირობებულია ბავშვის უფლებათა კონვენციის თითქმის უნივერსალური რატიფიცირებით; ბავშვის ოჯახთან განცალკევების (განსაკუთრებით ადრეულ ასაკში) დადასტურებული უარყოფითი გავლენით, ინსტიტუციური ზრუნვის მაღალი ღირებულებით და ა.შ.

მკვლევარებისთვის ეჭვს არ იწვევს ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურების ეფექტურობა და ბავშვის ოჯახთან დაშორების პრევენციაზე მათი გავლენა. თუმცა, არსებული მტკიცებულებები ძირითადად მოპოვებულია მაღალი შემოსავლების მქონე ქვეყნებში (აშშ, კანადა, ევროკავშირის ქვეყნები). მწირია ჩვენი რეგიონისთვის სპეციფიური კვლევები, რომელშიც დოკუმენტირებულია ოჯახის დამხმარე მომსახურებების დადებითი შედეგი ბავშვების და ოჯახების კეთილდღეობასა და ცხოვრების ხარისხზე. გამოყენებული მეთოდოლოგია ყოველთვის არ ითვალისწინებს მომსახურებების მიმღებთა მოსაზრებას მიღებული მომსახურების ეფექტურობის თაობაზე. შესაბამისად, ბევრი ავტორის აზრით, ოჯახის დამხმარე მომსახურებები საჭიროებს დამატებით კვლევას (Daly et al., 2015). ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის დაწყებიდან 15-20 წლის შემდეგ, რეგიონის ზოგიერთ ქვეყნებში შეიმჩნევა ოჯახის დამხმარე მომსახურებების განვითარების დადებითი ტენდენცია. გარკვეულწილად დადგინდა ოჯახის დამხმარე მომსახურებების ხარჯთეფექტურობა რეზიდენტულ ზრუნვასთან შედარებით (მაგ. საქართველოში Gugushvili and Arganashvili, 2008).

ცალკეულ შემთხვევებში, დეინსტიტუციონალიზებისთვის საჭირო აქტივობებისა და ფინანსური რესურსების დაგეგმვას თან ახლავს ალტერნატიული მომსახურებებისა და ოჯახის დამხმარე სერვისების განვითარებისთვის საჭირო დაგეგმარება (მაგ. რუმინეთის ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის 2014-2020 ოპერაციული პროგრამები და სხვა), რაც ზრდის მსგავსი რეფორმების წარმატების შანსს. თუმცა, მთლიანობაში რეგიონის ქვეყნებში პრევენციული და ოჯახის დამხმარე მომსახურებები მაინც არასაკმარისად ეფექტური და ხელმისაწვდომია. ისინი ვერ აკმაყოფილებენ მოთხოვნას იყვნენ “პროაქტიული, ყოვლისმომცველი, ადგილობრივ სფეროში მორგებული და მდგრადი” (UNICEF, 2015a). ხშირ შემთხვევაში ახალი მომსახურებები წარმოადგენენ

მაღალშემოსავლიანი ქვეყნების სერვისების დუბლირებას, არ არიან ადაპტირებული ადგილობრივ საჭიროებებზე, ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე ინარჩუნებენ პილოტურ ხასიათს და არ ფინანსდებიან მდგრადი წყაროებიდან (Barrientos A.J., 2013).

რეინტეგრაცია

ბავშვის უფლებათა კონვენციის პრეამბულაში ნათქვამია, რომ „უსაფრთხო ოჯახი არის საუკეთესო გარემო გოგონებისა და ბიჭების აღსაზრდელად“ (UN, 1989). შესაბამისად, მაქსიმალური ძალისხმევაა საჭირო ოჯახთან განცალკევებული მილიონობით ბავშვის ოჯახში დაბრუნებისა და ინტეგრაციისთვის. მტკიცებულებებით დასტურდება, რომ ოჯახის გაერთიანება არის სწორედ ის, რაც სურთ ოჯახებისა და ბავშვების დიდ ნაწილს (BCN, 2012).

განმარტების თანახმად, რეინტეგრაცია არის ოჯახთან განცალკევებული ბავშვის (ბიოლოგიურ) ოჯახში სამუდამოდ დაბრუნება, რათა უჯახმა უზრუნველყოს მისი დაცვა და ზრუნვა, ოჯახთან კუთვნილებისა და მიჯაჭვულობის დამკვირდება (BCN et al. 2013).

რეინტეგრაციის მნიშვნელობა განსაკუთრებით დიდია ჩვენს რეგიონში, სადაც ათწლეულების მანძილზე ზედმეტად გამარტივებული იყო ბავშვის ოჯახთან განცალკევება, ბავშვების 90 პროცენტს ჰყავდა ერთი ან ორივე მშობელი და მათი ძალიან მცირე ნაწილი იყო ძალადობის და უგულვებელყოფის მსხვერპლი. შესაბამისად, ოჯახების მხარდაჭერისა და სხვა საჭირო ზომების მიღების შედეგად, არსებობს წარმატებული რეინტეგრაციის დიდი პოტენციალი.

თუმცა, ოჯახის არსებობა, ავტომატურად არ ნიშნავს დაბრუნების შესაძლებლობას და რეინტეგრირების სიმარტივეს. მიუხედავად ოჯახში დაბრუნების შესაძლებლობის პოზიტიურობისა, გრძელვადიანი განშორების შემდეგ ოჯახში დაბრუნება დაკავშირებულია არაერთ სირთულესთან (HMSO, 1991). კერძოდ, რაც უფრო ხანგრძლივია ბავშვის ალტერნატიულ ზრუნვაში აღზრდის გამოცდილება, მით უფრო რთული და პრობლემურია მისი ოჯახში დაბრუნება, ვინაიდან განშორების პერიოდში ადგილი აქვს

ოჯახური გარემოს ცვლილებას, ოჯახის წევრებთან გაუცხოებას, ოჯახის ახალი წევრების გაჩენას, მშობლების დაბერებას და ა.შ. (EveryChild, 2011a). აღნიშნული განსაკუთრებით შესამჩნევია იმ შემთხვევაში, როდესაც ალტერნატიული მომსახურება არ უზრუნველყოფს ოჯახთან რეგულარული კონტაქტის შენარჩუნებას, რაც რეგიონში საკმაოდ ფართოდ დამკვირდებულ პრაქტიკას წარმოადგენდა.

თუმცა, ამავდროულად, კვლევები ადასტურებს, რომ ბავშვები რომლებიც ოჯახის ჩამწაცვლებელ მომსახურებებში ცხოვრების გამოცდილების შემდეგ დაბრუნდნენ ოჯახებში, იქ არსებული სირთულეების მიუხედავად, აღწერენ ოჯახურ გარემოს როგორც პოზიტიურს და სასურველს, ვინაიდან ოჯახი რჩება იმ სტაბილურ ერთეულად, რომელიც არ იცვლება, მასთან განშორების შემთხვევაშიც კი (HMSO, 1991). კვლევებით ასევე დასტურდება, რომ როდესაც ბავშვები ჩართულები არიან თავის შემდგომ განთავსებასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიღებაში, შემთხვევების უმრავლესობაში ისინი უპირატესობას ანიჭებენ ოჯახში დაბრუნებას (BCN et. al 2013). მსაგესი გადაწყვეტილება უფრო ხშირია ბავშვების მცირე ასაკის შემთხვევაში.

ვინაიდან რეინტეგრაციისთვის აუცილებელია ოჯახური გარემო, რომელიც უზრუნველყოფს ბავშვის უსაფრთხოებას და ბავშვის საუკეთესო ინტერესების, სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელია ბავშვისა და ოჯახის სრული შეფასება და რეინტეგრაციის გეგმის ერთობლივად შემუშავება. შეფასება ასევე უნდა მოიცავდეს არსებული რისკების შემარბილებელი ნაბიჯების განსაზღვრას. მნიშვნელოვანია ბავშვმა და მისი ოჯახის წევრებმა იცოდნენ, თუ ვის მიმართონ პრობლემის შემთხვევაში და როგორი იქნება რეინტეგრაციის შემდეგ სისტემის მხრიდან მათი მხარდაჭერა.

რეინტეგრაცია არ არის მხოლოდ ბავშვის ფიზიკურად დაბრუნება ოჯახში, არამედ წარმოადგენს გრძელვადიან პროცესს, რომლის დროსაც აღდგება ან ყალიბდება მიჯაჭვულობა და იქმნება ოჯახური ურთიერთობების ახალი დინამიკა (Inter-agency Group on Children's Reintegration, 2016). ამიტომ, რეინტეგრაციის წარმატებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ პროცესში სოციალური

მუშაკის ხარისხიანი ჩართულობა. სოციალური მუშაკი პასუხისმგებელია ბავშვთან და ოჯახის სხვა წევრებთან მუშაობასა და მათ შეფასებაზე, მათთან და სხვა პროფესიონალებთან ერთად ბავშვის ოჯახში დაბრუნების გეგმის შემუშავებაზე, საჭიროების შემთხვევაში დამხმარე მომსახურებებში ოჯახის წევრების ჩართვასა და რეინტეგრაციის პროცესის ხანგრძლივ მხარდაჭერაზე (EveryChild, 2011b).

ბავშვის ოჯახში რეინტეგრაციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას აუცილებელია შემდეგი მინიმალური კრიტერიუმების გათვალისწინება:

- ოჯახი იღებს პასუხისმგებლობას დაიბრუნოს ბავშვი და იმუშაოს განცალკევების მიზეზების შემცირებასა და აღმოფხვრაზე
- ოჯახს ესმის, ოჯახთან განცალკევების უარყოფითი გავლენის შესახებ და მზად არიან გაუმკლავდნენ ბავშვის შესაძლო რთულ ქცევას
- ოჯახის წევრებს აქვთ ბავშვზე ზრუნვის უნარები და მზად არიან გაიღრმავონ საჭირო ცოდნა - ოჯახს აქვს უსაფრთხო საცხოვრებელი ადგილი და ბავშვისთვის საჭირო გარემო (საწოლი და ა.შ.) - ოჯახს გაცნობიერებული აქვს ბავშვის უფლებები.

ამ კრიტერიუმების დასაკმაყოფილებლად, საკვანძო მნიშვნელობა აქვს სოციალური მუშაკის კომპეტენტურობასა და პროფესიულ ეთიკას. ასევე მის ხელთ არსებული მომსახურებების, ფინანსური და ადმინისტრაციული რესურსების სპექტრს.

შემთხვევის მართვაში სოციალური მუშაკის წამყვანი როლის გარდა, წარმატებული რეინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად საჭიროა მრავალი სტრუქტურის ჩართულობა და კოორდინირებული მუშაობა. ეს სტრუქტურებია: სკოლა ან სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულება, პირველადი ჯანდაცვის ცენტრი, პოლიცია, ადგილობრივი ხელისუფლება და ა.შ. სოციალურ მუშაკს ევალება ბავშვის და ოჯახის ამ სტრუქტურებთან დაკავშირება და საჭირო მომსახურებების მიღებაში მხარდაჭერა. ასევე, რიგ შემთხვევებში,

საჭიროა ოჯახის წევრების ინფორმირება განათლების, ჯანდაცვის და სხვა სოციალური მომსახურებების მნიშვნელობაზე და არარსებული მომსახურებების შექმნის ადვოკატირება.

რეინტეგრაციის პრიორიტეტულობა, ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისა და უკეთესი გამოსავლის გარდა, დასტურდება ფინანსური გათვლებითაც. კვლევები ადასტურებს, რომ რეინტეგრაციაზე გაღებული ხარჯები, 10-15-ჯერ უფრო მცირეა, ვიდრე ინსტიტუციური ზრუნვის ღირებულება (EveryChild, 2005). მსოფლიო ბანკის გათვლებით, 1998 წელს რუმინეთში საშუალოდ ბავშვზე რეინტეგრაციის ხარჯი შეადგენდა 19 აშშ დოლერს, მაშინ როდესაც სახელმწიფოს ინსტიტუციური მომსახურება 10-14-ჯერ მეტი უჯდებოდა (UNICEF, 2018).

კვლევებით ასევე დასტურდება, რომ ინსტიტუციონალიზებულ ადამიანებს აქვთ დაბალი ცხოვრების ხარისხი და თემზე დაფუძნებული მომსახურებების მხარდაჭერით ინსტიტუციური ზრუნვიდან სათემო მომსახურებაში გადასვლა აუმჯობესებს მათ ცხოვრების ხარისხს და ამცირებს მომავალში სოციალურ ბენეფიტებზე მათ დამოკიდებულებას (European Network on Independent Living, 2013). კვლევებით დასტურდება, რომ ინსტიტუციიდან თემში ტრანზიციისას, თემზე დაფუძნებული მომსახურებების არსებობა წარმოადგენს ბავშვისთვის საუკეთესო შედეგების მიღების მთავარ მიზეზს (Kluger et al., 2001).

ოჯახის ჩამნაცვლებელი (ალტერნატიული ზრუნვის) მომსახურებები

განვითარებული სამყარო ბიოლოგიურ ოჯახს მიიჩნევს ბავშვის აღზრდისთვის საუკეთესო გარემოდ. თუმცა, როდესაც დახმარების მიუხედავად არ არის შესაძლებელი ბავშვის ოჯახთან განცალკევების პრევენცია ან ოჯახში დაბრუნება, სახელმწიფო ვალდებულია ჩაერიოს და მიიღოს სათანადო ზომები, რათა ბავშვი უზრუნველყოფილი იყოს ალტერნატიული მომსახურებით. სახელმწიფო ვალდებულია კომპეტენტური სტრუქტურების ჩართვით აწარმოოს განთავსება, მონიტორინგი და ოჯახთან განცალკევების მიზანშეწონილების რეგულარული გადახედვა (Bullock et al., 1993; UNCRC, 2010).

ბავშვის უფლებათა კონვენციის 21b მუხლი აყალიბებს ბავშვის ოჯახის ჩამნაცვლებელ მომსახურებებში განთავსების იერარქიას და ბავშვის ბიოლოგიურ ოჯახის შემდეგ უპირატესობას ანიჭებს ალტერნატიულ ოჯახურ გარემოში აღზრდას. მოკლევადიანი ან გრძელვადიანი განთავსებისთვის შესაძლებელია როგორც ფორმალური ისე არაფორმალური ოჯახური გარემოს გამოყენება (Schiff et al, 2006).

ალტერნატიული ზრუნვის სფეროში ბავშვის უფლებათა კონვენციით განსაზღვრული ვალდებულებები უფრო დეტალურად არის გაწერილი გაეროს ალტერნატიული ზრუნვის გაიდლაინებში (United Nations, 2010). გაეროს გენერალური ასამბლეის მიერ 2009 წელს მიღებული ეს დოკუმენტი სთავაზობს სახელმწიფოებს სტანდარტებს, რომელთა მიხედვით უნდა მოხდეს ალტერნატიულ ზრუნვაში ბავშვის განთავსება. ალტერნატიულ ზრუნვაში, მათ შორის არაფორმალურ ზრუნვაში, განთავსების გადაწყვეტილება უნდა ითვალისწინებდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს, სტაბილური გარემოს და განთავსების პერმანენტულობის უპირატესობას, უსაფრთხოების მოთხოვნებს, მიჯაჭვულობის ჩამოყალიბების აუცილებლობას და ა. შ. (UN, 2010).

კონვენციის, ალტერნატიული ზრუნვის გაიდლაინების და არაერთი სხვა წყაროს თანახმად, განთავსების პრიორიტეტულობა განისაზღვრება შემდეგი თანმიმდევრობით: ნათესაური მინდობით აღზრდა, მინდობით აღზრდა, რეზიდენტული ზრუნვა მცირე ზომის საოჯახო სახლებში (Better Care Network, 2012). შვილად აყვანა პრიორიტეტულ არჩევანად განიხილება იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს ბავშვის რეინტეგრაციის შანსი. ყველაზე ნაკლებად სასურველ და ბავშვის განვითარებაზე უარყოფითი გავლენის მქონე ფორმად განიხილება დიდი ინსტიტუციები, რომელთა გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევებში. ასევე გასათვალისწინებელია, რომ იმ შემთხვევებში, როცა არ ხერხდება ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ბიოლოგიურ ოჯახში რეინტეგრირება, უნდა მოხდეს მათი გაშვილება, მინდობით აღზრდაში და მცირე ზომის საოჯახო სახლები (ნაკლებად სასურველი) გადაყვანა (UNICEF, 2008).

ნათესაური მინდობით აღზრდა

ნათესაური მინდობით აღზრდისას ბავშვი განთავსებულია მისთვის ნაცნობი ნათესავის ან ოჯახის ახლო მეგობრის ოჯახში. ნათესაური მინდობით აღზრდა არის ოჯახის ჩამნაცვლებელი მომსახურების ტრადიციული ფორმა, რომელიც შესაძლოა განხორციელდეს ფორმალური სტრუქტურის გადაწყვეტილებით ან არაფორმალურად. არაერთი კვლევა ადასტურებს, რომ ნათესაურ მინდობით აღზრდაში განთავსებულ ბავშვებს აქვთ კარგი პროგნოზი და შედეგები, ბავშვის ქცევისა და ფსიქიკური ჯანმრთელობის, იდენტობის ჩამოყალიბების, ნათესავებთან ურთიერთობის შენარჩუნებისა და განთავსების სტაბილურობის თვალსაზრისით (Berridge and Cleaver, 1997).

ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონის ქვეყნების მასშტაბით, ოჯახთან განცალკევებული ბავშვების უდიდესი ნაწილი იზრდება ნათესაურ მინდობით აღზრდელთან. ალტერნატიული ზრუნვის ეს ფორმა სთავაზობს ბავშვს ოჯახთან ყველაზე მიახლოებულ გარემოს, უნარჩუნებს ბავშვს კულტურულ თავისებურებებს და ოჯახურ ტრადიციებს. ნაცნობი გარემო, ხშირად არის ბავშვის მიერ ზრუნვის ამ ფორმის არჩევის წამყვანი მიზეზი (Berridge, 1997).

აივ/შიდსით დაზარალებულ აფრიკის ქვეყნებში, მზრუნველობამოკლებული ბავშვების 90 პროცენტი სწორედ ნათესაურ მინდობით აღზრდაშია განთავსებული (Sherr et al., 2014).

თუმცა, ზრუნვის ამ ფორმის ფართოდ გავრცელების მიუხედავად, ქვეყნების დიდ ნაწილში არ ხდება ნათესაური მინდობით აღზრდის რეგისტრირება, ადექვატური მხარდჭერა და ოჯახებში ბავშვის მდგომარეობის მონიტორინგი (Berridge, D. 1997). არასაკმარისად ხდება განვითარების გეგმის შემუშავება და განხორციელების ხელშეწყობა (Casey Foundation, 2018). ნათესაურ გარემოში ცხოვრების მიუხედედად იშვიათი არ არის მათი ინტერესების უგულვებელყოფა, იძულებითი შრომა, ძალადობა.

ბავშვის უფლებათა კომიტეტის რეკომენდაციით, მიზანშეწონილია ალტერნატიული ზრუნვის ამ ფორმის რეგისტრაცია, მხარდაჭედა, ანაზღაურება და მონიტორინგი, რათა დაცული იყოს იქ განთავსებული ბავშვების საუკეთესო ინტერესი (Asam, 2014).

აღნიშნული სირთულეების ფონზე მიღწევად შეიძლება ჩაითვალოს, რომ საქართველოში 2009 წლიდან არსებობს ნათესაური მინდობის აღზრდის საკანონმდებლო რეგულირება, რომელიც ასევე განსაზღვრავს ფინანსურ ანაზღაურებას (საქართველოს მთავრობა, 2009).

მინდობით აღზრდა

ფორმალური მინდობით აღზრდისას, მზრუნველობამოკლებული ბავშვი განთავსებულია ოჯახში, რომელსაც ბავშვთან არ აქვს ნათესაური კავშირი (Better Care Network, 2009). ალტერნატიული ზრუნვის გაიდლაინების თანახმად, ოჯახის შერჩევა, მომზადება, ბავშვის განთავსება და ზედამხედველობა ხდება კომპეტენტური სტრუქტურის მიერ, როგორც არის სასამართლოს ან ბავშვზე ზრუნვის სახელმწიფო ორგანოს გადაწყვეტილება. მინდობით აღზრდის დროს ბავშვის განთავსება ხდება მიმღები ოჯახის საცხოვრებელ გარემოში (UN, 2009). მინდობით აღზრდელი/დედობილ-მამობილი, გაწეული სამუშაოსთვის იღებს ფინანსურ ანაზღაურებას, რომელიც, როგორც წესი, განსხვავებულია მინდობით აღზრდის სხვადასხვა ფორმებში.

განთავსების საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის ხარისხიანი მომსახურების დროულად უზრუნველსაყოფად და დამატებითი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად ქვეყანაში უნდა არსებობდეს და პასუხისმგებელი სტრუქტურის მიერ მუდმივად ივსებოდეს დარეგისტრირებული და/ან აკრედიტებული მინდობით აღზრდელების რეგისტრი (UN, 2010). მიმღები ოჯახების მოძიების, შეფასების და დარეგისტრირების შემდეგ, ოჯახში ბავშვის განთავსებამდე, აუცილებელია მიმღები ოჯახების მომზადება. ასევე საგულისხმოა დამატებითი ტრენინგების საჭიროება, რაც შესაძლოა გამოწვეული იყოს ბავშვის სპეციფიური საჭიროებებითა და

სფეროს სიახლეების გაცნობის აუცილებლობით (EveryChild, 2011b). მინდობით აღზრდის სისტემის გამართულად ფუნქციონირებისთვის მნიშვნელოვანია ბავშვის განთავსების გეგმის არსებობა, მისი შესრულების რეგულარული კონტროლი და მონიტორინგის მექანიზმების შემუშავება. ასევე საჭიროა ოჯახის რეგულარული მხარდაჭერა და ზრუნვიდან გასასვლელად ბავშვის მომზარება.

ისევე როგორც სხვა მომსახურებებში, აქაც მნიშვნელოვანია სოციალური მუშაკის როლი, რომელსაც ევალება მიმღები ოჯახის შერჩევა, ბავშვის და ოჯახის თავსებადობის დადგენა, ბავშვის სურვილების გათვალისწინება, შეგუების პროცესში ბავშვის მხარდაჭერა და ოჯახში რეგულარული ვიზიტების განხორციელება. გარდა ამისა, ბავშვის ქეისის ეფექტურად მართვისთვის მნიშვნელოვანია სოციალური მუშაკი თანამშრომლობდეს ბავშვისთვის საჭირო სხვა მომსახურებებთან და სისტემებთან, როგორიცაა ბაღი, სკოლა, ჯანდაცვის ობიექტები და სხვა.

ისტორიულად, მიმღებ ოჯახში განთავსება განიხილებოდა დროებითი განთავსების მეთოდად რეინტეგრაციის მომლოდინე ბავშვებისთვის. თუმცა, ალტერნატიული ზრუნვის სისტემის განვითარებასთან ერთად, საგრძნობლად გაიზარდა პერმანენტული განთავსებისთვის (სრულწლოვანებამდე) ამ მომსახურების გამოყენების სიხშირე და მნიშვნელობა (Asam, 2014). თუმცა ეს ტენდენცია თანაბრად არ არის გავრცელებული მსოფლიოს ყველა რეგიონში. განსხვავებით ჩრდილო ამერიკის და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებისგან, სადაც მინდობით აღზრდა წარმოადგენს ალტერნატიული ზრუნვის წამყვან ფორმას, ბევრ განვითარებად ქვეყანაში ამ მომსახურების გამოყენება კვლავ შეზღუდულია პოლიტიკური იდეოლოგიის, მოსახლეობის მიდგომების, საკანონმდებლო ბაზის და სხვა გარემოებების გამო.

დღესდღეობით ჯანმრთელობის პრობლემების არმქონე, შეზღუდული უნარების მქონე, რთული ქცევის და სხვა ჯგუფების ახალშობილი, საშუალო, თუ დიდი ასაკის ბავშვებისთვის განარჩევენ მინდობით აღზრდის შემდეგ ძირითად ფორმებს:

- მოკლევადიან/გადაუდებელი მინდობით აღზრდა, რომელიც გამოიყენება კრიზისული სიტუაციის დროს, დაუყოვნებელი განთავსების საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის, ასევე ისეთ შემთხვევაში, როდესაც შეზღუდული უნარების მქონე ბავშვის მშობლებს სჭირდებათ განტვირთვა და ბავშვის უსაფრთხო გარემოში რამდენიმე დღით განთავსება.
- საშუალო-ვადიანი მინდობით აღზრდა გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც ბიოლოგიურ ოჯახთან მიმდინარეობს მუშაობა და გაძლიერების შემდეგ შესაძლებელია ბავშვის რეინტეგრაცია.
- გრძელვადიანი/პერმანენტული მინდობით აღზრდა გამოიყენება შემთხვევებში, როდესაც ვერ ხერხდება ბავშვის რეინტეგრირება ან გაშვილება. შემთხვევების უმრავლესობაში ეს არიან დიდი ასაკის, რთული ქცევის, კანონთან კონფლიქტში მყოფი, შეზღუდული უნარების მქონე ბავშვები (CELCIS, 2013).

ნებისმიერ ამ შემთხვევაში, ისევე როგორც ალტერნატიული ზრუნვის სხვა ფორმებში, მინდობით აღზრდაში განთავსების ყველა ფორმაში, აუცილებელია რეგულარულად გადაიხედოს ბავშვის მინდობით აღზრდაში დარჩენის საჭიროება, ბიოლოგიურ ოჯახში მისი დაბრუნების შესაძლებლობა ან გაშვილების შანსები, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მინდობით აღზრდის სათანადო ხარისხი და ბავშვის საუკეთესო ინტერესი (Fees et al., 1998; Chamberlain and Reid, 1991; Chamberlain et al., 2007; Curtis et al., 2001).

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, რეგიონის თითქმის ყველა ქვეყანაში მიმდინარე დეინსტიტუციონალიზების და ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის რეფორმის შედეგად მკვეთრად გაიზარდა მინდობით აღზრდის მნიშვნელობა. მოხდა წლობით ინსტიტუციონალიზებული ბავშვების ოჯახურ გარემოში განთავსება. გაიზარდა მინდობით აღზრდის წილი, ინსტიტუციურ ზრუნვასთან შედარებით (54 პროცენტი) (BCN and Every Child, 2012). თუმცა, ეს პროგრესი თანაბრად არ გავრცელდა მინდობით აღზრდის საჭიროების მქონე ყველა ჯგუფზე. მაგალითად, მინდობით აღზრდა არაპროპორციულად დაბალია შშმ ბავშვებისთვის, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი წარმოადგენენ ალტერნატიულ ზრუნვაში განთავსებული ბავშვების დიდ ნაწილს (BCN and Every

Child, 2012). ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონის ქვეყნების მონაცემები ადასტურებს, რომ მიმღები ოჯახები უპირატესობას ანიჭებენ ქცევის პრობლემების არმქონე მცირეწლოვან ბავშვებს, მაშინ როდესაც შშმ ბავშვები, თინეიჯერები, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები, იძულებულნი არიან ცხოვრება გააგრძელონ დიდი ზომის ინსტიტუციურ დაწესებულებებში ან მათი სრული ლიკვიდაციის შემთხვევაში, გადავიდნენ მცირე ზომის საოჯახო სახლებში (Anghel et al. 2013; DRI, 2013; Family for Every Child, 2015).

ამერიკის შეერთებულ შტატებში (აშშ) შშმ პირებზე ჩატარებულმა კვლევებმა დაადასტურა, რომ მიმღებ ოჯახებში ცხოვრებისას ინდივიდების ცხოვრების ხარისხი აღემატება მათივე ცხოვრების ხარისხს ინსტიტუციურ გარემოში (Conroy et al., 2002). ბავშვები, ძირითადად, პოზიტიურად არიან განწყობილი მიმღები მშობლების მიმართ და ახერხებენ ბიოლოგიურ მშობლებთან ურთიერთობის შენარჩუნებას (Chapman et al., 2004).

კარტერის მიერ რუმინეთში, მოლდოვაში, რუსეთის ფედერაციაში, აშშ-ში, გაერთიანებულ სამეფოსა და სამხრეთ აფრიკაში ჩატარებული ანალიზი ადასტურებს, რომ ალტერნატიული ზრუნვის ეს ფორმა, ამავდროულად, ამცირებს სახელმწიფოს ხარჯებს. კერძოდ, პროფესიულ მიმღებ ოჯახში ზრუნვის ღირებულება ინსტიტუციური ზრუნვის ღირებულების 16-38 პროცენტია. ხოლო ზოგადად, თემზე დაფუძნებული ოჯახის ჩამნაცვლებელი მომსახურებების ხარჯი უტოლდება ინსტიტუციური ზრუნვის ხარჯების 42-67 პროცენტს (Gross, 2009). გარდა ამისა, მსოფლიო ბანკის გათვლებით, მიმღები ოჯახის მომსახურების ღირებულება 2.5-ჯერ უფრო დაბალია ინსტიტუციური ზრუნვის ხარჯებთან შედარებით (UNICEF, 2018).

აშშ-ში კი დადგენილია, რომ რეზიდენტული მომსახურების თვითონ ღირებულება დაახლოებით ექვსჯერ აღემატება ჯანმრთელობის პრობლემების არმქონე ბავშვების მიმღები ოჯახის აღზრდის ღირებულებას და ორ-სამჯერ აღემატება განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვების სპეციალიზებული მინდობით აღზრდის ხარჯებს (EveryChild, 2011a).

მინდობის აღზრდის რეზიდენტულ მომსახურებასთან უპირატესობის მიუხედავად, უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არჩევანი არ არის ავტომატური, როდესაც შეფასების საფუძველზე გადაწყვეტილება უნდა გაკეთდეს რეზიდენტული ზრუნვის სასარგებლოდ. ასეთი შემთხვევები ხშირია, როდესაც ალტერნატიული მომსახურება აუცილებელია ბევრი დედ-მამისშვილისთვის და ვერ ხერხდება ყველა მათგანის ერთ მიმღებ ოჯახში განთავსება.

რეზიდენტული მომსახურება

რეზიდენტული მომსახურების თანამედროვე განმარტება მოიცავს დიდ და მცირე ზომის დაწესებულებებს, რომლებშიც ბავშვებზე 24 საათის განმავლობაში ზრუნავენ დაქირავებული თანამშრომლები. განმარტების თანახმად, დიდი ზომის ინსტიტუტებში განთავსებულია 25 ან მეტი ბავშვი. მცირე ზომის დაწესებულებები ემსახურება 11-24 ბავშვს. ხოლო ოჯახური ტიპის სახლები განთავსებულია თემში და განკუთვნილია 10 ან ნაკლები ბავშვისთვის (Browne, 2009).

გაეროს ალტერნატიული ზრუნვის გაიდლაინების თანახმად, აუცილებელია იმის გაანალიზება, რომ რეზიდენტული ზრუნვა და ოჯახურ გარემოში აღზრდა, ზოგიერთი ბავშვისთვის ერთმანეთის შემავსებელი კომპონენტებია, თუმცა ასეთ შემთხვევებში რეზიდენტული ზრუნვა უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, ბავშვის საუკეთესო ინტერესების შესაბამისად (UN, 2010). ცალკეული ბავშვები, რომელთაც ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ჰქონდათ მძიმე ოჯახური გამოცდილება ბიოლოგიურ და მიმღებ მშობლებთან, ან ბევრჯერ მოხდა მათი მიმღები ოჯახიდან გამოყვანა, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში შესაძლოა საჭიროებდნენ რეზიდენტულ დაწესებულებაში რეაბილიტაციას (CELCIS, 2013). ასევე, რეზიდენტული ზრუნვა დასაშვებია, როდესაც ბავშვს ესაჭიროება თერაპიული ინტერვენციები ან აქვს განსაკუთრებული საჭიროებები (EuroChild, 2013). თუმცა, ასეთ შემთხვევებშიც კი, რეზიდენტული მომსახურების ყველა ფორმის ძირითადი მიზანი უნდა იყოს ბავშვის რეინტეგრაციის ხელშეწყობა ან ოჯახურ გარემოში ალტერნატიული ზრუნვის უზრუნველყოფა (BCN, 2012). საჭიროების

შემთხვევაში, დაწესებულებაში ცხოვრების პერიოდში, ბავშვის ინდივიდუალური განვითარების გეგმის შემუშავებისა და მომსახურების მიწოდების პროცესში უნდა ხდებოდეს ბავშვის, ოჯახის წევრებისა და ნათესავების მაქსიმალური ჩართვა (Raymond, 1998). ასევე გასათვალისწინებელია, რომ რეზიდენტული მომსახურების საჭიროების შემთხვევებში მიზანშეწონილია გამოყენებულ იქნას თემში განთავსებული მცირე ზომის საოჯახო სახლები, რომელთაც ჰყავთ საკმარისი რაოდენობით თანამშრომლები და უზრუნველყოფენ ბავშვების განათლებასა და თემში ინტეგრაციას.

კვლევების და დაკვირვებების საფუძველზე დადგენილია, რომ სამ თვეზე ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მშობლის ან მეურვის მზრუნველობის გარეშე ბავშვის ცხოვრება წარმოადგენს „ხანგრძლივ რეზიდენტულ ზრუნვას“ და უარყოფითი გავლენა აქვს ბავშვის განვითარებაზე (EuroChild, 2014).

მნიშვნელოვანია, რეზიდენტული ზრუნვა არ იყოს გაიგივებული დიდი ზომის ინსტიტუციურ დაწესებულებებში ზრუნვასთან. ზრუნვის ეს ფორმა, რომელიც უფრო დეტალურად მოგვიანებით არის აღწერილი, ასოცირებულია არაერთ პრობლემასთან, მათ შორის ბავშვების ფიზიკური, სოციალური და ემოციური განვითარების შეფერხებასთან, ბავშვთა მიმართ ძალადობასთან, მაღალ ადმინისტრაციულ ხარჯებთან და ა.შ. ქვეყნებში, სადაც ჯერ კიდევ არსებობს ინსტიტუციური ზრუნვა, საჭიროა შემუშავებული იყოს დეინსტიტუციონალიზების გეგმა, რომელიც უნდა მოიცავდეს ალტერნატიული მომსახურებების განვითარებას და რაც მთავარია, ოჯახთან ბავშვის განცალკევების რისკების შემცირებას (Youll et a., 1989).

რეზიდენტული დაწესებულებების, განსაკუთრებით კი ინსტიტუციონალიზების უარყოფით შედეგებთან ბრძოლისთვის მნიშვნელოვანია მათი გამოყენების მიზეზებთან ბრძოლა, რომლებიც მეტ-ნაკლებად მსგავსია რეგიონის ყველა ქვეყანაში. კერძოდ: - სიღარიბე და ოჯახური სირთულეები: ბავშვების დიდი ნაწილი ინსტიტუციონალიზებულია უკიდურესი სიღარიბის, ოჯახში ძალადობის, ბუნებრივი კატასტროფების და სხვა მსგავსი მიზეზების გამო. მშობლების უმრავლესობისთვის, ასევე ბევრი ქვეყნის

ბავშვთა დაცვის სისტემაში მხარდაჭერის სხვა ფორმების არქონის გამო, აღნიშნულ გარემოებებში ინსტიტუციებში ბავშვების განთავსება ერთადერთ გამოსავალს წარმოადგენს.

- არარეზიდენტული ალტერნატიული და ოჯახის დამხმარე მომსახურებების ნაკლებობა: ხშირად რეზიდენტული დაწესებულება ბავშვისთვის ქუჩაში ცხოვრების, ძალადობის და სხვა სირთულეებისგან თავის დაღწევის ერთადერთი ალტერნატივაა.

- განათლების სისტემასთან შეზღუდული წვდომა: რეგიონის ბევრ ქვეყანაში, განსაკუთრებით ცენტრიდან დაშორებულ რაიონებში, შეზღუდულია საგანმანათლებლო დაწესებულებებზე ხელმისაწვდომობა. ასეთ შემთხვევებში, ბევრ მშობელს მიაჩნია, რომ ბავშვის რეზიდენტულ დაწესებულებაში განთავსება არის მისთვის განათლების მიღების ერთადერთი საშუალება, რადგან ამ დროს ბავშვს შეუძლია ისწავლოს დაწესებულებასთან არსებულ ან ახლო მდებარე სკოლაში.

- დისკრიმინაცია: ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი (მაგ. ბოშა ბავშვები აღმოსავლეთ ევროპაში) და სხვა სტიგმატიზებული ჯგუფების წარმომადგენელი ბავშვები, როგორცაა შშმ, ქორწინების გარეშე დაბადებული და სხვა ბავშვები, სხვებზე ხშირად ხვდებიან რეზიდენტულ ზრუნვაში, განსაკუთრებით კი ინსტიტუციებში.

- ინსტიტუციების „ბიზნესი“: ინსტიტუციებში დიდი ოდენობით სახელმწიფო, დონორული და კერძო სახსრების ინვესტირების შემდეგ, რთულდება რესურსების მოძიება ალტერნატიული და ოჯახის დამხმარე მომსახურებებისთვის. გარდა ამისა, ცალკეულ შემთხვევებში, ინსტიტუციები ფუნქციონირებს არა ბავშვის საუკეთესო ინტერესის, არამედ ადმინისტრაციისა და თანამშრომელთა ინტერესების დასაკმაყოფილებლად. ასეთ შემთხვევაში, ინსტიტუციები აქტიურად მუშაობენ ბავშვების მოზიდვაზე.

- ინსტიტუციების საზოგადოებრივი მხარდაჭერა: კრიზისის დროს კერძო პირები და დონორი ორგანიზაციები ცდილობენ ობოლი და მოწყვლადი ბავშვების დახმარებას. ბავშვის საუკეთესო ინტერესებზე და ალტერნატივებზე ინფორმაციის ნაკლებობის გამო, ისინი ამას აკათებენ ინსტიტუციების დაარსების ან არსებული დაწესებულებების დაფინანსების გზით. შედეგად კი, ხდება მეტი ბავშვების მოზიდვა დაწესებულებებში და მშობლებთან მათი ხელოვნურად განცალკევება (Save the Children, 2014).

რეზიდენტული ზრუნვის მასშტაბებისა და ხარისხის რეგულირებისთვის აუცილებელია სახელმწიფო სტრატეგიის და საკანონმდებლო ჩარჩოს არსებობა. უფლებამოსილი სახელმწიფო სტრუქტურები უნდა ქმნიდნენ და/ან ამტკიცებდნენ ზრუნვის სტანდარტს და უზრუნველყოფდნენ რეზიდენტული დაწესებულებების მონიტორინგს. ასევე, უაღრესად მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს ჩართულობა ნებისმიერი სახელმწიფო და არასახელმწიფო რეზიდენტული დაწესებულების გასახსნელად ნებართვის გაცემასა და პროვადერების კონტროლში. მსოფლიო მასშტაბით, მათ შორის ჩვენი რეგიონის რეალობაში, აღნიშნული სფეროს რეგულირების ნაკლებობა ხდება ბავშვების ოჯახებთან განცალკევებისა და დეინსტიტუციონალიზების პროცესების შეფერხების მიზეზი. მაგალითად საქართველოში, ბავშვთა კეთილდღეობის რეფორმის პროცესში, დეინსტიტუციონალიზების პროცესი შეეხო მზრუნველობამოკლებულ ბავშვთა თითქმის ყველა სახელმწიფო დაწესებულებას. თუმცა, შესაბამისი სტრუქტურების მხრიდან მკაცრი რეგულირების არარსებობის გამო, ბოლო წლებში, სახელმწიფო შეკვეთის გარეშე შეიქმნა არაერთი არასახელმწიფო რეზიდენტული დაწესებულება, რომლებშიც, არაოფიციალური მონაცემების თანახმად განთავსებულია 1100-ზე მეტი ბავშვი (Kakachia, 2016). მსგავსი ტენდენცია შეინიშნება მსოფლიოს სხვა ქვეყნებშიც.

მტკიცებულებები ასევე ადასტურებს, რომ დაბალი მთლიანი შიდა პროდუქტის მქონე ქვეყნებში, ასევე ქვეყნებში, სადაც დაბალია სახელმწიფო დანახარჯები ჯანდაცვაზე, უფრო ხშირია ბავშვთა და მშობლების ფიზიკური და ფსიქიკური პრობლემები, ასევე ბავშვთა მიტოვების შემთხვევები. ეს კი, მსგავს ქვეყნებში რეზიდენტულ/ინსტიტუციურ ზრუნვაზე მომატებული მოთხოვნის მიზეზი ხდება (Browne et al., 2005). ამავდროულად, არაერთი ქვეყნის მაგალითი და კვლევა ადასტურებს, რომ რეზიდენტული ზრუნვის ღირებულება საგრძნობლად აღემატება როგორც ოჯახის გაძლიერების ხარჯებს, ასევე ალტერნატიული ზრუნვის სხვა ფორმებზე გაწეულ დანახარჯებს. შესაბამისად, ღარიბ ქვეყნებს აქვთ არაპროპორციულად მაღალი დანახარჯები რეზიდენტულ ზრუნვაში ბავშვების ხშირი განთავსების გამო.

მაგალითად, რუმინეთში დიდი ზომის ინსტიტუციებში ბავშვზე გაწეული თვიური ხარჯი საშუალოდ 250 აშშ დოლარი იყო, მცირე ზომის რეზიდენტულ დაწესებულებაში 130 აშშ დოლარი, მიმღებ ოჯახში 100 აშშ დოლარი. რეინტეგრაცია კი, სახელმწიფოს 20 აშშ დოლარი უჯდებოდა (UNICEF, 2018).

აღმოსავლეთ ევროპაში ჩატარებული კვლევების თანახმად, ინსტიტუციების მაღალი ღირებულება დიდწილად გამოწვეულია იმ ფაქტით, რომ იქ დასაქმებულული თანამშრომლების 33-50 პროცენტს არ აქვს პირდაპირი შეხება ბავშვებთან. შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ გაღებული დანახარჯები არ ხმარდება ბავშვების კეთილდღეობას (Browne, et al., 2006b).

მცირე ზომის საოჯახო სახლები

ტერმინოლოგიაში მცირედი განსხვავებების მიუხედავად, მცირე ზომის საოჯახო სახლი შეიძლება განისაზღვროს როგორც პერსონალიზებული რეზიდენტული ზრუნვა, რომელიც მიეწოდება ერთი ან მეტი პირის მიერ, სახლში, რომელიც არ არის მის საკუთრებაში. სხვადასხვა მოდელის მცირე ზომის საოჯახო სახლში, ოჯახურ გარემოში ერთდროულად შეიძლება ზრუნავდნენ 10 ან მაქსიმუმ 15 ბავშვზე (Pinheiro, 2006). განარჩევენ მოდელებს, როდესაც მცირე ზომის საოჯახო სახლში დაქირავებული არიან ე.წ. დედობილ-მამობილი, რომელთაც აქვთ ბავშვებზე ზრუნვის გამოცდილება და გავლილი აქვთ შესაბამისი ტრენინგი. ასევე შესაძლებელია აღნიშნული მომსახურება მიეწოდებოდეს პროფესიონალების მიერ.

მცირე სახის საოჯახო სახლების მომსახურება იძლევა ბავშვთან მულტიდისციპლინური გუნდის (ფსიქოლოგი, სოციალური მუშაკი, აღმზრდელი, პედაგოგი და ა.შ.) მუშაობისა და ბავშვისა და მშობლის ჩართულობის უზრუნველყოფის კარგ შესაძლებლობას, რაც ინდივიდუალური საჭიროებების უკეთ დაკმაყოფილების საწინდარია.

ევროპის საბჭოს ბავშვზე ზრუნვის რეკომენდაციების თანახმად, ოჯახური ტიპის სახლებში ბავშვები განაწილებული უნდა იყვნენ ორ-სამ ადგილიან საწოლ ოთახებში, სწავლობდნენ საჯარო სასწავლო დაწესებულებებში და მაქსიმალურად ინტეგრირებულნი იყვნენ თემში (Gudbrandsson, 2004).

ექსპერტები თანხმდებიან, რომ მცირე ზომის საოჯახო სახლები, როგორც დროებითი ან პერმანენტული ზრუნვის ფორმა, აუცილებელია და გარკვეულ შემთხვევებში, შეიძლება წარმოადგენდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესს. მცირე ზომის საოჯახო სახლები განსაკუთრებით ეფექტურია დიდი ასაკის ბავშვების და ახალგაზრდებისთვის, ძალიან მძიმე უნარშეზღუდვის შემთხვევაში და ასევე მრავალი დედამიწვილისთვის, რომელთა ერთად განთავსებისთვის არ მოიძებნა მიმღები ოჯახი. ასევე შესაძლებელია მომსახურების ამ ფორმის გამოყენება ზრუნვიდან გასული ახალგაზრდებისთვის (UNICEF, 2010a).

თუმცა, ზრუნვის ამ, ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა ფორმის გამოყენების დროს, უაღრესად მნიშვნელოვანია ბავშვის მდგომარეობის რეგულარული მონიტორინგი და რეინტეგრაციის შესაძლებლობის განხილვა. მცირე ზომის მიუხედავად, ინდივიდუალური მიდგომების ნაკლებობამ და „ყველასთვის ერთი ზომის“ მიდგომების გამოყენებამ შესაძლოა მომსახურების ეს ფორმასაც გახადოს ბავშვისთვის საზიანო და დამაზიანებელი (Mulheir, 2007).

ინსტიტუციური დაწესებულებები

როგორც უკვე აღინიშნა, ტერმინი ინსტიტუცია ან ინსტიტუციური ზრუნვა შეიძლება განიმარტოს როგორც რეზიდენტული ზრუნვა, რომელიც გრძელდება სამ თვეზე ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში და განკუთვნილია ბევრი ბავშვისთვის (Mulheir, 2007). ინსტიტუციური დაწესებულებების მრავალრიცხოვნებისა და მრავალფეროვნების გამო რთულია მათი საერთო მახასიათებლების ზუსტად განსაზღვრა, თუმცა, მთლიანობაში ითვლება, რომ ზრუნვის ეს ფორმა ხასიათდება ინდივიდუალური მიდგომების

არარსებობით, რიგიდული რეჟიმით, სოციალური იზოლაციით, ზრუნვის სისტემაზე დამოკიდებულების შექმნით და მრავალი სხვა უარყოფითი მახასიათებლით (Eurochild, 2014).

განარჩევნ ინსტიტუციების რამდენიმე კატეგორიას, კერძოდ:

- ინსტიტუციები, რომლებშიც ხდება ბავშვის განვითარების, ჯანმრთელობის სტიმულაციის და სოციალიზაციის საჭიროებების შეზღუდვა
- ინსტიტუციები, სადაც ადექვატურია ჯანდაცვა და კვება, თუმცა არ ხორციელდება სათანადო სტიმულირება და ურთიერთობების ჩამოყალიბება
- ინსტიტუციები, სადაც კმაყოფილდება ბავშვის საბაზისო საჭიროებები, მაგრამ მაინც ვერ ხდება სტაბულური საცხოვრებელი გარემოსა და ურთიერთობების დამკვიდრება (Van Ijzendoorn et al., 2011).

რისკები განსაკუთრებით მაღალია ინსტიტუციებში, რომლებიც განთავსებულია თემისგან მოშორებით და რომელთაც აქვთ საკუთარი საგანმანათლებლო დაწესებულებები. ასევე მიჩნეულია, რომ რაც უფრო დიდი ზომისაა ინსტიტუციური დაწესებულება, მით უფრო მცირეა იმის შანსი, რომ ბავშვს მიეწოდოს ინდივიდუალური საჭიროებების მიხედვით დაგეგმილი მომსახურება და მკურნალობა, ხელი შეეწყოს მის თემში ინტეგრირებას და მოხერხდეს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მისი ჩართვა (Ed-hock Expert Group on the Transition from Institutional to Community Care ციტირებული EuroChild, 2014).

მნიშვნელოვანი განსხვავებების მიუხედავად, ინსტიტუციური დაწესებულებების საერთო მახასიათებლები შემდეგნაირად განისაზღვრება:

- 25-ზე მეტი ბავშვისთვის განკუთვნილი დაწესებულება (გამონაკლისია 11-25 ბავშვისთვის განკუთვნილ მცირე ზომის ინსტიტუცია (Mulheir, 2007).

- დიდი ჯგუფები და საწოლი ოთახები (საშუალოდ 9-16 ბავშვი; დოკუმენტირებულია 70-კაციანი ჯგუფების არსებობაც)
- აღმზრდელის და ბავშვების დაბალი საშუალო თანაფარდობა 1:8 (დოკუმენტირებულია 1:31 თანაფარდობაც)
- ასაკის და ჯანმრთელობის მდგომარეობის თვალსაზრისით ჰომოგენური ჯგუფები
- მომვლელების მუდმივი ცვლა. ამის მიზეზებია: თანამშრომლების ხშირი ცვლა, 24-საათიანი სამუშაო განრიგი და 3 დღიანი შუალედი, სხვადასხვა ჯგუფებთან მუშაობა, ხანგრძლივი შვებულება და ა.შ. დოკუმენტირებულია შემთხვევები, როდესაც ბავშვებს 20 თვის განმავლობაში ჰყავდათ 50-100 სხვადასხვა მომვლელი
- ბევრ ზრდასრულ ადამიანთან, მათ შორის ექიმთან, ექთანთან, ფსიქოლოგთან, ადმინისტრაციის თანამშრომლებთან, მოხალისეებთან, პოტენციურ მშვილელბლებთან და ა.შ. მოკლევადიანი შეხება
- მომვლელების არასაკმარისი მომზადება. შემთხვევების უმრავლესობაში მომვლელთა ტრენინგები ფარავს ჯანდაცვის და არა სოციალური იზოლაციის დაძლევის საკითხებს. გარდა ამისა, მომვლელების დროის დიდი ნაწილი არ ეთმობა ბავშვებთან ურთიერთობას და მათ სტიმულირებას
- მომვლელთა უდიდესი ნაწილი ქალია, ამიტომ ბავშვებს არ აქვთ მამაკაცებთან ურთიერთობის უნარ-ჩვევები
- მომვლელთა დიდი ნაწილი ბავშვებთან არ ამყარებს ემოციურ კავშირს და მათთან მუშაობას უდგება როგორც რიგით სამსახურებრივ მოვალეობას (Van Ijzendoorn et al., 2011).

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში ჩამოყალიბდა მოსაზრება, რომ ხანგრძლივი ინსტიტუციური ზრუნვა დიდი ზომის რეზიდენტულ დაწესებულებებში სრულიად შეუთავსებელია ბავშვის განვითარების საჭიროებებთან და უფლებებთან. მასობრივი მომსახურებები არ იძლევა ბავშვის, მისი ოჯახისა და თემის გაძლიერების და საჭირო მხარდაჭერის საშუალებას. შესაბამისად, აუცილებელია მოხდეს მათი ჩანაცვლება ჯანსაღი ალტერნატივებით და რაც მთავარია, ბავშვისა და ოჯახის განცალკევების პრევენცია.

არსებული მტკიცებულებების გათვალისწინებით, ბევრმა ქვეყანამ სრულად გააუქმა ან მკვეთრად შეამცირა ინსტიტუციური დაწესებულებების რაოდენობა. თუმცა, ევროპისა და ცენტრალური აზიის რეგიონის ქვეყნების მასშტაბით ჯერ კიდევ არსებობს მრავალი ტიპის ინსტიტუცია, რომლებიც განეკუთვნება როგორც ბავშვთა კეთილდღეობის, ასევე ჯანმრთელობის დაცვის/ფსიქიკური ჯანმრთელობის და განათლების სისტემებს. ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემის ფარგლებში, ინსტიტუციები გამოიყენება როგორც დროებითი თავშესაფრები, მზრუნველობამოკლებული ბავშვების საცხოვრებელი ადგილი ალტერნატიულ ზრუნვაში განთავსებამდე, ან როგორც გრძელვადიანი საცხოვრებელი.

სოციალური ადვოკატობა სოციალური მუშაკებისთვის

ნინო შატბერაშვილი
ნინო შატბერაშვილი

ავტორისაგან

სოციალური ადვოკატობა სოციალური მუშაკის პროფესიული მანდატის უმთავრესი ნაწილია. უდიდესია კმაყოფილების განცდა, როდესაც ადამიანების საკეთილდღეოდ რაღაცას აკეთებ, ამასთან, გააკეთე ისე, როგორც ეს პროფესიას ეკადრება და უკმაყოფილების განცდა, თუ ამის გაკეთება ვერ შეძელი, რომელიც დაგიამდება მხოლოდ იმის გააზრებით, რომ ყველაფერი გააკეთე, მაგრამ, სამწუხაროდ, არ გამოვიდა. გარდა ამისა, პროფესიული ეგოიზმის კუთხითაც შევხედოთ ადვოკატობის საკითხს. ის მნიშვნელოვანია ყველა ჩვენგანისათვის, რადგან არა მხოლოდ მათი მისწრაფებათა დაცვის საშუალებაა, ვისზეც გული შეგვტკივა, არამედ ჩვენი საკუთარი ინტერესებისაც. ბევრი თქვენგანი ჩემი საყვარელი კოლეგა და/ან სტუდენტია, ვისთანაც უკვე არა მხოლოდ კოლეგიალური, არამედ მეგობრული ურთიერთობაც მაქვს, ზოგიერთებთან ერთად დიდი ბრძოლებიც გამივლია, მოგებით თუ წაგებით. ისინი კი, ვისაც არ ვიცნობ, დარწმუნებული ვარ, რომ ძალიან განსხვავებული შეხედულებებისა არ იქნებიან პროფესიული საკითხების მიმართ. ამიტომ ყველას მოგმართავთ, რომ, მოდით, ერთად დავძლიოთ უსუსურობისა და დაუცველობის შეგრძნება და ერთად შევებრძოლოთ ალოგიკურ და უსამართლო გადაწყვეტილებებს. გავერთიანდეთ სასიკეთო ცვლილებებისათვის და აღარ ვიგრძნოთ თავი სტრესულად და დაუცველად. ამისათვის კი გარკვეული ცოდნა გვჭირდება, რაშიც ეს სახელმძღვანელო დაგვეხმარება.

ენობრივი რედაქტორი:

მაია იანტბელიძე

სახელმძღვანელო შექმნილია საერთაშორისო
განათლების ცენტრისა და ფონდ ღია საზოგადოების
მხარდაჭერით

შიგთავსი

თავი 1. სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ	
ადვოკატობაში 7 რა ავალდებულებს სოციალურ მუშაკს	
სოციალურ ადვოკატობას 7 სოციალური მუშაკის ბრძოლა	
სოციალური უფლებებისათვის¹³	
რითია განპირობებული სოციალური მუშაკის სურვილი,	
გახდეს უფლებადამცველი სოციალური ადვოკატის	22
პროფესიული თვისებები	24
ბერკეტები, რომელიც სოციალურ მუშაკს აქვს ადვოკატობის	
განხორციელებაში	27
სოციალური ადვოკატის როლის	
შესრულებისათვის	28
ხელისშემშლელი	31

**ფაქტორები პროფესიულ სირთულეებთან
გამკლავების გზები**

თავი 2. ადვოკატობის მასშტაბები	35
ადვოკატობა ინდივიდუალურ დონეზე	35
მიზეზის ადვოკატობა ბენეფიციარების ინტერესების დაცვის ხერხები ადვოკატობა	37
საკანონმდებლო დონეზე	40
.....	43
სოციალური ადვოკატობა სოციალური ცვლილებებისათვის	46
სოციალური ადვოკატობის განვითარების სივრცე	57
სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე	60
ჯგუფთან სოციალური მუშაობა ბავშვთა	60
კეთილდღეობის სფეროში	60
სოციალური მუშაობის მოკლე ისტორია ბავშვთა	62
კეთილდღეობის სფეროში	
სოციალური მუშაობა ბავშვებთან	
და ოჯახებთან	
სოციალური ადვოკატობა სკოლაში 71	
სოციალური მუშაობა მართლმსაჯულების სფეროში	78
სოციალური მუშაობის მოკლე ისტორია	

მართლმსაჯულების სფეროში.....	79
სოციალური მუშაობის სპეციფიკა მართლმსაჯულების სტემაში.....	81
პოზიციები, რომლებიც ჯერ კიდევ შესაჯერებელია.....	88
სოციალური მუშაობა ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში.....	90
რა არის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა.....	90
სოციალური მუშაობის მოკლე ისტორია ჯანმრთელობის დაცვის სისტემაში	95
სოციალური მუშაკის ადვოკატობის როლი ჯანმრთელობის დაცვის სისტემაში96.....	
სოციალური ადვოკატობა ფსიქიკური ჯანმრთელობის ფეროში.....	102

თავი 4. წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები

სოციალურ ადვოკატობაში.....	115
ჯგუფური სამუშაო.....	115
საკითხთა უპირატესობის დადგენის წესი.....	117
კომუნიკაციის უნარი.....	117
პრეზენტაციის უნარი.....	119
საზოგადოების მომზადება საადვოკატო საკითხის გასაცნობად.....	127

თავი 5. შეფასება და მონიტორინგი სოციალურ ადვოკატობაში....

დამოკიდებულება შეცდომებისადმი.....	133
ბიბლიოგრაფია	138

თავი 1. სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ ადვოკატობაში რა ავალდებულებს სოციალურ მუშაკს სოციალურ

ადვოკატობას

ადვოკატობის მოვალეობა სოციალურმა მუშაკებმა ისტორიულად იკისრეს და წარმატებითაც ახორციელებდნენ მას, განსაკუთრებით კი, წინა საუკუნის დასაწყისში. სოციალური მუშაკები აქტიურად იბრძოდნენ ქალთა საარჩევნო უფლებებისათვის, ე.წ. სუსტი სქესის ქონების ფლობის უფლებისათვის, თანაბარი სამუშაო პირობებისათვის. პაციფისტთა მოძრაობაც, რასაც დეაწლომოსილი სოციალური მუშაკები აკეთებდნენ, გარკვეულწილად ხომ უფლებადაცვითი ხასიათის მატარებელია.

ადვოკატობის მისია ჩვენს დროშიც ხაზგასმულია სოციალური სა მუშაოს ყველა საერთაშორისო შეთანხმებებში. მაგალითად, სოციალურ მუშაკთა საერთაშორისო ფედერაციის მიერ სოციალურ მუშაკთათვის ჩამოყალიბებულ, გლობალიზაციის ზეგავლენის შედეგად წარმოქმნილ ცვლილებებთან გამკლავების ხუთ ელემენტს შორის ადვოკატობა უმთავრესია (მატერაშვილი, 2011). წარმოგიდგენთ ხუთივეს:

1. 16 წლამდე ასაკის ბავშვებისათვის უნივერსალური განათ-ლებისადმი ხელმისაწვდომობა;

2. დასაქმების ხელშეწყობა (განსაკუთრებით მათთვის, ვინც “ღია” შრომის ბაზარზე დისკრიმინირებულია ან დისკრიმინაციის რისკის წინაშეა);

3. სოციალური დაცვის ლობირება და სოციალური დაცვის პროგ-რამებში წვლილის შეტანა იმ ადამიანების სოციალური უფლებების დასაცავად, რომლებსაც არ ძალუძთ თავად დაიცვან საკუთარი უფლებები (მაგალითად, ასაკის ან უუნარობის გამო);

4. ბავშვთა დაცვა გაეროს ბავშვის უფლებების დაცვის კონვენციის მოთხოვნების შესაბამისად;

სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ ადვოკატობაში

5. ახალი ინიციატივების განვითარება მოქალაქეთა მონაწილეობისა და მათი უფლებამოსილების გაზრდის საფუძველზე.

დამეთანხმებით, რომ თითოეული არის ადვოკატობის ელემენტების შემცველი, ზოგიერთი კი ექსლუზიურად ადვოკატობის განხორციელებას გვავალებს. ადვოკატობის ფუნქცია არ არის ლოკალური პროფესიული ვალდებულება, ის საერთაშორისო პროფესიული მისიაა, რომელიც არ უნდა გახუნდეს დროსა და სივრცეში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩვენ ჩვენს პროფესიულ მისიას კი არ ვახორციელებთ, არამედ, უბრალოდ, სამსახურებრივ მოვალეობას.

სოციალურ მუშაკთა ეთიკის კოდექსის მიხედვით, ადვოკატობა არის ამ პროფესიის წარმომადგენელთა ძირითადი პროფესიული ვალდებულება. საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის განმარტებით კი:

სოციალური სამუშაოს ძირითად მისიას წარმოადგენს ადამი-ანთა კეთილდღეობის ამაღლება და მოსახლეობის ძირითადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, ამასთან, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, სოციალურად დაუცველი ფენების კეთილდღეობაზე ზრუნვა.

შნაიდერისა და ლესტერის (2001) მიხედვით, ადვოკატობა სოციალურ მუშაობაში არის მომსახურების მიმღების (მიმღებების) ან მიზეზების ექსკლუზიური და ერთობლივი წარდგენა ფორუმზე, უსამართლო და უპასუხისმგებლო სისტემაში გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე სისტემატური ზემოქმედების მოხდენის მიზნით.

რადგან სოციალური მუშაობის მისიას წარმოადგენს არა მხოლოდ ადამიანზე ზრუნვა, არამედ მის სოციალურ გარემოზე, ლითურფელნერი და პეტრი (1997) ერთმნიშვნელოვნად აცხადებენ, რომ სოციალური მუშაობის პროფესია მიიჩნევა ბენეფიციარის

ადვოკატობას ეთიკურ პასუხისმგებლობად და სოციალური მუშაკის ძირითად ფუნქციად. გროსერის აზრით (1965), მართალია, ადვოკატობა სამართლის სფეროდანაა კოოპტირებული, მაგრამ სოციალური ადვოკატი უნდა იყოს არა მხოლოდ უფლებადამცველი, შუამავალი, ექსპერტი, კონსულტანტი, მეგზური ან სოციალური თერაპევტი, არამედ „სოციალური კონფლიქტის პარტიზანი“. ბრაიარმა (1968) კი ადვოკატობა სოციალურ მუშაობაში შემთხვევის მართვის მეთოდოლოგიაში განათავსა. აი, რა დიდი ადვოკატობის როლი ჩვენს პროფესიაში.

სოციალურ მუშაკთა ეთიკის კოდექსი, სოციალური პრინციპების ჩამოყალიბებისას, ერთ-ერთ უმთავრეს ფასეულობად ასახელებს სოციალურ სამართლიანობასაც. ის ნათლად გვეუბნება, რომ სოციალურ მუშაკებს მართებს არა მხოლოდ თავად რეაგირება სოციალურ უსამართლობაზე ან სოციალური სამართლიანობისათვის პროფესიული თემის მობილიზება, არამედ ისინი „ცდილობენ გამოიწვიონ საზოგადოების რეაგირება ადამიანთა გარკვეული ნაწილის ჩაგვრაზე [...] ყველა ინდივიდის მონაწილეობა საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტის პროცესში“ (სოციალური სამუშაოს ეთიკის კოდექსი, 2009:6). ეს კი, ავტომატურად პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობას გულისხმობს.

ხშირად გვესმის შეფასება, რომ პოლიტიკა ბინძური საქმეა, რაც ნიშნავს, რომ პოლიტიკის ადვოკატობაც ამას ეხება. ხშირად სოციალური მუშაკებისგანაც გვესმის, რომ სოციალური მუშაობა აპოლიტიკური პროფესიაა. თუმცა, პოლიტიკას თუ ისე განვმარტავთ, როგორც პოლიტიკის მეცნიერებათა ღირსეული წარმომადგენელი, ჰაროლდ ლასველი, გვთავაზობს (ლასველი, 1936 ჰოვფერთან, 2012:25): „პოლიტიკა არის პროცესი, რომლის დროსაც წყდება ვინ რას, როდის და როგორ იღებს“, გამოდის, რომ პოლიტიკა არის ინსტრუმენტი, რომლის გამოყენებაც სოციალურ მუშაკებს შეუძლიათ კარგი მიზნებისათვისაც. სოციალური მუშაკი ხშირად სკეპტიკურადაა განწყობილი საკუთარი როლისადმი, მოახდინოს ცვლილებები, რადგან ის არ არის გადაწყვეტილების მიმღები პირი. ეს შეიძლება ნაწილობრივ სიმართლეა, მაგრამ ის ხომ ყოველთვის არის ადვოკატობის გზით

გადაწყვეტილებების მომწიფების პროცესში მონაწილეობის უნარიანი. მაგალითად, მაიკ მონკრიფი, ფორტ ვორსის (ტეხასის შტატი) მერი ამბობს, რომ სოციალურ მუშაკებსა და პოლიტიკოსებს საერთო მიზანი აქვთ - დაეხმარონ ადამიანებს. ბარბარა მიკულსი, ამერიკის შეერთებულ შტატების სენატორი მერილენდიდან, ამბობს, რომ „პოლიტიკა არის სოციალური მუშაობა ძალაუფლებით“ (რეიჩი, 1995:1, ჰოეფერთან, 2012:26).

დომინელი (1997) გვარწმუნებს, რომ სოციალურ მუშაკებს აკლიათ ფინანსური და ორგანიზაციული რესურსი ალტერნატიული იდეოლოგიების შექმნისთვის. თუ ისინი თავს იკავებენ პოლიტიკური ქმედებებისაგან „უმოქმედობით, ისინი პოლიტიკურად მოქმედებენ“ (დომინელი, 1997:135). რეიჩის აზრით კი: (რეიჩი, 1995:1 ჰოეფერთან, 2012:26), „მათ (სოციალურ მუშაკებს) მართებთ პოლიტიკური ქმედება, როგორც მუშაობის ცენტრალური, მუდმივ მიმდინარე კომპონენტი, ცრუ პროფესიონალიზმის იმიჯიდან გამოსვლა, რაც გამოყოფს პროფესიულ პასუხისმგებლობას მწვავე სიღარიბის, ძალაუფლების და პოლიტიკის რეალობიდან“. ის ფიქრობს, რომ თუ სოციალური მუშაკები არ მოქმედებენ, როგორც ადვოკატები, მათი პოლიტიკური იდეები და ფასეულობები ვერ იქნება წარმოდგენილი პოლიტიკურ წრეებში. ხოლო როდესაც ისინი ადვოკატობის პრაქტიკას ეწევიან, ადამიანთა მდგომარეობის შესახებ სპეციალურ ცოდნას აწოდებენ პოლიტიკოსებს და თან ამ ადამიანთა ძლიერ მხარეებსა და არა პათოლოგიებზე აქცენტით.

აბოტის (1988 ჰოეფერთან, 2012) კვლევა მიუთითებს, რომ სოციალური მუშაკები, სტუდენტებიც კი, სხვა პროფესიის წარმომადგენლებთან შედარებით მაღლა დგანან სოციალური მუშაობის ოთხი ღირებულებისადმი ერთგულებით:

1. ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების პატივისცემა
2. სოციალური პასუხისმგებლობის მეგრძნება
- 3.

ინდივიდუალური თავისუფლებებისადმი თავდადება

4. თვითგამორკვევის მხარდაჭერა.

რამდენად ვახორციელებთ ჩვენ ამ მისიას? გვევალება კი ეს ჩვენი დასაქმების ადგილზე? თუ, მიუხედავად იმისა, გვევალება თუ არა, ის მაინც ჩვენი პროფესიული ვალდებულებაა? მოდით, შევეცადოთ ქართული სინამდვილის გააზრებას ამ მიმართულებით:

ღია საზოგადოება საქართველოს მიერ მხარდაჭერილი პროექტის „საქართველოს საზოგადოების დიალოგის გაუმჯობესება სოციალური სამ უშაოს პოლიტიკის განსავითარებლად“ ფარგლებში სოციალური მუშაობის სიტუაციურმა ანალიზმა (2011), რომლის მიზანი იყო საქართველოში არსებული სოციალური მუშაობის მომსახურების შესახებ ინფორმაციის მოპოვება, ცხადყო, რომ დამქირავებელთა მხოლოდ ძალიან მცირე პროცენტს აქვს წაყენებული დამქირავებულ სოციალურ მუშაკთა სამუშაო აღწერილობაში ადვოკატობის მოთხოვნა. უფრო მეტიც, ზოგიერთი დამქირავებელი, პოლიტიკური თუ ინსტიტუციური სარგებლის მოპოვების მიზნით, ერიდება აგრესიული პოლიტიკის გატარებას ბენეფიციარის ინტერესების დასაცავად. სოციალური მუშაკიც დგას ორგანიზაციული მოთხოვნების ტყვეობასა და პროფესიულ ეთოსს შორის არჩევის გაკეთების წინაშე. ეს კი საკმაოდ რთული არჩევანია და იგი ჩვენი გასაკეთებელია. გამოდის, რომ ჩვენ გვაკისრია პასუხისმგებლობა, არ გავახუნოთ ეს ფუნქცია და გამუდმებით ვასწავლოთ დაინტერესებულ პირებს, რა არის ნამდვილი სოციალური მუშაობა, რას გულისხმობს ის და რამდენად დიდი ადგილი უჭირავს პროფესიული ფუნქციის შესრულებაში ადვოკატობას. ბოლო წლებში სოციალური მუშაკები აშკარად გააქტიურდნენ ამ კუთხით. ამის მიზეზი კი ალბათ ის არის, რომ საუნივერსიტეტო წიაღში გამოზრდილი პროფესიონალები მართებულად იაზრებენ მათ პროფესიულ როლს, სიტუაციური ანალიზის მომზადებისას კი საუნივერსიტეტო სწავლების საბაკალავრო პროგრამას ჯერ მხოლოდ ერთი გამოშვება ჰყავდა (სულ ორმოცამდე სტუდენტი), სამაგისტროს კი - ორი (დაახლოებით, 35 სტუდენტი).

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნი-

სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ ადვოკატობაში 11

ვერ სიტეტის სოციალური მუშაობის მიმართულების სტრუქტურას
პრაქტიკის სწავლების კომპონენტში აქვთ სოციალური პროექტების

სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ ადვოკატობაში

განხორციელების ვალდებულება. ეს კომპონენტი სწორედ ადვოკატობის განხორციელების მიზანს ემსახურება. ამას, მათი ურავლესობა, ძალიან კარგად ართმევს თავს. ბევრი ძალიან საინტერესო პროექტიც ჩამიბარებია, დაგეგმილისამებრ განხორციელებული თუ სხვად ასხვა მიზეზის გამო (ზოგჯერ სტრუქტურისაგან სრულიად დამოუკიდებელი მიზეზების გამოც) განუხორციელებელი, მაგრამ კარგად დაგეგმილი, აქტუალური ამოცანებით. მაგრამ ადვოკატობა მინიმალური ინდივიდუალური დონეზე ხდება უმრავლეს შემთხვევაში. შესაძლოა, სოციალური მუშაკები ვერ ახერხებენ მაკრო ადვოკატობის ფუნქციის ეფექტიანად განხორციელებას იმიტომაც, რომ სოციალური მუშაობის სასწავლო პროგრამები არ იძლევა შესაძლებლობას, აღჭურვონ ისინი იმ უნარ-ჩვევებით, რომლებიც მათ ასეთი საქმიანობის შესაძლებლობას მისცემდა. მიუხედავად იმისა, რომ პრაქტიკა სოციალური მუშაობის მიმართულებებზე სასწავლო პროგრამის დიდ ნაწილს იკავებს, პრაქტიკის სწავლების ორგანიზაციათა ჩამონათვალში ჯერ არ არის არც ერთი პოლიტიკის განმახორციელებელი უწყება.

მიუხედავად სოციალური მუშაკთა რწმენისა პროფესიის ფასეულობებზე ისადა, სიკაისა და როზენსკის კვლევამ (1997 ჰოფერთან, 2012) გვიჩვენა, რომ სოციალური ადვოკატობა მათ არ მიაჩნიათ უპირატეს პროფესიულ მოვალეობად, საქართველოში ჩატარებულმა კვლევამ კი თითქოს საწინააღმდეგო წარმოაჩინა, მაგრამ გამოააშკარავა ისიც, რომ სოციალური მუშაკებს ადვოკატობა მხოლოდ ინდივიდუალური დონეზე მიაჩნიათ საკუთარ მოვალეობად. არადა, გამოკითხულ სოციალურ მუშაკთა 59.8 პროცენტი პროფესიულ მოვალეობად მიიჩნევს სოციალური ცვლილებების ინიცირებას, რაც მაკრო-დონის ადვოკატობის გარეშე რთული მისაღწევია (სოციალური მუშაობის სიტუაციური ანალიზი, 2011).

სოციალური მუშაკის ბრძოლა სოციალური უფლებებისათვის

ცხოვრებისეული ცოდნისაგან დაგროვილი იდეები და პერცეფციები ხელს უწყობს სოციალური კონსტრუქციების ფორმირებასა და/ან სოციალური რეალობის აღქმას, რაც სოციალურ მუშაკებს აქვთ სიღარიბესა და უთანასწორობაზე (ჰეკინგი, 1999; სერლი, 1995 კოქსთან 2016).

სოციალურ მუშაკთა და სოციალური მუშაობის პროფესიის ინტერესია ცხოვრებისეული გამოცდილებების დაკავშირება სოციალურ კონსტრუქციასთან, მთავრობის ძალისხმევის გაუმჯობესებისათვის (ბალ ოკი, 1995; გროს კინდი, 1994; სტიგლიცი, 2012 კოქსთან 2016). გადაწყვეტილების მიმღებმა პირებმა სწორედ სოციალური მუშაკისაგან მოპოვებულ ინფორმაციას დაყრდნობით უნდა გადაწყვიტონ, თუ რამდენად დაიბეგრონ დასაქმებულები სოციალურად დაუცველთა მხარდაჭერისათვის, რამდენად ინდივიდუალურია ის მახასიათებლები, რომელთა გამოც ადამიანი სოციალურად დაუცველია და თუ ისინი ამ მდგომარეობაში სტრუქტურული ბარიერების გამო აღმოჩნდნენ, არის თუ არა ეს განპირობებული პრესოციალური თუ სოციალური ფაქტორებით.

სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებული დოზით უწყობენ ხელს სოციალურად მოწყვლადებს. ქვეყნები ამჟამინდელი ტვირთის ზიდვის მიზანსაც სხვადასხვაგვარად აღიქვამენ. ზოგიერთი ქვეყანა იაზრებს, რომ უსაფრთხოების ქსელის პროგრამები, უპირველესად, საზოგადოებაში უთა ნასწორობის დონის შემცირების ან გაზრდის არიდებისთვისაა საჭირო. ზოგიერთთა აზრით, ეს პროგრამები სამუშაო ეთიკის ეროვნულ იწვევს, თუმცა არა ერთი კვლევა ასკვნის, რომ უსაფრთხოების ქსელის პროგრამები არ ახდენს გავლენას დასაქმების შესახებ გადაწყვეტილებაზე (ჯენსონი, 2016). სწორედ ამაზეა დამოკიდებული როგორი პოლიტიკა ფორმირდება ქვეყანაში ამ უდიდესი სოციალური პრობლემის დასაძლევად და რამდენად იქნება ის სოციალური უთანასწორობის ზრდის ან კლების განმაპირობებელი, რას გაიღებენ მოქალაქეები ერთმანეთის მხარდაჭერისათვის, რა

პერიოდით მიიჩნევენ თავს ვალდებული იყვნენ სოლიდარულნი თანამოქალაქეთა პრობლემებისადმი, რატომ მიაჩნიათ ან უნდა მიაჩნდეთ თავი ვალდებული იტვირთონ ეს პასუხისმგებლობა, ეს მათ ინტერესშიც არის თუ მხოლოდ მხარდაჭერის მიმღებთან ინტერესს ემსახურება. მაგალითად, მდიდარი ამერიკელი იხდის მხოლოდ 15 პროცენტამდე საშემოსავლო გადასახადს, როდესაც მათი ევროპელი თანამედროვეები იხდიან 50 პროცენტს. შესაბამისად, ევროპელ ღარიბთათვის უსაფრთხოების ქსელის პროგრამები უფრო ხელგაშლილია და ეკონომიკური უთანასწორობაც ნაკლებია, ვიდრე შტატებში (ჯენსონი, 2016).

სოციალური კეთილდღეობის ადვოკატობა ასახავს ბრძოლას ინდივიდუალურსა და სოციალურ პასუხისმგებლობას შორის. კონსერვატიული შეხედულებების მქონენი არ იზიარებენ მოსაზრებას, რომ სახელმწიფოს დიდი როლი აქვს ადამიანების კეთილდღეობის უზრუნველყოფაში, რომ პროგრამები უნდა იყოს ხანგრძლივი, რადგან თვლიან, რომ ეს იწვევს მათ დამოკიდებულებას სისტემაზე. უფრო ლიბერალური შეხედულებისამებრ კი, კეთილდღეობის მომსახურება უნივერსალური უნდა იყოს.

ბევრი ფიქრობს, რომ მსუყე უმუშევრობის დახმარება ადამიანს სამუშაოს მაძიებლობის ჟინს უქრობს. თუმცა არ არსებობს დაუსაქმებლობის კულტურის მტკიცებულება, რადგან უმრავლესი დაუსაქმებელი დასაქმების სურვილითაა. თუმცა სამუშაო, რომელსაც მათ სთავაზობენ, ხშირად ნახევარშტატიანი, დაბალშემოსავლიანი, სახიფათოა, რაც ხშირად ზეჭარბი სამუშაო საათების შესრულების მიუხედავად, მათ მაინც საბაზისო საჭიროებების დაუკმაყოფილებლობისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარების წინაშე აყენებს. ამიტომ მაღალი დაუსაქმებლობის ბენეფიტები აქტიური შრომის ბაზრის პოლიტიკასთან კომბინაციაში უმუშევრობის მაჩვენებლის შემცირების მხარდამჭერი ფაქტორია (ფურაკერი 2009 ნიუმენთან, 2010). უამრავი მტკიცებულება არსებობს იმისა, რომ მაღალი უმუშევრობის დაზღვევა ზრდის თვითშეფასებასა და

თვითდაჯერებას და ამიტომაც დადებით ზეგავლენას ახდენს ადამიანის სამუშაოს მაძიებლობის მოტივაციაზე (DWP 2010c).

ზოგიერთ ქვეყანას აქვს ან ჰქონია სანქციები უმუშევრობისათვის. პირობითობა განსხვავებულ ეტაპზე სხვადასხვა ქვეყნის სოციალური პოლიტიკის ნაწილია. თუმცა, კვლევები გვიჩვენებს, რომ სანქცირება ნაწილობრივ ეფექტიანია, მაგრამ სოციალურად დაუცველ ადამიანებში ის სოციალურ ექსკლუზიასა და ჩრდილოვან ეკონომიკაში მონაწილეობას იწვევს (Social Exclusion Unit 2004, para.7.29). შვეიცარიის დასაქმების პოლიტიკის კვლევა გვიჩვენებს, რომ დასაქმებაზე უარი ბენეფიტის დაკარგვას განაპირობებს, რაც ავტომატურად ზრდის მოწყვლადობის მაჩვენებელს (მაედერი და ნადაი, 2009). გრეგის კვლევის რესპონდენტები (2009) ამბობენ, რომ ისინი სანქცირებული ისეთი მიზეზებით გახდნენ, რომლებზეც მათ არ ჰქონდათ კონტროლი. მაგალითად, ზოგმა ვერ აირიდა სამუშაოს დაკარგვა თანამშრომლის მხრიდან ბულინგის გამო, ზოგიერთმა დასაქმების დროს ტრენინგი პირადი პრობლემების გამო შეწყვიტა და ა.შ. ზოგიერთი სანქცირებული ამის შესახებ წინასწარ ინფორმირებულიც კი არ იყო. ამიტომ გრეგი თვლის, რომ დაუსაქმებლები უნდა ჩაერთონ „პერსონალიზებული რეინტეგრაციის“ პროგრამებში, რომლებიც მათ დასაქმების ბაზარზე ადგილის მოპოვებაში დაეხმარება (2009 ნიუმენთან, 2010:98). ჯინი (2009) თვლის, რომ პირობითობა დასაქმების ვალდებულებას ინდივიდებს აკისრებს სახელმწიფოს ნაცვლად და მათვე ადანაშაულებს იმ სიტუაციაში ყოფნისთვის, რომელიც შეექმნათ.

თუ დავფიქრდებით, რა სახის სამუშაოებია ხელმისაწვდომი თემში, რამდენად ინფორმირებულია მოქალაქე არსებული შესაძლებლობების თაობაზე, რამდენად თანაბარი პირობებია დასაქმებისათვის თემის ყველა წევრისათვის, განურჩევლად სქესისა, ეთნიკური წარმომავლობისა; ხელმისაწვდომია თუ არა დღის ცენტრის მომსახურება ყველა თემში, ახალგაზრდა მშობლებმა რომ შეძლონ დასაქმება; როგორ არის გამართული სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა, რომ იმ შემთხვევაში, თუ მომსახურება არ არის თემში; დაუსაქმებელმა არ შეიზღუდოს თავი სხვა ლოკაციაში

მუშაობისაგან; საკმარისია თუ არა ანაზღაურება არსებობისათვის მაინც, რამდენად უზრუნველყოფს დასაქმებულის შემოსავალი ნორმალურ ცხოვრების პირობებს? არის თუ არა გადამზადების კურსები ხელმისაწვდომი მოთხოვნილ საქმიანობებზე, რომ ადამიანმა შეძლოს ხელობის/პროფესიის შეცვლა და ა.შ. მივხვდებით, რომ სოციალურ მუშაკებს ულევია საადვოკატო თემა აქვთ.

სოციალური მუშაკები, ძირითადად, სამი პრინციპით ხელმძღვანელობენ პროფესიული როლის აღსრულებისას, რომ ლებიც 1948 წლის ადამიანის უფლებების დეკლარაციიდანაა:

1. შეისწავლეთ სიმართლე და წარმოადგინეთ ფაქტები ადამიანის უფლებების შესწავლისას;
2. დაიჭირეთ თანმიმდევრული პოზიცია წარსული, ახლანდელი და სამ ო მავლო ძალადობრივი ქმედებებისადმი;
3. ითანამშრომლეთ ადამიანის უფლებების დამცველ სამთავრობო თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან და ინსტიტუტებთან.

ეს პრინციპები წარმოადგენს ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში სოციალური მუშაობის მორალურ საფუძველს, როგორც ინდივიდის, ასევე თემის თუ პოლიტიკის ადვოკატობის დონეზე (იფი, 2001 კოქსთან, 2016).

რატომ არის სოციალური უფლებების დაცვა ყველაზე რთული? ალბათ იმიტომ, რომ არ არსებობს მყარი სტანდარტები და იმიტომაც, რომ სოციალური გარემო ყოველწამიერად იცვლება. იცვლება სოციალური ცხოვრების წესი და მიმღებლობა ცხოვრებისეული საკითხებისადმი, მრავალფეროვნდება სოციალური ქსოვილის ელემენტები. ამასთან, ცვლილ ებები აუცილებლად არ არის განპირობებული ქვეყნის სოციალური ან ეკონომიკური მახასიათებლებიდან გამომდინარე. ხშირად ისე ხდება, რომ უმთავრესი სოციალური უფლება დაუცველი რჩება მდიდარ ქვეყნებშიც კი.

დასაქმების უფლება ერთ-ერთი ყველზე მთავარი სოციალური უფლებაა. ამასთან ის, ნორმალური სოციალური ცხოვრების ყველაზე უფრო ხელშემშლელი მიზეზის - სიდარობისგან თავის დაღწევის უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა. თუმცა ბევრი ქვეყნის გამოცდილება ამას არ ამტკიცებს. მათ შორისაა საქართველოც. ინგლისში დაბალშემოსავლიან დასაქმებულ ოჯახებში მცხოვრებ ბავშვთა სიდარობის მაჩვენებელი იზრდება დაუსაქმებელთა ოჯახებში იგივე მაჩვენებლის შემცირების ფონზე. დარიბი სამუშაო ძალის ნახევარზე მეტი ცხოვრობს ოჯახში, რომელშიც ერთი წევრი მაინც მუშაობს (პარლამენტი და კოლეგები 2008 ნიუმენტან, 2010).

დაბალშემოსავლიანი ოჯახები უფრო ხშირად არიან არასასურველი კასკადური მოვლენების წინაშე, რაც უამრავი ერთმანეთზე გადაჯაჭვული პრობლემის უწყვეტ ციკლში ითრევს მათ. გაეროს ბავშვთა ფონდის 2018 წლის საქართველოს ბავსებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობის კვლევის მონაცემთა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ სავალდებულო განათლების საფეხურზე სკოლაში დასწრების მაღალი მაჩვენებლის (97 პროცენტი) მიუხედავად, განათლებას ადარ იღებს 15-18 წლამდე ყოველი მეხუთე დარიბი ბავშვი და საბავშვო ბაღების არარსებობის გამო, დაახლოებით, 14 000 ბავშვი არ დადის სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში. ახალგაზრდა პედაგოგთა კავშირისა (2015) და სამოქალაქო განვითარების ინსტიტუტის (2017) კვლევები ბავშვთა შრომაზე საუბრობენ, მათ შორის, საგაკვეთილო პროცესისას. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ ამჟამინდელი რთული სოციო-ეკონომიკური სიტუაციიდან იმგვარი გამოსავალი აქვს არჩეული ზოგიერთ ოჯახს, რომელიც მათ ამ სიტუაციაში დიდხანს ყოფნას განაპირობებს, სამწუხაროდ. ხშირად ოჯახები ამას ასე არ იაზრებენ და აქ დიდია სოციალურ მუშაკთა როლი.

სოციალური მუშაკი მათ პრობლემების მოკლედვადიანი და გრძელვადიანი პერიოდით მოგვარების გეგმის დასახვაში ეხმარება; მთელ საზოგადოებას კი ამ პრობლემის დაძლევის საზოგადოებრივი კეთილდღეობის მიღწევის შანსების გააზრებაში. თუ გადავხედვით

ადვოკატობის რუკას, რომელიც ქვევითაა წარმოდგენილი ადვილად დავინახავთ ამ კავშირებს.

ადვოკატობის რუკა პრობლემა: კლიენტი და მისი ოჯახი შიმშილობს ყოველი თვის ბოლოს.

სასურველი შედეგი: კლიენტს და მის ოჯახს აქვს საკმარისი საკვები თვის განმავლობაში.

სოციალურ სამართლიანობასთან დაკავშირებული საბოლოო შედეგი **საზოგადოებისათვის:** საზოგადოება, სადაც ყველას აქვს ადეკვატური ოდენობის საკვები.

	ამოცანა	მოკლე ვადიანი შედეგი	შუალედური შედეგი	გრძელვადიანი შედეგი	საბოლოო შედეგი
კლიენტი და მისი ოჯახის წევრები	რესურსების ალტერნატიული საშუალებების მოძიება	ინფორმირებული არიან არსებული რესურსების შესახებ დაასრულეს სააპლიკაციო პროცესი	კლიენტებისათვის ხელმისაწვდომია საკვებით დახმარების პროგრამები	კლიენტები იღებენ საკვების ადეკვატური ოდენობას საკვების თვალსაზრისით, თვით დახმარების-უნარიანი არიან	საზოგადოება, სადაც ყველას აქვს საკვების ადეკვატური ოდენობა

	ამოცანა	მოკლე ვადიანი შედეგი	შუალედური შედეგი	გრძელვადიანი შედეგი	საბოლოო შედეგი
სოციალური მუშაკი	კლიენტი ეცნობა არსებულ რესურსებს სოციალური მუშაკი იცნობს პროგრამების პოლიტიკას და სააგენტოს შეზღუდვებს სოციალური მუშაკი ინფორმირებულია ასეთი პროგრამების რაოდენობის ზრდის საჭიროების შესახებ	კლიენტი ეცნობა არსებულ რესურსებს სოციალური მუშაკი იცნობს პროგრამების პოლიტიკას და სააგენტოს შეზღუდვებს სოციალური მუშაკი ინფორმირებულია ასეთი პროგრამების რაოდენობის ზრდის საჭიროების შესახებ	კლიენტები ირჩევენ საკვების დეფიციტის აღმოფხვრის გზას სოციალური მუშაკი ცდილობს სხვა ორგანიზაციების პოლიტიკაზე ზეგავლენას და ადვოკატობს პროგრამული ბიუჯეტის ზრდას	კლიენტებს აქვთ მეტი ინფორმაცია სისტემისა და მისდამი ხელმისაწვდომობის შესახებ ადვოკატობის სამიზნეებს მეტი ინფორმაცია აქვთ პროგრამის საჭიროების შესახებ სააგენტოები მეტ რესურსს იღებენ საკვებით უზრუნველყოფის პროგრამისათვის	საზოგადოებრივი სადაც ყველას აქვს საკვების ადვოკატურა ოდენობა
	ამოცანა	მოკლე ვადიანი შედეგი	შუალედური შედეგი	გრძელ- ვადიანი შედეგი	საბოლოო შედეგი

სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ ადვოკატობაში 19

სათემო პროგრამები (როგორიცაა საკვების ბანკები)	სააგენტოები საზო- გადოებას გაცობენ საკვების შეგროვებისა და გავრცელების წესებსა და პროცედურებს	პროგ- რამები გადა- ხედავენ წესებსა და პროცე- დურებს გაუმჯობესების მიზნით	სააგენტოები შეეცდებიან შესაძლებლობების ფარგლებში სარგებლის გაზრდას და მაქსიმალურად სამართლიანად გადანაწილებას. სააგენტოები შეეცდებიან შესაძლებლობების ფარგლებში სარგებლის გაზრდას და მაქსიმალურად სამართლიანად გადანაწილებას	სააგენტოები თავიანთ პოლიტიკას და პროცე- დურებს სოციალური სამართ- ლიანობის ჭრილში გადახედავენ	საზოგადოება, სა- დაცო ყველას საკვების ადეკვატური ოდენობის
	ამოცანა	მოკლე ვადიანი შედეგი	შუალედური შედეგი	გრძელვადიანი შედეგი	საბოლოო შედეგი
სახელმწიფო პროგრამები	ადვოკატოები აიძულებენ კანონ- მდებლებს და სააგენტოებს კანონების, წესების, პროცე- დურების გადახედვას სარგებლის გაზრდის მიზნით	კანონ- მდებლები და პროგრამის ადმინისტრაცია მზადაა გადახედოს წესებსა და პროცედურებს			საზოგადოება სადაც ყველას საკვების ადეკვატური ოდენობის

სიღარიბისადმი სოციალურ მუშაკთა დამოკიდებულება შეიცვალა სამოციანიდან ოთხმოციან წლებში. 80-იან წლებში სოციალური მუშაკები სიღარიბეს უფრო სტრუქტურულ პრობლემად მიიჩნევდნენ, ვიდრე 60-იანებში. სხვადასხვა ქვეყანაში ამას განსხვავებული მიზეზი აქვს. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ძირითადად, ამას განაპირობებს შემდეგი:

1. შემთხვევაზე მუშაობა და ფსიქოთერაპია გახდა სოციალური მუშაობის ძირითადი მეთოდი;

2. რეიგანის ადმინისტრაციის გულგრილობამ სოციალური მუშაობისადმი სოციალური ცვლილებებისადმი რწმენა შეამცირა.

ვან სოესტი (1995 ჰოფერთან, 2012) წარმოგვიდგენს სოციალური სამართლიანობის სამ ხედვას:

ა ლეგალური სამართლიანობა, რომელიც აყალიბებს ადამიანის ა სამართლიანობა, რომელიც განსაზღვრავს ადამიანების ვალდებულებებს ერთმანეთისადმი;

ა დისტრიბუციული სამართლიანობა, რომელიც საზოგადოების ვალდებულებებზე აკეთებს აქცენტს მისი წევრებისადმი.

სწორედ ამ უკანასკნელზე მიმდინარეობს უფრო ხშირად დისკუსია სოციალური მუშაობის კონტექსტში. ამიტომაც სოციალურ მუშაკებს მართებთ, მეტი ყურადღება მიაქციონ პოლიტიკოსთა დებატებს რესურსების რედისტრიბუციის შესახებ.

სოციალური მუშაობა რესურსების გადანაწილების ეგალ ი ტა რულ ხედვას ეფუძნება და იშვიათად თუ შეგხვდებათ ლიბ ერტარიანული შეხედულების გამოხატულები სოციალური მუშ აკი. თუმცა ხშირად მოისმენთ კოლეგათა დავას იმის თაობაზე, შესაძლებლობების თანასწორობა რეალურად არსებობს თუ არა ან საბოლოო შედეგების თანაბრობაა უფრო სამართლიანი თუ შესაძლებლობებისა. ლიბერტარიანული ხედვით, ნებისმიერი შედეგი, რაგინდ უთანასწოროც უნდა იყოს, სოციალურად სამართლიანია, თუ დაწესებული წესის შესაბამისად მიიღწევა. გამოდის, რომ ასეთ სიტუაციაში იმ ადამიანთა, რომლებმაც თავად ვერ შეძლეს ცხოვრებისეული საჭიროებების უზრუნველყოფა, მხარდაჭერის ერთადერთ გზად ქველმოქმედება რჩება - სხვათა სურვილი, ნება, რომ გაიღოს დახმარება. ასეთ სიტუაციაში სოციალურ მუშაკებს დიდი პასუხისმგებლობა დააწევბოდა. სოციალური მუშაობა ხომ სოციალური პასუხისმგებლობების გაანალიზებას აღიარებს და არა მხოლოდ სურვილის მიხედვით მოწყალების გაცემისა.

სოციალური მუშაკები საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებაზეც ზრუნავენ, პოლიტიკოსების სოციალური პოლიტიკისა და პროგრამების შესახებ ხელდაზე. კლიენტების ჩართვა ამომრჩეველთა რეგისტრაციის კამპანიებში ხელს უწყობს სხვადასხვა კანდიდატის პოზიციების შესახებ მათ ინფორმირებას. ბუნებრივია, კანდიდატი, რომელიც ღარიბთა მხარდაჭერას გამოხატავს, მათ ხმებსაც მოიხვეჭს. ან კანდიდატი, რომელიც კონკრეტული სამიზნე ჯგუფის ინტერესებისადმი გამოხატავს მეტ თავდადებას (მაგალითად, ომის ვეტერანებისადმი, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისადმი, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისადმი და ა.შ.), ამ ჯგუფის სიმპატიას დაიმსახურებს. მისი წარმატების ხარისხის მიუხედავად, სოციალური მუშაკი ადამიანს ლიდერობის უნარ-ჩვევებს, თვითშეფასებას, თავდაჯერებას, საკუთარი ძალებისადმი რწმენას უვითარებს, როდესაც ეს უკანასკნელი საკუთარი საჭიროებების დეკლარირებას ახდენს და საკუთარ უფლებებს იცავს საარჩევნო ყუთთან.

რითია განპირობებული სოციალური მუშაკის სურვილი, გახდეს უფლებადამცველი

მოდით, შევეცადოთ გავიაზროთ, რა ამოძრავებს სოციალურ მუშაკს, როდესაც ის უფლებადამცავი ხდება? ამის სხვადასხვა მიზეზი არსებობს, ლესტერი და შნაიდერი (2001) კი ასეთ კლასიფიკაციას გვთავაზობენ:

ა გაღიზიანება, რომელიც ახლავს არასასიკეთო ცვლილებებზე ორიენტირებული სამუშაოს შესრულებას; ა სასიკეთო ცვლილების ინიცირების გამოცდილება; ა ჩაგვრისა და დამცირების პირადი გამოცდილება; ა სოციალური ცვლილებების შესახებ ინფორმაციის ზეგავლენა;

ა თვითრწმენა, რომ შეგვიძლია სასიკეთო ცვლილებების კეთება ადამიანთა საკეთილდღეოდ.

დაუცველი ადამიანების ინტერესთა დაცვა კი განსაკუთრებულ ძალისხმევას მოითხოვს თითოეული ჩვენგანისაგან. დაუცველობის ფაქტორი ორგვარია:

ა გარემოთი გამოწვეული ა პიროვნული

უნარებით გამოწვეული.

ზოგიერთ შემთხვევაში პირველი დომინირებს, ზოგიერთში კი - მეორე. ისეთი სიტუაციებიც ხშირია, როდესაც ორივეა სახეზე. ხშირია ასევე შემთხვევები, როდესაც ადამიანს არ აქვს გააზრებული საკუთარი უფლებები და საჭიროებები, რაც ამ უფლებებით სარგებლობას გულისხმობს. სოციალური მუშაკის ვალია, იგი მას დაეხმაროს ამ უფლებებში გათვითცნობიერებაში და ასწავლოს თავისი უფლებებით სარგებლობა საკუთარი საჭიროებების დაკმაყოფილებისათვის. საჭიროების კრიტერიუმი, რომლის მიხედვითაც ზოგს ენიჭება უფლება ისარგებლოს სოციალური მომსახურებით, ზოგს კი არა, ეთიკური განსჯის საკითხია იმის შესახებ, თუ რა სოციალური პასუხისმგებლობა გვაკისრია სოციალური პრობლემების გადაჭრისა და მწირი რესურსების ეფექტიანად და სამართლიანად გადანაწილებაში. პროფესიული პასუხისმგებლობის გააზრების შემდეგ კი სოციალური ადვოკატობის ანბანის ცოდნაა საჭირო. რაც უფრო კარგად ვფლობთ ადვოკატობის ტექნიკას, მით უფრო ეფექტიანად ვასრულებთ სოციალურად დაუცველთა კეთილდღეობაზე ზრუნვის ვალდებულებას.

ადამიანის საჭიროებების თემა არსებითია სოციალური მუშაკებისათვის, რადგან მათი დაუკმაყოფილებლობა ნიშნავს, რომ მისი სიცოცხლის ხარისხი მცირდება, მას დაღუპვის ან განვითარების შეწყვეტის საფრთხე ემუქრება. სხვადასხვა ასაკში ეს თემა განსხვავებულ მნიშვნელობას იძენს. მაგალითად, ბავშვების საჭიროებებზე საუბრისას იგი კიდევ უფრო აქტუალურია, რადგან ბავშვობა ცხოვრების ის პერიოდია, განსაკუთრებით კი, ადრეული ბავშვობა, რომლის განმავლობაშიც დაუკმაყოფილებელი საჭიროებების კვალი მთელი ცხოვრების განმსაზღვრელია (მატბერაშვილი, 2010).

იმისათვის, რომ ვიზრუნოთ სხვა ადამიანზე, დავიცვათ მისი ინტერესი და უფლებები, აუცილებელია ჯერ მათი საჭიროების განსაზღვრა. ამავე დროს, არა მხოლოდ საჭიროების დაუკმაყოფილებლობაა ჩვენთვის აუცილ ებელი ინფორმაციის შემცველი, არამედ დეფიციტის ხარისხიც. რასაკვირველია, ყველა საჭიროების გაზომვა თანაბრად ადვილი არ არის, მაგალითად, მენტალური ან განათლების საჭიროების გაზომვა ისე ზუსტად, როგორც საკვები საჭიროებისა, რთულია. თუმცა ნორმალური გონებრივი შესაძლებლობების ზღვარი დადგენილია ყველა ასაკისათვის. უფრო რთულია ემოციური საჭიროებების დადგენა, რადგან ეს ძალიან პირადულია, შესაბამისად, ინდივიდუალურ მიდგომას საჭიროებს და მათი დაკმაყოფილება არ ექვემდებარება საერთო „მკურნალობას“ (არლტი, 1933). ჩვენ უნდა ვინტერესდებოდეთ არა მხოლოდ იმ საშუალებებით, რომლებითაც ადამიანები შეძლებენ საბაზისო საჭიროებების დაკმაყოფილებას, არამედ იმ შესაძლებლობებითაც, რომლებითაც ისინი არასაბაზისო – სოციალური საჭიროებების დაკმაყოფილებას შეძლებენ.

იმისათვის, რომ დავაკმაყოფილოთ ადამიანის საჭიროებები, გვჭირდება მატერიალური რესურსები, დრო და ცოდნა (არლტი მელსთან და პენტისეკთან, 2009). გარდა მატერიალური რესურსების დეფიციტის გამო გამოწვეული დაუკმაყოფილებელი საჭიროებებისა, ბევრია ისეთიც, რომლებიც, ერთი მხრივ, ადამიანის საჭიროებების შესახებ უცოდინრობის ან მათი დაკმაყოფილების ეფექტიანი გზების არცოდნითაა გამოწვეული. საჭიროებების დაკმაყოფილებას, გარდა სურვილისა, ცოდნა სჭირდება, ამიტომ სოციალური ადვოკატობის ანბანის შესწავლას უნდა შევუდგეთ.

სოციალური ადვოკატის პროფესიული თვისებები

მოდით, ახლა შევეცადოთ იმის გააზრებას, თუ რა თვისებები აქვთ ადვოკატებს სოციალურ მუშაობაში? შნაიდერისა და ლესტერის (2001) აზრით, სოციალურ მუშაკს ადვოკატის როლის შესრულებისთვის შემდეგი მახასიათებლები უნდა ჰქონდეს:

ქმედებაზე ორიენტირებული - ადვოკატობა სოციალური მუშაკისაგან მოითხოვს ქმედებას, ცვლილების ინიცირებასა და განხორციელებას. ადვოკატობა არ არის, უბრალოდ, დამოკიდებულება ან რწმენა. სოციალურმა მუშაკმა ინიციატივა უნდა გამოიჩინოს. ეს უკანასკნელნი აკეთებენ კვლევას, ქმნიან კოალიციებს, მობილიზებას უკეთებენ ჯგუფებს და თემს, მონაწილეობენ დაგეგმვაში, სტრატეგიის შემუშავებაში, გადაწყვეტილებების მიმღებებზე ზემოქმედებაში, ახორციელებენ სავსელ სამუშაოებს და გვთავაზობენ ალტერნატიულ პოლიტიკას. ადვოკატი სოციალურ მუშაობაში არის ქმედებებისა და მოვლენების „კატალიზატორი“. ჯეინ ადამსმა ერთხელ ბრძანა, რომ ქმედება ადამიანებს ჭეშმარიტებასთან აახლოვებს და მათ სიმართლის თქმის საშუალებას აძლევს (ლაური, 1975).

უსამართლობის წინააღმდეგ მებრძოლი - ადვოკატობა სოციალურ მუშაობაში ადამიანის საჭიროებების დაკმაყოფილებისათვის ბრძოლას გულისხმობს სამართლიანობის პრინციპის დაცვით. ამ როლში სოციალურ მუშაკებს უწევთ კამათიც, საჯარო გამოსვლებიც, როცა ბენეფიციარის უფლებები რისკის წინაშეა ან უთანასწორობაა დამკვიდრებული საზოგადოებაში. როგორც ფრედოლინო (1990) აღნიშნავს, ადვოკატობა ძალაუფლების, ავტორიტეტისა და რესურსების გადანაწილებას გულისხმობს. ამის ნებით დათმობა კი არავის სურს. არანეიტრალური - უსამართლობის, უთანასწორობის, ჩაგვრის, დისკრიმინაციისა და სიღარიბის ფონზე, სოციალური მუშაკები არ რჩებიან ნეიტრალურნი განურჩევლად იმისა, რა პრობლემის წინაშეა ბენეფიციარი და ვის უნდა მივმართოთ მის დასაცავად. პროფესიის ღირებულებები სოციალურ მუშაკს ავალდებულებს მოწყვლადთა, რისკის წინაშე მყოფთა და წარუმატებელთა მხარდაჭერას. სოციალური მუშაობის მთავარი მისია ხომ ადამიანთა კეთილდღეობის გაუმჯობესება და საბაზისო საჭიროებების დაკმაყოფილებაა. ფრეიერის (1990:5) აზრით, „სოციალური მუშაკი არ არის ნეიტრალური აგენტი, არც პრაქტიკაში და არც ქმედებაში“. ამიტომ, მაკკორმიკის (1970) აზრით, ადვოკატობა სოციალურად დაუცველთა მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის თავდაუზოგავი შრომაა და სოციალური მუშაკი ვერ იქნება ნეიტრალური.

პოლიტიკისა და პრაქტიკის დაკავშირების უნარის მქონე – დევისმა (1993) ბრძანა, რომ ადვოკატობა სოციალურ მუშაობაში ორმაგ ორიენტიაციას მოითხოვს: პოლიტიკა და პრაქტიკა. რადგან სახელმწიფო თუ ორგანიზაციული პოლიტიკა ბენეფიციართა და თავად პროფესიონალების ცხოვრებაზე მუდმივად ახდენს ზემოქმედებას, სოციალური მუშაობის ინტერვენცია უნდა მოიცავდეს ცვლილებას როგორც პოლიტიკის, ისე სისტემისა და ბენეფიციარის დონეზე. საზოგადოებისა თუ თემის ზემოქმედებას ბენეფიციარზე, უპირველესად, კლინიკური სოციალური მუშაკები აღმოაჩენენ, რადგან სწორედ ისინი დგანან „წინა ხაზზე“. ბენეფიციარის დაუყოვნებლივი საჭიროების დაკმაყოფილება კი არ არის საკმარისი, როცა ამ საჭიროების გამომწვევი მიზეზები აღმოუფხვრელია.

მომთმენი და იმედიანი - ფრეირმა (1990) ადვოკატობა სოციალურ მუშაობაში აღწერა, როგორც „მოუთმენელი მოთმინება“. არც მოთმინება და არც მოუთმენლობა არ არის საკმარისი ადამიანის საჭიროების დაკმაყოფილებისათვის. თუ ჩვენ მხოლოდ მომთმენი ვიქნებით, ქმედების დრო არასოდეს დადგება; თუ ჩვენ მუდამ მოუთმენლები ვიქნებით, ჩვენ, შესაძლოა, ისტორიული რეალობები უგულებელვყოთ და შესაძლებლობის რეალობა გაგვისხლტეს. ამიტომ სოციალურმა მუშაკებმა უნდა მისდიონ „მოუთმენელი მოთმინების“ სტრატეგიას, რადგანაც სწორედ ამას აქვს წარმატების მეტი შანსი ჩვენს რთულ სამყაროში. ის ასევე რეალისტურ იმედს უსახავს როგორც ბენეფიციარს, ასევე სოციალურ მუშაკს. არსებული პრობლემებისადმი ადეკვატური რეაგირების სურვილი სოციალურ მუშაკს პრობლემის გადაჭრისათვის ბრძოლას ავალდებულებს. სოციალური მუშაკები მომსახურების მიმღებებს იმედს უსახავენ როგორც მოკლე, ასევე გრძელ ვადაში სწორედ შეუდრეკელი აქტივიზმით.

ადამიანის გაძლიერებაზე ორიენტირებული - სოციალური მუშაობა სცილდება ბენეფიციარის საუკეთესო ინტერესისაკენ მიმართული დახმარების პატერნალისტურ ფორმას. ადვოკატობა სოციალურ მუშაობაში გულისხმობს ბენეფიციარისათვის პრობლემის გადაჭრისაკენ მიმართული ძალისხმევის გაძლიერებასა და ლიდერობის რაც შეიძლება მალე გადაცემას. სოციალური მუშაკები ბენეფიციარს, მისი

კომპეტენტურობის განცდის გაძლიერების მიზნით, ასწავლიან, არწმუნებენ და ამხნევენ, რომ თავად შესძლოს მონაწილეობა მიიღოს მიმდინარე პროცესებში. პერლმანი და ედვარდსი (1982) ადვოკატს სოციალურ მუშაობაში ახასიათებს, როგორც პირს, რომელიც პატივს სცემს, მხარს უჭერს, იყენებს, იცავს მონაწილეთა ინიციატივას და ჯგუფის ავტონომიას.

ბერკეტები, რომელიც სოციალურ მუშაკს აქვს ადვოკატობის განხორციელებაში

მოდით, განვიხილოთ, რა ბერკეტი აქვს სოციალურ მუშაკს ადვოკატობის განხორციელებაში წარმატებისათვის. უპირველეს ყოვლისა, ბენეფიციარის დაცვის ლეგიტიმურობას სოციალური მუშაკისათვის მისი პროფესიული მანდატი განაპირობებს, რადგან ეს მისი პროფესიული ეთიკის საკითხია. რასაკვირველია, იმ ქვეყნებში, რომლებშიც პროფესიული ეთიკის კოდექსი კანონიერი დოკუმენტია და მის დარღვევას სანქციებიც ახლავს, პროფესიულად გამართლებული ქმედების დაცვის მეტი ბერკეტი არსებობს და პირიქით, დარღვევისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრება პროფესიონალს. მნიშვნელოვანი ბერკეტია, ასევე, სოციალური მუშაობის პრაქტიკის სტანდარტები. პრაქტიკის სტანდარტები არის სწორედ ის ჩარჩო-დოკუმენტი, რომელიც სოციალურ მუშაკს სხვადასხვა დონეზე და სამიზნე ჯგუფთან მუშაობის სტანდარტს განუსაზღვრავს, მიუხედავად იმისა, სადაა ის დასაქმებული. თუნდაც ის კერძო პრაქტიკას ახორციელებდეს, მას ამ სტანდარტების ფარგლებში მართებს მომსახურების მიწოდება. სამწუხაროდ, ამ სახელმძღვანელოს მომზადების პროცესში ჯერ ისევ არ არის დამტკიცებული არც ეთიკის კოდექსი და არც მომსახურების სტანდარტები, თუმცა 2018 წელს მიღებული კანონი სოციალური მუშაობის შესახებ ორივეს ლეგიტიმაციას გვაუწყებს.

პატის (1974) აზრით, როდესაც ადვოკატობის მისია დამყარებული ორგანიზაციის პოლიტიკასა და პროცედურებთან კონფლიქტშია, პრაქტიკოსი ბენეფიციარის ინტერესებს ორგანიზაციულზე მაღლა უნდა აყენებდეს. ეს მისი

პროფესიონალიზმის ავტომატური გამოხატულებაა. ადმინისტრატორების მხრიდან ბიუროკრატიული პოლი ტიკისა და პროცედურების შენარჩუნების მცდელობა მათი პროფესიული და/ან თანამდებობრივი როლის დაცვას ემსახურება, რაც ჩვენგან არ მოითხოვს ჩვენი როლის უმაღლეს უგულებელყოფას. ადმინისტრატორები, რომლებიც არ ითვალისწინებენ „წინა ხაზზე“ მდგომი სოციალური მუშაკების მოსაზრებებს, პრობლემის გაღვივებას უწყობენ ხელს, ნაცვლად იმისა, რომ ემსახურობდნენ მის გადაჭრას. ჩვენ კი თუ თავად უგულებელვყოფთ იმას, რისთვისაც ვიბრძვით, შეუუერთდებით ამ პრობლემების გამღვივებელთა გუნდს.

სოციალური ადვოკატის როლის შესრულებისათვის ხელისშემშლელი ფაქტორები

განვიხილოთ, რა ხელშემშლელი ფაქტორები ღომინირებენ ადვოკატის როლის შესრულებისას სოციალურ მუშაობაში? შნაი დერისა და ლესტერის აზრით (2001), ესენია:

მომსახურების როლით პრეოკუპაცია - ბოლო ხანებში სოციალურ მუშაობაში გამოიკვეთა უშუალო პრაქტიკის მიწოდების უპირატესობა. გარე პოლიტიკაზე ზემოქმედების ნაცვლად, სოციალური მუშაობის სააგენტოები და მათში დასაქმებული სოციალური მუშაკები თავიანთ ენერგიას მხოლოდ უშუალო პრაქტიკის განხორციელებას ახმარენ.

მენეჯერული მოსაზრებები - ბიუჯეტთან დაკავშირებული პრობლემების, ყოველდღიური სამუშაო პროცედურების, ორგანიზაციული ნორმების, პოლიტიკისა და დაუსრულებელი შემცირებების ფონზე, სოციალური მუშაობა ნაკარნახევია დე ფაქტო მენეჯერების და არა პროფესიონალების შეხედულებებით. ქმედითობა ეფექტიანობაზე მადლა დგას.

პროფესიული ნორმებისა და სტანდარტების ნაკლებობა - ადვოკ ა ტო ბის სფერო არ არის მკაფიოდ განსაზღვრული და მისი განმარტებებიც მრავალნაირი და დამაბნეველია. მცირედ ხილვადი და/ან ლეგიტიმურობას მოკლებული პროფესიული ნორმები და

სტანდარტები ართულებს სოციალური მუშაკის ქმედების ადვოკატობად რანჟირებას.

დასაქმების პირობები - სოციალურ მუშაკთა დასაქმების პირობები აფერხებს მათ მიერ ადვოკატობის როლის შესრულებას. მათ, ჩვეულებრივ, მასპინძლობს გარემო, სადაც წესები სამედიცინო პერსონალის ან სამართალდამცავების მიერაა შემუშავებული (მაგალითად, ჯანდაცვის ობიექტებზე ან სასჯელაღსრულების ან პრობაციის სისტემაში). ეს წესები კი ვრცელდება სოციალურ სამსახურზეც და ხშირად სოციალური მუშაობის ღირებულებების გვერდის ავლას მოითხოვს. ასეთ გარემოში სოციალური მუშაკების უნარი, აწარმოონ ადვოკატობა, შეზღუდულია და მათ უწევთ კო მ პრომისებზე წასვლა ბენეფიციარისა და დამსაქმებელი სააგენტოს პრიორიტეტებს შორის.

ადვოკატობის, როგორც კონფრონტაციის გააზრება - ადვოკატობა ხშირადაა გააზრებული, როგორც კონფრონტაცია და ამიტომაც სხვა პროფესიის წარმომადგენლებთან თუ სააგენტოებთან ურთიერთობების გაფუჭებისა და/ან სამსახურის დაკარგვის რისკის წინაშე აყენებს სოციალურ მუშაკს. არსებობს სოციალური ქმედებისა და ადვოკატობის დავების სტრატეგიასთან, ნორმის სტრატეგიასთან და ნორმის დარღვევის სტრატეგიასთან გათანაბრების ტენდენცია. არადა, სწორედ სტრატეგიის არჩევით იქმნით პროფესიულ პორტრეტს.

ბენეფიციარის საჭიროებებში დაურწმუნებლობა - ბენეფიციარის სიტუაციაში გაურკვევლობა სოციალურ მუშაკს ხშირად უკარგავს ადვოკატობის სურვილს. ბენეფიციარის დამაბნეველი, ზოგჯერ პროვოკაციული საქციელი ბუნდოვანს ხდის მის საჭიროებებს და სოციალურ მუშაკს ეფექტიანი ადვოკატობის პრაქტიკის განხორციელების საშუალებას არ აძლევს.

პროფესიონალიზმთან დაკავშირებული პრობლემები - ისტორი უ ლად სოციალური მუშაკები აღიარებისა და დაფასების მაძიებლები არიან. ამ სურვილს ხშირად პროფესიული გამბედაობა ეწირება მსხვერპლად,

რადგან ის სოციალურ მუშაკებს ბოჭავს „რესპექტაბელური“ პროფესიის ნორმების მიღმა რაიმე ქმედების განხორციელებისას.

სტატუსის დაკარგვის შიში - რადგან სოციალური მუშაკების ბენეფიციარები ხშირად არიან დაბალი სოციალური ფენის წარმომადგენლები ან საზოგადოებისათვის მიუღებელი, ან საზოგადოების მხრიდან დაუფასებელი, ან უპატივცემულო მოპყრობის „ღირსნი“, შესაბამისად, მათი სტატუსი კითხვის ნიშნის ქვეშაა. ზოგიერთი სოციალური მუშაკი ერიდება მათ ადვოკატობას თავისი სტატუსის ბენეფიციარების სტატუსთან გათანაბრების შიშით.

სხვა შიშები – ზოგიერთი სოციალური მუშაკი ერიდება პოლიტიკურ ქმედებებში ჩართვას ან მასმედიის ყურადღების ცენტრში და სახალხო განხილვების სუბიექტად ყოფნას. ზოგიც თავიდან იცილებს სასამართლო პროცესებში მონაწილეობას, რაც ხშირად ადვოკატობის თანმხლებია. ზოგიერთნი კი კოლეგებთან დაპირისპირებას გაურბიან. ბევრსაც სამუშაოდან დათხოვნის რისკი აფერხებს.

ტრენინგისა და განათლების ნაკლებობა - სოციალური მუშაობის განათლების სისტემაში სულ უფრო შემცირდა ადვოკატობის ტექნიკის სწავლება. ადვოკატობის პრაქტიკა თითქმის აღარ ფიგურირებს სოციალური მუშაობის კურიკულუმში. სოციალური მუშაობის პროფესიული განათლება და პრაქტიკა დაპირისპირების ორიენტაციას ერიდება და კონსენსუსის ორიენტაციის ლეგიტიმაციისაკენ იხრება. მცირდება, ასევე, პოლიტიკური შინაარსის მქონე მასალის შემცველობა სოციალური მუშაობის კურსებში, უშუალო პრაქტიკის ინტერვენციის მეთოდისაკენ აშკარა გადახრის ფონზე.

ინტერვენციის სტრატეგიის არაპოპულარობა - ასევე ერთერთი ბარიერია სოციალურ სფეროში სახელმწიფო ინტერვენციის არაპოპულარობა. ბევრი მოქალაქისა თუ სფეროს ექსპერტის აზრით, სახელმწიფო კეთილდღეობის პოლიტიკა არ არის ეფექტიანი, არ არის სამართლიანობის პრინციპებზე დაფუძნებული და არ ემსახურება შემოსავლების სამართლიან გადანაწილებას.

ადვოკატობის არსის გაუაზრებლობა - ხშირად ადვოკატობის არსი გაუაზრებელია. ადვოკატობა არის საქმიანობა, რომელიც მოი თხოვს მოთ მინებას, შეუდრეკელობას, გრძელვადიან თავდადებას, ენ ე რ გიას, მხარდ აჭერას, კვლევას, პოლიტიკურ უნარ-ჩვევებს, ცოდნას სახელისუფლო მოწყობის შესახებ, ანალიზის უნარს. ზოგჯერ კომპრომისზე წასვლაა საჭირო. ადვოკატობით ხშირად შეუძლებელია საკითხის სწრაფი მოგვარება. ეს უნარები კი არ არის სოციალურ მუშაკთა უმრავლესობისათვის ხელმიუწვდომელი. თანაც, ისინი განვითარებასაც ადვილად ექვემდებარებიან.

რადგან ხელშემშლელია ისიც, რომ სოციალური მუშაკი თავად აღიქმება იმ ჯგუფის წარმომადგენლად, რომელსაც ადვოკატობს და თუ ეს ჯგუფი სოციალურად მიუღებელია, მას ბარიერები ხვდება არა მხოლოდ პროფესიული, არამედ პიროვნული თვალსაზრისითაც. ხშირად მის საქმიანობას ფრაგმენტულად აღიქვამენ და მაგალითად, სოციალური მუშაკს, რომელიც რესურსების მოძიებაზე ხარჯავს ძალისხმევას, რადგან ეს მისი ბენეფიციარისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია „რესურსების გოგო“ შეარქვან და მისი საადვოკატო მოღვაწეობა მხოლოდ ამ დონეზე საქმიანობით შემოსაზღვრონ (მაკლოგლინი, 2009, თეთრაძესთან, 2018:18).

პროფესიულ სირთულეებთან გამკლავების გზები

დგება დრო, ჩავფიქრდეთ იმაზე, თუ როგორ გადავჭრათ ჩვენ წინაშე არსებული პროფესიული დილემები. ძალიან სტრესულია გარე მო, რომელშიც სოციალური მუშაკი მოღვაწეობს. განსაკუთრებით, სა ქარ თველოში, სადაც იგი დგას რესურსების სიმწირის, საზოგადოების, მათ შორის, დამქირავებლების მხრიდან პროფესიის შესახებ დაბალი ინფორ მირებულობის პრობლემის წინაშე. ადამიანებს კი სურთ სასიკეთო ცვლილ ებები, მათ სჭირდებათ ამისათვის დარაზმვა, კოორდინირება. ამ დილემების გადასაჭრელად შერმანი და ვენოკური (1983) შემდეგ გამოსავალს გვთავაზობენ:

გადაწვა და პროფესიის/სამუშაო ადგილის მიტოვება - იმედგაცრუებული სოციალური მუშაკისათვის ეს გამოსავალი სიტუაციის გარიდებასა და ახალი შესაძლებლობების წინაშე აღმოჩენას ნიშნავს. ცხოვრების ამ კონკრეტულ ეტაპზე ეს შესაძლოა, მართლაც, მართებული გადაწყვეტილებაა, თუმცა ამას დრო გვიჩვენებს. ზოგჯერ ორგანიზაციიდან წასვლა უკეთესი გამოსავალია, რადგან შესაძლოა იმ კონკრეტული ორგანიზაციის მანდატია პროფესიული ფასეულობების შემზღუდველი და შემლახავი. ეს კი აუცილებლად არ ნიშნავს იმას, რომ პროფესიიდან წასვლაა საჭირო. აქ, რასაკვირველია, ადამიანის ბუნებაა გადამწყვეტი: მისი რისკის გაღების ხარისხი, ბრძოლის, დღევანდელი სიტუაციისა და საკუთარი ძალების რეალისტურად შეფასების, მომავლის განჭვრეტის უნარი და ა.შ.

გადაწვა, მაგრამ პროფესიაში/სამუშაო ადგილზე დარჩენა - ზოგიერთი პრაქტიკოსი, გადაწვის მიუხედავად, არათუ არ იცვლის პროფესიას, არამედ სამუშაო ადგილზეც რჩება, თუმცა თავს სისტემის მსხვერპლად, მასთან ბრძოლაში უუნაროდ გრძნობს. ისინი ეგუებიან იმ ფაქტს, რომ არ აქვთ სიტუაციის კონტროლის ბერკეტი და ცდილობენ გააკეთონ მაქსიმალური ბენეფიციარისათვის, მაგრამ უგულებელყოფენ უფრო ფართო პრობლემებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ისინი იღებენ ორგანიზაციულ ნორმებს და თმობენ ადვოკატობის ფუნქციას. ასეთ შემთხვევაში პროფესია „მოწოდება“ აღარაა, ის „უბრალოდ, სამუშაოა“.

„ტუნელის“ ხედვის განვითარება - ხშირ შემთხვევაში, ისეთ სოციალურ მუშაკსაც კი, რომელიც არ არის ჯერ გადამწვარი, უვითარდება პრობლემისადმი ძალიან ვიწრო ხედვა. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ეხმარება ბენეფიციარს ინდივიდუალურ დონეზე, მას არ შესწევს უნარი, იბრძოლოს უფრო ფართო პლანში, უფრო ზოგადი პრობლემების მოგვარებისათვის ამკარად და დაუფარავად. ის ორგანიზაციაში რჩება, მაგრამ ის ორგანიზაციისა და თემის ცხოვრების მიღმაა. იგი ბენეფიციარზე ორიენტირებული რჩება და არ იბრძვის ცვლილებისათვის მთელი საზოგადოების საკეთილდღეოდ. განსხვავება წინა გამოსავალთან შედარებით ისაა, რომ თუ წინა

შემთხვევაში არსებობს ორგანიზაციასთან იდენტობის გრძნობა, ამ შემთხვევაში ის არ არსებობს.

ენერგიის სადმე სხვაგან მიმართვა - ზოგიერთი სოციალური მუშაკი აქტივისტი ხდება და უერთდება იმდენ ორგანიზაციასა და ჯგუფს, რამდენის საშუალებასაც დრო და ენერგია აძლევს. სისტემური ცვლილების მიღწევას ისინი ნებისმიერი შესაძლო გზით ცდილობენ. ორგანიზაციისაგან განყენებული და დამოუკიდებელი პოზიციის გამო, ისინი არათანამშრომლობით და მოუმწიფებელ პროფესიონალებადაც კი მიიჩნევიან ხანდახან, თუმცა ეს მათ ცვლილებისათვის ბრძოლაში არ აფერხებს.

ცვლილების ინიცირება - ეს ცვლილებისათვის უფრო მობილი-

ზე ბული ბრძოლაა, წინა გამოსავლისაგან განსხვავებით. სოციალური მუშაკები ერთიანდებიან კოლეგებთან, ბენეფიციარებთან და სხვა მოქალაქეებთან სისტემური ცვლილებისათვის საბრძოლველად. რეალურად განხორციელებად ცვლილებას სჭირდება სელექტიურობა, იმის აღიარება, რომ ყველა პრობლემას არ აქვს ერთდროულად მოგვარების პერპექტივა და საჭიროა გონივრული არჩევის გაკეთება. ამავე დროს, არჩევანი გასაკეთებელია ცვლილების მიდწევის სტრატეგიისა და ტაქტიკის შესახებ. ყველა გარდაქმნა დროს მოითხოვს და ერთბაშად მიზანს ვერ აღწევს, ამიტომ ხშირად ნაბიჯ–ნაბიჯ სვლაა საჭირო. ხოლო ამ სვლის თანმიმდევრობა პრობლემის შესახებ ღრმა ცოდნასა და მისი მოგვარებისათვის გონივრულად დაგეგმილ ბრძოლას ითხოვს. ხშირად სოციალური მუშაკები კოლეგებისაგან კრიტიკას იმსახურებენ სირთულეების მოგვარებისათვის ინდივიდუალური პრობლემების მსხვერპლად გაღების გამო.

ალბათ ხვდებით, სულით მებრძოლი და უდრეკი პრაქტიკოსისათვის რომელი ვარიანტია შესაფერისი და რატომ.

სამინაო დავალება:

1. უნდა შეუდგნენ თუ არა „პერსონალიზებული რეინტეგრაციის“ პროგნოზების ადვოკატობას სოციალური მუშაკები? გთხოვთ, დაასაბუთოთ პასუხი.
2. გაუმართავი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა ხშირად ზღუდავს ადამიანებს სოციალური ცხოვრებაში. ამ საკითხის ადვოკატობა არის სოციალური მუშაკის ფუნქცია? გთხოვთ, დაასაბუთოთ პასუხი.
3. გაიხსენეთ სოციალური ადვოკატობის შემთხვევა, რომლისთვისაც ადვოკატობის მეთოდები და/ან სივრცე ცვალებადმა სოციალური ცხოვრების წესმა შეცვალა.

4. რა არის სოციალური მუშაკის როლი ისეთ სიტუაციაში, რომელშიც ადამიანების მიერ არასახარბიელო სიტუაციიდან არჩეული გამოსავალი ამ სიტუაციაში მათ დიდხანს ყოფნას განაპირობებს?

5. შნაიდერისა და ლესტერის მიერ იდენტიფიცირებულ ხელშემშლელ ფაქტორებს შორის რომელი დონიმიწებს სოციალურ მუშაობაში ადვოკატობის როლის განხორციელებისას საქართველოში? რა არის ამის მიზეზი?

თავი 2. ადვოკატობის მასშტაბები

ადვოკატობა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ინდივიდუალური ან ჯგუფის ინტერესების დაკმაყოფილებისათვის, ასევე ორგანიზაციული, სისტემური და საკანონმდებლო ცვლილებებისათვის. თუ პირველი კონკრეტული პრობლემის მოგვარებას ემსახურება, რაც ავტომატურად არ გამოირიცხავს იდენტური სირთულეების მქონეთა პრობლემების მოგვარებასაც, ბოლო ორი იმთავითვე უფრო მასშტაბური ცვლილებებისათვის ხორციელდება. მოდით, განვიხილოთ თითოეული: ადვოკატობა ინდივიდუალურ დონეზე და მიზეზის ადვოკატობა.

ადვოკატობა ინდივიდუალურ დონეზე

„ბენეფიციარის დაცვის“ საჭიროება წარმოიშობა მაშინ, როდესაც ინდივიდს ან ოჯახს არ ძალუძს თავისი ძალებით დაიცვას საკუთარი ინტერესები და საჭიროა ჩარევა მის გარემომცველ „სისტემაში“. ინდივიდისა და ოჯახის დაცვის ელემენტები სამ ძირითად კატეგორიად ხარისხდება: შეფასება, დაგეგმვა და ქმედება.

შეფასება, როგორც დაცვის პირველი საფეხური მოითხოვს ბენეფიციარის მდგომარეობაში ზედმიწევნით გარკვევასა და პრობლემის არსში ჩაწვდომას. ამისათვის აუცილებელია შევამოწმოთ ინფორმაცია სხვადასხვა წყაროდან, მოვახდინოთ პრობლემის კონცეპტუალიზაცია იმგვარად, რომ მის გადასაჭრელად რეალური სამუშაო გეგმა შევიმუშაოთ. თუ მრავალპრობლემიან სიტუაციასთან გვაქვს საქმე, ავწონ-დავწონოთ, რა უნდა იყოს პირველი ნაბიჯი (მატბერამვილი, 2008).

შეფასება გულისხმობს იმის განსაზღვრასაც, თუ რა შეუძლია ბენეფიციარს გააკეთოს საკუთარი თავისთვის თავისი ძალებით. ამისათვის აუცილებელია:

- ა დავეყრდნოთ მის ძლიერ მხარეებს;

u შევაფასოთ, შეუძლია თუ არა მას დამოუკიდებლად იმოქმედოს ჩვენი რჩევებისა და წარდგენის გარეშე;

u გავიაზროთ, აქვს თუ არა მას გამომუშავებული ისეთი აუ ცილე ბელი უნარ-ჩვევა, როგორიცაა ტოლერანტობა სიბრ აზისა და გაღიზიანების მიმართ;

u ავწონ-დავწონოთ, გვაქვს თუ არა იმის დრო, რომ ვიმუშაოთ მისი უნარ-ჩვევების განვითარებაზე;

u გავაანალიზოთ, რამდენად არის იგი საკმარისად მოტ ივირებული იმი სათვის, რომ ჩაერთოს პროცესში დამოუკ იდებლად ან ჩვენთან ერთად.

შეფასება ასევე გულისხმობს იმ ორგანიზაციისა ან/და ინდივიდის იდენტიფიცირებას, რომელსაც შესწევს ამ პრობლემის გადაჭრის უნარი. აუცილებელია, განვსაზღვროთ სისტემის რომელი სეგმენტი პასუხისმგებელი, რომელ ინდივიდებს შეუძლიათ დახმარება ან ვის შეუძლია ზეგავლენა მოახდინოს მათზე. უნდა დავფიქრდეთ, რა გაზრდის ძალაუფლების მქონეთა მოტივაციას, რომ დაგვეხმარონ.

სხვადასხვა სისტემას განსხვავებული მიზნები აქვს (მაგ ალითად, ფსი ქიკური ჯანმრთელობის, ბავშვთა კეთილდ ღეობის, განათლების, სასჯ ელალსრულების და ა.შ.), მაგრამ ყველა ეს სისტემა კონკრეტულ მიზნობრივ ჯგუფს უნდა ემსახურობდეს, რაც საბოლოო მიზნამდე - მოსახლეობის სოციალურ კეთილდღეობამდე მიგვიყვანს.

დაგეგმვის პროცესი სამი კომპონენტისაგან შედგება: მიზანი, სტრატეგია და ტაქტიკა. სამოქმედო გეგმა, პარტნიორები და სამოქმედო დრო წინასწარ განსაზღვრული უნდა გვექონდეს. ბენეფიციარი უნდა ჩავრთოთ დაგეგმვის პროცესშიც, განს აკუთრებით, ისეთ შემთხვევებში, თუ მისი გამოცდილება პრობლემასთან მიმართებით მეტად ინდივიდუალურია, ჩვენ კი ამის გამ ოცდილება საერთოდ არ გვაქვს. მაგალითად, თუ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა სამსახურში ვართ და თავად უმრავლესობას წარმო ვადგენთ ან ნივთიერებებზე დამოკიდებულ პირებს ვიცავთ და თავად არას ოდეს

ვყოფილვართ მომხმარებელი, ან სექს მუშაკებთან ვმუშაობთ ასეთი გამოცდილების გარეშე.

აუცილებელია, გავუზიაროთ გეგმა კოლეგებს, ეს მის დახვეწაში დაგვეხმარება. ადვოკატი ერთი გეგმის არსებობით არ უნდა შემოიფარგლოს, რადგან პროცესი თითქმის არასოდეს მიდის ისე, როგორც ეს დავგეგმეთ. ეს ასე ხდება არა აუცილებლად იმიტომ, რომ ჩვენ რაიმე რისკ ფაქტორი გამოგვჩა დაგეგმვისას, არამედ იმიტომ, რომ ხშირად მოვლენები ჩვენდა დამოუკიდებლად სრულიად მოულოდნელად ვითარდება, სიტუაცია იცვლ ება სხვადასხვა ასპარეზსა და/ან სფეროში. შესაძლოა შეიცვალოს გადაწყვეტილების მიმღები, რომლის მხარდაჭერის იმედიც გვქონდა ან რესტრუქტურიზაცია დაიწყოს იმ უწყებაში, რომლის წიაღშიც საკითხი უნდა დაგვეყენებინა განსახილველად. ჩვენს ქვეყანაში ეს ხშირად მოულოდნელად ხდება. ამიტომ უნდა გვქონდეს ალტერნატიული გეგმაც.

ქმედება საჭირო კონტაქტების დამყარებასა და სამუშაოს შესრულებას გულისხმობს. მოგეხსენებათ, რომ ყველა ცვლილ ება ადამიანების სა შუალებით ხდება, ამიტომ პრობლემის გადაჭრა დიდწილადაა დამოკ ილებული იმაზე, თუ ვის ვიცნობთ. უნდა შევეცადოთ, ვიყოთ კოლეგიალურნი და მეგობრულნი და შევქმნათ რესიპროკალური გარემო - დამეხმარები დაგეხმარები.

მიზეზის ადვოკატობა

სოციალური მუშაკის, როგორც სოციალური ადვოკატის, მოვალეობებს მაკრო დონეზე ნათლად განსაზღვრავს სოციალურ მუშაკთა ეთიკის კო დექსიც და პროფესიული სტანდარტებიც. მიუხედავად იმისა, რომ ამ სახელმძღვანელოს მომზადებისას არც ერთი მათგანი არ იყო ჯერ დამტ კიცებული, ის საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიერ 2005 წელსაა მომზადებული და ყველა სოციალური მუშაკისათვის საკუთარი პრაქტიკის წარმოების გზამკვლევი საქმიანობის ყოველ დონეზე.

სოციალური მუშაობის ეთიკის კოდექსის მეექვსე სტანდარტის 6.04 პუნქტი ნათლად წარმოგვიდგენს სოციალური მუშაკის როლს სოციალური და პოლიტიკური ქმედებისას. სტანდარტი განმარტავს სოციალური მუშაკის ვალდებულებას, გააცნობიეროს პოლიტიკის ზემოქმედება პრაქტიკაზე და მოახდინოს პოლიტიკის ცვლილებების სტიმულირება სოციალური პირ ობეებისა და სამართლიანობის გასაძლიერებლად. სოციალური მუშაობის პროფესიული სტანდარტები კი სოციალური მუშაობის პოლიტიკურ სტანდარტებს ცალკე ტიპობრივ ნიმუშად განიხილავს და სოციალურ მუშაკს აკისრებს როგორც არსებული პოლიტიკის გავლენის ანალიზის ვალდებულებას (სტანდარტი 4, 5), ასევე ცვლილების ადვოკატობას (სტანდარტი 6, 8). სტანდარტი ხაზს უსვამს სოციალური მუშაკის მოვალეობას, წვლილი შეიტანოს საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებაში სოციალური პოლიტიკის საკითხებზე, საზოგადოების ჩართულობის უზრუნველყოფით. თუ როგორ უნდა მოხდეს კლიენტთა ჩართულობის მობილიზება, როგორია მათი ინფორმირების ეფექტიანი გზები ყოველ მოცემულ კონტექსტში, ამას, რასაკვირველია, სპეციალური ცოდნა სჭირდება და მხოლოდ სურვილი არასაკმარისია.

პოლიტიკის დონეზე ადვოკატობა სოციალური პრობლემების გამომწვევი მიზეზების ადვოკატობაა. მიზეზის ადვოკატობაზე საუბარი კი უნდა დავიწყოთ სისტემისა და პოლიტიკის დონეზე ადვოკატობის მიმოხილვით და დავასრულოთ საკანონმდებლო დონეზე ადვოკატობით.

სისტემა რეგულირებადი ორგანიზებული საქმიანობის სფეროა, რომელშიც მოიაზრებიან მასში მყოფ ადამიანთა და ორგანიზაციათა ზოგიერთი საქმიანობის მაკონტროლებელი, ავტორიტეტისა და ძალაუფლების მქონე პირები და კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციები და სუბიექტები. პოლიტიკა კი ზოგადი ან კონკრეტული გეგმაა, რომელსაც ორგანიზაცია ან ხელისუფლება სამოქმედო მიმართულებად იყენებს.

სოციალური ადვოკატი აქცენტს საზოგადოების წინაშე მდგარ

ყველაზე მწვავე პრობლემებზე უნდა აკეთებდეს და არ უნდა შემოიფარგლებოდეს ინდივიდუალური საჭიროებების მოგვარებით. თუმცა ეს, რასაკვირველია, არ აკნინებს ადვოკატობის დანიშნულებას ინდივიდუალურ დონეზე. მიზ ეზის ადვოკატობა ხშირად სისტემურ დონეზე ცვლილებების ინიცირებას მოითხოვს. ამით იზოგება დრო და ენერგია, რადგან ასი სოციალური ადვოკატის დამოუკიდებელი, თუნდაც გულანთებული ძალისხმევაც კი არ იძლევა იმის გარანტიას, რომ ის, რაც პრობლემურია ერთისათვის და ამავე დროს, პრობლემურია ოთხმოცდაცხრამეტისთვის, დამატებითი ასისათვის არ გახდება პრობლემური. ასეთ შემთხვევებში კი ძალისხმევის გაერთიანება, უფრო მობილიზებული და ანალიტიკური სამუშაოს ჩატარებაა საჭირო, თუნდაც ეს ყველაფერი უფრო დიდ დროსა და რესურსების კონსოლიდაციას მოითხოვდეს (მატერაშვილი, 2011). როგორ შევცვალოთ სისტემა? შიგნიდან გარეთ, გარედან შიგნით, პრობლემის ანალიზის, ინფორმაციის მოძიებისა და ქმედებათა დაგეგმვის ელემენტების მოცვით თუ ძალაუფლების მქონეთა დარწმუნებით ცვლილების აუცილებლობაში?

ცვლილების მოხდენა შიგნიდან გარეთ ისეთი პროფესიის წარმომადგენელთათვის, მაგალითად, როგორიცაა სოციალური მუშაობა - პროფესია, რომლის დიდი ნაწილი სოციალურ ადვოკატობას უნდა ეთმობოდეს, უამრავ გაურკვევლობას უკავშირდება, მათ შორის, სამსახურის დაკარგვის რისკს, რომელიც დღევანდელი უმუშევრობის ფონზე კიდევ უფრო რეალისტური და საფრთხილოა. ასევე არსებობს დაწინაურების შანსის დაკარგვის შიში. სოციალური მუშაკებისათვის, რომლებსაც აქვთ ამბიცია მეტი აღიარება მოიპოვონ, მეტი ანაზღაურება მიიღონ, შიდა ადვოკატობის საფასური დრამატულად იზრდება, რადგან საფრთხის ქვეშ ექცევა მათი სტატუსის, უსაფრთხოებისა და ზემო მობილობის საკითხი. განსაკუთრებით კი ისეთ შემთხვევაში, როდესაც მათი მოთხოვნები შეუ საბამოა ორგანიზაციის მოთხოვნებთან. ხშირია შემთხვევები, როდესაც სოციალური მუშაკი ორგანიზაციულ მიკუთვნებულობას უფრო მძაფრად განიცდის, ვიდრე პროფესიული კავშირისა, რადგან მისი ყოველდღიურობა ორგანიზაციულ საქმიანობას, იქ მყოფ კოლეგებს უფრო უკავშირდება,

ვიდრე პროფესიულ ერთობას. ასევე ხშირია შემთხვევები, როდესაც ამ ორს შორის მიკუთვნებულობის გრძნობის გამიჯვნა ძალიან რთულია. ეს კი, უმეტესწილად, პროფესიულ განვითარებას აფერხებს.

ამავე დროს, მომსახურების მიმღების სახელით საუბარი, მათი უფლებების დაცვის მიზნით, მოითხოვს იმის გათვალისწინებასაც, თუ რა რესურსი არსებობს ორგანიზაციაში ამ მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. თუ ქვეყანაში სოციალური კეთილდღეობისათვის სახელმწიფო ხარჯების შემცირების პოლიტიკა ტარდება, ამ ფონზე სულ უფრო რთული ხდება ადმინისტრაციული წინაღობების გადალახვა. ხოლო თუ საპირისპირო სიტუაციაა, სოციალურმა ადვოკატმა საუკეთესო მომენტი უნდა განსაზღვროს და ამით სარგებლობის შანსი არ უნდა გაუშვას.

ბენეფიციარების ინტერესების დაცვის ხერხები

პატი (პატი 1974 მატბერაშვილთან 2011) გვთავაზობს რამდენიმე ხერხს, რომლებიც სოციალურ მუშაკს დამქირავებლების წინ აშე ბენეფიციარის ინტერესების დაცვისას გამოადგება:

1. მას უნდა შეეძლოს პრობლემის ირგვლივ საკუთარი ცოდნის გამოყენება. საშუალებას იძლეოდეს, მას მოუსმინონ და მის მიერ შეთავაზებული გამოსავალი ყურად იღონ;
2. მას უნდა შეეძლოს მისი არგუმენტების დამქირავებლის ინტერესებთან შესაბამისად წარმოდგენა. თუ ორგანიზაციის მისიაა სამიზნე ჯგუფების ინტერესების დაცვა, მაშინ სოციალურ მუშაკზეა დამოკიდებული, რამდენად ნათლად წარმოადგენს და დაასაბუთებს ბენეფიციარის ამ კონკრეტული პრობლემის მოგვარების ორგანიზაციულ მისიასთან შესატყვისობას;
3. იგი უნდა დაეხმაროს დამქირავებელს „ერთობლივი“ ორიენტაციის ჩამოყალიბებაში. მას მართებს, შეახსენოს დამქირავებლებს, რომ ისინი უნდა გეგმავდნენ და ახორციელებდნენ ხალხთან ერთად და არა ხალხისთვის;

4. მან უნდა გაანათლოს ამ კონკრეტული საკითხის ირგვლივ კოლეგები, რომლებიც ამავე უწყებაში მუშაობენ, რათა ერთობლივად ჩამოყალიბდნენ დამქირავებლისათვის პრობლემის მოგვარების შეთავაზების გეგმაზე;
5. ადვოკატობის ხარჯთ-ეფექტიანობის ანალიზის წარდგენა კარგი დამარწმუნებელი არგუმენტია მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის;
6. ადვოკატობის სტრუქტურა უნდა ასახავდეს სისტემის ყველა უწყების კონტრიბუციის დონეს.

ბევრი სააგენტო ცვლილების მოთხოვნისადმი ლოიალური ხდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც იძულებულია ან როდესაც მისი იგნორირება აღ არ ხერხდება. ამის კარგი მაგალითია საქართველოში სოციალურ მუშაკთა ბრძოლა სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალურ მუშაკთა პროფესიული უფლებებისა და მათი ბენეფიციარების სოციალური უფლებებისთვის. მიუხედავად საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მრავალწლიანი ბრძოლისა, რომელიც ჯერ კიდევ 2012 წელს დაიწყო არა მხოლოდ ადგილობრივი, არამედ ელსაერთაშორისო აქტორების ჩართვით და 2017 წელს სარო ტესტო აქციებისა და პეტიციით მიმართვის ფორმა მიიღო, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ ცვლილებების მოთხოვნებზე რეაგირება მხოლოდ ამ მოთხოვნათა რადიკალიზაციის რამდენიმე ტალღის შემდეგ დაიწყო, როდესაც თავად სააგენტოს სოციალურმა მუშაკებმა საკუთარი უფლებების დაცვისათვის მკვეთრი პოზიციონირება მოახდინეს. ამ სახელმძღვანელოს მომზადებისას, ეს პროცესი მიმდინარეობდა, მომდევნოს წერისას ალბათ შედეგების დაჯამების საშუალებაც მექნება. იმედი მაქვს, შედეგები ჩვენი პროფესიისათვის სასიკეთო იქნება.

ბევრ სააგენტოში სოციალური მუშაობის პრაქტიკა მმართველი რგოლის მიერაა განსაზღვრული, რომელშიც იშვიათად თუ არის წარმოდგენილი სოციალური მუშაკი. ზოგადად, ხშირია შემთხვევები, როდესაც ცვლილების მცდელობა წინააღმდეგობას აწყდება სტატუს

კვოს დარღვევის შიშით. ჯეფი (1978) თვლის, რომ მენეჯერული რგოლის შრომით გამოცდილებაზე ზეგავლენა მდორე პრაქტიკის სინდრომის რაციონალიზაციას იწვევს.

ალბერტი (1983) გვთავაზობს კითხვებს ორგანიზაციაში დანერგილი წესებისა და რეგულაციების შესაცვლელად ფაქტების მოძიებისა და დაზუსტებისთვის:

- u არსებობს თუ არა რაიმე საკანონმდებლო აქტი, რომელიც მოცემულ საკითხთან დაკავშირებული ცვლილებების გატარებისათვის სააგენტოს უფლებამოსილებას ანიჭებს?
- u სააგენტოს შიდა რეგულაციები შესაბამისია იმ საკანონმდებლო აქტ თან, რომლითაც სააგენტო ოპერირებს?
- u ადვოკატთა მიერ ინტერპრეტირებული რეგულაცია შესაბამისია იმ საკანონმდებლო აქტთან, რომლითაც სააგენტო ოპერირებს?

გარედან შიგნით ადვოკატობას არ ახლავს ის რისკები, რომლებიც შიგნიდან გარეთ ადვოკატობის თანამდევია. მაგალი თად, თანამშრომლებთან ან ზემდგომებთან ურთიერთობაში წარმოქმნილი უხერხულობები, რისკი სამუშაოს დაკარგვისა ან ზემო მობილობისათვის. ის ადვოკატს მეტ თავისუფლებას ანიჭებს. თუმცა, შესაძლოა, ადვოკატს, რომელიც სისტემურ ცვლილებას ამ სისტემის გარედან ცდილობს, ქმედებათა გონივრულად დაგეგმვის ნაკლები მანძი ჰქონდეს, რადგან არ აქვს დეტალური ინფორმაცია სისტემის შიდა დინებების შესახებ.

ადვოკატობა საკანონმდებლო დონეზე

ახლა განვიხილოთ, რას გულისხმობს ადვოკატობა საკანონმდებლო დონეზე. ეს გულისხმობს სოციალური პრობლემების მოგვარებისათვის სამართ ლებრივი მექანიზმის შექმნას. დახვეწილი კანონმდებლობა, ეფექ ტიანი აღსრულების მექანიზმით, პრობლემების მოგვარების წინა პირობაა. აღს რუ ლების მექანიზმის ზედმიწევნით რეა ლისტურად გაწერის გარეშე კი კან ონი მხოლოდ ფურცელზე კანონობს

და არა რეალურ ცხოვრებაში. ჩვენ მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო აქტები გვახსოვს, რომლებსაც „მკვრადშობილი“ დაერქვა, რადგან ვერც აღსრულდა და ვერც სოციალური ნორმები შეცვალა საკითხთან მიმართებით. ასეთი იყო, მაგალითად მხარ დამ ქერი პროფესიის წარმომადგენელთა პასუხისმგებლობა ბავშვთა უფლებების დარღვევისას (სამოქალაქო კოდექსის 1998 პრიმა მუხლი), მშობლის უფლების ჩამორთმევის მუხლი მშობლობის მოვალეობების არაჯეროვანად შესრულებისას, თუმცა ყველა, სოციალური მუშაკიდან დაწყებული, მოსამართლეებით დასრულებული, თავს იკავებდნენ ამ მუხლის აღსრულებაზე, გაბატონებული სოციალური ნორმის დაცვის გამო, რომ ოჯახის საქმე ხელშეუხებელია და ა.შ.

კანონის აღსრულებამდე, მისი მიღებაა საჭირო. ეს კი საკანონმდებლო ცვლილებებში კანონმდებელთა დარწმუნებას მოითხოვს. ჯენსონი (2016) კანონმდებლებს სამ კატეგორიად ყოფს:

1. წმინდანები, რომლებიც სრულიად გიჟერენ მხარს
2. ცოდვილები, რომლებიც კატეგორიულად არ გემხრობიან, და
3. ზღუდრბლზე მდგომნი.

აი, სწორედ ეს უკანასკნელნი არიან სოციალურ ადვოკატთა სამიზნე. რამდენადაც შეძლებთ მათ გადმოობირებას და თქვენი იდეის მხარდამჭერად დაგულებას, მით უფრო იზრდება წარმატების შანსი.

საკანონმდებლო დონეზე ადვოკატობისათვის აუცილებელია: კოალიციის შექმნა, მოლაპარაკებების წარმოება და კომპრომისი საკანონმდებლო განაცხადებსა და კანონპროექტებზე შეთანხმების მისაღწევად. არსებობს კანონპროექტის კანონად გადაქცევის სხვადასხვა, როგორც ხელშემშლელი, ასევე ხელშემწყობი ფაქტორი (მატბერაშვილი, 2007).

ხელის შემშლელი ფაქტორებია:

u დიდი ფისკალური ცვლილებები: კანონპროექტს დასჭირდება მნიშვნელოვანი ფულადი რესურსების გამოყოფა;

u დიდი სოციალური ცვლილებები: ბევრი ხალხი, ორგანიზაცია და პროგრამა დაზარალებულა. მომსახურებების მიწოდების სისტემა საგრძნობლად შეიცვლება, ბენეფიციართა რიცხვი კი მნიშვნელოვნად გაიზრდება.

u არაპოპულარული შინაარსი: კანონპროექტი ეხება იმდამიანთა ჯგუფებს, რომლებიც მიიჩნევიან რეპუტაციაშელახლებად, კორუმპირებულად ან სტიგმატიზირებულად.

ხელის შემწყობი ფაქტორებია:

u მცირე ფისკალური ცვლილებები: განხორციელების ღირებულება დაბალია ან საერთოდ არ არსებობს.

u უმნიშვნელო ან არარსებული სოციალური ცვლილებები: შემოთავაზებული ცვლილებები მოითხოვს მინიმალურ შესწორებებს არსებულ რეგულაციებში.

u პოპულარული შინაარსი: საზოგადოება სიმპათიითაა განწყობილი ამ კანონის ბენეფიციართა მიმართ.

საჭიროა გავითვალისწინოთ კანონმდებელთა პირადი ინტერესები. წარმოდგენილ კანონპროექტს ან ინიციატივას მათთვის ან პირადი სარგებელი უნდა მოჰქონდეს, ან აქტუალური იყოს სხვადასხვა მოსაზრებით: პოლიტიკური ან სოციალური მოტივით, ან მათთვის პოპულარობის მომტანი უნდა იყოს. მეტი ფულის მოთხოვნა, მეტი ძალაუფლების ან სოციალურ ადვოკატთა სამუშაო სტატუსის განმტკიცება არ არის კანონმდებელთათვის საინტერესო მიზნის მისაღწევად. კანონმდებელს უნდა ამოძრავებდეს არა მარტო კანონპროექტის გატანის ჟინი, არამედ ამ განაცხადის სხვა კანონმდებელთათვის “მიყიდვის” მოტივაცია.

საკანონმდებლო ადვოკატობაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ფაქტების მიწოდებას. ეს უკანასკნელი პოლიტიკის შექმნის პროცესის მამოძრავებელი ძალაა. საკანონმდებლო ადვოკატობაში ორი ტიპის ფაქტია გამოსადეგი:

- u ფაქტები, რომლებიც თვით პრობლემას განსაზღვრავენ;
- u ფაქტები, რომლებიც იძლევიან ინფორმაციას იმ ხალხზე, ვინც ამ პრობლემით დაზარალდა ან იმათზე, ვისაც აქვს ზეგავლენა მათ გად აჭრაზე.

აუცილებელია ბენეფიციარის ან ბენეფიციართა ჯგუფის საჭიროებების რაც შეიძლება ზუსტად და ზედმიწევნით აღწერა. პრობლემა უნდა შეფასდეს, დასაბუთდეს, გაანალიზდეს, გამოიკვლიოს გულდასმით, აღიწეროს მისი ისტორიული განვითარება და მასშტაბები, ზეგავლენა კლიენტებზე, საზოგადოებასა და თემზე. ადვოკატები უნდა იცნობდნენ არსებულ კანონმდებლობას და აანალიზებდნენ მათ ნაკლსა და დადებით მხარეებს. სოციალურ ადვოკატს უნდა შეეძლოს, რომ დასაბუთებულად წარმოადგინოს განაცხადის უპირატესობა მოქმედ კანონებზე.

კანონპროექტს უფრო მეტად დამაჯერებელს ხდის და მის წარმატებას დიდწილად განაპირობებს პირადი თავდადება. ამიტომ რაც უფრო მეტი დასაცავი ჯგუფის წარმომადგენელია ჩართული სამუშაო ჯგუფში, მით უფრო დამაჯერებელია ცვლილების მოთხოვნა. ეს კი, გარკვეულწილად, ცვლილ ებას რეალისტურადაც აქცევს.

ადვოკატმა კანონმდებელს დეტალური ფისკალური პროგნოზი უნდა წარუდგინოს. კანონმდებლებმა ზუსტად უნდა იცოდნენ, რა ხარჯებთანაა დაკავშირებული კანონპროექტის განხორციელება, რამდენია საწყისი ღირებულება, ღირებულება ერთი წლის შემდეგ, მიმდინარე ხარჯები, საჭირო აღჭურვილობა. ასევე დაანგარიშებული უნდა იყოს, რა იქნება ღირებულება, თუ კანონპროექტი ვერ გავა.

კანონმდებლები უპირატესობას ისეთ პოლიტიკას ანიჭებენ, რომლის გატარების მცდელობაც იყო წარსულში. ასეთი კა_

ნონპროექტების მიღების საჭიროება უფრო ადვილი დასამტკიცებელია, ვიდრე სულ ახალი ინიციატივისა (შატბერაშვილი 2011). **სოციალური ადვოკატობა სოციალური ცვლილებისათვის**

როგორ დავრწმუნდეთ, რომ ჩვენი ადვოკატობა პოზიციურ სოციალურ ცვლილებამდე მიგვიყვანს? ნეტინგი (ნეტინგი და კოლეგები, 2008) გვთავაზობს ცვლილებებისთვის ჩარევის სტრატეგიის საინტერესო ჩარჩოს. ის ოთხ სტადიას მოიცავს და თითოეული კონკრეტული ქმედებებისაგან შედგება (იხ. ცხრილი N1). პირველ სტადიაზე პრობლემის აღწერაზე ვმუშაობთ და ვაყალიბებთ ეტიოლოგიის ჰიპოთეზას, რომელიც პრობლემის ღრმა და მკაფიო განმარტებას ახდენს და მხოლოდ ამის შემდეგ ვავითარებთ ჩარევის სამუშაო ჰიპოთეზას.

ამის შემდეგ, მეორე სტადიაზე უნდა განვსაზღვროთ მონაწილეები. ნეტინგი კრიტიკულად მნიშვნელოვანი მონაწილეების დასახასიათებლად იყენებს ტერმინს „სისტემა“. ეს ტერმინი სისტემის თეორიის კონტექსტში გამოიყენება, რომლის ფარგლებშიც მონაწილეები განიხილებიან არა როგორც უბრალოდ ინდივიდთა ნაკრები, საერთო ინტერესებითა და მახასიათებლებით. მისი აზრით, სისტემა უნდა განვიხილოთ შემდეგი კომპონენტებით:

- ა ინიციატორი სისტემა; ა
- ცვლილების აგენტი სისტემა; ა
- კლიენტის სისტემა; ა
- მხარდამჭერთა სისტემა; ა
- მაკონტროლებელი სისტემა; ა
- მასპინძელი და
- განმახორციელებელი სისტემა;
- ა სამიზნე სისტემა; ა ქმედების

სისტემა. ცხრილი N1.

ცვლილებისათვის ჩარევის

სტრატეგიის ჩარჩო

ამოცანა	ქმედება
1. ინტერვენციის ჰიპოთეზის ჩამოყალიბება	1.1 ეტიოლოგიის სამუშაო ჰიპოთეზის შემუშავება; 1.2 სამუშაო ჰიპოთეზის შემუშავება.
2. მონაწილეთა განსაზღვრა	2.1 ინიციატორი სისტემის იდენტიფიცირება; 2.2 ცვლილების აგენტი სისტემის იდენტიფიცირება; 2.3 კლიენტის სისტემის იდენტიფიცირება; 2.4 მხარდამჭერთა სისტემის იდენტიფიცირება; 2.5 მაკონტროლებელი სისტემის იდენტიფიცირება; 2.6 მასპინძელი და განმხორციელებელი სისტემის იდენტიფიცირება; 2.7 სამიზნე სისტემის იდენტიფიცირება; 2.8 ქმედების სისტემის იდენტიფიცირება.
3. ცვლილებისთვის სისტემის რესურსის შეფასება	3.1 ღიაობისა და ცვლილებისათვის თავდადების შეფასება; 3.2 ცვლილების ეფექტის შესანარჩუნებლად რესურსისადმი ხელმისაწვდომობის განსაზღვრა; 3.3 ცვლილებისადმი გარე ოპოზიციის შეფასება.
4. ცვლილების განხორციელების მიდგომის შერჩევა	4.1 პოლიტიკის, პროგრამის, პროექტის, კადრების, პრაქტიკის მეთოდის შერჩევა.

ეტიოლოგიის ჰიპოთეზა სხვადასხვა ფაქტორზე დაყრდნობით (პრობლემის, მოსახლეობის, გარემოს შეფასების ანალიზზე) ყალბ იბდება. **სამუშაო ჰიპოთეზა** კი იქმნება ინტერვენციების განხორციელებით, ეტიოლოგიის ჰიპოთეზაში წარმოდგენილი ფაქტორების დასაძლევად.

მოდით, მაგალითისთვის წარმოვიდგინოთ, რომ უნდა დავგეგმოთ და განვახორციელოთ სიღარიბეში მცხოვრებ ადამიანთა წინაშე არსებული სტრუქტურული პრობლემების დაძლევისაკენ მიმართული

ადვოკატობის კამპანია. ვინ შეიძლება მოვიაზროთ მონაწილეებში, რა სისტემებისაგან შედგება მათი რგოლი (იხ. ცხრილი 2).

ცხრილი N2. მონაწილეთა განსაზღვრა

ინიციატორი სისტემის იდენტიფიცირება	ინდივიდები, რომლებმაც პირველად აღმოაჩინეს პრობლემა
ცვლილების აგენტი სისტემის იდენტიფიცირება	პროფესიონალი სოციალური მუშაკი, სააგენტო ან სხვა, რომლებიც ცვლილების კოორდინირებას ახორციელებენ
კლიენტის სისტემის იდენტიფიცირება	პირდაპირი ან ლატენტური მომსახურების მიმღები
მხარდამჭერთა სისტემის იდენტიფიცირება	„სხვები“, რომლებიც პოტენციურად ჩვენი ძალისხმევის მხარდამჭერნი არიან
მაკონტროლებელი სისტემის იდენტიფიცირება	ოფიციალური პირები, საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლები ან დირექტორთა საბჭო, თუ ცვლილება კერძო სექტორის უწყებას ეხება
მასპინძელი და განმახორციელებელი სისტემის იდენტიფიცირება	ვინც ხელს უწყობს საადვოკატო ინტერვენციის ადმინისტრირებისთვის სივრცით უზრუნველყოფას
სამიზნე სისტემის იდენტიფიცირება	ინტერვენციის განმახორციელებლები
ქმედების სისტემის იდენტიფიცირება	სამიზნე სისტემა - რომლის შეცვლადაა დაგეგმილი ინტერვენციის შედეგად

ინიციატორი სისტემა შედგება იმ ინდივიდებისაგან, რომლებმაც მოახდინეს პრობლემის იდენტიფიცირება და ამ პრობლემებისადმი ყურადღების მობილ იზებას ცდილობენ. აქ ჩვენ შეგვიძლია მოვიაზროთ ან მომსახურებით მოსარგებლები, ან სოციალური მუშაკები, ან სხვა დაინტერესებული პირები/უწყებები (მაგალითად, სახალხო დამცველის აპარატი), რომლებმაც წამოსწიეს ეს პრობლემა. სახალხო დამცველსა

და სახელმწიფო და არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენელ სოციალურ მუშაკებს შორის კოორდინაცია იმედისმომცემ ძალას ქმნის (მატბერაშვილი, 2016).

ცვლილების აგენტი სისტემა შედგება სოციალური მუშაკების, აგენტისა და ცვლილების სხვა მაკოორდინირებლებისაგან. ჩვენი მაგალითის შემთხვევაში, „სხვები“ შეიძლება იყვნენ მხარდამჭერი პროფესიების წარმომადგენლები, სახალხო დამცველი და მომსახურებით მოსარგებლები. მიუხედავად იმისა, რომ ცვლილების აგენტი სისტემა, ჩვეულებრივ, ინიციატორი სისტემის ცენტრალური ფიგურაა, სხვა მოთამაშეები, როგორებიცაა არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც სიღარიბეში მცხოვრები ადამიანების პრობლემებზე მუშაობენ, საერთაშორისო ორგანიზაციები, სახალხო დამცველის წარმომადგენლები, ასევე მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ გადაწყვეტილების მიღების დროს და შეიძლება ჩაერთონ ცვლილებისაკენ მიმართული ძალისხმევის ფორმირების პროცესში. კლიენტის სისტემად მოიაზრებიან პირდაპირი და არაპირდაპირი მომსახურებით მოსარგებლები. ჩვენს სცენარში მომსახურებით პირდაპირი მოსარგებლები თავად სიღარიბეში მცხოვრები პირები არიან, არაპირდაპირი მოსარგებლები კი - მათთან მომუშავე პირები. რადგან ეს უკანასკნელნი მომსახურების მიწოდებითა და ადმინისტრირებით ლატ ენტურად მოსარგებლენი არიან, ისინი ხშირად დილემის წინაშე დგანან - გადარჩენისათვის მათ სჭირდებათ პრობლემის აღმოფხვრა თუ შენარჩუნება.

ცხრილი N3. ცვლილებისათვის სისტემის რესურსის შეფასება

ცვლილებისთვის სისტემის რესურსის შეფასება		
	ინიციატორი, კლიენტი, ცვლილების აგენტი, მხარდამჭერი, ქმედების	მაკონტროლებელი, მასპინძელი, განმახორციელებელი, სამიზნე
დიაობა და თავდადება ცვლილებისათვის	ალბათ არ არის რელევანტური ამ ჯგუფებში.	თუ ეს სისტემები მაღალი რეზისტენტულობით გამოირჩეოდნენ წარსულში, ეს მხედველობაში მისაღებია.

მოსალოდნელი ან რეალური გამოხატულება შეთავაზებული ცვლილებისადმი	რამდენად თავდადებულები არიან ცვლილების შემთავაზებლები სწორედ ასეთი ცვლილებისათვის ბრძოლისთვის? ზოგიერთები ამ ცვლილების კონკრეტული მიზნებისთვის ხომ არ იბრძვიან მხოლოდ?	კონსენსუსია თუ შეუთანხმებლობა შეთავაზებული ცვლილებისადმი? რამდენად ძლიერია წინააღმდეგობა ცვლილებისადმი?
რესურსების ხელმისაწვდომობა	აქვთ უნარები, ცოდნა, ადამიანური რესურსი ცვლილების ძალისხმევის ბოლომდე მისაყვანად?	აქვთ ფონდი, თანამშრომლები, აღჭურვილობა ან რაიმე სხვა რესურსი ამ ცვლილების გასატარებლად?
ცვლილებისადმი ოპოზიცია	რომელი ძალები ეწინააღმდეგებიან ცვლილებას? რამდენად ძლიერია ეს ოპოზიცია?	რა არის გარე ოპოზიციის წყარო? რამდენად დიდია წნეხი ცვლილების მიუღებლობისადმი? რომელი მნიშვნელოვანი მოთამაშეები არიან ამ წნეხისადმი ყველაზე მოწყვლადი?

მხარდამჭერთა სისტემაში მოიაზრებიან ისინი, ვისაც ცვლილების და ლისხმევის მხარდაჭერა შეუძლიათ. აქ ჩვენ შეგვიძლია მოვიაზროთ ეკლესიის, უნივერსიტეტების, არასამთავრობო ორგანიზაციების, კერძო სექტორის, ასევე ჯანმრთელობის დაცვის სადაზღვევო სააგენტოები და ა.შ. სიღარიბე სოციალურ დეზინტეგრაციასთან ასოცირდება. ღარიბთა ინტეგრაციის დონეს რამდენიმე ფაქტორი განსაზღვრავს. მათ შორისაა რელიგიურობა და ფემილიალიზმი. ის ზრდის ღარიბთა შორის სოციალურ ინტეგრაციას. რაც უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება რელიგიურ ფაქტორს ქვეყნის მოსახლეობაში, რაც უფრო ოჯახზე ცენტრირებულია სოლიდარობაზე შეხედულება, მით უფრო ნაკლებია შანსი იმისა, რომ სოციალური პრობლემების მქონე ადამიანები სოციალური მხარდაჭერის გარეშე დარჩნენ. გარიყულობა მხოლოდ დაბალი სოციალ-ეკონომიკური სტატუსის მქონე ქვეყნებში არ არის სიღარიბის თანმდევი, ის ძლიერ და განვითარებულ ქვეყნებშიც გარიყულობას უკავშირდება, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ქვეყნების უმრავლესობაში გამართულია სოციალური დაცვის სისტემა. ეს განაპირობებს კერძო სექტორის მონაწილეობის შესუსტებაზე ან საერთოდ გაქრობაზე (crowding-out effect), სულ მცირე ღარიბებისადმი სოლიდარობის თვალსაზრისით (ბონკე, 2008). რადგან საქართველოში

მოსახლეობის უმრავლესობა ორთოდოქსი ქრისტიანია, ეკლესიის ჩართულობა მნიშვნელოვანი იქნება.

მაკონტროლებელი სისტემის როლის განხორციელება შეიძლება დაე კისროს კანონმდებლებს ან საერთაშორისო ორგანიზაციებს. თუ ცვლილება კერძო სააგენტოს უკავშირდება, მაკონტროლებლის ფუნქცია ღირექტორთა საბჭოს შეიძლება დაევალოს. ყველა შეიძლება იყოს მხარდაჭერის მსურველი. მაშინ როდესაც საერთაშორისო ორგანიზაციების დღის წესრიგში დგას მოწყვლადთა პრობლემების აღმოფხვრისათვის ხელშემშლელი სტრუქტურული ბარიერების დაძლევა, მაკონტროლებლის როლი მათთვის იქნება შესაძლებლობა, დააშენონ ის მათ მიერვე კვლევებში, ტექნიკურ მხარდაჭერაში და ა.შ განხორციელებულ ინიციატივებზე.

მასპინძელი სისტემა კისრულობს ინტერვენციის აღმ ი ნი სტრიქტის ათვის სამუშაო სივრცით უზრუნველყოფის პასუხის- მგებლობას. მაგალითად, სახ ალხო დამცველს და/ან საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციას შეუძლია მასპინძელი სისტემის როლში ყოფნა.

განმახორციელებელი სისტემა ინტერვენციის განმახორც იე-ლე ბელთა ჯგუფია. ჩვენს სცენარში მომსახურებით მოსარგებლეთა და მხარდამჭერ პროფესიონალთა ერთობა იქნება ყველაზე მძლავრი ძალა. რადგან ყოვ ელთვის არსებობს საუკეთესოთა შორის საუკეთესო (“creme de la creme”) ხაფანგში გაბმისა და ნაკლებ მოტივირებული მომსახურებით მოსარგებლეთა ან პროფესიონალთა საჭიროებების იგნორირების საფრთხე. თუ ეს უკანასკნელნი არ გაერთიანდებიან, გადაწყვეტილების მიმღებთა ხელში დარჩება „ურჩთა“ ჩანაცვლების ბერკეტი.

სამიზნე სისტემა სწორედ ის სისტემაა, რომელიც უნდა შეიცვალოს ინტერვენციის წარმატების შემთხვევაში. ჩვენს სცენარში ეს არის აღ მასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლება. თუმცა არა მხოლოდ, სამოქალაქო საზოგადოების ზოგიერთი წარმომადგენელიც შეიძლება დაემატოს ამ სიას, რადგან მათი ორგანიზაციული კულტურა ცვლილების საშუალებას არ იძლევა.

ქმედების სისტემა საკოორდინაციო კომიტეტია, რომელიც ჩვენს სცენარში დაკომპლექტებულია ინიციატორი სისტემის, ცვლილების აგენტის სისტემის წარმომადგენელთა და რამდენიმე კლიენტის (ან თითოეული ყოველი კლიენტის ჯგუფიდან თუ რამდენიმეა) ერთი მხარდამჭერი სისტემის წარმომადგენლისაგან.

მესამე ეტაპზე სისტემის უნარის ტესტირება ხდება ცვლილ ე ბის ა-თვის. აქ ძირითადი ამოცანებია:

1. ღიაობა და ცვლილებისათვის თავდადება
2. ცვლილების ძალისხმევითვის რესურსებისადმი ხელმისაწვდომობის განსზღვრა
3. ცვლილებისადმი გარე ოპოზიციის იდენტიფიკაცია.

მნიშვნელოვანია, ცვლილებისადმი ოპოზიციის იდენტიფიცი-რე ბისათვის ზეწოლის ტაქტიკის შეფასება. ცვლილების აგენტმა უნდა განსაზღვროს, რამდენად შესწევს ცვლილების გამოწვევისაკენ მიმართული ძალისხმევის ზეწოლას მისდამი რეზისტენტულად განწყობილი ძალების გადაწონის უნარი.

მეოთხე სტადია მიზნად ისახავს მიდგომის იდენტიფიკაციას. ავტორი ხუთ მიდგომას გვთავაზობს: პოლიტიკა, პროგრამა, პროექტი, პერსონალი და პრაქტიკა. ჩვენს შემთხვევაში ყველაზე ძლიერი ელემენტია პრაქტიკაზე დაფუძნებული პოლიტიკის ფორმირება. მისი ძლიერი მხარეა ველით ინფორმირებული სტრატეგია, რომელიც სოციალურ პრეცედენტზე აღმოცენდა. თუმცა აქ მეორე საკითხია: რამდენად არიან დღეს სოციალური მუშაკები მზად ამ

ტიპის ადვოკატობისათვის? თუ არ არიან, მომდევნო კითხვა იქნება, აქვთ თუ არა ამის პოტენცია? სხვადასხვა საქმიანობაში პროფესიის ფრაგმენტაცია აფერხებს საერთო სამეცნიერო ცოდნის ბაზის შექმნას სოციალურ მუშაობაში, თუმცა ქმნის ძლიერი სამუშაო ძალის ფორმების შესაძლებლობას პოზიტიური სოციალური ცვლილებისათვის (ზავირსეკი, 2009).

მაგალითი განხილვისათვის N1

მარიამი ორი შვილის მარტოხელა დედაა. სამუშაოს მოძებმა უჭირს, თუმცა შეუძლია, რადგან იმ რაიონულ ცენტრში, რომელსაც მისი სოფელი ეკუთვნის ამის საშუალება. იქ მრავალი საამშენებლო თუ კვებითი ობიექტია, სადაც მუშახელი მუდამ საჭიროა და სააარსებო მინიმუმზე ოდნავ მეტი შემოსავალიც კი შეიძლება ჰქონდეს. თუმცა, საქმე იმაშია, რომ მარიამი რთული ამოცანის წინაშეა, რადგან დასაქმების შემთხვევაში ზოგიერთ სახელმწიფო მხარდაჭერას დაკარგავს და ბავშვების განრიგზე მორგებაც გაუჭირდება. მარიამი რთული ამოცანის წინაშეა.

დეტალურად წარმოგიდგენთ მის ამჟამინდელ და სამომავლო სიტუაციას:

- საცხოვრებელიდან სამსახურამდე 30 წთ დასჭირდება
- სამსახურამდე მგავრობის საფასური 5 ლარია ერთ გზაზე
- სამსახური 9 სთ დაეწყება და 18 სთ დასრულდება
- ბავშვებს სკოლა 14 სთ უსრულდებათ -
- მარიამის სოფელში არ არის დღის ცენტრი,
- სადაც ბავშვი მივიდოდა სკოლის შემდეგ
- მარიამის სამსახურიდან დაბრუნებამდე ბავშვები უმეტესაღყურეოდ დარჩებოდნენ.

სოციალური მუშაკებისთვის განსაკუთრებით იოლია ადვოკატობის კამპანიის წარმართვა ისეთ თემებზე, რომლებსაც არ შეიძლება მოწინააღმდეგე ჰყავდეს. ეს ის ასპექტებია, რომელზეც ე.წ. „რკინის სამკუთხედი“ (ჯენსონი, 2016:144) იკვრება, როდესაც საქმე ეხება ძალადობას ბავშვებზე და/ან ქალებზე, ხანდაზმულებზე ან

მომსახურებისადმი ხელმიუწვდომლობას შშმ პირებისთვის და ა.შ. ამის მიზეზი ის არის, რომ ბევრი ხალხი ერთიანდება იმ იდეის გარშემო, რომ ეს საქციელი დასაგმობია, თუმცა ჯერ კიდევ ბევრი თვლის, რომ ეს მხოლოდ ოჯახის საქმეა, რადგან მშობლებმა უკეთ იციან, როგორ უნდა აღზარდონ შვილი; მეუღლეებმა - როგორ მოექცნენ ერთმანეთს და ა.შ. ბავშვთა კეთილდღეობისა და უფლებების დაცვის თემაზე კი მუშაობენ სხვადასხვა სექტორის წარმომადგენლები, ამჟამინდელი კანონმდებლები ახლა თუ მანამდე, სანამ გახდებოდნენ კანონმდებლები; ამჟამინდელი საჯარო მოხელეები, რომელთა დიდი ნაწილი არასამთავრობო სექტორში ამ თემებზე მუშაობდა; ამჟამინდელი პოლიტიკოსები, რომელთათვისაც არ არის ეს თემა უცხო, მათი ნაწილი საერთაშორისო ორგანიზაციებში მუშაობდა სწორედ ამ საკითხებზე და სწორედ ამიტომ არის ადვილი „რკინის სამკუთხედის“ შეკვრა. თუმცა არის ისეთი საკითხები და კონკრეტული ოჯახის/ინდივიდის შემთხვევები, რომელთა პრობლემები უერთიერთ გადაჯაჭვულია და მოგვარება და მოკიდებულია საერთო საზოგადო პრობლემების გადაჭრაზე. ერთი ოჯახის შემთხვევა გვიჩვენებს, თუ რაიმდენად სუსტია მაგალითად, საოჯახო პოლიტიკა მარტოხელა დედების სოციალური უფლებების რეალიზებისათვის, ან ბავშვზე ზრუნვის პოლიტიკა სოციალურად დაუცველი ოჯახებისათვის, ან სიღარიბის დაძლევის პოლიტიკა რომ შეუძლებელია განყენებულად იყოს ეფექტიანი თუ ის მხოლოდ ადამიანებს საარსებო მოთხოვნებს უკმაყოფილებს. აი, როგორც მარიამის მაგალითშია წარმოდგენილი.

პოლიტიკის ადვოკატები პოლიტიკის ფორმირების პროცესში მჭიდროდ თანამშრომლობენ გადაწყვეტილების მიმღებ პირებთან. ამის მიზეზია მხარდ აჭერის მოპოვება, თანამოაზრეების მოზიდვა. ჯენსონი (2016) ხაზს უსვამს პოლიტიკის საზოგადოებამდე მიტანის მნიშვნელობას. მისი აზრით, პოლიტიკის იდეა მიმზიდველად, არამადისკრიმინებელი ფორმით უნდა მივიტანოთ საზოგადოებამდე. მას ასეთი მაგალითი მოჰყავს: რა იქნებოდა ამერიკის შეე რთებულ შტატებში ერთ-ერთი სოციალურად მნიშვნელოვანი წინასასკოლო პროგრამის Head Start მიმდებლობა საზოგადოებაში და მისი წარმატება, თუ მას დაერქმოდა „ბაღი დაბალშემოსავლიანი ბავშვებისათვის“ ან

მეორე მნიშვნელოვანი პროგრამის - Medicare-ის მიმზიდველობა, თუ მას დაერქმეოდა „ჯანმრთელობის დაცვის პროგრამა პენსიონერთათვის“. ინიციატივის და/ან პროგრამის, პოლიტიკის მომხიბლველად წარდგენა მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ საზოგადოებისათვის, არამედ გადაწყვეტილების მიმღებთათვისაც.

ამაზე საუბრისას, არ შეიძლება არ ვთქვათ, რომ ამდენი, აშკარად, არავის უფიქრია არა თუ პროგრამის, არამედ სოციალური აგენტებისათვის სამსახურეობრივი მოვალეობის დაკისრებისას. ამ სახელის დარქმევას ვერავინ გაიაზრა, რა რისკის შემცველი იქნებოდა ის ჩვენი ახალბედა პროფესიისთვის, რომელიც მაშინ არსებობის მხოლოდ 5 წელს ითვლიდა. ფაქტია, რომ დღემდე უჭირს საზოგადოებას ჩვენს პროფესიასა და სოციალურ აგენტს შორის განსხვავების დანახვა და თან ეს ორი შეცდომით მუდამ ჩვენთვის წამგებიან და უარყოფით კონტექსტშია განხილული. ან, ვთქვათ «სახელწოდებასთან დაკავშირებული პრობლემის განჭვრეტა ვერ მოხერხდა ვერც მაშინ, როდესაც მინდობით აღმზრდელს შვილობილი დაერქვა 1999 წელს, არადა საუკეთესო განზრახვით, რომ მაქსიმალურად პოზიტიურ ჭრილში გააზრებულიყო ეს, იმ დროისათვის ზრუნვის ახალი ფორმა. ადამიანებს მუდამ ერეოდათ მინდობით აღზრდა შვილად აყვანაში. ამიტომაც საჭირო გახდა ეს ცვლილება. წინა მაგალითის შემთხვევაში კი ეს ჯერ არ მომხდარა.

პოლიტიკის ადვოკატები იმაზეც უნდა ჩამოყალიბდნენ, რამდენად კონფლიქტურ სტრატეგიას ირჩევენ. ხშირად ისინი ირჩევენ მწვავედ კონფლიქტურ სტრატეგიას, რაც ემოციურ ენას, მასმედიის ჩართულობას, იდეოლოგიური შეხედულებების ხაზგასმას ან დაპირისპირების პროვოცირებას გულისხმობს, განსაკუთრებით, თუ პოლიტიკოსთა ყურადღების მიქცევა სურთ. ხანდახან კი არჩევენ ნაკლებ კონფლიქტურ სტრატეგიას, რაც ტექნიკურ დეტალებსა და სხვადასხვა კანონმდებლის საერთო მიზნებს უსვამს ხაზს. ადვოკატობისთვის მნიშვნელოვანია „პოლიტიკის ღია ფანჯრის“ გამოყენება, მაგალითად, ადმინისტრაციული ცვლილებები, საზოგადოებრივი აზრის ცვლილების პერ იოდი, გადაწყვეტილების

მიმღებთა იდეოლოგიური ცვლილებების პერიოდი (ჯენსონი 2016:126). სტრატეგიას ამის გათვალისწინებითაც ირჩევენ.

სოციალური ადვოკატები სტრატეგიას სიტუაციის მიხედვით უნდა ირჩევენ. შესაძლოა, სტრატეგიის ცვლილება ერთსა და იმავე საადვოკატო საკითხსაც კი დასჭირდეს. ნაკლებ კონფლიქტური სტილის არ ჩვესას, პროცესი შეუმჩნევლად და უმტკივნეულოდ მიმდინარეობს, მწვავე კონფლიქტური სტილის არჩევისას კი პროცესი ხმაურიანია და საზოგადოებრივ განსჯას მოიცავს. ჯენსონი შემდეგ სტილისტურ ვარიაციებს გამოყოფს: ა ტექნიკურ დეტალებზე ფოკუსირება, ნაცვლად პრინციპების ხაზგასმისა;

ა ხელშესახები ცვლილებების შეთავაზება, ნაცვლად ცვლილებების აღმი რეზისტენტულობისა;

ა ადვოკატობის მონაწილეთა წრის გაფართოება, ნაცვლად შევიწროებისა;

ა სწრაფი ცვლილებების ძიება, ნაცვლად პროცესის გახანგრძლივებისა.

სტილის შერჩევა სასაუბრო ენის განსაზღვრასაც მოიცავს. მაკრო-პოლიტიკის ადვოკატები მხარდაჭერის მოპოვებაზე ორიენტირებულ ლექსიკას იყენებენ, რომ მოიზიდონ არა მხოლოდ მხარდამჭერები, არამედ ისინიც, ვინც მათი ინიციატივისადმი სკეპტიკურად არიან განწყობილნი.

სოციალური ადვოკატობის საასპარეზო სივრცე

სად აწარმოებენ სოციალური მუშაკები ადვოკატობას? ტექნოლოგიურმა წინსვლამ ადვოკატობასაც გაუფართოვა ასპარეზი. ინტერნეტის განვითარებამ განავრცო ადვოკატობისათვის ასპარეზი. პირისპირ შეხვედრების აუცილებლობა ელექტრონულ სივრცეში კომუნიკაციის შესაძლებლობამ ჩაანაცვლა. რაზეც ადრე იხარჯებოდა დრო, ახლა შესაძლებელია, ის რაოდენობის ზრდასა და ხარისხის დახვეწას მოვახმაროთ. ინტერნეტი გასაოცარი გზაა სასიკეთო

ცვლილებების განს ახორციელებლად. მისი საშუალებით არა მარტო ინფორმაციის გაცვლა–გამოცვლაა შესაძლებელი, არამედ კოალიციების შექმნაც. შესაძლებელი გახდა სატელეფონო კონფერენციების მოწყობაც. ეს ინფორმაციისა და მხარდაჭერის მოპოვების შანსს ზრდის სხვადასხვა საადვოკატო პროექტისათვის, კვლევის ჩატარებისათვის, პრობლემების გადაჭრაში სხვათა მონაწილეობის მოპოვებისათვის. ამიტომ პრაქტიკოსებს სჭირდებათ ტექნოლოგიური პროგრესის ფეხდაფეხ სიარული.

კასტელის თქმით (2006:131), ახალი ტექნოლოგიების სამ უაღრესესად, სხვადასხვა ერისა და კულტურის გამაერთიანებელი ახალი ქსელების/კავშირების ჩამოყალიბება ქმნის მეოთხე სამყაროს. ეს კი უცილობლად გააჩენს ბევრ „შავ ხვრელს“ (ტერმინი კასტელისაა), ანუ უფლებაწარმეულ ადამიანებს, რომლებსაც არ შეუძლიათ ამ ახალ ქსელში ჩართვა. ამიტომ სოციალურმა მუშაკებმა უნდა იზრუნონ ციფრული დაყოფის აღკვეთაზე. ისინი უნდა შეეცადონ სხვაობის შემცირებას იმ ადამიანებს შორის, რომ ლებისთვისაც ხელმისაწვდომია ტექნოლოგიური მონაპოვრები და ვისთვისაც ეს ჯერ კიდევ ხელმიუწვდომელია.

ძალიან პოპულარული გახდა მიზეზის ადვოკატობისათვის ვიდეო მასალის გამოყენება (გრეგორი და კოლეგები, 2005 უილკთან, 2012). ავტორი საუბრობს ვიდეო წიგნების და არა გისოსების ეფექტზე ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ამ ვიდეომ ინდივიდუალურ დონეზე და მიზეზის ადვოკატობის ნაერთი შესთავაზა საზოგადოებას და არნახული ზეგავლენა მოახდინა ისეთ საკითხებზე შეხედულებების რეფორმირებაზე, როგორიცაა ახალგაზრდათა დანაშაული, კანონის წინაშე მათი პასუხისმგებლობის გააზრების ფორმები. ავტორის აზრით, თითქოს ყველასათვის ნათელი რაც იყო, ის საზოგადოებისათვის სიახლე აღმოჩნდა - ახალგაზრდებს გისოსებს მიღმა ყოფნით ავტომატურად ვერ გავააზრებინებთ მათ ვალდებულებებს, როდესაც საზოგადოებაში.

სოციალური მუშაკებისათვის ეს თემები დღესაც ნათელია ხშირად და მათ უსუსტდებათ რეალობის გრძნობა, ვერ ხვდებიან

რამდენაც უცხო შეიძლება იყოს მათთვის თითქმის უნივერსალური ჭეშმარიტება დანარჩენი საზოგადოებისათვის, რადგან მათ ხშირად უბრალოდ არ აქვთ ინფორმაცია იმაზე თუ რა იწვევს ქცევის სირთულეს, რა იმალება დანაშაულის უკან, რა განაპირობებს ხასიათის და/ან ქცევის თავისებურებებს, რომელიც ადამიანთა უმრავლესობას აღიზიანებს. ხშირად ასეთი ქცევები, სწორედ ისევ ჩვენ მიერ - დანარჩენი საზოგადოების მიერ შექმნილი და განმტკიცებული სოციალური გარემოა. ამიტომ, თუ ამის ახსნას სიტყვიერად ან წერილობით დიდი დრო და ენერგია სჭირდება, ისევე როგორც მოსმენას და წაკითხვას, ჩვენს დროში კი ორივე დეფიციტია, ვიდეო იგივე პრობლემას ან მოვლენების მიმართებას რამდენიმე წუთშიც კი უკეთ წარმოაჩენს ხოლმე, უკეთ გააღვივებს ინტერესსაც და საკითხზე საუბრის დაწყების აუცილებლობის განცდასაც. ამიტომ უკეთესია მივმართოთ ადვოკატობის ასეთ ფორმას. მით უფრო, რომ ვიდეო მასალის შექმნა უკვე სამოყვარულო დონეზეც კი ადვილადაა შესაძლებელი თუ პროფესიული გუნდის დაქირავების რესურსი არ აქვს საადვოკატო გუნდს. საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების ან ფიქრის დაწყების პროვოცირებას კი ასეთი ხარისხის ვიდეოც შეძლებს.

საშინაო დავალება:

1. „ცვლილებებისთვის ჩარევის სტრატეგიის“ შესაბამისად როგორ დაგეგმავდით საადვოკატო ღონისძიებებს N1 განსახილველ მაგალითში წარმოდგენილ შემთხვევას? რა არის, თქვენი აზრით, მარიამის მთავარი პრობლემა? როგორ, რა მეთოდით, რა მიდგომით შეეცდებოდით მარიამის პრობლემის მოგვარებას?
2. სიღარიბე ძალიან ფართო და მრავლისმომცველი სოციალური პრობლემაა, შესაბამისად, სოციალურ მუშაკს, ამ პრობლემაზე ეფექტიანი ადვოკატობისათვის, ფოკუსის დავიწროვება მართებს. მან უნდა გადაწყვიტოს რას შეეჭიდება: ღარიბი მოსახლეობის სიღარიბით წარმოქმნილი პრობლემების გადაჭრას, თუ სიღარიბით გამოწვეული მიზეზების ადვოკატობას თუ ერთი რომელიმე მიზეზის ადვოკატობას. რაზე გააკეთებდით არჩევანს? გთხოვთ, დაასაბუთოთ პასუხი.

3. როგორც სოციალური მუშაკი, სიღარიბის რომელი ასპექტის კვლევას ისურვებდით? გთხოვთ, დაასაბუთეთ პასუხი.
4. მოიფიქრეთ რაიმე სოციალური პრობლემა, რომელზეც მოამ-ზადებდით ვიდეოს. აღწერეთ როგორ წარმოადგენდით იდეას, როგორ ააგებდით კამპანიას, ვის შემოიკრებდით მხარდამჭერად. თქვენი აზრით, ასეთი გეგმით, რას მიაღწევდით?

თავი 3.

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან

სოციალური მუშაობა ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში

სოციალური მუშაობის მოკლე ისტორია ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში

Parens Patriae კონცეფცია მე-17 საუკუნეში შეიქმნა და დღეს უკვე სასამართლოს პრეროგატივად ფორმირდა - ჩაერიოს არასრულწლოვანთა უფლებების დასაცავად (არენი, 1975; მურეი & გესირიჩი, 2005; მაიერსი, 2008 ჯენსონთან, 2016). გვიან მე-18 საუკუნეში კი ეს ასე გაგრძელდა. 1747 – 92 წლებში ინგლისსა და გერმანიაში მუშათა კლასის უფლებების დამცავი კანონმდებლობით ბავშვთა შრომის რეგლამენტირება იწყება. მოს ამართლებს ეძლევათ უფლება, წაართვან ბავშვები ოსტატებს, რომელ ებიც მათ ცუდად ექცევიან. ინგლისში დაიწყო ბავშვთა სამუშაო დღის ნორმირება: ყველა ბავშვი ვალდებული ხდება მინიმუმ 2 საათი გაატაროს სკოლაში. დაწესდა სპეციალური ინსპექცია, რომელიც ბავშვთა შრომისა და სწავლის თანაფარდობას აკონტროლებს. მართალია, მხოლოდ ბავშვთა უფლებების დაცვისთვის არ კეთდებოდა ეს და უფრო პრაგმატული მიზნები ამოძრავებდათ მაშინ, თუმცა ზოგჯერ ჩვენს დროში ორივეს დეფიციტის ფონზე შიშველი პრაგმატიზმიც დასაფასებელია. მაგალითად, ინგლისის განათლების განყოფილების უფროსი, ფორსტერი, 1839 წელს ამბობს, რომ „ბავშვების განათლებაზე დამოკიდებული ჩვენი სამრეწველო კეთილდღეობა“. 1853 წელს პრუსიაში შემოიღეს კანონი, რომელიც 12 წლამდე ბავშვთა (პეტრიევა 1959:192, ჩიკალოვასთან, 2006:508) სამსახურში მიღებას კრძალავს, სამუშაო დღე კი 14 სთ-დან 6 სთ-მდე შემცირდა. 1869–71 წლებში ეს კანონი ვრცელდება მთელი გერმანიის ტერიტორიაზე და უკვე 1891 წლიდან იკრძალება 13 წლამდე ბავშვის შრომა (ჩიკალოვა, 2006.). 1874 წელს საფრანგეთშიც აკრძალეს 10 წლამდე ბავშვის შრომა და სამუშაო დღეც 6 სთ-მდე შემცირდა.

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 61
ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1874 წელს შეიქმნა „ბავშვთა მიმართ
დაუნდობელი მოპყრობის პრევენციის ნიუ იორკის საზოგადოება“,
რომელიც, მარკელის აზრით, პირველი ბავშვთა დაცვის სააგენტოა
მსოფლიოში (მარკელი, 2009, კოქსთან, 2016). სააგენტოს შექმნა მოჰყვა
მერი ელენ მაკკორმაკის შემთხვევას, რომელიც 1800 წელს მოხდა და
ბავშვზე ძალადობაზე რეაგირების საჭიროების აღიარების ათვლის
წერტილადაა მიჩნეული. ფედერალურმა მთავრობამ 1935 წელს
პირველად შექმნა პოლიტიკა ბავშვთა ძალადობაზე საპასუხოდ
(ჯენსონი, 2016). 1960 წელს კი ბავშვთა მიმართ ძალადობამ, როგორც
სოციალურმა პრობლემამ, უფრო მძლავრი აღიარება მოიპოვა,
როდესაც პენრი კემპმა გამოკვეთა ნაცემი ბავშვის სინდრომი, როგორც
კლინიკური მდგომარეობა და ექიმების მიერ შეტყობინების
ვალდებულების საკითხის ადვოკატობა დაიწყო (კოქსი, 2016). 1970
წელს კი მიიღეს კანონმდებლობა სავალდებულო შეტყობინების
შესახებ (ჯენსონი, 2016). ბავშვთა მიმართ ძალადობაზე რეაგირება
საქართველოში 2010 წელს დაიწყო. 2007 წლიდან რამდენიმე
არასამთავრობო ორგანიზაცია საერთაშორისო პარტნიორებთან
ერთად შეუდგა ამ საკითხზე მუშაობას. პროცესის პილოტირება
რამდენიმე ლოკაციაში დაიწყო და ამ პროცესის პირველ წელს
მხოლოდ 3 შემთხვევა გამოვლინდა. იმდენად დიდი იყო სოციალური
ნორმის ზეგავლენა, რომ ოჯახის საქმეში არავინ არ უნდა ჩაერიოს, რომ
ბავშვს რაც უფრო მკაცრად მოექცევი, მით უფრო კარგ ადამიანად
ჩამოყალიბდება და ა.შ. რომ პილოტირებაში მონაწილე უწყებებიც კი
თავს იკავებდნენ მიმართვაზე. საბედნიეროდ, ეს დღითიდღე იცვლება,
ამას ცხადყოფს წლიდან წლამდე მიმართვიანობის ზრდა. თუმცა
მოსახლეობის ცნობიერების დონე, როგორც გაეროს ბავშვთა ფონდის
მიერ განხორციელებული კვლევები გვიჩვენებს, მაინც დაბალია ამ
საკითხთან მიმართებით (2016).

ზოგიერთ ქვეყნებში ბავშვთა მიმართ ძალადობის პრევენციასა და
რეაგირებისათვის სექტორთა შორის თანამშრომლობის მრავალგვარი
ფორ მაა დანერგილი. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში
ვეტე რინარები და ცხოველთა დაცვის პროფესიონალებიც ვალდებულნი
არია ნ, ბავშვთა მიმართ ძალადობის შემთხვევებზე შეატყობინონ,

62 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან ხოლო მხარდ ამჟერი პროფესიის წარმომადგენლებს ცხოველთა მიმართ ძალადობის შეტყ ო ბინების ვალდებულება აკისრიათ.

სოციალური მუშაობა ბავშვებთან და ოჯახებთან

ჯენსონის აზრით, სამი პრინციპი უნდა მართავდეს ბავშვთა კეთილ დღე ობის პოლიტიკას:

1. ბავშვის სახელმწიფო ზრუნვაში განთავსების პრევენცია; მუდმივი ადგილსამყოფელის უზრუნველყოფა ოჯახს გარეთ მცხოვრები ბავშვებისათვის;
2. ბავშვის დაბინავება ნაკლებად საზიანო ადგილსამყოფელში.

ქანქარა, რომელიც ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემისთვის დიდი გამოწვევაა - ფრთხილი გადაწყვეტილება ბავშვის ოჯახიდან გამოყვანის შესახებ და ოჯახის შენარჩუნებაზე ორიენტირებული მიდგომა, ხშირად სპეციალისტებისთვის პროფესიული დილემის გამომწვევია. არცთუ იშვიათია შემთხვევები, როდესაც ოჯახის მთლიანობის შენარჩუნებაზე ორიენტირებული სააგენტოები სოციალურ მუშაკებს ბავშვების ოჯახებში დატოვებისაკენ უბიძგებენ, მაშინ როდესაც იქ მათი უფლებები ირღვევა. ამასთან, ეფექტიანად აწყობილი ზრუნვის ალტერნატიული სისტემის არსებობის გარეშეც არ არსებობს გარანტია იმისა, რომ ოჯახს გარეთ ბავშვის მოთავსება მათ უფლებებს სრულად დაიცავს (ჯენსონი, 2016). ბევრ სოციალურ მუშაკს კონტრპროდუქტიულად მიაჩნია ადრეული ინტერვენციისა და ოჯახის მხარდამჭერი მომსახურებებისთვის ფონდების სიმწირე (კოქსი, 2016).

მაგალითი განხილვისათვის N2

ბენეფიციარი აღმოჩნდა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვი, რომელზეც შეტყობინება შემოვიდა ძალადობის ეჭვით. ბავშვს მშობლები სკამზე მიმაგრებით აჭმევდნენ, რაც მის გაღიზიანებას იწვევდა. ერთ-ერთი ასეთი კვებისას, ბავშვი იმდენად გაღიზიანდა, რომ დაუსრულებელი ტირილი დაიწყო, რაზეც დედა ყვირილითვე პასუხობდა მოთხოვნით, რომ უნდა ეჭამა, რადგან ორი დღეა საკვები წესიერად არ მიუღია.

ყვირილის გაგონებაზე, მეზობელმა ცხელ ხაზზე დარეკა. ოჯახში მისული სოციალური მუშაკი შემთხვევის შესწავლას შეუდგა და აღმოჩნდა, რომ მშობლები არ არიან გათვითცნობიერებულნი ბავშვთან ურთიერთობის მისაღებ ფორმებში, თუმცა შეგნებულად მისთვის ზიანის მიყენებას არ ცდილობენ. მათი გაგებით, პირიქით, ბავშვისათვის სასიკეთოდ იქცევინ.

სოციალური მუშაკი, როდესაც დარწმუნდა, რომ ბავშვზე ძალადობა ძალადობის მიზნით კი არ ხდება, არამედ ცოდნის/ინფორმაციის ნაკლებობით, მშობლებს მშობლობის კურსის გავლა მოსთხოვა. ისინი სიხარულით დათანხმდნენ.

მომდევნო ვიზიტზე, სოციალურმა მუშაკმა აღმოაჩინა, რომ მშობლები ასეთ კურსზე ჯერ კიდევ არ დარეგისტრირებულან იმ მარტივი მიზეზით, რომ ვერ აღმოაჩინეს ქალაქში. სოციალური მუშაკიც გაკვირვებული დარჩა, დაჰპირდა რომ მოიკითხავდა თავადაც და შეატყობინებდა. მიუხედავად მცდელობისა, მსგავსი კურსები ვერც სოციალურმა მუშაკმა აღმოაჩინა, იმ მარტივი მიზეზით, რომ არ არსებობდა. ამასობაში 2 თვე გავიდა.

ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემა სხვადასხვა რგოლისაგან შედგება სხვადასხვა ქვეყანაში, თუმცა ეფექტიანი ფუნქციონირებისა და მომსახურების მიწოდებისათვის აუცილებელია ისინი „ორგანიზაციული კომპონენტებისგან“ შედგებოდნენ (პეკორა, 2000 ჯენს ონთან, 2016:330). ეს კომპონენტებია:

- ა მკაფიოდ ფორმულირებული ორგანიზაციული მისია ა
- პროგრამის ეფექტიანობა

64 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან
u სიფრთხილე პერსონალის შერჩევისას u პერსონალის ტრენინგი
u ზომიერი დატვირთვა u ადეკვატური მხარდაჭერა სისტემის
მოხელეებისაგან u სუპერვიზია u გამართული შესრულების
სისტემა u შედეგის მიღებისათვის ადეკვატური ფისკალური
მხარდაჭერა.

მკვლევრებმა დაადგინეს დადებითი კორელაცია ორგანიზაციულ
კონტექსტსა და ბავშვთა კეთილდღეობის სააგენტოების შესრულების
ხარისხს შორის. რაც უფრო საერთო ღირებულებებითა და აღქმითაა
გაჯერებული ორგანიზაციული კლიმატი, მით უფრო შედეგიანი და
ხარისხიანია ბავშვების კეთილდღეობისაკენ მიმართული
მომსახურებები (გლისონი, 2009 ჯენს ონ თან, 2016).

მასმედია უდიდეს როლს თამაშობს სოციალური საკითხების
გაშუქებაში, დიდია მისი მნიშვნელობა ბავშვთა ძალადობის საკითხების
ირგვლივ აზრის ფორმირებაშიც, განსაკუთრებით, ისეთ ქვეყანაში,
როგორიც საქართველოა, სადაც ბავშვებთან დაკავშირებული საკითხები
კვლავ „ოჯახის საქმედ“ მიიჩნევა (გაეროს ბავშვთა ფონდის კვლევა,
2016). ჯერი სანდასკისა და გაბრიელ ფერნანდესის ისტორიები სწორედ
მედიის საშუალებით გახმაურდა და მიიზიდა საერთო სახალხო
ყურადღება (ჯენსენი, 2016). საქართველოშიც გარდამტეხი იყო 2014
წელს მომხდარი შემზარავი შემთხვევა, როდესაც დედას შემით ცემისას
შვილი შემოაკვდა და ბავშვისადმი ასეთი მოპყრობა იმ დასახლებაში
არა ერთხელ იყო შემჩნეული. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ არა
მხოლოდ ბავშვებმა, არამედ მოსახლეობის ზრდასრულმა პირებმაც
ზედმიწევნით კარგად იცოდნენ, რა შედეგებამდე მიგვიყვანს
გულგრილობა ან სოციალური ნორმების ბრმად დამორჩილება. ისინი
უნდა იყვნენ ინფორმირებულნი, ვის უნდა მიმართონ, თუ ასეთი
შემთხვევა შენიშნეს. ასევე, უმნიშვნელოვანესია თემში სოციალურ
მუშაკს

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 65
და/ან სამსახურს, რომელიც სოციალურ მუშაკებს ქირაობს, იცნობდნენ
არა მხოლოდ ბენეფიციარები, არამედ მთელი მოსახლეობა.

არადა, საქართველოში სოციალურ მუშაკებს საზოგადოება არ
იცნობს. ეს არა ერთმა კვლევამ ცხადყო, იმ მცირეთაგან, რაც
ჩატარებულია (მახარაძე, 2017) (მატბერაშვილი, 2011). ხშირია
შემთხვევები, როდესაც მას არ იცნობენ მისივე ბენეფიციარები. ამას
განაპირობებს სოციალური მუშაობის მანკიერი პრაქტიკა, რომელიც
დღეს ფეხს იკიდებს ჩვენს ქვეყანაში და თან იმ დარგში, საიდანაც ეს
პროფესია დაიწყო ჩვენში - ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში. არის
შემთხვევები, როდესაც მინდობით აღსაზრდელებიც კი არ იცნობენ
საკუთარ სოციალურ მუშაკს, ვერ ახერხებენ ურთიერთობას
ფსიქოლოგთან, თუმცა გამოკვეთილია ასეთი მომსახურების მიღების
საჭიროება; საერთოდ არ იცნობენ საკუთარ ადვოკატს, თუ საქმე
სასამართლოშია.

რადგან ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში არსებულ პრობლემებს
შევ ეხეთ, უნდა შევეხოთ იმ პრობლემასაც, რომ ბავშვები ზრუნვის
სისტემაში სრულწლოვანების ასაკამდე რჩებიან. ჩვენთან არ არის
დადგენილი ოჯახის გამთლიანებისათვის განსაზღვრული პერიოდი.
ზოგიერთ ქვეყნებში ასეთი ვადები არსებობს, თუმცა შესაძლოა ეს მაინც
არ მოხერხდეს. ამიტომ გულდასმით არის შესწავლილი შემთხვევები,
როდესაც ოჯახის გამთლიანებისაკენ მიმართული ძალისხმევა ან დრო
არასაკმარისი აღმოჩნდა.

რა არის ან რა უნდა იყოს მომსახურების მიწოდების შედე-
გობრივი საზომი? ხომ არ უნდა იყოს ეს სისტემაში დაყოვნების
პერიოდი, ადგილმონაცვლეობის რაოდენობა, სოციალური მუშაკის
ვიზიტების რაოდენობა, სოციალური მუშაკის მიერ გაწეული მომ-
სახურების ჩამონათვალი/ხარისხი და ა.შ.

მომსახურების მიღების თანაბარი შესაძლებლობების შექმნა სოცი-
ალური სამართლიანობის ერთ-ერთი პრინციპული საყრდენია. ბავშვთა
კეთილდღეობის სისტემის განვითარების ფეხდაფეხ იზრდება
ბავშვებსა და ოჯახებზე ორიენტირებული მომსახურებების საჭიროება.

მეტწილად ამის მიზეზი ბავშვთა უფლებებზე საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება და მომსახურებების შესახებ ინფორმაციის ზრდაა. ამას ხელს უწყობს სისტემის ფუნქციონირების განვითარება და უწყებათმორისი თანამშრომლობის ეფექტიანობის ზრდაც. მაგრამ ეს საკმარისია? თითქმის, არა. ზუსტად არ გვეცოდინება პასუხი ამ კითხვაზე, სანამ ხარტ-ქმედითობისა და ეფექტიანობის თვალსაზრისით არ გავზომავთ მომსახურებებისადმი ხელმისაწვდომობას. ქმედითობა შედეგის ერთეულზე (სარგებელზე) გახარჯული ფულადი ერთეულით ისაზღვრება, რაც დგინდება პროგრამის მთელი ხარჯის (მაგ., პირდაპირი, არაპირდაპირი, ოპერაციონალური, ცვეთის და ა.შ.), მონაწილეთა რაოდენობის, მომსახურების მიწოდების და საჭირო მომსახურების სახეობის შესწავლით. მაშინ როცა ეფექტიანობა პროგრამის/ პოლიტიკის შედეგების მიღწევის საზომია (ბარდაჩი, 1996 ჯენსონთან, 2016); ხელმისაწვდომობა მომსახურების არსებობას განსაზღვრავს იმ მოსახლეობისათვის, რომლისთვისაც ის შექმნილია.

სოციალურმა მუშაკებმა ის მაინც უნდა შეძლონ, რომ თავიანთი პრაქტიკული ცოდნა მტკიცებულებად აქციონ და პოლიტიკის ფორმირების პროცესს შეაშველონ, თუ ის ვერ შეძლეს, რომ ქვეყანამ ამ პრაქტიკით ინფორმირებული პოლიტიკა შეიმუშაოს. რა გვიშლის ამაში ხელს? ბავშვთა უფლებელყოფის აღმოფხვრისათვის მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკის აღსრულებისას, შემთხვევის მმართველებთან ინტერვიუების შედეგად გამოკვეთილ მნიშვნელოვან ფაქტორებს შორის მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკის განხორციელების განმსაზღვრელად ბავშვთა კეთილდღეობაში, აარონისა და პალინკას კვლევის (2007) მიხედვით, არის:

- u შემთხვევის მმართველისა და ოჯახის ხელმისაწვდომობა მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკისადმი
- u შემთხვევის მმართველის მოტივაცია, დაეყრდნოს მტკიცებულებებზე დაფუძნებულ პრაქტიკას

u შემთხვევის მმართველის ორგანიზაციის მხარდაჭერა მტკიცებულე ბებზე დაფუძნებული პრაქტიკის გამოყენებაში.

როგორ უნდა მოიქცეს სოციალური მუშაკი, როდესაც ხედავს, რომ მისი სააგენტოს/ორგანიზაციის და ზოგჯერ მთლიანად ქვეყნის პოლიტიკა არის რეაქციული, არადა, ოჯახებს მხარდაჭერა სჭირდებათ. მათ კლიენტებს შორის არიან ოჯახები, რომელთა მოწყვლადობა არ არის მხოლოდ ინდივიდუალური მახასიათებლებით განპირობებული, ხშირად სწორედ სტრუქტურული პრობლემების შედეგია მათი ყოფაც და ამ მდგომარეობიდან გამოსავლის არარსებობაც. მაგალითად, საქართველოში სიღარიბის პრობლემა გამომდინარეობს მშობლობის მოვალეობასთან გამკლავების უნარი დაქვეითებულია, სხვა მიზეზის არარსებობის შემთხვევაში ამ ოჯახებისაკენ ძალისხმევაა მისამართი, რომ მათ შეძლონ მშობლობის ფუნქციის ისე აღსრულება, როგორც ეს მათ კანონით ევალებათ, მით უფრო, რომ ეს ხშირად მათივე რწმენასთანაც თანხვედრილია. ან თუ ამ როლის გააზრებაში ადამიანებს წაშვლება სჭირდებათ, თუნდაც იმიტომ, რომ მათ ტრადიციულად სხვაგვარად ესმით, როგორ უნდა გაუმკლავდნენ ბავშვთან დაკავშირებულ სირთულეებს, ამაში მხარდაჭერის გარეშე მათ მშობლობის ფუნქცია არ უნდა შევუზღუდოთ. სოციალურ მუშაკებს კი ამის კეთების საშუალება ხშირად არ აქვთ, რადგან პროფესიული მოვალეობის აღსრულების საშუალება არ ეძლევათ უამრავი „არასოციალურმუშაკური“ ფუნქციისა და პროფესიულად შეუფერებელი სამუშაო გარემოს გამო. გარდა ამისა, ყველაზე პრაგმატული მიდგომითაც კი, ასეთი მხარდაჭერის აღმოჩენა აუცილებელია, რადგან ზრდასრულთა თანადგომის გარეშე მიტოვება უფრო მძიმე ტვირთად დააწვება სახელმწიფოს.

მაგალითი განხილვისათვის N3

14 წლის მოსწავლემ უკვე ოთხი მინდობით აღმზრდელი და სამი სკოლა გამოიცვალა. ყოველი ახალი ოჯახი, ახალ ლოკაციაში გადასვლას მოითხოვდა.

მეოთხე მინდობით ოჯახში ბავშვი ზაფხულში განთავსდა. აღმზრდელი ახლომდებარე სკოლაში ბავშვის ჩასარიცხად რომ მოვიდა, გამოაბრუნეს, რადგან საბუთები სრულად არ ჰქონდა მიტანილი. იგი საბუთების შეგროვებას შეუდგა, მაგრამ ვერას გახდა. ზოგიერთი საბუთი დაკარგული აღმოჩნდა, აღდგენას კი დრო და სახსრები სჭირდებოდა. ბოლოს მან სოციალურ მუშაკს მიმართა.

სკოლაში მისული სოციალური მუშაკიც წააწყდა ადმინისტრაციის წინააღმდეგობას. არადა, სწავლა ორ კვირაში იწყებოდა, ბავშვს კი, რომელსაც ისედაც აკადემიური ჩამორჩენა ჰქონდა არ იღებდნენ. გარდა ამისა, საოჯახო ცხოვრებაც ისე ააწყვეს, რომ ბავშვის სკოლაში ყოფნისას მინდობით მშობელს სამსახურში ყოფნა ჰქონდა დაგეგმილი.

ფელიტი და კოლეგები ჯერ კიდევ 1998 წლის კვლევაში ასკვნიან, რომ ადრეული ასაკის ბავშვზე ძალადობის შედეგები ჯანმრთელობისათვის სარისკო ქცევებისა და დაავადების მაპროვოცირებელია. ისინი ამას “ბავშვობისდროინდელ არასახ არბიელო მოვლენით გამოწვეულ პრობლემებს (adverse childhood effect (ACE)) უწოდებენ და ასკვნიან, რომ რაც უფრო მეტ ACE-ის განიცდის ზრდასრული, მით უფრო მაღალია მისი დაავადების და სიკვდილიანობის შანსი. ზრდასრულები, რომლებსაც სამი ან მეტი ACE აქვთ, ასეთის გარეშე მყოფ ზრდასრულებთან შედარებით, 4-დან 12ჯერ მეტად არიან ნივთიერებაზე დამოკიდებულები, მათ დეპრესიისა და თვითმკვლელობის მცდელობის მაღალი მაჩვენებელი აქვთ; ორიდან ოთხჯერ მეტია სექსუალურ პარტნიორთა ცვლის, სქესობრივი გზით გადამდები დაავადებების მაჩვენებელი. 1.5-ჯერ მეტია მათი ქარბწონიანობის, ფიზიკური უმოქმედობის მაჩვენებელი. ასევე ამ ადამიანებს კიბოს, ღვიძლის დაავადების, ქრონიკული ფილტვის დაავადების განვითარების მეტი შანსი აქვთ. ან რა შეგვიძლია დავასკვნათ, სანამ ზრუნვის ალტერნატიული მომსახურებებიდან გასული ბავშვების ზრდასრულობის მოღვაწეობის შემსწავლელი კვლევები არ გვაქვს. ასეთი კვლევები მომსახურების დახვეწის, მოდიფიკაციის ან საერთოდ გაუქმების საფუძველს უქმნის. მაგალითად,

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 69 ამერიკის შეერთებულ შტატებში, კალიფორნიის შტატის მოსახლეობის 0.3 პროცენტს შეადგენენ მინდობით აღსაზრდელები, აქედან უსახლკაროთა თავშესაფრებში მცხოვრებთა 40 პროცენტი ყოფილი მინდობით აღსაზრდელია და ამ ქვეყნის სასჯელაღსრულების სისტემის სტუმართა რაოდენობაც ასეთივე დისპროპორციულია მინდობით აღსაზრდელთა შემადგენლობით (კოქსი, 2016). ასეთი დაკვირვება ქვეყანას საშუალებას აძლევს მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გადაწყვეტილებები მიიღონ ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში. ეს პოლიტიკოსებს და ბავშვთა უფლებადამცველებს დააფიქრებს ბავშვის ოჯახში დატოვების და ოჯახის გაძლიერების ხარჯი რამდენად უნდა აღემატებოდეს მისი ზრუნვის ალტერნატიულ ფორმაში განთავსებას, რომ არჩევანი მაინც ამ უკანასკნელზე გაკეთდეს, ან როგორ უნდა გაძლიერდეს ზრუნვის სხვადასხვა ფორმა იმდენად, რომ მინიმალურად განაპირობებდეს ბავშვში ცხოვრებისეულ სირთულეებთან გამკლავების იმგვარი მექანიზმების ფორმირებას, რომ მათ ბოლოს კალიფორნიის სცენარში ამოყონ თავი.

ტაუსიგისა და კოლეგების კვლევამ გვიჩვენა (ტაუსიგი, კლიმანი & ლანდსვერკი, 2001 ჯენსონთან, 2016), რომ ოჯახში დაბრუნებულ ბავშვებს უფრო მეტად აქვთ ემოციური და ქცევითი სირთულეები, ვიდრე მინდობით აღზრდაში ხანგრძლივი პერიოდით დარჩენილ ბავშვებს, რადგან მათი ოჯახიდან გამოყვანის შემდეგ ოჯახებში არაფერი შეცვლილა. ასეთივე შედეგებია საქართველოში ჩატარებული ბავშვთა უფლებების მონიტორინგის კვლევის მიხედვით (2012), რომლის ახალგაზრდა ინტერვიუიერები სახელმწიფო ზრუნვიდან გასვლას არ ჩქარობენ, რადგან ოჯახებში არ მიეჩქარებათ. მდგომარეობა, რომელიც ოჯახში ხვდებათ, მათთვის უკვე მიუღებელია.

ხელშემშლელია სააგენტოთა ან ორგანიზაციათა შორის სექტორ თაშორისო თანამშრომლობის ნაკლებობა. მიუხედავად ბოლო წლებში ამ მიმართულებით განხორციელებული წინსვლისა, ეს მაინც არ არის საკმარისი. ისინი ხშირად, თანამშრომლობისა და კოორდინაციის ნაცვლად, კონკურენტებად თვლიან თავს, მოვალეობების არიდებას და მათი აღსრულების ვალდებულებას სხვა სისტემისათვის გადალოცვას

ცდილობენ, რასაც ბავშვის ქეშმარიტი ინტერესი ეწირება. ჩვენში ისიც კი ხშირია, როდესაც სამინისტროსა და მის დაქვემდებარებაში მყოფ საგენტოებს შორის არ არის კოორდინირებული მუშაობა. არადა, ბავშვებსა და ოჯახებთან დაკავშირებული საკითხები ურთიერთგადაჯაჭვულია და ვერასოდეს მოექცევა ერთი რომელიმე უწყების პასუხისმგებლობის ქვეშ.

ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში მომუშავე სოციალური მუშაკის როლი განსხვავებული გამოწვევების წინაშეა ჩვენს დროში, რადგან შეიცვალა როგორც ბავშვების, ასევე ოჯახების კომპოზიცია და ფუნქციები. ადრე თუ მხოლოდ ტრადიციული ოჯახის ცხოვრებაში ინტერვენცია უწევდა, ახლა უკვე მისი როლია მარტოხელა მშობლის, წინა ქორწინებებისაგან ბავშვებიანი, ერთსქესიანთა და არაოფიციალურ ქორწინებაში მყოფი ოჯახების პრობლემებზე მუშაობა. ზოგჯერ კოლეგებს ქვეყანაში სატრანზიტო მიგრაციაში მყოფი ოჯახების ცხოვრებაში უწევთ ინტერვენცია. ეს განსხვავებული კომპოზიცია კი ოჯახების ცხოვრების წესსაც ცვლის. სოციალურ მუშაკს უწევს არა მხოლოდ ბავშვებს, არამედ მათ ოჯახებს დაეხმაროს ჯეროვნად მშობლობის ფუნქციების აღსრულების გააზრებაში (კოქსი, 2016).

გარდა ოჯახებში ბავშვების მხარდაჭერისა, სოციალურ მუშაკს ბავშვის მხარდაჭერა სხვა გარემოშიც მართებს, მაგალითად, სკოლაში, ბაღში, თემში, საავადმყოფოში და ა.შ. საქართველოში ამ პროფესიის განვითარება ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროთი დაიწყო, თუმცა ბავშვთა საკითხებზე მომუშავე კოლეგებს უკვე სხვა სფეროებშიც ვხვდებით, მაგალითად, განათლების სისტემაში. მართალია აქ დასაქმებული სოციალური მუშაკები სრულად ჯერ ვერ ასრულებენ

პროფესიულ მოვალეობებს, მაგრამ ამის ჩანასახი არსებობს. იმედია, ნელ-ნელა გაღვივდება კიდეც, რადგან საქართველოს სკოლებსა და ბაღებშიც ბევრი რამაა ისეთი, რასთან გამკლავებასაც ბავშვი დამოუკიდებლად ვერ შეძლებს. ამას ცხადყოფს სახალხო დამცველის ბოლო კვლევებიც (სახალხო დამცველი, 2017).

სოციალური ადვოკატობა სკოლაში

ზოგიერთ ქვეყნებში სკოლის სოციალური მუშაობის მიმართულებით ჩვენ ი პროფესია მრავალ წელს ითვლის. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტა ტებში, სკოლის სოციალური მუშაობა მეოცე საუკუნის დასაწყისში გაჩნდა ნიუ იორკსა და ბოსტონში. დღეს სოციალური მუშაკები მთელი ქვეყნის მასშტ ა ბით მოღვაწეობენ სკოლის ბაზაზე. ისინი არა მხოლოდ ბავშვებთან, არამედ მშობლებთან, მასწავლებლებთან, სკოლის ადმინისტრაციისა და თემის წარმომადგენლებთან თანამშრომლობენ (კონსტაბლი & ალვერესი, 2006 კოქსტ ან, 2016). საგანმანათლებლო დაწესებულებები, სკოლები მათ შორის, ამერიკული ოცნების ცენტრალური სვეტია, რადგან ზემო მობილობისა და წარმატების ერთ-ერთი მთავარი განმსაზღვრელი ინსტიტუტებია (ჯენსონი, 2016). ამერიკის სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის სკოლის სოციალურ მუშაკთა საბჭომ პირველი შეხვედრა 1973 წელს გამართა. შეხვედრაზე განხილვის ძირითადი საკითხი იყო მშობლებსა და შვილებს შორის არსებული რთული ურთიერთობები, რაც ბავშვების რთულ ემოციურ მდგო მარეობას განაპირობებდა. ეს სირთულეები შემთხვევათა ჭარბ რაოდენობაში აის ახა, რაც სოციალური მუშაკების სამუშაო ადწერილობის გადახედვას, შემთხვევათა რაოდენობის განსაზღვრას საჭიროებდა (ჯენსონი, 2016).

სკოლის სოციალური მუშაობა რეგულირებადი სფეროა, რაც იმას ნიშნავს, რომ სოციალურ მუშაკს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიეცემა სკოლაში პრაქტიკის საშუალება, თუ მას აქვს შესაბამისი ლიცენზია და გავლილი აქვს შესაბამისი გადამზადება ((კონსტაბლი & ალვერესი, 2006 კოქსტან, 2016).

სკოლა უამრავი გამოწვევის წინაშე აყენებს სოციალურ მუშაკს. სხვადასხვა პრობლემაზე მუშაობა კი სხვადასხვა უნარ-ჩვევას, ცოდნასა და გამოცდილებას მოითხოვს მისგან. ერთ-ერთი ასეთი პრობლემაა ბულინგი. კოქსის აზრით (2016), სკოლის სოციალურ მუშაკს ბულინგის პრობლემის დასაძლევად შემდეგი შვიდი მახასიათებელი უნდა ჰქონდეს:

ა პატივისცემა ა ემპათიურობა ა საიმედოობა ა
კარგი მსმენელობა ა დადებითი ქცევის
წამახალისებელი უნდა იყოს ა პოზიტიური
როლური მოდელი უნდა იყოს

ა ახალგაზრდა და მასთან მუშაობა მისთვის პრიორიტეტი უნდა იყოს.

სიღარიბე და უსახლკარობა დიდი ბარიერია ბავშვისათვის, იყოს ჩართული სასკოლო პროცესში, შესაბამისად, ეს სოციალურ მუშაკებს გარკვეული ქმედებისაკენ მოუწოდებს, წესით. ასეთი ბავშვები ხშირად ვერ ახერხებენ სასკოლო ღონისძიებებში ჩართვას, მაგალითად, ხშირად გავიგებთ კოლეგებისაგან, რომ ბავშვი ვერ მიდის ექსკურსიაზე, რადგან თანხაა შესაგროვებელი ან რაიმე გასართობ საკლასო ღონისძიებაზე, იმავე მიზეზით. ან ვერ ახერხებენ, რადგან სკოლა არ სთავაზობს არანაირ შემეცნებით, გასართობ, სპორტულ თუ სარეკრიაციო ღონისძიებებს. ძალიან ბევრ თავდადებულ კოლეგას ვიცნობ, რომლებიც ამ ბარიერის აღმოფხვრას საკუთარი ძალებით ცდილობენ და ახერხებენ კიდეც. მაგრამ არასოდეს მოხერხდა, დავრაზმულიყავით უსახლკარო ან ზრუნვის სისტემაში მყოფი ბავშვების სასკოლო პროცესში სრული მონაწილეობისათვის, სახელმწიფო რესურსების გამოყოფის მოთხოვნით.

მაგალითი განხილვისათვის N4

გრძელია იმ ინიციატივათა სია, რაც ჩვენს სკოლებშია გასატარებელი ბავშვების კეთილდღეობისათვის. ამ ინიციატივათა უმრავლესობის განხორციელება სოციალური მუშაკებს ხელეწიფებათ. ხშირად სკოლაში ადვოკატობა დაკავშირებულია მეზო და მაკრო დონის ადვოკატობასთან. წარმოგიდგენთ ერთ ინიციატივას, რომელიც ოდნავ სახეცვლილია, რაც ჩვენმა კოლეგა სოციალურმა მუშაკმა განახორციელა ამერიკულ სკოლაში (ჯენსონი, 2016).

ქალბატონი ვალდეზი სკოლის სოციალური მუშაკია. მან მოამზადა სკოლაში ჯანსაღი ცხოვრების წესის ხელშემწყობი პროექტის განაცხადი, რომელიც დაფინანსდა კიდეც. ინიციატივის დაგეგმვაში ჩართულები იყვნენ ადგილობრივი სათემო ორგანიზაციის და სკოლის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებიც. პროექტის განხორციელების დასაწყისში ახალმა დირექტორმა შეცვალა ძველი, რომელიც საგრანტო განაცხადის მომზადებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა.

გამაჯანსაღებელი ცენტრისათვის ტერიტორია უკვე განსაზღვრული იყო და ამ ტერიტორიის მოწესრიგება დაიგეგმა წინა სასწავლო წლის გაზაფხულზე მომდევნო სასწავლო წლის შემოდგომისათვის. თუმცა, უკვე შემოდგომაზე ტერიტორია ისევ მოუწესრიგებელი იყო. ქალბატონ ვალდეზს ახალი დირექტორიც გაეცნო, მისი ახალი მოადგილეებიც წარუდგინა და დავალებაც მისცა, რომ პროექტი ჩანაფიქრისამებრ დაეწყო. სოციალური მუშაკი ადგილობრივი ოფისის წარმომადგენელი იყო და არა სკოლის პერსონალი, ამიტომ მას მასწავლებლები და სკოლის ახალი ადმინისტრაცია უცხოდ თვლიდნენ, მის იდეას კი ეჭვის თვალით უყურებდნენ. არც ერთი მათგანი ამ პროექტის დაგეგმვაში არ ყოფილა ჩართული და შესაბამისად, არც თუ ისე კარგად ესმოდათ ამ პროექტის დანიშნულება.

ქალბატონმა ვალდეზმა გარემოს დასუფთავების დაწყებამდე სკოლის ინფრასტრუქტურა, პერსონალი და ისტორია შეისწავლა. აღმოჩნდა, რომ:

- სკოლა და თემი ერთი ცხოვრებით არ ცხოვრობს
- სკოლის ადმინისტრაცია ხშირად იცვლება
- სკოლაში ბევრი პროგრამა დაწყებულია, მაგრამ მალევე შეწყვეტილა - მოსწავლეებს სხვა ინტერესები აქვთ, ადმინისტრაციას კი სხვა - სკოლას განვითარების სხვა გეგმა აქვს, რომელიც განხვავდება ქალბატონი ვალდეზის გეგმისაგან.

ქალბატონ ვალდესი შემდეგი ამოცანის წინაშე დგას:

1. ზემოჩამოთვლილის გათვალისწინებით დაიწყოს პროგრამა 2. დაუკავშირდეს დაინტერესებულ პირებს/ორგანოზაციებს და პროგრამის მხარდაჭერისათვის დაამობილიზოს
3. შექმნას ინფრასტრუქტურა ძლიერი თანამშრომლობისათვის, დაიწყოს მომსახურების მიწოდება და მაქსიმალურად უზრუნველყოს მისი მიღება.

ასფალტერი (2014), ადამიანური შესაძლებლობების პარადიგმის წარმოდ გენისას სოციალურ მუშაკებს ინდივიდუალურ ადამიანურ კაპიტალში ინ ვესტირების ვალდებულებას აკისრებს თერთმეტი მიმართულებით და ამაში გულისხმობს როგორც ხასიათის ფორმირების და რეფორმირების ვალდებულებას, ასევე ცხოვრების სტანდარტის უზრუნველყოფისათვის საჭირო უნარების გაუმჯობესებას. მისი აზრით, აუცილებელია სოციალური მუშაობის არსებული მომსახურებების მოდიფიცირება ადამიანების ძალაუფლებით აღჭურვისათვის. იგი მოუწოდებს სოციალურ მუშაკებს უფრო მეტად იზრუნონ ადამიანების გაძლიერებაზე ისეთ საკითხებში, როგორიცაა მაგალითად, მეგობრების გაჩენა, შენარჩუნება და მოფრთხილება; ოჯახური ჩვეულებების დაწესება (კვირის რომ ელიმე სადამოს ერთად სადილი ან ვახშამი, ექსკურსია უქმე დღეს და სხვა). ბავშვთა და ოჯახების საკითხზე მომუშავე სოციალური მუშაკები უკვე დიდი ხანია შეთანხმდნენ იმაზე, რომ თავიანთი კლიენტების ინტერესების დაცვა ინტერდისციპლინური მიდგომით უფრო ეფექტიანია, ვიდრე განყენებულად, რადგან ასეთი მიდგომისას გუნდში გაერთიანებული თითოეული დისციპლინის ძალისხმევა ამ მიზნის მიღწევისკენაა მიმართული, საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში. თუკი სხვადასხვა დისციპლინის საზღვრები ერთმანეთს კვეთს ან ფარავს, გუნდის წევრები თანამშრომლობენ, რათა ერთად გადაჭრან პრობლემა (ჰასი და კოლეგები, 2013 აკობიასთან, 2017).

სკოლის სოციალური მუშაკები ხშირად სხვადასხვა ღონისძიებას, წრესა და კლუბს ქმნიან იმისათვის, რომ ბავშვების ინტერესები გააჟღერონ, საგანმანათლებლო და შემეცნებითი პროცესად აქციონ

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 75
როგორც ბავშვების უფლებების, ასევე მათი პასუხისმგებლობების
გაცნობიერება. **მაგალითი განხილვისათვის N5**

სკოლის სოციალური მუშაკი მეთევკლასელთან მუშაობს, რომელსაც აქვს ბევრი გაცდენები და აკადემიური ჩამორჩენა. მოსწავლე სკოლას ორი წელია ხშირად აცდენს, თუმცა მისი მდგომარეობა მხოლოდ ახლა გახდა განხილვის საკითხი. შემთხვევის განხილვა მისი გაცდენის მიზეზების შესწავლით დაიწყო. დაიწყო ფიქრი მისი მხარდაჭერის გეგმაზე და ამისათვის ადგილობრივი რესურსების მობილიზების საკითხიც დადგა დღის წესრიგში.

აღმოჩნდა, რომ მოსწავლემ სკოლის გაცდენა მეხუთე კლასიდან დაიწყო, როდესაც დედა გარდაეცვალა და მოხუც ბებიას საოჯახო საქმეებში ეხმარებოდა. მოსწავლის მამა ორ ადგილას მუშაობს და ვერ ახერხებს სკოლაში მშობლეთა კრებაზე დასწრებას, ამიტომ მას შვილის აკადემიური ჩამორჩენის საკითხი ყურადღების მიღმა დარჩა. ბებია უკვე ლოგინად ჩავარდა, ოჯახში კი ორი პატარაა, მოსწავლის და-ძმა.

სხვა გზა სოციალური მუშაკების მიერ ბავშვთა უფლებების ადვოკატობისა პოლიტიკურ პროცესებში ჩართვაა, პირდაპირ თუ ირიბად. ხშირად სოციალური მუშაკები პოლიტიკურ საქმიანობას იყენებენ სწორედ იმისათვის, რომ საკუთარი პროფესიული მისია უკეთ აღასრულონ ან ეწევიან კონკრეტული პარტიის ან კანდიდატის მხარდამჭერ კამპანიას იმავე მიზეზით. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, 1976 წელს სოციალურ მუშაკთა ეროვნულმა ასოციაციამ შექმნა პლატფორმა - პოლიტიკური ქმედება არჩევნებისთვის (PACE) იმ იდეით, რომ ასოციაციას საერთო ეროვნული ძალისხმევით მოეძიებინა რესურსი საკუთარი კანდიდატის მოსამზადებლად და გასაყვანად.

სკოლიდან ბავშვების გარიცხვა საკითხის სტრუქტურირებული განხილვის გარეშე ხდება. სანამ ბუღინგი სკოლის ცხოვრების ნაწილია, სკოლის მიმდებლობა განსხვავებული ბავშვებისადმი არ არის მაღალი, ან საგანმანათლებლო დაწესებულებას არ აქვს კლასის/სკოლის კლიმატის მართვის ეფექტიანი ინსტრუმენტები, განსაკუთრებით, იმ ბავშვებისათვის, რომლებიც მოწყვლადი

ოჯახებიდან არიან და ქცევითი სირთულეები სწორედ ცხოვრების სტრესების შედეგად უყალიბდებათ, მანამდე სკოლის სოციალური მუშაობა სკოლის ცხოვრების მნიშვნელოვან ნაწილად უნდა განიხილებოდეს. სოციალურ მუშაკთა განუყოფელი როლია, ასევე, ასეთი ბავშვების ინტერსების ადვოკატობა, მით უფრო როდესაც ამ უკანასკნელთა მიერ რაიმე სახის ქცევითი და/ან დამოკიდებულებითი პრობლემების მანიფესტირება მათი არჩევანი არ არის. ბავშვებს წარმატებული, უზრუნველყოფილი ოჯახებიდან დიდი არჩევანი აქვთ სკოლის შერჩევისას, მაშინ როდესაც მათ თანატოლებს მოწყვლადი ოჯახებიდან ეს არჩევანი ეზღუდებათ. ამასთან, ასეთი ბავშვების მშობლებსაც სჭირდებათ დრო და ემოციური ენერგია, მათ წინაშე არსებულ პრობლემებს რომ გაუმკლავდნენ (ჯენსონი, 2016).

რას უნდა მიაქციოს სოციალურმა მუშაკმა და/ან სკოლამ ყურადღება? რა შეიძლება ჩაითვალოს სასიგნალო ინფორმაციად იმის თაობაზე, რომ მშობლები ვერ უმკლავდებიან ან უჭირთ, რომ გაუმკლავდნენ მათზე დაკისრებულ ვალდებულებებს? სოციალური მუშაკისათვის ერთ-ერთი სიგნალია, როცა მშობლის მიერ სკოლის ძალისხმევა, ჩართონ ბავშვი სასკოლო ცხოვრებაში, უგულებელყოფილია. სოციალური მუშაკის როლი განუზომელია, სანამ პასუხები ქვევით ჩამოთვლილ კითხვებზე უარყოფითია:

ა აქვს თუ არა სკოლას შემუშავებული სოციალური უნარ-ჩვევების კურიკულუმი?

ა ახორციელებს თუ არა სკოლა ბულინგის პრევენციის ინიციატივებს?

ა მუშაობს თუ არა ვინმე ბავშვებთან ქცევითი მართვის, კონფლიქტების რეზოლუციის, ბრაზის მართვის პრობლემებზე?

ა ახორციელებს თუ არა სკოლა სუიციდის პრევენციის პროგრამას?

ა მზადაა თუ არა სკოლა (მასწავლებლები, ადმინისტრაცია), უპასუხოს ბავშვების მიერ თემიდან და ოჯახიდან მოტანილ პრობლემებს?

u შეუძლია თუ არა სკოლას მხარდამჭერი ზომების მიღება ასეთ სიტუაციებში?

u არის თუ არა სკოლებში სივრცე ბავშვებთან ინდივიდუალური ან ჯგუფური შეხვედრებისათვის?

u როგორ რეაგირებს სკოლა, თუ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვს შეფასების/გეგმის განახლება სჭირდება და ეს გვიანდება, რადგან სამინისტროს რესურსი არასაკმარისია?

u ტარდება თუ არა მოსწავლის გარიცხვამდე მისი მხარდამჭერი ზომები სკოლაში?

u ტარდება თუ არა რაიმე ზომები, როდესაც მშობელი სკოლის მხრიდან კომუნიკაციის მცდელობისადმი გულგრილია?

სანამ ამ კითხვებზე პასუხები უარყოფითია, სკოლა ვერ ასრულებს ეფექტიანად მის ფუნქციას და სოციალური მუშაკის როლი დიდია. სოლიდურია ასევე სოციალური მუშაკის ადვოკატობის ფუნქცია როგორც სკოლის, ასევე მშობლებისა და სისტემის წინაშე. ზოგიერთ ქვეყანაში დიდი ყურადღება ეთმობა ბავშვების ფსიქო-ემოციურ თუ ჯანმრთელობის პრობლემების იდენტიფიკაციას ადრეულ ეტაპზე და არ ელოდებიან მომენტს, რომ უკვე ფორმირებულ პრობლემაზე მოახდინონ რეაგირება.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში გამოიკვეთა ფსიქიკური პრობლემების იდენტიფიცირებისა და მათზე რეაგირების აუცილებლობა სკოლებში. სკოლებში ასეთი მომსახურებები მრავალ ფორმას იღებენ დღესდღეობით, დაწყებული პრევენციულიდან, დამთავრებული ინტენსიური რეაგირებით. ამერიკის პედიატრთა აკადემიამ მოამზადა პოლი-ტიკის დოკუმენტი, რომელიც სკოლებს სამდონიანი რეაგირების მოდელს სთავაზობს. მოდელი ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებზე რეაგირების კატეგორიზაციას ახდენს საჭიროებისა და მომსახურების მიწოდების ინტენსივობის მიხედვით. პირველი დონე პრევენციულია. ის ზრდის მედეგობას და ყველა მოსწავლეს სთავაზობს

სხვადასვა პროგრამას, რომლებიც მათ დაეხმარება რისკ ფაქტორების შემცირებასა და წარმატების მიღწევაში. ის ბავშვებს სთავაზობს პროგრამებს, რომლებიც რისკ-ფაქტორების შემცირებასა და მიღწევების ხელშეწყობას ემსახურება (AAP, 2004 (ჯენსონთან, 2016). მეორე დონე უფრო სპეციფიკურ მომსახურებებს სთავაზობს ბავშვებს, რომლებსაც უფრო იდენტიფიცირებადი ფსიქიკური ჯანმრთელობის საჭიროებები აქვთ, თუმცა ნორმალურად ფუნქციონირებენ სკოლაში. ამ ბავშვებს სხვადასხვა მომსახურება მიეწოდებათ საგანმანათლებლო მიზნების მისაღწევად. მესამე დონე ამ სამშ ი ყველაზე ინტენსიურია - ბავშვები იღებენ სხვადასხვა მომსახურებას სხვად ასხვა პროფესიონალისაგან. მომსახურების ასეთი კატეგორიზაცია ქმნის განგრძობითი ზრუნვის ჩარჩოს, რომელიც ინტერვენციის რეაგირების მოდ ელს შეესაბამება. ამ უკანასკნელს სკოლა დასწავლის სირთულეების მქონე მოსწავლეთა ადრეული ინტერვენციისა და მხარდაჭერისთვის იყენებს (Response-to Intervention (RTI); ფუჩსი & ფუჩსი, 2006 ჯენსონთან, 2016).

სოციალური მუშაობა მართლმსაჯულების სფეროში

იმისათვის, რომ ვიმსჯელოთ, რა როლი აქვს სოციალურ ადვოკატობას მართლმსაჯულების სფეროში, ჯერ ის უნდა გავიაზროთ, თუ რა ფუნქცია აქვს სოციალურ მუშაკს ამ სისტემაში. ასევე უნდა მიმოვიხილოთ, რა დანიშნულება აქვს სასჯელს და სასჯელის მოხდის რა ფორმები არსებობს საქართველოში.

საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, სასჯელის დანიშნულებაა სამართლიანობის აღდგენა, დანაშაულის განმეორების თავიდან აცილება და დანაშაულის ჩამდენის რესოციალიზაციის ხელშეწყობა. ეროვნული კანონმდებლობით, სასჯელი იყოფა საპატიმრო და არასაპატიმრო სასჯელებად.

საპატიმრო სასჯელები თავისუფლების აღკვეთას გულისხმობს, რაც თავის მხრივ ანსხვავებს თავისუფლების აღკვეთას ვადიანად და უვადოდ. ეს უკანასკნელი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულზე

ხორციელდება. დან ამაული კი კლასიფიცირდება შემდეგნაირად: ნაკლებად მძიმე, მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე. არასაპატიმრო სასჯელები კი მოიცავს: ჯარიმას, თანამდებობის ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომას, გამასწორებელ სამუშაოებს, ქონების კონფისკაციას და თავისუფლების შეზღუდვას. არასაპატიმრო სასჯელთაგან ქართული მართლმსაჯულების სისტემის მნიშვნელოვანი სიახლეა მართლმსაჯულების სისტემიდან პირის განრიდება. ეს უკანასკნელი არასრულწლოვნის შემთხვევაში ინტენსიურად გამოიყენება თუ იგი აღიარებს დანაშაულს, რომელიც პირველად ჩაიდინა, მზადაა ჩაერთოს განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში და აღასრულოს მასზე დაკისრებული ვალდებულებები, რომელიც სწორედ სოციალურ მუშაკთან ერთობლივი მუშაობის შედეგად შემუშავდება. სოციალური მუშაკების როლი გააქტიურდა როგორც სხვა არასაპატიმრო, ასევე საპატიმრო სასჯელის მოხდის პროცესში და უფრო მეტიც, სასჯელის მოხდის შემდეგაც. განვიხილოთ როგორ დაიწყეს სოციალურმა მუშაკებმა საქმიანობა მართლმსაჯულების სისტემაში ზოგადად და ჩვენში.

სოციალური მუშაობის მოკლე ისტორია

მართლმსაჯულების სფეროში

ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1841 წელს, ნაწილობრივ, სოციალურმა მუშაკმა და ნაწილობრივ, მეწაღემ, ჯონ ავგუსტუსმა დაარწმუნა ბოსტონის სასამართლო მისი თავდების ქვეშ გამოეშვათ რამდენიმე მსჯავრდებული. ეს იყო დაკავების ალტერნატივის ფორმირების მცდელობა (ლინდნერი, 2006, შიიეტთან და კოლეგებთან, 2012).

1899 წელს კი ჯეინ ადამსის მხარდაჭერით პირველი არასრულწლოვანთა სასამართლო იწყებს ფუნქციონირებას (შიიეტი და კოლეგები 2012). სოციალური მუშაკების მართლმსაჯულების სისტემასთან თანამშრომლობა კიდეც უფრო განმტკიცდა მაშინ, როდესაც ჩიკაგოს პოლიციამ მათი დაქირავება დაიწყო (რობერტსი, 1997, შიიეტთან და კოლეგებთან, 2012). მას შემდეგ ამერიკის ეროვნული სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია აქტიურად ლობირებს სასჯელის ალტერნატიული ფორმების დანერგვას, დიდი ზომის სასჯელადსრულების დაწესებულებების გაუქმებას და ნაცვლად ეფექტიანი სათემო მომსახურებების დანერგვას (სოციალურ მუშაკთა ეროვნული ასოციაციის დელეგატთა შეკრება, 1973, შიიეტთან და კოლეგებთან, 2012).

რეიგანის ადმინისტრაციის დროს, მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური სამართლიანობის საკითხები აქტუალიზდა, მართლმსაჯულების სფერო რეაბილიტაციიდან უფრო დამსჯელობით პოლიტიკაზე გადაერთო, სოციალური მუშაობაც ავტომატურად შესუსტდა ამ სფეროში (შიიეტი და კოლეგები, 2012). ამის მიუხედავად სხვადასხვა ფაქტორი დასახელდა, თუმცა ერთ-ერთი იყო მართლმსაჯულების სისტემაში სოციალურ მუშაკებსა და სხვა სპეციალისტებს შორის თანამშრომლობის პრობლემები. ამ მოვლენებს მოჰყვა სასამართლო სოციალური მუშაკების ეროვნული ასოციაციის შექმნა.

სასამართლო სოციალურ მუშაკთა ეროვნული ასოციაციის ეთიკის კოდექსში მეორე სექცია ცალკე მუხლს (მუხლი 11) უთმობს სოციალური მუშაკის მოვალეობას, მის ეთიკურ ქცევებს და უფრო მეტიც, ვინმეს მხრიდან არაეთიკური ქმედების შემთხვევაში, მას შეტყობინების ვალდებულებასაც კი აკისრებს შემდეგი ჩანაწერით:

[...] პრაქტიკოსი სოციალური მუშაკი ვალდებულია დასაქმებულის დამსაქმებლების ან კოლეგების მხრიდან არაეთიკური ქმედების თაობაზე განახორციელოს შეტყობინება შესაბამის უწყებაში და/ან პროფესიულ ორ განიზაციაში.

საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია ამ სექტორში 2004 წლიდან მოღვაწეობს, თუმცა თავდაპირველი მცდელობები არ იყო წარმატებული. ასოციაციის ერთ-ერთი დამფუძნებლის პროგრამის ფარგლებში სოციალური მუშაკები 2007 წელს გადამზადდნენ სასჯელაღსრულების სისტემაში შესვლისათვის, თუმცა სისტემაში მათი დასაქმება 2010 წლამდე ვერ მოხერხდა. ეს კი ის პერიოდია, როდესაც პოლიტიკური ნება მოღვივდა იმისათვის, რომ სისტემა უფრო ჰუმანური გამხდარიყო. ამისთვის კი იქ მხარდამჭერი პროფესიის წარმომადგენლები უნდა ყოფილიყვნენ, რომლებიც არა მხოლოდ სისტემაში ყოფნისას დაეხმარებოდნენ მსჯავრდებულებს ან პირობით მსჯავრდებულებს, არამედ სისტემიდან გასვლისათვის მზადებაში და გასვლის შემდეგაც. რამდენად ახერხებენ ამას კოლეგები ეს, რასაკვირველია, დამოკიდებულია მათ კომპეტენციასა და სისტემის ღიაობაზეც, დაინერგოს ეფექტიანი მეთოდები, მიდგომები და პროგრამები, მაგრამ თავად ფაქტი, რომ რეფორმა დაიწყო, უდავოდ, მისასალმებელია. სოციალური მუშაკის როლზე მართლმსაჯულების სისტემაში შექმნილია პროფესიული ლიტერატურა, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის რეფორმის მხარდაჭერა საქართველოში პრო ექტის მხარდაჭერით, რომელიც იკითხება სამაგისტრო საფეხურზე.

არსებობს გარკვეული სირთულეები, რომლებსაც სოციალური მუშაკები მართლმსაჯულების სისტემაში აწყდებიან ზოგადად და ეს საქართველოშიც, ბუნებრივია, სახეზეა.

კოქსი (2016) საუბრობს კრიმინალური ქცევის განსხვავებულ ინტერპრეტაციაზე სოციალური მუშაკისა და სისხლის სამართლის სისტემის მუშაკებს შორის. სოციალურ მუშაკებს კანონთან კონფლიქტში მყოფ ადამიანებთან პროფესიული ურთიერთობა უწევთ არა მხოლოდ მართლმსაჯულების სისტემაში, არამედ სხვა გარემოშიც, მაგალითად, ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროში, როდესაც ბავშვს ან მის მშობელს, ან კანონიერ წარმომადგენელს აქვს კანონთან კონფლიქტი; სკოლებში, იმ ქვეყნებში, რომლებშიც სკოლაში სოციალური მუშაობა აქტიურადაა

82 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან განვითარებული, ასეთი ბავშვები სოციალურ მუშაკებს სკოლაშიც ყავთ მომსახურების მიმღებად; ჯანმრთელობის დაცვის სისტემაშიც და ა.შ.

განსაკუთრებით დიდია სოციალური მუშაკის როლი პატიმრობის დასაწყისსა და დასრულების წინა ფაზაში. შემზადება სისტემაში მოხვედრისთვის, იქაური ცხოვრების წესისადმი შეგუებისათვის, მოსალოდნელ სირთულეებთან გამკლავებისათვის სოციალური მუშაკის როლია. დიდია მისი ფუნქცია „გარეთ“ ცხოვრებისათვის შემზადებისას. ამისათვის არა მხოლოდ მართლმსაჯულების სისტემის სტუმრებს სჭირდება შემზადება, არამედ მათ დამხვედრებსაც. ისეთ შემთხვევაში, თუ სისტემაში ყოფნისას ადამიანს ვიზიტორიც კი არ ჰყოლია, საგულისხმოა, რომ ის ისევ შეუერთდეს „ძველ მეგობრებს“, ამიტომ თემის დონეზე მისი ინტერესებისა და უფლებების ადვოკატობაც მნიშვნელოვანია გასვლამდე და გასვლის შემდეგაც.

მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური მუშაკები აქტიურად თანამშრომლობენ პროკურორებთან, მოსამართლეებთან, პოლიც ი ელებთან, სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სისტემის მუშაკებთან, თავად არიან მოწმე ექსპერტები (expert witnesses), ავტორი საუბრობს (და ქართული რეალობაც გვაძლევს იმის თქმის საშუალებას), რომ ისინი ხშირად საყვედურობენ სოციალურ მუშაკებს მათი ლოიალობის, თანაგრძნობისა და მხარდაჭერის გამო სასჯელაღსრულების სისტემის სტუმრებისადმი. ეს კი ხშირად დაძაბულობასაც კი იწვევს ერთ სისტემაში მომუშავე სხვადასხვა პროფესიული წარმომავლობის მქონე კოლეგას შორის.

კოქსი (2016) რამდენიმე მიზეზს ასახელებს ამ დაძაბულობის დემონსტრირებისათვის და ცდილობს პროფესიულ ჭრილში გააკეთოს შედარებაც სისტემის სხვადასხვა თანამშრომლის როლზე. მისი აზრით, ამის ერთ-ერთი მიზეზია ისტორიულად სოციალური მუშაობისა და მართლმსაჯულების სისტემის გენდერული მახასიათებლები. სოციალური მუშაობა ქალებით დომინირებული პროფესიაა, რაც ავტომატურად ზრუნვისა და მხარდაჭერის ფუნქციას მიაწერს სოციალურ მუშაკს. მაშინ როდესაც მართლმსაჯულების სისტემაში მამაკაცები ჭარბობენ და მათი როლი ნაკლებადაა ასოცირებული

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 83 შემთხვევაზე მუშაობაზე და მეტად გამოსასწორებელ, დამსჯელობით ფუნქციასთან.

მეორე მიზეზია ის, რომ სოციალური მუშაობა თეორიულ ცოდნაზე დაყრდნობით ხორციელდება პრაქტიკის თითოეულ დონეზე, იქნება ეს შეფასება თუ ჩარევა, ეს კი ხშირად არარელევანტურადაა მიჩნეული სისტემაში. სოციალურმა მუშაკებმა ფსიქოდინამიურ თეორიაზე დაყრდნობით დაიწყეს ინტერვენცია სისტემის სტრუქტურისთვის, შემდეგ კი კიდევ უფრო გააფართოვეს თეორიული ჩარჩო. მაშინ როდესაც სისტემის თანამშრომლების უმრავლესობა ვიწროდ გამოსასწორებელ სამუშაოზეა ორიენტირებული.

კიდევ ერთ მიზეზად კოქსი, ზოგადად, სარეაბილიტაციო სამუშაოსადმი ცინიკურ დამოკიდებულებას და მისი ზეგავლენის არადიარებას ასახ ელებს. ავტორი თვლის, რომ ტრადიციულად არსებული სკეპტიციზმი სარეაბილიტაციო მუშაობის ეფექტიანობაზე თანდათან მცირდება და ამის დემონსტრირებაა ფსიქიკური პრობლემებისა და დამოკიდებულების შემთხვევაში სასამართლოს წინსვლა.

და ბოლოს, ავტორის აზრით, ამის მიზეზია ამერიკის შეერთებულ შტატებში პრობაციის ოფიცრების საკვალიფიკაციო მოთხოვნა (1975 წელს მათ მხოლოდ ბაკალავრის დიპლომი მოეთხოვებოდათ პრობაციის ოფიცრის თანამდებობაზე), რაც სოციალური მუშაობის განათლების დისკრედიტაცია იყო დამსჯელობითი მიდგომის დამკვიდრების სასარგებლოდ. პრობაციის ოფიცრებმა როლი სოციალური მუშაობის მანდატის მიღმა დაიმკვიდრეს. ამან კი სოციალური მუშაობის მიდგომის ნაცვლად აღსრულების ხისტი ფუნქცია დაამკვიდრა.

პრინციპში, საქართველოშიც სოციალურმა მუშაობამ დიდი გზა განვლო, სანამ სისტემის სხვა თანამშრომლები გაითავისებდნენ პროფესიის როლს და ზეგავლენის დიაპაზონს. ისიც რეალობაა, რომ პროფესიული მანდატის გააზრება კვლავ ტოვებს სივრცეს განვითარებისათვის. დღესაც ხშირად საყვედურობენ სოციალურ

84 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან მუშაკებს ლოიალობისა და რბილი დამოკიდებულებების, უფრო მეტიც, ბენეფიციართან ურთიერთობის ფორმების გამო. ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ მართლმსაჯულების სისტემა შეივსო, ძირითადად, ბავშვთა კეთილდღეობის სისტემაში მუშაობის გამოცდილების მქონე სოციალური მუშაკებით და ახალგაზრდა სოციალური მუშაკებისთვის ერთგვარი გამოწვევა იყო სხვა სამიზნე ჯგუფთან მუშაობის დაწყება, რაც ბუნებრივია. მით უფრო, რომ ამ სისტემაში სტუდენტების პრაქტიკის შეზღუდული ადგილები იყო ხელმისაწვდომი როგორც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ასევე ილიას უნივერსიტეტის პრაქტიკის სწავლების კომპონენტში. თუმცა ჯეროვანი პროფესიული ზედამხედველობის შემთხვევაში ეს შესაძლებელი აღმოჩნდა.

ზოგადად არ არის მარტივი ამოცანა, გაუმკლავდე ორმაგ პროფესიულ ფუნქციას: იყო მხარდამჭერი და ამავე დროს, მონიტორინგის როლსაც ასრულებდე. ბერნასკონიმ ასე ჩამოაყალიბა: სოციალური მუშაობის მანდატი მოიცავს კრიტიკული აზროვნების ზრდასა და ფიქრის ქმედებასთან აქტიურად დაკავშირებას (ფრიერი, 1972 მტაუბ-ბერნასკონთან, 2009), დემოკრატიის პრინციპებზე დაფუძნებულ სათემო მუშაობას ან თემის ორგანიზებას (როსი, 1967, ბერესფირდი, კროფტი, 1993 მტაუბ-ბერნასკონთან, 2009), როგორც მთავარ თეორიულ სტრატეგიას, რომელიც საფუძვლად უდევს სოციალური ცვლილებისა და თემის სტრუქტურირების ტრანსფორმაციას (მტაუბ-ბერნასკონი, 2009:19). თუმცა კოლეგები იმასაც უსვამენ ხაზს, რომ სათემო მუშაობის მაკრო პრაქტიკის ელემენტები ჩვენს დროში თითქმის გაუჩინარდა, რადგან თემი გახდა მიკრო-პრაქტიკის ნაწილი და გადაიქცა სათემო ზრუნვად (ბატლერი, დრეიკფორდი, 2001).

სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფთან უშუალო პრაქტიკის განხორციელება კი კიდევ უფრო ართულებს საქმეს. არ არის ადვილი, მაგალითად, ახალგაზრდებთან და არასრულწლოვნებთან მუშაობისას, მათი თა ნაგრძნობისა და მხარდამჭერის გარდა, არა მხოლოდ მათ, არამედ მათ მშობლებსა და/ან კანონიერ წარმომადგენლებს მუდმივად კანონის

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 85 წინაშე მათი პასუხისმგებლობების აღსრულებისა და ჩადენილი ქმედების ტვირთის ზიდვის სიმძიმის გააზრებისკენ მოუწოდებდა.

ამასთან, მართლმსაჯულების სისტემა საკმაოდ მძლავრი და მრავალფეროვანია და მასში მრავალი უწყება ერთიანდება. ყველა ამ უწყებას დამკვიდრებული ტრადიცია აქვს, მიუხედავად იმისა, რომ რეფორმის პროცესი მიმდინარეობს. ისტორიულად სისტემა ხომ, ძირითადად, იურისტებით იყო გაჯერებული და არცთუ ისე ადვილი ამოცანაა, იყო ამ სისტემაში სულ ახალი პროფესიული ჩანართი, გაუძღვე შენს საქმეს და თან პროფესიის ელჩობის ფუნქცია აღასრულო. ამიტომ მე ყველა სოციალური მუშაკისადმი ქედს ვიხრი და თანადგომას გამოვხატავ. არის ბევრი გამოწვევა და სირთულე, რომლებსაც ჩვენი თქვენნაირი კურსდამთავრებულები ყოველდღიურად აწყდებიან და ხშირად წარმატებითაც უმკლავდებიან.

სოციალური მუშაკის უმთავრესი ამოცანაა დანაშაულებრივ ქცევაზე ან დამოკიდებულებებზე და ამავე დროს, იმ სოციალური სირთულეების დაძლევაზე მუშაობა, რომლებიც ასეთ ქცევასა და დამოკიდებულებას განაპირობებს. წარმოიდგინეთ, რა რთულია ეს ერთდროულად, განსაკუთრებით, თუ უკანასკნელის დაძლევაზე მუშაობა სასჯელის ტვირთის შემსუბუქებადაა აღქმული სისტემის სხვა თანამშრომლების მიერ. რა განსაკუთრებული ადვოკატობის უნარ-ჩვევებია საჭირო იმისათვის, რომ კოლეგები საწინააღმდეგოში დაარწმუნო. შეგეძლოს იმის არგუმენტირებულად და ემპირიულ ცოდნაზე დაყრდნობით დასაბუთება, რომ ყოველი იზოლაციაში ყოფნის დღე ადამიანს იმდენად ახელოვნებს კრიმინალურ ქმედებასა და აზროვნებაში, რამდენადაც ამორებს სოციალური ფუნქციონირების შანსებს, მაგალითად, დასაქმების (კოქსი, 2016) ან რა უარყოფით ზეგავლენას უკავშირდება პატიმრობასთან ან ყოფილ პატიმრობასთან დაკავშირებული სტიგმა თითოეული ადამიანისათვის.

2018 წელს საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიერ ციხის საერთაშორისო რეფორმის (PRI) კვლევამ გამოავლინა ქალ პატიმართა შფოთვა მათი წარსულისადმი საზოგადოების კრიტიციზმის გამო: მიუხედავად იმისა, რომ მათ სასჯელი მოიხადეს, მათი

86 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან დისკომფორტი საკუთარ თემში ცხოვრების გაგრძელების შემთხვევაში, მათი დიდი ნაწილის საბინაო პრობლემების მოუგვარებლობა, რადგან ქალ პატიმრებს არასამთავრობო ორგანიზაციების ძალისხმევით სასჯელის მოხდის შემდეგ გარკვეული ვადით თავშესაფარში ცხოვრების საშუალება ეძლევათ, თუმცა ამ ვადის ამოწურვის შემდეგ ისინი ისევ იმავე პრობლემის წინაშე არიან. გამოდის, რომ ან სოციალური მუშაკების ძალისხმევაა გასაძლიერებელი მათი ბენეფიციარების ინტერსების დასაცავად, ან ბენეფიციარების გაძლიერება პრობლემების მოგვარების უნარჩვევების გასაძლიერებლად.

ასევე ძალიან აქტუალურია, ერთი მხრივ, სტიგმასთან გამკლავების მექანიზმის გაძლიერებაზე მუშაობა თავად ყოფილ პატიმრებთან, მეორე მხრივ, საზოგადოებასთან. ზოგიერთ ქვეყნებში სწორედ სოციალური მუშაკები ირაზმებიან ხოლმე ამგვარი კამპანიის კონცეფციის შესაქმნელად და საადვოკატოდ. მაგალითად, ცნობილია Ban the Box საადვოკატო კამპანია მოხდილი სასჯელის შესახებ დამსაქმებლის მხრიდან შეკითხვის ამოღებისათვის. მოგეხსენებათ, რა ხშირია შემთხვევები, როდესაც კონკრეტულ ვაკანსიაზე ადამიანის შესაფერისობა კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დამდგარა მანამდე, სანამ დამსაქმებელი მისი წარსულში კანონთან კონფლიქტში ყოფნის ფაქტს არ შეიტყობს.

ასფალტერი (2014) ცდილობს სოციალურ მუშაკებს ახალი საჭიროებები, ახალი მეთოდები და მოდელები დაანახოს სოციალური პოლიტიკის შესაბამისად მომსახურებების მიწოდებისთვის. ის მოგვიწოდებს, რომ შევიმუშაოთ ახალი პერსპექტივები ადამიანთა ცხოვრებაში დადებითი ცვლილების მიღწევისა და ყოველდღიური არჩევანის გაკეთების ხელშეწყობისთვის. ასე სოციალური მუშაკები ადამიანებს დაეხმარებიან სოციალური გამოწვევების დაძლევაში და/ან სირთულეების არიდებაში, რომელთა სადავე ხშირად არის როგორც სტრუქტურულ ისე პიროვნულ პრობლემებში. მისი აზრით, საზოგადოების დაკვალიანება „საჯარო ინტერესების პოპულარიზაციის გზით“ უნდა ხდებოდეს (API). ის გვაცნობს მომსახურებებში სოციალური მუშაობის ინტეგრირების მიდგომას, რომელიც არა მხოლოდ კლიენტის

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 87 პრობლემების მოგვარებაზეა ფოკუსირებული, არამედ მთელი თემის შესაძლებლობების განვითარებაზე.

მნიშვნელოვანია, რომ თემმა მხარი დაუჭიროს თემის თითოეულ წევრს, თუ რასაკვირველია, რომელიმე მათგანის ქცევა და/ ან დამოკიდებულება მეორის ინტერესებს არ ბღალავს. ასეთ შემთხვევაში კი დამოკიდებულებებისა და ღირებულებების გააზრებაში უნდა დაეხმაროს თემის ამ წევრს. ისიც უმნიშვნელოვანესია, რომ დაზარალებულ თემის წევრთა მიმართ პატრონაჟული დამოკიდებულება არ გამოამჟღავნოს სოციალურმა ადვოკატმა. ვიცით, რომ მოძალადე არის პირი, რომელმაც განახორციელა ძალად ობრივი ქმედება, მსხვერპლი კი ამ ქმედების შედეგად ტრავ მიღებული ადამიანი. თუმცა, რადგან ტერმინს „მსხვერპლი“ უარყოფითი და უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ელფერი დაჰკრავს, კოქსი (2016) გვთავაზობს ტერმინ „გადარჩენილის (survivor)“ გამოყენებას, რომელიც ადამიანის, რომელმაც მის მიმართ ძალადობრივი ქმედების მიუხედავად განაგრძო წინსვლა, ძლიერ მხარეებს უსვამს ხაზს. აღდგენითი მართლმსაჯულების ფარგლებში, სოციალური მუშაკი მოძალადეებს სასჯელის გააზრებაში მხარდაჭერას უწევს, ხოლო მსხვერპლს მოძალადის პატიების მცდელობაში ეხმარება. ამით ორივეს მხრიდან აქამდე დაუფიქრებელ საკითხებზე, მათ გამომწვევ მიზეზებსა და შედეგებზე სხვაგვარად დაფიქრებას. მიზეზები კი ხშირად იმ საზოგადოებაში ფესვგამდგარი პრობლემების, დამოკიდებულებებისა და სიტუაციების შედეგია, რაზეც ამ საზოგადოების ერთ წევრთან მუშაობა დიდს ვერაფერს მოგვითმის. ამიტომ, სათემო მუშაობა და თემის დონეზე სხვადასხვა საკითხის ადვოკატობა გარდამტეხი შეიძლება აღმოჩნდეს ამ საზოგადოებაში პოზიტიური ცვლილებების ინიცირებისათვის.

პოზიციები, რომლებიც ჯერ კიდევ შესაჯერებელია

საზოგადოებაში, ისევე როგორც სოციალურ მუშაობაში, არის პოზიციები, რომელთა შემთხვევაშიც ჯერ კიდევ არ არის ერთსულოვნება. ასეთია, მაგალითად, დანაშაულის აღქმა სოციალური სტატუსის შესაბამისად. როგორ აღიქმებიან ადამიანები, რომლებმაც თუნდაც ეკონო

88 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან მიკური, დანაშაულებრივი ქმედებები ჩაიდინეს „წარმატების“ ძიებაში. ხშირად მათი დანაშაულებრივი ქმედება თავად კორპორაციის ხელმძღვანელების მხრიდანაც კი გამართლებულია ლიდერების პირადი სარგებლისა და კორპორატიული მოგების გამო (კოქსი, 2016). ავტორი გვთავაზობს, გავიაზროთ დამოკიდებულებები თეთრსაყელოიანი მუშაკისა და „კეთილდღეობის სისტემით მოსარგებლის“ მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ ხშირად სახელმწიფო შემწეობების მიმღები პირები ამ შემწეობისადმი თავიანთ ხელმისაწვდომობას ასაბუთებენ მწირი ეკონომიკური რესურსების ფლობით და მათ ხშირად უწევთ „სისტემის გაცურება“ იმის გამო, რომ საკუთარი თავი და/ან ოჯახი ეგზისტენციურ პრობლემებთან გაუმკლავებლობას გადაარჩინონ, მაშინ როდესაც კორპორატიული დანაშაული ხშირად უკავშირდება რესურსებისადმი სიწუწკეს. მაინც სიღარიბე ავტომატურად პათო-ლოგიზირებულია ხოლმე და საზოგადოების დამოკიდებულებაც უფრო ხშირად უარყოფითია შემწეობის მიმღებთა მიმართ (კოქსი, 2016). თეთრსაყელოიან ბენეფიციართან მუშაობისას სოციალურ მუშაკს აქვს როგორც ეკონომიკური დანაკარგის, ასევე ნდობის საკითხების ირგვლივ სამუშაო და ლურჯსაყელოიან ბენეფიციართან მუშაობისას კი საბაზისო საჭიროებების დაკმაყოფილების უფლებიდან დაწყებული, ღირსების ადღ გენით დასრულებული.

გარდა ამისა, არის უამრავი საკითხი, რომლებზეც ჯერ არა მხოლოდ სისტემას, არამედ სხვადასხვა პროფესიის წარმომადგენლებსაც კი არ აქვთ ჩამოყალიბებული პოზიცია. მაგალითად, უნდა მოხდეს თუ არა ფსიქიკური პრობლემების ფონზე ჩადენილი დანაშაულის დეკრიმინალიზაცია. არც იმაზეა ჯერ შეთანხმება, თუ რამდენად ეფექტიანია მომსახურებების გამრავალფეროვნება ფსიქიკური ჯანმრთელობის მქონე მსჯავრდებულებისათვის, სასჯელადსრულების სისტემაში განთავსების სანაცვლოდ, თუნდაც ეს ზრდიდეს ხარჯს.

ახალგაზრდებში გაზრდილი ძალადობისა და გულგრილობის ფონზე, სოციალურ მუშაკებს ადვოკატობის კამპანიისაკენ პროფესია

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 89 მოუწოდებს. ერთ-ერთ ასეთ მოსაზრებას გვთავაზობს კოლეგა - ავამუშავოთ ძალადობის საზომი სისტემები მედიასა და გასართობ აპარატებზე. მისი აზრით, ასევე მნიშვნელოვანია მშობლების მოტივირება, რომ აკონტროლონ შვილების მიერ ძალადობრივი გადაცემების ან თამაშების ყურება/მოხმარება.

სოციალური მუშაკები ხშირად ადვოკატობენ ტერმინალურად დაავადებულთა და სისტემის ხანდაზმული სტუმრებისათვის ვადაზე ადრე განთავისუფლებას (compassionate release). ეს არის პროგრამა, რომელიც ჯანმრთელობის მწვავე პრობლემების მქონე პირებს საშუალებას აძლევს, ცხოვრებიდან სასჯელაღსრულების სისტემის გარეთ წავიდნენ. ამ იდეის ადვოკატების აზრით, ასეთი ადამიანების გამოშვება, რომლებიც აღარ წარმოადგენენ რაიმე საფრთხეს საზოგადოებისათვის, ეთიკური და მორალური გადმოსახედიდან გამართლებულია, ისევე როგორც პრაგმატული თვალსაზრისით, რადგან მათი პატიმრობის საფასური საზოგადოებისათვის სარგებელს აჭარბებს.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც სასჯელაღსრულების სისტემაში ადამიანს ყოფა უფრო მოწესრიგებული აქვს, ვიდრე იქიდან გამოსვლის შემდეგ. ეს განსაკუთრებით იმ პატიმრებს ეხებათ, რომლებსაც ჯანმრთელობის რაიმე პრობლემის გამო სისტემაში ყოფნისას უფასო მკურნალობა აქვთ, მაშინ როდესაც იქიდან გამოსვლისას მათ არც ასეთი პაკეტი მოყვებათ და არც ინფორმირებულნი არიან, ვის, სად და რა ვადაში უნდა მიმართონ, თუ, მაგალითად, მკურნალობის დასრულებისათვის ესაჭიროებათ მედიკამენტები ან ექიმის კონსულტაცია, მათ კი ამის ჯიბიდან გადახდის სახსრები არ გააჩნიათ. იგივე შეიძლება ითქვას იმ ადამიანებზე, რომლებსაც არ აქვთ სახლი, ციხიდან გამოსვლის შემდეგ არ იციან, თავი სად შეაფარონ. ამ შემთხვევებშიც სოციალური მუშაკის როლი დიდია არა მხოლოდ კონკრეტული ადამიანისთვის ამ პრობლემების მოგვარებაში, არამედ ზოგადად ამ პრობლემის მოგვარებისათვის ადვოკატობისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ სათემო მომსახურებები დანაშაულის განმეორების ალბათობას ამცირებს, ისინი მაინც არ ვითარდება აქტიურად.

90 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან მეტა-ანალიზის თანახმად, არასაპატიმრო სასჯელის მოხდის შემთხვევაში, დანაშაულის განმეორების მაჩვენებელი საგრძნობლად დაბალია, ვიდრე საპატიმრო სასჯელის მოხდისას (ვილეთაზი, კილიასი, & ზოდერი, 2006; ჯენსონთან, 2016).

რა სპეციფიკური ინტერესები იკვეთება სასჯელადსრულების და წესებულებების ოპერირებაში? ჯენსენი ხაზს უსვამს მათი არსებობისადმი მრავალმხრივ ინტერესს. ის მზარდი პატიმრობის მიზეზად ასახელებს სასჯელადსრულების სისტემაში დასაქმებულთა დიდ რაოდენობას (დანენბერგი, 2011 ჯენსონთან, 2016). ამას ემატება საკვების, უნიფორმების, საკომუნიკაციო საშუალებების მიმწოდებელთა სარფიანი საქმიანობა, რომ აღარაფერი ვთქვათ იაფფასიანი შრომის მიღებისაგან მანუფაქტორთა და საცალო მოვაჭრეთა სარგებელზე, რომელიც სასჯელადსრულების სტუმრებს მოაქვთ (უინტერი, 2008, ჯენსონთან 2016).

სოციალური მუშაობა ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში

რა იგულისხმება ჯანმრთელობის დაცვაში

კოქსი (2016) წარმოგვიდგენს მსოფლიოს ჯანდაცვის ორგანოზაციის განმარტებას - „ჯანმრთელობა არის სრული ფიზიკური, ფსიქიკური და სოციალური კარგად ყოფნა და არა მხოლოდ დაავადების არ არსებობა“ (ციტირებულია ბარკერთან, 2014:190). ამავე ორგანიზაციის მიხედვით, დაავადება, შეზღუდული შესაძლევლობები და სიკვდილი არის ადამიანის ცხოვრების სტილს, ბიოლოგიურ, გარემოებითსა და სოციალურ ფაქტორების შორის ურთიერთკავშირის შედეგი (მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია, 2003 კოქსთან, 2016).

ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, რასაკვირველია, დამოკიდებულია სოციალურსა და ეკონომიკურ ფაქტორებზე და ამით განპირობებულ ჩვევებზე. მაგალითად, დაბალშემოსავლიანი ამერიკელები უფრო მარგინალიზებულნი არიან ეკონომიკურად და განათლების მხრივ,

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 91 ვიდრე მათი ბრიტანელი, კანადელი და იაპონელი თანამედროვეები. მათი მონაწილეობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაშიც ჩამორჩება კანადელი, შვედი მოქალაქეებისას. უფრო მეტიც, მექსიკელ ამერიკელთა პარადოქსად წოდებული ფაქტია ლათინო ამერიკელთა სიღარიბეს, რასასა და ცუდ ჯანმრთელობას შორის კორელაციის არარსებობა. მექსიკელი ამერიკელი მამაკაცების სიცოცხლის ხანგრძლივობა 77 წელია, ქალებისა კი 83, განურჩევლად მათი სოციოეკონომიკური სტატუსისა (ლიი & მაკკონვილი, 2007 ჯენსონთან, 2016). მკვლევრების დასკვნით, ეს დადებითი შედეგი კვების, მჭიდრო სოციალური კავშირებისა და რელიგიური ფაქტორების დამსახურებაა. სამედიცინო პერსონალი ხშირად დანიშნულების გაცემისას ან მანიპულაციების ჩატარებისას არ ითვალისწინებს პაციენტის დაბალ კოგნიტურ ფუნქციონირებას და არაინფორმირებულ თანხმობას იღებს მათგან, მათ მიერ ამ დანიშნულების და/ან მანიპულაციების შედეგების/საჭიროებების გააზრების გარეშე. არ არის გამართული სისტემა პაციენტის უფლებების დაცვის მხრივ. უდიერო მოპყრობისა და საექიმო ეთიკის დარღვევის ფაქტები ხშირად უყურადღებოდ სწორედ იმიტომ რჩება, რომ პაციენტი საკუთარი უფლებების შესახებ არ არის ინფორმირებული.

უამრავი კვლევა ჩატარდა სტრესსა და დაავადებას შორის კავშირის დადგენაზე (ალდვინი, 2007 კოქსთან, 2016). სოციალურ მუშაკებს არ შეუტანიათ ამ კვლევებში დიდი წვლილი, მაგრამ მათზე კარგად არავის შეუძლია კლიენტთა იმ კონდიციის იდენტიფიცირება, რომლის დროსაც მათ სოციალური ფუნქციონირების უნარი უქვეითდებათ. კლინიკის სოციალურ მუშაკებს შეუძლიათ კლიენტებს სტრესის მართვის უნარ-ჩვევებისა და სტრატეგიების განვითარებაში დაეხმარონ და ოთხი ტიპის სტრესი გამოკვეთონ: დროის მართვასთან დაკავშირებული, მოლოდინის, საქმესთან/სიტუაციასთან/ციასთან/მოცემულობასთან განმკლავებისა და სიტუაციური სტრესი. მათ შეუძლიათ დაეხმარონ კლიენტს სიტუაციის შეფასებაში, რელაქსაციის ტექნიკების დასწავლაში, ემოციური ინტელექტის განვითარებაში და დროის მართვის უნარჩვევების განვითარებაში. სტრესის მართვაში მხარდამჭერის როლში, სოციალური მუშაკები კლიენტების

92 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან ადვოკატობას ეწევიან მათი ოჯახისა თუ დამსაქმებლის წინაშე. სტრესულ გარემოში ცხოვრება ხშირად არაჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრებასაც და მიუღებელი ცხოვრების პირობების დანერგვასაც იწვევს, ამიტომ სოციალური მუშაკის ადვოკატობის ცოდნასა და ტექნიკებზე დიდწილადაა დამოკიდებული კლიენტის ცხოვრების ხარისხი.

ჯანდაცვისადმი (ისევე, როგორც სხვა სოციალური მომსახურებებისადმი) ხელმისაწვდომობა არის წამყვანი ინდიკატორი ჯანმრთელობის დაცვ ისათვის. ბარიერებს შორის კი სახელდება ფასი, ენობრივი ბარიერი, ფსიქიკური პრობლემების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა, კონკრეტულ დაავადებებთან ასოცირებული სტიგმა და კულტურული ბარიერები. საქართველოში გაეროს ბავშვთა ფონდის მიერ განხორციელებულმა კვლევამ ამ სოციალური მომსახურების ხელმისაწვდომობისას არსებული ბარიერების შესახებ (2011) ცხადყო თითქმის იდენტური ბარიერები. ქართული რეალობისათვის წამყვანი აღმოჩნდა მოსახლეობის დაბალი ინფორმირებულობა რეგისტრაციის პროცედურების შესახებ, მანძილი სოციალური მომსახურების სააგენტომდე ან დოკუმენტაციის არქონა, ენობრივი ბარიერი.

მიუხედავად იმისა, რომ სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესების ტენდენცია შეინიშნება გასული საუკუნიდან, განსხვავება სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის წარმომადგენელთა შორის მაინც საგრძნობია სოციალურად დაწინაურებულთა სასარგებლოდ. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ეს განსაკუთრებით საგრძნობია შეძლებულ თეთრკანიან ამერიკელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და სხვა რასის წარმომადგენელთა შორის შედარებისას. მიუხედავად იმისა, რომ შედარებით შეძლებულ აფრო-ამერიკელებს ჯანმრთელობის უკეთესი მდგომარეობა აქვთ, ვიდრე მათ შედარებით ღარიბ თანამოქალაქეებს, ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული შედეგებით ისინი მაინც ჩამორჩებიან კავკასიური რასის თანამოქალაქეებს (კავაჩი და კოლეგები, 2005 წელსონთან, 2016).

ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემაა ენის ბარიერი ჯანმრთელობის

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 93 პრობლემებზე რეაგირების, პრევენციული ღონისძიებების გატარების, მომსახურებების მიწოდების თუ ამ მომსახურებით კმაყოფილებისათვის. უფრო მეტიც, ამან შეიძლება სამედიცინო უზუსტობებიც კი გამოიწვიოს. ჯენსენი გვაცნობს დივის, კოსის, შმალტზისა და ლეობის (2007) კვლევას, რომელიც რენდომულად შერჩეულ ექვს ჰოსპიტალში ჩატარდა და ცხადყოფს, რომ ენის ბარიერის გამო გამოწვეულმა არასახარბილო მოვლენამ პაციენტის ცხოვრებაში ჯანმრთელობის სერიოზული გაუარესება (ზოგიერთ შემთხვევაში სიკვდილიც კი) გამოიწვია პაციენტთა 50 პროცენტში, მაშინ როდესაც ასეთი პრობლემები ასეთი ბარიერის არ მქონე პირების მხოლოდ 30 პროცენტში გამოაშკარავდა. ამის მიზეზი იყო არასრულად შევსებული ისტორიები, პაციენტის შეფასებისას მის საჭიროებებთან დაკავშირებული ინფორმაციის უზუსტობა და ა.შ.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ამგვარი კვლევა არ ჩატარებულა, ყოველ შემთხვევაში მე ასეთს არ ვიცილობ, ენობრივი ბარიერი სხვადასხვა მომსახურების გაწევისას ჩვენს კოლეგებს პრობლემებს რომ უქმნის, ეს ვიცით და დაადასტურა კიდევ საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიერ ჩატარებულმა გამოკითხვამ. ამ გამოკითხვაში, კოლეგები სასჯელადსრულების თუ კეთილდღეობის სისტემიდან წუხან იმაზე, რომ ხშირად მომსახურების მიწოდება ვერ ხერხდება იმ ბენეფიციარებისათვის, რომლებიც ქართულად არ საუბრობენ, მიუხედავად იმისა, რომ ამის საჭიროება იკვეთება. თუ მომსახურების მიწოდების აუცილებლობაში დარწმუნებულები ვართ, მაგალითად, პირობით მსჯავრდებულისთვის, რომელსაც ემოციების მართვის პრობლემა აქვს და მისთვის ამ მომსახურების მიღება სავალდებულოა, მაშინ აუხსნელი რჩება ამ მომსახურების მიღების გარეშე რა შედეგებიც შეიძლება მივიღოთ, ამის ტვირთს ვინ კისრულობს. ხოლო თუ ის რთული საზიდაია, რატომ ვერასოდეს მოხერხდა ამ მიზეზით გამოწვეული მომსახურებების ხელმისაწვდომობის ბარიერის დაძლევა ვერც ცენტრალურ და ვერც ადგილობრივ დონეზე (სოციალური მუშაკთა ასოციაციის მიერ ჩატარებული შეფასება, შშმპ-თა კოალიციის მიერ შშმპ-თა უფლებების კონვენციის ჩრდილოვანი ანგარიშის მომზადებისთვის, 2017). ამერიკის

94 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან შეერთებულ შტატებში Medicare და Medicaid ცდილობენ წაახალისონ ჰოსპიტალური სისტემისა და სათემო მომსახურებების დაკავშირება. ისინი ფინანსურად აჯარიმებენ ჰოსპიტალს, თუ პაციენტი გაწერიდან 30 დღის განმავლობაში უკან დაბრუნდება. ეს რეგულაცია ჰოსპიტალს უბიძგებს დაინტერესდეს პაციენტის ფსიქიკური მდგომარეობით, საბინაო პირობებით, სოციალური მდგომარეობით, სათემო ცხოვრებით, დიეტით, იმით, თუ მედიკამენტების მიღება/შეძენის რა საშუალებები აქვს, ჯანმრთელობისათვის საზიანო ჩვევები ხომ არ აქვს.

ამასთან, კანონმდებლობით ავტომატურად არ იცვლება სოციალურ ცხოვრებაში დამკვიდრებული წესები, რომლებსაც უარყოფითი გავლენა აქვთ ადამიანის ჯანმრთელობაზე. მაგალითად, თამბაქოს მოხმარების წესი. სხვადასხვა ქვეყანაში სოციალური ნორმების ცვლილებას ერთი და იგივე დრო არ სჭირდება, თუმცა სრულიად განსხვავებული ქვეყნები ზოგჯერ გასაკვირად იდენტური შემართებით უძალიანდებიან ცვლილებას. ამიტომ ზოგიერთ ქვეყნებში აღსრულების წესები მკაცრდება საერთო პრობლემების სასიკეთოდ შეცვლისათვის. სოციალური ნორმების ცვლილების ინიცირებაში სოციალურ მუშაკს დიდი როლი აქვს. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში კონგრესმა 2009 წელს თამბაქო ნარკოტიკულ ნივთიერებად განსაზღვრა, შედეგად მოწევა ან მისი პროპაგანდა/ გაყიდვა აიკრძალა სკოლებთან, უფრო მეტიც, არასრულწლოვანთა თავშეყრის ადგილებში. 43 შტატი უფლებას ანიჭებს დამქირავებელს, არ დაასაქმოს მწეველი ადამიანი, ბევრი კრძალავს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში მოწევას, რადგან მეორადი გამონაბოლქვის ზიანი აარიდოს არამწევლებს. ჩვენში კი მიუხედავად იმისა, რომ თამბაქოს მოწევა აიკრძალა რესტორნებში, კაფეებში და ა.შ. ბევრია უკმაყოფილო ამ წესით და მაინც ხშირად წააწყდები სცენას, როდესაც, მაგალითად, პარკებში, სადაც უამრავი ბავშვია, ამ უკანასკნელთა თანმხლები ზრდასრულებიც კი ეწევიან და მათ არავინ მიუთითებს ამგვარი ქცევის შეწყვეტაზე.

ჯანდაცვის სოციალური მუშაობა 1905 წელს განვითარდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში პირველად, როდესაც ბოსტონის მასაჩუსეტისის ჰოსპიტალში ექიმმა რიჩარდ კაბოტმა დაიქირავა დინამიური სოციალური მუშაკი, იდა კენონი. აქედან დაიწყო ჯანდაცვის სისტემის ჰუმანიზაცია და პაციენტების ჰოსპიტალიზაციის გამოცდილების გაუმჯობესება, მათი დაკავშირება სათემო მომსახურებებთან. 1918 წელს დაარსდა ჰოსპიტალური სოციალური მუშაობის ასოციაცია და დაიწყო საკუთარი ჟურნალის გამოშვება. 1929 წელს კი ჯანდაცვის სოციალურ მუშაობაში პირველი ათი კურსი განვითარდა. არაპირდაპირი სოციალური მუშაობის პრაქტიკა კი სოციოლოგ - ჰომერ ფოლკს უკავშირდება. მან, სოციალურ მუშაკებთან, იდა კენონთან და გრეის აბოტთან, ერთად, ეპიდემიური დაავადებების გავრცელების არიდებისათვის თემის ღონეზე სანიტარიის, შესაფერისი საბინაო პოლიტიკისა და ჯანმრთელობის გაუმჯობესების ადვოკატობის კამპანიები წარმართა.

საქართველოში აღიარეს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემაში სოციალური მუშაკის როლი ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში. პირველი ჯანმრთელობის დაცვის სოციალური მუშაკებიც სწორედ ამ სფეროში გამოჩნდნენ. სოციალური მუშაკის როლი აღიარეს ტუბერკულოზის ცენტრშიც და ჰოსპისებშიც, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჯერ ამ სფეროში სოციალური მუშაობა არ არის განვითარებული.

სოციალური მუშაკის ადვოკატობის როლი ჯანმრთელობის დაცვის სისტემაში

სოციალური მუშაობის განათლების საბჭოს (CSWE) იდენტ იფიცირებული აქვს სოციალური მუშაობის ათი კომპეტენცია აკრედიტირებული სამაგისტრო პროგრამების სოციალური მუშაკებისთვის, რაც ავალდებულებს მათ განივითარონ კვლევითი უნარ-ჩვევები პრაქტიკის განხორციელებისა და პრაქტიკით კვლევის ინფორმირებისათვის.

მინიმუმ, საბაკალავრო ხარისხია საჭირო სოციალური მუშაკისათვის, რომ მან ამ სამიზნე ჯგუფთან მუშაობა დაიწყოს.

96 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან საბაკალავრო ხარისხის მქონე სოციალური მუშაკები მუშაობენ ქცევით ასისტენტებად და გენერალისტ კონსულტანტებად ამ სფეროში. მაგისტრის ხარისხის მქონე სოციალური მუშაკები კი მუშაობენ კონსულტირებაზე, მათ უნდა ესმოდეთ დიაგნოსტიკებისა და მკურნალობის პრინციპები და მეთოდები, შეეძლოთ კლიენტების რეაბილიტირება.

ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროს სოციალური მუშაკი იწოდება კლინიკურ სოციალურ მუშაკად, ფსიქიატრიის სოციალური მუშაკად, ფსიქოთერაპევტად, ქცევითი ჯანმრთელობის ზრუნვის სპეციალისტად.

იდეალური ფსიქიკური ჯანმრთელობა მოიცავს შემდეგს (მა კლავდი, 2014 კოქსთან, 2016): u რეალობის აღქმა; u ავტონომია და თავისუფლება; u ზრდისა და განვითარების უნარი; u გარემოსთან, ყოველდღიურობასთან გამკლავების უნარი; u პოზიტიური ურთიერთობები; u საკუთარი თავის პოზიტიურად აღქმა.

ფსიქიატრიაში სოციალურ მუშაობას ლიცენზირებული სოციალური მუშაკები ახორციელებენ. ისინი პასუხისმგებელნი არიან შეფასებაზე, დიაგნოსტიკაზე, მკურნალობაზე (ტერიოტი & ლოდატო, 2012 კოქსთან, 2016). მათ ევალუბათ ფსიქიკური ამლილობების მქონე კლიენტთა ოჯახის წევრებთან მუშაობაც, რომ მათ აღმოუჩინოს მხარდაჭერა, გაუმკლავდნენ თავიანთი ოჯახის წევრის ფსიქიკურ ამლილობას.

ჯანდაცვის სოციალური მუშაკების მიზნები ამერიკის სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის სოციალურ მუშაკთა პრაქტიკის სტანდარტებშია ასახული. მაგალითად, საგანგებო ოთახების (კოქსი, 2016) სოციალური მუშაკები კარგად დატრენინგებულები არიან კრიზისის ინტერვენციაში, მათ შეუძლიათ სწრაფი შეფასება, რადგან იქ ხვდებიან ძალადობის, მოულოდნელი მოვლენების, კატასტროფების მსხვერპლნი დამოკიდებულების მქონე პირები.

მაგალითი განხილვისათვის N6

როდესაც დედაჩემთან ერთად პატარა, უსუფთაო და ხალხით გადატვირთული კლინიკის მოსაცდელ ოთახში ვიჯექი, ჩაფიქრებული ვიყავი იმაზე თუ რატომ წამომიყვანა დედამ ასე შორს კლინიკაში, სადაც აგერ უკვე 45 წუთია ველოდებით რიგს. ბოლოს დედას ვკითხე ამის მიზეზი და მიპასუხა, რომ აქ ესპანურად საუბრობენ და მას ექიმთან პირდაპირი კომუნიკაციის საშუალება ექნება, მისთვის ფასებიც მისაღებია. არადა, დედას ყოველთვის მივყვებოდით მე და ჩემი ძმა საკმაოდ რესპექტაბელურ კლინიკებში, თარჯიმნობასაც ვუწევდით ექიმთან კომუნიკაციისას, როდესაც კი ამის საჭიროება დადგებოდა. მაგრამ დედამ მითხრა, რომ მისი დაავადებებისა და შეგრძნებების დეტალებზე თარჯიმნის გავლით, თუნდაც ეს შვილი იყოს, კომუნიკაცია უხერხულია და თან სრულად მაინც ვერ გამოხატავს მის საჭიროებებსა და შეგრძნებებს.

ამ საუბარში რომ ვართ, უცებ ექთანმა დედას სახელი და გვარი დაიძახა. ჩვენ სასწრაფოდ მისკენ გავეშურეთ და სანამ მივუახლოვდით, მან უცებ ინფორმაციის დაზუსტების მიზნით დედას დაავადება ხმამაღლა წარმოთქვა, ისე რომ ის ყველამ - მთელმა მომლოდინეთა ჯგუფმა გაიგო.

დედამ უხერხულად დაუდასტურა, თან მიმოიხედა იმის გასარკვევად ხომ არ გაიგებდა ვინმე მის ჩივილებს. მე გავაფთრდი და ექთანს ხმამაღლა მივუთითე, რომ დედაჩემის პერსონალურ ინფორმაციას კონფიდენციალურად დაცვა სჭირდება. მერე დედას ვუთხარი, რომ ამას ასე არ დავტოვებდი და საჩივარს ფორმალურადაც დავწერდი. დედამ მთხოვა ეს არ გამეკეთებინა, რადგან ასეთ შემთხვევაში, ის ჰოსპიტალში ვეღარ დაბრუნდებოდა, არადა ეს მისთვის ყველაზე მისაღები სამედიცინო დაწესებულება იყო შორიახლოს, რადგან მისთვის გასაგებ ენაზე საუბრობდნენ და შედარებით იაფიც იყო. და, იმის განცდა, რომ მას დამოუკიდებლად შეეძლო მის პრობლემასთან გამკლავება მისთვის მნიშვნელოვანი იყო.

ჰოსპიტალი უმწეობის განცდით დავტოვე, თან გამმაგებული ვიყავი, როგორ ვერაფრით შემიძლო დედასთვის ხელმისაწვდომ და კულტურულად კომპეტენტურ სამედიცინო დაწესებულებაში მომსახურების უფლების დაცვა (ჯენსონი, 2016).

ხშირად ჯანდაცვის სოციალური მუშაკები ემსახურებიან იმიგრირებულებს, ასაკოვნებს, ლტოლვილებს, რომლებსაც სტრესის, დეპრესიისა და შფოთვის მაღალი დონე აქვთ. სოციალურ მუშაკთა დიდი დამქირავებელია ვეტერანთა ჰოსპიტლები, რადგან შეიარაღებული ძალების წარმომადგენლები ხშირად ტრავმირებული, ფიზიკური იარებით და შეზღუდული შესაძლებლობებით ბრუნებიან შინ. გრძელვადიან ზრუნვაში სოციალური მუშაკები შეფასების, გამოწერისთვის მზადებას, კონსულტირებას და საგანმანათლებლო სესიებს აწოდებენ კლიენტს. მხარდაჭერას უწევენ კლიენტის ოჯახის წევრებს კონსულტირებისა და საგანმანათლებლო სესიების სახით. ჰოსპიტებსა და პალიატიურ ზრუნვაში სოციალური მუშაკები ტკივილის

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 99 შემსუბუქებაში, მძიმე დაავადებების სიმპტომებისა და თანმხლები ტკივილების მართვაში არიან დახელოვნებული.

დანმარება სჭირდებათ დაზღვევის სისტემაში გარკვევასა და დაზღვევის პოლიტიკის რთული ენის ინტერპრეტაციაში. ხანდაზმულებს სოციალური მუშაკი მხარს უჭერს, თემში დარჩენენ და საჭიროებების დაკმაყოფილება თანამედროვე საკომუნიკაციო სისტემებისა და ტექნოლოგიების საშუალებით ისწავლონ, ისარგებლონ სათემო მომსახურებებით. **მაგალითი განხილვისათვის N7**

ლოს ანჟელეს ტაიმსი (მოროკო, 2007) გვიამბობს ზრუნვის სისტემის ფრაგმენტულობაზე.

22 წლის ორსული უსახლკარო ქალი, რომელსაც ფსიქიკური პრობლემები ჰქონდა, ორი „სამარიტელის“ წყალობით ჰოსპიტალში მოხვდა. მათ ქალი ქუჩაში იპოვეს, სადაც ის შიშველი რაღაცას თავისთვის ბუტბუტებდა.

ტესტირებისა და გამოკვლევების შემდეგ, ქალს ფსიქიკური პრობლემების გარდა, ჯანმრთელობის მდგომარეობის მხრივ პრობლემა არ აღმოაჩნდა. ქალს უარი უთხრეს კლინიკაში დარჩენაზე, რადგან კლინიკა არ იღებდა 8 კვირაზე მეტი ხნის ორსულებს. ჰოსპიტლის თანამშრომლებმა ირგვლივ მყოფ ფსიქიკური ჯანმრთელობის ყველა ცენტრს გაუგზავნა ინფორმაცია ქალის მდგომარეობისა და ადგილსამყოფელის შესახებ, თუმცა არავინ გამოეხმაურა.

ქალს, წასასვლელი არსად ჰქონდა. მისი სახელისა და გვარის დადგენის შემდეგ, როგორც იქნა აღმოაჩინეს მისი ძმა, თუმცა მან უარი თქვა დის მიმართ რაიმე ვალდებულების აღსრულებაზე.

სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფის წარმომადგენლებს ხშირად დისკომ ფორტი აქვთ ჯანდაცვის მომსახურების მიღებისას. ამის მიზეზი ზოგჯერ არის სამედიცინო პერსონალის დაბალი მგრძნობელობა განსხვავებულობებისადმი ან ის, რომ ამ უკანასკნელთ არ აქვთ დრო ხისტი სამედიცინო პროცედურების მიღმა მათ კარგად ყოფნაზე ზრუნვისთვის.

100 სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან ასეთ გარემოში სწორედ სოციალური მუშაკია ამ ადამიანთა უფლებების ადვოკატი.

სოციალურ მუშაკებს ჯანდაცვის ინფრასტრუქტურის დახვეწისათვის ადვოკატობაც მართებთ. გარემო პაციენტზე ზემოქმედებს. სულ უფრო მეტი კვლევა ამტკიცებს, რომ წყლისა და სიმწვანის ფონზე მკურნალობა უფრო ეფექტიანია, ვიდრე დასურათებულ ან საერთოდ სურათის გარეშე პალატებში (ფრანკლინი, 2012 ჯენსონთან, 2016).

ჯანდაცვის სოციალური მუშაკი მნიშვნელოვანია იცნობდეს სამედიცინო ტერმინოლოგიას, სამედიცინო პერსონალის ფუნქციებს, დაავადებისა და ჯანმრთელობის ბიო-ფსიქო-სოციალურ-კულტურულ და სულიერ ასპექტებს. ის უნდა ფლობდეს კრიზისის ინტერვენციის უნარებს, კონსულტირების უნარ-ჩვევებს და, რაც მთავარია, უნდა ჰქონდეს კულტურულად კომპეტენტური მკურნალობის, გაწერის გეგმისა და სათემო რესურსების შესახებ ცოდნა.

მაგალითი განხილვისათვის N8

ბრონქსის ერთ-ერთ კლინიკაში დაბალშემოსავლიან პაციენტებს ბიო ფსიქის შედეგები კიბოს საწყის ეტაპს აუწყებდა. არადა, პაციენტები შედეგების წასაღებად არ მოვიდნენ კლინიკაში. კლინიკის ექთანს, მიუხედავად იმისა, რომ მას ეს არ ევალუებოდა, ეთიკური პრინციპების დაცვის პასუხისმგებლობამ გადაწყვეტინა ამ პაციენტებისათვის შედეგები შეეტყობინებინა.

კლინიკაში არ მოიპოვებოდა ამ პაციენტების ზუსტი საკონტაქტო ინფორმაცია, რადგან მათ ტელეფონები არ ჰქონდათ და ისინი ხშირად იცვლიდნენ მისამართს. ექთანმა შემოიარა სავარაუდო მისამართები, მან პაციენტთა უმრავლესობას მიაგნო და დაარწმუნა ისინი რომ კლინიკაში მოსულიყვნენ და მკურნალობა დაეწყათ (ჯენსონი, 2016).

ჯანმრთელობის სისტემის სოციალური მუშაკები ეხმარებიან

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 101 ადამიანებს ბიო-ფსიქო-სოციალურ-სპირიტუალური მიდგომით საკუთარი საქმიანობების მობილიზებაში ავადობის დასაძლევად. ისინი ხშირად სპეციალიზდებიან ინტეგრირებულ მედიცინაში, რაც გულისხმობს პაციენტის მკურნალობას როგორც ტრადიციული, ასევე არატრადიციული მეთოდებით. სოციალური მუშაკები, ძირითადი სპეციალობის მიღმა, ირჩევენ ჰოლისტიურ ჯანმრთელობას, როგორც არჩევით სპეციალობას და იღრმავებენ ცოდნას აკუპუნქტურასა და ჰერბალურ მედიცინაში.

სოციალური ადვოკატობა ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში

მედიცინის მუშაკები ბევრ ქვეყანაში შეჩვეულნი არიან დამოუკიდებლად ფუნქციონირებას, რადგან მულტიდისციპლინური მუშაობის პრაქტიკა არ ჰქონიათ. მათთვის არ არის ცნობილი ფსიქიკური ჯანმრთელობის ინტეგრირებული მოდელი (MHI), რომელიც ეფექტიანად ეხმარება დეპრესიის პრობლემის მქონე ადამიანებს (რეის-ბრენანი, 2006 წენსონთან, 2016) ან გუნდურ მუშაობაზე დაფუძნებული ქრონიკული დაავადებების მართვის მოდელი (CDM) (ბაუერი & გასკი, 2002 წენსონთან, 2016).

დაბალშემოსავლიან ხალხს შფოთვის, დეპრესიისა და სხვა ფსიქიკური ჯანმრთელობის მეტი პრობლემები აქვთ, ვიდრე შეძლებულებს. ასევე მათ ალია მათი თვითმკვლელობის მაჩვენებელიც. მათ ფსიქიკური ჯანმრთელობის მომსახურებების, კონსულტირებისა და მედიკამენტების შეძენისადმი ნაკლები ხელმისაწვდომობა აქვთ. მკვლევართა აზრით, სიღარიბესა და დაბალ შემოსავალთან დაკავშირებული სტრესი, ღარიბ სამეზობლოში ცხოვრების პირობები განაპირობებს ფსიქოლოგიურ ცვლილებებს, რომლებიც სხვადასხვა ფსიქიკური პრობლემის მაპროვოცირებელია.

ადამიანები ქრონიკული დაავადებებითა და ნივთიერებებზე დამოკიდებულებებით უფრო ხშირად არიან ღარიბები, რადგან ეს მდგომარეობა თავისთავად არის შფოთვის, დეპრესიისა და სხვა ფსიქიკური პრობლემების ხელშემწყობი (ბარი, 2008 წენსონთან, 2016). ფსიქიკური ჯანმრთელობის მომსახურებები, ტრადიციულად, ჯანმრთელობის სისტემის „გერად“ არის აღიარებული (ჯენსონი, 2016:296).

37 წლის ქალი, შიზოფრენიის [...] დიაგნოზითაა 22 წლიდან. მას დიდი, მზრუნველი და მოსიყვარულე ოჯახი ჰყავს. მიუხედავად იმისა, რომ მედიკამენტებსაც იღებს და ექიმის მეთვალყურეობის ქვეშაც არის, პერიოდულად მაინც აქვს ხოლმე დესტრუქციული ქცევა, რაზეც ოჯახის წევრები და ახლობლები ძალიან წუხან. ხშირად ის ადამიანებს ეჩხუბება, რადგან „წყინს, რომ ასეთი უწმაწური სიტყვებით მიმართავენ“. პერიოდულად მეზობლები აღიზიანებს, რადგან მისი აზრით, ისინი მისდამი მტრულად არიან განწყობილნი.

მშობლებიცა და და-ძმაც ძალიან შეშფოთებულები არიან მისი მდგომარეობით. არადა ხელს არ აკლებენ მასზე ზრუნვას. ჩვეულებრივ, ქალს ძალიან უყვარს ახლობლებთან ერთად პარკში სეირნობა, ეზოში საუბარი, ტელევიზორის ყურება, თუმცა ამჟამად იმდენად გაღიზიანებულია, რომ დედასაც კი არ იკარებს. არადა დედა მისი მთავარი მზრუნველია - დიდიდან სადამომდე მასთანაა. სოციალური მუშაკი ოჯახს სხვადასხვა ვერსიას სთავაზობს, მათ შორის სტაციონირებას. მას დედის მდგომარეობაც ადარდებს, რომელიც მთელი დღე-ღამის განმავლობაში შვილს საერთოდ არ სცილდება. დედას კი ყველაზე მეტად სჯერა რომ ქალი კარგად გაზდება, როგორც კი თავიანთ სოფელში არსებულ სასწაულმოქმედ ტაძარში მივა. ქალი კი სუსტადაა და ამის საშუალება არ აქვს.

რამდენიმე წელიწადში ქალმა დაიწყო ახალი არა ფსიქოტროპული ნივთიერების მიღება და სარეაბილიტაციო პროცესშიც ჩაერთო. მისი მდგომარეობა საგრძნობლად გაუმჯობესდა. ქალი იმდენად გამოკეთდა, რომ მისმა მდგომარეობამ ახლობლების მოლოდინსაც კი გადააჭარბა.

ამერიკის სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიხედვით, ფსიქიკური ჯანმრთელობის მქონე პირებს მომსახურებების, რესურსების და საჭირო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის, ღირსეული მოპყრობისა და თვით გამორკვევის და მკურნალობაზე უარის თქმის უფლება აქვთ და ამით სარგებლობენ კიდევ. საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის შეფასებამ, რომელიც 2017 წელს ჩატარდა, თუ რამდენად ახერხებენ სოციალური მუშაკები შშმპ-ის უფლებების დაცვას,

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 103 პესიმისტური სურათი გვიჩვენა. აღმოჩნდა, რომ სპეციალისტები ბენეფიციართა უფლებების არა თუ დაცვას, არამედ ამ უფლებების რეალიზაციისათვის ადვოკატობასაც კი ვერ ახერხებენ ისე, როგორც მათ ეს ევალებათ, თუმცა უმრავლეს შემთხვევაში იაზრებენ ამ ვალდებულებას (სოციალური მუშაკთა ასოციაციის მიერ ჩატარებული შეფასება, შშმპ-თა კოალიციის მიერ შშმპ-თა უფლებების კონვენციის ჩრდილოვანი ანგარიშის მომზადებისთვის, 2017)

მკვლევართა აზრით (ტერიერი & ბაროუკლაფი, 2003), თანამშრომლობისა და თანასწორობის გარეშე ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პაციენტებსა და ექიმებს შორის პატერნალიზმის და სტიგმატიზაციის დიდი რისკია. ცნობიერება ფსიქიკური პრობლემების შესახებ დაბალია არა მხოლოდ საქართველოში. მაგალითად, 2011 წელს, კელი ტომასი, 37 წლის უსახლკარო მამაკაცი შიზოფრენიის დიაგნოზით, სიკვდილამდე სცემეს პოლიციელებმა (ლოპქესი, 2011 ჯენსონთან, 2016). მიუხედავად იმისა, რომ პოლიციის თანამშრომლები დატრენინგებული იყვნენ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პირებთან კომუნიკაციაში, სწავლება არასაკმარისი აღმოჩნდა. მხარდამჭერი პროფესიების წარმომადგენლები უფრო ხანგრძლივ ტრენინგს გადიან და ამასთან, განახლებული მიდგომებით, მაგრამ აღმოჩნდება ხოლმე, რომ მეტია საჭირო, რადგან ერთ დროს ნასწავლი კვლევებისა და პრაქტიკის შედეგად იცვლება. ეს, რასაკვირველია, დამსაქმებლის ვალდებულებაცაა და თავად სპეციალისტისაც.

სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ (სტურარტი & არბოლედა-ფლორუზი, 2011, ჯენსონთან, 2016) ძალადობრივი დანაშაულის ჩამდენთაგან მხოლოდ 3 პროცენტს აღენიშნება აშლილობა, რომელიც არ არის დაკავშირებული ნივთიერებაზე დამოკიდებულებასთან, ხოლო მწვავე ფსიქიკური პრობლემების მქონე პირები 14-ჯერ მეტად არიან ძალადობრივი დანაშაულის მსხვერპლის როლში, ვიდრე დამნაშავეების (Brekke,

Prindle, Bae, & Long, 2001 in Jansson, 2016). მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკის გამოყენების ეფექტიანობაზე თითქოს უკვე ბევრს ადარ კამათობენ (კირკი, 1990; მულენი & ბეკონი, 2000; უიესმანი & სანდერსონი, 2001 ჯენსონთან, 2016), თუმცა ისიც ფაქტია, რომ ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში მას თავს არიდებენ. ამის მიზეზი ხშირად არის არასაკმარისი ტრენინგი მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკის პროცესზე, განათლების ნაკლებობა ემპირიულად განმტკიცებული მკურნალობის სპეციფიკაზე, სათემო მომსახურებებში მტკიცებულებებზე დაფუძნებული პრაქტიკის აღიარების ნაკლებობაზე (ბელანი და კოლეგები, 2008; ბლედოუ და კოლეგები, 2007; ბრეკე, ელი & პალინკასი, 20007 ჯენსონთან, 2016), დამკვიდრებული პრაქტიკის განხორციელების ჩვევაზე (კოჰენი და კოლეგები, 2008 ჯენსონთან, 2016), კვლევის შედეგების ინტერპრეტაციის უნარობაზე (ბელანი და კოლეგები, 2008; მურეი, 2009 ჯენსონთან, 2016).

გამაფრთხილებელი/ყურადსაღები ძალადობრივი ქცევის ნიშნები ხშირად ექიმისათვის შეუმჩნეველიც კი რჩება, თუ კლიენტი პირდაპირ და ამკარა მუქარაზე არ გადადის. სასჯელადსრულების სისტემის ფსიქიატრი, ექიმი სტოუნი, ამბობს, რომ მასობრივი მკვლელობის ჩამდენი ხშირად არიან საშუალო კლასის მამაკაცები, რომლებიც სამსახურიდან დაითხოვეს ან არიან სხვაგვარად დამცირებულნი. თუმცა ფსიქიკური პრობლემები, თავისთავად, არ შეიძლება მივიჩნიოთ ძალადობრივი ქცევის განმაპირობებელ ფაქტორად. კოლუმბიის უნივერსიტეტის კანონის, ეთიკისა და ფსიქიატრიის განყოფილების ხელმძღვანელი ამბობს, რომ ძალადობრივი დანაშაულის ჩამდენთაგან მხოლოდ 4 პროცენტს აქვს ფსიქიკური პრობლემები. სტო უნის მიხედვით კი, მასობრივი მკვლელობების ჩამდენთაგან ფსიქიკური პრობლემები მხოლოდ 20 პროცენტში ვლინდება (კარეი & ჰარტოკოლისი, 2013 ჯენსონთან, 2016).

მნიშვნელოვანია, ფსიქიკური პრობლემების ადრეული ეტაპზე იდენტიფიცირება და მასთან განმკლავებაც უფრო იოლი გახდება რო გორც თავად ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანის, ასევე მისი

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 105 ახლობლებისათვის. პირველადი ჯანდაცვის სპეციალისტები არიან სისტემაში პაციენტის პირველი შემხვედრები. სწორედ ეს აძლევს მათ საშუალებას, ადრეულ ეტაპზე ამოიცნონ ფსიქიკური პრობლემები, გაათვითცნობიერონ პაციენტი და მისი ოჯახის წევრები ქცევითი ჯანმრთელობის შესახებ, საჭიროებისამებრ განახორციელონ რეფერირება შესაბამის ადრესატთან. ინტეგრირებული ჯანმრთელობის მოდელი პირველადი ჯანდაცვის სპეციალისტებს ადამიანის მთლიანობაში დანახვისაკენ მოუწოდებს, ეს კი გულისხმობს ფსიქიკური, ფიზიკური და ქცევითი ჯანმრთელობის ერთ მთლიანობად აღქმას.

მაგალითი განხილვისათვის N10

ფსიქოლოგიური აშლილობების დიაგნოსტიკებისა და სტატისტიკის სახელმძღვანელოს (DSM) განახლების პროცესში, განიხილებოდა პრედიკტორული რისკ-ჯგუფის აშლილობების ან „კატეგორიის“ მოცვა. განსაკუთრებით, ფსიქოზების სიმპტომებით, რაც დროის შემდეგ შესაძლოა ფსიქიკური აშლილობების კატეგორიაში მოექცეს.

რისკ-კატეგორიის ინკლუზიის მომხრეები ხაზს უსვამდნენ იმას, რომ „ადრეული ინტერვენცია ფსიქოზების განვითარების პრევენციას მოახდენდა“, მაშინ როდესაც სხვების აზრით, „დაავადებულისა და არადაავადებულის განსხვავება რთულია“, რაც ცრუ დადებითი დიაგნოზების ოდენობას გაზრდიდა (კარპენტერი, 2009. გვ.841, ჯენსონთან, 2016:308).

მიუხედავად იმისა, რომ ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემებისთვის სკრინინგის პრაქტიკა დანერგილია ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში (მაგალითად სპეციალური კითხვარით დგინდება დეპრესიის დონე), კარპენტერი (2009) კოლეგებს მოუწოდებდა იმის კარგად გააზრებას, თუ რამდენად გადაწონიდა ადრეული დიაგნოსტიკებით მიღებული შედეგების საფუძველზე ფსიქოზების განვითარების შემცირების სარგებელი ფსიქიკური პრობლემების მქონე ადამიანის იარაღის მინიჭებას, როცა ჯერ არ არის დადგენილი ასეთი აშლილობა განვითარდება თუ არა საერთოდ.

სოციალური მუშაკები აქტიურად მუშაობენ შშმ-თან და მათ ოჯახებთან. სოციალური მუშაკი შშმ კლიენტს ოთხ საკითხში უწევს მხარდაჭერას: სამოქალაქო უფლებებში, შემოსავლის უზრუნველყოფაში, განათლებასა და რეაბილიტაციაში, კონსულტირებაში. ყოველ ამ სიტუაციაში კი მიზანი დამოუკიდებელი ცხოვრების სტილზე გადასვლის ხელშეწყობა უნდა იყოს. შშმ-ს, განსაკუთრებით ახალგაზრდებს, ადარ სურთ ზრუნვის პასიურად მიმღების როლში ყოფნა.

დიდია სოციალურ მუშაკთა როლი დამოკიდებულებების მქონე პირებთანაც. მათ დამოკიდებულებების დაძლევის სფეროში ეკოლოგიური პერსპექტივით მუშაობა მართებთ. ისინი არა მხოლოდ ადამიანის დამოკიდებულებაზე არიან ორიენტირებულნი, არამედ მათ ეხმარებიან ოჯახთან, სამეზობლოსთან, სოციალური მხარდაჭერის სისტემებთან ურთიერთობების ფორმირებაში. მათთან სამუშაოდ სოციალურ მუშაკებს სჭირდებათ არა მხოლოდ დამოკიდებულებების დაძლევისათვის საჭირო უნარ-ჩვევები და ცოდნა, არამედ ფსიქიკური ჯანმრთელობის საკითხებისაც, როგორც ხშირად თანმხლები პრობლემებისა. მათ უწევთ დამოკიდებულებების მქონე პირების ოჯახის წევრებთან მუშაობაც.

მაგალითი განხილვისათვის N11

ფლორიდაში კეთილდღეობის მომსახურებებით მოსარგებლებს ნარკოტესტირების ვალდებულება დაუწესდა. ამ იდეის მომხრეთა აზრით, ამ ინიციატივის შედეგად, გამომავარაუდებოდნენ დამოკიდებულების მქონე პირები და კეთილდღეობის მიმღებთა რიცხვიც შემცირდებოდა. შტატის მონაცემებმა ცხადყო, რომ ვერ მოხერხდა ვერც ერთი მიზნის მიღწევა. აღმოჩნდა, რომ კეთილდღეობის მიმღებთა მხოლოდ 2.6 პროცენტმა ვერ ჩააბარა მარკოტესტი ოთხი თვის განმავლობაში (ალვარეზი, 2012, ჯენსონთან, 2016).

ფლორიდამ, ამ ექსპერიმენტით, დანაკარგიც კი ნახა, რადგან ტესტის წარმატებით ჩამბარებულს 30\$ უნაზღაურებდა, რამაც ჯამში

118 140\$ შეადგინა. მიუხედავად ამისა, ინიციატივის მხარდამჭერები დაჟინებით მოითხოვდნენ, რომ ტესტირება არ გაუქმებულიყო იმ არგუმენტით, რომ აუცილებელი იყო ისეთი ზომების გატარება, რაც მას დაარწმუნებდა იმაში, რომ ბავშვები დაცულები იყვნენ და მათი ფული არ მიედინებოდა ნარკოდამოკიდებულებთან, და რომ გადასახადის გადამხდელთა ფული საჭმელზე, ტანსაცმელსა და საფენებზე იხარჯებოდა.

ფლორიდის ამერიკის სამოქალაქო უფლებებათა კავშირმა (ACLU) შტატი დაადანაშაულა, ამერიკის კონსტიტუციის მეოთხე შესწორების მიხედვით, ანტიკონსტიტუციური ქმედებისათვის - კეთილდღეობის მიმღებთა პირად ცხოვრებაში ჩარევა.

2014 წლის დეკემბერში, ფლორიდის შტატმა წააგო სასამართლო პროცესი, რადგან კეთილდღეობის მიმღებ პირებს დახმარების მიღების კონსტიტუციური უფლება შეუღალა (მატაკონისი, 2014, ჯენსონთან, 2016).

დამოკიდებულებას სოციალური ტვირთიც ახლავს. ის იშვიათად არის მხოლოდ ერთი ადამიანის პრობლემა. ხშირად გაუაზრებლად ოჯახის წევრები და ახლობლები ხელს უწყობენ საყვარელი ადამიანის დამოკიდებულების შენარჩუნებას. ამას **თანადამოკიდებულებას** ვუწოდებთ. თანადამოკიდებულება ნიშნავს დამოკიდებულების პროგრესირებას გარემოთი გამოწვეული ფაქტორების გამო - ისეთ გარემოში ცხოვრებას, სადაც ნივთიერებაზე დამოკიდებულება ხელშეწყობილია. ასეთ სიტუაციაში ადამიანები ერთად ცხოვრობენ, რადგან რესიპროკალური საჭიროებები აქვთ. მაგალითად, ქალი მოძალადე მამაკაცისაგან არ მიდის, რადგან მას მამაკაცის გვერდით ყოფნა სჭირდება სხვადასხვა მიზეზის გამო - არაჯანსაღი ემოციური საჭიროებებიდან გამომდინარე. ან მამა ვაჟიშვილის დასაცავად ცდილობს მისი არასწორი ქმედებები გაამართლოს, მხარი დაუჭიროს მას, ნაცვლად იმისა, რომ შვილს სწორად მოქცევა ასწავლოს, ამ მდგომარეობასთან გამკლავებაში დაეხმაროს. თანადამოკიდებული

ადამიანები თავიანთ დამოკიდებულებების მქონე ოჯახის წევრებთან ურთიერთობას ზედმეტად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ, ავიწყდებათ თავი, არ აქცევენ ყურადღებას საკუთარ გრძნობებს (ბეტი, 2009, 2011; კნუდსონი & ტერელი, 2012 წენსონთან, 2016). თანადამოკიდებულება უფრო ხშირად ოჯახიდან მოდის, განსაკუთრებით, ისეთ ადამიანებში, რომელთა მშობლებსაც მერყევი, არასტაბილური ურთიერთობები ჰქონდათ; თუმცა თანადამოკიდებული ქცევა არ არის აუცილებლად გამოწვეული ოჯახში ნივთიერებებზე დამოკიდებულებით (კნუდსონი & ტერელი, 2012 წენსონთან, 2016). ნებისმიერ შემთხვევაში თანადამოკიდებული პირები არიან სხვისი დამაამბებლები, საკუთარი საჭიროებებისა და ინტერესების უარყოფელები, რადგან ისინი არიან დაკავებული სხვებზე ზრუნვით.

დამოკიდებულების დაძლევის მომსახურებებში სოციალური მუშაკები უნდა ადვოკატობდნენ ინოვაციური მიდგომებით გამდიდრებასა და ოჯახის წევრების ჩართვას მომსახურებების მოწოდების/ მკურნალობის პროცესში. სოციალურ მუშაკებს ამ სფეროში მუშაო ბისათვის სჭირდებათ ესმოდეო, რა არის აბსტინენცია, გამოჯანმრთელება, ცვლილებებისთვის მზაობა, მოტივაციური ინტერვიუ, კოგნიტურ ქცევითი თერაპია, რელაფსის პრევენციის ტრენინგი, ზიანის შემცირების თერაპია და ა.შ.

ამერიკის სოციალურ მუშაკთა ეროვნული ასოციაციის (2013) სოციალური სამართლიანობის ანგარიში „სოციალური მუშაობის პერსპექტივა ნარკოპოლიტიკის რეფორმაზე: საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მიდგომა“ ახსენებს სოციალურ მუშაკებს, რომ რადგან სოციალური მუშაკები მონაწილეობენ მართლმსაჯულების სისტემაში მომსახურების მიწოდების პროცესში, მათ აუცილებლად უნდა აინტერესებდეთ ნარკოდანამაულოთან დაკავშირებული პოლიტიკა და მისი რეფორმირება. ამავე ანგარიშში ხაზგასმულია, რომ რადგან სოციალური მუშაობა ისტორიულად მწირი რესურსებით, პოლიტიკური ძალაუფლების გარეშე ადამიანების ინტერესების ადვოკატობას ეწევა, მისი პროფესიული მოვალეობაა ლეგალიზაციის მხარდასაჭერი და საწინააღმდეგო არგუმენტების მოკვლევა საფუძვლიან კვლევასა და

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 109 ასევე, დამოკიდებულების დაძლევის არაძალადობრივ მეთოდებზე დაყრდნობით.

მაგალითი განხილვისათვის N12

2014 წლის ახალი წლის პირველ დღეს, კოლორადოს შტატში ლიცენზირებული მიმწოდებლებისათვის ნებადართული გახდა მარიხუანას გაყიდვა ნებისმიერი ადამიანისთვის 21 წელს ზევით. მიმწოდებლების გათვლით, მარიხუანით ვაჭრობას 30 მილიონი მოგება უნდა მოეტანა შტატისათვის 1 წელიწადში. მათი აზრით, რეკრიაციული მარიხუანის ინდუსტრია კოლორადოს ეკონომიკას განავითარებს. მარიხუანის ლეგალიზაცია ახალი მშენებლობების, დასაქმების ახალი ადგილების, ახალი ინვესტიციების მოზიდვას შეუწყობს ხელს. ახალი კატეგორიის ბიზნესებიც კი წარმოიქმნა ლეგალური მარიხუანას ირგვლივ (ყაკოვიჩი, 2014, კოქსთან, 2016).

მიუხედავად იმისა, რომ მარიხუანა ლეგალურია კოლორადოში, ის ისევ არალეგალურია ფედერალური კანონმდებლობის მიხედვით. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ პაციენტებისთვის სამედიცინო დანიშნულებით გამოწერილი მარიხუანის მიღების შემთხვევაში, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან ისინი გათავისუფლებულები არიან მხოლოდ იმ შტატებში, სადაც მარიხუანის სამედიცინო დანიშნულებით მიღება ნებადართულია; თუმცა, „ფედერალური კანონმდებლობა ასეთ გამონაკლისს არ უშვებს არსებული აკრძალვის პოლიტიკის მიხედვით“ (ფინდლო, 2014, კოქსთან, 2016).

ყველა კოლორადოელი არ არის ბედნიერი კანონის ამ სიახლით. მიუხედავად იმისა, რომ კანონი გაყიდვამდე მარიხუანაზე კონტროლის ვადლებულებას აწესებს, საზოგადოების ნაწილი წუხს იმის თაობაზე, თუ რა ზეგავლენა ექნება ლეგალიზაციას ბავშვებზე. დენვერში, მოქალაქეებმა და ადგილობრივმა თვითმმართველობამ შემფოთება გამოთქვა იმის თაობაზე, რომ ამან შეიძლება 12-13 წლის ბავშვებში სათამაშო მოედანზე მარიხუანით ვაჭრობა და მოზარდებში მოხმარების ზრდა გამოიწვიოს (კოქსი, 2016).

მკურნალობის ცენტრების უმრავლესობაში ნულოვანი ტოლერანტობის მოდელი მუშაობს, რაც სრულ აბსტინენციას ითხოვს. 12 ნაბიჯის მიღგ ომა ნივთიერებაზე დამოკიდებულების მორალურ სპირიტუალურ გააზრებაზეა დაფუძნებული. რაციონალური გამოჯანმრთელების მოდელი დამოკიდებულების მქონე პირს ეხმარება დამოკიდებულების აღიარებაში და მისდამი ირაციონალური ფიქრების დაძლევაში. ზიანის შემცირების მოდელი - მოტივაციური მოდგომაა, რომელიც ადამიანებს უდვილებს ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და კარგად ყოფნისაკენ. მოდელი მოიცავს აბსტინენციის/ზიანის შემცირების ალაგმვას, გამოკეთებისათვის მომზადებას, მოდერაციის მართვას, ჩანაცვლებით თერაპიას, რელაქსის პრევენციას, გარემოსდაცვით პრევენციას.

ადვოკატობისას, მნიშვნელოვანია პოზიტიური ენის გამოყენება სხვად ასხვა სამიზნე ჯგუფთან მუშაობისას. მნიშვნელოვანია გავცნოთ სასაუბრო ენას, რომელიც მისაღებია როგორც შშმ თემისათვის, ასევე ექპერტებისა და ადვოკატებისთვის. მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებთან “ჯერ ადამიანი” ლექსიკით ვხელმძღვანელობთ. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ვთქვათ არა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირი, არამედ პირი, რომელსაც შეზღუდული აქვს შესაძლებლობები. ნაცვლად იმისა, რომ ვთქვათ „შშმ მწერალი“, ვთქვათ „მწერალი, რომელსაც შეზღუდვა აქვს“. მაგალითად, ინტელექტუალური შეზღუდულობის მქონე პირზე, უმჯობესია ვთქვათ „ინტელექტუალური შეზღუდულობის მქონე ადამიანი“, ნაცვლად „ინტელექტუალურად შეზღუდულისა“. მაგრამ, მაგალითად, ადამიანები, რომლებსაც სმენის მცირე ან ზომიერი პრობლემები აქვთ შესაძლოა მიაკუთვნებდნენ თავს ყრუთა საზოგადოებას და ამჯობინებდნენ, რომ მოხსენიებულნი იყვნენ, როგორც „ყრუ“ და არა „სმენის პრობლემის მქონე“. ხოლო, ამ უკანასკნელს უპირატესობას ანიჭებენ ისინი, ვინც თავს არ მიაკუთვნებს ყრუთა საზოგადოებას. მისაღებია აგრეთვე შემდეგნაირად მოხსიენება “ქალი, რომელსაც აქვს სმენის პრობლემა” ან „ბიჭი, რომელიც ყრუა“. მოკლედ რომ ვთქვათ, ყველაფერს ცოდნა უნდა და როდესაც რომელიმე თემის წარმომადგენლებთან ვმუშაობთ, სამუშაოს დაწყებამდე კარგი იქნება

სოციალური ადვოკატობა სხვადასხვა სფეროში და სამიზნე ჯგუფთან 111 თუ გავეცნობით რას ანიჭებენ ისინი უპირატესობას, რა არის მათთვის მისაღები და მიუღებელი. ხოლო რადგან ურთიერთობა კომუნიკაციით იწყება, აჯობებს მათთვის მისაღებ სასაუბრო ენას ვფლობდეთ (შალაშვილი, შატბერაშვილი, 2017).

ფსიქიკური პრობლემების ეტიოლოგიასა და მიზეზებზე ცოდნის ნაკლებობა და ფორმალიზებული ტესტის არარსებობა (მაგალითად, როგორიცაა სისხლის ტესტი), რომელიც დაავადების არსებობას ან არარსებობას დაადასტურებდა, პრევენციული მომსახურებისადმი ბარიერის ერთ-ერთი მიზეზია. მიზეზებს შორისაა, ასევე, მეცნიერული მხარდაჭერის ნაკლებობა პრევენციული მომსახურებების განვითარებისათვის. ადვოკატობას ესეც ითხოვს. ზოგადად, ფსიქიკური ჯანმრთელობის სფეროში უკიდუგანოდ დიდია სოციალური მუშაკის როლი. ამერიკის შეერთებულ შტატებში მთავრობის ეკონომისტები წინასწარმეტყველებენ, რომ ფსიქიკური ჯანმრთელობის სოციალური მუშაკები 2020 წლისათვის ყველაზე მზარდი სამუშაო ძალა იქნება მხარდაჭერ პროფესიათა შორის.

სამინაო დავალება

1. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის მიერ ჯერ კიდევ 2005 წელს მომზადდა პროფესიული სტანდარტები, მისი დამტკიცების ადვოკატობა პროფესიულმა თემმა ვერ შეძლო. თქვენი აზრით, რა იყო ამის მიზეზი?
2. N2 განსახილველ მაგალითში, სოციალურ მუშაკს აქვს საად-ვოკატო მიზეზი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვის ან/ მისი ოჯახის უფლებების დასაცავად? რაიმე არის ისეთი, რაც სხვაგვარად უნდა გაეკეთებინა სოციალურ მუშაკს?
3. N3 განსახილველ მაგალითში, რა პრობლემას ხედავთ? სო-ცი ალურ მუშაკს რა დონეზე მართებს მინდობით აღსაზრდელის შემთხვევის ადვოკატობა?

4. N4 განსახილველ მაგალითში წამოდგენილ შემთხვევაში, ქალბატონი ვალდესის - სკოლის სოციალური მუშაკის ადგილას როგორ მოიქცეოდით?

5.N5 განსახილველ მაგალითში, რა არის სკოლის ადმინისტრაციის, მასწავლებლების როლი? რა სახის მხარდაჭერის აღმოჩენა შეუძლია სკოლას ამ შედეგის ასარიდებლად? რა ცვლილებები უნდა გატარდეს სკოლის ან პოლიტიკის დონეზე, რომ ამგვარი შემთხვევების დროული იდენტიფიკაცია და რეაგირება მოხდეს? ხელავთ ამაში სოციალური მუშაკის როლს? გთხოვთ, დააკონკრეტეთ.

6. N6 განსახილველი მაგალითიდან რა დასკვნა გამოიტანეთ: შემთხვევის ადვოკატმა ბენეფიციარის სურვილების გათვალისწინებით უნდა დაიწყოს მომსახურების მიწოდება თუ მისი სურვილების უგულებელყოფა შეიძლება მისივე ინტერესებიდან გამომდინარე? ასეთ შემთხვევებში რომელ დონეზე იქნება უფრო ეფექტიანი ადვოკატობა: მიკროზე, მეზოზე თუ მაკროზე? გთხოვთ, დაასაბუთეთ პასუხი

7. N7 განსახილველ მაგალითში, რომელ დონეზე განახორციელდებდით თქვენ ადვოკატობას? უპირატესობას ორსული ქალის რომელ პრობლემაზე მუშაობას მიანიჭებდით?

8. N8 განსახილველ მაგალითში, სოციალურ მუშაკს მართებდა იგივეს გაკეთება, რაც ექთანმა გააკეთა? თუ მას უფრო ველის მუშაკის დაქირავებისათვის ადვოკატობა მართებდა კლინიკის ადმინისტრაციის წინაშე?

9. როგორ მიესადაგება ან უნდა მიესადაგებოდეს სოციალური მუშაობის ერთ-ერთი მთავარი ფასეულობა „თვით-დეტერმინაციის ხელშეწყობა“ ან პატივისცემა ოჯახის ღირებულებებისადმი, N9 განსახილველ მაგალითში წარმოდგენილ შემთხვევას?

10. როგორც ადვოკატი, რომელი მიდგომის ადვოკატობას გასწევდით N10 განსახილველ მაგალითში - ადრეული სკრინინგი აგვარიდებდა მრავალ არასასურველ შედეგს თუ კიდევ უფრო გაზრდიდა ფსიქიატრიულ დიაგნოზებთან დაკავშირებულ სტიგმატიზაციის დონეს?

11. N11 განსახილველ მაგალითში, იკვეთება სოციალური ადვოკატობის აუცილებლობა? დადებითი პასუხის შემთხვევაში, დააზუსტეთ პასუხი.

12. N12 განსახილველ მაგალითში წარმოდგენილი სიტუაციიდან გამომდინარე, დაფიქრდით რა არის სოციალური მუშაკის ადვოკატობის როლი მარიხუანას მოხმარების ლეგალიზაციის პროცესში?

13. თქვენი აზრით, მერი ელენ მაკკორმაკის შემთხვევაზე რეაგირება რატომ დაიწყო „ცხოველთა მიმართ დაუნდობელი მოპყრობის პრევენციის ნიუ იორკის საზოგადოების“ მიერ? რა დაკსვნის გამოტანის საშუალებას იძლევა ეს სოციალური ადვოკატობის მიდგომის შერჩევისათვის?

14. უმრავლეს ქვეყანაში, მათ შორის ჩვენთანაც, ბავშვზე ძალადობის მაჩვენებლები მუშავდება ყოველწლიურად. ბავშვთა კეთილდღეობის სფეროს ექსპერტთა აზრით, მონაცემების ჩამონათვალში ახალი კატეგორიები უნდა დაემატოს? თქვენი აზრით, რა კატეგორიების დამატება იქნებოდა კარგი? უნდა გასწიოს თუ არა სოციალურმა მუშაკმა ამის ადვოკატობა? გთხოვთ, დააზუსტეთ პასუხი. დადებითი პასუხის შემთხვევაში კი, დააზუსტეთ რომელი მიდგომით, რა ფორმით?

თავი 4.

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში

სოციალური ადვოკატი ძლიერი ლიდერული უნარ-ჩვევებით უნდა გამოირჩეოდეს. მას უნდა შეეძლოს არა მარტო მოკვლევა და კრიტიკული ანალიზი, არამედ სამუშაოს დელეგირება და დიდი ამოცანის პატარა-პატარა კომპონენტებად დაყოფა, რათა პროცესი უფრო ადვილი სამართავი იყოს. ადვოკატობა არის ქმედება და არა მხოლოდ საუბარი, თუმცა ადვოკატობის ჯგუფში უნდა იყვნენ ორატორული ნიჭის მქონე ადამიანებიც. ამ საკითხს ჩვენ მოგვიანებით ჩავუდრმავდებით. ახლა კი განვიხილოთ რა არის წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები, რომელია უფრო მნიშვნელოვანი და რომელი ნაკლებმნიშვნელოვანი, თუ თითოეული თანაბრად მნიშვნელოვანია.

ჯგუფური სამუშაო

ადვოკატობის წარმატებას დიდწილად განაპირობებს ჯგუფური სამუშაო. ადვოკატობის ისტორიის მანძილზე იშვიათად თუ შევხვდებით ინდივიდუალური ადვოკატობის წარმატებულ შემთხვევებს, როდესაც ინდივიდმა შეძლო საზოგადოების ყურადღების მიპყრობა და ძალაუფლების მქონეთა დარწმუნება ცვლილების აუცილებლობაში. ადვოკატობა, განსაკუთრებით, თუ ეს მოწყვლად ჯგუფებს ეხება, ჯგუფური უნდა იყოს, შემდეგი 4 მიზეზის გამო:

- ა დემოკრატიულ სახელმწიფოში ცვლილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში ხდება, თუ მას ამომრჩეველთა უმრავლესობა უჭერს მხარს;
- ა ადვოკატობას თავდაუზოგავი შრომა სჭირდება; ა ჯგუფური მუშაობა იდეების ტესტირების საშუალებას იძლევა;
- ა საზოგადოებისა და მედიის ყურადღების მიპყრობა ჯგუფებს უფრო მეტად ხელეწიფებათ, ვიდრე ინდივიდებს.

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში 115
ადვოკატობის ჯგუფების შემდეგი ტიპები არსებობს:

ა მიზნობრივი ჯგუფები; ა სავაჭრო ასოციაციები; ა პროფესიული ასოციაციები; ა კავშირები; ა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები; ა რელიგიური და ეთნიკური ორგანიზაციები; ა გენდერულ საკითხებზე ორიენტირებული ორგანიზაციები; ა კოალიციები; ა მრჩეველთა საბჭოები.

ახალი ჯგუფის შექმნამდე დანიშნეთ საინფორმაციო შეხვედრა, რომელიც მოემსახურება საერთო ინტერესების გამოკვეთასა და მსგავსი პოზიციების დაფიქსირებას, რასაც ურთიერშეთანხმებული სტრუქტურის განვითარება და სამოქმედო გეგმის შექმნა მოჰყვება. ადვოკატისათვის აუცილებელია, გააფართოოს თავის მხარდამჭერთა წრე. რაც უფრო მეტი ადამიანი უჭერს მხარს ახალ ინიციატივას და რაც უფრო მეტია მათ შორის გავლენიანი პირი, მით უფრო იზრდება კანონპროექტის გასვლის შანსი. ამიტომ კოალიციის შექმნა გამარჯვების ერთ-ერთი წინაპირობაა.

არსებობს საკანონმდებლო კოალიციის ორი სხვადასხვა სახეობა: დროებითი, ერთჯერადი და ფორმალური, მუდმივმოქმედი კოალიცია. რა სახის კოალიცია წაადგება საკითხის წარმატებით გადაწყვეტას, ამ უკანასკნელის აქტუალობის, სიმწვავისა და მოცვის მიხედვით განისაზღვრება. მნიშვნელოვანია იმის გააზრებაც, თუ როგორ აერთიანებს ეს საკითხი კოალიციის წევრებს: ამჟამად თუ მუდამ. კონკრეტული პრობლემის მოგვ არებისთვის ბრძოლა, შესაძლოა, კოალიციის ზოგიერთი წევრისათვის ამ ეტაპზე იყოს მომგებიანი და აქტუალური, სხვებისათვის კი ეს პროფესიული ვალდებულებაა და დროში არ ხუნდება მისი წარმატებით განვითარებისაკენ მიმართული ჟინი.

ემთხვევა თუ არა კოალიციის წევრთა დამოკიდებულება და შემართების ხარისხი მოცემული საკითხის მოგვარებისადმი, არ არის ყოველთვის მნიშვნელოვანი. რადგან ამ ეტაპზე ეს თავდადება

116 წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში არსებობს ე.ი. ამ ეტაპზე ეს ერთობაც უფრო მეტი წარმატების მომტანია, ვიდრე დამოუკიდებელი ბრძოლა.

საკითხთა უპირატესობის დადგენის წესი

დღესდღეისობით პრობლემათა მორევში მრავლადაა სოციალური პრობლემები და შესაბამისად, გვამოდრავებს სურვილი იმისა, რომ მოვაგვაროთ რაც შეიძლება მეტი პრობლემური საკითხი თუ სიტუაცია. არადა, ყოველი საკითხის მოგვარებისათვის სხვადასხვა დროსა და სივრცეში წარმატების განსხვავებული შანსი არსებობს. ამიტომ აუცილებელია, შეგვეძლოს მოცემულ დროში და მოცემული რესურსებით უდიდესი შანსის მქონე საკითხის იდენტიფიკაცია. საკითხთა უპირატესობის დასადგენად კი შემდეგი კრიტერიუმები უნდა გამოვიყენოთ:

ა საკითხის რელევანტურობა ყველასათვის, ვის ინტერესებსაც ვიცავთ; ა საკითხის წარმატებულად წარდგენის შესაძლებლობა; ა საკითხის გადაჭრა არსებული რესურსების გათვალისწინებით; ა საკითხის დიდმნიშვნელოვნება საზოგადოებისათვის.

კომუნიკაციის უნარი

კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი თვისება, რაც არა მხოლოდ სოციალურ მუშაკს, არამედ ყველა უფლებადამცავს უნდა ჰქონდეს, არის კომუნიკაციისა და პრეზენტაციის უნარი.

რა არის კომუნიკაცია? კომუნიკაცია, გარკვეულწილად, გამგზავნის მიერ მიმღებზე ზეგავლენის მოხდენის პროცესია. კომუნიკაციის პროცესი მრავალი კომპონენტისაგან შედგება. წარმოგიდგენთ, მაგალითად „ლასველის ფორმულას“, რომლის მიხედვითაც კომუნიკაცია შემდეგი კომპონენტებისაგან შედგება:

ა ვინ ამბობს; ა
რას ამბობს; ა ვის

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში 117

ეუბნება; ა რა
საშუალებით; ა რა
განზრახვით; ა რა
ეფექტით.

კომუნიკაციის რამდენიმე ფორმა არსებობს: სიმეტრიული ან ასიმეტრიული, უნებლიე ან ნებელობითი, ვერბალური ან არავერბალური. მოდით თითოეული ცალ-ცალკე განვიხილოთ:

სიმეტრიულია კომუნიკაცია, რომელიც მასში ჩართვის თანაბარ შესაძლებლობას აძლევს კომუნიკაციის მონაწილეებს, მაგალითად, მეგობრების, კოლეგების ან ოჯახის წევრების საუბარი. ასიმეტრიულია კომუნიკაცია, როდესაც კომუნიკაციის პროცესში მონაწილე მხარეებს არათანაბარი მონაწილეობის საშუალება აქვთ, მაგალითად, ლექცია, სატელევიზიო გადაცემა და ა.შ.

უნებლიეა კომუნიკაცია, როდესაც მონაწილეებს არ აქვთ გადწყვეტილი, მაგრამ მაინც უწევთ კომუნიკაცია, მაგალითად, ავტობუსში, თვითმფრინავში და ა.შ. ნებელობითია კომუნიკაცია, როდესაც მონაწილეები საკუთარი სურვილით ამყარებენ კომუნ იკაციას.

ვერბალური კომუნიკაცია მეტად სტრუქტურირებულია, ვიდრე არავ ერბალური. მას მკაფიოდ გამოხატული დასაწყისი და დასასრული აქვს. არავერბალური კომუნიკაციისას არ ვსაუბრობთ, მაგრამ ის გარკვეულწილად მართავს კომუნიკაციის მიმდინარეობას. არავერბალური კომუნიკაცია იქამდე გრძელდება, სანამ მონაწილეები ერთმანეთის მხედველობის არეში არიან. პიროვნების შესახებ გარკვეულ ინფორმაციას გვაწვდის არა მარტო მისი საუბარი, არამედ მისი გარეგნობაც, ჩაბმულობაც და სხეულის მოძრაობაც.

სოციალური ადვოკატობისას სასურველია ნებელობით ვერბ ალურ კომუნიკაციას მივაღწიოთ. თუმცა ეს ხშირად, თითქოს, შეუძლ ებელია. თუ ეს არ არის შესაძლებელი, ჩვენ ყველა ფორმა უნდა გამოვიყენოთ მათთან კომუნიკაციისათვის, ვისთან ურთიერთობაც ჩვენი დაცვის ქვეშ მყოფ პირთა ან საკითხთა განხილვისათვის გვჭირდება. კომუნიკაცია

118 წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში

მხოლოდ მაშინაა წარმატებული, თუ მონაწილეების აზრთა გაცვლა–გამოცვლის საშუალება და ფორმა ერთნაირი ან მსგავსია. მსმენელის მიერ სიტუაციის გაგება მუდამ კონტექსტის გათვალისწინებით უნდა მიმდინარეობდეს, რადგან იგი გაგების პროცესზე ზეგავლენას ახდენს. ამიტომ მნიშვნელოვანია, რას და რა მიზნით ვუბნებით მოსაუბრეს, რისი მიდწევა გვსურს.

ადვოკატობა მოითხოვს უამრავ შეხვედრას, საჯარო დისკუსიასა და გამოსვლას. ამიტომ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ იმ საკითხის ზედმიწევნით გააზრება, რაზეც უნდა ვისაუბროთ, არამედ იმის ცოდნაც, როგორ უნდა წარვადგინოთ ის, რომ უფრო მისაღები და საინტერესო ვიყოთ მსმენელისათვის. რადგან დროს ვხარჯავთ შეხვედრაზე, ე.ი. მონაწილეთა მომხრებად ჩამოყალიბება ან, სულ მცირე, საკითხის შესახებ მათი ინფორმირება გვსურს. ამიტომაც, მოდით, პრეზენტაციის ტექნიკას გავცნოთ.

პრეზენტაციის უნარი

ნებისმიერი პრეზენტაციის მიზანს აუდიტორიის დარწმუნება და მოტივაცია წარმოადგენს იმ საკითხის სასარგებლოდ, რასაც ვლობირებთ. საკუთარი თავისა და სათქმელის ჯეროვნად წარდგენ ის გარეშე კი ჩვენი გრძნობების, დამოკიდებულებებისა და შეხედულებების გადაცემა მსმენელისათვის ძნელია. პრეზენტაციაზე მუშაობა შემდეგ ფაზებს მოიცავს:

ა მომზადება; ა

წარმართვა; ა შედეგების

დამუშავება.

პრეზენტაციის შინაარსი

კი მოიცავს:

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში 119
ა შესავალს; ა
ძირითად ნაწილს; ა
დასასრულს.

პრეზენტაცია მისაღმებით უნდა დავიწყოთ. ამის შემდეგ, შესავალ ნაწილში, მსმენელს უნდა გავაცნოთ პრეზენტაციის მიზნები, თემატიკა და მიზანი. ასევე, აუცილებელია, მსმენელს მოვახსენოთ პრეზენტაციის მიმდინარეობის გეგმა. ეს მათ არა მარტო ინფორმირებულ და მომზადებულ მსმენელებად აქცევს, არამედ მათ მიერ ჩვენი პრეზენტაციისათვის დახარჯული დროის გამო მათ მიმართ ჩვენს ანგარიშვალდებულებას გამოხატავს. მათ უნდა იცოდნენ, როგორ არის დაგეგმილი ის დრო, რაც მათ ჩვენ დაგვითმეს.

ალბათ თავადაც გამოგიცდიათ, რომ რაგინდ საინტერესო თემაც უნდა იყოს, მხოლოდ პასიური მსმენელის როლში ყოფნა დიდი ხნით ძნელია და აღქმის ხარისხსაც ამცირებს. ამიტომ კარგი პრეზენტატორი პრეზენტაციის დასაწყისშივე მონაწილეების თემის ირგვლივ მოტივირებას ცდილობს. ამის მიღწევა კი შესაძლებელია კითხვების დასმით, ინტერესის გაჩენით, პირადი სარგებლის აღნიშვნით, პროვოცირებით.

ამის შემდეგ გადავდივართ პრეზენტაციის ძირითად ნაწილზე. ეს ყველაზე მნიშვნელოვანი შემადგენელია. ამ დროს მსმენელთათვის თემის სისტემატურად გადაცემა ხორციელდება. ამ ნაწილის დასასრულს აუცილებელია ძირითადი საკითხების დაჯამება.

უილკსი (უილკსი, 2012) საადვოკატო შემთხვევის წარდგენის სამ მიდგომას გვაცნობს:

1. პრობლემის ანალიზი;
2. ქრონოლოგიური; 3. ნარატიული მიდგომა.

თითოეული მათგანი იძლევა შემთხვევის შესახებ მასალის სტრუქტურირებულად წარდგენის საშუალებას. მოდით, თითოეული ცალ-ცალკე განვიხილოთ და შემდეგ შევეცადოთ, კონკრეტული

120 წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში
შემთხვევის მაგალითზე გავიაზროთ, რომელი მიდგომის
გამოყენება იქნებოდა უმჯობესი.

უილკსის აზრით, პრობლემის ანალიზი საადვოკატო შემთხვევის შესახებ საკვანძო საკითხების წამოწევის საშუალებას გვაძლევს. ის ერთდროულად შემთხვევის დეტალებზეც გვამახვილებინებს ყურადღებას და მის ანალიზსაც გვათავაზობს. ამით წამოჭრილი პრობლემის არსებობაში მსმენელის დამაჯერებლად დარწმუნებას ცდილობს მის მიერ შეკითხვების დასმამდე. ქრონოლოგიური მიდგომა შემთხვევის ისტორიულ განვითარებას წარმოადგენს და შემთხვევის დინამიკაზე დაკვირვების საშუალებას იძლევა. ამ მიდგომის გამოყენებით შეგვიძლია ნათლად წარმოვადგინოთ, თუ რამდენად გაუარესდა ან გაუმჯობესდა სიტუაცია დროის მოცემულ პერიოდში. ამ მიდგომას ავტორი ექიმის მიერ შემთხვევის წარდგენას ადარებს, რაც მას დამაჯერებლობას მატებს. ნარატიული მიდგომა კი ამბავს გადმოსცემს, რომელშიც, შესაძლოა, დაირღვეს ქრონოლოგიური მიდგომით გადმოცემული ინფორმაციის თანამიმდევრულობა, გაფერმკრთალდეს პრობლემის ანალიზის მიდგომით წარმოდგენილი ანალიზი, თუმცა უფრო ნათლად წარმოაჩინდეს პრობლემის ზეგავლენას ადამიანსა და/ან ჯგუფზე. ამიტომ ის მეტად ზემოქმედებს მსმენელზე და ის ემოციურ პლასტში გადაჰყავს. ავტორის აზრით, ერთი შემთხვევის წარდგენისას სამივე მიდგომის გამოყენებას არაფერი უდგას წინ. პირიქით, შესაძლოა, საჭიროც კი არის იმისათვის, რომ შემთხვევის წარდგენამ უფრო მძაფრი ეფექტი მოახდინოს მსმენელზე. თუმცა, ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ეფექტი იდეის დონეზე რომ არ დარჩეს, მისი (იდეის) განხორციელების ბარიერების აღმოფხვრის ხელდაც უნდა წარმოვადგინოთ მსმენელს.

ნებისმიერი საბჭოს თუ გადაწყვეტილების მიმღები კომისიის წინაშე შემთხვევის წარდგენისას (განურჩევლად იმისა, იქნება ეს ინდივიდუალური შემთხვევა თუ ჯგუფის, თემის ან საზოგადოების წინაშე არსებული პრობლემა, რომელიც სოციალური ფუნქციონირების ხელშემშლელი ფაქტორია არა ერთი, არამედ მრავალი ადამიანისათვის) დგება მომსახურებისადმი ხელმისაწვდომობის

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში 121 საკითხი (უილკსი, 2012). საქართველოში ხშირად ეს არის სწორედ რაიმე ახალი იდეის „ჩაკვლის“ მიზეზი. თითქოს ხელმისაწვდომობის კრიტერიუმების გადახალისება კანონითაა აკრძალული, ან ბევრმა იცის, რა ცვლილებებია საჭირო პროგრამის ან პოლიტიკის ფორმირებაში, მსგავსად სოციალური მუშაკისა, რომელიც ველზეა ან ველზე მომუშავე კოლეგებისაგან მიღებული ინფორმაციის შედეგად აყალიბებს ცვლილების იდეას.

ჩვენმა მუშაობამ მუნიციპალურ დონეზე დიდი გამოცდილება შეგვძინა ზოგადად, განსაკუთრებით კი, იმ კუთხით, რომ მოგვეცა საშუალება, დავკვირვებოდით ცვლილების ფორმირების, შეთავაზებისა და დამტკიცების პროცესს. აღმოჩნდა, რომ პრობლემის გონივრულად და დამაჯერებლად წარდგენისას გადაწყვეტილების მიმღები პირი არ არის გულგრილი ცვლილების მიღების და/ან ინიცირებისადმი. ჩვენმა კოლეგამ ზემო აჭარაში სცადა და ერთი ბავშვის საჭიროების ადვოკატობის შეთავაზებით მუნიციპალურ დონეზე ფენილკეტონურიის პროგრამა აამუშავებინა მერიას. პრაქტიკამ ისიც გვიჩვენა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი კოლეგები საუბრობენ მომსახურების მიმღების მოსაზრების გათვალისწინების მნიშვნელობაზე მომსახურების მიღებისას, ცვლილების იმით განსაზღვრულობის შესახებ, თუ რამდენად ნათლად წარმოადგენს სოციალური მუშაკი მომსახურების მიმღების ხედვასა და დამოკიდებულებას გადაწყვეტილების მიმღები პირის/ჯგუფის წინაშე, ეს ჯერ კიდევ გაუმჯობესების სივრცეს ტოვებს. მაგრამ ეს არ არის მხოლოდ ქართული რეალობისთვის მახასიათებელი პრობლემა. ეს სწორედ ის შემთხვევაა, როდესაც გლობალური პრობლემები, მართლაც, ლოკალურიცაა და პირიქით. როგორ შევუწყოთ ხელი ამ პრობლემის აღმოფხვრისაკენ სვლას? ბუნებრივია, სოციალურ მუშაკებს ამისთვის ძალისხმევის გაღება მართებთ.

საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია მრავალი საბჭოს წევრია და, მათ შორის, მეურვეობისა და მზრუნველობის საბჭოს წევრიცაა ყველა რეგიონში, გარდა რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთისა. ამ საბჭოებს კოლეგების მიერ მათ წინაშე წარდგენილი შემთხვევების

საფუძველზე გადაწყვეტილების მიღების პასუხისმგებლობა აწევთ. ხშირია შემთხვევები, როდესაც კოლეგები სწორედ მომსახურების მიმღების მოსაზრების ფორმირებაში მოიკოჭლებენ. ამას, რასაკვირველია, მრავალი მიზეზი აქვს, მათ შორის, მათი სამუშაო რეჟიმი, სტილი და სამუშაო პირობები, თუმცა გადაწყვეტილების მიმღების მოლოდინს ეს ვერ შეასუსტებს. პირიქით, სოციალური მუშაობის პრაქტიკა უნდა გაძლიერდეს ამ მოლოდინის საპასუხოდ. ამისათვის საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის გუნდმა 2018 წელს სოციალური მომსახურების სააგენტოს სოციალური მუშაკების მიერ საბჭოს წინაშე წარდგენის კრიტერიუმებიც კი შექმნა. ეს კრიტერიუმები არ არის ჯერ დამტკიცებული, თუმცა ასოციაცია მის წევრებს სწორედ მათზე დაყრდნობით შეაფასებს და საუკეთესო სოციალურ მუშაკსაც გამოავლენს 2019 წელს. წარმოგიდგენთ მათ:

- ა შემთხვევის წარდგენა დადგენილი კრიტერიუმების დაკმაყოფილებით;
- ა შევსებული ფორმების შინაარსობრივი გამართულობა;
- ა ინდივიდუალური განვითარების გეგმაში ნათლად წარმოდგენილი საჭიროებები, დაგეგმილი შედეგები (შემთხვევაზე მუშაობისას საჭიროებების გააზრება);
- ა შემთხვევების/სამუშაოს ადმინისტრირების უნარი (მაგალითად, გეგმიური შემთხვევა არ გააქვს რიგგარეშედ საბჭოზე, დამატებით საკითხად გეგმიური საკითხი არ გამოაქვს).
- ა შემთხვევის/პრობლემის ადვოკატობის ნათლად ადმინისტრირებული გეგმის წარდგენა, თვით-ადვოკატობის უნარის დემონსტრირება;
- ა 18+ შემთხვევაში წინასწარ გააზრებულ/დაგეგმილი ხედვის წარმოდგენა;
- ა ნათლად წარმოდგენილი ბიოლოგიურ ოჯახთან მუშაობა; არსებული მომსახურებების მართვის უნარი (მოძიება, კოორდინაცია, ეფექტიანად

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში 123
განაწილება - განსაზღვრა იმისა, თუ პრიორიტეტულად ვის
მიემართება მომსახურება); u სხვა უწყებებთან
თანამშრომლობის უნარი; u ქმედებების
პრიორიტიზირების უნარი;

u სოციალური მუშაკის მიერ მაქსიმალური ძალისხმევის გაღება,
შემართების გამოვლენა შემთხვევაზე;

u პრევენციული მუშაობა (ბოლო წუთას არ იწყებს მომდევნო
ქმედებას, ან რეაგირებას); თვითრეფლექსიის უნარი; u საბჭოს
რესურსის ჯეროვანი გააზრება; u საბჭოს რეკომენდაციების
გათვალისწინება; u ინიციატივის გამოჩენა არასაკმარისი
დატვირთვის შემთხვევაში.

როგორც ხედავთ, ადვოკატობა ცალკე პუნქტია და, ამავე დროს,
არა მხოლოდ კლიენტის, არამედ საკუთარი თავისაც.

პრევენტაციის დასასრულსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ის
ყველაზე უფრო შთამბეჭდავია. თუ დასაწყისში თქვენ მსმენელის
ყურადღების მოპოვების მიზნით მათ „განაწყენებას“ ერიდებოდით,
დასასრულს შეგიძლიათ „გააბრაზოთ“ კიდეც ისინი. ამ დაპირისპირების
შედეგად კი მათ მიანდოთ დასკვნების გაკეთება. თუ „მომხრეთა“ წინაშე
წარადგენთ თემას, მაშინ რაც შეიძლება ანალიტიკური პრევენტაცია
უნდა იყოს, რადგან მსმენელის „მომხრებად“ გარდაქმნაზე დროის
დაკარგვა აღარ არის საჭირო. ეს დრო შეგიძლიათ საკითხში
ჩაღრმავებას დაუთმოთ. პრევენტაციის წარმართვისას დიდი
მნიშვნელობა აქვს თქვენს გარეგნულ ობასაც, ჩაცმულობასაც,
მეტყველებასაც და ქესტიკულაციასაც. მოდით, თითოეული ცალ-ცალკე
განვიხილოთ.

ჩვენი შინაგანი განწყობა და გარეგნობა ხშირად ერთმანეთთან
მჭიდროდაა დაკავშირებული. გამოდის, რომ როგორც გამოიყურებით,
ისეთივე იქნება თქვენი პრევენტაციაც. გარეგნულ სახეს განსაზღვრავს
აუდიტორია, რომელსაც ვხვდებით. მაგალითად, თუ სერიოზულ

საკითხთან დაკავშირებით ვხვდებით მსმენელს ფორმალურ ვითარებაში, ამ გარემოსთან არ იქნება თავსებადი მძიმე მაკიაჟით ან მოუწესრიგებელი თმის ვარცხნილობით, გადატვირთული სამკაულებით ან ნაბახუსევი იერით გამოცხადება. ასეთ შეხვედრაზე სასურველია მსუბუქი მაკიაჟითა და კლასიკური ვარცხნილობით გამოვცხადდეთ.

აღბათ არაერთხელ ყოფილხართ მდგომარეობაში, როდესაც ძალიან ლამაზად და მოდურად გაცვიათ, მაგრამ თავს უხერხულად გრძნობთ. არის სიტუაციები, როცა ეს უხერხულობა მოთმენად ღირს, მაგრამ ჩვენს შემთხვევაში ეს ასე არ არის. თქვენ სათქმელზე ორიენტირებული უნდა იყოთ და ამ დროს თუ იმაზე ფიქრობთ, ხომ არ გიჩანთ გარღვეული მაისური ან გამოკვეთილი ხომ არ არის თქვენი სხეულის სხვადასხვა ნაწილი, ან გიჭერთ ფეხსაცმელი, რაც შემაწუხებელი დისკომფორტია და ა.შ. თქვენს სათქმელზე ფოკუსირებას ამ დისკომფორტთან გამკლავებისთვის დახარჯული ძალისხმევა ასუსტებს და შესაძლოა, ისეთი შთამბეჭდავი ვეღარ აღმოჩნდეთ. ამავე დროს, ტანსაცმელი პრეზენტაციის მიზანს უნდა შეეფერებოდეს. თუ, მაგალითად, პარლამენტში უნდა წარადგინოთ პროექტი და თქვენ გახეხილ ჯინსებსა და მოღეღიშ მაისურში მიევილინებით მსმენელს, შეიძლება თავიდანვე გაგიჭირდეთ მისი ყურადღების მობილიზება. როგორი საინტერესოც არ უნდა იყოს სათქმელი, აუდოტორიაში ცოტა თუ აღმოჩნდება ისეთი, ვისზეც სტერეოტიპული წარმოდგენები არ მოქმედებს. ეს საქართველოში განსაკუთრებით აქტუალურია, რადგან განსხვავებულობისადმი მიმდებლობა არ არის სასურველად მაღალ დონეზე. ამიტომ თავიდანვე დაკარგავთ მსმენელთა გარკვეულ ნაწილს.

პრეზენტაციისას დიდი მნიშვნელობა აქვს მხედველობით კონტაქტს. ის თქვენი თავდაჯერებულობის დემონსტრირებაა და სანდო ატმოსფეროს შექმნას უწყობს ხელს. საჭიროა აუდიტორიას თანაბრად გაუზიაროთ ჩვენი მზერა. ამას კი ზოგჯერ უხერხულობაც ახლავს, რადგან ყველა სახეზე ერთნაირი ინტერესით ან სიმპათიით არ გვისმენს. ხშირად ძალიან უკმაყოფილო ან უნდობლობით

წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში 125

განმსჭვალულ გამომეტყველებასაც ვიხილავთ. რაგინდ თავში დარწმუნებულებიც უნდა ვიყოთ, მაინც მოქმედებს ასეთი უარყოფითი განწყობა ჩვენზე და, შესაბამისად, ჩვენს სათქმელზეც. ამიტომ, განსაკუთრებით კი თუ დამწყები პრეზენტატორი ხართ (რადგან თანდათან ამ უხერხულობების დაძლევის ტექნიკას თავად გამოიმუშავებთ), შეარჩიეთ აუდიტორიაში „დადებითი პიროვნება“, რომელიც გაგამხნევებთ პრეზენტაციისას. როცა აუდიტორიას თვალს არიდებთ, მის წევრებს შეიძლება ისეთი წარმოდგენა შეექმნათ, რომ ან არ ხართ დარწმუნებული იმაში, რასაც ამბობთ, ან პატივისცემით არ ხართ განმსჭვალული აუდიტორიისადმი, ან ზედმეტად კონცენტრირებული ხართ სათქმელზე და სწორედ ახლა ფიქრობთ, რა უნდა თქვათ შემდგომ.

პრეზენტაციისას დიდი მნიშვნელობა აქვს თქვენს ხმას და საუბრის ტემბრსაც. ალბათ შეგიძინევიათ კიდეც, რომ ზოგიერთ ადამიანს უფრო მეტი ინტერესით უსმენთ, ვიდრე სხვას, განურჩევლად იმისა, რას ლაპარაკობს. მოახდინეთ ხმის პროექტირება. ცვალებით საუბრის სისწრაფე და ტონი, რაც არსებითი პუნქტების გამოკვეთის საშუალებას მოგცემთ და საუბარიც ნაკლებ მონოტონური და მოსაწყენი იქნება. დიდი მნიშვნელობა აქვს პრეზენტაციის ენას. ის დიდწილად განაპირობებს მსმენელთა ინტერესს. ისაუბრეთ მარტივი ენით, რომ ყველასათვის გასაგები იყოს სათქმელი. თუ რაიმე ტერმინი დაგავიწყდათ, შეეცადეთ ის ახსნათ სხვა სიტყვებით, ამის გამო ნუ შეაყოვნებთ სათქმელს. არ შეეცადოთ დავიწყებული სიტყვის ჟესტით შეცვლას.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ჟესტების ენასაც. პრეზენტაციისას ხელები თქვენსა და მსმენელს შორის დამაკავშირებელი საშუალებაა. ის, ასევე, თქვენი შინაგანი შფოთვის შენიღბვაა. შეეცადეთ, ძალიან არ გადატვირთოთ საუბარი ჟესტებით. უხერხულობის შესანიშნავად ნურც ჯიბეში ჩაიყოფთ ხელებს, რადგან ეს უპატივცემულობად აღიქმება ადამიანების მიერ. ასევე აკონტროლეთ ხელებით რაიმე საგნის ან აქსესუარის შეხება ან თქვენივე ტანსაცმლის დილების წვალება. დიდი მნიშვნელობა აქვს ხელების ადგილმდებარეობას. მაგალითად, თუ

126 წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში

ხელები წელის ხაზს ქვემოთაა ეს უარყოფით გავლენას ახდენს, ხოლო თუ მკერდის ხაზს ზემოთ დადებითს, ხოლო წელის ხაზსა და მკერდს შორის ნეიტრალური გავლენის მქონეა. ეს თითქმის წვრილმანებია, მაგრამ ეს წვრილმანები, საბოლოო ჯამში, დიდ ზეგავლენას ახდენს მსმენელზე. ამიტომ მათი გათვალისწინება თქვენი პრეზენტაციის წარმატების საწინდარია.

ადამიანი წაკითხულის 10 პროცენტს იმახსოვრებს, მოსმენილის - 20 პროცენტს, ერთდროულად ნანახისა და მოსმენილის - 33 პროცენტს, ხოლო მის მიერვე გაკეთებულის - 70 პროცენტს. ამიტომ შევეცადოთ მაქსიმალურად ინტერაქტიული პრეზენტაცია გავმართოთ.

თუ წერილობით ადვოკატობას ვიყენებთ, აუცილებელია სათქმელი რაც შეიძლება მოკლედ ჩამოვაყალიბოთ. ერთ საკითხთან დაკავშირებული წერილი 1 გვერდს არ უნდა აღემატებოდეს. მართალია, მოკლედ თქმა მეტ დროს მოითხოვს, ვიდრე ვრცლად ნათქვამი, მაგრამ ზრდის ალბათობას, რომ წაიკითხავენ. ეს კი დროის დახარჯვად ღირს.

საზოგადოების მომზადება საადვოკატო საკითხის გასაცნობად

ერთ-ერთი მთავარი საკითხი, რომელზეც სოციალური ადვოკატი უნდა იყოს ჩამოყალიბებული, არის ის, თუ რა დრო უნდა დაიხარჯოს საადვოკატო საკითხის შესახებ ცნობიერების ამაღლებაზე, მოლ აპარაკებებსა და დარწმუნებაზე. სამივე აქტუალურია როგორც ინდივიდის დონეზე, ასევე შემთხვევის ან მიზეზის ადვოკატობისას. ჰოეფერი (ჰოეფერი, 2012) ხაზს უსვამს სოციალური ლიბერაციის ტექნიკას. ის ამ ცნების პროჩასკასმიერ (1994:100) განმარტებას გვთავაზობს:

სოციალური ლიბერაციის პროცესი გულისხმობს „ადამიანის ბუნებისათვის მეტი ალტერნატივებისა და არჩევანის შექმნას, პრობლემურ ქცევაზე მეტი ინფორმაციის მიწოდებასა და მხარდაჭერის აღმოჩენას იმ ადამიანებისათვის, რომლებსაც ცვლილება სურთ“.

მისი აზრით, სოციალური ლიბერაციის საუკეთესო მაგალითებია არამწველთა განყოფილებები რესტორნებსა და კაფეებში, ეტლით მოსარგებლეთათვის ხელმისაწვდომი საზოგადოებრივი თავშეყრის სივრცეები, ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების ზეგავლენის ქვეშ ტრანსპორტის მართვის აკრძალვა და ა.შ. ის სამ ტექნიკას გამოყოფს, როგორც ყველაზე ეფექტიანს, სოციალური ლიბერაციის მიდგომის გამოყენებისას:

1. რა სიკეთეს მოუტანს სამიზნეს საადვოკატო ინიციატივის მხარდაჭერა;
2. ვისი მხარდამჭერია სამიზნე: იმ ადამიანებისა, რომლებსაც პრობლემა მისგან განთავისუფლება ან პრობლემის აღმოფხვრა სურთ, თუ მათი, ვის გამოც პრობლემა არსებობს?
3. ისეთი გარე ზეგავლენის მოძიება და გამოყენება მხარ-დაჭერისთვის, რომელსაც სამიზნესთან ხელმისაწვდომობა აქვს.

შემთხვევის წარდგენისას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მოლ ა-პარაკების ხელოვნებას. რადგან მოლაპარაკება არის „კომუნიკაცია, რომლის დროსაც პოზიციები გამოიხატება იმისათვის, რომ მივაგნოთ ყველასათვის მისაღებს“, ადვოკატობა თავისი ბუნებით არის მოლაპარაკება (ჰოფერი, 2012:105).

სამინაო დავალება

1. რა შემთხვევაში არ გამოიყენებდით უილკისის მიერ წარმოდგენილ სამივე მიდგომას? გთხოვთ დაასაბუთოთ პასუხი.
2. როგორ განახორციელებდით საქართველოს სოციალური მუშაკების მიერ საბჭოს წინაშე წარდგენის კრიტერიუმების დამტკიცებისა და პრაქტიკაში დანერგვის ადვოკატობას?
3. წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ უნდა დაიწყოთ მომსახურებისადმი ხელმისაწვდომობის კრიტერიუმების გადახალისების

128 წარმატების განმაპირობებელი ფაქტორები სოციალურ ადვოკატობაში
ადვოკატობა. ამისათვის რომელი ტიპის საადვოკატო ჯგუფს
შექმნიდით?

თავი 5.

შეფასება და მონიტორინგი სოციალურ ადვოკატობაში

როგორ შევაფასოთ ჩვენი ადვოკატობის ძალისხმევა და რაში გვჭირდება შეფასება? ეფექტიანი ადვოკატობა გულისხმობს საადვოკატო ძალისხმევის სარგებლიანობის, მიღწევებისა და ბარიერების რეგულარულ შეფასებას. გვჭირდება ვიცოდეთ, რამდენად მივაღწიეთ დაგეგმილ მიზანს, რამდენად ეფექტიანი იყო მუშაობა. თუ წარუმატებელი იყო, რა არის ამის მიზეზი. კმაყოფილნი დარჩნენ თუ არა დაცვის სუბიექტები. ამ კითხვებზე პასუხები დაგვეხმარება გავიაზროთ ჩვენი ძლიერი და სუსტი მხარეები, გავზომოთ ჩვენი მიღწევები წარმატების ინდიკატორებთან მიმართებით, გავიაზროთ, რა არის შესაცვლელი.

არა მხოლოდ ადვოკატობა, არამედ ნებისმიერი პოლიტიკური ინიციატივაც საჭიროებს შეფასებას. ამის გარეშე შეუძლებელია დაშვებული შეცდომების მიზეზებისა და წარმატებების ხელშემწყობი ფაქტორების გაანალიზება. უამისოდ არც აქ ხერხდება დაგეგმვის, პრობლემის ფორმულირების, მისი განხორციელებისა და მოქმედების ეფექტიანობის გაზრდა. შეფასების დაწყება კი აუცილებელია დასაწყისიდანვე, რადგან შემდგომ ეტაპზე წინა ეტაპის მონაცემების მოპოვება შეუძლებელია.

როგორ დავიწყოთ შეფასება? შეფასება უნდა დავიწყოთ იმის შემუშავებით, თუ რისი განსაზღვრა გვსურს. ჩვეულებრივ, პროგნოზის ან ინიციატივის დასაწყისშივე უნდა ჩამოვყალიბოთ მიზნის მისაღწევად საჭირო გაზომვადი ამოცანები, რომლებთან მიმართებითაც შევაფასებთ ჩვენს ქმედებებს პროექტის ან ინიციატივის განმავლობაში და დასრულებისასაც. ალტმანის (ალმანი 1994 მატერიაშილთან 2011) მიხედვით, სოციალური მუშაობის ადვოკატობის შეფასება სამგვარად შეიძლება:

u პროცესის გაზომვით; u

შედეგის გაზომვით; u

ზეგავლენის გაზომვით.

თითოეული ცალ-ცალკე განვიხილოთ:

პროცესის გაზომვა. პროცესზე ორიენტირებული ამოცანები ზომავენ, რამდენად კარგად განხორციელდა ადვოკატობის პროცესი, რამდენად სწორად წარიმართა იგი? საკმარისი იყო თუ არა დაგეგმილი რესურსის გამოყენება? ეფექტიანი იყო თუ არა კომუნიკაცია? ჰქონდა თუ არა მას საზოგადოების მხარდაჭერა? ადეკვატური იყო თუ არა ხელმძღვანელობა? სხვა ჯგუფებმა თუ გაგიწიათ მხარდაჭერა? რა ხდებოდა კრიტიკული მოვლენებისას?

შედეგის გაზომვა. შედეგებზე ორიენტირებული ამოცანები ზო მავ ენ, რამდენად მიაღწია ადვოკატობის მცდელობამ სპეციფიკურ მიზნებს. ეს, ჩვეულებრივ, კონკრეტული და რაოდენობრივი მონაცემებია:

u მიწოდებული მომსახურებების ტიპი და სიხშირე.

- რამდენი შეხვედრა ჩატარდა?

- რამდენი ახალი მომსახურებაა ახლა ხელმისაწვდომი? u

საზოგადოების ან ჯგუფის ქმედებები.

- რამდენი გაფიცვა მოეწყო?

- რამდენი ადამიანი მონაწილეობდა ფორუმში? -

რამდენი მიტინგი გაიმართა ლიდერების მიერ? u

ცვლილებები პროგრამაში.

-განხორციელდა ცვლილებები პოლიტიკაში და/ან კანონმდებლობაში?

- დაინერგა ახალი მომსახურებები? u

ხელმისაწვდომობა მომსახურებებზე.

- უფრო მეტ ბენეფიციარს მოემსახურეთ?
- თუ წინა კითხვაზე პასუხი უარყოფითია, რა იყო ბარიერები?
- u მიღწეულ შედეგთა რაოდენობა.
- პროგრამის ან ინიციატივის შედეგების გადახედვა - პროგრესის ჩანაწერების გაკეთება.

ზეგავლენის გაზომვა. ზეგავლენის გაზომვაზე ორიენტირებული ამოცანები განსაზღვრავენ, რამდენად განხორციელდა ადვოკატობის შედეგად რეალური ცვლილებები. ამ შედეგების გაზომვა კი საბაზისო მონაცემებზე დაყრდნობითაა შესაძლებელი, რაც პროგრამის ან ინიციატივის დაწყებამდე უნდა შეგროვდეს.

შეფასების პროცესისთვის მნიშვნელოვანია საინფორმაციო ბაზის შექმნა, რაც გულისხმობს როგორც მონაცემების, კვლევის, აქტუალური ინფორმაციის ანკეტირებას, ასევე შეხვედრების ოქმების, ცნობილი და გავლენიანი ადამიანების მოსაზრებების დაფიქსირებას. დიდი მნიშვნელობა აქვს მომსახურებების მიმღებთა კმაყოფილებისა თუ საჩივრების ჩაწერას.

ადვოკატობის კამპანიის წარმართვისას, მნიშვნელოვანია კონტექსტზე დაკვირვება. ჰოეფერი (2012) გვთავაზობს კონტექსტზე დაკვირვების ექვს კატეგორიას:

1. თქვენი ორგანიზაცია - რამდენად იზიარებენ ორგანიზაციის თანამშრომლები საადვოკატო ინიციატივას, რამდენად მისაღებია მათთვის შემთხვევა ან საადვოკატო მიზეზი (აქ ვგულისხმობთ მიზეზის ადვოკატობას, როდესაც საადვოკატო ძალისხმევა მიმართულია არა ერთი ადამიანის ან ოჯახის პრობლემაზე, არამედ მრავლისა). სხვადასხვა ორგანიზაციული მოწყობის საზოგადოებრივ გაერთიანებაში საადვოკატო იდეის გარშემო სხვადასხვა ადამიანის აზრია შესათანხმებელი. მაგალითად, საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის შემთხვევაში, გასათვალისწინებელია არა მხოლოდ თანამშრომლებისა და ორგანიზაციის გამგეობის წევრების,

არამედ ორგანიზაციის წევრების დამოკიდებულებაც. მნიშვნელოვანია ასევე, რა დროს უთმობენ თანამშრომლები და/ან ორგანიზაციის წევრები საადვოკატო საქმიანობას, ადვოკატობის უნარ-ჩვევების განვითარებას, განგრძობითი განათლების შესაძლებლობების გამოყენებას ადვოკატობაში. ისიც საჭიროა, ორგანიზაცია ჩამოყალიბდეს იმაზე, რამდენად სურს საადვოკატო საქმიანობა ორგანიზაციის კულტურის ნაწილად აქციოს, თუ ერთჯერადად ან მხოლოდ ზოგიერთი შემთხვევის ან საკითხის ირგვლივ გეგმავს საადვოკატო საქმიანობას.

2. თქვენი რეპუტაცია - აწარმოეთ მუდმივი ჩანაწერები თქვენს საქმიანობაზე: რა გამოხმაურებები გაქვთ, ვის მიერ, გაიაზრეთ, რამდენად ახერხებთ მისწვლეთ ადამიანებს, რომლებამდეც გსურდათ თქვენი საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის მიტანა, საიდან და როგორ გაიგეს მათ თქვენი მუშაობის შესახებ, რამდენად სწორია მათი წარმოდგენები თქვენზე, რამდენად ლეგიტიმურად მიაჩნიათ მათ თქვენი ჩართულობა ამ სიტუაციაში.

3. თქვენი სამიზნე - აწარმოეთ ჩანაწერები თქვენი სამიზნე აუდიტორიის/ჯგუფის გამონათქვამებზე თქვენივე ინიციატივის გარშემო; დააკვირდით, არის რაიმე ცვლილებები მათ რიტორიკაში, შეკრიბეთ ისინი და შეინახეთ, დროდადრო გადახედეთ. გაიაზრეთ, უახლოვდებიან თუ არა ისინი თქვენს პოზიციას, იწყებენ თუ არა საუბარს თქვენს ენაზე, იზიარებენ თუ არა თქვენს ფილოსოფიას.

4. თქვენი ურთიერთობები - აწარმოეთ დაინტრესებულ პირებთან (მათ შორის, აუცილებლად, სამიზნე ჯგუფის წარმომადგენლებთან) თქვენი შეხვედრების ჩანაწერები და აღრიცხეთ ამ შეხვედრების სიხშირე. მსჯელობთ მათთან ახალ იდეებზე? თქვენ მათთვის კონფიდენტი ხდებით, მრჩეველი თუ ინფორმაციის წყარო?

5. მედიაზე დაკვირვება - დააჯამეთ მედიის მიერ თქვენს ინიციატივაზე გამოთქმული მოსაზრებები, მათი მოცულობა, გაიაზრეთ ამ მოცულობის ზრდის ტენდენცია, ბალანსი პრო და კონტრ მოსაზრებებს შორის. დაითვალებთ, რამდენჯერ დაგიკავშირდნენ

კომენტარის ასაღებად. გაანალიზეთ, იყენებენ თუ არა თქვენს რიტორიკას თქვენივე საადვოკატო თემების გაშუქებისას.

6. საზოგადოებრივ აზრზე დაკვირვება - მუდამ გაანალიზეთ საზოგადოებრივი აზრი თქვენი ორგანიზაციისა და საქმიანობის მიმართ. დაითვალებით, რამდენჯერ მოგიხსენებენ ადამიანები, რა კონტექსტში და როგორი დამოკიდებულებით. თუ ცვალებადია ეს დამოკიდებულება, გაანალიზეთ მიზეზები. დაითვალებით თქვენს საქმიანობაში მოხალისეობრივად ჩართულობის მსურველთა რაოდენობა, დააკვირდით, იზრდება ის თუ მცირდება? რა არის ამის მიზეზი.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველა საადვოკატო კამპანიის შეფასება ექვსივე კატეგორიის მიხედვით შეიძლება არ იყოს შესაძლებელი და კონკრეტულ სიტუაციაში მხოლოდ რამდენიმე გამოიყენოთ, ის მაინც შეიძლება მნიშვნელოვანი წინაპირობა აღმოჩნდეს მომავალი წარმატებისა ან მარცხისთვის.

დამოკიდებულება შეცდომებისადმი

შეფასებისას რეალურად ხდება მთავარი: ჩვენ ვაანალიზებთ ჩვენს შეცდომებს. იმის მიხედვით, თუ რა დამოკიდებულება გვაქვს შეცდომებისადმი, შეგვიძლია ისინი ავირიდოთ ან ისევ დავუშვათ.

როგორია თქვენი დამოკიდებულება შეცდომებისადმი? ალბათ ყველა ვთანხმდებით იმაზე, რომ ის აუცილებლად მოგვივა როდესმე. ეს განსაკუთრებით მართალია ისეთი პროფესიების წარმომადგენელთათვის, რომლებსაც საქმე აქვთ მუდმივ ცვალებად გარემოსთან, განსხვავებული მოცემულობის ადამიანებთან სხვადასხვაგვარი პრობლემით, მათ განსხვავებულ დამოკიდებულებებთან ამ პრობლემებისადმი და მათი გადჭრისათვის განსხვავებულ შესაძლებლობებთან. ამიტომ მთავარია ჩვენ ვიცოდეთ

არა მარტო ის, თუ როგორ უნდა ავიცილოთ შეცდომა, არამედ ისიც, თუ როგორ უნდა მოვიქცეთ, როცა მას დავუშვებთ.

ჩვენს შეცდომებში სხვა არ უნდა დავადანაშაულოთ. მცდარი ქმედების გამო მიზანს არ უნდა დავშორდეთ. როგორც ზევით ვთქვით, სწრაფად ცვლილებების მიღწევა შეუძლებელია და ისიც, რომ წარმატებას მუდამ შეუცდომლად მივადგინოთ. შეცდომა ახალი გამოსავლის ძიების დასაწყისია და ის ქმედების დასასრულს კი არ წარმოადგენს, არამედ მიზნისაკენ მიმავალი ახალი გზების გააზრების დასაბამია (მატბერაშვილთან 2011).

შესაძლოა, შესანიშნავი კანონები მივიღოთ, მაგრამ განხორციელების ეტაპზე ვნახოთ, რომ ჩანაფიქრისამებრ არ მიდის საქმე. ეს განსაკუთრებით ხშირად ხდება სოციალური კეთილდღეობის სფეროში, რადგან ან საკმ არისი რესურსები არ გამოიყოს ამ ინიციატივის განხორციელებისთვის, ან განხორციელება ადამიანური რესურსების სუბიექტურ ინტერპრეტაციას დაექვემდებარა (პოეფერი, 2016). ამ სფეროში ზოგადად რთულია იყო **სუსტად ობიექტური**, რაც იმას ნიშნავს, „რომ იყო სუბიექტური, მაგრამ ექვემდებარებოდე გარკვეულ ობიექტურ სტანდარტებს“ რომ სუბიექტურია, მაგრამ ექვემდებარება გარკვეულ ობიექტურ სტანდარტებს (ფიცვატრიკი 2011).

ასეთ სიტუაციებში სოციალურ ადვოკატებს კანონმდებლობის მიღების შემდეგ დიდი სამუშაო ელით წინ. ისინი აქტიურად უნდა ჩაერთონ პოსტ-საკანონმდებლო პოლიტიკის - შეფასებისა და მონიტორინგის ფაზაში. კანონმდებლობის აღსრულების მონიტორინგის პროცესი ბუნებრივად თავსდება სოციალური სამართლიანობის უზრუნველყოფაზე ორიენტირებული ისეთი დაინტერესებული ჯგუფების, ორგანიზაციებისა და პროფესიების მოვალეობებს შორის, როგორებიცაა მაგალითად, სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია, ოკუპაციურ თერაპევტთა ასოციაცია, შშმ პირთა უფლებების დაცვის კოალიცია, ბავშვთა და ახალგაზრდათა კოალიცია და ა.შ. ვინმეს შეიძლება ამ ტიპის სამუშაოს შესრულება ნაკლებ მიმზიდველად მოეჩვენოს, თუმცა სოციალური სამართლიანობის პრინციპების დაწესება, სამწუხაროდ, ავტომატურად არ გულისხმობს მის

დამკვიდრებას და ამიტომაც რეგულირების პროცესი არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ვიდრე პოლიტიკის ფორმირების ან კანონშემოქმედებითი პროცესი. ჰოფერის აზრით, ეს არა-

სამთავრობო სექტორის ერთ-ერთი ყველაზე საჭირო ფუნქციაა. პოლიტიკოსები, რომლებიც ხალხის მიერ არიან არჩეულნი, თავს ამომრჩეველთა წინაშე პასუხისმგებლად გრძნობენ. შესაბამისად, მათ მათივე საამომრჩევლო ტერიტორიულ ერთეულში მცხოვრებთა პრობლემების წინ წამოწევა აინტერესებთ უფრო (თანაც მათგან საკუთარი უფლებებისთვის ყველაზე მიზანმიმართულად დამცველთა), ვიდრე იმაზე ორიენტირება, რაც არის „სიმართლე“ საუკეთესო პოლიტიკის ფორმირებისათვის (ჰოეფერი, 2012:188). მიუხედავად იმისა, რომ არაკანონშემოქმედებითი პოლიტიკის

კეთება ძალიან მნიშვნელოვანი ასპექტია პოლიტიკაზე ზემოქმედებისათვის, ის ჯერ კიდევ არ არის საკმარისად გამოკვლეული, განსაკუთრებით, კეთილდღეობის სფეროში, სადაც ცვლილებებს დიდი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია ადამიანების ბედსა და მომსახურებებზე. სოციალურ სფეროში ხშირია შემთხვევები, როდესაც პოლიტიკის ცვლილება კანონმდებლობის ცვლილებას წინ უსწრებს, მაგალითად, შეერთებულ შტატებში პრეზიდენტ რეიგანის მმართველობის პერიოდში ასეთი პრეცედენტები უხვად იყო, ამის მაგალითები საქართველოშიც გვაქვს.

ბელი და ბელი (1982 ჰოეფერთან, 2012) შემდეგ ოთხ სახელ-მძღვანელო პრინციპს გვთავაზობენ მონიტორინგის ეფექტიანობის ზრდისათვის:

1. იმ პროცესის ცოდნა, რომელიც პოლიტიკის განხორციელების საფუძველია;
2. კანონმდებელთა ნდობის მოპოვება;
3. ბიუროკრატთა წინააღმდეგობისა და მტრული დამოკიდებულების ნეიტრალიზაცია;
4. მოქალაქეთა ჯგუფებთან კავშირების დამყარება და შეხვედრების ორგანიზება.

ველზე მომუშავე პროფესიონალთა მიმართ ხშირად არის

უკ მაც ოფილება, რომ ისინი გადაწყვეტილებების მიღებისას არ ეყრდნობიან მყარ ლოგიკას და ობიექტურ შეფასებებს. ეს, მართლაც, რთულია, რომ იხელმძღვანელო წესით, გაითვალისწინო ინდივიდუალური შემთხვევა და მიიღო სრულიად იდენტური გადაწყვეტილება ყოველი იდენტური პრობლემის/დარღვევის მქონე შემთხვევაში. ჰოფერს (2012) მოჰყავს გზაზე სიჩქარის გადაჭარბების ან რაიმე სხვა დარღვევის მაგალითი. ასეთ შემთხვევებში მკაფიოდ დადგენილი ნორმებია და პასუხისმგებლობის საკითხიც ნათლადაა გაწერილი, თუმცა მაინც პოლიციელის ინდივიდუალურ გადაწყვეტილებაზეა დამოკიდებული, რომელი დამრღვევი გააჩეროს, რომელს გამოუწეროს ჯარიმა, რომელს მისცეს მხოლოდ გაფრთხილება. დარღვევებიც საკმაოდ ბევრია, მიუხედავად იმისა, რომ თითქოს ყველასთვის თანაბრად ხელმისაწვდომია ინფორმაცია საგზაო წესების შესახებ. აქ, რასაკვირველია, მძღოლის დარწმუნების ტექნიკაც დიდ როლს თამაშობს.

ავტორი გვესაუბრება ველის მუშაკთა შესრულების მონიტორინგის აუცილებლობაზე, რომელიც იმის გარანტიას ქმნის, რომ მათ მიერ დისკრეციული უფლებების გამოყენება ემსახურებოდეს სოციალური სამართლიანობის დამკვიდრებას და არა, პირიქით. ამიტომაც ხშირად გამაღიზიანებელი ინფორმაციის შეგროვების პროცესი გვეხმარება იმის გააზრებაში, ხომ არ ხდება რაიმე ნიშნით ადამიანების დისკრიმინაცია. მაგალითად, თუ რომელიმე ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებმა ან თავშესაფრის მაძიებელმა ძალადობის მსხვერპლმა ან უსახკლარო ადამიანმა მომსახურებისათვის მიმართეს შესაბამის უწყებას, მაგრამ მათგან არც ერთისათვის არ გახდა მომსახურება ხელმისაწვდომი, შესაძლოა, გადამოწმებას დაექვემდებაროს ფაქტი, იმის გასარკვევად, ხომ არ იყო სისტემა ან კონკრეტული მუშაკი ამ ნიშნით მომსახურების მაძიებელთა მადისკრიმინირებული.

მაგალითი განხილვისათვის N13

ამერიკელი კოლეგა უსახლკაროთა კოალიციაში მუშაობდა ლოს ანჯელესში. კოალიცია საბინაო პრობლემების მქონე ადამიანთა უფლებებს იცავდა.

ორგანიზაციისათვის ცნობილი გახდა, რომ უსახლკარო ადამიანებს უარი უთხრეს კუთვნილ მომსახურებაზე - თავშესაფარზე „უსახლკაროთა მხარდაჭერის პროგრამის“ ფარგლებში. არადა, პროგრამა უზრუნველყოფდა უსახლკაროთათვის თავშეფარს 16 დამის განმავლობაში.

კოლეგამ, თანამშრომლებთან ერთად შეიმუშავა ამ მანკიერი პრაქტიკის გამომკარავების პროტოკოლი. ისინი რეკავდნენ სხვად ასხვა სააგენტოებში და თავშესაფრის საჭიროების მქონე ოჯახებს ანსახიერებდნენ. კოლეგებმა ყველა პასუხი ჩაიწერეს და იმ სააგენტოების ხელმძღვანელებს, რომლებმაც არასწორი ინფორმაცია მიაწოდეს, მისწერეს წერილები (ჯენსონი, 2016).

სამინაო დავალება

1. შეფასების სამი მიდგომიდან, წარმოადგინეთ თითოეულის გა-მოყენების აუცილებლობის შემთხვევა და დაასაბუთეთ რატომ ვერ გამოიყენებდით მეორე და მესამე მიდგომას ამ კონრეტულ შემთხვევაში?
2. თქვენი აზრით, N13 მაგალითში ნახსენებ წერილში უსახლ-კაროთა თავშესაფრების ხელმძღვანელებთან რა ეწერა? როგორ ფიქრობთ, რაიმე უფრო ეფექტიანი გზა ხომ არ არსებობდა უსახლკაროთა უფლებების ადვოკატობისათვის?

BIBLIOGRAPHY

Aarons, G. A., & Palinkas, L. A. (2007). Implementation of evidence-based practice in child welfare: Service provider perspectives. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 34 (4), 411-419.

Abbott, A. (1988). *Professional choices: Values at work*. Silver Spring, MD: NASW Press.

Albert, R. (1983). Social Work Advocacy in the Regulatory Process. *Social Casework*, 64, 473-479.

Bohnke, P. (2008). Are Poor Socially Integrated? The Link Between Poverty and Social Support in Different Welfare Regimes. *Journal of European Social Policy*, 18 (2):133-150.

Boarini, R. (2015). Wellbeing and Quality of Life Reporting at the OECD. In Glatzer, W., Camfield, L., Moller, V., Rojas, M., (eds) *Global Handbook of Quality of Life: Exploration of Well-being of Nations and Continents*. New York: Springer: 747-761.

Bryer, D., & Magrath, J. (1999). New Dimensions of Global Advocacy. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28 (4th Supp.), 168-177.

Butler, I., Drakeford, M. (2001). Which Blair Project? Communitarianism, Social Authoritarianism and Social Work. *British Journal of Social Work*, 1 (1): 7-19.

Castells, M. (2006). *The Network State and Information Politics*. Polity Press.

Cild Rights Situational Analysis of Children At Risk Of Losing Parental Care & Children Who Have Lost Parental Care, 2012

Cox, L., Tice, C.J., Long, D.D., (2016). *Introduction to Social Work: An Advocacy-based Profession*. SAGE Publications, Inc.

Craig, G. (2002). Poverty, Social Work and Social Justice. *British Journal of Social Work*, 32, 669-682. Davis, K.E. (1993, March/April) The Need for Social Workers to Advocate. *Virginia NASW Newsletter*, 4.

Dominelli, L. (1997), *Sociology for Social Work*. London: MACMILLAN.

Freddolino, P.P. (1990). *Mental Health Rights Protection and Advocacy*.
Research in Community and Mental Health, 6, 379-407.

Fitzpatrick, T., (2011). *Welfare Theory: An Introduction To The Theoretical Debates In Social Policy*. PALGAVE, MacMillan

Freire, P. (1990). *A Critical Understanding of Social Work* (M. Moch, Trans.). *Journal of Progressive Human Services*, 1, 3-9.

Grosser, C.F. (1965). *Community Development Programs Serving the Urban Poor*. *Social Work*, 7, 15-21.

Hoefer, R., (2012). *Advocacy Practice for Social Justice*. LYCEUM Books, INC

Jaffe, E.D. (1978). *On Problems of Loyalty: Who Owns Social Work?* *International Social Work*, 21, 38-42.

Jansson., B.S. (2016). *Social Welfare Policy and Advocacy*. SAGE Publications, Inc

Litzelfelner, P., & Petr, C.G. (1997). *Case Advocacy and Child Welfare*.
Social Work, 42, 392-402.

Lourie, N.V. (1975). *The Many Faces of Advocacy*. In I.N. Berlin (Ed.), *Advocacy for Child Mental Illness*. New York: Brunner/Mazel.

Maiss, M., & Panticek, P. (2009). *Theory with Passion: Ilse Arlt and Current Questions in Social Work*, 45-60.

Netting, F.E., Kettner, P. M., McMurtry S., L. (2008). *Social Work Macro Practice*. New York: Pearson

Newman, I. (2010). *Work as a Route Out of Poverty: A Critical Evaluation of the UK Welfare to Work Policy*. *Policy Studies*, 32 (2): 91-108.

Patti, R.J. (1974). *Limitations and Prospects of Internal Advocacy*. *Social Casework*, 55, 537-545.

Pearlman, M.H., & Edwards, M.G. (1982). Enabling in the Eighties: The Client Advocacy Group. *Social Casework*, 63 (9), 532-539.

Schneider, R.L., Lester, L., (2001). *Social Work Advocacy*. Webcom, limited
 Sherman, W.R., & Wenocur, S. (1983). Empowering Public Welfare Workers Through Mutual Support. *Social Work*, 28 (5), 375-379.

Scheyett, A., Pettus Davis, C., MacCarter, S., Brygham, R. (2012). Social Work and Criminal Justice: Are we Meeting In the Field? *Journal in Teaching in Social Work*, 32:438-450

Journal of Teaching in Social Work, 32:438–450, 2012 Copyright ©Taylor & Francis Group, LLC, ISSN: 0884-1233 print/1540-7349 online DOI: 10.1080/08841233.2012.70524

Journal of Teaching in Social Work, 32:438–450, 2012 Copyright ©Taylor & Francis Group, LLC ISSN: 0884-1233 print/1540-7349 online DOI: 10.1080/08841233.2012.70524

Staub-Bernasconi, S. (2009). Social work as a discipline and a profession. In Leskošek, V. (ed.) *Theories and Methods of Social Work: Exploring Different Perspective*. Ljubljana: Faculty of Social Work, University of Ljubljana: 9-30.

Wilks, T (2012). *Advocacy and Soccial Work Practice*. Open University Press
 Zaviršek, D., (2009). Can Development of the Doctoral Studies in Social Work Resist the Neo-liberalism Within Academia: Some Comparisons. In Zaviršek, D., Ramon, S. (eds.) *Critical Edge Issues in Social Work and Social Policy: comparative Research Perspective*. Ljubljana: University of Ljubljana, 219-232.

აკობია, ნ., გიგინეიშვილი, ქ., საუთიევა, თ., ბებერაშვილი, ი., მაჭარაშვილი, ნ., ტაბიძე, ნ., თეთრაძე, გ. (2017). ნ. შატერაშვილის მიერ რედაქტირებულ წიგნში სოციალური მუშაობა შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა ალტერნატიულ მომსახურებებში

ახალგაზრდა პედაგოგთა კავშირი (2015) აჭარისა და გურიის რეგიო ნებიდან თურქეთში არასრულწლოვანთა შრომითი მიგრაციის პრაქტიკის შესწავლა

გაეროს ბავშვთა ფონდი (2018). საქართველოს ბავშვებისა და მათი ოჯახების კეთილდღეობის კვლევა.

ბიბლიოგრაფია

გაეროს ბავშვთა ფონდი (2016). სოციალური ნორმების ანალიზი ბავშვთა მიმართ ძალადობის კონტექსტში.

მახარაძე, თ. (2017). შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სამედიცინო და სოციალურ სერვისებზე ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება - პროექტის გამოცდილებები.

წარმოდგენილი მესამე საერთაშორისო კონფერენციაზე „ჯანდაცვის სფეროში
სოციალური მუშაობის ინტეგრაცია: გლობალური გამოწვევა“, თბილისი, 2017.

სამოქალაქო განვითარების ინსტიტუტი (2017). ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელ მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროებები.

საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია (2017). სოციალური მუშაკის როლი შშმ-თათვის მომსახურების მიწოდებაში. ამგარიში მომზადებულია შშმ-თა უფლებების კონვენციის ჩრდილოვანი ანგარიშისთვის. სახალხო დამცველი (2017). ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში

ბებში მოსწავლეთა მიმართ ძალადობის კუთხით არსებული მდგომარეობა: სპეციალური ანგარიში.

შატბერაშვილი, ნ. (2011). სოციალური სამუშაოს სიტუაციური ანალიზი.

შატბერაშვილი, ნ. (2013). სოციალური ადვოკატობა სოციალური მუშაკებისთვის. შატბერაშვილი, ნ. (2013). სოციალური ადვოკატობა სოციალური მუშა-

კებისთვის. შატბერაშვილი, ნ. (2011). სოციალური ადვოკატობა სოციალური მუშა-
კებისთვის.

შატბერაშვილი, ნ., (2007). სალექციო კურსი საერთაშორისო სოციალური კეთილდღეობა. სოციალური მუშაკის როლი სოციალურ ადვოკატობაში.

შატბერაშვილი, ნ., შატბერაშვილი, ნ. (2017). მედიის როლი შშმპ-თა საზოგადოებაში ინტეგრაციისათვის. სოციალური ინკლუზიის პრინციპებზე დაფუძნებული შეზღუდული შესაძლებლობების პოლიტიკა.

Чикалова, И.Р. (2006). У Истоков Социальной Политики Государств Западной Европы. Журнал Исследований Социальной Политики 4 (4) 501-524.2.